This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NFORD
RARIES

Digitized by Google

r. 20. 18. 00

Schultens (Albert)

Born Groningen. Professor of Oriental Languages. Taught Heb

1st edn £6

The Morgan A. and Aline D. Gunst Memorial Library of the Book Arts

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Bible. O.T. Proverbs. Latin. 1748.

PROVERBIA
SALOMONIS.

VERSIONEM INTEGRAM
AD
HEBRÆUM FONTEM
EXPRESSIT,
ATQUE
COMMENTARIUM
ADJECIT
ALBERTUS SCHULTENS.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD JOHANNEM LUZAC,
MDCCXLVIII.

cwm

Digitized by Google

BS1461
L3S3

Digitized by Google

CELSISSIMO. ET. SERENISSIMO.

D O M I N O.

WILHELMO. CAROLO. HENRICO. FRISONI.

DEI. GRATIA.

ARAUSIONENSI. ET. NASSAVIO.

P R I N C I P I.

ETC. ETC. ETC.

TO-

Digitized by Google

TOTIUS. BELGII. FOEDERATI.

FAUSTISSIMIS. AUSPICIIS.

JURE. HÆREDITARIO.

GUBERNATORI.

ET. ARMORUM. TERRA. MARIQUE.

PRÆFECTO. SUPREMO.

ETC. ETC. ETC.

MAGNO.

RELIGIONIS. ET. LIBERTATIS.

VINDICI. AC. STATORI.

FELICITATIS. TEMPORUM.

AUSPICI.

PIETATIS. VIRTUTIS.

DOCTRINARUM. ET. ARTIUM.

ALTORI.

ALBERTUS. SCHULTENS.

Digitized by Google

CELSISSIME

AC

SERENISSIME

PRINCEPS.

Inter jucundiſſimos vitæ meæ fructus, & præmia, reputo, SERENISSIME PRINCEPS, quod in *Muſarum* ſede *Batava* purpuram Tuam venerari mihi liceat, cui, ante ſex admodum luſtra, *Primitias Originum Hebræa-*

 bræa-

Digitized by Google

bræarum, in *Alma Friſiorum* amœniſſima conſtitutus, ſacravi.

Principem tunc ſuſpiciebam, in quo magnum Inſtar, atque eminentiſſima effulgeret imago Heroum, quos in Tholo immortalitatis ut Libertatis ac Religionis Vindices, atque Statores, immortalia Ipſorum merita dedicarunt.

Celſi ſanguinis, Celſarum Domuum, in Te Unum collecta, & læte ſuccreſcens, Indoles, primo in flore ætatis jam tum ſupremum hocce Culmen, in quo præfulges, Tibi deſponſabat: deſponſabant Vota omnium, quorum medullis admiratio & amor Tui infixus.

Ea non completa ſolum, ſed & ultra quam ſpes ulla præcipere ſuſtinuiſſet, cumulata, ad vera quoque gau-

Digitized by Google

gaudia redundarunt eorum, quibus celſitudo exaggerata Virtutum Tuarum necdum propius notuerat.

Superſcandit maximus hicce Eventus quicquid Miraculorum, in *Republica Fœderatarum Civitatium* vindicanda, conſtituenda, ad ſummumque Eminentiæ faſtigium provehenda, Divinitus congeſtum, eademque adſtupente univerſa *Europa* ſplendidiſſime coronat.

Sibi redditum univerſum BELGIUM, Te gubernaculis, ipſa Dei manu, admoto, *Symboli* ſui gloriam concordia ſancit, atque armis, Viris, jam vere Viris, Te Auſpice, Te Duce, ad avita ſeſe Decora innovat, erigit, animat.

In Belli infauſtiſſimi fragore, quod cuncta obterere minabatur, auſpicia re-

Digitized by Google

reluxerunt Pacis cuncta diſſerenaturæ; per quam Secularis Regionum noſtrarum Felicitas inſtauretur, atque caput altius attollat.

Ea certe TE, MAGNE PRINCEPS, Regiamque Tori Sociam, pignora Reipublicæ, Rempublicam VOBIS, VESTRÆQUE STIRPI, auſpicatiſſima Prole floreſcenti, nunc devinxere, quæ nihil unquam delibare, nedum violare queat.

Hæc, dum ſecula ibunt, usque & usque creſcent, atque *Hæreditariam* Tutelaris Domus *Venerationem* adaucta identidem *Libertatis* ac *Religionis* decora cunctorum in pectoribus conſecrabunt. Propria hæc Summum faxit Numen. Dabam Lugduni in Batavis a. d. IV. *Maji* MDCCXLVIII.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO.

Quum principia, quæ ſequor, Linguæ *Hebrææ* privatim ac publice tractandæ, atque pro Sparta, quam ſuſtineo, ulterius excolendæ, ſimpliciſſima ſint, atque naturali ſua luce ultro ſeſe inſinuent iis, qui Linguas Eruditas erudite callent, per mihi mirum ſemper viſum, quemquam eorum, qui inter Literatos nomen profitentur, inde potuiſſe reſilire.

Creſcebat identidem admiratio, quod univerſa illa *Methodus* in qua elaboro, & cui vitam viresque dicavi, unice collineet ad *Hebræi* Codicis integritatem, dignitatemque, multimodis undique impetitam, pleno in die collocandum, atque per *Analogiæ* fundamenta & firmamenta ſolidiſſima eo culminis educendum, unde quicquid eſt audacioris & infauſtioris *Criſeos*, contemnere, atque ſuismet adverſarios armis configere queat. Hanc Fundi noſtri partem adhuc neutiquam perpurgatam fuiſſe, infini-

Digitized by Google

nitæ illæ vepres arguunt *Anomaliarum*, quibus omnis *Grammatica* obſita: novis etiam ſpinis ſubinde ſuccreſcentibus, atque agrum huncce, qui nitidari poſtulabat, totum cooperientibus.

Origines quoque verborum, id eſt, *primarias* Radicum ſignificationes, quas nunc vocare ſolent *Formales*, deſiderari in plerisque, *Defectu* lucis ac copiæ, ad eas rite conſtituendas neceſſariæ, nemo ignorat, qui modo limina ſalutavit rerum noſtrarum, & vel tantillum in *Rhetorica* poteſt, polletque. Magiſtris *Judæorum* a Literatura humaniore haud ſane paratis, aream hanc vix cognitam nemo negabit, qui non plane vel hebes, vel cæcus. Primi, qui ex eorum ſchola ac diſciplina proceſſere *Chriſtiani*, eorundem cancellos egredi, & ultra Doctores ſapere, non auſi. Creſcente dein Aurora, & lumine *Dialectorum*, *Arameæ*, & *Arabicæ* præſertim, aliquid affectum hoc in ſtudio a Viris principibus, atque deinceps multum quoque profectum eſt: ut liquido aſſeverare ſit, atteſtante univerſo Eruditorum, per omnes *Europæ* regiones, choro, quo quisque largius ex Fontibus hiſce hauſiſſet, eo uberiores per quemque fructus ad rem *Hebraicam* hac in parte ornandam, & *Dialectorum Harmoniam* conſtabiliendam, in medium allatos fuiſſe.

Hac in palæſtra concertantes, ſeque magnis exemplis inter ſe provocantes, & animantes, videre cœpit finis ſeculi decimi ſexti, admiratum eſt univerſum ſeculum decimum ſeptimum; quod maximis acceſſionibus lucis hanc, ut abſtruſiſſimam, ita obſcuriſſimam, *Orientalium Linguarum* ditionem locupletavit.

Immortalia hæcce veſtigia procerum noſtræ diſciplinæ venerans, atque per hanc *Viam Regiam* incedendum eſſe omnibus, qui aliquid Sacris hiſce dignum præſtare cuperent, tam clare cernens, quam Sol meridie lucet, *Guſſetiano* Syſtemate, quod initio volventis ſeculi prodibat, atque nebulis *Metaphyſicis* omnia involvere minabatur, ſtimulos quoque mihi ſubdente, me magis magisque ſuccingere geſtiebam, cum ad

eas

Digitized by Google

eas vere *novas Originationes*, refragante *Linguarum* natura invectas, immotis ex principiis revincendum, tum ad ea quæ lætiſſime, magnis ſub cultoribus, præcedente ſeculo effloruerant, ad majorem, ſi pote, maturitatem provehendum.

Eum in finem, poſt præluſiunculas tenuiores ad *Jobum*, & deinde ad loca ſelecta totius *Sacri Codicis*, in lucem emiſſas, jucundiſſimæ ſtationi *Franequeranæ* admotus; quum publicis ac privatis exercitiis ad majorem illum curſum, ad quem contendebam, me, quoad poteram, comparaſſem, atque corroboraviſſem; anno XXIII. hujus ſeculi evulgavi *Tomum primum Originum Hebræarum; ſive antiquiſſimam Hebrææ Linguæ naturam & indolem ex Arabiæ penetralibus revocatam:* non excluſis ſane *Chaldaica* & *Syriaca Dialectis;* quibus paria ferme jura competunt; ſed quod ipſæ quoque *Originum* ſuarum *Defectu* laborantes in tenuibus earundem, quibus gaudemus, reliquiis, tantum copiæ ac luminis nec habeant, nec præſtare queant, quantum opulentiſſima illa & potentiſſima *Arabum;* quam ſingularis haud dubie Numinis cura aſſervatam dedit, ut quicquid machinationum, ratione *Linguæ*, conſurgeret adverſus Sacratiſſimum volumen quod vetera Oracula conſignavit, id hujus *Sororiæ*, ex domoque ipſius *Heberi* profectæ, atque deinceps ex Familiis *Abrahami* & *Iſaaci* latiſſimis ramis propagatæ per *Iſmaëlem* & *Eſavum*, id hujus, inquam, tot vinculis cum *Hebræa* connexæ *Dialecti* admirabili ubertate ſimul, ſimul puritate, confunderetur. Nil *novi*, nil *paradoxi*, promo. Peritiſſimi *Rabbinorum* hoc agnoverunt; atque hoc ipſum *Fundamentum* inſtaurandæ *Linguæ Patriæ* ſeculis X. XI. æræ noſtræ conſtanter tenuerunt; quum primi *Grammatici* & *Lexicographi* ſub imperio vixerint *Saracenico;* atque *Arabicam Linguam* non tantum familiarem haberent, ſed unice *vernaculam;* in ſinu quippe ejusdem nati & educati. Ad lucidiſſimam iſtam facem tenebras, *Hebræo* tum *Codici* incubantes, per prima E-

lementa *Grammaticæ artis*, quæ apud *Arabes* feliciter ſub Literaturæ elegantioris munificentiſſimis Altoribus Fautoribusque *Chalyphis* florebat, diſcutere, atque per *Lexicorum* quoque adminiculum evincere occœperunt, eo ſucceſſu, ut *ſecundarias* poteſtates plerarumque *Radicum*, ex *vernacula* ſua *Arabica* expromere ac confirmare valuerint; de *Originibus* earundem haud adeo ſolliciti; quippe quæ profundius ſitæ ſint, & limatiore Eruditione ſimul ac cura enucleari, atque in quincuncem digeri poſtulent, quam ut iſtud oneris *Gloſſarum* collectores, atque *Lexicographi*, in ſe ſuſcipere vel poſſint, vel audeant. Certe nec *Heſychius* id *Græcis* ſuis præſtitit; nec *Suidas;* nec adeo quiſquam. *Nonius* qui *Gloſſulas Latinas* confuſiſſime congeſſit, vix nominari meretur. *Phiruzabadius* in *Camuſo* ſive *Oceano Ling. Arab.* quique eo emedullatior *Gjeuharius* in *puriſſimo Flore*, quem inſcripſit, *Linguæ*, hic illic tantum aliquid hac de re ſummis faſtigiis libavit. Hac de cauſa nec *Giggejus* quoque, qui priorem *Latine* convertit; nec *Golius* noſtræ *Literaturæ* facile princeps, qui poſteriorem ſecutus eſt, hanc in palæſtram deſcenderunt: non unius hominis ſane, vel vita, vel induſtria, exſudandam. Eandem ob rationem meritiſſima palma Cl. *Buxtorfium* ad poſteritatem ſemper decorabit, etiamſi *Originibus* veſtigandis, atque juſto filo deducendis, in vaſto Opere *Lexici Chaldæo-Thalmudici* ſe haud maceraverit; ut qui *Herculeos* exantlarit labores vel in materia iſta aggerenda, ac per triginta annorum ſpatium conſtipanda.

Ergo totum hocce a *Rabbinis* prioribus ac poſterioribus juxta vel ignoratum, vel neglectum, vel, quod vires longe exſuperaret, ſepoſitum eſſe, nemo mirabitur, qui attendet, quam pauci vel Literatiſſimo noſtro ævo, tanto in lumine Eruditionis Humanioris, *Latinas Græcaſve Origines* diſcernere, nedum veſtigare, atque contexere valeant.

Ra-

Digitized by Google

Rari nantes in gurgite vaſto.

Quid *Rabbinos* dico? *Chriſtiani* noſtri, multo utique illis a doctrina liberali inſtructiores ad talem *Provinciam* ſuſtinendam, eam pars longe maxima prætermiſere; pars ludicris alliterationibus proſtituerunt; pars *Metaphyſicis* ſpeculationibus, in officina imaginationis conflatis, obſcurarunt; pars *Hieroglyphicis Phantasmatis* extinxerunt: ut *Kabbaliſtis* ipſis hoc in ſtadio palmam præripere voluiſſe videantur. De his aliisque male fauſtis conatibus a me diſſertatum *Tomo* II. *Originum Cap.* VII. Demonſtratum ibidem, & præſertim *Cap.* IV. quantas & quam perpetuas ruinas trahat *Guſſetianismus*, non jam *Codicem Sacrum* ratione *Veritatis* ibi *lucentis*, ſed ipſam *Linguam Hebraicam*, necdum intellectam, *Luminare magnum* eſſe jactans, *ſibi nobisque Solem, qui ſeſe nobis cognoſcendum præbeat vi nativæ ſuæ proprietatis.* Hoc fulgore præſtrictus Vir ille Doctus, qui *novæ methodo* vexillum erexit, in *Commentario Linguæ Hebrææ* eo usque ſibi frena elaxavit, ut ſpretis & oppugnatis quoque *Dialectis;* ſpretis *Rabbinis;* ſpretis *Veterum* & *Recentiorum* Verſionibus; contenderit in *Præfatione Operis* iſtius; *non deſperandum eſſe, ſi aliquis Hebraismum merum, qualem in Bibliis habemus, faceret* Interpretem ſui ipſius, *collatis uniuscujusque Radicis & ſtructuræ exemplis locisque in quibus extant; fore tandem ut radicum notionem & phraſium vim adſtrueret, ſeorſim ab auctoritate interpretum, & omnium aliarum linguarum imitatione;* (i. e. collatione;) *quemadmodum, ut hoc ſimili,* inquit, *utar, qui Epiſtolam figuris literarum ignotis ſcriptam legere vult, & ut vocamus* dechiffrer, *deſifrare, ille characteres ſpectat, ſecundum illorum numerum, collocationem in initio, medio, vel fine dictionum, aut ſeparatim viciniam, vel diſtantiam: perque has & ſimiles obſervationes* certo colligit, *hunc characterem ſignare literam A, illum B, vel C, hanc dictionem*

eſſe Auxilium, *illam* Ferre, *iſtam* Cras &c. &c. *Idque ex ipſa Epiſtola ſola elicit, & tamen perducit ad certitudinem manifeſtam: pari ratione conſiderando, ac inter ſe comparando, eas Linguæ dictiones quæ ſæpius occurrunt, quæ hanc vel illam periodi ſedem obtinere ſolent, quæ ad ſimplicem hujus illiusve ſignificationem modificandam adhiberi deprehenduntur, quæ ſociantur aliquando, quæ vero nunquam; ſperandam eſſe conſtitutionem indubitatam partium Orationis, in illa Lingua comprehenſarum, per* unam ejus inſpectionem, *usque adeo, ut deinceps mens Lectoris minime ſuſpenſa maneat ab Interpretibus, & Grammaticis. Ad hoc adſpiravi* &c. &c. In præcedenti comparatione *Linguæ Hebraicæ* cum *magno Luminari*, & *Sole*, qui radios ſuos ultro nobis ingerat, eo ſubvolarat Vir Eruditus, unde liquefactis mox alis ruere ac præcipitare deberet. In poſtrema hacce ea jacit fundamenta, atque ita ſtruit, ut ſemet ultro deſtruat, atque ſuam ipſe ædificationem funditus ſubvertat. Quis unquam vel fando audivit *deſifrationem*, quam vocamus, inſtitui poſſe in Lingua plane ignota & præcluſa adhuc? non jam pro *Literis*, hoc enim per claviculam *Mathematicam* expediri poteſt; ſed pro ſenſu, pro interiore intellectu, pro *Metaphoris*, *Metonymiis*, *Synecdochis*, aliisque inverſionibus *Rhetoricis;* quin imo pro *Originibus* ipſis, unde illi *tropi* defluxere? Dolendum profecto talia a Viris Sacrarum Literarum amantibus, Veritatisque ac Religionis ſtudioſis, proficiſci poſſe. Qui hos, ſimilesque exceſſus, Studiis juventutis damnoſiſſimos, ſub oculis habebam, quantocyus ingruentibus illis tenebris occurrendum exiſtimavi, atque poſt emiſſum *Tomum* I. *Originum* ſuſcepi aliud *opus*, eodem directius adhuc collineans, cui *Titulum* feci, *De Defectibus hodiernæ noſtræ in Lingua Hebræa cognitionis, eorundemque ſarciendorum tutiſſima via ac ratione.* Hoc tum aliis *Hypotheſibus* revincendis inſtitutum, tum præſertim *Guſſetianæ* iſti ſubſtructioni, quæ ſine ulla *Eruditione Humaniore*,

ſine

Digitized by Google

ſine ulla *Dialectorum* ope, ſine ullis adminiculis, quam quæ ſua cuique ſagacitas, ac *Metaphyſica* ſubtilitas, ſubminiſtraverit, *Arcem* pollicetur hujus Scientiæ, ſimul *Virgulam* oſtentans *Divinam deſifrationis*, quæ abditiſſima quæque penetralia *Linguæ Biblicæ*, ſine ullo metu ac periculo erroris, eſſet reſeratura.

In *Academiam* deinde *Batavam* translatus, atque Provinciæ *Linguarum Orientalium* impoſitus, in curſu exercitiorum, quibus *Theologicam* juventutem ad *Veterem* & *Regiam Viam* proſequendam imbuere, & animare, Muneris ratio poſtulabat, deprendere cœpi iſtam infauſtam *Hypotheſin* Ocellum quoque *Belgii*, atque hancce ſacratiſſimam *Muſarum* ſedem, non leviter adflasſe; atque multorum inde ſtudia hoc in ſtadio capeſſendo multum ſufflaminari: quum ſibi conducibilius judicarent, culmen ſine labore occupare; quam multo ſudore illuc conniti; atque forti, ſed & lentiore, gradu, per *Dialectorum*, ut ferebatur, *ambages* ſupervacuas, illuc eſcendere.

Hiſce ſufflaminibus præſtantium ingeniorum ut occurrerem, redordiendam mihi vidi telam *Originum* ad tempus interruptam; quarum *Tom.* II. *Capite* IV. propius pedem contuli cum Cl. *Guſſetio*, atque argumenta, quibus *Dialectorum* uſum in hiſce noſtris Sacris impugnare aggreſſus erat, confutavi ac deſtruxi iſtis armis, quæ ſola pro ſuis Veritas & Virtus agnoſcunt, hoc eſt, placida ac moderata reviċtione, cum demonſtratione evidentiſſima erroris.

Ejusdem *Tomi Cap.* V. & VI. graviorem ipſe eduxi & inſtruxi aciem cavillationum partim, partim criminationum, adverſus me commotarum; quibus nervum eliſi; quarumque, jam tum, vel imperitis vel incautis ſurrepere conantem vim ita infregi, ut qui me poſtmodum aggreſſi ſunt, nihil dixerint, quod non ibi anticipatum, ac retuſum erat; atque ante, quam Arenæ iſti ſe committerent, per me fuerint exarmati.

Hæc

Digitized by Google

Hæc recentare, atque in publico exponere non lubet nunc. Subſumam tantum id, ad quod prægreſſa tendebant; exploratiſſimum mihi eſſe ex iis ipſis, quæ adverſus me mota ac tentata, Antagoniſtas meos mea vix legere dignatos eſſe, nedum ut intelligere voluerint: nam ea ſi tantummodo legiſſent, ubique deprehendiſſent, me mœnia ipſorum adverſus omnem temerariam *Criſin* defenſare, atque omnes male fauſtas *Hypotheſes* a *Lingua Hebræa* propulſare, *Kabbaliſticam*, *Hieroglyphicam*, *Phantaſticam*, *Metaphyſicam Boblianam*, ac *Guſſetianam*, quæ poſterior ad *Sifræ* etiam cæcam aleam hocce graviſſimum Opus demittere auſa; *Alliteratoriam* item non unam; *Voſſianismum* denique hinc pro *Authentia* LXX Virali, *Tridentinismum* illinc, pro *Vulgata* ſua depugnantem.

Deprehendiſſent, me *Veteri* ac *Regia Hebraizandi Via* incedere, atque huc omnia mea anniti, ut quæ ſub finem præcedentis, atque ſub initio volventis ſeculi, ferme refrixerunt ſtudia, in ſemitas videlicet & devios tramites avocata, in priſtinum ardorem vigoremque reſuſcitentur, ad *Reformationis* decus lætiſſimis Veritatis incrementis ſuſtinendum, atque propagandum.

Tam honeſtum propoſitum qui in *Eccleſia* noſtra ferre nequeunt, neſcio quibus tandem principiis ducantur. In eos nihil inclementius a me dictum unquam, atque ne nunc quidem dicetur; quantumvis compertum habeam necdum voculas imperitorum plane conticuiſſe; quin quo illiteratior ſit quisque, eo animoſiorem ſemet inferre; quaſi neſcio quid de me, meisque moliminibus, ac nominatim de *Originibus* meis, metuendum haberent; quum utique non ſpecimina, ſed documenta earundem ampliſſima in lucem data tales ſuſpiciunculas abunde diluant, ac refellant.

Ut hunc tandem metum ſibi ultro remittant, quicumque eo forte adhuc attinentur, utque generoſiorem hac in parte induant animum, eos exuere & liberare denuo conabor præju-

di-

dicatis quibusdam opinionibus, quas, ut quod res eſt libere ediſſeram, nunquam ante ſuſpicatus ſum tam altas in Literatiſſimo noſtro *Belgio* radices agere potuiſſe: ſed quas nunc tandem ſum expertus, atque etiamnum experior, tam profunde apud valde multos, quorum ingenia, ſtudia, dignitates veneror, ſediſſe, atque fixas eſſe, ut quamvis nonnihil concedant forte iis, quæ plane negari non poſſe ſatis cernunt, plenum tamen iisdem aſſenſum dare non audent, nedum ut ea conſciſcant, atque auctoritate ſua firment.

His volentibus, ut confido, fuerit, ſi eos deduxero ad Fontes hujus non oppoſitionis equidem, ſed hæſitationis, usque dum majore luce aucti, judicia ſuſpenſa illuc inclinare poſſint, unde nullis ſcrupulis retrahantur. Scrupulos illos, vel potius, ut dixi, Fontes ipſos omnis vel diſſenſionis, vel ſuſpenſæ adhuc conſenſionis, ut plenius tandem ipſe variis ex indiciis detexi, ita in publico eosdem nunc exponam; atque ita exponam, ut quivis ultro ſit percepturus, ſe occulto quodam his ex Fontibus influxu, plus minusve retentum fuiſſe, quo minus evictionibus evidentiſſimis ſubſcribere, calculumque adjungere ſuſtineat.

Nempe ab omnibus ferme, qui a noſtro *Syſtemate* reſiliunt, eæ foventur vel plus, vel minus, opinationes circa *Linguam Primævam*, ad exordia Mundi *Adamo* inſeminatam, atque circa *Confuſionem* ejusdem apud *Turrim Babylonicam*, quæ noſtris principiis directe adverſari creduntur, eademque funditus convellere.

Prima eſt, iſtam *Dialectum*, quæ *Hebræa*, poſt diluvium, & *diviſionem Linguarum*, vocitata, atque qua *Moſes*, reliquique Sacri Scriptores, Divina Oracula conſignarunt, fuiſſe *ipſisſimam* illam, ſine ulla variatione, *Linguam Adamo* infuſam.

Altera, iſtam *Linguam*, inde ab ortu rerum poſſediſſe inſignitum characterem non ſolum *eminentiæ; præſtantiæ*, & *di-*

gnitatis, verum etiam *Sapientiæ* plus quam *humanæ;* quin *Sanctimoniæ* plane *Divinæ*, propter quam *Linguæ Sanctæ* titulo decorari promeruerit.

Tertia, hujus *Linguæ Sanctæ* hæreditatem poſt Diluvium, in ſeceſſione gentium, & confuſione *primigenii Sermonis* ac *Labii*, ob hanc *Sanctitatem* ei inſitam, *Prærogativa* Gratiæ tranſmiſſam eſſe ad *Heberum ſolum*, & *Heberidas;* neutiquam tamen ad omnes, qui ab ipſo proſeminati, ſed tantum ad *Lineam Sanctam Hebræorum*, quibus Deus hocce *Sanctiſſimum pignus* aſſignarit *Oraculorum* Cœleſtium, ipſorum in gremio deponendorum, nec cum aliis unquam gentibus communicandorum.

Quarta, reliquos omnes mortales, excepta ſola hac portione *Domus Heberi* ſanctiore, ad ſubſtructionem *Turris Babylonicæ* exutos fuiſſe uſu *Linguæ* iſtius *Primævæ*, ob grave crimen, & ſacrilegium, quod ſuperbo illo molimine commiſerint, & ob quod commeruerint quoque diſpergi, atque omnes in oras diſſipari; disrupta velut ſocietate generis humani, per abruptam, & ſolis *Hebræis* relictam, *Linguæ* iſtius *Sanctæ* cognitionem. Adjicitur a multis, hunc tanquam *parietem intergerinum* ſingulari gratia, ac favore Numinis, *Hebrææ Nationi circumdatum*, ut a *Profanis Nationibus* diſcluderentur, atque *Sacro* in *ſepto* tanquam *Sacratiſſimum* Dei *peculium* reſiderent.

Quinta, eandem hancce *Linguam Primævam* interim eſſe *fœcundam Matrem* omnium *Linguarum*, quæ in *Ædificatione Babylonica* ſubito & tum emerſerunt, & poſtmodum in *Theatro orbis terrarum* comparuerunt; quæ cunctæ *Antiquæ* juxta, ac *Recentiores*, ex ea, velut e *vaſtiore* quodam *conceptaculo*, diverſiſſimos per *canales*, *alveos*, *Mæandroſque*, effluxerint, paulo *puriores* quidem, & *primigeniæ ſcaturigini propiores* aliæ, aliæ *impuriores*, & *longius divagantes;* atque deinceps usque & usque *divagaturæ:* omnes *contaminatæ;* & *Primæ-*

vo

Digitized by Google

vo flore ac *vigore*, præſertimque *Sanctitatis Privilegio*, quod ſoli *Hebræorum Linguæ*, ſub ſignaculo Dei, additum fuerit, *exutæ.*

Attexta panno huic, ſexto, a bene multis, ſplendidior adhuc purpura, atque immortali ſe fulgore commendaturus aureus limbus, hancce *Sanctam* & *beatam Matrem Linguarum*, a Deo deſtinatam eſſe *Beatorum ſedibus;* atque ut olim *Terram Sanctam* occupare digna fuit; ita *Cœleſti* quoque *Vitæ* divinitus eſſe *conſecratam;* atque per ejus redivivum uſum *Gloriam Sanctorum*, & *feliciſſima* inter eos *Sermonum Divinorum commercia*, eſſe *conſummanda.*

Magna hæc, & magnifica ſane, circa *Hebræam Linguam dogmata*, non tantum utramque paginam implent *Scriptionum Rabbinicarum*, quibus *Patrii Sermonis peculium*, atque *Cœleſtis Gratiæ hæreditarium pignus* hocce, ſuæ ſeorſim genti attributum, in *Arce* locant *Divinitatis*, verum etiam in *Scholas Chriſtianorum* ſeſe penetrarunt, ibidemque magnis ſub auctoritatibus admiſſa, ſuſcepta, corroborata, altiſſimas jecerunt Radices; atque eousque fere evaluerunt, ut *Solium* quoque *Veritatis* ſenſim ſine ſenſu conſcenderint; atque, quod aſtute moliebantur *Judæi* audaci illuc niſu graſſantes, in *Articulos Fidei* quodammodo ſeſe erexerint.

Quid *Domo Dei extorrem*, atque in *Chriſtum* Dominum perduellem Nationem ſtimularit, ad tale ſibi *Syſtema* condendum, quod admoto velut ariete mœnia quateret *Chriſtianorum*, atque *Novi Teſtamenti dignitatem* ſimul & *Veritatem* labefactaret, cuivis, qui oculos in fronte gerit, perſpicere promtum: ſed exputare vix ac ne vix quidem poſſum, quid homines *Chriſtianos* impulerit, ad tam abſona atque abſurda commenta, velut totidem *Palladia*, ambabus ulnis amplexanda, atque pro *Vexillis* puriorum circa *Linguam Hebræam* ſenſuum in *Caſtris Chriſti*, & *Apoſtolorum*, attollenda.

Digitized by Google

Mirifica enim vero deluſio, qua ſpecioſo ſub *Titulo Linguæ Sanctæ* ſe capi paſſi ſunt, qui ſub finem *ſeculi decimi quinti*, atque ad lætiorem auroram *decimi ſexti*, ex ore partim, partim e ſcriptis *Judæorum*, primi *Literas Hebraicas* hauſere. Non gravemus interim eorum laude dignam memoriam. Non perſpiciebant tum, quum cum *Linguæ* cognitione, qualem *Rabbini* impertire poterant, talia quoque *Magiſtrorum placita* imbiberent, *Anguem latere ſub iſta herba.* Accedebat, quod qui toti ab aliorum ore pendent, præſidiis propriis deſtituti, ab iſta auctoritate, cui ſe commiſere, diſcedere nec velint, nec adeo poſſint. Pulchrum quoque, fortaſſis, ac glorioſum autumarunt, ſi recentes iſtius *Linguæ*, tot ſeculis ante cum *Græca* ſimul abjectæ, tenebriſque *Cimmeriis* damnatæ, *Alumni* & *Inſtauratores*, eximiæ *eminentiæ* non ſolum, ſed & *Sanctitatis*, ac *Majeſtatis Cæleſtis*, *ſupra* reliquas *Linguas profaniores* infinitum quantum *ſubvectæ*, *fulgorem* ei circumjeciſſent. Hic vero tanto pronior lapſus, & præſtrictæ error aciei, quod quum nihil aliud in orbe de *Veteri Lingua Hebræa* reſiduum ac ſuperſtes foret, quam *Codex V. T.* cujus illa *Cæleſtia* Oracula *Sanctitate* æque ac *dignitate* præfulgent, exiſtimarint nimis improvide, ſe *tanto* altius *venerationem* iſtis *Oraculis* debitam evehere, quanto altius omnem *Veterum Hebræorum Linguam* extuliſſent, non *Veritates* ſolum in iſto *Codice* traditas, ſed & *Linguam*, qua *Linguam*, in *omnibus* ſuis *Literis*, *Vocibus*, *Significationibus*, *Sonis*, per univerſum ambitum exteriorem, ſibi perſuadentes, dicamne? an imaginantes.

Aurem enimvero Viris iſtis eruditis vellere potuiſſet, & debuiſſet, *Græca Novi Fœderis Lingua*, non minore utique pretio, non inferiore gradu, a *Chriſtianis* dignanda; quam tamen nemo adhuc, iſto quidem nomine quod *Apoſtoli* ea uſi, *Sanctitatis titulo* donandam cenſuit, atque cum *Literis*, *Vocibus*, *Significationibus* & *Sonis* conſecrare auſus fuit: ſed quid dicemus?

Ubi

Digitized by Google

Ubi ſemel pes in lubrico ac præcipiti fallere cœpit, difficile eſt ſeſe ſuſtinere, atque a lapſu retrahere; ſemelque præſtrictus magno fulgore oculus ad officium ſemet revocare haud ſolet.

Extitere quidem eodem ſeculo XVI. & XVII. præclara ingenia, quæ a præcipitio hocce reſiluerint, atque Exceſſum eorum, qui in verba & decreta *Rabbinorum* jurabant, acri perſtrinxerint cenſura: ſed habebat hoc jam: tantum non omnes ſcholas, mentesque ſimul, *Hebraizantium*, hæ male coctæ, atque occulto *Judæorum* veneno tinctæ, opiniones afflarant. Quid dico afflarant? tam profunde ſub religioſiſſimo illo, quem indicavi, colore inſederant, in medullas ipſas docentium ac diſcentium juxta transfuſæ toto ſeculo XVI. vertente, ut deinceps evelli non potuerint, quin, ut fit, vires ſumſerint eundo; ſic ut ſeculo XVII. ſub inauſpicatiſſima colliſione *Factionis*, ſe adverſus *Antiquitatem Punctorum Vocalium* in *Codice Hebræo* erigentis, per adverſam *Factionem Rabbinizantium*, qui mœnia Sacra alias defenſari non poſſe autumabant, conſecrata fuerint pro *Orthodoxiæ* caſtioris ſignaculis ea *Dogmata*, quæ ad rem *Chriſtianam* ſubruendam aſtutiſſime a *Judæis* hominibus excogitata, atque pro *Synagogæ* ſuæ fulcris invictis introducta fuerunt.

Operæ pretium erit, omnium oculis ſubjeciſſe, a quibus initiis profecti *Magiſtri* huc progreſſi fuerint, atque ſuæ *perduellionis Turrim* eo altitudinis eduxerint. Fundamentum, primum omnium, tale ſtraverunt, quod ſemel admiſſum nullam metueret ruinam, ſed quicquid ſuperſtrueretur, quantumvis vanum, veſanumque, facillime ſuſtineret, alio aliud ſuffulciente, quin ultro in celſiſſimum illud faſtigium protrudente. Id in eo ſitum, *Linguam Primævam* haud dubie fuiſſe *Divinam*, quippe qua *Deus* ipſe perpetuo uſus fuerit; in *exordio mundi*, quum cum *Adamo commercia* inſtituit *Sermonis*, & cunctis

Digitized by Google

deinceps ſeculis *Oracula* ſua *Cœleſtia* ediderit, ac promulgarit.

Inde ſubſumtum, fuiſſe ergo *Linguam* illam *Divinis* plane *dotibus*, & *luminibus* præfulgentem, quæ *Dei Virtutes* & *Perfectiones*, ipſamque adeo *Naturam* ſummi Numinis, *Naturam* quoque *omnium rerum creatarum*, perfectiſſime exprimeret atque repræſentaret: quod vel ex *Nominibus Divinis*, in *Hebræa Lingua* tantum reperiundis, evidentiſſimum ſit; ac præcipue ex Nomine illo *Tetragrammato* יהוה *Jehova*, illo *Sacroſancto* atque *ineffabili* plane, quod mortali non Divinitus inſtincto enunciaſſe Sacrilegium fuiſſet: unde & *Vocalibus* non ſuis nunc ſit inſtructum in *Codice Sacro*, atque vel *Adonâj*, vel *Elohym* pronunciandum veniat.

Hinc tertio adſcitum, in *genuino* iſtius *Nominis Tetragrammati ſono*, atque adeo *in* univerſa *Lingua Sancta*, *creatum eſſe Mundum:* prout *Lex* poſtmodum *in Illa* quoque *tantum* potuit *promulgari.* Phraſes iſtæ & *Cordi* & *Linguæ Rabbinorum* innatant, atque ita fixæ ſedent, ut proram ac puppim conſtituant eorundem Fidei; atque adeo gloriationis, qua nos & noſtra omnia e ſublimi deſpectant.

Quid iſtis *formulis* ſatis *obſcuris* & *implicatis* incluſum voluerint, prætervıſum, non expenſum ſaltem, a Noſtris: minus adhuc quid ſub illis vapido pectore foveant, coquantque, ne ſubodorati quidem illi, qui eorum hæcce *Dogmata* in *Eccleſiam Chriſtianam* invexere, pro iisque tanquam pro Aris ac Focis religionis depugnarunt olim, atque etiamnum depugnant. Hoc voluere: *verbum* illud *potentiæ*, quo *Mundus productus* ſit, atque etiamnum *ſuſtentetur*, eſſe *Linguæ Hebraicæ*, qua ſola Deus utatur, *effectum*, quin, ut *Kabbalæ* decreta ſanciunt, *effluvium.* Non omnes quidem *Rabbini* eo vertiginis proceſſere, ut *effluvium* illud, cum infinitis ſuis *Phantasmatis*, admiſerint, *effectum* interim una mente ac voce tenent; ut *Lex* non niſi

in

Digitized by Google

in *Lingua Hebræa*, & *Virtute* ejus, dari potuit, ita *Mundum* non niſi *in ea Lingua*, *ejusdemque Virtute*, *creari* potuiſſe.

Ab hiſce fundamentis, quas ædificationi ſuæ ſubſtraverat natio doloſa, reliqua moles illa *Theſium*, quas ſupra ſtrictim delineavi, in cœlum ultro aſſurrexit, atque verticem ſuum longe lateque, etiam in *media Eccleſia Chriſti*, effert atque oſtentat.

Ambigere certe nefas, ſi hæc in ſolido jacta, *primo;* iſtam *Dialectum*, qua *Moſes*, & *Prophetarum* univerſus ordo, *Cœleſtia* nobis *Oracula* conſignarunt, fuiſſe *Primævam* illam *Adami*, atque adeo *Dei* ipſius *Linguam*, ſine ulla *varietate*, quippe *in qua Mundus* ſit *procreatus:* quæque, ut *Deus* ipſe, *conſtans* ſit, *ſui ſimilis* ſemper, & *immutabilis.* Ad hoc ipſum autem conſtabiliendum aſſumere non verecundantur, *Creatorem* illam ſuam *Linguam ſuper Corde & Lingua Adami poſuiſſe ſecundum omnes conſonantes*, *vocales*, *accentus*, *verba*, *voces derivatas*, *particulas orationis*, *earundemque omnes proprietates*, *ac conſtructiones.* Ulterius adhuc evecti, iſtis *Literis* cum *ſuis* ſibi *Vocalibus*, & *Punctis*, qua *Diacriticis* qua *Criticis;* nec non *accentibus; Cœleſtem* quandam *potentiam* ſubjunxere; *myſteriis fœtam*, & *inenarrabiliter fœcundam:* quippe quæ *mera* ſint *Hieroglypha*, in Cœleſti Beatorum ſede & Civitate frequentata; atque *Sapientiæ Cœleſtis* totidem *Ectypa*, atque *imagines* convenientiſſimæ.

Diffiteri tamen par haud eſt, moderatiores ac humaniores paulo *Judæorum* huc cruditatis non efferri. Horum facile Princeps *Iſ. Abarbanel.* certe iſtam intemperantiam leniter caſtigaſſe ſatius duxit: in *Comment.* ad *Gen.* I. ita disputans: *Rectius eſt ſtatuere Deum*, *omni benedictione ſanctificandum ſemper*, *creaſſe Linguam*, *& ordines ejus determinaſſe*, *cum Naturis rerum congruentes*, *& cum earundem Scientia Divina: quumque Hominem in imagine ſua creaſſet*, *ecce ſicut redundare*

ſe-

Digitized by Google

fecit in Eo Scientias veras Divinas, ſine ulla in univerſum inſtitutione, disquiſitione, & inveſtigatione; ſic in Eodem redundare fecit, altiusque impreſſit, fundamenta Linguæ illius, congruentis in Natura cum illis Scientiis veris Divinis, & cum rebus exiſtentibus, ſecundum earum Eſſentiam; deditque homini potentiam Naturalem, ad docendum de omnibus rebus exiſtentibus Mundi quæ conſignatæ erant in anima ipſius, ſonis & vocibus quæ item conſignatæ erant in anima ejus per Naturam: ita ut omni ex parte congrueret Lingua Adami cum Sapientia Dei, & ambo illa congruerent cum Natura omnium rerum exiſtentium. Hæc crudiſſima illa, quæ plurimis tamen placuere, nonnihil mitigant, & colorant; neutiquam interim ipſam *Hypotheſin* deſerunt, neque de ejus rigore quicquam remittunt, circa principium *Divinitatis*, *cœleſtisque lucis* ac *ſanctitatis*, quæ iſti *Linguæ* inſeminata fuerit. Huc aurigatur audax ejusdem Commentum; *Quamdiu homines uſi fuerint rebus duntaxat Naturalibus, tamdiu eadem fuiſſe omnibus nomina, verba, loquendi modos: ſed quum de Natura deflectere, atque Artificia excogitare ac tractare cœpiſſent, excogitanda quoque fuiſſe nomina & vocabula nova* &c. *Hoc jam ante Diluvium factitaſſe Kainum & Kainitas, quum Civitatem condidere* &c. *Sed illos omnes cum ſua ſibi Lingua novata, atque degenerante a Typo Naturæ, conſumtos eſſe aquis: atque Noachum cum Filiis nihil inde retinuiſſe; quod pro Juſtitia & Pietate ſua acquieverint in rebus Naturalibus, ac propterea Linguam eorum manſiſſe in Primæva puritate Linguæ Adami. Quum autem Structores Turris Babylonicæ rurſum ad Artificia deſciviſſent, & ſe abominationibus ſuis dedidiſſent, nova iterum nomina & verba ab iisdem excogitata & effícta fuiſſe; atque hanc eſſe veram ac genuinam cauſam Confuſionis Linguarum; per quam puritate Naturæ & Linguæ Primævæ exciderint omnes gentes, ſolis utramque illibatam ſervantibus Hebræis.*

Mi-

Digitized by Google

Miram enimvero licentiam hominis, quin impudentiam, qua ruinoſiſſimam molem, de *Lingua Divina Adami*, ad *Hebræos* ſolos transmiſſa ac propagata, callidiſſime ſuffulcire conatus eſt. Nempe ultro ſentiebat, a ratione abhorrere, ut *Linguam Divinam plane* fuiſſe contendatur, quam improbiſſimi quique, *Kain* & *Kainitæ*, atque adeo *univerſus orbis Antediluvianus*, frequentarunt. Plerique *Rabbini*, pro eo, quo valent ſtomacho, repugnantiam apertiſſimam facile concoxerunt; *Abarbanelius* eam digerere ac diluere anniſus eſt; per geminum hocce inventum, de *Antediluvianis*, & *Poſtdiluvianis hominibus*, per *Artes improbas Naturam*, & *Linguam* illam *Naturæ Sanctiſſimam*, ultro *degenerantibus*, atque majore vel minore gradu *depravantibus*.

Ad *alteram* ultro deferimur *Theſin*, qua non contenti homines *Linguæ Primævæ* addidiſſe quicquid *præſtantiæ*, *dignitatis*, aliarumque *dotium eminentiorum*, ulla unquam in *Lingua* viguit, id quod ſummo jure poterant; contra fas & jus omne *Sapientiam* plusquam *humanam*, quæ *in Naturas ipſas rerum* ſeſe penetraret, Eidem quoque arrogarunt, quin *Sanctitatis Divinam* ei *Coronam* circumdederunt, quatenus *immediate* a *Deo* fuerit *infuſa Protoplaſtis;* & ipſius *Dei uſu commercioque loquendi* cum *Adamo Sanctificata*, ſummi Numinis *Sapientiam*, & *Perfectiones*, *ſapientiſſime* & *perfectiſſime reddere*, *reſonare*, intus *concipere*, extus *exprimere*, atque *exæquare* valeat. Quum autem ſolos *Hebræos*, ut mox cernemus, *Primævæ* illius *Linguæ Hæredes* & *Poſſeſſores* conſtitutos eſſe glorientur, inde *Populo* iſti & *Sapientis* & *Sancti* quoque *Titulum Divinitus* circumdatum eſſe aſſeverant, illuc detortis ſplendidis apud *Moſen* teſtimoniis: *Deut*. 21: 6. *Obſervabitis & facietis ſtatuta & judicia mea; nam hæc eſt Sapientia veſtra & intelligentia ante oculos populorum; dicentque, tantummodo populus ſapiens & intelligens eſt Populus Magnus hicce.* Item *Deut*. 7: 6. *Nam*

Populus Sanctus Tu Jehovæ Deo tuo. Te excerpſit Jehova Deus Tuus, ut exiſteres ipſi Populus peculii pretioſiſſimi. Iſtud *peculium pretioſiſſimum*, סגלה, ſpeciatim applicant *Linguæ* ſuæ *Sanctæ*, qua *Linguæ*, quippe quæ ſit *Sacroſanctum pignus*, quo Deus ipſis *gratiam* ſuam præ reliquis gentibus *obſignarit*, & per quod ipſi quoque reliqua fæce hominum excerpti, tanquam *ſanctiſſima Familia* & *Hæreditas Deo conſecrati* fuerint, *ſignaculo* nunquam violando.

Recenſeo nunc tantum jactantias *Rabbinicas*, quibus ſe gentemque ſuam faſcinant; nam easdem refutare, non præſentis eſt muneris, temporisque. Interim vel recenſens talia, eadem abunde refutaſſe mihi videor apud omnes quibus oculi adſunt. Quibus aberant, alibi hac ipſa in materia ſuccurſum.

Apparet autem ex his vaniloquentiis, quid traxerit, atque etiamnum ſuffulciat in *natione perduelli*, *tertiam* illam *Theſin*, qua, Fronte omni exuta, aſſeverare ſuſtinent, *Hæreditariam poſſeſſionem Linguæ Primævæ* ad ſolam *familiam Heberi*, ob Viri eximiam Pietatem ac Religionem, *eſſe devolutam;* nec tamen ad omnes *Heberidas*, ſed tantum ad *Lineam Sanctam*, per *Phalegum proſeminatam;* ejus *fratre Joctane* cum *Joctanidis* ab iſta *Hæreditate* excluſo; ut & reliquis omnibus *familiis* ac *gentibus;* eo quod omnes graviſſimi ſe criminis, & Sacrilegii, alligaſſent in *Turri Babylonica* commolienda; ac propterea commeruerint, ut omnes in univerſum graviſſima pœna, hoc eſt, *Linguæ Sanctæ privatione*, mulctarentur, atque ita hoc *vinculo Divino* exſolutum genus humanum, per totum Terrarum orbem diſpergeretur.

Non omiſere quoque, quod hic ultro ſe ſuggerebat, ſic *ſepem Sacroſanctam* circumjectam eſſe *Sancto* Dei *Populo*, & *Lineæ*, quæ ſola *Linguam Primævam* tanquam *hoſpitio*, ut loqui amant, *excipere*, *conſervare*, ac *propagare*, digna fuerit; *Profanis* omnibus, & *ſcelere ædificationis Babylonicæ* contactis, pro-

Digitized by Google

procul a *Sanctiſſimis* Ejusdem *Literis*, *Sonis*, *commercio uſuque omni*, exulare juſſis.

Hic vero ſi quis interrogaret Magiſtros, talia decreta pro arbitratu condentes, quî ergo factum fuerit, ut *Lingua* illa *Primæva* ante Diluvium jam tum non continuo ademta fuerit ſceleratis hominibus, propter quorum profligatiſſimam improbitatem priſcus orbis meruerit deleri? Plurimi quidem ſtructores vaſtæ illius, quam in Cœlum aſſurrexiſſe vidimus, molis, ne cogitaſſe quidem de craſſa hacce, qua ſemet jugulant, repugnantia reperiuntur, atque nihil habent quod reponant: niſi quod *Abarbanelius*, ut ſupra commonui, non rimam qua elaberetur, ſed poſticum, per quod evadere poſſet, aperuerit, comminiſcens, *Kainum* & *Kainitas* a *Sanctitate Naturæ*, & *Originis Primævæ*, deſciſcentes ad *res artificiales*, & *curioſas*, quas *Sancta Lingua* ſibi admiſceri non patiebatur, Ejus commercio, eopſe, excidiſſe; & *Profanam* condidiſſe *Linguam*, quæ cum Diluvio penitus extincta, atque luſtralibus illis aquis deterſa fuerit.

Idem hocce vaferrimum ſane inventum accommodat *Doctor*, unus omnium aſtutiſſimus, fulciendæ *Theſi quartæ*, qua cæcis ſuis gregibus perſuadet *vulgus Magiſtrorum*, omnes in univerſum homines, familiasque, *Noacho*, *Semo*, & *Hebero* exceptis, juſtiſſimo Dei judicio *orbatos* fuiſſe *Prærogativo* illo *Favoris Divini pignore*, in *poſſeſſione Linguæ Sanctæ* ac *Primævæ*, ad iſtud usque tempus, inter eos depoſito, eo quod cuncti in Terram *Sinear* conglobati, ſubſtructionem *Turris Babylonicæ* aggreſſi eſſent, *ut facerent ſibi Nomen*, *ne diſpergerentur ſuper faciem totius Terræ*.

Graviſſimum fuiſſe crimen, & Sacrilegium, non niſi hac ipſa *Pœna* ſatis luendum, tanquam dubio vacuum inculcant. Rogati interim, quid illud *Sacrilegii*, *horrendique criminis*, quod tanto ſupplicio meruerit mactari, qualis erat *Linguæ Sancta*

Digitized by Google

ctæ in perpetuum *privatio?* non una vel mente, vel voce reſpondent, ſed, ut par erat, ad *Babelem Babylonice* loquuntur. Sunt, qui ad *Fabulam* vetuſtam, ſtatuant, eos *Cœlum ſcandere voluiſſe*, & *nefaria Deo arma inferre.* Alii tendunt, eos *Aſylum* & *Arcem* adverſus *novum*, ſi forte, *Diluvium* voluiſſe exſtruere. Plurimi aſſeverant, eos *Idololatriæ* & *Apoſtaſiæ*, in quam omnes conjurarent, *vexillum* ac *ſacrarium commune* erigere molitos; atque hoc ipſum illud eſſe quod phraſi, *faciamus nobis Nomen*, innuatur, id eſt, *Idolum cum ſacello, in ſuprema Turri locandum.* Alii denique ſatis cenſent *arrogantiſſimam ſuperbiam* enotaſſe, qua ſibi *æternum Nominis monumentum ad poſteros excitare* ſtuduerint.

Priora illa quum *nugatoria* & *conficta* facile ſentiret *Abarbanelius;* poſterius non *adeo* ſaltem *conſceleratum*, ut propterea *tantam* iſtam *pœnam inflictam eſſe* credi poſſet; figmenta figmentis, ne perpluerent, incruſtans, ad pulcherrimum ſuum εὕρημα recurrit *Comment.* in *Leg.* hos miſcens fucos, *Sicut Kain, & Kainitæ, homines totius Mundi ante Diluvium perpulerunt ad res ſuperfluas, ad cupiditates fœdas, ad violentiam & rapinam, ob quæ immiſſum tandem Diluvium: ſic Cham, & Chamitæ, inſtigarunt omnes homines novi Mundi in ædificationem Urbis & Turris Babel, ac propterea reatu contracto commeruerunt confuſionem Linguæ, diviſionem, & diſperſionem per faciem univerſæ terræ. Nempe Cham inter filios Noachi talis extitit, qualis Kainus inter filios Adami; & confuſio Linguæ fuit loco ac vice Diluvii.*

Pergula enimvero pictoris non nimis ſtupidi, & *Hypotheſi* hianti ac ruenti ſuorum tribulium vaferrime ſubſervientis; nitorem quoque *tectorio* hocce ſuo ſuperinducentis. *Ecce Cham & Chamitæ rebellantes Luci, inſtigarunt & impulerunt homines ſui ſeculi, ut perſequerentur artes ſuperfluas, ædificando Urbem & Turrim illam, atque ita dominatum ſibi conſtituendum ſupra*

ce-

Digitized by Google

ceteros homines. Quum ergo vias Kainitarum ſic denuo ingreſſi eſſent illi ſtructores, atque ad artificia a Naturæ puritate deſciviſſent, ſibi in abominationibus ſuis placentes; proprio arbitrio ac voluntate fecerunt Linguæ confuſionem. Attamen effecit Numen, ut non omnes una voluntate in unum conſentirent, dum rebus illis Artificialibus, quas novabant, nomina imponerent; ita ut quisque, quaque e familia, id nominis adderet cuique rei, quod ipſi lubuiſſet; diverſum ab eo quod alterius Filii familiæ impoſuiſſent. Sic cum illa nomina, ex eorum placito inſtituta, novata, atque ſingulis in familiis variegata, ſeſe commiſcuisſent cum Lingua Primæva, quam antea habuerant, ſimul confuſæ, multiplicatæ, & variegatæ fuerunt Linguæ, ſecundum varietates placiti eorum. Atque hæc confuſio, & variatio in Linguis, cauſa extitit diſperſionis eorum ſuper faciem univerſæ terræ.

Hæc longius excerpere, & ſub conſpectum dare debui, quod *Myſterium* quoddam recondant *iniquitatis*, cujus nitidiore cruſta ſe præſtringi patiuntur multi Noſtrorum. Eſt videlicet *Judaismi* circa *Linguam* ſuam *Sanctam excocta*, ut ſic dicam, & *depurata medulla*, cui ſubtiliſſimum *incoctum venenum* eſt. Guttulas ejus quasdam indicaſſe e re fuerit. Inſinuatur primum omnium, *Linguam Primævam Diviniorem* & *Sanctiorem eſſe*, quam ut ullam *mixturam artium rerumque humanarum* admittere, ac perpeti, queat. Inſinuatur, ſecundo, omnes *nationes*, excepta *Hebræa*, a *puritate Naturæ Primævæ degenerantes*, & ad *artes ſuperfluas*, ad *cupiditates pravas*, ad *vanitatem*, *ſuperbiam*, *luxuriam*, *violentiam*, *dominandi libidinem* delabentes, eo ipſo *puritate Linguæ* etiam *Primævæ excidiſſe*; provolutos, & usque ac usque provolvendos, ad *impuras ſordes mixtarum confuſarumque Linguarum*, quæ nec *lucem* habeant, nec *veritatem*, nec *ſapientiam* illam, quæ penetret in ipſam *Naturam Creaturarum* ſimul & *Creatoris*, quippe quæ

 ſoli

ſoli *Linguæ Hebraicæ* ſit & maneat ingenerata, per omnem ſeculorum decurſum.

Inſinuatur, tertio, omnes ergo Linguas *totius terrarum orbis*, extra *Hebraicam*, illam *Sanctiſſimam Heberi* & *Heberidarum Portionem* atque *hæreditatem*, eſſe *profanas*, atque *Deo abominabiles:* utpote ex *abominationibus meris enatas* atque *coortas.*

Inculcatur, quarto, non pati *Sanctitatem* Dei, non pati *Sapientiam*, reliquasque Ejus virtutes, ut commercium cum hominibus habeat, niſi interveniente *Lingua Sancta* & *Primæva.* Hanc *colloquiis Deum* inter & *Adamum Sacratam*, unice quoque Dicatam fuiſſe *Oraculis Cœleſtibus pandendis:* ac proinde illam *Chriſtianorum Revelationem*, *Græca Lingua* conſcriptam, non ſolum imaginariam eſſe, & fictitiam, ſed prorſus abominabilem; quum ut a *Lingua*, ſic a *Fide Moſis* & *Prophetarum*, infinitum quantum abhorreat.

Inſculpitur, ſexto, obduratiſſimis mentibus, eſſe & manere *Synagogam*, illum *Sanctum* Dei *Populum*, cui ſoli *Oracula Cœleſtia* ſint *concredita*, ut olim, ita nunc quoque; ac proinde *Fidem Moſis* ac *Prophetarum* apud ipſos ſolos reſidere; & *Chriſtianis* nec *ſortem* eſſe nec *hæreditatem* in *Iſraële*, quamvis *Iſraëlis* etiam titulo ſemet ſuo more inſignire geſtiant.

Infigitur, ſeptimo, Lapideis illis cordibus perduellis in *Meſſiam* ſuum nationis, *Lineam Sanctam*, illam *Sanctæ Linguæ conſervatricem*, ac *propagatricem*, nunquam a *puritate Naturæ Primævæ*, & *imaginis Divinæ degeneraſſe*, ac propterea meruiſſe ipſorum Patres, ut hocce *ſacratiſſimum pignus* amoris & favoris Divini iis ſolis, gentibus ſecluſis, religioſiſſime cuſtodiendum traderetur: mereri & ipſos, Fidei Patrum adhærentes, ut eorum in gremio idem hocce *depoſitum Cœleſte* asſervetur; ſimulque *teſſeram* præſtet *Synagogæ Hebrææ*, aliquando cum *Hieroſolymis*, *Templo*, *Cultu Moſaico*, uſum vi-

vum

Digitized by Google

vum שפה ברורה *Linguæ* iſtius *puriſſimæ*, quam nunc *cordibus*, *frontibus*, *manibus*, per *Phylacteria*, *inſcriptam affixamque* geſtant *Dei Iſraëlis Cultores Veri*, & *Sancti*, quamque omnibus *Sabbathis prælectione ſolenni* celebrant, atque cohoneſtant, ſine ullo dubio *Ore* quoque eſſe recuperaturos, atque ſic *celſa Terræ*, *celſa Cœlorum* inſcenſuros.

In omnia hæcce linimenta *magni Synagogæ* ſuæ *Columinis*, quæ *quinta* omnis odii & veneni *particula*, ſive *eſſentia*, quæ vocatur, adverſus *Chriſtum*, & nomen *Chriſtianum* præcipue imbuit, apprime quadrant, quæ graviſſime delineavit Rex ſapiens *Prov.* 17: 4. ſic ad Verſionem noſtram concepta, *Pigmentis pollens nitorem inducit ſuper labium vanitatis*, *fucum ſplendide comens ſuper linguam peſtilentiarum.*

Idem affirmare poſſum de *quinta*, ad quam deſcendo, *theſi* Illa, *Linguam Hebræam*, eandemque *Primævam*, eſſe *Matrem omnium Linguarum*, quæ deinceps per orbem terrarum diffuſæ. Ante autem, quam *incruſtationes* & *pigmenta Abarbanelii* enudem, præmittenda mihi opinio, quæ inter *Kabbaliſtas* viguit potiſſimum; quamque *Synagoga* nunquam dimiſit. Eam expoſuit *Paraphraſis Chaldaica Jonathanis* ad *Gen. Cap.* XI: *Vſ.* 7. 8. ubi *Septuaginta Angelos*, *proximos throni ſtipatores*, ait *cum Deo deſcendiſſe*, *qui pro numero Septuaginta populorum*, *quisque populi ſui Linguam*, & *deſignationem Scripturæ ejus*, *manu ſua retinentes*, *eas effuderint*, *conſecuta mox inde diſperſione per totam terram ad Septuaginta Linguas*, *quarum poſſeſſores alii alios non intelligebant.* Idem clarius in *Pirke R. Eliezer* explanatur. *Advocavit Deus LXX Angelos*, *circumdantes ſolium gloriæ ejus*, *dixitque iis*, *age deſcendamus*, & *confundamus Linguam eorum. Deſcenditque Deus* & *LXX illi Angeli*, *confuditque Linguam illorum in LXX Linguas*, & *LXX Gentes --- præfecitque unicuique Populo Angelum. Iſraël autem ceſſit in portionem* & *ſortem hæreditariam Dei.*

Pe-

Penetravit per *Kabbalam* invectæ opinionis contagio ad *Græca* & *Latinæ Eccleſiæ Patres*, niſi quod alii LXXII, alii plures adhuc *Linguas* e cœlo defuſas velint; *Origene* quoque *Fabellam* cum *Appendice Præfecturæ Angelorum* in *totidem populos* amplectente, quin & ſubſignante, *Linguam Adamo primitus datam, id eſt, Hebræam, in ea parte hominum manſiſſe, quæ non portio alicujus Angeli vel principis ſit facta, ſed quæ Dei ipſius portio permanſit.* Hæc latius nunc perſequi, nil attinet. Curioſos remittere liceat ad *Geograph. Sacr. Bocharti; Lib.* I. *Cap.* XV. & *Diſſert.* II. *Cl. Buxtorf. F. de Ling. Hebr. Confuſione*, ubi *Rabbinicum* hocce *commentum* data opera refellit. Subtexam tantum id fermenti, quod *Abarbanelius* hic iterum miſcuit, ac conſperſit. Sentiebat non inexercitatus Diſputator, quicquid in fornacula imaginationis conflaverat, de *Kainitis* primum, mox de *Chamitis*, ad *Artificia illicita* & *res ſuperfluas prolapſis*, atque ita *poſſeſſione Linguæ Sanctæ delapſis*, in fumum evaneſcere ultro, ſi hoc *dogma* nude, & crude, obtineat: quippe ſecundum quod *omnibus hominibus ademta* ſit *Lingua Sancta*, aliis *Linguis* in *Primævæ locum infuſis* ſtatim, atque impreſſis per *influxum Cæleſtem.* Sentiebat quoque, *hanc infuſionem Linguarum e Cælo*, convellere *fundamenta* & *firmamenta* Linguæ *Adami*, ideo *Sanctæ*, quod *e Cælo dimanaſſet.* Atqui ſic *omnes* inde *dimanaſſent*, ac proinde *Sanctæ*, juxta cum *Hebræa*, appellitandæ forent.

Hanc repugnantiam non digerens *Abarbanel.* eam ope ſuperioris figmenti de *Kainitis* & *Chamitis* ita diluere conatur, in *Comment.* ad *Geneſ. Duo ſane in Confuſione Linguarum concurrerunt; Primum, derelictio Labii, quod unum erat omnibus. Secundum; electio Linguarum ſecundum quemque populum variegatarum. Ideo conjunxerunt ſe principes ſupremi Cæli cum Numine, benedictione cumulando, ut eas a Lingua ſua abji-*

Digitized by Google

jiceret, & ab Unitate Providentiæ ſuæ ſanctiſſimæ; principesque Cœli ſupremi eosdem ſuſciperent, ad eos moderandos, & ad influendum in eos inde & in omne reliquum tempus, quisque ſuper populum peculiarem, ſecundum Linguas eorum, in terris ipſorum. Demonſtratur hoc ex eo, quod Mundus inferior influentias recipiat, & regatur a Mundo ſuperiore: ac propterea in ſingula quæque ex inferioribus influentia ſua redundant ſingula quæque ſuperiorum; ſive ſit ſidus; ſive princeps e principibus Cœli ſupremi. Omnes autem primum Dei influentia perſunduntur. Deut. 4: 19.

Eſt & hoc *Kabbaliſticum*, ut quod maxime, quorſumque feratur, oculatos fugere nequit; ſed hominem telam ſuam ſinamus pertexere

Par erat profecto ut genus humanum, quia creatum erat IN IMAGINE DEI, *ſpeciatim ſubjectum eſſet* IMMEDIATÆ *prorſus* GUBERNATIONI DEI: *quod ita & tamdiu durare debuit, quamdiu homo quæreret finem ſuum intellectualem. Ecce ergo diebus priſcis usque ad ſeculum Diviſionis, totum genus humanum* IMMEDIATE, *& omni ratione ac reſpectu, ſuberat influentiæ & providentiæ Dei, tam quoad bona, quam quoad mala; unde etiam perpetim inter ipſos extitere Viri ſapientes, in ſapientia Divina & vera illa expertiſſimi, Methuſalem, Lamech, Noach, Sem, Heber, eorumque ſimiles, qui purum ductum Naturæ obſervantes, nihil rerum ſuperfluarum quæſiverunt: atque hac de cauſa unum retinuerunt labium. Poſtquam vero a ductu Naturali receſſum eſt in ſubſtructione Urbis & Turris, deſcendit Deus, qui ad illud usque tempus eos ſua influentia rexerat; dixitque: quum iſti contenti non ſint eſſe populus unus, & Lingua una, ſubſtraham iis Faciem gubernationemque meam, eosque in manus tradam principum Cœli ſuperioris. Ad eos directum illud*, Age deſcendamus: *h. e. venite mecum, ad curam gerendam populorum generis humani: quilibet Noſtrum* PROVI-

DENTIA SUA REGAT *populum ſibi peculiarem. Quemadmodum autem ab ipſis auferetur* LINGUA MEA SANCTIFICATA DIVINITUS, *ita ut dividantur in* LINGUAS DIVERSAS *ab ipſis* EXCOGITANDAS *& inſtituendas, atque* propterea ATTRIBUTAS *gubernationi principum cæli ſuperioris;* ſic LINGUA SANCTA *peculiariter* ATTRIBUTA ET ASSIGNATA *eſt providentiæ Dei O. T.*

Poſtrema illa DECLARANT quorſum cuncta hæcce dirigantur. Rueret nempe male aggeſta illa *Moles Linguæ Sanctæ*, quam adhuc ad mentem *Judæorum* depinxi, ſi & *reliquæ Linguæ*, præter *Hebræam*, *e cœlo defluxiſſent;* quum utique ex ſummo *æthere* delatæ, *auram* quandam *æthereum trahere* debuisſent, per *principes Angelos* ſolio Gloriæ proximos. Non posſent quoque reliquæ *Linguæ* a *Judæis* hominibus *impuræ* pronunciari, ut arroganti pronunciatur ſupercilio, ſi per *cœleſtes* hos *canales* deſcendiſſent.

Iſtam immediatam *infuſionem* proinde, & *impreſſionem Linguarum novarum* cum *deſignatione*, ſive *determinatione*, cujusque, duplici hoc nomine reformidans; ruinoſam, & ſemet obruentem cauſam, iterum utcumque fulcire & incruſtare allaboravit; ſed, prout accidere neceſſe erat, id tantum tectorii linivit, & induit, quod ultro diſſiliret. Certe quicquid in excerpto prolixiore quis tetigerit, ulcus eſt, & ſub manu *multo pusculo Judaico crepat.* Ne una quidem *periodus* ſana: ſed *ineptiæ ineptiis*, quin *veſaniæ veſaniis*, *cumulantur.* En congeriem. Prima veſania, *homines tam diu ſubſunt Dei providentiæ* & *gubernationi*, *quam diu Lingua Sancta gaudent.* Altera; *qui eam poſſident*, *retinentque*, *eo ipſo Sancti ſunt.* Tertia, *qui eam non conſervant*, *a ſanctimonia Naturæ primævæ deſciſcentes*, *profani fiunt & impuri.* Quarta, *non deſciſcitur a Primæva Naturæ* & *Linguæ ſimul ſanctimonia*, *niſi per veſtigationem & amorem rerum ſuperfluarum; quales ſunt artes humanæ*, *cupiditates* &c.

Digitized by Google

&c. Quinta, *Qui ſic ultro deſciſcunt, non poſſunt remanere ſub cura & providentia Dei, ſed Angelorum curæ & providentiæ, e familia Dei ejecti, emancipari debent.* Sexta, *unitas providentiæ Divinæ ſuper omnes homines abrupta fuit per ruptum Linguæ Sanctæ vinculum, quod antea totum genus humanum in Unitate Naturæ colligabat ac compingebat.* Septima, *Deus non poteſt immediata ſua gubernatione præſidere hominibus qui Linguæ Sanctæ & Primævæ uſum amiſere.* Octava, *in communitatem providentiæ, qua Mundus gubernatur, adſciti ea propter LXX Angeli Principes, iisque attributi LXX populi, qui profanas ſibi Linguas ex Primæva illa, propter rerum ſuperfluarum cupiditatem, procuderunt; Oeconomia ad finem usque ſeculorum duratura.* Nona, *non aliunde excuſæ novæ hæ Linguæ, quam ex Veteri Primæva, quam quisque ſtructorum Turris Babylonicæ ſuo motu arbitrioque corruperit, atque in alia omnia derivarit; Deo tantum ita Confuſionem hancce dirigente, ut LXX populorum LXX diverſæ Linguæ ex uno hocce Fonte ita conturbato emanarint.*

Baſin præſtruxerat ad Cap. 2. *Geneſ.* inde excerptam ſupra p. XVI. atque hic evolutam, ad *Syſtema Rabbinicum* rotundandum.

Hæc coronat tandem *Sexta* illa *Theſis*, qua ſupra omnem aleam dubitationis poſitum cenſent, *Linguam Hebræam*, quum *Liberatio Iſraëlis*, & *Regnum Meſſiæ* adfulgebit, cum *Templo & cultu Moſaico* in *Terra Sancta* fore *reſtituendam;* atque illo *ſceptro potentiæ* ſubactis confractisque gentibus, per ejusdem quoque *Linguæ* beata *in Cœlis* commercia *beatitudinem* & *gloriam* omnium *Sanctorum* fore conſummandam. Huc detorquent illuſtria Oracula *Jeſ.* 19: 18. *Pſalm.* 149: 6. *Zach.* 14: 9. atque inprimis *Zeph.* 3: 9. de *Labio puro* שפה ברורה, *ad omnes gentes vertendo, ut omnes invocent Nomen* יהוה *Jehovæ Tetragrammaton* illud, & *Sacroſanctum;* quod *nulla alia*

Lingua fieri poſſit, *quam Hebraica Sacroſancta*, cujus ſolius in ſinu *tremendus* ille *Titulus* reſideat.

In hoc magnifice ſeſe jactat *Synagoga Judaica*, & caput ſuper ſidera tollens, ſibi conſenſum *principum* inter *Chriſtianos Doctorum* gratulatur. Triumphat quoque *ob omnis* fere *nominis Chriſtiani* conſentientem calculum, in *prioribus* item, quas luſtravi, *theſibus*, de *Lingua Hebræa* ſecundum omnes *formas* & *normas* ſuæ *enunciationis*, *perfectas* juxta, & quæ vulgo inconcinnius *imperfectæ* vocantur, citra controverſiam *Primæva*: de *eadem* quoque absque ullo dubio SOLA SANCTA *Oraculis Cœleſtibus edendis* Divinitus *ſanctificata*. De *Virtutibus* vel *Hieroglyphicis*, vel *arcanis* ſaltem, ſupra omnes *Linguas humanas ſubvectis*, per quas in *ipſas rerum Naturas* penetrare valeat. De *hæreditate ejusdem* pariter; quam *ſolus* creverit *Heberus*, & SANCTA LINEA, ac *familia Hebræorum*. De familiis & *gentibus* reliquis *juſtiſſimo* Dei *judicio* ejus *poſſeſſione exutis*, *orbatisque*, ob *ſacrilegium* in *ædificatione Turris Babylonicæ admiſſum*: deque *omnium* tandem *Linguarum degenerante* illa *impuritate*, *qua* quam longiſſime *a Primæva Primævæ puritate* ad ſordes infinitæ barbariei defluxerunt.

Hæc, totidem verbis, apud quam plurimos *Philologorum* ac *Theologorum*, qui de *Hebræa Lingua* conſcripſerunt, ac *judicia* ſua *in publico* conſignarunt, ſeculo XVI. & præſertim XVII. reperiunda, atque magno *Zelo* ubique *regionum* per *Europam* propagata, defenſata, in Arcem quoque, ut ſupra monere cœpi, evecta; ab infenſiſſimis *Chriſtiani Nominis* Hoſtibus illis neutiquam prætervisa, ſed *diligenter excepta*, atque ut *Tropæa* adverſus *Chriſtum*, & *Univerſam Chriſti Doctrinam*, erecta fuerunt.

Nec mirum! imaginatio hæc de *Lingua Hebræa* ad iſtas *Theſes* tam altum in faſtigium educta, unicum eſt collapſæ *Synagogæ* præſidium, quæ hisce gloriolis ſeſe paſcere atque inflare, quin

Digitized by Google

quin ſemet adverſus *Euangelium Chriſti* obſtinare, atque obdurare, his ipſis ex principiis, non intermittit.

Potentiſſimum profecto faſcinum; quod ſolus Dominus & *Rex Gloriæ*, ad ſplendorem GRÆCÆ REVELATIONIS, *e throno Gratiæ* & *Gloriæ* ad nos demiſſæ, atque *Eccleſiam Chriſti* in *Spiritu* ac *Veritate* colluſtrantis, ab oculis infidæ ac perduellis nationis poteſt diſſipare.

Hic vero non poterit non Lector meus obſtupere, quum, quæ adhuc deduxi, luce meridiana clarius ſeſe omnium oculis offerant; quî tandem fieri potuerit, ut *Doctores Chriſtiani* ingenio, eruditione, Zelo Religionis clari, deque *Doctrina Veritatis quæ ſecundum pietatem eſt* immortaliter meriti, in communionem talium *Dogmatum Judaicorum* implicari, ac pertrahi potuerint: ut quum *perfidiam Judæorum* in talibus *Theſibus* condendis confodere ac confundere debuiſſent, eam, illis *Theſibus adoptandis*, & *auctoritate ſua firmandis*, aluerint atque corroborarint.

Eſt hoc ſtupendum profecto eventum: cujus tamen *occaſionem*, & *cauſas*, ſuperius jam ex parte perſtrictas, qui attendere dignabitur; ultro perſentiſcet, vix ac vix quidem aliter rem cadere potuiſſe, quam, quum a *Rabbinis elementa*, & *cognitionem Linguæ Hebrææ*, hauſerint primi noſtri Doctores, qui ſe huic ſtudio dederunt, etiam ut *ſenſibus* eorundem *doloſa ſpecie obtectis*, ac *conveſtitis*, ſine ſenſu quodammodo, *imbui* hac in parte, atque plus minusve *inſici* debuerint. Replicentur & reliqua quæ *pag.* XII. XIII. hujus *Præfationis* attigi, atque pro *curſu*, quem plerique tenent, *ſtudiorum*, nihil aliud hic eveniſſe deprehendetur, quam quod *omnibus* in *ſcientiis*, quæ non profundiſſime tractantur, evenire ſolet; hoc eſt, ut Eorum ferme & *formulis* & *ſenſibus* adhæreſcatur, quorum ex ore, auctoritate, dictatis, pendetur.

Sunt tamen, præter ea, quæ ibi prælibavi, alia multo gra-

Digitized by Google

viora, prægnantioraque, per quæ *opinationes* iſtæ, ſatis contentæ ſi modo ditionem ſuam in *Scholis* obtinere poſſent, ad principatum quoque ſupra aliorum ſaniores, integrioresque, de *Rabbinicis* hisce *Sanctionibus* ſenſus provexerint; & in Culmine collocarint.

Primum motum excitavit immoderatior impetus principum in Literis humanioribus Virorum, qui quum facile perſpexiſſent pro ipſorum in *Linguis* peritia, decreta hæcce *Judæorum* eſſe *merum ſtuporem*, atque ex gentis *ignorantia*, cum *obſtinata* in *Chriſtum perfidia*, originem ſuam traxiſſe, non *Rabbinos* ſolum talium *architectos*, verum etiam eorum *miratores*, *plauſoresque*, *Chriſtianorum* Doctores, flagellare, atque gravi perſtringere cenſura. Hoc erat acetum infricare iſti vulneri; atque oleum camino affundere.

Ergo exulcerari viciſſim *Rabbinis* aſſentientium, ac ſubſcribentium, animi; quique tam vehementi manu a fæcibus *Synagogæ* avellebantur, tenacius, ut fit, iisdem hæreſcere, atque *opinationes* quæ jam altius inſederant, & quarum pus & venenum haud perſpexerant, animoſiſſime defenſare, tanquam ſi *veritatis*, & *Orthodoxiæ Chriſtianæ* fulcra ſollicitarent, qui *Theſes* hasce vel digito tetigiſſent.

Ex hac præluſione, ac velitatione acriori, ſeculo XVI. commota jam, atque flagrante, infauſtiſſimum illud, & Eccleſiæ infinite damnoſum, exarſit certamen, quod ſeculi XVII. initio ac progreſſu hinc & hinc Partes ita colliſit, ut *Veritas* medias inter acies eliſa atque obtrita fuerit.

Hic eſt Fatalis ille conflictus inter ſcholam *Capellianam* ſive *Criticam*, & *Buxtorfianam* ſive *Anticriticam;* qui *orbem Chriſtianum*, ubi *Hebraica* tractantur, in *duas* ſcidit *Factiones*, quæ ſuos *ſectatores* & tunc nactæ ubique orarum ſunt, atque etiamnum obtinent; quamvis pauciſſimi *Materias*, de quibus *Controverſiæ* ſerra reciprocata fuit, penitius examinarint: commodius judi-

Digitized by Google

dicantes, his vel illis partibus ſeſe aggregaſſe, quam in *Litem Litibus adauctam*, atque innumeris ſentibus circumſeptam, non ſine temporis diſpendio, tædioque graviſſimo, inquiſiviſſe.

Globi hic & denſa concurrunt agmina *quæſtionum*, circa *integritatem Codicis Hebræi*, prout is per manus *Synagogæ* ad *Eccleſiam Chriſti* pervenit, atque *Literis quadratis*, *Vocalibus decem*, aliisque *punctis minoribus*, *Accentuum* numeroſa cohorte usque ad *triginta quinque* excreſcente, *variantium Lectionum* cenſu *millenario*, reliquaque *ſepe Maſorethica*, quam appellant *Judæi*, inſtructus viſitur.

Ad hanc molem quum oculos adjeciſſent *primarii* in orbe Erudito *Theologi*, & *Philologi*, ſimulque cernerent omnia hæc, ullam citra exceptionem, conſecrari a *Rabbinis*, tanquam *munimenta* integerrimæ, & ne minima quidem particula ac punctulo *delibatæ*, aut *delibandæ Lectionis*, eo quod omnia, ex æquo, uno Fonte *Divinæ inſpirationis* emanarint, ac proinde *Diviniſſimæ* ex æquo *auctoritatis* cenſeri debeant; primo *Fidem Judaicam* tanto in poſtulato ſuſpectarunt; mox vehementiſſime oppugnarunt; poſtremum funditus convellere conati ſunt.

Animos iis addebat, cum vi erectioris ingenii, & Eruditionis humanioris, *Orientalium Linguarum cultura* magis magisque vigeſcens tunc tempeſtatis.

Benignius illud lumen, vel ad primos radios, tum maxime emicantes, patentiorem conſpectum proſpectumque *Linguæ Hebrææ* hominibus Eruditis aperuerat. Ad illam lucis ſplendidioris faculam deprehendebant, quod jam ratio, & religio, omnibus ultro inſinuarat, jactantiam iſtam de *Lingua Hebræa*, qua *Lingua*, plane *Divina* & *Divinis Virtutibus* per *propriam* quandam *indolem* præradiante, eſſe merum *Synagogæ* occæcatæ *Phantasma*, quum *Dialecti* conſanguineæ, eundem *ſuccum Radicalem* per omnia præferentes, idem ſibi arrogare poſſent,

Digitized by Google

ſent, & deberent; utpote quæ eadem e ſtirpe effloruerint.

Hoc ut deductum alia occaſione, ita per *Curſum Originum*, in quo cum maxime ſtudiis juventutis *Theologicæ* inſerviens occupor, ſupra aleam ſubvectum eſt dubitationis, quum *Radices Radicibus* examuſſim reſpondere reperiantur. *Commentarius* quoque *hicce* id omni pagina pervincit: atque præſentiſſimis teſtimoniis in oculos defigit.

Juſtiſſima erat hæc actio adverſus *Synagogam*, *quam*, ut cum *Hoſea* loquar, *Ventus alis ſuis illigarat*, & ad infinitam *Vaniloquentiam*, quam ſupra enudare cœpi, avexerat.

Quum autem iidem principes *Literatores* animadverterent, *Divinitatem* iſtam *Linguæ Hebrææ* a *Rabbinis*, eorumque inter *Chriſtianos* ſequacibus, fundari in *jure Primævo creationis;* itemque in *figuris arcanis Literarum;* in *Vocalium picturis Technicis;* quin imo *accentibus*, & tota *punctorum* vel *minutiſſimorum ſupellectile*, ſecurim radici admoviſſe, & cuncta uno ictu ſuccidiſſe, compendioſius duxerunt, quam cum ſpinoſiſſima materia conflictari, eamque lenta meditatione ematurando, ad liquidiſſimas rationes perpolire.

Præmature hinc in *Schola Critica* aſſeveratum a quamplurimis, *Linguam Hebræam* nihil commune cum *Primæva* habuiſſe; vel ſaltem *hypotheſin* iſtam tam *precariam* eſſe, ut neganti idem, quin plus juris, competat, quam affirmanti.

Non maturrime iterum affirmatum, eisdem in partibus conſpiratis, ne *antiquas* quidem adeo eſſe *Literas* illas, quibus *Codex Hebræus* nunc exaratus; quippe quæ ab *Esra* demum ſint *invectæ* poſt *Captivitatem Babylonicam*, unde *Synagoga* univerſa atteſtante, *cum Esra adſcenderint:* priscum vero & *Authenticum Legis* ac *Prophetarum* omnium *Characterem*, eſſe *Samaritanum*, quem *Judæi*, e *Babylonia* reduces, odio internecivo *Samaritanorum* repudiarint; adſcito *quadrato* illo *Aſſyriaco*, qui etiamnum obtinet.

A

Digitized by Google

A Literis eodem impetu proceſſum ad *minutiora* primum *punctula*, inde ad *accentus*, inde ad *omnes* in univerſum *Vocales*, quas *in ſpongiam incumbere* juſſerunt; tanquam novicias, & a *Maſorethis* demum æræ noſtræ ſeculo VI. circiter inventas atque introductas, non ſine gravi detrimento veritatis. Ad hanc acerrimam invaſionem ſuſtinendam pronunciatum a Primipilis; *Linguas Orientales* non indigere *Vocalibus*, nedum *reliqua* illa *merce ſcrutaria*, ut contemtim loquebantur; ac proinde liberrimam cuique relictam eſſe poteſtatem *puncta* illa vel delendi in totum, vel ex parte diffingendi, demutandi, emendandi, prout ſenſui convenientiſſimum videri queat; vel LXX. ceterique *Veteres Interpretes* legiſſe reperiantur.

Exceſſus *Criſeos* profecto, non *oculatæ*, ſed ſibi aliiſque *oculos eruentis*, atque latam omni licentiæ, quin temeritati, portam aperientis, ad ſenſus pro arbitratu vel conſtituendos; vel convellendos.

Si in hoc totius *controverſiæ* cardine moderatio, circumſpectio, & maturitas, nil decernens, niſi quod diſtincte cernit, præſediſſent, nunquam tantæ in *Literaturam Hebraicam* tenebræ incubuiſſent: neque, *Andabatarum* more, ſub cæca pulveris nebula depugnatum fuiſſet in *globo* ut ſic dicam, id eſt, confuſis atque unam in maſſam conglobatis iis, quæ pondere ac momento infinitum quantum diſtant; ut verbi gratia *Vocales*, & *figuræ* ſive *notulæ Vocalium*, quibus nunc *Codex ſacer* inſignitus; cum earundem *denominationibus Technicis* ac *Scholaſticis*. Inter hæc id diſcriminis haud dubie, quod inter *ſolidum* & *umbram;* & tamen ſic in toto hocce conflictu *impugnatæ*, ſic *propugnatæ* ac *defenſatæ Vocales Hebraicæ*, ac ſi *corpus* & ejusdem *ſpecies umbratilis* unum idemque valerent. Hoc alibi evidentiſſime enudatum, hic attingo tantum; ut ſentiatur ab omnibus, quantilla ſæpe res graviſſimas edat turbelas, atque *Veritatem* non ſolum obnubilet, ſed etiam ex conſpectu plane eripiat.

Id tanto magis dolendum, quod niſi hæc caligo oculis offu-

Digitized by Google

ſa fuiſſet digladiantium, nunquam eo usque certamina incrudeſcere potuiſſent, ut luctuoſiſſimum inde *Schisma* inter *Christianos* exoriretur *Doctores*, atque animos partium inſanabiliter ſubulceraret; *Veritate*, ut ſupra inſinuavi, medias inter acies non *offuſcata*, ſed *obtrita*.

Hisce acceſſit, ac cumulum impoſuit, immoderatio prægreſſis haud levior, per quam viſcera *Codicis Hebræi* altius adhuc tentata. Oculis videlicet obverſabatur illa *Criſium Maſorethicarum* ſtipatiſſima moles, qua pro eo quod *Scriptum* in *Sacro* proſtat *contextu*, *margini* apponitur *Lectum*, vel *Legendum*, plus *mille* vicibus. Hæc nominibus *Ketybh*, ac *Kery*, & nunc, & olim, in *Scholis* jactata, perpetuam litium materiem ſeruerunt, atque *Codicem Hebræum* neutiquam a *Vitiis* intactum eduraſſe, prima fronte ita arguere ac demonſtrare videntur, ut ne *Carneadi* quidem anſam dubitationis relictam judicetur a plurimis: quum quamplurima inter ceras illas miniatulas, ſive *notas Criticas Maſoræ*, reperiantur, quæ ſemet arietent, atque *contrarium* plane *ſenſum* fundant; *reliqua* quæ inter ſe *non pugnent*, luce tamen meridiana clarius revincere *illibatam* illam in *Literis punctisque* integritatem, quam *Synagoga* credendam ſanxerit.

Thalmudici, ſolenni more, quos *ſolvere* non valebant *nodos*, *ſecuere*, & gladio *Eccleſiaſticæ auctoritatis* deciderunt, utrumque tam *Scriptum* in ipſo *Textu*; quam *Lectum* & *Margini* adjectum, eſſe *Divinæ originis*, a quo vel latum unguem diſceſſiſſe, *ſacrilegium* ſit; quod & *hoc*, & *illud*, ſit הלכה למשה מסיני *Traditio Moſi data*, ac *per ſeriem prophetarum propagata e Monte Sinai*, ut aliud *ſcriberent* in *Textu*, aliud *Legendum* lateri appingerent. Utrumque proinde, ex eorum deciſione, *genuinum*, *ſincerum*, *magnisque myſteriis refertum*.

Hoc *Stomachus Judæus*, ſilices concoquere natus, ex facili digerit. *Abarbenelius* tamen harum *Variantium Lectionum* Auctorem conſtituens *Esram*, gemina Eum ratione ductum cenſet. Al-

Altera, *quod Myſterium in multis intentum a Prophetis crediderit:* altera, *quod Sacri Scriptores* vel *imperitiores fuerint*, vel *omiſſiores* circa *Grammaticam*, & *Orthographiam*; ac propterea *curatiorem Lectionem* ab *Eſra* ſubſtitutam. Proh temeritatem ſimul, ſimul ſtuporem! quum ipſius *Eſræ Liber* etiam *notulis* hisce ſit adſperſus.

Huic occaſioni ſuæ non indormiens Cl. *Capell.* nuda hic, atque ictibus aperta undiquaque, latera *Rabbinizantium* hauriens, vehementiſſimam hinc dedit impreſſionem; atque concludere non dubitavit, *nil manifeſtius*, *quam Lectionem Codicis Maſorethici multis in locis eſſe vitioſam*, *defectamque*, *quam tamen ob reverentiam*, *qua erga Eundem imbuti eſſent*, *noluerint interpolare; contenti vitium quod ſubeſſe vel arbitrati ſint in aliis*, *vel in aliis ſuſpicati*, *in Margine indicaviſſe.*

Hoc in aſſerto plenum facile calculum impetravit *Criticorum*; hinc cum Ipſo progredientium ad alia bene multa, quæ conſimiliter in mendo cubare contendunt, partim ſagaciore conjectura freti, partim auctoritate ſubnixi τῶν LXX aliorumque *Veterum.* Quid *Criticos* dico, hujus palæſtræ oleo madentes? Etiam eorum, qui a reliqua omni *Criſi* temperaſſe religioſius ducunt, calculum abſtulit; quum in *Verſionibus* fere & *Commentariis* illud *Maſorethicum Kery* prævaleat. Meum tamen aſſenſum non aufert *Capellus*; non auferunt, qui Eidem hac in parte conſciſcunt: quippe qui compertiſſimum habeam, *Maſoram*, his in miniatulis ſuis, ubique locorum fruſtra eſſe, quæque illi infeliciſſima *Criſi* attaminarunt, eſſe *lumina* & *ornamenta* Veteris *Linguæ*, quæ ad pleniorem diem e *Dialectis* infuſum dilucescunt; pretioſiſſimasque adeo *gemmulas*, quæ iisdem e ſcriniis *Codici Hebræo* vindicari debent; omni ſuſpicione *Vitiorum* abſterſa, atque ad radios ipſius *Criſeos* depulſa.

Hoc jam præſtari ante aliquot annos cœptum a *Filio*, in *Diſſert. Academ.* de *Utilitate Dialectorum*, *ad tuendam inte-*

gritatem Codicis Hebræi; qua *Fidem* ſuam *Eccleſiæ* & *Orbi Literato* oppigneravit.

Quum *Analogia* ſuper candelabro relucebit, ope *Dialectorum* perpolienda, *integerrima* ac *ſinceriſſima* deprehendentur, *nitebuntque*, quæ nunc pro *maculis mendisque* traducuntur.

Hunc clypeum ex armamentario *Critico* depromtum ſi *Capello*, ut par erat, oppoſuiſſet Cl. *Buxtorf.* in *Vindic. Verit. Hebr.* victoriam haud dubie deportaſſet, qui nunc ab iis, qui judicare valent, hac ſaltem in parte certaminis ſuccubuiſſe cenſetur. Non immerito ſane, quum poſt velitationem non nimis gravem, hoc tandem tormentum admovetur: *Judæos quidem Kery, margini additum, ſemper melius & verius judicare; idque in prælectionibus Sabbathicis obſervare; quod omnis dictio in qua ſit Kery & Ketybh, ſecundum Rituales ſanctiones Synagogæ, ſit Traditio Moſis de Monte Sinai; ut aliud ſcribatur, aliud vero legatur. In Expoſitione tamen aliquando eos τὸ Ketybh ſequi. Commentatores ſæpius utramque vocem exponere, & utriusque Lectionis reddere rationem. Idem ſi nos quoque obſervaverimus, tutiſſimam nos viam eſſe ingreſſuros: ſuperclioſa vero & moroſa κρίσ ἰſta repudiare & contemnere, cum nulla evidens hujus contemtus & rejectionis cauſa poſſit afferri, auſum videri nimis inſolens & temerarium.* Quid? an *ratio non poteſt afferri rejectionis*, ubi manifeſtiſſima eſt repugnantia? Omnium inſtar eſto *Job.* 13: 15. *Ecce exſtirpabit me*, לא איחל *non ſperabo.* Pro *negativa*, quam ibi ſeries depoſcit, *Maſora* ſubjicit לו איחל *Ipſi ſperabo.* Talium agmina, ſub hac ipſa *oppoſitione* לא *negantis*, & לו *ajentis.* Alia item in aliis, non minus inter ſe colliſa; quorum alterutrum tantum ſtare queat.

Tamenne *inſolens* & *temerarium* pronuntiabit gravis *Theologus* ac *Philologus* alterum repudiaſſe? Tamenne utramque *Lectionem* tenuiſſe, & pro *Divina* expoſuiſſe, *tutiſſimum* nobis cenſendum? quia placitum *Synagogæ*, *utramque* ſimul *conſecrare*

per

Digitized by Google

per *Traditionem Moſis e Monte Sinai.* Nunquam, nunquam profecto, huc evectus fuiſſet ille *Rabbinicæ Eruditionis* Stator, ac propagator unicus, niſi vehementia *Capelliana*, cum *contemtore* quodam *ſpiritu* conjuncta, eum transverſum egiſſet; ut quum Magni, & de *Literatura Hebraica*, *Chaldaïca*, ac *Talmudica* immortaliter meriti Parentis *auctoritatem* circa hanc *Controverſiam*, jam a longo tempore agitatam, *in Orbe Chriſtiano* tutandam ſuſcepiſſet, ſe *Veritatem* & *Religionem Chriſtianam* ſimul tutari opinatus fuerit.

Hæc perſuaſio, ſemel in animum admiſſa, quousque *maximos* etiam *viros* abripere queat, vel me tacente, nemo non intelligit. Hos *Manes paſſum* etiam *Celeb. J. Buxtorfium* J. F. in *acerrimo* illo *conflictu* adverſus Cl. *Capellum* ſuſtentato, nemo ambiget, qui modo ad *capitaliſſimam* illam *partem Litis*, quam poſtremo loco tetigi, attenderit.

Idem nemini non in oculos incurrit circa *alteram partem contentionis*, quæ eſt *de Antiquitate* & *Auctoritate punctorum*, in qua *Capelli Antagoniſtes* curatius *diſtinguere* debuiſſet inter *Vocales* ipſas, & inter *figuras* ac *nomina vocalium:* nec non inter *puncta abſolutiſſime neceſſaria*, tanquam *animas* & *ſignificationum* & *ſenſuum*, atque inter *ea quibus Lingua Hebræa*, quum *viveret* adhuc, & *floreret*, facile carere potuit; qualia haud dubie *ſchevata*, ſive *notulæ abſentium vocalium;* quæ ſunt *adminicula* nutaturæ alias *lectionis* tum, quum Lingua jam intermortua, & a ſtirpibus ſuis revulſa fuiſſet. Nihil horum *discriminavit* interim, ſed cuncta illa *uno* in *globo* reliquit; quum tamen in illo *globo*, per *Capellum*, non dicam *ſubdole*, id enim minime liquet, & malignum eſſet vel ſuſpicari; ſed *cupide*, ſed *fervide commixto* atque *confuſo*, præcipua vis conſiſteret *aggreſſionis:* eo cum ſucceſſu, ut qui ſuismet armis *Criticis* circa *Arcem rei*, id eſt circa *Auctoritatem* & *Antiquitatem Vocalium*, debellari ac triumphari potuiſſet, *palmam* Adverſario *dubiam feciſſe* cen-

Digitized by Google

ſeatur a moderatiſſimis *Theologorum* etiam, qui poſt ea tempora vixerunt: quique in *Syſtematibus* ſuis *Univerſam* hanc *quæstionem* inter *problematicas*, de quibus utramque in partem disceptari queat; reponere ſolent: cuique hic ſuo in ſenſu abundare & liberum, & integrum, judicantes.

Ego, quod pace Eorum dictum velim, neutiquam illuc proceſſerim; ſed cum *Antiquitatem Vocalium* ne in diſceptationem quidem devocari poſſe autumo, ſi modo *figuræ* a *Vocalibus ipſis* rite discernantur; tum *Vocales* quoque ab ipſis *Auctoribus Sacris* appoſitas, ſupra omnem aleam poſitum arbitror, dummodo iterum non *figuræ* per omnia *eædem* huc admiſceantur, multo minus *ſuperſtitioſæ*, & vel *ex errore*, vel *ex ignorantia Veteris Linguæ*, in omni ſuo ambitu per *Dialectos* demum *aperiundæ*, *profectæ punctationes Maſorethárum* conſacrentur.

Si intra hos fines, quos *Res*, *Ratio*, *Religio*, arti *Criticæ* ſocia arma ferentes, regunt, & figunt, ſe continuiſſet Cl. *Buxtorf.* atque *Adverſarium* intra eosdem conſtrinxiſſet, Eum, meo quidem judicio, ad incitas redigere potuiſſet; atque *Antiquitas Vocalium Hebræarum* nunquam ad *inferiorem* illam *Claſſem problematum* eſſet devoluta. Ergo & hic ſuos paſſus eſt Manes, paternæ memoriæ Defenſor pientiſſimus; atque dum omnia pervincere allaboravit, etiam in iis non viciſſe viſus eſt quam plurimis, cauſæ iſti faventiſſimis, in quibus haud dubie vicit, atque triumphavit.

Infelicius adhuc cauſam meliorem propugnavit idem Vir *Doctiſſ.* in colliſione circa *Antiquitatem Literarum;* quam gloriam *Samaritanorum Characteribus* defererendam, ſatis pro imperio, decidebant Principes *Critici;* ut ſupra tactum. *Controverſiæ* conſpectum fuſe exhibui in *Inſtitut. pag.* 15–20.

Magiſtri *Judæorum*, ipſi inter ſe hac de re, inde a mille retro annis, commiſſi, Liti ſopiendæ hanc viam commenti ſunt:

du-

Digitized by Google

duplicem fuiſſe Characterem tempore Moſis, alterum Sacrum, a *Deo* ipſo *Moſi traditum*, vel ut aliis placitum, *ab Adamo ad Moſem transmiſſum*; alterum *profanum* ſive *communem, quem nunc Samaritanum vocitamus. Priorem Sacris uſibus* dicatum: *poſteriorem civilibus* & *popularibus* aſſignatum: *priorem* fuiſſe *Scripturam myſticam, Cœleſtem, Eminentiæ* & *Majeſtati Linguæ Sanctæ*, לשון הקדש, *per arcanas ſuas virtutes & perfectiones unice aptam. Ea ergo Legem* eſſe *conſignatam digito* primum *Dei*, deinde *Moſis, eamque in Arca Fœderis reconditam* &c. &c. *Hanc a populo ignoratam, quin probibitam fere, ne profanis manibus oculisque attrectaretur, ſolis Sapientibus, & Antiſtitibus patuiſſe; quippe quibus Clavis cognitionis credita fuiſſet: atque inde factum ut in Convivio Regis Babylonii Daniel Myſticam illam ſcripturam* MENE MENE TEKEL UPHARSYN, *his literis Sacro-Sanctis exaratam, internoſcere atque explanare valuerit.*

Panno huic non ſubtiliſſime conſuto, craſſiorem adhuc limbum attexunt; *iſtac occaſione Sanctas illas & ſecretiſſimas Literas Gentis Hebrææ inſignitas fuiſſe Titulo* כתב אשורי *Scripturæ Aſſyriacæ, cum qua Esras quoque ex Babylonia adſcendiſſe dicatur; quod Characterem Profanum, quem cum Hæreditate decem Tribuum invaſiſſe & occupaſſe cernebat Samaritanorum colluviem, ne in civili quidem & populari uſu amplius retinendum, ſed penitus eliminandum eſſe ſanxerit.* De iſto tamen appellamento כתב אשורי longe maxima pars *Synagogæ* tenet, quod *Ab. Esra, Maimonides, Ephodæus*, aliique *Anteſignani*, poſt *Thalmudicos*, pronunciarunt, *Beatam* eo *Scripturam* deſignari, tanquam quæ in *ipſis Literis Magnificentiſſima ſit, & Beatitate omni præluſtris.*

Congeries enimvero abſurditatum aliarum alias deſtruentium, atque obruentium. Et tamen per iſtam ipſam congeriem Cl. *Buxtorfius* cauſam labantem *Literarum Hebraicarum* ſu-

ſuſtentare conatus eſt in *Diſſertatione* de *Earundem*, quæ nunc obtinent, *genuina Antiquitate:* nunquam profecto illuc deſcenſurus, ut apertiſſimis *Fabulis* Auctoritatem ſuam commodaret, niſi altiora ipſum principia huc pertraxiſſent; quæ qui ſemel imbiberit, hac quoque in parte *Rabbinis* conſentiat, atque conſciſcat, velit nolit neceſſe eſt.

Hæc *principia altiora* conficiunt *ſex* illæ *Theſes*, quas in *Fidei* & *ſpei* ſuæ *Fundamenta* ſimul, ac *Munimenta* erexiſſe, in Cœlumque evexiſſe, nationem *Luci* & *Veritate Evangelicæ* rebellantem, atque adverſus *Chriſtum* in his ipſis *Theſibus* concicipiendis, propagandis, doloſeque inculcandis, conjuratam, pervictum dedi.

Hosce ſenſus, ſpecioſiſſimo Religionis, & ſummæ erga *Moſen Prophetasque* venerationis fuco illitos, inde ab initio *Reformationis Sacrorum* ex ore *Magiſtrorum* traxiſſe *Linguæ Hebrææ* cultores, ante jam inſinuatum. Eosdem ad *Clariſſ. Buxtorfios* permanaſſe, iisdemque altiſſime inſediſſe, haud mirum; quippe qui *Eruditionis Rabbinicæ* eſſent *Lumina* pariter ac *Columina.* Impetebatur tunc tempeſtatis vel maxime *Syſtema Rabbinicum* circa *Linguam Hebræam.* Omnis eorum *Grammatica*, non elaboratiſſima ſane, & multi-modis claudicans, una delebatur ſpongia. Spinoſiſſimæ illæ *Regulæ* de *mutatione punctorum*, quas *Magiſtri* fixere, infinitis ſemet *Anomaliis* reſcindentes, in *malam rem abire* jubebantur. Arbitraria *punctatio*, quem ſuus *cuique Critico* dictabat genius, per imaginarias *Matres Lectionum;* per *ſubſidia* quæ quisque ſibi pro lubitu fabricabat, invehebantur. *Rabbini* cum ſuis inter *Chriſtianos Alumnis* & *Patronis* explodebantur.

Cum hoc *agmine* diſſenſionum, vehementiſſimæ tandem oppugnationis *Capellianæ moles* illa incubuit; quæ quum jam *mœnia* ipſa quateret *Sacri Codicis;* atque *fundamenta Religionis* attentare judicaretur ab iis, qui confuſaneam *Criticarum quæſtionum* tur-

Digitized by Google

turbam diſcernere, ac dijudicare non poterant, tum vero omnium oculi in *Buxtorfios* conjici; omnium vota, preces, poſtulationes ad Eos dirigi; ut nutanti *Orthodoxiæ*, ſic cenſebatur, pro ea qua pollerent Eruditione, Auctoritate, Pietate, ſubvenirent.

Hunc ſtimulum, per ſe ſatis potentem, accendebat alter multo acrior potentiorque. Lædebantur, & quidem, meo judicio, indigniſſime, Viri omne laude digni, & de *Dialectis* etiam, *Chaldaica*, ac *Syriaca*, præter *Thalmudico-Rabbinica*, palmam promeriti multo nobiliſſimam. Ibi tum, medio in certamine, Terris erepto *Buxtorfio* Patre, *Filius* omne illius *Belli Sacri*, ut ita dicam, *onus* humeris excipere coactus, ſe refutando ac retundendo *Capello* accingere, infinitam promere Lectionem *Thalmudicam*, ac *Rabbinicam;* teſtimonia teſtimoniis cumulare; Auctoritates undique comportare; univerſam materiam, quam *Capellus* commiſcuerat, non, ut par fuiſſet, diſcernere, atque in *Claſſes* majoris minorisve momenti accurate digerere: ſed de omnibus ſimul ad *æqualem* adſpirare *Victoriam Divinæ Auctoritatis;* ſine qua rem ſiſti non poſſe animum induxerat; nedum ut *Adverſarium* devincere ac triumphare poſſet.

Hinc ſibi præcipue Victricia arma deſponſaſſe *Virum Clariſſ.* cum *Univerſa Schola Capelliana* de *Antiquitate* & *Auctoritate Punctorum* congreſſurum, ex eo evidentiſſime cernere licet, quod *ſummo* iſti *discrimini*, & *pugnæ decretoriæ*, præſtruxerit *tres diſſertationes;* quarum primam inſcripſit, *de Linguæ Hebrææ Origine & Antiquitate.* Alteram, *de Ling. Hebr. Confuſione, & plurium Linguarum Origine.* Tertiam, *de Ling. Hebr. poſt Confuſionem conſervatione, & propagatione.*

Illa in *Triga Diſſertationum*, quibus *Linguam*, qua *Linguam*, ſibi ante oculos conſtituit, ſex illas *Theſes* ſupra a me perſtrictas, atque in quibus *Synagogam ſpes opesque* ſuas *omnes* adverſus *Nomen* & *Regnum Chriſti* collocaſſe vidimus, plenis diſertiſque

Digitized by Google

verbis ſancit, atque pro totidem *fundamentis ſincerioris* quoque *Fidei Chriſtianæ*, & *Religioſæ obſervantiæ* erga *Codicem Hebræum*, non tantum adoptat, ſed etiam inſtructiſſimo paratu argumentorum omne genus evincere atque permunire conatus eſt. De *noviſſima* tantum, & *ſexta*, qua *glorioſæ in Cœlis immortalitati* hoc *Linguæ* ſuæ *Sanctæ coronamentum* impoſuere *Judæi*, nonnihil addubitat; eamque in *medio reliquiſſe* prudentius exiſtimavit.

Intereſt *Religionis* Chriſtianæ, intereſt *Veritatis Orthodoxæ*, intereſt *Rei Hebraicæ*, *ſtudiique* in eam ulterius excolendam impenſi jam a maximis *Philologis* & *Theologis*; atque, adſpirante *cœleſti gratia*, ulterius impendendi, ut ad omnes illas *Theſes* ſenſus *Buxtorſianos* ipſis *Viri* verbis præbeam inſpiciendos.

Quod ad *primam* attinet *Theſin*; circa eam propoſuit, & fuſe deduxit in I. *Diſſert.* geminam *Scholæ Rabbinicæ* ſententiam: alteram *Libri Cozri*, quæ urget *luminoſiſſimam* illam & *immediatam infuſionem* totius *Linguæ Primævæ*, id eſt, *Hebrææ*, *ſecundum omnem rationem Dialecti* illius *Sanctæ*, in *omnibus partibus orationis*, ejuſdemque *conſtructione*, ac *pronunciatione* univerſa, in *Literis*, *Vocalibus*, *punctis*, *accentibus*, *figuris*, *ſonis*, *modoque omni ſcribendi*, quam *univerſalem* & *particularem* ſimul *infuſionem* appellitant *Magiſtri*: itemque alteram illam aliorum, atque inprimis *Abarbanelis*, quæ *Univerſalem* ſive *Radicalem* tenet *infuſionem*. Hæc aliquid quidem remittere primo intuitu videtur; *Divinitatem* tamen ipſam *Linguæ*, ejuſque *cœleſtem virtutem* ac *potentiam*, neutiquam dimittit.

Ad hæc judicium Cl. *Buxtorf.* ſic habet *pag.* 19. 20. *Ex his ſententiis ultima, quæ Deum O. M. primum Primæ Linguæ facit Auctorem, maxime videtur plauſibilis; utpote quæ & rationibus gravibus, & plurimorum tam Hebræorum, quam Chriſtianorum, Auctoritate eſt ſubnixa ac ſuffulta. Quod ad differentiam illam attinet de Modo, quo Adamo fuerit infuſa, illa* NON ADEO

Digitized by Google

EO MAGNI VIDETUR MOMENTI. *Utraque ſententia, etiam hac in parte, non ſolum ex Hebræis, ſed ex Chriſtianis, ſuos patronos habet. Quamvis enim Una plus Deo, ejusque dono, adſcribat; Altera pluſculum Sapientiæ Adami deſerat, Utraque tamen, quod præcipuum* eſt, *Deo Ejusque gratiæ gloriam inventionis & inſtitutionis primæ Linguæ adſcribit: utraque etiam exactiſſimam Adami ſapientiam, ſcientiam, & rerum omnium naturalium notitiam attribuit, qua & res omnes in Mundo mente cognoverit, & nominibus propriiſſimis, Naturæque ipſarum convenientiſſimis, appellarit ac denominarit. Utrum jam illa nominum impoſitio Modo generaliore & Univerſaliore, an vero Specialiore, a Deo ipſi ſuggeſta fuerit; non adeo multum fortaſſe referre videtur, ut nimis anxie & ſcrupuloſe illud ſit exquirendum, vel acrius de eo litigandum & contendendum.*

Agnosco lubens, *Abarbanelis* illam ſententiam de *generaliori* & *Radicali Modo infuſionis* eſſe paulo mitiorem, quam crudiſſimam iſtam de *ſpeciali inſeminatione omnium omnino partium Orationis, & ſenſuum, & denominationum, & ſonorum, cum ſuis ſibi Literis, ac Literarum figuris, ſonis item accentibusque, cum notulis, quibus ſcribi debeant:* ſed non minus diſtincte internosco, *duas ſententias* intima *cognatione* devinctas, & a ſaniore Ratione ac Doctrina penitus abhorrere, & occultum fovere venenum, quod ſupra detexi. Hoc procul dubio detexiſſet quoque Cl. *Buxtorf.* niſi torrente temporum illorum ablatus, inde a teneris tales opiniones de *Lingua Primæva* plane *Divina & Sancta* combibiſſet: & præſertim ex hoc ipſo principio, altiſſime multorum medullis affixo, ſplendidum ſibi de *Antagoniſtis* omnibus, certumque triumphum promiſiſſet.

Plura non patiuntur cancelli *Præfationis;* in qua narro tantum, non diſputo. Merentur interim hæ ipſæ materiæ ſummis modo faſtigiis delibatæ penitiorem diſcuſſionem, quippe in quibus Fundamenta reſidant *Kabbaliſticæ* ſapientiæ, ad *Naturam*

Digitized by Google

intimam *Creaturarum* ſimul, ſimul *Creatoris*, ſeſe penetrare poſſe glorianțis, per hanc ipſam *Clavim Linguæ Primævæ;* ad cujus *Lumina*, & *Effluvia* potentiſſima, *Univerſitas rerum*, atque adeo ipſius *Numinis Infinitudo*, pateſcat.

Altera *Theſis*, cum priori intime cohærens, inferebat hanc *Primævam*, eandemque *Hebræam Linguam*, qua *Linguam*, in ſe, & per ſe, ſuamque indolem, *Sanctam* eſſe, in *Verbis* & *Vocabulis ipſis*, videlicet, *in Verborum ſignificatione, conſtructione, ac pronunciatione*, per *omnes partes Orationis*, quas vocant *Grammatici;* itemque in *Literis*, *Vocalibus*, *punctis*, *accentibus*, *figuris*, *modoque omni ſcribendi:* idque vel *univerſim* iterum, & *ſpeciatim* ſimul: vel *univerſim* tantum; prout modo videbamus.

Haud minus intendunt *Rabbini*, nil humile ſpirantes, quando *Linguæ Hebrææ*, eidemque *Primævæ*, *titulum* קדש *Sanctitatis* competere contendunt.

Rationes hujus denominationis e *Fontibus Rabbinorum* recludit Cl. *Buxt.* eadem *Diſſert.* I. a *pag.* 45. ad 52.

Prima eſt R. S. *Arcuvolti; Linguam Sanctitatis vocarunt Rabbini noſtri, eo quod ſit Lingua Dei, qui eſt Sanctitas Sanctitatum.* Cumulatius adhuc *Abrah. de Balmis cap.* 1. *Gramm.* ubi poſtquam præmiſiſſet, *Linguam Hebræam* a *Creatore* ipſo *poſitam*, ac *diſpoſitam ad Naturas omnium rerum*, atque in *hac ſola Lingua Deum hominemque convenire*, ſubſerit; *ideo vocatur* LINGUA SANCTITATIS, *nempe notiſſimæ illius* SANCTITATIS κατ᾽ ἐξοχὴν, *quæ eſt ipſe Creator ſeparatus, & Sanctificatus ſuper omnes ſanctos, atque propterea Epitheton* SANCTITATIS *ipſi ſoli abſolute competit.*

Altera ſubnectitur ratio R. *Azariæ* in *Meor Enaim cap.* 57. *gloriam* SANCTITATIS *Ling. Hebrææ hoc quoque nomine vindicari, quod quum illa ſit* בריאה *Creatio Dei in Adamo, inde a diebus principii Moſaici, neque ex conſenſu humano profecta,* ut

ut ceteræ Linguæ, (*quamvis & illis auxilium Divinum ſit adjunctum; ecce tamen omnes illæ obnoxiæ ſunt corruptioni, ut cuncta opera humana, quemadmodum ſupra probavimus ex Libro Zohar*) *idcirco etiam ſola ſit permanſura cum reliquis rebus creatis de quibus dictum; vidit Deus quicquid fecerat, & erat valde bonum. Hac ergo de cauſa juſtiſſimus ei titulus datur* LINGUÆ SANCTITATIS, *qui ſignificet Linguam permanſuram & æternam, prout Rabbini noſtri in Cod. Sanhedr. ad locum, appellabitur Sanctus;* rogant, *Quid eſt Sanctus? reſpondentque*, קיום לעולם, *permanens in æternum: ſic juſti in æternum permanebunt.*

Tertia attexitur *Maimonidis*, in *More Neboch.* ita diſſertantis. *Etiam meo judicio gravis eſt ratio, quare Lingua noſtra vocitetur* SANCTA; *non enim exiſtimandum aliquam hic eſſe Hyperbolen, aut fallaciam*, (*ſuperbiæ videlicet vel doli*) *ſed eſt ipſiſſima veritas. Namque in Lingua* SANCTA *nullum extat vocabulum proprium membrorum genitalium neque viri, neque mulieris &c. &c. Horum, ſimiliumque, nullum in Lingua noſtra vocabulum proprium ac primarium, ſed exprimuntur ea vocabulis tropicis ac metaphoricis &c. &c.* Hæc non magnam reſipiunt *Literaturam:* nec enim tam *Linguæ* dos cenſenda *verecundia*, quam *Scriptoris:* quique negaret quicquam *inverecundi* per *Linguam Hebræam* potuiſſe exprimi, *inverecundiſſimus* eſſet mortalis; quum qui Ea olim uſi tot *improbi*, *impuri*, *libidinoſi*, *conſcelerati* qui ante *Moſen*, cum *Moſe*, & poſt *Moſen* vixerunt, non *Lingua* caſtiores fuiſſe cenſendi ſint, quam *vita.*

Sed narrare me dixi, ut par eſt in brevi hocce gyro, non diſputare.

Quarta ratio depromitur ex *Nachmanide*, qui caſtigans præcedentem illam *Maimonidis*, atque per diſerta Exempla *Bibliorum* confutans; ideo SANCTITATIS *decus Linguæ Hebrææ ſoli cenſet arrogandum, quod in ea ſola Legis & prophetarum verba conſignata ſint; quæ ſint* VERBA SANCTITATIS. *Item-*

Digitized by Google

que, quod SANCTISSIMIS NOMINIBUS, *El, Tzebaoth, Schaddaj, Jah, Jehova, in ea ſola vocari* & *inſigniri potuerit Deus. Iterum, quod in Ea* Lingua *creatus ſit Mundus; nomina Cœli ac Terræ concepta: nomina Angelorum Michael, Gabriel* &c. &c. *efformata: nomina denique Sanctorum, qui in Terris extitere, expreſſa, Abraham, Iſaac* &c. &c.

Quinta ſubjungitur ratio aliorum, a *Forma interna*, & *ſumma perfectione* inde redundante; *quæ in ſignificationum Emphaſi & Energia conſpiciatur, qua vocabula Naturis rerum mira efficacia reſpondeant: ut ſupra viſum*, inquit Cl. *Diſſertator.* Innuitur, quicquid *Theſis prima* vel ad ſententiam *Libri Cozri* cumulatiorem, vel ad mentem *Abarbanelis* paulo reſtrictiorem, ſupra deduxit.

Agmen clauditur ſexta ratione, quam *Ephodæus* præſertim polivit. *Linguam Hebræam* SANCTAM *vocari a ſubjecto; populo ſcilicet Sancto Iſraëlis, qui & ipſe* קדש ליהוה *Sanctitas Jehovæ Jer.* 2: 3. & *ſemen Sanctitatis Jeſ.* 6: 13. *nec non ab adjuncto; Terra Sancta, in qua viguerit Lingua hæc; quippe ubi ſint urbes Sanctitatis Jeſ.* 64: 9. *& mons Sanctitatis Ezech.* 20: 40. *Dan.* 11: 45. *Rectum quidem eſſet ut vocaretur Lingua Iſraëlis, aut Lingua Terræ Iſraëlis: ſed quia Vocabulum Sanctitatis utrumque amplectitur, vocatur abſolute* לשון הקדש LINGUA SANCTITATIS.

Ad hæc Cl. *Buxtorf. pag.* 49. *diſſ.* I. ita tandem concludit, & aciem ſuam inſtruit. *Atque hæ ſunt Hebræorum de hac Quæſtione ſententiæ. Et ſane nemo ex Chriſtianis, quod ſciam, ſcriptoribus ſanis & cordatis hactenus repertus eſt, qui hunc Honoris titulum Linguæ Hebrææ negaverit, vel inviderit. Cauſam reddunt, uti & Hebræi, alii hanc, alii illam: alii plures conjungunt: prout revera illi, qui primò huic Linguæ Epitheton hoc attribuerunt, non unam, ſed plures ſimul reſpexiſſe videntur.*

Non valde clemens judicium, quo à *ſanis* & *cordatis ſcripto-*

ri-

Digitized by Google

ribus excluſi omnes in univerſum, qui hunc *Honoris Titulum*, a *Judæis* ad invidiam *Chriſti* & *Chriſtianorum* conflatum, *Linguæ Hebrææ*, iſtis utique ſenſibus *Judaicis*, deferendum eſſe negabant.

Inquirens deinde Cl. *Diſſertator* obiter in *Originem* illius *Tituli*, cujus nec *tempus* comparet, nec *auctor*; tandem omnia ſuperiora adſtringit, & Auctoritate ſua obſignat. *Quocumque modo res ſe habeat, optimo titulo hic iſti Linguæ Titulus tribuitur; idque non unam ob cauſam; ſed plures.* SANCTA *merito dicitur, quia* IMMEDIATE *Auctorem habet Deum, qui eſt ipſa Sanctitas: qui etiam ea primò uſus eſt in primo hominum alloquio; uti viſum ſupra.* SANCTA *merito dicitur, quia Lex Dei Sancta, Oracula Dei Sancta, ſcripta prophetarum Sancta &c. hac* LINGUA *ſunt conſcripta: imo quia illa nullibi amplius, quam in Libris Sacris exiſtit.* SANCTA *merito, quia niveo pudore ubique verecunda, Profana* SANCTE, *turpia caſte & verecunde profert, & Vocabulis obſcœnis, quæ a pudoris lege abeunt, vel deſtituta eſt, vel non utitur.* SANCTA *eſt, ob ſummam perfectionem, quam a perfectiſſimo Auctore conſecuta eſt; prout etiam alia ſancta hanc ob cauſam, vel divina, appellare ſolemus.* SANCTA *etiam vocari poteſt propter populum olim Sanctum; cujus hæc Lingua erat peculium; propter Terram Sanctam in qua exercebatur; propter Urbem Sanctam, ubi Sacra eâ Linguâ peragebantur.*

Reſumta videmus omnia, & *Buxtorfianæ* auctoritatis ſigillo firmata, quæ *Rabbini* condiderant decreta circa *Titulum Linguæ Sanctæ*: omiſſa tantum *æterna* illa *duratione*, quam R. *Azarias ſecundo loco* urſerat; quæ tamen ex *priori ratione* ultro redundat, atque inde divelli nequit.

Hæc quia primo adſpectu nihil offerunt, quod non cum dignitate *Sacratiſſimi Codicis Hebræi* intime ſit conjunctum, ejusque *Majeſtatem* ſanciat, cum Cl. *Buxtorfii oculos* ſplendore ſuo

præ-

Digitized by Google

præſtrinxerunt; tum, tanto ſub præſule *Eruditionis Hebraicæ*, plurimorum deinceps *aciem* ita *implicuerunt*, ut de *fraude* & *perfidia Judaica*, cunctis hiſce ſubtiliſſime immixta, ne cogitatum quidem fuiſſe appareat: quum alias nunquam tam ſuperba *Synagogæ* placita in *Eccleſiam Chriſtianam* intromitti; multo minus *Arcem* in ea conſcendere potuiſſent.

Scilicet cuncta in unum *ſcopum*, ac commune *centrum*, quam aſtutiſſime directa, eo tandem collineant, ut *Chriſto*, & *Apoſtolis*, *Revelationis* ac *Legationis Divinæ* auctoritatem eripiant; atque *nomen Chriſtianum* telis iſtis, ipſorummet manu *Chriſtianorum* adjutis, configant.

Hoc ſupra jam evictum de univerſo agmine *Sex Theſium* fraudulentiſſimarum, de hacce *Secunda*, omnium *doloſiſſima*, i. e. LINGUÆ SANCTÆ *titulo*, preſſius paulo, & diſtinctius, cunctorum in oculis mentibusque defigam.

Ignotum nemini diſcrimen, quod *Ceremoniis Moſaicis* etiamnum affixa miſera, & cæca Natio, conſtituit inter חול *commune* & *profanum;* & inter קדש *Sanctum*, *ſanctis* & *divinis uſibus unice dicatum.* Ipſemet *Diſſertator pag.* 49. inde *Originem indigitamenti* לשון הקדש *Linguæ Sanctæ* repetit, per quod Eam longo intervallo diſcriminatam voluerint a *Lingua Aramæa*, quam חול *profanam* indigitarint; a *Sanctuario Dei Iſraëlis* longiſſime prohibendam, quippe per quam *Religio* univerſa, & *cultus ſacer*, non niſi *Hebræa Lingua* celebrandus, temeraretur, & mera redderetur *abominatio*, atque *profanitas.*

Jam vero *Chriſtum* in terris verſantem *Aramæa Dialecto*, quæ tunc temporis inter *Judæos* vigebat, uſum fuiſſe, & *cæleſtia Oracula* iſta *Dialecto*, tunc *populari*, edidiſſe, nemo eſt, qui non agnoſcat. Hoc arripiens *Synagoga perduellis*, eo ipſo Nomine *Euangelii doctrinam*, & *Meſſiæ* ſui *præconium* ejurat, explodit, *merum* fuiſſe *ſacrilegium* pronunciat. *Camarinam blaſphemiarum*, quibus conferti hanc in *abominationem* Libri *Judæorum*,

rum, commovere nec lubet, nec neceſſe eſt. Ut ſeſe *Zelo* Dei animari pervincant, obnixis manibus pedibusque contendunt, inde ab *Exordio Mundi* nullum *Deo cum hominibus* vel *colloquium*, vel *commercium*, unquam eſſe *inſtitutum*, niſi *Lingua Sancta*, quæ *ſola Sanctitati Divinarum Veritatum*, & *conveniat*, per *interiorem* ſuam *indolem*, ac *virtutes Sanctiſſimas*, & in *omnem* usque *ſeculorum perpetuitatem* ſit dedicata.

Hinc illæ *Declamationes Rabbinicæ*, quibus *Synagoga* circumſtrepit adverſus *Chriſtum* & *Chriſtianos*; quibusque criſtas ſuperbiſſime erigit: " *Lingua* ipſius *Dei*, quæ IMMEDIATE „ a Deo ſit *infuſa Adamo*, quæque *ipſa* ſit *Sanctitas*, æque ac „ Deus: in qua *ſola* ut *Mundus* potuerit *creari*; ita *cæleſtia* „ quoque *Oracula* debuerint *reſonare*. &c. &c. "

Eadem ignita jacula in *Apoſtolorum* quoque *Sacro-Sancta Scripta* ab hominibus iſtis evibrari per *Titulum Linguæ Sanctæ*, nemini non ultro apertiſſimum; nam ut omnes *Linguas* aliarum *gentium* tanquam חול *profanum* quid faſtoſe deſpiciunt, ita *Græcam* vel maxime hoc nomine deſpuunt, atque proculcant.

Ulterius nunc non efferar, neque delabar ad *pretium* quod *Vernaculis Chriſtianorum Verſionibus* ſtatuunt, cum *canino*, quod Deus a *Sacrario* ſuo aſpernabatur, ne quidem conferendum.

Hoc virus *Judaicum*, ferali odio adverſus *Chriſtum* & *Chriſtianam Eccleſiam* imbutum, ſi vel ſubolfeciſſet Cl. *Diſſertator*, nunquam illam *medullam* ſenſuum *Rabbinicorum*, circa *Titulum Linguæ Sanctæ*, tam animoſe adoptaſſet, atque adverſus dubitantes, nedum diſſentientes, propugnandam, ac per *Orbem Chriſtianum* proſeminandam ſuſcepiſſet.

Enimvero ſi hicce lateat ſub herba anguis, atque ſi hæc ſit *Rabbinorum mens*, & *ſubdola intentio*, ut certiſſime eſt, fieri nequit ut idem cum illis hominibus ſenſerit Vir religioſiſſimus, quantumvis ſententias, vel potius *verba* eorum, *ſua* fecerit: atque

Digitized by Google

debellando *Syſtemati Capelliano* pro validiſſimis arietibus admoverit.

Huc illa tendebant, quæ ſupra *pag.* XLVI. comparent. *Atque hæ ſunt Hebræorum de* LINGUA SANCTA *ſententiæ. Et ſane nemo ex* CHRISTIANIS, *quod ſciam*, SCRIPTORIBUS SANIS & CORDATIS *hactenus repertus* eſt, *qui hunc* HONORIS TITULUM *Linguæ Hebrææ negaverit, vel inviderit.*

Tales voces in *Orbe Chriſtiano* nunquam auditæ fuiſſent, niſi lento, eodemque magis ac magis crudeſcente duello, colliſi fuiſſent *Scholæ Criticæ* & *Anticriticæ* ſtatores, tanto fervore compugnantes, ut *ſtatum quæſtionis* nunquam rite diſcreverint; atque ita *Veritatem*, pro qua quisque ſe decertare credebat, inter manus amiſerint; *controverſia Capitali* eum in modum intricata, obſcurata, nebulis cavillationum infinitarum circumfuſa, ut ne nunc quidem adhuc, poſt centum, & quod excurrit annos, diſtincte percipiatur; ſed eadem ferme regnet confuſio, & complicatio, qua ſenſuum, qua rerum, pondere ac momento tantum diſſidentium, quantum terra a cœlo divergit.

Hoc mihi, huc deſcendere coacto ut omnia maxima, minima, cum pulviſculo, in his *quæſtionibus* diſcutere, ac trutinari debuerim, tam compertum, perſpectumque, quam quod oculis, manibus, ſenſibus cunctis attrectatur. Demonſtratio præ manibus. Non *ſenſerunt*, non *ſentire* potuerunt Clariſſ. *Buxtorfii*, Viri integerrimi, & haud dubie ſincero Religionis ſtudio flagrantes, quod *ſentire* exiſtimati ſunt, quin quod ipſi *ſe ſentire* exiſtimabant.

Hoc quantumvis paradoxum, & prima fronte perabſurdum, omnes mihi atteſtabuntur, atteſtabuntur *Buxtorfiorum* Manes, atteſtabuntur veritas & religio, ſi quod adhuc hac in *Controverſia* involutum, & miris modis perplexum jacuit, evolvero.

Primo ergo, quum *Rabbini* contendunt *Sanctam* eſſe *Linguam*

guam Primævam, eandemque *Hebræam*, *eo quod Deum* IMMEDIATE *Auctorem habeat*, *eaque Ipſe uſus ſit* in *colloquiis*, in *commerciis*, in *Oraculis* jam inde *a principio Mundi*, *hoc* contendunt, ad minimum, Deum nunquam quicquam *revelaſſe*, nec ad finem usque ſeculorum *revelare poſſe*, niſi in *Lingua Sancta*; ac proinde *Chriſti* & *Apoſtolorum Doctrinam*, *Lingua* חול *profana editam*, atque *in orbe propagatam*, eſſe *impoſturam*, *profanitatem*, merumque *abominamentum*. Hoc nec *ſenſere*, nec *ſentire* potuere *Buxtorfii*.

Secundo, quum *Legem* Dei *Sanctiſſimam*, cum reliquis *Scriptis Prophetarum*, hac *Lingua* non tantum *Sancta*, ſed & *Sancto Charactere*, conſignatam pugnant *Rabbini*; *impuram* eſſe & *profanam Legem Chriſti*, *profana* noſtra *Euangelia*, *profana* reliqua *Apoſtolorum Scripta* ac Dogmata, *profaniſſima quippe* omnium *Lingua*, *Profaniſſimo Charactere Græco* exarata, pugnant. Hoc nec ſenſere, nec *ſentire* potuere *Buxtorfii*.

Tertio, quum *Rabbini* tanquam ex *Tribunali* pronunciant, *Sanctam Linguam* ſolam poſſidere *ſummam* illam *perfectionem*, quæ ad *Naturam* ipſam *rerum viſibilium* & *inviſibilium* penetret, id pronunciant, eam *ſolam* eſſe *capacem Veritatum Divinarum*, *uniceque aptam* ad pondus ac decus *Revelationis* ſuſtentandum: eoque ipſo pronunciant, *Doctrinam Chriſti* & *Apoſtolorum* non ex *Patre luminum* emanaſſe, eo quod *per Luminoſiſſimam Linguam Sanctam* non promanarit. Hoc nec *ſenſere*, nec *ſentire* potuere *Buxtorfii*.

Quarto, quum *Rabbini* in *Synagoga* promulgant, *Sanctam* appellitari *Linguam*, quod ſit *Populi Sancti peculium*, itemque *propter Terram Sanctam*, & *Urbem Sanctam*, cum *Templo* & *Sacrario Sanctiſſimo*, in quo Deus *ſupra Arcam* reſidebat; non niſi *Hebræa Lingua* adorandus; hoc promulgant, atque deceptis gregibus inculcant, non *Oeconomicam* & *Umbratilem* fuiſſe iſtam *Sanctitatem Populi Hebræi*, & *Terræ*, & *Urbis*, &

Templi; quæ per adventum *Jeſu Chriſti* ſit *abolita*, ſpirituali *Israële* in locum *Veteris* ſurrogato, cum *cæleſti Hieroſolyma*, & *Sacrario inviſibili*, ut *Chriſtiani* jactitant; ſed *eſſe Oeconomiam veram*, *vivam*, *æternum duraturam*, quum *vera*, *viva*, & *æternum duratura Sanctitas* in *ſemine Abrahami*, id eſt, *in ipſis*, reſideat; atque etiamnum in *Terra Sancta* vigeat; in quam propterea etiam, cum *vivo uſu Linguæ Sanctæ*, *Sanctarumque Cæremoniarum*, certo certius ſint reſtituendi. Hoc nec *ſenſere*, nec *ſentire potuere Buxtorfii*.

Demonſtravi, & ſupra omnem dubitationis aleam evexi, magnos *Buxtorfios* id nec *ſenſiſſe*, nec *ſentire* potuiſſe, quod *ſenſiſſe* exiſtimati ſunt ab omnibus, qui eorum *Auctoritati* ſeſe addixere, quin quod ipſi *ſe ſentire* exiſtimabant.

Nil novi; nil adeo, pro indole ingenii humani, hoc in eventu, paradoxi! Centies id contigit, inde ab ævo, & procul dubio ſæpius continget, in Theatro *Orbis Eruditi*: præſertim ubi *gravior* quædam *Litis conteſtatio* exarſit.

Vincere, ut ſupra oſtendi, non poterat Cl. *Buxtorfius* minor, & nec ſuam, nec beati Parentis florentiſſimam famam, ſuſtinere, niſi *Capellum* cum Univerſa illa *Schola Critica* profligasſet. Profligari per omnia & promtius, & ad captum vulgi glorioſius, non poterat, quam per *ſplendidiſſimum* hunc *Titulum Linguæ Sanctæ*, ad mentem *Rabbinicam* exornatum. Is ſolus omnes conatus *Capellianos* deflare poterat ſimul, ſimul ſpecioſo zelo pro *cauſa* Dei, & *integritate illibata Codicis Hebræi*, jugulare.

Hac anſa quum ſolium occupaſſet *magnificus* ille *Titulus Linguæ Sanctæ*, atque ſine ulla ſuſpicione veneni *Judaici*, quo is continctus, a quam plurimis *Theologis*, ac *Philologis*, qui juventutis *Academicæ* ſtudia & ſenſus formant, receptus, inculcatus, omnibusque *Grammaticis*, ad commendationem videlicet, inſcriptus fuiſſet, inde nunquam poſtea detrahi potuit, ſed contra multo latius, quam *Buxtorfii* intendebant, imperium

Digitized by Google

rium ſibi vindicavit; atque tum *Fanatiſmo*, in varias ſeſe formas induturo, portam aperuit patentiſſimam; tum eos imperitiſſimis in *Literatura Orientali* addidit animos, ſpiritusque, quibus *Dialectorum culturam* a *Linguæ Sanctæ pomœriis* propulſare, quin *periculoſam*, ac noxiam eſſe, pronunciare non verecundarentur.

Ego vero *Cauſa Chriſti*, *Cauſa Veritatis*, jam patefacta, illuſtrata, & *Literati Orbis* in oculis defixa, adfirmare non verebor, *neminem ex Chriſtianis ſcriptoribus ſanis*, & *cordatis*, poſt expenſam hancce discuſſionem, & evictionem, *in poſterum exorturum*, *qui hunc Honoris Titulum Linguæ Hebrææ*, ad mentem faſcinatam *Rabbinorum*, & *Virulentos ſenſus*, quos *ſub* iſta *Sanctitatis Inſula* adverſus *Euangelium gloriæ*, & *Cæleſtiorem* Chriſti *Legem* ac *Doctrinam*, vaferrime abdiderunt, vel *privatim*, vel *publice* defenſare, in animum ſuum unquam ſit inducturus. Contra, qui ſciam omnibus, quibus *Chriſti nomen* inditum, *Chriſti gloriam*, & *Apoſtolorum auctoritatem*, non minus utique cordi eſſe, quam *gloriam Moſis*, & *auctoritatem Prophetarum*, huncce mihi fructum præſentiſſimum *Revictionis*, & *Apodeixeos*, promittere auſim, omnes cordatos *Theologos*, *Philologos*, *Literatores*, mecum concurſuros, ad huncce *Titulum Linguæ Sanctæ*, quo *Chriſtiano Nomini* a *Judæis* proterviſſime inſultatur, vel penitus eliminandum, vel eo usque ſaltem in ordinem cogendum, ut recentes & teneræ teſtæ adoleſcentium *veneno Judaico* inde attaminari non amplius poſſint.

Huc præivi in *Inſtit. ad Fund. Ling. Hebr.* p. 6. ubi tangens hanc *Linguæ Sanctæ* appellationem, non prudentiſſime a *Chriſtianis* receptam, *Antidoton* hocce appoſui. *Hæc a Judæis inducta eſt, ad Gentis, & Linguæ ſimul, decus Cælo locandum. Patimur; ſi* SUPERSTITIO *abſit:* & TITULO *illo* לשון הקדש LINGUÆ SANCTÆ *nihil aliud inferatur, quam Sanctiſſimos Hebræorum Vates ea uſos, ad* SANCTAM

VERITATIS DOCTRINAM *conſignandam. Eximiam quandam* SANCTITATEM *ipſi* LINGUÆ, *quoad materiam formamque, arrogare,* SOLIS *licet* JUDÆIS, *qui ſe reliquis gentibus* SANCTIORES *eadem inanitate gloriantur.*

Iſtud *patimur*, ſatis innuit, *Titulum* nec probandum, nec ſane commendandum videri; ſed me in *Verbis* non cavillari, ſi modo *ſenſus* ſint *integri*, & *nulla ſuperſtitione*, nulla *imaginatione Judaica*, contacti.

Dixerit aliquis, *hoc ipſum* etiam a Cl. *Buxtorfio* jam poſitum; quum *ſecundo* loco dabat; SANCTA, *quia Oracula Dei Sancta, Scripta Prophetarum Sancta, hac Lingua ſunt conſcripta.* Repono, ad *hoc ipſum* me collineaſſe, & quia in iſtam potiſſimum *rationem* nunc a plerisque inſiſti cernebam, ſubmonuiſſe, ut *ſenſus Judaïci* inde removerentur. Hi ſunt, nec *voluiſſe Deum*, nec *potuiſſe*, pro *Sanctitate* ſua, ulla unquam *Oracula edere*, quam in *Lingua Sancta*, & hiſce *uſibus ſanctificata.* Hoc qui *ſenſu Judaico* admitteret, *Chriſtum* abnegaret; *Euangelium Gloriæ* contaminaret; in *Synagogam* transfugeret *Judaïcam.*

Repeto proinde, *patimur ſi modo ſuperſtitio abſit* &c. Sed jam addere liceat, *ægre patimur*, ob *manifeſtiſſimos abuſus*, & *errores*, quibus *Magni* alias *Theologi* & *Philologi* ſemet implicuere; quibus in poſterum omnem anſam præcidiſſe, & prudentius, credo, fuerit, & in *Doctrinam Chriſti* atque *Apoſtolorum* reverentius, ſi eam non infra *Moſis* & *Prophetarum Doctrinam* iſto *Linguæ Sanctæ Titulo* deprimi patiamur. Quod ſi tamen vel ſic eum moroſius retinere quis geſtiat, eundem ſaltem *Linguæ Chriſti Arameæ*, iterumque *Græcæ Apoſtolorum*, non deneget: & jam *Aramæa* quoque *Lingua Sancta*, itemque *Græca Lingua Sancta*, in *Scholis* & *Academiis Chriſtianis* conſalutetur.

Ad *tertiam* progredior *Theſin*; tam arcte præcedentibus innexam,

nexam, ut inde dejungi nequeat; ſed *Bigas* iſtas cum animoſè trahat, tùm ſplendidiſſimo triumpho per ora gentium circumvehat, *Chriſtianis* currum ſtipantibus.

Hæc eſt arrogantiſſima illa jactatio, qua contemta *Hiſtoria*, contemta *Experientia*; monumentis *Antiquitatis*, & documentis *Veritatis* omnibus faſtoſo pede obtritis; aſſeverare non erubuerunt, *Linguæ Primævæ Hæreditatem ex aſſe transmiſſam eſſe*, *in confuſione Linguarum Babylonica*, ad *ſolum Heberum*, cum *ſuis poſteris*; neutiquam tamen *omnibus*, qui *eadem e Domo* proſeminati; ſed tantum ad *Lineam Sanctam per Phalegum*; quippe *cui ſoli Lingua Sancta*, cum *Oraculis Cæleſtibus*, non niſi *in Lingua Sancta* unquam *conſignandis*, velut *ſacratiſſimum pignus amoris* & *favoris Divini* tradi, atque commendari, potuerit.

Tralucent, ſeque ultro ingerunt, eadem indicia *perfidiæ* & *obſtinationis Judaicæ*; per quam, hac in *Theſi* fabricanda, oculos ſuorum non jam *præſtringunt*, ſed plane *extinguunt*; *expuncta* ſimul ac *deleta* omni *luce memoriæ veteris*; & tenebris plus quam *Ægyptiacis* invectis. Id cæcæ *Synagogæ* ductoribus ſolens. Hanc autem in aſſertionem, proculcata omni *Antiquitate*, *Veritate*, *fide Hiſtorica*, *fide Experimentali*, *Demonſtratione apodictica contrarii*, quæ vel *ſexcentis auctoritatibus*, *ſacris* juxta ac *profanis*, ſit ſuffulta, ſe eo liberius & andacius effudere *Magiſtri*, quod *duabus* prægreſſis *Theſibus* ſemel ſuſceptis, hinc reſilire nemini fas ſit, quantumvis alias *Erudito*, aliiſque in rebus *oculato*, ac *perſpicaciſſimo*.

Ergo nec reſilire hinc jam tum ſeculo XVI. *Rabbinicæ inſtitutionis* ut Alumni, ita *Fautores* & *Fotores*; multo minus inde abhorrere ejusdem *ſcholæ* inſequente XVII. *Statores*, & *Fultores*: qui ſi hinc, pro *Eruditione*, qua florebant, reſiluiſſent, eo ipſo priores quoque *Theſes* exauctorare, id eſt, *Victoriam* de *Syſtemate Critico*, quod hinc unice deſtrui non prudentiſſime

ſime ſibi perſuaſerant, dimittere debuiſſent; quum indivulſo nexu inter ſe conglobatæ ſint hæ jam *Trigæ* ſuperbiſſimæ: per quas capitibus omnium gentium, ac præſertim *Chriſtianorum*, in *Synagoga* inſultatum ſemper, atque etiamnum inſultatur.

Fervore interim diſputandi ablatus Cl. *Buxt.* junior in *Diſſertatione* III., quam inſcripſit de *Linguæ Hebrææ, poſt Confuſionem, conſervatione* & *propagatione*, & huic *Theſi* adſtruendæ *Auctoritatem* ſuam præſtans, inter complures, quas ibi pertractavit *quæſtiones*, duas haſce præcipuas propoſuit. I. *An in populis & familiis pluribus, an vero in una duntaxat familia, Heberi ſcilicet, Semi pronepotis, permanſerit & conſervata ſit?* II. *Quare potius in hujus Heberi, quam in alterius alicujus ex piis Semi nepotibus familia, ſit conſervata? quomodo item in hac familia ſit propagata?*

Quos etiam, his in *quæſtionibus* ad mentem *Rabbinorum* decidendis, paſſus ſit Manes, paternæ dignitatis & exiſtimationis Hæres, hic deducere longum foret; quin ſupervacuum. Quisque, qui *Diſſertationem* iſtam evolvet, confeſtim deprendet, maluiſſe Cl. *Buxtorf. F.* omnem ſuam *Eruditionem* deponere, omnem *lucem Hiſtoricam* ſeponere, quam Magni *Parentis* memoriam & famam non vindicare per infelix hocce *Syſtema Rabbinicum*, in *Capitali Lite* de *Antiquitate & Origine punctorum*, eorundemque *in omnibus Divina Auctoritate.*

Ne tamen defugere videar aciem rationum, & argumentorum, quibus hanc quoque *Theſin* a ſe pervictam autumavit Ipſe, autumarunt plauſores; *Quæſtionibus his*, nec non *aliis*, eidem *Diſſertationi.* III. intextis, aliam deſtino *præfationem*, cum hacce uno tempore e carceribus tandem emittendam, ut meæ quoque *Bigæ* unam ad *metam* properare poſſint; id eſt, *deſtructionem molis* vere *Babylonicæ*, quam *in Cœlum* usque evehere auſi *Judæorum Magiſtri*, non ſine applauſu Noſtrorum, imprudenter, ne quid gravius dicam, ſocias dextras jungentium.

Alia

Digitized by Google

Alia iſta *præfatio* comitabitur novam *Editionem Grammaticæ Arabicæ Erpenianæ;* cum *ſelectis* ex *Anthologia*, quæ *Hamaſa* vocatur, & nativum *Arabiæ* genium ſpirantibus *Carminibus Veterum Poëtarum*, ex *Academiæ Batavæ Penuario* a me depromtis ad antiquum *Sororiæ*, cum *Hebræa*, *Dialecti* decus ac pondus pandendum, atque hunc quoque pulverem ab oculis discutiendum.

Nulla mihi commodior naſci poterat occaſio, ad materias haſce, quæ *diſceptationis* magnopere indigent, ventilandas, atque a paleis infinitis leviſſimarum *opinationum* repurgandas. Huc ſe nunc ablegari non ægre ferent, qui mecum finem potius vellent *præfandi*, quam ut longius hac in Arena perſtetur.

Diſpiciamus itaque, reductiore gyro, de *quarta* & *quinta* ſimul *Theſi Rabbinica*, quas *pag.* hujus *Præfat.* X. delineavi. Nihil omnino, pro *Cardine* ipſo *Rei*, a Cl. *Buxtorfio* de rigore *Rabbinorum* remiſſum *Diſſertatione* II. de *Linguæ Hebrææ confuſione*, *& plurium Linguarum Origine*. Si nil hic de *fraude Synagogæ* ſubolebat Viris Doctiſſimis, *Humaniorumque* peritis *Literarum*, imperitiam ſaltem totius gentis *Judaicæ* circa *Linguas*, omnemque *Literaturam* politiorem, recognoſcere debuiſſent, neque illos hiſce de materiis ſibi *Arbitros* ac *Judices* conſtituere, qui nihil in iis nec intelligunt, nec intelligere volunt, quum alto ſupercilio omnes *Linguas Eruditas*, tanquam חול *profanitatem* meram, abominentur.

Sane ſi uspiam *confuſio*, *contradictio*, *errores erroribus cumulati*, *ingenium fabuloſum*, cum *audacia* ſimul, ſimul *ſtupore*, *conjunctum*, ſeſe palpandum præbuit, id in his *Quæſtionibus obſcuriſſimis* de *Confuſione Linguarum* ex arbitriis, judiciisque, quibus earundem deciſionem ſibi arrogarunt *Magiſtri*, omnibus modis palpari poteſt.

Suſpenſior ergo in hiſce, & circumſpectior quodammodo Cl. *Buxtorf.* quum ne ipſis quidem *Rabbinis* ullus ſatis cal-

Digitized by Google

culus ſtaret; *pag.* 73. ita ſuam mentem exponit. *Confuſionem Linguarum quod attinet, illam tunc temporis pœnam fuiſſe Divinam, generi humano inflictam, vix dubitari poteſt.* Subnexis dein rationibus quibusdam, unde id effici, colligique poſſe exiſtimat, *pag.* 75. deſcendit ad *crimen* ipſum & *ſacrilegium*, quod hanc *privationem Linguæ Sanctæ* & *Primævæ* attraxerit; atque jam apertiſſimis *Judæorum deliriis*, *ſomniisque* relictis, duo tangit tantum, quæ & *Moſen* ipſum exſignaſſe vulgo tenetur; *Facere ſibi nomen ac famam:* & *ſtabilire conjunctionem*, ac *diſperſionem præcavere.* Hæc quia per ſe non tam atrocia, ut *pœnam* omnium *atrociſſimam*, *orbationem Linguæ Sanctæ*, omnisque *Gratiæ Divinæ*, illis *Ædificatoribus* importaſſe cenſeri poſſe videatur, conquiſiti ad crimen acerbandum colores, quibus præter *ſuperbiam*, *ambitionem*, *Dei neglectum & contemtum*, *laborem irritum & inutilem*, inſperſum, *quod neglecto Cœlo immortalitatem quæſiverint in Terra pag.* 76. Hæc Oratoria: nam cui tandem veriſimile omnes omnino *Novi Orbis* homines, qui ad *Turrim* iſtam *conſtruendam conveniſſe dicuntur*, tam *projectæ* ac *profligatæ improbitatis* fuiſſe, ut præ ipſo *Orbe Veteri*, per *Diluvium* deleto, *Lingua Primæva* & *Sancta* meruerint perpetuum exui, omnique Gratia Cœleſti excludi. Hoc ſi *Judæi* contendant, videmus quorſum innata vanitate & arrogantia tendant: ſed quid in talibus ſine ullo fundamento propugnandis intendant homines *Chriſtiani*, nullus videre poſſum, niſi quod clare cernam eos in luto *Rabbinico* ita obhærere, ut inde pedem extrahere non poſſint.

Intererat *Synagogæ*, quæ ſibi ſola *Hæreditatem* & *poſſeſſionem Linguæ Primævæ*, una cum *gratia Cœleſti*, *vindicare volebat*, cum *Gentium opprobrio ſempiterno;* ut crimen illud omnibus modis exaggeraret. Inde illa deliramenta de nefario auſu *Cœlum* ipſum invadendi, de שם *Nomine*, id eſt, *Numine*

ſibi

Digitized by Google

ſibi fabricando, atque in ſumma *Turri* ſacrando. Inde & *Abarbanelis* vaframentum, de *Chamitis ad artes profanas lapſis*, atque propterea *Hæreditate Linguæ Primævæ*, ſive *Divinæ*, evolutis, una *cum univerſa ſocietate* hominum *poſtdiluvianorum*; excepto tamen *Semo*, ejusque pronepote *Hebero*; gentis *Hebrææ* conditore, qui a *ſacrilegio* manſerint immunes. Rationem *Commenti* hanc ſubjunxit pigmentis & fucatis venenis præpollens Artifex; quod hi ſoli in *puritate* & *Sanctitate imaginis Divinæ*, *Adamo* impreſſæ, perſtiterint; ac propterea meruerint *Linguæ Sanctæ poſſeſſionem* retinere; *Noachus* quidem & *Semus*, quoad viverent, pro ſe tantum, *Heberus* etiam pro ſua *poſteritate* per *Phalegum*, i. e. ramum *Hebræum*: altero ramo, qui per *Joctanem*, *Phalegi* fratrem, ex *Heberi Domo* propagaretur, inde etiam excluſo; atque per *Novum* hocce *Diluvium Confuſionis Linguarum*, ut ludere placuit *Argutatori*, cum *reliquis gentibus* & *familiis ſubmerſo*..

Hæc quum *arenam* eſſe *ſine calce* facile deprehenderet Cl. *Diſſertator*, ab iſto quidem *Dogmate*, vitalia ipſa *Religionis* & *Doctrinæ Sanioris* directe petenti, reſiluit: attamen vel ſic ſpecioſiores excogitare maluit colores; quibus & *crimen* illud exaſperaretur, & ad omnes in univerſum extenderetur, exemtis, quos ante nominavi, *Noacho* & *Semo* pro ſe; *Hebero item pro Ramo* tantum *Hebræorum*; quia inter illos ſolos *Cæleſtia Oracula edi* ac *reſonare* deberent.

Operæ fuerit oculis ſubjeciſſe ipſa Cl. *Buxtorfii* Verba, ſatis modeſta illa quidem, ſed quæ tanto mollius in animos illaberentur. *Ad quæſtionem cur Linguam Sanctam in Heberi potius familia conſervari voluerit, quid reſpondendum ſit, ex parte jam elucet ex iis, quæ dicta ſunt. Nempe quia* LEX DEI IN HAC LINGUA *ſuo tempore erat promulganda; cultus Divinus a populo Dei, quem pro ſuo Peculio, præ ceteris populis, elegit & aſſumſit*

Digitized by Google

in V. T. hac Lingua peragendus; VERBUM *Dei* HAC LINGUA *conſignandum; conveniens etiam fuiſſe, ut per Eos continuo, & ſine interruptione, conſervaretur & propagaretur Ling. Hebræa; per quos ipſos Fides, Pietas, Cognitio Dei & Timor, atque ipſa etiam Eccleſia Dei, inde a Noacho usque ad Moſen, propagari debuit, & propagata fuit. Quo referri poteſt, quod Hebræi tradunt de Scholis* Semi, & Heberi, *in quibus Sancti Patriarchæ inſtituti fuerint, & Legem Dei didicerint Gen.* 25: 22. &c. &c. *Itaque per illos ipſos quoque* LINGUA DEI, & POPULI DEI, *continue videtur propagata eſſe ſine interruptione: nec ulla ratio videtur dari poſſe, cur iſta Lingua in hoc populo peculiari ad tempus amitti, & intercidere, atque poſtea a populo extraneo, & alieno, iterum precario quaſi repeti debuerit.*

Hoc adverſus illos inſertum, qui ſtatuunt, *Abrahamum* ex *Chaldæa* evocatum, *Chaldaica* uſum *Dialecto*, atque in terra *Canaanis* demum *Linguam*, vel *Dialectum*, *Cananæam*, quæ eadem cum *Hebræa*, aſſumſiſſe.

Pergit porro Cl. *Diſſertator. Quia ergo Heberi Linea & Familia* סגלה PECULIUM SANCTUM *erat Semi & Noachi, ideo quoque* לשון סגלה LINGUA PECULIARIS & SANCTA *in ipſius Familia, & non per plures, fuit propagata. Nam quæ* LINGUA *ante confuſionem fuit* COMMUNIS OMNIBUS, *poſt confuſionem* PAUCIS *facta eſt* PECULIARIS, *qui nempe quoque ob* PIETATEM & SANCTITATEM PECULIARES *fuerunt. Sic nempe viſum Deo, per pauciores & ſelectiores, ceu* LUCIDIORES STELLAS, *agnitionem ſui propagare, donec univerſo populo Iſraelitico, data per Moſen Lege, pleniori luce affulgeret. Sic* KAIN, *Adami primogenitus, ad impietatem eſt prolapſus;* ABEL *grati odoris Sacrificia* DEO *obtulit. Huic nefarie occiſo ſubſtitutus eſt Sethus, a quo per certos, & Deo* PLACENTES SUCCESSORES, *Religio ad* NOACHUM

pro-

Digitized by Google

propagata eſt. A Noacho ad SEMUM. *A Semo ad* HEBERUM; *ab Hebero ad* ABRAHAMUM; *ab Abrahamo ad* ISAACUM; *ab Iſaaco ad* JACOBUM, *qui &* ISRAEL *dictus eſt; a quo* POPULUS ISRAELITICUS, *cui Deus Legem ſuam* DE PLENISSIMO *Dei* CULTU *gratioſiſſime exhibuit, eamque per* MOSEN *Doctorem* SUFFICIENTISSIME *declaravit.*

Enimvero dolendum eſt, principes ſæpe numero *Philologos*, & *Theologos*, omnem ingenii aciem intendere ad manifeſtiſſimos errores colorandos; atque omne ſimul Auctoritatis pondus impendere ad eosdem commendandos. Longior illa contextura phraſium exquiſitarum, eſt *pura puta Medulla Theologiæ Rabbinicæ*, qua *Synagogæ* ſuæ *ſoli* ideo LINGUÆ SANCTÆ *peculium* aſſignatum gloriantur, quod ſola *Legem*, & *Oracula Cœleſtia*, excipere meruerit in omnem ſeculorum perpetuitatem: quum DIVINÆ VERITATES non niſi DIVINA illa LINGUA promulgari potuerint.

Exiſtimabat quidem Cl. *Diſſertator*, ſatis ſe tutum fore per inſertiunculam iſtam IN VETERI TESTAMENTO; ſed ambabus quoque ulnis eandem amplectitur & exoſculatur *Synagoga*, ſibi cum ſuperbiſſimo contemtu *Novi Teſtamenti* arrogans *Veterem & Veram Religionem*, *Veterem & Verum Cultum Divinum; Vetus & Verum Dei Verbum*, ipſà LINGUA DEI, quæ ſola *Capax* ſit *Sanctiſſimarum Veritatum*, conſcriptum, conſignatumque; ut eſſet *perenne Peculium Iſraëlis*, atque *gratiæ Cœleſtis prærogativa* nunquam eripienda, nunquam abolenda.

Atqui, repoſuiſſet Cl. *Diſſertator*, *Vetus Teſtamentum* jam *abolitum*. Recte vero. Id Nos affirmamus: *Judæi* negant; atque vel maxime eo nomine negant, ac pernegant, quod ipſis *Credita* ſint *Dei Oracula; Credita* ſit *Lex* ipſius *Dei manu*, atque adeo *Lingua Dei*, exarata; quippe quæ alia *Lingua*, utpote *humana*, ac *profana*, exarari non potuerit: addunt, *Creditam* cum hoc

 de-

Digitized by Google

depoſito Tabularum Legis *Sanctiſſimam* item *Linguam*, ut ipſis ſolis *nunquam abolenda Poſſeſſio* tum *Revelationis*, tum *Veræ Religionis*, ac *Communionis* cum Deo, Cœleſti *arrha* in omnem æternitatem oppigneraretur. Inſtant Veteratores, hanc ipſam ob cauſam omnes in univerſum gentes ab *Hæreditate Linguæ Primævæ* & *Sanctæ* eſſe dejectos, adoptata ſola *Domo Heberi*, in qua *Gratum* & *Vernaculum Hospitium*, ut *Clar. Buxtorf.* plus ſemel inſinuavit, reperiret. Quum interim in *Domo Heberi* duo commemorentur *Conditores* gentium, *Gen.* x. *Phalegus*; unde per *Abrahamum* deſcenderunt *Hebræi*; & *Joctanus*, cujus *tredecim Filii* nominibus pure *Hebraicis* inſigniti apud *Moſen*, totidem *populos* proſeminarunt, placuit tamen *Rabbinis* eos omnes item exuere, & exſpoliare, *paternæ Linguæ Hæreditate*: atque contra omnem *ſanam Rationem*, contra *Experientiam*, contra *Indicia* ab ipſo *Moſe* oculis noſtris ingeſta, contra *Curſum Naturæ*, decernere, *Joctani Filios* & *Poſteritatem* uſu *Primævæ Linguæ* orbatos fuiſſe; quamvis poſt *Confuſionem Linguarum* demum in lucem editi, atque in *Heberi domo* educati, non aliam quam patritam avitamque *Linguam* potuerint imbibere.

Hæc parum attendens Cl. *Diſſertator*, & hac in parte ſe a placitis *Rabbinorum* non avulſit; nec ſane, pro perpetua *Hypotheſi*, avellere potuit, ita ſuperius illud filum pertexens: *Proinde etiam per hanc familiam ſic propagata fuit, ut non ad omnes, qui ex Hebero deſcenderunt, pervenerit, ſed ad quosdam duntaxat, qui videlicet ipſius fuerunt* סגלה *Peculium, ejusque in Pietate ac Timore Dei veſtigia preſſerunt. Quæ enim ratio fuit conſervationis Linguæ Hebrææ, eadem quoque fuit propagationis.* HEBER *namque duos habebat Filios* PHALEGUM *&* JOCTANUM. JOCTANI FAMILIA *in hunc cenſum non venit; (nam hujus numeroſa poſteritas ut in diverſas terræ partes diſperſa fuit, ſic & in diverſa nomina tranſiit,) ſed quæ per* PHALEGI *duntaxat* LINEAM, *ad Abrahamum deſcendentem, eſt propagata, ea*

He-

Hebræorum nomen & Linguam DIVINA AUCTORITATE *retinuit. Ex hac enim* LINEA ABRAHAM *pater credentium deduxit ſtirpem ſuam. Similiter non omnes, qui ab Abrahamo progeniti,* FILII ABRAHAMI *appellati fuerunt, ſed tantum ii, qui ab Iſaaco deſcenderunt Gen.* 21: 12. *Nec omnes qui fuerunt a patre Iſraël, fuerunt dicti* FILII ISRAEL, *ad Rom.* 9: 6. 7.

Mirificam profecto *Philologiam!* mirificam *Theologiam!* quam in *Eccleſiam Chriſti*, in *Academias*, in mentes ſenſusque tot hominum Eruditorum, ſubrepere potuiſſe, non poſſum non dolere ſimul, ſimul adſtupere. *Joctanus & numeroſi ejus Filii, quantumvis Hebero, pietatis ſtatore unico, oriundi, non debuerunt, non potuerunt, paternæ Linguæ conſortium vel recipere, vel retinere;* ac *proinde in hunc cenſum venire nequeunt, quia non erant e Linea Sancta.* Item, *ab Abrahamo, Patre credentium, progeniti, nec recipere, nec retinere potuere Patris ſui Vernaculam, niſi ſolus Iſaac: a conſortio Linguæ expulſo Ismaële, expulſo reliquo ſemine Abrahami,* quod *Lineam Sanctam non teneret, atque hoc Gen.* 21: 12. *inculcari.* Iterum, *Eſavus ab Iſaaco ortus, natu major licet,* ut *benedictione, ita Linguæ paternæ hæreditate excidiſſe* cenſendus eſt; *non enim omnes qui fuerunt a patre Iſraël, fuerunt dicti* FILII ISRAEL *Rom.* 9: 6. 7.

Inviſitatas enimvero & inauditas interpretationes poſterioris illius contextus! qui ſi ad mentem ſcopumque *Apoſtoli* allegatus fuiſſet, neceſſario ex *Hypotheſi Buxtorſiana* conſequeretur, omnes *Carnales Hebræos*, vigente *Veteri Oeconomia*, uſu *Linguæ Sanctæ* exutos & deſtitutos fuiſſe; eundemque penes ſolum *ſemen ſpirituale* remanſiſſe, οὐ γὰρ πάντες, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. *Non enim omnes qui ex Israële, Israël ſunt:* hoc eſt, ad iſtam quidem allegationem, *non omnes Sanctæ Linguæ Hæreditate ac poſſeſſione a Deo dignati & diſtincti fuerunt*, tanquam *ſemen Sanctum & Linea Sancta.*

Non

Non me fugit, quid *Kabbaliſtæ*, quid *Thalmudici*, quid *Synagogæ* proceres hic iterum *loliginis* & veneni alant, & quomodo *Linguæ Sanctæ Spiritualem Cognitionem* ſoli *Sanctæ Lineæ Antiſtitum*, inde a *Moſe*, quin ab *Adamo* inde, arrogent; hæ enim ſunt *Baſes* utriusque *Kabbalæ*, & totius *Traditionis Thalmudicæ*; nunquam interrupta ſerie ac catena propagatam inter veteres *Sanctos* & *Sapientes* hanc *interiorem Medullam Linguæ Sanctæ;* cum profundiſſimis ſuis *Myſteriis*, in *illorum pectore* & *ore* debuiſſe *reſidere; Populo corticem* tantum adlambente; atque ab *nucleo ſuaviore* penitus excluſo. Neutiquam tamen a me impetro, ut Cl. *Buxtorfium Lineæ Sanctæ Titulo* huc collineare exiſtimem. Ne ſuſpicari quidem fas eſt. Id liquido affirmare licet, & hunc *Lineæ Sanctæ* Titulum a *Magiſtris* huncce *ſcopum* ſibi præſtituentibus, quem indicavi, Phaleris & pompa Verborum exornatum, Doctores noſtros mirifice præſtrinxiſſe, atque in errores ineluctabiles implicuiſſe.

Non firmius ſuffulta eſt Cl. *Buxtorfii* ſententia circa *Modum Confuſionis Linguarum.* Eam declarat *pag.* 66. *Diſſert.* II. *Videtur indigitari vocabulo Confuſionis*, בלל, *ut quum hordeum & arena cum palea commiſcentur in farraginem*, *Multiplicationem Linguarum factam eſſe non ſimpliciter per* NOVARUM LINGUARUM *creationem; ſed per Admiſtionem & Confuſionem aliorum ſeu* NOVORUM, *ſeu* EX HEBRÆA CORRUPTORUM, *aut potius* ALIQUA RATIONE DEDUCTORUM, *Vocabulorum; tanquam* ALIARUM *&* NOVARUM *quaſi* SPECIERUM LINGUARUM CUM HEBRÆA, *apud plerasque ſcilicet Gentes: quia* HEBRÆA PURA IN UNA *duntaxat permanſit* FAMILIA; *cujus reſpectu, & apud quam, nulla erat Confuſio. Unde etiam adhuc in* OMNIBUS LINGUIS, *maxime* CARDINALIBUS, *ut vulgo vocant, aut* MATRICIBUS, *reliquiæ & Veſtigia* LABII *illius* UNIVERSALIS *totius Terræ deprehenduntur. Hinc*

ſunt

Digitized by Google

ſunt qui putant, *Babylonicam iſtam* CONFUSIONEM NIHIL ALIUD *fuiſſe*, *quam* LITERARUM *radicalium* LINGUÆ HEBRÆÆ, *vel etiam* VOCALIUM, *permutationem*, *transpoſitionem*, *inverſionem*; LITERÆVE *alicujus additionem*, *ablationem &c.*

Hæc non valde lucida, multo minus enucleata eſſe, quivis cernit. Subdit deinde *Theod. Bibliandri* mentem, paulo diſtinctius expreſſam: *Labium variavit Deus ac miſcuit, non cuique Familiæ novum ſermonem attribuit. Aliter enim Moſes illud indicaſſet per verbum* פלג *diviſit, aut* הפריד *ſeparavit; aut* הבדיל *diſtinxit; ſed* נבלה *inquit, Confuſum & permixtum eſt Labium; ut ex uno ſermone Communi* PLURES DIALECTI *prodirent*, & PRIMOGENITUS INTEGER *ſupereſſet*, ÆTERNUS TESTIS, *quod aliquando* UNA *fuerit* LINGUA: *propter impietatem vero Nimrodicæ conſpirationis multa differentia introducta, quæ commercium ſermonis tolleret.*

Iſta *Dialectorum variatio* ab eodem *Viro* docto deinde exponitur, partim per *mutationem integræ dictionis*, partim per *Literæ additionem*, *detractionem*, *transpoſitionem*, *una in dictione*; partim, *in connexione plurium dictionum*, *ſive in tota phraſi*, ut *tollere pedem* aliud eſt *Hebræis*, aliud *Germanis*, aliud *Latinis* &c.

Video quid velit, ſed ita *varietatem* tantam *Linguarum*, quanta *Orbem terrarum* deinceps complevit, oriri potuiſſe non video. *Æternus* ille *Teſtis*, ad quem provocatur, contrarium atteſtatur, & demonſtrat omnibus, qui *Linguas Veteres* & *Recentiores* penitius introſpexere; atque inter ſe contendere valent.

Nego etiam, bene gnarus quid negem, ullam *Dialectum Linguæ Primævæ* ad *Turrim Babylonicam efformatam*: quod hæc *levior variatio Conſilio Dei*, de *diſpergendis Familiis*, & *tota Terra diverſiſſimis Coloniis implenda*, parum inſerviiſſet.

Dein *pag.* 67. *Diſſ.* II. ut *non abludens* ſententia *Bertrami*

Digitized by Google

in *Præſ. Gramm. Hebr. & Aramææ* ſubſumitur: *Merito igitur Ling. Hebr. omnium antiquiſſimam appellamus, quin etiam addam* OMNIUM ALIARUM MATREM. *Ab ea enim Dominus, non Confuſionis ſed Ordinis Deus, certo quodam Conſilio ac ratione, in mentes hominum, ad ædificationem Turris Babel perturbatorum, & juſto ejus judicio perculſorum,* ALIARUM LINGUARUM SEMINARIA *derivavit, & indidit.*

Ne hoc quidem ſatis diſertum, quamvis ingenioſius ſit excogitatum: quod *Seminaria*, ſi quid judico, *naturam* & *indolem* ſui *ſeminis* refundant; quod neutiquam in *Linguas toto Cælo & Solo* a *Primæva* divergentes, ac diſſonantes, per *Univerſam* earum *Analogiam*, & *ſeminalem conſtitutionem*, quadrare poteſt.

Verum de his aliisque diſcrepantibus non minus, quam numeroſis opinionibus circa *modum confuſionis*, commodius diſpicietur in *Diſſert.* de *Lingua Primæva*, de qua ſupra.

Nunc Cl. *Buxtorfii* meditationes pertexendæ. Ad hæc ergo ſuum judicium apponens *pag.* 67. *Modus*, inquit, *quicumque fuerit, fuit is plane Arcanus & Miraculoſus; utpote cujus vi homines illi prioris Linguæ ſubito obliti ſunt, & momento* ALIA *ac* CONFUSA LINGUA *eis* INDITA, *&* INSPIRATA *fuit, ſed pro Ratione populorum, quos Deus ſimul habitare volebat, ut ex Linguæ cognatione ſuam quisque Familiam agnoſceret, ſedemque aptam eligeret.*

Quid ſit ALIA & CONFUSA *Lingua*, quæ *hominibus*, ſubito *prioris Primævæ oblitis*, *indita* & INSPIRATA fuerit *modo Arcano* & *Miraculoſo*, minus me fateor percipere. *Confuſæ* illæ *Linguæ*, & quidem *Inſpiratæ ab ipſo Deo*, me confundunt haud parum. Credibile, Cl. *Diſſert.* idem tamen nunc velle, quod ſupra præſtructum, ubi concipiebat *Admixtionem*, & *Confuſionem aliorum, ſeu Novorum, ſeu ex Hebræa corruptorum,*

rum, aut potius aliqua ratione deductorum vocabulorum, tanquam ALIARUM *&* NOVARUM *quaſi* SPECIERUM LINGUARUM *cum* HEBRÆA &c. &c.

Sed non invenio, quo pacto hæc conciliari queant cum longiuscule prægreſſis *Diſſert. pag.* 56. ubi impugnaturus Cl. *Buxtorf.* *fabuloſiſſimum* illud *Commentum Rabbinorum*, de LXX *Angelis*, qui LXX. *Linguas* Turris ſtructoribus *infuderint*, adverſus eos hocce, quinto loco, educit argumentum: *Opus hocce Linguarum Confuſionis non eſt Opus Angelorum, ſed* OPUS DEI; *& quidem Tale, in quo nullo modo videtur Miniſterialis Angelorum operæ eſſe Uſus. Duo enim hic concurrunt*; primo, PRIORIS LINGUÆ *quam callebant, & ab incunabulis noſcebant*, OBLIVIO; *quæ inducenda erat.* Secundo NOVARUM LINGUARUM *notitia, quæ introducenda; quæ* OPERA *ſunt plane* DIVINA *&* MIRACULOSA; *non minus ac* PRIMÆ LINGUÆ CREATIO.

Lucidum profecto *Radium Veritatis!* omnes *nebulas Rabbinicas* uno ictu diſſipantis. *Novas Linguas, deleta* & *penitus eraſa* per oblivionem *Veteri*, introducere, & *generi humano* INSPIRARE; veriſſime *opus eſt Dei*, & quidem *Miraculoſum;* quod *Vires Naturæ* videlicet *ſuperſcandat.* Eſt *opus non minoris potentiæ*, & *ſapientiæ; quam primæ Linguæ Creatio.* In hoc omnes *Theologi* & *Philologi*, qui rem rite penſitabunt, Cl. *Buxtorfio* aſſentiant neceſſe eſt. Mihi quidem, quum admirabile illud lumen *Analogiæ*, quod in omnibus *Linguis*, mihi cognitis, reſplendet, contemplor, ne umbra quidem dubitationis relinquitur. *Opus, Opus Creatoris eſt*, omnis *Lingua Matrix*, quæ vocatur; quales ſatis *numeroſas* & *diverſas* ad *Turrim Babelis* exortas, in *Diſſert.* quam paro, pervincetur.

Collabitur ergo univerſa *Rabbinorum* moles & ſubſtructio, multo ſuperbior, quam illa ad *Babelem* ædificatio, qua *Linguæ Primævæ* arrogabatur *Divinitas*, arrogabatur *Sanctitas*

Digitized by Google

eſſentialis, arrogabatur *Lumen Sapientiæ* ad ipſas *Naturas interiores rerum* omnium, *humanarum* ac *Divinarum* juxta, intromittens, eo quod in *prima creatione Adamo inſpirata*, ſive *immediate*, id eſt *ſine inſtitutione*, *impreſſa* fuiſſet. Atqui NOVÆ LINGUÆ MATRICES, quas Deus humano generi ad *Turrim Babyl.* indidit, & *immediate impreſſit*, non inferiore gradu collocandæ, Judice ipſo *Buxtorfio*, quam *primæ Linguæ Creatio.*

Ille conſpectus, unice *Theologo* ac *Philologo Chriſtiano* dignus, ſi nunquam ex oculis dimiſſus fuiſſet, nunquam tanta turbela, tanta in *Eccleſiam Chriſti* invecta fuiſſet confuſio.

Hinc deflectere potuiſſe Cl. *Diſſertatorem*, tanto magis mirari eſt, quod contra *Fabulatores* eosdem, *ſeptimo loco*, urſerit p. 57. *Cum ſimile opus* (*inſpirandarum* nempe *Linguarum*) *in die Pentecoſtes olim in Apoſtolis operatus ſit Deus*, *non legimus Angelorum opera id effectum dediſſe Deum*, *ſed* MOMENTO *&* MIRACULOSE *plane*, *atque adeo* IMMEDIATE, *Spiritum Sanctum eſſe operatum. Hujus itaque ſolius opus eſt.*

Fuere & alii Magni nominis Viri, qui *Utrumque* hoc *Eventum admirabile*, *Linguarum uno velut Momento Divinitus impreſſarum*, inter ſe contulere; atque eam foverunt ſententiam, *Varias Linguas* ad *Turrim Babelis* non *Pœnæ loco inflictas*, ſed potius *Beneficium* fuiſſe, certe *adminiculum commodiſſimum humano Generi temperando*, atque *in Colonias* ac *Civitates ordinatas* diſpeſcendo, *ſummopere neceſſarium.*

Mihi, ſive *Pœnæ* alicujus rationem induat illa *Novarum Linguarum productio*, ſive pro *inſigni Beneficio ſit* habendum, ſive, quod malim, & utraque pars admittere cogitur, *neceſſarium* cenſeatur *adminiculum diſperſionis Familiarum*, omnia integra; atque ne tantillum quidem meo *Syſtemati*, in *Ratione*, *in S. Scriptura*, in *Antiquitate*, *Hiſtoria*, *Experientia*, *præſentiſſimisque documentis fundato*, vel accedit, vel decedit.

Digitized by Google

Ad *Beneficium*, & *munificam* Dei *manum*, in *variandis Linguis* inclinaſſe Cl. *Buxtorf.* tum, quum ſuperiora illa ſcriberet, ne ambigi quidem poteſt. At *pag.* 73. ejusdem *Diſſertationis* ad *Pœnam*, & quidem *atrociſſimam*, hæſitabundus tamen, declinat: *Confuſionem Linguarum quod attinet*, *illam tunc temporis Pœnam Divinam fuiſſe*, *generi humano inflictam*, VIX DUBITARI *poteſt. Ut enim eximiæ Dei gratiæ*, & *maxima felicitatis humanæ pars*, *univerſum genus humanum*, *ad* SACRUM *ſocietatis* VINCULUM *conſervandum* UNAM & COMMUNEM *inter ſe* LINGUAM *habere: pariter* HORRENDÆ DEI IRÆ, & INSIGNIS POENÆ, *ac* INFELICITATIS HUMANÆ *teſtimonium erat*, PRODIGIOSA *iſta hominibus immiſſa* LINGUARUM VARIETAS.

Hæc non ſine exaggeratione dicta, toto cœlo jam abeunt ab antegreſſis. Nempe qui in *Quatuor Theſibus prioribus* totus fuerat *Rabbinorum*, hic, in medio diſputandi curſu, non poterat manere *ſuus;* atque *nobiliores* illos *ſenſus ſuos* retinere.

Sine *pœna*, & quidem multo *Capitaliſſima*, ob *Capitale crimen*, *ſceleſtiſſimumque Sacrilegium*, ſtare non poterat illud *ereptum Divinitus prærogativum Decus Linguæ Sanctæ; qua* tamen *Conſceleratiſſimus ille Orbis Antediluvianus* neutiquam orbatus & exutus fuit.

Quid *Abarbanelis* vafrities ad apertiſſimam *repugnantiam* commenta ſit, ſupra dedi. Cl. *Buxtorfius* ab iſta mente remotiſſimus. Quid ergo huc pertraxit Cl. *Diſſertatorem?* Nil aliud quam *vis* ipſa *diſſertandi*, qua *Sanctitatem Linguæ Primævæ*, ad *Syſtema Rabbinicum*, ſibi tutandam, quin pervincendam, deſumſerat.

Idem ille *Orbis Antediluvianus* ſatis arguit, UNAM & COMMUNEM *inter ſe habere* LINGUAM, *hominibus*, poſt *Lapſum* utique, & *peccato* inter Eos *dominante*, fruſtra appellitari *Sacrum vinculum Societatis*, &c. &c. Ego potius colligerem *Unitatem Linguæ*, quam cum *ſedibus unis* haud dubie *ſtructores*

illi ad longum ſatis tempus retinuiſſent, diſplicuiſſe Deo, cum alias ob rationes, alibi promendas; tum & hanc ob cauſam, quod *unitas Linguæ damnoſiſſima ſit generi humano*, ubi ſemel *prava vitiorum agmina Terris incubuere*, quippe quæ per hocce *vinculum communionis* contagia ſua quaquaverſum *ſpargere*, atque latius *diſſeminare* queant.

Apparet, ſecurius, quam par eſt, tantas *Quæſtiones* tractatas in orbe *Erudito*, atque etiamnum tractari. Tale eſt & illud, quod tanquam *dubio vacuum* aſſumſerit Cl. *Buxtorf. Hebræam Linguam* eſſe *Matrem omnium Linguarum*. Hæc iterum pugnant cum prægreſſis. Si enim *oblivio inducta prioris Linguæ*; ſi item *novarum Linguarum notitia miraculoſe & immediate impreſſa fuit iſtis hominibus*, *non minore virtute*, quam *quæ ſe in primæ Linguæ creatione exeruit*, non video quo tandem *jure* aut *Titulo* ſalutari poſſit *earundem Mater*. Ne umbra quidem nominis *Materni* relicta. Conſimiliter *Matris Titulo* decorari haud poteſt, ad alterum illum *modum Confuſionis*, ad quem, ne totum *Syſtema Linguæ Sanctæ* huic ſcopulo alliſum frangeretur, compulſus fuit Cl. *Diſſertator*, quum ad *verba* ſaltem *Abarbanelis*, ejusque *phraſes*, concipit *admixtionem*, *Confuſionem*, & *Corruptelam cum Hebræa priori*, quam *ſupra pag.* LXIV. expromſi.

Inde quo colore *Maternum nomen* exſculpi queat, non reperio: niſi quod fœcundo cerebro homo iſte ſibi confinxerit *fœtus impuros*, *abortivos*, & *abominabiles*, e *Sancto Sanctæ Linguæ utero excuſſos*, vel *ultro* potius inde *revulſos*, haud ſecus ac *monſtrifici partus*, qui a *Sanctitate Primæva* ultro reſilirent.

Idem intendiſſe *Kabbaliſtas*, ſub fabulis phaleriſque LXX *Angelorum*, magna & juſta ſuſpicio eſt: nam unum in *Centrum Profanitatis* conſpiratur; qua, ut vidimus, *omnes Gentes*, *cum novatis ſibi Linguis ſuis*, *Gubernatione* & *Providentia Dei excluſas*, *ad Angelorum Præfecturam* & *Providentiam*,

tan-

Digitized by Google

tanquam *viliſſimam* quandam, & *impuram*, *fæcem abjectos eſſe*, *Synagogæ ſuæ* inculcant.

Adverſus hæc, ut par erat, inſurgens Cl. *Buxtorfius*, ſe tamen a *verbis* & *phraſibus Abarbanelis* non removit, quin ne removere quidem potuit, quod *profanior* ſaltem *impuritas Linguarum novatarum* retinenda erat, ne *totum Syſtema Linguæ Sanctæ*, ad hanc *Quintam Theſin*, ſubitis ſemet ruinis deſtrueret, ac ſepeliret.

Conſimile quid paſſus Cl. *Diſſertator* in *Sexta Theſi*, *pag.* 160 & ſeq. ubi rejecta *prima* ejus *parte*, de *Lingua Hebr.* una cum *Sancto Dei populo*, & *Synagoga e ruderibus ſuſcitanda*, quum *Meſſias* adventabit, *in Terræque Sanctæ ſedes Antiquas* denuo immittenda; *alteram partem*, de *Cœleſti Gloria per ejusdem uſum conſummanda*, non quidem pleno ſancit calculo, ſed tamen ad favorem inſinuat; *quippe cui non pauci Viri pii & Docti ſubſcribant; ſaltem non adverſentur.* Eorundem quoque *rationes* ſubnectit hasce; primo, *quia quemadmodum Hæc prima*, *& ſola*, *in naſcentis mundi exordio fuit*, *ita probabile ſit Eandem quoque fore ultimam; & ſolam ſuperſtitem futuram*, *mortalitatis ſerie finita:* ſecundo, *quia Hæc Lingua e* COELO *quaſi* ORIGINEM *traxit*, *utpote quæ* A DEO *ſit* CREATA; *& in ſtatu* INNOCENTIÆ, *& integritatis*, *Homini ornamenti &* PERFECTIONIS LOCO *data*, *&* CONCREATA, *atque* IN PARADISO TERRESTRI *ab ipſo* USURPATA; RELIQUÆ *autem* IN PECCATI POENAM IMMISSÆ. *Ergo iterum volunt probabile eſſe* EANDEM in PARADISO COELESTI, *in Statu Gloriæ*, & quando DEI UNIUS *erit* REGNUM, *abolitis omnibus ejus inimicis*, *permanſuram; ac* RELIQUAS *quæ* PECCATI *&* POENÆ PECCATI SPECULUM ac *Mnemoſynon forent*, *atque ideo* GLORIOSUM *hominis* STATUM *nonnihil* OFFUSCARENT, *abolendas & exterminandas.*

Eſt *Medulla & Flos delibatus Theologiæ Kabbaliſticæ*, ſecundum

dum

Digitized by Google

dum quam qui LINGUAM HEBRÆAM poſſidet, IMAGINEM *poſſidet* DEI; atque adeo ipſam DEI SANCTITATEM ESSENTIALEM; quum LINGUA illa SANCTA EMANATIO ſit *Patris Luminum*, quæ LUMINE omnis SAPIENTIÆ, PERFECTIONIS, SANCTITATIS & GLORIÆ *poſſeſſores ſuos* ſit *conveſtitura* ac *Coronatura*. Profunda, ut quivis cernit, *Satanæ!* quæ cum *Fumo Abyſſi*, cujus *patefacta* jam omnium oculis ſubjeci *Myſteria*, abominabuntur, quicumque *Dominum Jeſum amant ἐν ἀφθαρσίᾳ.*

Pleno in die relucet, non lætum, non optabile *Chriſtiano Nomini* fuiſſe, ut *illibatiſſima integritas univerſi Codicis Hebræi*, ad MASORETHARUM PUNCTATURAM *bonam & malam* juxta, *Veram Veteremque* non ſolum, ſed & *Erroneam*, *ſuperſtitioſam*, *Contradictoriam*, *novationis Judaicæ manifeſtam*, eodem pede *defendenda* & *aſſerenda* ſuſciperetur, adverſus *immoderatum impetum factionis Capellianæ.*

Si *victoriam* hac via *reportatam* fuiſſe cenſeatur ab iis, qui *Materias* haſce nunquam *profundius* introſpexere, ſane *Cadmea*, & multo *funeſtiſſima*, illa *victoria* accidiſſet: quippe per quam ſimul *Synagoga* de *Chriſtiana Eccleſia triumpharet*, *Arx perduellionis* adverſus *Dominum gloriæ ſex Theſibus*, haud ſcio *ſuperbiusne*, an *contumacius*, ſeſe *attollens*, *victricia* explicaret *vexilla;* atque *opima* de *Chriſto* & *Apoſtolis ſpolia* deportaret.

Sed bonum Factum! Non *vicit* Cl. *Buxtorf.* quantumvis *viciſſe* viſus fuerit multis; nec profecto *vincere* potuit id, quod *vincibile* non erat. *Ceciditne* ergo? *Cecidit* ea in parte, ubi *ſtare* ne *Ipſe* quidem pro ea, qua erat *Religione* ac *pietate*, voluiſſet, ſi *Myſteria Iniquitatis Syſtemate Rabbinico* recondita, adſpexiſſet. *Non cecidit*, ſed *vicit*, ſed *triumphavit*, ubi Eum *ſtare* ac *triumphare Veritatis* intererat, ac *Religionis;* in parte videlicet Ea, quæ *Antiquitatem* & *Auctoritatem* ſpectat *Vocalium Ipſarum;* ſine quibus *Lectionem* & *Intellectionem Sacri Textus con-*

ſta-

Digitized by Google

ſtare potuiſſe, audacius, quam peritius, affirmatum in *Schola Critica*, ut in *Præfat. Inſtit. Hebr.* indicavi. *Vicit* quoque, *victus* licet, quod *Lectum* æque ac *Scriptum* propugnaret; ſed *vicit bonitate* ipſa *Cauſæ*, quæ plane *vinci* non poterat, in refellenda *inſtantia* Cl. *Capell.* impotenti nimis, & nil minus quam *bene Critica*; *Lectiones Maſorethicas*, quas *Margini* alleverunt, arguere tum *manifeſtas corruptiones Codicis Hebræi*, plus *mille locis* ipſorummet manu ſignatas, tum *occultas* in multo pluribus, *Veterum* ex *Verſionibus*, quin & ſagacioris vi ingenii, ſine ullo ſcrupulo emendandas.

Hic *Exceſſus* merito offendit *Theologos*, atque omnes *Scripturarum reverentes*, ſed eos ita *conterrere* non debuiſſet, ut propterea in multo graviorem irent *Exceſſum*, atque in *præcipitia Syſtematis Rabbinici* circa LINGUAM SANCTAM ſeſe conjicerent.

Debuiſſent potius, junctis manibus viribusque, iſta *mole*, & *Arce Babylonica*, inde a *fundamentis Linguæ Primævæ* convulſa, *Analogiam Dialecti Hebraicæ*, quam conſtituere non potuerunt *Magiſtri*, *illiterati* plerique, quin *Literaturam* omnem ut *Profanam* חול & *abominabilem Deo* a ſe averruncantes, ad *lucidiorem purioremque* veræ *Criſeos facem* illuſtrare, atque inde ipſas *Lectiones marginales* confutare.

Pulcherrime profecto, id ſi ſuſceptum fuiſſet, nunc ſtaret ac floreret *Eruditio Hebraica*. Clariſſime eluceret *Antiquitas* & *Auctoritas Vocalium*, ad exactiſſimam amuſſitata *Analogiam*, *Anomaliarum Rabbinicarum ſpinis* moleſtiſſimis, & *ſuſpicionum Criticarum nebulis*, ſimul revulſis ac depulſis.

Reſplenderet *integritas Codicis Hebræi*, quam ipſi *Maſorethæ* delibarunt, & *cerulis* ſuis *Criticis*, ex ignorantia plerumque, vel ſuperſtitione profectis, temerarunt.

Refulgerent *Origines Antiquiſſimæ*, & hic potiſſimum præcluſæ, *Linguæ*, ex *Antiquiſſimis* tantum, & *ſororia conſangui-*

 ni-

nitate connexis Linguis, ſecundum omnia veræ Eruditionis principia, hauriendæ; ducibusque *peritia* ac *prudentia* ad *ſtyli Sacri* decus & pondus in lucem evocandæ.

Radiaret denique, ut ſol in meridie, atque ſuo ſe jubare efferret, *dignitas*, *gravitas*, *excellentia*, & *Majeſtas Linguæ Primævæ*, (qua *Linguæ* jam,) *capaciſſimæ magnorum ſenſuum*, & ad omnia *lumina* & *ornamenta Eloquentiæ* admirabiliter *a Deo* ipſo *conformatæ*: non tamen propterea DIVINÆ; non SANCTÆ; non in *Literis*, *Vocabulis*, *ſonis*, *ſignificationibus*, omnique ambitu *Grammatico*, SANCTIFICATÆ; quæ ob iſtam *cæleſtem Originem*, & *Primævam inſtitutionem*, meruerit *tanquam* סגלה *pretioſiſſimum Cimelium* per *Sanctam Lineam* ab *Adamo* ad *Moſen*, & *Prophetas Hebræos*, tantum *transmitti*, atque *ab* omnium *gentium profanarum communione* diſſepiri.

Tantum *imaginationis*, usque & usque habenas ſibi laxaturæ, atque adverſus *ſolidam Eruditionem*, immotis *principiis* ac *fundamentis* ſubnixam, ſeſe animaturæ, invexit *infauſtus* ille *Titulus Linguæ Sanctæ*, cum *Theſibus Rabbinicis* Eidem ſuperſtructis.

Ex hoc jam Fonte ſcatuere omnes illæ *præjudicatæ opiniones*, cum ſuis ſibi *ſuſpiciunculis*, & *criminatiunculis*, quibus vel publice, vel privatim, ſemper impetiti, qui ſupra *Rabbinos* ſapere velle in *Re* & *Lingua Hebraica* reperiebantur.

Et nos calumniolæ iſtoc honore dignatæ ſunt; atque exiſtimati ſumus aliquid, neſcio quid, parturire, qui *Rabbinorum Grammaticam reformare* auſi, *Rabbinorum Lexica* & *Commentarios defectuum* etiam coarguere ſuſtinuimus; quin *Rabbinos* nihil in *Originibus* nec vidiſſe, nec videre potuiſſe, aſſeveramus.

Sed quieſcant hæcce; & modeſte rogare liceat *Theologos*, ac *Philologos*, quibus *Hebræa Lingua* tractanda atque percolenda ubique *Orarum regionumque* incumbit, quo tandem nomine noſtra non *oppugnent* equidem, ſed tamen plus minusve principia quæ ſequimur *improbent*, atque a ſe impetrare non poſſint, ut

Digitized by Google

ut poſt tot *Demonſtrationes Veritatis*, *ſupra omnem dubitationis aleam ſubvectæ*, *ac luce meridiana clarius refulgentis*, non mihi, quod petere ſuperbum foret, ſed *Veritati*, ſed *Demonſtrationi* ejus *evidenti*, ſed *Cauſæ Chriſti* contra perfidam *Synagogam*, ſed *Curſui Reformationis* hinc *exortæ*, hinc *provectæ*, hinc *provehendæ*, & ad *Culmen perducendæ*, accedere, atque *Viam Regiam Hebraizandi*, ſociatis mecum dextris, inſiſtere audeant.

Compertiſſimum habeo, ut præmonui, maximam *vim disſenſionis* ex *altiſſime radicata* illa *opinatione Linguæ Sanctæ* ſemet acuiſſe; ac proinde mihi promittere & audeo, & debeo, eandem ſemet, poſt *Revictionem* noſtram, eſſe remiſſuram; quin in conſenſionem amicam convertendam ſore.

Sentio interim aliud adhuc a me flagitare poſſe Eos, quorum mentibus penitius inſedit, *Primævam Linguam*, indeque *propagatam* haud dubie *Hebræam*, fuiſſe non SANCTAM quidem nunc illam, ſenſu deteſtabili *Rabbinorum*, ſed tamen *Principem*, ſed maximis *luminibus* a Deo ipſo *auctam*, ſed *ſtatui integro* & *perfecto Adami aptam*, *omniumque* proinde *Eminentiſſimam*; quin *omnium* ſine ulla controverſia *Matrem fœcundiſſimam*; ac propterea *Dialectos*, quæ tanto poſt demum emerſere, quæque *Filiarum* tantummodo *gradu*, ad ſummum, collocari queant, non videri opportunas, ad *Analogiam Maternæ ſtirpis* reſtituendam, multo minus ad *Origines Antiquiſſimas Radicum*, & *Vocabulorum* inde ductorum, eruendas atque in lucem vindicandas.

Eſt ſatis gravis & ſpecioſa Objectio, quam non *Prudentia* ſolum, ſed ipſa *ſanior Critica*, *aciesque* ſolidioris *judicii* ſuggerere poteſt, & debet omnibus, qui altioribus ſtudiis avocati, & occupati, *Linguarum Veterum profundiori cultui* ſe totos dedere nequeunt.

Jus poſtulant, qui hunc vel ſcrupulum, vel, ut autumant, ſcopulum, *Syſtemati* noſtro adverſum, removeri poſtulant.

Inſinuavi quidem quam plurimis in locis, quin & duabus

Orationibus Academicis, quæ *Tom.* II. *Originum* ſubnexæ, *Chaldaicam*, *Syriacam*, & *Arabicam Dialectos*, non ſatis accurate vulgo appellitari *Filias Linguæ Hebrææ*, per quam ſtricte intelligunt vulgo *Linguam Primævam*; ſed eas appellandas eſſe *Sorores Dialecti Hebrææ*, quæ ex *una Matre Primæva* enatæ, *Unam* eandemque omnes *ſtirpem* teneant *Antiquiſſimam*: haud ſecus atque *Quatuor Dialecti Græciæ*, *Jonica*, *Dorica*, *Æolica*, & *Attica*, ex una *Stirpe Pelaſga vetuſtiore* effloruerunt.

Hæ tamen monitiones, quæ jam non *ſcopulum* ſane, ſed *ſcrupulum* ſic ſatis tenuem, eximere potuiſſent, auditæ haud ſunt, nedum perpenſæ, atque juſtis lancibus examinatæ.

Hoc in *Orbe Erudito* licere, certe decere, nunquam exiſtimabitur. *Digna* erat *materia*, de qua diſquireretur; *gravis* ſatis *cauſa* quæ *ad liquidum* perduceretur; *Utilitas*, *Neceſſitas*, *Auctoritas Veterum Dialectorum*, *Chaldaicæ*, *Syriacæ*, & *Arabicæ* ex æquo, in *ſacri Codicis Lingua*, id eſt, *Dialecto Hebræa* illuſtranda. Univerſus *Eruditorum* Chorus, inque iis vel *Rabbiniſſimi*, ea de Veritate convictus. Nemo contradixit, niſi vel rotunde faſſus, vel manifeſto prodens, ſe nunquam ad *Literas* haſce acceſſiſſe. Qui *Unius* tantum *menſis* ſpatio *Elementa* ſibi Earundem *inſtillari* paſſus eſt, hanc rem tam parum ambigit, quam *Atticam*, *Jonicam*, *Doricam*, *Æolicam Dialectos*, eſſe *ſororias*. Ne *poteſt* quidem *addubitare*; haud ſecus ac qui *ſolem* ſereno cernit Cœlo *addubitare* nequit, an luceat.

Tali jam *Veritati* aſſenſum negare, quod *opinionibus* vel abſurdiſſimis, vel non fundatiſſimis ſane, quas in adoleſcentia imbibimus, diſconveniant, nemo *Amorem Veritatis* nominitare audeat. Quænam hæ *opiniones?* Præter illam, nunc ſatis confoſſam, de *Lingua Sancta*, hæ *Duæ* peræque imperioſæ, quodque arripuere pro decretis Fidei ſancientes, quia iterum *ſpecie* quadam *religioſa* majoris erga *Codicem Sacrum* venerationis ſemet obvelarunt. *Prima* eſt, *Linguam Hebræam* propter *Antiquitatem* & *Eminentiam*

tiam juſtiſſimo *Titulo* omnium *Linguarum Matrem* ſalutari: *Altera*, in *Confuſione Linguarum Babylonica* ex *hac* ipſa *Lingua Hebræa*, qua *Codex ſacer* conſignatus, omnes in univerſum ſive *Dialectos* propiores *Chaldaicam*, *Syriacam*, *Arabicam*; ſive *Linguas* longius dilapſas, ut *Armenicam*, *Perſicam*, *Scythicam*, *Indicam*, *Turcicam*, &c. &c. itemque *Ægyptiacam*, *Æthiopicam*, &c. nec non *Jonicam*, ſive *Græcam*, *Latinam*, *Celticam*, *Germanicam* &c. &c. tanquam *Filias proſeminatas* fuiſſe, cunctas aliquid de *Materno ſanguine*, *ſucco*, *colore*, *diſtinctius*, *indiſtinctius*, *trahentes*, atque etiamnum, poſt tam longam *ſeculorum* ſeriem, *Hebræam ſtirpem* innumeris in vocibus *referentes*, atque *repræſentantes*.

Populares profecto errores! quos *ſumma* potuiſſe *fiducia* inculcari etiam ab iis, qui *Hebraica* cum *Græcis*, *Latinis*, aliis *Vernaculis* comparare valebant; quin & qui *Dialectos Orientales*, *Chaldaicam* utique & *Syriacam*, ipſi tractarant, & ſplendide ornarant, majorem in modum adſtuperem; niſi & hic iterum ludum ſuum luſiſſet ille *Linguæ Sanctæ* ex *Rabbiniſmo* hauſtus conceptus, qui his quoque in *Theſibus* judicia ſupplantavit inſignibus Viris; eas nunquam adſcituris, ſi *Lumen* conſuluiſſent ſuæ *Eruditionis*, atque a fermento veteri *Scholæ Rabbinicæ* ſeſe removiſſent.

Ex illo impuriſſimo *Fonte* videlicet etiam hæ duæ *Theſes* effluxere, non tam venenatæ illæ quidem, quam *ſex Dogmata Synagogæ* de *Lingua Primæva*, ſed tamen *Hominibus Eruditis* parum dignæ; quippe quæ cum *apertas repugnantias* invehunt, tum *ſapientiſſimæ* Dei *in novis Linguis* inducendis *ordinationi*, ac *providentiſſimæ Gubernationi*, nebulas offundunt.

Res confeſtim pellucebit, ſi aperuero quam levem ad anſam, atque quas ad ratiunculas, gemina hæcce ſententia ſubrepſerit earundem *Auctoribus*; atque inter *Theologos* ac *Philologos* etiam primæ notæ proſerpſerit.

In *Diſſert.* I. de *Origin.* & *Antiq. Ling. Heb. Quæſtionem* ponit Clar. *Buxtorfius pag.* 21. & ſeq. *Quænam fuerit Lingua, quam Deus ab initio Mundi creavit, primiſque Hominibus tradidit ac communicavit?* Eam ſic protinus dirimit. *Primam & Antiquiſſimam Mundi Linguam, qua Deus O. M. cum primis noſtris parentibus* IN PARADISO, *illi viciſſim cum Deo, & inter ſe, locuti ſunt, fuiſſe* EAM quæ LONGE POST *hominum & Linguarum diſtributionem* HEBRÆA, *conſequentibus etiam temporibus* SANCTA *dicta fuit, ſicuti* COMMUNIS *& recepta, ita* VERISSIMA eſt SENTENTIA &c.

Ad hanc deciſionem firmandam, *primo* in aciem educuntur *Auctoritates* qua *Synagogæ Columinum*, qua *Luminum Eccleſiæ Chriſtianæ.*

E caſtris *Judaicis* antiquiores, primum, *Jonathan* cum *Hieroſolymitano Paraphraſta:* Liber *Zohar* totius *Kabbalæ* centrum: *Thalmud Hieroſolymitanum*, ſeculo II. *Æræ Chriſt.* emiſſum: *Midraſch* ſive *Myſticus Comment. Legis: Tanchuma* ſive *Conſolatio Iſraëlis* inſcriptum opus. *Bereſchith Rabba*, alius ejusdem notæ *Commentarius in Geneſin.* Deinde *Liber Cozri*, *Jarchius; Aben-Esra; Gerſonides*, *Nachmanides:* Junctæque umbone phalanges.

Has tamen non eſſe Veras illas & invictas *Macedonum*, facile ſentiens Cl. *Diſſertator*, adducit, *ſecundo*, CHRISTIANOS *Scriptores*, AUCTORES GRAVISSIMOS, *priſcos & recentes, tam Linguæ Hebrææ* PERITISSIMOS, *quam de Ejus dignitate, præſtantia, & antiquitate graviſſime ac* PRUDENTISSIME *judicantes;* qui *calculum* ſuum *magno conſenſu* & *applauſu* huc *adjecerint: R. Gedalja* in *Catena Kabbalæ* hoc ipſum conteſtante; quum ait: SAPIENTES CHRISTIANORUM *indagarunt quænam fuerit* LINGUA PRIMA: *tandem* TOTUS MUNDUS, *i. e. Omnes confeſſi ſunt, eſſe* LINGUAM

Digitized by Google

GUAM SANCTAM, *qua ab Adamo ad* דור הפלגה *ſeculum Diviſionis uſi ſint Mortales.*

Hoc in agmine *Chriſtianorum*, princeps conſpicitur *Hieronymus*, in *Comment.* ad *Zophon. Cap.* 3: 18. ubi in *Hebræo* Vocabulum נוגי *Nuge*, quod valet *dolore confectos*, ut rarius abſtruſiusque non intelligens, arripuit *Nugas*, addens, *Quod diximus* Nugas, *ſciamus in* HEBRÆO *ipſum eſſe* LATINUM SERMONEM נוגי *Nuge; & proinde a nobis ita, ut erat in Hebræo, poſitum; ut noſſe poſſimus* LINGUAM HEBRAICAM *omnium* LINGUARUM *eſſe* MATRICEM. An poterat quicquam *gravius*, *peritius*, *prudentius*, ad hanc *Quæſtionem decidendam* produci? Dicat pro me ipſemet *Buxtorf. Non arguimus hic, an hoc exemplo argumentum Hieronymi poſſit confirmari: duntaxat* SENTENTIA *ejus adducitur*, QUA AGNOVIT LINGUAM HEBRÆAM *omnium* LINGUARUM *eſſe* MATREM. An ergo *Agnitio* locum *probationis* in talibus implebit? Certe: nam nec *Origenes*, nec *Auguſtinus*, nec *Ambroſius*, qui deinceps producti, *Cognitores*, ſed tantum *Agnitores* extitere.

Succenturiantur *Patribus* hiſce *Lyranus*, *Mercerus*, *Pagninus*, *Bertramus*, *Pererius*, *Junius*, adjecto, *plurimos alios præteriri.* Merito; neque enim finis fuiſſet, quum *pro certo*, *perſuaſo*, & *indubitato haberetur*, PRIMIGENIAM *Linguam fuiſſe* HEBRAICAM, ut ſcribit *Mercer.* ad *Gen. cap.* XI. *Pagnino* etiam, ut *Grammaticæ* ſuæ *Hebrææ* pondus & decus adſtitueret, *cap.* I. ſtatim inſinuante, *Hujus vero Linguæ Auctor fuit Deus* O. M. *qui eam creavit*, *qui eam primum docuit hominem;* CUNCTIS LINGUIS, (*in quas deinde* DIVISA *fuit*) *&* PERFECTIOREM, *& ad* LEGENDUM APTIOREM.

Sane quot *Scriptores* tunc, tot *Teſtes* admovere potuiſſet Cl. *Diſſertator;* quum vix *unus* foret aut *alter*, qui ab hac ſen-

Digitized by Google

ſententia dominante recedere auderent; tendentes, quod tamen obtineri non poterat, *Linguam Primævam*, qua *Adamus* & omnes *Ante-diluviani* uſi, penitus *intercidiſſe*, vel in *Confuſione Babylonica* ſaltem ita eſſe *diſciſſam*, atque *inter* omnes *gentes diſſipatam*, ut *qualis* ea fuerit, plane *reſciſci* nequeat. Hoc ut crudius, jure exploſum; atque ea ipſa occaſione tanto fortius, quin & animoſius, præſertim ab iis qui hocce *Fundamentum* ſibi cum *Rabbinis* jecerant *Linguæ Sanctæ*, pugnatum pro *Unitate*, ſive, ut loquebantur, IDENTITATE *Linguæ Primævæ* cum *Hebræa Bibliorum*, etiam ad *omnem rationem*, & *conformationem Dialecti;* quæ utique non primo *Ortu* alicujus *Linguæ Matris* poteſt exiſtere, ſed interveniente *uſu*, & quidem ſatis *longo*, ſolet ſubnaſci, *curſuque* demum *ſeculorum* conſtabiliri, in *regionibus*, *provinciis*, & *civitatibus*, *Unam* quidem *Matricem Linguam* tenentibus, ſed *Dialecto* tamen, id eſt, *Cortice externo* variantibus: ut quantumvis *ſtirpis Unius* ſint, & maneant ſemper, *Rami*, eodem ſucco ac vigore *Radicali* pollentes, tamen ſenſim ſine ſenſu longiuſcule, quoad *exteriorem ſpeciem*, a ſe invicem diſpandantur, atque divergant.

Hæc ſi *Rabbini*, a *Literis Humanioribus*, *Linguisque*, quas vocitant, *profanis* & *impuris* abhorrentes, dignoſcere non potuere; an a Noſtris, *Græca* & *Latina Eruditione* imbutis, non debuiſſent diſtingui? Sed non anticipandum; filum potius, quod exorſus eram, detexam.

Nempe quam levis eſſet hæc, & *Velitaris* manus, cernens Cl. *Diſſert. pag.* 25. ſic *graviora Arma* commovet. *Sed ne auctoritatibus tantum & teſtimoniis nudis niti, atque ita precaria duntaxat, vel eblanditis ſuffragiis corrogata, hæc Ling. Hebrææ Primæva dignitas videatur; age* RATIONES *etiam producamus* VALIDISSIMAS, *quibus Eadem confirmatur. Rationes afferuntur præcipue ſequentes ab Hebræis.*

Ex-

Nemo non expectat *Rationes* a primi Ordinis *Theologo* & *Philologo*, graviſſima in cauſa, de *ſuo*, id eſt, de *Chriſtiano* penu, promendas: ſed ablegamur ad *Hebræos;* id eſt, *Synagogam*, Ejusque faſtoſiſſimos *Magiſtros*, juratos & conjuratos *Euangelii gloriæ* inimicos.

Ex iis ergo *prima* affertur *ratio a Natura Ling. Hebr. in genere, ſive* SUMMA *ejus* PERFECTIONE; *quæ ſine* DEFECTU & ERRORE *ullo* OMNES RES *propriiſſime ac* PERFECTISSIME *denominaret. Erat* ſcilicet *Donatio perfecta, perfecto, a Perfecto* data, ut habet acumen R. *Azariæ* ſuo in *Lumine Oculorum*, quo ſibi ſuisque lumina extinxit: nam hæc eſt ipſa illa *Theſis*, quæ *Linguæ Sanctæ* univerſam ſubſtructionem ſuſtentabat: ac proinde *hac* quidem *Ratione* nemo in poſterum, meliora monitus, nitetur.

Subditur *pag.* 29. *Diſſert.* I. *ſecundum argumentum*, a *Forma externa* ductum. Hoc a *Rabbinis* ita urgetur, ut contendant *Literas*, *vocales*, *ſonos*, *ſignificationes*, *omnium Verborum*, &c. *Univerſamque* adeo *Linguam Hebræam*, a *Creatore inſpiratam* atque *infuſam* fuiſſe; vel *generatim* tantum; vel & *ſpeciatim* ſimul, per *omnes illas formas*, & *conſtructiones*, quæ in *Hebræo Codice* comparent. Eſt *Fanatismus Kabbaliſticus*, quem ſupra nudavi.

Ad hanc anſam de *ſuo* etiam *penu* Cl. *Diſſert. Criticam* deſtringit *Ratiocinationem*, qua ſi *Materiam* hanc *ad vivum ſecuiſſet*, ad *Veritatem* ipſam ſeſe penetraſſet; nunc *curſim* tantum eam *perſtringens*, ſemet eluſit, conceptamque jam ante *opinationem* de *Lingua Sancta Adami*, eadem cum *Hebræa*, per omnem *normam Dialecti*, id eſt, *formam exteriorem*, corroboravit.

Ratiocinium hoc *ſecundum* ſic habet. *Extra controverſiam ponendum videtur*, LINGUÆ *alicui* ORIENTALI PRIMATUM *inter omnes Linguas eſſe deferendum. Cum vero inter has*, HEBRÆAM & CHALDÆAM *ceteris omnibus* PRIO-

Digitized by Google

RES *eſſe*, *a nemine Rerum perito in dubium vocetur*, ALTERUTRAM *ſaltem illarum eam* LINGUAM *eſſe*, *qua primi parentes locuti*, *haud abſurde concludi videtur.*

Cur illud par tantum *Linguarum Orientalium* adduxerit *Vir Doctiſſ.* quum ſciret earum *Quaternionem* ad nos perveniſſe, & prægreſſis *Syriacam* atque *Arabicam* adjugandas eſſe, non ſatis perſpicio.

Sub oculis certe habebat ibidem adductam *gloriationem Maronitarum*; SYRIASMUM *antiquiorem* HEBRAISMO *contendentium.* Non ignorabat quoque, *Arabes* ſuæ *Linguæ* idem *Honoris Primævi* arrogare. An nimium viſum, ſi ad *quadrigeminum* jactum *Alea* hæcce demitteretur? in *gemino* certe *Quæſtionem* continuit: ita pergens. *Quod ſi inquiratur cui illarum iſte Honos debeatur? convenienter procul dubio reſpondebitur*, *illam præferendam*, *quæ* SIMPLICIOR *&* PLANIOR *eſt*; *& unde*, *ſana cum ratione*, *altera deducta & derivata fuiſſe apparet. Atqui ſive Vocum Ipſarum ſpectes* FORMAM, *ſive illarum* INFLEXIONEM, *liquebit* HEBRÆAM *priorem eſſe* LINGUA CHALDÆA; *& banc ab illa multum*, *illam ab hac nihil*, *mutuatam eſſe*; *ſed quæcumque habet*, ex *ſuo proprio habere* PECULIO.

Generoſum fuit, quin religioſum, *Naturam* ipſam *Linguarum Orientalium*, atque *Analogiæ Formam*, *Judicem* tuliſſe; Ejuſdemque *Arbitrio Litem* hancce *ſecandam* commiſiſſe. Hanc *Auctoritatem* qui defugit, haud dubie *Veritatem* reformidat. Ea ex hoc ipſo *Argumento*, *juſto*, *ſolido*, vere *Critico*, omnes tandem *nebulas*, *Materiæ* huic *offuſas*, omnemque ſimul *dubitationem*, ab oculis mentibusque abſtergebit; pervincetque *Primævum* jus *quatuor ſororiis Linguis* peræque vindicandum.

Idem aſſeverare poſſim de *tertio Argumento*, quo *primatum Ling. Hebrææ* evinci cenſet Cl. *Diſſert.* ex *Notatione*, vel *Etymologia Nominum propriorum antiquiſſimorum primi Mundi*;

quæ

quæ ex Lingua Hebræa ſic deflexa ſunt, & cauſam denominationis in Ea adeo EMPHATICE *& efficaciter explicant, & exhibent, ut* NULLA *alia* LINGUA *eam pari* FLEXU *&* ENERGIA *imitari, multo minus aſſequi poſſit.* Interſertis quibusdam, ſubjungitur. PALMARIUM *hoc eſt Hebræorum pro Linguæ ſuæ* PRIMÆVA ANTIQUITATE *argumentum; quod glorioſe paſſim jactant; & utroque brachio movent.*

Ut *Achilleum robur* ſentiatur, *Nomina* propria proferuntur *Adami*, *Evæ*, *Kaini*, *Sethi*, *Noachi*, *Phalegi:* itemque *appellativum* magis אשה *Iſcha*, *mulier*, ſic dicta *Gen.* 2: 23. quod *ex* איש *Iſch viro eſſet ſumta.*

Ad hæc longa texitur ſeries *Rabbinorum*, *Critico* hocce in *Campo* revera *glorioſiſſime* ſemet *jactantium* &, ut monebat Cl. *Diſſert. utrumque brachium moventium;* non ſolum *dextrum*, videlicet, ſed & *ſiniſtrum;* quo *Cauſam* dum *ſtruebant*, *deſtruxere*, quicquid *ſolidi* ſuberat, *frivolo acumine* enervantes.

Hæc ſibi reſervari poſtulat *Diſſertatio de Lingua Primæva*, quam *Viæ Regiæ Hebraizandi* brevi *Lucem viſuræ*, ſociam & fidam Comitem addere animus eſt: ut quicquid forte ſcrupuli aliquem hic obſidere adhuc poſſet, *placidiſſima demonſtratione veritatis* eximatur, atque ſumma *ſententiarum* concordia, cum *animorum* pace, circa *graviſſimam* illam *Quæſtionem* conſtabiliatur.

Nunc tantum, ad *tertium* hocce *argumentum* præmonebo, id ſi *aliquid Nervi habeat*, ut *habere* ipſe pervincam, *honorem Juris Primævi* tam parum *Dialecto Chaldaicæ*, *Syriacæ*, & *Arabicæ* derogari poſſe, quam *Hebrææ;* quippe quæ, ad minimum, *eodem gradu conſiſtant;* atque *ſuam* ſibi *ſortem*, & *hæreditatem* in *Lingua Primæva*, cum *ſororia Hebrææ Dialecti cognatione*, detrahi, & quidem ab iis tantum, qui *Eas* ne a Limine quidem adire dignantur, tandem aliquando indignari poſſent; atque paulo fortius iſtum nec juſtum, nec prudentem, nec pudentem ſane, impetum a ſeſe propulſare.

Gloriam *Primævæ Antiquitatis Ling. Hebrææ* tandem, *quarto loco*, vindicat Cl. *Buxtorf.* p. 40. *Diſſ.* I. a *Reliquiis*, ſive *vocibus quæ poſt* CONFUSIONEM LINGUARUM *in* OMNIBUS *aliis* LINGUIS *remanſerunt*, *quæque vel* PURE HEBRAICÆ *ſunt*, *vel* ORIGINEM HEBRAICAM *non obſcure demonſtrant.* Attexit mox circa *confuſionem Linguarum* multum diverſam a *duabus* ſupra pag. LXIV. LXVI. excuſſis *Hypotheſin*; ita pergens. *Et quo quisque populus Hebræis, & ipſorum Terræ, fuit vicinior, tanto quoque plures voces ex Ling. Hebræa retinuit. Sic Syri vel Chaldæi voces plerasque cum Hebræis communes habent, flexione tantum variatas. Sic Arabica cum Chaldaica plurima participat. Remotiores ab Hebræis populi remotiores ab illis Linguas conceperunt.* HEBRÆA *tamen omnium* MATER *in omnibus* SUOS *quosdam* PARTUS *reliquit*, *qui* MATREM *ſuam referant*, *ut Linguarum peritis notum eſt*, & *publicis quoque ſcriptis demonſtratum. Ita Joh.* AVENARIUS *in ſuo Lexico Hebraico Voces* GRÆCAS, *Latinas*, GERMANICAS *cum Hebraicis convenientes*, *diligenter annotavit. Sic Steph. Guichardus ſcripſit librum Gallicum*, *cui Titulus*, Etymologia Harmonica Linguarum, *in quo ultra* DUODECIM LINGUAS *cum Hebræa confert*, & *earum Originem* ac *ſignificationem ex* HEBRÆA LINGUA *pulcherrime explicat. Et noviſſime Math.* MARTINIUS *in ſuo Lex. Etymol. Latino paſſim idem quoque oſtendit.*

Nullam in hisce *Confuſionem* cerno *Linguarum*, *quæ* ad *Turrim Babylonicam* ſubito ingruerit; hominesque ob *Sacrilegium* ibi commiſſum *Primæva Lingua* uno eodemque die *exutos*, in *omnes* Terrarum *oras* dispulerit. Nihil aliud in his discerno, quam *lentiorem* illam *ſeceſſionem Familiarum*, quæ aliis quoque Viris primæ notæ placita; qua *ſenſim* ac *pedetentim* vel *propiores ſe formarint Dialecti*, *Chaldaica*, *Syriaca*, & *Arabica*; vel *remotiores* & longius divagaturæ *Linguæ* per *populos longius*

Digitized by Google

a centro *Terræ Hebrææ recedentes* CONCEPTÆ *ſint*, ac *conformatæ.*

Hoc eſt *Syſtema* illud, quod tunc tempeſtatis fere in *Orbe Erudito* obtinebat, atque conſentiente *principum* quoque *Criticorum* calculo comprobabatur, adverſus pauciores illos, qui *Linguam Primævam* penitus *extinctam*, vel ſaltem *confuſam*, ac per omnes reliquas *diffuſam*, tendebant, *corpore Antiquo* per *diſperſas Familias* veluti *diſcerpto* atque *diſtracto;* unde quælibet Gens *membra*, quæ placuiſſent, rapuerit, vel potius *truncatas*, & *minutatim conciſas* tantum *particulas* ſecum avexerit.

Merito judicatum nil *confuſius*, & alienius, excogitari potuiſſe: ac propterea tanto junctius conſpiratum in *Syntagma* minus violentum, & *ſpecie* multa *rationis eruditionisque* temperatum.

Huic etiam ſubſcriptum adhæſumque haud dubie a Cl. *Buxtorfiis*, *Parente* juxta ac *Filio;* ut hic *plane pleneque* expreſſum: adjecto & *ſignaculo quartæ* huic *inſtantiæ* ex verbis *Steuchi Eugubini* ad *Gen.* 37. *Eſt autem* LINGUA HEBRAICA, *ut ceteris Linguis* PRIOR *ac vetuſtior*, *ita* OMNIBUS *admiſta* & *interſperſa quaſi. Ex Ejus enim Vocabulis in omni Lingua reperies; quod & ab* HIERONYMO *ſæpius eſt obſervatum. Nam* LINGUAM CHALDAICAM *quidem*, ARABICAM, SYRAM, PUNICAM, *&* ÆTHIOPICAM *ſileo; quarum* TANTA *eſt cum* HEBRÆA SIMILITUDO *ut* EÆDEM *pene eſſe videantur.*

Hoc *eſſe* & ſemper *fuiſſe* genuinum *Syſtema Buxtorfianum*, addubitare non patiuntur *immortales Virorum ſudores*, in *magnum* illud *Lexicon Chaldaicum* & *Thalmudicum* exhauſti; *Opus XXX annorum*, unde ut *Major Buxtorfius* ſibi integrum *Vicennium*, ita *Minor* ſolidum vindicat *Decennium*, cum reliquo cumulo laboris, qui in *Editorem* omnis incumbebat.

Nunquam profecto a ſe impetraſſent Viri laudatiſſimi, ut tam

arduæ *Provinciæ* humeros ſubjungerent, niſi ex *reſtituta Cognitione Dialecti* nobilis inſignem *Lucem* in *Hebræam Linguam* debere redundare, & jam ante judicaſſent, & inter operandum quotidie ſummo cum fructu perſenſiſſent.

Quorſum hæc? Ut oſtendam, etiam atque etiam curandum, ut qui *Virorum Eruditorum*, cujus tandem cumque doctrinæ, ſcientiæ, auctoritatis, dignitatis, *ſcripta* legunt, ſequuntur, venerantur, *Veras* eorundem *ſententias* accuratius explorent; neque ſe implicari patiantur *opinionibus*, & *hypotheſibus*, quas *fervor Disputationis* alicujus *animoſioris* iis ſuggerit: inde enim conſequatur neceſſe eſt, ut quemadmodum *ipſi* ultra *Verum*, quin ultra *Veras* ſuas *ſententias*, ſe efferri ſiverunt, ita *Eorum ſequaces* & *Vero* cum Ipſis excidant, & ſimul *genuinis ſententiis Eorum*, quibus ſemet addixere.

Veniamus in rem præſentem. Jam a centum, & ultra, annis creditum fuit a bene multis, *Auctoritate* magnorum *Buxtorfiorum*, LINGUAM HEBRÆAM *fuiſſe* SANCTAM, ea *Sanctitate*, qua *Kabbaliſtæ Veteres*, & *Recentiores Rabbini*, Eam mactarunt; media in *Synagoga* hocce ſuum tanquam *Idolum* ſimul, ſimul *Arcem Rebellionis* in *Chriſtum*, erigentes.

Hanc *Sanctitatem Ling. Hebrææ* intendere non potuiſſe *Buxtorfios*, ſupra evictum dedi. Nunc idem illud ex hocce *quarto argumento*, quo Cl. *Diſſertator* optima haud dubie fide, & pro intima animi ſententia, uſus eſt, coarguam.

Qui ſtatuit nempe *Linguam Hebræam* eſſe ipſam *Primævam*, quæ ſimul omnium *Linguarum Mater* ſit, unde tanquam *fæcundo partu*, ut *propior ſoboles*, exierint *Dialecti Orientales*, *Chaldaica*, *Syriaca*, & *Arabica*, quæ inde vulgo *Filiæ* ſalutantur: deinde *remotiores propagines reliquarum Linguarum*, is non potuit *Linguam Hebræam* concipere *Sanctam*, *Rabbinica* illa *Sanctitate*, qua aciem ſibi præſtringi paſſus eſt tum, quum *certamen* illud *infauſtiſſimum* cum *Capello* cum maxime flagraret, atque uni-

univerſum *Nomen Chriſtianum* per *Europam* erexiſſet, & colliſiſſet.

Non poteſt, inquam, ne *concipere* quidem *talem Sanctitatem Linguæ Primævæ*, niſi animum ſimul inducere poſſit, ut *in communionem* ejusdem *Sanctitatis Maternæ* etiam *Filias* admittat, id eſt *Chaldaicam*, *Syriacam*, ac *Arabicam Dialectos*. Hoc ut perabſurdum, & infinita repugnantia cumulatum; ita a *veris* & *genuinis ſenſibus Buxtorfianis* longiſſime fuit repulſa iſta *imaginaria Synagogæ Sanctitas:* atque qui ſub *vexillis Buxtorfiorum* ſe hac in parte militare autumant, non *Chriſtiana* magnorum Nominum *Signa* ſequi, ſed *umbram* tantum & *ſpeciem evanidam*, quæ ipſis ad tempus illuſit, amplexari reperiuntur.

Reliqua, quæ ex hac ipſa *Hypotheſi* de *Lingua Hebræa*, *Matre indubitata* omnium *Dialectorum Orientalium*, *omniumque* in univerſum *Linguarum*, dicenda haberem; exequi haud vacat, quum ampliora depoſcant ſpatia, quæ in *Diſſertatione* de *Lingua Primæva* commodius decurrentur.

Nunc ex digreſſiuncula, quam *Materia* trahebat, memet revocans, atque ad metam adſpirans, fatebor, hanc *noviſſimam ſententiam Buxtorfianam* calculo omnium ferme *Eruditorum* confirmatam; etiam Eorum qui DIALECTOS ORIENTALES comiter venerantur, & mihi in *prima juventute*, tantis ſub auſpiciis, unice arriſiſſe, tamque potenter ſeſe inſinuasſe, ut *non niſi poſt aliquot annos* inde avelli potuerim, *potentiore vi veritatis*, usque & usque *lucidiores* ingerente *radiolos*, qui tandem *diem* mihi *aperirent*, per *Analogiam* ipſam *Linguæ Hebrææ* penitius introſpectam, per *Analogiam* item *Dialectorum Chald. Syræ* & *Arabicæ*, per *cultum*, præfiſcini! non indiligentem *Linguæ Græcæ*, & *Latinæ;* per *aliarum* quoque *Linguarum* cognitionem haud perfunctoriam, inter quas nunc, quia ad hanc rem faciunt, nominare verecunde liceat, præter *Æthiopicam*, *Samaritanam*, & *Thalmudico-*

Rab-

Digitized by Google

Rabbinicam, *affinitate* cum *principibus Dialectis Hebr. Chald. Syr.* & *Arab.* connexas, *Ægyptiacam*, vel potius *Copticam*, *Armenicam*, *Perſicam*, *Turcicam*, non tam *toto ſolo*, quam *toto Cœlo*, id eſt, *indole* & *conſtitutione Analogiæ Univerſæ*, cum a ſe invicem, tum a *Dialectis*, quas modo percenſui, adeo diſcrepantes, ut citius ex *æthere piſces*, aut *e mari quicquid eſt* in Cœlo *avium* emicuiſſe, ac provolaſſe, aſſeverarem, quam *illas*, quas poſteriore loco tetigi *Linguas*, ſatis tamen *Antiquas*, nec non *Græcam* cum *quatuor* ſuis *Dialectis principibus*, reliquisque minoribus, *Latinam* item aliasque *Europæas*, veteres juxta ac recentiores, quas ſcire mihi aut adire datum fuit, ex *Matre Primæva* vel a *Dialectis ſuis*, ad *partus fœcundiores*, ſi ita placeat, adjuta, emerſiſſe ac *proſatas* fuiſſe.

Non eſt interim, quod miremur, tanto conſenſu in hanc *opinionem* de *Hebræa Lingua* omnium *Linguarum Matre* deſcenſum fuiſſe. Vetuſta erat opinio, quæ inde ab ævo altiſſimas egerat radices. Videbatur dignitatem addere ipſi *Codici Sacro.* Auctoritates auctoritatibus conſertæ *Catena* quadam trahebant vel invitos. Alios ſatis blanda in quibusdam ſpecies illectabat: ut μυςήϱιον ab *Hebræo* מִסתר *Miſtar*, *ſecretum:* quæ ſi corticem ſpectes, conſonant: ſi ad *Radicem* penetretur, tam diſſonant quam μύω & סתר *Satar.* Iterum מְשׂוּרה *Meſura*, & *Menſura Latinorum*, idem plane ſignant: at prius a *Sur*, poſterius a *Metiri* haud dubie deſcendit. Innumera talia; ſub *Magnis* etiam *nominibus* in lucem edita. Quum in *Græcis* & *Latinis* non adluceret *Etymon*, continuo ad *Hebræam Matrem* itum, & moſtella fœtuum reluctanti excuſſa. *Martinii Lexicon* illud *Etymol.* ad quod provocatum ſupra, talibus refertum. Audacior volatus *Joh. Avenarii*, ipſas *ſignificationes*, quin & *Origines Radicum Hebræarum*, id eſt *Primævas* virtutes, in *Græco*, *Latino*, *Germanico Cœlo* venati per aucupium mirificentiſſi-

tiſſimæ *alliterationis*, quam verbulo attigi *Tom.* II. *Orig. p.* 178. 180. Sunt *vitrea fracta*, & *ſcintillæ e ſilicibus ungula Curſoris equi excuſſæ*, quibus *Arabum* argutius *Adagium* hocce *genus acuminum* comparat. Plauſores tamen bene multos, vel ob ipſam *Hypotheſin* de *Matre Hebræa*, nactus vir ingenioſiſſimus, hanc *Cauſam* eviciſſe viſus eſt bene multis *Opere Luſorio*, quo *Eandem* potius *confutatiſſimam* dediſſe cenſeri debuiſſet.

Si Cl. *Diſſertator* hic iterum non aliorum judicio, ſed ſuo ſtare maluiſſet, ſolo *ſuo*, & *paterno Lexico Chaldaico-Thalm.* per quod *Res Hebræa veram & ſolidam acceſſionem Lucis* percepit, illud *Avenarii* una ſpongia in perpetuum exterſiſſet. Illius Viri *judicium* quale fuerit, inde facile conſtiterit, quod in *Præfatione* moneat, ſe *Linguæ Græcæ*, *Latinæ*, *Germanicæ collatione* uſum, eo quod *has tantum Linguas noſſet. Alios aliis ex Linguis alia obſervaturos.* Nempe vixit, quum nec dum *Dialecti* innotuiſſent; *Chaldaicam*, *Syriacam*, *Arabicam* penitus ignorabat; nunquam profecto huc præcipitii evehendus, ſi Earum primo tantum *tinctu* fuiſſet imbutus. *Buxtorfius* contra in *Dialectis pertinctus;* quique agnoſcebat *Linguam Chaldaicam*, *Arabicam*, *Syram*, *Punicam*, & *Æthiopicam*, *cum Hebræa tantam habere ſimilitudinem*, *ut* EÆDEM *pene eſſe videantur*, non debuiſſet deſerere, hac in *Diſceptatione*, illam qua præpollebat *peritiam*, ut ad *imperitiam* aliorum circa has *materias* ſeſe accommodaret.

Concludo tandem, luſtrata *acie Auctoritatum*, & *Rationum*, quibus *Matrem Linguarum omnium* eſſe *Hebræam* pervinci arbitrabatur Cl. *Diſſertator*, hanc *Cauſam* omni *jure*, omni *fundamento* eſſe deſtitutam; quin eam *Naturæ*, *Rationi*, *Experientiæ*, *Analogiæ*, & *univerſæ indoli Linguæ Primævæ*, cum *ſuis* ſibi *Dialectis*, e diametro adverſari; atque adeo *admirabilem* Numinis *Sapientiam* in *Linguis conſtituendis* & *ordinandis* offuſcare.

Hæc *largam materiam* miniſtrant *Diſſertationi de Ling. Pri-*

Digitized by Google

mæva, brevi evulganda, quæ præſentiſſimis documentis ea, quæ nunc ſtringo, in clariorem conſpectum educet, atque *Naturam*, *Rationem*, *Experientiam*, *Analogiam*, & *Univerſam indolem Linguæ Primævæ Teſtem ſui* producens, *Eidem ſoli* omne quoque *Cauſæ* hujus *Arbitrium Judiciumque* committet; ut Illius fallere neſciis *decretis* ſtetur, atque hoc in gremio *Veritas* diu multumque jactata, & infinito fluctu circumacta, tanquam fida in ſtatione, conquieſcat.

Eadem quoque *Diſſertatio* diſcuſſum adſtructumque dabit, non feliciſſime calculos ſubductos a *Maximis Virorum*, quum in *diſceptanda Lite* de *Lingua Primæva* nunquam diſtinxerunt inter *Dialectum*, & *Linguam;* quum tamen pro lumine ſuæ *Eruditionis* compertiſſimum haberent, *maximum* eſſe *diſcrimen Dialecti* & *Linguæ.* Contendatur ab aliquo, qui limina ſalutavit *Dialecti Atticæ ;* vel, ſi placet, qui *Iſocratem* ſuum jam probe intelligit; *Dialectum* iſtam eſſe *Antiquiſſimam* totius *Græciæ*, quæ *Jonicam*, *Doricam*, & *Æolicam*, longo intervallo anteverterit; eoque etiam nomine *primatum* reliquis præripiat: ecquid vel minimum *Græcis* in *rebus callere* ac diſpicere judicari poterit?

Contendatur item, atque ex illo, contra *Naturam*, contra *Rationem*, contra *Experientiam*, contra *Analogiam Univerſam*, aſſumto *Dialecti Atticæ primatu*, eliciatur, *Eam* ergo eſſe *reliquarum Matrem*, atque *Ionicam*, *Æolicam*, *Doricamque* non altiore gradu locandas, quam *Filiarum*, & quidem *Filiarum Degenerum*, quæ ad *illibatam puritatem*, & *pulchritudinem Primævam* ſuæ *Matris*, ne e longinquo quidem adſpirare poſſint; ecquid vel tantillum in *Literatura Græca* videre, aut pollere, exiſtimabitur?

Contendatur iterum (imaginatio imaginationem enim prolectat, error errorem trudit) ut *longius* a *Matrice* ſua *Attica deflexere*, ita *impuriores* eſſe reliquas illas *Dialectos Græciæ*, quam

Digitized by Google

quam ut *Atticus ſcriptor* iis magnopere indigeat, vel ad *Grammaticam*, vel ad *Syntaxin*, vel ad *verborum ſignificationes*, vel ad univerſam *Rhetoricam Græcam* in *Metaphoris*, *metonymiis*, reliquisque *tropis* ac *figuris* orationis, enucleate conſtituendam; ecquid vel ſemet ipſe intelligere cenſebitur?

Contendatur denique, abſurdiſſimum eſſe, ut quis *Antiquisſimæ* illius, &, quod bona fide ſibi perſuaſit, *Primævæ Atticæ Origines*, id eſt, *vetuſtas Verborum Virtutes*, *ex recentioribus* iſtis & impurioribus *Dialectis* conetur inveſtigare, atque *Matri* reſtituere; ecquid *Dialecto* illi *Atticæ*, quam merito maximi facit, quam jure reliquis anteponit, quam propterea unice colere decrevit, veram ita deferret culturam, verum exhiberet honorem? an vero Eidem commoda & lumina ſua invidiſſe reperiretur?

Eſt ſimilitudo multo propior, quam quis primo intuitu ſuſpicetur. *Lingua Primæva*, qua uſus *Orbis Ante-diluvianus*, uſum item *univerſum Genus poſt-diluvianum* usque ad *ædificationem Turris*, ſine dubio inſtar habuit *Annoſæ* alicujus & *Ramoſæ Arboris*.

Hæc pro curſu *naturæ*, & *ſermonis* humani, ante immiſſum etiam *Diluvium*, quædam *principia Dialectorum*, id eſt, *levicularum varietatum* in *cortice*, manente una *ſtirpe*, uno *vigore radicali*, in ſe non potuit ſolummodo, verum etiam debuit admittere, ac ſenſim ſine ſenſu conformare. *Principia* dico *Dialectorum*, quæ *Unitatem Linguæ* non tantum ſervabant; id enim ſemper fecere; ſed etiam *ſocietatis*, & *communionis* ad omne commercium. Non congruebat cum rationibus *Providentiæ*, ut idem iſtud *vinculum Orbem* quoque *poſt-diluvianum* contineret. *Colonias* condi, *Faciem Terræ* diverſis *Civitatibus*, & *Regnis*, impleri volebat Deus. *Unitas Linguæ* iſti conſilio & moderamini *Obſtaculum* poſuiſſet. *Diſperſioni* obſtitum, quoad poterant, a novi *Orbis* incolis; Eique occurrere anniſi ſunt

Digitized by Google

per *Ædificationem Arcis ſuæ*, & *Turris*, in *campeſtribus amœniſſimis Babyloniæ;* quæ eſſet *Meditullium Communitatis non divellendæ.* Hoc *Moſes* diſertim commemorat. Extra *Moſen* ſapit, qui ultra ſapit. Iſta ergo molimina ut uno momento difflaret Deus, *Primævæ Linguæ poſſeſſione* iis relicta, quos *iisdem*, vel *circumſitis* in *ſedibus*, manere voluit; longius dimittendis & auferendis *novas Linguas inſeminavit;* multum inter ſe *diverſas*, & *Univerſa Analogia* tam diſcrepantes, ut nihil omnino inter ſe commune haberent.

Hoc quale ſit, hic *exemplis* deducere prolixum foret: *Diſſertationi* de *Lingua Primæva* diſcuſſionem *ampliſſimæ materiæ*, atque demonſtrationem noſtri *Syſtematis*, in *Natura* & *Experientia* fundati, aſſignamus.

Eadem *Natura* & *Experientia* ſanciunt, atque omni dubitationi eximunt, *Primævam Linguam* non fuiſſe *exciſam* e terris, multo minus *conciſam*, ac *concerptam* in laceramenta per totum orbem ſpargenda: ne *corruptam* quidem *ulla admixtione ſordium*, *fæciumque externarum*, quæ adhuc *nullæ erant;* ſed *integram*, qualis ad id tempeſtatis tot per ſecula floruerat, remanſiſſe apud *multos* Ejusdem *poſſeſſores*, non *Noachum* tantum, & *Semum*, atque *Domum dimidiam Heberi*, quod ad *Imaginariam Lineam* & *Linguam Sanctam* obtinendam audaciſſime commentos fuiſſe vidimus *Synagogæ Apices;* ſed etiam apud *Syros*, *Chaldæos*, atque ex *Domo Heberi* primum, mox *Abrahami*, & *Iſaaci*, oriundos *Arabes*, cum *aliis* adhuc *gentibus*, præſertim *Cananæa*, eodem in *Opere* commodius percenſendis.

Inter has *gentes*, quarum ut *ſedes*, ita *nomina*, poſtmodum demum diſtincta & nobilitata fuere; *Dialecti* quoque *principes* eviguere, *Hebræa*, *Arabica*, *Syra*, & *Chaldæa*, quæ *Unitate Linguæ Primævæ*, & *Radicali ſocietate Maternæ ſtirpis*, nunquam reſciſſa, nunquam imminuta, in *cortice*, & *exteriore habitu*, ad *ſemina* jam ante *Diluvium* concepta, longiuscule ut

locis,

Digitized by Google

locis, ita *ſonis quibusdam domeſtici* magis *ſermonis*, divergere cœperunt, plane ut in *Græcia* factum fuiſſe deprendimus; ubi ex *Pelasga Matre*, cum aliis minoribus, *quatuor principes Dialecti*, non ſimul ſemelque ſane, ſed curſu temporis, ſuccreverunt; ſeque in diverſas *formas exteriores* induerunt; *Unitate ſtirpis Antiquæ* perpetuo *vigente*.

Ad hæc *indubitata principia* ut *Literaturæ Græcæ*, ita *noſtræ Orientalis*, ſi attendiſſent homines *Eruditi*, nunquam tam *immatura judicia* circa hasce *Materias* introrumpere potuiſſent, atque omnia ſusque deque miſcere.

Quem *conſpectum* inter *Dialectos Græciæ* offert *Attica*, ratione *elegantiorum formarum*, & *contractionum innumerarum*, quæ ex *vetuſtiore Lingua Græca* longo demum uſu, & tritu, enituere; eum *adſpectum* oculis ingerit quoque *Dialectus Hebræa*, qualem eam tempore *Moſis* conformatam jam, atque nitidiſſime perpolitam, cernere datur.

Hanc *Dialectum*, qua *Dialectum*, fuiſſe *Primævam* qui tendunt, non *ſexcentis*, ſed *ſexies ſexcentis*, & *millenis repugnantiis* ſeſe implicant, haud ſecus, atque is, qui *Atticam Dialectum*, qua *Thucydides*, *Iſocrates*, *Demoſthenes*, reliquusque *Flos Athenarum* præcelluit, ipſiſſimam illam *Primævam Pelasgorum* non jam *Linguam*, ſed *Dialectum*, eſſe pertenderet.

Tam capitalis error, quem in *Græca Literatura* nemo unquam, niſi plane *illiteratus*, potuiſſet committere, *Literatiſſimi* etiam *Virorum* in *Orientali* hacce *noſtra* admiſere; pars *Linguæ Sanctæ Primævæ illuſione Rabbinica* præſtricti; pars ſumma tracti veneratione erga *Codicem Sacrum*, ad cujus *Dignitatem* pertinere autumabant, ut ejus *Dialectum* quoque *Primævam* eſſe obtinerent.

Quid *Verbo Dei*, ejusque *Cæleſti Lumini*, hæc vel illa *Dialectus*, hæc vel illa *Lingua* adſtituat *Dignitatis*? Quid item, inverſis vicibus, *Verbum Dei* huic vel illi *Dialecto*, huic vel illi *Linguæ*, qua *Linguæ*, infundat *præcellentiæ*, aut *Sanctitatis*?

Digitized by Google

Ceſſent tandem aliquando *Eruditis* hominibus *indignæ* plane *opiniones;* atque cum *fermento*, unde emerſere, ad *Synagogam* in perpetuum amandentur.

Hæ tenebræ, de *Dialecto Sacri Codicis* omnino *Primæva*, in *Materiam* noſtram nunquam incubuiſſent, ſi inter *Dialectum* & *Linguam* rite diſcriminatum fuiſſet.

Omnes *Dialecti Græciæ* ut uno *vinculo cognationis* continentur, ita *commune jus* haud dubie poſſident in *Linguam Græciæ Primævam*, ſive ea *Pelasga*, ſive *Jonica*, appellitetur, ab *Ione* Gentis conditore; non jam ut *Dialectus*, ſed ut *Lingua Matrix*.

Hæc, non præſentis diſceptationis, alteri occaſioni deputantur. Hic pleno nunc jure ſubſumo tantum, ut nulla *Dialectus Græciæ* dici poteſt *Primæva*, ſine infinita abſurditate, & repugnantia, ſic omnes *Natura*, *Experientia*, *Ratione* ducibus, teſtibusque, dicendas eſſe *Jonidis Linguæ Primævæ* majores *ramos*, ac *propagines*, quæ *eundem* ex Ea hauſerint ſuccum *Radicalem;* vel quæ, ut in *Matris* inſiſtam imaginem, tanquam *genuinæ* ejusdem *Filiæ*, omnes pari & *Sororio* jure *Maternam Hæreditatem* occuparint, & quidem per *Erctum non citum*, id eſt, *Patrimonio Primævo non diviſo*, ſed plane *integro*, quod, in *Linguis* quidem, *Hæreditatis* ipſius *Natura* cogit, ut quævis gens *Matricis alicujus Linguæ particeps* per *Dialectum*, *totam* & *indiviſam* Eam poſſidere; atque omnem ejus *opulentiam maternam* in ſinum ſuum recepiſſe, cenſenda ſit.

Hoc ſane ſenſu *Linguam Moſis* eſſe *Linguam Primævam* ultro largior: ſed eodem quoque *ſenſu* ac *jure Linguam Arabicam*, ex *Heberi* primum, dein *Abrahami* & *Iſaaci Familiis*, magnis *Coloniis*, magnis *Alveis* dimanaturam, *Linguam Primævam* appellitari poſſe, ac debere, quivis jam ultro diſtinctiſſime internoſcere valet. *Aramæam* conſimiliter *Linguam*, gemino canali ex *Aram* longe lateque diffundendam per *provincias Syriæ*, & *Chaldææ*, titulo *Primævæ Linguæ* ornari par eſſe & verum, nemini non in oculos incurrit.

Hoc

Digitized by Google

Hoc ſi quis refugeret, *Hebrææ* tantum *Linguæ* id honoris tribuendum pugnans; rationem rogatus, *Eruditis arbitris* dignam nullam, credo, reperiret. Recurretne ad *Sanctitatis cæleſtem prærogativam?* Ea quidem jam expuncta. An ad *immediatam* ſaltem *inſpirationem*, qua *Protoplaſtis* infuſa Ea? *Naturale* tantum fuit *Munus* hoc, non *ſupernaturale;* æque ac ipſa *Loquela* & *ſermonis Facultas.* An ad *Eminentiorem* ergo *perfectionem*, *virtutem*, *lucem*, quæ iſti *Primævæ Linguæ* fuerit inſeminata? Hæc *mera* iterum *imaginatio*, qua *Synagoga* greges ſuos faſcinat, ex *Sanctitatis* fermento hauſta. Imo vero, inquit aliquis, quia *ſolâ* ea *Lex* promulgata. Itane *ſolâ?* Ubi ergo *Oracula Danielis Chaldaice* edita? ubi *Scriptio* item *Chaldaica Ezræ?* Sed quid tandem ille *Moſis Hebræus ſermo* ad *Jus Primævum* ſibi *ſoli* vindicandum? Hoc ipſum, inquit, rem decidit: nam vocabula *Adami*, *Evæ*, *Edenis*, *Kaini*, *Habelis* &c. &c. &c. *Hebraica* ſunt; & *Hebraicis Radicibus* effloruere. Nil certius: ſed ſimul quoque certiſſimum, easdem hasce *Radices* eſſe *peculii* ac *patrimonii Chaldaici*, *Syriaci*, & *Arabici* ex æquo, ac propterea *vi* ac *nervo* hujus *argumenti*, quo *Jus Primævum Linguæ Hebrææ* adſtruxiſſe ſupra vidimus *Rabbinos*, vidimus Cl. *Buxtorf.* etiam, *Linguæ Chaldaicæ*, *Syriacæ*, & *Arabicæ* id adſtructum aſſertumque cenſeri debet.

Quid vero, ſi ipſa illa *Nomina* propria *Adami*, *Evæ*, *Edenis*, *Kaini*, *Habelis*, univerſamque adeo *ſeriem Antediluvianam*, & *Poſtdiluvianam*, plenius *& illuſtrius* ex *Arabica Dialecto* enucleare liceat, quam unquam a *Magiſtris* ex *Hebræa* factum? ecquid adhuc *Linguæ* tantum *Hebrææ Primatum* arrogabunt; atque *Luciferi* fumo *Templum Domini* opplebunt? id juris derogando *Linguis Sororiis*, quod Earundem Conditor ſapientiſſimus iis attribuit, atque tam altis, tam evidentibus, notis impreſſit, ut nullo *ſeculorum* curſu deteri potuerit, atque obſcurari.

Ex hiſce jam, oculis, manibus, ſenſu omni contrectare licet

Digitized by Google

cet cunctis, qui Veritatem amant, qui Veritatem pati poſſunt, *Dialectis Sororiis*, non utique *Chaldaicæ* ſolum, & *Syriacæ;* ſed vel maxime *Arabicæ*, eo nomine quod omnium *Sororum* opulentiſſima, & excultiſſima ſit, atque ſuper *Primæva* ſtirpe *Primævo* etiamnum vigeat honore, *Hæreditarium* competere *Munus*, ut ubi ob anguſtias unius *Voluminis*, intra cujus arctiora pomœria nunc *Dialectus Hebræa* coanguſtatur, nec *Analogia* conſtet *Grammatices;* nec *concordia pugnantium ſæpe ſignificationum* ulla reperiri queat; nec *dignitas*, *ubertas*, *gravitas Linguæ* ſplendeant pro *decore* & *pondere Rhetorico;* nec *Lumen* præſertim *Originis* ullo in *Lexico* refulgeat; ſed contra miris nebulis offuſcatum ſit, & præſtinctum; ut ubi inquam hæc, & alia conſimilia, occurſent, occurſant autem crebro, ſocias *Sorori Hebrææ* operas præſtent, Ejusque tum *Analogiam* ſolidius, quam confieri potuit, conſtabiliant, tum *Rhetoricam* ſplendidius adhuc colluſtrent, tum præſertim, ad hoc ipſum conſummandum, *Origines* plenum in diem educant, atque expromant.

Qui hoc par eſſe negant, nunquam profecto expenderunt quid negent, quo fundamento negent, quin quanto cum detrimento *Rei Hebraicæ* negent, quod nec *Natura*, nec *Ratio*, nec *Experimentalis demonſtratio*, nec *Religio* ipſa, & *Veneratio* Sacro Codici debita, negari patiuntur.

Quis tam inverecundus in *Orbe Erudito*, ut negare ſuſtineat *Dialecto Atticæ*, ſcriptoribusque, qui Ea puriſſime uſi, infinitam lucem accedere poſſe ex collatione & copia *Dialecti Jonicæ*, reliquarumque *Sororum* pro *Grammatica*, pro *Syntaxi*, pro *Rhetorica*, pro *Originibus* denique, earumque *nativa indole* ac *virtute primigenia?*

Simillima res & ratio in *Dialectis* noſtris. *Hebræa* ob venuſtas *contractiones*, aliasque *polituras*, cum *Attica Dialecto*, hac in parte, proxime conferri poteſt. *Arabica* formarum *Veterum* retinentior, *Jonicæ* meretur aſſimilari. *Chaldaica* & *Sy-*

Syriaca eum ferme gradum obtinent, hac in comparatione *Orientalium Dialectorum*, quem *Æolica* & *Dorica* inter *Græciæ Dialectos* ſibi vindicant.

Hæc jam inconcuſſa *Hebrææ Dialecti* illuſtrandæ, & excolendæ, principia, atque fundamenta, a *Rabbinis* omnibus, quantumvis *Linguæ ſuæ Sanctæ* opinione obſeſſis, omni ævo agnita fuere: quum in dubium revocare non poſſent, quod ſe oculis eorum cum evidentiſſima convictione ingerebat. Primi quidem illi ſub ditione *Saracenica inſtauratores* collapſæ *rei Hebraicæ*, ſeculis IX. X. XI. XII. qui *ſtamina* poſuere *Grammatices*, & *Lexicorum;* ne minimum quidem dubitare potuerunt, eo quod *Dialectum Arabicam* haberent *Vernaculam;* ut ſupra *pag.* III. inſinuatum; atque *Chaldaicam* item ea ſaltem tenus ex *inſtitutione* illorum temporum inter *Judæos* callerent, quatenus ad *Paraphraſtas Chaldæos* intelligendos requireretur. Poſteriores item *Magiſtri*, ſeculis XIII. XIV. XV. in *Hiſpaniis*, *Galliis*, *Italia*, nihil ambegerunt; non firmi illi quidem in *Dialecto Arabica*, & *alienis* oculis ſæpe vidiſſe contenti, *ſuis* tamen uſi quoque in collatione *Chaldaicæ*, quam *Synagoga* nunquam negligi paſſa eſt, ob reverentiam *Paraphraſium* hac *Dialecto* conſignatarum. Eadem interim religioſe ſemper ſanxerat, ut *Hebrææ Matris Primævæ Majeſtati* nihil *derogaretur*.

Ex horum ſchola deinceps profecti ſeculo XVI. Doctores *Chriſtiani*, nunquam *Dialectorum utilitatem* & *auctoritatem* in dubium devocarunt; nunquam eas pro *impuris* vel *corruptis*, vel longiſſime *degenerantibus*, ſprevere; ſed maluerunt *Rabbinis*, unde *Eruditionem* ſuam *Hebraicam* hauſerant, id accredere; quam *Fundamenta* labefactare, ſuper quibus *Rem Hebræam* ſatis pulchre extructam judicabant; atque ad *imaginarias*, & omnis *Confuſionis plenas Hypotheſes* deflectere *Forſteri* primum, mox *Avenarii;* quarum conſpectum delineavi *Orig. Tom.* II. *pag.* 174--180.

** ** ** **. ** ** *

Ibi-

Ibidem quoque oſtendi, lumine *Syriacæ* & *Arabicæ Dialecti* exorto, ac primulos, ſub finem XVI. atque initium XVII. ſeculi, radios ſpargente, lætius quoque *Literaturam Hebraicam* enituiſſe; atque cum per *Primipilos Scholæ Criticæ*; tum per *Scholæ Anticriticæ Principes*, admirabilia percepiſſe incrementa.

Nullus hic inter Eos diſſenſus; nedum conflictus: niſi quod vehementiores *Critici* nec *Primævam* eſſe *Hebræam* contenderent, & ipſa *Aramæa* recentiorem eam pronunciarent, ſine multa *probationis* cura; quum *Auctoritatem* fere ſuam ut *probationem* ſat idoneam ſpectarent, ab aliisque ſuſpici cernerent.

Qui non tantum ſibi ſumebant, tutius videntur exiſtimaſſe, ut ſe a *Rabbinicis* placitis non ſejungerent circa *Primæva* æque ac *Materna jura*, *ſoli vindicanda Linguæ Hebrææ.* Sane ſummi *Dialectorum* vindices, *Bochartus*, *Hottingerus*, aliique huc cum Cl. *Buxtorfiis*, ſtrenuiſſimis item *Dialectorum* Cultoribus, conceſſere.

Hinc & mihi, qui horum e *Fontibus* adoleſcentulus bibebam quotidie, *Primæva* illa & *Materna Dignitas Linguæ Hebrææ* tam alte in medullas erat infixa, ut *Matrem*, & *Filias*, ad *ſtylum publicum Orbis Literati* per longum tempus frequentarim: donec ad *Analogicam conſtitutionem* omnium *Dialectorum* admiſſus, hoc eſt poſtquam docendo, & incudem hancce tundendo, ferme conſenueram, deprehendi *Hebræam Dialectum Sacri Codicis* tam parum cenſeri poſſe aliarum *Dialectorum Orientalium Matrem*, quam *Atticam*, cum omni ſua *dignitate* & *præcellentia*, in *Maternam* quoque aliarum *Græciæ Dialectorum auctoritatem* immitti.

Nullum interim divergium erat, quocumque tandem nomine *Hebræam Linguam* inſignirent, multo minus divortium, circa *Neceſſitatem Dialectorum.* Atteſtantur mihi ipſa illa *Orientalis Literaturæ*, cum *Theologica Sapientia* conſociatæ, ſidera *Helvetica* Cl. *Buxtorfii*, *Hottingerus*, *Heideggerus*, ex noſtris

Cocce-

Digitized by Google

Coccejus, *Altingius*, &c. &c. aliique Magni, ubique orarum ac regionum, Viri, qui ex *Dialectis* illam, quam appellitare amabant, *Matrem*, ad majorem ſplendorem provexerunt; eoque nomine immortalem ſibi laudem pepererunt. Hoc ne ipſa quidem Invidia inficiabitur; ſed quam diu ſuus *Eruditioni Hebraicæ* ſtabit honos, usque & usque fateri cogetur.

Qui ergo fieri potuit, ut *Regia* iſta *Via*, tot ſplendidis Nominibus præſignis, quot hoc in ſtudio unquam excelluere, ſenſim ſine ſenſu ita obſcurari cœperit, atque obliterari in *Belgio*, in medio, inquam, *Belgio*, ut ubi Eam ab omnibus vel concelebrari, vel commendari, oportuiſſet ſemper, neſcio *cujus Novitatis* ſuſpiciuncula reſpergatur a multis, quam liquet *Antiquiſſimi* eſſe *juris*, *uſusque Eruditi*, nemine, ne *Uno* quidem, vel *Theologo*, vel *Philologo*, niſi qui *Dialectos noſtras* ignoravit, & ignorare voluit, addubitante, quin *Syſtema* noſtrum in *Natura* ipſa *Dialectorum*, in *Ratione Literaturæ*, omnique *Philologia* ac *Theologia*, in *Experimentali Demonſtratione* denique, ac *Evictione*, ſit fundatum.

Ad has Lampadas tenebræ, quæ ante duo admodum ſecula *Eccleſiæ* incubabant, cœpere dispelli. Ad earundem creſcens Lumen *Verbum Dei* nitidius identidem effulſit, per elaboratiſſimas, & a multa fœce repurgatas, Verſiones ac Commentationes. Ad plenius earum jubar quicquid adhuc nebularum *Codicem Hebræum* premebat, atque ex vere *Noviciis* & plane *Imaginariis Hypotheſibus*, quarum *Quadrigæ* jam *Eccleſiam*, qua *Auguſtanæ*, qua *Anglicanæ*, qua *Noſtræ* Confeſſionis perſultant, denuo Eidem circumfuſum eſt, diſſipabitur, atque ſuper *Candelabro Sacrarii* ſummo in Culmine reſplendebit illa *Dialecti Hebraicæ* nativa *indoles*, *dignitas*, *excellentia*, qua etiam ut *Dialectus*, (ſejunctim a *Veritatibus Cœleſtibus*, quæ omnibus in *Linguis* ſunt, & manent, *Divinæ*) qua, inquam, ut *Lingua humana*, *Hebræis* haud dubie *Vernacula*, nulli *Sororum*,

id eſt, *potentiſſimarum Dialectorum*, addo nulli vel *cultiſſimæ* & *copioſiſſimæ* LINGUARUM, mihi quidem cognitarum, concedit; ſed palmam cunctis aut dubiam facere, aut præripere, ex ipſis *Fontibus* ac *principiis Analogiæ* ejus *Univerſæ* demonſtrari atque pervinci queat.

Ad hæc, & alia ſuperius indicata, quibus *Hebræi Codicis Majeſtas* contra omnes in univerſum *infauſtas Hypotheſes* ſupra omnem aleam evehi tandem, atque in *Arcem* immitti queat, meus labor ſemper adſpiravit. Huc *Originum Tomi duo* collineant. Huc *Opuſculum de Defectibus Cognitionis noſtræ hodiernæ in Ling. Hebr.* Huc *Clavis Dialectorum.* Huc *Inſtitutiones Ling. Hebr. quibus via panditur ad Analogiam ejus reſtituendam ac Vindicandam*, cum *Præfatione* ſatis ampla; quæ ſi puro tantum oculo *inſpecta* fuiſſet, omnis mea *mens*, *ratio*, *via*, *Veritatis* ipſius & *Religionis* præſidio permunita, ſeſe nemini non *Veritatis* & *Religionis* amanti inſinuare debuiſſet. Huc *Commentarius* in *Jobum*, cum *Præfatione* eandem incudem tundente; huc reliqua, quæ in lucem dedi, tanquam in commune *centrum* ac *Meditullium* conſpirant.

Principia hæcce altius jacta eſſe, quam ut tangi, nedum velli poſſint, experti, qui facilem ſibi de me & meis reculis triumphum promittebant. Nempe nemo noſtra vel publice, vel privatim, impetivit, unquamve impetet, quam vel ex ignorantia *Viæ Veteris* & *Regiæ;* vel ex *erronea Hypotheſi*, per quam ab iſta REGIA, & per *Veritatem* ac *Religionem munitiſſima via*, ſeſe transverſum rapi ſivit.

Tales ſunt *opinationes* illæ ex ſchola *Rabbinica* tranſſumtæ, de LINGUA PRIMÆVA, EADEMQUE *eo ipſo* SANCTA, DIVINISSIMA, LUMINOSISSIMA, PERFECTISSIMA, *ad* NATURAS *ipſas* RERUM PENETRANTE, *ideoque* ORACULIS COELESTIBUS *conſecrata: utpote quæ* SOLA *apta nata eſſet ad* REVELATIONIS PONDUS *ac* DECUS

ſuſti-

Digitized by Google

ſuſtinendum: quæque eum in finem in SOLA FAMILIA HEBERI; & *quidem non tota; ſed per* SEMEN *tantummodo* PHALEGI; *atque per* SANCTAM *ejus* LINEAM, *in* ABRAHAMO *continuandam, debuerit aſſervari, ad* SOLAMQUE GENTEM HEBRÆAM *pro Sacroſancta & inviolabili Hæreditate transmitti; ut hocce pignore, &* סגלה PECULIO COELESTI LINGUÆ SANCTÆ, *univerſus* POPULUS HEBRÆUS *tanquam* עם קדש *populus Sanctus,* & עםם סגלה *populus pretioſiſſimi peculii, Deo ſacraretur;* Ex his, cognatisve, ſenſibus omnem adverſus me vel æſtum, vel diſſenſum, commotum, perſentiscet, qui ſinum ſuum pertentare non recuſabit.

His nuncium non illubentes, credo, remittent, qui quantum in hiſce lateat *æruginis*, & *malignitatis Judaicæ*, adverſus *Euangelium gloriæ* protervius ſeſe ſufflantis, ex *Revictione* noſtra introſpexere. Quantum etiam vel *ignorantiæ*, vel *impudentiæ Rabbinicæ* hic non ſerpat, ſed graſſetur, quum contra omnem *Antiquitatis memoriam, lucem temporum, Auctoritatem ſacram juxta ac profanam, monumentis & documentis illuſtribus ſubnixam*, omnibus *araneis* & *inaniis inaniorem iſtam* nobis *telam* contexuere, ſi forte alicui necdum ſatis luceat, operam dabo, tum in *Præfatione Grammaticæ Arabicæ*, quæ ſimul cum hoc *Opere* in lucem prodit, tum in *Diſſertatione* noſtra de *Lingua Primæva*, quæ jam jam prodibit; ut & hæ nebulæ ab omnium oculis detergeantur; atque indubitata *Hiſtoriæ Verita*s omnes iſtas *offucias præſtigiasque* Nationis arrogantiſſimæ deleat, atque confundat.

Vix autem exputare queo, qui fieri potuerit, ut Cl. *Gusſetius*, qui *Hebræam Linguam* comparare auſus cum *Sole*, *ſuis ſibi radiis omnem, quæ requiri poſſit, lucem abundantiſſime præſtante*, a ſe impetrare potuerit, ut a *Syſtemate Buxtorfiano* de LINGUA SANCTA *deſciverit*, atque adſciverit *Hypotheſin*, quæ toto Cælo ab iſta *imaginatione* divertit; eandemque fun-

Digitized by Google

ditus deſtruit. *Hebraica Lingua* inquit *pag.* I. *Comment. hominibus creatis ſtatim indita fuit. Sola ab illo tempore exiſtens, & usque ad Babelem ſuperſtes; ubi aliæ Linguæ natæ ſunt, ipſa non deſiit eſſe, ſed inde ad* CANANÆOS *devoluta, ab illis tradita fuit Abrahamo.* Pauciſſimis lineis *Turrim* ſuperbiſſimam *Linguæ Sanctæ* ſolo exæquat. *Cananæos Chami poſteritatem*, & *gentem maledictam*, conſtituit *primarios Hæredes Linguæ Hebrææ;* unde *Abrahamus*, in *Canaänem* translatus, *Hebræam* demum *Linguam* aſſumſerit. Nempe videbat, quod & alii Viri *Literatiſſimi* viderunt, vim inferri *Hiſtoriæ*, non *profanæ* ſolum, ſed & *Sacræ*, quum negatur, Veteres illos incolas *Canaänis* eadem *Lingua*, vel *Dialecto* jam diſtinctius, fuiſſe uſos, quæ apud *Hebræos* obtinuit. Omnia nomina *propria Virorum*, *Urbium*, *Locorum* in *terra Cananæa*, quum adhuc hoſpites ibi verſarentur *Patriarchæ*, ejusdem plane ſunt *monetæ*, ejusdem *formæ* & *normæ*, qua *Hebraica*. Eadem res & ratio cum univerſa regione, quum in ejus poſſeſſionem per *Joſuam* immiſſus fuit *populus Hebræus*. Omnia jam *Hebræa* ante *Hebræos*, & totus *Liber Joſuæ*, Reges *Cananæos* & *partitionem terræ Cananææ* enarrans, mera *nomina Hebraica* nobis offert, non utique *nova*, & tum a *novis colonis* impoſita, ſed vetuſta haud dubie, & a priſcis *Cananæis* poſita atque frequentata. Qui hoc negaret, jus ſibi adimeret unquam quicquam affirmandi, *Pyrrhonis* in ſcholam ablegandus.

Laudandus proinde Doct. *Guſſet.* qui *Linguæ*, vel *Dialecti* potius, ex *Primæva Lingua* derivatæ *poſſeſſionem* contra *Hiſtoriæ lucem*, & *memoriam* temporum evidentiſſimam, non extorſerit, quantumvis *maledictione Divina percuſſis*, atque *exitio devotis*, *Cananæis*.

Quod tamen ut æque *dubio vacuum* ſubſumit, *Abrahamum* ex eorum commercio demum *Ejusdem Linguæ* uſum adoptaſſe, haud perinde laudaverim; non quaſi quicquam inde *Dignitati* & *Sancti-*

Digitized by Google

ctimoniæ Abrahami deceſſiſſet, ut *Rabbini*, & *Rabbinis* nimis addicti *Chriſtiani*, contenderunt; ſed quod ſubductiorem calculum, & *Veritatem Genealogicam Dialectorum*, ex *Primæva Lingua propagatarum*, aliud ſancire, ac poſtulare deprehendam.

Materia curatius, quam adhuc factum in *Orbe Literato*, pertractanda, atque ex *Analogia*, primiſque *Dialectorum ſtaminibus*, eruenda, *Diſſertationi* de *Lingua Primæva* delegatur; quippe quæ & *Hæredes* ejuſdem, ac *Legitimos poſſeſſores* per *Dialectos* inde proſeminatas, pleniorem in diem ſit eductura: ut, ſi fieri poſſit, *Orbis Eruditus* tandem aliquando emergat ex *Confuſione* plusquam *Babylonica*, cum qua circa hocce Argumentum multo profundiſſimum conflictatur; atque diſcuſſa nocte, benigniorem cernat Auroram; ad cujus lucem & radios viſa ſomniorum ultro evaneſcant, atque *Linguæ Hebrææ ſtudium* in *Belgio*, & alibi Regionum, ſopitum, quin intermortuum ferme, e veterno, quo per male fauſtas illuſiones obtorpuit, exſuſcitetur; atque ad vigorem præcedentis ſeculi, magnorum ingeniorum in noſtro hocce curriculo feraciſſimi, exſtimuletur.

Hæc *Literaturæ Orientalis* auſpicatiſſima incrementa, quæ per cultum *Dialectorum* in *Belgio*, in *Germania*, in *Britannia*, in *Helvetia*, in *Gallia*, in *Dania*, *Suecia*, *Polonia*, *Hungaria*; omnibusque adeo Regionibus, ubi non juratur unam in Verſionem *Authentia* donatam; quin & illo ipſo in cœtu *Romanenſi*, admirabiliter enituere; ſummis faſtigiis delibavi *Origin. Tom.* II. *p.* 99-101. ibidemque inſinuavi *præcipuum*, inter tot alia, *Decus* ſeculi XVII. cenſendum, quod *Harmoniam quatuor principum Dialectorum* ad *ſummam evidentiam* provexerit, per quam, qui modo oculos aperire volet, confeſtim agnoſcat unius *ſtirpis Primævæ quatuor nobiles Ramos*, qui eodem *ſucco Radicali* vigentes, eundem ſpirantes florem & honorem Antiquiſſimæ *Matris*, eandem in *Analogiam Originalem*

com-

Digitized by Google

completiſſime concreſcere reperiantur; haud ſecus atque *quatuor Dialecti principes Græciæ* unam in *ſtirpem Vetuſtam* coaleſcunt, atque *Matris* ſuæ *lineamenta*, altiſſime cunctis impreſſa, repræſentant.

Illa *Harmonia* interim, feliciſſime inchoata, exactius adhuc enucleari ac perpoliri deſiderat: ſociatas hunc in finem operas ſibi depoſcens, non eorum qui *Limina* ſalutaſſe *Literarum Orientalium*, & *Lexica evolvere* poſſe, pulchrum ducunt; ſed qui ad *Adyta* ſeſe penetrare geſtiunt, atque pertinaci quodam tum labore, tum amore, hoc agunt, hoc in opus incumbunt; ex ipſis *Fontibus* hauriendo, pectusque nova identidem copia, & acceſſione lucis, implendo.

Ex *Concordia* illa vere *Sororia*, in qua illuſtranda *publice privatimque* operam navare haud intermitto, ea effloreſcit *Eruditionis Hebraicæ Maturitas*, quæ *Origines* præbet guſtandas: id eſt, quæ *Lumina* & *Ornamenta Linguæ*, qua *Linguæ*, recludit, atque ad ejus *nativum decus* & *pondus* in omni genere *orationis*, pro *natura* & *dignitate ſtyli*, ſive *pedeſtris*, & *ſocco induti*, ſive paulum aſſurgentis, ſive *cothurno* ſeſe *attollentis*, ſive & *ſublimiſſimum* capientis *volatum*, atque *fulmina* & *tonitrua vibrantis*, ſummo cum voluptatis ſenſu fructuque intromittit.

Hoc, ne jam de *Originum Libris*, earundemque *vindiciis*, aliisque *opuſculis*, huc collineantibus, loquar; *Verſio Jobi*, atque perpetuus antiquiſſimi illius, & profundiſſimi, Monumenti *Commentarius* ita demonſtrare cœpit; ut & *Æquiorum* aſſenſionem plenam *Evidentia veritatis* abſtulerit; & *iniquiorum* diſſenſionem ac dubitationem maximam partem minuerit; apud quos non hoc vel illud ſiniſtri affectus lateret; aut quos non *infelices* illæ *opiniones*, quibus hac in *Præfatione* nervus eliſus, detinerent.

Luculentius adhuc, quid in omni *Stylo* valeant pendantque *Origines*, omnium oculis ſenſibusque ſubjiciet *ditiſſimus* hicce

The-

Digitized by Google

Theſaurus Proverbiorum, & *Aurifodina* inexhauſta *Luminum* ſimul, ſimul *acuminum*, quæ tandem cumque omnem in formam ſententioſam magna mente concipere, magno ore enunciare, artifice & pictore ſtylo conſignare potuerit Divinitus colluſtratum pectus Maximi regum, ad amorem Religionis, Pietatis, & Virtutis hinc, illinc odium impietatis & vitiorum inſeminandum; atque diſciplinam cœleſti *Philoſophia* dignam in *Eccleſia* ſanciendam.

Ad hæc adyta *Sapientiæ*, & *Eloquentiæ*, non penetratum a *Rabbinis*, nemini mirum accidet, qui attenderit, quam parum hi homines hoc in genere polleant: quamque a *Clavi Originum*, per quam ea unice reſerari queant, fuerint imparati.

Noſtrorum nimis multi, ultra *Magiſtros* illos ſapere haud auſi, multa non ſane ſapida dicta *Salomoni* attribuere maluerunt, quam ingenuam edere confeſſionem ſenſus hactenus impervii. Grave inde vulnus *Rei Hebraicæ* impreſſum: quin dignitati Verbi inde non parum ſubinde derogatum, atque detritum: quum quæ in *Verſionibus* offendunt, in *Sacros* ferme *Scriptores* conjici ſoleant. Imprudentiſſime: aſſeverare enim liquido poſſum, quicquid unquam carptum, taxatumque, in *Stylo Hebræo*, (& quam ſæpiſſime ille carptus;) id ex Fontibus male intellectis, & pejus adhuc transfuſis, arreptum fuiſſe.

In *Proverbiis* noſtris copia ſeſe talium offeret. Specimina dabunt *Cap.* 18: 8. & 25: 10. itemque una in vicinia *Cap.* 26: 6. 7. 8. 9. 10. Hoc ipſum autem me ad idem ferme genus adegit commentandi, quod in *Jobum* exantlavi.

Tot fluctibus diſſonarum, quin colliſarum, opinionum me denuo non committere decreveram.

Conſilium minuere, & laborem non ſubterfugere, juſſit verecundia; ſuaſit prudentia; coëgit neceſſitas. Credi nequit, tanto opere diſſideri, ac fluctuari a præſtantiſſimis quibusque In-

terpretum, niſi cunctorum conatus in conſpectum expromantur, & quid in iis deſideretur, pateſcat.

Sic demum diluceſcit, quid ſagaciſſimos quoque virorum defecerit, deſtituerit, deluſerit, in ſenſus ſæpe vix ac ne vix quidem tolerabiles impulerit: & quanam via ac ratione ex hisce tandem *Defectibus* per uberiorem copiam *Veteris Linguæ*, atque præſertim per *Origines*, emergi poſſit.

Eidem modeſtæ & honeſtæ Libertati, qua aliorum ſententias ſub examen miſi, meas quoque examinandas permitto non ſolum, ſed & committo. Area Domini nobis perpurganda, ut non niſi ſolidum nitidumque ibi granum remaneat. Paleas quoque meas evannari, lætus ſpectabo. Cauſa agitur *Veritatis*. Decus ac pondus *Verbi* ut ſuper *Candelabro* reſplendeſcat, candide & cordate ſub oculis *ſummæ Sapientiæ*, quæ *Academiis*, Religionisque ac Virtutis ſeminariis præſidet, connitendum.

Illo præſidio fretus, ſuſtinui *Salomonis Sapientiam* integra *Verſione*, quantum *Latina* dictione conſequi valui, exprimere. Elegantias in ea nullas extra Fontem *Hebræum* captavi; & *Latino* aliquid ſermoni decedere malui, quam *Hebræam Syntaxin*, formamque loquendi, dimittere. Hoc ad omnem ferme verſiculum deprendent utriusque *Linguæ* periti. Non incidendus fuit nervus dictis *Salomoneis*, ut *Latinitas* mollius flueret. Conciſum illud, & abruptum, quod in hisce ſententiis viget, utcumque ſaltem adumbrandum duxi. Adumbrandum dico, nam revera *umbratio* eſt, quam dedi, non eminens imago pulchritudinis illius quæ in *Hebræo* præfulget.

In *Verſionem* inſerui ex *Originibus* id tantum, quod genius *Latinus* vel admittere poſſe videbatur, vel non omnino repudiare. Non parum ſæpe tamen illos limites migrandum, & audacius aliquid tentandum fuit. Illam audaciam in primis mihi permiſi, quum ſubjecta *Commentatio* genus loquendi, & conſtruendi, *Hebræum*, vel *Figuras* & *Metaphoras Orientales* declarabat.

Digitized by Google

bat. Integrum concinnare *Commentarium* haud e re, & utilitate publica, autumavi. Supervacuum erat recte jam conſtitutis, explanatis, illuſtratis, vel & ſuo ſe lumine ingerentibus, aliquid ſuperaddere: Sententiarum certe a magnis ingeniis conceptarum, ea plerumque virtus eſt, ut ſemet in mentem profundius demittant, ſine explicatione verboſa; per quam nimium ſæpe quantum obſcurantur, aut diluuntur. Altum pectus uno ictu perſentiſcit intime, quod in humilius & anguſtius ne ſub verborum quidem ſyrmate ſeſe penetrat. Tacita ſæpe cogitatio amplam commentationem longiſſime exſuperat. Hoc conſilio, atque hac publici veneratione ductus, abſtinui ab iis, in quibus opera noſtra oneraſſet *Librum*, oneraſſet Lectorem.

Vel ſic tamen modum exceſſiſſe forte judicabor in longioribus illis curſibus, quibus *Origines* verborum elucidavi. Quid dicam? Trahit ſua quemque voluptas. Trahebat tamen & *Operis* ſuſcepti ratio: trahebat ejusdem religioſa obligatio, qua orbi Erudito exponendum fuit, quibus fundamentis, & firmamentis, *Origines* noſtræ ſuffulciantur. *Veritas* lucem amat. Trahebat ergo ipſa *Veritas*, & clariorem in diem educi geſtiebat.

Multi poſt duos *Originum Tomos*; poſt *Viam Regiam Hebraizandi*, iſti materiæ limandæ, & ad *Elementa Rhetorica* demonſtrandæ, delineatam; poſt alia eandem incudem tundentia, etiamnum, quid ſint *Origines*, ignorare ſe dictitant: atque earundem inveſtigationem ſpernunt. Hoc tantundem eſt ac ſi *Rhethoricam* ſe ignorare dicerent, atque omnia ejus Lumina & Ornamenta neſcio quo contemtu ac faſtidio delerent. Nunquam eo rem in *Belgio* perductam credidi, atque etiam haud adducor, ut ab iis qui *Sacras* tractant *Literas*, quid *Rhetorices* ſit flos, honosque, neſciatur. Deponantur modo errores, quos ſupra revici; exuantur ſtudia partium; atque confeſtim *Origines* allucebunt. Eas ſub conſpectum dant *Indices*, tum *locorum S.*

Codicis qui hinc enucleati, tum *Vocum Hebræarum*, *Arabicarum*, *Aramæarum;* itemque *Græcarum*, ac *Latinarum;* quarum *nativa Virtus*, ac *proprietas*, ſua ſe luce cuivis non illiterato inſinuabit ultro, ac commendabit. Eos digeſſit *Literarum Orientalium* eximius cultor *P. Gyongyoſſi;* cujus induſtriam nemo non mecum agnoſcet ac dilaudabit.

Scripſi *Lugduni in Batavis* poſtridie *Kalendas Majas* A°. MDCCXLVIII.

PROVERBIA SALOMONIS.

CAPUT PRIMUM.

Verſ. 1 משלי שלמה בן דוד מלך ישראל׃

2 לדעת

Verſ. 1 Sententiæ *Salomonis* filii *Davidis*, Regis *Iſraëlis.*

2 Ad

NOTÆ.

Vſ. 1. Vocabulum משלים, amplectitur *Proverbia*, *Parabolas*, *ſimilitudines*, *ſententias*, *ſententioſa dicta*, in quibus *exemplum* veluti reluceat, quod mentibus *impreſſum* volumus. Thema משל geminam poteſtatem exerit, alteram *Dominationis* & *Imperii*; alteram *aſſimilationis* & *exempli*. Poſteriorem cum priore illa ita copulat Cl. *Cocc. quod qui aſſimilatur, in poteſtate ſit & dominio ejus cui aſſimilatur.* Eodem nexu Cl. *Guſſ.* verba quæ *auctoritatem* habeant & *poteſtatem* quodam quaſi Imperio nos ducendi, appellata cenſet משלים; quaſi *Dominia*. Argutius, quam ſolidius. Alii ab *aſſimilatione exemplum*, ab *exemplo parabolam*, & *proverbium*, nec non *ſententiam exemplarem* emanaſſe autumant. Hoc ſatis limpidum: nec tamen dixerim, ab *exemplo*, & *exemplari virtute*, *dominationem* derivatam. Nempe *Origo* deſideratur; quæ ſita fuit in *premendo*, *imprimendo*, *premente manu tractando*. Hinc vetus formula *Arabum*, مثل ماثل משל מושל *intenſius ſtudium*, ac *robur*, *quo quid premitur*, *urgetur*, atque *efficitur*. Habes مِثال & مَثل משל *exemplum*, *ſimilitudinem*, *formam accuratiſſime expreſſam*, *effictam*, *effectam*; cum *ſententia*, ſeu *ſententioſo dicto* inde procuſo, aliisque uſibus, quos jam non exequor. Habes quoque vim *imperandi*, *dominandi*, & *manum inbibendi*, atque adeo *imprimendii cum effectu*. Primaria hæc virtus elucet *Gen.* 24: 2. ubi *Abrahami* ſervus *Eliëzer* inſignitur titulo

2 Ad cognoſcendam ſapientiam, & diſciplinam; ad intelligenda dicta prudentiæ.

2 לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה :

3 Ad capiendam diſciplinam maturationis: juſtitiam, & æquitatem juris, & complanationes.

3 לקחת מוסר הַשְׂכֵּל צדק ומשפט ומֵשָׁרים :

4 Ad

4 לתת

המשל בכל־אשר־לו *moderantis omnia quæ ejus*, eademque *ſub manu* ac *poteſtate* habentis. Idem cernere eſt *Exod.* 21: 8. & 1 *Chron.* 26: 6. Pulchre *Pſ.* 103: 19. מלכותו בכל משלה *Regnum ejus in omnia vim inbibet effectricem illam*; quam vocamus *dominationem*. Cernis quoque, & ſentis, quid ſit ממשלת *dominium diei*, Soli, quid *noctis*, Lunæ attributum *Gen.* 1: 16. Reliqua ad hos radiolos ultro clareſcent.

Vſ. 2. Creberrime inculcandum mihi erit, omni vi, ac copia *Latini* Sermonis vix ac ne vix quidem attingi gravitatem & dignitatem *Linguæ Hebrææ*. Ne affectandum id quidem, niſi ubi anſula forte aliqua convenientiæ illuc traxerit. Qui pro דעת *ſcire*, *cognoſcere*, ſubſtituerit ad *Originem* verbi ידע *depoſuit*, *condidit penes ſe*, & חכמה *ſapientiam* daret *ſoliditatem*, itemque *diſciplinam* מוסר ex nativa indole *adſtrictionem*, *alligationem*, atque ita ſententiam efferret, *ad condendum ſoliditatem atque alligationem*; obſcurum & putidum cavillatorem, non ſolidum ageret verborum explanatorem. Et tamen nemo in hiſce notionibus non agnoſcit, ac perſentiſcit, aliquid grave, nervoſum, luminoſum; quod *Paraphraſta* ſic repræſentaret. *Ad deponendam apud ſe ſoliditatem ſapientiæ; revinctionemque diſciplinæ.*

Ibid. Vocabulum בינה *prudentia*, ſive *intelligentia*, proprie ſignat *vim ſecantem*, quæ res *articulatim diſtinguat*, *penetret*, *perſpiciat*, *dijudicet*, atque *diſcernat*. Inde הבין ad nativam potentiam iſtius *Conjugat.* eſt *ſibi articulatim diſtinguere*, *penetrare*, *dijudicare*, ac *ſecante acie diſcernere* interiora rerum: quod per *intelligere* utcumque exprimi poteſt. Alibi plura.

Vſ. 3. Splendida figuratio in phraſi לקחת מוסר השכל *ad accipiendam diſciplinam maturitatis*, vel potius *maturationis*. שכל in Lexicis recte exponitur, *Bene rem gerere. Prudenter*, *fortiter*, *feliciter agere*; ut *Cocc.* vel ut alii, *prudentem eſſe*; itemque *felicem eſſe* ac *proſperum*. Sed parum videt in hiſce, qui omnia hæcce *ſecundario* ſtare *gradu* non videt. Cuncta pendent a *primaria* virtute *matureſcendi*, quæ ſub شكل aſſervata apud *Arabes*, cum *metonymicis* item notionibus *congrui*, *proſperi*, & *prudenter*, *feliciterve*, *ſuccedentis negotii*. Apud *Latinos* quoque *maturum* partim pro *prudenter cogitato*, partim pro *feliciter expedito* ſeſe præbuit. Digniſſime poſitum 1 *Sam.* 18: 30. *David præ omnibus ſervis Regis* שכל *maturus erat*; i. e. *ſimul prudens*, *ſimul felix in rebus gerendis*. Admirabiliter in *Pihhel*, *Gen.* 48: 14. *Iſraël* שכל את ידיו *maturas fecit manus ſuas*, in diſpenſandis nempe dextra & ſiniſtra, iisdemque in Capita *Ephraimi* & *Manaſſis* imponendis: *ſumma maturitate eas diſpoſuit & diſpenſavit*. Qui dant *prudenter direxit manus ſuas*, rem dant, non rei colorem venuſtiſſimum. Qui reddunt, *intelligere fecit manus ſuas*, oſtendunt, quanto damno *Origines Hebrææ* abſint, & negligantur. In *Hiphh.* השכיל exponitur, 1. *intelligere* & *intelligere facere* 2. *feliciter provenire*, & *facere provenire*. Subſtituatur *commaturare ſemet*, vel *alium*, & habebis, quod cum dignitate & gratia ſuis ubique locis applices. Ergo jam מוסר השכל erit, vel *diſciplina maturitatis*, & *percoctæ* veluti *prudentiæ*: vel, quod malim, *maturefactionis* ſive *ematurationis*, per quam *prudentia* & *felicitas* ſimul noſtra conſummatur. Hanc illuſtrem *metaphoram* ſuſtinet quoque verbum לקחת *ad accipiendam*, non *ſimpliciter* poſitum, ſed ex uſu illo ſignantiſſimo, quo לקח ut لقح adhibitum in *concipiendo ſemine*, atque *fœcunditatem* inde *percipiendo*. Venuſta figuratio ad

Vſ.

Digitized by Google

4 לתת לפתאים ערמה לנער דעת
ומזמה :

5 ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תַּחְבֻּלוֹת
יִקְנֶה :

6 לְהָבִין

4 Ad dandam fatuis calliditatem: puero ſcientiam, & ſolertiam.

5 Audiet ſapiens addetque doctrinam; & prudens artes moderandi acquiret.

6 In-

Vſ. 5. clariorem in lucem dabitur. Nunc hæc teneatur Paraphraſis. *Ad concipiendum*, & *in cordis receſſu fovendum tanquam ſemen cœleſte*, *diſciplinam ematurationis*, *per quam & prudentia*, *& felicitas tua compleatur.* Omittere hic nequeo ſpecimen in Comm. ad *Job.* 17: 4. productum לִבָּם צָפַנְתָּ מִשָּׂכֶל *Cor eorum craſſo velut loculo appegiſti*, *quo minus matureſcere queat.*

Ibid. צדק *Juſtitiam*, proprie valere *rectitudinem rigidam* ſive *flecti neſciam*, tom. I. *Originum* pervictum. Ad משפט *judicium*, ejusque Thema שפט *judicavit*, non repudiabitur a bonis ingeniis *primaria* poteſtas *æquandi*, & *æquationis*; ſub سغط reſidens: nam *æquare cauſas* eſt *judicare*: & משפט cum *judicio æquiſſimo* conſignat *modum* quoque *æquum*, quin & *moderationem temperatam æquitate.* i. e. *humanitate* ac *facilitate.* Inde سغط *Arabibus* etiam eſt *benignus*, *humanus*, *facilis*, *liberalis*; quaſi *æquus.* Poſtremum מֵשָׁרִים *complanationes* deſignat ſecundum *Originem*, ſive *lævitates complanatas*; quas nulla *ſcabrities*, nulla *ſalebra*, aſperet, atque intercidat. Hanc genuinam *Radicis* ישר يسر potentiam *Arabia* nobis e divite penu refundit.

Vſ. 4. פתאים *fatui*, arceſſi ſolent a פתה *deceptus* fuit, quaſi *opinionibus decepti* ac *deluſi.* Altius ſcandendum: nam illud *decipi* ſecundum *Originem* ſuam eſt *laxari*; inde mox *laxe*, *negligenter*, *ſupine agere*; *remiſſum eſſe* atque ita ſe *decipiendum* ac *deludendum dare.* Infra diſtinctius enucleabitur. ערמה *calliditatem* malui reddere, quam *aſtutiam*, quia *Callidus* in bonum quoque ſe porrigit; eſtque *Latinis* proprie, is qui *Callum* ſibi *obduxit* frequenti exercitio: inde *Callere in arte*, & *Callere artem* mox invaluit, pro *exercitatiſſimum in ea eſſe.* Sic *callidus* pro *exercitato*, *trito*, *ſubacto* uſurpari, atque ad *veteres artis*, ſeu *veteratores*, potiſſimum inclinare cœpit; manente tamen jure vetuſto in bonum. Noſtrum ערמה *exercitationem* item probe *tritam* ac *ſubactam* conſignat; ſed alio ex fonte, *nudi*, & *nudationis*, unde & *Græci* derivarunt γύμνασμα, γυμνάσιον; γυμνάσιον; quo & ipſa *palæſtra exercitiis colluctantium nude*, *ſeque ſupplantantium*, dicata continetur: & γύμναζεσθαι eſt *ita exerceri*; curſu verbi mox latiorem in campum permittendo. Ad מזמה item in *bonum* veniens, & in *malum*, opportuniora ſeſe loca offerent ſæpiuscule. Nunc teneatur modo *ſubſtrictio*, ſive *inſtrictio*, ſub زم reſidens, unde *ſolertia ſubſtricta* ultro ſe inſinuat, & commendat. Sæpe *audaciam* quoque *obſtinatam*, & *facinoroſam*, ex eadem vena attraxit.

Vſ. 5. Vocabulum לקח *Doctrina*, a לקח *cepit*, *recepit*, ſic dicta creditur, vel quod *digna* ſit *quæ recipiatur*: quaſi *acceptabilis ſermo*: vel quod *animos capiat*, atque *demulceat.* Ad *Job.* XI: 4. obſervavi, apud *Arabes* لقح eſſe *ſemen*; & quidem *fœcundum* ac *fœcundans* ſimul: atque لقاح denotare *florem ſeminis quo palma maſcula ſpathas fœmellæ ſuæ adſpergens*, *easdem ad maturitatem perducit fructuum.* Hinc لقح לקח *cepit*, *percepit*, ſpeciatim valet *fœcundavit palmam adſperſo flore ſeminis*: & paſſive, *capta*, *percepta eſt* palma, *reſperſo maris flore fœcunda fœtaque reddita fuit.* Hunc ſignatiſſimum uſum in *Judæa*, *palmifera* illa fertiliſſima, etiam viguiſſe, ambigi non poſſe videtur: atque inde gemmulam figuræ, & delibatiſſimum floſculum expromam ad *Prov.* XI: 30. *Fructus juſti arbor eſt vitæ*; *& fœcundans animas*, *ſapiens.* Sic *Allegoria* iſta non claudicabit, ſed pulchro firmoque ſtabit talo. A *conceptu prægnantis* etiam *Ezech.* 1: 4. tranſlata videtur *Nubes magna*, ואש מתלקחת *& ignis gravidans*; nec non *Exod.* 9: 24. *Grando*, *& ignis gravidans in medio ejusdem.*

6 Intelligendo ſententias, & obliquam figurationem; verba ſapientum, & ænigmata eorum.
7 Timor Jehovæ principium ſcientiæ; ſapientiam & diſciplinam ſtolidi contemnunt.
8 Audi, Fili mi, diſciplinam Patris tui, & inſtitutionem Matris tuæ ne dimittas
9 Nam corolla gratioſa capiti tuo illa; & torques cervicibus tuis.
10 Fili

6 להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידתם׃
7 יראת יהוה ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בזו׃
8 שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך׃
9 כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיך׃
10 בני

Ibid. תחבלות *moderamenta*, proprie *gubernationes*, metaph. a *Nauclero* deſumta qui חֹבֵל, ut *funis nauticus* חֶבֶל, *& arbor navis* חִבֵּל. Ad *Job.* 37: 12. tactum: & infra ulterius exequendum, cum reliqua ſerie ſignificationum.

Vſ. 6. Rarior vocula מליצה, bis ſolummodo occurrens, diſtrahit: aliis enim eſt *oratio obſcurior, interpretatione egens*: aliis *clara & diſerta*, quæ ſit ipſa *interpretatio*. Nempe הליץ a לוץ & ליץ notat *interpretem agere*. Sunt etiam quibus placuit *ſermo figuratior* qualis eſt *irriſoris*; qui לץ vocatur, ut Thema לוץ cum ſuo הליץ pro *irridere* poſitum ſæpiuſcule. Dirimendæ dubitationi *Origo* ſubſerviat. ליץ لاص media *Jod* per חיד حاد exponitur *in Camuſo.* quod eſt *flexit, deflexit: torſit.* Conſimiliter לוץ لاص *media Waw* ibidem iterum חיד حاد *inflexit; obliquo oculo adſpexit. Limis intuitus eſt a dextra, & ſiniſtra*; quod in 3. *ſpecie eſt* لاوص في نظره *obliquavit viſum.* In 4. הליץ الاص *obliquato flexu fecit circuire* aliquid: in 5. denique تلوص declaratur تلوي وتقلب *intortus atque inverſus fuit.* Ex hiſce primariam virtutem in *torquendo*, & *obliquando* ſitam fuiſſe, ſatis liquet. Quomodo לץ *irriſor, ludificator* hinc deductus ſit, ad alia loca dabitur. הליץ quoque, quo flexu pro *interpretem agere* invaluerit, alibi in hiſce notulis reddetur. Nunc tantum teneatur מליצה ex hoc fonte eſſe *Synonymum* חידה *ænigmatis*; quod ut a *flexu*, ita noſtrum hocce ab *obliquatione torta*, nomen invenit. Ex *Hiphh.* ſi, ut *Analogia* ſuggerit, derivetur, ſignatiſſime valebit *obliquans ſeſe oratio.* Hinc omnis ſcrupulus, qui Viros Doctos torſerat, levabitur *Hab.* 2: 8. *Tollent ſuper eo* משל *parabolam, &* מליצה חידות *orationem obliquantem ſeſe flexibus figurarum.* Haud quadrat ibi *interpretatio*, quicquid coloris Docta miſcuerint ingenia. Poſſes quoque preſſius, *participiali* potentia; *& orationem obliquantem flexus*: hoc eſt *flexibus obliquis figuratam*: nam vivente Lingua haud dubie ſtrui potuit הליץ חידות *Obliquare tortos flexus*; pro *obliquis figuris orationem intorquere.* Nempe & חידה *flexum tortuoſum* ex Origine conſignat, a Themate חיד حاد *med. Jod*, quod *Arabum* Gloſſatores exponunt per مال *flexit, deflexit*; & لاص *intorſit, contorſit.* Inde حبك العقدة في قرن الوَعِل חידה ſpeciatim notat עקדה בקרן היעל *Nodum in cornu rupicapræ. Gjeubar.* Inde tranſlatio percrebuit ad *nodos ænigmatum, flexusque tortuoſos.* Derivatio aliorum a חדד *acutus fuit*, quaſi *acutum dictum*, ſuffragio *Analogiæ* deſtituitur.

Vſ. 7. אוילים *ſtolidi*; ita dicti ab אול آل *incraſſari*: ut *Græcis Latinisque* παχεῖς *craſſi*,

10 בני אם יפתוך חטאים אל תבא׃

11 אם יאמרו לכה אתנו נארבה לדם נצפנה לנקי חנם׃

12 נבלעם כשאול חיים ותמימים כיורדי בור׃

13 כל הון יקר נמצא נמלא בתינו שלל׃

14 גורלך

10 Fili mi, ſi illectabunt te peccatores, ne conſentias

11 Si dicant, ito nobiſcum, inſidias nectemus ſanguini, & quidem occultiſſimas, innocenti gratis.

12 Deglutiemus eos inſtar Orci vivos: & integros tanquam deſcendentes in foveam.

13 Omne genus opulentiæ prægravis nanciſcemur; implebimus domos noſtras ſpolio.

14 Sor-

craſſi, pro *ſtupidis* frequentati. Ipſum quoque *ſtupere* a *craſſitie ſtipata* ac *compacta* ductum.

Vſ. 9. לוית חן *corollam gratiæ* dedi; pro *additamento gratiæ.* Intellige *ſertum plexile*, multa ſe *gratia* & *venuſtate* commendans: nam נלוה non eſt ſimpliciter *addi*, *adjungi*, ſed *circumplicari*, περιπλέκεσθαι, *circumplecti; innecti.* Indicatum jam ad *Job.* 3: 8. indeque לויתן *Leviathan* haud dubie *Serpens contortuplicatus* nomen traxit. Apud *Arabes* لواء לוי eſt *flexus* ac *ſpira* Serpentis: & لِيَّة *plicatura* ſive *plicatio* omnis: a *them.* لوي *flexit; plicuit, contorſit.* تلوي *Contorſit ſe: in ſemet aut ſibimet obtortus ac complicatus fuit:* itemque لاوي *Torſit & inflexit ſe* ſerpens; *ſeque* homini *obvolvit.* Ad *hederam* item, ad *vites*; aliasque res, multo *flexu*, *plexuque ſeſe innectentes*, & *circumplicantes*, ſe porrigit. Hinc dignitatem agnoſcas *metaphoræ Eſaj.* 56. 6. הנלוים על יהוה *qui Jehovæ innectentur*, *circumplicabuntur: ſeſe firmiſſimis nexibus illigabunt.* Applicetur ad alia eodem lumine orationis aucta: & teneatur quoque in tranſitu, unde idem hocce לוה valeat *fænerari*, *mutuum accipere*, quod eſt *obligari*, & *obſtringi*, *ære alieno*: & הלוה *fænori dare*, quod eſt *ſibi obligare*, & *nexu* illo æris *obſtringere.* Vide *Deut.* 28: 12. 44. Et *Prov.* 22: 7. עבד לוה לאיש מלוה *Servus eſt fænori ſumens fæneratori*: ubi ad *nexum ſervitutis* ſimul adluſum.

Vſ. 11. Hebraismus ſolemnis נארבה נצפנה *inſidiabimur recondemus*, pro, *quam occultiſſime inſidias nectemus.* Ea nempe eſt proprietas verbi ארב, أرب *nexuit*, *innexuit.* Inde proverbiali formula dicunt أرب عقدة *nectere nodum ſuum:* pro ita *circumvenire alium ut inde exſolvi nequeat.* Reperies etiam apud *Golium* أرب الدهر *adverſa*, *dura*, *& gravis fuit fortuna:* quaſi *nexuit nodos*, *ſtruxit fraudem*, *inſidiata eſt.* Non mirabere jam ארבת ab hac radice *feneſtras* deſignare, vel *cancellos*; ab *opere reticulato*, quo *innodantur.* Nec refugies ארבות ידים *Eſaj.* 25: 11. convertere *nexus manuum firmiter nodatos.*

Ibid. Variatur in vocula חנם *gratis.* Plurimis valet, *nil tale merentem: qui nulla nos injuria affecit.* Alii ad *Latrones* referunt, qui glorientur ſe *impune* graſſaturos. Aliis *gratis*, eſt *in caſſum*; quaſi inſinuaretur *fruſtra futuros* illos graſſatores: quippe qui innocenti molientes, ſibimet perniciem potius arceſſant, ac maturent. Omnino tenuerim *in caſſum*; ſed propiore nexu, quo נקי חנם *gratis innocens* a *ſannionibus* hiſce vocetur *virtutis & Religionis cultor*, quem fiducia in Deum ſua parum ſit adjutura.

Vſ. 12. תמימים *integri*, jam non ad *integritatem vitæ* ac *virtutis* refertur; ſed vel ſimpliciter *totos* ſonat: ut אליה תמימה *cauda integra*, *tota.* Lev. 3: 9. & שנה תמימה *annus integer* ſæpiuscule; vel *integris viribus & fortunis florentes*; ut تميم.

Vſ. 13. Sub הון יקר *opes pretioſæ* aliquid exquiſitæ & interioris latet elegantiæ; cum

 Oxy-

14 Sortem tuam inter nos jacies: & crumena una erit nobis omnibus.

15 Fili mi, ne eandem cum iis viam eas: cohibe pedem tuum ab eorum tramite

16 Nam eorum pedes ad malum currunt: & feſtinant ad effundendum ſanguinem.

17 Profecto gratis ventilatur rete in oculis omnis alitis.

18 Aſt illi inſidias nectunt ſuomet ſanguini; & quidem quam occultisſime,

14 גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכלנו :

15 בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם :

16 כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם :

17 כי חנם מזרה הרשת בעיני כל בעל כנף :

18 והם לדמם יארבו יצפנו לנפשתם :

Oxymoro conjunctum. Nempe הון proprie eſt *levitas*, *facilitas*, unde, ut apud *Latinis facultates* invaluere pro *opibus*, quibus *facillime vivatur* & *agatur*, ita apud *Hebræos* & *Arabes*, ſuccrevit *Metonymica* poteſtas *opulentiæ* ad *omnia vitæ commoda redundantis*. Illa *levitas*, *facilitas*, inſignitur Epitheto יקר *gravis*, *ponderoſæ*, *pondere* & *pretio valentis*. Origo certiſſima, quam conſenſus *Dialectorum* ſancit, non ſolum omnibus uſibus ſecundariis nativum decus & pondus adſtituit: ſed etiam iis locis, in quibus *gravitas præponderans* deſideratur, benignam facem accendit. Specimen ſit *Prov.* 17: 27. ubi ſive וקר רוח legas, ſive cum *Maſorethis* יקר רוח exibit tibi, non *pretioſus ſpiritu*, ut vulgo datur, nec *rarus ſpiritu*, i. e. *animoſitate*; quod *Coccejo* noſtro placitum; ſed *gravis ſpiritu*, *modeſta gravitate præditus*. Lubens quoque 1 *Reg.* 5: 17. & 7: 9. de *fundamentis* Templi אבנים יקרות *Lapides prægravi pondere præditos* reddi patiere: citra *metonymiam*: quamvis & *metonymice* ita appellitentur *gemmæ pretioſæ*. *Prov.* 3: 15. 1 *Chron.* 20: 2. En aliud illuſtre: *Pſ.* 116: 15. יקר בעיני יהוה המותה לחסידיו Converti ſolet, *pretioſa eſt in oculis Domini mors piorum ſuorum*. Atqui *Pſaltes* animam ſuam *morti ereptam* canit, poſtquam ſe *vinculis mortis oppreſſum* deploraſſet. *Vſ.* 3: 9. Reddatur ergo, ſenſu & Lingua ducibus, *Grave eſt in Oculis Domini*, *mortem verſus*, *pro piis ejus*. Non patitur eos *prædam mortis rapi ad inferos*. Id intendi univerſa ſeries atteſtatur.

Ibid. Habet quoque aliquid ſignatum illud, *Domos noſtras* נמלא שלל *inplebimus ſpolio*: proprie *diſtendemus*, *effarciemus diſtentas præ copia*. Sic *diſtenta ubera*; & *crumenæ diſtentæ*, pro *fartis*, & *farciendo oppletis* neminem fugere poſſunt. שלל *ſpolium* ab *extrahendo* dictum, quod ſub سل aſſervatum. Confer *Ruth.* 2: 16. ubi primaria poteſtas ſe exerit.

Vſ. 17. Pulchra Allegoria; in cujus connexione laboratur. Plurimis hic placuit adſpectus: *quemadmodum aves in rete ante oculos ipſarum jactum*, *expanſumque*, *ſe induunt*: *ita improbi in perniciem prævisam præcipites ruunt*, *neque vel præſentiſſimo retis jactu ſeſe patiuntur abſterreri*. Multum in his deſidero. *Aves in retia*, *ante oculos ipſarum jacta*, *involare*, non conſciſcant Magiſtri aucupiorum. Constructio quoque חנם מזרה *fruſtra ſpargitur* aliud ſpirat, atque *Jactum fruſtratum* ſuggerit. Addo מזרה non ſimpliciter ſonare *rete expanſum*, ſed *ventilatum*, *cum ventilatione* & *excuſſione ſparſum*. Hoc ubi fit בעיני *in oculis*, *conſpectu*, *omnis* בעל כנף *ala præditi animantis*, quantocyus *avolabit*, *ſeque peſti*, adverſus ſe ſtructæ, *eripiet*. Habes quod ad prægreſſas præceptiones ſe accommodet in hunc ſenſum. *Enimvero rete tibi tenditur*, *quum verbis pellacibus te compellant illi Lucripetæ*: *ſed jam monitus*, *volucres imitare*, *quæ quum peſtem perniciemque*

Digitized by Google

לנפשתם :

19 כן ארחות כל בֹּצֵעַ בצע את נפש בעליו יקח :

20 חכמות בחוץ תָּרֹנָּה ברחבות תתן קולה :

21 בראש הֹמִיּוֹת תקרא בפתחי שערים בעיר אֲמריה תאמר :

22 עד מתי פְּתָיִם תְּאֵהֲבוּ פֶּתִי וְלֵצִים לצון חָמדו להם וכסילים ישנאו דעת :

23 תשבו

ſime, adverſus ſuas ipſorum animas.

19 Sic itinera omnis lucrum inhiantis: animam captantium illud capit.

20 Sapientia in platea perſonat, in amplis foris vocem ſuam edit.

21 In capite ferventium *vicorum;* in oſtiis portarum; in urbe, dicta ſua edicit.

22 Quousque, ſatui! amabitis fatuitatem? & ſanniones ſannam flagrant ſibi? elumbesque, *ſtolidi*, ſcientiam odio habebunt?

23 Con-

que ſibi ante oculos inſtrui cernunt, ancupem fruſtrantur, atque deludunt. Id quidem non incommodum: ſed commodius, nervoſiusque, quod ex nexu cum ſequente *Vſ.* redundat. *Nulla ales tam ſtupida, quæ ſe in rete ante oculos ventilatum, ejectumque, induat: at perditiſſimi hi peccatores;* ſuis manibus, *ſub ſuis ipſorum oculis, eas ſtruunt tendiculas, quibus in certiſſimam peſtem* necemque ſemet ultro *involvant.* Nempe qui *innocentium ſanguini inſidias nectunt, ſe in easdem induunt, & innectunt:* quique *tanquam Orcus vivos deglutire* moliebantur *probos; ipſi Orco deglutiendos ſeſe offerunt veluti*, atque *in perniciem ſuam ruunt.*

Vſ. 18. Hunc ſenſum firmat clauſula. Formula בצע בצע *Lucripetam turpem* deſignat, a notione primaria *ſecandi, reſecandi:* quaſi qui undique *exſecant, derodunt, deradunt*, quod *crumenam farciat* ac *diſtendat.* בצע eſt κέρμα; ἀπὸ τοῦ κείρειν: unde & κερματίζειν eodem uſu invaluit. κερδαίνειν quoque & κέρδος, ex eodem fonte dimanarunt. בעליו reſolutum in בעלי בצע *Domini*, vel *Magiſtri* κέρματος, *turpis lucelli*, notat *eidem toto adfectu deditos* & *infixos*: a בעל *turſit;* cujus graves & venuſtas *metonymias*, alia occaſioni explanabo.

Vſ. 20. *Sapientia in platea* תרנה *perſonat;* a רנן *tinnulum tremuit;* proprie in *arcu;* cujus ille ſonus *Arabibus* رنين ,רנין, & رنّة רנה: ut ipſe *Arcus talem ſonum reddens* مرنان מרנן appellitatur. Hinc appoſitiſſima *metaphora* permitti cœpit ad *vocem altam & ſonoram:* ſive ad *clamorem tremulum & tinnulum*, quo *aures* fortius *feriantur.* Hic attenditur *vibrans* & *penetrantiſſima oratio;* prout رنان רַנָּן ad *Altiſonum Oratorem* ſe porrigit. Aliubi *lætam jubilationem* exprimit: aliubi *quiritationem plorabundam.* Hæc ſuis quæque locis quisque aptabit. Poſterius תתן קולה *vocem ſuam dat, edit*, poteſt generalius accipi: poteſt & ſpecialius, *perſonat:* nam *edere vocem* ſæpe valet *tonare:* vide 2 *Sam.* 22: 14. *Pſalm.* 68: 34. *Jer.* 10: 12. Βροντᾶν *tonare* dici *Oratorem potentem*, nemini ignotum.

Vſ. 21. Vocabulum המיות abſolute poſitum vel *turbas* notat *frequentes* & *frementes effuſo* velut *æſtu:* vel, quod malim, *loca ipſa*, quæ *turbis effuſis fervent*, & *æſtuant.* Radix המה *æſtuavit, æſtu efferbuit*, graviſſimis uſibus ſe diffundit in omnem dignitatem, ubertatemque, Linguæ.

Vſ. 22. Thema אהב *amare, diligere*, vim iſtam *ſecundariam* induit a *primaria ſpirandi, adſpirandi, anhelandique;* prout *anhelare aliquid*, eſt *vehementius petere*, & *adamare.* Significationes hæ ſub هب & اهب, aſſervatæ. Forma ex פִּיעֵל in פִּיְעֵל, & ſuppreſſo *Jod*, פֵּעֵל deſcendens, exprimit *affectum intimius fixum.* Sub altera חמד *cupere, concupiſcere, deſiderare, appetere*, quæ item ſecundarii gradus notiones, primaria virtus dat *flagrare*, unde mox *flagrantius appe-*

Digitized by Google

23 Convertamini ad redargutionem meam; ecce ebulliam vobis ſpiritum meum: cognoſcendos deponam penes vos ſermones meos.

23 תשבו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם :

24 Quandoquidem clamavi, & gravati eſtis; tetendi manum meam, & non erat qui purgatam præbuerit aurem.

24 יען קראתי ותמאנו נטיתי ידי ואין מקשיב :

25 Et diſturbaſtis conſilii mei nexam ſeriem; atque redargutioni

25 ותפרעו כל עצתי ותוכחתי לא אביתם :

petere invaluit. Sic חמרת حَمَدَة النار צוות ألتهابها אלנור in *Camuſo* eſt *ſonus ſtrepens flagrantiæ ejus*: & يوم יום מתחמר [illegible] exponitur مشتد الحَرّ *vehementer calidus*, *flagrantiſſimus*. ליץ *ſannio*, a *Themate* ליץ *torſit*, *obliquavit*, id nominis invenit, ab *oculo*, *vultu*, *lingua diſtorquendis*, atque ad *virulentam* illam *illuſionem inflectendis* quam & *Latini* eadem fere anſa appellarunt *ſannam*, quæ *Os cum vultu diſtortum* ſignat. Hinc *ſannio*, *ſannator*, *ſubſannator*, pro *acerbiſſimo irriſore* ac *ludificatore*. Poſtremum כסיל *ſtolidus*; proprie *elumbis*: qui *lumbo infracto torpet*. كسل *torpuit*; *ſegnis & ignavus fuit*.

Vſ. 23. Radix נבע نبع, eſt *ſcaturire*; & quidem cum *ſtrepitu*; quod eſt *ebullire*: *rebullire*: quaſi *bullis excitatis ſcaturire*. Quum *Latina* conſtructio etiam admittat *ebullire copiam*; *ebullire ſcientiam*, convertere ſuſtinui *ebulliam ſpiritum meum*, ad potentiam *Hebræi* ſermonis vividius reddendam. Gravitatem figurationis nemo aſpernabitur, quæ jucundas explanatori venas aperit. In אודיעה illud *deponere* adjeci ex *origine* ידע ودع *poſuit*, *repoſuit*; ſpeciatim *aſſervandum vaſe*, *ciſta* &c. Inde in IV. أودع *depoſuit* quid, *ac ſervandum dedit*: *Communicavit* cum aliquo ſermonem; *commiſit* arcana; *pro depoſito commendavit*.

Vſ. 24. Notiones *renuendi*, *recuſandi*, *nolendi*, quæ ſub מאן *ſpecie Pihhel* in *Lexicis* exhibentur, *ſecundario* tantum gradu ſtare; vel imperitior recognoſcat, ſi modo ad *compoſitionis Latinæ* vim his in verbis attenderit. Simplex illud, quod in omni *primigenia* ſignificatione elucere debet, anquirenti, obtulit ſe *gravem eſſe*: unde *metonymice* ductum ſit *gravari* tanquam *onus*, ac *ſarcinam*, quam quis *ſubire renuat*, ac *recuſet*. Dialectus *Aramæa* frequentat quoque noſtrum מאן pro *tædio* & *moleſtia oneroſa*. Talis *ſarcina* appellatur مَوُونة מאונה & מאנה. Adhuc tamen inter probabilia tantum id haberi velim; donec in plenam probationem evaleſcat. Non tam ſuſpenſo pede verſor ad מקשיב quod integra phraſi eſt מקשיב אזן *purgans aurem*, a קשב قشب *nitidus*, *terſus fuit*. Ita *Jeſaj*. 32: 3. ואזני שמעים תקשבנה & *aures audientium nitidæ*, *purgatæ*, *erunt*: ad figuram illam *Horatianam*,

Eſt mihi purgatam crebro qui perſonet aurem.

Quum *attendere*, vel *arrigere aurem* dicunt *Latini*, cuivis ratio *metaphoræ* patet. Eandem in *Hebræo* quoque fonte contineri, temere aſſeveraretur. *Auſcultare* profundioris eſt Originis vel ab *auſicula* pro *auricula*; unde *auſiculare*, *auſicultare*, *auſcultare*, eſſet *auſiculam præbere*: vel ab *auſe*, id eſt *aure*, *cultare*, *occultare*, ac *recondere*. His omnibus dignius quid, lectiusque, adfert *nitidare*. *tergere*, *repurgare*, *emundare aurem*, figuratione Orientali genio accommodatiſſima: quam & ſub כרה كرى *effodit*, *fodiendo emundavit*

Digitized by Google

אביתם ׃

26 גם אני באידכם אשחק אלעג בבא
פחדכם ׃

27 בבא כשאוה פחדכם ואידכם
כסופה יאתה בבא עליכם צרה
וצוקה ׃

28 אז

ne meæ haud annuiſtis.

26 Etiam Ego in exitio veſtro ridebo: ſubſannabo quum adventabit pavor veſter.

27 Quum adventabit tanquam fragor erumpens pavor veſter; & exitium veſtrum ut procella ingruet: quum irruet ſuper vos anguſtia ſtringens, & anxietas opprimens

28 Tunc

vit rivum, *puteumve*, receperunt: indéque cum magnis interpretibus explicandum duco illud אזנים כרית לי *ambas aures effodiſti mihi*, *ac nitidiſſime emundaſti*: *Pſ.* 40: 7. Vulgaria expoſitio, nec genio Linguæ litat; & *typo*, ad quem ſolet trahi, directe adverſatur.

Vſ. 25. Abſtruſior vis & indoles verbi פרע. Lexica dant, *Nudare*, *detegere*. *Num.* 5: 18. *Lev.* 10: 6. & 13: 45. Nimis dilute. Item *rejicere*, *deſerere*. Et hoc dilutius. Utraque claſſis a *primaria* virtute *ſcindendi*, adfert *diſſolutionem rei nexæ*, & *ordinatæ*; ut quum *crines diſſolvuntur*, ac *diſturbantur*. Item quum *Linea* ſeu *Filum*, quo *nexæ ſunt margaritæ*, aliæve *baccæ*, *ſcinditur*, ac *diſturbatur*. Talis *linea* appellatur نِظَام, a نَظَم, pro quo & نزم נזם effertur, *conſeruit*, *connexuit margaritas*. Hanc *Lineam*, illuſtri figura transferunt ad *diſciplinam pulchre conſertam* ac *connexam*: omnemque *ſtatum bene ordinatum* ac *compoſitum*. Illius *conſertæ lineæ ſciſſionem*, *diſturbationemque*, exprimit noſtrum פרע. Hinc *Jud.* 5: 2. בפרע פרעות *in ſumma diſturbatione rerum omnium in Iſraële*: quum *Lineæ Religionis*, *diſciplinæque omnis eſſent diſciſſæ ac disjectæ*. Geminum, 2 *Chron.* 28: 19. הפריע ביהודה *Lineam diſturbavit in Juda*, *Achazus*; & *perfidiſſime adverſus Jehovam prævaricatus fuit*. Germanum quoque *Exod.* 5: 4. *Quare populum ab operibus ſuis* תפריעו *diſturbata* velut *linea abſtrahitis?* Confer quæ in *Comment.* ad *Job.* 4: 12. deducta. Nec aliud poſtulat *Eſech.* 24: 14. *Ego Jehova dixi*: *adventat* (*quod comminatus ſum*) & *effecero*: לֹא אֶפְרַע, *non luxabo lineam diſciplinæ ſeveræ*; *neque conſolabor*

nivebo &c. Languet, quod ibi dari ſolet, *retrocedam*; vel *omittam*: quæque alia. Languidius etiam, quod in hocce noſtro contextu edi ſolet, *deſeritis*, *omittitis omne conſilium meum*, vel & *rejicitis*. Imo vero *disjicitis* & *diſturbatis* veluti *Lineam ejus aptiſſime nexam*, & *tanquam admonitionum gemmis*, *margaritisque*, *conſertam*. Lucem & gratiam ulteriorem infundet, quod ſtylus ſublimior dat, شنّف الاسماع بجواهر العظات *Gemmis admonitionum aures tanquam inauribus ornavit*: & شنّف بجواهر حكمة أُذُنِي *Aurem meam gemmis ſuæ ſapientiæ tanquam inauribus ornavit.* Voculæ עצה in in *Vſ.* noſtro reſpondet عِظَة *admonitio*, a وعظ יעץ *conſuluit*, *admonuit*: ſpeciatim, de *admonitione ſacra*; unde *Orator ſacer* κατ' ἐξοχὴν واعظ יועץ audit. Confer quæ ad *Nawabigh* annotavi.

Vſ. 26. Aliud *ſubſannandi* verbum לעג, crebro occurſurum, jam illuſtratnm dedi ad *Job.* 9: 23. ubi *Originem* ſitam eſſe oſtendi in *vibratione nictante*; & quidem ſpeciatim vel *oculi*, vel *linguæ*, vel *flagri huc illuc moti*, *aut incuſſi*. Habes fontem unde *illuſio ſannis inſultans* omnem in partem ſeſe diffundat.

Vſ. 27. Negotii aliquid faceſſit Criticis forma שַׁאֲוָה *fragor*; pro qua *Maſorethæ* ſubſtituunt שׁוֹאָה. Hoc ſuſpicionem movit textus minus integri; quippe in quo *Waw* manifeſto vel transpoſitum ſit vitio librarii, vel ſaltem ſupervacuum, ac propterea delen-

28 Tunc inclamabunt me, & non reſpondebo: multo mane quærent me; & me non invenient.

29 Pro eo quod odio habuerunt ſcientiam; & timorem Domini non elegerunt.

30 Non annuerunt conſilio meo, contumaciter ſpreverunt omnem meam redargutionem.

31 At-

28 אָז יִקְרָאֻנְנִי וְלֹא אֶעֱנֶה יְשַׁחֲרֻנְנִי וְלֹא יִמְצָאֻנְנִי׃

29 תַּחַת כִּי שָׂנְאוּ דַעַת וְיִרְאַת יְהוָה לֹא בָחָרוּ׃

30 לֹא אָבוּ לַעֲצָתִי נָאֲצוּ כָּל תּוֹכַחְתִּי׃

31 וַיֹּאכְלוּ

lendum. Temerē. *Waw* illud legitimum. Nempe vel *part. fœm.* eſt שֹׁאָה, שׁוֹאָה per *quietem tert. rad.* pro שְׁאָוָה; unde mollius, *tertia* in pronunciando ſuppreſſa, שְׁאוָה *erumpens fragor*: vel poteſt eſſe *ſubſtant. ſegolat.* quod *maſculine* שְׁאוֹ, in *fœmin.* reddit שְׁאוָה *Sjobwaa*, mox in שְׁאוָה *Sjoo-aa* conſeſſurum, ad *Analogiam*: manente *Waw* ad indicium *Radicis*, quæ שאו eſt; æque ac שְׁאִי; nam & שָׁאוֹן item *fragor*, ad easdem leges *quietis* ex שְׁאָוֹן eſt contractum.

Ibid. Digniſſima Radix שאה quæ in nativam potentiam aſſeratur. *Coccejus* in *Lexico* expoſuit, *Confundi*, *conturbari*; eique שואה eſt proprie *confuſio* ſive *ſubita conturbatio*, *ut a procella*. Alii primo loco ponunt *vaſtari*, *deſolari*; atque inde, quia *vaſtatio* non ſine *ſtrepitu* & *tumultu* fit, *perſtrepere*, *tumultuari*. In *Hithpah.* השתאה *ſtupere*, *obſtupeſcere*; *attonari*; quaſi *vaſtari*; ajunt, aut *deſolari*: at *Coccejo* id proprie ſonat *confundi*. Mitto alia longius nos abductura. Omnia clamant *Originem* adhuc abeſſe. Eam reponunt nobis *Arabes* ſub ثاي שאי *Lacerari*, *diffindi*, *diſrumpi cum fragore*: ut quum *diſcinditur* quod *bene conſutum*, aut *compactum erat*: de *veſte*, *muro*, aliis rebus. In *Gjeubario* citatur ex Poëta veteri

رَاتِقُ الثَّأْيِ اذا النعل زلت

Reſarciens rupturam, *quum calceus impegit.*

Id eſt, *res*, *fortunaſque*, *laceratas*. Inde in ſpecie IV. اثاي השאה eſt *fecit diſrumpi cum fragore* regionem, gentem, pro *ferro*, *flammis*, *graſſando evaſtavit*, *deſolavit*. Sentias hinc pondus Orationis *Hebrææ*, *Jeſaj.* 6: 11. *Uſque dum* שָׁאוּ עָרִים *cum fragore diſrumpantur urbes*: *& terra* תִּשָּׁאֶה *diſrupta crepet in ſiderationem*. Iterum *Jeſaj.* 37: 26. *ad faciendum ut cum fragore diſrumpantur in acervos revulſos Urbes præmunitæ*. Et *Cap.* 17: 23. in *aquis mutua colliſione diſruptis cum fragore ac tumultu*. En שואה *procella cum*

fra-

31 וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דַרְכָּם וּמִמֹּעֲצֹתֵיהֶם יִשְׂבָּעוּ׃

32 כִּי מְשׁוּבַת פְּתָיִם תַּהַרְגֵם וְשַׁלְוַת כְּסִילִים תְּאַבְּדֵם׃

33 וְשֹׁמֵעַ לִי יִשְׁכָּן בֶּטַח וְשַׁאֲנַן מִפַּחַד רָעָה׃

31 Atque comedent de fructu viæ ſuæ; de conſiliisque ſuis ſaturabuntur.

32 Sane averſatio fatuorum trucidabit eos: & liquida ſecuritas elumbium (ignavorum) diſperdet eos

33 Aſt auſcultans mihi, reclinabit ſecure; & liquide tranquillus erit; ſine ullo pavore mali.

fragore erumpens. In *Hithpah.* השתאה eſt quaſi *ſtupore fatiſcere* ac *dirumpi.* Ita ثاء quoque *debilitationem mentis attonitæ* & *ſtupentis* ditione ſua amplectitur.

Vſ. 30. Verbum נאץ *gradum* aliquem *majorem contemtionis* obtinet: qui unde adſcitus ſit, haud liquet. Succurrit نايص in *Camuſo* رافع راسه *caput attollens cum contumacia*, vel *contemtu.* Sed & hoc profundiorem habet *Originem*, quam necdum diſcutio: quod longiora ſpatia requirat.

Vſ. 32. Thema הרג proprie valuit, ut هرج *minutatim cædere, concidere.* Inde *gravem occidionem* ſæpe conſignat: qualis & nunc attenditur. Malui propterea *trucidandi* verbo uti, quod iſtam proprietatem utcumque aſſequitur. De primaria virtute ꝥ שלו in *defæcata*, & *eliquata*, ut ſic dicam, *tranquillitate*, *opulentia*, ac *ſecuritate* inde oriunda, late actum *Origin.* t. II.

Vſ. 33. Pulcre dictum, pictumque, ישכן בטח *reclinabit in plano*, vel *planum reclinabit*; ad *ſummam ſecuritatem* & *fiduciam*, quam nihil infeſtare unquam poſſit, repræſentandum. In poſtremo membro plerosque fugit ſolemnis *Hebraiſmus*, quo מן *abſolutam* infert *negationem*, a *præcidendo* quod in مـن מנן continetur. Quod vulgo datur, *tranquillus erit a timore mali*, dilutius exit. Erectior requiritur ſenſus, & שאנן per ſe concipiendum, illa virtute, quam alibi adſtruxi, *liquide fuſi*, ad *ſummam tranquillitatem* exprimendam. Iſti ſtatui cumulus imponitur per מפחד רעה, quod item per ſe membrum efficit, & clauſulam appoſitiſſimam. *Demto omni pavore mali: absque ut ullus unquam pavor increpet.* Ita *Job.* 21: 9. בתיהם שלום מפחד *Domus eorum pax; demto, præciſo, omni pavore:* & *Hab.* 2: 16. *exſatiatus es inuſtione ignominiæ,* מכבוד *demta, præciſa, omni gloria.* Adde *Pſ.* 107: 25. *emacruit caro mea* משמן *demta pinguitudine omni.* Et *Jer.* 10: 14. *Obbrutuit omnis homo,* מדעת *demta omni cognitione:* uti jam recte Noſtri, aliique.

Digitized by Google

CAPUT SECUNDUM.

Verſ. 1 Fili mi, ſi accipies ſermones meos, & præcepta mea recondes tecum:

2 Aures purgatas præbendo ſapientiæ; inclinabis cor tuum prudentiæ:

3 Quin ſi intelligentiam advocaveris; atque ad prudentiam intenderis vocem tuam:

4 Si veſtigaveris eam ut argentum; & ut theſauros conditos ſcrutatus fueris eam:

5 Tunc intelliges (diſtincte percipies) timorem Jehovæ; & agnitionem Dei invenies.

6 Nam

Verſ. 1 בני אם תקח אֲמרי ומצותי תִצפן אִתך׃

2 להקשיב לחכמה אזנך תַטה לבך לתבונה׃

3 כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך׃

4 אם תבקשנה כַכסף וכמַטמֹנים תַחְפשנה׃

5 אז תבין יראת יהוה ודעת אלהים תמצא׃

6 כי

Vſ. 1. *Accipies* תקח, *Metaphora* illa ſignatiore, quam *Cap.* 1: 3. 5. enotavi. Alterum תצפן *recondes*, item *figurate*, tanquam in *penu*, in *theſauro*. Latius ad *Vſ.* 7. infra.

Vſ. 2. Plena jam phraſi habes הקשיב אזנים *nitidare aures*; *aures purgatiſſimas præbere*. Redi ad *Cap.* 1: 24. & adde *Pſ.* 130: 2. & 2 *Chron.* 6: 40. *ſint aures tuæ* קַשֻּׁבוֹת *purgatæ*. Alia quoque forma *Neh.* 1: 6. אזן קַשֶּׁבֶת *Auris ſemet purgans*. i. e. *aperta* & *promtiſſima*.

Vſ. 7. Nodum nectit criſis *Maſorethica*, quæ pro וצפן margini appoſuit יצפן *recondit*; nempe *Dominus*. Mihi tutius quod in *textu* poſitum, quin & cumulatius: *& recondere æquis*; id eſt, *& quod recondant ſibi æqui*, tanquam theſaurum; ipſa *ſoliditas*; nempe *ex ore Domini* eſt. quæ ſoliditas ſapientiæ *clypeus ſit incedentibus integerrime*. Sic omnia rotundius exire videntur. צפן *condere*, *recondere* in loculo, in theca, in theſauro: unde מַצְפֻּנִים *theſauri*: *Obad. vſ.* 6. itemque צפון *Pſ.* 17: 14. Hinc *Pſ.* 31: 20. *Quam ſpiſſum bonum tuum, quod* צפנת *recondidiſti timentibus tui.* Proprie *compegiſti*, *congeſſiſti in theſaurum.* Nempe صفن in ſtirpe valuit *pangere*, *appingere*, *compingere*: atque inde صُفْن eſt وِعَاء *vas*, *loculamentum*, in *quod aliquid reconditur*. Hinc *Job.* 23: 12. *præ demenſo meo* צפנת *recondidi verba Oris ejus*: tanquam *in penu aggeſſi*, ac *compegi.*

Vſ. 8. חסיד *pius* non tantum de *hominibus*, ſed etiam de *Deo*; *Jer.* 3: 12. חסיד אני *pius Ego*, *ait Jehova*, *non aſſervabo iram in æternum.* Ita apud *Latinos* quoque *pietas* tam *Numinis*, quam *hominis*; a primaria virtute, quæ adfert *ubertatem ſucculentam*, quæ eſt in πῖον, & πῖαρ. Eadem proprietas *Thematis* חסד *uberavit*, *ubertate ſucci affluxit.*

6 כי יהוה יתן חכמה מפיו דעת ותבונה :

6 Nam Jehova dat ſapientiam; ex ore ejus *eſt* cognitio & prudentia.

7 וִצְפֹּן לַיְשָׁרִים תושיה מגן להלכי תֹם :

7 Et quod recondatur pro rectis ſolidum (& quam recondant ſibi recti ſolidam rem;) *quod* clypeus ſit incedentibus in integritate.

8 לנצֹר ארחות משפט [ודרך חסידו ישמֹר :

8 Ad ſervandum itinera æqui juris; & viam piorum ſuorum cuſtodiet.

9 אז תבין צדק ומשפט ומישרים כל מַעְגַל טוב :

9 Tunc diſtincte percipies rigorem juſtitiæ, & æquitatem juris; & complanationes, omnem orbitam boni.

10 כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך יִנְעָם :

10 Quoniam intrabit ſapientia in cor tuum; & cognitio animæ tuæ delicata erit.

11 מזמה תשמר עליך תבונה תִנְצְרֶכָּה :

11 Solertia excubias aget ſuper te; prudentia te tuebitur.

12 להצילך מדרך רע מאיש מדבר תהפֻכות :

12 Ad eripiendum te e via mali; e viro loquente perverſitates.

13 העזבים

13 De-

fluxit. Eſt *Arabum* حشد, unde in *Camuſo* extat حشدت الناقة *uberibus plenis affluxit Camelus*; quæ inde حَشود *dicta*: itemque عين حَشّد עין חסד *fons affluens jugiter, & exuberans.* Hinc חסד حشد invaleſcere cœpit pro *ſtudio promtiſſimo omnis officii*, in *quod quis velut exuberat.* Ita חסד nunc *virtutem* ſignat & *pietatem*: nunc *munificentiam*, & *benignitatem*; nunc *officium* omne *humanitatis*, *ſummo ſtudio oblatum*, *præſtitumque.* Hæc qui obſervant, *Exuberantium* חסידים titulo inſigniti.

Vſ. 10. בא hic non ſimpliciter eſt *venire*, vel *intrare*; ſed *intrare tanquam in hoſpitium.* Sic *Arabibus* בָּאה بَاءَة eſt *manſio*, *hoſpitium*: ut & مَبَاءَة מבואה *diverſorium*: & verbum ipſum بَاء בוא ſpeciatim *intravit hoſpitium.* Unde apud *Golium*, بَوَّأ *paravit hoſpitium, vel manſionem, in eamve recepit, atque ibi locavit.* Verbum נעם *ſuavem, delicatum, amœnum eſſe*, iſtas *metonymicas* notiones induit, a *propria* & primaria *mollitiei*, & quidem *tenerrimæ*, quæ *teneritudine* ſua *mulceat.* Ita נועם ناعم exponitur, *Mollis*, *lenis*, *tener*, *amœnus*, *delicatus*, *voluptate omni juvans.* & נעים نعيم *commoditas*, *voluptas*; *opes*; *bona omnia*, *quibus quis fruitur & deliciatur.*

Vſ. 11. Jucundus luſus in מזמה תשמר עליך *Solertia excubias aget ſuper te.* Nempe מזמה a זמם *adſtrinxit*, proprie ſonat *adſtrictionem* illam *mentis*, qua quis ſe ſolertius applicet, & intendat, ad agendum. שמר generatim *ſervare*, *cuſtodire*, ſpeciatim *cuſtodem agere*, *excubare*, *vigilare*, in Origine valet *ſuccingi.* Unde ad *vigilem curam*, *cuſtodiamque* facilis tranſitus.

 Vſ. 15.

13 Derelinquentibus itinera planiſſima, ad incedendum in viis horridæ caliginis.

14 Qui lætantur quum patrant malum; exultant in perverſitatibus nequam.

15 Quorum diſtorta ſunt itinera; quique in orbitis ſuis flexuoſi ſunt.

16 Ad eripiendum te a femina aliena, a peregrina, quæ lubricat ſuos ſermones.

17 Quæ

13 העזבים ארחות ישֶׁר ללכת בדרכי חשך :

14 השמֵחים לעשות רע יגילו בתהפכות רע :

15 אשר ארחתיהם עִקְּשִׁים ונְלוֹזִים בְּמַעְגְּלוֹתָם :

16 להצילך מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה :

17 העזבת

Vſ. 15. עִקֵּשׁ non *perverſus* tantum, ſed majore illo gradu, qui in *diſtortus* cernitur. Monui jam ſub fine *Clavis Dialect.* in *Addend.* collato عقص, & عقيصة *torta, in ſpiras contorta coma.* Adjicio nunc ex *Camuſo* عقش pro *flagellis contortis* & *diſtortis palmitum :* nec non pro *ſpecie oleris contortuplicati:* quemadmodum Thema ipſum عقش eſt *contorſit*, *contortuplicavit.* Verbum לוז non *receſſit* proprie, quod *Lexica* offerunt, ſed *flexit*, *obliquavit*; ut لاذ, & لاز. Inde لَوْذ *flexus*, *ambitusque*, *montis:* itemque *flexus vallis fluminisve.* Inde jam נלוזים non *retrocedentes*, quod Cl. *Cocc.* exhibet, ſed *flexuoſi*, *flexibus multis obliquati.*

Vſ. 16. Minus concinne אמריה החליקה a plurimis converſum, *ſermonibus ſuis blanditur.* Genius Linguæ poſcit, *ſermones ſuos lubricat*, *glabros & lubricos reddit.* חָלַק ut خلق eſt *lævis*, *glaber*, *lubricus fuit*; *Gen.* 27: 11. 16. Inde חלקות *lævitates glabræ*, *lubricæ*; *Pſ.* 73: 18. quæ & ſignantiore forma חלקלקות *Pſ.* 35: 6. & alibi. Inde *Pſ.* 55: 2. חלקו מַחְמָאֹת פיו *Lubrica ſunt butyracea oris ejus.* Simile occurret *Prov.* 5: 2. חלק מִשֶּׁמֶן חִכָּהּ *Lubricum eſt præ oleo palatum ejus.* Utrobique duplex ſe potentia exerit, altera propria, quæ *butyro* congruat; & *oleo:* altera impropria, quæ verbis *mollibus*, *lævigatis*, *blandis*, & *adulatoriis* quadret. *Glabram*, & *lubricam facere linguam* החליק לשון habes *Pſ.* 5: 7. ubi iterum minus feliciter vulgo, *blandiri lingua:* quia ſic venuſtus ille color, quo *blandimenta* pinguntur, non lucet. Admirabiliter conformatum *Pſ.* 63: 3. החליק אליו בעיניו *Lubricat erga ſeſe oculis ſuis:* hoc eſt, *oculis lubricis ſemet miratur*, *circumſpicit*, *adulatur.* Infra *Cap.* 7: 21. habebimus חֵלֶק שְׂפָתִים *glabritiem lubricam labiorum*; ubi cum *amatoriis blanditiis*, *laſciviæ lubricitas* conjungenda. Pariliter & hic, *lubricare ſermones* haud dubie *blandimenta laſciva* complectitur.

Vſ. 17. אַלּוּף aliis *ductorem* ſonat, aliis *Amicum.* Utrumque in *Maritum* quadrat. Thema أَلِفَ אלף adfert *conjunctionem intimam*; atque inde apud *Arabes* exponitur; *aſſuetus fuit. conſuevit. didicit:* item *manſuefactus eſt:* itemque *copulavit*, *ſociavit*, *conjunxit.* أَلِف *familiaris ſocius*, *conſuetudine junctus*; qui & אלוף الوف, nec non אליף اليف. A *conjunctione* deſcendit אלף الف *mille*, quaſi *conjunctio & copulatio major* numerorum. Eadem vox *familiam* quoque & *cognationem* deſignat; itidem a *conjunctione.* A *manſuefactione* vel *aſſuefactione* ducta eſt no-

Digitized by Google

17 העזבת אלוף נעוריה ואת ברית אלהיה שכחה :
18 כי שחה אל מות ביתה ואל רפאים מעגלתיה :
19 כל בָּאֶיהָ לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים :
20 למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר :
21 כי ישרים ישכנו ארץ ותמימים יִוָּתרו בה :
22 ורשעים

17 Quæ derelinquit Socium juventutis ſuæ; & fœdus Dei ſui oblivione delet.
18 Sane ſidit ad mortem domus ejus; & ad Orcinos orbitæ ejus.
19 Omnes intrantes eam non revertentur; & non aſſequentur itinera vitæ.
20 Quocirça ambulabis in via bonorum; & itinera juſtorum cuſtodies.
21 Nam recti inhabitabunt terram; & integri in ea nervabuntur.
22 At

notio tertia *bovis*. Inde & *diſcere* ſuccrevit, quaſi *aſſueſcere*, *aſſuefieri*: ut *docere* in *Pihh.* quaſi *aſſuefacere*: *exercere*, *familiari exercitio erudire*: prout *Arabes* id enucleant. Pro *Amico* & *ſocio intimo* אלוף noſtrum haud dubie venit *Pſ.* 55: 14. nec non *Prov.* 16: 28. & 17: 9. ubi attenditur ad Originem *ſumma familiaritate copulati* ac *conjuncti*. At *Jer.* 11: 13. cohærent כבש אלוף *Ovis manſuetiſſima*, *familiariſſima*. Quod attinet ad ſignificationem *Ducis*, *Ductoris*, in noſtro אלוף, eam non a *Bove* deſcendiſſe, ſed a *ſocio junctiſſimo*, prout صاحب *ſocius*, *comes*, in poteſtatem *præfecti* commigravit, alibi jam ſubmonui. Quodcumque ergo ſequare, *ſocium* habebis *conjunctiſſimum*.

Vſ. 18. Plerique dant; *declinat ad mortem domus ejus*. Alii maluere, *declinat* adultera *ad mortem domum ſuam*, vel *quoad domum ſuam*. Acute *Cocc.* in *Lex. Nam depreſſum eſt ad mortem*, *domum ejus ire*: ut prius membrum *imperſonaliter* concipiatur; poſterius in *ellipſi*. Conatus hi poſteriores inde nati, quod בית & שחה *genere* videantur diſcrepare. At quum *Segolata* fere communia ſint, ſcrupulus ille tanti non eſt: præterquam quod in totum levari poſſit, ſi *He paragogicum* habeatur. Pro *declinat* autem, vel *vergit*, reddendum potius *ſidit*, *ſubſidit*, *ad mortem Domus ejus*: nam ساخ per رسب *ſubſedit*, *immerſus fuit* exponitur in *Camuſo*: & تسوّخ eſt *immerſus fuit in lutum: ſubſedit in fundo*. Eadem eſt potentia Sororiæ Radicis ثاخ, quam *Phiruzab.* in *Camuſ.* declarat per خاض *mergi in profundum*. Hinc שוחה & שיחה *foſſam* conſignant, & quidem *lutoſam*, *in qua ſidatur*. Quid ponderis contextui superaddat iſta imago, nemo non cernit. Abſtruſius vocabulum רפאים *Rephaim*, late diſcuſſi ad *Job. Cap.* 26: 5. ubi *Orcinos* reddidi, ſive *Manes Orco addictos*.

Vſ. 19. Habet aliquid in receſſu illud; *ineuntes eam non redibunt*. De *vaſtis* nempe & *imperviis deſertorum*, aliiſque *viis inviis*, in *præcipitia* ac *voragines* deferentibus, dicunt Orientales, *non datur ex hac via reditus*. Hoc decentiſſime hic applicitum; ad *certiſſimum exitium talis commercii* depingendum.

Vſ. 21. Verba ישכנו, & יותרו ſumma cum venuſtate reſpondent ſibi invicem, reſonantque. Prius *reclinari* hic ſpeciatim notat *tendere*, *tentorio poſito occupare*, & *habitare*: poſterius יותרו *nervabuntur* oculis ſubjicit *nervos*, ſive *funes nerveos*, quibus *tentoria* firmantur. Ita *Jer.* 10: 20. *Tentorium meum evaſtatum eſt*, *nervi mei convulſi ſunt*. Et *Exod.* 35: 18. *paxilli* המשכן *Tentorii*, *Atriique*; & מֵיתריהם *nervei funes eorundem*. Apparet ישכנו *reclinabuntur*, *reſidebunt*; & יותרו *nervabuntur*; *nervis*, *funibus bene firmis irroborabunt in terra*, ſibi invicem recinere. De שכן ejusque *proprietate* infra. Nunc Radix יתר enucleatius pan-

22 At improbi exſcindentur ex terra; & perfidi ex illa everrentur.

22 ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים יִסְּחוּ ממנה :

CAPUT TERTIUM.

Verſ. 1 Fili mi, inſtitutionem meam ne obliviſcaris, & præcepta mea ſervet cor tuum.

2 Nam

Verſ. 1 בני תורתי אל תשכח ומצותי יצר לבך :

2 כי

pandenda: in *Lexicis* redditur *excellere*, *præſtare:* item *reliquum eſſe*, *ſupereſſe*, *redundare.* יותר *reſiduum*, *amplius*; יִתְרוֹן & מותר *præſtantia*; *excellentia.* Itemque *Segolatum* יֶתֶר tripartita notione *Reſiduum*; *excellentia*; *nervus* aut *funis.* Nihil in hiſce *primarium*; & fruſtra acumen ſuum in iisdem digerendis fatigarunt homines Eruditi. *Primario* proximum haud dubie יתר *nervus.* Is a *Græcorum* νεῦρον; quod ἀπὸ τοῦ νεύειν *nuere*, *tremulum vibrare.* Eadem proprietas verbi יתר, وتر, quod eſt inter ὀνοματοπεποιημένα, conſignans *intenſiorem illum tremorem*, qui reddat ſonum *Tir.* Inde apud *Golium* in II. *Specie* habes, *tetendit* arcum, *obducto nervo*, & quidem *validius.* In IV. item אותר اوتر *nervum obducens tetendit* arcum: & توتر תותר *durus tenſusque fuit* nervus: veluti *Tir* reſonans. Ex hoc fonte יתר وَتَر eſt *Nervus*, ſive *arcus*, ſive *citharæ*, & quidem *tenſus.* ותרה وَتَرَة *imbrex* naſi; *frænum* linguæ. *Sphincter*: *vinculum* ſive *nervus dorſi.* Itemque, *pars illa arcus unde emittitur ſagitta.* Vides in omnibus illud *intenſe vibrans*: quod & loca *Biblica* exerunt, ubi יתר pro *nervo* adhibetur; ſive *arcus*, ſive *tentorii*, vel & pro *funibus firmis* generatim. *Pſ.* 11: 2. & 21: 13. *Job.* 30: 11. *Jer.* 10: 20. *Jud.* 16: 7, 8. 9. Inſigni *figuratione* dictum *Job.* 4: 22. *Ecce nervus eorum, qui in ipſis, eſt Nihil* לא τὸ μηδὲν; & quidem נסע *revulſum*, *ſemet convellens*, *conſcindens*, *lacerans* mole mortalitatis ſuæ. Habes cum iſto *Nervo*, *Robur vibrantiſſimum*; ſentisque quomodo ultro hinc ſuccreverit poteſtas *excellentiæ*, & *præſtantiæ*: nec non *vigoris durantis.* Hanc ad anſam *part. præſ.* יוֹתֵר *vibrans*, notate cœpit *eximium*, *amplius*, *præcellens*; & יתרון *præcellentiam*, quæ *vibret* quaſi *præ* aliis, ſupra eas *eminens.* Signatiſſime *Gen.* 49: 4. *Ruben primogenitus meus Tu*, *robur meum & principium virium mearum*; יתר שאת ויתר עז *vibrans nervus eminentiæ*, & *vibrans nervus vigoris.* Eodem colore mox *Vſ.* 5. ſubnexum, *Tumor tanquam aquarum*; אל תותר *neutiquam nervum facies vibrantem* i. e. *neutiquam dignitate & robore præcelles*; *quia torum conſcendiſti paternum.* Completiſſime etiam *Deut.* 30: 9. & 28: 11. הותירך *nervabit te Dominus in omni opere manuum tuarum*; *in fructu ventris*, *in fructu agri &c.* hoc eſt, *nervo* in his omnibus *durante*, & *vibrante*, *te augebit*, ut *viribus*, *opibus*, *fortunis*, *emineas*, atque *præcellas.* In hanc amplitudinem quoque reſolvendum exiſtimo noſtrum יותרו *nervabuntur* quod proprie *Tentorium* depingit, *nervis funibusque tenſis* quam firmiſſime revinctum: improprie *fortunas vibrantes*; omnique *opulentia* ac *dignitate præminentes.* Vulgo hic reddi ſolebat, *relinquentur*, *reliqui erunt*, ex altero illo uſu, quo יתר etiam *reliquias* aliquando deſignat, & נותר *reliquum fieri.* Is cum ſuperiore illo ita eſt connexus, quod *vibrationem*, *vibramen*, *nervum*, quoque uſur-

Digitized by Google

2 כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך׃

2 Nam longitudinem dierum, annoſque vitæ, & pacem, addent tibi.

3 חסד ואמת אל יַעַזְבֻךָ קָשְׁרֵם על גרגרותיך כתבם על לוח לבך׃

3 Virtus & fides ne derelinquant te; alliga eas cervicibus tuis; ſcribe eas ſuper tabula cordis tui.

4 וּמְצָא־חן ושֵׂכל טוב בעיני אלהים ואדם׃

4 Et invenito gratiam, ac maturitatem uberem, in oculis Dei hominumque.

5 בטח

5 Con-

ſurparint, pro *eo*, *in quo* aliquid *vigoris* ac *durationis* adhuc remanſit. Sed hoc jam dignitatem hujus ſenſus ne attingeret quidem, nedum expleret.

Vſ. 22. Verbum יִסָּחוּ a multis accipi video, tanquam *fut.* in *Niphh.* a נסח, quod *Coccejo* eſt *auferre*. Unde hic dat, *perfidi auferentur ex ea.* Addit, *niſi ſit ex kal*, imperſonaliter, *perfidos auferent ex ea.* Sane נסח نسخ *tranſitivum* eſt, valetque *vulſit*, *revulſit Prov.* 15: 24. *Pſ.* 52: 7. ubi יסחך מאהל non ſimpliciter eſt, *evellet te e tentorio*; ſed *evellet*, extirpabit te funditus, *ne ſis tentorium*: ne *familiam amplius ullam* in terris *efficias*. Sed quia יִסָּחוּ pro יִסְחוּ durius eſt, quam ut digeri queat, vel *imperſonale* illud ſequendum, *perfidos revellent ex ea*; vel decurrendum ad סחה *eraſit*, *e-verrit*; unde in *fut. Nipb.* exiſtit opportuniſſimus ſane ſenſus, *perfidioſi everrentur ex ea.* Rariuſcule occurrit in *Bibliis*, ubi tantum *Eſech.* 26: 4. reperitur סחיתי עפרה *everram pulverem ejus ex ea*: & סחי *purgamentum quod everritur*: *Thren.* 3: 44. In *Dialecto Arabum* pertritum سحب, idem quod جرف *verrere*, *verrendo extergere*, *eradere*, *aſportare*. Ejus *partic.* ساحبة ſpeciatim eſt *fluxus* omnia *radens*, *verrens*, *aſportans.* Iſtam imaginem huc lubens admoverem.

AD CAPUT TERTIUM.

NOTÆ.

Vſ. 3. Conjunctim ire amant voces חסד ואמת, pro nativa indole *Ubertas & firmitas.* De Deo *Pſ.* 25: 10. & 89: 15. De hominibus *Gen.* 24: 49. & 47: 29. *Joſ.* 2: 14. Utroque uſu adfert *uberrimum & ſinceriſſimum ſtudium bene faciendi*, ubique *firmum* ac *conſtans*; neque uſpiam *fallens* aut *deficiens.* De *hominibus* quidem nil commodius ſuccurrit, quam *virtus & fides*, quæ omne genus officiorum ſincere, ac conſtanter præſtitorum, includunt. Graviſſime poſitum, *ne derelinquant te*, inverſa ſyntaxi, qua quis dicitur עזב חסד ואמת *derelinquere virtutem & fidem*, ut *Gen.* 24: 27. quum longius inde deflectit, atque officii curam abjicit. Nunc contrario ordine, *virtus & fides* dicuntur *aliquem derelinquere*, quum eum ſibimet velut permiſſum ruere & vagari ſinunt, omni ejus cura quaſi ac cuſtodela abjecta. Hoc ſententioſum habet decus; & fortius penetrat. De formula *Religa eas ſuper cervicibus tuis*, mox ad *Vſ.* 22. aliquid dabo.

Vſ. 4. *Et invenito.* Eſt ſolemnis conſtructio, qua *Imperat.* cum mandato, ponitur pro *futuro* promiſſionem ferente, ac ſanciente. Notiſſimum illud, *Fac hoc, & vivito*: pro *tum certiſſime vives.* Sic 2 *Chron.* 20: 20. האמינו והצליחו *Credite, & proſperi eſtote.* Notabilis ſeries *Pſ.* 37: 3. *Confide in Domino & fac bonum*: hæc officii: *Reclinis habitato terram*, & *paſce ſecuritatem*: hæc promiſſi, & fructuum Divinitus reddendorum.

Digitized by Google

5 Confide in Jehovam, toto corde tuo; & prudentiæ tuæ ne innititor.

6 In omnibus viis tuis agnoſce eum; & ille complanabit itinera tua.

7 Ne ſis ſapiens in oculis tuis; timeto Jehovam; & recedito a malo.

8 Sanatio *id* fuerit umbilico tuo; & irrigatio tuis oſſibus.

9 Ho-

5 בְּטַח אל יהוה בכל לבך ואל בינתך אל תִּשָּׁעֵן׃

6 בכל דרכיך דָעֵהוּ והוא יישר ארחתיך׃

7 אל תהי חכם בעיניך ירא את יהוה וסור מרע׃

8 רִפְאוּת תהי לְשָׁרֶּךָ וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ׃

9 כבד

rum. Exempla aggerere ſuperſedeo. שכל טוב *maturitatem uberem* proprie ſonat. Hæc cum *prudentia felicem* nunc *ſucceſſum* amplectitur. Redeatur ad *Cap.* 1: 3. Poſſes quoque, *maturitatem boni; uberis;* in *neutro;* eadem amplitudine.

Vſ. 5. בטח proprie *complanari*, *ſterni in planum*: ut quum *æquor ſternitur* ac *complanatur*. Ad *Vſ.* 23. *Arabum* بطح exprometur. Inde ad *ſecuritatem mentis complanatæ* veluti, atque *in plano*, *tutoque reſidentis*, pingendam, traducitur. Succinit alterum נשען, quod eſt *fulciri*, vel *ſemet fulcire*, *ſuffulcire*.

Vſ. 8. In mentione *umbilici* alluſum eſſe ad *fœtum* in utero materno per *umbilicum* alimenta recipientem, exiſtimant plurimi: quaſi ſenſus foret, ſicut fœtui per umbilicum ſubminiſtratur nutrimentum, ſic timor Domini vires & robur vitale menti tuæ ſubminiſtrabit. Aliis placet *umbilicum* hic *ſynecdochice* complecti *ventrem*, *viſcera*, *Cor* ipſum. Cl. *Cler.* בְּשָׂרֶךָ *carnis tuæ* commodius legi poſſe cenſet: nec tamen quicquam demutat, *quod multa loquendi genera ſint Orientalibus*, *quorum rationes nemo adſequatur*. Ea ſane culpa eſt eorum, qui vetuſtiſſima, & conſummatiſſima, Orientis monumenta ſine ſtyli geniique Orientalis profundiore cognitione enucleari poſſe confidunt. سُرّ שר, *fœm.* سرة שרה *umbilicus*, figuram præbet *meditullii*, & *centri*; itemque *abditi* & *profundi receſſus*. Figura *Græcis* quoque placita, quibus ὄμφαλος τῆς γῆς *umbilicus terræ* vocabantur *Delphi*, quod in *meditullio orbis* Oraculum hocce conſtitutum crederent. Crebro apud *Pindarum* reperias; apud *Callim.* quoque *Hymn.* 6. habes ὀμφαλὸν Σικελίας *Ennam*; unde *Cic. in Verr.* hauſit quum eandem hanc *Cereris* antiquam *ſedem* appellat *Siciliæ umbilicum*. Quid? quod *Livius* dixerit, *Ætolos umbilicum Græciæ incolere*. Fons omnibus *Homer. Odyſſ.* 1: 50. *Inſula in circumflua*, ὅτι τ' ὄμφαλός ἐστι θαλάσσης, *ubi umbilicus eſt maris*. Ubi *Schol.* ὄμφαλος τὸ μεσαίτατον, *umbilicus*, *meditullium*. Largius ſibi indulget Genius Orientis, qui *umbilicum* etiam *Cordis* admittunt, pro ejuſdem *meditullio*, atque *abditiſſimo* ſimul *receſſu*. Apparet שר *umbilicum* hic *meditullium corporis* & *cordis* junctim exprimere; quemadmodum עצמים *oſſa* eorundemque *medullas*, pro *corporis* & *mentis* ſimul *firmamentis* venire nemo inficias iverit. *Sanatio umbilici* hic inducta; quod *fomenta* iſti parti admota vim ſuam per omnia didant, ac diffundant. Ad hanc rationem reverentia Numinis, & odium omnis mali, *ſanitatem* præſtat *corpori*, *ſanitatem* animæ; atque utriusque *facultates intimas firmat*, ac *ſerenat*: confer quæ ad *Job.* 21: 24. annotata.

Vſ. 10. Splendide dictum; *Diſtenduntur*, *differcientur apothecæ tuæ ſaturitate*: i. e. *omni copia ſatiante*. Ita شبع *Satur*, pro *divite & copioſo*. Et verbum in *Diw. Hud.*

رايث

Digitized by Google

9 כבד את יהוה מהונך ומראשית כל
תבואתך :
10 וימלאו אֲסָמֶיךָ שָׂבָע ותירוש יְקָבֶיךָ
יִפְרֹצוּ :
11 מוסר יהוה בני אל תִּמְאָס ואל תָּקֹץ
בתוכחתו :
12 כי את אשר יאהב יהוה יוכיח וכאב
את בן ירצה :
13 אשרי

9 Honora Jehovam de opibus tuis; & de primitiis omnis proventus tui.
10 Et diſtendentur apothecæ tuæ ſaturitate; & muſto lacus tui erumpent.
11 Diſciplinam Jehovæ, fili mi, ne exulcereris; & ne dirumparis ſub redargutione ejus.
12 Nam, quem amat Jehova, redarguit; & ut pater filium, quem acceptum habet.
13 Bea-

رايت معاشر يثني عليهم
اذا شبعوا واوجههم قِباح ۞

Vidi ſamilias, quæ laude concelebrantur,
Ubi Saturæ ſunt; quantumvis fœdo ſint vultu.

Ubi *Schol.* اذا كانوا ذَوِي مال *quum opulenti evaſerunt.* יְקָבִים non ſunt *præla, torcularia;* ſed *Lacus, in quos vinum excipitur.* Thema وقب apud *Arabes* conſervatum notat *cavum eſſe, excavari.* Inde وَقْب omnis *ſcrobs* profundius *excavata;* & quidem in *ſaxo;* ubi aqua reſtagnat. *Puteus in petra, altitudine unius aut alterius* Orgyiæ. תירוש *muſtum*, ſuum ſibi Thema repoſcit תרש, adhuc exulans e *Lexicis*, ترش *agilis fuit; ferbuit.* A Specie פיעל deſcendit, quæ *Jod* ſibi inſertat. Minus commode ſub ירש ordinatum. פרץ *rupit, erupit, prorupit;* ſpeciatim in *aquis*, quum *victis obicibus ſeſe diffundunt.* Hinc ad *copiam prorumpentem* traductum. Vide *Gen.* 30: 30. ויפרץ לרב *& prorupit in multitudinem:* & confer *Job.* 1: 10. quæque ibi prolata.

Vſ. 11. Egregie ſe ſuſtinent, amicamque inter ſe opem præſtant, verba מאס & קוץ. Prius ex Origine deſignat *ulcerationem, exulcerationem purulentam* vulneris. Hanc in Sacris quoque extare, diſcas ex *Comment.* in *Jobum.* Tranſitus hinc proclivis ad *animum exulceratum*, & *purulento* velut *affectu alienatum.* Hoc apud *Golium* eſt *ſuccenſuit.* Tranſitive quoque, *Turbavit rem, amicitiamque* inter eos: proprie *exulceravit animos.* Qui iſtud *malum ulcus affricat* appellatur مايس *exulcerator*, quo titulo inſignitur نمام *obtrectator virus ſpargens.* Eandem figuram admiſerunt ſub شاف *laboravit malo ulcere:* item *odit.* Ita *Gjeub.* يقال شَئِفْتُ فلانا اي ابغضته *Dicitur ulceratus fui illum, pro odio eum babui.* Pulchra, & in proverbii vim dimiſſa, locutio, استاصل شَأْفَتَه *extirpavit malum ulcus ejus:* i. e. *odium contumax; averſationem purulentam, atque propter malum virus inſanabilem.* Ut autem hic Gloſſographus hanc Radicem, ita *Phiruzabad.* ماس improprie expoſuit per بغض *odio babuit:* prout proprie expoſuerat اتسع الجُرْح *diductum biavit ulcus, vulnusve.* Succinit in eandem *metaphoram* alterum قاض קוץ *diſſiluit cum fragore, diruptus fuit.* Inde ſubſumta *ſecundaria* poteſtas *nauſeæ, & tædii graviſſimi:* quo quis *diſſilit* veluti, aut *diſrumpitur.* Qui conſimiles uſus figuratiores in *Græcia*, in *Latio*, compertos habent, eorumque dignitatem agnoſcunt, illa orationis lumina *Hebræis* quoque vindicari, haud ægre ferent.

Digitized by Google

13 Beatus homo qui invenit ſapientiam; & homo qui depromit (impetrat) intelligentiam.

14 Nam uber negotiatio ejus præ negotiatione argenti; & præ auro proventus ejus.

15 Pretioſior eſt gemmis; & omnia monilia tua non æquabunt eam.

16 Longitudo dierum in dextera ejus; in ſiniſtra ejus divitiæ & gloria.

17 Viæ

13 אשרי אדם מָצא חכמה ואדם יָפיק תבונה :

14 כי טוב סַחְרה מסְחר כסף ומחרוץ תבואתה :

15 יְקרה היא מפניים וכל חפציך לא ישוו בה :

16 ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד :

17 דרכיה

Vſ. 13. Geminam anſam habet verbum יפיק. Plurimis eſt, *qui expromit intelligentiam*; e *ſuo* ſcilicet *penu* largius inſtructo. At *Cocc.* maluit *qui impetrat intelligentiam*, ex *manu* & *penu* Dei. Adblanditur; ut cum præcedenti membro conjunctius: nec dubitare patitur *Cap.* 8: 35. infra: *qui me invenit*, *invenit vitam*, ויפק רצון & *impetrat benevolentiam a Jehova*, tanquam *ex promtuario*. Adde *Cap.* 12: 2. & 18: 22.

Vſ. 15. Criſis *Maſorethica* pro פְּנִיִּים legere jubet פנינים; ad formam hoc in Libro ſæpiuſcule recurſuram, atque apud alios quoque Scriptores Sacros ita reperiundam. Erit ergo indicium manifeſtiſſimum Textus minus integri, & unius literæ ſaltem damnum paſſi. Sic quidem multi decernunt: ſed non ad fundamenta veræ *Critices*; quæ ſancit, nil pronunciare, ubi fontes *Linguæ* haud patent. Quid ſonet vocabulum פנינים, & a qua deſcendat ſtirpe, non liquet. Sunt qui *carbunculos* reddant, ſunt qui *pyropos*; ſunt qui *corallia*; ſunt qui *gemmas* generatim. *Boch. Hieroz. part.* 2. contendit pro *margaritis*; ductus potiſſimum vicinitate ſoni cum πίννα *pinna*, pro *concha margaritifera*. Probatio parum tuta. Qui *pyropos*, vel & *corallia* adſumſere, inducti ſunt loco *Thren.* 4: 7. *Rubebant præ Penynym.* Id quum *margaritis* parum convenire videretur, obſervavit ὁ πάνυ *rutilare* etiam dici de iis, quæ *eximio candore prænitent*. Vides incerta omnia. Radix quoque minus certa. Vulgo ſtatuitur פנן, unde פִּנָּה *angulus*. Alii ipſum illud פִּנָּה *angulus* a פנה *obvertit* derivant; unde פָּנִים *facies. plural.* Suſpicabar olim, ex altera ejus forma פְּנִין, procuſum פְּנִינִי *in diverſas facies perpolita gemma.* Ejusdem *ſingulare* ἀναλογῶς dare potuit פְּנִיִּי, *multam in faciem politus lapis pretioſus.* Inde פְּנִיִּים integritatem ſuam ſatis defendit: quæ munitior adhuc erit, ſi pro פְּנִינִים reſtituatur in *ſing.* פְּנִינִי, a פני, ex ſpecie *Pehalhel*, ut עֲרִירִי *valde nudus*, a ערה, ערי. Sic פְּנִיִּי & פְּנִינִי unius *Radicis* ſint ſorores, quæ *gemmam multa arte expolitam* conſignent. Sequens חֲפָצִים *oblectamenta*, omne id, in quod *inclinatior fertur adfectus*, hic *monilium* & *Cimeliorum* ſignificationem adfert; κατ' ἐξοχὴν· re ipſa, & ſerie, vim hanc poſtulante. Confer infr. 8: 11.

Vſ. 17. נתיבות non ſunt *ſemitæ*, ſed *aggeres elati*, & *viæ amplæ*, *eminentes*, *regiæ*: a *Themate* נתב; quod in *Bibliis* nuſpiam occurrens, ex *Dialecto Arabum* intelligitur valuiſſe *eminuit.* Sic in *Camuſo*: نتب نهد ونتا *Verbum* נתב *eſt protuberare & altius eminere.* Verbum דרך *inceſſit; calcavit;* item

17 דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום :

18 עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר :

19 יהוה בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה :

20 בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל :

21 בני

17 Viæ ejus viæ amœnitatis; & omnes aggeres ejus pax.

18 Arbor vitæ illa apprehendentibus eam; & retinentium eam quivis beatus prædicandus eſt.

19 Jehova in ſapientia fundavit terram: firmavit Cœlos in prudentia.

20 In ſcientia ejus abyſſi effiſſæ ſunt, (proruptæ) & æthereæ plagæ deſtillant rorationem.

21 Fi-

tem *tetendit* arcum; proprie eſt *glomeravit*. Inde *via* a *glomeratione pedum* dicta.

Vſ. 20. Plus in ſinu continet illud, *ruptæ ſunt abyſſi*, quam frons affert. Figuratiſſima eſt locutio, duplici *metaphora* ſplendens. Prima deſumta eſt a *fœtu*, qui *effinditur*, & *excluditur*: ut *Eſaj.* 59: 5. & 34: 15. Altera, a *copia aquarum*, *quæ effindi* dicitur *e gremio terræ*; quum *ſcaturit* & *effunditur*. Huc feruntur loca *Eſaj.* 35: 6. נבקעו במדבר מים *effiſſæ ſunt*, *eruperunt ſeſe in deſerto aquæ.* ἐῤῥάγησαν. LXX. Et in *Pibb. Hab.* 3: 9. נהרות תבקע ארץ *fluvios effindebat*, *findente impetu ſcaturiebat terra*: iterum *Job.* 28: 10. בצורות יארים בקע *in rupibus æſtuaria effindit*: facit *prorumpere*, itemque *Pſ.* 78: 15. abſolute יבקע צרים במדבר *effindebat rupes in deſerto; & potandas dabat tanquam abyſſos copioſiſſime.* Ad priorem claſſem pertinere ſuſpicor, quod negotium faceſſit 2 *Reg.* 15: 16. *Tunc percuſſit Menahem Tiphſacham & omnes terminos ejus* את כל ההרותיה בקע *omnes ejus gravidas effidit*, id eſt, *fecit abortiri.* Eſt formula proverbialis, apud *Arabes* pertrita, qua *diriſſima ſtrages* pingitur. Occurrit etiam 2 *Reg.* 8: 12. *Amos* 1: 13. & *Hoſ.* 13: 16. Sed de eo quidem ampliare nunc malim. Ad geminatam autem heic loci *translationem* contendi velim *Job.* 38: 8. Origo eſt, *crepare; cum crepitu findi*, *diffindi.*

Ibid. Themati רעף lucem adfundit *Arabum* رعف, proprie in *utre* ita *pleno* ac *diſtento*, ut *orificium ruptum exſtillet.* Ita Poëta vetus apud *Gjeubar.*

يَرعَف اعلاها من امتلايها

Exſtillat orificium ejus præ plenitudine.

Inde in IV. ارعف eſt *ita opplevit utrem ut præ copia efflueret aliquid.* Idem illud لرعف apud *Avicennam* eſt *hæmorrhagia affici e naſo*: quod & in I. رعف *ſtillavit ſanguinem e naribus*; qui inde رُعاف *abſol.* apud eundem *Medicorum* principem. Poëtis رماح رواعف *Haſtæ ſtillantes* ſunt, *victrices*; *hoſtium ſanguine cruentatæ.* Alio adſpectu سحاب رواعف *Nubes ſtillantes*; in *Hiſt. Salad.* majore, per *Iſpahanenſ.* In *Camuſo* رعوف רעוף declaratur per الامطار الخفاف *pluvias leves*; quaſi *ſtillationes rorationesve.* Eſt etiam quantivis pretii *Gloſſa* ſub X. ſpecie השתרעף استرعف, quæ in *Camuſo* exponitur استقطر الشحمة واخذ صُهارتها *fecit exſtillare adipem, atque ejus eliquationem excepit.* Minus clare *Golius* noſter. Applicetur ad *Pſ.* 65: 12. מעגלותיך ירעפון דשן *Orbitæ tuæ pinguedinem exſtillant, eliquant.*

21 Fili mi, ne deflectant ab oculis tuis: ſervato ſoliditatem & ſolertiam.

22 Eruntque vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.

23 Tunc ibis ſecure viam tuam; & pedem tuum non dedolabis.

24 Sa-

21 בני אל ילזו מעיניך נצר תושיה ומזמה ׃

22 ויהיו חיים לנפשך וחן לגרגרתיך ׃

23 אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף ׃

24 אם

Vſ. 21. Languidius ילזו redditur, *diſcedant, recedant.* Supra jam producta genuina virtus, in *flexu obliquato*: unde jam; *ne obliquentur ab oculis tuis*: ſententioſe & venuſte; pro *rectis* & *irretortis oculis* has *vitæ* tuæ *duces fideliſſimas* adſpecta; easdem *firmo gradu* ſequere, nec in dextram, nec in ſiniſtram, deflectens.

Vſ. 22. Præciſim enunciatum *Gratia cervicibus tuis*, pro לוית חן *torques gratioſus* & *venuſtus*; quo *amabilis* idem *laudabilisque* incedas. חן *Gratia*, etiam *venuſtatem* deſignat: ut in illo *Prov.* 31: 30. שקר חן *fucus eſt gratia*; *pulcbra forma*; & *quicquid ornamentorum* ſibi circumdat; ad *gratiam* augendam. Figuram ipſam illuſtrat *Torques* pro *inſigni bonoris* perfrequens in Oriente. *Torquati* videlicet procedunt *Reges*, virique *Honorati.* Hinc *Hariri Conſ.* 39. صبغ الطوق والتاج *Conflatus torques & corona*: pro *ornamenta principalia parata ſunt.* Ut ergo *Corona*, ita & *torques* imaginem offert Viri *omni dignitate eminentis.* Hinc flos honosque orationis *Orientalis* celebrat *Torquatum virtute*, *Torquatum religione*: itemque *Torquem ſibi circumdare gravitatis*, quæque alia divite copia ſub manibus hic ſuccreſcunt. Redi ad *Vſ.* 3. ſupra. Plura *infr.* 6: 21. quod interim conferri velim.

Vſ. 23. Reſpicitur ad primigeniam vim in לבטח, *ibis ſecuriſſime viam tuam*; nam ut ſupra commonui בטח *ſtratam planitiem* vel *complanationem* proprie exprimit. Inde بطح in II. *ſtravit*, *pavimento æquavit ſolum*: & تبطح *exporrectus* ac *complanatus fuit campus.* Cum iſta *viæ complanatione ſolida*, ſpectatur ſimul *complanatio mentis ad omnem ſecuritatem compoſitæ.* Hoc ſæpiuscule explanandum, & pro ſerie accommodandum recurret. Ad נגף *percuſſit* ejusque interiorem indolem, ac medullam, prælucet نجف *dolavit*, *dolando aſciavit*, ac *deraſit*; item *funditus excidit* arborem: بري وقطع من الاصل ut eſt in *Camuſo*: & غار منجوف eſt *antrum profundius exeſum*; quaſi *edolalatum.* Inſignis uſus quem II. ſpecies offert, *dedolavit ventus collem arenarum*, نجف الكثيب i. e. *deraſit & attenuavit ejus ſummitates*, *ut fieret* نَجَفَة נגפה i. e. ارض مستديرة مشرفة على ما حولها *terra turbinata*, *& eminens ſupra partes circumjectas.* in X. ibid. *exbaurire* & *emaciare*, quaſi *dedolare.* Inde jam pulchre, *dolare aliquem*, pro *graviore plaga percutere*: nec non *dolare exercitum hoſtilem*, pro *fœda ſtrage deaſciare* quaſi, & *concidere*: מגפה *dedolatio*, *deaſciatio*, pro *ſæviſſima cæde*, *ſtrage*, *occidione.* Ea & נגף dicta. At אבן נגף eſt *Lapis offenſionis*; ad quem *pes impactus dedolatur*: ut *Jer.* 13: 16. *Antequam* יתנגפו *dedolent ſe pedes veſtri ad montes tenebricoſos.* Et *Pſ.* 91: 12. *Ne dedoles ad lapidem pedem tuum.* Eadem ibi ambiguitas ſtructuræ, quæ hic: nam תגף poteſt eſſe 2. *maſc.* poteſt & 3. *fœm.* inde liceat quoque, *ne dedoletur ad lapidem pes tuus*: ſed ut *ſecundam* iſto in loco maluere; ita & heic eandem malim; quum plurimi in *tertia* efferant, *& pes tuus non offendet*; quod eſſet intranſitive *dedolabitur.* Eundem hunc uſum *Arabes* agnoſcunt; in-

Digitized by Google

24 אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שְׁנתך :

25 אל תירא מפחד פתאם וּמִשֹּׁאַת רשעים כי תבא :

26 כי יהוה יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד :

27 אל

24 Sane decumbes, non pavebis: dormieſque & ſuavis erit ſomnus tuus.

25 Nequaquam metues a pavore necopinanter irruente; & a fragore erupto improborum, quum advenerit.

26 Nam Jehova erit firmitas lumbi tui: & cuſtodiet pedem tuum, a captura viſci.

27 Ne

indeque نجاف נגוף eſt *limen inferius portæ*; ab *offenſando pede* ſic dictum.

Vſ. 24. Gemina hic virtus ſub verbo שׁכב *fundi*, *fuſum jacere*, ſe exerit: nam in primo membro eſt *procumbere*; *recumbere*; in altero *obdormiſcere*. Latiniſſime quoque *fundi in gramine molli* dicuntur, qui ibi *recumbunt*; & *requieſcunt*: itemque *fundi ſomno*, qui *obdormiſcunt*. Amat ſtylus Orientis tales luſus, ex duplici verborum uſu redundantes. Prius שׁכב *fundi* ſignat *gratam*, *quietam*, & *tranquillam occupare ſedem*, ut *Hoſ.* 2: 18. & *Lev.* 26: 6. *Dabo pacem in terra*, ושכבתם ואין מחריד *& recubueritis nemine conterrente.* Adde *Job.* 11: 18. *Molli ad fodiendum terra gaudens in plano ſecuriſſime recumbes.* Poſterius שׁכב *fundi*, valet *ſomno ſopitum* & *effuſum jacere*: ut *Jud.* 16: 3. 1 *Reg.* 19: 6. Hoc imaginem ſubjicit *altiſſimæ pacis*, & *mentis ad profundam tranquillitatem compoſitæ*, ac velut *conſopitæ*; ut extra tumultus rerum, terroreſque, ſit poſita; haud *ſecus*, ac qui *fuſus molli in ſtrato*, in *ſuaviſſimum ſomnum* totus *effunditur*. Iſtam figuram, literali ſenſui ſuperſtructam, dignitas ſententiæ, & genius Linguæ, depoſcunt. Conferatur *Pſ.* 3: 6. & 4: 9.

Vſ. 25. Rarus, & exquiſitior uſus particul. אל, *ne*, jam non adeo *probibentis*, quam *promittentis*, ſub fortiſſima *negatione* mali: *nequaquam metues*. Subeſt tamen *ſpecies probibitionis*, & tanquam *abominationis*, *ne tale* quicquam vel in ſuſpicionem veniat, in mentemve cogitando admittatur. *Pſ.* 121: 3. אל יתן *nequaquam permiſerit*, *ut nutet pes tuus*: אל ינום *nequaquam dormitarit cuſtos tuus*: q. d. *ne vel ſuſpiceris*, *id fieri poſſe*. Velim *abominere* illam *cogitationem*. Radix eſt אלה pro אלי, vel אלו, quæ *Arabibus* الا & الى, *adſtrinxit*, *conſtrinxit*. Inde *ſecundario* adſcitum, *adſtrinxit vinculo jurisjurandi*, quod الِيَّة, cum *plur.* الايا, inde אל Θεὸς ὅρκιος *Deus jurisjurandi præſes & ſancitor.* Qui alia docent, *Analogiæ* non litant. Hoc anſa אַל pro particula *probibitionis graviſſimæ* invaluit; qua quis veluti *adſtringitur*, & *retrabitur*, ſub vinculo *adjurationis* inſolubili.

Vſ. 26. Non ſatis erectum, quod multi dant; *Dominus erit cum ſpe tua*: nec quod Cl. *Cocc.* maluit, *Dominus erit in fiducia tua.* Hoc bifariam explicat, vel ut *Dominus* dicatur *in bac* animi *tranquillitate præſens* futurus: vel ut inſinuetur, Dominum *eſſe in eo*, *cui pius confidit*; i. e. *Salvatore.* Neutrum tale, quod ſenſum expleat. Is requirit, ut בכסלך *in fiducia tua* accipiatur illo uſu, quo *Præpoſ.* ב ſæpiſſime infert *intimam rei*, vel *perſonæ*, *qualitatem*; ſive *expreſſum* & *eminentem characterem* quo aliquid *inſignitum eſt*, atque *diſtinctum*. Sic *Arabes* ſignatiſſime efferunt الله بقدير *Deus eſt in potente* pro *ſane potens.* In *Hamaſ.* pulchre,

لا ثوبُ البقاءِ بثوبِ عِزٍّ ☼

Non veſtis donatæ vitæ in veſte gloriæ eſt.

i. e. *Sane non ornat virum*, *ut vita ei ab boſte condonetur.* Inter *Sententias* poſt *Gram. Erpen. Gol.* p. 275. لَيْسَ بِعِلْمٍ ما يَعِي القِمَطْرُ ما العِلْمُ الا ما وَعاهُ الصَّدْرُ

Non

27 Ne cohibeas bonum ab iis quibus debetur; quum fuerit ad poteſtatem manus tuæ id præſtare.

28 Ne dicas proximo tuo, abi, & redi, & cras dabo; quum præſentiſſima tibi res ſit.

29 Ne

27 אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידיך לעשות׃

28 אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך׃

29 אל

Non eſt in ſcientia, quod condit bibliotheca: ſcientia tantum eſt quod pectus recondit. Vides *in ſcientia*, & *ſcientia*, vices commutare; niſi quod prius fortius ſit, ita reſolvendum, *neutiquam ſane ſcientia cenſenda quod* &c. Crebrum quoque in Sacris: *Eccleſ.* 7: 12. בצל החכמה בצל הכסף *Sapientia eſt in umbra; argentum eſt in umbra*: pro *ſane umbra eſt*, ſive *aliquid quod obumbret, recreet, protegat.* בים שברך *in mari eſt confractio tua*: i. e. tam *lata, patens, profunda, vaſta*, ut *ipſum ſane mare ſit.* Adde *Jer.* 49: 23. Ita & heic loci, *Jehova erit in firmitate lumbi tui*: i. e. *ipſa ſane lumbi tui firmitas.* Hoc ſequenti membro unice reſpondet. Quo jure כסל ſic convertam, dabo. Mira diſſonantia notionum ejus. primo, *fiducia, confidentia*; ſecundo, *ſtultitia, ſtoliditas*: tertio *lumbus* & *latera adipoſa.* Magno cothurno *Job.* 15: 27. *Quoniam conveſtivit faciem ſuam adipe ſuo; & fecit farturam*, culcitram fartam, *ſuper lumbo.* Alibi quoque כסל & *plural.* כסלים complectitur regionem *lumborum* & *ilium ſpiſſiorem* illam, & *graviorem*, quæ *adipe* eſt obſita: a *them.* כסל كسِل quod *ſpiſſam gravitatem* adfert; exponitur enim per تثاقل *prægravari, tardari* pinguitudine, craſſitieve. Hinc كسول & مِكسال eſt *puella delicata*, & *mollicula*, *quæ vix ſede ſua ſurgere, & pedem movere poteſt.* Scilicet præ *gravitate lumborum.* Tales Poëta vetus in *Diw. Hud.* pingit لُفّ ثقال العقايب *Craſſis femoribus præditas, graves peris*; i. e. *lumbis adipe fartis; ſuffarcinatis.* Hac occaſione ex *lumbis* bene *fartis* ſuccreviſſe autumo vim *fiduciæ ſecurioris*, ac *confidentiæ*: ut *Job.* 31: 24. *ſi poſui aurum* כסלי *fiduciam meam*: proprie *lumbum fartum, quo ſubnixus incedebam.* Conſule quoque quæ ad *Job.* 8: 14. notavi. Refer & huc *Pſ.* 49: 14. *Hæc via eorum* כסל למו *fiducia ipſis; firmamentum robur, lumbus ſuffarctus.* Omnibus in Linguis ſic *Lumbi*, *Dorſum*, *Latera* transferri amant. Apud *Arabes* صلب المال *Lumbus opum*, eſt *præcipuus nervus earundem*: & صُلب العسكر *Lumbus exercitus*, ejus *præcipuum robur*: & *lumbus* omnium *rerum*, earum *firmamentum.* Vides cur *firmitatem lumbi* hic adſumſerim. Non plane extra oleas *Vulgat*: *Dominus aderit in latere tuo.* Diverſo flexu כסל *gravitas ſpiſſa lumbi* in vitium vergit, atque ad *elumbem ſegnitiem, tarditatemque* ſe porrigit. In *Lexicis* noſtris id per *ſtultitiam*, *ſtoliditatem*, exprimitur: ut *Pſ.* 85: 9. atque ita כסיל creberrime in *Proverbiis* pro *ſtolido* obverſatur. *Arabes* ſuum كسِل & كسبل *ignavum, ſegnem* exponunt. Intellige *gravem lumbo*; eoque ipſo veluti *elumbem.*

Ibid. Scitur לכד eſſe generatim *capere*; ſed quænam ſit *Origo*, & nativa potentia, neſcitur. Ne quidem ex collatione cum لكد apud Cl. *Golium*, eam condiſcas; *Gloſſæ* enim iſtæ non ſatis lucent. Teneatur ergo, quod *Schol. Diw. Hud.* promſit اصل اللَّكد التلزج اذا يلزم بعض الشي ببعض *Radicalis virtus verbi hujus eſt conglutinari, quum res rei adhæreſcit.* Inde لكد *tenax, viſcoſus*, pro *avaro*, cui *manus viſcatæ*, apud eundem *Scholiaſten*: quemadmodum & اللكد *infin.* 4. ibidem exponitur امساك الشي من غير ارسال *apprehenſam tenere rem ſine ulla dimiſſione.* Hunc *nexum conglutinatum*, & *viſco adſtrictum* quaſi, exerit התלכד *Job.* 41: 8. & 38: 30. eandemque

Digitized by Google

29 אל תַּחֲרֹשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא
יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ׃

29 Ne cudas malum adverſus proximum tuum; quum ille ſecuriſſime ſedeat tecum.

30 אל תרוב עם אדם חנם אם לא
גְמָלְךָ רעה׃

30 Ne Litem homini intendas gratis; eo quod nihil tibi mali facturus ſit.

31 אל

31 Ne

que repræſentat מַלְכֹּדֶת *tendicula.* Hinc *Eſaj.* 8: 15. *illaqueabuntur & נלכדו viſco capientur:* & *Amoſ.* 3: 4. *An laqueus tolletur de terra* ולכוד לא לכד *quum nihil adhuc viſco captum teneat.* Talem *capturam viſcoſam* & hic intendi, nemo inficietur.

Vſ. 27. Abſtruſior *Syntaxis* nubeculam offudit. Verba ſic reddi ſolent, *ne probibeas bonum a Dominis* vel *Magiſtris ejus.* Id nonnulli ad *reſtitutionem bonorum raptorum, injuſteve poſſeſſorum*, trahunt. Series aliud poſtulat; cui ſatis reſpondet, quod aliis viſum, deſignari *pauperes*; qui *Domini*, vel *Magiſtri*, eleganti figura, vocitentur *bonorum*, quæ a Divitibus poſſidentur, quatenus inde ipſis *juſta portio debetur.* Coactam interpretationem judicat Cl. *Cler.* rogans *ubinam pauperes dicantur Domini alienorum bonorum?* Adjungit, *hoc pacto pauperibus poteſtatem concedi rapiendi, undecumque poſſent, quæ neceſſaria ducerent.* Durior ſequela; quam *figuratus* loquendi modus procul eſſe jubet. Sed nec בעל proprie *Dominum* vel *Magiſtrum* ſonat: quamvis pro eo nonnunquam veniat. בעלי עיר utique non ſunt *Domini urbis*; ſed *incolæ*, qui *arctiſſimam* erga eam *habent relationem.* בעלי ברית non *Domini fœderis*, ſed *fœderati*, qui fœdus cum altero contraxere. בעלי ריב non *Domini litis*; ſed *Litigatores*, tam qui eam *intendunt*, quam quibus *intenditur.* Sic בעלי טוב hic *paſſive* ſunt, quibus *bonum impertiendum* eſt ex lege charitatis; & quibus illud iſto ex vinculo debetur: ut id ſuo quodam jure exigere, & expectare, poſſint. In his *pauperibus* ſuus ſane locus; quamvis neutiquam præceptum hocce iſtis cancellis contineatur.

Ibid. לאל ידיך *ad poteſtatem manus tuæ* venuſte dictum, pro באל *in poteſtate.* Eſt in priori illo aliquid promtius, & expeditius. In יְדֶיךָ nihil vitii ineſt; & miniatula ſua cerula abſtinere potuiſſet *Maſora.* Nec tamen eſt *Jod plurale*; ſed *radicale* in *ſingnum.* ubi יָד *manus* ex יְדֶה vel ידי contracta, nam radix eſt ידי ultima *Jod* mobili, qualia ſunt אב *pater*, אח *frater*, aliaque, quæ *tertiam* per *quietem* ſuppreſſere. Sic *Arabum* Critici obſervant يد eſſe ex يدي. Non eſt, quod iſti literulæ dica ſcribatur: quæ ex veteri *Orthographia* potuit retineri. Compluſcula talia paſſim occurrunt.

Vſ. 28. Attollendus ſub finem ſenſus in voculis ויש אתך. Languidiuſcule datur; *quum fuerit tecum*, nempe *id quod petit.* יש non *verbum* eſt, ſed nomen *ſubſtantiam* exprimens, & quidem *ſolidam.* Redde ergo: *quum ſubſtantia ſolida tecum ſit.* Quum habeas unde confeſtim expromas, atque elargiaris.

Vſ. 29. Verbum חרש latam tenet ditionem, notatque, *cudere, fabricare*; item *arare: ſulcare*; nec non *ſilere, obticeſcere*; quin & *obſurdeſcere.* Omnia ex uno fonte τοῦ κόπτειν, & κόπτεσθαι· quemadmodum *Græcum* κόπτειν partim eſt *cudere*; partim *arare*: & κωφὸς ab eodem themate eſt *mutus* & *ſurdus*: cui vel *Lingua*, vel *auris* eſt *obtuſa* atque *hebetata.* Ex poſteriore illo uſu foret, *ne ſileas ſuper ſocio tuo malum*; quod reſolvi poſſit in, *ſilentio, clanculum, moliaris*: ut Noſtri, aliique, 1 *Sam.* 29: 9. מחריש הרעה *clanculum parare malum* reddidere. Huc Cl. *Cler.* inclinat. Ex media poteſtate redundaret, *ne arato malum.* Hoc Cl. *Cocc.* placitum; figura haud ſane pœnitenda. Prætuli tamen, *Ne cudas malum.* Hunc *fabrum, incude, malleo, igne, follibuſque* formidoloſum, alia loca expingunt. In ישב *ſedere* continetur *familiare conſortium*; ut *Pſ.* 1: 1. & alibi.

Vſ. 30. Incommodum, nec *Salomone* dignum,

Digitized by Google

gnum, quod multi exhibent. *Ne litiges cum homine gratis*, temere; ſine cauſa; *ſi te malo non affecerit.* Lis temeraria, omniſque injuria, vel ab inimiciſſimo capite procul habenda. Emollitur a nonnullis ita, ut poſteriora hæc propius declarent τὸ חנם *gratis*, id eſt, *ſi te nulla affecerit injuria.* Alii copulam ſupplendam cenſent; *& ſi te malo non affecerit*: h. e. *& ſi prior non laceſſiverit.* Hanc viam tenens Cl. *Cler.* etiam aliquid remedii pro ſententia laborante quærit in אדם, quem nunc *hominem plebejum* deſignare cenſet. Sane אדם *homo*, & איש *vir* ita nonnunquam, ubi unam ſedem occupant, diſtingui videntur. At אדם per ſe *plebejum* ſonare, haud conceſſerim: quin vel ſic claudicabit ſenſus. Si enim vim vi refellere & refutare licet, non utique in *plebejo* tantum licet, ſed & in *potentiore.* Ad fortius aliquid, commodiusque, prælucere poterit *Origo Thematis* גמל. Id *Lexica* per *retribuere*, *rependere* declarant; nec non *ablactare*, *educare*, *maturare*: Cl. *Cocc.* primariam vim deſiderari ſentiens, ingenioſe adſcivit, *cumulare*, *cumulate proſequi*, vel *afficere*, tum *bono*, tum *malo.* Genuina poteſtas eſt *fovit*, *confovit*; *operuit fomentis* ad ciendum calorem, ſudoremve. Hæc *Arabes* ſub غمل aſſervarunt; quod eſſe noſtrum גמל, dubitare non patitur *Gloſſa* in *Camuſo*, غمل غمه البُسّر, גמל אלבסר, quod eſt غمه البُسّر لِيُدْرِكَ *immaturam uvam fovit*, operuit fomentis, *ut matureſceret.* Sic *Eſaj.* 18: 4. בֹּסֶר גֹּמֵל *Omphax matureſcens.* Iterum גמל אלענב, غمَل العِنَب, eſt نضد بعضه على بعض *uvas confovit*, *alias aliis inſtravit*, *ac ſuperimpoſuit.* Habendus quoque & hic adſpectus: غمل الاديم افسده وجعله في غمه لينفسخ صوفه اى دفنه في الرمل لينتن فيسترخي فينشف شعره Verbum גמל *in pelle*, *eſt illam fovendo corrupit; ac depoſuit ſub fomento, ut lana ejus diſſolveretur: aut obruit illam arenis, ut putreſcat, atque emolleſcat, ac pili ejus conſumantur.* Ex hac jam vena *metaph.* inſignes in *bonum*, & in *malum* defuſæ: quemadmodum & *fovere* apud *Latinos*, utramque in partem divergit. *Fovere*, *confovere ſuper aliquo*, dicitur *qui beneficia in eum congerit.* Ut *Pſ.* 13: 6. & 116: 7. *Joël.* 3: 4. Pulchre, appoſite, cumulate 2 *Sam.* 19: 37. *Ad quid Rex* יגמלני הגמולה הזאת *fotura me hacce confoveret?* Pro *me tam largis beneficiis muneraretur?* Exquiſitiſſime *Prov.* 11: 17. גמל נפשו *confovet animam ſuam vir benignus &c.* de quo uberius infra. E contrario, in *malum*; graviſſime *Jeſ.* 3: 9. *Va animæ ipſorum* כי גמלו להם רעה *nam confoverunt ſibimet malum.* Et mox *Vſ.* 12. *Va improbo, caſſus eſt: quoniam* גמול ידיו *fomentum manuum ejus reddetur illi*: id quod *ſuiſmet manibus confovit* ſibi; quin & *commaturavit.* Speciatim ſe porrigit ad *malignitatem pectoris*, *averſationem*, *odiumve*, *coquentis*: vel *aliquid alta mente repoſtum foventis.* Illuſtre ſpecimen, 2 *Chron.* 20: 11. *Ecce Ammonitæ & Moabitæ* גמלים עלינו, *ut veniant & expellant nos ex hæreditate Tua, quam nobis occupandam dediſti.* Vertitur *rependunt*, *retribuunt nobis*: inconcinnius ſane, neque ad rei veritatem; multo minus ad *affectum* loquentium. Is flagitat, *fovent ſuper nos*: pro *ſubulcerato pectore odia adverſus nos coquunt*, *& maturare moliuntur.* Nervoſe quoque, ac ſuccincte, *Deut.* 32: 6. *An Domino* תגמלו זאת *confovebitis hoc*, *populus inſipiens!* Tantam *vim corruptionis*, tantamque perverſitatem, contumaciam, rebellionem *impio pectore coquetis?* Intelligitur, גמל ubique potens eſſe vocabulum, magnoque ſenſu fœtum: ſive veniat pro *inferre malum*, ſive pro *referre.* Uterque uſus mihi offert aliquid ſubtile, ſententioſum, ac *Salomone* dignum. Primus; *Ne lite contendas cum homine*, *gratis; eo quod nihil tibi mali confoverit*: i. e. *quia mitis*, *placidus*, *benignus eſt qui injuriam injuria repulſurus non ſit*, *propter inſignem bonitatem.* Grave profecto crimen! paſſim tamen regnans. Alter preſſius inſiſtens in *vindictæ cupiditatem*, & *retaliationem*, in hunc modum: *eo quod tenuior ſit*, & *debilior*, quam ut *odia* adverſus te *coquere*, ac *mali quid tibi fovere*, & *moliri*, *audeat.* Deteſtandum ſcelus: quod tamen ſemper in orbe graſſatum. Particula אם non ſolum *conditionis* eſt, ſed etiam *illationis*; per *quando*, *ubi*, *quandoquidem*, *eo quod* convertendum. Vide *Eſaj.*

4.

Digitized by Google

31 אל תקנא באיש חמס ואל תבחר בכל דרכיו׃

32 כי

31 Ne æmulatione inflammator in virum violentum, (cruditatis) & ne ullam viarum ejus eligas:

32 Nam

4: 4. & 24: 13. &c. Cl. *Cocc.* ſic ſumit infra hoc *Cap. Vſ.* 34. de quo mox. Senſus, quos promo, ſua ſe dignitate ſatis commendant: eosdem aleæ dubitationis eximit verbum רוב, vel ריב, quod *rixam acriorem* & *acerbiſſime intentam* pro *Origine*, & uſu frequentiore, exprimit. Non erat, cur *Maſorethæ* ad lectionem תרוב adhæreſcerent; nam & *media Waw* æquum jus poſſidet. Nempe راب per *Waw* & *Jod* medias, eſt proprie *quati*, *concuti vehementius*. Inde ad *Lites*, & *rixas*, cum *minis*, & *terrore incuſſo*, conjunctas, tranſitum eſt. Hoc *conditionalem* vim voculæ אם plane miſſam facere jubet. Monendum denique *conjunctionem* hancce efficere plerumque *modum ſubjunctivum*, & *converſionem præter.* in *fut.* ac proinde ita conſtituendam ſententiam, *eo quod non confoturus tibi ſit malum.*

Vſ. 31. Ad vim nativam Radicis קנא, quæ *Zelotypiam*, *æmulationem*, & *invidiam* ditione ſua includit, enucleatius conſtituendam, præſtruam pro iis, qui ad hæc minus prompti, firmique, quod *Lib.* III. *Tuſc.* obſervavit *Cic. invidiam*, & *invidentiam ductam eſſe a nimis intuendo fortunas alterius*; atque inde *Attium* in *Menalip.* conſtruere auſum

Florem quisnam liberum invidit meum.

Non *flori*, ut *conſuetudo* popoſciſſet. Iſti *Origini* facete alluſum a facetiſſimo *Lucil. Nulli me invidere, non ſtrabonem fieri deliciis me iſtorum.* Nempe ut *Magn.* noſter *Voſſ.* ſubnotavit, *invidi aliena bona oculis non rectis, ſed pravis, ſtrabonum in morem, adſpiciunt.* Ad iſtud ergo exemplum *ſtrabonem fieri* tantundem eſt ac *invidere*, *invidentia tangi*; quod Imitatori ejus *Horat.* eſt *obliquo oculo alterius commoda limare.* Quod autem, ut idem ait,

Invidus alterius macreſcit rebus opimis,

Tabeſcere, inprimisque ac ſolentius, *Liveſcere*, ob *effectum* illo ex *affectu tabifico* oriundum, illuc tralata ſunt: atque *Livor* improprie *invidentiam* ſignare cœpit, quum proprie *lividum colorem* ſonet. Pariliter πέλιος & πελιδνὸς *lividum* utroque adſpectu denotant: quin & ὠχρὸν *pallidum* pro *invido* reperias. *Hebræum* קנא *livorem* quoque *proprie* valuiſſe, nemo, credo, ſuſtinuerit; cui vel mica judicii. Multo minus *proprietas* conſtitui poterit in *invidendo*, i. e. *intuendo.* Propius accedit *Zelus*, ζῆλος, ἀπὸ τοῦ ζέειν *fervere*, *bullire*; quaſi dicas *fervorem bullientem.* Pro quo *Zelotypia* ζηλοτυπία *ictum pulſumque vehementiorem* talis *fervoris*, preſſius adhuc, adfert. Eandem tamen eſſe *Originationem Hebraicam* temere affirmaretur; quum קנא nuſpiam, in Sacro Codice, *primigenio* ſuo uſu compareat; ſed ſemper ſub vi *ſecundaria* vel *Zeli*, *Zelotypiæ*; vel *æmulationis*, vel *invidentiæ* ibi obverſetur. Qui hinc non manibus ſuis palpat, vel de *Origine* tacendum penitus; vel ex *Dialectis* eam eruendam, ac conſtabiliendam, plane ad hæc hebes ſit. Auſpicatiſſime ſuccurrit *Arabum* copia; apud quos قنا קנא *intenſius rubuit.* Inde قاني احمر קונא אחמר *valde & pulcre rubicundus*, apud Cl. *Golium.* Proprie, *rubicundus candens*, *candeſcens*; ut quum *ferrum igne inflammatum percandeſcit.* Habes *rubedinem flammantem* vel *inflammatam*; qua *Zelo*, & *Zelotypiæ æmulatrici*, repræſentandæ nil vividius, completiusque. Ad *Originem* iſtam ſæpiuscule alluſum. Specimen unum alterumve appoſuiſſe juvabit. *Pſ.* 79: 5. *Quousque* תאנף *iraſceris naſo ardente*, --- *flagrabit tanquam ignis* קנאתך *Zelus tuus inflammatus.* Adjectum *Vſ.* 6. *Effunde* חמתך *excandeſcentiam tuam ſuper gentes* &c. ut קנאה proinde & חמה proximam inter ſe colant affinitatem. Conjunctim veniunt *Zach.* 8: 2. חמה גדולה קנאתי לה *excandeſcentia vehementi inflammatus ſum pro ea*; ſive *rubedine inflammata* tin-

32 Nam abominatio Jehovæ eſt tortuoſus, & cum rectis eſt ipſius commercium arcanum.

33 Execratio Jehovæ in domo impii eſt; & manſioni juſtorum benedicit.

34 Pro-

32 כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה נָלוֹז וְאֶת יְשָׁרִים סוֹדוֹ׃

33 מְאֵרַת יְהוָה בְּבֵית רָשָׁע וּנְוֵה צַדִּיקִים יְבָרֵךְ׃

34 אִם

tinctus fui, ac *totus perfuſus*. Infra *Cap.* 6: 34. aliud occurret, ibidem illuſtrandum.

Ibid. Vocabulum חמס, quo omne genus *injuriæ*, *violentiæ*, *oppreſſionis*, & *extorſionis* comprehenditur, proprie deſignare *cruditatem*, ſive *acerbitatem immaturam* & *duram*, jam alibi inſinuatum, atque mox *Cap.* 4: 17. ulterius adſtructum dabo.

Vſ. 32. Tenue nimis, quod נָלוֹז *part. paſſ.* a לוז reddatur *retrocedens*. Ne quidem *diverſus*, vel *in diverſum abiens*, vim nativam exprimit; quæ requirit *tortuoſum*, *obliquatum*; *perverſum*. Is plenius *inf.* 14: 2. eſt נלוז דרכים *tortuoſus viarum*. Eadem forma *Jeſaj.* 30: 12. *neutro genere* poſita, deſignat *id quod tortuoſum*: *quod inſignite detortum*. Eſt oppoſitum ישר *æqui*, *plani*, *recti*.

Vſ. 34. Nimis ſollicite *conditionem*, quæ ſæpe in particula אם incluſa eſt, & hic retinuere quidam; *ſi illuſores ipſe illudet*; *manſuetis quoque præſtabit gratiam*. Propius cum *Vſ.* præc. connectendum cenſuit *Cocc.* dans, *ſiquidem*, *quandoquidem*. Mihi præplacet, quod Noſtris quoque placitum, *certe*, *profecto*. Uſus ſæpe quidem viſus, ſed & ſæpius prætervifus. Id paſſim in *Jobo* indicatum. Nunc *Originem* ſubjicio ab אמם أم *tetendit*; *intendit*, *contendit*: unde omnes uſus quos *conjunctio* hæc exerit, ultro ſubnati: quemadmodum & reliqua Radicis hujus ſoboles.

Ibid. Anxia Criſis *Maſoretharum*, quæ pro עֲנָיִים *manſueti*, margini attexuit עֲנָוִים: quum enim *Radices* ענו & עָנִי æqualia habeant jura, vetus Lingua ex æquo admiſit עָנִי & עָנוּ, cum *pluralibus* עֲנָיִים & עֲנָוִים. Quod autem עֲנָיִים alibi non occurreret, quemadmodum nec *ſing.* עָנִי, ſed tantum עָנִי, cujus *plur.* dat עֲנִיִּים, ſuſpicio mendi inceſſit, & עֲנָוִים ſubſtitutum fuit. Temere profecto: quum *Analogia* & *amplitudo* vetuſta præpollentis Linguæ ſic ſub jugum veluti mittatur, quum potius in priſtinum regnum debeat immitti. Augeantur ergo Lexica derivato עָנִי, cum hocce legitimo *plurali*. At עָנִי ex עָנִיי contractum, ut alium habet *typum*, ita alium quoque *plural.* conformat עֲנָיִים; quem hic ingerendum eſſe, fruſtra contenderunt, qui *Antiquitatem Punctorum* impugnant.

Vſ. 35. Edecumatum eſt verbum נחל *hæreditare*: *hæreditario jure occupare*, ac *poſſidere*. Eſt *impropria* & *metonymica* virtus, quæ ſuccrevit ex *propria* & primaria *cernendi*, *excernendi*; quæ ſub *Arabum* نخل aſſervatur. Hic apud *Golium* habes غربل *cribravit*; *ſecrevit* farinam: & منخل מנחל *cribrum*: & نخل الدقيق in *Gjeubar*. eſt غربلة *quod de farina excernitur*: *flos farinæ*. Hinc نخل الشي & تنخل انتخل apud *Gjeub.* exponitur استقصي افضله تخيره *excerpſit præſtantiſſimam rei partem*, *ſibique elegit*, *ſecrevit*. Pulchre in *Hamaſ.*

نخلت له نفسي النصيحة انه
عند الشدايد تذهب الاحقاد ☼

Ex-

Digitized by Google

34 אם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן :

34 Profecto irriſores ipſe irridebit; at manſuetis dabit gratiam.

35 כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון :

35 Gloriam ſapientes cernent hæreditatem: & elumbes nobilitat inuſtio infamiæ.

Excrevit ei anima mea ſincerum monitum, namque
Adverſis in rebus odia longe faceſſunt.

Ubi *Tauriz.* نخلت اي خلصت وجات بصريحها كالشي الذي ينخل بالمنخل فيوخذ جيده وخياره *Verbum* נחלת *excrevit, purum putum deſignat, ac delibatiſſimum quid; veluti quum aliquid cribro excernitur, ejusque optimum ac lectiſſimum excerpitur.* Adjungitur ibidem, ومنه تنخلت الشي اي اخترته *inde dicitur, excrevi mihi rem, quum eam mihi elegi, ac vindicavi.* Hac anſa נחל Latiniſſime vertas *cernere hæreditatem;* quamvis non eadem plane poteſtate: nam *cernere* & *adire hæreditatem* differunt apud conſultos juris; ut *cernere hæreditatem* ſtrictius ſit, *deliberare* num eam *adire* velis. Ergo *cernit* nonnunquam, etiam qui non *adit*: ſed quia plerumque *aditur*, ſub formula, *hanc ego hæreditatem cerno adeoque*, pro *occupare hæreditatem* invaluit: atque inde *cernere hæreditatem paternæ gloriæ* apud *Cic. Liv.* aliosque, eſt *ſuo ſibi jure vindicare, ac poſſidere.* Apud *Hebræos* adhuc cumulatius quid attulit, ſecundum ea quæ præſtruxi: & ſtrictius quidem de *primogenitis* uſurpabatur, qui *præſtantiſſimas* ſibi *partes excernebant*, ac *delibabant*: uſu tamen mox latius admiſſo ad omnes *hæredes*, cum eo, ut ſemper aliquid *eximium, ſelectumque*, ſuggerat. Jucunda hinc lux & gratia per univerſam Linguam ſe diffundit. Heic loci *delibatus* ille *flos bonosque portionis hæreditariæ*, ita reſplendet, ut nil cumulatius concipi, atque efferri poſſit. Splendide *Zach.* 2: 16. *Et Dominus Judam cernet, excernet, portionem ſuam.* Eum *ſibi proprium, eximiumque, vindicabit.* Sub illuſtri figura *Jer.* 16: 19. *Patres noſtri* נחלו שקר *mendacium creverunt hæreditatem.* Hoc ipſis *proprium eximiumque.* Hoc *præclarum peculium;* ac *patrimonium.* Eandem *gravitatem* addas velim iis quæ *Job.* 11: 3. jam annotata.

Ibid. Fluctuatur in extremo membro. Opinionum divortia perſequi haud vacat. Plerique ſtruunt: *ſtolidorum* quisque *tollit ignominiam.* Hoc aliis eſt, *ſuſcipit, ſeque ea onerat, & obruit:* aliis *aufert eam*, tanquam *portionem* debitam. Satis ſpecioſe. Limpidior tamen conſtructio, inverſo ordine, *ſtultos tollit ignominia:* i. e. ſecundum quosdam, *aufert e medio, in exitiumque rapit:* ſecundum alios, *elevat, attollit, longe lateque conſpicuos reddit.* Haud inconcinne. Concinnius venuſtiusque fuerit, ſi *Oxymoron* aſſumatur. Nempe קלון *ignominia*, non a קלל *levis, vilis fuit* derivandum, ut vulgo fit: ſed a קלה *uſſit*, unde & *Cocc.* in *Comment.* cogitat *de inflammatione faciei: in eo, quem pudet.* Id tenuius: ſummus enim gradus ignominiæ, & infamiæ, hac voce deſignatur: *inuſtionem, notam inuſtam* ergo malim, ſuccinente proprietate & קלה قلى in *torruit, frixit in ſartagine*, quæ مِقْلًى & مقلاة מקלה *maſc.* & *fœmin.* vocitatur. Hinc קלי *toſtum, frixum.* Reſpiciuntur στίγματα *ſtigmata fronti tergove inuſta.* Ita inſigne *Oxymoron* ſubnaſcitur. *Elumbes nobilitat inuſta publice infamia.* הרים *Tollere in altum, celſum & nobilem reddere.* Gravis & ſententioſa oppoſitio; per quam & *ſtolidis ſua* aſſignatur *hæreditas præclara*, ad poſteros prodenda, ac propaganda, *infamia* ſemper *duratura*, per quam ipſi quoque ſuo more, meritiſſimoque jure, *nobilitentur.*

Digitized by Google

CAPUT QUARTUM.

Verſ. 1 Audite, Filii, diſciplinam patris, & aurem purgate, ad cognoſcendum prudentiam.

2 Nam florem doctrinæ uberem dedi vobis; inſtructionem meam ne deſeratis.

3 Nam filius extiti patri meo; tener, & unicus, ante faciem matris meæ.

4 Is-

Verſ. 1 שמעו בנים מוסר אב והקשיבו לדעת בינה׃

2 כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו׃

3 כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי׃

4 וירני

Vſ. 1. Solemnis *Hebraiſmus,* שמעו והקשיבו *Audite, & nitidate*; pro, *aure nitida ac purgata audite.* Redeatur ad *Cap.* 2: 2.

Vſ. 2. Jucunda phraſis לקח טוב, *florem ſeminis uberem* reſonans, juxta ea quæ de utroque vocabulo jam ante inſinuata. Hic *Doctrinam* illam *bonam*, *vivam*, *vita immortali fœtam*, quæ *Lege* Dei continetur, genuino charactere inſignit.

Vſ. 3. Signanter, *Filius extiti patri meo*, pro, *Filius eximius*, *eximie carus.* Id maſculum magis, ut ſic dicam; quam ſi ſtruas, *Filius extiti patri meo tener.* Omnino illud רך poſteriori membro relinquendum; *tener & unicus ante faciem matris meæ.* Illud רך *tener*, quamvis *teneriorem* adhuc *ætatem* non excludam, quippe quæ jam tum *imbuenda*, & *in palato titillanda*, על פי דרכו *ſecundum os viæ ejus*, *ut quum* יזקין *mento fuerit pendulo*, *inde non deflectat*: *Prov.* 22: 6. præcipue tamen infert *tenerum* & *delicatum* illud *amoris materni*, quo Filium huncce haud ſecus atque *unicum* præ reliqua prole fovebat, in oculisque gerebat. Huc tendit quoque phraſis exquiſitior לפני אמי *ante faciem matris meæ*; præ qua jacet, & languet, *Maſorethicum* illud לבני *filiis*, vel *apud filios matris meæ.* Inſinuat, *tanta ſe teneritudine dilectum*, *ut ex oculis nunquam dimitteretur.*

Vſ. 4. Eximie figuratum *prebendat verba mea cor tuum*: i. e. omni *niſu*, omni *nervo*, ea *teneat*, diſcendo, & *obtineat* præſtando. In שמר habes *cuſtodiam accinctam.* In שמר וחיה *cuſtodito promtus*, & *vivito*; prius *mandantis* eſt, poſterius *promittentis* atque cum *imperio* veluti *deſponſantis.* Redeatur ad ea, quæ ſupra tetigi.

Vſ. 5. Ampliſſimæ ditionis eſt קנה, *acquirere*, *comparare*, *emere*, *poſſidere ut peculium*, *ut prolem eximie caram*; *& domi ſtudioſe aſſervatam.* Id ad *Job.* 1: 3. jam commonere cœpi, & exemplis communivi. Ad *Originem*, de qua nihil adhuc productum, ducit Gloſſa *ſervavit intemeratum pudorem*: & paſſive, قنيت *Domi ſervata fuit*, *ne temeraretur*, *puella.* Hoc manuducere videtur ad *inflammationem* illam, quæ reſidet in קנא: indeque *metonymice* ventum ad *inflammatum ſtudium* & *Zelum*, quo quid vel *acquiritur*, vel *poſſidetur* tanquam *peculium* egregie *carum.* Ita ſynonymum حمي *ignitus & candens fuit*; in eandem ferme amplitudinem

Digitized by Google

4 וַיֹּרֵנִי ויאמר לי יִתְמָךְ־דברי לבך
שמר מצותי וֶחְיֵה׃

4 Iſque docuit me, dixitque mihi; prehendat ſermones meos cor tuum; cuſtodi præcepta mea, & vivito.

5 קנה חכמה קנה בינה אל תשכח
ואל תט מֵאִמְרֵי פי׃

5 Vindicato Sapientiam, vindicato Prudentiam; ne obliviſcaris, & ne deflectas a ſermonibus oris mei.

6 אל תַּעַזְבֶהָ ותשמרך אֱהָבֶהָ
ותצרך׃

6 Ne deſeras eam, & cuſtodiet te: atque amato eam, & ſervabit te.

7 ראשית חכמה קנה חכמה ובכל
קנינך קנה בינה׃

7 Princeps ſapientia, vindicato ſapientiam; & omni poſſeſſione tua cariore prudentiam vindicato.

8 סַלְסְלֶהָ ותרוממך תכבדך כי
תחַבְּקֶנָּה׃

8 Circumflectitor eam, (ut vitis flagellis ſuis) & attollet te: cohoneſtabit te, quod amplexatus eam fueris.

9 תתן

9 Ad-

nem immiſſum, adfert *poſſeſſionem inviolabilem*, atque *intactam*, quam *ignito* ac *candente* quaſi *ſtudio comparatam* quis *defenſat*; & *vindicat*; eam nunquam e manibus dimiſſurus. Ita in *Diw. Hud.* حامي الحقيقة eſt, *Defenſator ignitus juſti*; ſive *vindex candentiſſimus*, pro quo & قاني الحقيقة קונה ſubſtituere liceat, ſecundum *Gloſſam* modo adductam. Ita *Haririus Conſ.* 23. قني الوفاء *intemeratam fidem retinere*, & *ut peculium inviolabile vindicare*: & *Conſ.* 31. قني التواضع خلقا *Vindicavit ſibi indolem, modeſtiam. Modeſtiam* tanquam *peculium Unice carum poſſidet*, atque *inviolatam aſſervat*. Non ſpernetur, credo, decus & pondus hinc omnibus locis accreſcens.

Vſ. 7. Languidiuſcule exit, quod multi dant; *principium ſapientiæ* eſt, *acquire ſapientiam*. Conſtructio quoque minus rotunda. Rectius, & erectius, dederunt Noſtri. *Præcipuum ſapientia.* Proprie *Capitale*. Ita *Amoſ. 6: 6.* ראשית שמנים *Capitale unguentorum* vel *princeps*. Quidni & hic: *princeps Sapientia*? Huc collineat exaggeratiſſima illa evectio, *vindicato* ergo *Sapientiam*; *& omni poſſeſſione tua intelligentiam vindicato.* קנין *poſſeſſio*, ab eodem *themate* propagatum, ſignat *peculium eximie carum*, ad lineolas, quas paulo ante duxi: unde ad *emphaſin* vocum efflореſceret venuſtior hicce luſus, *vindicato peculium*, *ſapientiam*: *& pro omni peculio tuo* cariore *intelligentiam peculium vindicato*. Cave Tautologum credas. Eſt gemmula Orationis, & *congeries*, qua nihil cumulatius enunciare datur. Tale eſt. *Amœnitatibus amœnis amœnum hunc oneravit diem.* Tale illud *Apoſtoli* καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης, *excellentiſſime excellens æternum pondus gloriæ*. &c. &c.

Vſ. 8. Solitarium verbum סלסל, haud dubie inſignem aliquam *figuram* exprimens; quam tamen ob *defectum hodiernum* Linguæ, & *inopiam lucis idoneæ*, conſtituere non poſſumus. A סלל *exaggerare viam*; pleraſque verſiones inſedit, *Exaggera eam*, ut viam Regiam, & munitam; *atque attollet te*; non invenuſta luſione. Cl. *Cocc.* maluit *accumulationem in theſaurum*. Alii ſimplicius *exaggerationem laudis* tenent: quum tamen סלל nil ſimile offerat. Cl. *Guſſet:* ex סל *corbis*, *caniſtrum*, tentat, *Eam in corbe ponito*, cum alluſione ad *corbes vindemiantium*. Laudo quod appoſuerit, *non poſſe Locutiones ſpecia-*

les

Digitized by Google

9 Addet capiti tuo ſertum gratiæ; coronam decoris ultro elargietur tibi.

10 Audi, Fili mi, & accipe ſermones meos; & multiplicabuntur tibi anni vitæ.

11 Viam ſapientiæ præmonſtravi tibi; feci ut greſſus glomerares in orbitis complanationis.

12 Quum incedes, non arctabitur greſſus tuus; & quum curres, non impinges.

13 Fir-

9 תתן לראשך לִוְית חן עטרת תפארת תמגנך :

10 שמע בני וקח אמרי וירבו לך שנות חיים :

11 בדרך חכמה הֹרֵתיך הדרכתיך במעגלי ישר :

12 בלכתך לא יֵצַר צעֲדך ואם תרוץ לא תכשל :

13 החזק

les hujus naturæ niſi ope multorum exemplorum erui ac conſtabiliri. Nil verius. Et tamen nil magis tum a *Guſſet.* tum ab aliis, ſectam ejus ſequentibus, prætervisum, quin impugnatum. Paucis arridebit, puto, hoc in loco *corbis* cum *vindemia.* Aliquid a *vitibus* mihi quoque in mentem venit: ex *Jer.* 6: 9. ubi סלסלות *vitium flagella* malim cum Clar. *Cocc.* quam *corbes:* quemadmodum سلسلة *catenatos flexus, nexusque longa ſerie fuſos* ſignificat. Verbum quoque سلسل *connexuit, concatenavit:* & تسلسل *cohæſit catenæ more.* Hinc promſi, *circumplicator ei;* ſive *flagellis circumfuſis* veluti, *inhæreſcito ſapientiæ;* haud ſecus ac *vitis ulmo maritata:* concinit, & *attollet te;* eodem ſub adſpectu: nam *vites* ita *maritatæ,* & *arboribus ſubnixæ,* ſe animoſiſſime attollunt, & explicant lætiſſime. Magnopere attendi meretur, idem hoc سلسلة exponi in *Camuſo* رمل ينعقد بعضه على بعض وينقان *arenæ quæ innodantur aliæ ſuper alias, atque ductiles ſunt:* nempe ad *aggerem; conſerendum.* Ergo סלל proprie fuerit *conſerere* viam, ſive *conſertam aggerare* & *agger* a *ductili nexu* ſit dictus. Amplietur interim: neque quicquam pro indubitato a me venditetur, quod anſam dubitationi relinquit.

Ibid. In eandem Allegoriam collineat verbum חבק *amplecti;* quod eſt حبك *complexuit, conſtrinxit, connexuit, connodavit:* unde حُبُك *coma criſpa,* item *lorica ex annulis conſerta, annulata.* Inde ad *amplexationem arctiorem* tranſitus factus, quum *brachia innectuntur,* & *innodantur.* Nil aptius huic ſedi, ad imaginem propoſitam; nil ſenſui utrique, tum *proprio* a *vitibus,* tum *improprio,* congruentius.

Vſ. 9. Ad לוית חן *tortilem coronam gratiæ,* conſulatur *Cap.* 1: 9. Verbum מגן ex rarioribus eſt; & tria tantum loca obtinet; e quibus ad ſeriem exſculptum, *tradere* in poteſtatem, *dedere, donare.* Ita *Hoſ.* 11: 8. *Quomodo* אתנך *tradam te Ephraim,* אמגנך *dedam te Iſraël?* Item *Gen.* 14: 20. *Benedictus Deus altiſſimus, qui hoſtes tuos* מגן בידיך *dedidit in manus tuas.* Inde tamen alii, ut tota hæc *methodus conjecturalis* eſt, elicuerunt, *clauſit, concluſit, cinxit,* captata inſuper alliteratione cum גנן *cinxit, ſepſit, circumſepſit.* Hinc noſtro textui ſubjiciunt, *corona magnificentiæ cinget te;* vel *circumſepiet;* nam & *ſepiri corona caput* eleganter dici poteſt. LXX a מגן *clypeus,* quia *ſepit,* ex eodem hoc fonte ὑπερασπίσῃ σου. Hæc ſabulo fluxiora. Prius *dedere, donare* & quidem *gratis,* præſidii aliquid habet in *Chald.* מַגָּן *gratuita donatio;* & *gratis.* Id *Arabibus* ſimiliter مَجَّانًا *adverb.* At *nomen* ipſum مَجَّان in *Camuſo* explanatur per ما كان بلا بدل

13 הַחֲזֵק בַּמּוּסָר אַל־תֶּרֶף נִצְּרֶהָ כִּי הִיא חַיֶּיךָ׃

14 בְּאֹרַח רְשָׁעִים אַל־תָּבֹא וְאַל־תְּאַשֵּׁר בְּדֶרֶךְ רָעִים׃

15 פְּרָעֵהוּ אַל־תַּעֲבָר־בּוֹ שְׂטֵה מֵעָלָיו וַעֲבוֹר׃

16 כִּי

13 Firmiter prehende diſciplinam, ne relaxes; ſervato eam, nam vita tua eſt.

14 Iter improborum ne intres; & ne veſtigia imprimas in via malorum.

15 Disturba ſeriem ejus, neque in eam tranſeas: frenum mordeas ab ea revulſus; & evadito.

16 Nam

بدل *quod ſine compenſatione fit*; itemque الكثير الكافي *ſufficientiſſime copioſum*: nec non ماء مجان كثير *de aqua, copioſa & ampla*. Apud واسع *Gjeubar*. ſimiliter قولهم اخذه مجانا اي بلا عوض *quod dicitur* אחזה מגן *valet, cepit illud ſine pretio: gratis*. Ex his colligenda datur potentia *Largitatis*, & *elargiendi*, ſubſumta ab *effuſione*, vel *profuſione*, quam *Gloſſa* illa in *aqua ampla* & *copioſa* ſuggerit. Inde quoque prono alveo decurrit aliud *gloſſema*, quo מגן מجن exponitur لا يبالي ما صنع *non curavit quod faceret*: quaſi dicas *profuſus fuit*: poſtremum tamen hocce non omnino certum. *Largitatis* & *gratuitæ donationis* vis, ſic ſatis evidens, & tum hic tum alibi peropportuna; *elargiri gratis*, بلا عوض *ſine compenſatione*, ac *pretio*, cumulum haud ſpernendum ſententiæ noſtræ addit. Conſimiliter *Gen.* 14: 20. *Hoſtes tuos elargitus eſt in manus tuas* ſive *gratis dedidit*; absque *damno*, *pretio*, *ſanguine*. Et *Hoſ.* 11: 8. *Quomodo tradam te? elargiar te?* Hæc interim ultra *ſecundarium* gradum non procedunt: ac proinde de *Origine* deliberandum adhuc reſtat.

Vſ. 11. Protrita in Oriente figura *greſſus ſtricti*, *ſubſtricti*, *arctati*, quum *ad incitas* quis redigitur. Exempla congeſſi ad *Job.* 18: 7. ubi eadem phraſi, יֵצְרוּ צַעֲדֵי אוֹנוֹ *arctabuntur greſſus potentiæ ejus*. Unum alterumve adjicio ex *Harir. Conſ.* 30.

ومساعي في الترجي القاصرات
الخطى عوج ❀

Et conatus in iis quæ ſpero curtati greſſu, recurvi.

Idem *Conſ.* 36. يا من تقصر عن مداه خطى مجاريه وتضعف *O ille a cujus meta attingenda curtati ſunt greſſus concertantis, & debilitati!* in צעד *greſſu*, ſive *gradu*, aliquid grandius contineri ibidem ſubmonui.

Vſ. 15. Parum dignitatis ineſt in verſionibus, quæ fere habent, *omitte*, vel *rejice illam; ne tranſeas per illam: declina ab illa, & tranſi*. Non tam humili ſocco incedit Noſter. פרעהו *figuratum* eſt, quin *cotburno* indutum; ad anſam illam, quam ſupra aperui *Cap.* 1. Nempe & improbi habent *nexam* ſuam *ſeriem*; ſuam *factionem conſpirationemque*, qua junctis viribus animiſque graſſentur. Hanc Numinis Cultor jubetur, pro ſe quidem, *diſturbare*, indeque ſe *divellere* ac *diſſociare*. Solemnia hæc *Arabibus* حل سلك نظامه *ſolvit filum ſeriei ejus*: pro *ſocietatem cum eo diſſolvit*. Fortius ſonat فرط quod eſt *abrupit*. Scilicet ſocietas cum improbis non *diſſuenda*, ſed *diſcindenda*, ac citra ullam moram *diſrumpenda*. Huc tendit אל תעבר בו *ne tranſeas per illam*; i. e. *ne vel pedem* illuc *immittas*. En ſubtilius adhuc: עבר *tranſire* quadrat in *baccam* quum *filo inſertatur*. Sic foret, *ne inſeraris in illam*: prout سلك *filum*

16 Nam non dormiunt, niſi malum patrarint; & abigitur ſomnus eorum ſi non offenſarint.

17 Quin veſcuntur panem improbitatem, (*turbulentiam;*) & vinum bibunt cruditates.

18 At

16 כי לא יִשְׁנוּ אם לא יָרֵעוּ ונגזלה שנתם אם לא יכשולו :

17 כי לַחֲמוּ לחם רֶשַׁע ויין חמסים ישתו :

18 וארח

filum ſignat & *agmen longo* velut *filo conſertum.*

Ibid. Non decreſcit alterum membrum. שטה non eſt ſimpliciter *declinare*; ſed ἀφηνιάζειν *excutere frenum*; سطا, unde *Mulieri Sota* nomen inditum, quæ ἀφηνιάζει *frenum mordet* adverſus maritum; venuſte transfertur: ut in ἀφηνιάζειν τῆς ἀρετῆς, *virtutis frenum excutere.* Apud *Joſeph.* ἀφηνιάζειν ἀλλήλων *mutuum frenum excutere*, eſt *amicitiam contumacius utrimque reſcindere.* Cum primis pulcrum, quod *Ælian.* 4: 9. enotavit, de *Platone*, qui *Ariſtotelem* appellitabat, πῶλον *pullum*; cujus ſit λακτίζειν τὴν μητέρα *calce ferire matrem*: quippe qui & ipſe *recalcitraret magiſtro*; & ἀφηνιάζων *frenum excutiens*, *atque emordens*, *Platoni inſultaret.* Ad iſtum colorem graviſſime figuratum illud שטה מעליו *frenum excute deſuper via illa*: i. e. *ne ſuper illa te vel trahi*, *nedum duci patiare*: ſed inde *emorſo* & *excuſſo* velut *freno* confeſtim *reſilito.*

Ibid. Extremum ועבר *& tranſito*; ſuo quoque pollet nervo: quadrat enim עבר *tranſivit*, in ea quæ *cum impetu auferuntur ex oculis*: ut quum *gluma*, *ſtipula*, *nubes*, dicitur *tranſire.* Sic eſſet; *in diverſam ac contrariam virtutis viam quantocyus transferaris.* En aliud. עבר *tranſire* ſpeciatim valet *evadere periculum.* Sic haberemus, *& evadito*: quod vel ſtrictius capere licet, ut ſit *imperantis*; vel laxius, ut ſit *promittentis*, & felicem vitam *deſpondentis*: ad exempla ſæpiuſcule jam viſa. Non præterlabatur ſuavis luſus in duplici potentia & עבר, quod aliud in priore, aliud in poſteriore membro efficit: quale & ſupra habuimus *Cap.* 3: 24.

Vſ. 16. Quomodo gradum tueri poſſit lectio יכשולו ex *Kal*; ad *Vſ.* ſeq. dabitur.

Vſ. 17. Duplex vertendi ratio. Prior, quam fere tenent omnes: *nam veſcuntur pane improbitatis*; *& vinum injuriarum bibunt*: i. e. *aliena bona rapiunt*, *iisdemque ſe ſaginant.* Senſum hunc commendat *vinum injuriarum*, in *conſtructione* poſitum: nec non præced. *Vſ.* ſi verba ירעו & יכשילו accipiantur, pro *maleficiis* & *offendiculis graſſari* ad alios circumveniendos, & deprædandos. Poſſunt tamen hæc verba latiore ſenſu capi de *vitiis* quibus hi homines indulgent, quibusque ſe auferendos tradunt, alios ſuo quoque exemplo abripientes. Hoc etiam ſtylo ſacro eſt הרע *malum patrare* & חכשיל *ſcandalum ponere*: quin & ex *Kal*, כשל *offendere*, *ruere*, *impingere.* Sic יכשולו gradum ſuum tueretur. Ad iſtum jam ductum concinnius ita continuaretur. *Nempe veſcuntur panem*, *improbitatem*: *& vinum*, *cruditates potant.* Per appoſitionem. Hæc eſt celſior illa figuratio, quæ plenius effertur *Job.* 15: 16. שתה כמים עולה *potans*, *ut aquas*, *iniquitatem.* Et *Job.* 34: 7. ישתה לעג כמים *bibit ſannam ut aquas.* Ea ſe *recreat* & *oblectat.* Pro his ſubſtituas licet, omiſſa *præpoſit*: *Bibit iniquitatem*, *ſannam*, *aquas*: ut in illo: האכיל לחם לחץ ומים לחץ *veſcendum dare panem anxietatem*, *& aquam anxietatem*: 1 *Reg.* 22: 27. *Eſaj.* 30: 20. Hoc quaſi *unicum* dare *nutrimentum*: ſub gravi *Oxymoro.* Objicietur forte יין חמסים *vinum injuriarum*, in *ſtatu Conſtr.* aliud poſtulare. Sed primo, יֵין pro יַיִן abſolute poni, permittit *Analogia*; לַיִל & לֵיל promiſcue veniunt. Secundo, manente propiore copula, *vinum cruditatum* reſolvi ſe patitur in *cruditates quæ ſint vinum*; *loco vini*: quæ *tanquam vinum avide hauriantur.* חמס *injuria*, *violentia*, in *Origine* valet

Digitized by Google

18 וארח צדיקים כְּאור נֹגַהּ הולך וָאוֹר
עד נְכוֹן היום׃

18 At iter juſtorum ut lux jubaris Orientis, procedens & lucens usque ad ſtabile culmen diei.

19 דרך

19 Via

let *cruditas*, *durities cruda*, *aſpera*, *acerba*. Sic in *Camuſo* حَمِسَ صلب واشتد فهو حَمِسٌ واحمس وهم حُمّس والحمس الامكنة الصلبة *Thema* חמם *notat crudus*, *durus fuit*, *& vehemens in omni re: taliſque vocatur* חמם *&* אחמם; *cum plur. fr. quod & loca aſpera deſignat.* Similiter *Tauriz.* ad *Hamaſa*, حَماسة, ita vim recludit. الحماسة الشدة في الامر يقال حَمِسَ الرجل في الامر حمسا وحماسة اذا اشتد فيه وهو احمس ويقال قد حمس الشر وحمس الوَغَا قال الشاعر

وفر اذا حمس الوَغَا

وكثر ذلك حتي سميت الشجاعة حماسة لان الشجاع يشتد على قِرْنه عند المراس *Hamaſa*, *cruditas*, *eſt durities in aliqua re; diciturque, crudus extitit vir ille in re aliqua, cum infinit.* חמם *&* חמסה, *quum vehemens, & durus, eſt: qui & ipſe* אחמם: *dicitur quoque, crudum ſane fuit malum; & crudum fuit prælium; quum vehementiſſimum eſt. Sic Poëta.*

> *In fugamque emicuit, quum crudeſceret prælium.*

Hoc eo usque evaluit, ut etiam ſtrenuitas bellica, vocata ſit *cruditas; quoniam ſtrenuus bellator durus & ſævus eſt contra adverſarium ſuum in conflictu.* Hæc ex *Latinorum* uſibus ſub *crudus*; & *Græcorum* ſub ὠμὸς illuſtrabit, qui volet. Mihi nunc ſufficit *cruditas* illa *acerbior & indomita*, ad colluſtrationem uſuum *Hebraicorum.* Ad *Originem* proximum *Job.* 15: 33. *Crudum excutiet, tanquam vitis, omphacium ſuum.* Nervoſe *Job.* 21: 26. & *molimina quæ ſuper me* תחמסו *crudeſcitis. Crudi crudo impetu agitatis.* Affine *Thren.* 2: 6. *Jer.* 13: 22. aliaque, quæ ad aliud tempus remitto. Omitti nequit, quod *Cap.* 26: 6. occurret שֹׁתֶה חמס *bibens cruditatem*: ubi haud dubie ad *Originem* alluſum; ut ibi demonſtrabo. Forte & hic idem reſidet acumen. *Vinum bibunt cruditates:* i. e. *delectantur* omni *cruditate injuriæ*, *violentiæ*, *acerbitatis*; quæ vere *cruditates* & ipſis tandem ſint futuræ; quibus *fauces*, *vitaliaque*, *erodantur*, ac *diſcrucientur.* Duplicatus ſenſus & priori colo ſubjungi poſſet; nam qui *turbulentia improba* ſemet *oblectat*; tanquam *cibo*, ac *pane*, *viſcera* tandem *ſua conturbaſſe* reperietur. Hæc interim, ne quid argutius obtrudam, in medio relicta, & ulteriori examini commendata ſunto.

Vſ. 18. Vox נגה *jubar* hic ſpeciatim ad *ſplendorem Solis Orientis* ſeſe refert. Clare *Jeſaj.* 60: 3. לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ *ad jubar ortus tui: auroræ ſparſæ.* Et *Jeſaj.* 62: 1. עד יצא כנגה צדקה *usque dum emicet ut jubar Juſtitia ejus.* יצא *emicare* in *Sole Oriente* protritum. Conſonat uſus *Arabum*, quibus نجه נגה ultima *He mobili* eſt طلع *eminuit & emicuit* Sol Oriens. Concordat & وجه, cum وجه *facies*, ſic dicta ab *eminendo*, & *emicando.* Inſignis locutio נְכוֹן היום *erectum*, *firmum*, *ſtabile diei*; pro *culmine meridiano.* σταθερὰν μεσημβρίαν vocat *Chryſoſt.* Veteres τὸ σταθερὸν τῆς ἡμέρας· quod *Arabibus* quoque قايمة النهار *Stans diei:* قام قايم الظهيرة *ſtetit ſtans diei;* ἦμαρ σταθερὸν eodem adſpectu reperies ad *Job.* 11: 17. quin יום נכון *diem culminantem; in culmine ſtantem: Job.* 15: 23. ſublimi figura, ibidem explanata. Eadem granditate

19 Via improborum, ut occaſus eſt perpetuus; neſciunt, ad quidnam impacturi ſint.

20 Fili mi, verbis meis aurem repurgato: ſermonibusque meis inclinato eam.

21 Ne ſe ab oculis tuis obliquent; cuſtodi ea in meditullio Cordis tui.

22 Etenim vita ſunt invenientibus ea: & omni carni cujusque ſanatio.

23 Præ omni cuſtodia ſerva Cor tuum; nam, ex eo ſcaturigines (emicationes) vitæ ſunt.

24 Re-

19 דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו׃

20 בני לדברי הקשיבה לאמרי הט אזנך׃

21 אל יליזו מעיניך שמרם בתוך לבבך׃

22 כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא׃

23 מכל משמר נצר לבך כי ממנו תוצאות חיים׃

24 הסר

Lucan. L. 9. *Quum cardine ſummo ſtat librata dies.* Attendendus ſolemnis *Hebraismus* in הולך ואור *procedens & lucens*; pro *clarius clariusque relucens.* Ita *Eſth.* 9: 4. הולך וגדול *procedens & invaleſcens*: & *Jon.* 1: 11. *Mare procedens & inhorreſcens.* 2 *Sam.* 15: 12. *Eratque conjuratio nervoſa*, והעם הולך ורב *populusque procedens, & denſus cum Abſalomo*: i. e. *magis magisque denſebantur globi.* Exprimitur *continuatio identidem increſcens.* Pulcherrimum ſchema. *Via juſtitiæ* & *virtutis occaſum neſcit*: atque *ubi ſemel illud illuxit jubar, identidem lætius lætiusque effulget; donec ſtabile culmen obtineat gloriæ* & *immortalitatis.*

Vſ. 19. Plenior eſt, & celſior, figura, quam ſentitur ex *verſione*; *via improborum ut caligo.* Verbum אפל افل enim *occaſum* ſignat, & quidem *continuatum*, *perpetuum*, *magis magisque ſidentem*, atque *ad ſuum* quoque *centrum*, & *culmen* veluti, *caliginis horridiſſimæ evectum.* Sic utriusque viæ diſcrimina ſummum attingunt utrobique gradum. Confer *Job.* 15:23. Amplitudinem hanc vocis אפילה, ſimulque *Originem*, haurias ex *Comm. Job.* 3: 6. & 10: 22.

Vſ. 20. Cohærent hæc, הקשיבה הט אזנך *nitida, tende aurem tuam*: ſolemni *Hebraismo*, pro *nitide purgatam tende aurem tuam ad verba & ſermones meos.* Hanc complexionem ſimpliciorem in duo membra diſpeſcit ſtylus ſententioſus: ut ſonantior feratur oratio. Qui in הקשיב proprietatem *attendendi* ineſſe autumant, ſi huc oculum intendant, differentiam haud obſcuram deprehendent; quam in lucem erui, ad majeſtatem Sacri Codicis pertinet; quam ſane non colunt, qui *Origines*, ſola *Dialectorum* ope veſtigandas, vel inſuper habent, vel per devios tramites, quin & præcipitia, conſectantur.

Vſ. 21. Nodi quid in forma יַלִּזוּ; quæ ἀνομαλῶς pro יָלִיזוּ poſita cenſetur. Mire hic argutus Cl. *Cler.* quum autumat *Maſorethas Dagesh* hoc inſeruiſſe, ad indicium Radicis נזל *fluxit*; unde prodiret, *ne effluere faciant* improbi *dicta mea ex oculis tuis.* Sic יַזִּילוּ foret legendum, nexu ſenſuque parum apto. Faceſſant tricæ. Thema ſtatuendum ולז ولز, ſororium לון obliquus fuit, unde יוֹלִיזוּ in *Hiph.* valet, *obliquent ſeſe*, contractum ad legem *deficientium prima Waw*, & *Jod*; de quibus in *Inſtit. Grammat.* Figuratio, quæ hic ſubeſt, jam ad *Cap.* 3: 21. indicata.

Vſ. 23.

Digitized by Google

24 הָסֵר ממך עִקְּשׁוּת פה וּלְזוּת שפתים הרחק ממך :

24 Removeto a te diſtorſionem oris: & flexuoſitatem labiorum a te longe amandato.

25 עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יַיְשִׁירוּ נגדך :

25 Oculi ad ſcopum acrius tendant ſeſe (vibrent;) & palpebræ tuæ complanate collineent e regione tui.

26 פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יִכֹּנוּ :

26 Elibrato orbitam pedis tui, & omnes viæ tuæ conſtabilientur.

27 אל תֵּט ימין ושמאול הסר רגלך מרע :

27 Ne declines ad dextram ſiniſtramve; amove pedem tuum a malo.

Vſ. 23. Vox משמר non tam *rem cuſtodiendam* ſignificare videtur, quam ipſam *cuſtodiam, excubiasque*, & quidem *accinctas, pervigiles, in ſtatione paratas*; ex *Origine*: metaphora deſumta ab *urbe*, vel *arce*. Vide modo *Neh.* 4: 3. 16. & 7: 3. Nempe & *Cor* veluti *Arx* eſt; pro qua *excubandum accinctiſſime*. Hoc ſive *literam* ſpectes, ſive *ſpiritualem ſenſum*, ultro ſeſe explicat. Gemino iſto adſpectu adjunctum, *nam inde ſunt exitus*, emicationes, *vitæ*. Reſpicitur ad *munus cordis, ſanguinem & ſpiritus animales didentis* omni momento, ac quaquaverſum *diſpenſantis*, per univerſum corpus: metaph. deſumta a *ſcaturigine*, ejusque תוצאות *jugi emicatione aquarum*. Hoc jam ad *vitæ ſpiritualis fontem* ſublimius applicitum.

Vſ. 24. Iterum aliquid ſcrupuli ad voculam לְזוּת, quam a לון derivari, ut ferme fit in *Lexicis*, haud patitur *Analogia*. Ea requirit *Thema quieſc.* 3. *Waw* vel *Jod*, *Jod*, לזו, לזי, לזה, لذي quæ alia adhuc ſoror verbi לון لاذ *obliquus fuit*. Obſervatum jam a *Cocc.* qui *receſſionem* vertit. *Obliquatio labiorum* commodiorem præbet, & completiorem, imaginem. In הרחק *removeto* magna emphaſis; *abominationem* inferens rei fœdæ, & turpis, quam procul a te repulſam velis, ne contagione ejus adſferis: ut ad *Job.* 11: 4. & 22: 16. monui.

Vſ. 25. Lucidi, & venuſte temperati colores. *oculis* additum verbum יביטו infert *aciem cum intenſione vibratam*; τὸ ἀτενίζειν, & αὐγάζειν. Id *tom.* I. *Originum* latius deductum firmatumque. לנכח *recta, e regione*; καὶ σκοπὸν, *ad ſcopum collineando*; ut dextre *Cocc.* Unde? Haud liquet. Conjicio a notione illa, quam conſervat *Arabum* نكخ, quod in *Camuſo* declaratur نهز idem cum نكز *pungere* κεντεῖν. Inde *centrum Scopi*, quod *collineando ferit* jaculator. Notiones ſub نكخ hinc ſubortæ. Alibi plura. Succinit יישירו *complanent ſeſe palpebræ tuæ*. Qui *ſcopum ferire* conatur *collineat* ſimul, ſimul *complanat* aciem: quin *palpebræ* iſti *complanationi* vel maxime ſubſerviunt. Hæc ſibi quisque facile explanabit.

Vſ. 26. Verbum פלס *appendit, ponderavit, libravit*, ex Origine offert *motum tremulum & vibrantem*, quo quid *examinatur*, atque *elibratur* tandem exactiſſime. Sic πάλλειν *vibrare* inter alia pro *Librare* ſe præbet: & πάλλειν πέλεκυν apud *Apollon. Rhod.* idem ſonat quod *Librare ſecurim*, ut *certius feriat*. Inſignite hinc *Jeſ.* 26: 7. מעגל צריק תפלס *Orbitam recto-rigidi elibras*: ad *libramentum æquas*. Conſimiliter hic *Elibrato*, ad *libramentum exigito & æquato orbitam pedis tui*. Confer: quæ mox *Cap.* 5: 6. 21. recurrent.

CAPUT QUINTUM.

Verſ. 1 Fili mi, ad Sapientiam meam nitidato; ad Prudentiam meam tendito aurem tuam:

2 Ad

Verſ. 1 בני לחכמתי הקשיבה לתבונתי הַט אזנך׃

2 לשמר

Vſ. 2. Conciſius לשמר מזמות *ad ſubcingendum adſtrictiones*, ita reſolvitur, *ad cuſtodiendum quam promtiſſime omnem ſolertiam adſtrictam.* Apud *Golium* ſub زم זם habes, *Ligavit, conſtrinxit habena* jumentum: *Corrigiis transverſis adſtrinxit* calceum. Hæc proprietas *Pſ.* 17: 3. evidens זמתי בל יעבר פי *adſtrinxi, nequaquam transgredietur os meum.* Ad *Harir. Conſ.* p. 70. plura jam dedi. Hic מזמות complecti videtur *ſolertiam* illam *adſtrictam*, qua *cor*, *oculi*, *lingua*, &c. fida & firma ſub cuſtodia continentur.

Vſ. 3. Vox נֹפֶת non *favum* indicat, ſed, ut *Cocc.* jam commonuit, *quod ſponte eliquatur e favis.* Ἄκοιζον *mel.* A נוף, ubi ordinari ſolet, minus liquide deſcendit. Vera *Radix* نغث נפת *efferbuit, ebullivit: bullitione eliquavit.* Hac Pomœria Linguæ amplianda. Verbi نطف נטף nativa virtus eandem *eliquatam puritatem* ſuſtinet: nam الماء الصافي exponitur نطفة נטפה *liquor limpidus*, quaſi *deſtillatio*; *id, quod deſtillando exprimitur.* Operæ fuerit, ex *Hamaſ.* adduxiſſe Verſiculum *Antaræ*

لعلك تمني من اراقم ارضنا
بارقم يسقي السم من كل منطف ۞

Fortean feriaris de ſerpentibus terræ noſtræ
Tæterrimo quodam, qui potionatur veneno ex omni diſtillatorio.

Ubi *Tauriz.* اذا من نطف السم قطر ويستعمل النطف في كل سايل كالماء والدمع ونحوهما والنطفة هي القطرة قال

فبتّ كانّ العين افنان سدرة
عليها سقيط من ندى الليل ينطف ۞

Ex uſu ꝗ נטף *in veneno, quum ſtillatim exprimitur. Adhibetur quoque in omni re quæ fluit, ut aqua, lacbryma, ſimilibuſque.* נטפה *autem eſt gutta ſtillans: Poëta*

Et pernoctavi ita ut Oculus ramos referret loti,
Super quibus pruina e madore noctis deſtillat.

Haud injucundum hinc lumen, cum ad *Harmoniam Dialectorum*, tum ad ſignatiores uſus S. Script. redundabit.

Ibid. חלק *glabrum præ oleo palatum*; excellentem præbet *figuram*, ad *blanditias molles*

Digitized by Google

2 לשמר מזמות ודעת שפתיך ינצרו ׃

3 כי נפת תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חכה ׃

4 ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות ׃

5 רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו ׃

6 ארח

2 Ad cuſtodiendum ſolertias; utque ſcientiam labia tua conſervent.

3 Nam eliquationem mellis ſtillant labia alienæ mulieris; & lubricum (glabrum) præ oleo palatum ejus.

4 At extremum ejus amarum eſt ut abſinthium; acutum ut gladius anceps.

5 Pedes ejus deſcendunt ad mortem; (deſcenſores mortis:) Orcum greſſus ejus prehendunt.

6 Iter

les & mollientes. Attigi, ſupra *Cap.* 2: 16. *Palatum* חך, ſedes *Linguæ*, & *loquelæ* organum, utriusque ſignificationem ſub ſe recepit.

Vſ. 5. Connixit acies Interpretum ad ὕψος, quo ſe mens *Salomonis* congeſta evehit; utroque in membro. *Pedes ejus* ירדות מות *deſcendentes Mortem;* non ſimpliciter valet, *vergunt ad mortem*, *in perniciemque tandem & ruunt*, & *trahunt:* ſed *in mediam mortem audacia profligatiſſima ſe ultro immittunt, atque immergunt.* Altius ſcandi nequit hoc in genere. Eſt *metaphora* deſumta ab iis, qui *in profundos aquarum gurgites ſe immergere* ſuſtinent. Id noſtrum ورد ירד *deſcendere* abſolute conſignat apud *Hebræos* & *Arabes;* atque inde ſubſumti multi uſus inſignitiores, in *periculis*, in *præliis audacter ſubeundis;* de quibus alibi. *Zobair.* in *Moallek. tertia*

وردوا غمارا تغري بالسلاح
وبالدم

Deſcenderunt gurgites gladiis & ſanguine colliſos.

In *Hamaſ.* ſtrenui bellatores ornantur titulo وراد حومة الموت *Deſcendentium gurgitem Mortis.* Infinita talia. Defungar uno omnium animoſiſſimo.

اذا اشرعت فيه الاسنة
خاضها
الى الموت حتى يترك
الموت احمرا

Quum protenſæ in eum cuſpides, immergitur illas
Ad mortem; ſic ut Mortem linquat purpuream.

Hoc eſt, *Mortem ipſam evincat, cruenta ſtrage edita.* Ad hunc adſpectum, *pedes adulteræ* vocantur *deſcenſores mortis*, vel *deſcendentes mortem:* qui *in mortem* animoſe veluti *incurrant*, atque *irruant;* neque ullo ejus terrore ſe tangi, retrahique, patiantur. Cave intelligas *Mortem* in adulteras ex Legi ſancitam. Intelligitur *mors vitiorum* & *ſcelerum*, cum Numinis contemtione, omnique obduratione in peccato, conjuncta: quæ oppoſita *vitæ*, & *viæ virtutis* ac *religionis;* in *Vſ.* ſeq. *Hanc in mortem deſcendunt, ejusque gurgitibus* ultro *ſe committunt* non ſolum, *ſed & immittunt*, quæ *voluptati frena laxant*, atque *libidini ſe auferendas permittunt.* Geminum germanum eſt, quod admiſere in خاض *ingreſſus eſt & transvadavit aquam.* Unde mox خاض حياض الموت *Vadavit vada mortis*, pro *pericula*, *prælia*, *animoſe ingreſſus fuit.* Alio flexu *immerſit ſe voluptati & vanitati:* unde in *Alcor. Sur.* 52: 12. & 70: 42. & 74: 46. كنا نخوض

Digitized by Google

6 Iter vitæ ne forte libraverit: nutant orbitæ ejus, haud curat.

7 Et nunc, Filii, auſcultate mihi; & ne deflectatis a ſermonibus oris mei.

8 Lon-

6 ארח חיים פן תפלס נעו מעגלתיה לא תדע׃

7 ועתה בנים שמעו לי ואל תסורו מאמרי פי׃

8 הרחק

نخوض مع الخائضين *vadati fuimus cum vadantibus*: hoc eſt, *in voluptates & vanitates mundi nos ultro immerſimus male perituri.*

Ibid. Eadem ſublimitate enunciatum, *Orcum greſſus ejus prebendunt.* צעד eſt *ſcandere, & grandire gradum.* Hinc צעדים *greſſus grandiores, audacioresque: Prov.* 30: 29. *Pſ.* 18: 37. Vide ſis ad *Job.* 18: 14. Hi *audaces greſſus* admirabiliter dicuntur *Orcum* ipſum *prebendere, & arripere* veluti, profligatiſſima illa temeritate, qua omnis terror *Orci* irridetur, atque eluditur, quin imo per quam grandi gradu *Orcus* quaſi invaditur, & occupatur. Non ſimpliciter ſpectatur exitus, quem tandem habitura ſit adultera, *Orco* demittenda. Multo minus שאול *ſepulcrum* reddendum; quaſi inſinuaretur, per *libidinoſam vitam mortem & ſepulcrum approperari.* Inculcatur cumulus *Mortis ſpiritualis;* in pectore criminibus vendito, & addicto; quippe quod *Orcum* ipſum ſinu foveat, atque ſecum audaciſſime circumferat. Ita *prebendere gloriam; prebendere Divitias: Prov.* 11: 6. eſt *injecta manu arripere, ſuumque facere: Obtinere firma manu.* Nonnunquam & *fulcire, ſuffulcire* יד תמך ſubjectum: ut *Exod.* 17: 12. Vide, num inde placeat? *Greſſus ejus* audaciſſimi *Orcum ſuffulciunt.* Hoc jam non *invadere* eſſet, & *occupare Orcum;* ſed *eundem* inſuper *ædificare*, ac *ſubnixo* velut *gradu* ſuſtinere. Prius teneo.

Vſ. 6. Aliud alio trahitur. Inde & hic aberratum a genuino ſenſu. Efferunt plurimi in 2. perſ. *Viam vitæ ne forte tu libres, nutant orbitæ ejus:* Ita *ut non cognoſcas.* Uno complexu Cl. *Cocc.* פן quod *dubitantis* alias, pro *abſoluta negatione* accipit, ſic reddens: *iter vitæ ne libres, vagantur ejus orbitæ, non ſcires.* Applicat ad *permixtionem veri & falſi, errorumque ac ſopbismatum* πλίγματα, ac *ſtrophas, per quas via vitæ inveniri nequeat.* Illam *plenam negationem* etiam *Nold.* in *Concord.* recepit: nec non *Gejer.* in 3. *fæmin.* pro arctione nexu edens: *viam vitæ ne pendat, vagantur orbitæ ejus, ne ſciat;* vel *ut non ſciat*, quo vadat. Hoc Cl. *Cler.* ſuum fecit, ſub leni mutatione ad finem, *ne* viam eam *ſciat.* Omnino 3. *perſ.* tenenda; & per duo diſtincta cola ita continuandum: *Iter vitæ ne forte libret: nutant orbitæ ejus; nec curat.* Habes, quod cum præced. *Vſ.* intime cohæret. Audaciſſime *ſe mediam in mortem* vitiorum *demittit* ac *demergit;* atque *ſubnixo gradu Orcum* vel *invadit*, vel *ſuffulcit: ne forte* morſu tacta conſcientiæ, *minus audacter, minus ſecure, peccet; atque iter vitæ incipiat librare.* Abhorret ab omni cogitatione vitæ emendandæ, & cupiditatis compeſcendæ. Religionem ac virtutem procul faceſſere jubet. Hunc acutum non minus, quam gravem ſenſum, magis perſentiſcas, ſi tenueris פן non tam *dubitantis* eſſe particulam, quam *præcaventis*, vel *cautelam commendantis.* Huc directum quoque alterum membrum: *nutant orbitæ ejus:* i. e. *ruunt, præcipites feruntur.* Si malis *vagantur*, eodem recurres; id enim fuerit a *virtute* & *religione* reſiliunt atque *per invia divagantur.* Cumulum imponit לא תדע *non curat.* Lectiſſimus uſus ידע ב: ut *Deut.* 33: 9. את בניו לא ידע *Filios ſuos non curavit.* ut optime *Cocc.* Eximiam hanc vim pluribus adfirmabo infra. Poſſes quidem, *non animadvertit, non ſcit* ſe male perire. Sed prius fortius. *Profligata eſt*, & *plane perdita*, nec ullo Dei metu, ulla cura ſalutis, tangitur. *Nutat, vagatur, præceps ruit, omni cura ſui e pectore excusſa.* Eadem hac amplitudine, atque exaggerata vehementia, augendum quoque nunc cenſeo quod iiſdem coloribus aliter adhuc expreſſum, *Cap.* 2: 18. 19. Nempe non *exitus* ibi

Digitized by Google

8 הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה :

9 פן תתן לאחרים הודך ושנתיך לאכזרי :

10 פן

8 Longe remove ab illa reſiliens viam tuam: & ne appropinques ad oſtium domus ejus.

9 Ne forte prodas alienis decus tuum; annosque tuos immani.

10 Ne

ibi quoque, ſed *præſentiſſimus ſtatus* ad vivum expreſſus.

Vſ. 8. Hic demum *ſecunda* ſuſcipitur *perſona*; directa ad *virtutis* & *religionis alumnos*. Id verbulo ſubinnuo, ut ſentiatur, nimis feſtinaſſe, qui eam præcedenti Verſui accommodare conati ſunt. Ceterum magna emphaſis in particula מעליה, non ſimpliciter *ab ea*, ſed *reſiliendo*. על infert ſæpe proximam *conjunctionem*, *cohæſionem*, & *familiaritatem*. מעל hinc crebrum in *reſciſſo* omni *commercio*. Inſtar omnium eſto nunc *Eſech.* 23: 18. *Et divulſa eſt anima mea* מעליה *de ſuper ea, quemadmodum divulſa fuit anima mea* מעל אחותה *de ſuper Sorore ejus*: omne *cum ea commercium reſcindens*, & *abhorrens*.

Vſ. 9. Quæritur, quinam ſint אחרים *alieni*: & multa hic multi, quæ non diſcutiam. Hoc vocabulo modeſte inter *Iſraëlitas* notati *peregrini*, a religione vera *alieni*; atque adeo ejuſdem *hoſtes*. Reſpici puto ad *venditionem in ſervitutem*, qua quis ſe mancipat *ſub nexum peregrinorum*. Grande ſcelus *ſemet vendere*; grandius *peregrinis*, atque *a cultu* Numinis *alienis*. Qui *adulteræ* adhæreſcit, ex *familia* Dei *ſemet vendit*, ac *tradit in domum* ac *ſervitutem alienam*. Huc tendit quoque נתן *dare*, quod nonnunquam eſt *tradere*, *prodere*, *abjicere*. Sic *Mich.* 5: 2. *Profecto* יתנם *dabit eos*, *tradet in ſervitutem*, *hoſtibus donabit*; ut in *donare*, ac *condonare*, interior vena elegantiæ apud *Ciceron.* aliosque graves Auctores. 1 *Reg.* 14: 16. ויתן *& dedit Iſraëlem*, *propter peccata Jeroboami*: pro *hoſtibus donavit*, 1 *Reg.* 13: 26. *Et dedit eum* יתנהו *Dominus Leoni*, *qui eum fregit.* Id cum *Tullio* efferas, *donavit*, *prodidit.* Notanter *Pſ.* 44: 11. תתננו *Donas nos ſicut oves comeſtionem*; *dapem*: *& in gentes evannaſti nos.* In eandem figurationem ſe dat, *ne prodas alienis* הודך *pondus* & *decus tuum*: *Gloriam* nominis, *gloriam* gentis Deo ſacratæ, *gloriam* libertatis, & *prærogativam* glorioſæ immortalitatis, ad quam vocatus es. Dignitatem addit etiam vocula פן *ne forte*, quæ ita *dubitantis* eſt, ut magis adhuc ſit *præcaventis*, aut *cavere* monentis.

Ibid. Ad eandem metam aurigatur, *& annos tuos immani.* Quid *anni*? *vita* inquiunt, aut *tempora vitæ*. Alii *annos florentis ætatis* κατ' ἐξοχὴν. Eſt etiam qui reſpiciat ad *annua munera*, quibus excidat adulter, probiore ei ſurrogato. Mihi *anni* quoque ſunt *vitæ tempora*, quæ *tradat*, *prodat*, *immani*, ac *ſævo*; qui quum *Liber* eſſe deberet, ac *ſui ſuorumque temporum Dominus*, poſtquam ſe *jugo* libidinum ſubmiſit, *luce* ac *libertate* frui non poſſit amplius, ſed tanquam *in piſtrinum mancipatus*, *truculentum* quotidie tyrannum experire cogatur. Τῷ אכזרי ſubjecta vis *truculentiæ immanis*, & *barbaræ*; quæ miſereri neſcit: *Jer.* 6: 23. & 50: 42. &c. &c. *Originem Job.* 30: 11. jam tactam, ad anſam inferius porrigendam, exequar. Nunc modo teneatur illud *Barbarum*, & *truculentiſſime ſævum*, quod imaginem a me productam ſuſtinet, ac commendat. *Horat. Ep.* 1: 2.

Sirenum voces, & Circæ pocula noſti:
Quæ ſi cum ſociis ſtultus cupidusque bibiſſet;
Sub Domina meretrice fuiſſet turpis & exſors.
Vixiſſet canis immundus, & amica luto ſus.

Illud *exſors* ab acutiſſimo *Marcklando* eſt; pro *excors*: quod eandem ſui *venditionem*, *mancipationemque ſub nexum alienum*, infert. Omnis præſtantium ingeniorum Chorus eadem *figuratione* hac in materia delectatur.

F *Vſ.* 10.

10 Ne ſatientur peregrini robore tuo; & nervi tui ſint in domo alienigenæ.

11 Et infremas temet vorans ad extremum; in conſumenda carne tua, & tuis viſceribus.

12 Dicasque, quomodo odio habui diſciplinam; & redargutionem contumaciter ſprevit Cor meum!

13 Et non auſcultavi voci docentium me, & acuentibus me non inclinavi aurem meam.

14 Pa-

10 פן ישׂבעו זרים כּחך ועצביך בבית נכרי׃

11 ונהמת באחריתך בכלות בּשׂרך ושׁארך׃

12 ואמרת איך שׂנאתי מוסר ותוכחת נאץ לבי׃

13 ולא שׁמעתי בקול מורי ולמלמדי לא הטיתי אזני׃

14 כמעט

Vſ. 10. Novæ lineæ ad eandem tabellam illuminandam. זָרִים *peregrini* paſſim pro *hoſtibus* populi *Iſraëlitici.* נכרי *alienigena* conſimiliter. Pari paſſu veniunt *Thren.* 5: 2. *Obad.* vſ. 11. Sic בית נכרי *Domus alienigenæ* eſt *Domus ſervitutis.* Adhæſum ad עצבים, non ſane *dolores*; non *opes dolore & labore quæſitæ:* ſed *nervi* & *tendines*; qui *Arabibus* عَصَبٌ, a *them.* عَصَبَ עצב *arctius vinxit*, ac *ſtrinxit.* In *Opuſculo* de *Defect.* id demonſtratum. Apta biga כח ועצבים *Robur & nervi:* cum *proprie* tum *tropice* expliciti. Idem par vocabulorum *ſervitutis* ac *piſtrini* picturam conſummat.

Vſ. 11. Graviſſimum verbum נהם *infremuit*, نَهَمَ *vehementi altoque ſpiritu rugiit, barrivit* elephas, camelus. Item *vehementer & inſatiabiliter voravit.* Utraque poteſtas, *infremuit vorabundus*, ſe in locis exerit. Ita infra *Cap.* 28: 15. ארי נהם *Leo infremens præ aviditate vorandi.* Iterum *Eſaj.* 5: 29. *& infremet vorabundus*, *& rapiet prædam:* nec non *Vſ.* 30. וינהם עליו *infremetque ſuper eo*; ita malim, quam *contra eum:* ut pingatur *Leo incubans ſuper præda*, & *vorans ſævo ſub murmure.* Item *Ezech.* 24: 23. ונהמתם *& infremetis alter ad alterum, vorabundi*; tanquam *alii alios devoraturi.* Duplex hinc naſcitur facies. Prima hæc, *Quum conſumta fuerit caro tua, ac ſubſtantia; infremes* ſera pœnitentia, *temet* quaſi *vorans*, temet *lanians.* Altera vehementior; quam in Verſione propoſui: ad quem adſpectum illud בכלות *præſens* tempus, ac *præſentem* actum exprimat: atque vivis coloribus repræſentetur *ſui ipſius carnifex*, *tortor*, *vorator*, *ſibimet quaſi incubans*, *ſuisque dentibus* inter fremitus & murmura *carnem* ac *viſcera ſua dilanians.* Sic *Job.* 18: 4. reperies, טרף נפשו באפו *Qui cum naſo ſuo* fumante, *fremente*, *ſuam ipſius animam laniat*, ac *diſcerpit.* Hoc *Homero* paſſim *cor ſuum edere:* ut *Iliad.* 24: 129. σὸν ἔδεαι κραδίην. *Odyſſ.* 9: 75. & 10: 143. 379. Fortius adhuc δάπτειν ἦτορ *laniare cor*, & δαρδάπτειν *dilaniare*; quod & καταδάπτειν, *Odyſſ.* 16: 92. Huic ſenſui ſequentes tres Verſiculi ſubſerviunt; quibus *Cor ſuum* cum maxime *lanians*, ac *viſcera* ſibi ſua ſub ſævis morſibus conſcientiæ *dilacerans*, oculis ſubjicitur.

Vſ. 14. Flaccent interpretationes non una via euntium. Plurimis placuit, *ferme fui in omni malo: in medio cœtus ac congregationis:* Hoc alii ſtrictius exponunt de *cœtu piorum*; alii laxius de *multitudine populi:* alii denique de *turba hominum malorum*, quorum ſe *conſortio* addiderit; & cum quibus *digito* notetur. Nihil horum pertingit ad *vehementiam* illam, quam ſeries exigit; *infame ſupplicium*, & *exitum ſcelerata vita dignum.* Huc ferri puto illud בתוך *infin.* verbi بَتَكَ בתך *ſecuit*, *amputavit*; *conſcidit.* Ejus ſororium בתק ſemel occurrit *Eſech.* 16: 40. *Et adſcendere facient ſuper te* קהל *cœtum*; *teque obruent lapidibus*; ובתקוך *atque conſcindent te*

Digitized by Google

14 כמעט הייתי בכל רע בתוך קהל ועדה׃

14 Parum abeſt quin extiterim in omni malo, proſciſſio Comitii & Conventus publici.

15 שתה מים מבורך ונזלים מתוך בארך׃

15 Bibe aquas e ciſterna tua, & fluenta ex tuo puteo.

16 יָפֻצוּ מעינתיך חוצה ברחבות פלגי מים׃

16 *Tunc* exundabunt ſcatebræ tuæ foras: in plateas rivi aquarum.

17 יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך׃

17 Exiſtent tibi, tibi ſoli; & alienis nihil tecum erit.

18 יהי מקורך ברוך וּשְׂמַח מאשת נעוריך׃

18 Eſto fons tuus benedictus; & lætator de uxore juventutis tuæ.

19 אילת

19 Cer-

te ſuis gladiis. En קהל *Panegyrin*, in totius populi *conventu ad ſupplicium publicum* & inſpectandum, & infligendum. Idem uſus recurrit *Eſech.* 23: 46. 47. Alterum עדה item *conventus*, *cœtus*, eidem uſui accommodum: ut *Pſ.* 22: 17. Appoſitiſſime ergo, *conſciſſio comitii & conventus publici.* Si quis בתוך *in medio*, retineat, hunc *Supplicii publici* conſpectum tamen non dimittat: quia illo demum dehortatio hactenus deducta completur. Eodem collineat illud, abruptum, *tantillum modo* abfuit; *quin extiterim* בכל רע *in complemento omnis mali:* in *omnium malorum meditullio*, & *cumulo congeſto.*

Vſ. 15. Allegoria ſuſcipitur per aliquot Verſiculos decurrens: in qua enucleanda magnopere variatur. Sunt I. qui *Aquam bibere de Ciſterna ſua*, traxerint ad *facultatum & divitiarum* ſuarum *fruitionem liberalem* ut *Vſ.* ſeq. ad earundem largiorem erogationem. Ita nexus plane deſeritur. Cl. *Cocc.* II. cum aliis retulit ad *fontes ſapientiæ* in Verbo Dei recluſos, ut inde aquæ ſalutis combibantur, atque cum aliis quoque communicentur. Id paulo propius accedit. Proximum III. quod plurimorum calculus comprobat, ut dehortationi ab illegitimis amplexibus, & *aquis furtivis*, ſubnectatur commendatio *matrimonii*, & *thori conjugalis*, caſtiſſime colendi; ad propagationem legitimæ prolis. Nihil honeſtius, tritius quoque nihil, præſertim in Oriente, hac figura: ubi verba ירד ورد *deſcendit in aquatorium*, نهل נהל *prima vice bibit:* & עלל عل *ſecunda vice potavit*, *ſitim reſtincturus*, huic rei dicata. Conſimiliter *fontes*, *ſcaturigines*, *aquatoria*, *putei*, *ciſternæ*, in vocibus منبع, بئر, حوض; nec non in דלי دلو *ſitula*; & ادلى *ſitulam demiſit:* ماح *deſcendit in puteum*, hanc ſedem paſſim occupant. Exempla in Sacris ſat lucis fundunt. *Num.* 24: 7. *Jeſ.* 48: 1. & 51: 1. *Jer.* 2: 23.

Vſ. 16. Quomodo filum ſuum hic proſequantur, quos *num.* I. & II. memoravi *Vſ. præc.* ibidem jam inſinuatum. Tertia ſententia, quæ & noſtra, hæc applicat ad *propagationem* generis, & *amplificationem familiæ*, per *rivulos connubiorum*, a liberis contrahendorum. Limpida res, & ratio. Turbant tamen nonnulli. Cl. *Cler.* inſerit *interrogationem*, *An dispergentur fontes tui foras?* additque, *mirum eſſe, rem ſatis ex ipſa ſerie orationis apertam, tot interpretes fugiſſe; præſertim quum* LXX & *Aquila*, negatione addita expresſiſſent, μὴ ὑπερεκχείσθω &c. μὴ διασκορπιζέσθωσαν. Non fugerat Interpretes; & Cl. *de Dieu* hanc jam palmam, ſi palma, tulerat. Cl. *Capell.* ſe permittens auctoritati τῶν LXX *negationem* approbaverat. Falluntur. Nec *negationi*, nec *interrogationi* ullus hic locus. Qui tam potenter detonaverat in amplexus adulterarum; non ad idem, tam dilute, rediret. Fefellit, quod יפוצו redderetur *diſpergi*; quum ſit potius *dimanare*, *exuberare*; فاض:

 ut

19 Cerva amorum, & rupicapra gratiæ; cujus te ubera irrigent omni tempore; cujusque amore jugiter impliceris.

19 אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד׃

20 Quid enim, fili mi, impliceris in aliena, & amplexeris gremium peregrinæ?

20 ולמה תשגה בני בזרה ותחבק חק נכריה׃

21 Profecto coram oculis Jehovæ Viæ Viri (cujusque,) omnesque ejus orbitas perlibrans ille.

21 כי נכח עיני יהוה דרכי איש וכל מעגלתיו מפלס׃

22 Pravitates ſuæ viſcabunt ſibi ipſummet improbum: atque funibus peccati ſui prehendetur.

22 עוונתיו ילכדנו את הרשע ובחבלי חטאתו יתמך׃

23 Ille morietur, quod caſtigari nullus queat; atque in ſpiſſitudine craſſitiei ſuæ *ſtolidæ* implexus hærebit.

23 הוא ימות באין מוסר וברב אולתו ישגה׃

ut *tom.* I. *Orig.* p. 118. admonui, ubi in *propagatione generis* id verbi adhibitum reperies. Fraudi inſuper fuit חוצה *foras*; quaſi *illegitimos* & *alienos thoros* deſignaret. Atqui שלח החוצה *emiſit*, *elocavit foras*, eſt, *in matrimonium locavit*: *Jud.* 12: 9. *Deut.* 25: 5. Confirmabere hoc in ſenſu, ſi attenderis, non *officium* ſanciri, ſed *promiſſum*: qua *caſtum thorum fœcundo* & *caſto ſemine exuberaturum*, atque nullo *adulterino ſanguine* maculandum, inculcetur. Hoc *Verſ. ſeq.* pro complemento additum.

Vſ. 19. Uſus rarior verbi שגה aliquantum impedivit. Quum *Lexica* tantum exhibeant *errare*, *deviare*; plurimis id nunc poſitum videtur pro *inerrare tanquam ſui oblitum*, & *amore* quaſi *vagari*. Cl. *Cler.* cenſet *metaph.* eſſe a *villa amœna*, *inter cujus nemora oberretur*. Amatorium ſatis. Idem *Doct. Gejero* placitum, adſciſcenti inde vim *oblectationis*. Promtius, quod *Origo* miniſtrat, *implicari*; *implicitum hærere*. Inde *errandi* notio excrevit. Proprietas iſta ſedi huic mirifice adcommodata, in *bonum*; quemadmodum & in *malum* Verſ. ſeq. *Implicari amore* & *in amorem* apud *Latinos* ad utrumque ſe porrigit. *Hærere* quoque & *adhæreſcere*, utrique uſui paratum. Preſſius ad *Vſ. ult.* hujus *Cap.* mox.

Vſ. 22. Pleonasmus *Pronom.* aff. ita exprimi ſolet: *Pravitates ſuæ capient ipſum*, *improbum* inquam. Rotundius dederis, & fortius, in *dativo*; *viſcabunt ſibi*; ſecundum *Originem* ſupra productam. חבלים *funes*; pro *tendiculis* & *retibus*, percrebrum apud *Arabes*; indeque חובל حابل *retia tendens*, *venator*: & احتبل *reti venatus eſt*: حبل *retia tetendit*; *reti cepit*.

Vſ. 23. Non valde erectum poſterius Colon, ita converſum: *& in multitudine ſtultitiæ ſuæ errabit*, *aberrabit*. Non expectaſſes, poſt id quod prægreſſum. Succurrat interior Linguæ medulla. אולת eſt *concretio appacta*, ſive *craſſities*: inde *ſtoliditas*. רב eſt *ſpiſſitudo*, *denſitas*: inde *multitudo*: שגה eſt *implicari*, *implicitum hærere*. Hinc eniteſcit, *Et in ſpiſſitudine craſſitiei ſuæ implicabitur*. Hoc ſeſe ultro explicat.

CA-

CAPUT SEXTUM.

Verſ. 1 בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך׃

2 נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך׃

3 עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך׃

4 אל

Verſ. 1 Fili mi, ſi fidejuſſeris ſodali tuo; depanxeris alieno volas tuas.

2 Illaqueatus es ſermonibus oris tui; tui oris ſermonibus viſcatus es.

3 Hoc labora quomodo tandem cumque, Fili mi, & eripitor, (temet eripito) quum veniſti in manum ſodalis tui; vade, exculcato temet, atque cogitationes tuas conterreto.

4 Ne

Vſ. 3. Intricatiſſimus nodus, non unam nectens difficultatem. Priora ſatis expedita. Impeditius medium colon. Poſtremum intricatiſſimum, & *Gordium.* Illud באת בכף רעך *veniſti in manum proximi tui*, redditur, & ad *Creditorem* applicatur, cujus *in manum depactæ* ſint *manus* ſponſoris: ut ſic *ſub poteſtatem* ejus ceciderit. Id minus commodum, quia ibi רע *amicus* pro quo *ſpondetur*, diſtinctus a זר *alieno*, cui fit ſponſio. Hinc alii *debitorem* potius intelligunt, cujus *in manum veniſſe* dicatur *ſponſor*, quod ei jam *obnoxius* ſit, ab ejusque *fide* pendeat: Id malim; atque כף a כפף كفّ pro *laqueo*, ac *nexu conſtricto* etiam accipi poſſe commoneo: ut كِفّة حابل in *Hamaſa* eſt *laqueus aucupis.* Id verſui præcedenti arctius innexum. In poſtremo membro, quot capita, tot ſenſus. Præcipui ſunt. 1. *Vade proſterne te, & robora ſocium tuum.* Iterum ad *Creditorem*: pro *ei te ſummitte*; ac *ſecurum eſſe jube*; de *ſponſione* præſtanda. Ita *Merc.* cum agmine. 2. Ad *Debitorem* refert *Gejer.* convertens, *Vade proculca & interpella ſocium tuum*, ut quantocyus *fidem* ſuam, nomenque, liberet. His רעיך eſt *ſingulare.* At 3. *Cocc.* in *plurali* extulit, *Age, proſterne te, & animoſe age cum proximis tuis.* Partim *ſupplicando*, partim *animoſius inſtando*, *extunde* potius a *proximis*, *quo te iſta obligatione eximas*; quam ut ea tenearis conſtrictus. Huc ferme & *Cler.* concedit. Mitto alios aliorum conatus. Nihil horum tale, in quo acquieſci queat. רעיך illud vel *ſodalem*, vel *ſodales* nunc ſignificare, a vero abludit. Opportunior poteſtas רֵעִים quod ut *amicos*, & *ſodales* notat a *paſcendo*, *compaſcendo*, ita *ſubſtantive* adfert *Cogitationes*, *agitationes mentis*, a רעה *paſcendo* ſic dictas, quibus *mens* veluti *paſcitur*; & *quibus diſcurrit.* Ampliſſimam obtinet ditionem in *Dialectis Aramæa* & *Arabica*, ad *curas* & *ſollicitudines* quoque ſe extendens: Inde tentandum duxi, *calca temet*, & *conturba* vel *conterre cogitationes tuas.* Hunc tenorem fili ſuggerit res ipſa, ſecundum illud ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα· ſuggerit quoque *Vſ. ſeq. Ne des oculis tuis ſomnum* &c. רפס *calcare*, *conculcare*, *exculcare*, *calcando conturbare aquas*, diſertim *Eſech.* 32: 2. & 34: 18. *Prov.* 25: 26. Gemina quoque radix apud *Arabes* رفس & رفش. Prior in *Camu*-

4 Ne des oculis tuis ſomnum; & palpebris tuis dormitationem.
5 Eripe temet, ut Dorcas e laqueo, atque ut avicula e nexu aucupis.
6 Abi ad formicam, piger; videto vias ejus, & ſapito.
7 Cui nec dux eſt, nec moderator, nec dominator.
8 Parat *interim* æſtate panem ſuum; in meſſe cibum ſuum coacervat.
9 Quo-

4 אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך׃
5 הנצל כצבי מיד וכצפור מיד יקיש׃
6 לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם׃
7 אשר אין לה קצין שטר ומשל׃
8 תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה׃
9 עד

ſo eſt ركض بالرجل *percuſſit pede*: & صدم *eliſit*. Poſterior دق وهرس *pulſavit*, & *contudit minutatim*. In Gjeubar. رفس item per ضرب بالرجل *verberavit*, vel, *quaſſit pede* exponitur; unde cernere datur, qua anſa *calcatio*, *conculcatio*, *exculcatio aquarum* ſit aſſumta. Quod autem התרפס a multis hinc reddatur *ſternere ſe* & *ſubjicere*, quaſi *ſemet conculcandum præbere*; non ſane tutum. Extra locum noſtrum non recurrit, niſi *Pſ.* 68: 31. Ibi *Delio* natatore opus. *Subſternens ſe fruſtis argenti*, coactiſſimum. *Inſternens ſibi laminas argenti*, *iis* quaſi *incruſtans ſeſe*, quod *Cocc.* exſculpſit, explicari poſſit de *Crocodilo*, cujus regnum *Nilus*, qui vocetur חית קנה *Fera arundinis*; & Regi *Nilotico* applicari. Is tanquam *Exculcator fluminis ſui* introducitur *Eſech.* 32: 2. adhibito Themate noſtro רפס. Inde extundi poſſit, *Exculcans ſibi fruſta argenti*, & tyrannicis concuſſionibus extorquens. Eſt conjectaneum; cui generi parum fido. Defectus ſubſidiorum, ultra progredi necdum patitur. Qui talia ſatis intelligunt; de iisque decidunt; vires ſuas non intelligunt. Ne hic quidem ultra conjecturam procedere poſſum: ſecundum quam התרפס dedi, *exculcato temet*, pro, *temet conturbato*, *concutito*; *extundito. Cave tranquillus reſidas: & lentus eventum exſpectes.* Id ſcopum recta ferit. Sequens ורהב רעיך reddo, *& extorreto cogitationes tuas*. Vel, *conterretor cogitationibus tuis*. Θορυβεῖσθαι. Τυρβάζεσθαι. In *Dialecto Syr.* רהב crebro ſic venit. Apud *Arabes* item رهب eſt *terreri*; & *terrorem incutere*: ut in illo adagio apud *Gjeubar.* رَهَبوت خير من رَحَموت *Præſtat terrorem incutere quam commiſerationem*: preſſe: *formidoloſitas melior quam commiſerabilitas*. Hoc fundamento רַהַב *formidoloſum quid*, ſive *molem formidoloſam* expoſui, qualis eſt *monſtri marini*; ad *Job.* 26: 12. Ejus *fœminino* رهبة רהבה *Jer.* 5: 30. convertitur *Hebr.* שערורה *horrendum quid*: prout مرهوب *Leonem* ſonat, *monſtrum horrendum* κατ' ἐξοχήν. *Ferocia*, quam *Cocc.* in *Lex.* unice amplexus non multum hinc abludit. Pulchre *Job.* 9: 13. *Sub illo ſidunt* עזרי רהב *Auxiliatores formidoloſiſſimi*. Admirabili cum lepore *Jeſaj.* 30: 7. *Ægyptus vanum & inane auxiliantur: Ideo nomen ei poſui, Formidoloſitas illi ſedendo.* i. e. *Verbis formidinem incutiunt; ad arma ubi eundum, ſedent, ceſſant, torpent.* Reſpicitur ſimul ad רהב per *antonomaſiam* veniens pro *Ægypto*, *Pſ.* 87: 4. *Jeſaj.* 51: 9. ut *formidoloſitas* ſignet *Imperium formidoloſum*. Tale ſchema illud Poëtæ, *Æneid.* 11.

Larga quidem ſemper, Drance, tibi copia fandi
Tum, quum bella manus poſcunt, Patribusque vocatis
Primus ades, ſed non replenda eſt Curia verbis.

In

Digitized by Google

9 עד מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך :

9 Quouſque, piger, decumbes? quandonam e ſomno conſurges.

10 מעט שֵׁנוֹת מעט תנומות מעט חִבֻּק ידים לשכב :

10 Pauxillum ſomnorum; pauxillum dormitationum; pauxillum complicationis manuum in ſinum dum decumbitur.

11 ובא כִמְהַלֵּךְ רֵאשֶׁךָ ומחסרך כאיש מגן :

11 Et adventaverit tanquam graſſator pannoſa tua paupertas; & raſa tua egeſtas ut Vir Clypeatus.

12 אדם בליעל איש אָוֶן הולך עִקְּשׁוּת פה :

12 Homo nequam, Vir vanitatis; ambulans tortuoſitatem oris:

13 קורץ

13 Vel-

In *plural.* רהבים *Pſ.* 40: 5. ſemel tantum occurrens, aliis ſonat *fortes*, *robuſtos*; aliis, *faſtuoſos*, *inſolentes*; Cl. *Cocc.* maluit *ferocias*, φρυάγματα. *Abſtractum* pro *concreto*, *formidoloſitates* valet *homines formidoloſos*, inſolentia & ferocia *terrorem* longe lateque *ſpargentes.* Fluctuatur etiam *Cant.* 6: 5. *Deflecte a me oculos tuos* שהם הרהיבני Cocc. *nam illi ferocire me faciunt.* Alii, *vim mihi adferunt*; *prævalent robore.* Quidni? *formidinem incutiunt mihi*; vel potius, *formidoloſos ſe faciunt mihi.* Decenter; nam *Oculi* venuſti *radios* ſpargunt *formidoloſos*, quibus *meus externetur* quaſi. Hoc *Conſternari* πτοηθῶσι *Græcis.* Eadem dignitas locutionis *Pſ.* 90: 10. in רהבם πτόημα *eorum*: *formidoloſa ſpecies*, quibus mentes *percelluntur*, *attonantur*, *in admirationem rapiuntur.* Intelliguntur *opes*, *divitiæ*, *ſceptra*, *ſolia*, & quicquid *pompoſum* in rebus humanis: id omne עמל ואון *moleſtia ac vanitas.* Expertus docet *Eccleſiaſtes.* Diverſo flexu *Pſ.* 138: 3. תרהיבני בנפשי עז, vel disjunctim; *formidoloſum me facis*, hoſtibus; *in anima mea robur invictum*: vel conjunctim; *formidoloſum addis animæ meæ robur*: *potentiam formidoloſam mihi circumdas.* Claudat examen *Jeſ.* 3: 5. ירהבו הנער בזקן *Formidinem incutiunt pueri ſenibus.* Hoc *Cocc.* erat *ferociunt*, *inſurgunt cum ferocia adverſus eos.* Hinc jam, ut vela contraham, &, ſi forte, portum capiam: ורהב רעיך *& formidinem incute cogitationibus tuis*; id eſt, tibi ipſi *formidoloſus inſta*, & *incumbe*; ut e nexu, in quem te induiſti, quantocyus exuare, teque ex laqueo illo viſcato citra moram ullam revellas. Rotunda ſic omnia. Nec tamen id adhuc ſub pedibus ſentio, quod requiro in iis, in quibus nulla mihi nutatio, vel ſuſpenſio judicii, relicta.

Vſ. 11. Comparatio non adeo plana, & *advenerit paupertas tua* lacera כמהלך *inſtar viatoris.* Ita datur; exponiturque ab aliis *ſenſim*, ac *tandem* tamen, quantumvis *lente*: ab aliis *celeriter*, & *necopinato.* Hoc melius; ſed neutiquam plenum. Requiritur ſimul *impetus violentus*, & *vis armata*, quam Colon poſterius clariſſime exerit. Si *Viator* apud *Hebræos* eundem uſum obtinuiſſet, quem in *Latio* tenuit, quum ſignat *apparitorem*, *lictoremve*: non improbarem, quod *Corn. a Lapide* in mentem venit, alluſum ad *venditionem bonorum obærati ſub haſta*, & *præcone.* Sed quum de eo haud liqueat, tutius ſtabitur, ſi intelligamus *Graſſatorem.* Is quoque איש מגן *Viro clypei*, *clypeato*, propius reſpondet. הלך ſæpe *Graſſari* valet: ut *Pſ.* 73: 9. *Thren.* 5: 18. *Zach.* 1: 10. *Pſ.* 12: 9. *Job.* 1. ubi plura. *Graſſatores*, *Latrones*, vel & *milites qui latrocinia graſſando circumferunt*; ut *ſubito opprimunt*, ita *vi armata exſpoliant.* Talis *graſſatrix clypeata* eſt *paupertas* ad *laceros pannos*, & *raſam penuriam*, ſævo impetu redigens. Vocabula ראש pro רוש, & מחסור, inferius declarabuntur.

Vſ. 12. Grande, & figuratum: הלך עקשות פה *incedens tortuoſitatem oris*: ut *Jeſaj.* 33: 15. הלך צדקות *incedens juſtitias*: pro-

Digitized by Google

13 Vellicat oculis ſuis, pedibus ſuis male urit, & tondet digitis ſuis:

14 Sub-

13 קורץ בעינו מולל ברגלו מרה באצבעתיו:

14 תהפכות

proprie *rectos rigores*: cum alluſione ad *Originem.* Id fortius, quam *in Juſtitiis*, *in tortuoſitate oris.* Nempe gemina eſt conſtructio הלך בדרך *inceſſit in via*, & הלך דרך *inceſſit viam*, quæ erectior. Inculcatur *tortuoſitatem oris* eſſe velut *viam*, *quam* jugiter *calcare* geſtiat hicce nebulo, eidem dedita opera addictus, & adfixus.

Vſ. 13. Abſtruſiſſimæ formulæ, ac vel *proverbiale*, vel *ænigmaticum* quid redolentes. Convertitur fere, *annuit oculis ſuis*, *loquitur pedibus*, *docet digitis ſuis.* Exponitur a quibusdam de *homine ficto*, & compoſito, cui *oculi*, *pedes*, *digiti*, in ſtatione parati, ad omnem fraudem. Doct. *Merc.* cum *Vſ. præc.* ita connectit, ut repræſentetur perditiſſimus nebulo, & nequam, cujus omnia membra Cordis improbitatem & malitiam præ ſe ferant, atque veluti eloquantur. *Cocc.* noſter ad *Aſſentatores* retulit, *qui oculis*, *pedibus*, *digitis* loqui ſoleant, paraſitari, *ad gratiam docere*, ſublimiore ſenſu. In alia omnia abit Cl. *Guſſ.* ſub קרץ ubi dat, *amputans oculos*; *ſecans pedibus*; & *vulnerans*, vel *jaculans digitis ſuis.* Hæc quibus fidiculis torſerit, in *Comment.* ejus videri poterit. Tomo II. *Origin.* vim genuinam verbi קרץ قرص quæ in *Lexicis* fluctuat, ad fidam ancoram conſtitui in *vellicando*; *vellicatim carpendo.* Eam poteſtatem locis ſuis reddidi, & aptavi. Noſtra phraſis bis adhuc occurrit: *Prov.* 10: 10. & *Pſalm.* 35: 19. *Ne lætentur de me inimici mei*; *Oſores mei* יקרצו עין *vellicent oculum*; vel *oculo*: id eſt, *me ſannis ludificentur.* Nil opportunius ad hanc quoque ſedem, in qua *Sannionem* depingi, tam liquet, quam cum meridie lucet. Huc collineare quoque debet מולל ברגלו, quod ſive *loquens pedibus* vertatur, ſpeciem quoque petulantem *Sannæ* neceſſe eſt ſignificet: ſive, ut malui, *urens pedibus ſuis*, ac *coquens quid* quaſi *ſubcinericium*; *cineribus ſuppoſitum*; quod acerbius adhuc. Si roges, quid hoc ſit ludibrii? rogabo viciſſim, quid ſint *pedes loquaces?* Geſtus *Sannionum* non ita mihi in promtu; ut hunc ſpeciatim exprimere, ac definire, ſuſtineam. Reperio *Pſ.* 22: 9. geminam *Sannam*; alteram *pronicationem Linguæ inter labella protruſæ*, & *exertæ*, *inſtar floris e calyce erumpentis*, quod eſt הפטיר בשפה *florem erumpentem facere in labio*: alteram, *Capitis nutationem*, *quasſationemve.* Ambigi nequit, quin & *pedibus* additæ fuerint ſuæ geſticulationes ridiculariæ, & illuſoriæ. Ulterius procedere non audeo. Tertia, quæ præ manibus, *Sanna*, ſe ultro ingeret ſi reddatur, a *rad.* מרה in *Part. Præſ. Kal*; in quo & præcedentia enunciata, *tondens*, *tonſoris more ſtringens ſuis digitis.* Nempe *in tonſtrina eſſe* dicitur non nobis ſolum, ne *Belgiciſmum* ſuſpicere; ſed *Latinis*, *Græcis*, *Orientalibus*, qui *ludibrio habetur*, & tanquam *ſub novacula ſedens*, *vexatur*, *raditurque pro arbitratu tonſoris.* Illa *novacula* a מרה *ſtrinxit*, *ſtrigillavit*, nomen מרה *ſtringentis cultri* invenit; ut dubitare fas non ſit, quin in *ſtrigillante tonſura* verbum hocce, vivente Lingua, regnarit. Dignus, qui hic conſpiciatur, locus *Hieron.* ad *Ruſt. Ne credas Laudatoribus tuis, imo Irriſoribus — qui cum te adulationibus foverint*, & *quodammodo impotem mentis effecerint*, *ſi ſubito reſpexeris*, *aut Ciconiarum deprebendes poſt te colla curvari*; *aut manu auriculas agitari Aſini*; *aut æſtuantem Canis protendi linguam.* Expreſſit tres virulentiſſimas *Sannarum* formas, quas *Perſ. Sat.* I. delineavit

O Jane! a tergo quem nulla Ciconia pinſit,
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas;
Nec linguæ, ſitiat quantum Canis Appula, tantum.

Adeatur ibi ὁ πάνυ *Caſaub.* qui, ex *Galen.* adduxit quoque σείειν τὰ ὦτα ὥσπερ ὄνος *Aſini inſtar aures quatere.* An הניד ראש *quatere caput*, *Jer.* 18: 16. ſimile quid ferat; quem-

Digitized by Google

14 תהפכות בלבו חרש רע בכל עת מדנים ישלח׃

14 Subverſiones in Corde ejus; cudit malum omni tempore: litigia immittit.

15 על

15 Pro-

quemadmodum ſupra *Pſ.* 22: 12. הניע ראש; haud ſatis conſtat. Apud *Arabes* نغض راسه *motitavit caput* etiam *illudentis* eſt, *Alcor. Sur.* 17: 53. & alibi, nec non صعّر خده *diſtorſit genam ſuam*; *Sur.* 31: 17. De cohærentia verbulum adhuc. Arridet quod vernacula noſtra tenet, ut per tres Verſiculos continuetur hæc *Sannionis* deſcriptio. Iſto nomine in *Proverbiis*, ac paſſim in Sacris, adficiuntur *illuſores* profani *religionis*, qui *Virtutem verba putant*, & *Lucum ligna*: atque internecivo adverſus Cultores Sanctiſſimi Numinis ſinceros odio flagrant. Huc tendunt Characteres *Vſ. præced.* ducti. Huc virulentæ illæ *Sannarum* ſpecies, quibus *ludibrio* & *contemtui publico* exponere quotidie conantur, qui *Religioni* ſe totos devovent, Eique fidem ac firmam operam *publice* & *privatim* præſtant. Huc denique, quæ *Vſ. ſeq.* attexuntur; jam porro examinanda.

Vſ. 14. Graviſſimum vocabulum תהפכות. *Perverſitates* generatim reddunt. Cl. *Cocc.* maluit *contraria*: ut aliud *loqui*, aliud *in Corde fovere* dicatur. Signantius fuerit, *everſiones*, *ſubverſiones*; atque adeo *deſtructiones*, quibus *fundamenta convelluntur.* Sic הפך pro *funditus vertere*, *ſubvertere*, *urbes*, *regna*: *Gen.* 19: 15. 21. 25. *Jon.* 3: 4. *Thren.* 4: 6. & alibi. Hinc מהפכה *everſio*, qua *ſedibus ſuis revulſa* regio, *ruinis* ſuis *ſepelitur.* Eandem potentiam Vocabulo תהפכות ſubjicio: & ad *fundamenta veritatis*, *virtutis*, & *religionis*, *ſollicitata*, ac *convulſa* applico. Tales *ſubverſiones* & *deſtructiones in Corde ſuo* & habet, & fovet, & molitur, *Sannionum* peſtilentiſſima illa natio, quam hic ad vivum expreſſam, & expictam dedit Rex ſapiens; crebro eandem aculeatiſſimis dictis confutaturus, ac confoſſurus. Omnia loca in quibus vox hæc adhibita, hunc *impietatis cumulum* conſignare videntur. Decem ſunt in univerſum. In *Proverbiis* novies occurſat: quæ ſuo ordine enucleabuntur in progreſſu. Regreſſus tantum faciundus ad *Cap.* 2: 12. 14. *Ad eripiendum te e Via Mali*: *e Viro* מדבר תהפכות *loquente perverſitates.* Sic & nos ibi. Completius fuerit, *loquente ſubverſiones*: id eſt, *ea quibus Veritas*, *Virtus*, *Religio a fundamentis convellantur.* Id poſtulat *Vſ.* 13. *Qui deſerunt itinera complanatiſſima*, *ad eundum in viis horridæ caliginis.* Ecquid ſentis *Lumen* Religionis *non obnubilatum* ab his hominibus: ſed *plane extinctum?* Significantius adhuc *Vſ.* 14. *Choream ſaltant* בתהפכות רע *in ſubverſionibus Mali.* Quum *per peſſima* ſua *principia Veritatem*, *Virtutem*, *Cultum Religioſum* Numinis *labefactant* in aliorum cordibus, *ac convellunt.* Series univerſa hunc cumulatiorem ſenſum expoſcit. Eundem poſtulat *Deut.* 32: 20. ubi poſt deſcriptionem omnibus numeris abſolutam *Idololatriæ*, & *Apoſtaſiæ profligatiſſimæ*; ſubnectitur: *Obvelabo faciem meam ab iis*, *videbo quodnam poſtremum eorum*: כי דור תהפכות המה. Tenue nimis, *nam natio perverſitatum illi.* Imo, *natio perverſionum*, *ſubverſionum*; quæ *fundamenta Fidei* Patrum, & *ſpei* in Meſſiam funditus *labefactavit*, *convulſit*, *ſubvertit.* Huc collineatum, arguit adjecta clauſula: בנים לא אמון בם *Filii in quibus nulla fides*: proprie *ſtabilitas*, *firmitas*: ſed *omnia infida.* Notetur *Mackaph* & ὑφὲν in *non-firmitas*, *non-fides*: *nil minus quam fida firmitas.* Omnia *adverſa*, *adverſis frontibus arietantia principia*, per quæ *ſpem fidemque Iſraëlis a fundamentis deſtruant*, atque *ſubvertant.* Non putem, *perverſitatem* poſt hæc magnopere cuiquam placituram: quamvis vel ex ea *ſummum* huncce *gradum irreligionis* exſculpere daretur. Sex reliqui contextus *Proverbiorum* rem conficient. Offert ſeſe finem facienti conteſtatio indignationis plena *Jeſaj.* 29: 15. Idem ibi argumentum; eadem *abnegatio Numinis*, הפככם vulgo: *O perverſitas Veſtra! an ut lutum reputabitur Figulus?* Singularis Cl. *Cocc. Mutatio Veſtri ſi ut* mutatio *argillæ figuli reputabitur.* Non deberent magnis ingeniis talia excidere. Verte, *O everſionem Veſtram! O Veſtram* illam *ſubverſionem* & *Religionis*, & *Rationis! An ut lutum Figulus reputabitur? An ſicut Materia* cæca, & bruta, *ſubductis*

15 Propterea derepente veniet clades ejus; momento confringetur ita ut reſarciri nequeat.

16 Sex illa odit Jehova; & ſeptem ſunt abominatio animæ ipſius.

17 Oculi tumentes; Lingua fucata, & manus fundentes ſanguinem innocuum.

18 Cor cudens ſummas ſubductas vanitatis: pedes feſtinantes curſitare ad malum.

19 Qui

15 על כן פתאם יבוא אידו פתע יִשבר ואין מרפא׃

16 שש הֵנּה שָׂנֵא יהוה ושבע תועבות נפשו׃

17 עינים רמות לשון שקר וידים שפכות דם נקי׃

18 לֵב חֹרש מחשבות און רגלים מְמַהרות לרוץ לרעה׃

19 יפיח

quaſi *calculis ſophiſmatum*, *computabitur Numen*, *quod cuncta verbo potentiæ ſuæ & produxit e Nibilo*, *& portat?* Vates ipſe mentem declarat, ſubdens: *Quoniam dicit Opus Factori ſuo*, *non fecit me: & figmentum dicit Figulo ſuo; non intelligit.* Spiritus *Sadducæiſmi*, qui ante *Sadducæos* regnavit ſemper in *Iſraële*, notatur, & nudatur.

Ibid. Eundem hunc ſcopum feriunt duo ſubnexi Characteres. Primo חרש רע *Cudit Malum omni tempore*; vel preſſius ad *Hebraiſmum*, *in univerſitate temporis*; *tempore in univerſum omni.* Nunquam ceſſat, nunquam remittit *fornacem* ſuam *ſufflare*, *incudem* hancce *tundere*, *procudere Malum illud*, per excellentiam, τὸ πονηρὸν, omnique *ſtudio* ac *artificio conflatum*, quaquaverſum *ſpargere* ac *diſſeminare.* Huc fertur ſecundo, מרנים ישלח *Lites immittit.* Intellige *Capitales* illas *Lites*, quibus *Religionem* invadunt ac ſollicitant *Sanniones*; quibusque *Virtutis* ac *Pietatis fundamenta quatere* ac *pervertere* nituntur. Sic vox מדון *Lis*, ſimili in ſerie, ac materie, *Prov.* 22: 10. *Expelle* לץ *Sannionem*, *& exibit*, demigrabit מדון *Lis.* In ישלח *immittit* copia Linguæ, non unam ſuggerit *metapboram*: poſſis, *ſerit*, *diſſeminat*, *longe lateque ſpargit*; ut *lites*, *ex litibus ſerere* apud *Livium*: poſſis quoque fortius, *Lites immittit* inſtar *Diluvii alicujus*: cuncta *inundaturi*: *Prov.* 17: 14. poſſis denique, *immittit* ut *incendium*, quod *laxatis* ſæviat *babenis.* Omnes hos uſus exerit τὸ שלח, *laxavit*, proprie, unde prægnanti ſæpe poteſtate, *laxatis immiſit babenis*; ſpeciatim de *igne*: ut *Amoſ.* 1: 4. 7. &c. &c. Adde *Prov.* 6: 19. de quo ſtatim. Poſterius hoc cum חרש *fabro incudem tundente* propius conſertum. Deſino in notula *Critica* ad מְדָנִים, pro quo margini allitum מדינים. Hoc in מְדָיָנִים reformandum cenſent, qui *puncta* recentioris Originis eſſe tendunt. Extat ſane ea forma *Prov.* 18: 18. Mirum interim, quum τὸ מְדָנִים recurrat mox *Vſ.* 19. & *Cap.* 10: 12. non eandem ibi cerulam a *Maſoretbis* appoſitam. Quid cauſæ? Scilicet non putarunt mendi quid ſubeſſe, ſed tantum indicare voluerunt, in quibusdam MSS. מְדָיְנִים comparere. Cave vitioſam credas Lectionem illam. מְדָיְנִים permittebat quoque *Ortbograpbia* vetus; manente *media*, ad indicium *Radicis.* Veſtigia talium paſſim Codici Sacro impreſſa.

Vſ. 15. Crimen grave, gravem trahit pœnam. Ad *Job.* 18: 12. jam attigi *Originem* voculæ איד in *mole prægravante*, & *infringente coſtas.* Hinc anſa porrecta ad *atrocius* aliquod *exitium*, *ſuppliciumque*, pro exemplo inflictum: quale hic ſignantiſſimarum ſelectu phraſium exprimitur.

Vſ. 18. Ad vim & gratiam Linguæ, teneatur, מחשבות *Cogitationes*, quæ *Latinis* a *Coagitando* dictæ, apud *Hebræos* ductas eſſe a *rationibus calculatis*, *calculo exactiore ſubductis*; prout חשב recte in Lexicis declaratum, *putare*, *computare*, *ſupputare*, *reputare*:

Digitized by Google

19 יפיח כזבים עד שקר ומשלח מרנים
בין אחים ׃

20 נצר בני מצורת אביך ואל תטש
תורת אמך ׃

21 קשרם על לבך תמיד ענדם אל
גרגרתיך ׃

22 בהתהלכך

19 Qui anhelat mendacia teſtis fuci: quique litigia laxat inter fratres.

20 Serva, Fili mi, præceptionem Patris tui; & ne miſſam facias Doctrinam matris tuæ.

21 Alligato eas ſuper Corde tuo jugiter. Super cervices tuas eas obtorqueto.

22 Quum

tare: Eadem ditio Thematis حسب apud *Arabes. Sed putare* cum ſuis ſibi compoſitis, iſto uſu neutiquam *primarium* apud *Latinos.* Proprie eſt, *reſecando purgare:* ut quum *vitis putatur*, *amputatur.* Inde tractum *putare rationes;* pro *ſubducere*, *perpurgare.* Eandem ferme eſſe *Originem Hebræam* nunc ſubmoneo; ut ſentias conduplicari crimen, quum non ſolum *Vanitas cuditur*, ſed *ſubductis calculis*, ac *perpurgatis* quaſi *cuditur ſummis rationum.*

Vſ. 19. Illuſtris figura ſub verbo יפיח, quod hic vel *proflat*, vel *ſufflat*, converti poteſt. Priore adſpectu plerique, *Teſtem falſitatis*, qui *efflat*, *proflat mendacia*, hoc eſt *largiter* & *copioſe expromit:* Cl. *Coccejo* יפיח eſt nomen *Præconem* deſignans, a יפח cujus התיפח ſemel extans *Jer.* 4: 31. ei eſt *vociferari;* unde dedit, *Præco mendaciorum teſtis falſitatis;* eodem ſenſu, non æque limpido. Illud *vociferari* apud *Jerem.* in *primipara* etiam ſecundum *Originem* eſt *flare*, *proflare*, *anhelare.* Ut הָפִיחַ vel הָפֵחַ *Jeſaj.* 42: 23. non *illaqueari*, cum multis, ſed *anhelare* reddendum. Patentiſſima regione gaudent *Themata* פוח & פיח, quæ فاح & فاخ apud *Arabes*, mediis *Waw* & *Je.* Ab *anhelitu*, & *anhelante conatu*, poſſes heic loci, *Qui anhelat mendacia teſtem falſitatis.* Eminens *metaphora:* ut apud *Ciceron.* habemus *anhelare ſcelus*, & *audaciam. Anhelare cædes* &c. Apud *Græcos* item πνεῖν φόνους· unde *Nonn.* auſus ὄμματα σείων φόνους πνείοντα. In *Equit. Ariſtoph.* habes πνεῖν κακίας καὶ συκοφαντίας, aliaque apud eundem, & Auctores, innumera. Si in *Lingua Hebræa* abundaremus quoque Scriptoribus, exemplis item affluerenus.

Hoc eſt, quod *Defectum hodiernum*, & *noſtrum* circa *Linguam Hebræam*, appellavi centies, & tamen necdum me intelligunt nonnulli; atque ad omnem *Defectus* mentionem commoventur. Non juſtus ille *Zelus.* Ni *defectum* huncce agnoſcant S. Scripturæ Interpretes, laborabunt ſemper interpretamenta; atque infra dignitatem verbi *deficient*, ac *ſubſident.* Sed in viam. *Qui anhelat mendacia*, excellenti imagine, ad *projectam audaciam*, & *impudentiam* denotandam; qua *in mendacia flagrat*, & *tota mente* ſe effundit. In mentem quoque venerat, *qui ſufflat mendacia*, ut *inf.* 29: 8. יפיחו קריה *exſufflant Civitatem Viri Sanniones; in eaque incendium excitant.* Sed prius nunc, ni me fallit, animoſius. Confer quæ ad *Cap.* 14: 5. annotabuntur.

Ibid. Ad *Vſ.* 14. diſcuſſa jam phraſis משלח מדנים *immittens lites inter fratres.* Omnino tenenda videtur vehementior illa *translatio* ab *igne immiſſo.* Ut *laxatis habenis furat* quaſi. Ad iſtum colorem pulchre, *Pſ.* 50: 19. פיך שלחת ברעה *Os tuum in malum immiſiſti laxatis habenis.* Non abit hinc *Job.* 30: 11. רסן מפני שלחו *habenam a facie mea laxarunt;* i. e. excuſſa omni reverentia mei, me impudenter illudunt, & inſultant. Illuc remitto.

Vſ. 21. In phraſi, *Alligato ea ſuper Corde tuo*, haud dubie alluſum ad *monilia*, aliaque *inſignia ornamenta*, quæ *pectori* præfulgent. Ad *amuleta* quoque, itidem *ſedi Cordis alligari* ſolita, reſpectum, non dixerim: quod non conſtet, *ſuperſtitionem* iſtam jam tum invaluiſſe. Si obtinuerit, anſam arripere potuiſſet Sapiens, ad inanias iſtas offuciasque

Digitized by Google

que caſtigandas, *Unicum Amuletum* eſſe demonſtrans, *Legem Cordi inſculptam*; quæ ſimul *pectori* ſit *appenſa* & *appreſſa* tanquam *ornamentum*, ac *ſplendidum monile*, quod in publico circumferamus, per liberam, ac liberalem, Virtutis & Religionis profeſſionem.

Ibid. Ad interiorem Linguæ venam, ac proprietatem concepta *Phraſis*, ענדם *Torque ea ſuper cervices tuas.* Repræſentatur enim *Torques.* ענד toto in ambitu *Dialecti Hebr.* quo nunc utimur, bis tantum occurrit, non ultra reperiendum, niſi *Job.* 31: 37. ubi in *Corona* venit Capiti *circumtorta. Lexica* alia habent ſimpliciter *ligavit*: alia *circumcinxit*, *circumdedit*: alia *nodavit*, *innodavit.* Hæc quidem utcumque accedunt, ſed haud ſpernetur, credo, noſtrum *torſit*, *contorſit*, *circumtorſit*: ad vividiorem imaginem *Coronamenti* in *Jobo*, & *Torquis* hac in ſede. Iſtam *torquendi* potentiam aſſervat *Arabia* ſub عند; quamvis *Lexicographi* in omnia alia ideam diſtorſerint, ut quum exponitur apud *Golium* noſtrum: *adverſatus & contumax fuit rejiciens quod ſciret juſtum eſſe & æquum.* Subſtitue *torſit*, *contorſit* quod *jus* & *fas*, & ſenties eſſe *Gloſſam* ſecundariam; nam & *Latiniſſime* dixeris, *Torquere jura.* Iterum عند عن الطريق *exorbitavit de via*, ſurroga, *Torſit*, *Circumtorſit de via*, & guſtabis Linguæ medullam. Ita in *Diw. Hud.* عنود a *Scholiaſte* explicatur, *Camelus qui* يعترض في شق in *latus ſeſe obtorquet.* Apud *Golium* habes, *oblique incedens.* En alia adhuc magis vexatura eos, qui ex *Gloſſariis* & *Lexicis* ſe ſapere poſſe autumant. In X. Specie استعند eſt *jecit in eos* fuſtem: *habena ſuperior fuit* equus: *prævaluit ei* vomitus, *ut contineri non poſſet.* Sunt Phraſes in *Camuſo* enotatæ pro ſpeciminibus: ſecundum quas استعند عصاه *intorſit baculum ſuum*, exponitur ضربه بها *eum percuſſit illo*: ut apud *Latinos* eadem elegantia *intorquere* fuſtem, ictus, tela &c. Iterum, استعند الفرس *circumtorſit ſeſe equus*, declaratur غلب على الرسن *prævaluit ſuper habenam*, eam videlicet *torquens*, *obtorquens*: denique استعند القي *obtorſit vomitus*, غلب *prævaluit*, *neque ſiſti potuit.* Sic ſolent nempe *Gloſſatores ſua* in *Lingua*: ſupponunt notam cuique *proprietatem*, & *improprios* potiſſimum uſus indicant, atque exequuntur. Hoc ex *Heſychio* ac *Suida* in *Græcis*; ex *Non. Marcello* in *Latinis* nemo humanior ignorat. Operæ fuit, hanc faculam alluxiſſe; & *obtorquendi* nativam potentiam *Radici* huic vindicaſſe; ut qui hoc in ſtadio currere volent, atque *Orientales Dialectos* inter ſe conferre; habeant quo greſſus dirigant. Primigeniam vim *circumtorquendi* quotidianus uſus aſſervavit ſub particula عِنْدَ *circa*, *apud*; inferens *cohæſionem arctiſſimam*: quemadmodum & عاند in *Camuſo* declaratur per لازم *arctiſſime adhæſit*, veluti *circumtortus*: quin & عارض بالوفاق *Applicuit & obtorſit ſeſe conſenſione intima.*

Ibid. Relucet jam ſatis *Torques*, pro ſenſu literali. Sublimiorem quoque adſpectum paucis illuſtremus. Supra *Cap.* 3: 21. produxi jucundam ſane imaginem, qua delectantur in Oriente, *Torquati pietate*, *virtute*, *gravitate*, omnique *dignitate.* Adjicio nunc قلادة, *Torquem*, *Monile collo circumtortum*, nec non نظام *lineam conſertam margaritis*; ſtylo floridiore denotare *ſeriem Doctrinæ*, vel *ſententiarum nitidiſſimarum*, *apte connexam.* Sic *Harir. Conſ.* 9.

بل فِكْرتي تَنظِم القلايد لا كَفّي
وشِعْرِي المنتظم لا السُّخُب ☆

Imo vero ingenium meum Collaria conſerit, non manus:
Et carmen meum eſt quod connectitur, non ſphærula.

Ubi *Tebleb.* القلايد اي الكلام الذي كالجوهر التي تجعل في

22 בהתהלכך תַּנְחֶה אתך בשכבך
תשמר עליך והקיצות היא תְשִׂיחֶךָ׃

23 כי

22 Quum obambulaveris deducet te; quum decubueris, excubias aget ſuper te; & quum expergefactus e-
ris, illa ipſa ſpatiabitur tecum.

23 Nam

في القلايد *per Collaria intelligit Orationem margaritas referentem quæ inſertantur Torquibus.* Iterum *Conſ.* 26. ناظم القلايد تسيرت *concinnator torquium, qui longe lateque diſtrabantur:* id eſt, *excellentiſſimus Orator*, & *Poëta*; cujus *dicta cupidiſſime excipiantur*, & tanquam *Monilia Collis circumdentur.*

Vſ. 22. Lectiſſima omnia, quæ *margaritarum* inſtar niteant. In primo colo נחה eſt verbum *paſtoritium:* ut *Pſ.* 23: 3. & 31: 4. &c. Ad *Job.* 38: 32. plura. Eadem figuratione adjectum, בשכבך *quum decumbes:* nam & hoc *Gregis* eſt, *paſti*, *potique*, ac molli in gramine *refuſi* ad capiendam quietem. Redi ad *Cap.* 3: 24. Succinit תשמר עליך *excubias aget ſuper te;* iterum *paſtoritio* illo adſpectu. Attendi quoque velim ad primigeniam virtutem *Cuſtodiæ accinctæ*, atque *in ſtatione* ſua *pervigilis*, & veluti *imminentis*. Huc tendit עליך *ſuper te.* Poſtremo gratia inſigni pollet תשיחך *ſpatiabitur tibi;* pro *tecum exſpatiabitur.* Iſtam indolem *Thematis* שוח & שיח attigi *Job.* 10: 1. In *Lexicis* reperias, *loqui*, *meditari*, *queri*. Cl. *Cocc.* expoſuit, *rem ſerio* & *multum tractare meditatione*, *ſermoneque diſſerere.* Nihil horum *primarium.* Hoc ſitum in *reciprocatione motus*, qualis eſt *umbræ*; item, *aquæ per ſuperficiem terræ fluentis*; nec non, *hominis huc illuc obambulantis* & *ſpatiantis liberius.* Omnia hæc apud Cl. *Golium* ſub שיח ساح extant, ex *Gjeubar.* ad eandemque *Originem* ساحة *med. Waw* ſonat *aream ſubdialem*, ad *ſpatiandum*; cujus *Plural.* سُوُح, omne *ſpatium patentius* amplectitur. Omittere fas non eſt ſingularem uſum, quo السَّيّح שיח in *Camuſo* notat الذهاب في الارض للعبادة *huc illuc obambulare per terram ad colendum Deum:* & *Partic.* السايح Obambulator الصايم *jejunatorem*, الملازم للمساجد *qui templis ſe devoverit.* Appoſite ergo *Hebr.* 11: 37. de *Religioſis* illis *cultoribus* qui περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, *Arabs* verbis جالوا وساحوا *circularunt atque obambularunt* uſus. Perambulentur loca; & nova ſpatia ſatis arridebunt. *Gen.* 34: 63. *Et exivit Iſaacus in agrum* לשוח, ubi Noſtri, cum aliis, ad *orandum:* alii, *ad meditandum.* Cl. *Guſſ.* omnium calculos conturbans, negat *meditationi*, *orationive* hic locum eſſe, quod a *Sanctis nuſpiam agros ad hoc delectos* legamus: atque a שיח *ſtirpe*, *frutice*, ipſe procudit, *ad ſtirpes colendas.* Extra oleas. Non torſiſſet locum, ingeniumque ſimul ſuum, ſi in promtu habuiſſet noſtrum *ſpatiari*, *exſpatiari*; & jam completus judicari poſſet ſenſus, *exivit in agrum ad exſpatiandum:* nec tamen *meditationem*, quæ quaſi *exſpatiatio* eſt *mentis*, *libere diſcurſantis*, hinc plane amotam voluerim: quum & *Arabes* hanc poteſtatem frequentent in pulchra locutione انساح البال *exſpatiatus eſt animus*, quod in *Gjeubar.* انسح *recreatus & dilatatus* eſt declaratur. Eadem venuſtate *Pſ.* 119: 78. אני אשיח *Ego exſpatior in præceptis tuis*, *in iis deambulando memet recreo & oblecto.* iterum *Vſ.* 97. 99. *Lex tua; Teſtimonia tua* שיחה לי *exſpatiatio mihi qua unice recreer:* & *Vſ.* 148. *Oculi mei præverterunt vigilias*, לשיח באמרתך *ad exſpatiandum in Sermone Tuo.* Ad *matutinas ſpatiationes*, omnium *amœniſſimas* alluſum; quemadmodum & in Contextu noſtro; Eximie *Pſ.* 104: 34. יערב עליו שיחי *Dulcis*, amœna, *erit ſuper Eo mea ſpatiatio.* Graviter, & cum aculeo 1 *Reg.* 18: 27. *Ludificatus eſt eos Elias*, *dicendo*, *inclamate Baa-*

lem

23 Nam Lucerna eſt præceptio, & Doctrina lumen; & via vitæ redargutiones diſciplinæ.

24 Ad ſervandum te ex muliere nequam; ex lubrica glabritie linguæ peregrinæ.

25 Ne

23 כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר׃

24 לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה׃

25 אל

lem magna voce, *nam Deus eſt:* כי שיח וכי שיג לו וכי דרך לו *forte ſpatiatum ivit; aut in ſeceſſu eſt; aut peregre abiit.* Habes tria membra, quæ jam diſtinctius lucebunt: in cujus priore lubens admittes, quod Lingua ſuadet, *ſpatiatum ire ad recreatiunculam captandam.* Ita fortius ferit. Leni inflexione *exſpatiari in materiam*, & *materiam ſpatiari*, eſt *in eam altius evebi*, *eamque magno curſu emetiri.* Mirifice, & ſupra quam dici poteſt, ſplendide, *Jud.* 5: 10. *Qui invebimini ſuper albis mulis; quique per viam inceditis* שיחו *ſpatiamini*: h. e. *in Laudes Dei exſpatiamini oratione*, *carmine.* Pariliter *Pſ.* 105: 2. *Cantate*, *pſallite Ipſi*; שיחו בכל נפלאותיו *exſpatiamini in omnia ejus admirabilia.* Omiſſa præpoſitione, *Pſ.* 145: 5. *Verba admirabilium tuorum* אשיחה *exſpatior*: ut *Jeſaj.* 53: 8. את דורו מי ישוחח *generationem ejus quis exſpatiabitur*; ſive *ſpatiando ediſſertabit:* pro quo iterum, *Pſ.* 143: 5. *in Opus manuum tuarum exſpatior*; meditando, diſſerendo, in immenſa ejus ſpatia altius evectus. Magnum quoque aliquid, & magno ſenſu fœtum, ſpirare debet illud *Job.* 12: 8. שיח לארץ. Tenue, *loquere terræ*; nec ſatis erectum, *alloquere terram*; quod in *Commentario.* Continui me tunc iſtis finibus, quod necdum explorata forent omnia: *ſpatiatione* tamen ad *Job.* 10: 1. inſinuata, nunc vertere nullus ambigo, *exſpatiare per terram*, & *docebit te:* hoc eſt in *ampliſſimos* illos *campos*, atque *regna hiſtoriæ naturalis*, quæ ibi pateſcunt, *evebitor.* Sed portum tandem invehamur, ad *Pſ.* 69: 13. ubi languet iterum, *loquuntur de me.* Aliquid grande eniteſcet, ſi reddatur; *exſpatiantur in me ſedentes in porta.* Judices illi & ſupremi Religionis ac Reipublicæ arbitri *me* ceperunt *materiam in quam exſpatientur*; atque unde *oblectamentum* captent; me *ludibrio* exponentes, more *ſycophantarum.* Et hunc nobis florem præpollentis Linguæ reſtituunt *Arabes* ſub hac ipſa Radice, unde مسياح מְשִׁיָּח eſt *ſycophanta*; proprie *ſtrenuus ſpatiator*; quaſi *obtrectationibus* longe lateque *graſſans:* quod *Pſ.* 15: 3. nobili figura eſt רָגַל עַל לשון *incedere ſuper Lingua.* Sub derivato שיח præterea ſe exerit vis *vagæ* & *effuſæ* vel *nugationis*, vel *querimoniæ*, quæ veluti *exſpatiatur*, ſine modo, & modeſtia. Hoc ad *Prov.* 23: 29. exequar. Reſpiro a longiore curſu ſub שיח, quatenus *fruticem* ſonat, vel *ſtirpes fruticantes.* Has a *Radice* revellunt *Lexica*; quia cum שיח *loquela*, nihil commune habent. Senti hic, quid præſtent *Origines.* A *ſpatiando* generi *fruticum* nomen inditum. *Plin.* L. 10: 17. *Nullis arboribus pulluli proveniunt*, *niſi quarum radices amore ſolis atque imbris in ſumma tellure ſpatiantur.* Vides *ſpatiari* eſſe *liberius effundi.* Speciosiſſime *Plin. Paneg.* 30. alio flexu; *vagus ille & ſpatiator amnis Nilus.* Plane ut سيح *ſpatiatio* de *aquis*, eſt *fluxus effuſior:* indeque سيحون שיחון *Sejboun* dictus *Jaxartes flumen*, quaſi *Spatiator.*

Vſ. 24. Potentius eſt אשת רע *mulier mali*; quam אשת רעה *mulier mala.* Concepta eſt Phraſis, ad expreſſiorem illam formam, quæ in איש לשון *vir linguæ*, איש מרמה *vir fraudis*, איש דמים *vir ſanguinum*, ſimilibusque cernitur. In his omnibus gradus ſummus *maledicentiæ*, *fraudulentiæ*, & *ſanguinolentiæ*, intentus. Sic *mulier mali*, eſt, cujus *pectori malitia incocta*; atque adeo τὸ πονηρὸν ipſum *malum medullis* implicitum penitus, & *infixum.* Ad iſtum colorem, אשת זמה *mulier ſceleris*, *Eſech.* 23: 24. *ſceleribus vendita*, ac *devota*; aliaque id genus paſſim.

In

Digitized by Google

25 אל תחמד יפיה בלבבך ואל תקחך בעפעפיה :

26 כי בעד אשה זונה עד כִּכַּר לחם ואשת איש נפש יקרה תצוד :

27 היחתה

25 Ne ardeas pulchritudinem ejus in corde tuo : & ne capiat te ſuis palpebris.

26 Nam per mulierem meretricem usque ad buccellam panis : & mulier maritata, animam pretioſam inuncabit.

27 An

In חלקת לשון teneatur, quod *Origo* miniſtrat, *glabrities linguæ*, qua *blandum* ſimul, ſimul *lubricum* & *laſcivum*, quo faſcinat *adultera*, delineatur.

Vſ. 25. Adſtructa ſuperius nativa indoles *Radicis* חמר in *ardore flagranti*. Ergo, *Ne ardeas pulchritudinem ejus in Corde tuo:* conſtructione etiam *Latinis* adamata. Quum autem proprietas afferat *flagrantiam ſonantem*, nemo hunc *cumulum vehementiæ* facile aſpernabitur. *Capere palpebris* a *gyratione* ſic dictis, pulcherrime in ea, quæ *venaturam facit oculis*.

Vſ. 26. Apprime appoſita imago, *animam venari*, & quidem יקרה *pondere & pretio gravem; pretioſam.* Non eſt idem quod modo, *venaturam oculis facere:* ſed, *inuncare*, *in uncum induere*, unde eximi non detur. Sic apud *Æſch.* in *Prometh.* 1071. πρὸς ἄτης θηραθεῖσαι *pro præda in perniciem rapi.* Uſus ſum verbo commodiſſimo *inuncandi*, quo *Apul.* quin & *Columel.* uſi, quod *Originem* verbi צור, vel ציר reſipiat, ac proxime repræſentet. Hanc *Arabes* ex divite penu refundunt. Apud eos صاد item eſt *venari*, *prædam capere:* & צַיִד صَيْدٌ *venatio. præda:* צַיָּד صَيَّادٌ *venator:* صَيُودٌ *canis venaticus.* مَصْيَدٌ & مَصْيَدَةٌ, מצִיר, מצִירה, *Hebr.* מצוֹר, מצוֹרה, *inſtrumentum venaturæ. Retia, venabula, unci.* En anſam *venationis*, quæ haud dubie poteſtas *ſecundaria:* apud *Græcos* a θὴρ *fera* deſcendens, apud *Latinos* a *vena*, quod *Canes ſagaci nare venas terræ, ac veſtigia ferarum, rimentur.* Fortius, quod *Orientalibus* placitum, ab *hamo*, vel *uncino.* Illud *uncum*, *aduncum*, *obuncum* reſidet in אַצְיָד اصيد *curvicollis* apud *Golium;* vel *obſtipus;* ut apud *Horat. ſtat capite obſtipo.* Adjectum, *Qui caput præ faſtu attollit:* rectius, *obſtipat*, *recurvat*, *reduncat.* Planiſſime in *Hamaſa*

نقيم سالفة العدو الاصيد

Corrigimus latus Colli hoſtis obſtipi.

Ubi *Tauriz.* الصيد ميل في العنق من الكبر كما يكون الصعر في الخد *Vox* ציד *eſt incurvatio Colli præ faſtu; quemadmodum in genis contorſio.* Sic quæ divergere videbantur in *Golio*, in unum convergunt; & vides, quo pacto. ציד صاد ſit, *fecit ut obliquo eſſet collo;* nec non *obſtipo capite fuit, & reſpicere nequivit præ noxa.* Poſterius *Gloſſema* pertinet ad *affectionem*, qua *Collum reduncum obſtipatur*, ita, *ut fiat immobile.* Ex hiſce tandem diluceſcit *obuncus* ille *flexus hami*, unde *captura ferarum & piſcium*, ea enim ſtrictior ditio ציד, *metonymice* eſt ſubſumta, quaſi *inuncare:* unde *Latiniſſime* dixeris, *inuncare feras*, *piſces* &c. præſertim majores: ut *hamare*, *adhamare*, quadrat in minores. Hinc illuſtri *metaphora* enunciatum, *Uxor Viri animam pondere gravem*, pretioſam, *inuncat;* ſub *unco venenato* voluptatis *in mortem & exitium trahit ineluctabile.* Qui de *morte* in adulteros ſtatuta cogitant, levia captant, ubi graviſſima intenduntur. Meum Commentarium inſtruat & abſolvat *Jacob. Cap.* 1: 14. 15. ubi pingitur, *propria cupiditate* ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος *extractus & ineſcatus; cujus crimen Mortem pariat.* Ἀποκύει θάνατον.

Vſ. 27.

27 An commarginabit quis ignem in gremium ſuum; & veſtes ejus non comburentur?

28 An

27 הֲיַחְתֶּה איש אש בחיקו ובגדיו לא תִשָּׂרַפְנָה׃

28 אם

Vſ. 27. Excellens *Allegoria*, quæ ut magna lumina, ita receſſus habet profundos. Ea ſuſcipitur verbo ſignantiſſimo חתה, ex rarioribus; cujus *ſecundaria* poteſtas fluctuat in *Lexicis* ac *Verſionibus*: nedum ut de *primaria* conſtet. Pleriſque ſimpliciter eſt *capere*, *accipere*: quod quum nimis tenue videretur aliis, ſubſtituerunt *rapere*, *abripere*. Aliquid ſpecialius requiri, loca preſſius examinata arguunt. Hinc curatius aliquid expromturi nonnulli docuerunt, *proprietatem ſitam eſſe in capiendo igne de foco*. Id arreptum ex derivato מַחְתָּה *thuribulum*, *acerra*; *vas igni capiendo*. Liberalius ab *Avenar.* amplificatum in *fovere ignem collectis ignitis carbonibus*. Hoc quum *Pſ.* 52: 7. parum quadraret, altero pedatu adjectum, inde per *metaph.* notare, *ſuperavit*, *proſtravit*, *dejecit*: *quemadmodum vis magna ignis aliquem dejicit*. Aliis ibi ſub יַחְתְּךָ placitum, *Te de foco deripiet*, *ad inſtar prunarum*: ut ſimul inſinuetur, hominem improbum *Prunæ* inſtar habere, qui *urat* & lædat. Prudentiores modeſtius, vel *capiet*, vel *rapiet*, vel *revellet*; ſine iſtis phaleris. Variatur quoque ad contextum illuſtrem *Prov.* 25: 21. *Nam prunas tu* חתה *ſuper caput ejus*. Noſtri, *acervabis*; ad σωρεύσεις τῶν LXX, quod *Rom.* 12: 20. retentum: in notis interim monent, *Hebræum proprie* ſonare *Capies*. Scrupuloſius; quum de *proprietate* haud ſane liqueat: & illud *Capies* ibi dilutius ſit, quam ut tam gravi dicto potuerit admoveri, ad prægrave ejusdem pondus ſuſtinendum. Hoc attendens *Avenar.* extudit nobis ſuum, *fovere ignem collectis prunis*; quod cum σωρεύειν ſatis ſpecioſe conſiſtit; neque abludit ab ultimo, qui ſupereſt, loco *Jeſaj.* 30: 14. Inde tamen longe diverſum quid exſculpſere plurimi, qui dant, *teſta ad auferendum ignem de foco*: quin, ſi Doct. *Stockii* calculus recipiatur, חתה in *Origine* notavit *tranſlationem e priſtino loco vel ſtatu*. Auſi hinc nonnulli, ad *Prov.* 25: 21. *Nam prunas tu auferes ſuper capite ejus*: i. e. *eas inde amovebis*: invita *ſyntaxi*, invita ſententia; de qua ſuo ordine. Percurri, quicquid erat locorum; atque ſub conſpectum dedi, non ſane ſubductiſſimas eſſe rationes hujus thematis, ne pro *externo* quidem uſu, multo minus *interno*, ac primigenio. Ad utrumque eruendum niſi eatur ad *Dialectos*, ſemper turbabitur, alio aliud ſanciente, & Linguam pro arbitrio circumagente. Fontes *Arabum* aliquid hic recludunt, ad quod nulla acies, quantumvis aquilina, ſeſe penetraſſet: ex quo מַחְתָּה *thuribulum*, *acerra*, ſplendide decurret; atque *figuratio*, qua verbum ubique inſignitum, ſplendorem quoque nativum recuperabit. Apud *Golium* ſub حتا ult. *Waw*, & حتي ult. *Je*, quibus reſpondet חתה, pro חתו & חתי, habes, *Torſit* peniculamenta veſtis: *contorquendo plexuit*: itemque ſub حتا ult. *Aleph* חתא, plenius adhuc, *contorſit plexuitque extrema* ſegmenta veſtis, ſeu peniculamenta i. e. partes concerptas, carminatæ lanæ ſimiles. Item *conſuit* veſtem, *conſtrinxit* nodum; *firmavit* murum. Vaga, dices, & vana omnia! Expecta paululum. Qui e *Gloſſario Græco* in *Latinum* converſo, ipſe *Græcarum* literarum expers, ſapere cogitur, nihil ſapiet. Qui e *Gloſſario Arabico* item, *Arabice* neſciens; vertigine ferietur, non luce. Aperiantur ergo ſcatebræ. *Gjeubar.* حَتَوتَ هُدْب الكساء حتوا اذا كففته ملزقا به يهمز ولا يهمز *Verbum* חתו *uſurpatur in fimbriis veſtimenti cirratis, quum illas duplicata ora contorquens quam firmiſſime conſuis: ſcribitur cum Hamza, & ſine ea*: i. e. ultimis אוי promiſcue. Preſſius adhuc idem ſub *Hamzata* tertia. حتا الكساء حتاء اذا فتلت هدبه وكففته ملزقا به *Verbum* חתא *in veſte eſt contorquere ejus fimbriam, eandemque duplicatam conſuere quam compactiſſime.* Duo verba adhibita פתל *contorſit*, & כפף *curvavit plicando*: quæ reſpondent

Digitized by Google

dent vernaculis, **draijen en omboorden**. Ab illo كف כפף *curvavit* cum *plica*, vel *replicatione*, deſcendit كف כף *manus introrſum plicata:* nec non *acerra*, *ſcutella*, a *replicando recurvandoque*. Vicina Originatio vocis מחתה *acerra.* Sed pedetentim. Ex *Camuſo* quoque hauriendum. كف الثوب
كفا خاط حاشيته وهى
الخياطة الثانية بعد
الشل والاناء ملاه ملاء مفرطا
ورجله عصبها بخرقة وعيبة
مكفوفة مشرجة مشدودة
وان بينهم عيبة مكفوفة
مثل بها الذمة المحفوظة
التي لا تنكث اى معناه
ان الشر يكون مكفوفا
بينهم كما تكف العياب
اذا اشرجت على ما فيها من
المتاع كذلك الذحول التي
كانت بينهم قد اصطلحت
على ان لا ينشروها بل
يتكافون عنه كانهم جعلوها
في وعاء واشرجوا عليها

Verbum כפף *in veſte, notat ejus limbum conſuere, & quidem ſutura ſecunda arctiore, quæ fit poſt primam laxiorem. In vaſe, eſt, illud undiquaque opplevit ad exceſſum: in pede, eſt, obvolvit panniculo. Dicitur etiam Saccus conſutus duplicata ſutura, qui arctius adſtringitur, ac religatur, proverbialiter, in fœdere obſervato, quod non rumpitur: vel etiam, quum odia complicantur quaſi, quemadmodum complicantur Sacci ſuper merces iis inditas; ad quam rationem convenerit inter partes odia non ſpargere, ſed compreſſa tenere, tanquam ſi ea recondidiſſent in vaſe, vel ſacco ad iſtum modum obvoluto & conſtricto.* In omnibus hiſce palpare licet noſtrum illud **boorden / omboorden** / ſive *obvolutas extremitates contorquere*, atque *conſuere.* Quadrant cuncta hæcce etiam in חתה, quod per פתל *contorſit*, & כפף *curvando duplicavit* exponi vidimus. Inde מחתה *thuribulum;* πυρεῖον. *Inſtrumentum in quod prunæ poſſint congeri, ac conſtipari: Lev.* 16: 10. *Capiet Pontifex* מלא המחתה *plenitudinem thuribuli, prunas ignis.* Suſpicari licet, ſecundum *Originem* ſatis emunitam, *thuribula* illa Sacrarii habuiſſe *Oras ſuperne contortas*, atque *replicatas*, ad copiam prunarum aggeſtarum, fida margine, tanquam ſutura, continendas, ne ſpargerentur. Ex oculis quoque non dimittendam cenſeo jucundam *metaphoram*, qua *vas duplicata ora conſutum*, ſupra erat, *ad margines usque & ultra oppletum.* Habuit & *Altare æneum* ſua מַחְתּוֹת *inſtrumenta favillis prunisve removendis*; quin & *Candelabrum aureum* ſua, ex auro, *ad ſordes* commode *excipiendas* & *egerendas.* Ratio denominationis ultro ſe ingerit iterum. Per hæc jam via communita ad quatuor contextus, in quibus חתה cum dignitate locatum, felicius conſtituendos. Primus, idemque nunc per ſe planiſſimus, *Eſaj.* 30: 14. *Confringetur murus altiſſimus Reip. ut vas figlinum, in cujus contuſione non reperiatur teſta* לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד *ad ignem* in id *congerendum*, *conſtipandum*, atque, ut audaciuſcule dicam, *commarginandum*, *e foco accenſo.* Illa *margo*, ſine qua nullum vaſculum, nulla conſtet *teſta*, hinc abeſſe nequit. Membrum adjunctum *eandem* quoque poſcit, *ob hauriendas aquas e puteo*; vel potius, ad proprietatem ℣ חָשַׂף, *ob deſcalpendas aquas ex aquatorio. Allegoriam* eximiam illuſtrabit, adfirmabitque κεράμιον ἐπιχειλὲς τῆς σοφίας, *teſta ad marginem usque plena ſapientiæ*; qua uſus *Synes:* adductus a Clar. noſtro Theologo & Philologo *Joh. Alberti* ad *Heſych.* in voce ἐπίχειλες· quod illi quidem *Grammatico* eſt ἐλλιπὴς quaſi *infra marginem* videlicet; quemadmodum & *Pollux* L. V: *Cap.* 133. diſtinguit tria hæc ἰσοχειλὲς, *marginem æquans*, ὑπερχειλὲς *marginem excedens*, & ἐπιχειλὲς *deficiens infra marginem:* ἐπιχειλὲς tamen etiam pro *ad marginem usque plenum* ſe præbuit; exemplis ibi reperiundis. Ad hanc formam jam *commarginandi* verbum mihi permitti velim, ad noſtrum חתה commodius exprimendum. Pulcre, & apte, *Prov.* 25: 21. *Nam prunas tu commarginabis ſuper caput ejus.* Cernis σωρεύσεις *coacervabis*, quod *Apoſtolus* ex LXX tenuit, inſigni acceſſione auctum, quaſi *ad marginem usque complebis*, atque *accumulabis undique:* ut exeat figuratius illud quod & *Græci* admiſere in στέψεις *coronabis*,

Digitized by Google

28 An ambulabit quis ſuper prunis candentibus; & pedes ejus non adurentur?

28 אם יְהַלֵּךְ איש על הגחלים ורגליו לא תִכָּוֶינָה :

29 Sic

29 כן

bis, quod *Heſych.* eſt πληρώσεις *implebis*, ad *ſummum* ſcilicet: ſecundum *Homericum* illud

- - - - Κρητῆρας ἐπιστέψαντο ποτοῖο

Quod *Athen. pag.* 13. declarat ὑπερχειλεῖς *facere Crateres:* quemadmodum & *Poëta*

Crateres magnos ſtatuunt, & vina Coronant.

Id eſt *ad ſupremam implent marginem.* Nec amittendum ex oculis, quod ſupra e *Camuſo* dedi, *duplicato limbo commarginavit* veſtem: indeque, *ad exceſſum usque opplevit* vas, cum eo tamen, ut nihil *efflueret*, ac *ſpargeretur.* Nil congeſtius ulla unquam *figura* efferri poteſt. Eandem potentiam τὸ חתה & heic loci cumulatiſſime exerit: *An commarginabit quis ignem in ſinum ſuum, & veſtimenta ejus haud comburentur?* Ἐπιστέψει). ὑπερχειλὲς ποιήσει)· *in cumulum aggeret.* Addo pro anſa quam materia ipſa nunc porrigit, *tamquam limbo* veſtimenti ſui *incluſum*, ac *munitum coacervabit.* Eſcenſum hoc pacto ad ſummum gradum, ad quem *metaphora* ulla poſſit adſpirare. Eum mihi ſuggeſſit חיק *ſinus*, ab حاق חיק *circumcinxit:* quaſi *cincturam* dicas. Quod autem in *Golio* etiam vertitur, *deſcendit in eum* afflictio, dolor: eſt ex *Alcoran. Sur.* 40: 48. حَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ *Circumcinxit populum Pharaonis peſſima pœna.* Cum alluſione ad *ſinum* quoque *Surat.* 35: 41. لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ *non circumcingit dolus malus, niſi artifices ejus.* Ipſis *in ſinum refuſus.* Sed hæc, & alia, ſub חיק alteri occaſioni delegantur. Unum hic præteriri nequit, *ſinum* חיק attribui etiam *altari æneo; Ezech.* 43. ad *ambitum foci* deſignandum: ut etiam illo adſpectu חתה איש בחיק olim ſignificaverit, *univerſum ambitum foci igne commarginare;* quod jam *ad ſinum amiculi* applicitum, repræſentet *focum* ibi *aggeſtis largiſſime prunis altius constructum:* cujus *æſtu* ac *flammis* quicquid eſt veſtimentorum mox corripi ac comburi debeat. Ad hanc faciem ſe dat quoque *Pſ.* 52: 7. Congeritur ibi in acervum, quicquid eſt gravium verborum. *Etiam Deus te deſtruet in purum putum:* יחתך, *& revellet te, ne ſis tentorium: atque eradicabit te e terra viventium.* Poſſis *tanquam in focum congeſtis prunis te obruet*, ac *concremabit.* Sed quum חתה in *Origine* ſit *contorquendo curvavit*, perpendi velim, an hic potius *contorſio* illa ſit tenenda, qua *arbor curvata convellitur* atque *extirpatur.*

Ibid. Habes *Allegoriæ* noſtræ *exteriorem* conſpectum: *interiorem* quoque in diem collocabo. *Sinus*, *ignis*, *commarginatio ignis in ſinum aggeſti;* itemque *veſtimenta*, eorundemque *combuſtio*, aliquid ſpirant, quod introſpectum, graviſſimas *figurationes* includere reperietur. חיק *ſinus* ſignat *mentis receſſum;* & *penitiſſima viſcera:* ut *Job.* 19: 27. *Pſ.* 89: 51. שאת בחיק *geſtare in ſinu*, i. e. *in meditullio cordis confovere:* & *Eccleſ.* 7: 9. *ægrimonia* בחיק *in ſinu elumbium* ינוח *ſtabulabitur.* אש *Ignis*, pro *libidine flagranti* paſſim. Huic qui frena laxat, *cordis* ſui *receſſum igne aggeſto* ad *ſummas oras* veluti *complet*, *focumque in viſceribus ſuis conſtruit* ac *commarginat*, quod per חתה expictum. Hæc limpida, nemo non agnoſcat. Addubitabitur forte de *veſtimentis combuſtis:* ſed & hæc ultro ſe dabunt aciem intendenti. *Veſtimenta* nempe ſunt *ornamenta dignitatis*, *exiſtimationis*, & *famæ;* in quibus quis *conſpicitur:* qui ubi *infamia flagrat*, *nudus*, ac *turpis*, cum *ſuis* veluti *veſtimentis deflagraſſe* cenſetur. Simile quid obverſatum *Cicer.* L. 5: in *Verr.* quum ait, *una eademque nocte claſſem Pop. R. prædonum incendio, prætoremque amoris turpiſſimi flamma conflagraſſe.* Sunt magni Critici, quibus haud arridet illud *conflagrare* ita *gemino ſenſu* auctum; nam, inquiunt, longe

Digitized by Google

29 כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנגע בה׃

29 Sic qui intrat ad uxorem proximi ſui; non inſons erit quisquis eam attigerit.

30 לא יבוזו לַגַּנָּב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב׃

30 Non contemnunt furem, quod furatus ſit ad implendam ingluviem ſuam, quum cavo ventre erit.

31 ונמצא

31 Et

ge aliud eſt, quum *Claſſis conflagrat incendio prædonum*, aliud, quod, *prætor flamma amoris conflagraſſe* dicatur. Capiunt ſcilicet ſimpliciter pro *amore flagraſſe*: atqui in *conflagraſſe* captata jam iſta *combuſtio*, qua *dignitas prætoris*, atque adeo *imperii* ipſi crediti, una cum *claſſe incenſa*, *deflagravit*.

Vſ. 28. Inſtatur in eandem *Allegoriam*, adjectis novis luminibus. Pro *litera* notetur יהלך *ambulabit* ex *Pihh.* conformatum, ad *intenſionem*. נחלים eſſe, *Prunas rubicundum candentes*, ac *micantes*: כוה كوي *aduſſit*, *ambuſſit*, & quidem ſpecialius, *cauterio impreſſo*. Artificium quoque obſervandum, quo jam a *ſinu aggeſtis prunis oppleto*, deſcenditur ad *pedes*, & *deambulationem ſuper acervo prunarum*. Lyricus *Libr.* 2. *Ode* 1. *Allegoria* decentiſſima alio ſenſu figurabat,

Periculoſæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per ignis
Suppoſitos cineri doloſo.

Ad *belli civilis male ſopitas favillas* reflexum. Hic habemus non jam *favillas*, ſed *meras prunas* libidinis flagrantis, per quas *incedere*, atque *deambulare*, eſt amoribus turpiſſimis ſe totum tradere, in iisque palam volutari. *Pedes peruſti* latiſſimum habent campum, ſive *notas* ſpectemus *inuſtas* ignominiæ, & pœnæ; ſive etiam *dolores* ac *cruciatus* inde altius impreſſos. Omnia ſub *Cauterio* מִכְוָה مِكْوَاة, quod eſt *Ferrum candens*, *quo cutis uritur & ſtigma imprimitur*, fortius ferient, atque penetrabunt.

Vſ. 29. Adſtringitur *Allegoria* per voculam כן, *ſic univerſitas intrantis ad uxorem proximi ſui*: quos in *tabella* delineavi *colores*, *in omnes* per omnia *quadrant*. Signaculum appoſitum illuc quoque collineat, *Non inſons erit* &c. לא ינקה. Eſt μείωσις, quum minus dicitur, ut plus menti ſubjiciatur. Duplex potentia: quæ acervatim ad *crimen* & *pœnam* ſimul ſeſe explicet. Conſimili amplitudine auctum τὸ *immune*: unde habemus *immunem* a ſacrilegio, a ſanguine, *manum*: & *immunem* a pœna, malo &c. quin *integer* quoque, quatenus ex Origine ſonat *intactum*, *inviolatum*, utrumque includit; atque tam *inviolatum a pœna*, quam *illibatum* a *crimine* conſignat. In verbo נקה نقا *puritas emedullata* continetur, unde illud *illibatum* a *crimine*, & *intactum* a *pœna*, ſuccrevit. ἀθῷον.

Vſ. 30. Clauſulæ prægreſſæ, לא ינקה *non immunis*, *non innoxius erit*, inſiſtitur per comparationem a *Furti ſpecie leviſſima*; quod vel *ſub ſtimulo famis commiſſum*, neutiquam tamen *impunitum dimittatur*; ſed *gravi mulcta vindicetur*. Ad hanc indubitatam ſeriem parum quadrat, quod vulgo exhibetur: *Non contumelia afficiunt furem*, &c. Hoc explicant, *non tantam tali furi adhærere ignominiam*, *quin elui queat ſi reſipiſcat*. Sic Cl. *Gejer*. Addit, *imo vero æqui bonique quilibet*, *potius commiſeratione hujus hominis tanguntur*, *ita ut æquanimiter maleficium ferant*, *atque delinquentem facile poſtbac in gratiam recipiant.* Abludunt omnia: nam relaxaſſet *Parœmiaſtes*, quod rigide voluit intendere, a *furto* omnium *leviſſimo*, ad *graviſſimum* illud, quod in *adulterio* patratur, argumentando. Ratio eadem me ſeponere cogit, quod tentabam olim, ſub inſertione voculæ *adeo*, vel *tam*, quæ crebro omitti ſolet, ad majorem emphaſin. *Non tam contumelia afficiunt furem* &c. h. e. *ignominia furi adhærens*, *nihil eſt*, *ſi comparetur cum dedecore adulteri.* Ita accepiſſe videntur LXX *Syr. Arabs*, itemque *Chald.* quum reddunt, *Non mirandum adeo ſi quis* &c. Nec non *Vulgat*: *Non grandis culpa eſt.* Sed in ſpongiam eat: neque enim conſtat cum filo, quod a *furto quaſi coacto* ſuſceptum, altius adſcendit ad omnium *proterviſſimum*;

 mum;

Digitized by Google

31 Et deprenſus rependet ſeptuplum: omnes facultates domus ſuæ dabit.

31 ונמצא ישלם שבעתים את־כל־הון ביתו יתן׃

32 At qui adulterat mulierem deficitur corde; Sicarius animæ ſuæ, is patrabit illud.

32 נֹאֵף אשה חֲסַר לב משחית נפשו הוא יַעֲשֶׂנָּה׃

33 Pla-

33 נגע

mum; ut concluſio fortius adſtringatur. Hoc exegiſſet potius, *an non contumelia afficiunt* vel *talem* etiam *furem*, qui ſaltem *ſpeciem* poteſt prætexere *neceſſitatis?* nedum *adulterum* &c. Habes illud a *minimo* ad *maximum*, quod hic requiritur. Crebro ſic per *interrogationem* ſuccurſum ſenſui a præſtantibus Virorum: neque tamen ea libenter utor; ſi *ſignum* non adfuerit. Tutius quid circumſpicienti occurrit, בוז etiam adferre *vilipendium*, *contemtionemque* illam *qua* quid *negligitur*, ac tanquam *leve ſpernitur*. *Cant.* 8: 7. *Si quis dederit omnem opulentiam domus ſuæ pro hoc amore*, בוז יבוזו לו *illum*, vel & *illam*, *omnino contemnent.* Hanc vim obtinuiſſe, quum Lingua viveret, ac floreret, ratio aperta ſuadet. Accedit auctoritas *Dialecti*: nam بان בוז in *Camuſo* non exponitur ſolum تعدي علي الناس *inſultavit in homines contumelioſe*: ſed etiam افتقر وتواضع *pauper evaſit*, & *vilis contemtusque factus eſt*; uſu *intranſit*: qui in *tranſit*: emiſſus, ſuggerit, *non pro vili ſpernunt furem*, *quum furatus fuerit*, vel *ad implendum appetitum*, *ubi cavo fuerit ventre.* Videri poſſet res *tolerabilis*, utcumque ſaltem *excuſabilis*; nec tamen *vel tale furtum pro vili*, ac nullius momenti *delicto*, *ſpernitur*; ſed cum rigore vindicatur. Vidit quoque Cl. *Cler.* hunc ſenſum, ſua laude non privandus. Dubitationem omnem tollit cognatum בזה *contemſit*, eadem poteſtate auctum, *Eſt.* 3: 7. וַיִּבֶז בְּעֵינָיו לִשְׁלֹחַ יד & *contemſit*, vel *contemtum fuit*, *in oculis ejus*, *immittere manum in Mardochæum.* Ovum ovo reſpondens.

Ibid. Scopo a nobis præfixo hæc ipſa ſubſerviunt; eumque ſupra omnem aleam collocant. Audacter dico, nunquam tales colores miſcuiſſet Sapiens, niſi talem ad finem. רעב *eſurire*; proprie *cavum eſſe*, ſpeciatim *ventre*. κοιλογάστωρ. Alibi tactum. נפש *anima*, proprie *oris*; quaſi *ſpiratio*, *flatus*; percrebra pro *appetitu vehementiore.* מלא *implere* proprie *effarcire*, *diſtendere.* Sic *implere animam*, valet, *appetitum vorandi opplere*, *effercire.* Hæc omnia *levant crimen* hujus *furti*, ut *gravitas pœnæ*, vel huic *levi ſpeciei* addita, certius feriat, altiusque deſcendat.

Vſ. 31. Pœna illa *gravis*, vel *leviori furto* poſita, nunc indicatur. Prius colon eſt, *ut deprenſus*, *ſeptuplum pendat.* Sanctio *Exod.* 22: 1. pro *bove ſurrepto* & *mactato* præſcribit *quintuplum*; *quadruplum* pro *ove*: pro *vivo* animali *duplum.* Cur ergo nunc *ſeptuplum?* Non lubet argutari. Latior numerus ad omnes *mulctarum* ſpecies, quas hic recenſere otioſum fuiſſet, redundabat: eratque in illo שבעתים aliquid ſimul *proverbiale*, ut in *decies* apud *Latinos*, pro *multoties.* Poſterius vult, ut ſi forte *non ſit unde*, omnes ejus *facultatulæ divendantur.* נתן *dare* hic eſt *tradere in poteſtatem* alterius: ut ad *Cap.* 2. vidimus.

Vſ. 32. Abrupta illatio; per quam ſine ullo vinculo *conjunctionis* ad *Apodoſin* deſcenditur. Signate נאף אשה *mœchans mulierem*, pro *cum muliere*; את אשה: μοῖχος *Græcis* ἀπὸ τοῦ μοίχειν, per ejus *præt. med.* μέμοιχα; figura *Latinis* quoque non incognita. Fundus mihi firmus Cl. *Hemſterh.* noſter. *Adulter* & *adultera*, ab *ad alteram alterumve*; caſſa nuce non emerim. Eandem ſtirpem tenuiſſe videtur cum *adulari.* Quid *Hebræum* ex *Origine* valuerit, haud liquet: quum nuſpiam extra *Metonymiam* illam compareat. Apud *Arabes* ناف נאף inter alia eſt, ارتوي *explevit ſitim*: *potu rigatus eſt.* Verecundum

vela-

33 נֶגַע וקלון ימצא וחרפתו לא תִמָּחה :

34 כי קִנְאָה חֲמַת גבר ולא יחמול ביום נקם :

35 לא ישא פני כל כֹּפר ולא יֹאבֶה כי תַרְבֶּה שחד :

33 Plagam & notam inuſtam reperiet: & opprobrium ejus haud delebitur.

34 Nempe Zelotypia ignitio Viri eſt: neque remolleſcet in die ultionis.

35 Non accipiet faciem ullius lytri: neque annuet, cum munus ſpiſſaveris.

velamen turpitudinis hinc ſeſe offerret. *Rivales* ſic honeſte tranſlati, ab animalibus; *eodem e rivo ſitim explentibus.* Plura quæ huc transferri poſſunt, ad *Cap.* 5. dedi. Ad חסר לב *deſtitutus corde*, vel ad *Hebraiſmum*, *Orbus cordis*, contendas velim *Arabum* خاسر *fraudatus*, *fruſtratus*, *omnis bonæ rei*, *boni conſilii*, *jacturam paſſus*, *ac male perditus.* De *Origine* infra, opportunius. In verbo שחת سحت *perdidit*, *deſtruxit*, proprietas ſuggerit *raſionem*, *deraſionem*, *qua quid rumpatur*; ad omnemque uſum *corrumpatur.* Frequentatur apud *Arabes* in *cute a carne deraſa*, & *revulſa ſic*, ut *ad nihil amplius valeat.* Inde ad *nefanda ſcelera* generatim, ſpeciatim ad *graſſationes*, & *cædes atrociſſimas* ſe permittit: quemadmodum & ſub השחית illud *cædibus* ac *latrociniis graſſari* ſæpiuſcule ſe exerit. Hinc משחית נפשו ſingulari emphaſi efferri poſſet, *Sicarius animæ ſuæ*; qui *latrocinantis* more ſemet *trucidat.* In יעשנה *patrabit illud*, eſt aliquid præruptum; cum *Reticentia* decentiſſima.

Vſ. 33. In קלון habes *infamiam inuſtam*, & tanquam *torrendo altius impreſſam*, a קלה *torruit*: de quo ſupra. Vides, quam appoſite ſubnexum ſit, *ejus opprobrium non delebitur.*

Vſ. 34. Verſio nulla potentiam *Ling. Hebr.* ſatis exprimat. Vulgo, *Zelotypia eſt æſtus Viri*; vel *ira æſtuans.* Intelligitur, nec tamen vibrat, & ſplendet, ut in Fonte. Nec *Zelotypia ignitio eſt*, id luminis plene repræſentat. En adſpectum nativum. *Nempe Inflammatio* Zelotypiæ *ignitio viri eſt*: hoc eſt, *Zelotypia* qua vir *correptus inflammatur*, *eum totum reddit ignitum*; ſive *igne iſto ita candeſcentem*, ut ſi *vere vir* ſit, nunquam *placari* poſſit, ſed *inexpiabiliter* in violati tori *vindictam* feratur. Ad *Originem* manifeſto alluſum, in hunc ſenſum, קנאה *Zelotypia* ab *inflammatione*, ſive *rubedine inflammata*, *nomen & omen implet.* Iſtam *inflammationem intenſiſſime rubentem* ſub קנא adſtruxi *Cap.* 3: 31. In חמה *ignitam* reſidere *iram*, ſupra quoque commonui. Specialius adhuc ſe exerit nunc *ignita* illa *defenſio juris*, & *injuriæ ultio*, quæ inter *Arabes* regnat ſub حمى *ignitum* & *candens fuit* ferrum: unde non tantum *ignito ardore iraſci*; ſed etiam *defenſare jus*, *dignitatem*, *majeſtatem*: eandemque *læſam vindicare.* Hæc amplitudo cum hic, tum alibi perſæpe, obſervanda. גבר *vir*, *robore pollens*, & *virile gerens pectus*; peropportunus hac in ſede. לא יחמל *non parcet*, pro *Origine*, *non mollietur*, *non remolleſcet.* Hoc in *Clavi* evictum *Dial.* p. 228.

Vſ. 35. Exquiſita phraſis, *non accipiet Faciem ullius lytri*, qua, ſub inſigni *Proſopopœia*, pretium expiando crimini oblatum induitur *perſona interceſſoris*, ac *deprecatoris potentis*, cujus *facies accipi* dicitur, quum *interceſſio admittitur*: itemque *averti*, quum *deprecatio repudiatur.* Ita *Gen.* 19: 21. נשאתי פניך *ſuſcepi faciem tuam*; pro *interceſſionem grati mihi*, *honoratique viri.* Item *Job.* 42: 8. 1 *Sam.* 25: 35. Nempe נשוא פנים *ſuſceptus faciei*, etiam notat *honoratiorem*, *cujus*, ut vulgo dicimus, *habetur reſpectus.* *Eſaj.* 3: 3. *Job.* 22: 8. Eadem *Proſopopœia* munera ab Auctoribus *Græcis* ac *Latinis* conveſtita.

CAPUT SEPTIMUM.

Verſ. 1 **F**ili mi, cuſtodi ſermones meos; & præcepta mea reconde tecum.

2 Cuſtodi præcepta mea, & vivito; atque doctrinam meam ut pupillam oculorum tuorum.

3 Al-

Verſ. 1 בני שמר אמרי ומצותי תצפן אתך׃

2 שמר מצותי וחיה ותורתי כאישון עינך׃

3 קשרם

Vſ. 3. In priori membro *litera Allegoriæ*, ut cuivis manifeſtum, ſuggerit *ornamenta digitorum*, *annulos*, *gemmasque*, *fulgentes*, quibus veluti *ſuperbiatur*. Sublimior ſenſus ducit ad *actiones omnes*, hoc quaſi *ſigillo* Legis & præceptorum Dei communitas, atque cohoneſtatas. In poſtremo colo *literalem* adſpectum negligi video: qui tamen hic æque aptus, quam *Cap.* 5: 21. *Tabula cordis*, לוח הלב proprie *planities micans*, repræſentat *pectus externum* ſimul, & *internum*. Præcepta Numinis *Tabulæ cordis* externæ *inſcripta* velluti *præminent*, ac *præpendent*, inſtar *monilium*, quum eorum religioſam obſervationem nobis *Cordi eſſe* & profitemur, & comprobamus, candide, generoſe, animoſe. Eadem *internæ* Cordis *tabulæ inſculpta geruntur*, quum eorundem potentia viva, ac vitalis, perennem ibi ſedem fixit.

Vſ. 4. Pulchræ formulæ, quibus *familiaritas conjunctiſſima*, atque adeo intime nexa *conſanguinitas*, exprimitur. Iis anſam dedit *Periphraſis* in Oriente ſolemnis, qua *frater* omnium *rerum* dicitur, qui in iis quotidie verſatur. Ita *Frater belli*, *Frater itineris*. &c. de quibus ad *Job.* 30: 29. ubi *Fratrem draconum* ſeſe vocat, & *ſtruthionum ſodalem*. Altiore adhuc cothurno *Job.* 17: 13. *Mater mea*, & *ſoror*, *putredo*: ubi appoſui *Fratrem Calamitatis*, *Ærumnæ*, *Gurgitum mortis*: pro eo, cui hæc *familiaria*, quin *cognata* quaſi atque *affinia*. Ad *Harir. Conſ.* 5. *Tebleb.* العرب تقول اخو كذا لمن يلازم لشي كثيرا *Arabes dicunt*, *Frater illius eſt*, *de eo*, *qui frequentat multumque exercet aliquid.* מודע *cognationem* vi formæ ſuæ deſignat. Eadem *figuratione* efferri poſſet *Pſ.* 88: 17. *Cognati mei horrores tenebrarum*, מְיֻדָּעַי מַחְשָׁךְ, *Quicquid eſt horridæ caliginis mihi cognatione conjunctum.* Id grandius, quam quod dari ſolet, *cognati mei* in *tenebris*: pro *latent*, *ſeque ſubducunt.*

Vſ. 5. Minus commode multi, *quæ ſermonibus ſuis blanditur.* Rectius alii, ad vim conſtructionis, *quæ ſermones ſuos lenit*, vel *lævigat*: ubi jam *blandimenta* ultro ſe ingerunt. Fortius ſonat, *quæ ſermones ſuos glabrum lubricat*; ubi cum *blando lubricum* meretricii ſermonis ſentire datur.

Vſ. 6. Vocabulum אשנב binis tantum locis proſtat. Utrobique cum חלון *feneſtra* conjungitur: ut hic, & *Jud.* 5: 28. Hinc aliis merum eſt *ſynonymum*; alii, ad varietatem, *cancellos* vel *clathros feneſtrarum* maluere. Unde talia, quæ paſſim diſtrahunt, decidentur? Non aliunde ſane, quam ex *Dialectis*. Apud *Arabes* thema שנב شَنِبَ aſſervatum. Ejus derivatum شَنَبٌ in deliciis eſt, *frigiditatem recentem* notans, ſpeciatim *oris ſuave balantis*: quod vernacule friſch. Ita in *Camus*, الشنب ماء وَرِقَّة وبرد

3 קשרם אל אצבעתיך כתבם על לוח לבך :

4 אמר לחכמה אחתי את ומודע לבינה תקרא :

5 לשמרך מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה :

6 כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי :

7 וארא בפתאים אבינה בבנים נער חסר לב :

8 עבר

3 Alliga ea digitis tuis; ſcribe ea ſuper tabula cordis tui.

4 Dicito ſapientiæ, ſoror mea tu & cognatam appelles, prudentiam.

5 Ut cuſtodiat te a muliere aliena, a peregrina quæ ſermones ſuos lubricat.

6 Nam per feneſtram domus meæ, per refrigeratorium meum proſpectavi.

7 Et videbam inter fatuos, animadvertebam inter filios juvenem deſtitutum corde.

8 Qui

وَبَرْد وعذوبة في الاسنان فهو شانب وشنب واشنب وهي شنباء والشنباء من الرُمّان الاملبسبة لبس بها حب انما هي ماء في قشر وشنب يومنا برد فهو شنب وشانب

Vox שנב *ſignificat liquorem, & tenuem fluorem, friguſque, ac ſuavitatem in dentibus: qua præditus vocatur* שונב, & שניב, & אשנב, *cum fœm.* שנבא. *Poſtremum illud in malo granato* eſt *molliſſimum illud genus, quod granis carens, liquorem tantum habet intra corticem: cum verbo ipſo dicitur* שנב יומנו *refrigeratus eſt dies noſter: qui & ipſe in Participiis* שנב & שונב. Vides illud friſch / in friſſche tanden / een friſſche granaet: een friſſche dagh. Ibidem adjectum, المشانب الافواه الطيبة forma משנב deſignat *ora ſuave balantia.* Iterum habes, friſſche monden. In *Gjeub.* laudatur ex *Dſu'l'rumma*

في اللثات وفي انيابها
شنب ✡

In gingivis & dentibus ejus recens frigus.

Confer ad *Harir. Conſ.* 2. *pag.* 84. Cum copia *Linguæ*, quam & *Hebræi* ſub hac *Radice*, jam reſtituta, poſſederunt, diluceſcit in אשנב certiſſima poteſtas *refrigeratorii*, quod cum *feneſtra* חלון pulcre conſiſtit; *uſum* ſignans *proſpectandi*, ad *recentem auram captandam.* Hoc شنب يومنا *dies noſter refrigeratus eſt* neminem dubitare patietur.

Ibid. Sub verbo נשקף *proſpectavit*, pulchra floret *metonymia.* Radix שקף cum سقف collata, proprie obtinuiſſe deprenditur in *longitudine pandata*, ſeu *procurvata*: quam ut in aliis apud *Golium*, ita diſtinctiſſime cernas in אשקף اسقف *longus* & *incurvus*, aut *præ longitudine inflexus.* Item, *Longicollis* &c. &c. Dulcius ex ipſo fonte. *Camuſ.* السقف الطول في انحناء يوصف به النعام وغيره وهو اسقف والسقيفة كل خشبة عريضة كاللوح اى حجر عريض يستطاع ان يسقف به

Thema שקף *denotat longitudinem cum pandatione, ſive incurvatione. Hinc Struthio-camelus, & alia longo collo prædita, Epitheton* אשקף *accepere:* שקיפה *etiam appellatur omne lignum latum, ut aſſer, nec non lapis latus, quo tectum ſive contignatio fit.* Ibidem quoque, سقف

Digitized by Google

8 Qui tranſibat per vicum, juxta angulum ejus; & viam domus ejus gradiebatur.

9 In crepuſculo, in veſpere diei; in pupilla noctis, & caligine altisſima.

10 Et ecce mulier in occurſum ei: ornatu meretricio, & ficta cordis.

11 Strepera illa, & procax, in domo ejus non reclinantur pedes ejus.

12 Hac

8 עבר בשוק אצל פִּנָּהּ ודרך ביתה יצעד :

9 בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה :

10 והנה אשה לקראתו שית זונה ונְצֻרת לב :

11 הֹמִיָּה היא וסֹרֶרֶת בביתה לא ישכנו רגליה :

12 פעם

שקף אלבית سَقْفُ البيت contignatio domus: & سقف السماء contignatio cœli: ſive *pandata convexitas*. Eandem potentiam apud *Hebræos* obtinuiſſe, ambigere non ſinit מַשְׁקוֹף *ſuperliminare*: a *proſpectando* inquiunt: quod aliud præ manibus non eſſet. Commodius, veriusque, a *pandatione* vel *ligni* vel *lapidis*, qua *ſuperliminare* in *longum curvatur*. Hinc jam נשקף *proſpectavit*, illo *tropo* quem & *Græci* ſecuti in verbis ἐξκύπτειν, ἐκκύπτειν, εἰσκύπτειν, ἐπικύπτειν; παρακύπτειν. Omnibus ſubjecta vis *cum curvatione corporis inſpectandi*, & *incumbendi* in rem. Sic נשקף *paſſiva* vel *reciproca* virtute, *incurvatus eſt*, vel *incurvavit ſeſe ad proſpectandum*: quin ſignatius, *longo collo inſpectans prominuit*, *imminuit ſuper rem*: ut hic, & *Jud.* 5: 28. *per feneſtram*. Magnifice *Pſ.* 85: 12. צדק משמים נשקף *Juſtitia e cœlis proſpectavit*, tota *imminens* & *incumbens*. Et *Jer.* 6: 1. רעה נשקפה מצפון *Malum proſpectat e ſeptentrione*. i. e. *magna mole prominet*, *ſimul*, & *imminet incubiturum*. Eadem elegantia LXX κακὰ ἐκκέκυφε, ut in præced. *Pſalm.* ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε· & heic loci παρακύπτουσα. In *Hipph.* השקיף iterum *incurvavit ſe collo longius exerto*; i. e. *proſpectavit*. Sagaciter *Cocc.* quamvis *Originem* non inſpexiſſet, in *Lexico*: *plus*, inquit, *notat*, quam הביט, *intuitus eſt*: *nempe quaſi capite exerto captare rerum viſionem*. Exempla videlicet huc invitabant. *Pſ.* 14: 2. *Dominus* משמים השקיף *de Cælo proſpectavit*, velut *prominens*: LXX διέκυψε. Similiter *Pſ.* 102: 20. *Thren.* 3: 50. aliisque locis compluribus; quas hanc ad normam quisque ſibi exiget. Manum adhuc injiciunt LXX 1 *Reg.* 7: 4. שְׁקֻפִים dantes μέλαθρα *trabes*: & *Vſ.* 5. שֶׁקֶף μεμελαθρωμένας. Hoc jam redit ad *trabes contignatas*, quas ſub سقف & سقيفة ex *Camuſo* produxi. Hinc architecturæ nodi, qui docta ingenia ibi vexant, nec non 1 *Reg.* 6: 4. poterunt expediri.

Vſ. 8. Obſervari velim illud *grande* & *audax*, quod in verbo צעד *gradi* reſidere, ſupra commonui. Hinc & pro *ſcandere* invaluit, ut apud *Arabes* صعد eſt *adſcendit*, itemque *acclivi loco inceſſit*. Proprietas in *connitendo*, *enitendo* ſita fuiſſe videtur. פִּנָּהּ *angulus ejus*, non eſt contractum pro פִּנָּתָהּ eliſa *termin. fœmin.* ſed ejusdem *maſculina* ſtirps, פֵּן, a פנן فن, cujus notiones omnes præferunt vim *flexus divergentis*. Ulterius non procedo.

Vſ. 9. Jucunda ſeries: *crepuſculum*, ante occaſum; *veſpera diei*, poſt occaſum; & אישון לילה *pupilla noctis*, quæ & אפלה *altiſſima caligo*, ſive *noctis meditullium*. Nempe

12 פעם בחוץ פעם ברחבות ואצל כל פנה תארב :

13 והחזיקה בו ונשקה לו הֵעֵזָה פניה ותאמר לו :

14 זִבְחֵי שלמים עלי היום שִׁלַּמְתִּי נדרי :

15 על כן יצאתי לקראתך לשַׁחֵר פניך ואמצאך :

16 מרבדים

12 Hac vice in platea, illa vice in foris; ad omnemque adeo angulum inſidias nectere ſolita.

13 Apprehenditque illum, atque oſculata eſt; vultumque ſuum obfirmavit, ac dixit ei.

14 Sacrificia pacifica ſuper me *erant:* hodie vota mea exſolvi.

15 Propterea emicui in occurſum tibi, veſtigando conſpectum tui, atque inveni te.

16 Stra-

pe non unum caſum, uni tempori, uni perſonæ, alligatum hic proponit *Parœmiaſtes*; ſed quales multi ipſi occurrere potuerunt. Quin ne quidem *literam* nimis premere ſuaſerim; ſaltem non tam anxie, ut *faces* huc admoveas cum nonnullis, ſine quibus in *caligine* nil proſpectari potuiſſet. Pingit ergo ſuo jure Sapiens ſub una perſona, quod haud dubie in diverſas diverſis quadrat occaſionibus. Monendum quoque נשף *crepuſculum* tam eſſe *matutinum*, quam *veſpertinum*. Hinc digeſtio non inconcinna ſe offert: בנשף *ad crepuſculum auroræ*; בערב יום *ad occaſum diei*: באישון לילה *in pupilla noctis*: id eſt, *ejus centro*. Doctiſſ. *Gejer.* huc inclinat, bona uſus ratione, quod alias parum vel nihil diſcriminis foret inter *crepuſculum veſperæ* & *veſperam*. Sibi quisque arbitretur.

Ibid. In pupilla noctis, auſus jam *Cocc.* in *Lexico* tamen nutans nonnihil. Plurimi *nigredinem noctis*, ſtylo noſtro congruentiorem videlicet, induxere. Non feciſſent, ſi figura notuiſſet Orientis, quam in بؤبؤ *pupilla* ſive انسان العين *imaguncula oculi*, ſuſceperunt: unde non ſolum illud omnibus in Linguis regnans *carior pupilla*: ſed *ille eſt pupilla ſeculi ſui*; بوبو دهره pro *ornamentum deliciumque*: هو في بوبو الكرم *Ille eſt in pupilla gloriæ* apud *Gjeub.* tantundem valet ac in *centro*, & *meditullio gloriæ:* prout in *Camuſo* exponitur وسط الشي *medium præcipuumque omnis rei.* Infra *Cap.* 20: 20. recurret, *pupilla tenebrarum.* אפלה *altiſſima caligo*; ſive *ſupremus gradus lucis defectæ*, *exhauſtæque*, in idem centrum conſpirat.

Vſ. 10. In phraſi, *Ecce mulier* לקראתו *in occurſum ei*, conciſum illud *feſtinationi* ſubſervit, & *impetum* adfert. Cave de *occurſu fortuito* cogites. Ad *condictum* venit amator; atque cum *gratulatione* excipitur. Hoc crebro formulæ לקראת incluſum. Res plana ex *Vſ.* שית זונה mirifica iterum brevitate, *ornatu meretricis:* a שית *poſuit*, *compoſuit: capillos*, *ornamenta* &c. &c. Ut *Pſ.* 73: 6. יעטף שית *circumplicat ornatum eleganter compoſitum.* In נצרת לב variant calculi: *ſervata cordis* plerique, pro *cauta*, *callida*; vel ut *Cocc. retenta corde*; eodem ſenſu. *Gatak.* active *obſervatrix corde.* His thema נצר. At *Merc.* a צור *obſedit*, exſculpſit *circumvallata corde*; & *munita artibus meretriciis.* Obſtat, quod *oppugnationem* notet verbum illud, non *propugnationem.* Mihi ab eodem צור *finxit*, *formavit*; quin & *pinxit*, صور, adblanditur, *ficta cordis:* quod ſemet ſatis explicat.

16 Stragulis veſtibus inſtravi lectum meum, ſegmentatis, lino Ægyptio.

17 Irroravi cubile meum myrrha, aloë (agallocho) & cinnamomo.

18 Age, inebriemur deliciis usque ad auroram; exultemus in amoribus.

19 Nam vir non eſt domi ſuæ: abiit via longinqua.

20 Cru-

16 מַרְבַדִּים רָבַדְתִּי עַרְשִׂי חֲטֻבוֹת אֵטוּן מִצְרָיִם׃

17 נַפְתִּי מִשְׁכָּבִי מֹר אֲהָלִים וְקִנָּמוֹן׃

18 לְכָה נִרְוֶה דֹדִים עַד הַבֹּקֶר נִתְעַלְּסָה בָּאֳהָבִים׃

19 כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ מֵרָחוֹק׃

20 צְרוֹר

Vſ. 16. Hæretur ad rariora vocabula. Thema רבד nuſpiam alibi proſtat. Derivatum מרבדים ſemel recurrit *Prov.* 31: 22. ubi *tapetia* reddunt: vel *ſtragulam veſtem.* At רביד pro *torque*, vel *ornamento* ſaltem *collari*, bis venit; *Gen.* 41: 42. & *Eſech.* 16: 11. Hæ noſtræ copiolæ: unde genuinam vim ſtirpis ac propaginum exſculpi non poſſe, in oculos incurrit. Alliteratio ſuggeſſit multis *inſternere*, ex רפד, quod tamen *fulcire* potius ſonat. Alii ſimplicius pro ſerie dant *inſtruere*, *adornare.* Cl. *Guſſ.* ad conciliandum *ornamentum colli*, cum *ornamentis lecti* obſervat, forte *fimbriam* aut *tæniam auro intertextam* denotari. Hoc aliquantulum lucis fœnerari poſſet ex ربد apud *Golium*, *diverſicolores partes lanæ quæ ex Cameli collo*, vel *aure*, *appenduntur.* Radix ربد *ſecuit*, *inſecuit*: item *levis agilisque fuit manus*, in *quatiendo flagello* ſimilibusque. Poſſent hinc elici *veſtes ſtragulæ appendicibus ſegmentatis interluſæ*, ac *variegatæ.* Malo tamen ſententiam ſuſtinere; atque pleniorem lucem expectare.

Ibid. Incertius quoque חטבות, hac quidem in ſerie: alii enim referunt ad *artificioſas ipſius thalami inciſiones*, ac *ſculpturas*: alii ad *veſtem ſtragulam variis figuris inciſam*; vel & *reticulato opere interluſam.* Iterum amplio; *defectum* lucis, ac copiæ, perſentiſcens. Ad אטון non niſi hac in ſede repertum, apprime faciunt Gloſſæ *Heſych.* Ὀθόνια. λινᾶ ἱμάτια. item Ὀθόνη, σινδών. Ζώνη. Τελαμών. γυναικεῖον ὀθόνιον λεπτὸν, καὶ πᾶν τὸ ἰσχνὸν, κἂν μὴ λινοῦν ᾖ. Derivat quidem ille ἀπὸ τοῦ ἵστασθαι; ſed *Analogia* haud reſpondeute. Veriſimilius, ex *Oriente* fluxiſſe; ut Σινδών, *Hebr.* סדין, cujus thema סדן سدن *laxavit. Dimiſit* veſtem. אטון ab אטן, quod *Arabibus* وطن *mollem* & *delicatam accubitionem* deſignat, commodiſſime deſcenderet. Sed & hoc, hac ſaltem in parte, inter minus limpida collocatum eſto. Aliud mihi eſt, eritque, blanda ſpecies: aliud explorata & indubitata veritas. Nobil. *Ludolf.* in *Comm.* ad *Hiſt. Æthiop.* p. 204. *ſuffitum* tentat, ex *Vſ.* ſeq. qui עטן *Æthiopice*: infelicius; neque enim *Ægyptus ſuffitu* ſed *lino delicatiſſimo* nobilitata fuit: ne jam dicam ſeriem intercidi.

Vſ. 21. Placere non poteſt, quod verſiones obſidet, *perduxit eum multitudine doctrinæ ſuæ*, vel *inſtitutionis.* Coloratur, *doctrinam* in *ſermones artificioſos*, & *aſtutos*, deflectendo: ſed color eſt. לקח hic longe diverſam *metaphoram* exerit, ab *aucupio* deſumtam: aut *venatione*, ad quam verbum לקח *capere* ſe etiam porrigit. Huc trahit quoque vocula רב non jam *multitudo*, ſed ſecundum *primigeniam* vim, *ſpiſſitudo*; nam *multiplicari* ſub רבב proprie eſt *ſpiſſari*, *compactius denſari.* Apud *Latinos* quoque *denſitas* ad *numerum* ſe dat, ut & *ſpiſſus*: ſed multa alia *denſa*, & *ſpiſſa*, ſecundum circumſtantias. *Cap.* 5: 24. habuimus רב אולת *ſpiſſitudinem craſſitiei ſtolidæ.* Sic apud *Arabes* رُبّ *denſitatem numeri* quidem infinitis in locis affert: nec minus tamen frequentatur in *ſucco craſſius inſpiſſato.* Hoc *viſco*, & *glutini* pingendo aptum. Inde mihi proceſſit glu-

Digitized by Google

20 צרור הכסף לקח בידו ליום הכסא יבא ביתו :

20 Crumenam argenti ſumſit in manum ſuam; ad diem interlunii veniet domum.

21 הִטַּתּוּ בְּרֹב לִקְחָהּ בְּחֵלֶק שְׂפָתֶיהָ תַּדִּיחֶנּוּ :

21 Pellexit eum glutine capturæ ſuæ, & lubricitate labiorum ſuorum eum impulit.

22 הולך אחריה פתאם כשור אל טבח יבא וכעֶכֶס אל מוסר אויל :

22 Ibat poſt eam præceps; ut taurus venit ad lanienam; & tanquam conſtricto ad pedes capite, pro caſtigatione ſtolidi.

23 עד

23 Us-

gluten capturæ. Eodem fertur חלק שפתים *glabrities lubrica labiorum*, quam ſæpiuſcule ſupra inſinuavi.

Vſ. 22. Torquet nodus. & torquetur, in vocabulo וכעכס. Thema עכס ſemel tantum *Jeſaj.* 3: 16. in ſpecie *Pibb.* obvium; ubi magna opinionum divortia. Plurimis placitum, *pedibus ſuis catenatæ*, vel *compeditæ*: ut *Vſ.* 18. *ibid.* עכסים *compedes*, vel *periſcelides* reddunt. Inde & hic *compedem* adſcivere plerique: non expeditiſſima ratione. Utique perquam impeditum 1. quod ἀπὸ κοινȣ̃ nonnulli dederunt, *ivit poſt eam ut bos ad lanienam venit*, *& ut compes* venit, *ad caſtigationem ſtulti.* Alii 2. mollius pro ſenſu, durius pro *ſyntaxi*; *& ut ſtultus ad caſtigationem compedis*: quaſi *Hypallage* foret, & trajectio ſimul verborum. Recurritur 3. ad *abſtractum* pro *concreto*, ut *ſcelus* pro *ſceleſtus*, itemque *carcer*, pro *carcere dignus*; quaſi *compes* foret איש עכס *compede dignus*; ita cum *Rabbinis*, Cl. *Buxt. Jun.* & *Tremell.* &c. *Boch. Hier.* I. p. 695. idem voluiſſe cenſet LXX ὡς κύων ἐπὶ δεσμοὺς· nam *cataſtam* valet, & *hominem cataſta dignum.* Vicinum 4. quod Cl. *Cler. compedem* exponat *compede captum*: addens, legi poſſe ובעכס *& in compedem*; יבוא *venit*; iterum ἀπὸ κοινȣ̃. Simile quid 5. adtulit Doct. *Gejer.* repetens *Præp.* אל *& ſicut ad compedes*, *quæ ſunt ad caſtigationem ſtulti.* Subtilius adhuc 6. Cl. *Cocc.* וכעכס reſolvens in וכבעכס *& tanquam in compede.* Id dextre expoſitum palmam ferre poterit: eſtque vehementius, quam *in compedem*, ſignans *conditionem ſub compede tracti* ad *pœnam exemplarem.* Magis adhuc arridebit, ſi proprietas *thematis* pe-nitius fuerit introſpecta. Apud *Golium* עכס عكس declaratur, *invertit*, *præpoſtere poſuit*: item; *revinxit fune* عِكاس עכס *dicto.* Sic appellatur, ut *ibidem* reperies, *funis qui ab ore vel collo cameli religatur ad anteriores pedes* animalis, *ut ſubigatur dometurque.* Idem عكاس & عَكّس *actio* verbi, *ipſum* illum *compediendi* & *conſtringendi* modum deſignat: indeque proverbialiter dicunt دون ذلك الامر عكاس *cohibetur id negotii conſtrictione* עכס *dicta*: hoc eſt; *præpoſtere ſe habet*; & *moleſtiſſimo nodo conſtrictum tenetur.* Grata lucis acceſſio, quam cumulabo ex *Gjeubar.* العكس
رد آخِر الشي الى اوله ومنه
عكس البَلِيّة عند القبر
لانهم كانوا يربطونها معكوسة
الى ما يلي كَلكلها
وبطنها ويقال الى مُوخِرها
مما يلي ظَهْرها ويتركونها
على تلك الحال حتي تموت
Uſurpatur עכס *pro invertere poſteriora rei ad anteriora ejus*, *indeque præpoſtera religatio Cameli* (*in paganiſmo Arabum*) *apud ſepulcrum*, *appellitata* עכס: *quoniam ſolebant eam religare præpoſtere conſtrictam collo*, מעכוסה, *ad ea quæ proxima pectori*, *& ventri ejus*: *alii dicunt*, *ad poſteriora ejus circa dorſum*: *quam ita conſtrictam ſolebant relinquere eodem in ſtatu donec moreretur.* Ritum illuſtravit Cl. *Golius* ſub voce بَلِيّة, *Camelus quæ Paga-*

nis-

23 Usque dum fulcaret telum hepar ejus: ut feſtinat avicula ad laqueum, nec novit, quod ille in vitam ejus ſit.

23 עד יפלח חץ כבדו כמהר צפור אל פח ולא ידע כי בנפשו הוא׃

24 Et nunc, Filii, auſcultate mihi; aurem purgate ſermonibus oris mei.

24 ועתה בנים שמעו לי והקשיבו לאמרי פי׃

25 Ne

25 אל

nismi Arabici tempore ligari ſolebat ad Domini ſepulcrum, & absque pabulo & potu ibidem relinqui donec moreretur; quod alias putarent ſe non reſurrecturos equites. &c. &c. Conferatur Cl. *Pocok. Spec. Hiſt. Arab.* p. 135. In *Moallekat* huc plus una in ſede alluſum; ad quæ *Nabbaſius* monet, *tali Camelo* cum *retorto*, & vel ad *anteriores* vel ad *poſteriores pedes revincto*, *collo*, *oculos* quoque fuiſſe *præligatos*, quin *totum caput obvolutum*, *involucro* velut *mortis*. Illa *Camelus* in proverbium emiſſa, ad *calamitoſiſſimos*, & *ineluctabili malo conſtrictos*, expingendos. In *Moallek. Haritb Ibn Helza*

كل ابن هَم باسبة
غما ۞

Omnis filius ſollicitudinis eſt Camelus obſtructo & retorto ore conſtrictus ad ſepulcrum.

Iſtud ego Proverbium, quantumvis multo antiquiſſimum, non obtrudo noſtro contextui: ad quem expediendum ſufficit notio generalior *conſtrictionis præpoſteræ*, & *nodoſiſſimæ*, *unde exiri nequeat*: qualis adhibetur in *Lanienis*, quum *Tauri* ad necem trahuntur. Et his ſcilicet *Caput ac collum retorquetur*, atque vel *anterioribus*, vel *poſterioribus pedibus inſolubiliter innodatur*. Hoc intendiſſe *Parœmiaſten*, vis ipſa comparationis a *Laniena* & *Tauro* deſumtæ ita ſuadet, ut perſuadere poſſe videatur. Sic ergo tandem locum conſtituamus, *tanquam taurus ad lanienam venit; & quidem ſicut conſtrictione illa* עכס *præpoſtera* &c. &c. &c. Copula ו ſæpicule per *& quidem* reddenda. *Pſ.* 68: 10. *Hæreditatem tuam*, ונלאה *& quidem fatiscentem, tu refoviſti.* Si arrideat ſupplementum וכבעכס *& tanquam in conſtrictione præpoſtera*; eodem redibitur: quod ſeries ipſa mox ſuggerat, *& quidem tanquam in* &c. &c. Hic ancoram jacio; neque me in altum referri patior fluctu, quem movent veterum Interpretamenta, partim ad עכס, unde *canem* extuderunt LXX. *Chald. Syr. Arabs*: at *Vulgat. agnum laſcivientem*: partim ad איל unde *Cervum*, qui איל & אילת. Hæc a *Bochart.* diſcuſſa in *Hieroz.* P. I. *pag.* 694. & ſeq. ubi etiam *Arabum* عكس ex parte aliqua jam adductum. *Præpoſtera religatio* alio adſpectu ſe exeret *Jeſ.* 3: 16. ſi ſequaris receptiſſimum, *ac ſi pedibus forent compeditæ*: atque illud *præpoſterum* latiorem pandet conſpectum *affectatæ petulantiæ*. Si *periſcelides* & ibi reſpici malis, ut *Vſ.* 18. in עכסים habebis ſaltem *innodationem* illam *adſtrictiorem*, quam Themati inſidere vidimus: de qua curioſe, docte, ſolide, Cl. *Schroed.* meus, in opere juvenili quidem illo, ſed curas animosque viriles præſtante, de *Veſt. mulier. Hebr. Cap.* I.

Ibid. Duplicem ſenſum admittit illud, *ad caſtigationem ſtolidi*. Primum, ut ſit, *ad ipſum*, qui *craſſus mente*, & *appactus cupiditati*, (eſt enim אול *appingi*, *craſſeſcere*, in ſtirpe) pro meritis puniendum. Alterum, ad *alios ſtolidos* exemplo abſterrendos, & a fatali hocce laqueo retrahendos.

Vſ. 23. Grave verbum פלח فلح *findere*; ſpeciatim, *ſulco profundius inciſo*: *ſulcare*. Illuſtris *metaphora*, quæ *Græcis* perplacuit ſub αὐλακίζειν, & αὖλαξ, ὦλαξ; quemadmodum & *Latinis* in *ſulcare*, *reſulcare*. Multum uſus *Prud.* ut *Periſtepb.* 4: 120. *Tætra quam ſulcos babeant amaros vulnera, narras.* Extat etiam, *ſulcatim conciſa facies*, ex *Pompon.* Ad *Job.* 16: 13. ex *Claud.* adductus *Lateris ſulcator opaci vultur, qui jecur Tityi* ro-

Digitized by Google

25 אל יֵשְׂטְ אל דרכיה לבך אל תֵּתַע
בנתיבתיה :

26 כי רבים חללים הפילה ועצמים כל
הרוגיה :

27 דרכי

25 Ne ſternax ſit cor tuum ad
vias ejus; ne vageris in ejus agge-
ribus.

26 Nam multos ad lanienam pro-
jectos (profanatos) cadere fecit; &
numeroſi omnes trucidati ejus.

27 Viæ

roſtro altius impreſſo *depaſcebat.* Illuc remitto. *Jecur* etiam hic appoſitiſſimum; ut ſentias ex illo *Æſch.* in *Agamemn. Vſ.* 442. Θιγγάνει πρὸς ἧπαρ, *jecur ferit*; pro *letali vulnere configit*: atque proverbiali ferme formula apud *Ælian.* 8: 9. ἰὼ κακὸν ἧπαρ τύχῃ. Paſſim *Homer.* ἧπαρ ὑπὸ πραπίδων *percuſſit*: quum *vitalia hauſta* innuit. In *Theocr.* 11: 16. & 13: 71. habes, Ἔρως ἧπαρ ἄμυσσεν. Nempe *Jecur* ſedes *cupiditatis* & *libidinis* cenſebatur: *Horat.* L. 4. *Od.* I.

Si torrere jecur quæris idoneum.

Et L. 1: 25. *Cum flagrans amor, & libido, ſæviet circa jecur ulceroſum.* Id hinc abeſſe nequit. Phraſes تقطعت الكلى *fiſſi ſunt renes*; & تصدعت الاكباد *diffiſſa ſunt jecora*, iisdem uſibus donatæ.

Vſ. 25. Erecta & vibrans imago in verbo שטה; quod hic mirifica elegantia locatum. Eam delent ferme Verſiones, quum dant, *ne declinet ad vias ejus Cor tuum.* Fortius quid ſonat שטה, quod eleganter uſurpatur in *equo ferociente* & *frenum mordente.* Ita in *Camuſo* شطا الفرس ركب راسه والشاطي الفرس البعيد الخطو والذي يرفع ذنبه في حضره *In Equo valet, frenum excuſſit ſuum ſequens caput.* Et *Part.* שוטה *abſolute eſt Equus diducto paſſu; & qui caudam erigit inter currendum.* Hinc anſa data ad *contumaciam ferocem*, quæque eam comitantur. Talis uxor שוטה *Sota* appellata, quaſi ἀφηνιάζουσα, *mariti frenum contumacius mordens*, eoque nomine *adulterii ſuſpecta*: *Num.* 5: 12. & *Vſ.* 19. ubi notes velim lectiſſimam phraſin אם לא שטית טמאה תחת אישך *Si non ferociiſti impuritatem ſub viro tuo.* Id eſt *ferociens in eum ſcelus illud tamen non patraſti.* Ergo non eſt *adultera* per ſe, ſed *propter ferociam ſuſpecta.* Adde *Vſ.* 20. 29. ibidem. Conſimiliter סטים *Pſ.* 101: 3. & *Hoſ.* 5: 2. non ſunt ſimpliciter *declinantes*, ſed *frenum ferocius mordentes*: qui *Pſ.* 40: 5. ושטי כזב *commorſo freno in mendacium ruentes.* Sæpius non extat. Gravi hinc figura conceptum jam, *ne frenum mordeat ad vias ejus cor tuum.* Ne *excuſſa* Numinis obedientia illuc *contumacius feratur.* ἀφηνιάζειν creberrime ita traductum. Concludat omnia *Heſychius*: Ἀφηνιάσαντες. ἀποχωρισθέντες, ἐκ μεταφορᾶς ἵππων καὶ ἁρμάτων. Et ἀφηνιαστὴν, ὑπερήφανον. ἀνυπότακτον. *Effrenari* & *Effrenis* eosdem uſus admiſere. Confer quæ ad *Cap.* 4: 15. annotata.

Ibid. Inſinuatum ſæpiuſcule, נתיבה eſſe *viam eminentem, munitam, Regiam.* Id nunc parum videtur quadrare. Hinc dari ſolet, *ne erres in ſemitis ejus.* Et hic nativam virtutem exerere reperietur, ſi obſervetur cum *Oxymoro* aliud adhuc acumen captatum, *adulteræ jactationem* perſtringens; ſimulque *Dominantem* in mundo *corruptionem.* Illa quidem *vias* ſuas gloriatur eſſe נתיבות *eminentes, regias*, omni *periculo vacuas. Corruptio ſeculi* eaſdem calcat, & commendat veluti publice. *Oxymoron* intendit aculeum. *Ne oberres*, inquit, *in Viis ejus Regiis.* Nempe in *Viis Regiis* nullus *metus erroris.* At qui *haſce* ingreditur *Vias*, quas jactat *Regias*, hunc *uno perpetuo errore* in perniciem auferri neceſſe eſt.

Vſ. 26. Ad hunc conſpectum ſubſeritur *ſpiſſos eſſe ſtratos ejus*, & *compactos ejus obtruncatos.* Alluditur ad *Latrocinia, cædes*, & *graſſaturas*, quibus viæ infeſtantur. חללים ex Origine ſonat *profanos*, & *profanatos ad omnem injuriam, rapinam, vexationem, cædem, in prædamque volucribus & feris projectos.* נפל *cadere* partim eſt *occidi*; partim *ſtratum jacere ſuper terra.* Utrumque conjungendum autumo. הרוגים ſunt proprie *minutatim conciſi*,

27 Viæ Orci, domus ejus; deſcendentes ad ipſa mortis penetralia.

27 דרכי שאול ביתה יורדות אל חדרי מות׃

CAPUT OCTAVUM.

Verſ. 1 An non ſapientia clamat, & vocem ſuam edit prudentia?
2 In vertice celſorum juxta viam; in mediis adſtat compitis?
3 Ad

Verſ. 1 הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה׃
2 בראש מרמים עלי דרך בית נתיבות נִצָּבָה׃
3 ליד

ciſi, ac *contruncati.* Atrocem cernis ſcenam, quæ ſtragem & lanienam latrociniorum graphice repræſentet; atque adeo cumulos *cadaverum* aggeſtos, idque in *Viis*, quas adultera *Regias* eſſe crepabat.

Vſ. 27. Referri ſolet ad *pœnam* & *perniciem* animæ, poſt hanc vitam. Eam non excludo; ſed tamen perſuaſiſſimus ſum, etiam præſentis vitæ ſtatum deploratiſſimum includi, omnis horroris & execrationis plenum, ita ut qui *Domum adulteræ intravit*, *vivus in Orcum intraſſe*, atque ad ipſa *Mortis* ſpiritualis *penetralia deſcendiſſe* pronuncietur. Dubitare non permittunt quæ *Cap.* 5: 5. adſtructa. Idem ſenſus cumulatior *Cap.* 2: 18. 19. intentus.

AD CAPUT OCTAVUM NOTÆ.

Vſ. 1. Admirabile aperitur theatrum, in quo *Summa Sapientia* introducitur, *Auditoria*, ut ita dicam, *Veritatis*, *Religionis*, ac *Virtutis* erigens, *in orbe terrarum:* atque ex his præconis ritu perſonans ac promulgans, qua eundum ſit, ut ad *vitam*, atque *immortalitatem*, ex colluvie & vanitate ſeculi eſcendatur. *Faſtigia celſa* quæ *viæ publicæ* imminent; *aggeres eminentes* נתיבות, eorumque בית *ſedes* ac *centrum:* יד שערים *latus portarum:* & פי קרת *Os*, i. e. *Oſtium Civitatis*, cum מבוא פתחים *ingreſſu januarum*, ut *Allegoriam* ſplendidam conſtituunt; ita ſub *literali* adſpectu, nemini non obvio, *ſublimiorem* quoque *potentiam* exerunt. In hanc profundius non evehar: ſed litus legens ſubnotabo tenues tantum ſtricturas, unde materia meditationis pro fœcundis ingeniis redundabit. מרומים *excelſa* pingunt quicquid in orbe eminet, atque conſpicitur, *potentia*, cum *opibus*, *honoribus*, *faſtigiis dignitatum*, ceterisque id genus. נתיבות *viæ aggeratæ*, quæ *publica auctoritate* & *calcantur*, & *commendantur*, repræſentant *ſcientias*, *artes*, *diſciplinas*, *doctrinarum ſtudia*, multum divergentia illa quidem, ſed quæ tamen ex uno veluti *centro* ac *meditullio* quaquaverſum ſeſe ſpargant, ac diffundant. *Portæ* ſunt *fora*, & *loca* in quibus *controverſiæ* omnibus de rebus diſceptantur; & ubi de *jure* ac *juſtitia* deciditur. Allegoria hic offert *judicia*, *ſententias*, *opiniones*, in quas ſcinditur genus humanum ſub nutu eorum, quos quaſi *Arbi-*

Digitized by Google

3 ליד שערים לפי קרת מבוא פתחים תָּרֹנָּה׃

3 Ad latus portarum; ad introitum (os) oppidi: ingreſſu oſtiorum perſonat.

4 אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם׃

4 Ad vos ego, viri, clamo; & vox mea ad filios hominis.

5 הבינו פתאים ערמה וכסילים הבינו לב׃

5 Intelligite inertes ſolertiam; & ignavi cor ad intelligendum excitate.

6 שמעו כי נגידים אדבר ומִפְתַּח שְׂפָתַי מישרים׃

6 Audite, nam magnanima diſſeram, & apertio labiorum meorum æquitates complanatiſſimæ.

7 כי אמת יהגה חִכִּי ותועבת שְׂפָתַי רשע׃

7 Profecto veritatem exæſtuabit palatum meum: at abominatio labiorum meorum improbitas.

8 בצדק

8 Ipſe

bitros ac *judices* ſibi conſtituit, in fundamentis ac firmamentis felicitatis publicæ ac privatæ ſibi eligendis. קרת *Civitas* eſt *communitas*, ac *ſocietas publica*, qua homines unum in corpus coaleſcunt, *Politicum*, *Eccleſiaſticum*, quodcumque tandem. *Januæ* ad *privatas domos*, *familiasque* quæ in *Civitate* vigent, nos manuducunt. Ad cuncta hæcce præconium *ſummæ Sapientiæ* ſeſe extendere, atque præceptis monitisque ſalutaribus quicquid eſt harum conditionum, ſtatuumque, compellare dicitur, quippe quæ tum per *Rationis*, tum præſertim per *Revelationis lumen*, ad omnia hæcce influere debeat, ut rectus vitæ curſus teneatur, ac portus capiatur felicitatis & ſalutis.

Vſ. 5. Paulo dilutius mihi exire videtur verbum הבינו bis eodem ſenſu expoſitum, *Intelligite inertes ſollertiam; & ſtolidi intelligite corde.* Ne plena quidem, ac rotunda conſtructio: quod לב pro בלב accipiatur. Stabit periodus & ſententia, ſi prius הבינו ſit *intelligite*, poſterius *intelligere facite*, ſive *ad intelligentiam acuite*, & *excitate*. Ita הבינו לב omnem *ſyntaxeos* ſuæ vim jucunda cum variatione exeret.

Vſ. 6. Ad נגידים verbulo habeatur, thema نَجَدَ נגד proprie fuiſſe, *eminuit*, *elatus fuit ante oculos*: unde נגד עיני *ante oculos meos*, & נגדי *coram me*, *manifeſte* & *in oculis.* Sic نَجَدَ *manifeſta fuit res & ante oculos conſtituta.* Hinc הִגִּיד *manifeſtum fecit*, *expoſuit*, *enarravit* &c. Iterum alio flexu نَجُدَ *eminuit fortitudine*, *magnanimitate* &c. Unde נגיד نَجِيد *fortis*, *animoſus*, *magnanimus.* En נגיד *principem* ſonans, & quidem *magnanimum* atque *invictum*: nam & نَجَدَ eſt *vicit*; *animoſus ſuperavit omnia*: *ubi alii animum deſpondent.* Non rejicio quidem נגידים *principalia*, i. e. *principe digna*: commodius tamen *magnanima*, quæque *magnanimitatem* ſimul inſpirent.

Vſ. 7. Non quadrat ſatis, quod multi hic dedere, *veritatem meditabitur palatum meum.* Linguæ dignitatem etiam non exprimit aliorum *eloquetur*, vel *proferet.* Luculentius eſt, quod Noſtri junctim, *meditate eloquetur*; ſed jam hoc ipſum commonſtrat *defectum Originis*, quæ ſita eſt in *fervore exæſtuante*, quem in هجا & هجي conſervant *Arabes.* Hinc ſubnati inſignes uſus, quos *Græci* ſub ſuo βράζειν habent, & βράσσειν, ἐκβράττειν, jucunda copia, ac varietate. Nempe & illi per diverſas *Metonymias* & *Metaphoras* hinc, ſuſcepere eadem omnia, quæ in *Hebræo* fonte reperiuntur, quæque nunc *meditari*, nunc *ingemiſcere*, nunc *eloqui*, nunc *amovere* redduntur; quibus ſi adjungas ubique *fervorem bullientem*, & *exæſtuationem*, ubique ſplendorem acceſſiſſe perſentiſces: ſplendidiſſimum

Digitized by Google

8 Ipſe rigor rectus (juſtitia ipſa) ſunt omnes ſermones mei: non eſt in illis contortum, aut flexuoſum.

9 Omnes illi amuſſitati ſunt intelligenti; & æquiſſime complanati invenientibus ſcientiam.

10 Accipite diſciplinam meam, & ne argentum; & ſcientiam præ auro lectiſſimo.

11 Nam uber eſt ſapientia præ gemmis politis: & omnia monilia non exæquabunt eam.

12 Ego ſapientia habito ſolertiam, & cognitionem dexteritatum penetro.

13 Ti-

8 בצדק כל אִמְרֵי־פי אין בהם נפתל ועקש׃

9 כלם נכחים למבין וישרים למצאי דעת׃

10 קחו מוסרִי ואל כסף ודעת מחרוץ נבחר׃

11 כי טובה חכמה מפנינים וכל חֲפָצים לא יִשְׁווּ בה׃

12 אני חכמה שׁכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא׃

13 יראת

mum utique nunc illud *Prov.* 25: 4. 5. ubi vulgo, *amovere ſcorias* ab *argento: & improbum coram rege amovere.* Subſtitue ἐκβράσειν, vel ἀποβράσειν, & habebis illud *deſpumare*, & *cum æſtu expellere*, quod vis & dignitas ſententioſi dicti poſtulabat. Sed hæc, & quæ inde pendent, ſuo ordine. Alia quoque aliis locis ſeponuntur. In noſtro quisque jam agnoſcit *meditate & fervide eloqui*: *exæſtuare* cum *ſtudio* & *fervore.* Ita *Pſ.* 37: 30. פי צדיק יהגה חכמה *Os juſti exæſtuabit* ἐκβράζει *ſapientiam.* Item *Job.* 27: 4. *Lingua mea ſi exæſtuabit dolum.* In *Comment.* edidi *meditabitur*, quod necdum mihi tunc liqueret. Nunc plenior dies adfulſit.

Vſ. 8. Nervoſe enunciatum בצדק non *cum juſtitia* nunc adeo, quam *ipſa juſtitia*; ſecundum ſignatiſſimam illam potentiam *Præp.* ב; quam emunivi *Cap.* 3: 26. Eſt aliud. צדק in ſtirpe notat *rectum rigorem.* Ea proprietas hic manifeſtiſſime ſe exerit. Membrum ſubnexum hoc ita declarat, ac pervincit, ut vel cæco pateat. Aliquoties id genus alluſionum ad *Originem* nobis erit indicandum.

Vſ. 9. Non diſplicebit figura *amuſſitati*, *adamuſſim exacti*, & *elibrati*, quam ſub noſtro Themate expoſui *Cap.* 4: 25. Conſimiles *metaph.* regnant ſub cognatis. Hinc paſſim *regula* & *norma morum*: indeque *enormis.* *Amuſſis* eſt *regula fabrorum*, *ad quam quid exæquatur.* Notum ex *Feſto* aliisque. Inde phraſes protritæ *adamuſſim*, *examuſſim*, & *amuſſitata indoles.* Adi *Lect. Plaut.* τοῦ πάνυ *Job. Frid. Gron.* p. 227. 228. & *Voſſ.* in *Etymol.* Vides etiam *complanati*, *coæquati*, apte ſubnexum. Radix ישר *æquiſſimam complanationem* deſignat.

Vſ. 10. Lectiſſima conſtructio; *accipite diſciplinam meam* ואל כסף *& ne argentum.* Uſitatius fuiſſet; ולא כסף *& non argentum*: i. e. *potius quam argentum.* Eſt *negatio comparativa*, qua delectatur Stilus Orientis. *Jeſaj.* 29: 9. שכרו ולא יין *inebriati ſunt*, *& non vino.* Multo *vehementius quam vino.* Geminum *Jeſaj.* 51: 21. Iterum *Jer.* 4: 11. *Ventus non ad ventilandum*, *neque ad repurgandum.* Id eſt *multo multoque vehementior*; ut mox *Vſ.* 12. adjectum. Sic explica quoque *Amoſ.* 8: 11. *Comparationem* intendit, & exaggerat *prohibitivum* אל *ne.* *Cave faxis.* *Ne vel compares*, *contendasque.* Diſcrimen immenſum inculcatur.

Vſ. 12. Imago ſplendida, *Ego Sapientia habito ſollertiam*, quæ non æque lucet, ſi ſub *ellipſi* detur, *habito* apud *ſolertiam*: vel in *ſoler-*

Digitized by Google

13 יראת יהוה שְׂנֹאת רע גֵּאָה וגאון
ודרך רע ופי תהפכות שנאתי :
14 לי עצה ותושיה אני בינה לי
גבורה :
15 בי מלכים ימלכו ורזנים יחוקקו
צדק :
16 בי שׂרים יָשׂרו ונדיבים כל שׂפטי
ארץ :
17 אני אֹהֲבַי אֵהָב ומשחרי ימְצָאֻנְנִי :
18 עשר

13 Timor Jehovæ eſt odiſſe ma-
lum, elationem, & ſuperbiam, &
viam mali, & os everſionum per-
oſa ſum.
14 Meum eſt conſilium, & ſoli-
ditas: Ego Prudentia meam *ajo* po-
tentiam.
15 Per me Reges regnant, & Li-
bratores conſiliorum Jura ſculpent
rigidæ Juſtitiæ.
16 Per me principes imperant;
generoſi, univerſitas judicum terræ.
17 Ego amantes mei amo; &
veſtigantes me, invenient me.
18 Di-

lertia; quamvis ſenſus eodem redeat. Sed plenius eſt *Habitare gloriam*, quam *apud gloriam:* quia ſic *gloria* non ſolum dicitur alicui *domicilium præbere*, ſed *perennem* atque adeo *propriam* ejus *ſedem* conſtituere. Seges talium extat. Unum promſiſſe ſufficiet, *Jeſ.* 57: 19. שכן עד *Habitans æternitatem.* Proprie *reclinans*, *reſidens*, qui *Reſidentiam* ibi *fixit*, ſolus ejusdem poſſeſſor. Pariliter & hic *Reſideo ſollertiam.*

Ibid. Obhæretur paululum ad אמצא *invenio.* Id *Merc.* exponit, *facio ut inveniant ſcientiam.* Non ſatis dignum viſum, ut *Summa Sapientia* dicatur *invenire*, quod tanquam perennis Fons poſſidet. Aliis eadem de cauſa placitum, *præſentem habeo.* Mihi *invenio* valet hic *intime penetro.* Hoc Origo verbi miniſtrat; de qua alias.

Vſ. 13. Fortius exit *via mali*, quam *via mala:* per רע *neutro genere* poſitum denotatur κατ᾽ ἐξοχὴν ſummus ille gradus, qui cum *profanitate* & *contemtu Numinis* conjunctus, effrenato impetu ruit. Subditur, quod eodem tendit, *Os everſionum:* quod *firmamenta* omnia veritatis, virtutis, & religionis *quatere* nititur, *ac funditus convellere.* Præſtruxi quod graviſſimum hunc ſenſum ſuſtinet, ad *Cap.* V.

Vſ. 14. Non inconcinnum; *Ego* ſum *Prudentia;* vel, *ipſa Intelligentia: mihi eſt potentia:* ut dari aſſolet. Adblanditur tamen, *Ego Intelligentia meam* ajo *potentiam:* vel preſſius, *mihi potentiam:* nempe *ſola aſſero*, *ac vindico.* Prærupta *Syntaxis* grave quid reſonat: בינה per excellentiam, & Perſona; ut *Vſ.* 1. תבונה.

Vſ. 15. Animoſe *Cocc.* pro, *per me regnant Reges*, expreſſit *in me.* Hoc ferme prætulerim. רזנים *Conſiliarii;* proprie *Libratores; Ponderatores conſiliorum*, a deperdito *themate* رزن רזן quod a *Golio* declaratur, *ſublatum libravit manu explorandi ergo*, *grave an leve eſſet:* item *intranſit:* uſu, *Gravis fuit pondere* ac *moribus.* Utrumque quadrat in *purpuratos*, & *Regum conſiliarios.* Prius, ſignantius. حق חקק *proprie* notaſſe *ſculpſit*, *cavando inſculpſit*, ſatis jam compertum. *Metonymia* quæ induxit *Statuta*, ac *Leges*, ab *ære*, in quod *inſculpi* ſolebant, deducta eſt.

Vſ. 17. Leviuſculum, nec tamen prætereundum, quod forma אהב ſuggerit. Creditur eſſe *fut.* contractum pro אֶאֱהַב, ex אֶאֱהַב *amo.* Analogia non abnuit. Eadem tamen *Radicem* quoque admittit هب הבב *vehementius flavit*, *adſpiravit*, *anhelavit.* Inde naſcitur, *Ego amatores meos anhelo.* Id eſt, *maximo amore appeto & amplector.* Quid? quod אהב *amavit*, primariam vim *ſpirandi*, *adſpi-*

Digitized by Google

18 Divitiæ & gloria penes me: opes vetuſtæ, & juſtitia.

19 U-

18 עשר וכבוד אתי הון עתק וצדקה :

19 טוב

ſpirandi, obtinuerit? Sic enitebit, *anhelatores meos anhelo:* quæcunque tandem Radix fuerit ⁊ אָהַב.

Vſ. 18. Rarius vocabulum עָתֵק *vetuſtum* aliis, aliis *durabile* vel *manens*, quaſi *inveteraturum.* Utrumque tenendum: nam apud *Arabes* عتق עתק *inveteraviſſe* eleganter dicuntur *opes illibatæ*, *intactæ*, *a longo congeſtæ*, *quas nihil minuit*, ac *detrivit.* Huc tendunt *Gloſſæ* illæ *Golianæ*, ſub عِتْق *generoſitas; præſtantia; pulchritudo; nitor; bona conſtitutio opum*, *pecorumve:* nec non illud in IV. اعتق *Bene concinnavit ordinavitque* المال *opes.* Proprie *fecit inveteraſcere;* & *reddidit florentiſſimas.* Eo usque autem placuit عاتق *vetuſtus*, *antiquus*, pro *præcellenti*, ut quicquid *integrum*, & *illibati floris*, ac *honoris*, iſto Epitheto adficere ament. Hinc in *Diw. Hud.*

رِيَاءَ البابلي المُعَتَّق

Nitor Babylonicæ veſtis, *vetuſtæ.*

Id eſt, *cujus integer ſplendor*, ut mox *Ibid.* عِتاق الرَّقْم *vetuſtæ acupictarum veſtium*, ſunt *nitidiſſimæ*, & *illibati ſplendoris.* Vides apud *Jeſaj.* 23: 17. ſit מְכַסֶּה עתיק *veſtimentum vetuſtum:* non ſolum *durabile*, ut dari ſolet, verum etiam *nitoris integri*, & *cujus pulchritudo non præflorata.* Sic عِتْق a *Nabhaſio* ad *Moallek.* declaratur حُسْن وَنَقاوة *nitor*, & *candor puriſſimus.* Hoc adſpectu عاتق *vetuſta* cum *Plur.* عواتق ſignat *primi floris puellam*, *quæ domi cuſtodita apud parentes nec futuro ſponſo unquam viſa.* Quin, anſa hinc arrepta, عاتق non ſimpliciter exponitur *vinum vetus*, *multo tempore aſſervatum*, ſed adjicitur, *cujus ſeria nunquam relita: quod integro flore* & *odore viget.* Hinc ſpecioſiſſime *Jerem.* 48: 11. *Opulentia Moabi* pingitur ut *defæcate liquida*, *ſidens ſuper fecibus ſuis*, *non effuſa de vaſe in vas: cujusque ſapor vigeat*, atque *odor non ſit immutatus.* Conſimiliter עתיק عتيق *vetuſtus* frequentiſſime eſt *generoſus*, *nobilitate præcellens;* itemque *intactus*, *illibatus*, *candidiſſimo nitore vigens.* Ita *Diw. Hud.*

جلدها رَيْط عتيق في
الصوان

Cutis ejus Sindon eſt vetuſta; in repoſitorio conſervata.

Iterum

وانت امرؤ ماجد تُصْطفي
العتيق

Tu vero gloria florens, *florentes nitore eligis.*

In *Hamaſ.* item عتاق الطير *vetuſtæ volucrium*, ſunt التي لا تصل اليها *quas attingere ac violare non datur:* monente *Tauriz.* Apud *Golium* habes *generoſæ ac rapaces aves:* præſertim *genus aquilinum* intendi, cernas ex illo Poëtæ.

كانه صَدْع في راس شاهقة
لدونها لعتاق الطير اوكار

Ac ſi foret apex in vertice montis eminentiſſimi;
Infra quem vetuſtæ avium nidulari debeant.

Id eſt: *ad cujus cacumen ne Aquilæ quidem eſcenderint.* Eſt *Allegoria*, in qua *Aquilæ* deſignant *antiqua gloria præminentes.* Non piguit hæc exequi, ut titulus עתיק יומיא ve-

Digitized by Google

19 טוב פריי מחרוץ ומפז ותבואתי מכסף נבחר׃

19 Uber eſt fructus meus præ auro, & quidem glebatim emicante illo: atque proventus meus præ argento lectiſſimo.

20 בארח

20 In

vetuſtus dierum: Dan. 7: 13. nativum jubar recuperaret; quippe qui ſonare reperiatur non *Antiquum* tantum, ſed ſimul *a dierum viciſſitudine illibatum*, *inviolabilem*, *ac perenni duratione vigentem.*

VJ. 19. Characterem auri nobiliſſimi efficere פז *Phazium*, nemo non agnoſcit. Quid ſit, necdum ſatis conſtare potuit. *Aurum ſolidum*, nec ſatis diſtinctam efficit notam, & infirmo nititur fundamento, quod פזז *roborari* reddant *Lexica* duobus in locis *Gen.* 49: 24. & 2 *Sam.* 6: 17. Conjecturæ ibi indultum: quæ quidem ad priorem ſatis bonum ſenſum fundit: ſed in poſteriorem plane non quadrat. Hac de cauſa in *Animadverſ. Juvenil.* ad V. T. olim in medium tuli ex certiſſima auctoritate *Dialecti Arab.* ſub فز *agilem eſſe; cum alacritate exilire.* Nil opportunius 2 *Sam.* 6: 17. ubi agitur de *alacritate ſalientis* ante Arcam *Davidis*. Opportuniſſimum idem *Gen.* 49: 24. ubi pinguntur *brachia manuum agiliſſima inter jaculandum*, & *novo* identidem *vigore exultantia* veluti. Ex hoc fonte, quum פז *aurum* necdum ſatis limpide derivare poſſem in *Comment.* ad *Job. Cap.* 28: 17. propenſior eram in ſententiam *Bochart.* & *Huetii*, פז truncatum eſſe ex אופז *Uphaz*, nomine proprio Regionis auriferæ, quæ & *Ophyr* appellata; quaſi *aurum Phazium*, ſive *Ophyrium.* Monui tamen, pleniorem forte diem dubium hocce diremturam. Illa poſtmodum alluxit; atque citra ullam dubitationem affirmare jam poſſum, ipſum illud אופיר a *Rad.* ופר وفر, *copioſe abundavit* &c. proprie *fervidius exſiliit*, ſignare *aurum* illud *nobiliſſimum*, quod *ultro glebulis majoribus exilit*, *&* *ebullit* e divite terræ gremio: atque inde ἄπυρον vocitatum fuit. *Regioni* quoque tam beata vena ſcatenti *Ophyri* appellatio hinc indita. Similis originatio vocabuli אופז *Uphaz*, a *Radice* vel افز אפז, vel وفز ופז. Utraque apud *Arabes* ſignificationem exerit, *agilius emicandi.* Eſt ergo & hoc *aurum ultro emicans*, ἄπυρον· itemque *Regio* quam *aurum* hocce nobilitavit. Nemini ex hiſce ambigere integrum, quin פזז ſororia cognatione cum prægreſſis illis conjunctum, pariter ab *exiliendo*, & *promicando*, nobis offerat *aurum glebatim emicans*, & a natura ipſa ad puritatem nitidiſſimam excoctum. ἄπυρον· quo vocabulo LXX feliciſſime uſi pro noſtro פז *Jeſaj.* 13. Limpidiſſima derivatio, quam prætervisam merito mireris. Obſtitit mihi, obſtitit principibus noſtris Viris, confuſanea notionum turba, quæ *emicationem* hancce ſplendidam plane obſcurarat. In *Lexico* hæc congeries ſub فز reperietur. 1. *pure & cruore manavit* vulnus. 2. *Deſcivit & receſſit* a me: *ſeq.* عن. 3. *Exilivit loco pavuitque* Dorcas. 4. *Inflammatus & cum alacritate excitatus fuit.* 5. *Dimovit*, *exturbavit loco* aliquem. Hæc in I. ſpecie. In IV. افز *fecit ut prolabente pede excideret loco*: item, *terruit.* In X. *Levem fecit. E domo eduxit.* Vides *Labyrinthum*, e cujus flexuoſa ambage ad filum modo porrectum facile ſe quisque explicabit. Nempe ſunt totidem *Gloſſæ*, quibus hocce *emicare* Linguæ dives copia adauxit. 1. *Emicuit vulnus*; i. e. *pure & cruore manavit.* Ita *Golius*: in *Gjeub.* & *Camus* extat سال وندي *fluxit & uvidum fuit.* 2. *Micuit a me* فز عني, quaſi *a me reſiliit*: عدل وانفرد, *deflexit & ſejunxit ſeſe*: in *Camuſo.* 3. *Emicuit*, i. e. *exiliit e loco præ pavore dorcas* فز الظبي اي فزع. Senſit hic Cl. *Golius* primariam reſidere potentiam in *exiliendo*: ut apud *Ciceron.* quoque *exilire* eſt *paveſcere* nonnunquam: & nobis opſpringen. 4. *Emicuit* vel *exiluit* in *Camuſo* توقد *inflammatus fuit*; *exarſit*; nempe vel *ira*, vel *ardore agendi*; vel *alio* quovis *motu fervidiore.* Uſu *tranſitivo* 5.

20 In itinere recti rigoris incedo, in medio aggerum æqui juris.

20 בארח צדקה אֲהַלֵּךְ בתוך נתיבות משפט׃

21 Ut hæreditario jure cernere faciam amantes mei ſolidum illud; & theſauros eorum differciam.

21 להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלֵּא׃

22 Jehova poſſedit me principium viæ ſuæ: ante molitiones ejus, inde usque.

22 יהוה קנני ראשית דרכו קֶדֶם מפעליו מאז׃

23 Ab

23 מעולם

فز فلانا عن موضعه اي ازعجه *Emicare fecit illum e loco ſuo*; i. e. *excuſſit vehementius*. Ita in *Camuſo*: unde facile explanabis quæ ex IV. & X. adduxi. In *Camuſo* plura adhuc: ut in V. & VIII. تفزز وافتز اي غلب *emicuit*, id eſt, *victoriam reportavit*: & VI. تفازرنا تبارزنا *micuimus inter nos*; *id eſt*, *in aciem emicuimus*, *dimicavimus*. In *Alcor. Sur.* 17: 66. ſpecie X. استفز الشيطان eſt *fecit emicare*, vel *fervidius proſilire Satanas* homines ad opes & divitias inhiandas. Poſt hæc qui addubitare velit de poteſtate פזז in *motu micante & exiliente*, oculos ſibi eruat neceſſe eſt. Eo autem res adducta, ut nihil ulterius deſiderari poſſe videatur: & tamen unus adhuc gradus ſupereſt, qui gratiam univerſi thematis cumulabit, atque *characterem* ſimul *auri* quem veſtigamus inſigniorem adhuc reddet. Eſt nempe inter ea, quæ manifeſtam exerunt ὀνοματοποιΐαι· qua nil expreſſius ſignatiusque ad naturam. Si enim attendatur ſonus literarum פז, ſtatim *motus* ille *ſaliens* & *cum pulſu emicans* aurem advertet. Habes פז *aurum e vena ultro glebatim emicans*, & *cum tali pulſu exiliens*. Habes quoque זהב מופז 1 *Reg.* 10: 18. ex ſpecie *Hopph.* non contractum pro מְאוּפָּז; ſed directe, *aurum iſta nota inſignitum.*

Vſ. 20. Jucundum lumen dictis hiſce accedit ex *Origine* verborum צדק *recto-rigidus fuit*; & שפט *coæquavit*. Utrumque convenit *viæ*, & *aggeri*, *recta linea tenſis*, atque *elibratis*. Apud *Agrimenſores* tales formulæ notæ. Hinc ad *juſtitiam* atque *æquitatem juris* translatio invaluit. Hoc qui negat, idem *viam* & *aggeres* ſub *Metaphora* enunciari poterit negare; ſenſumque adeo communem ejurare.

Vſ. 21. Medullam verbi נחל *cernere hæreditatem*; *cribrando* & *lectiſſimas partes excernendo*, aperui ad *Cap.* 3: 35. יש non eſt *verbum*, ut ſuppleri debeat אשר יש *id quod eſt*: ſed nomen, *ſolidum*, ſive *ſoliditatem ipſam*, deſignans. מלא *implere*; in *Origine* valuiſſe *diſtendere*, *differcire*, etiam ſupra inſinuatum.

Vſ. 22. Quid venæ interioris in verbo קנה, indicavi ad *Cap.* 4: 5. *tanquam peculium eximie carum vel acquirere*; *vel poſſidere*. In *prolis generatione* & *poſſeſſione* occurrit etiam *Gen.* 4: 1. & *Deut.* 32: 8. Apud *Arabes* قني & اقتني item in *prole* magno ſtudio atque affectu *poſſeſſa*, *domique aſſervata* ſe præbet. Iſtud *ſtudium fervidius* miniſtrat Origo. Particula מאז hic ſignat extremum illud quo cogitatione adſcendi poſſit. In *Origine* notaſſe videtur *articulationem*, atque *aptam commenſurationem*; ab אזה ultima *Jod*; ut patet ex forma אֱזַי *tunc temporis*; *iſta articulatione* quaſi *rerum*: quod *Chald.* אֱדַיִן & בֵּאדַיִן. Ita *Exod.* 15: 1. אז ישיר *iſto articulo cecinit Moſes*. Applica *Prov.* 2: 5. 9. & alibi. Conciſe *Exod.* 5: 23. מאז באתי *ex quo articulo intravi*: & 4: 10. מאז דברך *ex articulo locutionis tuæ*. Notanter *Ruth.* 2: 7. מאז הבקר *ab ipſo articulo auroræ*. Præci-

23 מעולם נִסכתי מראש מִקַּדְמֵי ארץ :

24 באין תהמות חוללתי בְּאֵין מַעְיָנוֹת נִכְבַּדֵּי מים :

25 בטרם הרים הָטְבָּעוּ לפני גבעות חוללתי :

26 עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל :

27 בהכינו

23 Ab æternitate uncta ſum: a principio; longe longeque ante terram.

24 Quum non eſſent abyſſi, genita ſum; quum ſcatebræ non eſſent gravidatæ aquis.

25 Quum nondum montes depacti eſſent; ante colles genita ſum.

26 Quum nondum feciſſet terram, & circuitus: & ſummam pulverum orbis habitabilis.

27 Quum

ciſim venit *Jeſ.* 44: 8. & 45: 21. מאז *a tunc*; conjunctum cum מקדם *olim*, *ab anteriori tempore*: niſi quod altius adhuc ſcandat, ſonetque *ab articulo inde*, *primordioque ſupremo*, quo veniri poſſit. Hoc pro materia, & natura rerum, ſe ultro determinat. Abſolutam *æternitatem* includit *Pſ.* 93: 2. Eadem hic requiritur: nec præteriri velim gradationem, qua מאז ſuperſtruitur קרם, ad *extremum* veluti *punctum*, *articulumque*, quo eſcendi queat, exprimendum.

Vſ. 23. Languidius מקדמי ארץ *ab antiquitatibus terræ* redditur: vel ut *Cocc.* maluit, *a primis terræ*. Ne ſatisfacit quidem, *antequam eſſet terra*. In *Hebræo* eſt *ab anterioritatibus terræ*; quod quivis cernit adſerre ſenſum iſtum, quem in verſione propoſui. Illa *anteriora terræ* haud dubie *abſolutam* iterum æternitatem exprimunt. Apud *Arabes* קדם قدم *anteceſſit*, *antevertit*, etiam ad *æternum eſſe* ſe extendit: & قِدْم ac قِدَم *ævum anterius*, ipſam quoque *æternitatem* ſæpe complectuntur.

Vſ. 24. Argutius in verbo נכבדי captatum a multis, *fontes honorati aquis*; i. e. *nobiles*, *præſtantes*. Verius plurimi, *graves aquis*: pro, *pleni*, *copioſi*. Adjicias tamen velim *figuram*, atque *gravidos*, aut *gravidatos fontes* intelligas eadem *plenitudine* ac *copia*. Ex *Cicer.* ſuccurrit *terra ſeminibus gravidata*: & ex *Sen. Trag.* *Nubes imbribus gravidæ*. Referti talium Auctores. Ad formam quod attinet, quæ nonnullis vitium, omnibus *Anomali* ſaltem aliquid adfert, obſervo, a כִּבְדֵּר *valde gravis fuit*, in Specie *Piblel*, etiam olim conformari potuiſſe in *Part.* נִכְבְּדָר *valde gravidatus fuit*; unde contractius נִכְבָּד in *Plur.* ſecundum *Analogiam* duplicationem ultimæ iterum exerere cogitur, ut נִכְבַּדִּים efferatur, pro נִכְבְּדָרִים.

Vſ. 26. Nonnihil ſcrupuli objicit vox חוצות; quæ per *plateas* ſolet converti. Per has alii intelligunt *campos*, & *rura*; alii *lata terræ ſpatia*. Cl. *Cocc.* reddit *exteriora*; ad *loca deſerta* referens. Ex uſu *Arabum* ſub حَوْض Cl. *Cler.* tentavit *Piſcinas*, ad *lacus* & *ſtagna* piſcibus alendis id trahens. His parum loci hac in ſerie. Illud חוץ حوض proprie eſt *ambitus ſtringens*. Hinc apud *Helræos* ſuccrevit ſecundaria vis *platearum vicorumque*, qui ſint velut *ambitus*, *in quibus diſcurratur*. Repræſentatur *terra* tanquam quædam *civitas* generis humani, quæ habeat חוצות *ambitus*, *circuitus*, per quos diſcurſetur.

Ibid. Ad ראש *Caput pulverum orbis habitabilis*, variatur. *Cler.* ſignificari cenſet *loca ſicca* ſeu *pulverulenta*, quæ opponantur *piſcinis*, i. e. iis quæ ſint *ſtagna* & lacus. Tenue, & minutius, quam ut in cenſum venire queat. Noſtris, aliiſque, arriſit *initium pulverum terræ*. Aliis placuit, *præcipuum pulverum terræ*. Sunt adhuc alia, longius quæſita. Rem acu tetigiſſe videtur *Cocc.* dans

Digitized by Google

27 Quum aptaret cœlum, ibi Ego: quum ſculperet circulum ſuper facie abyſſi.

28 Quum nervaret ætherem ſurſum; quum adſtringerentur fontes abyſſi.

29 Quum poneret mari terminum ſuum: & aquæ non transgrediebantur os ejus: quum fundamenta terræ ſinuaret.

30 Tum

27 בהכינו שמים שם אני בחקו חוג על פני תהום ׃

28 בְּאַמְּצוֹ שחקים ממעל בַּעֲזוֹז עֲינוֹת תהום ׃

29 בשומו לַים חקו ומים לא יַעַבְרוּ פיו בְּחוּקוֹ מוסדי ארץ ׃

30 ואהיה

ſummam pulverum frugiferæ. Protritum *caput*, pro *ſumma.*

Vſ. 27. Pulchre locatum verbum אמיץ, *roboravit; a nervo vibrante;* ut νευρῶν. Vide ad *Job.* 4: 4. & 9: 4. ubi אמיץ כח eſt *nervatus robore;* ſive *prævalido tendine præditus.* Quum שחקים *Regiones æthereæ fluidiſſimæ ſint*, tamen *nervatæ* ſecula edurant, nec fatiſcunt. Idem acumen ſub עזוז a עזז عـز quatenus valet اشـتـد *fortius adſtringi: ſtricto nervo religari.* Cl. *Cocc.* aliud hinc elicuit, reddens, *quum invaleſcerent fontes abyſſi.* h. e. *quum terra tanquam ex utero eniteretur, atque effunderet, mare ac fluvios.* Ita ſane *Job.* 38: 8. poſſetque ex uſu *Arabum* ſub اعـز *utero geſtavit; fœta apparuit*, illuſtrari. Series tamen minus favet; & receptiorem ſenſum ſub *metaphora fortioris adſtrictionis*, qua *fluxum* maxime *elementum revinctum* veluti, & curſui non aberraturo alligatum, prætulerim.

Vſ. 29. Anceps ratio conſtructionis in vocula פיו *os ejus.* Sunt qui reducant ad חק *terminum*, ut ſit *ora* & *extremitas illius termini*, i. e. *ſummum litus.* Alii ad *Deum* reflectunt, ut *os Ejus* ſonet *Ejus mandatum.* Sunt denique qui, per *Enallagen* numeri, maluerint ad מים *aquas* referri, ut ſit, *ne transgrediantur litus ſuum.* Potentiſſimum autumen *os* pro *mandato:* ſed lubenter duplicato ſenſu adjicerem *oram iſto mandato ſtatutam;* ad Deum redeunte *pronom. aff.* atque *ore Dei* ſimul *oram præſcriptam* includente. Confer *Job.* 38: 10. Geminatam virtutem in vocula פה ad *Prov.* 22: 6. illuſtrabo.

Ibid. Figuratius quid ſpirat verbum בְּחוּקוֹ. Revocatur ab omnibus ad חקק, daturque *quum delinearet fundamenta.* Id geminam inducit *Anomaliam;* quam effugiemus, ſi teneatur thema חוק, quod & חיק, unde *ſinus*, & *cavitas ambiens* effluxere. Inde promo, *quum ſinuaret fundamenta terræ:* ſive *ſinu capaciore cavaret.* Quum *Vſ.* 26. jam verbum חקק *ſculpere*, *ſculpendo delineare* præceſſerit; & in noſtro *Vſ.* 29. etiam חק *terminus præſculptus;* gratia & varietas ſtyli commendant potius חוק *cavando ſinuavit.* Multum momenti addit forma חוק pro *ſinu* occurrens *Pſ.* 74: 10. ubi non erat ſane, cur *Maſorethæ* margini allinerent חיק: nam vetus Lingua utrumque permittebat. מוסדות *fundamenta* proprie *fulcimenta:* de quo alibi.

Vſ. 30. Vocabulum אָמוֹן diverſa, patitur interpretamenta. *Primum* quod omne fere punctum tulit, dat *Alumnum;* cui reſpondeat אֹמֵן *Nutricius*, *Eſt.* 2: 7. & *Jeſaj.* 49: 23. vicina forma אָמוּן pro *Alumno* extat *Thren.* 4: 5. Alii, *ſecundo*, maluere *Nutricium*, poteſtate *activa;* quod *ſummæ Sapientiæ* congruentius cenſeant *nutrire* quam *nutriri.* Huc collineat *Gloſſa* veterum *Rabbi-*

Digitized by Google

30 ואהיה אצלו אָמון ואהיה שעשועים
יום יום משחקת לפניו בכל עת :
31 משחקת בתבל ארצו ושעשעי את
בני אדם :
32 ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי
ישמרו :
33 שמעו

30 Tum exiſtebam apud eum A-
lumna; eramque oblectationes quo-
tidie: luſitans coram ipſo omni tem-
pore.
31 Luſitans in orbe terræ ejus: &
oblectationes meæ cum filiis homi-
nis.
32 Nunc igitur, Filii, auſcultate
mihi; ſane beati qui vias meas cu-
ſtodiunt.
33 Au-

binorum, quæ *Pædagogum* ſubjicit. Doct. *Gejero* placuit *tertio*, *Artifex*, *Opifex*. ut אָמָן *Cant.* 7: 2. Generalius *quarto* nonnulli *Fidum*, *Fidelem*, expreſſere. Ut *quinto* alii *Firmum*, *ſtabilem*, *perennem*. Omnes hæ notiones ex uno fonte dimanarunt. Hic ſitus in *firmitate*; & quidem ſpeciatim *greſſus*. Hinc 1. אמן *firmus* & *ſtabilis*, itemque, *tutus* ac *ſecurus fuit*. 2. *Fidus*, *fidelis fuit* in *dictis*, *factisque*. 3. ſuccrevit inde *firmum* & *fidum præſtitit curatorem*; vel in *educando*, ubi jam *Nutricius* & *Alumnus* ſubintrant: vel in *elaborando*, ubi habes *Artificem*, *Opificemque*, cui opes recte committas. Cuncta hæc ad facem Dialecti *Arabicæ* diluceſcunt. Quid hic amplectendum ſit, necdum diluxit. Duo poſtrema miſſa facio, quod aliquid ſignatius, & cum illuſtri figura conjunctum, exigatur. *Firmus* & *fidus Opifex*, habet adſpectum, qui adblandiri queat. *Nutricius* quoque *firmus* & *fidus* egregie quadrat. Palmam tamen defero *Alumno*, quod ſubnexa illuc trahat ſeries. Alluſum quoque nobili huic dicto *Job.* 1: 18. in ὁ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς vix dubitari poſſe videtur. Militat pro hac ſententia quod *paſſivæ* virtuti accommodatius אָמון. Hoc ab אָמון *enutrito* non differt, niſi quod poſterius hoc *Participialem* vim, prius *adjectivam* potius exerat: ut גָּדוֹל *magnus*, *validus*, proprie *intortus*; & ſimilia. Sic אָמון fuerit *commendatus firmo* & *fido nutritori Alumnus*. Lucem feret *Num.* 11: 12. *Eum in ſinu tuo fer*, *quemadmodum* הָאֹמֵן *firmus* & *fidus nutricius fert* הינק *alumnum*. Adde *Jeſaj.* 60: 4. על צד תֵּאָמַנָה *ſuper latere*, ſinu, *fovebimini ut alumni*: ſive *firma* & *fida nutricatione portabimini*. Quod hinc eliciant Viri Docti אמן proprie fuiſſe *geſtavit*, abludit; & minuit genuinam potentiam. Permuniverim hanc viam, ſi אָמון ſemel adhuc recurrens *Jer.* 52: 15. gravemque nodum injiciens, expediero. Non perceptum ibi, inopia ſubſidiorum, יֶתֶר הָאָמון verſumque, *reſiduum turbæ*, vel *multitudinis*: ac ſi אָמון pro הָמון veniret. Eo fidentius id admiſſum, quod 2 *Reg.* 22. in *parallelo* extaret יֶתֶר הֶהָמון. Alii, non minus fidenter, apertum eſſe mendum pronunciant. Atqui nec his, nec illis, calculus bene ſubductus. Integerrimus textus: nec tamen אָמון poſitum pro המון. Qui hoc contendunt, latam aperiunt feneſtram. Scriptores ſacri idem narrant, non iisdem tamen verbis, quia non exſcribunt. Vide modo *Hiſtoriam Hizkiæ* apud *Eſajam* & apud Auctorem *Libri Regum*. Ad rem. המון eſt *turba dedititia*. אמון eſt *qui fidei* & *clientelæ ſe commiſit*, item pro materia, *dediticius*; in *ſinum* & *protectionem* Victoris *receptus*. Vides אָמון *paſſive* citra ullam dubitationem veniens, & quidem affini uſu; qui tantum per *ſubjecta* diſcriminatur. Apud *Arabes* أمان & أمانة etiam

Digitized by Google

33 Audite diſciplinam, & ſapite; neque lineam conſertam diſſipetis.

34 Beatus homo auſcultans mihi, ad invigilandum apud valvas meas dietim; ad obſervandum poſtes oſtiorum meorum.

35 Nam inveniens me, invenit vitam: & depromit gratiam a Jehova.

36 At peccans mei, eſt crudus animæ ſuæ violator. Omnes qui oderunt me, amant mortem.

33 שמעו מוסר וַחֲכָמו ואל תפרעו׃

34 אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוזת פְּתָחי׃

35 כי מֹצאי מצא חיים וַיָּפֶק רצון מיהוה׃

36 וחֹטְאִי חמס נפשו כל משנאי אָהֲבו מות׃

CAPUT NONUM.

Verſ. 1 Sapientia ſumma ædificavit domum ſuam; exſculpſit ſeptem ſuas columnas.

2 Ma-

חכמות בנתה ביתה חָצבה עמודיה שִׁבעה׃ *Verſ.* 1

2 טבחה

etiam militari ſenſu eſt *deditio & commendatio ſui in protectionem*, & *fidam tutelam* victoris: unde in X. استامن *protectionem imploravit: ſe fidei commiſit, facta deditione:* cujus *Part.* مستامن *dediticium* & *clientem* deſignat.

Vſ. 33. Tenue, quod edi ſolet: *audite caſtigationem, & ſapite; & ne deſeratis.* Supplent alii *eam*; alii *me.* Medetur languori figuratio nobilis ſub פרע, *& ne lineam conſertam disturbetis.* Redi ad *Cap.* 1: 25. Creſcet decus, ſi preſſius proprietati verborum inſiſtatur. מוסר *caſtigatio, diſciplina*; ex Origine *revinctio, adſtrictio.* חכם *ſapere*; proprie, *compactum eſſe*, & *firmius conſtrictum.* Inde effloreſcit, *Audite adſtrictionem meam, & eſtote firmiter compacti; (conſtricti ſapientia:) & ne lineam conſertam diſſipetis.* Uno filo & tenore ſic omnia decurrunt in *mandato, officioque.* Erectius forte fuerit, ſi prius *mandati* ſit, poſteriora *promiſſi*; in hunc ſenſum: *Audite adſtrictionem* diſciplinæ; *& ſolide compacti eritis; atque nequaquam lineam conſertam disturbabitis.* In biga *imperativorum* id ſolens eſſe, notatum *Cap.* 3: 4. ubi etiam *Vſ.* 25. particulam *probibitivam* אל ſic venuſte adhiberi cernes. Blanditur: ſed nihil tendo.

Vſ. 36. Emphaſis in verbo חטאי *peccans mei*; quod hic valet, *qui ſe reatu adverſus me obſtringit.* Sic *Gen.* 43: 8. חטאתי לך *peccavero tibi omnibus diebus*: i. e. *contraxero reatum perpetuum.* Graviter *Hab.* 2: 10. וחוטא נפשך *Et peccans animæ tuæ*: ſive capias, *& reus factus es adverſus tuam ipſius animam*: ſive, *& qui reatu ſe obſtrinxit adverſus animam tuam.* Prius, fortius. Affine noſtrum hocce, חמס נפשו *crudus violator animæ ſuæ.* Confer *Job.* 15: 33.

Digitized by Google

2 טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה :

2 Mactavit mactationem ſuam; temperavit vinum ſuum, etiam menſam ſuam inſtruxit.

3 שלחה נערתיה תקרא על גפי מרמי קרת :

3 Emiſit puellas ſuas; præconium facit; ſuper convexitatibus celſitatum urbis.

4 מי פֶתי יָסֻר הֵנָּה חֲסַר־לב אמרה לו :

4 Quis fatuus? Divertat huc: exſorti cordis cuique dicit.

5 לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי :

5 Venite, veſcimini de cibo meo; & bibite de vino *quod* temperavi.

6 עזבו פתאים וִחְיוּ וְאִשְׁרוּ בדרך בינה :

6 Relinquite fatuitates & vivite: atque incedite in via prudentiæ.

7 יֹסֵר לץ לֹקֵחַ לו קלון ומוכיח לרשע מומו :

7 Caſtigans irriſorem, lucratur ſibi illuſionem; & coarguens improbum, maculam ſibimet.

8 אל תוכַח לץ פן יִשְׂנָאֶךָּ הוכַח לחכם וְיֶאֱהָבֶךָּ :

8 Ne redarguas irriſorem, ne oderit te; coargue ſapientem & amabit te.

9 תן

9 Da

AD CAPUT NONUM NOTÆ.

Vſ. 1. Splendidiſſima Allegoria; qua jam concipitur *ſumma Sapientia*, tanquam in *Palatio Regali* reſidens, ad convivium opiparis dapibus lautiſſime inſtructum omnes mortales invitare: ut epulis Divum accumbant, deliciisque cœleſtibus ad beatam immortalitatem paſcantur. Plura non addo; quod Tabellæ hujus vividiſſimi colores ſuam ſecum lucem ferant, oculisque ultro ingerant.

Vſ. 3. Decentiſſime נערות *puellæ* attribuuntur *Sapientiæ*; atque *Allegorice* concipitur Eam *Virginum* choro ſtipatam, quæ, apparato jam convivio, a Regina emittantur, ad convivas introvocandos. Parabolæ Euangelicæ de *Nuptiis Regiis* rem claro in die collocant. Poſſet quidem converti, *Emiſit puellas ſuas* quæ *clament*, ex ſolenni *Hebraiſmo*: ſignantius tamen, *emiſit puellas ſuas; proclamat; ipſa* videlicet *cum puellis*, atque adeo *ipſa per puellas*, quarum ore *Sapientia* perſonet, atque vocem ſuam quaquaverſum dimittat.

Ibid. Ad voculam גַּפֵּי adhæreſcitur. Ex ſenſu *faſtigia*, *eminentiæ*, *alæ*, aſſumtæ. *Cocc.* maluit *pinnacula*. At *Exod.* 21: 3. 4. ubi ter occurrit בְּגַפּוֹ *cum corpore ſuo* redditur, i. e. *ſolus*. Hinc anſa criſi data, quæ גַּבֵּי corrigit, ad certiorem notionem *eminentiarum*. Nil opus: & גף gradum tuetur ex Dialecto *Arabum*, ubi radix גנף جنف eſt *convexus fuit*: & אגנף اجنف *incurvatum & convexum habens dorſum*. Inde גַּף pro גֶּנֶף *convexitas*: ut אַף pro אֶנֶף *naſus*. בַּת pro בֶּנֶת *filia*; &c. Iſta *convexitas*, vel *dorſum convexum*, apprime quadrat heic loci. Quadrat item *Exod.* 21: 3. 4. ubi pulcher *tropus*, quo *convexitas gibboſa*, vel *dorſum convexum*, deſignat *corpus*. Ita fere κύτος· quod *Heſych.* σῶμα. ὄγκος. χώρημα. βάθος. Eadem *convexitas cava* etiam in גפף جفّ includitur: quin & in גוף; unde جوف גוף *venter convexus*; & ipſum *corpus*.

Vſ. 6. Vocabulum פְּתָאִים vel *ſubſtantive* ſu-

9 Da ſapienti & adhuc ſapientior efficietur: Doce juſtum, & cumulabit doctrinam.

9 תן לחכם ויחכם עוד הודע לצדיק ויוסף לקח :

10 Initium ſapientiæ timor Jehovæ; & cognitio Sanctiſſimi (numinis) eſt prudentia.

10 תחלת חכמה יראת יהוה ודעת קדשים בינה :

11 Sane per me multiplicabuntur dies tui; & accreſcent tibi anni vitæ.

11 כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים :

12 Si ſapiens eris, ſapueris tibi; & irriſor fueris, tibi ſoli feres.

12 אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא :

13 Mu-

13 אשת

ſumi poteſt, vel *adjective*. Poſterius tenuit *Cocc. Relinquite fatuos.* Plerique, *Relinquite fatuitates.* Id ſequor. *Subſtantiva* vis *Cap.* 1: 22. etiam compareт. Sequens וחיו *& vivite*, videri poſſet eo uſu poſitum, quem *Cap.* 3: 4. enotavi. Seriei tamen aptius nunc, quin & pro ſenſu animoſius; *& vivite*, nempe *vitam homine dignam; vitam gratiæ & virtutis: vitam quæ bis in terris beatam immortalitatem auſpicetur.*

Vſ. 13. Alia Tabella Allegorica, pingens *ſtultitiam* perſona Meretricis conveſtitam; quæ illecebris ſuis faſcinet, atque ipſa quoque dapes opiparas ſuis convivatoribus oſtentet: ſed dapes præſentiſſimo veneno illitas, atque imbutas. אשת כסילות *Mulier ſtoliditatis*, ſive *elumbis ignaviæ*, ac *mollitiei*, non eſt ſimpliciter *Mulier ſtolida*: ſed *ſtoliditas ipſa*, *Mulieri comparata*, atque *gerens perſonam Meretricis*. Cernis *imaginem cupiditatis*, *voluptatisque*, quam omnes *Philoſophi* tali *perſona* induerunt. Ejus characteres, ad vivum expreſſi, *primo*, quod ſit המיה *ſtrepera*; *tumultuoſa*: proprie *æſtuabunda.* Id ſemet ſatis explicat: *ſecundo* quod ſit פתיות *ipſa vecordia*; *laxitas diſſoluta*: pro *Origine* ad *Cap.* 1: 4. *Cocc.* connexuit, *perſtrepens fatuitatem.* Id non æque vividum. Languidius *Cler.* cum ſequentibus jungens, *illecebras* habet, *nec quicquam* aliud novit. At *Cocc. & neſcit quid*; nempe, *dicat*. Alii, *& nihil novit*; vel *nihil quicquam novit.* Abrupta oratio præpedivit. *Tertius* hic *character* prægreſſos ſuperſcandit: *Et non curat quicquid fuerit:* ſive *quod tandem cumque.* Eſt *Apoſiopeſis*, quæ *ſummam diritatem*, dum ſupprimit, eo ipſo fortius exprimit. Repoſui graviſſimum ſchema *Job.* 13: 13. יעבר עלי מה *tranſeat ſuper me quod tandem cumque*, id eſt, *quicquid fuerit dirarum irarumque cœleſtium.* ידע *noſſe*, pro *curare* viſum *Cap.* 5: 6. Sub מה *diritatem criminum*, cum *atrocitate pœnarum* nunc conſerere licet.

Vſ. 14. Habet & hæc *Meretrix* ſuam *Domum*, velut *Palatium*, quo ſuperbiat. *Ad ejus oſtium ſedet.* Id *oſtentationem* infert *felicitatis*, cum *ſecuritate.* Subnectitur uno tenore: *ſuper ſolio celſitudinum Civitatis.* Sublimius, quam ſub Ellipſi, *ſuper ſolio*, in *celſis civitatis.* Monuere *Cocc.* & *Gejer.* Sed quid jam *celſitudines civitatis*, in nucleo *Allegoriæ?* Quid aliud quam *Fortunæ eminentes in magna* Mundi *civitate?* Certe inter *divitias*, *opes*, *potentiam*, non *diverſatur* noſtra Meretrix; ſed *ſolium erigit*, & ſceptra quatit ſuperba. Hæc quiſque ſibi amplificabit.

Vſ. 15. Admirabilis *Oeconomia* verbulo indicanda. לקרא *ad vocandum* nunc valet ad *invitandum.* Nempe & ipſa *dapes*, ac *delicias* ſuas, apparavat. Ita mox *Vſ.* ult.

קראים

13 אשת כסילות הומיה פְּתַיּוּת ובל ידעה מה׃
14 וישבה לפתח ביתה על כסא מרמי קרת׃
15 לקרא לעברי דרך המְיַשְּׁרים ארחותם׃
16 מי פתי יסר הנה וחסר לב ואמרה לו׃
17 מים גנובים ימתקו ולחם סְתרים יִנְעם׃
18 ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קְרֻאיה׃

13 Mulier ſtoliditatis æſtuabunda; vecordia mera; non curat quicquid fuerit.

14 Et conſedit ad oſtium Domus ſuæ: ſuper ſolio celſitatum Urbis.

15 Ut invitet transeuntes in via; recta facientes itinera ſua.

16 Quis fatuus? divertat huc: & expers cordis? ac dicit ei.

17 Aquæ furtivæ dulces ſunt, & panis clandeſtinus delicatus eſt.

18 Et non ſcit *ille*, Orcinos ibi eſſe: convivas ejus (invitatos ejus) eſſe in profundis Orci.

קראים *vocati* ſunt *convivæ*. Ita *Eſt.* 5: 12. *Zephan.* 1: 7. Eſt crebrum, ac ſolemne; quaſi *cum Ceremonia*. עברי דרך *Tranſitores viæ*; ſunt *qui vitam banc pertranſeunt*. Horum turba multo frequentiſſima in hujus *Dominæ*, & *Faſcinatricis*, amplexus ultro ruit. Hos compellare non curat. *Invitatio* ergo dirigitur ad המישרים *complanatiſſime æquantes ſua itinera*; & *Cupiditatem oculorum*, *Cupiditatem Carnis*, ac *Faſtum vitæ* averſantes.

Vſ. 16. Specioſiſſima *Mimeſis*: qua *ſummæ Sapientiæ* verba ſublegens hæc *perſonata* Mundi *Domina* ea virulente detorquet, & tanquam venenata tela vibrat מי פתי *quis vecors? quis deſtitutus corde?* Inſultat videlicet *Cultoribus Religionis*, *Veritatis*, *Virtutis*, eosque his maculis adſpergit. Locus practicus, vena ſcatens inexhauſta.

Vſ. 17. Luminoſi colores. *Aquæ furtivæ* figuram ſuſtinent *voluptatum* & *fruitionum illicitarum*, omne genus. Has percenſere haud neceſſe. Tantum obſervo peſtilentiſſimam Mulierem inſinuare *furtum* & *crimen acuere dulcedinem*. Noti ſenſus ſeculi. Pro *pane clandeſtino* in *Hebræo* habes *panem velorum*: cui *velamenta prætexi* poſſunt: & quo *in ſinu* gaudeas. Vides *prædam*, *eſcamque ſpecie boneſta inſucatam*, quin *colore virtutis illitam*. Magnus campus, quem quisque ſibi aperiet.

Vſ. 18. Clauſula ſignantiſſima apponitur. *Et non novit*; nempe *imprudentior* ille *viator*, qui ſe his illecebris præſtigiisque a *via vitæ* patitur abduci. רפאים *Orcini*, vel *Manes* deſignat *orco clauſos*, vel etiam *profligate improbos*, *Orco* quaſi *addictos*, nexuque ejus conſtrictos, in *hac vita* quoque, per contemtionem Numinis, & obdurationem in vitiis. Poſtremum hoc genus nunc intendi, patet ex vocula שם, *ibi*, in *Domo Cupiditatis*; ubi ad *Menſam* ejus accumbitur. Hoc non quadrat niſi in ſtatum vitæ præſentis. Nec obſtat colon alterum *In profundis Inferorum invitati*, vel *Convivæ ejus*. Referri quidem ſolet ad exitum, & damnationem Functorum: quæ hinc ſecludi nequit: ſed princeps ſenſus recludit *Profunda inferorum*, in quibus veluti discumbatur his in terris; dum *voluptatibus* indulgetur, & *dulce venenum* peccati, atque adeo *Mors præſentiſſima* animæ *Orco* veluti jam *immerſæ*, avidis hauſtibus combibitur. Vocabulum קראים *convivæ*, Epulum cum maxime fervens, & flagrans, oculis ſubjicit. Non dubitabis in hanc deſcendere ſententiam, ſi redieris ad ea quæ *Cap.* 5: 6. deducta. Addatur *Cap.* 7: 27. atque ita etiam accipiatur quod *Cap.* 2: 18. 19. necdum ſatis penetrabam.

Digitized by Google

CAPUT DECIMUM.

Verſ. 1 Sententiæ Salomonis. Filius ſapiens exhilarat patrem ſuum; at filius elumbis discruciatio ſcrupoſa eſt ſuæ matris.

2 Ar-

Verſ. 1 משלי שלמה בן חכם יְשַׂמַּח אב ובן כסיל תוגת אמו׃

2 לא

Vſ. 1. Novem Capita prægreſſa veſtibulum quoddam conſtituunt *Libri Proverbiorum*; atque fere perpetuo propterea filo pertexta ſunt: ut hac introductione animi ad amorem Sapientiæ ac Virtutis hinc, illinc ad horrorem inſipientiæ vitiorumque imbuerentur. Nunc penetralia ipſa recluduntur, unde Oracula reſonant ſapientiæ omnis medullam ſpirantia. Hæc jam vere *Proverbia*, vel *Sententioſa lumina* & *acumina*; quibus nihil conciſius uberiusque ſimul concipi poteſt, ut *corpus* conſtituunt hujus collectionis, ita novo titulo inſcribi diſtinguique merebantur.

Ibid. Elegans *Antitheſis* gemini verbi, quæ *ſententiæ* hujus pondus ſuſtinet, in clariore luce locari meretur. Scilicet שמח *lætitiam* deſignat *mentis lævigatæ* veluti, atque omnibus *nodis* & *aſperitatibus* exemtæ: contra תוגה, יגון, יגה exprimit *mœrorem*, *doloremve*, ex *attritu aſpero* oriundum: *metaph.* ſuſcepta a *ſcrupis aſperioribus*, quibus *pes atteritur*, *ſauciatur*, *laniatur*. Nil juſtius pro oppoſitione; nil jucundius quoque. Idem acumen, in eadem materia, *Prov.* 17: 21. Subtilius adhuc *Prov.* 14: 13. אחריתה שמחה תוגה *Extremum lævigationis lætæ*, eſt *attritio ſcrupoſæ aſperitatis.* Iſti ſedi *Originum* indaginem ſub שמח & יגה aſſigno. De cetero non eſt quod moneam, Proverbiali, reliquoque floridiore ſtylo, disjungi, atque duo in membra digeri, quæ inter ſe connexa ſunt: atque cum *Matrem* priori colo, tum *Patrem* poſteriori eſſe incluſum. Argutias quibus nonnulli indulſerunt, in ratione hujus Ordinis reddenda, ipſis relinquo, neque laureolas in muſtaceo admiror.

Vſ. 2. Verbum הועיל in Lexicis *prodeſſe*, *proficere*, *expedire*, *utilem & commodum eſſe*, ſingulari pollet dignitate ac potentia, quam *Arabes* reſervarunt ſub ועל وعل *ſcandere culmen: culminare:* ut *capra in rupe.* Inde הועיל اوعل eſt, *fecit culmen ſcandere: aſylum aut Arcem præſtitit.* Tale *aſylum*, *refugiumque tutiſſimum*, vocatur ועל وَعْل, quaſi *culmen* rupis, *quo eſcendatur*; eodemque nomine affectus *rupicaper*, qui *Hebræis* item יעל; ut de *Harmonia* Thematis *Arabici* cum *Hebræo* ambigi non poſſit niſi ab iis, quibus lucem fugiſſe volupe eſt. Hinc promere auſus fui, *Arcem* ſive *aſylum non præſtant theſauri improbitatis.* Hoc ut per ſe plenius, illuſtriusque; ita ex ſequenti colo robur & firmamentum capit; *at juſtitia* תציל *eripit ex morte:* nempe ut *potens vindex*; qui per excellentiam dictus מציל. Idem par verborum disjunctim in eodem argumento, recurret *Cap.* 11: 4. At junctim comparent 1 *Sam.* 12: 21. ubi de *Idolis Jehovæ* oppoſitis, לא יועילו ולא יצילו *Aſylum non præſtant, & non eripiunt.* Potuisſent & hic utroque in membro bigam effeciſſe *Synonymorum.* Ea brevitas maluit disjungere, ad gravitatem cum æquilibrio præſtandam. Eandem amplitudinem requiri reliquis in locis, eorum inſpecta ſeries docebit. *Hab.* 2: 18. *Jer.* 7: 8. & 16: 19. & 23: 31. &c. &c. *Jeſaj.* 44: 10. Abſolute poſitum *Jeſ.* 48: 17. *Ego Jehova Deus tuus*; מלמדך להועיל *docens te arcem ſcandere: obtinere ſummam rerum, ac votorum.* Excellen-

Digitized by Google

2 לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות׃

2 Arcem non præſtant Theſauri improbitatis; at juſtitia eripit e morte.

3 לא ירעיב יהוה נפש צדיק והות רשעים יהדף׃

3 Non vacuam ſinit Jehova hiare animam juſti: & cupiditatem vaſtam perfidorum impellit in præceps.

4 ראש

4 La-

lenter dictum; præ quo languet *docens te quod utile*; vel ut Magn. *Comment.* maluit, *conducibilia.* Erectius *Cocc.* in *Lex. Qui docet te tibi conſulere: agere quod e re tua ſit.* Noſtrum *arcem ſcandere*, & *obtinere*, omnia cumulat. Iterum *Jeſaj.* 47: 12. forte תוכלי הועיל *valebis arcem obtinere*; forte תערוצי *præpotens evades.* Subſidit, *prodeſſe*, *proficere.* Nec gradum tuetur *Job.* 30: 13. ubi merum frigus, *ad lapſum meum proſunt*, vel *juvant:* quum grave πάθος *Jobi* voluerit; *ad profundiſſimam ruinam meam culmina ſcandunt; arcem obtinent; triumphant.* Ita *Job.* 35: 3. מה איעיל *Quid aſyli obtinebo?* & *Job.* 21: 15. *Quid aſyli obtinebimus?* Vocabulum בליעל *Belijaäl* quoque hinc diſtinctius internoſcetur, *pro eo cui omnes ſpes opesque periere; cui nihil aſyli relictum.* Habes quod *Dæmoni*; quod *profligatiſſime improbo*; quod *ſtatui* quoque *deploratiſſimo* ac *plane deſperato*, pro circumſtantiis, applices.

Ibid. Poſterius colon priori non plene reſpondere videtur. Hinc anſa data I. multis, *Rabbinis* præſertim, צדקה *juſtitiam* capiendi pro *Eleemoſynis*, quæ pars *juſtitiæ*, in ſuo cuique tribuendo. Sub iſta relatione extat *Pſ.* 112: 9. *Dan.* 4: 24. Apud *Arabes* idem uſus in deliciis: unde صَدَقات צדקות per excellentiam *Largiores Eleemoſynæ* & مُتَصَدِّق *Part.* V. eſt *qui Eleemoſynas* vel *petit*, vel *elargitur*: quaſi *rigorem juſtitiæ exercens*, *exigensve.* Dignus, qui proferatur, locus *Haririi Conſ.* 30. *Deus qui in Lege ſua ſanxit*, *ut detur* حق معلوم للسائل المحروم *Portio debita ſignata Petitori deſolato*, يُجْزِي المتصدقين والمتصدقات ويمحق الربا ويربي الصدقات *repenſat Eleemoſynas elargientibus*, *aduritque maledictione fœnus*; *ac fœnerari facit juſtitias* i. e. *Eleemoſynas largiter impertitas.* Ad iſtam rationem *theſauri improbitatis* oppoſiti *juſtitiæ* non tam eſſent *improbe parti*, quam *avare* & *ſordide poſſeſſi* absque ut pauperibus quicquam inde erogetur. Vicino adſpectu II. nonnulli *juſtitiam* accipiunt pro *opibus juſte acquiſitis*; quæ *juſte impenſæ* hunc fructum ferant. III. *Juſtitiam Euangelicam* κατ' ἐξοχὴν intelligens Cl. *Cocc. theſauros improbitatis* exponit de *Juſtitia falſa Judæorum.* Hoc ex reliqua *Hypotheſi*; quæ cuncta ad *Oeconomiam* N. T. *Litera* fere miſſa applicat. Dilutius IV. *Cler.* de *Innocentia* cogitavit, *qua agnita falſo accuſatus abſolvatur: ſæpe certe.* Omnia V. limpidiſſime fluent, ſi modo admittatur, quod res ipſa ſuggerit, tacite inſinuatum, *juſtitiam*, ac *virtutem*, conſtituere *veras* hominis *Divitias*; quas qui congeſſerit, *invictum* occuparit *aſylum.* Idem *Cap.* 11: 4. inculcatur.

Vſ. 3. Abſtruſius vocabulum הַוָּה cum hic, tum alibi locorum, nubeculam offudit. Sunt I. qui, quum *Radix* הוה eadem cum היה, valeat *extitit*, *ſubſtitit*, hic *ſubſtantiam* dederint; pro *divitiis* poſitam. Ita *Jun.* & *Trem.* ex *Pſ.* 52: 9. ubi volunt עֹשֶׁר *divitias*, & הוה idem ſonare. Subſcriptum a Noſtris, prolectante noſtro **Have**: *Pſ.* 52: 9. aliud tamen ſecuti: ut ſane aliud ibi pro gravitate ſeriei requiritur: ut proinde *Divitiarum* poteſtas talo nitatur parum firmo: quam *Dialecti* quoque penitus abnuunt. In *Lexicis* הוה bifariam exponi ſolet; partim per *pravitatem*; partim per *ærumnam*, *calamitatem.* Hinc II. multi, at *ærumnam improborum impellet.* Alia ſyntaxi III. *Guſſet.* tentavit, *ablat.* caſu: *& ærumnâ improbos proſternet.* Vel & IV. in *nominat.* הות pro הוה adhibito, *& ærumna improbos impellet.*

Digitized by Google

Ex notione *pravitatis* V. *Vatabl. Merc.* aliique, ſub *ellipſi* 𝔊 ב, *propter pravitatem impios expellet.* Sine *ellipſi* VI. *Gejer. Cler.* alii; *pravitatem improborum expellet:* nec non *Cocc. nequitiam improborum impellet.* Eſt in hiſce, quod deſideres: non adeſt ſaltem, quod ſententiam rotundet. Circinabitur ea, ſi ſub הוה recluſero vim *cupiditatis vaſtæ*, & *inexplebilis.* Præmiſſum, *Non eſurire facit*, (proprie, *non cavam eſſe*,) *Dominus animam*, i. e. *appetitionem*, *juſti*: i. e. *deſideria juſta juſtorum explet:* & *cupiditatem vaſtam perfidorum impellit.* Efficit ut eorum *deſideria* illa *vaſta*, & *inexplebilia*, quibus flagrant, quam magis hauriant, tam magis ſitiant, atque ardeſcant: cupiditate alia aliam trahente videlicet, ac impellente. *Vaſtior* illa *cupiditas* apud *Arabes* ſub هـوي latiſſimam poſſidet ditionem; a *Radice* هـوي diverſis notionibus fœta, quæ ex primaria *ſidendi* pullularunt. Inde apud *Golium*, *delapſus fuit ex alto*; *deorſum ruit*; *præcipiti impetu decidit*; &c. &c. Hoc ad *animam* translatum, ſignat illud *vaſtum*, & *inſatiabile*, *cupiditatis ruentis* ſimul, ſimul *ſidentis*, ac veluti *peſſum euntis in baratbrum profundiſſimum.* Alluſum ad hanc *Originem* in *Nawabig. num.* XVI. p. 174.

من ارسل نفسه مع الهَوَي ✡
فقد هوَي في ابعد الهُوَي ✡

Qui permittit animam ſuam cupiditati,
Sane ſidit in profundiſſimum baratbrorum.

Nec non in hocce *Ibn Doreid.*

ان القَضاء قاذفي في هُوّة
لا تستبلّ نفسٌ مَن فيها هوي ✡

Sane fatum præcipitavit me in baratbrum,
Unde non emergit, quæ in eo ſidit anima.

Loquitur de הות נפש هَوَي النفس *cupiditate* illa *effreni animæ*, de qua cum maxime agimus. Hanc admittere non dubitabis *Mich.* 7: 5. *Magnus quisque eloquitur* הות נפשו; vertitur *ærumnam animæ ſuæ*, vel *pravitatem animæ ſuæ.* Subſtituo *vaſtam* & *inexplebilem cupiditatem animæ*, ſemper *ruentis* in præceps, & tanquam in barathro *ſidentis*; quam præpinxi. Eadem amplitudine augeo *Pſ.* 52: 9. *Securus erat in ſpiſſitudine divitiarum ſuarum.* יָעֹז בְּהַוָּתוֹ *ferociebat in vaſta ſua cupiditate.* Aliud nihil iſti ſedi quadrat. Cumulatiſſime iterum *Pſ.* 5: 10. קִרְבָּם הַוּוֹת קֶבֶר פָּתוּחַ גְּרוֹנָם *Medium eorum cupiditates vaſtæ*, (*cupiditatum baratbra*) *ſepulcbrum apertum guttur eorum.* Nec *pravitates*, nec *ærumnæ*, ibi ſententiam explent: quamvis ſub eam ſint incluſæ. Illa *baratbra* præſertim *profunda*, *in quibus* usque & usque *ſidatur*, ex oculis amitti non debent. Ea *Pſ.* 52: 4. & 55: 12. nec non *Prov.* 17: 4. quoque aperte intenduntur; nec non *Pſ.* 38: 13. & 57: 3. Quin *Pſ.* 91: 3. ubi דבר הוות *peſtis baratbrorum*, & *Pſ.* 94: 20. ubi כסא הוות *Thronus baratbrorum*, aliquid atrocius adhuc ſpirat; quod non niſi per *Originem*, quam pandimus, & copiam veteris Linguæ, quam *Arabes* refundunt, aſſequi datur. Inter nomina *Orci* nempe eſt هُوّة *baratbrum*; & هـاوِيـة, a *ſidendo in vaſtum*, & *inexplebile profundum.* Inde Specie X. استهواه الشيطان *fecit eum ſidere Satanas*, deſignat *graviſſimam vim illluſionum quibus* tanquam *in baratbrum implicare*, atque *demergere* nititur, per *cupiditatem*, *faſcinator* Dæmon. Ex his omnibus tandem, ut genuina facies Linguæ generatim, ita decus hujus ſententiæ ſpeciatim eniteſcit: atque jam cernere licet, quam appoſite dictum ſit, *cupiditatem vaſtam perfidorum impellit:* tanquam in *baratbro*, in quod ſemet præcipites dedere, atque in quod altius altiusque deſidunt. Aliud adhuc הוה de *mœrore*, in quem *ſubſiditur* tanquam in *baratbrum*, unde *emergi* nequeat, infra illuſtrandum veniet.

Ibid. Hanc *ſidendi* potentiam Radicibus ſororiis הוה & היה fuiſſe ſubjectam, ita pervincere eſt, ut ne *Carneades* ei indubitare poſſit. Graviſſime enunciatum *Job.* 37: 6. *Nivi dicit* הֱוֵא ארץ *ſidito* in *terram:* vel, *perſidito terram* &c. Non implet ſenſum, *eſto* in *terra.* Reſpicitur *moles nivis congeſtæ*, atque *in terram ſubſidentis.* Ultimum *Aleph* Radicale eſt: & هـاء eandem vim *ſidendi profundius* apud *Arabes* retentat: inde يعبد الهوء

Digitized by Google

4 רָאשׁ עֹשֶׂה כַף רְמִיָּה וְיַד חָרוּצִים תַּעֲשִׁיר׃

5 אגר

4 Lacer (pannoſus) eſt, qui operatur vola fraudulenta (relaxata;) at manus acrium opulentat.

5 Col-

الهوء *profundus ſidendi*, eſt qui *profunda agitat molimina*. Iterum *Eccleſ.* 11: 3. *ſi ceciderit arbor ad auſtrum*, & *ſi ad ſeptentriones*, *locus ubi ceciderit*, שָׁם יְהוּא *ibi ſidet*; *ſubſidet*; *ſubſidentiam ſuam retinebit*. Et hoc *Aleph* non *Paragogicum*, ut volunt, ſed *Radicale*. Vix ambigere licet, quin & hinc *Jeſaj.* 30: 33. הוא, vel quod *Maſoretbæ* appoſuere היא ſit *baratbrum*, a *ſidendo*: nam *pronomen* & languet ibi, & *ſyntaxin* interturbat. A ſororio הוה *Part. Præſ.* הֹוָה ſignatiſſime *Jeſaj.* 47: 11. *Et veniet ſuper te* רעה *malum*, *cujus auroram neſcis*; & *cadet ſuper te* הֹוָה *ſidens* moles, *quam non valebis expiare*. Item *Eſech.* 7: 26. הוה על הוה תבוא *ſidens ſuper ſidens ingruet*. *Moles immenſa malorum*. Sub tertia ſorore היה idem hocce *ſidere* primarium eſt peræque. Inde *Exod.* 9: 3. *Ecce manus Domini* הוֹיָה *ſidens in pecus tuum*, *quod in agro* &c. &c. Certius, & aleæ omni exemtum, *Dan.* 8: 27. *Ego Daniel* נִהְיֵיתִי וְנֶחֱלֵיתִי *per dies aliquot*. Mire vexat, & vexatur prius verbum, quod quum *factus ſum* tantum notare credatur, hic per *Antipbraſin* nonnullis ſonat *confectus* & *confractus ſum*; invitante altero illo verbo *infirmatus ſum morbo*: proprie *attritis jacui viribus*. Sed *Antipbraſis* nil niſi clypeus *Meduſæ*. Prudentius *Cocc.* ad *Eupbemiam* confugit, ut poſitum ſit pro *vixiſſe*, *fuiſſe*. Sequerer, ni melius, tutiusque, foret; *ſidere coactus ſum*; mole prægravante Revelationis. En decretorium, *Dan.* 2: 1. *Somniavit Nebucadnezar ſomnia*, & *contuſus fuit*, vel *contudit ſemet*, *ſpiritus ejus*; ושנתו נהיתה עליו. Vulgo, & *ſomnus ejus confractus fuit ſuper ipſo*; i. e. vel *abruptus*, vel *interruptus*; ſub eodem moſtello *Antipbraſeos*. At *Cocc.* & *ſomnus ejus fuerat*. Atqui non agitur *de ſomno interrupto*, vel *abrupto*; ſed *de gravante cum maxime*, & *magnis ſomniorum viſis* eum *conſternante*, atque *opprimente*. Id arguit cum ipſa res, & ſeries, tum *Præpoſ.* עליו *ſuper eo*; qua *moles cum maxime obruens* indicatur. Ergo; & *ſidere factus eſt ſomnus ejus ſuper illo*: hoc eſt, *ſomnus*, *quo obrutus jacebat*, *fuit multo profundiſſimus*, *magis magisque quaſi ſidens ſuper eo*, *eumque ſimul demergens*. Completa imago, ſcenæ huic unice accommodata. Si quis tamen tenacius adhæreat *ſomno interrupto*, ſatis commode *ſomnus ſidere factus ſuper illo* deſignabit *ſomnum bunccе gravem ei incubuiſſe*, *poſtquam expergefactus eſſet*, & *pondere ſuo mentem ejus eliſiſſe*. Prius, meo quidem judicio, præferendum: quod poſterius ultro intelligatur. Aliud adhuc נהיה *ſidere factum*, figura profundiore, enucleabitur *Prov.* 13: 18. Tanto minus dubii ad omnia hæc relictum, quod היה quatenus valet *exiſtere*, *accidere*, *evenire*, *contingere*; in *uſus* iſtos *ſecundarios* pervenit a *ſidendo*: ἀπὸ τοῦ ἵζειν· & ὑφίστασθαι· cum ὑποστάσει. Qui talia, admonitus ſaltem, non continuo capit, neſcio quid in Literis Humanioribus capiat. Inde נהיה *ſidere factum*, frequentatur pro *exiſtere* vel *ſubſiſtere factum*. Non ſine *Empbaſi*, *Deut.* 4: 32. הנהיה כדבר הגדיל הזה *An ſidere factum eſt quicquam ſicut magnum bocce negotium*: i. e. *exiſtere* vel *extare factum*. Potentius eſt, quam היה *exſtitit*. ὑπέστη. Sed hæc jam perſequi non licet. Idem teneas ad הוה *exiſtentiam* quin *ſubſiſtentiam firmiorem* ex eodem *ſidendi* fonte reſonans. *Eccleſ.* 2: 22. *Nam quid* הֹוֶה *in omni labore ejus*: non ſimpliciter *exiſtens*, ſed *ſubſiſtens*, *ſubſtantiam firmam retinens*. Similiter *Gen.* 27: 29. הֱוֵה *præpotens fratribus tuis*: tanquam, *ſidito in iſto ſtatu*; *firmus ſubſiſtito*. Radiare incipit *pondus* & *decus infinitum*, quod in nomine יְהוָה *Jebova* reſidit; qui per excellentiam ὁ ὢν, *ſubſiſtens ſuomet niſu*, *nutu*, *pondere exiſtentiæ* & ὑποστάσεως *neceſſariæ*, *æternæ*, *infinitæ*. Sanam *Pbiloſopbiam*, & *Tbeologiam*, non conſulunt, qui ulterius neſcio quibus ſubtilitatibus evehuntur; ſublimiori iſto volatu in *Kabbaliſticum Cbaos*, ubi ſine fine ſiditur, ſemet præcipitantes.

Vſ. 4. Alienius eſt, quod in כף רמיה lan-

Digitized by Google

5 Colligens æſtate, *eſt* filius maturitate gaudens; deſtertens in meſſe *eſt* filius confundens.

6 Be-

5 אגר בקיץ בן משׂכיל נרדם בקציר בן מביש׃

6 ברכות

lancem doloſam nonnulli huc intulerint. *Manum* vel *volam doloſam*, quam plurimi expreſſere, alii *proprie* capiunt, de *fraude*, & *lucro illicito:* alii *improprie*, de *ignavia remiſſa*, quæ ſibi aliisque veluti *fraudulenta* reperiatur. Sane *mentiri*, *fallere*, aliaque id génus, ita venuſte traduci poſſunt. Huc calculum contulit Cl. *Cocc.* in *Lex.* ad vocem רמיה ponens, *fraus*, *deceptio*; item *pigritia: quia ignavi ſe ipſi decipiunt*, *& eos qui ipſis quid commiſerunt.* Miſſa figuratione maluit Doct. *Gejer.* directe *manum remiſſam*, a רמה *jecit*, *dejecit*, quaſi *in ſinum demiſſam.* Idem placitum Cl. *Cler.* Hanc vim Themati ſubjectam quoque fuiſſe, indubitatum ex *Gloſſa* in *Camuſo*, qua ترامي exponitur تراخي امره *laxum*, *remiſſum fuit negotium ejus.* Quid? quod *Laxitas*, & *laxatio* conſtituant *Originem*; indeque ad *jaciendi*, & *jaculandi* notiones ſecundarias perventum ſit? prima ergo jura *laxitati remiſſæ* competerent; quæ haud dubie etiam *Prov.* 12: 24. 27. & 19: 15. ut & *Jer.* 48: 10. intenditur. Neque tamen a me impetro, ut *fraudulentiam*, quæ formæ huic etiam ſubeſt, cum pulcra illa *Metonymia*, quam expoſui, plane dimittam; quippe quæ ſententiam acuat, ornetque. Non divellamus ergo, quæ intime connexa; quin jucunda acceſſione luminis nobile dictum adaugeamus. כף רמיה *Manum remiſſe fraudulentam* exiſtimo conceptam nunc, & conformatam ad elegans illud *Proverbium*, quo קשת רמיה *arcus remiſſe fraudulentus*, vel *doloſus*, imaginem præbuit *laxiſſimæ diſſolutionis*, *ignaviæ*, & *inertiæ;* quæ ſeſe aliosque fruſtretur, atque eludat. *Hoſ.* 7: 16. היו כקשת רמיה *Facti ſunt ut Arcus remiſſe doloſus.* Plenius *Pſ.* 78: 57. נהפכו כקשת רמיה *Inverſi ſunt*, *ut Arcus remiſſe doloſus.* Multi multa jaculati. Scopum feries ad has lineolas ex *Gjeubar.* حالت القوس اي انقلبت عن حالها التي غمزت عليها وحصل في قابها اعوجاج قال ابو ذويب

وحالت كحول القوس وعطلت
ثلاثا فاعيي عجسها وظهارها ۞

يقول تغيرت هذه المراة كالقوس التي اصابها الطل فنديت فنزع عنها الوتر فزاغ عنها عجسها واعوج *Verſus eſſe dicitur Arcus, qui totus invertitur a ſtatu, ſuper quo ſignatus fuerat notis; & cujus commenſio omnis distorta. Hinc Abu Dſoweib.*

Et inverſa eſt inverſione Arcus enervati,
Triennium, cujus retortum manubrium ac latus.

Hoc vult: Mulierem banccc alienatam eſſe, ut Arcus, qui rore commaduit, cujusque nervus luxatus; manubrio ſimul inflexo ac distorto. Cernis in hoc *Arcu*, קשת רמיה, concurrere *relaxationem* cum *fraude*, & *perfidia:* eademque amplitudine donandam eſſe כף רמיה *manum remiſſe doloſam* facile mecum decernes. Plura adhuc infra, ad recurſuram ibi anſam, ut & de ראש *lacero*, *tritis veſtibus pannoſo:* nec non חרוץ proprie *acri;* vel potius *acriter ſtimulato.*

Vſ. 5. Anceps *ſyntaxis* admittit quoque hunc adſpectum. *Colligit æſtate filius maturitate præditus: deſtertit in meſſe filius conturbator.* Ita אגר בקיץ *colligens æſtate;* nec non נרדם בקציר *ſopitus in meſſe*, *prædicata* conſtituent; *ſubjectis* in מביש & בן משכיל inveniundis. Ita *Cocc.* Utrumque habet, quod

Digitized by Google

6 ברכות לראש צדיק ופי רשעים
יכסה חמס :

6 Benedictiones ad caput juſti; at os improborum *ſua* cooperiet cruditas.

7 זכר צדיק לברכה ושם רשעים
ירקב :

7 Fragrantia juſti in benedictionem eſt; at nomen improborum computreſcet.

8 חכם

8 So-

quod ſe commendet. *Allegoriæ*, quæ ſua luce, ac gratia, reſplendet, enucleandæ haud immorabor. קיץ *æſtatem* ſignat, & *fructus æſtivos*: ut 2 *Sam.* 16: 1. *Amoſ.* 8: 1. *Eſaj.* 16: 9. ubi pari quoque paſſu, קיץ וקציר *æſtivitas & meſſis*. Junctim item, *Jer.* 8: 20. עבר קציר כלה קיץ *præteriit meſſis; conſumta æſtas, æſtivitas; & ſervati non ſumus.* Eſt & hoc *Proverbiale*: pingiturque *Occaſio præterlapſa*, ac *vanis moliminibus conſumta.* Notum *Heſiodi* illud, (οὐκ αἰεὶ θέρος ἔσσεται). Iſti *æſtati*, atque *æſtivitati* jucunde ſuccinit non ſolum אגר quod *colligendis fructibus* dicatum, *Deut.* 28: 39. ſed etiam בן משכיל *filius maturitatem præſtans*; partim *conſilii & prudentiæ*; partim *ſucceſſus & felicitatis*; ſecundum fontes quos aperui ad *Cap.* 1: 3. Ei oppoſitus בן מביש *Filius conturbans*, *confuſione omni arefaciens*, & *perplexans.* Nativa virtus, *areſcere*, præ *ariditate confundi*, & *perplexum fieri*: ut بوش & وبش : cum يبس יבש unius Originis. נרדם *Sopiri*, *ſopore penitus obrui*, *omni ſenſu obſtructo*, & *oppilato quaſi.* Hoc ex *Arabum* ردم רדם *obſtruxit*, *oppilavit*, alia occaſione deducetur.

Vſ. 6. Abſtruſior ſententia: præſertim in poſtremo colo. Prius junctis calculis refertur ad *Benedictiones in caput juſti congeſtas*, a Deo, ab hominibus. Ad poſterius fluctuatur. Plerique I. *Os* pro *vultu* capiunt *improbi*, quod *violentia ejus* dicatur *obnubere*, quod inde tandem *confundendus* ſit, & *ignominia publica obruendus.* Alluſum autumatur ad ritum veterem *Ora damnatorum obnubendi.* Eodem collineans *Gejer.* II. hunc offert conſpectum, *improbi vultum obnubilabit & operiet violentia talionis jure immiſſa*, a *violentis* nempe *Lictoribus.* Preſſius III. *Cocc.* *Os obnuptum* applicat ad *fiduciam loquendi ademtam* & *os obturatum.* Addit non eſſe παροιμίαν, ſed axioma univerſale certæ cauſæ applicitum. Hoc quorſum dirigatur ex ipſo fonte hauriri malim. Eſt haud dubie παροιμία charactere gemino inſignita; a cujus ſenſu aberratum ab omnibus, quod ברכות *benedictiones* acceperint *paſſive*, eas, quæ *ab aliis conferuntur*; quum *active* ſumendæ fuiſſent *Benedictiones*, quibus fauſta cuique comprecatur, *in Caput juſti; at os improborum conveſtiet cruditas.* Habes *Antitheſin* examuſſim elibratam, *Benedictiones benignas*, *mites*, *omnis caritatis plenas*, quas pio pectore, pio ore, etiam ſuper inimicos, ſi forte, expromit צדיק *rigidus ſatelles juſtitiæ*, & inter חמס *cruditatem*, ſive *violentiam crudam*, *immitem*, *acerbam*, *omni caritate deſtitutam*, qua impio pectore, impio ore, deſæviunt רשעים *turbulenti*, ſeu *improbi*, a *turbulentia*, ut abunde notuit, appellationem indepti. *Illis* quidem *ſuæ benedictiones* לראש *in caput redeunt*, ac *redundant.* At his *ſua* illa *cruditas*, *os crudum*, *omni violentia deſpumans*, *cooperiet*, atque *involvet.* Id eſt, *maledictiones*, *imprecationes*, *ceteræque*, *quas evomunt*, *cruditates in ipſorummet os redundabunt*: idque *omni confuſione obruent* atque *cumulabunt.* Vides ſententioſiſſime locata *caput* hinc, illinc *os*: atque tali *ori* venuſtate admirabili adjunctam *cruditatem*; ſive *amaritudinem crudam*, quæ *auctorem* ſuum tandem torqueat, eidemque viſcera exurat. Hoc intendi, *Vſ.* 11. hujus Capitis declarabit.

Vſ. 7. Pulchra oppoſitio; quæ ex *Origine* verbi זכר effloreſcit. Id *proprie* deſignat *acrem fragrantiam.* Hinc הזכיר tritum in Sacris pro *adolere*: *ſuffimenta cremare.* Ita *Jeſaj.* 66: 3. מזכיר לבנה *adolens thus.* Ex

M iſta

8 Solidus cordis (ſolide compactus) accipiet præcepta: at craſſus labiorum cæcus & præceps ruet.

8 חכם לב יקח מצות ואויל שפתים ילבט׃

9 In-

9 הולך

iſta ſpecie *Hiph.* אַזְכָּרָה *Lev.* 24. 7. *Dabisque ſuper ſtruem thus pellucidum; ut ſit pani* לאזכרה *in ſuffitum fragrantem; igne adolendum Domino.* Vulgo redditur, *memoriale:* quod *primariam* vim in *memoria* ac *commemoratione*, itemque *rememoratione*, & *recordatione* ſitam, imbibiſſent. Atqui nil certius, apertiusque, quam virtutes haſce *ſecundario* ſtare gradu; ab *acri vigore*, aut *odore* ductas. Partem veri ſagaciſſime jam odoratus *Cocc.* in *Lex.* אזכרה *adolendum* exponens, ſive *quod de munere in altari accenditur, ad nidorem faciendum:* ſic *Lev.* 2: 2. 9. 16. & 5: 12. & 6: 8. *Num.* 5: 26. Jucundiſſime *fragrantiam* cum *commemoratione*, & *concelebratione* complexus *Hoſ.* 14: 8. ubi *Iſraëli* cum *viti* & *oleo* comparatæ tribuitur ריח *aura ut Libani;* & זכר כיין לבנון *fragrantia acris, ut vini Libani.* Ad ſolam *laudem*, & *celebritatem* ſi reſtrinxeris, ſuaviſſimum, quod in hac imagine reſidet, extinxeris. In *Diw. Hud.* etiam ריח ريح *auram*, & ذكر *acrem odorem* conjunxit Poëta vetus.

فابنا لنا ريح الكلاء
وذكره ۞

Remeavimusque cum aura victoriæ, ac fragrantia.

Id eſt *perenni ejus fama, ac memoria fragrantiſſima.* Hinc ut ריח ريح *aura* figurat opes, & *felicitatem fortunæ;* ita זכר ذكر *fragrantia, famam, laudem, nobilitatem*, & *celebratiſſimam commemorationem.* Iſta amplitudine venit *Pſ.* 111: 4. זכר *fragrantiam fecit mirabilibus ſuis:* i. e. *memoriam* & *celebritatem fragrantem*, ac *perenni vigore florentem.* Eadem dignitas & ubertas in יהוה זכרו *Jehova eſt Fragrantia ejus;* i. e. *Nomen fragrantiſſimum:* pro quo *Jeſaj.* 26: 8. extat לשמך ולזכרך *ad Nomen tuum, atque ad Fragrantiam tuam, deſiderium animæ noſtræ.* Perpulchre *Ibid. Vſ.* 13. בך נזכיר שמך *per te fragrare facimus Nomen tuum:* ſive *commemoratione fragrantiſſima celebramus; Ejus acrem ac ſuavem odorem longe lateque diffundimus.* Quum autem Thema זכר ذكر valet *meminiſſe, recordari*, per *metonymiam* id accreviſſe ſcias, nam *memoria recens*, ac *vigens*, quaſi *ſpirat*, *fragrat*, *halat:* ut *obliterata*, vel *fugiens*, quaſi *emarceſcit.* Ita *Chryſoſt. Tom.* 2. p. 498. ἡ μνήμη σοῦ ἐμαράνθη.

Vſ. 8. Iterum aliquid luminis accedit ſententiæ huic per *Origines* vocabulorum חכם *ſapiens;* & אויל *ſtolidus;* quæ hic ſecundum *primigeniam* vim conſtruuntur, atque jucundo luſu opponuntur. Nempe חכם *proprie* eſt *ſolide compactus*, πυκινὸς· unde aptiſſime חכם לב *ſolide compactus cordis* i. e. *ſapiens.* Conſimiliter אויל *proprie* eſt *craſſus*, *craſſitie appactus:* unde item opportuniſſime, *craſſus labiorum;* qui *ſtoliditatis* character eſt perquam ſignatus.

Ibid. Verbum נלבט, a deperdito Themate לבט: ter tantum occurrit; ut mox *Vſ.* 10. & *Hoſ.* 4: 13. *Populus qui non intelligit* ילבט. Apparet, ubique grave aliquid intendi. In eo conſtituendo deſudatur; atque hic vel maxime cernas, quot capita tot ſenſus. *Conturbari*, vel *conturbare ſe*, a *Buxt.* eſt. *Impingere*, *offendi*, a *Forſt.* A *Jarchio*, *defatigari*, *fatiſci.* Ab *Avenar. vapulare; virgis cædi.* A *Cocc. implicari*, *ſufflaminari.* A *Guſſet. ſuis ſeſe verbis confundere*, ex בטא *effutivit* propagata nova Radice. A *David. Kimch. corruere* vel *perverti.* Addit, patrem ſuum ex *Arabica Dialecto* geminam attuliſſe ſignificationem, *præcipitandi*, & *claudicandi:* atque inde duplicem vertendi viam aperuiſſe: vel, *ſtolidus labiorum præceps ruit:* vel, *ſtolidus labiorum claudicat:* eo ſenſu quo 1 *Reg.* 18: 21. figuratum, *claudicare ſuper duabus cogitationibus.* Sub-

Digitized by Google

Subjecit *Kimchius* minor, לא יתברר לי האמת *haud liquet mihi veritas*. Laudabilis ingenuitas; qua ſi omnes cordate uſi fuiſſent, veritati melius conſuluiſſent; quæ nunc ſub tanta congerie vix reſpirat. Sola *Dialectorum* auctoritate ex fluctibus hiſce emergi poſſe, nemo negaverit, niſi ſenſu communi, hac utique in materia, orbatus. Ut, quo loco, & pretio, interim hi conatus *Joſephi Kimchii* haberi debeant, dignoſci queat, fontes, unde hauſerat, dabo introſpiciendos. Uterque ſignificatus rite ab eo editus. Apud *Golium* habes, *num.* 3. ſub لبط לבט *concidit cum erectus ſtaret, & proſtratus fuit*. Id erat *Kimchianum*, *præceps corruit*. Item *num.* 2. *Anteriore pede* terram *percuſſit* Camelus *in curſu ſaltuve*: i. e. *deformiter claudicavit*. Inde derivatum لَبَطَة לבטה per عَدْوُ الاقزل *curſum deformiter claudicantis* in *Camuſo* exponitur: nec non *curſum* quadrupedis, *qui quaternis ſimul pedibus fiat*, ita ut *præceps corruat*, & *ſolo allidatur*. Vides claudicationem a *Kimchio* productam, ſed ea acceſſione auctam, ut quæ differre videbantur notiones, in unam coaleſcant. *Camuſ.* لبط به الارض ضرب ولُبِطَ به سقط من قيام وصرع واللبط عدو الاقزل وتلبط تحير وعدا واضطجع وتمرغ والتبط البعير خبط بيده وهو يعدو كَلَبَطَ يَلْبِطُ وفلان سعي وتحير واضطرب والفرس جمع قوايمه. *Radix* לבט *eſt adflixit eum terræ*; *cujus paſſivum*, *eſt*, *corruit quum ſtaret erectus*; *atque ita proſtratus fuit*. *Derivatum* לבטה, *eſt*, *curſus deformiter claudicantis*. *Species* V. תלבט *attonitus cucurrit*, *& proſtratus jacuit*, *ſeque volutavit*. *Species* VIII. התלבט *in Camelo adbibetur*, *qui terram quatit pede anteriore inter currendum claudicans*. *Idem in* I. *ſpecie obtinet*. *Uſurpatur etiam de aliquo qui currit attonitus & ruens*: *itemque de equo quum omnes pedes ſimul tollit*. Eſt in omnibus hiſce *Gloſſis* aliquid affine quod redit ad *præcipitem ruere*, vel *corruere cum claudicatione*; vel *ſublatis ſimul pedibus ſolo illidi inter currendum*, inſtar *Cameli*, vel *Equi*, *frenum mordentis*. Hinc Proverbiali formula *Arabes* frequentant *ruere* خَبْطَ ٱلْعَشْوَاءِ *prout terram pede quatit Camelus luſcitioſus & claudicator*. Tactum jam ad *Harir. Conſ.* 2. p. 48. & major ibi lux promiſſa. Eam hic præſtabo. *Tebleb.* ad *Conſ.* 5. annotavit. خابط لليل الماشي على غير هداية وهو من قولهم خبط البعير الارض بيده اي ضربها ومنه قيل وهو مثل مخبط خبط العشواء وهي الناقة التي لا تبصر في الليل فهي تخبط بيديها الارض اي تضرب Vocatur חובט ליל *quaſſator noctis*, *ſine ullo ductu vadens*. *Deſumtum ab eo quod Camelus dicitur terram anteriore pede quatere*; *atque inde proverbialiter invaluit*, *terram quatiens more Cameli luſcitioſi*. *Ita vocatur Camelus nihil cernens noctu*, *quæ ſolet terram anterioribus pedibus quaſſare*. Aliud hinc adagium conteritur ركب العشواء *vectus eſt Camelo luſcitioſo*, i. e. *temere ac ſine ullo judicio ruit in negotio*, *omnia miſcens ac confundens*. In *Wakidio* de *Expugn. Syr.* pulchre, de iis *qui in caligine ignorantiæ extra viam veritatis & religionis ſe oberraſſe* fatentur قد كنا نخبط كعشواء مظلمة *quatiebamus ſane terram inſtar Cameli luſcitioſi in tenebris ruentis*. חבט. Pro quo ſubſtituas licet fortius לבט; quod eſt *ita quatere terram*, *ut ſimul præceps ſolo allidaris*. *Haririus Conſ.* 21. ابن ادم ما اغراك بما يغرك واضراك بما يضرك دابك ان تتقلب مع الاهواء وتخبط خبط العشواء *Fili Adami! quid te inſtigat ad id quod te pellicit*; *& quid inſtimulat te in id quod tibi noxium? ſtudium tuum eſt*, *ut voluteris cum cupiditatibus*, *& quatias terram ruens more*

Digitized by Google

9 Incedens in integritate, incedit in plano: (ſecure) at tortiplicans vias ſuas innoteſcet.

10 Vellicans oculo, apponit vinculum ſtringens: & craſſus labiorum cæcus & præceps ruet.

11 Sca-

9 הולך בתום ילך בטח ומעקש דרכיו יודע:

10 קרץ עין יתן עצבת ואויל שפתים ילבט:

11 מקור

luſcitioſi Cameli. Deſino in *Ibn Doreid*, celſi ſpiritus Poëta, qui quum dixiſſet, *Homines Morti pabulum ſunt, quos delingat, & nihil eſt pabuli quod linctui reſiſtat. Demiror itaque eum, qui certus ſit exitium ſibi venturum, cui nullæ medeantur incantationes;*

وهو من الغفلة في اهوية
كخابط بين ظلام
وعشي ۞

Præ ſocordia verſari inter cupiditates
Ut quaſſatorem Camelum *inter tenebras, & luſcitioſum ruere.*

Elucet ut خابط, ita לובט لابط *deformi claudicatione quatiens* terram, & *præcipiti lapſu corruens jumentum*, accommodatiſſimum eſſe uſui Proverbiali, dictiſque ſententioſis: & jam ultro ſe ingerit cuivis congruentiſſima huic ſedi imago, qua *Craſſus*, *appactus*, *labiorum*, id eſt, *ſtolidus*, & *ſtolidis argutiis cavilliſque* adverſus præcepta Dei indulgens, comparetur cum tali *jumento deformiter claudicante*, atque *cæco & præcipiti impetu ſemet allidente.* Eadem imago locum *Hoſ.* 4: 14. cumulatiſſime implet; atque admirabilem conſpectum aperit *veſaniſſimæ claudicationis*, & *alliſionis.* De tertio, mox diſpicietur.

Vſ. 9. Scrupuli aliquid objicit verbum יודע *innoteſcet.* Hoc quum minus quadrare videretur, ex ſerie *conteretur* exſculptum a *Rabbinis* quibuſdam, detorto in eandem vim *Jud.* 8: 16. וידע בהם quod vertunt, *& contrivit illis Succothenſes;* pro eo quod plerique tenent, *cognoſcere fecit.* Eodem quoque deflexum *Jeſ.* 53: 3. ידוע חלי, quod illis, *contritus morbo:* quum figuratio pulcherrima adferat *Notum familiaremve morbo.* Inſignite etiam dictum *Jud.* 8: 16. *Cognoſcere*, vel *ſentire fecit*, pro *pœnam meritam fecit ſubire:* nam ידע *cognoſcere*, ſæpe venit pro *pœnam experiri.* Inde poſſes & hic, *experiri cogetur: ſentiet tandem ſuam illam tortiſſimam pravitatem, pœnas luens.* Malim tamen, *innoteſcet*, *nobilitabitur*, παράδειγμα *fiet;* ut *Cocc.* jam monuit; atque in exemplum conſtituetur aliorum. Suberit ſic aculeus *ironiæ*, per quam verbum *famæ nobili* dicatum, applicatur *infami & exemplari pœnæ.* Quod alii hic de *aſtutia* tandem *detegenda* cogitarunt, languet; niſi eodem hocce aculeo animetur.

Vſ. 10. Obſcura ſententia: in quam penetrari non potuit *defectu Originum.* Nihil ſententioſi, nihil quoque luminoſi, habet *Nictans oculo dat dolorem.* Id vel *ſibi* exponunt; vel *aliis;* vel *ſibi aliiſque* junctim: & varie explicant. עצבת *dolor* haud dubie per *metonymiam* accrevit, a *proprio & primario*, *vinculum ſtringens;* ex Themate עצב عصب *ſtrinxit vehementius*, *circumſtrinxit:* de quo adeatur *Opuſculum de Defect.* Ibidem monui عِصاب; cujus *fœm.* عصابة *vinculum circumſtringens*, abſolute frequentari pro *fune quo Camelus cogitur ſe præbere mulgenti:* vel ut *Schol. Diw. Hud.* præit ان

تعصب فخذا الناقة حين تابي
حتي تدرّ وناقة عصوب التي
لا تدر الا علي العصاب

Ut circumſtringantur תעצב *duo femora Cameli, quum refractaria eſt, atque ita lac præbeat. Inde Camelus* עצוב *quæ lac non emittit niſi admoto tali vinculo ſtringente.* Inter *Gloſſas* verbi עצב عصب quoque comparet *fune religavit* Camelum *in femore ut copioſius lac redderet.* Inde in *Hamaſ.*

لا

11 מקור חיים פי צדיק ופי רשעים יכסה חמס׃

11 Scatebra vitæ eſt os juſti; at os improborum operit cruditas.

12 שנאה תערר מְדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה׃

12 Odium exſuſcitat contentiones; at ſuper omnes transgreſſiones veſtem injicit charitas.

13 בשפתי נבון תמצא חכמה ושבט לגו חסר לב׃

13 In labiis prudentis reperitur frenatio; & virga pro tergo vecordis.

14 חכמים

14 Sa-

لا نَدُرّ لعاصب ❁

Lac non reddimus femora circumſtringenti.

Hoc eſt لا نعطي على القسر *non donamus vi admota; non præbemus nos violente mulgendos.* Inde tentabam, *vellicans oculo*, ſubſannator, & ſcurra buccellas captans, *apponit vinculum ſtringens;* hoc eſt, *conatur emulgere & emungere eum*, cui *paraſitatur* ſuis ſannis, *haud ſecus ac fatuum quoddam pecus.* Habes aliquid *Proverbiale;* ad quod ſequens colon apto ſatis nexu ita ſe daret; *at craſſus, craſſe & ſtolide appactus labiorum*, hoc eſt, *ipſe ille ſcurra ſannas exercens* ילבט *cæci inſtar Cameli deformi ſua claudicatione tandem allidetur, & præcipiti lapſu corruet.* Eſt alius adhuc adſpectus, qui ſe ſub manibus offert, ex ſignatiore uſu *Sannionis* quem ſupra adſtruxi *Cap.* 6: 13. in *contemtore Numinis*, ac *Religionis.* Is יתן עצבת *apponit vinculum ſtringens*, dum *ſacratiſſimas Veritates torquet, vexat, cavillatur, illudit*, ut easdem *eludat.* In hanc figurationem ſe præbuiſſe noſtrum עצב, docet *Pſ.* 56: 6. כל היום דברי יעצבו *Omni die verba mea torquent, vexant, cavillantur.* Conſimilem uſum reperio in *Diw. Hud.* ubi

قصيدة آبية العصاب زبون

Carmen quod non patitur ſe tali vinculo ſtringi, recalcitrans, eſt, *vehemens, acre, omnem cavillationem refutans*, ac *retundens.* Huic erectiori ſenſui clauſula pulchre ſuccinit: prout eam modo expoſui. Eſt aliud adhuc, quod mihi repetita iſta formula ſubjicit. Videntur nempe tres Verſiculi 8. 9. 10. arctius cohærere, atque hanc continentem efficere ſeriem *Compactus cordis accipit præcepta Legis;* nihil cavillans: *craſſe appactus labiorum*, qui *cavillatorem* agit ejusdem, *turpiter claudicando allidetur. Incedens integre*, ſecundum Legem, *in ſimplicitate, ibit plane, ſecure: Intorquens vias ſuas, nobilitabitur*, in *exemplum* ſimul & *Proverbium* gravioris ruinæ mittendus. *Vellicans oculo* ſubſannator *apponit vinculum ſtringens*, nempe *præceptis Legis* ad ea *vexanda, torquenda, eludenda:* ergo *craſſe appactus ille labiorum cæci inſtar Cameli claudicans in ruinam graviſſimam impingetur.* Sic per ἀναδίπλωσιν illuminata hæc periodus quam rotundiſſime exibit.

Vſ. 11. Obhæretur in poſtremo membro; quod etiam *Vſ.* 6. occurrebat. Fluctus opinionum ibidem indicati. *Gejer.* hic ſenſu multum diverſo dedit, *at os improborum tegit violentiam;* id eſt, *callide eam occultat, benevolentiam mentiens præferensque.* Secutus *Cler.* aliique: plane contra ſcopum, & ſeriem, quæ exigit *os turbulentum in omnem improbitatem effervescens*, atque *deſpumans. Cocc. Improbi quidem aliquamdiu violenta loquuntur, ſilente juſto; ſed tandem os illud comprimendum.* Noſtri, cum plerisque; *Juſto os ſuum fore ſcaturiginem vitæ; ſed improbo injuriam & violentiam, quam ore fundit, fore cauſam mortis.* Hoc ſi *imagine*, ad *Vſ.* 6. jam producta, augeatur, cumulatiſſimam dabit ſententiam. *Juſti os ſcaturigo eſt vitæ;* quod inexhauſta vena riget, recreet, fœcundet; vivis & limpidis illis, quibus abundat, ſermonibus, in auctorem quoque ipſum redundantibus. *At os turbulentorum*, improborum, *conveſtit*, cooperit, *cruditas.* Depingitur στόμα ἀρᾶς ϗ πικρίας γέμον, *maledictione & amarulentia plenum ac differtum os:* quod item ex *crudo corde* in omnem *cruditatem rebulliat.* Reliquum decus, & pondus, quod ex *cruditatis* Origine ſententiæ huic accreſcit, ſupra jam ſatis declaratum.

Vſ. 13. Dictum hocce ita reddi ſolet, *in la-*

Digitized by Google

14 Sapientes recondunt conſcientiam *negotii;* at os ſtolidi, deſtructio propinqua.

15 Opes divitis urbs ei munitiſſima: at dejectio atterens tenuium lacera eorum conditio.

16 O-

14 חכמים יצפנו דעת ופי אויל מחתה קרבה׃

15 הון עשיר קרית עזו מחתת דלים רישם׃

16 פעלת

labiis prudentis reperitur ſapientia: & virga eſt *pro tergo deſtituti corde.* Hoc quidem ſenſum offert ſic ſatis promtum; ſed tamen non ita nexum, ut in ſententiis hiſce fieri amat. Inde varii conatus commentantium. Nonnulli, ad *Antitheſin* formandam, calculos ita ponunt, *celebrandos prudentes ob ſapiens conſilium, at vecordibus fuſtuarium admovendum.* Alii ad hunc modum, *ſapientiam quærendam eſſe in labiis intelligentium: eumque qui vecordia ſua id facere negligat, virgas mereri.* Alii denique, *verba ſapientis teſtari de ſapientia ejus*; itemque, *virgam tergo admotam de fatuitate eorum, qui corde deſtituuntur.* Sunt adhuc alia, quæ haud perſequor. Hinc cernere eſt, ſæpe plana videri, quæ penitius inſpecta, ſcrupulos moveant. Tentandum propterea duxi, *in labiis prudentis reperitur* חכמה *ſapiens directio & frenatio, hinc; illinc, virga pro tergo defecti corde.* Sub حكم חכם *num.* 4. hæc *Gloſſa* comparet; *Frenavit* capiſtro, aut *annulo mentum ſubcingente*, equum: item, *cohibuit, repreſſit* inſipientem. Iſta figura inſignitum quod *Pſ.* 105: 22. de *Joſepho* dicitur, *poſuit Eum* Pharao *Dominum domui ſuæ, & moderatorem in univerſa ſua poſſeſſione* לאסר *ad ligandum principes pro arbitrio,* וזקניו יחכם *utque ſeniores frenaret.* Redeatur ad *Libell.* de *Defect.* ubi hæc latius diſcuſſa. Vides *moderationem frenantem* recte voci חכמה ſubjici, *active;* cum qua pulchre conſiſtit חטר *virga caſtigatrix*, quæ ſi *frenationi* non obtemperetur, *tergo* inſipientium *incumbat.* Stylus Orientis *virgam oris* frequentat, pro *caſtigatione*, & *Lingua caſtigatrice.* Confer *Jeſ.* 11: 3. Aliquid etiam ad *Prov.* 14: 3. recurret.

Vſ. 14. Nodi quid nectit colon utrumque. Prius vagum, & anceps, *ſapientes recondunt ſcientiam:* hoc enim exponere poſſis, vel, *comparant, ut theſaurum:* vel, *eam non oſtentant jactabundi:* vel denique, *eam reſervant opportunæ occaſioni*, ut non *intempeſtive*, ſed *tempeſtive* & *prudenter* eam expromant, ac diſpenſent. Nihil horum magnopere arridet; & poſterius membrum omnino aliud depoſcere videtur. Id repperiſſe me autumo in profundiore uſu verbi ידע *ſcire*, pro *conſcium eſſe.* Ita *Jer.* 38: 24. *Dixitque Zedekias Jeremiæ*, איש אל ידע *ne conſcius ſit quiſquam his de rebus.* Iterum 1 *Sam.* 22: 15. *Nam non* ידע *conſcius fuit ſervus tuus, in omni hocce, vel magnæ, vel parvæ ullius rei.* Hinc offero, *Sapientes recondunt conſcientiam;* nempe *negotii* ipſis crediti: quodque apud eos *depoſitum* veluti. Magnifica ſententia: quæ pondus ſuum ultro ingerit. Ingeret nunc quoque non minus plane, ac plene, ſuam vim, veritatem, gratiam, & figurationem ſane quam congruentiſſimam, poſterius membrum; *at os craſſe ſtolidi* מחתה קרבה *deſtructio propinqua:* id eſt, *ruina ultro ſidens ac fatiſcens* quaſi *ſub mole negotii*, quod *infirmo & infido pectori*, undique rimas agenti, *concreditum*, atque *commendatum.* Vocabulo מחתה *Vſ. ſeq.* aliquid lucis adſpergetur. קרבה *propinqua deſtructio*, vel *ruina*, eſt *jam jamque inſtans*, & *omni momento collapſura.* Quum vertitur *ori ſtolidi terror proximus*, & *ſyntaxis* deſeritur, & ſenſus obſcuratur.

Vſ. 15. Oppoſitio inter קרית עז *urbem munitiſſimam;* & מחתה *terror, conſternatio,* non omnino liquida. Reſplendebit ea, ſi *Originem* recluſero, ſitam in *confriando*, vel *friatione conterendo.* Inde duplex *metonymia* ſubſumta, altera *deſtructionis* & *ruinæ*, qua aliquid *in pulverem* quaſi *confriatur:* altera *conſternationis*, & *terroris*, mentem veluti *confriantis*, ac *conterentis.* Cum *Origine* proxime conjunctum illud *Jer.* 14: 5. *terra* חתה *confriatur quia non exiſtit imber.* Pleniſſimam *rui-*

16 פעלת צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת׃

17 ארח לחיים שׁומר מוסר ועזב תוכחת מתעה׃

18 מכסה שנאה שׂפתי שקר ומוציא דבה הוא כסיל׃

19 ברב

16 Operæ pretium juſti ipſa ſane vita: proventus improbi ipſa ſane lapſatio.

17 Iter ad vitam *eſt* obſervans diſciplinam: at deſerens caſtigationem, perductor eſt.

18 Velans odium, labiis eſt fucatis: & qui obtrectatione palam graſſatur; plane ſtolidus eſt.

19 In

ruinam ac *deſtructionem* habes *Jeſaj.* 7: 8. *Ephraim* יחת *friando conteretur ne ſit populus.* Pro *terrore conſternante* occurrit, *Jeſ.* 31: 9. *Jer.* 50: 2. &c. &c. Sunt etiam loca, ubi *deſtructio* cum *conſternatione* in unum coaleſcunt: ut *Jer.* 48: 1. *Arx præcelſa* חתה *confriata eſt*, ubi cum *dejectione mœnium* complector *dejectionem mentium.* Talia complura occurrunt. Hinc jam diluceſcit, quam appoſite & nervoſe מחתה *confriatio*, ſive *dejectio atterens*, opponatur *urbi munitiſſimæ.* Intelligitur quoque, quam ſignate ריש *lacera penuria* & מחתה unam ſedem intrarint. Alia loca *Proverbiorum*, ubi מחתה duplicatam hanc potentiam exerit, alibi declarabuntur.

Vſ. 16. Reddi ſolet, *opus Juſti ad vitam* eſt; *proventus improbi ad peccatum* eſt. Id ita accipitur a quibusdam: *Juſtum operari, non ut luxurietur*, & cupiditatibus indulgeat, ſed *ut vitam* cum *ſuam*, tum *aliorum tueatur:* at *improbi proventum* & *opes*, malis uſibus impendi, atque *in vanitate* ac *peccato conſumi.* Dilutum. Languet quoque *Cler.* & verſio & mens; *opus innocentis ad vitam: proventus nocentis ad pœnam peccati:* id eſt, *bonus civis vivet in Repub. bene conſtituta; malus punietur.* Erectius alii, *juſto omnia cedere in bonum; improbo contra in malum, & materiam peccati.* Firmiore adhuc talo ſtabit ſententia, ſi ל *emphaticum*, quod *Nominativo* præſertim præfigi amat, hic aſſumatur. *Merces*, operæ pretium, *Juſti*, *ſane vita.* Ut autem juſta oppoſitio inter חיים *vita* & חטאת exoriatur, jam nec *peccatum*, nec *pœna peccati*; ſed *lapſatio* ex *Origine* convertendum. חטא *peccavit*, proprie, ajunt, *aberravit a ſcopo:* uſu apud *Arabes* quoque protrito. Sed hoc ipſum eſt *ſecundarium*, & *metonymicum*, a *lapſando* ductum: quum *telum* ὀλισθαίνῃ, *lubrico motu excidit*, vel *præterit*, *ſcopum non feriens.* Ita ὀλίσθημα *Græcis* eſt omnis *lapſatio*, in *lubrico*; unde gravior vis *peccati* ſuccrevit: intra quam ſi quis verba ὀλισθεῖν & ὀλισθαίνειν vellet conſtringere, non ſane fidum ſe firmumque interpretem præſtaret. Clare ſic venit *Prov.* 19: 2. *feſtinans pedibus* חוטא *peccat*, vertitur: imo vero, *lapſat.* Adiſis quæ *Job.* 5: 24. discuſſa, ubi לא תחטא valet, *non lapſabis*, *non excides ſcopo felicitatis.* Ad iſtum uſum & hic, *proventus* vel feliciſſimus *improbi* לחטאת *ſane lapſatio*, ſane *infelicitas ipſa*, & *materia ruinæ.* Geminum germanum *Prov.* 21: 4. נר רשעים חטאת *Lucerna improborum lapſatio*; de quo ſuo loco. Nunc tantum obſerves *ſyntaxin* per ל *Emphaticum* inde adfirmari. Item *Eccleſ.* 9: 4. לכלב חי הוא טוב *ſane canis vivus melior eſt Rege mortuo.* Item 2 *Chron.* 7: 21. לכל עבר עליו ישׁם *Sane omnis tranſiens ſibilabit ſuper eo.* In לחיים *ſane vita*, & לחטאת *ſane lapſatio in ruinam euntis*, tam parum intra *præſentis ſeculi* fines concludi poſſunt, ut contra ſine *futuri ſeculi præmiis*, & *pœnis*, ſua veritas dictis hiſce haud conſtet: quin contendere auſim, ea directe *doctrinam* iſtam conſtabilire, qua omnes cavillationes hoſtium religionis, omnesque calumniæ Providentiam Numinis circa *Bonos* & *Malos*, hac in vita, carpentium, jugulentur, atque confutatiſſimæ reddantur.

Vſ. 18. Variatur in *ſyntaxi.* Sunt I. qui ita ſtruant; *operiunt odium labia mendacii; at qui profert infamiam ſtolidus eſt.* Licenter;

19 In ſpiſſitudine verborum non remittet transgreſſio; at ſubſtringens labia ſua, maturitatem præſtat.

20 Argentum lectiſſimum eſt lingua juſti: cor improborum inſtar ramenti, *ſcoriæ*.

21 Labia juſti paſcunt quam multos; & per vecordiam macerati emoriuntur ſtolidi.

22 Be-

19 ברב דברים לא יחדל פשע וחושך שפתיו משכיל׃

20 כסף נבחר לשון צדיק לב רשעים כמעט׃

21 שפתי צדיק ירעו רבים ואוילים בחסר לב ימותו׃

22 ברכת

ter; quum מכסות in *Plur. fœmin.* dicendum fuiſſet. Alii II. continenti filo, *tegens odium labiis mendacii; & proferens infamiam*; uterque *ſtolidus eſt.* Inſertio parum apta: & par nimis diſpar, quam ut uno titulo notetur. Concinnius III. plurimi; *tegens odium, labiis* eſt *mendacibus; & qui profert infamiam, ſtolidus eſt.* Duo vitia; duo tituli. שפתי שקר *Labia fuci* rectius convertas; pro *homine fucato*, vel *fucatis labiis prædito*; nam שקר *falſitas, mendacium*, deſcendit a *colore rubro* qui ſub شقر *Arabum* aſſervatus. Ita שפת שקר *Labium fuci*, pro *homine ipſo*, *Pſ.* 120: 2. Videtur hic depingi homo *fictus*, *veterator*, omni *calliditate* & *aſtutia percoctus* in genere vitiorum; *Antipodem*, ut ſic dicam, agens כסיל *ſtolide elumbis*, & *inertis*; prout ſane tales *odii velandi*, & *celandi*, dexterrimi ſunt *artifices*. Huic veteratorio artificio oppoſitum הוציא דבה *infamationem educere in publicum:* ſive *obtrectatione graſſari.* Eſt elegans formula, qua pingitur *os venenatum*, *cujus Lingua*, *Scorpionum more*, *formidoloſe aculeata*, *ſemper in ictu ſit*, & *virus ſpargere meditetur.* Sic *Arabes* dicunt دبت عقاربه *repunt ejus Scorpiones*; hoc eſt, *maledicentiis*, & *virulentis diffamationibus graſſatur.* Eandem vim Radici דבב, ejusque ſoboli דבה ſubjectam fuiſſe, alibi evictum, infra ad *Cap.* 25: 10. plenius reddetur. הוא כסיל cum *emphaſi* poſitum, *plane ſtolidum* affert; iſta nota inſignite inurendum.

Vſ. 19. Vox רב *ſpiſſitudo*, hic *multitudinem ſpiſſam* ſignat. יחדל *remittet*, ad *Originem* expreſſum, quæ eſt *flaccuit.* חושך *ſubſtringens labia ſua*, item ex *Origine*, inferius exponenda. משכיל *maturitatem præſtat*, ſupra jam declaratum.

Vſ. 20. Splendidæ figuræ. Prior *Linguam juſti* comparat *Argento lectiſſimo*, unde omnis *fæx* & *ſcoria* excocta. Hæc in ſeq. colo intenditur ſub vocula מעט, quæ ex Origine τὸ ψιλὸν ſonans, quod *radendo teritur*, & *tenuatur*, paſſim quidem *metonymice* occurrit pro *parum quid*, nec tamen propterea proprietatem *ramenti* dimittit; quod hic pro *ſcoriis* & *fæcibus* poſitum, ſeries ita ſuadet, ut facile perſuadeat. Grave dictum, *Cor improborum* eſſe *meras ſcorias.* Emblema tritum in ſacris. Vide *Prov.* 25: 4. *Pſ.* 119: 119. *Jeſ.* 1: 22. כספך היה לסיגים *Argentum tuum in ſcorias extitit.* Adde *Jer.* 6: 28--30.

Vſ. 23. Multis hic arriſit; *velut jocus eſt ſtolido, facere ſcelus: & ſapientiam viro intelligentiæ:* nempe, *exercere jocus eſt.* Vel etiam, *& ſapientia viro intelligentiæ*, eſt כשחוק *ſicut jocus, ludus; res facilis; læta* &c. Primo adſpectu ſatis videtur rotundum; ſed unguem exploratorem non ſuſtinet: nam illud כשחוק valet in priori membro, haud dubie, *ſicut ludicrum quid*; neque *luſus* ille *jocusque* improbiſſimus, quo *ſcelera* elevantur, & nihil ponderis ac momenti habere judicantur, ad *ſapientiæ officia* ac *munia* ſe transferri patitur. Si dicas שחוק in priori colo *malum* ſonare, in poſteriori *bonum*, vi-

Digitized by Google

22 ברכת יהוה היא תעשיר ולא יוסף
עצב עמה :

23 כשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה
לאיש תבונה :

24 מגורת רשע היא תבואנו ותאות
צדיקים יתן ;

25 כעבור

22 Benedictio Jehovæ, illa opulentat: & non addit ſtringentem cum ea dolorem.

23 Veluti luſus eſt ſtolido patrare facinus: at frenatio *adeſt* viro prudenti.

24 Formido improbi proveniet ipſi; (proventu largo intrabit) & deſiderium juſti *eſt*, *quod* dabit.

25 Ve-

vitioſam & claudam effeceris ſententiam. Commodius, nec tamen ſatis plenum, quod *Mercero* itemque *Cocc. Gejer.* aliis, placitum; *at ſapientia viro intelligenti*; ſcil. *adeſt*, eum *a ſcelere deterrens*; ne illud *luſum jocumque* putet. Hoc intendi, dubio vacat: ſed completius & expreſſius fuerit, ſi *frenationem* illam huc admoveamus, quam *Vſ.* 13. hujus *Cap.* Themati noſtro ſubjectam vidimus. Specialius adhuc حكمة חכמה *compacta revinctio* deſignat *annulum ferreum*, *qui ori equino injicitur*, *ejusque mentum ſubcingit.* Hinc *Zobair*, vetus Poëta, apud *Gjeubar.*

القايد الخيل قد حكمت
حكمات القد ۞

Ductans equos, qui compactius revincti frenis.

חכמה *compactionem ſapientiæ*, & *compactionem freni*, ſub unam vocem conſediſſe, nemo emirabitur; ſi *Linguarum* ubertas & copia adſpiciatur. Sed hæc alias.

Vſ. 24. Satis frigidum, quod dari ſolet, *Metus improbi ipſe eveniet ei*; & *deſiderium juſtorum dabit.* Suppletur *Deus*, inſertione haud plauſibili ſane. Accedit, quod hi ſenſus ſic enunciati, quantumvis in ſe veri, nihil tamen habeant, vel acuminis, vel condimenti, quo ſententioſa dicta exſpergi debent. Geminum effloreſcet lumen, & ornamentum, ſi mecum convertas, *Formido improbi*, *ipſa proveniet illi*, copioſo proventu convehetur; *& deſiderium juſti dabit*: nempe *meſſem*, vel *vindemiam uberrimam.* Sunt uſus ſignatiores, in interiore *Linguæ* ſinu reconditi. בוא *venire*, *intrare*, in *proventu* abſolute frequentatum, vel ex derivato תבואה pateſcit, quod *agri proventum in borrea intrantem* denotat. Verbum ita occurrit *Hagg.* 1: 6. *Seminaſti multum*, & הבא *intrare facis parum.* Iterum 2 *Sam.* 9: 10. הבאת *proventum feceris intrare.* Mitto alia, paſſim obvia. Alterum נתן *dare*, plenius eſt נתן פרי *dare fructum*, ut *Pſ.* 1: 3. *Lev.* 25: 19. & 26: 4. Omitti etiam poteſt *fructus*: ut *Prov.* 12: 12. *Radix Juſtorum dabit.* Primi ibi Interpretes tenent, quod hic quoque tenendum eſſe, dignitas ſancit ſententiæ, genuinum ſuum decus ſic demum exerturæ. Ad clariorem conſpectum obſervo *primo*, *Formidinem improbi* conſiderari tanquam *ſemen* infelicitatis futuræ, quod pectori male ſibi conſcio incluſum, tandem aliquando erupturum ſit, & *infauſto proventu* improbos obruturum. *Secundo*, תאוה *deſiderium juſtorum*, qui ſe *rigidos virtutis ſatellites* præſtant, videtur quidem hominibus huic ſeculo addictis *vanum*, *vacuum*, *ſterile*, quum ſpretis cupiditatibus, omnes ſuas ſpes opesque in futurum ſeculum reponunt: neutiquam tamen votis excident, fundus illorum haudquaquam mendax reperietur; ſed quantumvis *ſemina* illa tardent, neque tam cito eniteſcant, *dabit* tandem, *dabit* feliciſſima illa *Radix*; atque copioſiſſima meſſe ſinum eorum complebit. Patiuntur quidem duo hæcce membra alios adhuc explicatus, præſenti quoque ſeculo accommodatos; nemo interim jure negaverit, ſenſus, quos expoſui, præcipuos eſſe, ſub quibus & alii facile poſſint ſubordinari.

N *Vſ.* 25.

25 Velut tranſierit turbo raſor, ſane nullus eſt improbus: at juſtus fundamentum æternum.

26 Ut acetum dentibus, & ut fumus oculis: ita tardator mittentibus ipſum.

27 Reverentia Jehovæ addit dies: at anni improborum curtabuntur.

28 Spes lenta juſtorum, lætitia *erit:* at exſpectatio improborum peribit.

29 Mu-

25 כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם׃

26 כחמץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחיו׃

27 יראת יהוה תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה׃

28 תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים תאבד׃

29 מעז

Vſ. 25. Anceps imago *turbinis.* Sunt I. qui ipſum *improbum* eo expingi velint, quem ad breve tempus *deſævire* patiatur Deus in terris; verſione hunc in modum concinnata: *ſicut tranſit turbo*, *ſic non erit improbus* &c. Particulam copulativam per *ſic* reddi, nil habet inſolens. Figuratio ad *tyrannos*, & *violentos veritatis hoſtes* ſeſe ſic reſtringeret: atque tum *juſtus fundamentum æternum*, ad *ſtatores religionis* ac *virtutis*, quorum gloria perennatura ſit, commodiſſime referri poſſe videtur. Habet interpretatio iſta, quod aſſenſum ferme eblandiatur. Non minus tamen ſpecioſa illorum II. ſententia, qui *turbinem* accipiunt pro *exitio divinitus immiſſo:* quo *improbi e* terris *extirpentur.* Hoc adſpectu ſtruas licet, *Quum turbo tranſierit*, *tum non eſt improbus:* licet quoque, *Quaſi tranſiiſſet turbo*, *ſane non eſt improbus:* ita *e terris everritur*, *ac ſi turbo eum raſor averriſſet.* Succinit, *& juſtus fundamentum æternum;* quem nulla quatiat, nedum eradat, procella: ſed qui *imbres*, *flumina*, *tempeſtates*, eduret inconcuſſus, atque evincat. Sic enitere incipit *Allegoria* ab ipſo Domino *Matt.* 7: 25. omnibus ſuis coloribus illuminata; in qua pedem figo.

Vſ. 26. Aliquid lucis figuris hiſce adfundere poterit *Origo* vocabuli עצל *piger*, *ignavus*, *deſidioſus:* ita dictus a Themate עצל, عصل, quod ut *Arabibus*, ita *Hebræis*, haud dubie valuit *torqueri*, *intorqueri.* Inde *deſidioſus* & *tardator*, quaſi στραγγεύων· nam & *Græcis* στραγγεύειν *metonymice* eſt διαβάλλειν, σὺν δίνῃς πορεύεσθαι· ut *Heſych.* in voce; nec non in τελψημμερεῖν, quod per στραγγεύεσθαι & παρέλκειν τὰς ὥρας declarat. Conſimiliter in *Camuſo* التعصيل الابطاء *interqueri*, vel *intorquere ſe*, eſt, *tardatorem agere.* Item الاعصل المعوج الساق *intortus* אעצל *dicitur abſolute*, *cui crus retortum.* Idem عصل, ejusque *ſororium* عضل, ſe præbet quoque alia *metonymia* ad *torſionem*, *vexationemque moleſtiſſimam:* quo pacto *intortus tardator*, graviſſima *moleſtia torquere* dicetur ſuos Dominos, haud ſecus ac *dentes torquet acerbitas immatura;* oculosque *vexat* ac *intorquet fumus amarulentus.*

Vſ. 28. Iterum aliquid interioris elegantiæ reconditum, quod *Origo* vocum תוחלת & תקוה aperiet. Sunt quidem *Synonymæ;* ſed ita tamen, ut *ſua* cuique *virtus* ſubſit, ac *nativa proprietas:* ut quum *ſpem* & *exſpectationem* dicimus; quibus utique *privum* quid & *ſuum*, ſecundum *Originem.* Teneatur ergo in תוחלת *ſpes lentior*, eademque *tenaciſſima;* in תקוה *expectatio promtior* & *expedita;* & cum gratia lucem acceſſiſſe ſentietur.

Vſ. 29. Bifariam accipitur poſterius colon. Plurimi I. ἀπὸ κοινοῦ dant, *& conſternatio eſt operantibus vanitatem* דרך יהוה *via Domini;* quaſi ea *terrorem incutere* dicatur, partim per *ſanctitatem*, quam abhorrent, partim per *ſanctiones pœnarum* adverſus transgres-

Digitized by Google

29 מעז לתם דרך יהוה ומחתה לפעלי און :

30 צדיק לעולם בל ימוט ורשעים לא ישכנו ארץ :

31 פי צדיק ינוב חכמה ולשון תהפכות תכרת :

32 שפתי צדיק ידעון רצון ופי רשעים תהפכות :

29 Munimentum integritati via Jehovæ; at dejectio atterens tractantibus vanitatem.

30 Juſtus in æternum non nutabit: at improbi non habitabunt terram reclines.

31 Os juſti perennem germinabit ſapientiam: at lingua everſionum exſcindetur.

32 Labia juſti callent gratiam: at os improborum, ſubverſiones *meræ*.

greſſores, ad quas cohorreſcunt. Alii II. ſine iſta repetitione, *at conſternatio operantibus vanitatem*; id eſt, *non habent munitionem, arcemque*, in quam ſeſe recipiant, *ſed in perpetuo terrore verſantur*, male ſibi conſcii, atque extrema quæque metuentes. Adjectum a Doct. *Gejer.* opponi *munimentum*, & *conſternationem*, quod *ſicut ſinceri Numinis cultores habent pro præmio robur inexpugnabile*, ſic *ſcelerum ſectatores nil niſi contritionem perniciemque extremam expectandam habeant.* Hæ poſtremæ expoſitiones magis reſpiciunt *finem*, & *exitum*, quam *præſentem conditionem*; quæ tamen hinc abeſſe nequit: ob quam potiſſimum rationem, in priorem illam a plerisque diſceſſum. Non feciſſent, ſi ſub oculis habuiſſent admirabile illud *lumen*, & *acumen* ſententiæ celſiſſimæ, quod emergit III. ex geminata potentia vocabuli מחתה *deſtructionem* ſimul, ſimul *conſternationem* nunc amplectentis. Hanc *Vſ.* 15. hujus *Cap.* adſtruxi. Ex loco *Jer.* 48: 1. ibidem adducto liquet quoque, מעוז *arcem munitam*, & מחתה *deſtructionem friando attritam* directe inter ſe opponi poſſe. Sic poſterius hocce expingere poterit *conditionem fortunæ*, quæ quidem *extus* forte *ſpecioſa* ſit, & *invictum robur* mentiatur, ſed quæ *intus exeſa*, *extrita*, ac *confriata* veluti, omni momento *ruinam* meditetur, *mentem* quoque poſſeſſoris ſui *dejecturam*, atque *conſternaturam.* Habes completiſſimam imaginem, qua quid פעלי און *operantes vanitatem* omni ſuo molimine conſequantur, ad vivum repræſentetur. *Potentia* eorum omnis nil aliud, quam מחתה *ruinoſa moles*, cujus *fundamenta* & *firmamenta* omnia, eo ipſo, quo eriguntur, collabaſcunt. *Opes* & *Divitiæ* item, nil niſi meræ *ruinæ*, gravi mox lapſu *obruturæ.* Par ratio reliquorum, ob quæ caput attollunt, & in quæ confidunt, ac recumbunt, quibus תם *integritas* haud arridet pro מעז *arce*, in qua ſpes opesque ſuas omnes reponant.

Vſ. 31. Uſum pervenuſtum verbi ינוב illuſtrabit nobis *Jeſ. Cap* 57: 19. ubi ניב שפתים *germen labiorum*, non ſimpliciter eſt, id *quod loquela editur*, ac *profertur*; ſed *ſalubris* illa, *ſucco* gratiæ *vegeta*, quæ ex *radice viva*, repetitis identidem vicibus, *propullulet.* Hanc vim *Arabes* ſub ſuo נוב ناب aſſervarunt; indeque مال نايب *opulentia germinans* veluti, & *ſtatis vicibus* quotannis *excreſcens.* Sic *Pſ.* 62: 11. חיל כי ינוב *opulentia quum germinabit*, *perenni* illo, quem indicavi, *vigore.* Vides quo fundamento *perennem germinabit ſapientiam* in verſione expreſſerim: & quantam figuratio iſta cum dignitatem adferat, tum ubertatem.

Ibid. Metaphoram continuat, *Et lingua ſubverſionum exſcindetur.* Intellige *ſubverſiones* iſtas *veritatis*, *virtutis*, *religionis*, quas ſub hac voce indicavi ad *Cap.* 5. In תכרת ſe exerit graviſſima Emphaſis, ex uſu ſpeciali *exſcidium internecivum* importans, quo *domus* aliqua *nullo ſuperſtitite eraditur* atque *deletur.* Hinc explananda formula, *exſcindi e ſua gente*: & *exſcindi ex Iſraële.*

*Vſ.*32. Abruptior *ſyntaxis* utriusque membri. Prius, *Labia juſti norunt*, *callent*, *gratiam*, valet, *proferunt quæ Deo hominibusque*

Digitized by Google

CAPUT UNDECIMUM.

Verſ. 1 Bilances doloſæ abominatio Jehovæ: at pondus integrum, approbatio ejus.

2 In-

Verſ. 1 מאזני מרמה תועבת יהוה ואבן שלמה רצונו :

2 בא

grata; quæ *Veritati*, *Virtuti*, *Religioni* ſint conſtabiliendæ, ac propagandæ. Hoc ad *Col.* 4: 6. eſt λόγος ἐν χάριτι. qui poſſit δοῦναι χάριν τοῖς ἀκούουσι ad *Epheſ.* 4: 29. Poſterius vulgo datur; *& os improborum novit perverſitates.* Intendetur, ſi dederis; *callet everſiones*, *ſubverſiones.* In *ſubvertendis fundamentis* & *firmamentis Religionis*, *Virtutis*, omnisque adeo *juſti* ac *boneſti*, eſt *exercitatum.* Adhuc vehementius fuerit, *& os improborum ſubverſiones meræ.* Id unice ſtudet. Id molitur. Nil callet aliud. Confer, quæ ad *Cap.* 6: 14. latius.

AD CAPUT UNDECIMUM

NOTÆ.

Vſ. 2. Non valde expeditus ſenſus, utrique membro ſubjungi ſolitus. Prius ita effertur, *Quum venit ſuperbia*, *etiam venit ignominia.* Id exponitur, *ſuperbum* nil niſi *ignominiam lucrari*, & *contemtum* aliorum; vel etiam *provocare* in ſe *iram* Numinis, & *pœnam ignominioſam.* Poſterius ſic redditur: *At cum modeſtis eſt ſapientia.* Hoc quum ſupplemento egeat, adjicitur, *per quam evitent* partim *hominum contemtionem*, partim *juſtam* Dei *pœnam.* Non valde hæc rotunda; & קלון *ignominia* iſto adſpectu minus concinne opponi videtur *ſapientiæ* חכמה. Rotundius pleniusque exibit, *intret tumida ſuberbia*, *& intraverit inuſtio notæ: at cum modeſtis eſt frenatio ſapientiæ.* בא *intrare*, ſpeciali uſu, pro *intrare in conſeſſum*, *in conſortium*; זדון *tumor ſe efferens*, & *effervefcens:* ſecundum Originem; jam eſt ipſe *tumidus*, & *ſuperbus.* Tali homine *intrante*, ſimul *intrat* קלון *inuſtio notæ*; non jam *paſſive*, in ipſum recidens; ſed *active*, quam ipſe aliis adſpergit, iis *illudens*; in omnesque cum ſupercilio & faſtu inſultans; quod hic expreſſum gravi vocabulo *notæ inuſtæ*, qua quaſi omnes *proſtituere* geſtiat inſolens, ſibique ſoli placens, mortalis. Hanc *activam* potentiam exerit vox קלון parili in argumento *Prov.* 22: 10. *Expelle ſannionem*, *ceſſabitque contentio & inuſtio notæ.* Eadem poteſtas *Cap.* 9: 7. *Caſtigans ſannionem lucratur ſibi* קלון *illuſionem*, quæ *notas* adſpergat, & *inurat.* Effreni iſti impotentiæ jure meritiſſimo opponitur חכמה *frenatio ſapientiæ*, ſecundum *Originem* & uſum illum reſtrictiorem, quem ſupra indicavi. Huic *magnæ* & *forti virtuti* reſpondet quoque vocabulum צנועים quod *modeſtos*, & *ſummiſſos* deſignans, proprie ſonat *ad* omnem *moderationem exaſciatos* quaſi; a *Themate* deperdito צנע صنع, quod apud *Arabes* conſervatum, valet *aſciavit*, *aſciando paravit*, *aptavit*.

2 בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה :

2 Intrat tumida inflatio, & intrat inuſtio notæ: at cum modeſtis Sapientia.

3 תמת ישרים תנחם וסלף בגדים ושדם :

3 Integritas æquorum deducet eos: at lubricitas prævaricantium ſane vaſtatio eorum.

4 לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות :

4 Arcem non præſtat opulentia in die efferveſcentiæ: at juſtitia eripit ex morte.

5 צדקת תמים תישר דרכו וברשעתו יפל רשע :

5 Rectus rigor integri complanat viam ejus: & in improbitate ſua turbulenta cadit improbus.

6 צדקת

6 Te-

vitque. Ejus *Part. Præſ.* צונע صانع eſt *artifex, opifexque,* quaſi *aſciator:* ut *paſſ.* צניע صنيع eſt *arte factus,* quaſi *exaſciatus:* ſpeciatim فرس صنيع *equus bene exercitatus,* & *ad ſubmiſſam freni patientiam ſubactus.* Conſimiliter صنع فرسه *aſciavit equum ſuum,* eſt *probe exercuit,* & *freno patiendo aptavit.* Hinc jam plenius adhuc, planiusque, enitet, *Et cum aptatis freno, eſt frenatio.* Illuſtris figura pulcherrimum quoque conſpectum aperit *Mich.* 6: 8. *Quid a te requirit Dominus? niſi exercere æquitatem, & amare benignitatem,* והצנע לכת עם אלהיך *& freno temet ſubmittere eundo cum Deo tuo.* Interpretes, *modeſtum te præbere.* Rem viderunt, ad rei colorem decentiſſimum penetrare non potuerunt.

Vſ. 3. Inter Radices, quarum fluctuat atque circumagitur poteſtas, eſt סלף, quæ plerisque valet *pervertere*; aliis, poſt *Coccej. intricare*: cum *Forſt.* iterum aliis *contorquere,* & *deflectere:* aliis denique aliud, pro arbitrio, quo quisque ſibi quod aptiſſimum judicabat, adſcivit. Nos firmo & ſolido nixi fundamento *Dialecti,* ex *Arabum* سلف infra adſtruemus vim *lubricandi*; indeque nunc promimus *lubricationem prævaricantium;* oppoſitam *integritati* eorum qui *æquitatem* obſervant. Hæc ut cultores ſuas *plana, æquabili, recta via deducit,* atque *in tuto locat;* ita *prævaricatores,* & *perfidi,* dum *lubrico* corde *lubricos* circumferunt *greſſus,* in præcipitia deferuntur, atque evaſtantur. Pro ושדם *Maſora* ſubjecit ישדם *vaſtabit eos;* ex *fut. Kal.* Anſa Criſeos gemina: altera quod *Waw* onerare videretur ſententiam; altera quod *aff.* ם per *Tzeri* magis verbo conveniat, quam *Nomini.* Atqui & ם ita ſe *Nominibus* quoque agglutinandum præbet: & copula *Waw* nunc ornat ſenſum, ejusque nervum intendit; per *ſane* reddita. Sic exit, *& lubricatio prævaricantium ſane vaſtatio eorum.* Nil conciſius completiusque ſimul.

Vſ. 4. De nativa vi, & potentia, verbi הועיל; nec non הציל, quod ei reſonat, ad *Cap.* 10: 2. luculenter actum. Eſt idem utrobique ſententiæ pondus; niſi quod hic generatim de הון *opulentia* enuncietur, quod ſupra de *Theſauris improbitatis* reſtrictius. Plura addere, ſupervacuum.

Vſ. 5. Pro *juſtitia integri dirigit viam ejus,* ad *Originem* verborum צדק & ישר expreſſi; *rectus rigor integri complanat viam ejus.* Id ſenſum efficit rotundiorem, uberioremque, cum manifeſta alluſione ad *recto-rigidum* illud, quod in *vias* quoque quadrat. Specimen luculentiſſimum offert *Jeſaj.* 26: 7. *Iter recto-rigido complanationes ipſæ: planus orbitam recto-rigidam elibras;* ישר מעגל צדיק תפלס. Poſſis quoque, *planus orbitam recto-rigidi elibras;* ut צדיק *neutro* ge-

Digitized by Google

6 Tenor rigidus æquorum eripit eos: & in vaſta cupiditate prævaricantes viſcantur.	6 צדקת ישרים תצילם ובהות בגדים ילכדו ׃
7 Quum moritur homo improbus perit expectatio ejus; etiam ſpes tenax dolentiſſime diſperiit.	7 במות אדם רשע תאבד תקוה ותוחלת אונים אבדה ׃
8 Juſtus ex anguſtia expeditur: & venit improbus in locum ejus.	8 צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו ׃
9 Ore Hypocrita ſocios ſuos corrumpet; & per cognitionem juſtorum expedientur.	9 בפה חנף ישחית רעהו ובדעת צדיקים יחלצו ׃
10 Quum	10 בטוב

genere concipiatur, τὸ δίκαιον afferens, atque differat a צדיק in priori colo τοῦ δίκαιον ſignante. In poſtremo quoque membro noſtri *Verſ.* alluſum videtur ad *primarium* illud *turbulentiæ* & *turbulenti*, quod in רשעה *improbitate*, & רשע *improbo* reſidere, nemini ignotum.

Vſ. 6. Reddi ſolet; *Juſtitia rectorum eripit eos; & in pravitate prævaricantes capiuntur.* Completa ſententia, in qua nihil deſiderari poſſe videtur. Eſt tamen in receſſu Linguæ, unde haud exiguum decus accreſcat. In צדקת ישרים primo alluſum iterum ad *Originem recti rigoris*, & *complanatæ æquitatis*, ad cujus normam vias ſuas dirigunt juſti, *inoffenſo* procedentes *pede*, atque ita omnem *laqueum* evadentes. Secundo הות, *Cap.* 10: 3. luce perfuſum, offert *vaſtam cupiditatem in quam* usque & usque *ſidatur:* offert item *foveam profundiſſimam*, & *barathrum* unde emergi nequeat. Inde ſubnatam vim *cupiditatis*, in quam mens peſſum eat, ibidem inſinuatum, productis quoque, quæ ad graviſſimam iſtam *Originem* alludant, exemplis. Id & hic factum, ut res ipſa arguit, ita evidentiſſime oculis ſubjicit illud ילכדו *capiuntur*, proprie *viſcantur*, *viſcato nexu detinentur*, atque *in perniciem implicantur*. Nempe in *foveis profundioribus retia* tendi ſolent *viſcata*, quibus *feræ ineſcatæ capiantur*. Vide *Pſ.* 9: 16. *Eſech.* 19: 4. &c.

Vſ. 7. Obhæretur ad voculam אונים in poſteriori colo: nam & *vires* notat, *facultatesque*; & *vanitates*; & *dolores*. A *viribus* I. plurimi, *etiam ſpes validiſſima periit*. Afſini ratione alii II. *ſpes facultatibus & opibus fortunæ ſubnixa*. Alii III. cum *Cocc. ſpes vanitatum periit*. Aliis iterum IV. *vanitates* ſunt *homines vani & iniqui*, quorum *ſpes* dicatur *decolare*. Liceat & mihi conjecturam exponere a ſignificatione *dolorum*. Inde exſculpo, *etiam ſpes tenacior dolentiſſime periit*. Connecto אונים אבדה *doloribus periit*, pro *dolorificis modis*; ex elegantiore *Hebraiſmo*, quo *plurale ſubſtantivum* ita reſolvi ſolet. Sic *Thren.* 1: 9. *Zion* פלאים תרד *miraculis deſcendit*, id eſt, *modis mirabilibus* & *ſtupendis*. Iterum *Jeſ.* 3: 4. *Dedi pueros principes eorum* ותעלולים ימשלו כם *& puerilitatibus imperant iis.* νηπικῶς, *modis puerilibus*, ac *facinoroſis*. Speciatim ὠδῖνας *dolores partus* conſignat; ut *Gen.* 35: 18. in בן אוני *Ben-oni:* unde ſententioſius adhuc emergeret, *tanquam doloribus parturientis periit*, & *expiravit.* Id ita explicari poteſt, *omnem expectationem hominis improbi*, atque adeo *tenaciſſimam* quoque *ſpem* ejusdem, *ad mortem exſpirare ſummo* cum *cruciatu*, ac veluti inter *tormina parturientis.* Appoſitum & grande dictum; quod nativo diſcrimine vocabulorum תקוה *exſpectatio prompta*; & תוחלת *ſpes lenta* ac *tenax* ſuſtinetur. Nempe improbus *inani ſua expectatione*, & *ſpe tenaci tumens*, inducitur tanquam *uterum gerens*, & *prægnans fœtibus imaginationis*; quos dum eniti conatur, Mors intercipiat, atque extinguat dolentiſſime. Confer aſſimilem figuram *Job.* 11: 20. *Expectatio improborum* מפח נפש *crepatio animæ.* Nec abludunt no-

10 בטוב צדיקים תעלץ קריה ובאבד
רשעים רנה׃
11 בברכת ישרים תרום קרת ובפי
רשעים תֵהרס׃
12 בז לרעהו חסר לב ואיש תבונות
יחריש׃
13 הולך

10 Quum ubertate (felicitate) gaudent juſti, exultat civitas: & quum dispereunt improbi, tinnula jubilatio eſt.
11 Per benedictionem rectorum extolletur civitas (celſa erit:) & per os improborum deſtruetur.
12 Qui contumelia raptat proximum ſuum, deſtitutus eſt corde; at multa prudentia præditus ſurdum & mutum aget.
13 Qui

notæ formulæ *concipere injuriam*, & *parere vanitatem*. Nihil interim in re mihi adhuc dubia aſſevero.

Vſ. 9. Minus plana ſententia. *Per os Hypocrita corrumpit ſocium ſuum; & per ſcientiam juſti eruuntur.* Id ita I. declaratur; *Hypocritas* etiam *amicos* ac *ſodales* blandis *verbis corrumpere*, ſed *juſtos* ſibi *per ſcientiam* ſuam *cavere* a fuco & veneno fictæ illius amicitiæ, atque *ex corruptelis* illis *ſeſe expedire*. Sunt II. qui hæc applicent *ſimulatori* ac *delatori*, ficto ſermone *proximum* ſuum *perdenti* in judicio, atque *in periculum capitis implicanti*: unde *juſti*, i. e. *innocentes*, *per ſcientiam* judicum, ac *ſolertiam* in artibus illis detegendis, *expediantur*. Utrumque laborat. Tentemus ergo III. *Ore ſuo Hypocrita corrumpit*, perdit, deſtruit, occidit, *proximum ſuum*; & *ſcientia juſtorum eripiuntur*, nempe *proximi ejus*, atque *ex perditionis* & *mortis laqueis eruuntur*. Sub ישחית complector *corruptionem doctrinæ*, *morum*, *animæ* ipſius, *Linguæ peſtilentis contagione infectæ* & *enectæ*, tanquam a *graſſatore* qui *Ore ſicas vibrare* & *venena ſpargere* ſoleat. *Salutarem* contra *medicinam ſpirant juſti*, *quorum ſcientia*, & *veritatis* ac *religionis ſtudio ardentiſſimo*, *peſtibus* iſtis *occurratur*; atque *animæ* multorum *ex publica* illa *corruptione eripiantur*. Offendere nequit יחלצו *eruuntur*, in *plurali* enunciatum poſt ריע *proximum*, quod *Collectiva* virtute auctum haud dubie, ſuo jure *numerum majorem* traxit.

Vſ. 12. Non ſatis liquet, quo ſenſu adſpectuque poſitum ſit יחריש; *ſilebit* vertunt, & referunt fere ad viri *prudentis ſedatam* illam *gravitatem*, qua *injuriis laceſſitus* eas *ne refutare* quidem dignetur, ſed contra *alto* eas *ſilentio* deſpiciat. Nobilis character; ſed eum hic expreſſum, magnopere dubitem. Multo minus admittere poſſum, quod nimis liberaliter ab aliis adjectum, virum *prudentem* pro *maledictis reddere benedictiones*. Hoc a verbo יחריש longius divertit. Nempe ſignat *obmuteſcere* nonnunquam, itemque *obſurdeſcere*; vel ad vim ſpeciei *Hiphh.* partim *mutum ſe facere*, partim *ſurdum*; pro locorum ſerie; plane ut κωφεύειν; & κωφὸς, apud *Heſych.* οὔτε λαλῶν, οὔτε ἀκούων, ἐννεός. Ut autem κωφὸς, a κόπτω *tundo*, *obtundo* deſcendens, ex *Origine* deſignat *obtuſum ſenſibus*, qua latitudine κωφεῦσαι iterum ἀναισθητῆσαι in *Heſych.* ſic thema חרש item primario valuit κόπτειν *tundere*; indeque cum reliquæ claſſes ſignificationum in *cudendo*, *ſculpendo*, *ſulcando* &c. effluxere, tum hæce noſtræ κωφοῦ *muti* & *ſurdi*, cui *Lingua* & *Aures* penitus *obtuſæ*. De *ſurditate* ſpeciatim *Mich.* 7: 16. & *Jeſ.* 35: 5. De *muto ſilentio* *Job.* 11: 3. & 41: 3. *Prov.* 27: 18. &c. Anceps *Pſ.* 28: 1. *Ad te Jehova clamavi*, *ne* תחרש *ſileas* alii, alii *ſurdus ſis*, alii *quieſcas*. Eſt haud dubie ipſum κωφεύειν ſupra pro ἀναισθητῆσαι, οὔτε λαλοῦντα, οὔτε ἀκούοντα, *ſimul ſurdum*, *ſimul mutum eſſe*. Eadem amplitudo *Pſ.* 39: 13. & 83: 2. & 109: 1. Item החריש *obtuſum ſe fecit*, pro *penitus ſurdum mutumque ſe geſſit* Gen. 34: 5. *Et Jacobus* החריש *altiſſimum tenuit ſilentium ac ſi ſurdus* & *mutus foret.* Conſimiliter *Gen.* 24: 21. *Exod.* 14: 14. 1 *Sam.* 10: 27. Habes fundum unde mea mihi verſio ſuccrevit, *at multa prudentia præditus ſurdum* & *mu-*

Digitized by Google

13 Qui incedit nundinator (obtrectator) revelat ſecretum: at fidus ſpiritu, velat negotium.

14 Quum nullæ ſunt gubernationes, corruit populus (cadit, occidit;) at ſalus in compactione ſpiſſa conſiliantis.

15 Quaſſando conquaſſabitur quia ſpopondit pro alieno: at qui odit manum depangentis, ſecurus *in plano* eſt.

16 Uxor

13 הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר׃

14 באין תחבלות יפל עם ותשועה ברב יועץ׃

15 רַע יֵרוֹעַ כי ערב זר ושונא תוקעים בוטח׃

16 אשת

mutum aget. Hoc ita explano: *nec aures patulas præbebit* obtrectatori, *nec Linguam ei ſuam commodabit*, ad *calumnias* iſtas *diſſeminandas* ac *propagandas.* Duo magna vitæ mala, quibus *famæ alienæ raptatio* in conſortiis hominum fovetur, & accenditur: partim quod *vacivis* non ſolum, ſed & *avidis auribus*, excipiantur illæ voculæ virulentæ; partim quod *ſcintillarum* inſtar *diſpergantur* a plerisque; ac quaquaverſum diffundantur. Utrumque cavebit איש תבונות *vir multa prudentia* adverſus iſtam *titillationem*, ut ſic dicam, *ſcabioſam*, ac *contagioſam*, *communitus.*

Vſ. 13. Adfine dictum. Venuſte non minus quam graviter *obtrectator* appellatur הולך רכיל *ambulans nundinator*, vel *nundinatione circumambulans*; atque ut *circumforaneus merces ſuas venditans.* Eſt *Proverbialis* quodammodo *formula*, quæ recurrit *Prov.* 20: 19. Occurrit quoque *Lev.* 19: 16. *Jer.* 9: 3. & *Eſech.* 22: 9. Thema רכל *nundinari*, *mercaturam exercere*; *circumferre merces*, hanc *ſecundariam* haud dubie *notionem* aſſumſiſſe videtur ex *primaria*, quam ſub رَكَلَ *Arabes* ſervarunt, unde مَرْكَل *via calcata* ac *frequens*; ſic dicta a رَكَلَ *quatere* terram *pede*, *calcare*, *diſcurrere.* Habes *Nundinatores* & *Circumforaneos* רוכלים vero nomine dictos. Habes quoque acceſſionem quandam gratiæ, & pro phraſi *proprie* accepta, & pro *improprio* ejusdem adſpectu. Ornat inſuper ſententiam verbum appoſitiſſimum גלה *revelavit*, *velo remoto oculis expoſuit*, prout *Nundinator merces ſuas revelat*, atque *explicat.* Opponitur *velare negotium*, ei *veſtem injicere* & *obvolvere.* דבר decenter nunc, pro *omni* quidem *negotio ſecretius habendo*, præſertim tamen pro *criminoſo*, & *minus boneſto.* Idem uſus in phraſi ערות דבר *Deut.* 24: 1. & 23: 15. ubi illa *Nuditas negotii* torquet Interpretes.

Vſ. 14. Gravem incutit ſcrupulum Colon poſterius, ſi ſic efferatur: *& Salus in multitudine conſiliatoris.* Suppleri quidem ſolet, *ſolidi* & *ſapientis*; ſed ita id quod *præcipuum* erat, extra contextum aſſumitur; & directius, rotundiusque fuiſſet, *in ſoliditate conſiliantis.* Hoc voluit vir naris emunctiſſimæ, *J. Bruinius*, ſenior, in notulis optimæ frugis, quibus *Proverbia Salomonis* ſermone *Belgico* edidit, & ornavit. Is ita mentem ſuam expreſſit: *in multitudine conſiliantis*, *eſt*, *poſtquam multum diuque rem perpendit. Quæ alii hic habent*, *mihi quidem*, *pace eorum*, *non videntur quadrare.* Et mihi, pace ejus, dicere liceat, id *ſenſui* ſic ſatis, *Linguæ* minus quadrare, quæ non patitur, ut רב יועץ *multitudo conſiliantis* ſic reſolvatur. Nos רב, *multitudinis ſecundariam* vim induiſſe ſupra aliquoties monuimus, a *primaria* illa *ſpiſſæ compactionis.* Ea hic unice quadrat, ſenſum concinniſſima brevitate rotundans. Vel invitiſſimis aſſenſum extorquere poterit ſententia ſic reddita *Cap.* 15: 22. *infringuntur vel ſubductiſſimæ rationes*, *quum nullum eſt ſecretum:* וברב יועצים *& in ſpiſſa compactione conſiliantium ſtabunt.* Si illuc inſeras, *in multitudine conſiliantium*, repugnantia conſeres; unde vel ſenſus communis, nedum politicus, reſiliat.

Vſ. 16.

Digitized by Google

16 אשרת חן תתמך כבוד ועריצים
יתמכו עשר :

17 גמל נפשו איש חסד ועכר שארו
אכזרי :

18 רשע עשה פעלת שקר וזרע צדקה
שכר אמת :

19 כן צדקה לחיים ומרדף רעה
למותו :

20 תועבת

16 Uxor gratia pollens prehendet gloriam; ut violenti prehendunt divitias.

17 Confovet ſuam ipſius animam benignitatem exercens: & ſuam ipſius carnem conturbat crudelis.

18 Improbus faciet operæ pretium mendax; at qui ſeminat juſtitiam, mercedem veram.

19 Firmum rigoris recti, ad vitam: at perſequens malum, ad mortem ſuam.

20 Abo-

Vſ. 16. Magni Interpretes ſimplici *copula* tenent, *Mulier gratia pollens tenebit gloriam; & violenti tenebunt divitias.* Hæc tam *disparata* quo pacto *comparare* ac componere nitantur, longum eſſet diſcutere. Mihi commodius viſum cum *Belgis* noſtris, aliisque, *ut.* Id ita explano. *Mulier*, quantumvis *tenera* ſit ac *debilis*, ſi *gratia* ac *virtute* præſtet, admirationem omnium ad ſe rapiet; tam *valide*, tam *potenter*; ut hac in parte contendi poſſit cum *violentis virorum*, qui aliorum *opes rapiunt invaduntque.* Non incommode, credo, dixeris; *Talis mulier graſſatur ad laudem & gloriam; prout violenti ad divitias graſſantur.* Dictum audax juxta argutumque: quod ſuſtinetur verbo gravi תמך, quatenus eſt *valido greſſu invadere:* vel *forti manu arripere ac retinere.* Particula *Et* loco *Ut*, ſententioſo ſtylo Orientis dicata eſt, atque effectum parit admirabilem.

Vſ. 17. Dictum pulcherrimum; in quo tamen magnopere variatur. Plurimi, *Bene facit animæ ſuæ vir benignitatis, & conturbat carnem ſuam, qui crudelis eſt.* Diverſo filo, & adſpectu, *Cocc. Bono afficit animam ſuam Vir Pius; & qui conturbat carnem ſuam, immanis eſt.* Hi in גמל attendunt ſimplicem ſignificationem *benefaciendi.* Ex altera auctiore *rependendi beneficium* ſatis ſpecioſe *Cler. Sibi beneficium rependit Vir beneficus; ſed qui crudelis eſt, carnem ſuam turbat:* ut prius idem ſonet quod hocce *Publii.*

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Uberius adhuc, & erectius, quod *Origo* ☞ גמל, ſuperius adſtructa, *Cap.* 4. miniſtrat, *Fovet animam ſuam Vir benignitatis.* Latiſſima ſententiæ ditio. איש חסד *Vir benignitatis*, ſignat *mitem, clementem, manſuetum:* ſignat quoque *officioſum, liberalem:* ſignat denique *Pium, pietati omni quam promtiſſimum*, atque *iſto* velut *ſucco virtutis vigentem.* Ei contrarius אכזרי *præfractus*, atque omnia officia *benignitatis, manſuetudinis, bonitatis*, ac *pietatis perfringens;* a כזר *violento impetu fregit, effregit, perfregit.* Prior ille *ſuam ipſius animam fovet*, id eſt, *eam blando quodam fotu veluti conſervat tranquillam*, ac *ſerenam; congerit* quoque *in eandem, quicquid in alios confert officiorum, beneficiorumque, largo* ad eum *fœnore redundaturum;* eumque *benedictionibus* Dei hominumque *cumulaturum.* Contraria omnia in אכזרי *effractore immiti, immani, violento;* qui omni hocce ſenſu *ſuam* ipſius *carnem conturbat.* Verbum עכר appoſitiſſimum huic ſedi, quippe quod oppoſitum *tranquillæ ſerenitati* adferat *conturbationem fæculentam.* Ita apud *Arabes* عكر eſt *turbidus & fæculentus fuit:* θολέω.

Vſ. 19. Nodi quid in vocula כן, variis notionibus aucta. Plerique, *ſic juſtitia ad vitam:* quemadmodum *Verſu* 18. præceſſit; cum quo hunc ita propiore nexu religant. Alii cum ſequenti membro copulant, *ſic juſtitia ad vitam, ut qui perſequitur malum, ad mortem.* Non favet *Syntaxis;* nec particulas כן ac ו ita ſtrui, tutum ſatis. Vocabulum

Digitized by Google

20 Abominatio Jehovæ, intorti corde: at acceptatio ejus, integri via.

21 Manu ad manum non impunitus erit malus; at ſemen juſtorum eripitur.

22 Monile aureum ad naſum porci, mulier formoſa, cujus receſſit ſapor.

23 Ter-

20 תועבת יהוה עקשי לב ורצונו תמימי דרך׃

21 יד ליד לא ינקה רע וזרע צדיקים נמלט׃

22 נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם׃

23 תאות

כן ex indole ſua *rectum* ſonat, vel potius *firmum.* Hinc *Cocc. Rectum juſtitiæ ad vitam.* Fortius adhuc fuerit, & figuratius, *Firmum recti rigoris*; i. e. *juſtitiæ*, ex *Origine*; cum alluſione ad *viam*, quæ ad *rigorem amuſſitatiſſimum* exacta.

Vſ. 21. Formula יד ליד *manus ad manum* negotium creat. Quanta ſint opinionum divergia, jam olim in *Animadvſ. Philol.* expoſui; atque calculum ita ſubduxi, ut *manu ad manum* valeat, *per poſteros*; & quaſi *jure ſucceſſionis*, atque *hæreditatis*, quod & يد *manum* appellitant *Arabes.* Id *jus hæreditarium* egregie quadrat etiam *Jeſ.* 56: 5. Grave ſchema, *jure hæreditario immunem non eſſe*; in quo & μείωσις, pro *culpæ* & *pœnæ obnoxium eſſe.*

Vſ. 22. Inſignita phraſis סרת טעם, ad cujus leporem non penetratum. *Arias* dedit *declinans discretionem.* Commodius *Merc. Carens ſenſu.* Alii, *deſtituta judicio*, vel *ratione.* Diverſius *Cocc. moribus abnormis*, exiſtimans טעם hic ſpeciatim denotare ἦθος, qui ſit ut *ſapor hominis.* Id proximum vero. טעם nunc *guſtum* ſignat, unde ſuperiores iſtæ verſiones ſubnatæ, quæ *guſtum* pro *ſenſu*, *judicio*, *ratione* ſumebant, nunc *ſaporem*, ut *Exod.* 16: 31. & alibi. Sic & *Arabibus* طعم utrumque amplectitur, magis tamen *ſaporem.* Hinc perbelle, *recedens ſaporis*; pro *cujus ſapor receſſit*: i. e. *inſulſa*, *vapida.* Eadem venuſtate *Pſ.* 34: 1. בשנותו את טעמו *quum mutaret ſaporem ſuum*, *in conſpectu Abimelechi.* h. e. *ſe faceret inſulſum*; ſive *ſtultum fingeret*; ut eadem phraſi extat 1 *Sam.* 21: 14. Multa & ibi varietas interpretationum. Genuina facies Linguæ ea, quam repræſento.

Vſ. 23. Eſt quod implicet, diſtrahatque, in ſenſu ſic expreſſo; *Deſiderium juſtorum tantummodo bonum: expectatio improborum excandeſcentia.* Id ita exponitur a plurimis; *Juſtos nil niſi bona & utilia ſibi aliisque deſiderare*: at *improbos mala* tantum & *noxia*; utque *furorem ſuum exerceant*, *expleantve*, Ad *pœnam improborum* trahunt alii, qui *nihil aliud expectandum* habeant, quam *excandeſcentiam* Numinis irritati. Alium conſpectum aperiet proprietas vocabuli עברה, a עבר *tranſiit* ripas flumen, *efferbuit cum tumore*, deſignans *efferveſcentiam tumidam*, & *ripas* quaſi *exeuntem.* Hoc quidem pro *graviſſima ira*, & *indignatione*, ſæpius ſe præbet; atque propterea non male per *excandeſcentiam* atque *furorem* ſuis in locis redditur. Poteſt tamen & alium uſum admittere, quo *efferveſcentia* valeat *impetum effuſiorem*, qui *ſe nullis ripis patiatur coërceri*, ſed *qui torrentis ritu feratur.* Hinc ſubnaſcitur, *Deſiderium juſtorum tantummodo bonum quid*, id eſt, *placitum*, *ſedatum*, *tranquille*, ut ſic dicam, *fluens*; *at expectatio*, cupiditas, *improborum*, quibus ab *æſtu turbulento* nomen, *eſt efferveſcentia* extra alveum quaſi *exæſtuans*, ſeque *torrentis more effundens.* Proponendum duxi: ita tamen ut ampliandum cenſeam. En aliud, quod his huc usque deductis ſe offert. *Terminus juſtorum tantum felicitas: expectatio improborum efferveſcentia.* תאוה non ab אוה ſed a תאו *terminavit.* עברה *efferveſcentia* iræ Divinæ, in quam ejus תקוה *promtiſſima expectatio* ſit terminanda.

Vſ. 24. Satis commode; *Eſt dispergens*, *& adhuc additur ei.* Plenius tamen videtur, *ſub-*

Digitized by Google

23 תאות צדיקים אך טוב תקות רשעים עברה׃

24 יש מפזר ונוסף עוד וחשך מישר אך למחסור׃

25 נפש ברכה תדשן ומרוה גם הוא יורא׃

26 מנע

23 Terminus juſtorum tantum felicitas: expectatio improborum, efferveſcentia.

24 Subſtantiam diſſipans *eſt* qui inſuper augeatur; & eſt qui ſubſtringat de opulentia, tantummodo ad raſam egeſtatem.

25 Anima benedictioni, (elargitioni,) dedita, opimabitur; & qui rigat, mox copioſius idem perpluet.

26 Qui

ſubſtantiam diſpergit quis; cui tamen ſuperadditur. Nempe יש proprie *ſubſtantivum* eſt, *ſubſtantiam ſolidam* conſignans. Qui liberalitate effuſiſſima *ſua omnia diſpergit* in pauperes, occulta Dei benedictione *opes* ſibi *accreſcere* & *accumulari* ſæpe experitur. Contra *ſubſtringens* מישר, *tantummodo ad penuriam raſam*; itidem occulta ſæpe maledictione *ad extremam paupertatem* redigetur. Torquet illud מישר, quod redditur fere, *præ quam rectum eſt*, *præ æquitate*. Id nonnihil languoris ſuffundit ſententiæ, quæ vigeret, ſi מישר ſignificare poſſet, *ex opulentia*. Eam virtutem noſtra vox exerit in *Dialecto Arabum*, ubi يسر proprie *planam æquitatem* notans, etiam pro *opulentia*, & *proſperitate* invaluit: itemque הישר ايسر *planare*, pro *opulentum*, *proſperum*, *felicem eſſe*. Hoc in *Animadvſ. Philologicis* tentabam juvenis, neque dum pœnitet. Anguſtiora quidem pomœria, quibus nunc res *Hebræa* conſtringitur, hanc vim nuſpiam tam diſerte offerunt. Ejuſdem tamen *fundus* in *via æqua* & *plana*, quæ ישר, continetur: oppoſita *aſperæ* & *iniquæ*. Jam vero uc *iniquitas* & *aſperitas fortunæ* ſe ultro dat ad *paupertatem* & *inopiam*; ita ex *æqua*, *commoda*, *facili complanatione*, proclivis tranſitus ad *opulentiam*, in qua *commode* & *facile* vivatur. Noti uſus *Latini* ſub his voculis, in eandem poteſtatem. Notæ etiam *facultates*, ex *facilitate* per contractionem ortæ. Si quem interim ſcrupulus teneat hac in parte; ei auctor ſim, ut potius convertat, *& ſubſtringens ab æquitate*, hoc eſt, *liberalitate æqua*, *ſimplice*, *facili ad donandum*. Sic 1 *Chron.* 29: 17. *Ego* בישר לבבי התנדבתי *in æquitate cordis mei ultro elargitus ſum*. Id ſententiam ſic ſatis forte explet; alterum tamen eandem cumulat, per ישר *opulentiam*, ad מחסר *raſam inopiam*, avara iſta *ſubſtrictione* revolutam.

Vſ. 25. Iterum commendatur *effuſa liberalitas*. Colon poſterius aliquid nodi nectit. In eo יורא multis viſum, per *metatheſin* poſitum eſſe pro ירוא, idque pro ירוה, tanquam ex *Pyhhal*, vel *Hophhal*; ut ſit, *& irrigans etiam ipſe irrigabitur*. Sic inducitur *Anomalia* parum firma, & tuta. Alii hac de cauſa יורה *Part. Præſ.* a ירה, *pluviam* notans, ita applicant; *& irrigans etiam ipſe pluvia erit*; id eſt, *largiter irrigabitur*. In *Lexico Cocc.* bifariam declaratur. *Nihil ſibi perdit*; *fluvii aquæ vivæ ex ventre ejus fluent*. *Vel*, *ipſe ſibi quoque eſt pluvia*. Hæret res, quam expedire conabor. Pulchra in *Paronomaſia* luditur verborum מרוה *irrigans*, & יורא *pluvia*; ſunt enim affinia literis רוה *rigavit*, & ירה *jaculatus eſt pluviam*. Luditur item in gradibus *ſignificationis*, quæ iiſdem ſubjecta. רוה uſurpatur plerumque in *rigatione ex rivo*; at ירה *copioſiorem* adfert *irrigationem* per *aquas pluvias*, *effuſioresque imbres*. Hinc jam ſplendeſcit jucundiſſimum ſententiæ decus. *Et irrigans*, *etiam ipſe pluvia conſtituetur*, *jaculatrix illa*, quæ non paucos agros irroret, ſed totas regiones largiſſime perfundere valeat. *Creſcent divitiæ largiter easdem erogando*; atque *ex fonte*, vel *rivo*, convertentur in *nubes* largiſſimam aquarum copiam vehentes, quæ *pluviam jaculatricem* jugiter effundere, ac ſufficere, queant. Vide tamen, an jam non mecum malis יורא in 3. *fut. Hiphh.* enun-

26 Qui comprimit frumentum, eum configunt univerſa natio: & benedictio in caput divendentis.

27 Qui mane veſtigat bonum, eruet complacentiam; & ſtudioſe quærenti malum, id proveniet.

28 Qui (tanquam in plano) ſecurus eſt in opulentia ſua, is ipſe cadet: & juſti ut ramus adſcendens germinabunt.

29 Con-

26 מנע בר יקבהו לאום וברכה לראש משביר׃

27 שחר טוב יבקש רצון ודרש רעה תבואנו׃

28 בוטח בעשרו הוא יפל וכעלה צדיקים יפרחו׃

29 עכר

ciare, *Et irrigans etiam ipſe perpluet copioſius.* Videtur certe & liquidius, & rotundius. Verbum noſtrum hac poteſtate auctum *Hoſ.* 6: 3. כמלקוש יורה ארץ *ut imber copioſe perpluet terram.* Quemcunque ſequaris adſpectum, habebis, quod cum ſtylo Orientis conjunctiſſimum. Specimina quædam ex *Haririo* apponam. *Conſeſſ.* 16.

لو كانوا الكرام حَيًا لكانوا
وابِلا ۞

Si Liberales pluvia ſint; at Hi quidem imber.

Hoc priori ſenſui favet. En quod poſteriori ibidem. الذي اذا نطق اصاب واذا استمطر اصاب *Qui quum loquitur, ſcopum ferit; & quum pluviam poſcitur, imbrem jaculatur.* Iterum *Conſ.* 18. قصد باب قبله مستمطرا عارض نَبّله *Contendit ad Portam Regis ejus, pluviam poſcens ex nube illius munificentiæ.* Et *Conſ.* 24.

يبين خُلّب برقه من صدقه
وَوَبْله من طشه ۞

Diſcernatur mendax ejus fulmen a veraci; & imber ejus a roratione.

Item *Conſ.* 26. شوبوب حِبايه يَكِف *effuſior imber donationis ejus defluit.* Et *Conſ.* 37. استمطر سحب النَوال *Pluviam depoſco nubes largæ donationis.* Agmen claudat hocce ibidem.

استنزل الريّ من درّ
السحاب
فان بلت يداك به
فليهنك الظَفَر ۞

Pete ut deſcendat rigatio ex largo fluxu nubium,
Quod ſi inde manus tibi commaduere; macte eſto victoria.

Vſ. 26. Aliis coloribus in eandem materiam inſiſtitur. *Comprimens frumentum*; & contra, *illud refractis* veluti *borreis & ſaccis erogans* in publicum, quinam ſint, ad *literam*, neminem fugit. Figuratus ſenſus ſimul offert *ſordidiſſime avaros*; & *Liberaliſſimos* theſaurorum ſuorum *Erogatores.* Verbum נקב *figere, configere*, eſt, *notis infamiæ compungere*, & *inurere.* Itemque *devovere* & *execrari.* לאום *conglutinatio*; a *Themate* Civitati *Hebrææ* reddendo لأم לאם *appactus*, *conglutinatus fuit*, notat *nationem conglutinatam*, & *fœderatam.* Hanc *Originem* hic alludi ſuſpicor, ut inſinuetur *fœderata* quædam in hoc ipſum *conſenſio*, atque *conglutinatio*, ut una omnium mente ac voce ſceleratiſſimum caput pronuncietur.

Vſ. 28. In verbo בוטח *ſecurus*, cui a *plano* nomen inditum, *Originem* ſpectandam eſſe, arguit ſubnexum יפל *cadet.* Sequens colon minus commode effertur; *& ſicut folium juſti*

Digitized by Google

29 עכר ביתו ינחל רוח ועבד אויל לחכם לב׃

29 Conturbans domum ſuam, hæreditatem cernet ventum; & ſervus *fit* craſſus dives ei, qui ſolide compactus eſt corde.

30 פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם׃

30 Fructus juſti arbor vitæ; & fœcundans animas ſolide ſapiens.

31 הן

31 Ec-

juſti germinabunt. עלה *ramum adſcendentem* deſignat; & quidem eum *proprie*, in quo, tanquam in centro, *vigor creſcendi* reſidet, quique propterea in arbore præminet, ac caput effert. In פרח *læta* & *luxurians* ineſt *germinatio*.

Vſ. 29. Abſtruſius. Variant opiniones circa *conturbatorem domus ſuæ*. Ad *Avarum divitem* trahunt multi, qui *familiam ſuam* omni *importunitate vexet* triparcus, durus, ſævus. Alii, contra, ad *dilapidatorem* referunt, qui ipſemet fundi ſui ſit calamitas, atque *familiam* ſuam *ad mendicitatem redigat*. Huc inclinatum, ob illud, *& ſervus* fit *ſtultus*, ſcil. *decoctor* ille, *ſapienti cordis*. Poſterior hicce ſenſus non quadrat ad τὸ ינחל רוח *Hæreditatem cernet ventum*, quæ in *avarum* nummorum *corraſorem* pleno jure expetit. Non ſubſcribo tamen priori interpretamento, ſed per *Conturbatorem domus ſuæ* intelligo Eum, qui *per fas*, *per nefas opes corradit*, atque ita בית *domum*, id eſt, *eminentiorem fortunam*, ſibi familiæque ſuæ extruere ſe autumat, dum interim nil aliud lucretur, quam *materiam maledictionis*, per quam in *ventum* abeant tandem omnes iſti theſauri: vel &, quæ *venti* inſtar erumpens, omnia avehat, atque everrat. עכר eſt θολόω *turbidum* & *fœculentum reddere*, ut عكر apud *Arabes*; quibus derivatum عكر *craſſior pars liquoris omnis. fæx. amurca.* Emblema aptiſſimum huic ſedi; in qua requiritur *conturbatio fortunarum*, quæ *limpidiſſimæ* videbantur. Sic adhibitum noſtrum verbum, vel ſine exemplo, in *Bibliis*, facile concedent, quibus aliquid in his judicii. Sed en diſertiſſimum, quodque explicationem meam ita adfirmet, ut nulla dubitatio relinquatur; *Prov.* 15: 7. *in domo* בית *Juſti eſt opulentia firma, ſpiſſa: at in proventu improbi* נעכרת *fœculentiſſime conturbatum.* Ad locum iſtum plura dabo. Nunc de poſteriori membro verbulum adhuc. אויל *appactus*; *ſtultus*; jam non alius eſſe poteſt, quam idem ille *Dives opum avidiſſimus*, παχύς; iisdemque *craſſa vecordia* adhæreſcens. Ejus, itemque familiæ ejus, ſors tandem hæc eſt, ut *pro Hæreditate ventum cernentes*, ad *ſervilem* relabantur *vilitatem*; quum *ſolide compacti corde*, qui diteſcere non cupiunt, niſi in Deo, Dominorum ſuorum ſæpe fiant Domini, atque ad magnas fortunas evehantur.

Vſ. 30. Nobile dictum. Adhæretur paululum ad לקח. Id reddunt, *qui capit animas*, *ſapiens eſt:* nempe per *ſuavitatem oris*, & *moris*; tanquam qui ſit *Arbor vitæ*. Eodem tendit aliorum, *qui allicit animas:* nam *capere* etiam eſt *allectare*. Sic inverſa quoque conſtructione exire poſſet, *& Sapiens capit* vel *allicit animas*. Alio non tam ſenſu, quam colore, *Pagn.* & *Jun.* *Qui docet animas*; ex uſu derivati לקח quo *Doctrinam* deſignat. Id alienius ab *Allegoria Arboris*; cum qua nec ſuperiora illa tam arcte cohærent, ut ad unguem exeat. Arctius cohærebit hocce, *& fœcundans animas*, *ſapiens eſt:* vel, *& ſapiens fœcundat animas.* Eſt venuſtiſſima figuratio, a *palma palmam fœcundante* adſperſo *flore maſculo*, qui vocatur לקח لقح & لقاح: ut ipſum Thema لقح *fœcundavit palmam* adſperſo flore maſculo. In II. Specie لقّح *Lakkabb* & IV. القح *Alkacbb* item, duplicata poteſtate, *inſito maris flore fœcundas fœtasque reddidit* palmas. In X. استلقح *Maris florem deſideravit* palma. Adiſis quoque *Golium* ſub Radice ابر *pupugit*, atque ibi pro لقاح le-

31 Ecce juſtus in terra traditur neci: quanto magis improbus & peccator.

31 הן צדיק בארץ ישלם אף כי רשע וחוטא׃

CAPUT DUODECIMUM.

Verſ. 1 Amans diſciplinam, amat ſcientiam: at qui odit redargutionem, brutus eſt.

2 Bo-

Verſ. 1 אהב מוסר אהב דעת ושנא תוכחת בער׃

2 טוב

lege لقح; nam *compungendæ* ſunt *palmæ fæmellæ* & *Dactylorum conceptacula aperienda*, ut *florem* illum *fœcundantem receptare* poſſint. Hunc uſum verbi לקח *Hebræis* quoque tritum fuiſſe, is demum indubitare poterit, qui neſciet *Judæam* fuiſſe *palmiferam*. Opportuniſſimum quoque verbum *capere*, pro *imprægnare*, & *fœcundum reddere*. Sed hoc ſatis jam evictum ad *Cap.* 1: 5. *Allegorias* quoque inde percrebuiſſe, nemo ambigat. Ex *Haririo* alibi adduxi القح عقم الافهام *fœcundavit adſperſo flore Doctrinæ ſteriliſſima ingeniorum.* En plenius ex *Hamaſa*

رَبَّيْتُهُ وَآضَ كَٱلْفَحَّالِ
شَذَّبَهُ أَبَّارُهُ
وَنَفَي عَنْ مَتْنِهِ
ٱلْكَرَبَا

Educavi eum, evaſitque palma nobilis; quam Cultor purgatam
Fœcundavit, decuſſis a lumbo ſtolonibus.

Innuit ſe *Filio* optimam educationem, atque diſciplinam, præſtitiſſe. Conferri velim quæ de voce לקח *florem Doctrinæ* conſignante protuli in *Comment.* ad *Job. Cap.* 11: 4. & ſupra *Cap.* 1: 5.

Vſ. 31. Non valde concinnum, quod edi ſolet, *Ecce juſto in terra rependitur.* Ne enim jam dicam, ſtruendum potius fuiſſe לצדיק, rogo quid *rependendum* ſit Ei? Repones, *Crimen.* Quomodo ergo צדיק *Juſtus?* Regeres, iterum, immo vero *crimen non ita magnum*, quod cum *juſtitia* conſiſtere poſſit. Id & implicat ſententiam, & enervat. Quid? quod ישלם per *rependitur* converſum, aliam exerere deberet vim in priori membro, aliam in poſteriori; quod hic omnia conturbaret. *Cocc.* reddere maluit, *Ecce juſto in terra retaliabitur.* Id exponit; *non ſine talione perveniet ad Patriam cœleſtem.* Refert in *Comm.* ad *Crucem Chriſti*, & *Mortificationem carnis.* Hoc per ישלם *retaliabitur* exprimi nec debuit, nec potuit. Officit quoque & huic ſenſui, & ſuperioribus, *particula* הן *Ecce*, quæ ſubinnuit mirum quid, quod non expectaſſes. *Ecce Juſtus* ישלם; *quanto magis improbus ac peccator.* Nego hac in ſerie alium intelligi poſſe *Juſtum*, quam qui *Juſtitiæ* numeros bene expleat; ſine ullo *crimine* quod *rependi* debeat, atque *retaliari.* Nego etiam, ex *talione rependenda* exſculpi poſſe, quod ſcopum feriat. Ei unice reſpondet *traditur infeſtationi*, *neci*, *lanienæ*; *per quam ſæpe bis in terris peſſima peſſimorum exempla patiatur.* Ita

Digitized by Google

2 טוב יפיק רצון מיהוה ואיש מזמות
ירשיע׃

3 לא יכון אדם ברשע ושרש צדיקים
בל ימוט׃

4 אשת חיל עטרת בעלה וכרקב
בעצמותיו מבישה׃

5 מחשבות צדיקים משפט תחבלות
רשעים מרמה׃

6 דברי

2 Bonus impetrat (*expromit*) gratiam a Jehova, at virum facinorum condemnabit.

3 Non ſtabilietur homo per improbitatem; at radix juſtorum nequaquam nutabit.

4 Uxor ſtrenua corona eſt mariti ſui; & tanquam putredo in oſſibus ejus, conturbatrix.

5 Subductæ rationes juſtorum, æquitas juris: gubernationes improborum, dolus.

6 Ver-

Ita grave hoc dictum applicuit *Petrus* 1 *Epiſt.* 4: *vſ.* 15--18. atque quod LXX hic dederant, εἰ δὲ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, *ſi vero juſtus vix ſervatur*, ſuo jure retinuit, atque ad ſcopum quoque ſuum direxit. Inculcarat, *Vſ.* 12. *Fideles non debere* ξενίζεσθε *tanquam aliena*, & *abſona re*, *affici* τῇ πυρώσει *ignita* illa *vexatione*, quæ in *Chriſtianos exarſerat*; ac ſi illa *Juſtitiæ* illius *cauſæ*, quam profitebantur, repugnaret, neque cum amore Dei, paternaque cura erga *Cultores veræ religionis*, poſſet conſiſtere. Eſſe potius *materiam gaudii* & *gloriationis* in Deo: *Vſ.* 13. 14. Id tantum ſanctiſſime ſtudendum, ne tanquam *malefici patiantur*, ſed *tanquam Chriſtiani*, *veritatis* & *juſtitiæ ſervantiſſimi*: *Vſ.* 15. 16. *Tempus* adveniſſe videlicet, quo τὸ κρίμα *grave judicium* in terris exercendum incipiat *a Domo Dei*: quod *ſi primum inde?* (a *fidelibus*, *ſanctis*, *juſtis!*) *quid tandem futurum* de *infidis* & *perduellibus?* Hiſce præſtructis ſubſumit *Vſ.* 18. καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται. Habes ipſum illud, quod LXX hic expreſſere. Quid illi viderint; arduum eſt finire. Vix alia ipſis mens ſedere potuiſſe videtur, quam *Juſtos* vix ac ne vix quidem *effugere calamitates*: & *malorum communi diluvie involvi*: quanto magis *impios* & *peccatores iſtis gurgitibus abſorberi*. Hoc adſpectu ישלם & ipſis valere potuit, *traditur neci*, *finitur ad extraordinaria mortium genera rapi*: μόλις σώζεται, liberius quidem, ſed tamen ad ſenſum, & ſcopum. Certe *Apoſtolus* hoc, pro ſua ſapientia, intendiſſe videtur, univerſa ſerie illuc tendente. Clauſula ſubnexa *Vſ.* 19. idem pervincit: *Itaque* καὶ οἱ πάσχοντες *qui mala patientur ſecundum Dei voluntatem* (non ut quibus *rependatur* talio) *tanquam Fido Creatori* παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν *ut depoſitum tradant animas ſuas*, ἐν ἀγαθοποιΐᾳ *in ſtudio boni operis*. Ad hoc filum quivis cernit unice congruere ישלם *tradetur neci*. Hanc potentiam Themati שלם vindicavi ad *Job.* 23: 14. ubi *tradit jus meum* ישלים חקי valet *totum dedidit*, *neque vexandum*, *lacerandum*, *conculcandumque abjecit*. Ibidem ex *Kal* adduxi *Pſ.* 7: 5. *Si* גמלתי שלמי רע *confovi deditori meo malum!* Vulgo *pacifico meo*, vel *pacem colenti mecum*. At quis non dicam *bonus*, & *pius*, ſed vel *honeſtatem colens civilem* id in ſe admittat? nedum ut *Pſaltes* id, jurejurando interpoſito, a ſe deteſtetur. Habeas quoque hoc ſignatiſſimum *Jer.* 13: 19. *Judæa* הָגְלַת כֻּלָּהּ *in captivitatem avecta eſt univerſitate ſui*: (*tota quanta*:) הגלת שְׁלוֹמִים *avecta eſt deditionibus plenis*; ad *omnem* videlicet *acerbitatem captivitatis*, atque *victoris ſævitiam*. Quum abſtruſior hicce uſus fugeret Interpretes, abſurde datum a quibusdam, *ad paces*. Plurimi, *omnino*, *penitus*, *in totum*: ſed hoc jam per כלה *univerſitate ſui*, ſatis erat expreſſum.

AD

6 Verba improborum, inſidias nectere ſanguini: at os rectorum eripit eos.

6 דברי רשעים אֱרָב־דם ופי ישרים יצילם :

7 Subvertentur improbi, & nulli erunt: at domus juſtorum ſtabit.

7 הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמד :

8 Pro ore maturitatis ſuæ dilaudabitur vir: at depravatus cordis in contumelioſam erit raptationem.

8 לפי שׂכלו יהלל איש ונעוה לב יהיה לבוז :

9 Melior eſt viliſſimus & ſibimet ſervus præ eo, qui glorioſum ſemet facit, & defectus eſt pane.

9 טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם :

10 Cu-

10 יודע

AD CAPUT DUODECIMUM

NOTÆ.

Vſ. 7. Cum voto nonnulli, *Everte*, o Deus! *improbos; & nulli ſint; ſed Domus juſtorum ſtet!* Dilute. הָפוֹךְ omnino *Infinitiva forma* enunciatum, *evertere!* ubi vel ſuppleri poteſt *Deus*; vel, quod abrupto genere loquendi inculcatum putem, *ſubitum quid.* Non abhorret quoque, הפך *intranſitivam* poteſtatem obtinuiſſe: ut *vertere*, *invertere*, apud *Latinos*, per *vertere ſeſe*, vel *inverti* reddendum. Ergo recte, *everti improbi!* quo idem illud *ſubitum* repræſentatur.

Vſ. 8. Decentiſſimus floſculus; qui non nitet in Verſionibus; ubi tantum cernas, *pro intelligentia ſua laudabitur vir.* Plenius nonnulli, *pro ore intelligentiæ ſuæ.* Nativum decus phraſeos affert, *pro ore maturitatis ſuæ laudabitur vir:* vel, ut & hoc ad *Originem* reddam, *ſplendens prædicabitur*, vel *ſplendere dicetur.* שכל eſt *maturitas:* ut ſupra *Cap.* 1: 3. indicatum. *Os maturitatis*, eſt *os maturitate judicii & prudentiæ vigens*, ac *florens.* Quam magis illa *maturitas* enitet, tam magis dignitas viri exſplendeſcit. Ergo לפי *ad os*, ſimul ſignat *portionem* iſtius *maturitatis*, ex altera notione ejusdem voculæ; ut ad quemque pro *gradu & menſura ſuæ maturitatis* laudem redundare ſimul inſinuetur. Ei oppoſitus נעוה לב *pravus cordis;* non jam generatim; ſed ſpeciali uſu, quo עוי عوي & عي *torſit*, *intorſit*, ad *cor* ſe dare poteſt, quod *prudentia & maturitate* carens, velut *intortum*, *diſtortumve*, ubique *hæreat*, *ſtupeat*, *ſemet implicet; Lingua* quoque *implicata*, *intorta*, *hærente*, & *immaturitatem ſtupidam* prodente.

Vſ. 9. In duas claſſes abeunt Interpretes. Plerique I. *Melior viliſſimus*, *cui ſervus eſt; quam glorioſe jactans ſemet*, *qui pane deſtituitur.* Hoc ita declarant: *Hominem plebejum*, *& vilioris conditionis*, *cui ſit ſervus*, ſecundum quosdam *unus;* ſecundum alios, *plures*, ſive *ſervitium*, quique habeat proinde *quem*, vel quos *alat*, *feliciorem* cenſendum, quam qui *nobili proſapia ſe efferens*, non habeat unde *ventrem placare* queat. Aliis II. arriſit: *Melior eſt vilis*, *& ſervus ſibi* &c. Hoc explicant; qui *victum* ſibimet *procurare valet*, quo ſenſu & *Hieron.* dedit *ſufficiens ſibi.* Exiſtimatur a multis, ſic *rationem oppoſitionis* non conſtare. Atqui pleniſſime conſtat, & ſententioſiſſime, ſub hac paraphraſi, *viliſſimus viliſſimo opere ſibimet victum quæritans*, *& comparans*, *melior eſt*, *quam qui glorioſum ſemet facit*, *& nobilitatem jactans generis*, *laborare renuit ignavus*, *piger*, *ſibi aliisque gravis; inutile terræ pondus.* Argute ועבד לו *& ſervus ſibi;* non ſimpliciter, *qui pro ſe ipſe la-*

Digitized by Google

10 יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי
רשעים אכזרי :

11 עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף
ריקים חסר לב :

12 חמד רשע מְצוֹד רָעִים ושרש
צדיקים יתן :

13 בפשע שפתים מוקש רע ויצא
מצרה צדיק :

14 מפרי

10 Curat juſtus animam pecudis ſuæ; at commiſerationes improborum, immaniſſimum.

11 Qui colit agrum ſuum, ſatiabitur pane: at qui proſequitur vaniter otioſos, deficitur corde.

12 Flagrat improbus venationem malorum; at radix juſtorum dabit.

13 In prævaricatione labiorum, laqueus malus: at emicat ex anguſtia juſtus.

14 E

laborat, ſed *qui ſibi ipſi ſervitutem* quaſi *ſervire non detrectat*: hoc eſt, qui *viliſſima* quæque *& abjectiſſima opera non refugit*; *dum panem lucretur*, nec *alteri* ut *mendicabulum gravis* fiat. In eo acumen reſidet, & pondus ſententiæ. Utrumque ſuffulcitur verbis מתכבד & נקלה. Prius ſignat *viliſſimum* mortalem; *publicæ contemtionis notis inuſtum* veluti; non ob *flagitia* jam, ſed ob *extremam* illam *inopiam*, qua ad *viliſſima* quæque *miniſteria ſeſe demittere* coactus fuit. Hic demum aptus erat, dignusque, qui מתכבד *ſe glorioſum ſe facienti*, & *in publico nobilitatem oſtentanti*, opponeretur.

Vſ. 12. Laboratur in ſenſu conſtituendo. Vocabulum מצוד nempe vel *munimentum* a מצד verti poteſt, vel *Rete* a צוד. Ex priori uſu, *deſiderat improbus munimentum malorum*, aliis eſt *præſidium contra mala*; aliis *malorum conſortium*, *quo ſe muniant*; aliis, *Arcem rerum*, *quam videat a malis hominibus poſſideri*; ut *Potentiam*, *Auctoritatem*, *Opes*, &c. Ex poſteriore poteſtate, *deſiderat improbus rete malorum*, vel ut *Cocc.* maluit *muſcipulam*, ab Eo, aliisque, exponitur, *id quod ipſi pro laqueo eſt*. Plurimis *Rete malorum* pingit *artes circumveniendi*, & *technas*, quibus utuntur *mali* ad divitias corradendas. Hinc ſtant *Chald. Jarchi*, *Pagn. Merc. Belgæ* &c. In vicinia *J. Bruinius*, quem ſupra laudavi, רעים *neutro genere* capiens, ut *Rete malorum* ſit *plenum rebus male quæſitis*. Poſtrema duo ſuperioribus prætulerim. Rotundius adhuc fuerit, *venationem malorum flagrat improbus*. מצוד non tantum ſonat, ex indole Linguæ, *inſtrumentum venationis*, ſed & *venationem* ipſam. Hanc *flagrat*, *ardentiſſime appetit*, & *anhelat*, ex Origine ſuperius eruta. *Venatio* ſic ipſam *prædam* deſignabit, *uncando*, *inuncando*, atque *ita venando*, convectam; pro hujus quoque Thematis certiſſima indole, ac proprietate. *Malorum* capias licet, *quam mali ſectantur*; *mala parituram*. Huic ſenſui propius quoque reſonat; *at radix juſtorum* יתן *dabit*. Abſolute, pro *dabit proventum fructumque jucundiſſimum*. Redi ad *Cap.* 10. 24.

Vſ. 13. Non una hic omnibus mens eſt: Bona pars I. *In prævaricatione labiorum laqueus eſt mali* hominis; *quo* conatur *alios irretire*, *ſed exibit ex* illa *anguſtia Juſtus*. Iſta *retia evadet*. Alii II. cum quibus & *J. Bruin.* hunc ſenſum ſuggerunt, *Homo improbus ſemet ſæpe illaqueat*, *& prodit ſuismet labiis*, *at juſtus ex omni facile anguſtia ſeſe liberat*. רע *Malus* ſic ad *hominem malum* relatus, caret vi & gratia; quia in פשע *defectione* & *prævaricatione* iſte jam character ſatis expreſſus. Ergo melius, rotundiusque *Cocc.* III. *in defectione labiorum* eſt *laqueus malus* &c. Id ſic explanat. *Si quis falſa docuerit, & quod tendat ad defectionem a Deo; ſi homo ab illo ſtatim reſiliat*, (*quod* φιλαύτῳ *&* αὐθάδει *impoſſibile*) *fieri non poteſt*, *ut non implicetur magis magisque*. *At juſti non tantum ab iſta implicatione tuti ſunt*; *ſed & ab omni exeunt anguſtia*. Longiuſcule circumductum, nec ſatis cohærens. Mihi IV. *in prævaricatione labiorum laqueus* eſt *malus*, videtur inculcare

Digitized by Google

14 E fructu oris viri, ſaturabitur ubertim: & quod foverunt manus hominis, ei refundet.

14 מפרי פי איש ישבע טוב וגמול ידי אדם ישוב לו׃

15 Via ſtolidi recta in oculis ejus: at auſcultans conſilio, ſapiens.

15 דרך אויל ישר בעיניו ושמע לעצה חכם׃

16 Stolidus, eopſe die cognoſcitur ægritudo ejus: at contegit contumeliam ſolers.

16 אויל ביום יודע כעסו וכסה קלון ערום׃

17 Spirat ſecuritatem firmam, qui annunciat rigorem juſti, veri; at teſtis mendaciorum, impulſio in fraudem.

17 יפיח אמונה יגיד צדק ועד שקרים מרמה׃

18 Eſt

18 יש

magnum illud vitæ cum *honeſtate*, ac *felicitate*, degendæ fundamentum, ne *permittamus labiis noſtris uſpiam transgredi*, *deficere*, *prævaricari*: ſed *ubique* & in *omnibus veritatis* ac *juſtitiæ* exactiſſimam *obſervantiam* iisdem injungamus; quando in *minima* etiam *prævaricatione labiorum* ſit מוקש רע *laqueus malus*, i. e. *peſſimus*, *peſſimas trahens ſequelas*, *unde expediri non detur*; & *quo magis magisque impliceris*, vel ad *confuſionem*, vel ad *perniciem*. Recinit huic ſenſui, *at emicat ex anguſtia* צדיק *recto-rigidus*: qui *juſtus* ſimul, ſimul *verax*: pro *gemina* haud dubie *virtute* illius vocabuli. *Non intrat ullam in anguſtiam* ex prævaricatione labiorum; *& ſi quid anguſti ei obvenerit* per *artes* & *calumnias*, inde *juſtitiæ* ac *veritatis normam labiis* ſuis *obſervans*, neque uſpiam a *recto tenore* deflectens, *emicabit*. Voci פשע per *Originem* inſeminata vis eſt *diſruptionis*, & *eruptionis*; ut quum *extra corticem erumpit* fructus. Inde ad *exorbitationem*, *prævaricationem*, *defectionem ab officio*, progreſſio & *translatio metonymica* facta. Hoc quam pulchre quadret *labiis prævaricantibus*, & quam ſuavi figuratione ſententiam noſtram ornet, quivis ſentit.

Vſ. 14. Turbat nonnihil poſtremi membri conſtructio. Quidam I. *Retributio manuum hominis redibit ei*; quaſi ישוב legendum foret. Ita & *Cocc.* II. *Prærogatum manuum hominis reſtituetur ei*: niſi *imperſonaliter* forte voluerit, pro, *reſtituet ei* Deus. Hoc ſupplemento III. utuntur plurimi; & quidem ita, ut vel *in bonum* ſumatur iſta *retributio*, vel *in malum*, vel *in utrumque* ſimul. Doct. *Belgæ* cum aliis IV. ad אדם retulere, ut ſit, *& retributionem manuum hominis ad ſe redire faciet ille.* Minus teres. Mihi V. ſuccurrit, *Fomentum manuum hominis*, *refundet ei.* ישיב *redire faciet*, *rependet* præmium, *refundet* fructum. גמול ידים *fomentum*, vel *fomentatio*, *manuum*, eſt *id quod quis manibus ſuis fovit.* Aptum eſt *dextræ*, aptum *ſiniſtræ*, aptum *& utrique parti.* In *dextram*, pro *beneficiis*, *Jud.* 9: 16. Pro *maleficiis*, & *in ſiniſtram*, *Jeſaj.* 3: 9. 10. *Prædicate juſtum; quod uber*, felix, *ſit; quod fructum operum ſuorum comedent. Væ improbo! Caſſus eſt!* quia גמול ידיו *fomentum manuum ejus fiet illi.* Hoc & ſerie verborum, & ſenſu, cum noſtris hiſce pleniſſime concinit. De *indole* verbi גמל, vide ſupra *Cap.* 3: 30. & 11: 17. Alterum ישיב *redire faciet*, pro *reddet vices*; *refundet*, in ſtylo conciſo tam parum ſcrupuli movere debet, quam יתן *dabit*, pro *dabit fructum*, poſitum fuiſſe.

Vſ. 17. Non valde erectum, quod I. hic plerique; *Qui eloquitur veritatem annunciat juſtitiam; & teſtis mendaciorum*, *fraudem.* Languorem II. non tollit hoc *Cocceji*; *Index fidelis indicat juſtitiam; at teſtis mendaciorum fraudem*, vel &, *fraus eſt.* Exiſtimavit יפיח eſſe *nomen*, hic, & alibi, *præconem* deſignans. Nec medetur *Jun.* ſic verba

Digitized by Google

18 יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא :

18 Eſt effutiens tanquam confoſſiones gladii: at lingua ſapientum ſanatrix.

19 שפת אמת תכון לעד וְעַד־ארגיעה לשון שקר :

19 Labium veritatis conſtabilietur in perpetuum; at dum nictem, lingua mendacii.

20 מרמה בלב חרשי רע וליועצי שלום שמחה :

20 Fraus in corde eorum qui malum cudunt: at conſultoribus pacis, lætitia.

21 לא

21 Non

ba III. ordinans, *Efflat veritatem*, qui *indicat quod juſtum eſt: teſtis autem falſiſſimus efflat dolum.* Aliquid animoſius IV. ad hunc Ordinem *ſyntaxeos* concipi poſſet: *Efflat firmitatem* ipſam, *qui indicat juſtitiam*, (ſive *rigorem-recti & veri:*) *at teſtis mendaciorum*, *fraudem*, i. e. *impulſionem ad lapſum:* id quod *nullam* habeat *firmitatem*; ſed in *fraudem* & *perniciem conjiciat* ipſum *teſtem.* In אמונה ab אמן continetur *firmitas pedis* & *greſſuum*, cum *ſecuritate fida* & *tuta:* in מרמה aliquid quod *ſupplantet*, & *allidat.* En aliud adhuc V. ex eadem conſtructione redundans; *reſpirabit ſecuritatem* (*firmam* ac *fidam*) *qui annunciat*, vel *indicat*, *rigorem juſti* ac *veri: at teſtis mendaciorum*, mera *fraus:* nil habet *firmi*, *fidi*, *ſecuri*, ſed *ſibi aliisque fraudem ſtruit*, & *gravem lapſum.* יפיח *ſpirabit*, *reſpirabit* etiam reddendum *Pſ.* 12: 6. *Ponam in* ישע *laxitate*, *quæ reſpiret ſibi:* quæ *ampliſſimis gaudeat ſpatiis*, *boniſque:* vel etiam, *ponam in laxitate: reſpirabit ſibi.* Nempe *oppreſſus omnis.* Prius rotundius. אמונה ut *Pſ.* 37: 3. רעה אמונה *paſce ſecuritatem.* Habes, quod aliis coloribus ornatum mox *Vſ.* 19. Confer quæ ad *Cap.* 14: 25. ſum daturus.

Vſ. 18. Venuſti quid recludunt *Origines*, ad quas exit; *Eſt effindens tanquam confoſſiones gladii: at Lingua* חכמים πυκινῶν *ſolide compactorum exſarciens*; i. e. *medicatrix*, *ſanatrix.* בטא *temere effutivit*, valuit *proprie & primario*, *fidit*, *effidit.* Pulcre *effindere in labiis*, eſt *ſubitum* & *temerarium* quid *efferre*, *effutire:* ut *Lev.* 5: 4. & *Pſ.* 106: 33. המרו את רוחו ויבטא בשפתיו *obſtrigillarunt ſpiritum ejus*, contumacia ſua, *& effidit in labiis ſuis temerarium quid.* Item מבטא שפתים *effisſio labiorum*, pro *votis temerariis*; *Num.* 30: 7. 9. חכם eſſe πυκινόν, alibi pervictum. חכם *ſolide ſapiens* πυκινός, & רפא *ſarcivit*, *ſarciendo ſolidavit*, & *ſanavit*, jucunde etiam ſibi recinunt, atque reſpondent.

Vſ. 19. Graviter enunciatum; *Labium firmitatis*, veritatis firmæ, *conſtabilietur adusque:* (usque & usque) *& usque dum* oculo *nictem Lingua fuci.* Non invenuſtus luſus in לעד *ad usque*; in perpetuum; & עד ארגיעה *usque dum nictem:* i. e. *ad momentum: ad nictum oculi.* רגע eſt *vibrare.* Ejus *ſegolatum* רגע *momentum*, quod *movimentum* erat *Latinis*, *Hebræis* eſt *vibramen.* Hinc & *Jun. Donec momentum tranſigam.* Alienius *Cocc. usque dum moveam*; quaſi *Deus* loqueretur, *conſcientiam mendacis pungens*, & *expergefaciens.* Pleriſque ארגיעה eſt nomen, idem ſonans quod רגע *momentum.* Defendi poſſet, ut ſtatuatur eſſe *propago infinitiva* ex *Hiphh.* א pro ה adhibito. Sed illatio illa *primæ perſonæ* aliquid fortius ſpirat.

Vſ. 20. Ut juſta ſit *Antitheſis*, מרמה *fraus* jam non *dolum* ſonare debet, ſed *impulſionem ad lapſum*, ejusdemque *conſcium* veluti *morſum*, quo *faber mali* ſibimet ſuam ſe ſtruxiſſe perniciem, vel ſtatim, vel mox, perſentiſcit. שמחה *lætitia* & *enodis lævigatio* cordis, eſt ejusdem *tranquillitas ſerena*, quam nulla mali conſcientia, nullus metus, aſperet. Si quis *fraudem* ſtrictius dictam, ſive *dolum*, retinere mallet, ſatis commode forte reddere poſſet; *Dolus in Cor cudentium malum*, ſcil. *ibit*, idque *multo cruciatu configet.* Signatiſſima phraſis, plenius elata *Exod.* 9: 14. *Ecce immittens ego omnes meas plagas* אל לבך *ad cor tuum.* Expendi meretur.

P 2 *Vſ.* 21.

Digitized by Google

21 Non matureſcet juſto ulla omnino moleſtia: at improbi efferti ſunt caſſo.

22 Abominatio Jehovæ labia fuci: at qui veritatem præſtant, approbatio ejus.

23 Homo ſolers tegit ſcientiam: at cor elumbium proclamat craſſam ſtoliditatem.

24 Ma-

21 לא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן ורשעים מלאו רע :

22 תועבת יהוה שפתי שקר ועשי אמונה רצונו :

23 אדם ערום כסה דעת ולב כסילים יקרא אולת :

24 יד

Vſ. 21. Paradoxum, nec facile explicandum; ſive detur, ut pleriſque placitum, *non obveniet juſto ulla moleſtia*, aut *injuria:* ſive, ut aliis, *ulla iniquitas*, *vanitas;* & quidem *active.* Quid ad *Gordium* huncce nodum reſolvendum Commentatorum contulerit induſtria, longum foret proſequi, longius, diſcutere. Rem intricatiſſimam expediet *Origo* verbi אנה, non ſimpliciter *occurrere*, *obvenire*, *contingere;* ſed *maturum eſſe.* Ut انـي. Hinc appoſite, ut nihil ſupra *Exod.* 21: 13. *Qui æruginoſus non fuerit*, hominem ex *rancore* & *ærugine* odii alicujus occidens, *at Deus* אנה לידו *maturum fecit* occiſum illum *manui ejus; illi ponam locum*, *ad quem perfugiat.* Item *Pſ.* 91: 10. לא תאנה אליך רעה *Non matureſcet*, vel *matureſcere ſinetur*, *ad Te malum:* ut ſcilicet *ſummum gradum maturitatis attingat*, *Teque* plane *conficiat*, atque *abſumat.* Egregie iterum 2 *Reg.* 5: 7. *Videte* כי מתאנה הוא לי *quod maturitatem ſibi captans ille mihi:* i. e. *maturam occaſionem me perdendi.* Eadem amplitudine *Jud.* 14: 4. *Neſciebant quod* תאנה *maturitatem quærebat ille ex Philiſtæis;* pro *maturam occaſionem ad eos gravi clade afficiendos.* Honeſte & verecunde *maturitas* poſita *Jer.* 2: 24. ubi ſimul reſpicitur ad *fervorem*, unde *maturitatis coctæ* notio ſuccrevit. At אני *claſſis navigationi deſtinata*, quæ *maturitatem* obſervat *temporis.* Ex eodem fonte *fervoris* alio canali defluxit quoque notio ꝰ אנה *lugendi fervidius*, & cum *æſtu.* Hinc jam dubium nemini relictum, quin *Salomonis* genuina mens ſit, *non matureſcere ſinetur juſto ulla moleſtia:* non permittet juſtorum vindex, *ut ad ſummum gradum* & *fervorem maturitatis perveniat.* Si און pro *crimine*, & *iniquitate*, quis vellet, ne ſic quidem abhorrens foret, *non matureſcere ſinetur Juſto ulla Iniquitas.* Enimvero *tanget Juſtum*, ſed *maturitatem non attinget;* nec *mortis* eum *laqueis* denuo *implicabit.* Prius adhuc quidem malim. Reſpondet *cumulo* huic ſequens Colon. *Et improbi efferti caſſo.* רע *caſſum*, ſignat nunc *malum triſte*, nunc *turpe.* מלא *proprie* eſt *farciri*, ita *ut tendatur effertum.* Figuratiſſime, & per *Oxymoron* hic conceptum eſt, *effarciri caſſo;* ut *impleri inaniis* & *araneis.* Bifariam & hoc capias licet; ut vel ſit, *efferti ſunt omni malo miſero:* vel, *efferti ſunt omni malo turpi;* quod in illos, ut *dominium* inhibet, ita *ad ſummum* etiam *gradum maturitatis* plerumque pertingit.

Vſ. 23. Suſpicio incidit, quam promendam judicavi; non ſequendam tamen; niſi judicia meliora aliter decidant. Scilicet דעת *ſcientia* etiam notat *conſcientiam*, ut ſubmonui ſupra. Hinc oriretur, *Homo ſollers tegit conſcientiam* rei quæ ipſi credita, vel aliunde nota, *at cor elumbium proclamat* אולת *craſſitiem ſtolidam:* i. e. *delictum*, *culpamve*, *admiſſam* ab alio. אולת pro *culpa*, ac *delicto*, alibi etiam occurrit. Hic tamen plenius, & commodius, ipſius *elumbis craſſities ſtolida*, & *inepta*, intelligetur; cujus *præconem* ipſe *agat;* qui dum ſe *ſcium* facit, & ubique ingerit, deprehendatur *fatuus* eſſe *ſciolus:* dumque *cor* ſuum *oſtentare* cupit, & *ſapientiam* ſuam jactat, reperiatur *vecors*, ipſo *corde* illo, quod ſibi arrogat, *teſte* ac *præcone.* Contra, אדם ערום *homo ſollers*, & γυμνασθεὶς *ad* omnem *ſcientiam*, iſta in Palæſtra exercitatiſſimus & firmiſſimus, כסה דעת *tegit veſte* quaſi *injecta* ſuam *ſcientiam*, qua alios ex-

Digitized by Google

24 יד חרוצים תמשול ורמיה תהיה למס :

24 Manus acrium dominabitur: at relaxatio obnoxia erit tributo.

25 דאגה בלב איש יַשְׁחֶנָּה ודבר טוב ישמחנה :

25 Anxietatem in corde viri, compreſſam dabit illam: & verbum bonum illam exhilarabit.

26 יָתֵר מרעהו צדיק ודרך רשעים תתעם :

26 Explorat pro compaſcuo ſuo juſtus: at via improborum eos facit obvagari *in deſerto*.

27 לא

27 Non

excellit, ac præcurrit; neque eam unquam oſtentat, ſed *decenti* eandem *modeſtia* dum *velat*, *ornat*, ac *commendat*. Hoc per כסה דעת *ex ancipiti* conſignatum autumem.

Vſ. 24. Eſt in Fonte, quod nulla verſio valeat aſſequi. חרוץ *acer*, eſt *acuminatus*, *acie ſecante vigens*. משל *Dominari* a *vi prementе*, *imprimente*, *penetrante* ductum. רמיה *fraudulentia*, vel & cum יד connexum, *fraudulenta manus*, deſcendit a *laxitate remiſſa*, *quæ ſibi aliisque fraudi ſit*. Duplicatam potentiam ad *Cap.* 10: 4. adſtructam reperies. מס *tributum*, a מסס *liqueſcere*, ſic dictum quod *tributis exhauriantur* ſubditi, ac quaſi *liqueſcant*. Pulcherrima ſententia, in *Proverbii uſum* miſſa, ad omne genus hominum, ſtatuumque, ſe applicari patitur.

Vſ. 25. Implicat *Syntaxis*; cujus leges non ſervat, quod hic exprimi ſolet; *Anxietas in corde viri deprimit illud: at verbum bonum illud lætificat*. Id fuiſſet תשחנו; nam דאגה *fœmin.* requirebat תשחה; & לב *maſc.* הו. Hinc anſa porrecta *Rabbinis* ad hocce nobilius, *Anxietas in corde viri* ſi fuerit; *deprimat eam; & bono verbo eam exhilaret*. Non *ſuccumbat* anxietati, ſed eam *evincat*, ſi *vir* ſit. Grande; ſed non teres ſatis conſtructio. Succurrit: *Anxietas in corde*, *vir deprimet eam*, *& verbo bono hilarabit eam*: vel, *Anxietatem in corde*, *vir deprimet eam*: ex *Pleonasmo* ſolenni. Obſtat tamen *Mackaph*, quod לב־איש *cor-viri* arctius nectit. Ergo ſic forte, *Anxietatem in corde-viri*, *comprimet illam; cor ipſum*, ſcil. *viri cordati*; *& verbo bono illam hilarabit*. Sic ἀπὸ κοινοῦ reſumtum לב־איש ſententiam rotundaret. Si *Præpoſ.* ב ad דבר adeſſet, liquidior foret calculus. Poſſis itaque, *& verbum bonum illam hilarabit*, par eſt, ut *certa ſpes meliorum diſcutiat* iſtam *anxietatem turbidam*, *mentemque ſerenet*. Omnem concuſſi rudentem; nondum tamen ancoram jacere ſuſtineo; & mihi quidem necdum liquere pronuncio.

Vſ. 26. Non tutum ſatis, exploratumque, quod plurimi I. hinc exſculpunt. *Excellens eſt præ proximo ſuo juſtus; & via improborum eos facit oberrare*. Non juſta *primo* antitheſis: & hiant cola. *Secundo* rogem, quisnam *ille proximus*, vel *ſodalis*? Reſpondebitur haud dubie, *non juſtus*, *impius*. At quid magnum, quid *Salomone* dignum, ut *juſtus injuſto* dicatur præcellere? Scio, quo lumine & flumine Eloquentiæ id explicetur, coloretur, commendetur: ſed manent ſcrupuli, quos obmovi. Connexionem tamen expedire conatus eſt eximius *Gataker*. *Juſtus*, *etiamſi id minus videatur*, *eſt tamen melioris conditionis*, *quam improbus; quippe qui ſine ſibi propoſito nunquam excidat*, *aut fruſtretur: at improbus ſemper fruſtra eſt*, *& via ipſius erroribus eum perpetuis implicat*. Habes, quod magnis ſupplementis ſit ſuffultum. יתר *præcellens* in *ſcopo attingendo:* & רע *proximus* pro *improbo*. His difficultatibus, puto, commoti alii, dederunt; *Abundans* copiis *præ proximo ſuo juſtus* &c. Sane יתר etiam valuit, *abundavit*, *omni abundantia polluit*; ſed ne ſic quidem nodi exemti: & nimis dilutum, תתעם *vagari facit eos*, (ut in vaſto deſerto,) expoſuiſſe, *non ſinit eos pervenire ad opulentiam*. Scopum III. feriiſſe videtur Cl. *Cocc.* ita convertens, *Explorato ducit proximum ſuum juſtus: at via improborum eos in errorem agit*. יתר non a יתר *excelluit*, ſed in *fut. Hiphh.* verbi תור *exploravit*, locum caſtris metandis, aut domi-

27 Non ciebit remiſſio fraudulenta venationem ſuam: at opulentia hominis gravis, Acre.

27 לא יחרך רמיה צידו והון אדם יקר חרוץ׃

28 In

28 בארח

micilio figendo; ut *Num.* 10: 33. *Deut.* 1: 33. In *Hiphh.* quoque *Jud.* 1: 23. Alterum מרעהו non compoſitum ex מן & רע, ſed ſimplex מרע *ſocius*, *Gen.* 26: 26. 2 *Sam.* 3: 8. *Prov.* 19: 7. Vides membra aptiſſime nexa per *Antitheſin* completam undique, ac cumulatam. Vides item רע *proximum*, in omni ſua amplitudine. Sententia pleno ſe lumine cuivis ingerit, ac commendat, ut ne verbulum quidem addere neceſſe ſit. Doct. *Gejer.* hanc vertendi rationem quoque aperiens, nec tamen ei fidens, vellet, *Explorat viam ſuam præ ſocio ſuo juſtus; at via improborum eos ſeducit.* Hoc eſt *juſtus anxie ſollicitus eſt de ſua* ipſius *via*, ne devius & præceps feratur more improborum. Nimis preſſit illud מרעהו, quaſi neceſſario ſonaret *præ ſocio ſuo*; quum ſimplex מרע *ſocius* firmo nitatur talo. Quid? quod illud *præ ſocio ſuo* idem trahat incommodum; ſupplendum quippe *præ ſocio improbo & incauto.* In promtu, ſi compoſitio urgeatur, *pro ſocio ſuo; ob ſocium ſuum; de ſocio ſuo*; nam ad omnia hæc ſe præbet *præpoſitio* מן. Id adeo non incommodum, ut commodius quoque, & cumulatius, cenſeri queat. Certe התיר & תור cum *accuſat.* conſtructum, infert *explorationem ipſius loci*, aut *perſonarum.* Sic exiſteret, *explorat ſocium ſuum;* quum intendatur *ſocio ſuo.* Hoc uſitatius quidem לרעהו; ſed completius מרעהו *de ſocio ſuo*; id eſt, *de via qua ſocius tutiſſime eat:* vel & *pro ſocio ſuo*, ejus *ſalutem curans*, eique *viam* iſtam, vaſto in deſerto ſeculi, *præire* ac *præmonſtrare* geſtiens; prout *Num.* 10: 33. habetur, לתור להם מנוחה *ad explorandum ipſis quietem*, atque illuc *præeundum inſtar fideliſſimi ducis.* Item *Eſech.* 20: 6. *Ad terram quam* תרתי להם *exploraveram Ipſis:* quam *Exploratoris & Ducis fidi ritu præiveram*, ac *præmonſtraram.* Sic luculentior adhuc oppoſitio exiſtit inter יתר, *explorat* tanquam *per vaſtum deſertum*, & תתעם *in vaſto deſerto facit obvagari.* Hoc *Job.* 12: 24. erat

יתעם בתהו לא דרך *Vagari facit eos in vaſtitudine invia.* In תתעם *eos* referri ſolet ad *ipſos improbos*; ſed exactius fuerit, teretiusque, ut ad רע *proximos* aut *ſodales* redeat, *collective*; qualem ſtructuram ſupra habebamus, *Cap.* 11: 9. in *Gnome* aſſimili. Licet quoque latius adhuc; *Via improborum, & ipſos, & ſocios, in vaſto deſerto omnis vanitatis facit obvagari.*

Vſ. 27. Non unus nodus. Implicat in priori membro verbum חרך ſemel modo occurrens. In poſteriori, cum conſtructione ambigua ambiguitas vocabuli חרוץ. Ad prius יחרך mire, ut in talibus, variatum. Plurimi I. *Non aſſabit fraudulentia venationem ſuam.* Notio iſta ex *Chald. Dial.* adſcita, ubi חרך eſt *adurere.* Senſus hic. *Nihil* habebit *prædæ*, qua *fruatur*; vel, *præda* & *captura ſua* non *perfruetur*. Vicinum II. *Non aſſabit deſidia ſuam venationem:* i. e. *remiſſe ignavus nil prædæ aſſequetur.* Quæſite R. *Moſis Kimchi* III. *Fraudulentus non aduret venationem ſuam*; hoc eſt, *non uſtulabit avium* a ſe *captarum alas*, *quo minus aufugiant:* ſed *omnis ejus captura avolabit.* Videbat nempe חרך *Chald.* inferre *aduſtionem* potius, quam *aſſationem.* Non par tamen erat, ut propterea tam bellulum hocce de *aviculis* nobis conflaret. Adflavit hinc aliquid Doctiſſ. *Fullerum*, qui in *Miſcellan. Sacr.* L. 6. c. 13. obſervat. חרכים *Cant.* 2: 9. notare *cancellos*, ſive *clathros feneſtrarum.* Hos deſcendiſſe cenſet a themate חרך apud *Arabes* حرك *movit*, quaſi *mobiles*, *verſatiles*, *exemtiles.* Inde pro ſede noſtra IV. extundit, *non clathrabit venationem ſuam.* i. e. *aves*, *ferasve*, *captas non includet in caveas clathratas.* Nullam ſibi prædam convehet. Subſcribit *Gejer.* nec alienus inde *Guſſ.* qui, de ſuo quoque, ne parum liberalis eſſet, expromſit, vel *edere prædam*, vel *veru transfigere ad aſſandum*, vel *craticulæ clathris ſimili imponere ad torrendum*; vel *appendere* cla-

Digitized by Google

28 בארח צדקה חיים ודרך נתיבה אל מות׃

28 In itinere Juſtitiæ vita: & via aggerata Immortalitas.

clavo ad feneſtras, ritu tropæi. Hoc demum eſt, ex *ipſis viſceribus textus eruere nativam cujusque verbi potentiam.* Talium fiducia *Dialectorum* impugnatur & repudiatur *auctoritas.* Quanto ſatius nil dare, quam talia dare. Noſtra tandem V. ſymbola hæc eſto; *non ciebit venationem ſuam manus remiſſe fraudulenta;* רמיה, *quæ per remiſſionem ignavam & languidam ſibi* ſemper *fraudem facit*, atque *ſemet eludit*, *nihil* agens *ſtrenue*, nihil *fida* illa & *firma opera;* qua vel *excitet venationem*, nedum ut *eam aſſequatur.* Hanc completiſſimam imaginem ſuggeſſit mihi vocabulum רמיה, cui oppoſita יד חרוצים *manus acrium Vſ.* 24. hujuſce *Cap.* & *Cap.* 10: 4. ubi pleniore formula habuimus כף רמיה *volam remiſſe fraudulentam*, item contrariam יד חרוצים *manui acrium.* Vidimus ibidem, ſimul alluſum ad קשת רמיה *arcum remiſſe fraudulentum*, qui *ſemet fruſtretur* & *eludat.* Sentis jam, quid huc τὸ צידו adduxerit, & quanta venuſtate negetur רמיה *manum remiſſe fraudulentam* vel *ciere ſuam venationem.* Verbum חרך حرك apud *Arabes* eſt *movere*, *ciere*, *excitare;* κινεῖν, generatim; & ſpecialius, *excitare prædam e cubili*, κινεῖν τὴν θήραν. Appoſitiſſima figura, in qua ציד *venatio*, etiam amplectitur *victum*, *commeatum*, *omne quo quis alitur* ac *ſuſtinetur.* Notus uſus; quem *Lexica* copioſe præſtabunt. Sic tandem idem enitet decus ſententiæ, quod *Cap.* 10: 4. præceſſit: atque ut ibi poſterius colon ſubſerebat, *at manus acrium opulentat;* ita & hic ſubnectitur; *at facultates hominis graves, acre:* hoc eſt, *gravis opulentia cenſenda*, *ſi quis habeat* τὸ חרוץ *acre;* abſolute nunc poſitum, & complectens *acerrimam* cum *indolem*, tum *diligentiam* ac *ſedulitatem:* quippe quod ad *magnas facultates*, & *opes*, provehere ſoleat. Huc collineabat etiam *Cocc.* dans, *at opes hominis pretioſæ*, *ſedulitas;* itemque Noſtri, *ſubſtantia autem hominis pretioſa*, *ſedulo:* quaſi לחרוץ. Omnino חרוץ eſt τὸ ὀξὺ, *acre.* הון יקר non male quidem *opulentia pretioſa;* ſed quum *pretium* ſub hoc themate a *gravi pondere* ſit ductum, melius *gravem opulentiam* reddideris; quæ *Græcis* βαρὺς πλοῦτος, & βάρος πλούτου. Subeſſe præterea ſuſpicor *Oxymoron*, quod genus in ſtylo ſententioſo acerrimum. Nempe הון *opulentia*, dicta a *facilitate levi;* ut *facultates* pro *opibus*, quaſi *facilitates.* Hinc emergit *facilitas*, vel *levitas*, *gravis*, pro *opulentia gravi.* Poſterius hocce interim in medio relictum eſto.

Vſ. 28. Aliquantulum moræ objiciunt extrema; ſic reddita; *& via ſemitæ ejus, non-mors;* i. e. *non tendit ad mortem;* quin *morte vacat.* Videtur plenum, nec tamen eſt. *Primo* enim *via ſemitæ* aliquid minuti tinnit; nec digna ſatis *ſemita* Reginæ virtutum, *Juſtitiæ;* cujus *iter* in priori colo commendatum, ut *vita beata* relucens. *Secundo* non eſt in textu *ſemitæ ejus;* ſed tantum *ſemitæ*, ſi נתיבה id notare ſtatuatur. Ajunt quidem in voce iſta neglectum nunc *Mappik*, quod *pronomini* ה inſerendum fuiſſet: ſed gratis, & *Analogia* invita. Hoc ipſum induxit Cl. *Cleric.* ut toto cœlo diverſus abiret; ſeriem ita nectens, & efferens: *In via innocentiæ vita eſt; ſed via ſemitæ ad mortem* ducit. Intelligit *ſemitam*, qua a *Regia via* Juſtitiæ *divertatur*, quæ & *trames;* ἀτραπός. Pro אל־מות *non mors*, aut *ne mors*, quæ plane ſenſu carere pronunciat, ſubſtituit *Præpoſ.* אל, ut ſit, *ad mortem.* Sane & *Græci* ὁδοὶ δὲ μνησικάκων εἰς θάνατον. *Latinus* item, *iter autem devium ducit ad mortem;* quin & *Chald.* ארח דעותנא למותא *via perverſi ad mortem:* ut proinde qui *Divæ Criticæ* ſe præ aliis litare credunt, huc magno conſenſu tendant. Accedit, quod ſic *Antitheſis* inter *Vitam* & *Mortem* exoriatur; quum *Majorethica* lectio idem modo repetat, aliter enunciatum, ne ſatis commode quidem, ut putant. Tantum turbelæ dedit ignorata *Origo* vocis נתיבה, quæ a Radice نتب נתב apud *Arabes* ſervata *eminuit*, deſignat *aggerem eminentem.* Faceſſat ergo tandem nimis diu tolerata illa *ſemita.* Faceſſat *via ſemitæ* qua nihil contortius, & cum dignitate Linguæ pugnantius.

Fa-

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Verſ. 1 Filius ſapiens *eſt*, caſtigatus a patre: (caſtigatus patris:) at irriſor; non audivit increpationem.

2 Ex

Verſ. 1 בן חכם מוסר אב ולץ לא שמע גערה׃

2 מפרי

Faceſſat quam longiſſime infauſta mutatio, quæ excellentiſſimum nobis Lumen extinguit, & pro *Ne-mors* ſive *Immortalitas*, ſuggerit *ad mortem.* Vocabulum נתיב forma *Part. Paſſ.* ab *eminendo* valet *aggeratum*, ſignatque *viam altam*, *munitam*, *Regiam*; *Pſ.* 119: 35. & *Pſ.* 78: 50. Etiam *fœminine* venit *Jeſaj.* 43: 16. *Dans in mari* דרך *viam*; *& in aquis validis* נתיבה *aggeratam*, *eminentiſſime munitam.* Scandit oratio; quæ ad *ſemitam* ita ſidit, ut ferri nequeat. Eadem *gradatio* creſcens, *Thren.* 3: 9. *Obſepſit vias meas lapide cæſo*; *aggeratas meas diſtorſit.* Apparet ſimul, integram phraſin fuiſſe דרך נתיבה *viam aggeratam.* Eam *Syntaxin* hic obtinere ambigi nequit; nam *via aggeratæ*, non æque concinna, quamvis utcumque defendi poſſet, & in *viam aggeris* reſolvi, quæ *via* ſit *agger.* Hinc jam effloreſcit magnificum hocce, *In itinere Juſtitiæ vita*; *& via aggerata*, *Immortalitas.* אל־מות *Non-Mors*, vel ſignantius, pro nativa indole אל *Ne-mors.* Splendida figuratio; qualis & *Prov.* 30: 31. מלך אל־קום עמו *Rex ne-ſtare cum eo*: i. e. *cui reſiſtere non eſt*; *Irreſiſtibilis*; *cujus tanta Majeſtas*, *ut id ne tentandum quidem ſit.* Similiter & hic; *Mors ne attentet*: quippe quæ ſit *ſacroſancta*, *inviolabilis*, *ſupra omnem mortis ictum poſita.* Ut autem in illo אל־קום *Ne-ſtare cum eo*, conſignatur veluti *Titulus* vere *Regius*, fronti *Regum*, ut ſic dicam, inſcriptus; ita & hoc in loco conceptum exiſtimem *Titulum viæ* hujus *Regiæ*, אל־מות *Ne-mors*; *Immortalitas Sacroſancta.* En geminum germanum *Jeſaj.* 35: 8. *Eritque ibi aggeratum*, *& via*; דרך הקדש *Via ſanctitatis Titulus indetur ei.*

AD CAPUT DECIMUM TERTIUM NOTÆ.

Vſ. 1. Non pertingit ad nervum Linguæ, & ſenſus, quod editur, *Filius ſapiens diſciplinam Patris* audit; *at irriſor non audit increpationem.* Non cavillabor ſupplementum prioris coli: ſed nego *filium ſapientem* vocari potuiſſe a *Salomone* eum, qui ſub *diſciplina* patris *ad ſapientiam* & *virtutem adhuc* formatur. Nego etiam לץ in graviore illo ſignificatu, quo infert *profanum contemtorem Numinis*, & *irriſorem Religionis publicum*, quadrare in *puerum*, quantumvis petulantem, protervumve. Ergo hoc voluit Noſter, hoc inculcatum ivit; *Filius ſapiens* exiſtet, *qui caſtigatur a patre*: *& irriſor* evadet, qui *non audivit increpationem matris.* Disjunguntur, more ſolenni, cola; & *bigas* efficiunt, quæ uno ſub jugo ita exiiſſent: *Filius ſapiens fuerit*, *caſtigatus patris matriſque*: *at irriſor*; qui

2 מפרי פי איש יאכל טוב ונפש בגדים חמס :

3 נצר פיו שמר נפשו פשק שפתיו מחתה לו :

4 מתאוה ואין נפשו עצל ונפש חרצים תדשן :

5 דבר שקר ישנא צדיק ורשע יבאיש ויחפיר :

6 צדקה

2 Ex fructu oris viri, comedet ubertatem; at ſpirans aviditas perfidorum, cruditatem.

3 Servans os ſuum, cuſtodit animam ſuam: disrumpens labia ſua dejectio atterens (frians) ei.

4 Concupiſcit, & vacuitas! anima (appetitus) ipſius, tardatoris: at anima acrium opimabitur.

5 Verbum fuci odit juſtus: at improbus fœtorem ſpargit, & infamiam.

6 Ju-

qui *non audivit increpationem.* מוּסַר mihi eſt *Part. Hophh.* in *Regimine*, pro מוּסָר *diſciplina affectus*, *caſtigatus*, unde pulchre, מוסר אב *caſtigatus patris*; quem pater crebro & ſerio caſtigavit. Licet quoque ad poſterius illud *qui* omittas; rotundiſſima ſtructura, *at irriſor*; non *audivit increpationem:* i. e. *qui vir* inter viros *factus*, *irriſorem Numinis agit*, & *contemtorem religionis*, *is* merito judicatur *ſancta & ſevera caruiſſe diſciplina*, *nec matris increpationem audiviſſe*: i. e. *a Matre nunquam fuiſſe increpitum*; ſed contra *molli* ejus *indulgentia* eſſe *corruptum.* Hæc Oeconomia loci omnibus numeris abſoluta. *Syntaxis* eadem omnibus Linguis contrita. Confer Cl. *de Dieu.*

Vſ. 2. Duo hic non injucunda teneri velim. Primum טוב *bonum*, proprie eſſe *ſuccoſum*, *uber*, *uberi ſucco vigens.* Alterum, חמס *injuriam*, *violentiam*, ex Origine ſonare ὠμότητα *cruditatem.* Addatur & hoc, נפש, directe, & ad literam *Allegoriæ*, jam non notare *animam*, vel *animum*, ſed *appetitum edendi*, *ſpirantem aviditatem*, ut ſæpe alibi, & mox *Vſ.* 4. Ergo; *e fructu* פי־איש *oris viri*, *comedet* טוב *uber*, ipſamque adeo *ubertatem*; at *aviditas ſpirans* & *anhelans* illa *prævaricantium*, *cruditatem*, nempe *ſuam*, quam in alios exercet, *omni amaritudine* in auctores *redituram.*

Vſ. 3. Vix operæ fuerit forte, quod verbulo monebo de luſu in vocabulis פשק & מחתה. Prius eſt *diducere cum ruptura*, vel *ad rupturam usque.* In *Pihhel* hinc *divaricare ad rupturam usque pedes*, ut *Eſech.* 16: 25. Id animoſius ſimul, ſimul invidioſius. Animoſe & hic; *disrumpens* veluti *labia ſua*, *ea nimis pandendo*, מחתה לו *dejectio atterens* aderit *ei.* Nempe *disruptio* trahit *ruinam*, quam ſequatur *dejectio*, qua quod *ſtabat* ſubito *conteritur*, atque *confriatur.* Hæc *Origo* verbi חתת; de qua ſupra plus vice ſimplici.

Vſ. 4. Conciſa ſimul & confarta conſtructio. Ea fraudi fuit quibusdam. *Cler.* pro *fœmin.* מִתְאַוָּה legendum cenſet מִתְאַוֶּה *maſculin.* ut referatur ad עצל *piger*; atque ita reddatur, *concupiſcens piger*, ואין נפשו *nec quicquam appetentia ejus* conſequitur. Abnuit *Syntaxeos* fundatiſſima ratio, quæ poſtulat hunc in ſenſum ונפשו אין, *at appetentia ejus*, *vacuitas.* Criſi temperaſſe, melius fuerit. Conſtructio abruptior pondus affert. *Concupiſcens*, *at vacuitas! anima illius*, *tardatoris.* נפשו עצל; *pleonasmo* aff. *ejus*, pro *anima*, i. e. *aviditas ſpirans* & *anhelans*, vel *appetentia avidiſſima tardatoris.* Singularem *Emphaſin* addit ille Pleonasmus, & quaſi digito commonſtrat: ut *Num.* 24: 4. *Effatum Bileami* בנו בער *Filii illius*, *Behoris.* Talia paſſim occurrunt, & *Dialectus Syriaca* in hanc partem effuſa. עצל *tardatorem*, *tardipedem*, a *crure intorto* nomen traxiſſe, ſupra oſtenſum ad *Cap.* 10: 26. Ei oppoſitus חרוץ *acer.* Confer *Cap.* 12: 24. 27.

Vſ. 5. Latet aliquid in interiore ſinu Lin-

Digitized by Google

6 Juſtitiæ rigor ſervat integritatem viæ: at improbitas lubricat lapſationem.

6 צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת :

7 Eſt

7 יש

guæ, quod eruere arduum eſt. Verba הבאיש & החפיר, vel *tranſitive* accipiuntur, vel *intranſitive*. Ex *priore uſu* plurimi, non uno tamen calculo. Etenim ſunt 1. qui *fœtere facit & pudere*, trahant ad *alios*, quos *improbus* mendax *contagione* ſua *corripiat* & *corrumpat*. Sunt 2. qui referant ad *mendacia* & *calumnias*, quibus *improbus* aliorum *famam conſpurcare geſtiat*. Concinne ſatis 3. & ſententioſe *Cocc. Putorem & pudorem facit Improbus*. Reducit ad *putida*, & *pudenda*, quæ per falſos Doctores in Eccleſiam inducuntur. Concinne etiam *Belgæ* noſtri 4. *improbus ſemet fœtidum facit, & pudore confundit*; ſcilicet illo *mentiendi* fœdiſſimo *habitu*, propter quem *atro carbone* ab omnibus notetur. Duo poſteriora palmam ferunt, atque accedunt ad *uſum* illum *intranſitivum*, quem ſecuti alii, maluere, *at improbus fœtet, & pudeſit*. Sane הבאיש in *Hiphh.* per *fœtere* redditum, reſolvi debet in *ſe fœtidum fecit*: ut *Pſ.* 38: 6. הבאישו נמקו חבורתי *ſe fœtidas fecerunt, & purulenta tabe crepuerunt lividæ meæ plagæ*. Poſſis etiam, *fœtorem ebullierunt*. Pariliter 1 *Sam.* 27: 12. הבאש הבאיש *omnino fœtidiſſimum ſe fecit in populo*. Alterum quoque החפיר *intranſitive* redditum per *erubeſcere*, *pudore confundi*, ita reſolvitur; *ſemet confodere*, vel *configere*: ut *Jeſaj.* 54: 4. לא תבושי ולא תחפירי *non perplexa fies, neque temet configes* quaſi *confuſione*: ita emergeret quod parum, aut nihil, differt a *Belgarum* palmario illo, quod *num.* 4. viſum: *at improbus fœtorem ebulliet; ſeque configet*: i. e. omni *infamia* ipſe *ſemet onerabit*. Atque hic quidem pedem figere poſſemus, ſi id ſonat, quod ſonare creditur prius hocce, *verbum fuci odit juſtus*. Sed expendi velim, an non dilutiuſcule exeat, *Juſtus odit verbum mendacii*, pro *neutiquam mendax eſt; mendacia ſibi nulla permittit*. Laudabilis enimvero character: ſed vide an non laudabilius futurum ſit, *Juſtus odit verbum fuci*, quod *ore fucato* & *mendaci* ad aures ejus defertur; vel *quo calumniatores graſſantur* adverſus aliorum bonam famam. דבר שקר quadrat in *Calumniam*, *fuco illitam*. Hanc ſi *audiat juſtus*, non avidis eam auribus excipit, ſed deſpuit, abominatur, atque procul faceſſere jubet. Id expreſſum per ישנא, ad *odium indignabundum* ſimul, ſimul *averſabundum*. Contra, *improbus*, talium avidiſſimus, יבאיש ויחפיר. Repeto ἀπὸ κοινοῦ דבר שקר *verbum fuci*, & *tranſitive* expono, *facit calumniam illam*, ad *inſtar ſentinæ fœtorem* quaquaverſum *ſpargere* & *exhalare*, *ad* aliorum *diffamationem*. Prius per יבאיש, poſterius per יחפיר convenientiſſimis figuris expreſſum. In יבאיש præter generalem uſum, nulli non obvium, in *facinore turpi*, *quo* quis *adſperſus*, *reddatur fœtens* apud alios; ut *Exod.* 5: 21. *Gen.* 34: 30. 1 *Sam.* 13: 4. 1 *Chron.* 19: 6. & alibi; preſſiorem adhuc alterum ſpecto, quo valeat, *facit efferveſcere*, *& ebullire cum fœtore* illud דבר שקר *verbum fuci*. Sic *Eccleſ.* 10: 1. ſive reddas *Muſca mortua* יבאיש יביע *efferveſcere facit cum fœtore*, & *ebullire Balſamum ſeplaſiarii*: ſive, *Balſamum efferveſcere facit cum fœtore*, & *ebullire muſcas mortis*. i. e. quæ *mortiferum* gerant *aculeum*, *peſtilentes*. Innuitur, *improbum calumnias*, quas *avida aure* combibit, *venenare* de ſuo, atque *camino*, quod dicitur, *oleum* addere; & ex *puſculo* efficere *tabum fœtidiſſimum*. Iterum יחפיר non ſimpliciter ſonat, *facit pudore confundi*; ſed *efficit ut* דבר שקר *verbum fuci graviore* adhuc *aculeo configat*; dum *calumniam* iſtam, tanquam *ſicam*, ubique vibrat ac circumfert.

Vſ. 6. Splendidiſſimum lumen, quod fulgere non potuit, ob ignoratas *Origines* verborum סלף & חטאת. Prius jam attingere cœpi ad *Prov.* 11: 4. monuique fluctuari in genuina notione figenda, nedum ut de *primigenia virtute* conſtet. Receptiſſimum in Lexicis *pervertere*, unde plurimi I. hic edidere *Et improbitas pervertit peccatum*; i. e. *peccatorem*, ſive איש חטאת *virum peccati*. Expeditius & elegantius II. *Cocc. Improbitatem*

ז יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב׃

7 Eſt qui divitem ſe facit; & vacuitas omnis rei: eſt qui pauperrimum agit; (pannoſum) & opulentia ſpiſſa eſt.

8 כפר

8 Re-

tem intricat peccatum: in *labyrinthum* videlicet *agens improbos*, *ut neſciant quo vadant.* Ita in *Commentar.* At in *Lexico* maluit, *improbitas intricat peccatum*, hoc eſt, *ab uno peccato in aliud trudit.* Utrumque eundem fere ſenſum fundit. Sed *intricandi* illam notionem ſolum acumen excudit, anſa ſumta ex *Gloſſa Rabbinica* עות *pervertit*, quod vertere maluit *contorſit*; ut inde exſculperet *intricavit*, atque *in labyrinthos inexplicabiles conjecit.* Dignus magno ingenio conatus; cui loca ſic ſatis reſpondent, ſi *ſecundariam* tantum *poteſtatem* ſpectemus: ſin autem *primariam* quæramus, nec ſatis fundata eſt illa vis, apud *Latinos* a *tricis*, i. e. *minutis pilis* aſſumta, nec locorum *emphaſin* adimplet. Genuinam verbi indolem recludit, & reponit, *Dialectus Arabum*, ubi سلف eſt *lubricare*, *glabrare*; vel preſſius adhuc, *ungendo glabrum reddere*, aut *lubricum*: uſu *intranſitivo* per omnia hæc ſimul admiſſo. Nil illuſtrius, pleniusque, ad omnem verbi noſtri ſedem. *Exod.* 23: 8. *Munus occæcat oculos acutiſſimorum*; (פקחים quibus *oculorum lumina extuberant* veluti) *&* דברי צדיקים *verba juſtorum* מסלף *pervertit*, vulgo; *intricat*, ſubſtituit *Cocc.* ut & *Cler. perplexa reddit.* Alii *detorquet*, *proſternit*, *ſupplantat.* LXX λυμαίνεται ῥήματα δικαίων, *corrumpit verba juſtorum.* Eſſe in his omnibus, quod utcumque reſpondeat, quis neget? ſed quis jam dicat, quænam ſit *nativa* illa *vis* & *proprietas*, unde gravis dicti aculeus ille, quem quivis hic ſubeſſe ſentit, dependeat. Dicent noſtri *Arabes*, *fidi* veteris Linguæ *condi promi*; atque ſuggerent nobis belliſſimum hocce, & aculeatiſſimum, *Munus unguendo lubricat verba recto-rigidorum.* Qui videbantur *inflexibiles* in *rigore juſti* & *veri*, *muneribus uncti*, *remolleſcunt*, & *verba ſua lubricant.* Recurrit *Deut.* 16: 19. Graviter quoque *Job.* 12: 19. ubi *Oxymori* pondus adjectum; ut ibi declaratum. Reliqua exempla in *Libro Proverbiorum* tantum reperiunda; quod indicium eſt *figurationis ſublimioris.* Talem dabit *Cap.* 15: 4. in *glabra lubricatione Linguæ:* itemque *verborum*, *Cap.* 22: 12. quæ ibidem explanabuntur: ut & *Cap.* 19: 3. *appa-ctio ſtolida hominis* תסלף דרכו *glabrat lubricatve viam ejus.* Eademque luce, ac gratia, *Cap.* 21: 12. *Lubricans improbitates ad malum:* ſed & his ſua cura reddetur. Finem facio in ſententia noſtra, ſignantiſſima ſane, quam ſic III. effero: *& improbitas lubricat peccatum.* Antitheſis omnibus numeris perfecta. צדקה *Juſtitia*, ſive, *rigor-recti ſervat integrum viæ*, vel potius, *integritatem viæ*, quo minus *offendatur*, aut *ulla in re impingatur:* at *improbitas*, *turbulentia* cupiditatis, ad omne *peccatum impellit*, idque *velut lubricat*, ut *mens* ſemel *impulſa* magis magisque *præcipitetur*, peccato alio aliud trahente, ac trudente. Hic verus loci adſpectus, quem luminabit adjectus hicce radiolus, ex *Origine* & חטא in *lapſando* ſita, *& improbitas lubricat lapſationem.* A *lapſatione* in *lubrico*, *ſecundaria* ſuccrevit vis *peccati.* Verbum non addo.

Vſ. 7. Verba plana; ſenſus non æque promtus. Plurimus calculus refert I. hinc ad *glorioſos vanosque*, qui *divitias oſtentent*, quum ſint *pauperrimi:* illinc ad *vere divites*, & הון רב *opulentia ſpiſſa præditos*, qui tamen videantur *inopes*, iſtam ſuam *opulentiam* modeſtia, & frugalitate, *occultantes.* Erectius II. quod *J. Bruinio* viſum, pertinere ad *opulentum avarum*, qui dum *ſeſe divitem* imaginatur, revera pauperrimus eſt mortalium: contra, *inopem*, *ſua ſorte contentum*, *magnam opulentiam poſſidere.* Sic התעשר valebit *ſpeciem præbere* divitis, & התרושש *ſpeciem præbere pauperis*; quod cum indole Linguæ æque conjunctum, ac præcedens illud. Et hoc interim reſtrictius, quam par eſt: nam III. *ſpeciem præbere divitis*, quadrat in *omnes opulentos*, etiam *profuſos*, ac *ſplendidos*; quorum *cupiditas* quo copioſius hauſerit, quin & exhauſerit, eo ardentius ſitiat, ut de iis dici poſſit, & debeat, אין כל *vacuitas omnis*

8 Redemtio animæ viri, opulentia ejus: at pannoſus non audivit increpationem.

9 Lux juſtorum læte eniteſcet; at lucerna improborum extinguetur nigreſcens.

10 Tan-

8 כפר נפש איש עשרו ורש לא שמע גערה :

9 אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך :

10 רק

nis rei; quum *omnia deeſſe ei*, qui *omnia inſatiabiliter concupiſcit*, jure merito pronunciari poſſit. Item *ſpeciem præbere pauperis*, pulchre convenit *homini extus* quidem *inopi*, ſed *intus diviti*, & *veram opulentiam poſſidenti:* quæ nulla alia *Salomoni* eſſe potuit, quam *virtus*, & *juſtitia*, earundemque *immortalia decora*, atque *ornamenta.* Hic pedem figo. Si cui altius lubeat ſcandere, promta fuerit *Allegorica* IV. applicatio; *Eſt qui ſe divitem faciat* virtute, juſtitiaque omni, *bona hæcce* per Philautiam ſibi *arrogans*, eademque *oſtentans;* quum tamen *vacuitas* ſit *omnium.* Et *eſt qui ſe pauperem facit*, cum *ſincero ſtudio virtutis* & *juſtitiæ*, longe tamen ſe infra *Legis perfectionem* ſubſiſtere & ſubſidere agnoſcens; *cui* הון רב *opulentia ſpiſſa* competat, quatenus *Deus ſuperbis reſiſtit*, *demiſſis* autem *Gratiam largitur.*

Vſ. 8. Intricatum, ac perplexabile. Redditur I. *Redemtio animæ hominis*, *opulentia ejus: at pauper non audit increpationem.* Id varias patitur *Gloſſas.* Plurimis placet 1. *Dives obnoxius eſt periculis* & *vexationibus*, & ſæpe cogitur *vitam opibus redimere;* at *pauper* nullo periculo, *nullis obnoxius* eſt *vexationibus.* Sic innueretur, *Divitias* ſæpe *malum* attrahere; & *paupertatem id* ſaltem *boni afferre*, quod *vitam* reddat *ſecuriorem.* Magnus locus, ſæpe tactus a *Tragicis* veterum, & *Philoſophis*, ſed quem hic attingi, haud adducor. Non multum hinc abeunt 2. qui pro ſpeciminibus hujus dicti ſubjiciunt, vel, *in crimine deprenſum divitem*, *vitam mulcta redimere*, aut, *pecunia judices corrumpere;* vel, *a latronibus captum numerata pecunia dimitti.* Contra, *pauperem ab his omnibus intactum*, atque *immunem* vivere. Sic גערה *increpatio* eſſet *metus* qui *increpet*, & *terrorem incutiat.* Diverſiſſimo ſenſu *Job. Bruinius*, in *Commentariolo Belgico*, ſuſpicatur 3. prius colon cum *irriſione* enunciatum, in *divites avaros* illius temporis, qui *tali* quodam *dicto* ſibimet plauſerint; quoſque hic *increpet* Sapiens; quæ *increpatio non feriat pauperem.* Ecquid aqua videtur hærere? Non pronius, limpidiusque, fluit, quod *Gejer.* 4. cum aliis hæc referat ad *commoda divitiarum* hinc; itemque *paupertatis* illinc; quatenus *id boni ad divitem* redundet, *a paupere id mali* avertatur, quod hic expreſſum. Haud opiner iſta via veritatem unquam erutum iri poſſe. Aggrediamur alia, ſi forte II. quid exſculpere valeamus. גערה *increpatio* pro *admonitione ſevera*, crebro occurrit. Sic *Vſ.* 1. vidimus, *ſannio*, *non audivit increpationem.* Item infra *Cap.* 17: 10. *Deſcendet increpatio in Intelligentem.* Iterum *Eccleſ.* 7: 5. *Bonum eſt audire* גערת חכם *increpationem ſapientis.* Elucet, *audire increpationem:* non eſſe id, quo collineabant ſuperiora, ſed vel *accipere*, vel *recipere acres admonitiones*, quæ *ad virtutem ſtimulare* queant. Hinc jam ſcintillula emicat, quæ majorem forte lucem dabit; adfulget enim nexus cum præcedenti *Vſ.* valde aptus, ut videtur, opportunusque. Inſinuatum ibi, *divitias*, *non ea eſſe* quæ *extus fulgent*, ſed quæ *intus ; virtutem*, *juſtitiam*, *pietatem.* Hanc incudem ut graviore ictu tunderet, ſubſumſit Sapiens, *Redemtio animæ hominis*, *opulentia ejus.* Hoc eſt; *non opulentia cenſenda*, *evanida illa auri ſpecies*, *quæ oculos præſtringit mortalium*, ſed *ſolidum illud*, quod *Sapientia* confert, quæ *Cap.* 8: 19. dixerat עשר וכבוד אתי *Divitiæ & Gloria mecum; Opulentia illibata*, & *Juſtitia.* &c. addita & hac inſtantia, להנחיל אהבי יש *ut hæreditario jure poſſidere faciam Amatores meos ſolidum illud;* & *eorum theſauros effarciam.* Has *excellentiſſimas Divitias* commendaverat *Cap.* 10: 3. & quidem eo nomine, *quod eripiant a morte.* Idem *Cap.* 11: 4. inculcatum ivit. Idem quoque nunc potentiſſima formula videtur altius affigere voluiſſe, præcedenti Gnomæ ſubnectens, quod

Digitized by Google

10 רק בזדון יתן מצה ואת נועצים חכמה׃

11 הון מהבל ימעט וקבץ על יד ירבה׃

12 תוחלת

10 Tantulum cum tumore dabit rixam acerrimam: at cum conſultis frenatio.

11 Opulentia ex vanitate, attenuatur; at colligens ſuper manum, ſpiſſius cumulabit.

12 Spes

quod lumen ei & pondus addit; *Opulentia viri ea eſt, quæ ſit* כפר נפש איש *Redemtio animæ viri: quæ eum a Morte valeat redimere;* מרדת שחת *ne deſcendat foveam;* quia per *Gratiam*, & in *Gratia*, poſſidet כפר *Lytron* illud, quod per *Fidem* comparatur; *Job.* 33: 24. Ex *Davidis* ſanctiſſima diſciplina hos ſenſus imbiberat, qui *Pſ.* 49: 8. 9. 10. eandem veritatem magnifice exequitur, *Qui ſecuri recumbunt in opes ſuas, & in ſpiſſitudine divitiarum ſuarum gloriantur; eorum quisquam Fratrem haud redimet; neque Deo dabit* כפרו *Lytron ejus. Nempe* פדיון נפשם *redemtio animæ eorum* יקר *prægravat; nulla* talis *opulentia* id *ponderis pretiique* attingat; *ſed* חדל לעולם *flaccuit in æternum.* Qui *talibus divitiis gloriatur* מתעשר, ille vero vel maxime ריש *pauper* eſt, & *pannoſus*, *qui non* שמע גערה *audivit increpationem; neque Sapientiæ* ad *veras divitias vocanti*, atque *acerrimum cohortationis ſuæ ſtimulum admoventi, paruerit.* Habes, quod explicationi prægreſſi *verſiculi* ad *num.* III. exacte reſpondeat. Ad *Allegoricum* ſenſum, quem *num.* IV. attigi, ſe item illuc inclinanti præbebit, ut *opulentiam viri* faciat *Juſtitia Fidei*, in qua ſola ſolidum *Lytron animæ* כפר נפש. Hac *juſtitia* qui deſtituitur, *quicquid ſibi* apud Deum *arroget*, eſt & manet ריש *pannoſus*, ac *laceris* tantum *veſtitus*; quibus *nuditatem tegere* nequeat: quippe *qui non audiat increpationem*, neque ſe per *Sapientiæ penetrantiſſima monita abſterreri* patiatur, *quo minus propriæ juſtitiæ confidat.*

Vſ. 9. Artifice penicillo compendioſe expreſſum, quod ampliore in tabella vivis coloribus depictum fuit *Cap.* 4: 18. 19. Quæ ibi deducta, huc transferri velim. אור hic eſt *lumen ſurgens*; quod admirabiliter dicitur *lætari*, id eſt, *lætius lætiusque eniteſcere:* ut contra *triſtari*, *contriſtari*, de *lumine*, eſt *offuſcari.* נר eſt *Lucerna*, *ſplendens* illa quidem *ſuis* quoque *radiis*, ſed quæ dum *ardet*, & *fulget*, eo ipſo *decreſcat*, & *ſemet* ſenſim ſine ſenſu *abſumens*, tandem *tetro nigrore extinguatur*, quin *exculcetur* veluti: ac *funditus deleatur*, ſecundum nativam virtutem verbi דעך, quam ad *Job. Cap.* 6: 17. tetigi. Latiſſimam habet ſententia ditionem; præcipua, haud dubie ſublimior illa ad quam remiſi. Sic aliquid cognationis, forte & connexionis, exiſtit cum *Vſ.* 7. 8. Id aliis arbitrandum trado.

Vſ. 10. Pungit ſpinula in רק, *tantummodo;* unde I. multi, *Tantummodo in ſuperbia dat* quis *rixam:* vel, *Tantum in contumacia datur jurgium;* quaſi יתן *imperſonaliter* eſſet poſitum. Sic mallem II. *Tantum in tumore fervido* quod *det rixam.* Tentatum III. a *Gejer.* vel a ריק *vanus cum tumore;* vel a רקק *levis cum ſuperbia, dabit rixam.* Mentem ſubit IV. רק a דקק, proprie *tenue;* unde ad *tantummodo* deventum; quaſi *tantulum, tantillum.* Expendatur hinc, *Tantulum cum tumore dabit rixam acrem;* nam מצה *crinium mutuam vulſionem* ſignat, ex *Origine.* Huc ſequens *Colon* ita accommodari poſſet. *At cum conſultis*, modeſtis, moderatis, conſilio utentibus, *frenatio eſt;* ſive *ſapientia* tum *ſemet frenans*, tum *alios*, ne *in turpem rixam* prorumpatur. Sic idem illud emergit, quod *Cap.* 11: 2. *intrat faſtus tumidus, & intrat contumelia*, (contumelioſa rixatio:) ואת צנועים חכמה *at cum modeſtis frenatio.* Pro eo hic ſubſtitutum ואת נועצים חכמה. Nempe צנועים *aſciati modeſtia*, & *frenum audire ſueti*, venuſte nunc vocantur נועצים *qui recepere conſilium*, & *moderamen*, *quo ſeſe regant.* Sic *colon colo* reſpondet.

Vſ. 11. Acumen in phraſi קבץ על יד *colligens ſuper manu;* pro quo Codices nonnulli offerunt עד יד *usque ad manum.* Prius te-

Digitized by Google

12 Spes tracta effligit cor; at arbor vitæ deſiderium veniens.

13 Qui raptat Verbum, oppignerabitur Ei: at qui reveretur Præceptum, ille remunerabitur.

14 Do-

12 תוחלת ממשכה מַחֲלָה לב ועץ חיים תאוה באה׃

13 בז לדבר יֵחבל לו וִירא מצוה הוא יְשֻׁלָּם׃

14 תורת

tenent plerique; indeque efficiunt, vel *ſub manu; ad manum*, cum *quotidie* aliquid neceſſariis ſumtibus *ſubtractum apponitur*, quod tandem *in ſummam* majorem *excreſcat:* vel, *per manum*, id eſt, *laborem*, & *induſtriam indefeſſam*; ut ſupra יד חרוצים *manus acrium dita'vit.* Id plenius reſpondet *opulentiæ ex vanitate*, ex *malis artibus*, ubi *non manus*, ſed *fraus*, & *circumventio*, viget. In hanc mentem & עד יד *Coccejo* viſum ſonare, *quouſque manus ſuppeditat*, quod eſt, *labor & induſtria pertingunt.* Jucundus ſenſus. Utraque lectio apta quoque *Paraphraſi Chaldaicæ*, quæ dedit, *Colligens ut largiatur pauperi.* Acute; nam יד *manus* frequentatur apud *Arabes* pro *liberalitate*, & *donis munificis.* Hoc in *Juvenilibus* illuſtrabam, & commendabam. Sic *ſuper manum* potius reddendum foret, *largam* nempe illam, & *erogatricem*; ut inde confeſtim expromatur; non in *ſacculum* condatur. Tutiſſima *nummorum arca*, *pauperes.* Id *Cap.* 11: 24. erat, *ſubſtantiam diſpergens quis, cui adhuc congeratur.* Eodem tenderet עד יד *uſque ad manum*, non ultra, quam ut continuo erogetur. Concinnum ſub utroque *Oxymoron* ſic exoriretur: nam *Colligere ut effundas*, non eſt *colligere*, ſed *diſſipare*; & tamen *diſſipator hicce ſpiſſius aggeſſiſſe* tandem reperitur. Officit interim הון מהבל *opulentia ex vanitate*; & directius fuiſſet, *ex illiberali tenacitate.* Poſſem quidem, *opulentia propter vanitatem*, vel *præ vanitate*, *attenuabitur*, ut innuatur *luxus profuſior*; cui *profuſiſſima liberalitas* opponatur: ſed id coactius forte. Palmam proinde ferat, *Colligens ſuper manu*, vel *manum*; non ſine ſingulari lepore, *ubi quicquid colligit*, *ſuper manu induſtrioſa & laborioſa veluti ſuſtinetur*; ejuſdem *vigori acerrimo* unice debetur. עד יד *ad manum uſque* eundem quidem ſenſum refundere poſſet, non tam limpide tamen: ac proinde על eatenus præferendum.

Vſ. 12. In תוחלת *lentorem*, indeque *lentiorem*, ſive *tenaciorem*, *ſpem* inſevit *Origo.* Ei ſuccinit ממשכה *tracta*, *protracta* tamen, ultra quam fieri poſſe, aut debere videbatur. Ea מחלה *effligens*, ſive *atterens cor*, *plagis excoriantibus*, ad proprietatem verbi חלה *Tom.* I. *Originum* latius evictam. In תאוה באה *deſiderium veniens*, *adveniens*, ſpectatur notio illa *veniendi* quæ adhibetur in *adventu deſideratiſſimi* alicujus *Capitis*, cujus *præſentia flagrantiſſimis*, quin *publicis veluti votis*, expetebatur. Ita *Jeſaj.* 60: 1. *Surgito*, *luceto*, כי בא אורך *nam venit Lux tua*, *& gloria Jehovæ ſuper te exorta eſt.* Infeliciter nonnulli, *nam occiderat Lux tua.* Similiter *Jeſ.* 62: 11. *Dicite Zioni Ecce Salus tua* בא *venit.* Complura talia. *Arbor Vitæ*, in Proverbium miſſa, pro circumſtantiis locisque accipienda eſt. *Cap.* 11: 30. habuimus, *Fructus Juſti Arbor Vitæ:* q. d. *dulcore*, & *vigore*, *Paradiſiaco præditus*; quin *immortalitatem ſpirans*; atque adeo *conferens.* Eadem & alibi amplitudo. Hic reſtrictius valet *Paradiſiacam* quandam *ſuavitatem* ac *fruitionem* quaſi; prout ſane *vehementior cupiditas* in *poſſeſſione* rei cupitæ cuique *Paradiſum* veluti pingit. Formula *Latina* erat, *immortalitatis inſtar cenſere.*

Vſ. 13. Fluctus cooriuntur ad יחבל: nonnulla & ad ישלם fluctuatio. Prius quidem pleriſque valet I. *Corrumpetur*, vel, *deſtruetur:* unde alii, *Contemnens verbum*, *corrumpetur ei*; i. e. *ob verbum ſpretui habitum:* alii, *deſtruetur ſibi*; per *Pleonaſmum.* Eodem *Pleonaſmo* in *Comm.* II. *Cocc.* *Contumeliam faciens Sermoni*, *cruciatum feret:* nam *Themati* חבל etiam *dolor* & *cruciatus* ſubjectus. In *Lexico* dedit, *noxam feret*, (ζημιωθήσει). Illuc fertur III. *Cler.* *damnum capiet*; quod ex *corrumpetur ſibi* exſculpit. Nihil horum abludit a ſenſu, nec tamen eundem implet. Omnino

לו

Digitized by Google

14 תּוֹרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים לָסוּר מִמֹּקְשֵׁי מָוֶת׃

15 שֵׂכֶל טוֹב יִתֶּן חֵן וְדֶרֶךְ בֹּגְדִים אֵיתָן׃

16 כָּל

14 Doctrina ſapientis ſcaturigo vitæ; ad recedendum a decipulis mortis.

15 Maturitas bona, dat gratiam; at via perfidorum, pertinaciſſime tenſum.

16 Om-

לו non ad בז referendum, ſed ad דבר *Verbum* per excellentiam', *verbum Dei*, *verbum revelationis*; cum *ſanctiſſimis veritatibus*, ac *præceptis*. Hoc *violans*, & *profano corde*, *profano ore*, *raptans*, יחבל לו *oppignerabitur Ei.* Tritiſſimus uſus *pignerationis*, ſub hac Radice, ortus ab *illigatione vinculi bene obtorti*; ut *obligari* eadem *Metonymia* auctum; itemque *devinciri*, *obſtringi*, alia. Sic infra *Cap.* 20: 16. & 27: 13. ne plura citem. Hinc gravis figuratio aſſumſit *pignerationem ad pœnam*; quam applicui *Job.* 34: 31. *Fero plagas*, pœnas, *nec* tamen *pigneratus eram*; non eram *iis ſub pignore obſtrictus*. Item *Neh.* 1: 7. חֲבֹל חָבַלְנוּ לָךְ *omni pignore Tibi obſtricti tenemur ad pœnam.* Iterum *Mich.* 2: 10. *oppigneravit ſe & quidem pignore ſtringentiſſimo* terra iſta, tot *criminibus polluta* & *onuſta.* Regnat apud *Arabes* phraſis. In *Alcor. Sur.* 74: 41. كل نفس بما كسبت رهينة *omnis anima ob id*, *quod lucratur*, patrat, *oppignerata eſt.* In *Hamaſa* vetus Poëta *Mutelammis*

الم تر ان المرء رهن منية ✡

An non cernis virum Morti pignus debere!

Id *Tauriz.* declarat *Morti ita eſſe oppigneratum*, *ut eam evadere nequeat.* Similiter رهين القبر *oppigneratus ſepulcri.* Apud *Livium* extat *Corpora pœnæ pignoranda præbere.* Magnifice, tanquam ſub *edicto*, enunciatum, *Raptans verbum*, *Ei oppignerabitur*, vel, *Semet Ei oppignerabit*, ad omnem illam execrationem ſubeundam, quæ contemtoribus Verbi ibidem denunciata. LXX nihil, aliquid vidit *Vulgat*: dans, *Qui detrabit alicui rei*, *ipſe ſe in futurum obligat.* דבר non pro *verbo* ſumſit, ſed pro *re quacumque*; unde languor ſuffuſus, ubi viguiſſet, *Qui detrabit Verbo*; *in futurum obligabit ſe illi.* Languidius quoque in *Vulgata* expreſſum poſterius ישלם *in pace verſabitur.* Idem tamen placitum *Rasbio*, *Ab. Eſræ*, *R. Levi*; atque e noſtris *Jun. Cocc.* &c. Rectius, & erectius, qui *præmio adficietur*, *remunerabitur*, extulere. Omnes haud dubie huc conceſſiſſent, ſi in יחבל *oppigneratio ad pœnam* præluxiſſet, illa enim *retributionem præmii* ita ingerit, ut inde reſiliri nequeat.

Vſ. 15. Senſus in receſſum abiens, quem non indagatum video. Recentiores ferme uno calculo, *Intelligentia bona dat gratiam*; *at via perfidorum dura*, vel *aſpera.* Levicula mutatione *Cocc. Benevolentia dat gratiam*; at *via perfidorum*, *aſperum.* Illud *dare gratiam*, per *conciliare* ſibi *favorem* exponitur, ad quem pervenire nequeat *durus*, *aſper*, *odioſus.* Divergit *Vulgata*, edens, *Doctrina bona dabit gratiam*; *in itinere contemtorum vorago.* Reliqui Veteres item longiuscule deflectunt. Mihi *dare gratiam* hic non eſt *eam ſibi conciliare*; ſed *erga alios exerere* & *exercere*; ut ſit, *Maturitas bona exerit gratiam*; ſeſe *præbet facilem* aliis, & *benignam*; callet *cedere*; callet *concedere*; in omnibus *charactérem* exercet *maturitatis*, & *bonitatis* indicem. Cum ea excellentia indolis, e diametro pugnat *via perfidorum*, *in Legemque* caritatis *contumacium*, qui neſciunt quid ſit חן *gratia*, *benignitas*, *ingenua liberalitas* ac *facilitas*; eandemque ut *imbecillitatem* exſibilant. *Horum via* eſt איתן *pertinaciſſime tenſum*; omnibus *repugnans*, atque nec *cedens*, nec *concedens vel minimum.* Sic איתן explicandum, oſtendi *Tom.* I. *Orig. Cap.* 8. ubi ad *perennem tenorem*, qui *remittere neſcius*, a *Themate* وتن יתן, *proprietas* jam eſt reducta.

Digitized by Google

16 Omnis ſollers agit cum ſcientia: at elumbis pandit craſſitiem.

16 כל ערום יעשה בדעת וכסיל יִפְרֹשׂ אולת :

17 Legatus improbus arbitrum aget in malum; at internuncius multæ fidei, ſanator.

17 מלאך רשע יִפֹּל ברע וציר אמונים מרפא :

18 La-

18 ריש

ɛta. Oſtenſum quoque ibidem, cum uſibus vocabuli in bonam partem vergentibus, etiam apud *Arabes* aſſervatam notionem *pertinaciæ*, ac *repugnantiæ contumacis*. Scilicet a *tenore perenni*, ſemperque *tenſo*, pronisſimus gradus ad *pertinaciam*; quum *pertinax*, ex *Origine*, ſit *valde tenax*: unde & in bonum apud Veteres potuit uſurpari. Illud איתן *pertinacius tenſum*, abruptiore *Syntaxi*, ut אכזרי *Cap.* 12: 10. *Commiſerationes improborum*, *crudele*; & *Vſ.* 27. *opulentia hominis gravis*, *acre*. חרוץ. Quid nervi ſubſit, ſentiunt quibus judicii nervus.

Vſ. 17. Non cohæret, quod hic datur: *Legatus improbus cadet in malum; at internuncius fidus ſanatio*, vel *ſanator*. Languidulum quoque, *cadet in malum*. Res & ratio exigunt, *Legatus improbus arbitrum aget in malum: at internuncius fideliſſimus*, *ſanator*. Fefellit verbum יפל, quod a נפל, in *fut. Kal*, eſt *cadet*; at a פלל in *fut. Niph.* valuit, *Arbitrum aget*. Iſta poteſtas ab omnibus agnoſcitur ſub ſpecie *Pihhel*, ubi פלל ſæpiuſcule ſic proſtat: ut *Pſ.* 106: 30. *Eſech.* 16: 52. Notiſſimum quoque פליל pro *arbitro*; & פלילה ac פליליה pro *arbitrio*. Hinc ſpeciei נפלל olim haud dubie ſubjeɛtum fuit, *arbitrum agere*, *intervenire inter partes ad cauſam* ex bono & æquo *dirimendam*. De eo tam parum ambigi par eſt, quam de נשפט pariter in *Niphh.* frequentato pro *diſceptare*; נועץ pro *conſultare*, aliisque ad hanc normam. Quod in *Lexicis* non compareat, id indicio eſt, ea multo defeɛtu laborare; neque in tuto ſtare, qui iſtis Fundis inſiſtunt. Admiſit tamen *Cocc.* formam נפלל ex *Eſech.* 28: 19. vertens ibi, *& judicabitur exanimatus in medio ejus*: quod omnes ferme, ad נפל reduɛtum, derant, *Cadet confoſſus*. נפלל proprie eſt *ſecari*, & *ſeɛtorem* ac *deciſorem agere*; quaſi *ſecare ſibi*, vel *inter partes*. Hinc figuratisſime conceptum, *& ſecabitur profanatus ad gladium in medio ejus*. Ancipiti acie valet illud *diſſecabitur*, quod hinc eſt *diſſecabitur medius*, illinc *judicabitur Gladio* quaſi *Arbitrante: arbitria & judicia exercente*. Iſtic loci *vis* mere *paſſiva*; heic *reciproca*, *ſecare ſibi*, atque ita *arbitrum agere*. Jam plana omnia, & limpida. Legatus *improbus*, turbulentus, turbatorque ſimul, יפל ברע *deciſorem aget in malum*, ad *mala* inter partes *miſcenda*, ad *vulnera* adfuſo veneno *fovenda*, ad *odia acerbanda*, ad *bella* denique *inflammanda*. Contra ציר אמונים *internuncius fidelitatum*, cui *fides veritasque* cordi, eſt מרפא *ſanatio* aliis, aliis *medicina*. Non male: ſed *Sanator* forte melius quadrabit. Lingua utrumque admittit. ציר *internuncius*, *interpres*, *legatus*, illuſtri figura diɛtus quaſi *Cardo*. Sic *Cardines negotiorum*. Sed hæc alias.

Vſ. 18. Artificioſe pertexta ſeries. Citra dignitatem ejus ſubſiſtit, I. *paupertas & ignominia deſerenti diſciplinam; at obſervans redargutionem*, *honorabitur*. Fortius quid ſonat *primo* פרע, *luxavit nexam conſertamve ſeriem margaritarum*. Ei pulcherrime comparatur מוסר *diſciplina*, a *revinciendo* diɛta. Hoc ſupra aliquoties inſinuatum. Redeatur ad *Cap.* 1: 25. *Secundo* פורע pro לפורע minuit nervum, ſimulque minus firmum pro *Syntaxi*. Ea exigit, II. *Mendicitas* erit, *& inuſtio ignominiæ*, *luxans ſeriem* nexam *diſciplinæ*. Abſtraɛtum pro concreto. *Ipſa* fiet *mendicitas*, (pannoſa paupertas) *& ipſa ignominiæ inuſtio*: hoc eſt, *Mendiciſſimus* idem *ac notatiſſimus*. At שמר תוכחת *ſubſtriɛtius ſervans* & *obſervans redargutionem* יכבד *honorabitur*. Id, *tertio*, gemina pollet virtute, ex *ancipiti*, & *honorem* ferens, & *honorarium divitiarum*. Sic demum completur id, quod *men-*

Digitized by Google

18 ריש וקלון פורע מוסר ושמר תוכחת יְכֻבָּד׃

19 תאוה נהיה הֶעֱרַב לנפש ותועבת כסילים סור מרע׃

20 הלוך

18 Mendicitas & inuſtio notæ is qui diſſipat lineam diſciplinæ: at qui cuſtodit redargutionem, gravis fiet opibus, honore.

19 Cupiditas ſidere coacta, intus dulceſcet animæ: at abominatio elumbium, recedere a malo.

20 Am-

mendicitati & *inuſtioni notæ* e contrario obductum. Verbum כבד *gravis fuit*, partim *metonymice* valet, *honoratus fuit*, partim *copioſus* & *dives*. Utrumque complexus Cl. *Cler.* qui hic expreſſit, *ditatur & gloriam conſequitur:* כבד *diteſcere*, *copioſum fieri*, cum *honore*, *dignitate*, *gloria* ſimul, jam dedi ad *Jobi Cap.* 14: 21. Specialius adhuc כבר *honorare*, eſt *Honorario afficere:* ut *Jud.* 13: 17. & alibi. Si id ſubtilius judicetur, conſiſti poterit intra *graves opes honore* & *gloria cumulatas.*

VJ. 19. Non aptiſſime conſerta cola, quæ offerunt in Verſionibus plurimis, *Cupiditas facta dulceſcit animæ; at abominatio ſtolidorum recedere a malo.* תאוה נהיה ſumitur, ut תאוה באה *cupiditas veniens*, *intrans;* paulo ante *VJ.* 12. unde & *dulceſcere* illuſtrari creditur. נהיה pro *fieri*, *effici*, *effectui dari* uſus Linguæ non abnuit. Quid ergo? Nexus circumſpicitur, nec expeditur. Nemo certe expeditum dixerit, quod ita potius intricatur: *Ut ſuave eſt animæ, deſiderium quod efficitur; ita inſuave* eſt, & *abominabile*, *ſtolido*, *recedere a malo.* Nodum ita extricare conatus *Cocc.* noſter: *Diſcrimen ponitur inter probos, & improbos per quod fit, ut, quod ſuave eſt aliis, aliis fit amarum. Nempe quando hoc fit, quod Fideles cupiverunt, verbi cauſa, ut Sermonem Dei libere audiant, & a nemine probibeantur ſecundum Regulam incedere, id Rectis quidem ſuave atque jucundum eſt; at ſtolidis id injucundum, quia ipſorum abominatio eſt, recedere a malo. Nihil ipſis gravius reſipiſcentia.* Multa ſuppleri vides; quæ ne ſic quidem rotunda. Alia via Cl. *Cler.* uno tenore ad *improbum* omnia referens: *Deſiderium quod expletur dulce eſt animo; ideo abominatio eſt ſtultorum, recedere a malo.* Id ita declarat; *inter cauſas depravationis & pertinaciæ hominum hanc eſſe non ultimam, quod voluptati ſuccumbatur; & quod affectibus obſiſtere, durum ſit, ut contra indulſiſſe, dulce ac jucundum.* Filum ſic ſatis acute deductum; quod magnis tamen incommodis gravatur. Quum exitus non daretur recto, obliquo eum tramite effringere tentarunt *Rabbini* quidam, quibus נהיה hic notare viſum *frangi*, *infringi.* Anſa arrepta ex *Dan.* 2: 1. ubi שנתו נהיתה עליו tantum non omnes reddunt, *ſomnus ejus fractus eſt ſuper ipſo:* itemque *Dan.* 8: 27. נהייתי ונחליתי *fractus ſum & infirmatus:* Adjecta ab aliis *Antiphraſis*, per quam *factus*, valere poſſit *fractus & ad nihilum redactus* quaſi. Moſtellum in *Morboniam* eliminandum. Apparet interim ex gemino illo contextu, verbum נהיה alio quoque ſignificatu auctum fuiſſe: atque inde non ſine ſumma ſpecie huc inductum; *Cupiditas fracta dulceſcit animæ; at abominatio eſt ſtolidorum, recedere a malo.* Magnum, & nobile. *Cupiditatem fregiſſe, viciſſe, domuiſſe*, multo *dulcius;* quam *eidem*, vel cum jucundiſſima fruitione, *ſuccubuiſſe.* Id ſentiunt, id ſanciunt, viri fortes. *At elumbes*, ignavi, ſtolidi, *cupiditati reluctari nec poſſunt, nec volunt.* Horrent iſtam pugnam, & abhorrent. Ergo *voluptatum mancipia* omni *vera dulcedine* deſtituuntur; atque *evanida fruitiuncula* perpetuo & deluduntur, & detinentur. Latiuſcule explanavi ſententiam, ut in pleno die luceret, quod tam vivis radiis ſeſe inſinuat ac commendat. Eadem opera relucet, quam juſta, quam completa, omnibusque numeris abſoluta hinc oppoſitio exoriatur utriusque coli. Sub תאוה נהיה *Cupiditate fracta* vel maxime ſenties סור מרע *recedere a malo; atque illud*, quantumvis illiciat objecta fruitione ſuæ dulcedinis, *abominari.* Sub eadem perſentiſcas quoque *pectus virtute communitum;* quod blandiſſimam illam peſtem valeat edomare. Hinc anſa data

Digitized by Google

20 Ambula cum ſolide compactis, & compactus eſto: at qui paſcit elumbes, infringetur.

21 Peccatores perſequitur a tergo malum: at juſtos remunerat bonum.

22 Bonus hæreditatem cernere faciet filios filiorum; & reconditæ pro juſto opes peccatoris.

23 Spiſ-

20 הלוך את חכמים וחכם ורעה
כסילים ירוע :

21 חטאים תרדף רעה ואת צדיקים
ישלם טוב :

22 טוב ינחיל בני בנים וצפון לצדיק
חיל חוטא :

23 רב

ta ſubſumendi, *at abominatio Elumbium, recedere a malo*, atque *pulcberrimam* illam *victoriam*, cum *intima animæ dulcedine* conjunctam, reportare. Iſta *intima dulcedo*, quæ *liquidiſſima voluptate ſinus & receſſus profundiſſimos animæ demulcet*, conſignatur verbo תערב, ex *Origine* δύω, ἐνδύω), *leniter ſubit*, *penetrat*, atque *inſidit*. Jam eo res adducta, ut hunc adſpectum tam celſum, tamque dignum Schola Virtutis ac Sapientiæ, unice intentum fuiſſe, aſſeverare liceat. Parum firma interim poteſtas illa Ŧ *frangi*, *infringi*, quæ ex היה *fuit*, *extitit*, nullis fidiculis extorqueri ſe patitur. Quid ergo? retexemusne noſtram telam? immo vero eam ita pertextam dabo, ut novo adhuc lumine exornetur jucundiſſimi, ut ſic dicam, ſubteminis. Ad *Cap.* 10. *Vſ.* 3. ſupra demonſtravi, היה indubitatam poſſidere *Originem* Ŧ *ſidere*, *ſubſidere*; ἵζειν, & ἵζεσθαι. Inde *eſſe*, *exiſtere*, per *metonymiam* adſcitum. Alio canali *metonymiæ* idem ἵζεσθαι *ſidere*, *ſubſidere*, ſe dedit, pro *viribus fractis exhauſtum jacere.* Quam inde faciem induant loca *Danielis*; quorum prior ſonat, *ſidere factus eſt ſuper eo ſomnus ejus:* alter, *& ſidere factus ſum, attritusque jacui*, ibidem declaratum. Ad hæc exempla nobis nunc emergit figuratio ſane quam ſuaviſſima, *Cupiditas ſidere facta*, ardore ejus per virtutem fracto, victo, compreſſo, extincto, *dulceſcit animæ*, *intime in eam inſidens*, cum voluptate ſerena, limpida, ineffabili; in qua nihil fæcis, quæ *dulcedinem* iſtam contaminet: qualis fæx voluptati vanæ & evanidæ ſemper inhæret, per quam efficitur ut,

medio de fonte leporum
Surgat amari aliquid, quod in ipſis floribus angat.

Vſ. 20. Editur in Verſionibus; *Qui ambulat cum ſapientibus, ſapiens fiet; at ſocius ſtolidorum conteretur.* Nil requiri poſſe videtur. Rotundius tamen fuerit: *Ambulans cum ſolide compactis, compingetur, & paſcens elumbes infringetur.* Verbo חכם per *Originem* ſubjecta *vis compactionis ſolidiſſimæ.* Inde *Sapientia* per *metonymiam* ſuccrevit: ſenſus idem, haud pœnitendo lumine tamen auctus. Sic ירוע *infringetur*, *conquaſſabitur*, directius quoque oppoſitum; etiam retulerim, ad *bonæ mentis ruinam*, quæ *graviſſima* tandem *clade* cuncta *involvat.* Luſus *Paronomaſiæ* in ירוע & רועה in oculos incurrit. Poſterius vulgo redditur, *ſocius ſtultorum*; id rectius exiret, *compaſcens ſtultis.* Inde elegantius *Cocc. Qui paſcitur ſtolidis*, in *Lex.* in *Comment. Qui ſe oblectat ſtolidis.* Iſtoc adſpectu poſſis quoque, *paſcens ſtolidos*; nam cum *accuſat.* etiam conſtruitur, ut *paſcens ſtolidos* valeat, *iis ſemet oblectans:* vel *eorum ſodalitio delectatus.* Eſt aliud adhuc. הולך & יחכם per *Criſin Maſorethicam* obducuntur Textui, qui dat הלוך *ambula*, וחכם *& compingitor.* Id ſententioſius, ni fallor. *Converſare cum ſolide compactis & compingitor: at paſcens elumbes infringetur.* Prius *imperat*; poſterius *imperioſe promittit.* Genus, in *Proverbiis* regnans; atque ſæpiuſcule jam inſinuatum.

Vſ. 21. Languidior ſententia, ſic enunciata; *peccatores inſectatur afflictio.* Nonnihil intenditur, *peccatores perſequitur malum:* niſi quod quum de *malo pœnæ* tantum cogitetur a plurimis, iterum remiſſius exeat. Quidni? *malum quod patrant; crimina & ſcelera quibus ſe obſtringunt.* Hæc *tergis*, hæc *cervicibus eorum* perpetuo *imminent*; quin *inſident.*

Digitized by Google

23 רב אכל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט׃

23 Spiſſa copia cibi, novellatio pannoſorum; & opulentia ipſa raditur, quum non eſt moderamen.

24 חושך שבטו שונא בנו ואהבו שִׁחֲרוֹ מוסר׃

24 Subſtringens virgam ſuam, odit filium ſuum; at amans eum, invigilat ei diſciplinam.

25 צדיק אכל לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר׃

25 Juſtus comedens ad ſaturitatem animæ ſuæ; at venter improborum indigebit.

dent. Nempe *poſt equitem ſedet atra cura.* Hunc *ſeſſorem* nunquam *excutere* valent חטאים *reatu ſuo obſtricti*, ac *prægravati.* Apud *Arabes* ردف רדף in genere *a tergo premere*, quod eſt *inſequi*, *perſequi.* Specialius adhuc ردف רדף *qui*, vel *quod poſt tergum alterius uni inſidet equo.* Sic exoritur حقيبة *Mantica tergo inhærens & affixa:* quæ *figuram* præbet *criminum*, *ſcelerumque*, quorum *pœnæ oppetendæ.* Hanc vim non extra ditionem *Hebræam* adduci, liqueat ex *Thren.* 5: 5. על צוארנו נרדפנו *ſuper cervicibus noſtris inſeſſores patimur.*

Ibid. Non circinatum, *& juſtis bonum remuneratur* Deus. *Cocc.* in *Lex.* tentavit, *& penes juſtum penſat bonum;* Deus. Inſertio iſta minuit vim, quæ affert, *& juſtos remunerabitur bonum*, nempe *ſuum illud*, *quod omni ſtudio exercent.* Habent *præſentiſſimum* ejus *fructum:* ישלם cum *accuſat.* etiam ſe conſtrui patitur. *Pſ.* 35: 12. ישלמוני רעה *Remunerantur me malum.* טוב *Bonum* & רעה *Malum* in caſu recto erectius, & directius, conſiſtunt. Verba תרדף & ישלם non in *futurum* tantum feruntur, ſed vel maxime *præſens* conſignant.

Vſ. 23. Non e limpido fluit, *Multum cibi in agello pauperum; & eſt qui conſumitur defectu judicii;* vel *juris;* vel *æquitatis.* Inde totidem fluxere explicationes quas non exequar. Rotunde *Cocc. Multitudo cibi novale pauperum* &c. i. e. *diligenter cultus agellus abunde cibum ſufficiat pauperibus; quum alii* contra *conſumuntur ob non obſervatum judicium.* Et quis ille? *pauperne*, an *Dives?* Video ad *Divitem* fere inclinari, & quidem vel *oppreſſorem*, vel *diſſipatorem.* Ad poſtremum illum omnia traxit *J. Bruinius*, ita ſenſum evolvens: *per diligentiam pauperum*, i. e. *operarum*, *manus ſuas ad agricolationem Diviti locantium*, *uberrimi quidem fructus reditusque convehuntur in borrea; moderate inſumendi; attamen multi reperiuntur qui immoderate omnia abſumant diſſipentque.* ניר pro *aratione* ipſa, & *novellatione* ſumſit, quod & alii fecere. Filum longius extractum, nec bene firmum. Mitto *Vulgat.* qui dedit, *in novalibus patrum;* tanquam a ראש *caput* familiæ. Mitto LXX cum *Syro* & *Arabe* nil ſani dantes. *Chaldæum* quoque, qui oggesſit, *multum cibi evenit pauperi; & eſt qui ad necem rapitur ſine jure.* Scopæ diſſolutæ. Omnia conclamatum locum arguunt. Ad ſenſum eruendum, adſciſco hic ſignatiorem vim voculæ יש *ſubſtantia ſolida*, pro *opulentia graviſſima.* Eam ſupra quoque habuimus. Sic exoritur *opulentiſſimus* qui obtendatur τοῖς ראשים *pannoſe pauperibus.* Horum tamen ניר *novellatio*, i. e. *labor diligentiſſimus quo tenuem*, ſi forte, *agellum colunt*, *ſufficiet* ipſis *ſpiſſam cibi copiam:* at יש *ipſa opulentia quaſi*, נספה *raditur*, *eraditur*, בלא משפט *in non-judicio.* Hoc capias licet, *ubi deficit moderamen; diligens & attenta adminiſtratio;* atque *per ſocordiam* & *luxuriam* omnia *diffluunt.* Licet quoque, ut *Prov.* 16: 8. *Melius pauxillulum in juſtitia; præ ſpiſſa copia proventuum* בלא משפט *ſine jure & æquitate.* Sic emergit *opulentia per nefas corraſa*, quæ dicatur *eradenda.* Tale præceſſit *Vſ.* 11. De Themate ספה proprie *raſit*, adiſis *Origin. Tom.* I. *Cap.* 13.

Digitized by Google

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Verſ. 1 Sapientes mulierum ædificant quæque ſuam domum: at craſſa ſtoliditas ſuiſmet manibus eam deſtruit.

2 Ambulans in rectitudine ſua, tremiſcit Jehovam; at tortuoſus viis ſuis, temnit eum.

3 In

Verſ. 1 חכמות נשים בנתה ביתה
ואולת בידיה תֶּהֶרסנו :

2 הולך בישרו ירא יהוה ונלוז דרכיו
בוזהו :

3 בפי

Vſ. 2. Magna me ſuſpicio tenet, profundiorem hic ſenſum deliteſcere; quem ad *Vſ.* 16. enucleabo.

Vſ. 3. Bifariam capitur *Virga ſuperbiæ.* Plurimis eſt *ſuperbia virgam depoſcens*, & *pœnas datura.* Aliis *virga ſuperbiæ*, eſt *Lingua*, & quidem quæ loquatur ἐπιπληκτικὰ; & quæ tanquam *baculo feriat.* Huc calculum adjeci in *Obſerv. Philol.* adducto ſimili uſu, quo العصا עץ *baculus Linguam* apud *Arabes* figurat. Quum interim poſterius *colon* tendat ad *noxam* & *pœnam*, a qua *ſapientum labia* eos, ſub cauta ſubſtrictione, præſervent; prior illa facies excludi non poſſe videtur. Ergo *Virga* quidem alios *verberans*, ſed quæ tamen mox *reverberet ſuperbum*; atque *ſemet* vel maxime *damno* & *malo mulcaſſe* reperiatur.

Vſ. 4. Vocabulum אבום aliis *præſepe*, aliis *borreum*; rectius per *aream* exponitur, ut jam obſervavit *Guſſ.* Nomen ei a *calcando*, *occulcando* inditum; quod eſt ابس. Jucunde figuratum אבום בר *area pura*; *munda*; pro *vacua*; in quam *nullæ meſſes congeruntur* ad trituram. Infeliciter collatum a *Gejer.* בר לבב *Pſ.* 24: 4. & 73: 1. *Purus corde*, cujus *cor vacuum* a *quisquiliis ſcelerum.* Hæc δὶς διὰ πασῶν discordant. Felicius adducta *Amoſ.* 4: 6. נקיון שנים *puritas dentium*; in *ſummo cibi defectu.* Ad *mundiciem dentium*, quam oſtentent delicatuli, ſimul alluſum, dicere non auſim; nedum heic loci; quaſi *affectata* ſimul *mundicies* taxaretur. Ad *Jeſaj.* 3: 26. ubi habemus נקתה *emundata in terram deſidebit Hieroſolyma*; congeſſi exempla, quæ ſub his aliisque *ſynonymis puri*, *mundi*, *nitidi*, venuſtiorem huncce uſum *ſummæ vacuitatis* exprimant. Ex *Ciceron.* in *Verr.* ſuccurrit, *Siciliam everſam & exterſam reliquit.* Itemque *everrere* & *extergere omnia.* Facetiſſime L. 4. in *Verr.* Cap. 22. *Argentum purum omne appoſuit, ne purus ipſe relinqueretur*: hoc eſt, *argenteis ſuis vaſis ſigilla exemit ipſe, atque ita Verri appoſuit, ne ipſe a Verre ſpoliaretur.* De cetero non *Gnome* eſt, ſed veri nominis *adagium*, quod *Allegorico ſenſu* auctum, omnia amplectatur, ad quæ, cum neceſſariis adjumentis, intendendi nervi, opus exercendum, humeri jungendi, ut Res privata & publica conſtabiliatur: atque proſperitate & abundantia omni cumuletur.

Vſ. 5. Si non *Tautologum*, certe enervum, quod redditur: *Teſtis fidelis non mentitur*; & *loquitur mendacia teſtis falſus.* Quid *Gejer. Cartwrigt.* aliique ſubdiderint fulcri, apud eos videri malim. *Syntaxis* conciſior fraudi fuit. Inferendum אשר utroque in membro; quæ multo cum vigore ac nervo ſic exibunt: *Teſtis veraciſſimus* qui *non mentietur*; at

Digitized by Google

3 בפי אויל חטר גאוה ושפתי חכמים תשמורם :

3 In ore craſſi eſt virga ſuperbiæ; at labia ſapientum eos ſubſtricte cuſtodiunt.

4 באין אלפים אבוס בר ורב־תבואות בכח שור :

4 Quum nulli ſunt boves, area pura eſt; & ſpiſſa copia proventuum in robore tauri.

5 עד אמונים לא יכזב ויפיח כזבים עד שקר :

5 Teſtis fideliſſimus, *qui* nunquam mentitur: at qui proflabit mendacia, teſtis falſitatis.

6 בקש לץ חכמה ואין ודעת לנבון נקל :

6 Eruere conatur irriſor ſapientiam; & nulla ea; at ſcientia intelligenti, facile.

7 לך מנגד לאיש כסיל ובל ידעת שפתי דעת :

7 Ito e regione ad virum elumbem; & nequaquam agnoſces labia ſcientiæ.

8 חכמת

8 So-

at qui *proflat mendacia*, *Teſtis falſus.* Senſus hic. Qui nunquam *mendax reperitur in hominum conſortio*, *ſed veritatem religioſe in magnis ac parvis juxta colit*; Is *in judicio veraciſſimus cenſebitur :* atque *nemini* unquam *ſuſpectus erit.* Contra; qui יפיח *proflabit mendacia*, atque *turpi hocce vitio ſe* quotidie *commaculabit inter homines*; Is ne *in judicio* quidem *fidem meretur*; ſed *falſi teſtimonii ſuſpicionem* apud omnes jure *movet.* Certe vel *injurato priori* potius credendum, quam *poſteriori jurato*; atque omnibus religionum nexibus inſtricto.

VJ. 6. Abruptior *Syntaxis*, דעת נקל *Scientia*, *præfacile.* Talia erant *Cap.* 12: 12. אכזרי *miſerationes improborum*, *crudele* : & *VJ.* 27. *Opulentia gravis*, *acre.* Item *Cap.* 13: 14. *Via perfidorum*, *præfractum.* Ejusdem eſt coloris, cujus, *Triſte lupus ſtabulis.* Apud *Arabas Adjectiva Comparat.* & *Superlat.* huic ſe ſtructuræ præbent: ut in *Hamaſ.* هم اعق واظلم *illi*, *præfractius & iniquius*; id eſt, *multo præfractiſſimi*, & *iniquiſſimi.* In ואין aliud genus abrupti; nam valet, & *vacuitas!* quod per *nulla ea* reddendum.

VJ. 7. Non ſatis revinctum, *abi e conſpectu ſtolidi*, & ubi *non agnoſcas labia Scientiæ:* Vel, & quem *non noſcas labia Scientiæ* habere. *Cler.* dedit, *abi e conſpectu ſtolidi; an non labia erudita noſti?* Non tuta *interrogatio* iſta. Contrario adſpectu Cl. *de Dieu: ito e regione ſtulti; & non deprehendes labia Scientiæ:* ut לך מנגד ל *acceſſum* ſignet, non *diſceſſum.* Subſcripſit *Guſſ.* in voce נגד. Animoſius *Cocc. Abi*, ut ſtes *coram ſtolido*; etenim *non obſervaſti labia Scientiæ.* Hoc eſt, *Faſtidis Euangelium*; ergo *abi & ſiſte te Papæ; vel alicui Fanatico; ut eum audias.* Mitto applicationem, & *Hypotheſin.* Conſtructio ipſa haud pœnitenda. מנגד *coram*, *e regione*, inferre poteſt *obſervantiam*; ut *ſtare ante faciem*, eſt *obſervare* tanquam *Dominum*, *ejusque juſſa capeſſere.* Sic habebimus; *qui non agnoſcis & obſervas labia Scientiæ*, ſed illam averſaris Magiſtram, *abi*, *ſiſte te ſtulto*, & *ſtultitiæ.* Aculeus vehemens. Huc tamen concedere non audeo. Offert ſe mihi, *Ito e regione ad elumbem*, כסיל *divitiis mollem*, *præfidentem*, *faſtoſum*; & *nequaquam agnoveris labia Scientiæ.* Hanc vim כסיל به ſæpe ſubjici, ſuperius adſtruxi. Ita לך מנגד ל foret, *Eum propius accede; in eumque aciem defige; nil minus in eo agniturus es, quam labia Scientiæ.* A capite ad calcem *Fatuus* deprehendetur.

8 Solida compactio ſollertis, *eſt*, diſcernere viam ſuam; at craſſities appacta elumbium, impulſio in fraudem *eſt*.

9 Stolidis interpretem (conciliatorem,) agit delictum: at inter rectos gratia.

10 Cor novit amaritudinem ipſummet ſuam; & in lætitiam ejus non penetrat ſeſe alienus.

11 Do-

8 חכמת ערום הָבין דרכו ואולת כסילים מרמה :

9 אוילים יליץ אשם ובין ישרים רצון :

10 לב יודע מָרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר :

11 בית

Vſ. 8. Hæret aliquid. Vulgo; *Sapientia ſollertis* eſt, *intelligere viam ſuam: & ſtultitia ſtolidorum fraus* eſt. Hoc declaratur. *Sicut Sapientia dirigit viam hominis ſolertis; ita ſtultitia ſtolidorum occupata eſt circa fraudes & dolos, quibus perveniatur* ad *potentiam, opes, voluptates.* &c. In eundem ſenſum *Vatabl. ſtultitia autem ſtolidorum* eſt *dolum* intelligere: ἀπὸ κοινοῦ reſumto הבין. *Cocc.* in *Comm.* appoſuit, *Summum quod conſequuntur omni arte eſt, quod ſub Verbis Dei, & inter Ejus verba, loquantur mendacium* &c. מרמה *fraus* omnino hic directe ſonat *impulſionem ad lapſum.* Hoc oppoſitum τῷ הבין דרכו *intelligere viam ſuam*; vel potius, *prudenter dirigere*, atque ab *offenſione* omni, & *lapſu ſolida* mentis *compactione*, & *ſapientia cavere.* Qui talem ſe præſtat eſt ערום γυμνασθεὶς, in *palæſtra virtutis* bene *firmus*, *ſolers*, expertiſſimus. כסילים *elumbes* contra, qui hac in palæſtra nunquam roborati, quum *craſſa* ſua *ſegnitie*, & *ignava appactione*, refugiant *viam ſuam intelligere*, & *prudenter diſcernere* ac *dirigere*, *in omnem fraudem*, *offenſionem*, *lapſum* perpetuo *implicantur.* Sic *appactio eorum*, *mera eſt* מרמה *impulſio in ruinam.* Huc collineaſſe videtur quoque *Cler.* ita edens: *Sapientia hominis cauti eſt prudenter viam ſuam inſtituere; verum fallax eſt inſanorum ſtultitia.* Recurrit ſimile *Vſ.* 15.

Vſ. 9. Incredibiliter variatum ad ſententiam acute profundam. Bona pars I. *ſtulti palliant*, vel *Quiſque ſtultorum palliat delictum, & inter rectos* eſt *benevolentia.* Struunt כסילים יליץ, pro יליצו, idque in *eorum quiſque* reſolvunt. הליץ *interpretari*, accipiunt pro *colore* & *ſpecie prætexere.* Eſt elegans; ſed nexus non æque ſpecioſus. Idem הליץ valet *irridere*, *illudere.* Inde placuit *Gejer.* aliiſque II. *ſtulti illudunt peccatum.* Eſt ipſis *luſus jocuſque.* Præiverat *Vulgata.* Sed nec hoc cohæret. Adjectum a *Gejer.* III. *ſtultos illudit peccatum*; quod explicat, *ludibrio eos exponit.* Quidni potius, *ludificatur; atque* in omnibus *fruſtratur?* Sed & hinc non ſatis juſta connexio. *Cocc.* IV. *ſtultorum* quiſque *irridet ſatisfactionem*; אשם *ſacrificium* illud *piaculare*, de quo *Jeſaj.* 53: 13. *R. Salomon* denique V. ne plura perſequar, *pro ſtultis intercedit mulcta*; ex eodem uſu *piaculi:* cum הליץ *interpretari*, pro *intercedere.* Hinc mihi ſubnaſcitur VI. *ſtultis interpretem agit delictum; at inter rectos Gratia*; vel *eſt*; vel potius ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, *interpretem agit.* Omnes *æqui* & *recti*, *benevolentia*, ac *pietate*, tanquam *vinculo gratiæ*, *inter ſe devinciuntur.* Potentiſſima *conciliatrix proborum virtus*, cujus ſanctiſſimo amore flagrant, eodem *Spiritu* animati. Contra inter *elumbes*, & *vitiorum mollitiei deditos*, *conciliatorem agit* אשם *delictum*, per *delicti ſocietatem amicitiæ nexu arctiſſimo colligantur.* Tale quid obverſatum & *Jun.* ac *Trem.* qui dedere, *Stultos conciliat reatus; inter rectos autem quod acceptum eſt.* Ordo ergo hicce אשם יליץ כסילים; non לכסילים *pro ſtultis*; ſed in *quarto caſu*, quaſi את כסילים, quatenus הליץ prægnanti ſenſu valuit, *ut interpres conciliare.* Inde מליץ *Orator*, *Internuncius*, *In-*

Digitized by Google

11 בית רשעים ישמד ואהל ישרים יפריח׃

12 יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות׃

13 גם בשחק יכאב לב ואחריתה שמחה תוגה׃

14 מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב׃

15 פתי

11 Domus improborum radendo everretur; at tentorium juſtorum germinabit.

12 Eſt via recta in conſpectu viri, cujus extremum viæ mortis.

13 Etiam in renidentia luret cor: & extremum ejus, lævigatæ lætitiæ, aſperitas eſt ſcrupoſa.

14 De viis ſuis ſatiabitur diſſeptus corde; & de ſuper ſemet vir bonus.

15 So-

Interpres, *Conciliator*. Quomodo notiones tam diſſidentes *interpretem agere*, *intercedendo conciliare*; itemque *illudere*, *ludificari*, *ſubſannare*; unum thema occupare potuerint, ſupra ex *Origine* liquidiſſima deductum.

Vſ. 13. Vividi colores, dexterrime temperati. שחוק *Riſus*, proprie *renidentia*, velut *æris politi*. Ita apud *Latinos* vultus *renidens*, *renideſcens*, ab *ære renideſcente* translatus. כאב *lugere*, *mærere*, ex *Origine* eſt *lurere*, *lurorem contrahere*. Hinc ſub gravi *metaphora* ortæ *plagæ luridæ*, qua *corporis*, qua *cordis*. Indoles nativa verbi שמח adfert *lævigationem*, omni *nodo* & *aſperitate* carentem: יגה contra *attritionem ſanguinantem pedis*, *cordis*, ex *ſcrupoſa aſperitate* oriundam. Tabella, qua nil completius ullus pinxerit penicillus. Aliquid etiam luminis & gratiæ confert denſata *Syntaxis* in אחריתה *extremum ejus*, *lævigationis*, pro *extremum lævigationis*. Eſt, tanquam ſi digito notaretur *Lætitia*, ſimulque taxaretur, velut immemor ſecuturæ mox תוגה *afflictionis*. Tale habuimus *Cap*. 13: 4.

Vſ. 14. Aiiquid ſcrupuli in מעליו, atque adeo in tota ſententia. Sunt I. quibus riſit; *Ex viis ſuis ſatiatur averſus corde; at ab eo alienus* eſt *vir bonus*. Exponunt, *ad ſatietatem usque affectibus indulget*; quod *a viro bono longe alieniſſimum*. מעל iſtam vim *affectus alienati*, & *a re reſilientis* ſæpe quidem exerit; hic tamen languidius exit: & *ſatiari de viis ſuis* aliud exigit ad exemplum *Cap*. 1: 31. Hinc alii II. *De viis ſuis ſatiabitur averſus corde; & ex ſeſe vir bonus*, id eſt, *ex ſuis* quoque *operibus*. Uterque *fructum comedet*, qui *viæ*, & *operi* conveniat. Fortius adhuc III. *Cocc*. *Et de eo*, *quod penes ipſum eſt*, *vir bonus*. מעליו ſic valeret ad verbum *de ſuper ſemet*; quod *non ſit ἀλλότριον Luc*. 16: 12. *neque in alterius poteſtate*. Placet: lucetque ſatis, rejiculum eſſe, quod manus *Critica* huc ממעלליו *ex operibus ſuis* ingerere tentabat. Addo tantum IV. jucundum acumen captatum ex vocabulo טוב *bonus*; in Origine *Uber*: q. d. *Vir* טוב *uberi bonitatis ſucco gaudens* ישבע *ſatiabitur* מעליו *de ſuper ſemet*; de *ipſa* illa *radice virtutis* omnis, qua viget; de *fructibusque* quibus *exuberat* in omne officium pietatis. Inculcatur, *quanta ubertas* reſideat in titulo איש טוב *viri uberis*, ſi *Nomen*, & *Omen* ſimul, obtineatur. Ad סוג לב obſervo quoque, illud *averſus*, ex nativa indole *diſſeptionem* ſonare. *Diſſepire* grave verbum, pro *dirimere* tanquam *ſepimento*; unde & *diſſepimentum*. Hinc *Sen*. *Trag*. *Bene diſſepti fœdera mundi traxit in unum Theſſala Pinus*: i. e. *regiones maxime diverſas*, & velut *fœdere mundi interſepiente averſas* a *ſeſe in perpetuum*. Apparet סוג לב non ſimpliciter *averſum corde*, ſed *refractarium*, ſignare, qui *diſſeptus* quaſi ſit, *intervenientibus ſpinis*, quibus totus inhorret, a *bonitate*, *pietate*, *virtute abhorrens*. Hoc erat *Pſ*. 53: 4. כלו סג *Omnis quiscumque ille*,

Digitized by Google

15 Socors credit omni verbo: at ſolers diſtincte attendit ad greſſum ſuum.

16 Sapiens tremiſcit, etiamſi recedat a malo: at elumbis transgreſſorem agit, & ſecurus eſt.

19 Si-

15 פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לַאֲשֻׁרוֹ׃

16 חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח׃

17 קְצַר

le, *ſpinoſe diſſeptus.* A virtute *devius*, & *averſus* planiſſime. Ut hic, *Pſ.* 44: 19. לא נסוג אחור לבנו *Non diſſeptum fuit retrorſum cor noſtrum.* Abſolute iterum, *Pſ.* 78: 57. יסוגו ויבגדו *Diſſepti ſunt*, vel *diſſepſerunt ſeſe*, & *perfide egerunt, ſicut Patres eorum: inverſi ſunt, ut arcus remiſſe fraudulentus.* Hinc altius adhuc *Originem* introſpicere licebit: nam 2 *Sam.* 1: 22. occurrit, *Arcus Jonathanis* לא נשוג אחור, *non diſſeptus eſt retrorſum*, *ſua* nempe *distorſione*, & *implicatione illa*, quæ efficiat *Arcum remiſſe fraudulentum*; adſpectu quem deſcripſi ad *Prov.* 10: 4. Nempe illud *diſſepiri* ſecundarium eſt, a *torta implicatione*, quæ eſt in سوג ساج; nec non وسج, & وشج וסג: quod *Hebræi* quoque *fundi* fuiſſe *Jeſaj.* 59: 14. arguit, וְהֻסַּג אחור משפט & *diſſeptum eſt retrorſum Judicium; atque Juſtitia ſtat e longinquo.* Vetus forma הֻסַּג pro הוּסַּג, *quaſi implicatum diſſepitur*, quominus *exire* queat in publicum. Nulla *Anomalia* ſuberit iſti punctaturæ; neque in univerſum ulli, ſi modo *Lingua* vetuſtum jus, & regnum, recuperare ſinatur. Videre jam tandem ex hiſce eſt, quam appoſite dictum ſit, *Diſſeptus cordis a viis ſuis ſatiabitur.* Nempe qui totus *ſpinis* ſuis *horret*, & a *bonitate* ac *virtute abhorret*, dum aliis *gravis* eſt, ſibi multo *gravior* exiſtit, atque ſua ſeſe malignitate vel maxime *compungit*, ac *discruciat*, in præſenti; *acerbiora* adhuc *experturus*; & *viis ſuis probe exſaturandus.*

Vſ. 15. Leviuſculum eſt, quod dabo; non tamen prætereundum duxi. In poſtremo membro manifeſta *alluſio* ad palæſtram; *Solers intelliget greſſum ſuum*; vel *prudenter adtendet ad gradum ſuum.* Sæpius ſe jam obtulit עָרוּם proprie γυμνασθεὶς, *in palæſtra nudari*, & *exerceri* ſolitus. Eſt ergo *ſolers*, & *firmus* tam ad *ſupplantandum*, ut *Gen.* 3: 1. quam ad *ſupplantationem* vitandam. Vides quorſum collineet, *intelligere*, vel *prudenter attendere greſſum ſuum.* Eodem fertur יאמין *firmum*, & *ſecurum cenſet omne verbum:* nam & hic *firmitas ſecura pedis*, & *greſſus*, ex *Origine* ſeſe offert. Redi ad *Vſ.* 8.

Vſ. 16. Minus planum, & promtum, quid velit מִתעבר. Plerique exhibent, *Sapiens timet & recedit a malo: ſtolidus excandeſcit, & confidens eſt:* nempe *in eos qui a malo recedunt, atque inde revocant.* Alii, *transgreditur*, i. e. *recta pergit, nec a malo reſilit.* Huc tendit *Vulgat. tranſſilit.* Itemque *Jun. Stultus infert ſe, adeo præfidens eſt.* Satis animoſe: ut התעבר valeat *transgreſſorem agere*, *audaces greſſus inferendo.* Hoc cum בוטח *ſecurus eſt*, tanquam *in plano*, pulchre conſiſtit. Plerumque quidem התעבר eſt, *effervеſcere in iram*; ut עברה *effervеſcentiam iræ* deſignat, ſed ambigi nequit quin latiorem tenuerit ditionem, qua ſecundum *Analogiam* a עבר *transgreſſus eſt*, valuerit *vehementer* & *frequenter transgredi*, quin & *egredi:* nam ipſum illud *effervеſcere*, *intumeſcere* inſtar *aquæ* extra ripam *egredientis*, inde ſubnatum. Hinc jam adſtrictius, & erectius, mallem: *Sapiens timet, etiam recedens a malo; at elumbis transgreſſorem agit audaciſſimum, & tamen ſecurus eſt;* ſive *confidens.* Habes characteres ſignatos, & eminentes, quibus *Sapientes* & *vere pii*, ab *inſipientibus* & *impiis* diſtinguantur. *Illi* intenſiſſimo ſtudio *vitium fugiunt*, virtutem colunt, ſanctificationis opus urgent; & tamen *timent;* nihil ſibi arrogant; ſed *ſacro* cum *tremore ad ſolium Gratiæ* accedunt; in eaque ſola ſpes opeſque Salutis ſuæ collocant. Hi e contrario, peccata peccatis cumulantes, Pacem ſibi audacter promittunt; atque Securi in Bonitatem Dei recumbunt. Forte idem intentum *Vſ.* 2. hujus *Cap.*

Vſ. 17.

Digitized by Google

17 קְצַר אפים יעשה אולת ואיש מזמות ישנא׃

17 Curtus narium patrabit ſtolidam craſſitiem; & eaſdem corrugare ſolitus, odioſiſſimus erit.

18 נחלו פתאים אולת וערומים יכתירו דעת׃

18 Hæreditario jure creverunt ſocordes ſtolidam craſſitiem: at ſolertes coronamentum nectent ſcientiam.

19 שחו

19 Si-

Vſ. 17. Ambigua notio vocabuli מזמה, quod *in malum* inclinat ſæpe, nonnunquam & *in bonum*. Ad priorem uſum plurimi I. *Promtus ad iram faciet ſtultitiam; & vir machinationum odio babebitur.* Intelligitur, pro filo, qui *vindictam meditatur*, ac *machinatur*: atque ad *unum* cuncta referuntur, omnium odio dignum. *Cler. duos* concipit; alterum *iracundum*, *qui faciat ſtultitiam*, *cui* tamen *non ægre ignoſcatur*, *quod non ex nequitia oriatur*; alterum, *verſutum iræ diſſimulatorem*, *& ultionis cupidum*; hocce ſuo *odio* jure omnibus *odioſus*. Ex meliore uſu II. *Jun.* & *Trem.* dedere, *Sed viro circumſpectiſſimo eſt odio*; nempe *iracundus* ille. Cum torta *Syntaxi*, languor merus. Commodius alii, cum quibus *J. Bruinius* ſtat, *at vir prudentia præditus odio babebitur*; nempe ab *iracundis*; qualium fertilis copia. Sic duo orirentur characteres; *impotens, iram frenare neſcius*; atque *iræ potens*. Id quidem ſic ſatis ſe commendaret; ſed haud placet illud aſſumtum; *ab iracundis odio babebitur:* nam ישנא abſolute poſitum infert potius *odium bonorum* & *virtutis amantium.* Tentemus & nos III. aliquid. קצר אפים *promptus iræ*; inter floſculos eſt dictionis *figuratæ*, quæ proprie adfert, *Curtus narium.* Cui *indignatio*, aut *faſtidium*, *nares* ſoleat *corrugare* quam promtiſſime, ut cum *Horat.* quique ad omnia *acuta nare* & *caperata fronte* utatur, ut cum *Auſon.* aut ut cum *Perſ.* loquar, *Uncis* qui *naribus indulget.* Eſt nativus character *faſtidioſe ſuperbi*, ac propterea ad *iracundiam promtiſſimi:* ut contra ארך אפים *Longus vel Lentus narium*, pingit *manſuetiſſimum* & *iræ ſuæ potentem.* Vide *Vſ.* 29. infra. Talis *impotens*, & *Curtus narium* יעשה אולת *faciet craſſam ſtoliditatem* vel *ſtolidam craſſitiem*, id eſt, *certo certius patrabit*, vel potius *patrare aſſolet* ubique locorum, ad *minima* quæque *iracundius efferveſcens*, atque *intolerantis ſuperbiæ* indicia præbens. Nil *odioſius* in vita: ut hoc quidem genus *intolerans*, merito *intolerandum* pronuncietur, omniumque *odio digniſſimum.* Hoc voluiſſe videtur Sapiens, quum ſubdidit, & איש מזמות *vir ſubſtrictionum odio babebitur.* זמם ut زمّ *proprie* eſt *religavit*, *ſubſtrinxit*, & quidem *capiſtro.* Inde per *metonymiam* exorta poteſtas *deſtinandi in animo*, *machinandi*, in *bonum*; in *malum.* Eæ tamen non abſolvunt omnem verbi ambitum, reperiesque apud *Golium*, præter تقدّم *forti & audaci animo ſuſcepit ac ſuſtinuit*, in *bonum* ac *malum* juxta; etiam *ſurſum ſuſtulit caput*; quod in Fontibus eſt זם ראשה زمّ رأسه. Adducitur a *Gjeubar.* in exemplum; *Rapuit lupus oviculam, & abiit* زامّا رأسه זומם ראשה *ſubſtringens caput ſuum*, i. e. رافعا *attollens cum faſtu.* Item *ſurſum traxit protenditque naſum*; quod eſt زمّ بأنفه זם באנפה. Hoc *Gjeubar.* per تكبّر *ſuperbivit* declarat; quin & monet هو زامّ הוא זומם abſolute uſurpari pro tali *ſuperbo*, qui *naſum ſubſtringere* ſoleat. Apponit & قومٌ زُمَّمٌ *bomines ſubſtricti*, pro شُمَّخٌ *alto naſo ſuperbientes:* ſub exemplo

شَدَّاخَةٌ تَقْرَعُ هَامَ
آلزُّمَّمِ

Diffringens ictus, qui capita contundat naſos ſubſtringentium.

19 Sidunt mali coram bonis: & improbi ſuper portis juſti.

19 שחו רעים לפני טובים ורשעים על שערי צדיק׃

20 Etiam ſodali ſuo odioſus fit, ad laceram veſtem redactus: at amatores divitis, ſpiſſi.

20 גם לרעהו יִשָּׂנֵא רש ואהבי עשיר רבים׃

21 Contumelioſe raptans proximum ſuum, reatu tenetur: at qui miſeretur inopum, o beatitates illius!

21 בז לרעהו חוטא ומחונן עניים אשריו׃

22 An non vagantur tanquam in vaſto qui malum cudunt? & gratia ac veritas cudentibus bonum!

22 הלוא יתעו חרשי רע וחסד ואמת חרשי טוב׃

23 In

23 בכל

Hinc jam omnia conſentiunt, ac conſpirant in ſenſum quem Verſione expreſſi. Inſerui *easdem*, quod אפים *nares* ex præc. membro ultro ſubaudiantur. *Corrugare nares* malui, quam *ſubſtringere*, ut *Latinæ* auri ſervirem.

Vſ. 23. Gemmula *figuræ*; quam intercepit latens *Origo* vocum עצב & מותר. Hinc aliud dari non potuit, quam, *in omni dolore erit emolumentum; & verbum labiorum tantum ad egeſtatem.* Ille *dolor* explicatur per *laborem doloriferum;* ſed hoc nemini unquam in mentem fuiſſet, ſi *dolorem* iſtum a *nervo ſtringente* derivatum eſſe, conſtitiſſet. Hoc late demonſtratum in *Opuſculo de Defect. Hodiernis.* Inde produxi, *in omni nervo; ſi adhibeatur totus nervus, ſi exeratur* ὅσον σθένος *illud*, quod vocatur *nervos intendere:* tum erit מותר *emolumentum.* Recte pro *ſenſu*, non pro *lumine* dictionis Proverbialis, quod *nervationem* iterum ſiſtit, & quidem *vibrantiſſimam*, per quam *fortunarum copia*, *abundantia*, & *excellentia* elegantiſſime repræſentatur. Redeatur ad *Cap.* 2: 21. *Iſti* כל עצב *univerſitati nervi*, oppoſitum דבר שפתים *verbum labiorum*, quaſi dicas *largam fandi copiam*, ubi *manus poſcebantur:* ſive *inanem loquacitatem*, & *jactationem:* ut 2 *Reg.* 18: 20. Hoc אך למחסור *tantum ad raſam penuriam* perducit. Utrimque in מותר & מחסר ſummus gradus expreſſus.

Vſ. 24. Nil habet quo ſe ſuſtineat, commendetve, vulgare illud, *Corona Sapientum opulentia eorum, at ſtultitia ſtolidorum ſtultitia.* Donetur, quod tamen nemo hic expectaſſet, popularius forte elatum *ſemper ſtultitia manet ſtultitia;* ubi *Antithesis?* quæritur: ſed num reperta ſit, ipſe arbitrator. Eſt qui *ſtultitia nil niſi ſtultitia* 1. ita nectat, *nemini ornamento eſt, ſed tantum dedecori.* Proh! Eſt qui ita 2. *ſtultitia ſtolidorum* caduca ſeculi bona quærentium, quin & acquirentium, *manet ſtultitia, nec unquam illæ fortunæ coronam ejus efficiunt.* Sic omne id quod requirebatur, largiter infulcitur. *J. Bruin.* 3. extudit, *ſtultitia ſtolidorum tanta eſt, ut ſibi eam ducant ſpecioſiſſimam.* Idem 4. acumen intendens dicam, an fatigans? ſic mallet: *Divitiæ Sapientibus in præmium honeſtum conceduntur a Deo; ſtultitia ſtolidorum item, quod in ea ſibi placeant, coronatur ſtultitia.* Mitto alia; nam vel hinc cernas, quicquid jaculentur bona ingenia, ἁλιὸν βέλος ἐκφύγειν χειρός; ut *Ab. Eſra* prudenter monuiſſe reperiatur, אולת שאין כמהו *hocce Ivveleth nuſpiam alibi ita occurrit.* In *Animadvſ. Philol.* jam monui, prius אולת hic reddi poſſe per *principatum*, nexu haud pœnitendo; *at principatus ſtolidorum, ſtultitia.* Quum *ſtolidi principem locum* occuparunt, tum *ſtultitia eorum* magis *adhuc pateſcit. Eminentes fortunæ ſtultitiam faciunt eminere.* Ergo *Opes Sapientes deſiderant, qui iſta ſua ornamenta ipſi poſſunt ornare.* עטרת *corona* jam non *præmium* adeo, ſed magis *decus*, quod & ipſi decorent; quum *opulentiam* uſibus juſtis ſanctiſque dicantes, oſtendunt *eam* ſolos *ſapientes decere:* ut contra *nil minus ſedet*, & qua-

Digitized by Google

23 בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור :

24 עטרת חכמים עשרם אולת כסילים אולת :

25 מציל נפשות עד אמת ויפח כזבים מרמה :

26 ביראת

23 In univerſitate nervi intenſi, erit nervatio; at verbum labiorum tantummodo ad raſam indigentiam.

24 Corona ſapientum divitiæ eorum: craſſa opulentia elumbium craſſities.

25 Eripit animas teſtis veritatis; at qui mendacia ſpirat, impulſio in fraudem *eſt*.

26 In

quadret τοῖς כסילים *mollitie elumbi infractis*, quam *opulentia*; quippe quibus *ſtolidæ luxuriæ pabulum ſit*, & *inſtrumentum*. Huc collineare haſce noſtras *Gnomas*, ambigi nequit. Id emergit, ſi prius אולת per *principatum* reddatur. Quæ hunc in ſenſum juvenis conabar, maturiora jam dabo; atque ſub jucunda lucis acceſſione, omni dubitationi eximam. Thema אול *ſecundariam* vim *ſtultitiæ* adſcivit, ab *appactum eſſe*, & *craſſitie concretum*: idemque valet quod παχύνεσθαι. Illud παχὺς *craſſus* apud *Græcos* frequentatur pro *ſtolido*, *ſtupido*, *hebeti*, unde *Heſych.* παχύνοοι, παχὺν νοῦν ἔχοντες. ἀνόητοι. Apud *Hebræos* אויל pro *ſtolido* eadem *metonymica* nota percuſſum. Itemque אולת *ſtoliditas* ex *Origine* ſonat *craſſities*, ut παχύτης. De talibus dubitare, nec decet, nec licet. Idem παχὺς eſt *Dives*, *opulentus*; ut apud *Herod.* L. 5. *Sect.* 77. Οἱ παχέες *opulentiores Eubœorum*. Iterum L. 7. *Sect.* 91. Αἰγινητέων δὲ οἱ παχέες *Æginetarum craſſi*, i. e. *Divites*, vel, quod in *Verſione* expreſſum video, *Proceres*. Adde L. 7. *Sect.* 156. &c. Apud *Æſchyl. Sept. ad Theb.* 777. graviſſime ὄλβῳ ἄγαν παχυνθεὶς *opulentia valde craſſeſcens*; & tanquam *opima facta*. Hac anſa παχεῖς *craſſi* ſæpe duplicata notione veniunt pro *ſtolide opulentis*; unde facete *Lucian.* ἀποκείρειν τοὺς παχεῖς τῶν ἀνθρώπων *Craſſos hominum attondere*. Confer quoque *Comicum* in *Pace*, *Vſ.* 638. in *Equit.* 1136. in *Veſp.* 203. Idem ſub noſtrum *Thema* admiſſum; atque inde *Job.* 5:3. אויל *ſtolide divitem* convertere ſuſtinui, quem ſeries requirebat. Παχεῖς iterum *obeſos*, *præpingues*, *opimos* conſignat; quos & *craſſos* vocitarunt *Latini* etiam ante, quam *Craſſus* ille, *Romanorum ditiſſimus*, exoriretur. Idem ſub אול receptum ab *Hebræis*, indeque illud ſignatiſſimum *Pſ.* 73: 4. בריא אולם *exaſciata*, i. e. *nitidiſſima eorum opimitas*. Quod vulgo editur, *pingue robur eorum*, ſenſum reddit, non ſenſus illuſtrius hocce ornamentum. Hinc reluceſcit jam tandem ſententiæ noſtræ genuina dignitas, qua nihil excellentius concipi poteſt, *at craſſa opimitas Elumbium craſſities* vere *appacta*. Luditur in ancipiti uſu vocis אולת, quæ priori in ſtatione *opulentiam craſſam*, i. e. *opimam* pingit; in poſteriori, *craſſam ſtoliditatem*. Suffulcit pondus dicti τὸ כסילים *elumbes*, & *molliter tardi*: ideo *lumbum enervati*, quia *ad lumbos pinguitudine* ſunt *prægravati*. Eadem venuſtate potuiſſent *Græci*, παχύτης ἀνοήτων παχύτης· quod nemo *Linguæ* paulo callentior aliter acceperit, quam *opulentia craſſa ſtolidorum craſſitiem eorum adauget*; eorundemque *vitia fovet* atque *proritat*.

Vſ. 25. Ad *judicia* referri video hanc *Gnomen*; in quibus *Teſtis veritatis* ſæpe *animas* innocentum *eripiat* ex morte; & contra, *mendacia efflans*, easdem in *fraudem*, *necemque* impellat. Non improbo. Exiſtimo tamen, latius dictum patere; & *primum* ejus *ſenſum* pertinere potius *ad omne genus Sermones*. Certe יפח כזבים, qui *efflat mendacia*, ſub *ellipſi* τ̃ אשר; vel & in *Part. Præſ.* a יפח *tumidius efflans mendacia*, iſtam amplitudinem exigere videtur. Nec obſtare autumem עד אמת *teſtis veritatis*, nobili figuratione nunc poſitus, pro *veritatis* religioſiſſimo *Cultore*, ejusdemque *ſtrenuo* ubique *Defenſore*. Μαρτὺς, μαρτυρία, μαρτύρεσθαι

 pas-

26 In reverentia Jehovæ præſidium refugii; & filiis ejus exiſtet aſylum.

27 Reverentia Jehovæ ſcaturigo vitæ; ad recedendum a decipulis mortis.

28 In

26 ביראת יהוה מבטח עז ולבניו יהיה מחסה :

27 יראת יהוה מקור חיים לסור ממוקשי מות :

28 ברב

paſſim ita apud *Græcos*; itemque *Teſtis*, *teſtari*, *teſtificari*. העיד *Hebræum* eandem latitudinem ingreditur: nec mirum; eſt enim proprie *iterare*, *iterum iterumque aſſeverare*. Ergo *Aſſeverator veritatis*; cum alluſione tamen ad *aſſeverationem ſanctiſſimam*, quæ *in judiciis* præſtatur. Inde translatio venuſte deſumta. Ita figuratum quoque putem ſupra 12: 17. עד שקר *Teſtem fuci*; *fucatæ falſitatis*. Magnifica ſententia. *Veritas nutat in platea*, inquit Vates Sacer. Quare? *Teſtes* raros, aut nullos, habet. Non ſuſtinent plerique, etiam pii ac religioſi, pro *Religione ſtare in publicis conſortiis*, ejusque *ſanctiſſima jura defenſare*. Contra, eorum qui *efflant mendacia*, & *fucos vendunt*, quibus *Veritatem*, *Virtutem*, *Religionem labefactent*, atque *evertant*, *denſæ juncto* ſub *umbone phalanges*. Cernis quam late patens aperiatur campus pro *phraſi* יציל נפשות *eripiet animas*; itemque pro מרמה *impulſione in fraudem*. In conſimilem amplitudinem educendum forte, quod *Cap.* 12: 6. extat; ut ארב דם ſit *animas jugulare*.

Vſ. 26. Diſtrahit nonnihil vocula לבניו *Filiis ejus*; & ambigitur quorſum redeat illud pronomen. Ad *Jehovam* referunt bene multi; ut ſit, *& filiis ſuis exiſtit aſylum*. Non ſolens in *Proverbiis* ille titulus: neque etiam id nervi heic exerit, quod requiri videtur. Alii ergo non minus multi, ad *reverentem Jehovæ* reflexere, ut ſit, *& filiis ejus*. Arbitrantur, non incommode in voce יראה *reverentia* includi *reverentem*; atque propterea ſic potuiſſe continuari. Creſcit ſenſus, etiam *poſteritati Jehovam reverentis* hocce aſylum promittens. Scrupulus tamen reſidet; nec exempla quæ adduci video, reſpondent. Suſpicio hinc mihi commota abſtruſioris *Syntaxeos*, qua בנים *Periphraſtice*, ſolenni ſtylo Orientis, conſtrui poſſet cum עז, quod hic *refugium* notet, non *robur*: hoc eſt; ipſum *actum refugiendi*; a *robore* tamen ductum, *ad quod confugiatur*. Ejus *Thema* עוז عاذ, *confugit* ad Deum averruncum; ad arcem, aſylumve. Inde apud *Gjeub.* اعوذ بالله אעוז באלה מעוז, مَعاذًا, *confugio ad Deum*, *confugium* habiturus. Nec non مَعَاذَ وجه الله ومعاذة وجه الله *confugium Faciei Dei! maſcul. & fœmin.* Nempe ſub formis מעוז & מעוזה. Pergit porro, عَوْذٌ بالله منك اي اعوذ بالله منك قال الراجز

قالت وفيها حَيْدة وذُعْر ۞
عُوذ بربي منكم وحِجْر ۞

Dicitur etiam עוז אלה מנך *confugium Dei a te!* pro, *confugio in Deum a te. Ita Poëta Rhythmicus*:

Dixit illa, deflectens & conterrita;
Confugium in Domino meo a vobis, gremiumque.

Hinc nubeculam diſcutere eſt, quæ verbo העיז offuſa in *Lexicis*, ubi dilute exponitur, *coire*, *congregari*; & *congregare ſe*. Fortius *Cocc.* illud ſub עזז in ordinem cogens, exſculpensque inde vim *validius fugiendi*, aut, *ad fugam compellendi*; quaſi proprie eſſet *offirmare*. Non procul a vero; nam eſt *firmitatem ſibi quærere*; *confugere* ad *Robur*; *Arcem*; *Aſylum*. Ita *Jer.* 4: 6. *Tollite vexillum Tſionem verſus*, העיזו *confugite ad Aſylum*; *ne ſtetis*. Et *Jer.* 6: 1. *Jeſ.* 10: 31. נדדו העיזו *fugerunt*; *ad aſylum confugerunt*, *clamantes* עוז עוז *Robur! Robur!* Hæc genuina facies, & virtus. Apparet *Infin. forma* ſumtum, etiam notaſſe *Confugium ad Robur*,

28 ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם

מחתת־רזון׃

28 In compactione ſpiſſa, (concordia) populi, gloria eſt Regis: at quum expirat conglutinatio, conſternatio tabifica *exiſtit*.

29 ארך

29 Lon-

bur, & מבטח עז ſonare *locum ſecuriſſimum quo confugiatur*, *inclamando Robur!* Hoc qui facere coguntur, pulchre vocari poſſunt בני עז *Filii talis confugii*; hoc eſt, *eo anguſtiarum redacti ut ad Robur Divinum*, *tanquam ad unicum Aſylum confugere* compellantur. Notiſſima figura, & *Periphraſis*, apud *Hebræos*, *Aramæos*, *Arabes*, omnem implens paginam. *Filios necis*; *Filios curarum*; *anxietatum*; *calamitatum*; quæque alia innumera, hic cumulare nil attinet. Ad eum colorem בני עז *Filii confugii*, erunt *violentiſſime oppreſſi*, *quibus nihil relictum præter* עז *confugium illud ad Robur Dei*; quæ *rerum deſperatiſſimarum ſacra* eſt *ancora*.

Vſ. 28. Numquam admiratus ſum ſententiam; *in multitudine Populi Gloria Regis*; *at in defectu nationis*, *attritio* eſt *Principis*. Ut ea firmo ſtet talo, omnia ferme ſuppleri debent: ut *multitudo* iſta cum *numero* ſimul adferat *ſtatum* rite *ordinatum*, *temperatumque*, cum *felicitate publica* inde redundante. Hoc ſolo vocabulo *multitudinis* nunquam expreſſiſſet Sapiens. Rogo etiam quid ſit, *in defectu nationis?* An, quum *natio deficit* a *Rege*, & *deſciſcit?* Id non patitur vox אפס. An, ut plerique ſciſcunt, *quum populus non multus*, *non numeroſus*. Hoc quidem exigebat *Antitheſis*; ſed nec hoc ad vim אפס, quæ deſignat *extinctionem qua quid ad nihilum redigatur*. An ergo cum aliis *clades*, *peſteſque* huc advocabimus? qua *natio tota ad internecionem ferme deleta ſit*. Id ſane ut violentum, ita a gravitate hujus dicti alieniſſimum cenſeri debet. Mitto alia, & ſine ulteriori diſcuſſione *commentationum*, quæ mirifice variant, dabo quod & *Lingua*, & ſenſus *Salomone* dignus, requirunt. *In ſpiſſa compactione populi Gloria eſt Regis*; *at quum expiravit conglutinatio*, exiſtit *conſternatio tabifica*. Thema רבב *ſpiſſari*, ad *multitudinem* quidem ſecundario permittitur, & *numerum ſpiſſiorem*; neutiquam tamen *ſpiſſitudinem* illam *compactam*, quam *Origo* ei attribuit, dimiſit, ſed quam plurimis in locis eam ſibi retribui poſtulat. Noſtrum hunc-

ce uſum jam vindicavi ad *Cap.* 11: 14. הדרה & הדר κῦδος, *majeſtas veneranda* ſimul, ſimul *formidoloſa*, haud dubie *Regi* circumdatur, quum *in populo* viget *concordia*, quippe per quam & *Res parvæ creſcunt*: ut contra *maximæ discordia dilabuntur*. Huc fertur באפס לאם *quum expirat conglutinatio*; id eſt *concordia*, animorumque *glutinata* veluti *conſenſio*. לאם a *Radice* لأم לאם *glutinavit*, & *agglutinatus fuit*, ex *Origine* iſta limpidiſſima ſignat *conglutinationem*, indeque vel *fœderationem* & *concordiam*, vel *nationem fœderatam*. Tactum jam *Cap.* 11: 26. Ad *Excerpta* ex *Hamaſ.* omnem Verbi ambitum executus ſum, atque in jucundam revocavi *Harmoniam*, quæ diſcrepare videbantur, notiones. Ex eadem *Anthologia* inſtar omnium fuerit hocce multo venuſtiſſimum

شَعَفْتِ ٱلْقَلْبَ ثُمَّ ذَرَرْتِ فِيهِ
هَوَاكِ فَلِيمَ فَٱلْتَامَ
ٱلْفُطُورُ ۞

Fidiſti cor, *deinde in illud inſperſiſti*
Amorem tui; *conglutinatumque eſt*, *coalitis fiſſuris*.

Habes לאם & התלאם in *cordium compactione*, & *coalitione conglutinata*; quæ *fiſſuram* omnem *excludat*. Graviſſime proin באפס לאם, quum *talis concordia expirat*: ad *nativam* ejus voculæ *potentiam*, quæ iſto ex fonte infert, ut dicebam, *univerſam* rei *extinctionem*, per quam *finita expirat* veluti. Tum enimvero exiſtit מחתת רזון; ubi poſſem ſane commodiſſime, *conſternatio principis*; vel potentiſſimi alias: ſed iſta ſignificatio tam precaria eſt, ut gradum, quem in *Verſionibus* obtinet, tueri vix ac ne vix qui-

Digitized by Google

29 Longus narium, ſpiſſe compactus prudentiæ eſt; at curtus ſpiritu alte proclamat craſſam ſtoliditatem.

29 ארך אפים רב תבונה וקצר רוח מרים אולת׃

30 Coagmentationes carnium, cor gratulabundum; at putredo oſſium, invidentia.

30 חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה׃

31 Qui

31 עשק

quidem queat. Mihi equidem hinc nil decedit. Quid *Lingua* ferat, exigatque, diſpiciendum. רזון ubique locorum valet *maciem, tabem*: a *Rad.* רזה رذي & رذا *Pſ.* 106: 15. וישלח רזון בנפשם *& immiſit maciem tabificam in animam eorum.* Item *Jeſ.* 10: 16. *Immittet Dominus* בְּמִשְׁמַנֵּיהֶם רזון *in opimiſſima eorum maciem tabificam.* Depingitur *potentia* & *opulentia* per *fœdam tabem conſumenda.* Eadem imago *Jeſ.* 17: 4. *Attenuabitur Gloria Jacobi*, וּמִשְׁמַן בשרו יֵרָזֶה *& opimitas carnis ejus macie tabifica conſumetur.* Denique *Mich.* 6: 10. איפת רזון זעומה *Epham maciei tabidæ maledictione percuſſam.* Unde ergo *Princeps*, *Dominator*, *Dynaſta*, quem LXX cum reliquo Veterum choro etiam hic habent, pedem intulit? Ex affini רוזן, a Themate רזן, quod cum מלכים *Regibus* unam ſedem tenet *Prov.* 31: 4. *Pſ.* 2: 2. &c. Hinc concluſum רוזן eſſe ſynonymum *Regis*. Non firmus ille calculus: nam רזן رزن ſonat *Libravit*, *librante manu ponderavit.* Inde רוזנים cum iſtis, tum aliis in locis, ſunt *Libratores conſiliorum*, qui *Regibus* opportune additi. Accedit quod רוזן in *Part. Præſ. Librans conſilia*; & רזון multum & forma divergant, & poteſtate; ut ſi a רזן duceretur, ſignare deberet *Libratum.* Dilucet proinde, *Dominatori* nihil juris eſſe in hanc ſententiam; atque in *Conſternatione tabifica* omnino pedem figendum. מחתה *proprie* eſt *confriatio, qua quid minutim atteratur.* Hoc cum רזון *tabe emaciante* pulcre conſiſtit; atque *lumen* & *decus* ſimul dicto excellentiſſimo adfundit; quo inculcatur, vel *potentiſſimos Reges*, & *Regna opimiſſima* באפס לאם *expirante conglutinatione*, ſub *tetra* velut *tabe conſumi*, atque *exſpirare.*

Vſ. 29. Lucidæ imagines, quas *Verſiones* intercipiunt ex parte. Certe non ſplendet ſatis, *Tardus iræ*, *multus* eſt *prudentiæ*; *at præceps animo*, *extollit ſtoliditatem.* Non reſpondet etiam, *Lentus irarum*, pro ארך אפים. Quin ne *Longanimis* quidem, quamvis adſpiret utcumque. Nempe ארך אפים eſt *Longus*, vel verius, *Lentus narium*, eadem *figuratione*, quam modo illuſtratam dedi ad *Vſ.* 17. ubi קצר אפים *curtus narium*, per quam *Longanimis*, & *tardus ad iram*, vivo colore repræſentatur. Pro *curtus narium*, ſtylo variante, קצר רוח *curtus Spiritu*, hic reponitur; ſive *brevis ſpiritu*; quod *Cocc.* expreſſit. Expingitur *impotens iræ*; qui *ſpiritus animosque frenare haud valet.* De *lumine* ſententiæ hæc; videamus & de *acumine* ac ſenſu. *Lentus narium*, רב תבונה *multus intelligentiæ eſt*; videtur plenum; & tamen ex *Origine Thematis* רבב *ſpiſſe compingi*, adblanditur & hic, *ſpiſſe compactus eſt Intelligentiæ*, vel *Prudentiæ*: ſic enim cum *copia*, etiam *firmitas compacta* effloreſcit; quæ tale *pectus* undique *clauſum*, atque *os freno prudentiæ* ſemper *temperatum*, præſtet. Huc invitat quoque illud, *curtus ſpiritu* מרים אולת. Languet, *excitat ſtultitiam*; quod *Jun.* dedit. Poſt *Jarch. Coccejo* arriſit, *aufert ſtoliditatem*, *eam* tanquam *portionem ſuam capit*, & *eligit*; ex uſu elegantiore, quo הרים erat *tollere* תרומה *partem decerptam.* Plerique, *attollit ſtoliditatem*, i. e. *prodit*, *conſpicuam facit*, in *alto* & *eminenti loco collocat.* Magnus Commentator ad *Jeſaj.* 37: 23. preſſius adhuc, alta

Digitized by Google

31 עשק דל חרף עשהו ומכבדו חנן
אביון :

32 ברעתו ידחה רשע וחסה במותו
צדיק :

33 בלב נבון תנוח חכמה ובקרב
כסילים תודע :

34 צדקה

31 Qui opprimit tenuem, probro carpit factorem ejus: at glorificat eum, qui commiſeretur egeni.

32 In malo ſuo impellitur improbus: at confidit in morte ſua juſtus.

33 In corde prudentis reſidet compactio ſolida; at *quod* in medio elumbium, evulgatur.

34 Ju-

alta voce effert ſtoliditatem; id eſt, *inſanos ciet & miſcet clamores, quibus prodat ſtoliditatem.* Subſcribo; nam ut נשא *ſuſtulit* ſæpe venit pro *ſuſtulit vocem*; ita הרים quoque *abſolute* uſurpatum. Hinc explanandum ſuſpicor ſalebroſius illud *Jeſaj.* 10: 15. כהרים מטה לא־עץ *tanquam alta voce exclamaret baculus, non-lignum*, ſum. *Longe aliud quam lignum: meo quaſi nutu ac numine pollens ad verberandum.* Id ibi requiri, univerſa ſeries clamat. Habes jam ſignatiſſimum characterem *Curti ſpiritus*; qui *impotenti pectore, impotenti ore*, veluti *præconem* ubique agit *craſſitiei ſuæ*, & *ſtoliditatis*, quam nihil valeat refrenare. Simile quid habuimus *Cap.* 12: 23. quod contuliſſe juvabit.

Vſ. 30. In bivio hæſitatur ad לב מרפא. A *Rabbinis*, tanquam *Radix* eſſet רפה *remiſſus fuit*, fluxit, *Cor lenitatis, lene, mite, benignum.* Plurimi a *Themate* רפא *ſanavit*, maluere *Cor ſanitatis*, ſive *ſanum, integrum, a vitiis intactum.* Non ſatis exactam vel ex hoc, vel ex illo, oriri oppoſitionem, in *Animadvſ. Philol.* jam commonui; ſimulque מרפא ſi utique *ſubſtantivum* ſtatuatur, *ſanationem* vi *formæ* ſuæ reſonare: atque ita *Cor* exiſtere *ſanationis*; quod non *Cor ſanum* ſignet, ſed *Cor ſanans*, i. e. *fauſta & proſpera omnia comprecans.* Eodem directius adhuc pervenias, ſi מרפא capiatur in *Part. Hiph.* ut ſit *Cor Sanator, Collator & Comprecator ſanationis*, id eſt, *proſperitatis omnis*, quæ huic nomini incluſa; ut *valere, vivere, omnem* ſæpe *felicitatem* amplectuntur. Apud *Arabes* רפא رفا *ſarcivit, ſanavit*; in II. & IV. hoc uſu mactatum. In *Camuſo* رَفَّاهُ ترفية وترفيا قال له بالرفاء وبنين اي بالالتيام وجمع الشمل *ſanavit eum*, רַפָּא *cum Infin.* תַּרְפִּיא & תַּרְפֵּאת *ſanatio*, *uſurpatur pro*, *Dixit ei ſanatio tibi contingat, cum Filiis: hoc eſt, conglutinatione pacis* gaudeas, *& florentiſſimo familiæ ſtatu.* Tale *cor* hic inductum, ſemper *fauſta* quæque *comprecans* aliis, & ex viva caritatis radice *congratulans*, oppoſita קנאה *invidentia* evincit. Pulcherrime huic ſenſui adaptatum חיי בשרים, nam & חיה *vivificare* حيى, frequentatum fuit, pro *vitam & felicitatem apprecari*; adhibita formula יחי *vivat.* Idem חיה *vivere*, pro *vigere, florere*, paſſim in *Sacris.* Ergo *vita carnium*, vel, ad nativam vim, *coagmentatio*, eſt *vigor* ille *lætus*, *quem cor lætum proſperitate* alterius, etiam *ſibimet* tanquam *ex ſcaturigine perenni ſuffundit per venas*, atque *ſubminiſtrat.* Hinc & poſteriori colo *pondus* accreſcere, quivis agnoſcat.

Vſ. 33. Retruſius, & impeditum. Diſcrepant proin opiniones. Receptiſſima I. *In corde prudentis requieſcit*, reſidet, *ſapientia; & in medio ſtolidorum cognoſcitur.* Ibi veluti theatrum, in quo ſe exerat, ad eorum correptionem & correctionem. Non magnopere ſe commendat. Non item II. quod *Merc.* aliique poſt *Kimch.* & *Jarch.* reſumta ἀπὸ κοινοῦ *ſapientia*, dent, *at ea in medio ſtolidorum cognoſcitur.* Hoc eſt, ſi vel *tenuiſſimam ſapientiæ particulam poſſideant, eam mox crepant, jactant, cognoſci volunt.* Nunquam vel *guttulam ſapientiæ* attribuiſſet Noſter τοῖς כסילים *elumbi tarditate & mollitie infractis*, qui ita τοῖς חכמים *ſolide compactis* obduci ſolent,

34 Juſtitia attollet gentem; & beneficentia nationum, expiatio eſt.

34 צדקה תרומם גוי וחסד לאמים חטאת׃

35 Ap-

35 רצון

lent, ut *Lumini Tenebræ.* Alienius adhuc III. quod *Rabbini* quidam,, *at in medio ſtolidorum frangetur*; aut quod Cl. *de Dieu* induxit, *deſeretur.* Inſertum IV. לא, ut fiat *non cognoſcitur ſapientia in medio ſtolidorum*; ad quod Cl. *Capell.* præivit, haud tutum; & languidulum. Multo gravius quid intentum V. ad quod ἀσιόχως collinearunt *Belgæ* noſtri, cum *Jun.* & *Piſcat.* *At quod in medio ſtolidorum* eſt, *cognoſcitur.* Nempe *ſtultitia*, quam *Chald.* infulſit. בקרב nervoſe pro אשר בקרב *id quod in medio*; in *præcordiis eorum.* לב *cor* & קרב *præcordia*, *inteſtina*, unam ſedem intrare amant. *Jer.* 31: 33. *Pſ.* 39: 4. & 109: 22. & ne plura congeram *Jer.* 4: 14. *Lava a malo cor tuum.* לבך, *usque quo pernoctabunt* בקרבך *in præcordiis tuis computatæ ſummæ iniquitatis tuæ.* A pari tam bene conjuncto hic reſiliri nec debet, nec poteſt. אשר ſexcenties ſupplendum venit. Ante *particulas* omiſſum, addit pondus. *Job.* 24: 9. על עני יַחְבֹּלוּ, Quod *ſuper paupere, pignerantur*: i. e. *veſtimentum ejus.* Illud pondus hic *in contemtum* vergit; atque ſimul *Stultitiæ* & *Vanitatis* veluti *colluviem.* Reſumamus jam omnia. *In corde prudentis reſidet Sapientia*, תנוח tanquam *ſedem* ibi ſuam *fixit*; illud *omni ſolida compactione firmans intus, muniens extus.* Item תנוח *reſidet*, *ſedata modeſtia ſe continet*, *neque* unquam *intempeſtive* ſeſe *oſtentat.* ובקרב *at* quod *in præcordiis* כסילים *elumbi mollitie fractorum* ſtabulatur, תודע *innoteſcit*, *evulgatur*, & quaſi *ſub præcone publicatur.* Talia dicta plus vice ſimplici jam occurrerunt. Vide *Cap.* 13: 15. & 12: 23. nec non 10: 14. יודע pro *evulgatur*, & *publicatur*, eodem aſpectu *Cap.* 12: 16.

Vſ. 34. Salebræ ad poſterius Colon; ex aliqua ambiguitate vocum חסד & חטאת. *Vulgata* I. ut *Antitheſin* compleret, *Miſeros autem facit populos peccatum.* Ita & LXX ἐλαττονοῦσι δὲ φυλὰς ἁμαρτίαι; cum ſequacibus *Syro* & *Arabe*: tanquam a חסר *minui*, *deficere.* Prout *Prov.* 28: 22. pro חסד etiam חסר in *Codicibus* quibusdam offenditur. *Chald.* II. *at opprobrium nationum peccata.* Imitatus *Symmach.* ὄνειδος δὲ λαῶν ἁμαρτίαι· Subſcriptum a *Jun.* *Piſcat.* *Belgis* aliisque aliorum vernaculis. Hoc uſu auctum creditur vocabulum חסד *Lev.* 20: 27. *Qui nuditatem viderit ſororis*, חסד הוא *Opprobrium eſt illud.* Vel ut alii malunt *ſcelus*, *flagitium.* Eadem notio *Prov.* 25: 10. פֶּן יְחַסֶּדְךָ *ne forte opprobrio afficiat te auditor.* In *Aramæa Dialecto* ea protrita. *Origo*, in *turgidiore fluxu.* Hoc *Lev.* 20: 27. verecunde locatum. Infra ad *Cap.* 25: 10. oſtendam a *turgido* illo *fluxu* ventum ad *promtitudinem opprobrandi* hinc; illinc ad *pietatis vigorem ſuccoſum*, & *uberantem*: quod per σφριγᾷν, ὀργᾷν, *tumere*, *turgere*, ibidem illuſtratum dabo. Apparet חסד, qua in ſiniſtram inclinat, potius *opprobrationem promtam* ſonare, quam *opprobrium*, *ſcelus*, *flagitium.* Non valde luculentum quoque videtur, nec ſignatiore quadam nota diſtinctum, *opprobrium nationum*, *peccatum.* Quale? aut quo gradu? Nam generatim quidem *peccatum*, ad cunctas pertinet. Plura non addo. Res aperta. Ex *pietatis* notione *Merc.* III. poſt *R. Levi* promſit, *At pietas nationum*, (extra *Iſraëlem*, & *idolis* ſervientium) *eſt peccatum*: quaſi *Gens* גוי *Populum* ſignaret *Iſraëliticum*, penes quam ſolam ſolida *pietas* reſideret. Precarium, & contortum. Con-

Digitized by Google

35 רצון מלך לעבד משכיל ועברתו תהיה מביש׃

35 Approbatio Regis ſane ſervus maturitatem præſtans: at indignatio ejus effervescens, eſt conturbator.

trario ordine *Cocc.* IV. גוי ad *Gentiles* retulit; qui *Juſtitia Chriſti* aucti ſint, & evecti: ut לאמים *nationes*, ad *Iſraëlis tribus*, quæ iſta *juſtitia* exciderint, *ſuam* erigendo, quod *ſtudium*, ita vertit חסד, ipſorum ſit *peccatum*. Hypotheſis *Prophetica* huc traxit; de qua diſputare nil attinet. Rotundum, & opportunum V. *Juſtitia extollit Gentem*, & *beneficentia nationum, piaculum eſt*; ſive *ſacrificium piaculare*. Sic *J. Bruin.* cum aliis. Huc & *Grot.* conceſſit; qui voluiſſe videtur, *populis expiatio eſt*; ut לאמים conflatum ſit ex *Lamedh præf.* & אמים. Lingua patitur; & ſenſui, hanc quidem in partem inclinato, momentum accedit. חטאת pro *piaculo*, & *ſacro piaculari*, ſolemne eſt. חסד hic ſignate *benignitas*, vel *beneficentia* erga *pauperes*; צדקה *rigor recti*, *juſti*, *æqui*, cum *æquitate juſtitiæ* affert etiam ſæpiuſcule ſtrictius *miſeris debitam illam*, quæ *in eleemoſynis* iiſdem *impertiendis* exercetur. Ita *Pſ.* 112: 9. & alibi. Ea vis ex *Arabum* صدقة ſuperius quoque confirmata, ad *Cap.* 10: 2. Idem ſic emergit, quod *Dan.* 4: 24. Regi *Babylonio* inculcatum; *Redime peccata tua* בְּצִדְקָה *juſtitia*, & *pravitates tuas* בְּמִחַן עֲנָיִן *commiſeratione erga afflictos*. Sentis & ibi צדקה ad *æquitatem* tendere *benignam*, quæ *iniquæ violentiæ*, *tyrannidi*, *libidini dominandi*, ſemper cum *inclementi oppreſſione* conjunctæ, obtendatur. Nil cumulatius proinde hoc adſpectu, unde, mihi quidem, recedere religio eſt; quod & Lingua, & Veritas eundem ſanciant; digniſſimum ſane, in quem omnium Regum & Populorum oculi mentesque deſigantur. Verba חטא & כפר *expiare*, *redimere piaculo*, non perpetuo ſummam ſuam emphaſin exerunt, quæ ad unicum *Redemtorem* & *Expiatorem* omnium *criminum* refertur; ſed permittuntur etiam in *Piaculis*, & *Placamentis*, quæ *mala publica*, aut *privata*, averruncent.

VJ. 35. Non inconcinnum, *approbatio Regis ſervo intelligenti*; ut ſit *Lamedh Dativi*. Concinnius tamen, quum nota iſta non compareat in poſteriori Colo, quod *Caſu recto* enunciatum, ut & hic teneatur *Nominativus*, & *Lamedh* nunc ſit *Emphaticum* illud, quod gravioribus ſtructuris amat admoveri: *Approbatio Regis ſane ſervus maturitatem præſtans; at indignatio ejus effervescens, conturbator.* משכיל hac *ubertate* auctum, & quidem *gemino fructu*, effectuque, partim *prudentiæ*, partim *felicitatis*, & *proſperi eventus*, adſtruxi ad *Cap.* 1: 3. מביש, a בוש *perplexus fuit.* Hoc ex *Origine* ſignat *ſtrepitum aridarum rerum*, ut *cremiorum*, *ſtipularumve*, quum inter ſe *confunduntur*, atque *conturbantur*. Hinc *ſecundario* enata poteſtas *perplexitatis mentem ſumma confuſione conturbantis*. In מביש, quum ita *abſolute* venit, attendi videtur duplex vis, ut *Conturbator* ſit qui *negotia conturbans*, ſimul *conturbet*, & *perplexum reddat* Regem. *Cap.* 10: 4. occurrit בן מביש *Filius conturbator*; oppoſitus בן משכיל *Filio maturitatem præſtanti.* Et *Cap.* 17: 2. *Servus* משכיל *maturitatem præſtans*, *dominaturus in filium* מביש *Conturbatorem.* רצון *approbatio*; *favor acquieſcens*; itemque עברה *effervescentia* cum *indignatione erumpens*: in *abſtracto*, ad utriusque cumulum.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Verſ. 1 Reſponſum molle ſedabit æſtum : at verbum acrius ſtringens bullire faciet naſum.
2 Lin-

Verſ. 1 מענה רך ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף :
2 לשון

Vſ. 1. Disjugata, ut crebro inſinuavi, quæ uno jugo tenebantur. חמת אף *æſtus naſi*, nempe cohærent, unde in priori membro extitiſſet, ישוב חמת אף *redire facit æſtum naſi*, i. e. *ſedat*; in poſteriorique יעלה חמת אף *tumeſcere facit æſtum naſi.* Hæc ad decentiam, & gravitatem, dispertita. שוב *Redire* ſpeciatim frequentatum in *bullitu reſidente*; vel & *flumine in alveum ſe recipiente.* Conſimiliter עלה *adſcendere*, in *olla* aut *flumine tumeſcente.* Ad דבר עצב aliquid lucis & gratiæ accedit per Originem Radicis עצב *ſtrinxit*, *circumſtrinxit.* Inde *dolor* ſubnatus. Ergo, *Verbum vehementius ſtringens*, atque ita *dolorem incutiens.*

Vſ. 2. Jucundus color, *Lingua ſapientum* תיטיב דעת *uberat ſcientiam*; eam *reddit pulchriorem*, *fœcundioremque.* Verbum יטב cum ſororio טוב *bonus*, *præſtans fuit*, ex Origine adfert *ſuccoſum eſſe*, *uberi ſucco vigere.* Hinc *Vſ.* 12. mox recurrit, *cor lætum*, levigatum, *uberat vultum.* Nitide. Subjunctum eadem decentia, *At os Elumbium ebullit craſſitiem ſtolidam.* כסילים *elumbes*, & *mollitie ſegnitieve fracti*: חכמים *ſolide compacti ſapientia.* Habent & illi *ſuam appactionem*, ſed *craſſam*, ac *ſtolidam.* Hanc *ebullire*, & *eructare*, tanquam ex *ſcaturigine perenni* non ceſſant; alios quoque *ſua* illa *craſſitie* inficientes; ut *ſolide compacti ubertate ſcientiæ* alios *uberare*, atque ad *ſtudium veritatis* ac *virtutis fœcundare*, poſſunt.

Vſ. 3. Illuſtrius eſt, & nervoſius, quam prima fronte apparet. Incidunt certe nervum, qui ſic rotundant; *in omni loco oculi Jehovæ contemplantes bonum & malum.* Erectius alii, qui cola dispeſcuere; *in omni loco oculi Jehovæ: contemplantes bonum & malum.* Sed ne ſic quidem ſatis dilucet, quod intenditur. Nempe צופות hic velut *Perſona* induitur, valetque *ſpeculatores*; qui *ex alta ſpecula proſpectant*, & *explorant.* Talis *ſpecula* vocabatur מצפה; a צפה abſolute *ſpeculatorem egit.* Videſis *Jeſaj.* 21: 5. צפה הצפית *ſpeculari ſpeculatrix*: i. e. *turba ſpeculatorum.* Ibid. *Vſ.* 6. *conſtitue* המצפה *ſpeculatorem*, *quicquid viderit*, *indicabit*: & *Vſ.* 8. *clamavitque leoninum*; *ſuper* מצפה *ſpecula Domini ſtans ego jugiter de die*; *& ſuper cuſtodia mea ego conſtitutus tota nocte.* Iterum *Jeſaj.* 25: 8. קול צופיך *Vox ſpeculatorum tuorum*: & 56: 10. *Speculatores ejus*, *cæci omnes.* Denique *Eſech.* 3: 17. צופה *Speculatorem te dedi domui Iſraëlis.* Ubique locorum iſta vis attenditur. Graviſſime *Pſ.* 37: 32. צופה רשע לצדיק *Speculatorem agit improbus juſto.* Eadem gravitate *Job.* 15: 22. צפו הוא אלי חרב, *Part. Paſſ.* pro צפוי a צפה, *captatus ille e ſpecula ad gladium*: i. e. *deſtrictus enſis ſuper impia cervice* velut *e ſpecula Dei imminet.* Habes צופה *ſpeculatorem* partim ad *fidam cuſtodiam*, partim ad *promtam necem.* Specta jam; *omni in loco oculi Jehovæ.* Magnifice. Magnificentius *Speculatores malorum*, & *bonorum.* Semper & ubique tanquam in *ſtatione*, & *ſpecula.* O tremenda Lumina! Lumina dixi, nam & hæc infert *Origo* verbi צפה صفي *nituit*, *nitida claritate ſplenduit.* Inde per *metonymiam* accrevit, *nitidiſſima acie inſpectavit*; atque ita *intenſum egit ſpeculatorem.* Alio flexu in *Pihhel* evaluit quoque *nitidavit*, *nitida lamina* auri, argenti, tectorii, *induxit*: *incruſta-*

2 לשון חכמים תיטיב דעת ופי כסילים יביע אולת׃

3 בכל מקום עיני יהוה צופות רעים וטובים׃

4 מַרְפֵּא לשון עץ חיים וְסֶלֶף בה שֶׁבֶר ברוח׃

4 אויל

2 Lingua ſapientum uberat ſcientiam: at os elumbium ebullit craſſitiem.

3 Omni in loco oculi Jehovæ: ſpeculatores malorum & bonorum.

4 Medicina linguæ, *eſt* arbor vitæ: at lubricatio in ea, diffractio per ventum.

5 Cras-

ſtavit. Hæc virtus ad *Cap.* 26: 23. ulterius ſeſe elucidanda offeret.

Vſ. 4. Prius aliis, *lenitas linguæ*, tanquam a רפה *remiſſus fuit:* aliis *ſanitas linguæ;* a רפא, ut ſit *Lingua ſana*, quæ *ſanos* promere valeat *ſermones*, per quos & alii *ſanentur.* Id directius exprimat, *Sanatio Linguæ;* quæ vis formæ huic ſubjecta. Id & aliis allubuit: quibus me lubens adjunxerim. Pulchre exit, *Medicina arbor vitæ;* ſaluberrimos præſtans fructus, quin *immortalitatem conferre* apta nata. Occurrebat etiam, *Sanans*, vel *medens, linguæ;* ut ſit *phraſis* figurata, pro *Lingua ſanatrice:* ad exemplum חכמות נשים *ſapientes mulierum*, ſupra *Cap.* 14: 1. & כסיל אדם *ſtolidus hominis;* *Cap.* 15: 20. Complura talia proſtant. Apud *Arabes* regnat iſta *Syntaxis;* ut ريح قاصف *diffringens venti;* pro *vento cuncta diffringente.* Sed *abſtractum* illud majore fors emphaſi polleat; cui recinat סלף בה item in *abſtracto.* Vulgo, *perverſitas in ea.* Subſtituta a *Cocc. intricatio in ea.* Alii alia; de quibus ad *Cap.* 11: 3. Haud dubie *lubricitatem* deſignat, vel potius *lubricationem;* de qua ad *Cap.* 13: 6. Per eam pulchre figuratum quicquid *medicinæ ſalubri*, & *vitalem immortalitatis auram ſpiranti* per *præcepta religionis*, *veritatis*, ac *virtutis*, adverſatur; ad earundem *fundamenta* & *firmamenta aſtutiſſime* impugnanda, & ſubruenda. Eſt omne id, per quod *improbitas* תסלף חטאת *lubricat lapſationem*, ut huc transferam illud *Capitis* 13: 6. atque impellit in *Atheiſmum*, *Profanitatem*, *Veritatis illuſionem*, ac *Virtutis eluſionem.* Hoc merito appellatum שבר ברוח. *Ruptura per ventum;* ſive *diffractio & perruptio quam efficit ventus.* Comparatur talis סלף *lubricatio Linguæ*, quæ אמת *veritatem* & *firmitatem Fidei* labefactare nititur, ſævæ *tempeſtati*, ac *procellæ*, quæ cuncta *quatere*, *diffringere*, *convellere* aſſolet. Eadem conſtructio *Pſalm.* 48: 8. ברוח קדים תשבר אניות תרשיש *Per ventum Orientalem diffringis naves Tarteſſias.* Hinc שבר *calamitoſa diffractio* & *ſubverſio*, qualem exercet *turbo* violenter *erumpens* & *irrumpens;* *Jer.* 4: 6. 20. & 50: 22. Junctim reperias etiam שד ושבר *vaſtationem & diffractionem*, ſub tali nempe *Tempeſtate* editam: ut *Jeſaj.* 51: 13. *Jer.* 48: 3. Nil completius ad *Antitheſin*, qua *Arbori vitæ*, & *vigori* in omne decus religionis *efflore/centi*, obducitur *calamitoſiſſima* hæcce *Tempeſtas*, per quam omnia evaſtentur. Quid? quod *ventus*, & *turbo*, etiam *figuram* induant *hominis*, *qui*, ad horum inſtar, *flatu tumido vehementius prorumpat?* Ita in *Proverbio* apud *Arabes* لاقت ريحه اعصارا *Ejus ventus obvium ſibi nactus eſt Turbinem;* quum *vanus* cum *vaniore*, *arrogans* cum *arrogantiore;* *vehemens* cum *vehementiore* colliditur. Hoc interim non urgeo: ſed contendere auſim, *diffractionem per ventum* cumulatiorem ſenſum fundere, quam *confractionem in ſpiritu:* quamvis ea plurimos abſtulerit calculos; atque utcumque accommodari queat; ſi modo non ad *infractionem triſtitiæ* referatur, ſed ad *vaſtationem* illam *bonæ mentis*, quam ſupra inſinuavi. Hoc nobis שבר *diffractio* per ſe jam exprimit; eique cumulum imponit ברוח *per ventum turbinem.* Etiam *Rab. Salom. Levi*, *Merc. Jun. Piſc.* alii *confractionem per ventum* jam præoptarant.

Vſ. 5.

5 Craſſus contumaciter ſpernit disciplinam patris ſui; at cuſtodiens redargutionem, ſolertiam præſtabit.

6 In domo juſti opulentia eſt ſpiſſum emunita: at in proventu improbi, fæculente turbidum.

7 Labia ſapientum eventilant ſcientiam: at cor elumbium, non-rectum.

8 Sa-

5 אויל יִנאץ מוסר אביו ושמר תוכחת יַעְרִם׃

6 בית צדיק חֹסֶן רב ובתבואת רשע נעכרת׃

7 שפתי חכמים יְזרו דעת ולב כְּסילים לֹא־כֵן׃

8 זבח

Vſ. 5. Satis concinne exit, *craſſe ſtolidus aſpernatur diſciplinam patris ſui; & ſubſtricte obſervans redargutionem, ſolertem ſe præſtabit.* Invertas tamen ordinem licet, atque ita filum ducas; *Craſſe ſtolidus* exiſtit, qui *aſpernatus fuit diſciplinam patris; at ſubſtricte obſervavit redargutionem*, qui *ſolertem præſtat.* Sic idem orietur adſpectus, quem ad *Cap.* 13: 1. vidimus. Si נאץ in *præterito* textum occuparet, omnino præferenda foret hæc ſeries: *futurum* interim ſæpe reſolvi in *præteritum*, neminem fugit. Sic foret, *qui aſpernari ſolitus fuit diſciplinam parentis*, certo certius אויל *craſſe ſtolidus*, & *vitiorum ſordibus concretus* reperietur, *quum vir evaſerit.* Senſum hunc fulcit, quin quodammodo exigit יערים *ſolertem ſe præſtabit:* deprehendetur dignus titulo ערום *viri exercitati*, & *periti.* Sibi quisque Arbiter ſedeat.

Vſ. 6. Altius quid ſubeſt, quam Verſiones offerunt: *In domo juſti theſaurus multus; at in proventu improbi conturbatio.* Forma נעכרת proprie ſonat *conturbatum.* Hinc ſtruere malebat *Gejer. At proventus improbi conturbatus:* quaſi ב *Pleonaſticum* foret, & בתבואת in *Nominativum* poſſet redire. Citat *Cap.* 16: 8. ביראת יהוה סור מרע *in timore Domini* eſt, *recedere a malo:* i. e. *timor Domini.* Sed magnum inter hæc duo diſcrimen; ut ibidem oſtendam. Omnino vertendum, *at in proventu improbi, conturbatum.* Abrupte, ad pondus, & terrorem. Intellige τεθολωμένον τι, *luto & fæcibus turbidum quid*, quod *largiſſimum* quoque *proventum*, & *opes* velut *in borrea conſtipatas*, *contaminet*, *conturbet*, *occulta maledictione erodat* quaſi, atque tandem *penitus* ſit *abſumturum.* Sed proprietas verbi עכר propius inſpicienda. *Gjeub.*

العكر دردي الزيت وغيره وقد عكرت المسرجة اذا اجتمع فيها الدردي وعكر الشراب والماء والدهن اخره وخاثره وشراب عكر واعكرته انا وعكرته تعكيرا جعلت فيه العكر وفي الحديث عادوا الى عكرهم اي الى اصل مذهبهم الردي واعمالهم السوء

Vocabulum עכר *notat amurcam olei, aliarumque rerum. Inde dicitur, Lampas, vel canalis ellychnium continens,* עכרת; *quum concreſcunt ibi fæces. Item* עכר *vini, aquæ, butyri, extremum & craſſius ſedimentum. Inde* עכר *in potu turbido; ut* אעכר & עכר, *cum Infin.* תעכיר, *eſt fæcibus conturbare. In Traditione extat; Redierunt ad fæces ſuas:* i. e. *ad principium viæ ipſorum peſſimæ; & opera facinoroſa.* Confer *Zephan.* 1: 12. *concreſcere ſuper fæcibus.* Hinc graves *metaphoræ* ſubortæ. *Pſ.* 39: 3. כאבי נעכר *mea plaga lurens* τεθόλωται), *fæcibus* quaſi *ſuis turbulenta facta eſt:* vide etiam ſupra *Cap.* 11: 7. Apparet ad *Originem* alluſum. Inſignite etiam huc fertur *Gen.* 34: 30. עכרתם אתי *conturbaſtis me, ad fætidum me reddendum incolis hujus terræ.* Sic reliqua *fæces amarulentas*, per *quas limpidiſſima conturbentur*, includunt. *Jud.* 11: 34. & 1 *Sam.* 14: 29. & 1 *Reg.* 18: 17. 18. Speciatim *fæculentia* hæc ſeſe præbet ad *furta*, *ſacrilegia*, *turpe lucrum*, quæ *reatum trahunt*, & *occulta maledictione fortunas* vel *limpidiſſimas afflant*, atque *conturbant.* En ſignatiſſimum, mox *Vſ.* 27. hujus Capitis עכר ביתו בוצע בצע

Con-

Digitized by Google

8 זבח רשעים תועבת יהוה ותפלת
ישרים רצונו :

9 תועבת יהוה דרך רשע ומרדף
צדקה יאהב :

10 מוסר רע לעזב ארח שונא תוכחת
ימות :

11 שאול

8 Sacrificium improborum, abominatio Jehovæ: at precatio rectorum, approbatio ejus.

9 Abominatio Jehovæ, via improbi: at perſequentem juſtitiam amat.

10 Caſtigatio mala deſerenti iter: averſans redargutionem, morietur.

11 Or-

Conturbat, ſive *fæculentam reddit*, *domum ſuam*, *exſecans lucrum: at qui averſatur dona*, *vivet.* Eodem adſpectu auxi *Cap.* 11: 29. atque illuc itidem tendit, quod *Achanus* dicatur *Iſraëlem* עכר *conturbaſſe*, qui *ſacrilegii* ſui *contagione* & *reatu* eos *adflarat.* *Joſ.* 7: 26. Hinc jam ambigi nequit, quin נעכרת *fæcibus conturbatum*, ſit *occulto reatu contactum*, per quod *opulentia* ꝫ רשע *improbi*, *turbulenti*, *male parta*, *male* tandem *dilapſura* pronuncietur. Signanter בתבואת רשע, in *proventu* vel affluentiſſimo *ex latifundiis*, quæ *cupiditate turbulenta* & *inexplebili* connectere, ac propagare ſtuduit. Sic tandem juſtiſſima membrorum *Antitheſis* exoritur, qua offertur *in domo Juſti* חסן רב *opulentia ſpiſſe compacta.* Hoc ſonantius, ex *Origine*, quam *multa* vel *magna.* Habet & חסן ex *nativa indole* quod hanc *imaginem* ſuffulciat: nam *Radix* חסן valet *robur* undique *communitum*; ac propterea *intactum*, *inviolabile.* Inde חסון *Jeſaj.* 1: 31. & *Amoſ.* 2: 9. *robuſtus*; *inviolabili robore munitus.* Alia forma חסין יה *inviolabili decentia emunitus*: *Pſ.* 89: 8. Vox noſtra admirabiliter *Jer.* 33: 6. חֹסֶן יְשׁוּעוֹת *Robur inviolabile omnis ſalutis*: vel ſi malis, *Theſaurus illibatus.* Iſtam nempe potentiam ſæpe adſciſcit: ut *Jer.* 20: 5. *Eſech.* 22: 25. itemque *Prov.* 27: 24. ubi plura dabo. *Illibati theſauri* vim etiam verbo in *Niphh.* additam reperies *Jeſ.* 23: 18. Ita demum חסן רב *Opulentia ſpiſſe compacta* pleno in die relucet.

Vſ. 7. Dilutiuſcule exit, I. *Labia ſapientum ſpargunt ſcientiam*; *at cor ſtolidorum non ita.* Id exponitur; *non eodem modo ſcientiam ſpargunt*, *ſed eam abhorrent.* Fortius II. *Jun.* & *Trem.* *at cor ſtolidorum* ſpargit *quod abeſt a recto.* לא־כן *Non-rectum.* Diverſa ſtructura *Piſcat.* III. *At cor ſtolidorum non ſolidum* eſt; ut & *Cocc.* *non rectum* eſt; hoc ſenſu: *Abunde eſt ſcientiæ*, *abunde demonſtrationis*, *quam labia ſapientum ſpargunt*; *Cor tamen ſtolidorum inde manet averſum*, *& vanitatibus addictum.* Egregius ſenſus; qui creſcet, ſi לא־כן ὑφ’ ἓν *Non-rectum* in *abſtracto* capiatur, ad normam 2 *Reg.* 17: 9. דברים אשר לא־כן *Verba quæ non-rectum*: & *Jeſ.* 16: 6. לא־כן בדיו *Non-rectum mendacia ejus.* Infert gradum *ſuperlationis*, ut לא־טוב *non-bonum*, *peſſimum.* Accreſcat, velim, & hoc ornamenti, ut יזרו non ſit ſimpliciter *ſpargunt*, *ſeminant*; hoc enim potius יזרעו: ſed *ventilant*, *evannant.* Hæc verbi genuina virtus, ut מזרה *Ventilabrum*, *vannus*, abunde arguat. Pulchre, *evannare*, *concuſſa* quaſi *vanno nitidare ſcientiam labiis.* Sic *Jer.* 4: 11. *Ventus non* לזרות *ad evannandum*; *& non* להבר *ad nitidandum*: ad *grana frumenti perpurganda*; quæ בר dicta. Eo & huc alludi potuit; nam ubi מזרה *ventilabrum* inducitur, בר *frumentum nitidum* ultro ſe offert. Cum eo דעת *ſcientia* amat comparari. Omnium inſtar ſit *Jer.* 23: 20. מה לתבן את הבר *quid paleæ cum frumento?*

Vſ. 10. Remiſſius, *Caſtigatio mala*, i. e. *ingrata*, *moleſta eſt*, *derelinquenti viam*: ſed *averſans redargutionem morietur.* Nervoſius alii, *Caſtigatio mala*, i. e. *pœna acerba* infli-

11 Orcus & interitus coram Jehova: quanto magis corda filiorum Adami.

12 Non amat Sannio demonſtrationem fieri ſibi: ad ſapientes non ibit.

13 Cor hilaritate lævigatum, uberabit vultum: at in dolore ſtringente cordis, conſauciatur ſpiritus.

14 Cor intelligentis terendo eruet ſcientiam: at vultus elumbium paſcitur craſſitiem.

15 Om-

11 שאול ואבדון נגד יהוה אף כי לבות בני אדם ׃

12 לא יֶאהב לץ הוכֵח לו אל חכמים לא ילך ׃

13 לב שמֵח ייטיב פנים ובְעַצְּבַת לב רוח נכֵאה ׃

14 לב נבון יבקש דעת ופני כסילים ירעה אולת ׃

15 כל

getur *derelinquenti viam*, quin *averſans redargutionem morietur.* Intenſiſſime *Cocc. Exemplare malum.* מוסר pro *exemplo pœnæ ſeveriſſimæ*, protritum. *Eſech.* 5: 15. *Jer.* 30: 15. &c. רע *malum*, ut מוקש רע *laqueus malus* ſupra; vel potius ut חליים רעים *plagæ malæ*, *mala verbera Deut.* 28: 59. & alibi. Copula in medio omiſſa, nervum adſtringit.

Vſ. 12. Verbum הוכח ſæpe quidem *Caſtigare*; non minus tamen frequentatur in *demonſtratione clara* ac *evidenti*; quam & *Origo* ipſa adfert. Hinc malui, *non amat demonſtrationem fieri ſibi.* Nempe *obſtinavit* ille *impiam profanitatem*; indeque *veritatis convictione* ne eximi quidem velit. Id completius.

Vſ. 13. Ad *Vſ.* 2. ſupra *Origo* verbi יטב indicata in *ubertate ſucci & vigoris.* שמח item propriam ſedem obtinet in *enodi lævigatione* ligni; unde ad *lætitiam*, itemque *liberalitatem clementem*, *mitem*, *benignam*, per *metonymiam* proceſſum. Ita in *Diw. Hud.* سمحة exponitur *Lignum* سهلة ليس بكز *lene*, *quod neutiquam ſiccitate ſit conſtrictum.* Jam vero *cor tale* ייטיב *uberat vultum*; eumque *placida* & *benigna hilaritate ſerenat.* Contra in עצבת *ſtringente dolore cordis*, *conſauciatus ulceratur ſpiritus.* Intellige ſis *ſpiritum vitalem*, qui *vegetat*, *animat*, *vigorem intus* & *extus ſuffundit.* Ita *Pſ.* 104: 29. תסף רוחם יגועון *ſubtrahis ſpiritum illorum*, *& expirant.* נכאה *Analogia* renuente reducitur ad כאה. Quidni reddatur Linguæ, quod olim poſſedit, ex נכא نكا *Cruſta nudatum fuit* ulcus, *antequam ſanaretur.* Inde formula ſolennis هنيك ولا تنكا *ungaris*, *nec ulcerum patiare rupturas*: i. e. *Lautus*, *& ſemper Lætus vivito.* Verbum נכה cum ſuis מכות *plagis graviſſimis*, ſororia tenet jura.

Vſ. 14. Verbo בקש aliquid per *Originem* incluſum, quod hic gratam feret lucem, & nubeculam ſententiæ offuſam diſſipabit; eſt enim *terendo & ſubigendo eruere.* Hoc jam ut egregie quadrat in *Cor intelligentis*; ita per ſane quam venuſta oppoſitione פני כסילים *vultus elumbium*, dicitur *paſcere ſtolidam craſſitiem*, id eſt, *eam ſectari*, *eaque tanquam paſcuo ſuo lætari.* Sic רעה *paſcere*, *carpere*, tanquam *in paſcuo amplo*, & בקש *terendo veſtigare*, ac *eruere*: itemque *Cor intelligentis*, ac *vultus elumbium*, decentiſſime hinc & hinc locantur. Sed, inquis, quid hic *vultus*? Imo vero, dixerim, quid hic *os*? quod *Maſora* nobis procudit. An, *os ſtolidorum paſcetur ſtultitia aliorum*? An *ſua ipſorum*? Huc inclinari video; ut ſit, *Os eorum plenum eſt ſtultis ſermonibus*, *quos quaſi præmandunt*, *ut iis deinceps animum alant.* Multo dignius, &, ad *Antitheſin* quoque, plenius; *vultus Elumbium paſcit craſſitiem.* Quo tandem cumque *vultum* convertant, apparet *vultum* eſſe Elumbium, *qui ventum paſcat*, *qui ſola vanitate delectetur*, *qui ſolam admire-*

tur

Digitized by Google

15 כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד :

16 טוב מעט ביראת יהוה מאוצר רב ומהומה בו :

17 טוב ארחת ירק ואהבה שם משור אבום ושנאה בו :

18 איש חמה יגרה מדון וארך אפים ישקיט ריב :

19 דרך

15 Omnes dies afflicti, *ſunt* mali; at lætus corde, convivium juge.

16 Uber *eſt* ramentum cum reverentia Jehovæ; præ theſauro ſpiſſo, in quo turbulentia.

17 Uber eſt commeatus oleris, & amor ibidem: præ quam bos ſartus, & odium cum eo.

18 Vir flagrantiæ agglutinabit contentionem: at longus narium ſedabit concuſſionem litis.

19 Via

tur craſſitiem, atque *in eo* quaſi *paſcuo læte exultet.* Indubitas ne? Credatur ergo ipſi *Salomoni*, *Cap.* 17: 24. characteres hoſce ita varianti; את פני מבין *cum vultu Intelligentis*, חכמה *Sapientia*: ipſa *Facies virum ſapientem ingerit*, ac *demonſtrat* per *modeſtiam*, *gravitatem*, *frenationemque* reliquam *virtutis:* ועיני כסיל *at oculi Elumbis ſunt in extremitate terræ.* Ipſe hominis *vultus fatetur vanitatem*, *cupiditatemque effrenatam*, quæ ſine *modo* & *modeſtia vagetur:* dum *oculos emiſſitios* quaquaverſum ſinit *ſpatiari*; & tanquam *libero in paſcuo exultare.* Ut ſcrupulum qui ex *punctatione* forte adhuc inſidet, eximam; ſumo, quod nemo negaverit, ubi Colliſio eſt auctoritatis inter *Literas* & *Vocales*; *Literas* utique præferendas, ut illibata Textus integritas obtineatur. Sed quid, ſi ne *Vocali* quidem digitulum admoverim? Aſſumo pleno jure *formam* פְּנִי illam quaſi *Segolatam*, a *Quieſcent.* 3. *He*, i. e. *Jod* vel *Waw* deſcendentem: quæ a פנה *obvertit faciem* tam certo olim viguit, quam ipſa *Radix*. Si bona ſua noviſſent *Grammatici*, hanc voculam invitante *Analogia* e manibus non amiſiſſent, vel ob illud פְּנִיאֵל *Gen.* 32: 30. pro quo פְּנוּאֵל recurrit eadem in ſerie. Adeo hic nihil vitii, ut ſit Veteris Linguæ gemmula; in qua *Themata* פני & פנו reſplendent. Illud *pni-el* & *pnu-el* ſonat *adſpectum Dei:* indeque noſtrum פְּנִי *adſpectus*, *obverſio vultus*; per cujus limpidum canalem defluxiſſe פְּנִיִּים *gemmas multa facie politas Cap.* 3: 15. obſervavi. Non ſpernetur cum integritate Lectionis, acceſſio decora lucis ad univerſam ſententiam, quæ nobis ſiſtit, *Obverſio vultus Elumbium* pro *vultu* omnem in partem *obverſo:* ad mentem modo explanatam.

Vſ. 18. In איש חמה *viro flagrantiæ*, compendium, cum gratia, quæſitum, pro איש חמת אף *Viro flagrantiæ Naſi*; cui *Naſus* ad minimam offenſiunculam *exardeſcit vehementius.* Is jam ſuppreſſus, quod ſequeretur ארך אפים *Lentus narium:* de quo ad *Cap.* 14: 29. Verbum גרה grave eſt, & acerbitatis plenum. Ejus *Origo* adhuc incomperta. *Lexica* alia exhibent *miſcere*, *turbare*; alia *contendere*, vel *collidi.* Propius vero *Cocc. irritare*, *exaſperare.* Cuncta interim palam *ſecundarii* gradus, & *Metonymici*, per quem unam in ſedem admittuntur, quæ *proprietate nativa* multum diffident. Recte ſane dixeris, *miſcere jurgia.* Recte item, *contendere* vel *collidi jurgiis.* Nec minus apte, *irritare jurgia*; vel & *exaſperare.* Sed an hæc jam *Originem* præſtant? an potius eam reddunt incertiorem? Vel cæcus cernat, talia conſtitui non poſſe, niſi ad lucem, & auctoritatem Veteris Linguæ, id eſt, *Dialectorum.* Inde haurire licet vim *agglutinandi*, *glutine affigendi*, quæ ſub غرى regnat. Ejus II. & IV. teruntur pro *irritare canem* in præ-

Digitized by Google

19 Via tortipedis tanquam ſepimentum ſpinoſiſſimum: at iter planorum exaggeratum.

20 Filius ſapiens exhilarat patrem; at ſtolidus hominis, infamat matrem ſuam.

21 Craſſities ſtolida, lævigatio *eſt* ei, qui corde deficitur: at vir prudentia præditus æquato ibit gradu.

22 In-

19 דרך עצל כמשכת חדק אורח ישרים סללה :

20 בן חכם ישמח אב וכסיל אדם בוזה אמו :

21 אולת שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת :

22 הפר

prædam, *ut mordicus ei agglutinetur.* Item *rixas, inimicitias exaſperare.* Ita in *Alcor. Sur.* 5: 17. فاغرينا بينهم العداوة والبغضاء الى يوم القيامة *agglutinavimus inter eos inimicitiam & odium in diem usque Reſurrectionis.* Sentis illud *grave, & acerbum*, de quo præmonebam. Reſpondet uſus *Latinorum* nemini non obvius. *Indoles* verbi שקט in *ſubſidendo*, ut ad *Job.* 34: 29. indicavi. Inde in *Hiphh.* exoritur *ſedare æſtum turbidum.* ריב eſt *concuſſio litis*, ſive *colliſio cum ſtrepitu:* quod jam alibi demonſtratum.

Vſ. 19. Pulchra tabella; vivi colores, qui ſe mutuo illuminant. עצל *tardator*; proprie *tortipes*; ut ſupra viſum. משוכה eſt *ſpinoſa ſepes*, ab *intexendo* dicta. חדק infrequens, & bis modo reperiundum, notat *punctionem, compunctionem*; & quidem quæ *acie ſua penetret* ſimul, ſimul *ſcindat.* Hoc ſub *Arabum* حدق in *Appendice Goliana* comparet; per *Dſal*; quod & حدق per *Dal.* Hinc *ſenti & vepri* nomen inditum; quod *aculeatum horreat, lanietque.* Habes *viam Tortipedis.* Ei obtenditur *iter aggeratum*, vel potius *aggerata ſerie nexum, & catenatum;* per quod incedunt ישרים *plani, æqui, recti* intus in corde; quibus *omnia* quoque *extus plana, æqua, recta;* nullis *ſalebris*, nullis *ſpinarum aſperitatibus interſepta.* Oxymorum.

Vſ. 20. Minus rotunde decurrit; *Filius ſapiens exhilarat patrem, & ſtolidus hominis ſpernit matrem ſuam.* Malebat *Cocc. & ſtolidiſſimus hominum qui contemnit Matrem ſuam.* Refert, ex *Hypotheſi*, ad *Eccleſiam.* Ad Literam rite conſtituendam obſervari velim, quod ſæpiuscule inculcatum, ſtylo ſublimiore, ac ſententioſo, disjungi, quæ una ſerie conjuncta erant. Hinc ſub *Exhilarat Patrem*, comprehendas neceſſe eſt *& Matrem ſuam:* atque item contra, *ſtolidus hominis* בוזה *Patrem matremque juxta.* Hæc ad ornatum membratim digeſta. Jam vero שמח *exhilarare*, haud dubie *lætitiam* ſpectat *publicam*, & *honorem* inde *ad parentes redundantem*, quod *Filium* ſanctiore diſciplina continuerint, atque ad virtutem & ſapientiam, quam præſtat in publico, formarint. Ex adverſo *ſtolidus hominis* ſive *Elumbis, mollitie perditus*, בוזה *dedecorat*, atque adeo *infamat matrem ſuam:* i. e. *arguit, maternam indulgentiam frena ei laxaſſe: ac* proinde *eam ſua* quoque *labe reſpergit.* Graviorem iſtam vim a *raptatione* ortam, verbum noſtrum ſæpius induit: & בזוי *infamia publica oneratum* ſignat *Pſ.* 22: 7. *Jer.* 49: 15. *Jeſaj.* 53: 3. Digeſtio membrorum & *Oeconomia* elibrata ad id, quod *Patri* hinc, illinc *Matri*, apprime conveniebat, ultro nunc in oculos incurrit.

Vſ. 22. Quam clarum & evidens prius; tam obſcurum, & Experientiæ adverſum, poſterius colon: *Irrita fiunt conſilia, ubi non eſt arcanum. At in multitudine conſiliantium ſtabunt.* Ne nexus quidem inter hanc *bigam* bene firmus. Ut eum invenirent, ad flaccidum hocce degreſſi nonnulli; *irritæ fiunt cogitationes, quum non eſt conſilium: at in multitudine conſiliantium ſtabunt.* Hoc & vocabula omnia enervat, & ſententiam geminam,

Digitized by Google

22 הפר מחשבות באין סוד וברב יועצים תקום ׃

23 שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב ׃

24 ארח

22 Infringere *eſt* rationes exactiſſime perpolitas, quum nullum eſt arcanum: at in compactione ſpiſſa conſultantium ſtabunt.

23 Lætitia viro, in eo quod reſpondet ori ejus: & verbum in tempore ſuo, quam uber!

24 Iter

nam, quibus nihil revinctius, diſſolvit. Ad incitas haſce redacti magni Interpretes ex ſola ignoratione *Originis* ſub רב; unde geminum *Axioma* eniteſcit, *Infringere eſt ratiocinationes ſubductiſſimas quum nullum eſt arcanum: at in ſpiſſa compactione conſiliantium ſtabunt.* Hæc ſuo ſe lumine, & pondere, ſatis ſuſtinent. Redeatur ad *Cap.* 11: 14. ubi aſſimile dictum ex hac certiſſima *proprietate* vocis רב vindicatum. הפר *irritum reddere* a ׳, פר *rumpi*, *diſrumpi*, valet *infringere fiſſuris*. מחשבות *ſupputationes*, *rationes ſupputatæ*, ac *perpurgatæ*: a *primaria notione* verbi חשב *putare*, i. e. *purgare rationes*; dicebant enim veteres *putare vitim*; itemque *putare lanam*: ut in *Titinnii* illo, *da penſam lanam*; *qui non reddet tempori putatam recte*, *facite multetur malo*. Inde *putare ſummam rationum* ſuccrevit. Conſimilis *Origo* & חשב حسب in quatuor *Dialectis* noſtris. Id alteri loco deputatur. Tales *rationes* vel *ſubductiſſimas* הפר *infringere* eſt; in *Infinit.* ad promtiſſimam facilitatem inſinuandam, באין סוד *ubi vacuitas ſecreti*; ubi omnia rimis perfluunt, & hiant. Vocula סוד *ſecretum* ſonat, non utique a *ſecernendo*, ut *Latinis*; nec, ut iiſdem ab *arca* ſe dedit *arcanum*; neque enim par eſt ut *Latinis* e fontibus *Origines Hebrææ* deriventur; ſed a *fulciendo*, omnemque *hiatum obſtruendo*; quod Veteribus erat *offulcire*. Apud *Arabes* ſub *Radicibus* סדר سد, & ساد סוד *proprietas* hæc aſſervata. Inde *arcani* poteſtas ſubſumta, quaſi dicas *offultum*; i. e. *bene fultum* ſimul, ſimul *clauſum*. Sunt *Rabbini* qui סוד deſcendiſſe velint a יסד *fundavit*. Sed ſciatur & hoc proprie valuiſſe *fulcivit*, *ſuffulcivit*. Ita eodem recurrimus. Hæc interior poteſtas *Sanctioris concilii*, atque *conſilii bene fulti*, quale *intimos* inter, *conſciosve*, omnibus locis ſuſtinetur: neque fas eſt vel latum unguem inde deflectere. Nihil aliud proinde hic relictum, quam, *at in ſpiſſa compactione conſiliantium ſtabunt*: nempe מחשבות *ſummæ rationum ſubductæ*. Eæ videlicet undique *clauſæ*, & *offultæ*, *nullas* præbent *rimulas*, per quas *infringere* ſit, quæ *ferrumine ſolidatæ* veluti, ſe labefactari, aut eludi, non patiuntur.

Vſ. 23. Non tam planum eſt, quam videtur; *Lætitia viro in reſponſo oris ejus.* Rogem, *quali reſponſo*? *ſcito*, inquiunt, *prudenti*, *opportuno*; præſertim apud *Reges* & *Magnates*, ex mente quorundam; quin *Ab. Eſra* judice cum *præc. Vſ.* erit connectendum. Latiore campo alii, *Omnes quidem oris ſui reſponſo delectantur*; *ſapientes* & *inſipientes* juxta; idque putant *prudens*, *ſcitumve*; *At o quam bonum verbum tempeſtivum!* Eodem collineat *Grot. Facile quilibet ſibi placet ob ea quæ dixit*, *ſed illa vere bene dicta*, *quæ dicta ſunt* ἐν καιρῷ *tempeſtive.* Molle, & commodum. Non æque, quod aliis placitum, *lætitiam* hic eſſe *fructum*, & *lætiorem ſucceſſum*; ut idem exiſtat quod *Cap.* 13: 2. Hæc luſtranti, occurrit aliquid, quod ſupprimere non poſſum: *Lætitia viro*, *in eo quod reſpondet ori ejus: At verbum in tempore ſuo*, *o quam uber!* Eleganter *reſpondere ori* dicitur, *quod ad palatum* eſt. Ita comparatio exiſtit inter *ſuaviſſimam buccellam*, *quæ os titillet*; & inter *verbum tempeſtivum*, quod *palatum mentis* ut טוב *bonum*, *ſuave*, omni *ubertate plenum*, *dulcedine ineffabili commulceat.* Hoc intendi, ſuadet geminum germanum illud, *Cap.* 25: 11. Confer Proverbialem formulam *Job.* 12: 11. itemque graviſſimas *figurationes*, *Job.* 6: 6. *Num comedetur jejunum*, *inſulſum*? *num ſapor in Saliva ſomnolentiæ*? *Sunt mihi ut putredinoſa mei cibi.* Intempeſtiva & importuna *Eliphazi verba* acrius

crius

24 Iter vitæ ſurſum verſus maturitatem præſtanti; ut recedat ab orco deorſum verſus.

25 Domum elatorum abolebit Jehovà: at terminum viduæ conſtabiliet.

26 Abominatio Jehovæ elimatæ ratiocinationes mali: at nitide mundi *ſunt ei* ſermones ſuavitatis.

27 Fæcibus conturbat domum ſuam avidus lucripeta: at oſor munerum, vivet.

28 Cor juſti æſtuat meditabundum ut reſpondeat: at os improborum ebullit malitias.

29 Lon-

24 ארח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה :

25 בית גאים יסח יהוה ויצב גבול אלמנה :

26 תועבת יהוה מחשבות רע וטהרים אמרי נעם :

27 עכר ביתו בוצע בצע ושונא מתנת יחיה :

28 לב צדיק יהגה לענות ופי רשעים יביע רעות :

29 רחוק

crius caſtigantur: ut hinc ſubſumere mihi liceat, *Lætitia viro in eo quod ori ejus reſpondeat*; ודבר בלא־עתו מה רע *at verbum in non-tempore ſuo, o quam caſſum!* O quanta faſtidia! quantum ciet ſtomachum! vel patientiſſimo Virorum.

Vſ. 24. Grande, & uber, vocabulum משכיל *maturitatem præſtans*, quod hic admirabilem parit proſpectum, & effectum; quatenus iſta *maturitas virtutis* per *iter vitæ* tendit ducitque למעלה *ſurſum verſus*, ad *beatam immortalitatem*; atque Poſſeſſores ſuos ab *Orci ditione* potentiſſime *vindicat*: præſtatque ne per *mortem primam* in *ſecundam* incidatur. Ita demum משכיל *præſtans Prudentiam* ſanctorum, ad *ſummam* quoque *felicitatem ematureſcit.* Duplicem hanc potentiam verbo huic incluſam reperies ad *Cap.* 1: 3. Dilutum, quod Ill. *Grot.* hic appoſuit, *Homo ſapiens in omnibus actionibus ſuis Deum reſpicit, ut a periculo ſervetur.* Dilutius, quod Cl. *Cler. Homo ſapiens vitæ ſuæ conſulit, eoque ſpectat ut quam diutiſſime ſit apud ſuperos*, i. e. *in terra viventium.* Sic quidem mirum non eſt, ſi nulla *Lux immortalitatis* in *veteri Codice* reſplendere contendatur. Mihi ea radio Solis hic, compluribusque aliis in ſententiis noſtri Regis, ſcripta, ac conſignata videtur. Confer ſis *Cap.* 12: *vſ. ult.* De cetero, in *Controverſias* me haud immitto.

Vſ. 26. Sinus interior Linguæ aliquid recondit, quod non ſatis introſpectum. Bona pars I. *Abominatio Jehovæ cogitationes mali; at mundorum* ſunt *ſermones amœnitatis.* Alii II. *At mundorum* cogitationes, *ſunt verba amœnitatis.* Neutrum e limpido. *Cler.* III. *Munda vero ſunt verba jucunda*, i. e. *ſermones qui non ſunt contra bonos mores, non obſcœni, non maligni, a peccato immunes ſunt.* Rotundior *Syntaxis*, & ſententia nitidior. Eodem aurigatur IV. *Cocc. Et pura ſunt verba Gratiæ*, i. e. *nullam mixturam ferunt Heterogenei.* Recipio; ſed ſublimius quid adjunctum cenſeo. טהור *nitidum, nitide mundum*, per excellentiam, eſt, *Dignum Sacrario, Dignum Altari.* Ita *Mal.* 1: 12. מנחה טהורה *Oblatio nitide munda.* Verba erant Sacra in *Lege*, טהור *nitidus* & טמא *fuſcatus labe, immundus.* Poſterius jam vehementius expreſſum per תועבה *abominatio*, pro *re abominabili*; ut *cadaver*; אתנן זונה *merces meretricia*, מחיר כלב *pretium canis; pueri meritorii Deut.* 23: 19. Vide etiam *Cap.* hujus *Vſ.* 8. & *Cap.* 21: 27. Eodem & huc collineatum in מחשבות רע *ratiocinationibus etiam perpurgatiſſimis mali*, in quibus utique ſe credit Deo placiturum. Hæc vis ex Origine defluens, pondus efficit ſententiæ, quæ

Digitized by Google

29 רחוק יהוה מרשעים ותפלת צדיקים ישמע׃

29 Longinquus Jehova ab improbis: at precationem juſtorum audit.

30 מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עצם׃

30 Lumen oculorum exhilarat cor: nuncius bonus pinguefacit oſſamentum.

31 אזן שמעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין׃

31 Auris audiens redargutionem vitæ, in medio ſapientum pernoctabit.

32 פורע מוסר מואס נפשו ושמע תוכחת קונה לב׃

32 Diſſipans lineam conſertam diſciplinæ, exulceratus eſt in animam ſuam: at audiens redargutionem, acquirit cor.

33 יראת יהוה מוסר חכמה ולפני כבוד ענוה׃

33 Reverentia Jehovæ eſt diſciplina ſapientiæ; & ante gloriam ſubmiſſio.

quæ alias languebit. Non erat, cur Sapiens inculcatum iret *cogitationes mali*, quibus *mala malus* machinetur, Deo diſplicere: ſed *rationes* ejus *ſubductiſſimas*, *religioſiſſimamque* adeo, ut ſibi imaginatur, *intentionem*, meram *Deo* eſſe *abominationem*, hoc demum illud eſt, quod gravi dicto ſanciri merebatur. Eodem mox vocabit *Vſ*. 29.

Vſ. 27. De *conturbatione fæculenta domus*; qua quidquid corradit *turpis Lucripeta*, *reatu* & *maledictione occulta* adflatum ac contactum eſt, abunde ad *Vſ*. 6. בוצע בצע proprie, *exſecans ſectionem*; ſignatiſſima formula, cujus vim ſenties ex hac tabella *Horatiana*

Dives agris, dives poſitis in fœnore nummis.
Quinas hic Capiti mercedes exſecat, atque
Quanto perditior quisque eſt, tanto acrius urguet.

Vſ. 28. Arceſſitum, quod *Kavvenaki* לענות deducat a לען, ut ſit, *Cor juſti meditatur abſynthia*, i. e. *amara* & *triſtia* in ſe; quæ tamen *ſalubria* ſint cordi; ut *mortem*, *judicium* &c. &c. Rectius a ענה, vel *ad profandum*, ut *Cocc*. vel *ad reſpondendum*, ut plerique; ut nil niſi *meditatum*, *coctumve*, ex corde, ex ore, exire dicatur. Hunc ſenſum complet, & ornat, Origo ꝫ הגה, ſita in *exæſtuare*, βράζειν, βράσσειν, ἐκβράσσειν, quod eſt ζεῖν, ἀναβάλλειν apud *Heſych*. Redi ad *Cap*. 8: 3. ubi *fervidius* hocce *ſtudium*, copioſe *exæſtuans*, jam indicavi. Verba יהגה *exæſtuat*; & יביע *eructat*, *ebullit*, ſibi invicem agnata figuratione reſpondent.

Vſ. 30. Ad variam anſam phraſium interpretamenta variant. Per comparationem I. *Ut lumen ſolis oculos colluſtrans, cor exhilarat, ſic bona fama ad interiores usque medullas recreare valet.* Eadem comparatione preſſius II. *Merc*. cum *R. Salom*. per *lumen oculorum* intelligit *viſui grata*, ut *virentes hortos*, aliaque, quæ *amœnitate* mulcent: eodem modo & *bonam famam alicujus*, *ei intima* quæque *commulcere*. Arctiore nexu cum ſeq. *Vſ*. 31. 32. *Cocc*. III. in hanc mentem, *Utilius eſſe ad acquirendum cor, ut audiatur redargutio, eamque magis exhilarare, quam vel pulchra viſa, vel jucunda audita.* &c. &c. In alia diſceſſit *Cler*. IV. qui *Lumen oculorum* capit pro *favore eorum* quos ſuſpicimus, & *magni facimus*; *qui ſi nos pacatis & benignis oculis reſpiciant, hilaritatem in nobis creent: ut infra* 16: 15. Conſimiliter *bona fama*, pro *exiſtimatione* qua iidem nos honorant. Mihi V. comparatio ſatis arridet, hoc ſenſu: ut *Sol oculos illuſtrans*, *cor intime lævigat & hilarat*: ita *nuncius bonus penitiſſimas recreat &*

V 2 per-

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Verſ. 1 Homini ſunt inſtructiones adverſæ aciei in corde: at a Jehova eſt reſponſum linguæ.

2 Om-

Verſ. 1 לאדם מערכי לב ומיהוה מענה לשון׃

2 כל

perfundit medullas. שמועה *auditio*, vel *auditum*, pro *nuncio*, crebrum. Omiſſæ *particulæ* quæ *protaſin* efficiunt & *apodoſin*, ad pondus. Hunc genuinum eſſe adſpectum, dubitare non patitur *Cap.* 25: 24. *Aquæ frigidæ ſuper animam laſſitudine gyrantem; & שמועה טובה nuncius bonus e terra longinqua.* Illud & mirificam exerit virtutem, ad *comparationem* fortius adſtringendam.

Ad CAPUT DECIMUM SEXTUM

NOTÆ.

Vſ. 1. Non perſpicuum, quo collineatur. Plurima tulit puncta; I. *Hominis ſunt præparationes cordis, ſed a Domino eſt reſponſum Linguæ.* Id ita fere explicatur: *Poteſt quidem homo cor præparare ac diſponere, ad aliquid dicendum; ſed a Domino eſt eloquendi, & ſenſa animi exprimendi, facultas.* Hæc parum firmo ſtant talo: & otioſe admodum hic diſputatur de *præparationibus cordis* per *Liberum arbitrium*, quæ *ſint in* hominis *poteſtate.* Frigide etiam *Merc.* appoſuit, *per Conceſſionem hæc dici, & juxta hominum opinionem: nam & Cordis & Linguæ præparationem ac moderationem eſſe a Domino.* Vel hinc ſaltem colligere debuiſſet Vir Eruditus, hanc mentem *Salomoni* non obverſatam. Per *interrogationem* negantem nonnulli II. *An homini eſſent ordinationes Cordis, cum Domini ſit Linguam gubernare?* Id fingere eſt, & fabricare; pro arbitratu. Ad *ſubita reſponſionum* III. retulit *Cler.* quibus ſe e periculo graviore quis nonnunquam eripiat, *non ſine Numine*, Linguam movente. Contrario adſpectu alii IV. adducunt exemplum *Bileami*, qui quum *maledicere* decreviſſet, *benedicere* ſit coactus a Deo. Quiſque ſuo in ſenſu abundet. Mihi nihil horum tale, in quo conquieſcere poſſim. Nec tamen quicquam exſculpo, quod ut firmius ſubſtituere auſim. Exitum interim circumſpicienti V. ſatis liquidum & apertum videtur, vi totius ſententiæ, in phraſibus מערכי לב & מענה לשון eſſe talem *Antitheſin* quæ hinc & hinc aliquid grave ferat. Ad priorem, a ערך, quatenus ſpeciatim valet *inſtruere aciem*, tento, *Homini* ſunt *inſtructiones aciei cordis*; in *Plurali*: ad *diverſas acies* deſignandas, quas ſæpe Cor *intra* ſemet *inſtruat*, ita ut *ſecum diſſidere*, quin *inteſtinum bellum fovere* videatur. Dilucet, cur לאדם *Homini ipſi hæ inſtructiones adverſam in aciem* intra ſemet attribuantur; quippe quæ vel ex *Cupiditate*, aut *turbulentiore affectu* cooriri ſoleant; vel ex *defectu luminis*, quo mens ſuſpenſa teneatur, & nunc huc, nunc illuc trahatur. Ad מענה *reſponſum* obſervo, ejus vim intendi, ut afferat *reſponſum opportunum*, quodque *negotium dirimat*, ac *decidat.* Ita *Job.* 32: 3. *In tres ſocios exarſit naſus ejus, eo quod non invenerant* מענה *reſponſum, ut Jobum reum peragerent.* Creſcit virtus adjecta voce לשון, & *reſponſum Linguæ* jam χρηστήριον ſonare poſſe videtur *Reſponſum Linguæ ſapientis*, ac veluti *Oraculum*, quod viget, valetque, in rebus decernendis. מענה pro *Oraculo*, & re-

2 כל דרכי איש זך בעיניו ותכן רוחות יהוה :

2 Omnes viæ viri, pellucidum in oculis ejus: at ſpiritus elibrat Deus.

3 גל אל יהוה מעשיך ויכנו מחשבתיך :

3 Devolve ad Jehovam opera tua: & firmabuntur rationes tibi perpolitæ.

4 כל פעל יהוה למענהו וגם רשע ליום רעה :

4 Omne (univerſum) paravit Deus ad reſponſum ſui: etiam improbum ad diem mali.

5 תועבת

5 Abo-

reſponſo Divino, reperies *Mich.* 3: 7. Verbum ipſum ענה *reſpondit*, in *Oraculis reddendis* quoque abſolute frequentatum: ut proinde *Genius linguæ* prolixe reſpondeat; an & *ſenſus*; alii arbitrantor. Mihi viam ad ſolidius aliquid eruendum aperuiſſe ſatis.

Vſ. 2. Erectiore *Syntaxi*; *Omnes viæ viri, Limpidum in oculis ejus:* ut ſupra, *Opulentia gravis*, *Acre* &c. Minus concinne *Ab. Eſra* cum *præced. Vſ.* connectens; *Omnes viæ viri puri, in oculis ejus, Jehovæ:* ut eas nempe examinet. Claudicat: & potuiſſet tibicine firmiore, *Omnes viæ viri, pellucidum in oculis Ejus Jehovæ; atque ſpiritus elibrat Jehova.* Nempe זך *purus* proprie eſt *limpidus* aut *pellucidus*, διαφανής. Id commodiſſimum præſtat ſenſum, qui ad omnes in univerſum mortales ſe extendat, una cum membro poſteriore. Confer *Cap.* 15: 11. Non diſcedo tamen a ſententia receptiore, in quam *Limpidum* quoque egregie quadrat; ad *ſummam puritatem*, quam quisque ſibi in *dictis factisque ſuis* arrogare ſolet, expingendam.

Vſ. 3. Ad vim præcepti ſentiendam aliquid contribuit *Origo* vocabuli מחשבות, non ſimpliciter *cogitationes*, nec *conſilia*, ſed *rationes exactius ſubductæ*, ac *elimatæ* veluti. Sic *Pſ.* 33: 10. עצת *conſilium Jehovæ* & מחשבות לבו *rationes* ſive *ſummæ elimatæ cordis Ejus* dicuntur *ſtaturæ*. Supra מחשבות און *ſummæ ſubductæ vanitatis*. Etiam *Jer.* 4: 16. & 18: 12. ea *figura* uſus. Quin *Moſes Gen.* 6: 5. יצר מחשבות לב *figmentum rationum ſubductarum cordis*, poſuit pro *ſumma ſummarum exactiſſime elimata*. Pro *ſumma conſiliorum computatiſſima*, & *perpolita*, occurrebat *Prov.* 15: 22. recurretque *Cap.* 20: 18. Alia alibi. Ad *Vſ.* 9. etiam aliquid dabo.

Vſ. 4. Imperveſtigabile βάθος· & præerupta *Syntaxis*; præruptior ſenſus. Magna pars I. *Omnia fecit Dominus propter ſe ipſum; & improbum quoque ad diem mali* למענהו *propter ſeſe*; i. e. *ad gloriam ſuam*. Vexatiſſimus in *Controverſia* capitali locus: de quo moderatum judicium *Grotii*: *ſenſus non eſt malus, ſi propter ſe ipſum intelligas, ut proprietates ſuas notas faciat, & impium non fieri talem a Deo, (abſit!) ſed fieri ſive poni ad mala.* Id cordatius, quam tragœdias ciere, & invidiam; quum utique nemo Noſtrorum plus contenderit. Subjunxit II. Vir Magnus, *verum melior erit hæc interpretatio: Singula Deus facit, (i. e. ordinat,) ad id quod ſingulis convenit: etiam impius ad diem calamitoſum*; ſupple, *ordinatus a Deo. Nam* ענה *inter alia, ut & vox* reſpondendi *Latina*, *ſignificat* τὸ συστοιχεῖν *eadem ſerie locari. Eccleſ.* 10: 19. Sane *Emphatica* enunciatio vocabuli לַמַּעֲנֵהוּ huic ſenſui favet; & alter ille requiſiviſſet ſimplicius לְמַעֲנוֹ vel לְמַעֲנֵהוּ. Senſit *Mercer. moleſtam* vocans *rem Grammaticam:* ſed tamen concludens, *ad majorem Emphaſin, & reciprocationem, id factum videri.* Reſponderit alius, *non videri.* Certe *Cocc.* III. reddere non dubitavit, in *Comm. Omne parat Jehova ad reſponſum ſuum, etiam improbum ad diem mali:* in *Lexico* maluit, *Omnem tractat, & gubernat, ad reſponſum ſuum*, i. e. *convenienter & ut conſentaneum eſt.* Ad eandem normam *Gejer.* IV. ambigens circa *affix.* הו ad *Deumne* redeat, an ad כל *omne*. Si ad *Deum*, hoc ſenſu; *univerſa & ſingula*

Digitized by Google

5 Abominatio Jehovæ omnis altifrons (convexus) cordis, manu ad manum non impunitus erit.

6 Cum pietate & veritate (*demum*) expiatur pravitas; & vera reverentia Jehovæ eſt, recedere a malo.

7 Quum

5 תועבת יהוה כל גְבַה לב יד ליד לא ינקה :

6 בחסר ואמת יכפר עון וביראת יהוה סור מרע :

7 ברצות

Deo, ejusque finibus, obtemperare. Si ad *omne*, hocce; *univerſa & ſingula ſibi invicem mirabili harmonia reſpondere.* Aliquid preſſius adhuc & ſubtilius elimare conatus *Guſſet.* V. ſub ענה dans, *unumquodque fecit Deus ad reſponſum proprium ejus: etiam improbus diei pœnæ* deſtinatur. Id longius circumductum tandem in ſummam reducit hancce; *Deus fecit diem pœnæ, cujus illud* הַמַּעֲנֶה *reſponſum eſt, effectumque congruum, ut improbum ſecundum opera ejus excipiat. Juſta vindicta, inquam, eſt* הַמַּעֲנֶה *reſponſum, quod improbo reddit ipſa dies iræ* &c. &c. Tricationes anxiæ, quibus magni ſenſus parum juvantur. Ut e fluctu portum capiamus VI. ſubnectam, quid Lingua mihi exigere videatur: *Univerſum paravit Jehova ad magnum reſponſum ſuum; ſane quoque improbum, ad diem mali.* למענהו reddo *ad magnum reſponſum ſuum*, quia *He Emphaticum* iſtam vim ſæpe exerit. Poſſis item, *ad certum reſponſum ſuum*; quod quaſi digito demonſtretur; & in oculis defigatur: ut proprie ſit, *ad ecce reſponſum ſuum.* Hoc liquidum: non æque liquet, quorſum illud הו ſeſe reflectat, ad *Deumne*, an ad *Univerſum?* Nullus in Sacris occurrit textus, ubi למענהו ita locatum. Ergo hoc quidem nemo per exempla decidat. Expendamus proin *ſenſus* pondera ac momenta, num ea forte decidere valeant. Si ad *Deum* referatur, exeat neceſſe eſt, *Quicquid in theatro Univerſi cernitur, quod tandem cumque fuerit, produci, dirigique, ad magnos fines, Jehova dignos. Sane quoque improbum, ad diem mali.* Magna ſententia; magna veritas, unde nemini reſilire integrum. Sin ad כל *univerſum* redeat הו, non minus nobilis, Deoque dignus, emerget adſpectus, *Univerſum paravit Jehova ad ecce reſponſum ſui:* id eſt, *nihil omnino in Syſtemate Univerſi, quod non arctiſſime colligatum ſit, atque connexum. Non magna tantum, ſed & minima quæque, habent ſuum* מַעֲנֶה *ſcopum, finem, nexum, atque cum maximis intime cohærent, iisdemque reſpondent.* An ergo & *improbus, malumque* cum *turpe*, tum *triſte?* וגם *Sane quoque & improbus ad diem mali.* Cave credas, inquit Sapiens, *Malos & mala iis infligenda turbare Syſtema Univerſitatis. Ejus ordo pulcherrimus per hæc ipſa* omnibus ſuis numeris *abſolvitur*; atque *completur.* Conſtruo, *Sane quoque improbum ad diem mali*, id eſt, *pœnæ addicendum*, פעל יהוה למענהו *paravit Jehova ad reſponſum ecce ſuum?* Habet *improbus*, habet *malum morale*, ac *turpe*; habet quoque *malum pœnale* ac *triſte*, המענהו *ſuum ecce reſponſum; ſuum* cum reliqua ſerie rerum *nexum* Deo decentiſſimum, qui cum univerſis Summi Numinis molitionibus finibusque intime cohæreat. Ne hinc quidem cuiquam reſilire, fas eſt. Quid ad veritatem ſit propenſius, cuique dijudicandum relinquo.

Vſ. 5. Eximia phraſis גבה לב *altifrons cordis.* Thema גָבַה iſtam *proprietatem* poſſidere, monui ad *Job.* 31: 5. ubi *Cælum* pingitur *Altifrons.* Hinc *metaphora* ad *Cor* permiſſa; & alia, quæ non perſequar. Ita apud *Arabes* أجبه אגבה eſt, *Alta lataque fronte præditus.* Altior tamen *Origo*, quæ *convexum* ſignat, ſive *convexitate elatum.* Id mirifice quadrat in *Cælum*; quod ὑψηρεφὴς etiam *Græcis*; quadrat & in *Cor*, quod venuſte item ὑψηρεφὴς *convexum, convexa* quaſi *ſuperbia elatum*, dicitur. De formula יד ליד *manu ad manum* egi ad *Cap.* 11.

Vſ. 6. Obhæretur in conſtructione, & ſenſu. Receptiſſimum I. *Benignitate & veritate expiatur iniquitas; & timore Domini receditur a malo.* Scopum ferit *Merc.* hic appo-

7 ברצות יהוה דרכי איש גם אויביו
ישלם אתו :

8 טוב מעט בצדקה מרב תבואות בלא
משפט :

9 לב

7 Quum approbabit Jehova vias alicujus, etiam inimicos ejus ei pacabit.

8 Uber ramentum cum juſtitia; præ ſpiſſa copia proventuum, ſine æquitate juris.

9 Cor

ponens, *pertinet ad avertendam opinionem illorum, qui ſacrificiis & externis ceremoniis peccata putabant expiari.* Reliqua deflectunt; atque inprimis quod סור מרע *recedere a malo* exponat, *a pœna mali.* Aliis arriſit II. *& in timore Domini recedendo a malo:* nempe, *expiatur iniquitas.* Pro eo iterum alii III. *& in timore Domini* eſt, *recedere a malo.* Id *in timore Domini* continetur. Cl. *Cocc.* alio aſpectu IV. *In gratia & veritate expiatur pravitas; ſed in timore Jehovæ* eſt, *recedere a malo.* Hunc ſubdit ſenſum: *Verum quidem, per Gratiam & Veritatem Chriſti expiari peccatum Joh.* 1; 17. *Sed cum Gratiæ & Veritatis iſtius nemo ſit particeps, niſi qui credit, & credere ſit actio timoris Dei; etiam timor iſte adſit neceſſe eſt, ad recedendum a malo, & peccata relinquenda.* Mitto plura. En noſtrum quoque conatum V. *Cum Pietate & Veritate expiatur pravitas; & vera reverentia Domini eſt, recedere a malo.* ביראת *in reverentia* gemmula Orationis, pro *ipſa Jehovæ reverentia.* Ordo hic, סור מרע ביראת יהוה *Recedere a malo, in Reverentia Jehovæ eſt.* Simplex ſtructura dediſſet, סור מרע יראת יהוה; *Recedere a malo, Reverentia Jehovæ eſt.* Nunc ביראת *in Reverentia eſt*, nervum addidit, qui tantundem valet, ac, *ipſum Characterem ejuſdem conſtituit, ac conſignat.* Vide quæ ad *Cap.* 3: 26. adduxi. Oppoſitæ ſunt *Gnomæ* hominum ſtupori, & affectui carnali, quo *ſacrificiis, ceremoniis*, & *externo cultui* affixi, *expiari* credunt *pravitatem ſuam*, etiamſi in *pravitate* perſeverent; & *Reverentiam Jehovæ* exhibitam, etiamſi a *malo* & *vitiis* non recedant. Hoc reſpectu graviſſime ſancitum; *cum* חסד ואמת ὁσιότητι καὶ ἀληθείᾳ; *cum Virtutis ac Veritatis ſtudio vivo, ſincero, uberi*, demum *expiatur iniquitas:* ſive, *nulla ſperanda criminum expiatio, niſi, piaculo oblato, vita ſimul emendetur; atque Pietatis Veritaſque officia ſanctiſſime obſerventur. Nullus* quoque *cultus*, *nulla* Numini *Reverentia* exhibetur, *niſi quum a malo ſimul receditur.* Quin *Ipſiſſima Reverentia Jehovæ* ſic demum efficitur, & completur.

Vſ. 7. Grave dictum: *Ubi gratas habet Dominus vias viri, etiam inimicos ejus pacabit cum eo.* Non eſt ſimpliciter, *ei reconciliabit*, ut fere ſumi video, ſed, *in deditionem venire faciet;* ut *pacati*, & *ſubmiſſi*, *ſerviant.* Apud *Latinos* verbum *pacare* ſæpe adferebat *ſubjugationem*, & quidem *mitem* illam, quam affectabant illi *Orbis domitores*, qui *pacatores ejus* ſalutari volebant. Idem uſus mollior apud *Hebræos* evaluit. *Deut.* 20: 10. 11. *Si acceſſeris ad urbem, ut eam oppugnes;* וקראת אליה לשלום *tum promulgabis ei pacem;* i. e. *deditionem. Quod ſi pacem reſpondent tibi; tum omnis populus -- erunt tibi* למס *in tributum, & ſervient tibi.* Subſumitur dein *Vſ.* 12. ואם לא תשלים עמך *Quod ſi non pacem fecerit tecum:* i. e. *in deditionem venerit* &c. Eadem vis *Joſ.* 10: 1. 4. ubi *particula* את *cum*, & *Joſ.* 11: 19. ubi אל *ad;* iterumque 2 *Sam.* 10: 19. את adhibetur: atque השלים *pacem facere* cum עבד *ſervire* junctim veniunt. Eadem biga 1 *Chron.* 19: 19. Sed, inquies, ad hæc exempla ſtrui debuiſſet; גם איביו ישלימו אתו *etiam inimici ejus pacem cum eo orabunt.* Fateor ita conſtrui potuiſſe; ſed debuiſſe, nego: & hic quidem ישלם ad *Dominum* rediens, multo dignius; ut ſit, *ad pacem cum eo adiget inimicos ejus.* Verbum השלים pro natura iſtius *formæ*, vel eſt *pacem petere ſibi*, vel *faccre ut quis pacem petat.* Iſta amplitudine auctum eſt *Job.* 5: 23. Et *fera agri* הָשְׁלְמָה לך *pacabitur tibi;* in *deditionem, tibi*, ac *ſervitutem redigetur.*

Vſ. 9.

Digitized by Google

9 Cor hominis rationes viæ ſuæ, exactiſſime ſubducet: at Jehova firmabit greſſum ejus.

9 לב אדם יחשב דרכו ויהוה יכין צעדו ׃

10 Divinatio ſuper labiis Regis: in judicio non prævaricabitur os ejus.

10 קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו ׃

11 Statera, & bilances judicii, *Jehovæ* ſunt: opus ejus omnia pondera ſacculi.

11 פֶּלס ומאזני משפט ליהוה מעשהו כל אבני כיס ׃

12 Abominatio Regum, patrare improbitatem; nam in juſtitia conſtabilietur ſolium.

12 תועבת מלכים עשות רשע כי בצדקה יכון כסא ׃

13 Approbatio Regum labia juſtitiæ; & jus dicens, recta diliget.

13 רצון מלכים שפתי צדק ודֹבר ישרים יאהב ׃

14 Excandeſcentia regis nuntii mortis: & vir ſapiens expiabit eam.

14 חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה ׃

15 In lumine vultus Regis, vita: & approbatio ejus, ut nubes pluviam vernam fundens.

15 באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש ׃

16 Com-

16 קנה

Vſ. 9. Ad verbum יחשב aliquid promiſi *Vſ.* 3. Non eſt ſimplex *excogitare*; ſed *ſummam putare*, ac *purgare*; ſive *rationem exactiſſime ſubducere.* Ita *Lev.* 25: 20. וחשב *Et exactiſſime computabit cum Emtore ſuo, inde a quo venditus fuit, ad annum usque Jubilæum* &c. Hinc *Pſ.* 73: 16. ואחשבה לדעת זאת *& ſummam rationum exactiſſime ſubducebam, ad hoc cognoſcendum* &c. Item *Pſ.* 77: 6. חשבתי *ſubduxi ſummam perputatam dierum inde ab ævo; annos ſeculorum.* Auctiore *Metaphora Pſ.* 119: 59. חשבתי דרכי *putatam viarum mearum ſummam perpolivi*; ut, ſcilicet, *eas ad normam Legis dirigerem.* Eadem amplitudo & hic obtinet. Uſus ſum verbo *perpolivi*; quia Veteres quoque *ſummas polire*, ac *perpolire*, in deliciis habebant. Compleat hæc omnia conſpectus *Originis* ex *Gjeubario.* الخشب ان تضع سِنانا عريضا على الشي فتدلكه فان كان به شعب اى شقوق اى حَدَب ذهب واملس *Verbum* חשב *adhibetur cum imponis cotem latam rei, eamque fricas, ut ſi fuerit in ea rima aut fiſſura, aut inæquale quid, id tollatur, atque ita lævigatiſſima reddatur.* Hinc jam & ſub حسب *computandi, perputandi, æſtimandi, & ſummam perpoliendi* notiones *ſecundariæ* latiſſimam ditionem occuparunt. Idem de *Dialectis Chaldæa* & *Syra* intellectum velim.

Vſ. 13. Non ſatis teres; *Approbatio Regum labia juſtitiæ; & loquentem recta amabit.* Requirebatur יאהבו *amabunt*: ſed hoc ipſum eſt ubi elegantiam ferat; reſolvendum in, *eorum quivis amabit.* Eſt aliud, quod me nonnihil detinet. *Labia recti-rigoris*, (*juſta, vera*;) & *Loquens recta*; parum aut nihil differunt. Inde mihi ſuſpicio ſubnata דבר hic venire *uſu judiciali*, quo valet *jus dicere.* Sic *Pſalm.* 51: 6. דבר *dicere* & שפט *judicare*, uno tenore. Similiter *Job.* 11: 12. Inde exiſteret, *& jus dicens, plana, æqua* re-

Digitized by Google

16 קְנֹה חכמה מה טוב מחרוץ וקנות בינה נבחר מכסף׃

16 Comparare ſapientiam o! quam uber præ auro! & comparare prudentiam eximium præ argento.

17 מסלת ישרים סור מרע שומר נפשו נצר דרכו׃

17 Via aggerata rectorum, recedere a malo: ſubſtricte cuſtodit animam ſuam, qui viam ſuam obſervat.

18 לפני שבר גאון ולפני כשלון גבה רוח׃

18 Ante confractionem elatio: & ante ruinam altifrons elatio ſpiritus.

19 טוב שפל רוח את עניים מחלק שלל את גאים׃

19 Bonum eſt demiſſo eſſe ſpiritu cum inopibus, præ quam partiri ſpolium cum ſuperbis.

20 משכיל על דָבָר ימצא טוב ובוטח ביהוה אשריו׃

20 Maturitatem præſtans ſuper Verbo, inveniet uber: & confidens in Jehovam, o beatitudines illius!

21 לַחכם לב יקרא נבון ומֶתק שפתים יֹסיף לקח׃

21 Cui cor ſolidum ſapit, *is demum* diſertus appellabitur: & dulcedo labiorum, *quæ* addiderit florem doctrinæ.

22 מקור

22 Sca-

recta, amabit. Non urgeo, rem propoſuiſſe contentus.

Vſ. 18. Magna *figura*; quam & *Vſ.* 5. attigi; *Altifrons elatio ſpiritus.* Proprie *convexitas.* Sic *Job.* 11: 8. גבהי שמים *Convexitates Cælorum, convexæ altitudines.* Pulchre *Pſ.* 10: 4. *Improbus* כגבה אפו *pro convexitate Naſi ſui.* Id eſt, pro *faſtu* illo *tumido* quo *Naſum* in *Cælum erigit.* Proverbium Orientale eſt, *Naſus in Cælo, Nates in fimo.*

Vſ. 20. Diſtinet דבר *verbum*; vel & *res.* Hinc nonnulli: *Intelligens rem, inveniet bonum:* i. e. *rebus ſuis intentus*; συνετὸς ἐν πράγμασι, ut LXX jam olim. Alii, *intelligens verbum*; i. e. *loquendi peritus.* Propius vero, *intelligens Verbum* per excellentiam; vel *attendens ad Verbum* illud: atque ad Ejus normam omnia ſua dirigens. Plenius tamen exit, *Maturitatem præſtans ſuper Verbo*, ut iſtud על *ſuper*, & *fundamentum* exprimat, & *firmamentum*; quum quis ſe ad Verbi *normam* componit, ſimulque in ejus fidem recumbit. Sic planior quoque connexio. Illud ימצא טוב *invenit, bonum, uber*, plus in receſſu habet, quam apparet. Innuitur, etiam ex *malis bona eſſe redundatura*; nec quicquam obventurum, quod non ſit טוב *uber*, & *in ſalutem exuberans.* Concentus inter משכיל *maturitatem præſtans*, & טוב *uber*, ultro ſe commendat.

Vſ. 21. Languidulum, quod hic datur; *Sapiens corde vocabitur intelligens*, vel *prudens*; *& dulcedo labiorum addet doctrinam.* Nec animatur, etiamſi ita efferas; *Sapienti cordis nomen indetur, Intelligens; & dulcedo labiorum addet doctrinam.* Hoc eſt, ad mentem *Grotii*, *Doctrinam reddet pretioſiorem; eique pondus adjiciet.* Aliud quid exſculpere conatus Cl. *Cler.* oppoſitionem fieri cenſet, ita, ut prius *Colon* concedat *viro ſapienti laudem prudentiæ, quamvis nequaquam ſit diſertus:* poſterius innuat, *Sapientiam cum Eloquentia conjunctam, præpollere tamen.* Ingenioſius quam ſolidius: nec ſe ſuſtinere poteſt, *Sapiens cordis vocabitur* quidem *intelligens.* &c. Omnino נבון *intelligentia præditus*, hic ſignat *eloquentem, diſertum*; nam

apud

22 Scaturigo vitæ maturitas, idoneis ei: at caſtigatio craſſe ſtolidorum, craſſities.

23 Cor ſolide ſapiens maturum præſtabit os ſuum; & ſuper labiis ſuis addet florem doctrinæ.

24 Fluor mellis, ſermones gratiæ: dulce animæ; & medicinam præſtans oſſamento.

25 Eſt

22 מקור חיים שֵׂכֶל בעליו ומוסר אוילים אולת׃

23 לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יסיף לקח׃

24 צוף דבש אמרי נעם מָתוק לנפש ומרפא לעצם׃

25 יש

apud *Arabes* بان non tantum eſt, *diſtincte intellexit*, ſed etiam *facundus fuit*: ut بيان eſt *facundia*, *eloquentia*; & ابين *facundior*, *eloquentiſſimus*. Nobilis ſenſus; *Cui cor ſolide compactum*, ſive *ſolidum ſapit*, *appellabitur* נבון *Eloquens*: *& dulcedo labiorum* יקרא appellabitur ea, quæ *addet florem fœcundum doctrinæ*. Non Linguæ *volubilitas*, Labiorumve mellea *ſuavitas* veram conſtituit *Eloquentiam*; ſed ea demum *Eloquentia* cenſenda, quæ ex *ſolide compacto corde* proficiſcitur, *ſolidumque* doctrinæ *fructum parit*. Confer mox *Vſ.* 23.

Vſ. 22. Non caret difficultate, *Scaturigo vitæ intelligentia Dominis ſuis*, poſſeſſoribus; *& eruditio ſtolidorum ſtoliditas*: in hunc ſenſum: *Ex intelligentia ſapientis vita emanat; at ex inſtitutione ſtolidorum nil niſi ſtultitia*. Alienius certe, ut מוסר *eruditio*, & *diſciplina* attribuatur *ſtolidis*; niſi *Ironia* ſuſtentetur. Anſa data hinc aliis, ut mallent *at caſtigatio ſtultorum* eſt *ſtultitia*: i. e. quum in diſcrimen inciderunt vitæ, aut fortunæ, tum demum corriguntur. Arceſſitum. Mihi hoc ſic ſatis forte rotundum ſubnaſcitur: *Scaturigo vitæ maturitas*, *idoneis ſuis*, h. e. qui eam *bono*, *puro*, *fœcundo ſinu excipere poſſunt* ex *ore maturo ſapientis*. Anceps eſt phraſis בעל שכל *Poſſeſſor maturitatis*, conſignans tum qui *eam tradere* ac *docere* aptus; tum etiam, qui *eandem admittere*, atque *pio corde fovere*. His *maturitas* eſt *ſcaturigo vitæ*; ad *omnes fructus vitales virtutis* & *ſapientiæ eos fœcundans*. Ad hanc faciem *Cap.* 3: 27. habuimus, *Ne cohibeas bonum* מבעליו *ab iis qui id recipere apti*, *dignique*. Id reviſi velim. Succinet & alterum, ſic redditum; *at caſtigatio craſſorum*, *craſſities*. Oleum & opera perditur *in caſtigandis craſſe ſtolidis*; nam inde *craſſities* iis *accreſcit* potius; quin *appactius* in ea *concreſcunt*; adverſus *caſtigationem*, quantumvis *maturam*, *ſemet obdurantes*.

Vſ. 23. Non lucet ſatis, *Cor ſapiens prudens reddit os ſuum*; *& ſuper labiis ſuis addit doctrinam*. Lucidius Cocc. *Cor ſapientis facit recte loqui os ſuum*, *& in labia ſua accumulat ſermonem acceptum*. Nativa pulchritudo Linguæ offert, *Cor ſolide compactum*, ſapiens, *maturum præſtabit os ſuum*; *& ſuper labia ſua addet florem fœcundum doctrinæ*. Jucunde ſibi recinunt ישכיל *maturum præſtabit*; & לקח *flos doctrinæ fœcundus*; de quibus copioſe ad *Cap.* 1: 3. 5. & 11: 30. על שפתיו *ſuper labia ſua addet*, vel capias licet, *ſibimet accumulabit*, ut *iſto* ſemper *flore exuberet*: vel, *per labia ſua eum ad alios faciet redundare*.

Vſ. 26. Tanti hic conſurgunt fluctus, ut nuſpiam conquieſcere detur. Eos commovit cum profunditate ſententiæ, raritas verbi אכף nuſpiam alibi reperiundi; niſi quod ejus derivatum *Segolat.* אכף ſemel quoque tantum extet *Job.* 33: 7. Poſt *Merc.* plerique I. *Anima laborantis laborat ei*; *quia incurvat ſe ei os ejus*. Hoc eſt, *ſibi laborat*, *quiſquis laborat*, ut ſemet ſuſtentet; *quia os ejus*, *inediæ impatiens*, *id ſupplex quaſi ab eo quærit*, *& poſcit*. Illa notio *incurvandi ſeſe* ſub אכף, adſcita ex cognatione cum כפף; unde *Kimch.* II. tranſitive exſculpſit, *quia incurvat eum os ejus*: i. e. *cogit*, *& velut incur-*

Digitized by Google

25 יש דרך ישר לפני איש ואחריתה
דרכי מות :

26 נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו
פיהו :

27 איש

25 Eſt via plana ante faciem viri; at extremum ejus viæ mortis.

26 Anima importuni importuna eſt ipſi: ſane clitellas impoſuit ei os ſuum.

27 Vir

curvum reddit ad opus. Id mollius. Vicinum III. *Cocc.* hocce, *Anima laborioſi laborat ipſi, quia manum injecit ipſi os ſuum.* Ea vis ex כף *manus* aſſumta; nam & *Job.* 33: 7. אכפי multis idem, quod כפי *manus mea.* Quum autem vix *Gnomen* efficere queat, *inopiam & inediam hominem adigere ad laborandum*; ex connexione cum *ſeq. Vſ.* fulcrum ei ſubdidit, quaſi hicce *laborioſus* & *ærumnoſus* excuſari poſſet, quum qui *concupiſcentiis* tantum *ſerviant*, nihil habeant, quod prætexere queant. Ex alio uſu verbi עמל *Luth. Melancht. Oſiand.* alii inſignes Viri IV. hunc recluſere ſenſum, *Eum qui aliis moleſtiam faceſſit calumniis, mendaciis, injuriis, vel maxime ſibi moleſtiam creare*; & *mala multa arceſſere*; atque *per os ſuum effrene incurvari*; *hoc eſt, plagas* & *verbera ſubire.* Quæſitius eſt, quod *Gejer.* adjecit, *os maledicum* dici hominem *incurvaſſe*, quod efficiat ut *inſtar ſerpentis humi repere*; vel & *virulentam Linguam intorquere ſoleat.* Nimis ſibi indulgent Viri Docti, quando citra ullam veteris *Linguæ* auctoritatem, talia procudunt: nam, ut vidimus, אכף eſſe *incurvare*, haud ſane liquet. Nimis libere quoque V. *Jun. Ipſe moleſtus moleſtiam affert ſibi; nam reflectitur in ipſum os ejus.* Ferri nequit ut נפש עמל *anima moleſti*, reddatur, *ipſe moleſtus*: itemque אכף *reflecti, recurvari*, pro *recidere* & *revolvi* cum *damno*, & *malo*, plane arbitrarium. Liquet, portum procul eſſe; nec ancoram jaci poſſe uſpiam. Conabimur & nos VI. aliquid; non conjectura ſubnixum, ſed liquida *Dialecti* auctoritate. Apud *Arabes* verbum اكف אכף ſignificat *clitellas impoſuit* jumento; & إِكاف אכף *clitellæ* aſini, muli &c. أكّاف *clitellarius.* Eædem notiones ſub *ſororio* وكف וכף regnant. Sed præſtiterit fontes aperuiſſe. *Camuſ.* إِكاف الحمار ووِكافه بَرْذَعَته والأكّاف صانعه وأكف الحمار إيكافا وأكّفه تأكيفا وأكّف الإكاف تأكيفا اتخذه אֵכָף & וְכָף *aſini*, *ſunt ejusdem clitellæ*, *ut opifex earum eſt* אַכָּף: in IV. & II. *impoſuit clitellas aſino*: *dicitur etiam* אכף אלאכף *pro ſuſcepit dorſo clitellas.* Plus adhuc lucis ſub altero *Themate.* الوِكاف الإِكاف وأوكفه أوقعه في الإثم ووضع عليه الوِكاف וכף *idem ſonat quod* אכף, *clitellas*: *inde dicitur*, *in IV. fecit eum in crimen incidere*; *quaſi clitellas impoſuit ei.* Benigniorem faculam allucet *Gjeuhar.* الوَكْف الإثم وقد وَكِفَ يَوْكَفُ أي أثم والوَكْف أيضا العيب يقال ليس عليك في هذا الأمر وكف أي منقصة وعيب قال قيس بن الخطيم

الحافظو عورة العشيرة
لا يأتيهم من ورائهم وكف ✿

Vox וכף *etiam crimen ſignat*, *ipſumque verbum* אכף *crimen commiſit. Itemque* וְכָף *dedecus*, *damnumve*: *ut quum dicitur*, *nullum ſuper Te hoc in negotio* וכף, *detrimentum*,

27 Vir perdite nequam, *qui* cavat malum; & ſuper labiis ejus tanquam ignis percutiens.

28 Vir

27 איש בליעל כרה רעה ועל שפתיו באש צרבת׃

28 איש

tum, damnum, dedecus. Ita Kais Ibn El-Chatimi.

Qui nuda latera Tribus cuſtodiunt, ne veniant iis a poſtica parte clitellæ.

Id eſt *damna, injuriæ, dedecora; clades*; cum *ſervitute.* Apud *Phædrum* hanc in mentem notum, *Quid refert mea cui ſerviam, clitellas dum porto meas.* Apud *Plautum* in *Moſtell.* 3: 2: 90. *Vehere clitellas* dicuntur *ſenes, damnum ludibriumque* ſervuli *ſubeuntes*; qui facete ſic totam *Allegoriam* exequitur: *Muliones mulos habent clitellarios, ego vero clitellarios habeo homines. Magni ſunt oneris; quicquid imponas vehunt.* Hinc *Proverbium* per *Allegoriam* acceptum, ut *Quint.* L. 5: 11. ait, *Bos clitellas; non noſtrum, inquit, onus.* Uſus *Cic.* ad *Att.* 5: 15. *Clitellæ bovi ſunt impoſitæ; non eſt noſtrum onus, ſed feremus.* Hinc jam tandem cernimus, quam appoſite *Job.* 33: 7. inductæ ſint *clitellæ*: ſimulque textui noſtro id luminis exoritur, quod quamcumque in partem prius colon inclinetur, ei gratiam addat, ac dignitatem. Si placeat, quod pleroſque tulit calculos, *Anima laborantis, laborat ipſi*; jam aptiſſime ſubtexetur, *nam clitellas ei impoſuit os ejus.* *Cibum* identidem *flagitans os, eum fecit clitellarium.* Vidit, & ex uſu *Arabum* commendavit quoque *Cler.* qui eundem fere nexum aſſumſit cum *Vſ. ſeq.* quem *Cocc.* ne per ſe ſtans dictum, caderet, ac jaceret. Si arrideat, quorſum & ego propendeo, *Anima moleſti ipſimet moleſtiam faceſſit*; pulcre ſubdetur, *Sane clitellas impoſuit in eum os ejus.* עמל *labor* percrebuit pro *moleſtia, injuria, importunitate*: a *primaria*, ut ſuſpicor, *notione* & [illegible] *tundere*: unde *Jud.* 5: 26. הַלְמוּת עמלים *Malleus tundentium*, ſive *fabrorum.* Eſt tamen, hactenus quidem, ſuſpicio; quam alibi proſequar. Nunc incudem meam tundens, aſſumo verbum עמל haud dubie protritum fuiſſe, vigente Lingua, in *vexationibus* & *injuriis importunis*, quibus alii *tunduntur.* Cum alluſione forte ad *Originem* graviter *Pſ.* 7: 17. ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד *Redibit importunitas ejus in caput ejus; & ſuper verticem ejus cruditas ejus deſcendet.* Vides *ictus* in caput & *verticem tundentis revolutos.* Ad eam faciem, *Anima importuni, importuna eſt ipſi*; vel *anima tundentis, tundit ipſummet: Sane clitellas impoſuit in ipſum os ejus.* פי *os* pro *ore crudo, importuno*; ut *Prov.* 10: 6. 12. פי רשעים יכסה חמס *Os improborum operiet* ſua *cruditas.* Et פי אויל *os ſtolide craſſum, ibid. Vſ.* 15. Sic ferme *os* ſemper hoc in *Libro.* Cur ergo inde receſſum? officere videbatur, puto, נפש *anima*; quæ ſæpe *appetitum* deſignat, & *aviditatem edendi.* Atqui & *appetitum* ac *aviditatem lædendi*: ut *Prov.* 13: 2. נפש בגדים חמס *Anima perfidorum cruditatem*, comedet ſuam. *Pſ.* 27: 12. *Ne tradas me* בנפש צרי *in animam hoſtium meorum.* Adde *Pſ.* 41: 3. *Eſech.* 16: 27. & 25: 6. 15. ubi *vehementia ſpirans*, & *flagrans* ſimul in noxam, pingitur. Appoſitiſſime ergo נפש עמל *vehementia ſpirans importuni*, עמלה *importuna eſt* לו *ipſi*, auctori importunitatis, non לה *ſibi fœmin.* ad נפש redeunte *pronomine*, id enim minus quadraſſet, quia non *anima*, ſed *vitium animæ* attenditur. Jam vero *vitia Auctoribus ſuis damnoſa* dicimus potius, quam *ſibimet.* In poſteriore membro עליו item ad *importunum* ſe refert. Sub *clitellis* & *mulorum onere turpi*, quod *ipſi os* ejus *impoſuit*, complector omnia, quæ *Allegoriæ* huic incluſa eſſe apud *Arabes*, ſupra viſum: *crimen, reatum* inde *oriundum, damnum, dedecus, opprobrium, omnemque* adeo *malorum malam Zamiam.*

Vſ. 27. Conciſior phraſis *fodiens malum.* Eam *Mercerus* aliique exponunt *effodere, eruere.* Adjecit *de Dieu* eſſe *metaph.* deſumtam ab iis qui *metalla effodiunt.* Id longius abit. Non propius, quod aliis riſit, reſpici ad *effoſſa ſepulcra*, & *cadavera eruta*; ut Nefarius hicce dicatur ea *quæ dudum ſepulta*

Digitized by Google

28 איש תהפכות ישלח מדון ונרגן מפריד אלוף׃

28 Vir perverſitatum, *qui* immittit contentionem, & rancore ſuſfectus, divellit familiariſſimum.

29 איש

29 Vir

ta fuerant, in diem lucemque retrahere, ad alios diffamandos. Simpliciſſimum, quod plerisque placuit, eandem eſſe translationem, quæ *Pſ.* 7: 16. *Foveam cavavit, & effodit eam.* Adſtrictius, & grandius, *cavans malum*; tanquam *foveam* ſcilicet quæ *circumveniat, capiat, perdat. Prov.* 26: 27. prout *Cocc.* in Verſione exprimere non dubitavit, *parat malum tanquam fovea effoſſa.* Major diſſenſio ad alterum colon; quod plerique quidem *in malum* accepere; hoc nexu, & nervo, *ut Labia hujus hominis adhuc perniciosiora eſſe* dicantur, *quam animus* &c. Carere poſſumus ſubtilitate iſta, quam *R. Levi* excudit. Interim certum τὸ צרבת aliquid *nervoſi* reſonare; quod, quale ſit, non ſatis expeditur. Ex collatione cum שרף *uſſit, aduſſit*; aſſumtum fere *ignis adurens*. Ad צרף *conflavit* metalla, confugerunt alii, ut ſit *ignis vehementiſſimus, conflatorius.* Talia tutam ſtationem præſtare nequeunt; & nihil magis progreſſum ſufflaminavit rei *Hebraicæ*, quam id genus ſubſidia, & fulmenta, quæ dum ſuſtentare videntur, plauſtrum percellunt. Si aliunde non liqueat, quid fuerit *Hebræis* צרב, ſemper tanquam in incili hærebitur. Occurrit *Eſech.* 20: 47. notione vehementiſſima, quam *Cocc.* expreſſit *Inflammabuntur.* Inde anſa Ei porrecta ad *ignem flammantem*, vel *flagrantem*, & quidem in *bonum*, ut intelligantur *verba flagrantiſſimi affectus*; cum *volubilitate Linguæ* Χρηστολογίας & Πιθανολογίας expromentis. Senſum eſſe nobilem, qui aſſenſum eblandiri queat, quis neget? Unde vero tandem dubitatio hæc decernetur? Ex majore Copia veteris *Linguæ* haud dubie, quam ſolæ *Dialecti* poſſunt refundere. Apud *Arabes* ضرب צרב eſt *icit, verberavit, percuſſit.* Ejus ditio longe lateque fuſa. Inter ſignatiores uſus, *percuſſit eum* ignis, æſtusve; plane ut apud *Latinos fervidi ictus Solis*; &c. Hinc *Eſech.* 20: 47. לַהֶבֶת שַׁלְהֶבֶת *flamma flammantiſſima*; וְנִצְרְבוּ בָהּ כָּל פָּנִים *& percutientur ea omnes vultus*, i. e. *fervidiſſimus* flammæ iſtius *ictibus perurentur*; *notis altiſſime impreſſis.* Sic צרבת *notam inuſtam* ſignat *Lev.* 13: 23. 28. Eſt forma *Infin. fœmin.* in *Pahh.* unde poſſes & heic loci, *tanquam ignis percuſſionis*; qui *notas inurat.* Malim tamen *adjective*, ut ſit, *tanquam ignis percutiens*; qui *notas altius imprimat.* Quicquid ſequare, habes ſummum gradum virulentiæ, quæ more Scorpionis ſemper *in ictu* ſit, atque *ignitiſſimo aculeo* male *urere* meditetur. Certe & ضرب צרב noſtrum apud *Arabes* notat *punxit*, atque ſpeciatim ad *ictum urentem Scorpionis* ſe præbet; diciturque ضربه العقرب بحمته *icit eum Scorpius ignito aculeo* צרבה אלעקרב בחמתה. Hoc ſententiæ noſtræ cumulum imponit. Ejus anſa anceps; vel enim capias licet, *Vir Belial talia patrat:* vel ordine inverſo; *qui talia patrat,* איש בליעל *Vir perditiſſime nequam erit*; atque merito execrabili iſto nomine afficietur. Poſterius vehementius videtur, ſimulque ampliorem aperire campum; quem ſtatim explanabo.

Vſ. 28. Geminum hic characterem enotari volunt; alterum *viri perverſi*, qui *lites ſeminare* amet; alterum *delatoris*, qui *ſuſurris* maligne ſparſis etiam *inter familiariſſimos diſcidia* excitare calleat. Sed hæc tam vicina, ut ſejungi vix poſſe videantur. Hinc *Cocc.* uno filo: *Vir refractarius immittit litigium, & muſſitans ſeparat familiariſſimum.* איש תהפכות *virum refractarium* reddidit ὁ πάνυ, quaſi qui *contraria loquatur*, ac *contentioſus ſit.* Ex noſtra mente notat *virum ſubverſionum*, qui *fundamenta Veritatis, Virtutis*, ac *Religionis ſubruit*, ac *ſubvertit.* Ad *Cap.* 6: 14. id latiuscule deductum. Ibidem quoque illuſtrata phraſis, שלח מדון *immittere* laxatis quaſi habenis *litigium.* Verbum נרגן inter ea, quorum *ſecundaria* poteſtas quidem cognoſcitur, ſed *primaria* profundiſſime ignoratur. In *Lexicis* habes *ſuſurronem*, vel *muſſitatorem*; indeque porro *delatorem*, qui *calumnias in aurem inſuſurret.* Hæc Viri Docti

29 Vir cruditatis *eſt*, *qui* pellicit proximum ſuum, & ambulare eum facit in via non-bona.

30 Stipans oculos ſuos, *eſt* ad ſupputandum ſubverſiones: vellicans labia ſua, malum complicuit.

31 Corona ſuperbe magnifica *eſt* canicies; in via juſtitiæ invenietur.

32 Me-

29 איש חמס יפתה רעהו והוליכו בדרך לא טוב :

30 עֹצֶה עיניו לחשב תהפכות קֹרֵץ שפתיו כִּלָּה רעה :

31 עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא :

32 טוב

ad Copiam *Latinam*; de auctoritate, & probatione, plane ſecuri. Vera verbi vis, & *Origo*, ſuggerit nobis *rancorem*, & *rancidam affectionem*. Hinc נרגן ſonat *rancidum*, vel *rancore ſuffuſum*, in *butyro* proprie; improprie in *animo ſubulcerato*, quem *mala* quædam *contagio adflavit*, *infecitque*; *qua* & *alios adflare*, atque *inficere* conetur. Cernis *Delatorem*, qui *rancido* pectore, *rancida* graſſetur *Lingua*, *virulentiam* ſuam longe lateque propagans, ac diffundens. Ad *Cap.* 18: 8. figuram per ſane gravem, atque illuſtrem, ita affirmabo, gradum ut facile tuitura ſit. Nunc habeatur, נרגן *rancore infectum*, איש תהפכות *viro ſubverſionum* aptiſſime ſubnecti; quippe qui propterea *deſtruere* amet, atque *ſubruere* omnia, quod *pectus* ejus totum *ranceſcat*, atque omnis amarulentiæ ſit refertum. Phraſis מפריד אלוף aliquid ſignati ſpirat; quod ſatis commode expreſſum ab iis qui dedere, *ſeparat familiariſſimum*; *vel intimum* quoque *amicum*. الوف אלוף pro *valde familiari* protritum apud *Arabes*; ut *Cap.* 2: 17. monui. Pes proinde hic figi poſſet, niſi forte cumulatius adhuc præſtaret *Neutro* genere ſumtum אלוף, unde exeat, *divellit copulatiſſimum*; quicquid *intima* & *ſuaviſſima* copula *devinctum*, in *concreto*: vel & in *abſtracto*, *τὸ copulatiſſimum*, *familiariſſimum*, pro, *copulatiſſimam familiaritatem*. Confer *Cap.* 17: 9. quæque ibi ſub monebo. Ceterum ut *Vſ. præced.* ita & nunc gemina ſeſe dat anſa *Syntaxeos*, ut vel ita texatur, *vir ſubverſionum* amat *lites immittere*, & *rancidus rancore ſuo* omnia *inficere*: vel ſic decurrat filum, *Qui lites immittit*, & *rancido pectore copulatiſſimum divellere* ſatagit, *vir ſubverſionum* merito *appelletur*, eaque nota publice inuratur. Ad *Vſ. ſeq.* plura.

Vſ. 29. Non de limpido manat, quod datur, *Vir violentus decipit proximum ſuum; eumque ire facit in via non bona.* Non eſt *violenti*, ſed *veteratoris* & *doloſi* character, *pellicere* & *blando ſermone in fraudem inducere*; quæ eſt vis verbi יפתה. Exiſtimabat *Cocc.* ideo *ſeductori* attributam *violentiam*, vel quod *ſeducere* ſit *animas ſpoliare ſalute*; vel quod *ſeductores cogant alios dicere quæ ipſi dicunt*, *& facere quod ipſi faciunt*; vel quod *illorum religio ſpectet ad amplificationem opum & potentiæ.* Hæc quorſum collineent, non exequor. Sufficit ſcrupulum, qui hic ſolido Interpreti objicitur, palpandum præbuiſſe. Alii pronunciare non dubitarunt איש חמס non tam *virum violentum* nunc denotare, quam *fallacem*; eo quod *fallacia* ſit *ſpecies violentiæ* & *injuriæ*. Mitto dilutiora. Nodum exſolvere poſſe videtur *Syntaxis* ſic inverſa: *vir violentiæ*, *cruditatis* proprie, *eſt*, qui *pellicit proximum ſuum*; *eumque ire facit in via non-bona.* Adverſa fronte pugnant *Cruditas trux*, *atrox*, *violenta*; & *pellaces blanditiæ*; quæ ſub פתה ſe exerunt: ut *Prov.* 1: 10. & *Exod.* 22: 16. Hinc jam graviſſimum *Schema* conformatum, aurem animumque ex æquo implens, *Qui pellacibus blanditiis proximum* in *viam inducit perditionis*, איש חמס *crudus* & *crudelis raptor*, *violentusque graſſator* eſt *habendus*, *cum ſuo illo ſermonis lenocinio.* Scilicet *ſicarium agens* veluti, & *latrocinium exercens.* Ita דמים *ſanguines*, *cædes* cum חמס *cruditate violenta* junctim venire amant *Eſech.* 7: 23. *Gen.* 49: 5. 2 *Sam.* 22: 49. *Pſ.* 140: 2. 5. 12. &c. Sic haud dubie figuratius & vibrantius exiſtit dictum. Eadem

Digitized by Google

32 טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר׃

32 Melior eſt lentus narium, quam fortis bellator; & dominans in ſpiritum ſuum, quam Captor urbis; *Poliorcetes.*

33 בחיק יוטל את הגורל ומיהוה כל משפטו׃

33 In ſinum (alveum) projicitur ſors, (lapillus:) & a Jehova omne judicium ejus.

dem inverſio *Syntaxeos* duobus Verſiculis prægreſſis nervum addit, & pondus ſingulare. Nempe *Capitaliſſima* ſic pronunciantur, quæ homines vix penſi habent, *vitia*; *cavare mali* quid proximo; *eumque maledica lingua ferire.* Item *lites ſuſcitare*, & *rancorem pectoris ſui* quaquaverſum *proſeminare.* Hinc adeo non abhorrent plerique mortales, ut nec *boneſtati*, nec *probitati* ſuæ, quicquam inde decedere autument: quum tamen judicio Cœleſtis Sapientiæ *Improbiſſimorum gregi* tales inſertari mereantur; atque peſſimum nomen & omen *Virorum Belial* & *deſtructorum virtutis*, ac *religionis* compleant.

Vſ. 30. Arctius nectunt plurimi, & præcedenti *Charačteri*, vel uni, vel pluribus, cumulum hic imponunt, ut *vir violentus*; itemque *vir perverſionum*, ac *perdite nequam*, hiſce coloribus porro expingatur, tanquam qui *oculos claudat*, ad *excogitandum perverſitates*; *& labia commordeat*, *ut malum conſummet.* Non eadem interim hiſce lineamentis ſubjicitur vis; & עצה עיניו ſecundum alios eſt *nictans oculis*; itemque קרץ שפתיו *motitans labia ſua*; quaſi deſcriberetur *tectus diſſimulator*, & *machinator* malorum; qui *nutibus oculorum*, *labiorumve*, *nequitiam* ſuam *conſummare* ſtudeat; ſi palam nocere, ac graſſari, non poſſit. Diſſenſio orta ex eo, quod *formulæ* עצה עיניו, & קורץ שפתיו nuſpiam alibi occurrant: quodque de genuina vittute utriusque *thematis* עצה, & קרץ per inopiam *Linguæ* haud conſtet ſatis. Ut paucis defungar, dabo, quod cum præcedenti Verſiculo commodiſſimum præbeat nexum. Deſcriptus ibi *illuſor religionis* & *virtutis*, qui *lenocinio ſermonis blandi*, & *aſtuti*, in *viam non-bonam*, *peſſimam* illam, quam ipſe calcat, *pelliciat perductorum* peſſimus, & publico latroni, ac ſicario, comparandus. Hic jam, admiſſa iſta connexione, induceretur tanquam *nictans oculis*, ad *ſubverſiones ſuas* ſubtiliſſime *exputandas*, & *elimandas*; itemque *vellicans labiis ſuis*, ad *malum ſuum conſummandum.* Habes imaginem *Sannionis*, non abſimilem ei, quæ *Cap.* 6: 13. 14. præceſſit; ubi alii adhuc *geſtus irriſores*, & *deluſores*, eadem in materia, exſignati. Si quis proin contendat, eundem & hic adſpectum ſenſumque tenendum, habet, quod ſe benignius illuc porrigat. Sed non video, cur utrobique eandem obtinere faciem, mentemque, magnopere tendatur. Varietas utique delectat; & ſub vicinis phraſibus aliud & aliud poteſt intendi. Mihi quidem hicce noſter Verſiculus per ſe ſtare, atque completiſſimum, eundemque acutiſſimum ſenſum fundere videtur, ſic conceptus: *Stipans oculos ſuos*, *ad ſupputandum ſubverſiones* id facit: *vellicans labia ſua*, *complicuit malum.* Elucidemus, quantum fieri poterit, pauciſſimis Linguæ indolem. עצה nuſpiam alibi reperiundum, *propaginem* tamen ſuam reliquit עץ *lignum*, a *ſtipando* ita dictum; ut apud *Arabes* عصا עצה pleniore forma, *lignum*, *baculus*, *ſtipes*, item a عصي *ſtipavit*; quæ *primaria* iſtius *thematis* virtus: unde ſecundariæ notiones apud *Golium* effluxere, *percuſſit* baculo; *obligavit* vulnus; quaſi *ſtipavit*: nec non *immorigerus*, *contumax*, *rebellis fuit*; quaſi dicas *obſtipum.* Sed quid jam עצה עיניו *ſtipans oculos ſuos?* Poſſis ſane, ex calculo receptiore, *claudens firmius*, ac veluti *obſtipans.* Sed & poſſis, *obſtipam aciem figens*, & *triſti* ac *moroſo obtutu contumax prodens ingenium.* De eo abruptius, & ſententioſe, לחשב תהפכות eſt *ad computandum ſubverſiones:* cave credas *gravitatis* eſſe *ſignum*; eſt contra *præfractæ* & *obſtipæ mentis indicium*; quæ nil niſi *ſubverſiones* volvat, machinetur, & *ſubductis* veluti *ſum-*

mis

Digitized by Google

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

Verſ. 1 Uber *eſt* fruſtum ſiccæ buccellæ, cum qua eliquatio: præ quam domus differta mactationibus rixoſis.

2 Ser-

טוב פת חרבה ושלוה בה מבית *Verſ.* 1
מלא זבחי ריב׃

2 עבד

mis exputet. ל ד׳ ita abſolute *Jeſ.* 21: 1. *Sicut turbines in auſtro* לחלף ממדבר ſunt *ad volvendum e deſerto*: i. e. *ſeſe ſolent convolvere.* Similiter heic loci, לחשב *ſolet computare.* Adde *Prov.* 20: 24. de quo ibi. Subditur קרץ שפתיו, citra dubitationem jam, *vellicans labia ſua*, ſive *ea admordens; commorſicans*; ut *Tom.* II. *Originum* evictum. Eſt alter character *hominis gravitatem mentientis*, quæ tamen *mera* ſit *contumacia*, & *moroſitas*, omne genus *malorum* in ſinu *commeditantis*, *conſummantis*, atque *complicantis.* כלה *complevit*, *conſummavit*, ex *Origine* ſonat *complicuit*, nam *complementum* & *conſummatio rei*, veluti *complicatio* ejusdem cenſenda, per quam *abſolvitur*, *perficitur*, & *ultimam* accipit *manum.* In medium tuli, quæ Linguæ genius miniſtrabat; unde qui cumulatius quid expromſerit, me majorem in modum demerebitur. Succurrit in præſenti, quod hisce *Gnomis* ſatis adfine, *Horatianum* hocce

> *Deme ſupercilio nubem, plerumque modeſtus*
> *Occupat obſcuri ſpeciem, taciturnus acerbi.*

Pingitur σκυθρωπὸς, ſive σκυθρὸς, *Heſychio* στυγνὸς τὰς ὄψεις, χαλεπὸς, ὠμός. Ei cognatus βλοσυρὸς, qui πᾶν ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται, ὄσσε καλύπτων, *totum ſupercilium deorſum trahit, oculos operiens*; ut *Iliad.* 17: 136. Poëta; ubi videri velim *Scholiaſten.* Finio in tabella *Theocritea*, *Id.* 24: 116.

> Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.

> *Tale ſupercilium truculento inſidebat adſpectui.*

Ad CAPUT DECIMUM SEPTIMUM

NOTÆ.

Vſ. 1. Dexterrime mixti colores. טוב *uber*, *uberi ſucco præditum*, mirifice hic adjungitur *fruſto ſicci*, nempe *panis* vel *cujuscumque* tandem *edulii*, atque per ſpeciem *Oxymori* iſti *ſicco* attribuitur *jucundiſſima ubertas*; שלוה *pax*, & *tranquillitas*, quæ talem *buccellam ſicci* comitans, mentem recreet. Duplicabitur gratia dicti, ſi *Origo* illius quoque vocis patuerit. Hæc ſita in *eliquatione*, qua quicquid *fæcis* aut *ſpumæ* removetur. Hinc *eliquata* quaſi *tranquillitas* ſuaviſſime emanavit. Splendida figuratio, *fruſtum ſicci*, *in quo eliquatio* adſit, *defæcatæ* videlicet *mentis*, cujus *tranquillitatem liquidiſſimam* nihil contaminet. זבחי ריב *victimæ rixationis* contrariam imaginem offerunt, atque expingunt *epulas opiparas* illas quidem, *dapesque opimas*; ſed quibus immixta ſit ריב *mentium concuſſio*, & *colliſio*, quæ omnem iſtam *rerum lautiſſimarum copiam amaritudine inficiat*, atque *conturbet.*

Vſ. 2. Pulchre oppoſiti *ſervus* משכיל ma-

Digitized by Google

2 עבד משכיל ימשל בבן מביש ובתוך אחים יחלק נחלה׃

3 מַצְרֵף לכסף וכור לזהב ובחן לבות יהוה׃

4 מֵרַע מקשיב על שפת און שקר מזין על לְשון הות׃

5 לעג

2 Servus maturitatem præſtans dominabitur in filium conturbatorem; atque in medio fratrum æqualem cernet portionem hæreditatis.

3 Conflatorium argento; ac catinus auro; & probator cordium Jehova.

4 Pigmentis pollens nitorem inducit ſuper labium vanitatis; fucum ſplendide comens ſuper linguam vaſtiſſimarum cupiditatum.

5 San-

maturitatem præſtans, & *Filius* מביש *conturbator*; qui *res rationesque* familiæ *conturbet* nequitia, ac ſumtibus nepotinis. Hanc vim ſpeciatim nonnunquam ſubjectam huic *Participio*, ſupra indicatum: quemadmodum & *Latinis* ſæpe *conturbaſſe*, abſolute, idem valet quod *decoxiſſe*, bonaque ſua *dilapidaſſe*. Reliqua hinc ultro clareſcunt.

Vſ. 3. Figuris exquiſitis *conflatorii pro argento*, & *catini pro auro*, jucunde ſuccinit, & reſpondet verbum בחן, proprie *terens*, ſive *fricans*, ad *coticulam* ſcilicet, more *Aurificum*. Nec dum tamen ſenſus omnis ſententiæ exhauſtus. Ea per concinnam brevitatem ita eſt concepta, ut quemadmodum בחן reflectitur ad prægreſſa membra; ita *conflatorium* & *catinus* ad poſterius quoque colon *allegorice* extendi poſſint, ac debeant. Planius mentem exponam. Duplex eſt aſpectus totius ſeriei, alter *Literalis*, *figuratus* alter. *Literalis* ita decurrit. *Conflatorium argento*; & *catinus auro*; unde *exeuntia metalla aurifaber* ad *coticulam terere*, & *explorare* ſolet, quem *gradum* teneant *puritatis*. Huic ſuperſtructus *Allegoricus*, affert, *Deum* conſimiliter *terere*, βασανίζειν, & *ad Lapidem Lydium Sanctuarii explorare corda*, in ſuum quoque *Conflatorium*, ſuumque conjecta *Catinum*; ut tanquam *aurum* & *argentum igne excoctum* inde *emicent*, ad ſummum gradum puritatis, ac virtutis, eliquata, ac provecta. Generi ſententioſo accommodatiſſimum ſermonis compendium, quod per vim materiæ, & comparationis, ſemet ultro evolvit.

Vſ. 4. Vix debitum pondus impleant *Gnomæ*, prout a pleriſque efferuntur: *Maleficus attendit ad labium vanitatis; mendax auſcultat linguæ nequam.* Languori medentur nonnulli per comparationem, quaſi ſenſus foret, *ut maleficus attendit ad mendacia; ita mendacem auſcultare linguæ nequam*, & *ærumnas* ac *maleficia ſtruenti*: vel etiam, *ut malignitas avida mendaciorum; ita mendacium proclive ad pravitates malignas.* Hæc nemo dixerit lucida. Aliud fulcrum ſubjecit *Cler. Eſt egregia prorſus ſententia*, inquit, *& acutior multo quam prima fronte videtur. Docetur, hominem improbum usque adeo inſanire, ut qui hominibus probitatis notæ fidem neget, idem viris improbis facile auſcultet; a quibus tamen fallitur.* Ne ſic quidem valde firmo ſtatur talo. *Cocc.* rationem, & cauſam reddi putat, *quare Deus ſinat in mundo audiri labium vanitatis, & linguam nequitiarum; ut ſcilicet manifeſti fiant malefici, & amatores falſitatis.* Id a præcedenti acumine vix quicquam differt. Plura non perſequor, & venio ad alios ſcrupulos, qui hanc vertendi viam aliunde interturbant. Primus levior quidem, nec tamen nullius momenti; quod שקר *mendacium* ſumatur pro *viro mendaci*. Novi equidem *ſcelus* pro *ſceleſto*; qualium larga ubique ſeges: ſed tunc *conſtructio* ipſa cogat neceſſe eſt; quæ neceſſitas hic nulla; niſi quam injecit מֵזִין per *Anomaliam* arreptum pro מַאֲזִין *aurem præbens*. Hic alter erat ſcrupulus, multo momentoſior, nam *Analogia* ſuadet, ut capiatur in *Partic. Hiphh.* Verbi זין. Hoc urſiſſe video Cl. *Guſſet.*; qui tamen nodum, quem nectit, non reſolvit.

His

Digitized by Google

His adductus in *Obſerv. Philol.* promebam *Arabum* زين זין *ornavit*; eleganter frequentatum in *comendo fucandoque errore*, ac *mendacio*; quod hic aptiſſime ſedere videbatur; ut vel ſit, *mendacium ornat linguam funeſtam*, *eamque fuco* veluti *ſpecioſam reddit*; vel ſilum totum ſic decurrat, *Maleficus attendit ad labium vanitatis*, *pulchrum exiſtimans mendacium ſuper Lingua pravitatum.* Sunt conatus juveniles, quorum haud pœnitet; quod rotundiorem præſtare videantur ſenſum, ſi מקשיב hic *attentam*, vel jam ex *Origine* exploratiore, *nitidatam aurem* deſignet, quæ ad talia *patulam* ſeſe præbeat, eaque *avidiſſime combibat*. Non poſſum interim, quin adhuc elimatius aliquid exſculpere connitar. הקשיב *Nitidare*, ad iſtam indolem, utique non *ſolis auribus* addictum, adſtrictumque, cenſeri poteſt, ſed etiam ad alia ſeſe porrexiſſe debuit, florente & vigente Lingua. Apud *Arabes* certe tam late patentem occupat ditionem, quam *nitor politus* ſeſe extendit. Quod exempla *Biblica* minus in promtu, non ex *Linguæ* genio, finibus unius *Metaphoræ* ſe includenti tribuendum, ſed *veterum* ejus *copiarum hodierno*, quo cum maxime conflictamur, *Defectui*. Qui contrarium contenderet, idem mihi committere videretur, ac ſi *attendere*, quam proprietatem vulgo ſubjiciunt noſtro הקשיב, quia increbuit in *aure attenta*, iſtam ſedem egredi non permitteret; quo nil abſurdius, atque ingenio *Latini* ſermonis repugnantius; quippe qui cum proprietate *attendendi arcum*, alias *Metaphoras* bene multas, ac venuſte variegatas, admiſerit. *Attendere* pro *perſeverare* enotavit *Non. Marc.* ex *Attio*. Apud *Apulej.* pulchre, *attendere cœlo manus*; & *fluvio attentum nemus*. Idem de *tendere*, *contendere*, *intendere*, &c. intellectum eſto. Conſimiliter *purgare*, *tergere*, *nitidare aurem:* qui iſtos intra cancellos reſtringeret, non ſane *terſas*, *nitidasque* ſubduceret *rationes*; etiamſi exempla, quæ propter copiam Librorum nunc alios in uſus abundant, per eorundem inopiam haud extarent. Iſtis præmunitis, in medium ferre ſuſtineo, ex *Dialecti* copioſæ penu, מקשיב *nitidans*, *nitorem terſum politumve inducens ſuper labium vanitatis*; ut ſcilicet *vanitas*, *impietasque*, *ſpecioſo colore incruſtetur*; atque ipſam *veritatem* ac *pietatem* mentiatur. Hoc pulcherrime quadrat ad ſubnexum מזין *ornans*, *comens*, *ſplendidiore comtu cultuque decorans*. Hæc eſt amplitudo *Thematis* زين זין apud *Arabes*, unde زَيّن זין *cultus*, *comtusque ſplendidior*; cum *fœmin.* زينة זינה; unde يوم الزينة יום אלזינה ſpeciatim *dies feſtus*, & *ſolemnis*; ut *cum Imperator primum urbem intrat*; vel *alia ſolemnitas feſtiva omni comtu*, *cultu*, ac *ſplendore concelebratur*. Hinc illæ *Metaphoræ*, quas olim produxi; ex *Alcoran.* ut *Sur.* 29: 27. زين لهم الشيطان اعمالهم *ſplendide comſit ipſis Satanas opera ipſorum.* Et *Sur.* 2: 207. زين الحيوة الدنيا *ſplendide comta eſt vita hæcce præſens.* Et *Sur.* 3: 12. زين للناس حب الشهوات *ſplendide comtus eſt hominibus amor cupiditatum.* Huic imagini examuſſim reſpondet שקר *mendacium*, *falſitas*; proprie, *fucus*, *rubedo*, & *linitura fucata*. Hinc decentiſſima figura; *Fucus ſplendide comens ſuper* לשן הוות *Lingua cupiditatum vaſtiſſimarum*; *quibus mens faſcinetur*, atque *in barathrum perniciei ſubſidat.* Iſtam potentiam vocabulo הוות vindicavi ad *Cap.* 10: 3. quorſum rediri velim. Supereſt, quod ſententiam inchoabat, מֵרַע, iſta quidem forma nuſpiam alibi recurrens. Habetur pro *Partic.* in *Hiphh.* a *rad.* רוע *malus fuit*; atque inde *Maleficus* convertitur: *Cocc.* aſſumſit *Thema* רעע, ut *Analogiæ* propius litaret; illuc quoque רע *malum*, & רעה *malitiam* revocans. Hoc ſi recipiamus, graviſſima exibit *Gnome*, *Maleficus nitorem inducit ſuper labium vanitatis* impiæ; *fucum comens ſuper Lingua cupiditatum vaſtiſſimarum.* Sat teres, & terſum, שקר מזין על *fucum comens ſuper*; ut illud *delinimentum faſcinans*, qua *Lingua venenata delibuitur*, tanto ſignantius exprimeretur. Permittit interim *Hebraismus* ut שקר accipiatur pro בשקר *in fuco:* ut *Mich.* 2: 11. איש הולך רוח ושקר *Vir incedens cum vento & fuco:* niſi forte ſonantius malis, *Vir incedens Ventus*, *& Fucus.* Qui *merus* ſit *ventus*, & *fucus*, atque *talem* *ſe*

Digitized by Google

ſe ubique *inferat.* Iterum *Pſ.* 35: 19. איבי שקר pro כשקר *inimici mei fuco: fucati*; & *fuco graſſantes.* Sic exiret, *in fuco ſplendide comens*, comtum ſplendidiorem addens, *ſuper Lingua cupiditatum peſtilentium.* Ita jam tabella noſtra nativis ſuis coloribus illuminata videri poſſet; nitidiſſimum undique ſenſum offerens, in quo nihil quiſquam deſideret. Amor tamen veſtigandæ veritatis, & *Hebraicam* provinciam ornandæ, ulterius me prolectat, atque alium adhuc rudentem concutere cogit. Monui מֵרַע eſſe *formam* ſolitariam, quæ, quod aliud præ manibus non eſſet, blandiente ſpecie, reducta ſit ad רוע vel רעע. Pronior limpidiorque derivatio a מרע: ut vel ſit ejusdem *Subſtantivum Segolatum*, vel *Infinit.* ſive ex *Pihh.* ſive ex *Péhel* per *Peihel*; vel denique *adjectivum*, ex iisdem *ſpeciebus* oriundum. *Thema* illud *Hebraicæ* olim ditionis fuiſſe, vocante illuc *Analogia*, temere negaretur. Sed, inquis, non minus temere id adfirmetur; quum nec *Lexica* ulla id agnoſcant, nec *veſtigia* ejusdem in Sacris ſint impreſſa. Talia crebro mihi, privatim, publice, objectata. Illiberalior profecto contentio; illuc tandem recidens, nihil habendum pro *Hebræo*, niſi quod in *Codice ſacro* compareat. Ruinoſiſſima *Hypotheſis*, quæ dignitatem potentiſſimæ olim Linguæ non minuit, ſed delet; atque innumeris abſurditatibus ſcatet. Sed hunc in campum jam non excurro: & ſubſumo tantum, hoc ipſum *veſtigium*, quod præ manibus, depoſcere, ut, quid *Radix* מרע valuerit in *Dialectis*, anquiratur: ut ſi inde opportunius aliquid huic contextui refundi poſſit, id citra ullam hæſitationem civitati *Hebraicæ* aſſeratur. Qui ad hanc *Cynoſuram* curſum dirigent, facile temeritatis notam effugient; & majorem *Linguæ Biblicæ* honorem habuiſſe cenſendi, quam qui hanc curam, atque hunc laborem, defugiunt. Quid? quod & alia adhuc loca hanc operam, indaginemque, expoſcant? Certe *Daniel.* 11: 27. haud levem ſtimulum admovet prudenti Interpreti ex ſcrupulo, quem vulgaris vertendi ratio ibi injicit. *Et ambo illi Reges* לבבם לְמֵרָע, *atque ſuper una menſa mendacium loquentur* &c. Plurimi illud לְמֵרָע reſolvunt in רָע *malum*, cum duobus *præfixis*, ut ſit, *& cor eorum ad malum:* proprie *ad ex malo*; ut *ex malo affectu agant.* Id nemo dixerit liquidum. Aliis מֵרַע *Infin.* vel *actio* verbi; pro הָרֵעַ; unde edunt, & *cor eorum ad malignandum.* In vicinia *Cocc.* qui dedit *Cor eorum ad malignitatem.* Adjecit, *concretum pro abſtracto poni*, i. e. *cor eorum ad maleficum*; pro *ad malignitatem.* Ne hæc quidem limpida quis aſſeverarit, pro *Syntaxi*; etiamſi in ſenſu nihil requireretur. Sed ne is quidem unguem exploratorem ſuſtinet, & *Cor eorum ad malefaciendum*, vel, *ad malignitatem*, generale nimis, atque quodammodo vagum hac in ſerie; quæ aliquid preſſius poſtulat; & quidem ſignate, *blandam amicitiæ ſpeciem*, *offuciasque*, quibus hi Reges, unam *ad menſam discubituri*, ſibi invicem *oculos præſtringere* conarentur. Hoc ſi *Thema* מרע nobis recludere valeat, ſub *figuratione* per quam venuſta, præfracti foret, jura ei ſua denegaſſe; atque adeo *Danieli* eximium *Metaphoræ* decus detraxiſſe. Teneatur ergo in *Dialecto Arabum* مرع מרע, nec non per *Gain* مرغ, notare, *fricuit*, *terſit*, *multo oleo confricuit*, & *prorſus imbuit* aliquid. Ex *Camuſo* guſtulum præbuiſſe, juvabit. مرع راسه بالدُّهن اكثر منه كامرعه وشَعّره رَجَّلَهُ *Dicitur* מרע ראשה *oleo*, vel *unguento*, *ut &* אמרע, *quum id largiter delibuitur: itemque* מרע שערה *unctam pexuit plexitque comam.* Conſimiliter شعر مَرِع ذو قبول للدهن *Coma* מרע *multo oleo delibuta: &* تمرغ الرجل صبغ نفسه بالادهان وتزلق *In V. ſpecie* תמרע *eſt ſemet unguentis delibutum reddidit: nec non, glaber & lubricus fuit.* Etiam ex *Gjeubar.* nonnihil libetur: مرّغه في التراب تمريغا فتمرغ اي معكه فتمعك وامرغ العجين لغة في امرخه اذا اكثر ماءه حتي دق מרע *in II. valet fricuit in pulvere: & in V. confrictus fuit; item in IV.* אמרע *per Dialectum, pro* אמרח, *maſſam liquore infuſo emollivit.* Iterum امرع راسه بدهن اي

اي اكثر منه واوسعه in IV. אמרע ראשה *oleo, eſt caput ſuum eo largiter perunxit, atque delibutum reddidit.* Hinc jam *nativam indolem* ꟸ מרע introſpicere datur, ſimulque intelligere, quam ea illuſtrium figurationum ſit capax. Inter eas recta ſcopum noſtrum ferit illud دهن *oleum quod inungitur*, & ſpeciatim, *arte compoſitum unguentum*, ad *fucum*, *ſimulationem*, *hypocriſin*, *fraudesque nitida ſpecie illitas*, traduci ſolitum. Regnat hæc tralatio ſub دهن *inunxit*, *delibutum reddidit*, in III. quæ apud *Golium* exponitur *impoſtura*, *ſimulatione*, *hypocriſi uſus fuit. Fucum fecit. Mentitus eſt*, & *feſellit.* Eadem omnia ſub IV. obtinent. *Camuſ.* المداهنة اظهار خلاف ما يُضمر كالادهان والغش *Delibuere unguento, eſt oſtendere contrarium ejus quod mente conditum; & ſimulando decipere, adulterare, infucare: in III. & IV. pari jure.* Ita in *Alcor. Sur.* 68: *vſ.* 8. 9. فلا تطع المكذبين وَدّوا لو تُدْهِن فيُدْهِنون *Ne obſequare mendacibus; optant, ut fucum illinas, nam & ipſi fucum linunt.* In *Diw. Hud.* lecytho toto effuſo

تخالفنا وتلبس كل لون لنا
شكلاء خالبة خنوى ✻
وتدهن صريمة وهي تبدي لنا
وصلا وتعلم ما تدير ✻

Illa diſcordat a nobis, & tamen omnem colorem induit,
Variegata, deceptrix, perfida.
Nempe fucum illinit cordis propoſito, oſtenditque nobis
Amicitiam ſummam; ſciens interim quid volvat.

En tibi tandem, ut portum capeſſamus, id ipſum, quo collineabatur *Dan.* 11: 27. ולבבם למרע *& cor eorum ad unguenta linenda*, i. e. *ad fucum faciendum;* atque *ſimulatione amicitiæ odia alto repoſta ſinu ſpecioſiſſime incruſtanda.* Hoc tanquam iſti ſedi unice aptum, commendare, eſſet oleum operamque perdere. Enucleanda tantum, *forma* verbi, & vis ſtructuræ. לְמֵרַע poteſt eſſe *Infinit.* in *Pibb.* ad legem indicatam *Inſtit. Hebr. pag.* 282. Poteſt quoque, auctiore adhuc potentia, accipi pro *Infin.* פַּיעַל ex פִּיעֵל, inſerto *Jod;* quod mox per *quietem* ſuppreſſum, מֵרַע exaratur; & מֵרַע: poteſt denique, haberi pro *adjectivo* ex iisdem *ſpeciebus* ducto; ut cum ל *Emphatico* prodeat, *& cor eorum ſane hypocriſin fovens*, & *pigmenta miſcens offuciarum, ad ſe invicem eludendos.* Prius ſimplicius, poſterius forte nervoſius. Id in medium depono. Me quidem hinc & hinc paria fere momenta judicium ſuſtinere cogunt. Reducto interim e longo exilio *Themate* מרע, videamus quid inde ad textum noſtrum redundare queat majoris opportunitatis. Quamcumque ex formis ſupra indicatis elegeris, exiſtet vel *Hypocriſis pigmentis pollens;* ſive *ars pigmentaria*, *quæ callet* χρίζειν, χρωματίζειν, χρώματα *colores & unguenta linere:* vel ipſe *Hypocrita*, ita dictus quaſi *pigmentator*, vel *pigmentarius;* *qui* يتمرّغ *copioſo ſemet oleo inungens, vitia ſua nitido tectorio incruſtare ſolet.* Sic habebimus

Introrſus turpem, ſpecioſum pelle decora.

Quem pinxit *Horat.* 1 *Epiſt.* 16. qui *nitidus per ora incedere* affectat, *intus* omni *improbitate* ac *turpitudine* diffluens. Admirabiliter ergo tandem, *Ars pigmentaria* Hypocriſeos, vel *ipſe pigmentator* Hypocrita, *nitorem inducit ſuper labium vanitatis; fucum comens ſuper Lingua cupiditatum peſtilentiſſimarum.* Pulcre ſibi ſuccinunt מֵרַע *pigmentorum copioſa delibutio;* & שקר *fucus, color fucatus:* itemque מקשיב *nitidans;* & מזין *ſplendidiſſime comens;* creſcente oratione. Increſcit quoque לשון הוות *Lingua cupiditatum vaſtiſſimarum*, ſubſerta שפתי און *labiis vanitatis;* ut

5 לַעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה׃

5 Sannam ſtringens in pannoſum, deſtringit probro Factorem ejus: lætabundus ad calamitatem, non innocens erit.

6 עטרת

6 Co-

ut cum gradatione enunciatum ſit; *Hypocriſis pigmentis pollens nitorem inducit ſuper Labia vanitatis, fucum ſplendidiſſime comens ſuper* ipſam *Linguam* φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης *inflammatam a Gebenna*, ut phraſin *Apoſtoli* huc transferam *Jacob.* 3: 6. Quo jure hanc ſignantiſſimam potentiam hic inculcem, reperietur ſupra ad *Cap.* 10: 4.

Ibid. Necdum manum de tabula tollere licet. Lineas adhuc quasdam poſcit מֵרַע *Jeſaj.* 9. 16. ita locatum, ut hanc quoque ambire, atque adeo flagitare videri poſſit. *Verſu* 15. expinguntur *Doctores & ductores*, qui Gentem faſcinantes pellacibus blanditiis, meri erant *perductores*; qui quos *deducere*, & *dirigere in viam veritatis* videri volebant, *voraginibus implicabant*, quibus *abſorberentur*, & peſſime perirent. Subſumitur dein *Vſ.* 16. *Propterea ſuper lectiſſimos populi bujus juvenes non clementia utetur Dominus*; (id ibi valet ישמח) *neque pupillorum & viduarum ejus miſerebitur*, כי כלו חנף *quia univerſus ille Hypocrita*, & מֵרַע. Magno conſenſu redditur, *maleficus; maleficiis deditus*; ſenſu haud ſane incommodo: ſed tamen expendi meretur, an ad ſeriem iſtam accommodatius forte fuerit, & *pigmentator*; *pigmentorum fucorumque Artifex*; qui *larva religionis improbitatem profligatiſſimam prætexat.* Sic, ſi quid video, ſenſui cum lumine illuſtris figuræ, haud pœnitendum pondus accreſceret. Certe *maleficiis deditus*, atque *ad omnem improbitatem projectus* luce, palam, elata manu, & γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, *turpis* ille quidem, & dignus omni ſeveritate judiciorum Dei; ſed non æque atque is, qui *projectiſſimam improbitatem probitatis*, ac *religionis*, *fuco illinit*, & non hominibus tantum, ſed & ipſi Numini *pigmenta offuciasque* ſuas *venditat*; inde ſibi *jura fœderatorum Dei arrogans*, propter quod vel maxime exſcindi meretur. Dixerit fors aliquis, hoc ipſum per חנף *Hypocrita* ſatis expreſſum: ac proinde מֵרַע iſto adſpectu otioſum. Videamus. חנף *proprie* eſt *Loripes*, *torto pede incedens*: οὐκ ὀρθοποδῶν. *Fingit ſe ambulare in viis* Dei; ſed *easdem omni paſſu transgreditur*, ac *violat*. Ei ſi jam מֵרַע *pigmentorum*, & *fucorum Artifex* ſubſeratur; quibus haſce ſuas *prævaricationes* nitide *incruſtet*; non ſupervacuum quid adjicietur, ſed quod *imaginem Hypocriſeos* nativis ſuis coloribus compleat, atque abſolvat. In medium tuli, quod vetuſta *Linguæ Hebrææ* amplitudo poſtulabat; atque officio meo functus ſum. Æqui judices arbitrantor; quid ſedi huic opportuniſſimum. Deſino in obſervatione, qua ſuperſedere non poſſum. Sat frequens in ſacris *Plurale* מְרֵעִים *malefici*; *maleficiis dediti*, *iisque palam graſſantes.* Ut *Pſ.* 22: 17. *Pſ.* 26: 5. *Pſ.* 27: 2. *Pſ.* 92: 12. *Jeſaj.* 1: 4. & 31: 2. *Jer.* 20: 13. & 23: 14. *Prov.* 24: 19. collato *Pſ.* 37: 1. 8. 9. Nihil his in locis, quod ad *Hypocriſin* vergat, trahatve. Ergo recte reductum ad רוע, ejusque *Hipbb.* הרע *malum*, & *maleficum agere*; *maleficiis graſſari.* Ejus מֵרַע *Singulare*, in *Participio*, tam vicinum noſtro מֵרַע, & מֵרַע, ut illuc omnium calculi procliviſſime inclinarint, ne minima quidem dubitatione, aut alterius *Radicis* ſuſpicione, cuiquam oborta; ſubſidiorum *defectu*, & inopia. Hoc reliquiis *Dialecti Hebrææ* magnopere fraudi fuiſſe, exemplorum larga copia ſæpius a me demonſtratum, & pervictum. Non eſt proinde, quod verear, ne operam in graviſſimo & elegantiſſimo verbo מרע revocando atque *Civitati Hebrææ* vindicando, luſiſſe judicer ab iis, qui liberaliter judicare & poſſunt, & volunt. Illiberales ſive refragentur, ſive ſuffragentur, neutram in partem quicquam momenti facere queunt.

Vſ. 5. Ad dignitatem Linguæ paucula. لعج לעג per *Originem* exerit *nictationem* vi-

Digitized by Google

6 Corona ſenum, filii filiorum; & diadema filiorum, Patres ipſorum.

7 Non decorum eſt marcido labium nervi; quanto minus ingenuo labium fuci.

8 Gem-

6 עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם׃

7 לא נאוה לנבל שפת יתר אף כי לנדיב שפת שקר׃

8 אבן

vibrantem, vel *vibramen nictans*, ut *flagelli*, *linguæ*, *oculi* &c. Hinc *Metonymica* poteſtas *illudendi*, & *ſubſannandi* ultro ſuggeſta. Confer *Job.* 9: 23. רש *pauper*, proprie *lacer*, ut رث, *lacera veſte pannoſus*; *ad laceramenta redactus*; *pædore ac ſqualore deformis.* חרף *probro afficere*, ex *primaria* indole, *carpere*, *decerpere*, *deſtringere.* Sic inter ſe jucunde reſonant duo verba graviſſima. איד *calamitas*, *exitium gravi mole obruens*, ex *Origine*, ut alibi indicatum. שמח *Lætabundus*; *gratulans* inde ſibimet, aut *calamitoſo* iſti *inſultans*; quod ejus *florentes fortunæ* ſubita *mole gravioris calamitatis* fuerint *oppreſſæ*. Ita שמח adhibitum *Jeſaj.* 14: 27. *Pſalm.* 30: 2. & alibi. *Malignitas* iſta *invidiæ* comes eſt perpetua; quin *fœtus* indivulſus. Nervoſe appoſitum לא ינקה ſub μειώσει, ut οὐκ ἔσται ἀθῶος, *haud inſons erit*; pro *gravi reatu ſe obſtringet graviſſima pœna mulctandus.* Talis ἐπιχαιρέκακος abſolute *Arabibus* شامت; *Algazal.* الحاسد يشمت بالمصيبة *Invidus lætabundus inſultat ad calamitatem.* Eſt eadem abruptior ſtructura; quæ ſententiam quoque noſtram roborat.

Vſ. 7: Ubertatem nativam Linguæ non ſatis exprimit, *Haud decet ſtultum labium excellentiæ; multo minus principem labium mendacii.* Minus juſta quoque *Antitheſis* inter *ſtultum* & *principem.* Hinc anſa porrecta, ut in *Kabvenaki* pro *ſtulto* induceretur *parcus*, *tenax*; & pro *principe*, *liberalis*, *munificus*; hunc in ſenſum: *Haud decet tenacem labium abundantiæ*, i. e. *ſermo de liberali munificentia*, *multo minus* decet *liberalem ac munificum labium mendacii*, i. e. *promittere largiter*, at *nihil præſtare.* Notiones hæ reſtrictiores exſculptæ ex *Jeſ.* 32: 5. *Non nomen dabitur amplius* לנבל נדיב, *& avaro non dicetur liberalis.* Inde נבל *parcum*, & נדיב *munificum* ſonare concluſum. Anguſte nimis. Ipſe hic inſignis contextus luculentius quid, & cumulatius, expoſcit. Nempe נבל ex *Origine* indubitata ſignat *marcidum*, qui ad *virtutem*, *pietatem*, *vigorem* omnem *vitæ ſpiritualis* medullitus *emarcuit*; cui oppoſitus נדיב item ex *proprietate* liquidiſſima valet *uvidum*, *uberi ſucco pollentem*; cujus *vigore* in omnem *liberalitatem*, *munificentiam*, *virtutem excellentiorem*, ſumma ſponte *effluat*, atque *exuberet.* Vides quo ex fonte κατ' ἐξοχὴν *principibus* additus ſit titulus נדיב: ſed ſimul cernis multo diffuſiorem potentiam, quæ cum *indole generoſa*, *generoſiſſimam ubertatem* in *dictis*, *factisque*, amplectatur. Ad hæc jam utriusque membri pondera, ac momenta, elibremus. *Non decorum eſt marcido* שפת יתר *Labium nervi*; & quidem *vibrantis*, qualis eſt *Arcus* valide *tenſi.* Ex *tenſa* hac *vibratione*, vel *vibrantia*, per *metonymiam* accrevit *præſtantia*, *excellentia*; ut ad *Cap.* 2: 21. ſupra inſinuatum. Exquiſitiſſima figuratio, *Labium nervi*, quod *nervoſum* quendam *vigorem* præfert, magna, quin magnifica, reſonans

- - - *Cornua quod, vincatque tubas*,

atque *virtutis* & *ſapientiæ vigorem* crepet. Tale *Labium marcido*, omni *ſucco virtutis*, & *ſapientiæ* ſolidæ *deſtituto*, *haud* ſane *decorum*: per μείωσιν; pro *indecorum*; *indignatione*, *averſationeque* omnium *dignum.* Recinit non minus venuſte conceptum poſterius colon. *Quanto minus* decorum *ingenuo*, *ingenua virtute vigenti* שפת שקר *Labium fuci!* quo a *ſemet*, & *vivo principio virtutis*, ac *ſapientiæ*, *deſciſcens*, vel *adulando*, vel *mentiendo*, vel quæcumque tandem *vana* callide *fucata* proferendo, *dignitatem* ſuam *proſtituit.* Commentarii longioris vicem expleat dictum Domini, *Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal* ἅλας, ἄναλον

Digitized by Google

8 אבן חן השחר בעיני בעליו אל כל אשר יפנה ישכיל׃

8 Gemma gratioſa *eſt* munus in oculis receptantium illud: (Dominorum ejus:) quocumque ſe converterit, maturitatem præſtabit.

9 מכסה

9 Veſte

αλον *inſulſum, fatuumve, factum fuerit, μωρανθῇ, quo tandem condietur?* &c. Phraſis אף כי proprie *cumulate quod*, pro varia conſtructione nunc *quanto magis* reddendum venit, nunc *quanto minus.* Id verbulo tangendum duxi, ad *cumulum exaggerationis*, qui ſub ea utramque in partem ſe exerit, oculis ſubjiciendum.

Vſ. 8. Acutum & perelegans dictum. אבן חן *Lapis gratiæ*, vocatur *Gemma venuſta*, quæ ut *ipſa gratiam* habet, id eſt, *pulchram ſpeciem*; ita quoque *gratiam* ubique impetrat; i. e. *favorem.* Utraque virtus voci חן incluſa. Cum ea comparatur *Munus*, שחר, ita dictum ſecundum *Rabbinos* שהוא חד *quod acutum ſit*, quod *penetranti acie polleat*, ad *impetrandum*, quem intendit, *favorem.* Nempe adhibetur in *Donis*, & *muneribus*, quibus *gratia* ambitur: ac præſertim *corruptela* tentatur. Argute captatum *Etymon*; ſed conflaturæ iſti non annuit *Analogia.* Firmius id exſculpſiſſent ex שחר شحذ, quod apud *Arabes* eſt, *cum ambitu petere*, *inſtantius flagitare.* Hæc *ſecundaria* haud dubie virtus, ducta a *limando* & *acuendo*, velut ad *cotem*, quæ משחר مشحذ dicta. Sic naſceretur *munus acie penetranti inſtans*, *efflagitans*, *ſtimulans.* Poteſt & alia adhuc ratio ſubduci; a *limato* & *polito ſplendore*, qui *oculos feriat:* nam in *Camuſo* شحذه بعينه *limavit eum oculo ſuo*, exponitur رماه *jaculatus eſt*, & *feriit acie intenta.* Hæc tamen affinia fere. Cum iis autem pulchre conſpirat *Arabum* برطيل *proprie* in *Camuſo* حجر او حديد طويل صلب خلقه ينقر بها الرحي والمعول *Lapis, aut ferrum oblongum, prædurо roſtro, quo perforatur molaris: ſive acuminatum inſtrumentum quo ſaxa finduntur.* Per *Metaphoram* الرشوة *donum corrumpendo judici admotum:* cum *Plur.* fr. براطيل. Hinc in *Nawabig.*

ان البراطيل تنصر الاباطيل ۞

Utique munera vincere faciunt mendacia.

Verbum quoque ipſum *quadriliterum* برطل *acuminato roſtro findere aliquem*, ibidem exponitur ارشاه *eum muneribus corrumpere.* Inſignite *Exod.* 23: 8. שחר *munus non capies; nam.* השחר *munus occæcat vel promicante acie præditos; & lubricare facit verba recto-rigidorum.* Illud שחר *Munus*, acuminato veluti roſtro præditum, & *cunei* inſtar *diffindens* ipſa *ſaxa*, hic dicitur eſſe *Gemma gratioſa in oculis dominorum ſuorum*; בעליו. Aliquoties vidimus id vocabuli *active* & *paſſive* ſe dare: unde & *Ab. Eſra* cum quibuſdam hic intulit, *in oculis dantium illud.* Rectius plurimi, *in oculis accipientium illud*, vel potius, *qui dediti ſunt iisdem capiendis*; qui *toto affectu* in illa *turgent*; ad *Originem* infra plenius declarandam. Ita *Cap.* 1: 19. *Sic itinera omnis exſecantis lucrum*; את נפש בעליו יקח *animam Dominorum ejus capiet:* vel potius, *captantium* illud, & *toto affectu in illud turgentium.* Confer, quæ ad *Cap.* 3: 27. annotavi; atque radiolus hic lucis jucundæ illuc quoque ſe inſerat. Ad alterum colon major diſtractio. Mitto illud ℣ *Kabvenaki*, *ad quemcumque ſe convertet*, *infatuabit* eum; tanquam a סכל; argutum quidem, ſed parum ſolidum, neque feriei huic aptum. Plurimi, *quocumque ſe convertet*, *ſucceſſum habebit.* Eſt luculentum *ſchema*, quo *Munus ipſum* induitur *perſona corruptoris*; quod diluetur, ſi cum Cl. *Cler.* admiſceas, *Quocunque reſpexerit* is qui dedit rem *feliciter peraget.* Dilutius quoque illud alio-

9 Veſte involvens delictum, quærit amorem: at qui iterat rem, divellit familiariſſimum.

10 Sulcando deſcenderit increpatio in intelligentem; præ quam incutere elumbi centum plagas.

11 Tan-

9 מְכסה פשע מבקש אהבה ושנה
בדבר מפריד אלוף :

10 תֵּחַת גְּערה במבין מהכות כסיל
מאה :

11 אך

aliorum, *ad quemcumque reſpexerit*, *prudenter aget*; ex alio ſignificatu *ſecundario* & השכיל; vel & *prudentem faciet*, i. e. *informatorem aget*, & *ſtimulatorem* corum, qui antea *negligentes* erant, & *incurioſi* ad negotia, ipſis commendata, expedienda. Extra oleas. Ex nativa virtute verbi ultro effloreſcit, *Quocumque vultum converterit*, *maturitatem præſtabit*; vel, *ad quemcumque*. Plenius autumarim, *quocumque*; *ad omne quo ſe converterit*. Id *omne* ad *omnes* quoque ſe explicat, atque nihil exemtum eſſe ſinit. Poëta *Lyricus*;

Aurum per medios ire Satellites
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. - - - - - - - - - -

Habes imaginem ſupra expoſitam *Muneris acuminato velut ictu pollentis*, quorſum ſuccinit & hoc ibidem;

- - - - - - *Diffidit urbium*
Portas vir Macedo, & *ſubruit æmulos*
Reges muneribus - - - - - - - - -

Quicquid his adderem, langueret. Monendum tantummodo, ישכיל *maturitatem præſtabit*, geminatam iterum potentiam exerere; niſi vehementer fallar. *Felicem habere ſucceſſum* primum in oculos incurrit; atque haud dubie primo loco intenditur. Sed intertexta videtur & altera notio *prudenter agendi*, venuſtiore luſu, quin & aculeo, quo *prudenter egiſſe* dicitur *Munus*, quod *Oculatiſſimorum aciem cæcare*, & *rigidiſſimorum verba lubricare*, valuit, ad inferiorem cauſam videlicet ſuperiorem reddendam. Conduplicata ſic *ironia* exit *Munus felix* idem, *prudensque*, quam *maturrime*, quod *Prudentiſſimos ſupplantare* calleat.

Vſ. 9. Ad כסה كسي *operuit*, *velavit*, *veſtivit*, teneatur obiter, *primarium* fuiſſe *involvit*; unde ſpeciatim evaluit *involvere veſte*, *amicire*, atque *omni ex parte cooperire*. דבר *verbum*, *res*, *negotium*, abſolute pro *re criminoſa*; ut in *phraſi* ערות דבר *Deut.* 23: 15. & 24: 1. Ad *Cap.* 11: 13. uſus jam indicatus. *Iterare* talem *rem*, eſt eam *refricare*, *opprobrare*, *divulgare*. מפריד אלוף præceſſit *Cap.* 16: 29. ubi *divellit conjunctiſſimum* reddendum eſſe vidimus, ſive in *concreto*, ſive, quod malui, in *abſtracto*. In *concreto* jam olim *Vulgat*: *Qui celat delictum*, *quærit amicitias*: *qui iterato ſermone repetit*, *ſeparat fœderatos*. Ad hoc *Cler*. *Sed* אלוף *neque amicos*, *neque fœderatos ſignificat*. Ipſi nempe arriſerat, *divellit duces*; quod vix intelligas. Atqui proprietas *Radicis* univerſæ, cum ſua ſibi ſubole, in *copulatione conjunctiſſima*; atque inde *Duci* nomen inditum; per εὐφημίαν, qua *imperii*, vel *præfecturæ* vim emolliverunt nomine *conjunctiſſimæ* vel *fœderationis*, vel *ſocietatis*. Quod a *Bove* ſignificatio iſta duci ſoleat, ex ignoratione *Originis* profectum. Ita صاحب *ſocius*, vel *fœderatus conjunctior*, pro *præfecto*, *principe*, *Domino*, eadem *Euphemia* invaluit. Ad *abſtractum*, vel potius *Neutrum*, quod prætuli, etiam *Symmach*. inclinat; ὁ δὲ δευτερῶν ἐν λόγῳ διαχωρίζει συνήθειαν. *Copulatiſſimum* pro *familiaritate arctiſſime copulata*.

Vſ. 10. Verbum תֵּחַת ut anceps eſt, ita ancipites diſtinet Interpretes. A נחת plerique, *Deſcendet increpatio in intelligentem*. *R. Salom*. a חתת *conterrebit*. A חתה denique *Jun*. & *Trem*. *Uret increpatio*. Sed ad *Prov.* 6: 28. oſtenſum, חתה longe aliam *vim*, ac *figurationem* afferre, quæ hic minus quadraret. Medium illud *Jarchii* elegantius exire poſſet ad *Originem*, quæ eſt *fricare*, *confricare ad contritionem uſque*. Jam ve-

Digitized by Google

11 אך מרי יבקש רע ומלאך אכזרי
ישלח בו׃

11 Tantummodo obſtrigillatio quæritat malum: & Miniſter (Legatus, Angelus) truculentus in eum immittetur.

12 פגוש דב שכול באיש ואל כסיל
באולתו׃

12 Occurſare urſam orbam viro: & nequaquam elumbem in craſſitie ſua.

13 משיב רעה תחת טובה לא תמיש
רעה מביתו׃

13 Qui rependit malum loco boni; non detergebit ſe malum a domo ejus.

14 פוטר

14 Per

vero & *increpatio* venuſte dicitur *fricare* aliquem; & *plagæ* item *tergum confricare*, *defricare*. Sic *Arabes* hoc ipſum *thema* frequentarunt; indeque apud *Gjeubar*. حتّه مائة سوط اي عجالها له *fricuit eum centum ſcuticis*, i. e. *centum ictus ſcuticæ ei deproperavit*, *ſive uno tenore inflixit*. Appoſitiſſimum, haud dubie, utrique colo verbum. Nec tamen minus aptum *deſcendet*, *altius penetrabit*; *ductis* veluti *ſulcis*. Sic *Pſ*. 65: 12. נחת גדודיה *deſcendere fac*, *altius imprime ſulcos ejus*. Signatiſſima translatione *Pſ*. 38: 3. *Sagittæ tuæ* נחתו בי *ſulcos altius in me duxerunt*, *&* תנחת *deſcendit ſuper me manus tua*. Id nervoſius adhuc, ut ſit, *ſulcando deſcendit increpatio in intelligentem*; *præ quam percutere elumbem centum*; ſive, *præ quam incutere ei centum plagas* מכות; ut *Deut*. 25: 3. 4. ubi eadem ellipſi, ארבעים תכנו *quadraginta ei incuties*. مائة سوط מאה שוט *centum ſcuticæ ictus*, adagialem reſipit formulam. Cave ſcrupulum injiciat *accentus* retractus; qui *Junium* ad *Rad*. חתה detraxit: nam eodem jure תחת a נחת *Milhel*, ſive *penacute* enunciatum, ad *emphaſin*, & vim *ſubjunctivi*, quæ per *deſcenderit* reddenda; quod eſt, *certo certius deſcendet*.

Vſ. 11. Altæ & regiæ mentis effatum; *Tantummodo rebellio quæritat malum*; *&* *nuncius ſævus immittetur in eum*. מרי *obſtrigillatio*, ex *Origine* alibi vindicata, infert *ſecundario* uſu *Rebellionem in Regem*; itemque *in Deum*. Illa eleganter dicitur *quæritare malum*; i. e. *atrocem pænam*; qua *læſa Majeſtas* ſanciatur. Nempe *Nuncius*, Angelus, *ſævus*, אכזרי *omnia diſ-* fringens & *perrumpens*, ישלח *laxabitur in eum*; *ſubito effuſoque impetu immittetur*. Quid hoc ſibi velit ad *Literam*, quivis perſpicit; nec minus perſpicuus ſenſus ſublimior, qui ad ſupremam Dei Majeſtatem aſſurgit; ejusque fulmina parata oſtendit, quibus exempla in tales ſtatuantur.

Vſ. 12. Alienius, quod *Rabbini* pro *urſa orba*, vel *orbata*, induxerint *orbantem*, i. e. *quæ orbos faciat*. Sic deletur eminens ille *character* feræ *in furorem actæ*, *ob catulos ſibi abactos*: ſecundum illud

Non tigris catulis citata raptis
Non ſic ſcorpius improbus timetur.

Hæc & alia cumulate ὁ πάνυ *Boch. Hieroz. Part*. I. *p*. 813. ad quem remitto: ſed minus curate ibi redditum, *occurrere urſæ orbatæ virum*; i. e. *occurrat vir*. Hoc fuiſſet פגוש איש בדב. Teneatur ergo *incurrere urſam orbam in virum*. Hoc eſt *incurſet urſa furens in virum*; *&* *nequaquam elumbis in appactione ſua ſtolida*. Eſt *Negativa*, vel *Prohibitiva* verius, *comparatio*, qua multum delectantur Orientales; quippe quæ oppoſitionem vehementius intendat. Iſtam vehementiam & hic ſentire eſt; cui ſubſervit item iſta ſuſpenſa & abrupta *infinitivi* poſitio; de qua ſupra quoque admonui. כסיל *Elumbis*, *lumbo pingui* & *molli fractus*, & אולת *appactio*, *craſſities appacta*, ſeſe ſuſtentant, ad ſummum gradum *intolerandæ ſtoliditatis*, & *concretionis* in omni genere vitiorum *ſtupidiſſimæ*, expingendum.

Vſ. 13. In verbo ימיש reſidere vim *recedendi*, vel *amovendi ſeſe*, apparet, ſed unde

14 Per fiſſuram immittens aquas, *ita* initium contentionis: & ante quam dentes ſtringantur, litem miſſam facito.

14 פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש׃

15 Qui

15 מצדיק

de ea notio, & qui congruat cum altera *palpandi*, non apparet. Illa ſignificatio occurrit *Gen.* 27: 21. *Accede*, *age*, וַאֲמֻשְׁךָ & *palpem te*, *fili!* Eadem *palpatio* ſororio משש ſubjecta; unde *Vſ.* 22. mox וַיְמֻשֵּׁהוּ *palpavitque eum*; ut *Vſ.* 12. præceſſerat יְמֻשֵּׁנִי *palpabit me.* Hoc induxit *Coccejum*, ut prius exemplum quoque ſub משש in ordinem cogeret, omiſſo, per *Anomaliam*, *Dagesh* forti; aliis ad hoc ipſum aliquid vitii in textu *Hebræo* venantibus. Eadem *Anomalia* ad משש etiam reducta video a *Cocc.* loca *Pſ.* 115: 7. *Manus iis*, & *non* יְמִישׁוּן *palpant*, *contrectant*; & *Jud.* 16: 26. הֲמִישֵׁנִי *palpare fac me columnas* &c. Ita *Maſorethæ* correxere: contextus ipſe exhibet הימשני; unde nova ſuſpicio corruptionis, nova Criſeos materia. Ut ex ſpinis hiſce, & dumetis, in plana & aperta emergatur, teneantur *Themata* cognata מוש, מיש, ימש, משי, משש; quibus *Origo* una *tergendi*, *tergente manu fricandi*, ſive *pertergendi*, *extergendique.* Apud *Arabes* ſic ماس, ومس, مسي, مس, & مش *frictum tergentem* exerunt, cum quadam tamen differentia, quam uſus conſtabilivit. Jucunda ex hiſce lux ſe per omnia Sacri Codicis exempla diffundet, ad *Anomalias*, quæ inductæ, ſuſpicionesque corruptionis inde ortas, abſtergendas, atque ſimul cum dignitatem, tum concordiam Linguæ, ſanciendam. Incipio ab illuſtri Oraculo *Zach.* 3: 9. ומשתי את עון הארץ ההיא & *amovebo iniquitatem terræ hujus uno die.* Sic reddi ſolet; quod ex notionibus, quas ſolas *Lexica* ſiſtunt, *palpare*, itemque *recedere*; nec non *amovere*; poſterior tantum quadrare videretur. *Cocc.* tamen auſus *abſtergam*; addens, *hanc notionem* eſſe tranſſumtam a משש *palpavit*; quod ipſi *ſecundario* venire viſum pro *palpando abſtergere.* Atquin *palpare* ipſum haud dubie *ſecundarium*, atque, ut ψηλαφᾶν, notat *tergere manu fricante.* Detur proinde *Zachariæ*, quod ei debetur, primarium *tergebo*, *abſtergebo iniquitatem uno die*; neque patiamur figuram tam ſplendidam ab iſta ſua ſede amplius exulare. A *tergendo* ſuborta mox *Metonymica* poteſtas *palpandi*, *fricante manu attrectandi*; ſub מוש, מיש, ימש, ex æquo, atque ut אמוש *Gen.* 27: 21. eſt *fut.* in *Kal* a מוש, ita ימישון *Pſ.* 115: 7. in eodem *fut.* per מיש exiit. At הימשני *Jud.* 16: 26. exhibet *Imperat.* in *Hiphh.* a ימש; & fruſtra ſunt *Maſorethæ*, fruſtra qui ullam hic *Criſin* ſtringunt. *Camuſ.* الومس احتكاك الشي بالشي حتي ينجرد. *Radix* ומש aut ימש *adbibetur quum rem re ita fricas*, *ut deglabretur.* Validum ergo verbum validiſſimæ manui opportune ibi applicitum. Adfine משש, cum مس *defectiva media* conſpirat in *ſecundarium* uſum *palpandi*, & *contrectandi*; virtus *primaria* aſſervata ſub مش & مث per *Sjin* & *Tſche*, مسح اليد بالشي لتنظيفها in *Camuſo*; *tergere manu fricante*, vel *mulcente rem*, *ad eam emundandam.* Ex eodem *Camuſo* משי مسي cognationem cum præcedentibus coluiſſe, recognoſcere eſt; مسي الشي مسحه بيده وكل استبلال مسي *Verbum* משי *notat tergere rem manu ſua*; & *tergeri dicitur quicquid convaleſcit.* Quantivis pretii *Gloſſa*: elucet enim unde *Sericum* nomen invenerit משי, a *molli terſu* videlicet: vel etiam, quod *ex ventre* vermiculi *extergeatur* quaſi, & *emundetur*; nam & hoc ſpeciatim ſub مسي comprehenſum. Elucеſcit quoque vis & dignitas ipſius verbi *Pſ.* 18: 17. & 2 *Sam.* 22: 17. ימשני ממים רבים

Digitized by Google

15 מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת יהוה גם שניהם׃

15 Qui juſtificat improbum; & condemnat juſtum: abominatio Jehovæ cumulatim ambo illi.

16 למה

16 Ad

רבים *extraxit me ex aquis ſpiſſis*: ita vulgo: ad ſenſum recte; ad venuſtatem Linguæ vero, *exterſit me*, uſu prægnante, quem vocant, pro *extractum* ex profundo aquarum *ſiccavit* velut, atque *recreavit*. Signantiſſime hinc appellatio משה *Moſis*, *Exod.* 2: 10. quaſi dicas *Exterſum*, quem Filia *Pharaonis* aquis exemtum *abſterſit*, *refocillavitque*. Longiuſcule evectus redeo ad מוש & מיש cujus abſtruſior illa notio *recedendi ſeque amovendi* enucleanda reſtat. Ea per *Metonymiam* ſuccreviſſe videtur, flexu valde concinno & venuſto, quo *tergere* dictus is, qui *alicunde recedens*, *locum vacuum relinquit*; *eum* veluti *extergens*. Sentias in formula, *Terge hinc*, pro *faceſſe*. Poſſis quoque alio adhuc canali, quo *tergere*, valet *remittere*, *deſinere*, *ſeque ſubducere*. *Jeſ.* 54: 10. *Montes* ימושו *recedent*, *ſubducent ſe*; *& colles emovebuntur*. Proprie *tergebunt*; id eſt, *diſcedent*; ut nos ſtrijcken. Item *Zach.* 14: 4. ומש *& terſerit*, i. e. *ceſſerit loco*, *ſeque ſubduxerit*, *dimidium montis aquilonem verſus*. Iterum *Exod.* 13: 12. *Non* ימיש, *tergebat*, *columna nubis* &c. ex *Kal* a verbo *quieſc. med. Jod*, מיש: *non ſubducebat ſe*; *non remittebat a ſtatione*, לפני העם *ad faciem populi*; *ante populum*. Paulo aliter, *Jer.* 31: 36. *Non* ימשו *tergebunt*, i. e. *abſcedent ſtatuta hæcce* מלפני *ab ante faciem meam*; *ne tantillum* quidem *remittent*. Eadem virtus *Jer.* 17: 13. *Quum venerit æſtus candeſcens*, *erit ramus ejus prolixe patulus*; *& in anno ſterilitatis* לא ימיש מעשות פרי *non remittet* vel tantillum *a faciendo fructu*. Ex *Hiphh.* pulchre. *Mich.* 2: 3. *Malum* לא תמישו משם צואר֫תיכם *unde non efficietis ut cervices veſtræ ſe ſubducant*: ſive *ut inde ſe tergere poſſint*; *& vel tantillum remittere*. Venuſte quoque *Job.* 23: 12. *Præceptum labiorum ejus ſane non* אמיש *remittere feci vel tantillum*; quo aſpectu *& Joſ.* 1: 8. *Liber Legis hujus* לא ימוש מפיך *non remittet vel tantillum ab ore tuo*. Item *Jeſaj.* 59: 21. Videſis porro *Jud.* 6: 18. *Jud.* 6: 18. *Exod.* 33: 11. *Num.* 14: 44. Finem facio in ſententia noſtra; ad quam *Criſi* temperare potuiſſent *Maſorethæ*, nam תמיש æqua habet jura cum תמוש, in *fut. Kal.* Utrumque hunc fundit ſenſum; *Malum non tergebit a domo ejus*; id eſt, *ne tantillum* quidem *remittet*. Erit malorum *perpetuus* in illam domum *fluxus*; *ſine* ullo *refluxu*.

Vſ. 14. Duo verba negotium faceſſunt. Prius eſt פטר, in Lexicis *aperuit*, *laxavit*, *dimiſit*: itemque *diſceſſit*. Inde plerique, ut *aperiens aquas*, ita *principium rixæ*: i. e. ut *qui aquas rupto aggere immittit*; *unde diluvium conſequatur*. Appoſita imago, quam *Syntaxi* planiore circinaveris, ſi ἀπὸ κοινȣ̃ reſumas פוטר, ut ſit, *laxans aquas*, laxans *principium rixæ*. In *Animadv. Philol* ad *Num.* 3: 12. poteſtate *ſubſtantiva* in medium tuli, *Effiſſio aquarum*, *initium Litis*; Metaphora deſumta a *ſcatebris bullientibus* & *erumpentibus*. Ad *aggerem* quoque *ruptum* eadem *effiſſio aquarum* ſe porrigit; quod ſignantius adhuc ad *rixam coërceri amplius neſciam*. Sic פוטר fuerit *Infinit.* in *Pohel*. Non ſperno tamen formam *Part. Kal*, ſub repetione modo indicata. Genuinam vim ȣ̃ פטר in *findendo*, *effindendo*, ex *Camuſo* adſtruxiſſe non pigebit: ut ſimul facula accendatur ad *Metaphoras* & *Metonymias* perpulchras inde ſuſceptas. الفطر الشق جمعه فطور وبالضم وبضمتين ضرب من الكمأة قتال وشيء من فضل اللبن يحلب ساعتيذ وبالكسر العنب اذا بدت رؤوسها ويضم وفطره تفطيرا شقه وانفطر وتفطر والناقة حلبها بالسَبّابة والإبّهام او باطراف اصابعه وفطر نابه البعير فطرا وفطورا اطلع والله الخلق خلقهم وبراهم والامر ابتداه وانشاه والصايم اكل

16 Ad quid hoc, pretium in manu ſtolidi? ad emendam ſapientiam? at cor nullum.

16 למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין :

17 In omni tempore amat verus ſocius; & frater ad anguſtiam naſcetur.

17 בכל עת אהב הרע ואח לצרה יוּלד :

18 Ho-

18 אדם

اكل وشرب والفطير كل ما اعجل عن ادراكه وسيف فُطار فيه تشقق لا يقطع *Vox* פטר *notat fiſſionem, ut* פטור *collective: item cum Damma uno, duobusve, ſpeciem fungorum venenatam: nec non aliquid lactis ultro erumpens, quod ſtatim mulgetur: & cum Kesra, uvas, quum capita earum apparent; quod cum Damma efferas quoque. In II. porro diffindere, effindere; ut in V.* תפטר *& VII.* אנפטר *fiſſus, effiſſus fuit. In I. findere camelum dicitur, qui indice & pollice eam mulget, vel & extremis digitulis: nec non findere camelus dentes ſuos, quum eos facit exoriri & eminere. Item Deus creaturas, quum eas creando producit. Quin findere omnem rem, eſt eandem primulum incboare & proferre. Qui jejunat, dicitur findere* jejunium, *quum edit & bibit.* פטיר *fiſſum appellatur, quicquid præproperatur ante quam matureſcere potuerit. Fiſſus enſis, eſt crenatim inciſus, qui ſcindere nequit.* Poſterior *Gloſſa* preſſius proprietatem ſignat in *fiſſura crenam incidente*; ſive *inciſura crenata*, quam facit quicquid *erumpit; effiſſo eo, quod obſtabat.* Vim *crenatæ inciſionis* cernas quoque in voce افطور אפטור quæ exponitur تشقق في انف الشاب او وجهه *fiſſura in naſo adoleſcentis aut facie ejus.* Deſino in تفطور תפטורה cum *collectivo* وهي كلاء متفرق תפטיר تفاطير اى هي اول نبات الوسمي *pabulum diſperſum; vel potius prima germina ad pluviam vernam effiſſa.* Hinc corriges, & diriges, quæ apud *Golium* plus uno in mendo cubant. Jucundiſſima ex hiſce lux ad notiones *Sacri Codicis* redundat; atque ſplendent jam ultro פטורי צצים 1 *Reg.* 6: 18. 29. 32. 35. *effiſſiones florum, germina primulum effiſſa.* Conjectura felicior huc traxerat Cl. *Guſſetium*, in *Comm. Ling. Hebr. Videtur*, inquit, *eſſe primula eruptio florum*, id eſt, *figura repræſentans florem quum primulum ſeſe erumpit.* Obhæſit tamen in primaria notione *aperturæ*; neque ad *effiſſionem* noſtram potuit penetrare. Feliciſſime quoque idem Vir Doctus ex hoc *flore primulum erumpente* illuſtravit figuram inſigniorem יפטירו בשפה *Pſ.* 22: 8. in virulentiſſima *ſanna*: ut non ſit ſimpliciter *aperiunt*, vel *diducunt labium*, ſed, *Linguam inter labia exerunt.* Nempe, ut recte ſubdidit, *ex lingua ſic protruſa, & labiis eam cingentibus, figuram fieri aliquatenus ſimilem Flori e Calyce ſuo prodire incipienti.* Non æque probem, quod *Plebejam* cenſeat phraſin: quum nihil dignius, venuſtius, celſius, excogitari queat, quam *Florem effiſſum e Calyce formare in labio*; ad *virulentiam linguæ exertæ* pingendam. Ne vel minimum cuiquam reſideat ſcrupuli, monebo افطر abſolute uſurpari pro اطلع *florem effidit; emicare fecit* פטר *primum germen*, ac proinde יפטירו בשפה efficit formulam omnibus elegantiis expolitam. Effloreſcit ſimul nativum decus alterius formulæ multo honeſtiſſimæ פטר רחם in *primogenitis* qua hominis, qua bruti; q. d. *effiſſio uteri*; id eſt, *germen primitus effiſſum*; ſive *prima fiſſione emicans.* Hinc enata quoque ſublimior illa poteſtas, quam frequentant *Arabes* in *creando*: & ſecundum quam Deus vocatur فاطر السموات والارض פוטר אלשמוות ואלארץ *Creator cælorum & terræ*; proprie *effiſſor; qui cælum & terras fecit emicare tanquam germina recentia.* Expromi hic meretur, quod apud *Gjeubar.* de hac phraſi annotatum reperio قال بن عباس كنت لا ادري ما فاطر السموات والارض حتى اتاني اعرابيان

18 אדם חסר לב תֹקֵעַ כַּף עֹרֵב עֲרֻבָּה
לפני רעהו :

18 Homo defectus cordis *eſt*, depangens volam; ſpondens ſponſionem in conſpectu ſodalis ſui.

19 אהב פשע אהב מצה מגביה פתחו
מבקש שבר :

19 Amat delictum, qui amat rixam; altifrons faciens oſtium ſuum, quæritat confractionem.

20 עקש

20 In-

اعرابيان يختصمان في بير فقال احدهما انا فطرتها اي انا ابتداتها *Ibn Abbas dixit*, *neſcius eram quid* פוטר *cœlum & terram. valeret*, pro Origine ſcilicet; *donec ad me acceſſerunt duo Arabes litigantes de puteo; quorum unus dicebat*, *Ego* פטרתה *eum primus effodi.* Proprie *effidi*, *findendo feci aquas ejus emicare*, vel *erumpere cum impetu.* Habes פוטר מים *effiſſionem aquarum*, ſive jam *ſcatebræ* applicare velis, ut in poſteriori exemplo; ſive *obici* aut *aggeri*; per quem *aquæ*, qua data porta, ſe immittant, atque cuncta late inundent. Hoc ab indole *Linguæ* neutiquam alienum: quemadmodum & cum eadem intime conſpirat, quod noſtrum פטר *findere*, & *findi*, duobus in locis 1 *Sam.* 19: 10. & 2 *Chron.* 23: 8. deſignet *ſeparationem*; & *diſceſſum*; nam Synonymum شق *diffindere* iisdem notionibus adauctum.

Ibid. Alterum verbum abſtruſius התגלע magis adhuc diſtrahit, & exercitos habet Viros Doctos. Cauſa hæc, quod non niſi hac ſola in ſpecie, ter tantum, occurrat in ſolis *Proverbiis*; & quidem conciſius atque abruptius enunciatis. Hinc mirifice fluctuatum a Veteribus ac Recentioribus juxta, in tribus ſententiis, quæ in verbum hocce, tanquam in *Baſin* ſuam, recumbunt. Varietatem iſtam late executus ſum in *Opuſculo de Defectibus*; atque ex *Dialecto Arabum* produxi *nudationem dentium in rixas contentioſiſſimas*, *omnemque* adeo *obſcœnitatem conviciorum.* Nihil huic quidem ſedi aptius. Id ex *Camuſo* ſentias: جَلِعَ فَمُهُ فهو اجلع وجَلِعُ لا يَنْضَمّ شفتاه على اسنانه وانجلع انكشف والمجالعة التنازع في قِمار او شراب او قِسْمة *Verbum* גלע *in ore frequentatur*, *quod dicitnr* אגלע *&* גלע, *quum non conſtringuntur labia ſuper dentes renudatos. In VII.* אנגלע *renudari. In III.* מגולעת *mutua rixa in alea*, *aut compotatione*, *aut partitione bæreditatis*: in quibus ſcilicet *reſtricti dentes* aſſolent *nudari.* Ex Gjeubar. conſimilia tradente apponam tantum, quod e Veteri citat Poëta

لا فاحش عند الشراب
مجالع ۞

Neutiquam obſcœnus in poculis, *dentes renudans.*

Eandem hic imaginem expreſſam, ne pertinacia quidem ipſa negarit. Reliquis contextibus ſua quoque hinc lux infra refundetur; ad *Cap.* 18: 1. & 20: 3.

Vſ. 19. Excelſe dictum, *Altifrons faciens oſtium ſuum.* מגביה proprie *convexans*, *convexa altitudine ſuſpendens*, & *attollens*: nam גבוה eſt ὑψηρεφὴς; ut ſupra commonui. *Oſtium* illud *altifrons* diverſas habet anſas. Ad *ſuperbas ædium ſubſtructiones* indeque *oriundam paupertatem* & *ruinam* I. retulit *Kimch.* quem ſecuti complures: Cl. *Cocc.* huc inclinans, *Eccleſiæ* applicuit, *intra quam ſatius ſit paucos concordare*, *quam multos contentioſos intromitti.* Ad פשע *delictum* II. *Jun.* ut ſit, *amplam ei portam dare*; quod *latam feneſtram aperire* aſſimili formula *Latinis.* Inde *ruinam* attrahi. Illud שבר pro *diſſidiis* venire cenſens *Grot.* III. eadem *Syntaxi* dedit, *ampliat januam illius* prævaricationis, *qui quærit fracturam*, i. e. *diſſidium*; *diſcordia multis peccatis viam aperit.* Connixit Magna acies; & בקש שבר nil aliud deſignare poteſt, quam *ruinam ſuam quæritare*, ac *quaſi ambire.* Latio-

Digitized by Google

20 Intortus corde non inveniet bonum; & perverſus lingua ſua, cadet in malum.

21 Qui gignit elumbem; in ſcrupoſam ſollicitudinem ei: & non lætabitur pater marcidi.

22 Cor

20 עקש לב לא ימצא טוב ונהפך בלשונו יפול ברעה :

21 ילד כסיל לתוגה לו ולא ישמח אבי נבל :

22 לב

tiore *Allegoria* IV. *Mercer.* poſt *R. Levi*, autumat *attollere ſuum oſtium* generatim poſitum, pro *ſeſe efferre*, & *velut in ſublimiore loco collocare*, *cum contemtu aliorum*, unde *ruinam* ſequi neceſſe ſit. Nempe *ut qui in alto ædificarit oſtium ſuum*, inquit, *inde facile corruat deorſum*, & *confringatur; ſic qui ſe ſupra alios effert faſtoſius.* Huc calculum conferens *Cler.* adjecit, *inde forte natam formulam, quod per Orientem domuum oſtia valde ſint humilia; quia latrones, qui equitantes vagantur, ſolebant in ædes irrumpere inſidentes equis, ut extorta pecunia ſtatim effugere poſſint. His repentinis invaſionibus oſtia humiliora oppoſita.* Nimis ambitioſe quæritur, quod præ manibus oculisque. *Oſtium ſuſpenſum in altam convexitatem* per ſe affert, *cum ſuperbia ædificationis*, aliquid *enorme*, *modum* ac *menſuram excedens* in ædificio, ac propterea *ruinam* ultro *minans trabensve.* Hoc graviſſime V. *Ori* applicatur, *alta*, *tumida*, *convexa*, ὑψηρεφῆ, *ſonanti.* Eadem figura *Ariſtoph.* in *Ranis Vſ.* 862. ἀπύλωτον στόμα auſus, *os cujus* πύλαι *portæ ſint refractæ*; ſale ſuo perfricans *Æſchyli grandiloquentiam tumidam*; ἱπποβάμονα ῥήματα effundentis. Apud *Eurip. Hippol. Vſ.* 883. habes ἐν πύλαις στόματος κατέχειν· nec abludit *Homericum*, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. In *Oriente* nil ſolemnius. Plurimis id allubuit *Pſ.* 141: 3. ſub דל שפתי quaſi eſſet דלת *oſtium labiorum*; vel potius *eorundem valvæ.* Noſtra vox ita traducta *Mich.* 7: 5. שמר פתחי פיך *ſubſtricte cuſtodito oſtia oris tui ab ea, quæ in ſinu tuo recubat.* Præ oculis quoque habendum ſignatiſſimum illud, quo *Schema* hocce ſuſtinetur אל תרבו תדברו גבהה גבהה. *Ne convexum, convexum, eloquamini*, 1 *Sam.* 2: 3. id eſt, ὑψηρεφῆς, *faſtoſum*, *ſuperbum*; *altiſonans.* Qui ſic *oſtium ſuum attollit in convexitatem*, venuſte dicitur *quæritare confractionem*, atque *ruinam* ſibi *ſuam* ultro arceſſere. Non erat ergo cur a veteribus *Rabbinis*, *oſtium* de *ore* exponentibus, diſcederetur: ſed *ſublimiori* huic *ſenſui* prior ille *literalis*, quem præſtruxi, pro fundamento ſimul ſubſternendus.

Vſ. 22. Splendida ſententia, quam offuſcavit nonnihil ignorata vis & indoles vocabuli גהה, per *medicinam* reddi ſolitum. Id nuſpiam alibi comparet. Radix tantum ejusdem ſemel poſita *Hoſ.* 5: 13. לא יגהה מכם מזור quod ex ſerie datur, *non medebitur a vobis ulcus.* Hinc ergo I. major pars, *Cor lætum bonam faciet medicinam*; i. e. *medicinam quam forte ſumſeris, juvabit.* Languidulum; quod erexit *Cocc.* II. exhibens, *Cor lætum bene medetur*; hoc eſt, *Lætitia eſt cauſa bonæ valetudinis; ut triſtitia tabis.* Secutus *Gejer.* qui *bene facere medicinam* reſolvit in *bene mederi*; ſive *vegetam præſtare valetudinem.* Eodem collineabat *Pagnin. Cor lætum bene faciet*, ut *medicina.* Diverſus abit III. *Jarchius*, reſpiciens ad *Thema* נגה *ſplenduit*, *nituit*, unde גהה abjecta prima *Nun* deſignet *nitorem*, hac mente; *Cor lætum bonum præſtat nitorem* vultus: ut idem exeat, quod *Cap.* 15: 13. habuimus, *Cor lætum bonum præſtat vultum.* Repudiatum ab omnibus, etiam a tribulibus, tanquam audaciusculum: & *Analogiæ* minus congruum. Ea tamen haud refragatur; quum prima *Nun* in formis *Infinitivis* æque abjiciatur ac prima *Jod.* Accedit quod *Radix* quoque extiterit יגה وجه idem ſignans quod נגה نجه, unde *maſc.* יגה وجه *vultus*; ut noſtrum aenſchyn; itemque *fæm.* جهة גהה *facies*, *aſpectus*, a *nitore* qui ibi maxime lucet. Inde מן נהתו من جهته *reſpectu ejus*: & من جهة ما *reſpectu aliquo*; nec non *pluraliter* من جميع الجهات

22 לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב גֵּהָה וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ גָּרֶם׃

23 שחר

22 Cor lætum exuberare facit ſerenitatem nitidam: at ſpiritus conſauciatus exareſacit oſſamentum.

23 Mu-

الجهات *omni reſpectu*, גהות, apud *Algazalium.* Sic quidem ſe ſuſtinere poſſet hocce interpretamentum. Scrupulum interim incutit illud יגהה apud *Hoſeam*, quod *Thema* exigit גהה: ad quod vocula noſtra arctiora habere jura non immerito judicatum. *Medelam* ibi intendi, filum dictat: *Non potens erit Rex Aſſyriæ* לרפא לכם *ad ſanationem vobis præſtandam;* ולא יגהה מכם מזור *neque medebitur a vobis ulcus.* Recte quidem pro ſenſu; ſed pro *colore*, & *figura* ſplendidiore, quæ ibi orationem attollat, minus recte. Mallet ſane ſtili peritus, *tergebit*, *detergebit:* mallet, ſi idonea ſuffragaretur auctoritas, *nitidabit; ad nitorem* ſanationis perfectæ *faciet ſplendeſcere.* Atqui & ſuffragantur nobiliori huic imagini *Dialecti*, & eandem ita ſanciunt, ut inde reſilire nemini ſit integrum; qui veritati cupit litare, & dignitati ſimul ſermonis *Hebræi.* Apud *Arabes* certe גהי جهي primario & proprie ſonat *niteſcere*, *nitidiſſime reſplendeſcere*, *diſſerenari.* Audiatur *Gjeubar.* بَيْتٌ أَجْهَى

بَيْتٌ أَجْهَى أَيْ لَا سَقْفَ لَهُ

وَالسَّمَاءُ جَهْوَاءُ أَيْ مُصْحِيَةٌ

وَأَجْهَتِ السَّمَاءُ أَيِ انْقَشَعَ

عَنْهَا الْغَيْمُ وَأَجْهَيْنَا أَيْ

أَصْحَيْنَا أَجْهَتْ لَنَا السَّمَاءُ

Domus forma comparat. & ſuperlat. vocatur בית אגהי, *quum nullum omnino tectum habet; quaſi nitidiſſime ſerena; ut* שמאא גהוה *cælum nitidiſſime ſerenum. Inde in IV. cælum* אגהת *diſſerenavit, diſcuſſa omni nube. Itemque* אגהינו *nos diſſerenavimus; pro cælum nobis diſſerenavit; ut* אצחינו. Apparet גהי ſive גהה idem valere quod صحي צחי, צחה, *ſerenus fuit*, *ſerena claritate nituit.* Eadem notione auctum quoque *ſororium* صح צחח *nitide canduit*, *ſerenum ſplenduit.* Hoc *Arabes* uſu *ſecundario* frequentant pro *ſanus*, *integer*, *vitii expers fuit:* nec non *convaluit a morbo.* Ratio manifeſta; indeque ſimul luce ſerena manifeſtius, nihil excellentius poſſe efferri, quam illud *Hoſ.* 5: 7. לא יגהה מכם מזור *non nitidabit a vobis ulcus;* vel *intranſitive* potius; *non nitidabitur*, *non ad nitidam reducetur ſanitatem* מכם *diſcuſſum a veſtro* illo *Reip. corpore*, quod *totum ulceribus contabeſcit*, ac *diffluit.* Hinc noſter quoque contextus ſerenius renideſcit, ita expreſſus: *Cor lætum* (*lævigatum*, proprie) *exuberare faciet nitidam ſerenitatem;* vel ad vim *formæ* ex *Pibbel* deſcendentis, *ſerenationem*, qua *vultum* & reliquas partes, *læto* & *lævigato ſuo nitore perfundat.*

Ibid. Ut ne tantillum quidem relinquatur hæſitationis, atque anſa etiam cavillationi, ſi forte, amputetur, exequar hic, quod alias non hujus *Commentarioli* eſt, ut *notiones* diverſiſſimas verbi جهي, quas *Gloſſatores Arabum* nobis ediderunt, ex confuſa & cæca congerie, ſub qua oppreſſæ jacent, in clarum ac ſerenum diem educam. Habeatur ergo iterum ex *Gjeubario* جَهِيَ

ٱلْبَيْتُ بِٱلْكَسْرِ أَيْ خَرِبَ

فَهُوَ بَيْتٌ جَاهٍ وَخِبَاءٌ مُجْهٍ

لَا سِتْرَ عَلَيْهِ وَٱسْتٌ جَهْوَى

أَيْ مَكْشُوفَةٌ وَمِنْ كَلَامِهِمِ

ٱلَّذِي يَضَعُونَهُ عَلَى أَلْسُنِ

ٱلْبَهَائِمِ

Digitized by Google

23 Munus e ſinu accipiet improbus: ad inclinanda itinera æqui juris.

23 שחר מחיק רשע יקח להטות ארחות משפט׃

24 In vultu intelligentis ſapientia: at oculi elumbis in extremo terræ.

24 את פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה ארץ׃

25 Æ-

25 כעס

ٱلْبَهَايِمِ قَالُوا يَا عَنْزُ قَدْ
جَاءَ ٱلْقُرُّ قَالَتْ يَاوَيْلِي
ذَنَبٌ أَلْوَى وَٱسْتٌ جَهْوَيَه
حَكَاهُ أَبُو زَيْدٍ فِي كِتَابِ
ٱلْغَنَمِ *Phraſis* גהי אלבית *per Kesra & Je mobile notat*, *vaſtata fuit domus*; *ut &* הוא בית גהי *illa domus vaſta eſt*: *itemque* חבא *tentorium* מגהי *Part. IV. quod nullo velo tectum. Iterum* שת גהוי *Podex plane denudatus. Eſt autem in Sermone Arabum, quem linguis pecudum addunt, quod dicant; O Capella! adventat jam frigus! Illa vero, væ mihi! Cauda retorta erit; podex denudatus! Sic quidem refert Abuzeydus in Libro de Ovibus.* Ad marginem Codicis noſtri aliæ adhuc *Gloſſæ* adſcriptæ يُقَالُ سَأَلْتُهُ
فَأَجْهَى عَلَيَّ أَيْ لَمْ يُعْطِنِي
شَيْئًا وَأَجْهَتْ عَلَى زَوْجِهَا
فَلَمْ تَحْمَلْ وَأَرْضٌ جَهْوَاءُ لَيْسَ
بِهَا شَيْءٌ *Dicitur*; אגהי עלי *quum a me rogatus, quicquam dare recuſat. Item fœmina* אגהת *contra maritum ſuum, quum ex eo non concipit. Item terra* גהוא *in qua nihil omnino reperitur.* Poſterius priora illa explicat, atque limpidiſſime derivanda præbet. Nempe ארץ גהוא eſt *terra nitida*, *ſterilis*, & *vaſta*, *inſtar* צחיח סלע *nitidiſſimæ petræ*; ex *phraſi* aſſimillima *Eſech.* 26: 4. 14. collato *Eſech.* 24: 7. 8. Inde צחיחים *Neh.* 4: 7. *nitidiſſima loca*, *præ ſiccitate ſterili.* In *fœm. Pſ.* 68: 7. שכני צחיחה *habitant nitidum*, id eſt, *ſiccitatem ſteriliſſimam.* Forma reduplicata *Eſaj.* 58: 11. צחצחות *nitidiſſimæ ſiccitates.* Denique a צחה صحي, quod ſupra vidimus noſtro נהה a *Gjaubar.* ſubſtitutum, *Jeſaj.* 5: 13. צחה צמא *nitidiſſimus ſuſcitate*, i. e. *ſiccitate ſitis*: per *Oxymorum* prægnantiſſimum. Hinc jam pulchræ illæ figurationes: *nitidum ſe præbuit mihi rogatus*: i. e. *ſterilem inſtar petræ nitidæ.* Item *mulier non concipiens*; quæ גלמודה *Hebræis* & *Arabibus* dicta, i. e. *petra congelata*, *nitida præ duritie ſterili.* Vides quoque, qua occaſione גהי notet, *vaſtata fuit domus*; q. d. *facta eſt ſolum nitidum*: nec non *tentorium nullo velo tectum*, מגהה, *undique ſoli*, ejusque *nitidiſſimo lumini*, *expoſitum.* Denique שת גהוי paſtoricio illo uſu in *capella*, quid aliud quam *nates nitidæ?* id eſt, *depiles*, *glabræ*, *calvæ ad lævitatem usque*, ſive *nitorem levigatum.* Hinc pendet convicium illud apud *Gjeubar.* قبح الله جهوته quod eſt استه الجهوي, ut חשׂוף שׁת per ora incedat; quod *Jeſaj.* 20: 4. *ſummi* indicium *opprobrii.* In *Camuſo* ſcilicet אגהי اجهي *comparat.* & *ſuperlat.* etiam declaratur اصلع *ſumme calvus*, *præ calvitie nitens*, & *ſplendicans.* Ibidem quoque extat, اجهت الطريق *nituit via*, pro *clara* & *manifeſta fuit*: & انبته جاهيا اي علانية *affirmavit illud nitide*; pro *manifeſtiſſime*: & جهي تجهية in II. *metaphora* audaciore *altiſſimam impreſſit plagam*,

25 כעס לאביו בן כסיל וממר ליולדתו :

25 Ægritudo patri ſuo filius elumbis: & amaritudo ſuæ genitrici.

26 גם ענוש לצדיק לא טוב להכות נדיבים על ישר :

26 Etiam mulctare juſtum, non-bonum illud, *eſt* ſane percutere ingenuos propter æquitatem.

27 חושך

27 Sub-

gam, quæ *totum* veluti *diem admitteret*, *transadacto corpore pervia*. Eodem & illud tendit اجهي الرجل اي ظهر وبرز *enituit vir*, *prodiit in lucem*, *& emicuit*. Pertexat longiorem telam, eique ſigillum veritatis imponat, uſus III. *Conjug.* quæ eſt *Pobel*; مגוהות المجاهاة المفاخرة *concertatio cum alio de gloria*, videlicet, *uter præniteat*. Hinc *Gloſſæ* apud *Golium* & *Giggejum* vagantes, cum *ordine* nativum *nitorem* recuperabunt. Exciderat ferme *Aramæum* נגהא *candicare*, *micare*, *hilarari*, uſus iſtos eidem *nitori reſplendenti* debere; quod verbulo ſubmonuiſſe ſuffecerit, ad *Harmoniam Dialectorum* noſtrarum ſanciendam.

Vſ. 24. Non una mens interpretum. I. Pulchro adſpectu *Vulgat. In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terræ.* LXX πρόσωπον συνετὸν ἀνδρὸς σοφοῦ. Id merito plurimis arriſit. Maluit tamen II. *Merc. In conſpectu prudentis ſapientia eſt*; eſt ipſi *obvia*, *facilis*, & *velut ante oculos expoſita: in ea non laborat aſſequenda.* Contra, *a ſtultis remotiſſima eſt ſapientia; videtur ei difficillima, & procul poſita; ideo in ea aſſequenda nec vult, nec poteſt, laborare.* Haud placet: ut nec illud, quod *Cler.* III. viſum, *reſpici forte ad tales, inter Hebræos, qui apud remotas gentes ſapientiam quærendam putarent: Indos, Magos, Ægyptios*; quum *eam in conſpectu haberent*, *ſuppeditante eam recta Ratione*, *& præſertim Revelatione.* Priori ſenſui palmam defero; eumque hoc colore ornarem, atque ulterius commendarem; ut חכמה *ſapientia*, hic ſpeciatim conſignet *frenationem* & *moderationem* illam *ſapientiæ*, quam ſupra aliquoties habuimus, quæque ex *Origine compactionis firmioris* ultro ſubnaſcitur. Sic clarior quoque *Antitheſis* emergit, ad *oculos Elumbis vagatores*, *effrenata* quadam *licentia discurrentes* quaquaverſum, & ſine *modo* ac *modeſtia immodeſtum* illum & *Elumbem*, qui intus reſidet, *animum* prodentes.

Vſ. 25. Minus commode multi, *ira patri ſuo* &c. כעס quidem *iram* deſignat; ſed & *ægritudinem* affert; quæ hic multo opportunior. Uterque affectus a *corrugatione* fluxiſſe videtur. Nempe *frons rugas trahit* in *ira*, *indignatione* &c. eademque *ægritudine corrugatur.* Alluſum ad *Originem* hancce *Eccleſ.* 7: 3. טוב כעס משחוק *melior indignatio quam riſus*; in *Hebræo* habes, *Melior corrugatio*, *quam lævigatio renidens.* Sequens ממר *amaritudo*, tanquam a *Rad.* מרר; pro במרר, ſatis quidem & *Analogum* & opportunum. Quum tamen vocabulum ſit ſemel tantum proſtans, non poſſum quin moneam, Radicem ei ſubjici poſſe מרה *ſtrinxit vehementius.* Inde haberemus, *plagam ſtringentem* quæ perpetuo *male urat*, & *angat.* Senſus eodem redit.

Vſ. 26. Præruptum initium: ſalebroſa via. Plurimi I. cum *Merc. Etiam mulctare juſtum, non eſt bonum: ut principes percutiant* quem *propter rectum.* Poſterius colon alii poſt *Vulgat.* ſic conſtituunt II. *& percutere ipſos principes propter rectum.* Latius III. *Cocc. imo percutere ingenuos propter rectum.* Non video quid differat a priori *mulctare juſtum:* niſi diſcrimen captetur inter ענוש *mulctare* pecunia; & הכות *ferire*, *cædere* flagris. Hoc tamen nec tanti, ut *Gnomen* efficiat juſti ponderis; nec ſane fundatum, cum ענש *mulctare* etiam ad *flagra*, aliasque *pœnas*, ſe extendat. Hoc eo adegit IV. *Clericum*, ut quum poſtremam hanc viam eſſet ſecutus, ſubjecerit tamen; *Singula loci verba ſatis ſunt clara*, *ſed frigidior videtur ſententia*, *niſi ad aliud reſpiciatur.* Supponit dein, *baſce* γνώμας *ex Salomonis ore exceptas*, *omiſſis occaſionibus quibus eas protulit:* atque concludit, hæc dicta videri *in Reges*, *qui ſe ſatis clementes eſſe exiſtimant*, *ſi innocentibus mulctam injun-*

Digitized by Google

27 Subſtringit ſermones ſuos ſcientia pollens; gravis ſpiritu vir prudens.

27 חושך אמריו יודע דעת וקר רוח איש תבונה׃

28 Etiam craſſe ſtolidus mutum ſe agens ſapiens reputabitur: obturans labia ſua prudens *eſt*.

28 גם אויל מחריש חכם יחשב אטם שפתיו נבון׃

gant aut flagra; vita iis conceſſa. Hinc ſaltem lucramur, nodum eſſe moleſtum; cui hunc tamen cuneum non admoverim. Tentemus an expediri queat. Per ſe ſemper verum fuit, atque etiam ſermone publico contritum fuiſſe videtur, ענוש לצדיק לא טוב *mulctam infligere juſto, non-bonum*, i. e. *peſſimum:* ubi jam per *infligere mulctam* intelligo non *pecuniariam* tantum illam, ſed *omnem omnino pœnam.* Huic veteri *dicto* ſuperſtructum videtur aliud *dictum*, prænobili fœtum ſenſu, atque *Salomonæo* acumine dignum. *Etiam mulctam infligere juſto, non-bonum illud*, quod dici ſolet, *Sane ferire ingenuos*, (virtute præditos,) *ob æquitatem*; (ob virtutem ipſam.) Vox נדיב *ingenuo ſucco vigens*, ſæpe quidem *principem* affert, non minus ſæpe tamen *ingenua virtute*, & *pietate omni florentem.* Succinit ישר *æquitas, rectitudo, probitas. Super* על, *ob eam*, aliquem הכות *ferire*, eſt *lingua ferire, taxare, increpare*; eſt quoque, *vexare, perſequi, malo* & *damno afficere*; *contumelioſius tractare*; *ludibrioque habere*; eo ipſo nomine, quod ſit נדיב *virtutis* ac *pietatis cultor*; qui ne latum quidem unguem a *probitate* deflectere ſuſtineat. הכות *ferire* ſtylo ſententioſo omnia hæc amplecti poſſe, quivis ſentit. להכות per *Lamedh emphaticum* nervum addit. Dominans inter mortales vitium; quos quum *ſeverior* fere *probitas* illa tacite *notet*, & *urat*; eam *hypocriſeos*, vel *moroſitatis* ſaltem *nota*, *perſtringere* aſſolent. Id conduplicata velut *Gnome* enotari, & inculcari, merebatur, tanquam *injuſtitiæ* genus indigniſſimum, quod in vita communi ſerpat, atque adeo graſſetur. In priori Colo *mulctam infligere juſto*, ſeſe refert ad *injuſtos judices in porta*, i. e. *pro tribunali*, & *in ſede juſtitiæ* id ſceleris committentes. Hoc tanquam לא טוב *non-bonum, peſſimum facinus*, execrantur omnes. Interim non minus execrabile, atque ejuſdem plane naturæ, *ferire ingenuum virtutis cultorem ob probitatem*; eumque iſto titulo *carpere, lacerare*, ac veluti *condemnare*, in conſortiis privatis.

Vſ. 27. Niſi *Maſoræ* notula *Critica* fuiſſet, quæ pro וקר רוח & *frigidus ſpiritu* margini appoſuit יקר רוח, nemo quicquam ad hunc locum moviſſet, ſed, quod *Lingua* ſane haud abnuit, קר רוח *ſpiritu frigidum*, oppoſitum *calido*, tenuiſſent pro *ſedato, modeſto, gravi*; qui *labia ſubſtringenti* ſic ſatis recinit. Non de nihilo interim viſum יקר רוח, diſſona peperit interpretamenta, ex diſſono uſu *Thematis* יקר, quod in *Lexicis* datur, *pretioſum, honoratum eſſe*; itemque *carum, rarum:* quod *pretioſa* fere *rara* ſint. Hinc allubuit nonnullis *rarus ſpiritu*; pro eo, *qui animi ſenſa non temere communicat, atque expromit.* Cl. *Cocc. in Comment.* propoſuit, *rarus animoſitatis*; vel &, *carus animi*; quod in *Lexico* declaravit, *cui pretioſum eſt iraſci.* Alii *pretioſum ſpiritu* edidere, vel *eum*, qui *virtutis honore floret*, ejuſque *pretio æſtimatur*; vel qui *verba promit pretioſa*; *quantivis pretii æſtimanda.* Quid LXX legerint, ex eorum μακρόθυμος haud conſtat ſatis: ſed *Vulgat.* dans *pretioſi ſpiritus*, ad יקר inclinaſſe cenſetur. Quid *Maſorethas* commovere potuerit, ad *Lectionem* hancce offerendam, expendi meretur. Non potuit eos offendere *phraſis* קר רוח *frigidus ſpiritu*; quum valde ſit concinna; atque planior quam יקר רוח, ut diverſi, quos luſtravimus, conatus arguunt. Quid ergo? Geminam mihi videre videor anſam; quarum alterutra obtineat neceſſe eſt. Primam hanc, quod in quibuſdam MSS. invenerint יקר. Id ſupprimere religioni duxerunt: merito: ad tales enim ſcintillulas verior Lectio

Digitized by Google

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Verſ. 1 לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע׃
2 לא

Verſ. 1 Pro libidine quæſtiones agitat, qui ſe ſeparavit; & in omne ſolidum dentes deſtringit.
2 Non

ctio ſæpe relucet. Alteram iſtam, quod inſinuare voluerint illud וקר hic non intelligendum a קר, *& frigidus*; ſed a *rad.* יקר, quamcumque tandem voci iſti ſubjecerint poteſtatem. Sic certe habuiſſe videtur vetus *Synagogæ* traditio; quæ haudquaquam pœnitenda. Hoc tamen nihil derogat integritati Textus, quia יקר ex *Dialecto* quoque enunciatum fuit וקר; quod *Arabibus* domeſticum remanſit; apud quos وقر valet *ponderoſum*, *gravem eſſe*; indeque porro *honoratum*, *pretioſum*, *carum*, *rarum eſſe*. Illa ſignificatio *ponderoſi* haud dubie primaria, & אבנים יקרות non tantum ſunt *lapides pretio graves*, ſive *gemmæ*; ſed etiam *ponderoſi*, & *graviſſima præditi mole*; quæ Templo ſuo pro *fundamentis ſubſtraviſſe* dicitur *Salomon*; 1 *Reg.* 9. Hoc ſupra jam adſtructum. Illud וקר وقر *Arabibus* in deliciis ad *gravitatem modeſtam* & *manſuetam* ſignandam; quæ וקור وقار dicta; *forma Infinitiva*; ut וָקוּר وقور in *Participio* valet *gravem*, *modeſtum*, *manſuetum*. Sic jam, ſive יקר legas, ſive וקר, exibit *gravis ſpiritu*; quem hic non immerito *frigido* prætuliſſe videntur Veteres; quippe qui *gravius* adhuc *pondus* ſententiæ indat. *Aſyndeton* adeo nihil officit, ut novum quoque decus adſtituat.

AD CAPUT DECIMUM OCTAVUM

NOTÆ.

Vſ. 1. Operæ pretium fuerit ſummis faſtigiis perſtrinxiſſe, quanta hic diſſenſio Interpretes teneat, atque omnem in partem circumagat. Duæ Claſſes ſunt, aliorum qui *in dextram* hanc *Gnomen*, aliorum qui *in ſiniſtram* accepere. In utraque magna divergia, oriunda ex verbo התגלע ter tantum in ſolis *Proverbiis* occurrente: quod *Cap.* 17: 14. jam attigi. *In bonum* I. tendens 1. *Ab. Eſra*, traxit ad *eum qui a ſuis ſe ſeparans*, *peregrinationes ſuſcipit*, *ut cum ſapientibus ſeſe commiſceat*. Pro genio ſuo 2. *R. Levi* aliquid *Metaphyſicum* conflavit, *eum qui abſtracta quærit*, *penetraturum in mundum intelligibilem*. Vicinum 3. hoc *Grotii Quantum lubet inquirit*, *qui ſe ſubducit*; *in omni rerum natura miſcet ſe*. Non multum hinc abit 4. quod Noſtris placitum, *Deſiderabile* quid *quærere ſejunctum* a turba, *atque omni ſolidæ ſapientiæ ſe immiſcere*. Hoc in *Animadvſ. Philol.* olim firmare conabar; pro *immiſcere ſe*, cujus notionis fundus nullus eſt, ſubſtituens tantum vim *retegendi*, *revelandi*, *remoto velo obeundi*. Iſtum adſpectum infra verbulo adhuc diſcutiam, quidque eundem forte ſuſtinere poſſet, dabo. *In malum* II. idem diſſidium. *R. Salom.* 1. *cupiditatem ſectatur* ſuam *ſeparatus* a Deo; *itaque in ſapientiæ cœtu retegetur* & *probro exponetur*. Pauculis mutatis *Merc.* 2. *Ad cupiditatem quærit ſeparatus* ab amicis; *atque in omni ſapientia admiſcet ſe*, contentiones excitans. Similiter *Jun.* נפרד *cerebroſus*, *ſui homo cerebri*. Ad *hominem animalem*, *& ſpiritu carentem* applicuit.

Digitized by Google

2 Non delectatur elumbis prudentia; ſed ſane ut enudet cor ſuum.

3 Quum intrat improbus, intrat etiam contumelia; & cum probroſo opprobrium.

4 A-

2 לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו׃

3 בבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה׃

4 מים

cuit. 3. *Cocc. qui cupiditati ſuæ obſequens in omni ſapientia involvatur* ſive *implicetur*; id eſt, *eam tortuoſam* & *intricatam autumet.* Paulo diverſius *Piſcat.* 4. *contra omnem veram ſapientiam ſeſe devolvit*, id eſt, *toto impetu ſe ei opponit.* Ex cognato גלל illa poteſtas *devolvendi* exſculpta; indeque *Guſſet.* 5. etiam arripuit ſuum *ruere cæco impetu.* Ex קלע non minus affini, *Avenar.* 6. ſuo more, *rotare.* Alia adhuc longius evagantia amputo. Apparet, intuta eſſe omnia; atque firmiorem ancoram requiri. Eam ex *Dialecto Arabum* produxi *Cap.* 17: 14. ubi ſub جالع גלע *contentioſiſſimam rixam* regnare vidimus, deſumtam a *renudatis dentibus.* Iſtam imaginem ibi unice quadrare, in oculos omnium incurrit. Non minus apte ſedet *Cap.* 20: 3. Proinde ne hic quidem inde reſilire ſatis tutum. Verbum נפרד quoque, ſic abſolute poſitum, non æque in dextram propenſum, quam in ſequiorem partem. Videſis *Hoſ.* 4: 14. *Eſt.* 3: 8. *Prov.* 16: 28. & 17: 9. Omnino ergo ἰδιογνώμων videtur ſignari, ut *Cocc.* in *Lex.* quoque monuit; qui ſit tanquam פרד *mulus*; & جُعَبُّش وَحْدِهِ *ſui cerebri homo*, ac *ſolivagus.* Conſimiliter תאוה in ſiniſtram inclinatius, ſic quidem conſtructum. Huc proinde & noſtras inclinare lances ſentio. Si quis interim *Belgarum* Verſioni adhæreſcere mallet, aliquid præſidii haberet in latiore illa ditione verbi, quam exerit ſub VII. ubi انجلع אנגלג eſt انكشف *enudatus fuit* remoto velo: nec non in جالع idem cum سافر *clarus*, *lucidus*, *manifeſtus*, *patens.* Inde extundi poſſet forte, *& in omi ſolida ſapientia ſibi lucem facit, & diem:* vel *diſcuſſo* quaſi *velo ſeſe penetrat in eam.* Hoc cum *immiſcet ſe* eodem rediret; ſplendidæ figurationis gratia adjecta. Proponendum duxi; ne quid ſupprimerem. Quid præponderet, ſatis manifeſtum.

Vſ. 2. Non quærendum exiſtimo nexum inter ſententias noſtras, ubi nulla ſeſe dat anſa; quum ultro ſe ingerit, haud dimittendum. Arctiorem copulam inter hunc & *præced. Vſ.* præbere videtur non materia ſolum, ſed & affinitas, atque *alliteratio*, inter verba התגלות & התגלע ut jam continuata ſerie ſubtexatur, eum *qui adverſus ſolidam ſapientiam dentes deſtringit & renudat* יתגלע; nil aliud agere, quam ut יתגלה *revelet* ac *enudet cor ſuum ſtolida vanitate, ſuperbia & ferocia plenum.*

Vſ. 3. Non tam apertum eſt, quam prima fronte videtur. *Merc.* cum plerisque, *quum venit improbus, venit contemptus, & cum ignominia probrum:* id eſt, *hæc ſecum afferre ſolet*; ſenſu *activo*; congerie trium *Synonymorum*, ad vehementiam. Talis exaggeratio requiſiviſſet potius, *venit contemtio, ignominia & probrum.* Hinc alii in poſteriori Colo maluere, *& cum ignominioſo opprobrium:* nempe *venit.* קלון *dedecus*, *nota inuſta*, pro *homine notatiſſimo.* Id rotundius: nec quicquam deſiderari poſſe videtur. Suſpicor tamen, aliud intentum; *paſſiva* poteſtate vocabulorum בוז & חרפה, hoc ſenſu; *Quum intrat improbus* in familiaritatem, *intrat etiam ignominia; & cum notatiſſimo, opprobrium.* Qui *improbitate publice notatos admittit in familiaritatem, ipſe ignominiæ ſibi notas inurit.* בא *intrare*, pro *in familiaritatem admitti*, aut *communitatem*, protritum; *Pſ.* 46: 4. *Non ſedeo cum ſodalibus nequitiæ*; & עם נעלמים לא אבוא *cum notatiſſimis non intro.* Quo jure no-

Digitized by Google

4 מים עמקים דברי פי איש נחל נבע
מקור חכמה :
5 שאת פני רשע לא טוב להטות צדיק
במשפט :
6 שפתי

4 Aquæ profundæ, verba oris
viri: rivus ſcaturiens fons ſapientiæ.
5 Accipere perſonam improbi,
non-bonum: ad evertendum juſtum
in judicio.
6 La-

notatiſſimos ibi inferam, reperietur in *Opuſc. de Defect.* Iterum *Prov.* 22: 24. *Ne ſodalem te præbeas ei, qui turgenti naſo eſt; & cum viro multum exæſtuante ne intres.* Adde *Joſ.* 23: 7. & 12. ubi ad *connubia* quoque ſeſe extendit. Sic adhuc amplior proſpectus aperiretur.

Vſ. 4. Ferme conſono calculo *in bonum* omnia: ad hoc obtinendum alii obſervant איש *virum*, per ſe afferre *virum fortem*, *bonum*, *ſapientem:* alii *ſapientem* ex ſerie ſupplendum admonent; quod ſubjungatur *Fons ſapientiæ.* Id parum ſtringit; nec immerito in alia omnia diſceſſit Cl. *Cocc.* ad, *Aquæ profundæ ſermones oris viri*, ſubnotans, *errorum fundi alti ſunt.* Figura iſta accommodatior videtur, deſumta a *puteo profundo*, cujus *aquæ altius receſſerunt;* & cujus *abditæ venæ* vix *penetrari* poſſunt. Hoc adſpectu *Cap.* 20: 5. habebimus; *Aquæ profundæ conſilium in corde viri; at vir intelligentia pollens eas urna extrahet.* Depingitur *cor illud* עקב מכל *doloſum præ quam ut menſurari poſſit*, *Jer.* 17: 9. quod *Pſalm.* 64: 7. לב עמק *cor profundum.* Thema עמק عمق *profundum eſſe*, in *puteo* potiſſimum venire monent *Arabum Gloſſatores.* In *Camuſo* العمق بالفتح وبالضم قعر البير ونحوها وبير عميقة *Vox* עמק *Phatata*, *& Dammata prima*, *deſignat fundum putei;* *indeque* באר עמיקה *puteus profundus.* Is ſi *tentando attingi nequeat*, *aut explorari*, eleganti formula appellatur بعيد الغَوْر *Longinquus fundo;* per quem *figurate* deſignari ſolet, *cujus cor impenetrabile.* Ita *Tamerlanes* p. 404. deſcribitur فريد الطور بعيد الغور لا يدرك لبحر تفكيره قعر *Singulari indole*, *cui profunditas tam longinqua*, *ut attingi non poſſet fundus in alto meditationis ejus.* Ajunt quoque بير عميق معيق *puteus profundus*, *& altiſſime ſidens*, de eo qui *vaſta molimina volvit in alto cordis;* aut *cujus imperſcrutabilis malitia* eſt, *& aſtutia.* Opponuntur *aquæ profundæ talis putei*, & נחל נבע *fluvius ſcaturiens aquas limpidas*, *pellucidas*, *ſpeculo clariores:* quales ferme ſunt, *recentes e ſcatebra ſua*, ac veluti *excernendo* per venas ſuas *eliquatæ.* Inde נחל nomen traxit. מקור eſt *vena fontium.* Ei comparatur חכמה *ſolida ſapientia;* quæ nihil *turbidi*, nihil *lutoſi* aut *ferens*, aut *verrens*, ſemper *limpidiſſimam* conſervet *puritatem*, atque ubique reperiatur נחל נובע *rivus*, aut *torrens*, magnas aquas vehens quidem ille, non tamen *nimis profundas*, *obſcuraſque*, certe ſemper *recentes*, & *perenni* velut *luce* ac *gratia perſpicuas;* haud ſecus ac ſi *ex ipſa ſcatebra* quam *liquidiſſime excernerentur.* Non injucundum fuerit *proprietatem* verbi נבע نبع obiter attigiſſe, ſitam in *crepatione*, & quidem *ſcaturiente* illa, quæ *bullulis recenter ejectis e vena diffunditur.* Inde מבוע quæ *Arabibus* eſt منبع מנבע, & ينبوع ינבוע, *ſcatebra bullas ciens.*

Vſ. 5. Formula לא־טוב *non-bonum* per λιτότητα & εὐφημίαν, pro *peſſimum*, nemini non nota. In poſteriori membro haud æque promta cuivis alluſio ad *Origines.* Certe ea non lucet in Verſione, *ad inclinandum juſtum in judicio.* In *Hebræo* eſt, *ad inclinandum recto-rigidum in æquatione juris:* q. d. *ad rectiſſimam ejus cauſam torquendam in ipſa juris æquatione*, ac *publica adminiſtratione.* Sic cla-

Digitized by Google

6 Labia elumbis intrant in litem; & os ejus colaphos vocat.

7 Os elumbis ſibimet confriatio eſt; & labia ejus, decipula animæ ejus.

8 Ver-

6 שפתי כסיל יבאו בריב ופיו למהלמות יקרא׃

7 פי כסיל מחתה לו ושפתיו מוקש נפשו׃

8 דברי

clarius apparet ſumma *iniquitas*, quæ etiam *ſpecie æquitatis* & *juris* ſeſe prætexit.

Vſ. 6. Salſe; *Labia elumbis intrant in contentionem*, rixam quatientem; *& os ejus colaphos*, contuſiones, *invitat.* Languet, quod multis arriſit, *& os ejus ad verbera concitat:* quaſi innueretur, *eum alios homines ad verba* non ſolum, *ſed etiam ad verbera concitare*, & *conclamare*, quo ille tanquam jucundo ſpectaculo fruatur. Prius aculeatius, & venuſtius. Amplexus *Merc. ſibi arceſſit verbera, damna, plagas:* itemque *Cocc. Alapas vocat.* Fortius adhuc Noſtri, *advocat*, vel *inclamat plagas.* Luditur in gemino uſu verbi יקרא *inclamat alta voce;* nec non, *invitat;* ut קרואים *inclamati*, ſpeciatim ſunt *invitati ad epulas.* Ergo, *clamabundus invitat*, *contentioſo ſuo clamore advocat* quaſi *colaphos*, *plagasque contundentes*, *quibus* veluti *accipiatur*, & pro meritis *tractetur.* בא בריב *intrare in rixam*, graviter, ut, 1 *Sam.* 25: 26. בא בדמים *intrare in ſanguines; in medium ſanguinem ſe immittere, dedita opera ſe cædi immergere.* Sic *Arabes* بآء بدم *intravit in ſanguinem:* & بآء بغضب من الله *intravit in iram Dei:* i. e. *in eam ſe medium immiſit; eamque in ſe provocàvit.*

Vſ. 8. Subtile ſimul, ſimul ſublime; ad quod pertingi non potuit, quod duæ radices, quæ ſententiam ſuſtinent, minus perſpectæ forent; alterius enim *primaria* virtus abeſt; alterius ne *ſecundaria* quidem poteſtas figi, ac finiri, potuit. Mira ſane varietas & inconſtantia circa poſterius מתלהמים, quod nuſpiam alibi in Sacro Codice. Infra tantum *Cap.* 26: 22. idem hocce dictum iisdem plane verbis recurrit; ut proinde nihil inde luminis extundi queat. Ut appareat, qua via proceſſum ſit inde ab ævo in ἅπαξ λεγομένοις, rarioribusque verbis, veſtigandis, incipiam ab *Ab. Eſra* & *R. Imman.* unde habemus ad faculam *Dialecti Arabicæ* I. *Verba delatoris ſunt abſcondita & tecta*, מסותרים ומתכסים, *& deſcendunt in penetralia ventris.* Sane الهم אלהם in IV. apud *Arabes* eſt *clandeſtino inſtinctu docuit:* & in VIII. التهم quæ cum התלהם conſonat, *abſcondi* illud obtinet, ut quum *nox diem dicitur abſcondere.* Habes *ſuggeſtionem clancularium, quæ altiſſime penetret*, ſatis, prima fronte, accommodatam. Nemo non ſatis fidens, ubi non ſatis firmus. Ergo *R. Salom.* II. ex *alliteratione* cum noto ſibi הלם *contudit*, exſculpſit, *Verba delatoris ſunt ut contuſiones & deſcendunt ea* &c. hoc eſt, quamvis videantur *eſſe leves* tantum *contuſiones*, attamen *altiſſima imprimunt vulnera.* Is *partic.* vice *ſubſtant.* poſitum autumabat. Hoc incommodi levaturus *Merc.* dedit III. *Verba delatoris ſunt ut vulneratorum*, i. e. *ſimiles ictibus quibus homines vulnerantur & configuntur:* ſenſu eodem recurrente. Aliovorſum, ex eodem tamen fonte, defluit *R. Levi* IV. *ut eorum qui ſe ſimulant vulneratos;* ad *commiſerationem* ſcilicet *commovendam*, id eſt, *conqueruntur veluti injuriam ſibi factam; ſed interea intime ſauciant, ac lacerant quaſi viſcera.* Huc conceſſere *Belgæ; Cocc.* alii. Si roges quorum? alii dicent, *eorum de quibus conqueruntur*, eos *calumniæ telis conficiendo;* alii, *apud quos conqueruntur*, eosdem *commiſerationis ſenſu intimo adficiendo.* Omnibus hiſce palmam præripit *J. Bruin.* V. ingenioſe exhibens, *Verba delatoris ſunt ut quæ malleo adiguntur* &c. quaſi dicatur, *altius adacta hærent, neque ſe revelli patiuntur.* Res certiſſima; fundamentum in הלם *tutudit*, & quidem ſpeciatim *malleo*, ſabuloſum. Diverſiſſimam viam ingreſſi VI. *Kimchius*, & *R. Nathan* in *Concord.* quibus מתלהמים valet

חלקים

8 דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן׃

8 Verba rancore ſuffecti tanquam avide deglutita *cruſtula:* & illa deſcendunt in penetralia ventris.

9 גם

9 Etiam

חלקים *blanda, mollia, lævigata.* Videntur & illi *malleo tuſa* detorſiſſe ad *lævigata;* indeque porro *blanda.* Senſus non incommodus ſubſcriptores reperit quam plurimos: atque eodem pertinere creditur *Vulgati* illud: *Verba bilinguis quaſi ſimplicia.* Patet interim fundum non valde fidum eſſe; atque omnino in longiore hac ſerie *prius* aliquid habere, quo nitatur; *poſteriora* nihil, niſi acumen invenientium, & ſcintillulas velut ſibi extundentium e ſilice. Ille interim ſenſus non ita plenus, aptusque, quam velles; nec ſententioſe ſatis exit, *Verba delatoris ſunt tanquam occultata.* Accedit quod illud *occultari* ſit notionis *ſecundariæ*, ſubſumtum ex *deglutiri*; ut quum *Nox diem abſcondere* dicitur in VIII. id *figuratum* ſit, pro *deglutire diem:* itemque in IV. *clandeſtino inſtinctu docuit*, proprie valeat *deglutire fecit.* Hinc الهم אלהם frequentatur apud *Arabes* pro *inſpiravit, inſtinxit*; & *part.* ملهم מלהם *inſtinctor*, notat *Angelum bonum*, quem cuique additum volunt, ut *virtutem inſtinguat; ſuggeſtori malorum Dæmoni* oppoſitum. Hinc VII. in *Animadvſ. Philol.* propoſui juvenis, *Verba delatoris ut ſi inſtincta forent*, Numine quodam afflata, *ita deſcendunt in penetralia ventris.* Commonui *L. Capellum* idem jam ante in medium tuliſſe. Huc calculum contulit *Cler.* dans, *adflatuum inſtar.* Subjeci tamen VIII. ex propria ſignificatione *deglutiendi* hunc conſpectum, *Verba delatoris ſunt tanquam ſuaves buccellæ quæ dantur deglutiendæ; quæque leniter deſcendunt in penetralia ventris.* Huc ſane manuducebat mentio *ventris*, ejusque *penetralia.* Huc quoque vocabat mollior adhuc connexio inter *delatorem*, & inter *delationem avide inglutiri* ſolitam, inſtar *dulciculæ potionis*, aut *buccellæ.* Utrumque amplectitur noſtrum *Thema*; cujus virtutem qua *propriam*, qua *impropriam*, penitius adhuc introſpexiſſe juvabit. *Gjeubar.*
اللهم الابتلاع بسرعة وقد
لهمه والتهمه اذا ابتلعه
واللهام الجيش الكثير كانه
يلتهم كل شي واللهيم الداهية
وكذلك ام اللهيم وفرس لهم
سباق كانه يلتهم الارض
والالهام ما يلقي في الروع
يقال الهمه الله كذا
واستلهمت الله الصبر والتهم
الفصيل ما في ضرع امه اي
استوفاه *Forma* לְהם *in Infin. ſignat inglutire celeriter, avide. Frequentatur inde in I.* לָהם, *& in VIII.* אתלהם *aliquid, quum obſorbetur & inglutitur. Inde* לְהוּם *glutitor avidus, Epitheton magni exercitus, quaſi qui omnia deglutiat: nec non forma diminutiva, grave infortunium, quod & Mater glutitoris. Item* פרש לְהִם *equus glutitor, dageſſata tertia, pro* לְהמם, *prævertens curſu, tanquam qui terram inglutiat. Infinit. IV.* אלהם *gluttiendum dare, de eo dicitur quod menti injicitur per inſtinctum: unde* אלהמה אלה כזה *inſpiravit ei Deus hoc vel illud. Et in X.* אשתלהמת אלה *rogavi ut inſpiraret Deus patientiam. Denique in VIII. iterum* אתלהם *vel* אלתהם *per tranſpoſit. de pullo, inglutiit quod in ubere matris; quum illud totum abſorbet.* Similia omnia in *Camuſo*, qui لَهِمَ לָהם declarat ابتلع بمرّة *inglutivit una vice*, id eſt, *ſimul*, *quam avidiſſime.* Hinc noſtrum כמתלהמים ultro ſe ingerit, *tanquam quæ avidiſſime inglutiuntur;* ſive jam *matteas* malis, & *buccellas ſuaviores;* ſive *melleam potionem*, quæ *toto glutto obſorbeatur.* Succinit egregie, *& illa deſcendunt in penetralia ventris.* Pronomen הם refertur ab omnibus ad *verba delatoris;* quæ in *animum, imosque cordis receſſus ſeſe penetrent.* Non repugno; ſed aſſeverare ſuſtineo, illud והם plus

Digitized by Google

plus poſtulare; atque *&* *illa* hic valere, ſub *emphaſi* ad utrumque verbum redeunte, *& illa quippe*: ut ſit, *nam & illa deſcendunt in penetralia ventris*: i. e. *ſimillima ſunt* τοῖς מתלהמים *avide inglutitis*, quæ ut *jucunde influunt*, ac *ſuavi titillatione deſcendunt in ventrem*, *ejusque intimos receſſus perlabuntur* atque *commulcent*; ita quoque *verba ſuſurronis* cum voluptate titillante ſeſe *inſinuare* ſolent, atque *in receſſus* altiſſimos *cordis perſerpere*, atque *illabi*. Scilicet חדרי בטן *penetralia ventris*, vel *proprie* veniunt, vel *improprie*. Ad *Figuram* non perventum, niſi per *Literam*, cui princeps locus denegari nequit. Videſis *Prov.* 20: 27. 30. ubi uterque adſpectus uni ſententiæ graviter ac decenter illigatur. Utrumque & huic dicto excellentiſſimo intertextum, non eſt quod ambigatur; quum & *Linguæ* potentia, & ſenſus dignitas, atque ubertas, ſic demum repræſentetur, ſuisque numeris abſolvatur.

Ibid. In ſolido ſtare putem כמתלהמים *tanquam avide inglutita*. Fulciet eadem, atque ſupra dubitationis aleam provehet *Origo* vocabuli נרגן. In *Lexicis* verti ſolet *delator*, quem ſic dictum putant a *muſſitando* vel *murmurando*; unde *ſuſurronem* ad elegantiam *Latinam* adhibent. Bullulas ſuo more ſufflat *Avenar.* quum attendit affinitatem literarum cum *grunnire* in רגן; quaſi foret *deferre cum grunnitu*. Verbum רגן ſemel tantum in *Part. Kal* extat *Jeſ.* 29: 24. ibique *Murmuratores* redditur. In *Niph.* extra *Proverbia* noſtra bis tantum occurrit *Deut.* 1: 27. & *Pſalm.* 106: 25. Ex illis locis recte exſculpas *affectionem malignam*, *exulceratam*, *virulentam*, quæ per *obmurmurationes*, *delationes*, ac *infamationes*, graſſari amat; aſt unde iſti *graviſſimo affectui* nomen ſit poſitum, non ſane exſculpas; quum ſit *Metaphora*, nunquam *a priori* inveniunda: certe nunquam rite ſtabilienda ante, quam auctoritate *Dialecti* corroboretur felicior, ſi forte, conjectura. Poëta *Lyricus* iſtam *malignitatem* pingens, ait,

> - - - *Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt*
> *Ærugo mera* - - - -

Eadem imagine uſi *Græci*, in ἰὸς, unde *Æſchyl. Agamemn.* vſ. 845.

> Δύσφρων ἰὸς καρδίαν προσήμενος.
>
> *Maligna ærugo cordi adſidens.*

Si quis hinc aſſumeret רגן *Hebræis* quoque valuiſſe, *ærugine ſuffectus fuit*, haud dubie limites ſuos tranſcenderet; & *figuræ* quantumvis adblandienti acquieſci par haud esſet. Per plura ire poſſem, atque in oculis defigere quam lubrica ſit via iſta, qua ſagacitati, & conjectandi artificio, *Originum* indagatio permittitur, atque adeo tota committitur. Sed in rem præſentem venio. Protritus *rancor* in *butyro*, aliisque *rebus pinguibus*. Inde *lardum rancidum* apud *Horat.* & *rancidus aper*. Solemnis *tranſlatio* dedit *animum rancidum*; pro *maligno*; unde & *rancor* abſolute pro ipſo *affectu maligno*. Si jam, citra auctoritatem *Dialecti*, contenderem רגן eadem proprietate polluiſſe *rancendi*, atque etiam in *alliteratiuncula* quadam argutarer, ludibrium deberem hominibus Eruditis. At ſi eam *rancendi* poteſtatem nobis *Dialectorum* fontes ſuggerant, ac refundant, jam nemini fas inde reſilire. Habeatur ergo ex *Camuſo* رجن وارتجن الزبد طبخ ولم يصف وفسد *Verbum* רגן *cum ſuo* התרגן *in VIII. uſurpatur de butyro*, *cum excoctum non depuratur*, *ſed corruptionem attrahit*. Inde *phraſi* ſignatiſſima ſubortum ارتجن امرهم اي اختلط *Rancuit ipſorum negotium*, *pro*, *confuſum*, *perturbatum eſt ſeditione*, *tumultu*, *odiis malignis*, *rancidisque*. Item רגין الرجين السم القاتل *forma rancidum*, *pro veneno ſtatim necante*. Denique رجن دابته حبسها واساء علفها اى حبسها في المنزل عن العلف ورجنت هي رجونا *Jumentum ſuum* רגן, *religavit illud eique malum præbuit pabulum*; *vel incluſit ſtabulo*, *ſine ullo pabulo*: *quod & ipſum ita habitum dicitur* רגן; *rancere*. Sic in *Diw. Hudeil.*

أُنَاسٌ

أُنَاسٌ بَرَتْنَا ٱلْحَرْبُ حَتَّي
كَأَنَّنَا
جِذَالُ حِكَاكٍ لَوَّحَتْهَا
ٱلرَّوَاجِنُ ۞

Hominès ſumus, quos attrivit bellum; tanquam ſi foremus
Pali confrictorii, quos denigrant cameli rancidi.

Id eſt, *ſcabioſi, ac propterea pice uncti: qui ad palum ſe confricare ſolent.* Ex *Gjeubar.* quoque aliquid. رجن فلان دابته رجنا اذا حبسها واساء علفها حتي تهزل ورجنت هي بنفسها رجونا يتعدي ولا يتعدي فهي شاة راجن وارتجن علي القوم امرهم اختلط وارتجن الزبد اذا سلي فلم يصف وفسد *Dicitur, ille* רגן *pecudem ſuam, cum Inf.* רגן, *quum eam religat, atque malum ei pabulum præbet; ita ut macreſcat. Ipſa quoque pecus* רגנת, *cujus Infin.* רגון *quum ſic habetur. Nempe tranſitivum eſt, & intranſitivum. Inde* שה רוגן *ovis rancida macie. Et in VIII. rancuit ſuper populo res eorum; quum ſtatus eorum confunditur, ac conturbatur: ut rancuiſſe dicitur butyrum recens, quum eliquatum non depuratur, indeque corruptionem trahit.* Habes *ſedem nativam* & רגן; habes quoque graves *metaphoras* inde ductas. Videamus nunc, quid lucis hinc ad *Sacrum Codicem* redundet. Inſignite *Jeſ.* 29: 24. *& noſcent erralundi ſpiritu intelligentiam*, ורוגנים ילמדו לקח *& rancentes diſcent florem doctrinæ.* Dari ſolet, *murmuratores*, i. e. *qui vias Dei cavillantur, & maligno dente carpunt.* Amplector; & nihil demuto: quum *rancere*, vel *rancidum eſſe*, illuc ſumma ſponte feratur. Completior tamen exiſtet *figuratio*, ſi ex illo *Gjeubar.* رجنت الدابة *rancuit pecus*, pro *male paſtum tabuit*, adjunxeris, *rancidis elementis, & principiis errorum imbuti*, indeque *rancide & maligne de Deo viisque ejus ſentientes*, ac *judicantes.* Hoc ultro invitat τὸ לקח, *florem purum* ac *ſincerum Doctrinæ* ſignans; ut ſæpe inſinuatum. Lectiſſime quoque, & exquiſite, *Deut.* 1: 27. *Et non proni fuiſtis ad eſcendendum in Montem, atque obſtrigillaviſtis os Domini Dei veſtri;* ותרגנו באהליכם *& rancidi facti eſtis in tentoriis veſtris, ac dixiſtis; odio Domini adverſus nos, eduxit nos ex Ægypto, ut nos daret in manum Emoritæ, ad nos funditus eradendos.* Deſcribitur haud dubie *murmuratio*, ſed *virulentiſſima*, & *omni rancore maligno ſuffuſa;* quæ tanquam *labes & tabes mentes pervaſerat, medullisque ipſis erat infuſa;* ſic ut *tentoriis ſuis egredi obſtinate recuſarent; & tanquam ſuper fæcibus ſuis ranceſcerent.* Idem adſpectus, eadem amplitudo *Pſalm.* 106: 25. וירגנו באהליהם *& ranceſcebant in tentoriis ſuis;* tanquam *rancido* quodam *veneno infecti* ac *correpti*, quod רגין vocitari vidimus. In eandem *figurationem* dimiſſum aliud *ranceſcendi* verbum حشن, quod in *Camuſo* declaratur الوسخ من دسم اللبن واحشن السقاء اكثر استعماله لحقن اللبن فاروح ولزق به وسخه فحشن والحشنة الحقد والحشين الغضبان *Spurcities ex pinguedine lactis; unde IV. uſurpatur de utre ſæpius adbibito ad butyrum eo concuſſo eliciendum;* (فلم يغسل *absque ut eluatur*, ut adjecit *Gjeubar.*) *qua de cauſa fœtorem emittit appacta ei ſpurcitie. Idem in I. obtinet. Ejus derivatum, rancidus fætor deſignat malevolentiam, odium malignum: & ranceſcens*, eſt *iracundia percitus;* vel *acrius ſuccenſens.* Sentias hinc, unde τῷ נרגן *maligno delatori* nomen indiderint *Hebræi;* cui *rancidum* videlicet *pectus, rancidum os*, nil niſi *merum ſpirans* ac *ſpargens rancorem.* Sic abſolute habuimus illud *Partic.* in *Niphh.* ſupra *Cap.* 16: 28. recurſurum *Cap.* 26: 20.

 Ea-

9 Etiam remiſſum ſe gerens in negotio ſuo, frater eſt profligatiſſimi decoctoris.

9 גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית :

10 Arx fortiſſima (Turris aſyli) nomen Jehovæ; ad eam curret Juſtus; in celſoque aget.

10 מגדל עז שם יהוה בו ירוץ צדיק ונשגב :

11 Opulentia divitis civitas fortiſſima ejus: & tanquam murus celſiſſimus in ejus imaginatione.

11 הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה במשכיתו :

12 Ante confractionem altifrons (convexum) fit cor viri: & ante gloriam demiſſio.

12 לפני שבר יגבה לב איש ולפני כבוד ענוה :

13 Qui reponet verbum, quum necdum audiverit: craſſities hæc ei, & ignominia.

13 משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה :

14 Spi-

14 רוח

Eadem *figura* דברי נרגן *verba rancidi*, quæ & *ipſa rancida* τοῖς מתלהמים *bucceis avide inglutiri ſolitis* comparantur, per *Oxymorum.* Nempe *rancida edulia faſtidium movent;* & *ſtomachum* evertunt: *non deſcendunt in penetralia ventris:* non ſedent, non mulcent. At, mirum! *rancidi verba rancidula* adeo *non faſtidiuntur*, *reſpuuntur*, *abhorrentur*, ut etiam *avidiſſime inglutiantur;* atque *imos ventris receſſus commulceant.* Gemellum hujus jam olim attuli in ضغان *obtrectator*, ſic dictus a ضغن *buccellam in os ingeſſit;* quod *calumnias leniter aliis devorandas concinnet.*

Ibid. Necdum exhauſta *Allegoria* profundior. Vidimus الهم *inglutiendum dedit* etiam frequentari pro *inſpiravit*, *inſtinxit.* Occaſio inde porrecta, quod *comedi* dicatur *intimis ſenſibus hauſtum*, *perceptumque*, *verbum*, *oraculum*, *ſuggeſtio quæcumque.* Exempla in *Animadvſ. Philol.* appoſita, non eſt quod repetam augeamve. Uſus planus, & liquidus. Hinc in *Diſputat. de Figura ex Ancipiti*, viginti abhinc annis circiter *Franequeræ* habitis, duplici ſenſu dictum hocce mactari, poſſe, oſtendi; ut non ſolum tanquam *ſuaves buccellæ inglutiri* dicantur *verba rancidi;* verum etiam *velut oracula* quædam *alta mente demitti;* ibique *ſedem*, quin *fidem* firmam, obtinere, quam vix ac ne vix quidem ex *animo ſuſpicionibus injectis ſubulcerato* revellere detur. Hoc poſtremum tamen, ut par eſt, in medio relictum eſto. Fieri poteſt, ut ſimul fuerit intentum; poteſt quoque ut non fuerit. Certe abeſſe poteſt, ſenſu integro; at prius planiſſume abeſſe non poteſt.

Vſ. 9. Moratur nonnihil formula בעל משחית. *Dominum perditionis* reddunt I. *Rabbinorum* quidam; & detorquent ad *Satanam.* Commodius *Kimchi* II. exponit *Eum qui perdit ſe, & ſua.* Sic משחית *ſubſtantive* caperetur. Addit, poſſe pro *participio* accipi III. *ut ſit Dominus perdens;* pro *diſſipatore*, *decoctore.* Ita *Grot.* ſupplens, *par eſt Domino* ſua *diſſipanti.* Gravius *Cocc.* IV. *frater eſt habenti telum perdens.* משחית pro *telo noxio Ezech.* 21: 36. *Jer.* 5: 26. Inde איש משחית exponit *virum teli noxii;* qui *cum telo venit.* Attendit ſpeciatim ad *uſum militarem* 1 *Sam.* 14: 15. ubi המשחית ſignat *excurſores*, oppoſitos *excubitoribus* המצב. Subtilius; & *Hypotheſi* datum. Omnino בעל משחית eſt vel *Dominus dilapidationis*, vel *Dominus dilapidator*, ex *idiotiſmo* illo quo בעל *periphraſibus* dicatum, adfert *virum*, *ſodalem.* Inde peræque efferri potuit *Dominus pili*, & *Dominus piloſus*, ad *virum talem* deſignandum. Ergo בעל משחית ſive *ſubſtantive*, ſive *adjective* ſtruatur, erit *ſodalis* dis-

Digitized by Google

14 רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה :

15 לב נבון יקנה דעת ואזן חכמים תבקש דעת :

16 מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו :

17 צדיק הראשון בריבו יבא רעהו וחקרו :

18 מדינים ישבית הגורל ובין עצומים יפריד :

19 אח

14 Spiritus viri ſuſtinebit *vel* plagam ejus excoriantem: at animus conſauciatus, quis relevabit eum?

15 Cor prudentis peculium acquirit ſcientiam; & auris ſapientum ſcientiam eruet.

16 Donum hominis admiſſionem ampliſſimam parabit ei: & ante faciem Magnatum introducet eum.

17 Juſtus *eſt*, prior in lite ſua; at intrat ſodalis ejus, & limat eam ſubtilius.

18 Contentiones ſopiet lapillus; & inter validos diremtorem agit.

29 Fra-

diſſipator; ac *profligatiſſimus nepos*; qui ipſe משחות مسحوت الجوف *perditus ventris*, ad formulam *Arabum* exquiſitam hac ſub *radice*, ſit quoque משחית مسحت *perdens*, *radens*, *omnia ventri donans.*

Vſ. 16. Splendida *Proſopopœïa*, qua *Donum* conveſtitur *perſona introductoris* in Magnatum aulas: *latum* & *lætum introitum* donatori *patefaciens*. Hunc *ampliſſimum ingreſſum*, cum *gratulatione* conjunctum, eleganter adfert verbum ירחיב; ad formulam veterem מרחב לך *amplum tibi ſpatium*; مرحبا لك; qua *Amici* & *Hoſpites gratiſſimi* excipiebantur. *Harir. Conſ.* 5. تلقيناه بالترحاب *excepimus eum gratulatione ſolenni dicentes* מרחב. Apud *Golium* ſub רחב رحب in II. habes *gratulatus fuit adventum: dixit* מרחב مرحبا. Commentator *Haririi* hæc ſubjecit تقول العرب للقادم عليهم مرحبا مرحبا اي اتيت مكانا رحبا واسعا *Dicunt Arabes adventanti* מרחב מרחב, *hoc eſt adveniſti in locum qui amplus tibi erit, omnique laxitate copioſus.* Plenior phraſis eſt مرحبا وسهلا *Locum amplum & mollem! tibi futurum* ſcil. *intraſti.* מרחב pro *ſede ampla*, *lata*, *ſpacioſa*, tritum in Sacris. Speciatim *paſcuum latum*, *lætumque* conſignat. Alterum verbum הנחה *ſolenniori deductioni*, & *introductioni*, dicatum.

Vſ. 17. Habet quod blandiri queat: *Juſtus primus* eſt *in lite ſua: & intrat proximus ejus, eumque inquirit.* Hoc eſt, *Juſtus ante quam diſceptare incipiat cum aliis, iisque vitia ob oculos ponere; prius ſecum litigat; ſeque emendat* &c. In hunc adſpectum & *Vulgat.* dederat, *Juſtus prior eſt accuſator ſui*; ad præceptum *Matt.* 7: 5. Simplicius tamen, ſolidiusque, autumem, quod plurimos abſtulit calculus, *Juſtus*, *qui prior in lite ſua*, exponenda ſcilicet; *at intrat ſocius ejus*, *eumque perſcrutatur:* i. e. *redarguit.* Hinc illud, *Audi & alteram partem.* Accommodatius huic ſenſui ריב *Lis*, *contentio* cum alio: nec non בא *intrat*, cauſam diſcuſſurus; itemque רעו *ſocius ejus*, cui cum altero illo lis interceſſit. חקר *inquirere*, *perſcrutari*; adfert *ſcrutinium ſubtilius*, & *elimatius*, quam Originem alibi permunitam dabo. Simillimum *Prov.* 28: 11. *Sapiens in oculis ſuis vir dives; at tenuis intelligens* יחקרנו *elimabit eum.* Adde *Job.* 32: 11. In formula חקר לב *ſcrutans elimatiſſime corda*, eadem potentia relucet.

Vſ. 18. Pulchra iterum *Perſonæ fictio*, qua

 Sors,

Digitized by Google

19 Frater in contumaciam pro-
ruptior civitate validiſſima; & con-
tentiones tanquam repagulum ar-
cis.

19 אח נפשע מקרית עז ומדונים כבריח
ארמון :

20 De fructu oris viri ſaturabitur
venter ejus; proventu labiorum ejus
ſaturabitur.

20 מפרי פי איש תשבע בטנו תבואת
שפתיו ישבע :

21 Mors & vita in poteſtate Lin-
guæ; quam quiscumque amaverit,
ejus comedet fructum.

21 מות וחיים ביד לשון ואהביה יאכל
פריה :

22 Qui

22 מצא

Sors, גורל, *Lapillus* in *Origine*, introducitur tanquam *Arbiter* ac *diremtor*, qui *Lites ſopiat.* השבית ſæpe idem valet quod παύειν *ſopire*, *compeſcere*, *ſedare.* מפריד eſt *ſeparator*, *Arbiter* litem *dirimens.* Ejusdem coloris fuit illud *Cap.* 16: *Vſ. ult. In alveum jactatur Lapillus; at a Jehova omne ejus judicium* משפטו, *æquatio velut judicis*, aut *arbitri:* nam שפט *proprie* eſt *æquavit.*

Vſ. 19. Rotundius tornata *Syntaxis* minus fuit percepta a multis. *R. Levi* I. ſub fidiculis quaſi, *Frater rebellione offenſus* a fratre, *præ arce munita* erit, i. e. *nihilo minus*, injuriæ oblitus, *firmam ei opem præſtabit.* Alterum *Colon* eodem modo distorquet. *Ab. Eſra* II. cum præcedenti *Vſ.* connexuit, indeque exſculpſit, *etſi graviſſime frater rebellarit* in fratrem, *contentione vecti arcis aſſimilanda*, *ſortem tamen lites illas deciſuram.* Prior τὸ נפשע *paſſiva* poteſtate, poſterior *activa* accepere. *Paſſive* quoque III. *Cocc. Frater offenſus*, vel *defectione læſus* a Fratre, *præ civitate munita erit*, nec ſe *expugnari* patietur, id eſt, *reconciliari:* &c. Eodem collineat *Clerici* hocce; *Fratrem a Fratre proditum, non magis poſſe placari, quam urbi munitiſſimæ vis inferri* &c. Subnectit tamen IV. ex *Activa* virtute, *agi forte de Fratre Regis*, *cujus rebellio magis timenda, quam firmæ arcis defectio.* Ex *Paſſiva* iterum V. *Merc. Frater rebellat* in fratrem, *magis quam urbs munita* in ſuum principem. Circumcido alia. Fluctus inde coorti, quod *forma* נפשע non niſi hac in ſede compareat. Linguæ indolem ſi expendamus, *rebellem* potius inferret illud *part. Niphh.* quam *rebellionem paſſum.* Sententiam ſi ponderemus, eadem illuc quoque propenſior, & multo commodius comparatio *Arcis munitiſſimæ* procedit ad *rebellem*, quam ad eum *in quem rebellatur.* Hoc quivis momenta utriusque ſenſus elibrans, facile ſentiet. Lancem per ſe huc inclinatam deprimit gravis *Dialecti* auctoritas: ſimulque *Originem* verbi פשע palpandam præbet. Ea *Arabibus* فسق *defecit*, *deſcivit* ab officio, *prævaricatus eſt; rebellavit* in Deum, in Regem, *improbe egit adverſus jus & fas:* itemque *erupit ex cortice* dactylus, quod & انفسق in *Niphhal*, proprie. Sed ex fontibus ipſis bibatur. *Camuſ.*

الفسق الترك لامر الله والعصيان
والخروج عن طريق الحق
والفجور وفسق عن امر ربه
خرج والرطبة عن قشرها
خرجت كانفسقت قبل ومنه
الفاسق لانسلاخه عن الخير

Thema hoc notat deficere a mandato Dei; & rebellare, & improbum eſſe, & exorbitare a via juris; unde phraſis, deſcivit a mandato Domini: uſurpatur etiam in dactylo extra corticem erumpente; cum Specie VII. Niphhal, idem valente. Traditur; hinc rebelli nomen inditum, qui erumpit a bono deſciſcens: idque exuens. Apparet פשע & נפשע eundem obtinere uſum *rebellionis contumacis*; ſub hoc tamen discrimine; quod in *Kal* valeat *erupit in rebellionem*, *metaphora* illa venuſtiore, quam indicant *Arabum Philologi*; in *Niphh.* vero, *eruptus fuit*, vel *erupit ſeſe in rebellionem:* inter quæ id differentiæ, quod inter *flumen erumpens* extra alveum, & *flumen eruptum.*

Id

Digitized by Google

22 מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיהוה׃

22 Qui invenit uxorem, invenit bonum: & impetravit ſavorem a Jehova.

23 תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות׃

23 Stridulos ſonos (complorationes) loquetur pannoſus: at dives reſpondebit fortia.

24 איש רעים להתרועע ויש אהב דבק מאח׃

24 Vir ſodalium ſemet conquaſſet neceſſe eſt: at eſt amicus agglutinatus præ fratre.

Id impetuoſius; ac ſonantius; ut in illo Poëtæ

- - - - *It mare proruptum.*

Eandem *proprietatem* ac vim *rupti corticis* tenuit quoque verbum פשק, unde *Cap.* 13: 3. פשק שפתיו dedi, *diſrumpens labia ſua*, improbe & immodeſte. Hæc notio apud *Arabes* ſub فشغ conſedit: quemadmodum & altera *divaricationis*, quam indicabam *Ezech.* 16: 25. ſub eodem verbo reſidet. Origo eadem; quod jam deducere nil attinet. Concludatur, נפשע ſonare *eruptum in rebellionem contumacem:* atque inde rotundiſſime exire, *Frater rebellantior arce munitiſſima.* Id *Tacito* erat, *Acerrima ferme proximorum odia.* Verbum quoque *Græcum*, χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν, eodem tendit. Per *Rebellionem* autem hic laxiore uſu *Contumaciam proruptam* includi, commonui in *Obſerv. Philol.* multisque exemplis confirmatum dedi. De cetero non erat cur *Maſorethæ* ſollicitarent *Lectionem* integerrimam מִדְוָנִים, atque מִדְיָנִים margini attexerent: nam quum מָדוֹן *lis*, per *quietem mediæ* ſit conformatum ex מִדְוָן, noſtrum מִדְוָנִים pro gemmula potius *veteris Linguæ* erat amplectendum. Anguſte judicat, qui anguſte habitat. Omnis illa *Criſis Maſoræ*, quæ tanto opere homines Eruditos conturbavit, ac colliſit, in auras dilabitur; ſi *rei Hebraicæ* antiqua ſua Pomœria non invideantur. Hoc ratio, hoc veritas, hoc ipſa Religio, depoſcunt.

Vſ. 21. Eſt quod unguem offendat ad poſterius Colon: *& amantes illius, comedet fructum ejus.* In *bonum* I. accipitur a multis: ut ſit, *qui Linguam ſuam diligenter ſervant, & frenant.* In *malum* II. traxit *Cl. de Dieu; indulgentes Linguæ: quicumque ei frenum laxant.* Neutrum plenum; quum vel ad *vitam* modo redeat, vel ad *mortem.* Utrumque complexuri III. alii, ſe contulere ad peculiarem uſum verbi אהב, quo *amare terram* valet *colere*; ut 2 *Chron.* 26: 10. Hinc eliciunt; qui *Linguam* ſuam *excolunt*, & *exacuunt*, vel hanc vel illam in partem. Sed vide, num *amare agrum* dici queat, qui *ſpinis* & *ſentibus eum* ſinit *oppleri?* Similiter non *amat linguam ſuam*, qui *eam exacuit*, ut *ſibimet* ſit *telum letale.* Id incommodi ex parte effugit *Jun.* IV. reddens, *prout quisque amat uti ea:* i. e. ſive *virtuti* eam *dicare* maluerit; ſive *vitio.* Id cum *Vſ. præcedenti* eundem plane ſenſum efficeret. Hoc ipſum vero monet, leniore adhuc flexu, אהביה *amatores ejus* potius V. referre ad *Auditores* qui vel *hanc*, vel *illam*, *Linguam amant*, ab ejusque nutu, ac influxu, pendent. *Amant religionis* ac *virtutis Cultores Linguam*, quæ *vitam* & *vitales ſpiret ſermones.* Contra *vitiis dediti*, vel pravis *imbuti* elementis, *amant Linguam*, quæ *vitia foveat*, *venena ſpargat*, *mortem*, ut ita dicam, *fuco ſpecioſo circumlitam exſpiret.* Ita vocabulo אהבים *Amantes*, *Amatores*, ut amplior, ita juſtior quoque, ac plane ſua, ſedes reponetur.

Vſ. 24. Præſtrinxit affinitas literarum inter רעים *amici*, & התרועע, atque unam poſtulare Radicem viſa eſt plurimis. Hinc illa conamina; *vir amicorum* id facit *ad aſſociandum ſe:* vel, *vir amicorum ſe amicum præbeat* neceſſe eſt: vel, *vir amicorum*, i. e. *amicitiæ verus & firmus cultor*, *nomen & omen ſuum implebit; talem ſe conſtanter præſtans; amabitque ipſo Fratre fidelius.* Hoc habet quod ferri poſſet, ſi *Lingua* ferret.

 Sed

Digitized by Google

CAPUT DECIMUM NONUM.

Verſ. 1 Melior pannoſus ince-dens in integritate ſua; præ quam intortus labiis ſuis, idemque pingui lumbo fartus.

2 Vi-

טוב רש הולך בתמו מעקש *Verſ.* 1
שפתיו והוא כסיל :

גם 2

Sed התרועע revocari ad *Thema* רעה, abnuit *Analogia;* quæ vel רוע exigit, vel רעע, ut ludatur in vicinitate *Radicum* diverſiſſimas notiones exerentium. Fulcra, quæ ex בזה & בוז, itemque דמה ac דום idem valentibus, ſubduntur, nutant: nam hæc eſſe *Themata* ſororia per exempla & auctoritates conſtat evidenter. Contraria omnia in רעה & רוע, quum prius certiſſime ſit *paſcere*, unde רעים *amici*, *ſodales*, quaſi *compaſcui;* poſterius *malum eſſe;* unde רעים *mali.* Hos fines tranſſilire, intutum. Ex alia adhuc notione ejusdem Radicis, unde תרועה eſt *clangor*, itemque ipſum noſtrum התרועע *clangere*, *jubilare Pſ.* 108: 10. nonnulli tentarunt II. *Si ſint Amici*, *jubilandum eſt:* vocem איש non *virum* hic capientes, ſed pro יש, *exiſtere;* ut apud *Chaldæos* ית & אית. Violentum. Commodius III. *Guſſet. vir amicorum ut jubilet:* ſeu *qui amicos habet*, *debet felicitatem ſuam deprædicare etiam tubæ cantu.* Id obtineat neceſſe eſt, ſi *vir amicorum* vocetur, cui *multi* contigerunt *amici firmiores*, quales ſupra enotati *Cap.* 17: 17. qui *ne tempore* quidem *adverſo deſerunt;* ſed *calamitatum coticulam ſuſtinere* poſſunt. Hoc vero μέγα λίαν αἴτημα; & ipſa illa ſententia, tam ponderoſe enunciata in *ſingulari Emphatico*, הרע *Amicus ille*, qui *nomen* iſtud *implere* valeat, nimis verum eſſe arguit, quod & *Seneca* alicubi inculcat, *florentes turba amicorum circumſedet; circa afflictos ingens ſolitudo eſt.* Idem mox *Cap.* 19: 4. 7. occurret. Hinc multo veriſimilius, ſive *Rem*, ſive *Linguam* conſulamus, איש רעים *virum ſodalium*, eſſe eum, quem *turba* delectat *amicorum*, quique multis quam familiariſſime ſe ac ſua omnia aperit, creditque. Hoc prudentia vetat, vetat Experientia. Ergo nihil aliud reſtat; quam ut להתרועע IV. a *Radice* רעע *quaſſavit*, *confregit*, reddatur *vir amicorum*, qui multos ſibi intimos adſciſcit, *ſane ad conquaſſandum ſeſe*, nempe *eſt*, vel *erit;* q. d. *ſemet perditum it; resque ſuas ultro prodit.* Idem placitum *Coccejo*, ſic locum conſtituenti; *vir ſodalium* ad hoc comparatus eſt *ut ſe ipſe confringat.* Id *durum* & *abſurdum* pronunciat *Cler.* Nempe quia *fidos* intelligebat *amicos;* quaſi vero non vilior foret annona generis vilioris. Pulchra *paronomaſia* huncce ſenſum adjutat; quæ illuſtrior fit per *Antitheſin* in רעה *compaſcuus*, in quo *eſt quod vinciat*, ac *firmet;* & inter רעע *quaſſavit;* in quo eſt *quod diſſolvat*, ac *deſtruat.* Eadem *alliteratio* præceſſit *Cap.* 13: 20. Adjutat quoque eundem adſpectum poſterius membrum. *At eſt amans*, amicus, *agglutinatus præ Fratre.* Rarum, & carum eſſe genus inſinuatur; ac proinde *intimam* illam *amicitiam*, quæ *conglutinet compingatque corda*, non per multos ſpargendam, ſed circumſpecte, & ferme cum uno tantum, ineundam.

AD CAPUT DECIMUM NONUM NOTÆ.

Vſ. 1. Oppoſitio inter ריש *pauperem ad pannos usque*, & כסיל *ſtolidum*, parum juſta ac plena. Hinc omnes ferme *Divitem* vi ſententiæ ſubaudiendum cenſent: quaſi fo-

2 גם בלא דעת נפש לא טוב ואץ ברגלים חוטא :

3 אולת

2 Vigor currendi ſeſe animans, absque cura animæ, non-bonum: & præceps pedibus, lapſabundus.

3 Cras-

foret; *præ quam perverſus labiis* Dives, *qui ſit ſtolidus.* Hoc quidem non ſupplementum, ſed aſſumentum: quaſi vero dari poſſet *perverſus labiis dives, qui foret ſapiens.* Emplaſtrum quoque male hærens, *præ quam perverſus labiis* Dives licet, *cum ſtolidus ſit.* Stare nequit ſententia, niſi *Dives* ille ſub כסיל comprehendatur. Cernas ad oculum ex *Prov.* 28: 6. ubi habes *præ quam perverſus viarum* והוא עשיר *qui ſit Dives.* Hinc *Cocc.* in *Comm. debebat pauperi opponere divitem, & opponit ſtolidum, hoc eſt, propter quasvis prærogativas ferocientem, inidoneum qui diſcat veritatem, & qui volupe habet alios in verba ſua adigere.* Simplicius planiusque fuisſet, *ferox divitiis*, quod in *Lexico* deinceps adſcivit ὁ πάνυ, ubi ſupponens כסיל *ſtolidum* dictum a כסל *confidentia*, reddit *confidens divitiis.* Quadrat; taliſque character haud dubie hic intentus. Nec tamen *confidentia* hac ſub Radice *primariam* tenet ſedem, ſed a *lumbo* ducta eſt, ut *Cap.* 3: 26. monui. *Lumbus* ipſe, *adipe ſuffarctus*, a כסל كسل *prægravari*, ſpeciatim *craſſitie molli, adipoſa.* Hinc كسيل ,כסיל, & אכסל اكسل *vitium* adfert *ſtolide torpidi*, & *cui lumbus adipe ita infarctus*, ut ſimul *mollitie ſit infractus*; quem *Elumbem* vocamus. Hoc vitium quum in *opulentis* potiſſimum *domibus* & *fortunis* niduletur, كسيل כסיל & كسول כסול etiam notare cœperunt *molliter educatum*, qui ad *Homericum* illud

Τρέφεται θαλίῃ ἐνὶ πολλῇ.

Enutritur deliciis in multis.

Ac propterea apud *Arabes* in dedecus quidem *viris* additur, at *mulieribus* in *laudem*; quatenus apud eos puellæ *mollibus ſuffarctæ lumbis*, indeque *molliter* ac *faſtoſe incedentes*, admirationi ſunt. In *Hamaſa* hinc

يناغي غزالا فاتر الطرف اكسلا ۞

Adblanditur dorcadi languidulæ oculum, mollicellæ lumbum.

Ex *Camuſo* teneatur الكسل التثاقل عن الشي والفتور فيه فهو كسل وكسلان وهي كسلة وكسلانة وكسول ومكسال وهما ايضا نعت للجارية التي لا تكاد تبرح من مجلسها مدح *Radix* כסל *deſignat prægravari ac torpeſcere ſub re; qualis vocatur* כסל & כסלן, *cum fœmininis ſuis* כסלה & כסלנה; *nec non* כסול & מכסל; *quæ duo quoque pro Epitheto adduntur puellæ ſe ſede ſua vix movere valenti; in laudem.* Nempe eadem ratione qua *teneras*, *molliculas*, *delicatas*, ſequiore in ſexu, celebrare amant Poëtæ. Inter *Hebræos* hanc quoque *molliter in divitiis educati* notionem *ſecundariam* obtinuiſſe, ex *Vſ.* 10. hujus *Capitis* cuivis jam in oculos incurret. Tanto fidentius hic asſumimus, *præ quam tortuoſus labiis ſuis, quantumvis prædives, pingui lumbo fartus.* Habes ut juſtam, ita cumulatiſſimam *Antitheſin*, inter vocabula ריש *ad laceras usque veſtes pauper*, & inter כסיל *molli in ſinu divitiarum ac deliciarum luxurians.*

Vſ. 2. Magnum *Linguæ*, & *Veterum* ejus *Copiarum*, *defectum* arguent diverſiſſimæ *Gnomes* hujus expoſitiones. Princeps, quæque plurima tulit puncta, I. eſt; *Etiam anima ſine ſcientia, non-bona.* Id varie explicatur, & ad poſterius Colon accommodatur. Frigidula omnia. Quin ne in cenſum quidem venire debuiſſet, quod a Genio Linguæ plane

ne abhorret, ut בלא דעת נפש *in non ſcientia anima*, poſitum cenſeatur pro דעת בלא נפש *anima ſine ſcientia.* Non commodiſſimum quoque II. illud *Pocok.* ad *Port. Moſ. Etiam abſque ſcientia, anima non eſt bona*, i. e. *habet ſe inſtar materiæ ſine forma.* Nec illud ſane III. *Gejer. Etiam in non ſcientia animæ, non-bonum*; pro, *ubi deficit lumen mentis, ibi etiam deficit lumen, & bonum, proſperitatis:* ad *Lutheri* hocce liberiuſcule converſum, *Quum ſine ſcientia agitur, non bene ſuccedit.* Eodem aurigatur IV. *Etiam abſque ſcientia deſiderium non eſt bonum.* Hoc eſt, *ne deſiderabilia quidem maxime bona, ſunt bona, ſi abſit ſcientia.* v. g. *divitiæ, honores, nobilitas, valetudo* &c. Sic iterum *Gejer.* poſt *Vatabl.* cui placuerat V. *Etiam abſque prudentia deſiderium peſſima res eſt.* Longo flexu *Cler.* VI. *Etiam ſine ſcientia cupiditas non eſt bona*; vel *cupiditas non-bonum:* ſubnotans; *poſſet quiſpiam contendere propter ignorantiam* Cupiditatem *non eſſe peccatum in hominibus imperitis. Contrarium docet Salomon: cum rem etiam indocti poſſint facile intelligere, & revera intelligant, ſi ea cupiditate lædantur.* Ex interiore *Linguæ* ſinu doctius VII. *Cocc. Etiam in non habenda ratione animæ, non eſt bonum:* hoc eſt, *non eſſe ſollicitum de alterius ſalute; aut ſuas* ϛοργὰς *negligere.* Formula ſane ידע נפש *cognoſcere animam*, tale quid infert *Prov.* 12: 10. & *Job.* 9: 21. ידע *cognoſcere* pro *curare* ex vena elegantiarum reperies quoque ſupra *Cap.* 5: 6. & 9: 13. Non ſatis tamen implet vim ſententiæ; neque cum ſeq. colo cohæret. Ei propius innexum VIII. quod in *Lexico* poſteriores *Cocceji* curæ pepererunt: *Etiam in neglectu animæ, non eſt bonum: & feſtinans pedibus peccat.* 'Απόνοια, *& temeritas nihil boni parit.* Sic בלא דעת נפש eſſet, *ſuam non curare animam*; quod ſane *non-bonum*; *peſſimum.* Aſt quorſum illud גם *Etiam?* Dixeris forte, *Etiam ſuam, poſtquam aliorum neglexit quis.* Id omnino גם בלא דעת נפשו *etiam in non curare animam ſuam, non-bonum*; enunciari debuiſſet. Ne *Gnome* quidem ſic concepta, multum dignitatis habet. Ut poſt has ſalebras planior nos campus accipiat, obſervari velim *particulam* גם *etiam* omni pagina identidem obviam, *Radice* adhuc, ac proinde *Origine* quoque ſua, caruiſſe. *Radicem* protulit, & *Origini* præludere cœpit *Stock.* ponens גמם *addidit*; *multus, copioſus fuit*; apud *Arabes.* Ex *Golio* planius percipias; penes quem جم גמם valet, *multus evaſit, abundavit* aqua in puteo. *Confluxit*, cum ante exhauſta fuiſſet: *plena fuit* menſura, vas: *explevit* menſuram: *auxit* eam *adjecto cumulo.* Manu tenes τὸ גם quatenus *augmentum* ſignans, & *acceſſionem ad cumulum*, per *Etiam* ſeſe convertendum præbet. Ejus *forma*, & vis, *ſubſtantiva*; contracta ex גֶּמֶם *Segolato*; ut בַּד pro בֶּדֶד *ſeparatio*; unde לְבַד *adverbiale:* רַק *tantummodo* pro רָקַק *tenuari*, utque ſemel defungar אַף pro אָפַף *cumulare.* Iſtud גֶּמֶם cum *vicario* ſuo *defectivo* גַּם omnia tenuiſſe debuit jura, quæ verbum גמם vivente Lingua obtinuit. Non perſequar omnia; dabo tantum, quæ in rem præſentem. *Gjeubar.* أَلْجَمُّ مَا

ٱجْتَمَعَ مِنْ مَاءِ ٱلْبِئْرِ

وَٱلْجَمَّةُ ٱلْمَكَانُ ٱلَّذِي

يَجْتَمِعُ فِيهِ مَاؤُهُ وَٱلْجُمُومُ

ٱلْبِئْرُ ٱلْغَزِيرَةُ ٱلْمَاءِ

وَٱلْجُمُومُ بِٱلضَّمِّ ٱلْمَصْدَرُ

يُقَالُ جَمَّ ٱلْمَاءُ يَجِمُّ

جُمُومًا إِذَا كَثُرَ فِي ٱلْبِئْرِ

وَٱجْتَمَعَ بَعْدَ مَا نُزِحَ مَاؤُهَا

قَالَ ٱلرَّاجِزُ

يَزِيدُهَا مَخْجُ ٱلدِّلَا

جُمُومَا ۞

وَٱلْجُمُومُ

Digitized by Google

وَٱلْجُمُومُ أَيْضًا مِنَ ٱلْخَيْلِ ٱلَّذِي كُلَّمَا ذَهَبَ مِنْهُ جَرْيٌ جَاءَهُ جَرْيٌ آخَرُ قَالَ ٱلنَّمِرُ

جَمُومُ ٱلشَّدِّ شَائِلَةُ ٱلذُّنَابَي ۞

وَجَمَامُ ٱلْفَرَسِ يُقَالُ جَمَّ ٱلْفَرَسُ جَمًّا وَجَمَامًا إِذَا ذَهَبَ إِعْيَاؤُهُ وَٱسْتَجَمَّ ٱلْفَرَسُ وَٱلْبِئْرُ جَمًّا وَيُقَالُ إِنِّي لَأَسْتَجِمُّ قَلْبِي بِشَيْءٍ مِنَ ٱللَّهْوِ لِأَقْوَى بِهِ عَلَي ٱلْحَقِّ

Vox גם *notat quod confluit de aqua in puteo; &* גמה *fœmin. locus ubi aqua ſe colligit; ut* גמום *eſt puteus* באר *copioſa aqua ſcatens: cujus infin. Dammata prima,* גמום. *Dicitur* גם*, cum fut.* יגם*, & infin.* גמום *de aqua, quum abundat in puteo, & confluit, poſtquam exhauſtus fuerat liquor ejus: utitur Poëta Rhythmicus in eo,*

> *Auget eum* puteum *hauſtus ſitularum plenarum aqua confluente.*

Idem גמום *uſurpatur in Equis, cui uno curſu exhauſto, adfluit alter currendi vigor. Ita Namirius:*

> *Adfluente pollens vigore curſus, caudam ſuſtollens.*

Sic גמם אלפרש *eſt Equi in currendo vigor ille; de quo dicitur* גמם *cum infinitivis* גם *&* גמם*, quum ceſſat laſſitudo ejus, neque currendo exhauritur; quemadmodum in X. de Equo & puteo, quum novo ſcatent fluxu ac vigore. Dicitur in eadem Specie X. Ego cor meum reficio recreatiuncula, ut fortior reddar officio proſequendo.* Relucet inſignita *Metaphora* verbi גמם in *curſu inexhauſto, qui eo usque delasſari neſcit, ut ſeſe inter currendum reficiat, animetque ad majorem alacritatem.* Ita *Obeija Ibn Solmit* in *Hamaſa*:

جَمُومُ ٱلْجَرَاءِ إِذَا عُوقِبَتْ ۞

> *Inexhauſta curſu* camelus, *quum alias poſt alias vices procurrere cogitur.*

Ubi *Tauriz.* الجموم يجمّ لها جري بعد جري *Appellatur* גמום *cui vigor curſus* גם *adfluit poſt curſum.* Apud *Haririum* جموم النشاط *inexhauſtus alacritatis; cujus alacritas ſeſe recenti ſemper vigore animat.* Plena exemplorum omnia. Hinc jam offerre ſuſtineo, tanquam & *ſedi* huic opportuniſſimum, & ex veteri *Linguæ* copia ultro redundans; *vigor currendi ſeſe animans, cum nulla cura animæ, non-bonum,* peſſimum: *& feſtinans pedibus, lapſabundus.* גם ut ſupra dixi non jam *particula*, ſed *ſubſtantivo* vel *infinitivo* ſuo uſu, proprie *affluens inter ipſos hauſtus aquæ copia:* indeque *vigor currendi inexhauſtus.* Hanc peculiarem vim, *figuramque* ſignatiorem invitat poſterius אץ ברגלים *feſtine inſtans pedibus:* invitat quoque נפש *anima*, pro *halitu oris* jam ſumenda, ad *literam* ſaltem; ut בלא דעת נפש valeat, *ſine ulla cura animæ:* i. e. *absque ut ulla ratio habeatur halitus oris*, qui *ſi vires non exhauriantur* forte, *neutiquam* tamen *inexhauſtus* cenſeri debet; quippe qui *nimis ſeſe animans*, & *intendens*, uno momento *obrui* atque *extingui* poſſet. נפש pro *anima*, oris *halitu*, paſſim occurrit. Inde explicanda quoque phraſis *Num.* 16: 6. נפשנו יבשה *anima noſtra arida eſt*; i. e. *laſſitudine exhauſta* & *exareſacta*; ita ut vix *ſpiritum ducere* valeamus. Formula השיב נפש hinc

 etiam,

etiam, pro *Origine*, & anſa, pendet, nam *redire fecit animam*, eſt *exhauſtam* jam, & *exſpirare paratam revocavit*, ac *recreavit*. Sentis, quid ſit in *curſore incitatiſſimo*, cui vigor identidem *affluit currendi*, לא דעת נפש *non cognoſcere*, *non curare*, *animam*; nec attendere, quam *tenui* illa *filo pendeat*. Eodem forte adſpectu enunciatum illud *Prov.* 12: 10. יודע צדיק נפש בהמתו *Novit*, *curat*, *juſtus animam jumenti ſui: non onerat illud ſupra vires; non exhaurit illud*, & *laſſitudine conficit*; ſed identidem *pabulo reficit*, atque *refocillat*. Hoc luculentiorem pandit adſpectum, atque vehementiorem *Antitheſin*, illationemque poſtremi membri, *at commiſerationes improborum*, *crudele*.

Ibid. Acumine *Salomonis* digna, ni me omnia fallunt, eviguit ſententia, & *Litera*, quam aperui, ſolidis *Linguæ* fundamentis ſubnixa, habet quod ſe approbare queat. Magis adhuc ſeſe inſinuabit, ſi *Allegoriæ* medullam enucleavero. *Vigor currendi inexhauſtus* ſe ad multa porrigit. Exempli gratia, *ad impetum ſtudiorum*, præclarum illum quidem, & illius indolis, ut in ingeniis ſcientiarum avidis, *ſeſe ultro animet*, atque *accendat*. Si illo in curſu *non cognoſcatur*, *non curetur*, *anima*, id eſt, *valetudini non ſerviatur*, non *interſpiretur* quaſi, ſecundum illud

Interpone tuis interdum gaudia curis:

Non *relaxetur*, quin & *retendatur arcus*, *rumpatur deſubito* neceſſe eſt. Eodem collineat, *concitatus pedibus; toto impetu pedum effuſus ad currendum*, חוטא *lapſans*, *lapſabundus*; fieri nequit, quin tandem *corruat*; inſtar *equi curſoris*, qui *præcipiti curſui* ſine intermiſſione *indulgens*, ſeque *vigore* ſemper *recenti animans*, non poterit non momento *corruere*, atque *exanimari*. Licet quoque ſubtilius adhuc, & ſublimius, applices ad Eos, qui *immoderata ſpirant*, ad quæ *adſpirare homini* non conceſſum his in terris: qui *immenſitatem* ipſam *metiri* ſe, *viribus ingenii erectioris*, poſſe præfidunt. Quos intendam, nemini obſcurum. Nempe *nil mortalibus ardui eſt; & cælum ipſum petitur ſtultitia*, *pennis non homini datis*; ut ea huc transferam. Plura attexere *impetus* erat; ſed & hicce גם *curſus vividior*, *animoſiorque*, reprimendus; ne commiſiſſe reperiar, quod excellentiſſima *Gnome* caſtigat.

Ibid. Præſidium huic explicationi accedit, atque vetera jura verbi גמם ſancit, eximius locus *Habac.* 1: 9. *de Chaldæorum* copiis מְגַמַּת פְּנֵיהֶם קָדִימָה. In oculos ſe ingerit *Radix* גמם; quæ quum præ manibus haud eſſet, itum, ut fit, ad vicinum גמא *hauſit*, *ſorpſit*; indeque exſculptum, *hauſtus faciei ipſorum Orientem verſus.* Non una id ratione declaratum. Noſtri, *quod abſorbebunt vultibus ſuis* deportabunt *Orientem verſus*. Alii *anhelans deſiderium eorum ad Orientem tendet*. Iterum alii, *terram omnem ante faciem ſuam abſorbebunt quaſi*, *celerrimo illo, quo ſeſe invehent*, *impetu*. Amputo alia adhuc, longius circumducta. Cl. *Cocc.* formæ huic *Thema* גמם denegari non poſſe cernens, ex *particula* גם *etiam*, excudit *inſtantiam*, ſive *intentionem faciei*: ut ſenſus ſit; *quorum facies etiam atque etiam tendit Eurum verſus*. Hoc non multum abludit ab *impetu* illo *vivido*, *animoſo*, *inexhauſtum vigorem exerente*, quem produxi. Appoſitiſſima in rem præſentem deſcriptio Bellatoris Equi, Bellatorem ſtrenuum vehentis, in *Diw. Hud.*

وَيُحْمِلُهُ جَمُومٌ أَرِيحِيٌّ صَادِقٌ

هَذِبُ .

كَمَا يَنْقَضُّ مِنْ جَوِّ

آلسَّمَاءِ آلْأَجْدَلُ آلدَّرِبُ ۞

Portatque Eum perennis curſu, *alacer*,
ſtrenuus, *celerrimus*,
Prout ex ſummo æthere in prædam deruit
Accipiter exercitatiſſimus.

Ubi *Schol.* الجموم له عدو كثير الزيادة الذي عدوه اذا ما استحث كالماء يجم بعد ماء *Equus* גמום *eſt is*, *cujus curſus ſuo ſe auget vigore; quippe qui incitatus inſtar aquæ ſit affluentis poſt aquam.* Habes illud *perenne*, *inexhauſtum*, *elaſſari neſcium*, quod ſupra inculcatum. Hinc de *exercitu Chaldæorum*, eorumque *Equis celerioribus* Ac-

3 אולת אדם תסלף דרכו ועל יהוה יזעף לבו :

4 הון

3 Craſſities hominis lubricat viam ejus; & ſuper Jehovam æſtuans dirumpitur cor ejus.

4 Opu-

Accipitre in prædam ruente Vſ. 8. jam *Vſ.* 9. ſubſeritur, *inexhauſtus vigor faciei eorum, curſusve ſeſe identidem animans, eſt ad modum venti Orientalis.* Nempe & גמם جم quadrat in *ventum vehementius flantem, ſeque flatu ipſo animantem:* cum quali *vento* comparata *calamitas* in *Hamaſ.* & *Diw. Hud.* inducitur جم النوائب *inexhauſta vicium, repetitis ſemper vicibus acrius acriusque incurſans:* & جم العجائب *inexhauſta mirandorum fataliumque eventuum.* פנים *facies, vultus,* ſignat *inſtantiam, impetumve* cujuscumque rei, *copiarum, equorum, venti* quoque *vehementius incumbentis,* nec non *ignis ſævientis.* קדים *ventus Orientalis,* ſpeciatim *procelloſus, & cuncta exurens:* ut *Job.* 27: 21. Vide etiam, quod ad *Job.* 15: 2. ſubnotavi. קדימה *venti Orientalis inſtar:* vel &, *ventus ipſe,* & quidem *vehementiſſimus;* ex *ſuperlativa* poteſtate *He paragogici.* Omittere hic nequeo hocce *Poëtæ* veteris in *Diw. Hud.* de *acri conflictu:*

وَحَمِيَ ٱلضَّرْبُ وَجَمّ ۞
بِكُلِّ مُذَحُوبٍ أَشَمّ ۞

Fervebantque ictus, ſeque animabant
Omnem in ſtrenuum, contumacemque.

Ut nec illud *Alcor. Surat.* 89: 20. 21.

تَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا
وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ حُبًّا جَمًّا

Voratis hereditates voratu cuncta ſorbente; & concupiſcitis opes cupiditate ſemet inexhauſtum animante. Hæc ad prima, & poſtrema lucem ſuam diffundunt; atque ditiſſimas *Linguæ* venas penitius introſpiciendas præbent.

Vſ. 3. Quanto opere fluctuetur in conſtituenda poteſtate *Radicis* סלף ad *Cap.* 11: 3. aperire cœpi. Ad *Cap.* 13: 6. genuina vis adſtructa, in *glabro ad lubricationem usque:* ut aliquid fiat ὀλισθηρὸν; unde conſequatur, τὸ ὀλισθεῖν, vel ὀλισθαίνειν *lubrico lapſu impelli.* Percipias ex *Camuſo:* سلف المزادة سلفا دهنها *Utrem* סלף *dicitur, cum Infin.* סלף, *qui eum oleo perungit.* Eodem ſpectat مسلفة מסלפה *trulla; inſtrumentum quo quid linitur ad glabritiem:* λίστρον quoque, quatenus valet ἐμάλιστρον & ἐδαφιστήριον apud *Heſych. quo terra glabratur.* Apud *Golium* habes cum *trulla* cæmentarii, etiam *cylindrum.* Et سلف *induxit, illevit* trulla; quod eſt *glabrum lubricumque effecit.* Verſio *Arabica Act.* 16: 33. Ἔλουσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πληγῶν commode & eleganter expreſſit سلفهما وحممهما من جلدهما *perunxit eos abluitque a flagellatione eorum.* Gratam quoque lucem feret quod ex *Traditione* adduxit *Gjeubar.* ارض الجنة مسلوفة *Terra Paradiſi lævigata,* nempe ad *lubricam* usque *glabritiem,* ubi ſtare nequeant niſi ſoli *Paradiſiaci.* Hoc aſpectu præceſſit *Cap.* 13: 6. רשעה תסלף חטאת *improbitas,* proprie *turbulentia lutoſa, lubricat lapſationem.* Conſimili anſa & hic, *craſſities hominis lubricat viam ejus.* Nempe אול ال *incraſſatus fuit* liquor; adfert *craſſamentum appactum* proprie; improprie *craſſitiem appactam* veluti *mentis.* Omne *craſſamentum,* ut *lubricum,* ita *lubricare* aptum. Plura non addo. Res ſemet explicat. Quam late patet *Lubricum cupiditatis,* & *lubricum vitiorum,* ſibimet *blandientium,* ac præſertim *ſtoliditate* velut *appacta,* vel *appactione ſtolida* in *fraudem & perniciem* ſemet *impellentium:* tam fuſe ſe noſtra præbet ſententia; ad omne genus *crimina, offenſas, ruinasque* comprehendendas.

Cc 2 *Ibid.*

Digitized by Google

4 Opulentia addet ſodales ſpiſſos; at pauper a ſodali ſuo ſegregatur.

5 Teſtis fucatarum falſitatum non inſons erit; & qui efflabit mendacia haud elabetur.

6 Spiſſi terunt faciem munifici; & omnis, intimus amicus viro donatori.

7 Om-

4 הון יסיף רעים רבים ודל מרעהו יפרד :

5 עד שקרים לא ינקה ויפיח כזבים לא ימלט :

6 רבים יחלו פני נדיב וכל הרע לאיש מתן :

7 כל

Ibid. Significantiſſimum verbum זעף; quod *Lexica* reddunt *indignari*, *ſuccenſere*, *iraſci*. Adſcitum a quibusdam *turbari*; ab aliis *ægritudine confici ad maciem*; ab aliis *æſtuare*. Poſterius *Origini* proximum. In *Camuſo* ذعف זעף in VII. انذعف נזעף declaratur انبهر وانقطع فواده *anhelum crepuit*, *& diruptum eſt cor ejus*. Derivata eodem collineant الذعاف السم اى سم ساعة وطعام مذعوف فيه الذعاف وحية ذعف اللعاب سريعة القتل وموت ذعاف ذؤاف والذعفان الموت وقد ذعف بالكسر واذعفه قتله سريعا وموت مذعف *Vox* זעוף *venenum ſignat; & quidem momento necans; præſentiſſimum: itemque* טעם מזועף *cibus venenatus; & ſerpens* זעף *ſalivæ, pro celerrime necans. Iterum mors* זעוף, *eadem quæ* זאוף, *præſentanea: nec non* זעפן *eſt* מות *mors, ut & Radix ipſa* זעף *mortuus concidit* (*crepans æſtu veneni videlicet*) *in IV.* אזעפה *fecit eum ita crepare*, *ſive præſentanea morte affecit. Ea dicitur* מות מזעף. Eadem omnia ſub *ſororio* زعف obtinent. *Camuſ.* زعفه قتله مكانه كازعفه وازدعفه وسم زعاف زواف والمزعافة الحية *Dicitur* זעפה pro *interemit eum ilico*: ut & אזעפה in IV. & in VIII. אזדעפה; *& venenum* זעוף *præſentiſſimum.* מזעפה *ſerpens eſt. Præſenti* nempe *toxico necans*; ſive *crepare faciens*. Vides duo *Themata*, alterum per *Dſal*, alterum per *Ze*, ad diverſitatem *Dialectorum* in ipſa *Arabia*; quæ *æſtum venenatum* inferant. Cumulate *Ommeija Hudeilita*

سقاها بمزعف ذيغان قشب ثمال

Potionavit eam venenum præſens, quod æſtu crepare faceret, ſubtiliſſime maceratum.

Deſcribitur *telum toxico illitum*, quo *tacta fera illico crepuerit*, *æſtu venenato dirupta*. Sentis quanta potentia enunciatum ſit, *Contra Jehovam* יזעף לבו *æſtu interiore diruptum crepat cor*. Ad *Vſ.* 12. plura promentur.

Vſ. 4. Duplex anſa poſterioris membri. Prima, *& pauper a ſodali ſuo ſeparatur*; pro, *eum a ſe ſegregant omnes*. Altera, qua uſus *Cocc. Sed pauper*, *ſodalis ejus diſcedit. Separat ſe ab eo.* Nempe מרעהו vel in *tria* reſolvi poteſt, *ab amico ſuo*; vel in *duo*; ut מרע per ſe ſtet, ad exemplum *Vſ.* 7. recurſurum. Res eodem redit. Prius tamen fortius, quin figuratius; ſi נפרד ſumatur nunc ut انفرد *ſolitarius factus eſt*; *deſertus fuit*: & منفرد *ſolus*, *ſolitarius*; *deſtitutus ab omnibus*. Idem quoque ſub فريد פריד obtinet: ut in illo *Abulfed.* فريد طريد *ſolitarius*, *expulſus*, de *Rege a ſuis deſerto*, & *in exilium acto*.

Vſ. 5.

Digitized by Google

7 כל אחי רש שְׂנֵאֻהוּ אַף כי מֵרֵעֵהוּ רחקו ממנו מרדף אמרים לא המה׃

7 Omnes fratres pannoſi oderunt eum; quanto magis compaſcui ſe longe ab eo faceſſunt: perſequens *ille* dicta; nihil illa.

8 קֹנֶה לב אֹהֵב נפשו שֹׁמֵר תבונה למצא טוב׃

8 Qui peculium parat cor, amat animam ſuam; qui ſubſtricte cuſtodit prudentiam, certe inveniet bonum.

9 עד שקרים לא ינקה ויפיח כזבים יאבד׃

9 Teſtis fucatarum falſitatum non inſons erit: & qui efflat mendacia, peribit.

10 לא נָאוֶה לִכְסִיל תענוג אַף כי לְעֶבֶד מְשֹׁל בשׂרים׃

10 Non decorum elumbi Diviti faſtoſæ deliciæ; quanto minus ſervo, dominari in principes.

11 שֵׂכֶל

11 Ma-

Vſ. 5. Stricte quidem, & proprie, *Teſtis falſitatum*, qui *linit fucos*, ſecundum *Originem*, in *judiciis* locum habet; ſed latius hic extendi, patet ex poſteriori membro ubi יָפִיחַ poſitum in *Ellipſi* pro אשר יפיח *qui proflabit*, & quidem *tumido ore*: ut inſinuatum ſupra *Cap.* 14: 25. Illuc redeatur.

Vſ. 6. Verbum נדב نـدب *uvere*, *uveſcere*, *uvidius fluere*, dedit נדיב *uvidum*, pro *liberali*, *munifico*; per jucundam *figurationem*, qua نديب اليدين *uvidus manuum*, appellatur, qui *large donat*, ac *munera* quaſi *profundit*. Eam vim hic attendi, ſeries ipſa arguit. Formula חלה פנים *terere faciem alicujus*, pro *ſubmiſſis officiis*, *precibusque favorem*, ac *gratiam ejus ambire*, illuſtrata *Tom.* I. *Origin.* Signatiſſime הרע in *Emphaſi*, quæ & *Cap.* 17: 17. adhibita, *Amicum ſummum*, *verum*; ad omnia *deditum*, & velut *nexu mancipiove addictum*, exprimit. Nempe כל, *omnes in univerſum* hoc & profitentur, & ambitioſis officiis perſuadere discupiunt. Notæ artes, in quas non excurro.

Vſ. 7. Cohæret cum præcedenti *Gnome*; atque perquam venuſte facies rerum, ac ſcena, invertitur; ſecundum illud; *Florentes turba Amicorum circumſedet: circa everſos & afflictos ingens ſolitudo* eſt. Priora plana. Poſtrema ſcrupoſa, per *Syntaxin* abruptiorem, quæ variantem quoque Lectionem peperit: nam *Maſora* pro לא *non*, margini appoſuit לו *ipſi*. Inde exiſtit, I. *perſequens verba*, *ipſi illa*: q. d. Qui *verbis* fidebat, *verba* ſibi *data* experietur, deſertus a *verborum* venditoribus illis. Argute ſatis, nec invenuſte. Retenta *negativa* non abſimiliter *Vulgat.* II. *Qui verba ſectatur*, *nihil habebit*; ad quod exemplum & *Luther.* commode, *qui fidet verbis*, *nihil erit*. Non annuit conſtructio; quæ הוא poſtulaſſet: quamvis reponi queat המה ſumtum ob vim *collectivam* in מרדף. Plerique III. cum *Merc.* *ſectatur verba* quæ *non ſunt*: h. e. *vanis ſe verbis*, & *ſpe paſcit inani*, ab hoc vel illo, qui Amicus olim fuerat, aliquid auxilii ſibi promittens. Hoc aliter paulo expreſſere Noſtri, aliique, duplici IV. ſupplemento uſi, *perſequitur* eos *verbis*; quæ *nihil ſunt*. Quidni potius? *perſequitur verba* quæ *nihil ſunt*. Placet certe לא *ſubſtantive* ſumtum de quo & *Cocc.* commonuit V. dans, *Qui perſequitur dicta*, *nihil illa*. Ita circinari poſſet *Quanto magis compaſcui ſe faceſſant ab illo*, *perſequente dicta* quæ *nihil ſunt*. Sententioſius tamen, ſi interſtinguatur, *Quanto magis compaſcui ſe faceſſant ab eo. Perſequens* ille *dicta*; *Nihil illa*.

Vſ. 10. Scrupuli quid reſidet in priore colo; & *Antithеſis* inter כסיל *ſtolidum*, & עבד *ſervum* non valde plana. Exponitur a plerisque, *ſtolido delicias non convenire*; *ſed potius pœnam*, *ærumnam*, *mala*. Laxius, lan-

11 Maturitas hominis lentat naſum ejus; & glorioſum decus ejus transmittere delictum.

11 שֵׂכל אדם האריך אפו ותפארתו עבֹר על פשע :

12 Fremitus laniantis veluti leonis, turgor æſtuans Regis: at ſicut ros ſuper herba, favor ejus.

12 נַהַם ככפיר זעף מלך וכטל על עשב רצונו :

13 Ba-

13 הות

languidiusque, quam vis ſententiæ poſtulat. Magis ad rem, quod *Merc.* ex *Salluſt.* adduxit, *Secundas res etiam ſapientum animos fatigare:* multo magis ergo *inſipientes rerum ſucceſſu inſoleſcere.* Certe *faſtum inſolentem* notari, dubium eſſe nequit; ſed ne ſic quidem ſenſus ſatis conſtat; quum *ſervus* ille *in principes dominationem affectans*, vel *exercens*, utique vel maxime mereatur titulum כסיל *ſtolidi*; atque ad ſummum *inſolentiæ* gradum efferatur. Sentis *oppoſitionem* inter *ſtolidum* & *ſervum* nutare. Ea ultro emerget, ſi כסיל capiamus, ut *Vſ.* 1. hujus *Cap.* pro *Divite elumbi; in ſinu opulentiæ educato*, & *mollitie fracto.* Huic לא נאוה *non decora* eſt תענוג *deliciarum affluentia*, cum *faſtu* inde *redundante.* Hoc ſpeciatim ſignat תענוג; ut *Eccl.* 2: 8. תענגות בני אדם *deliciæ faſtoſæ filiorum Adami*, ſunt *divitiæ*, & *voluptates*, quibus ſe *culmen felicitatis* obtinuiſſe opinantur, & *in quibus cum faſtu ſeſe jactant*, & *volutant.* Idem uſus, *Mich.* 2: 9. *Mulieres populi mei expellitis* מבית תענגים *e domo deliciarum faſtoſarum.* Conſimiliter היכלי ענג *palatia deliciarum; Jeſ.* 13: 22. in quibus *faſtus vitæ cum omni affluentia rerum lautiſſimarum reſedit*, ac *regnavit.* Hinc האיש הרך והענג מאד *vir tener & delicatus valde; Deut.* 28: 54. ut *Vſ.* 56. הרכה והענגה *tenera*, & *delicata*, *quæ ne tentavit quidem plantam pedis figere in terram* מהתענג ומרך *præ faſtoſe deliciari*, & *teneritudine.* Iterum *Jeſ.* 57: 2. *Contra quem* תתענגו *faſtoſe delicias facitis? Os diducitis; Linguam protenditis?* Et *Jer.* 6: 2. *Pulchra*, *faſtoſe delicata.* Etiam *in bonum* ſe porrigens, *faſtoſas* tamen adfert *delicias*, quibus quis *quaſi ſuperbiat*, *fortunasque* ſuas *admiretur.* Hac figura inſignitur *Job.* 22: 26. & 27: 10. על שדי התענג *ſuper Deo affluentiſſimo deliciari faſtoſius;* illa *Sanctorum* videlicet *ſuperbia*, qua *cupiditatem oculorum*, *cupiditatem carnis*, *faſtumque vitæ* ex alto deſpiciunt. Eadem amplitudo, dignitasque phraſeos *Pſ.* 37: 4. 11. *Jeſ.* 58: 13: 14. & 66: 11. Deſino in *Cant.* 7: 7. *Quam pulchra es*, *& quam amœna*, *o Amata!* בתענגים *in deliciis faſtoſis.* Cuncta hæc affirmat & illuſtrat *Arabum* غنج ענג, *geſtu amatorio*, ut *limo intuitu*, *faſtoſa gratia*, *ſuperbiore inceſſu uſa fuit* Puella. Dilucere incipit, quod quærebamus; apparetque ſenſum ita conſtituendum, *Elumbi* ſive *Diviti molli*, *ſtolido*, *effœminato*, תענוג *faſtoſæ deliciæ non decoræ ſunt;* hoc eſt, *intolerabiles ſunt omnibus: quanto magis intolerandum ut ſervus dominetur in principes*, iisque *arrogantiſſimo faſtu inſultet*, qui ante ſub eorum pedibus jacuerat. *Claud.* in *Eutrop.*

> *Nec bellua tetrior ulla eſt*
> *Quam ſervi rabies in libera colla furentis.*

Apud *Latinos* proprie *inſoleſcere* dicti, qui ex paupertate in divitias & opulentiam ſubito traducti, *inſolitas fortunas impotentius ferebant*, atque *faſtu delicato* ſe efferebant. Pulchre *Cic.* 2. *Agrar.* Cap. 35. *Hi ex ſumma egeſtate in omnium rerum abundantiam traducti*, *non ſolum copia*, *verum etiam inſolentia*, *commovebuntur.* Nihil aliud ibi *inſolentia bonarum rerum*, quam *inſuetudo:* ut *inſolens belli*, pro *inſueto.* Eodem adſpectu *Liv.* L. 23: 18. *Itaque quos nulla mali vicerat vis*, *perdidere nimia bona*, ac *voluptates immodicæ*, *& eo impenſius*, quo *avidius ex inſolentia in eas ſe merſerant.* Anſam ſubſumtæ mox *Metonymiæ* monſtrat hocce *Liv.* 30: 42. *Ex inſolentia*, *quibus nova bona fortuna ſit*, *impotentes lætitiæ inſanire.* Hinc *Senec.* *Nil inſolentius novitio divite.* Latius deinde permiſſum ad *veteres* quoque *divitiarum:* & *inſolentia* omnem *faſtum intolerandum* notare cœpit. *Ne tolerari* quidem poteſt *faſtoſa inſolentia* in divite

13 הות לאביו בן כסיל ודלף טרד מדיני אשה׃

13 Barathra patri ſuo filius elumbis; & ſtillicidium propellens contentiones uxoris.

14 בית והון נחלת אבות ומיהוה אשה משכלת׃

14 Domus & opes cretio hæreditatis paternæ; at a Jehova uxor maturitatem præſtans.

15 עצלה

15 Pi-

vite veteri, *ſtolide ferocienti: nedum inſolentia ferociſſima ſervi in principes dominantis.*

Vſ. 11. Gemina *Syntaxeos* ratio. Prima, ut in *præterito* accipiatur, *Maturitas hominis lentat naſum ejus.* Altera ut ex *Infinit.* reddatur, *Maturitas hominis, lentare naſum ſuum.* Poſterius invitare poſſet τὸ עבר etiam *Infinitivo* enunciatum. Prius tamen malim, ad gratam varietatem. Habet quoque nervoſius quid, *Maturitas lentat naſum ejus*; vel potius *lentavit*; quod *rem factam* affert; atque hoc acuminis exerit; *ſtatim atque maturitas menti venit, lentor acceſſit naribus.* De formulis *Lentus longusve naſi*, & *curtus naſi*, redeatur ad *Cap.* 14: 17. 29.

Vſ. 12. Vehementia vocabulis נהם & זעף ſubeſt, quæ meretur enucleari. Prius ſignat *rugitum*, vel *fremitum* potius leonis *vorantis*, & *prædæ ſuæ incubantis cæco murmure.* Nempe & כפיר proprie eſt *Leo prædator, cruore illitus.* Poſterius זעף, ut *Vſ.* 3. præſtructum, affert *æſtum*, quo quis *afflatus*, vel *inflatus crepet.* Ita figuratum *Jeſaj.* 30: 30. זעף אף, vulgo *indignatio iræ.* Nativa vis *Linguæ* dat *æſtum naſi inflatum ad crepationem usque.* Appoſitiſſime *Jon.* 1: 15. ויעמד הים מזעפו *ſtetitque mare ab æſtu ſuo inflato.* Confer *Mich.* 7: 9. & 2 *Chron.* 16: 10. & 26: 19. & 28: 9. Paulo aliter *Dan.* 1: 10. פנים זועפים *vultus afflati*; ubi jam non *indignabundus* ille *æſtus* ſpectatur; ſed *æſtus tabificus vultum adflans.* Eadem facies *Gen.* 40: 6. והנם זועפים *mente & vultu conturbati.* Proprie *afflati*, ac *turgentes æſtu interiore.* Ad priorem *Metaphoram* redit סר וזעף 1 *Reg.* 20: 43. & 21: 4. *Fervens & æſtu interiore afflatus*: ita tamen ut & de poſteriore aliquid trahat, atque *vultum æſtuante* quodam *veneno adflatum* pingat. Huc revocandum etiam vocabulum זלעפה *procella; aduſtio; æſtus perurens*: *Pſ.* 11: 6. & 119: 53. & *Thren.* 5: 10. Conflatum eſt ex זעף & זלע زلع *fiſſuras egit*, & *crepuit cutis* ex *ulceratione*, vel *inflatione.* Eſt ergo רוח זלעפות *ventus findens, perurens, crepare faciens æſtu venenato.*

Vſ. 13. Profundiſſimæ *Originis* vocabulum הות; quod proprie ſonare *barathrum*, a *ſidendo* nomen indeptum, ad *Cap.* 10: 8. jam indicatum. Illuſtrata ibidem loca, quæ *barathrum vaſtiſſimum cupiditatis* aperiunt. Nunc *barathrum mæroris* & *anxietatis*, quod etiam hac voce comprehendi monebam, exequendum. Ad *Jobi Cap.* 6: 2. produxi jam هوي العقل وهي *ſidit profundius mens, ac diſſilit mærore.* & استهوي quod in *Camuſo* etiam valet حير *perculſum reddidit; externavit*: proprie *fecit ſidere in barathrum.* Ita *Hariri Conſ.* 43. ولاعني الاذكار واستهوتني الافكار *& peruſſit me mærore iſta recordatio; atque ſidere me fecerunt in barathrum cogitationes.* Huc pertinet *Alcor.* 14: 44. افيدتهم هواء *Corda eorum vaſta profunditas*; ſive *barathrum in quo usque ſidatur.* De iis qui *mærore profundiſſimo merſi; peſſum eunt & ſidunt, absque ut emergere queant.* Iſtam amplitudinem exerit הוה *Job.* 6: 2. vel potius, ad antiquam Lectionem, quæ integerrima, היה: nec non *Job.* 30: 13. ubi item pro היתי *barathrum meum, in quod merſus ſine fine ſido*, ſubſtitutum a *Maſorethis* הותי; citra neceſſitatem: nam היה & הוה unam *ſidendi* proprietatem poſſident; ut ſupra *Cap.* 10: 3. demonſtratum. Heic loci הוות *Barathra* enunciatum in *Plurali*, inculcat *omne genus anxietates*, quibus *abſorpta mens ineluctabiliter ſidat.*

Ibid. Rarius, & bis modo reperiundum ver-

Digitized by Google

15 Pigritia altum injicit ſoporem; & anima ignave remiſſa, cavum eſuriet.

16 Cuſtodiens ſubſtricte præceptum, cuſtodit animam ſuam; at qui contemnit vias ſuas, morte mulctabitur.

17 Mutuator Jehovæ, Gratificator pauperis; & fomentationem ejus rependet ipſi.

18 Caſti-

15 עצלה תפיל תרדמה ונפש רמיה תרעב׃

16 שמר מצוה שמר נפשו בוזה דרכיו יומת׃

17 מלוה יהוה חונן דל וגמלו ישלם לו׃

18 יסר

verbum טרד, eadem in *Gnome*; quæ *Cap.* 27: 15. infra recurret. *Stillicidium perpetuum*, *juge*, ex ſenſu aſſumtum a plurimis. Præiverat *Vulgat.* liberiuſcule dans, *tecta jugiter ſtillantia.* Cl. *Cocc.* in *Lexico* laudavit uſum *Chaldaicum* ✠ טרד *pellere*, *urgere*; unde elicit *ſtillicidium urgens*, ut σταγόνες καταδιώκουσαι *Symm.* & σταγὼν συνωθούμενος *Aquila.* Alii ex eodem fonte *Aramæo* maluere *ſtillicidium pellens*; *expellens domo.* Si *Arabum* copiam advocemus, offeret ſeſe طرد *propulit*, *abegit*, *perſecutus eſt*, in I. ſpecie: in IV. اطرد *conſecuta fuit* res alia aliam, *proceſſit* ſerie; *profluxit.* Inde عيون مطردة *fontes juges*: & عادة مستطردة *conſuetudo perpetua.* In Verſione *Arabica Chryſoſtom.* Apparet utrique adſpectui paria eſſe jura. Specioſe figuratum *ſtillicidium juge*, *perenne*, *non intermiſſum*, *perpetua ſerie ſeſe impellens.* Hoc e manibus non dimitto; ſed & vix omitti poſſe videtur *expellens* ſimul maritum; duplicata potentia; per *uſum ex Ancipiti*, qui in dictis acuminatis regnat. De eo alibi multis actum, ſed necdum tranſactum.

Vſ. 16. Temperare Criſi potuiſſent *Maſorethæ*, pro יומת *morte mulctabitur* ſubſtituentes ימות *morietur*: niſi forte Lectionem hancce in *Codicibus* quibuſdam invenerint; eamque ſupprimere religioni duxerint. Talia ſane multa inter eorum *Variantes.* Senſus eodem redit; nam iſtud ימות *morietur*, cum vehementia pronunciatum, idem valet quod *Morte mulctabitur.*

Vſ. 17. Nobilis & præcellens *Gnome*: verbum לוה in *Kal* valet *Mutuari*, *mutuum accipere.* In *Hiphh. Mutuare*; *mutuo dare.* Utrumque ab *Origine* certiſſima *obligandi*, & *obſtringendi*; quæ a *Latinis* quoque uſibus iſtis dicatæ. Tetigi ad *Job. Cap.* 3: 9. & ſupra *Cap.* 1: 9. ad לוית חן *corolla gratiæ circumplicata.* Primaria illa poteſtas jucunde relucet *Eccleſ.* 8: 15. והוא ילונו בעמלו vulgo, *& hoc adhærebit ei in labore ejus.* Splendidius exibit, *& hoc circumplicabit ſibi pro omni labore ſuo*: i. e. hoc habebit *mercedis*, hoc *ornamenti.* Ad granditatem dicti, quod præ manibus eſt, prælucebit, quod *Cap.* 22: 7. habebimus: עבד לוה לאיש מלוה *Servus eſt obligatus* ſumto mutuo, *viro obliganti.* Eodem acumine *obſtrinxiſſe Dominum*, *Eumque* quaſi *Debitorem ſibi feciſſe* pronunciatur, *qui gratificatur pauperi.* Multa talia apud *Syrachidem*, aliosque, reperiunda. De גמול *fomentatione* abunde dictum ad *Cap.* 3: 29.

Vſ. 18. *Hebræum* יש non *verbum* ſed *nomen ſubſt.* ſonans *ſoliditatem*, adfert, *nam ſolidum expectationis.* Ad ſequentia variant. *Mercero* I. placuit, *& ad necandum eum ne animum ſuſtuleris*; pro, *ne in animum induxeris eum necare*, *deſperans de eo corrigendo.* Subjecit II. *vel moderata innuitur caſtigatio*, *non truculentior*; *ut inter caſtigandum occidatur.* Hoc plurimis arriſit. *Cocc.* III. cum aliis inculcari cenſet, *caſtigandum eſſe filium immorigerum*, *non tamen judici tradendum*, *ut occidatur.* Hoc ad priorem ſenſum accedit. Frigus merum IV. quod *Vatabl. Pagnin.* alii recurrerint ad *Radicem* המה, unde המית hic foret *ſtrepitus*, *tumul-*

Digitized by Google

18 יַסֵּר בנך כי יש תקוה ואל הֲמיתו
אל תשא נפשך :
19 גְּרָל־חמה נשא ענש כי אם תציל
ועוד תוסף :
20 שְׁמַע עצה וקבל מוסר למען תחכם
באחריתך :
21 רבות

18 Caſtiga filium tuum, nam ſoliditas expectationis; ut ne ad morti tradendum eum anheles.
19 Aſpere ſcrupoſus iracundiæ, portator *ſit* mulctæ; ſi enim exemeris *noxa*, usque & usque ſuperaddes.
20 Audire conſilium, & acceptare diſciplinam: ut *vel* in extremo tui conſipiſcas.
21 Spis-

multus, ejulatio: q. d. *Cave cures ejulatum, quem inter plagas ciebit.* Animoſius V. & proxime verum, *Cler.* poſt *Jun. Cartwrigt.* aliosque, & *ad interficiendum eum ne inducas animum*; hoc ſenſu auctum; *noli committere tua negligentia, indulgentiave, ut interficiendus ſit a Judice; ac* tanquam *ſceleratus* tandem *capitale ſupplicium luat.* Sic *interficere filium* valeret, *cauſam eſſe necis & ſupplicii.* Id ſententioſum, & robuſtum, nemo neget, ſed VI. altius adhuc ſcandi poteſt, quin debet, vi formulæ אל תשא נפש *ne attollas animam.* Ea ſonat, *ne anheles, ne anhelante anima appetas.* Sic *Deut.* 24: 15. *Ipſo die dabis ei mercedem ejus; neque occidet ſuper eam Sol; nam pauper* ואליו הוא נשא את נפשו *atque ad eam attollens* eſt *animam ſuam*: pro, *ad eam anhelat.* Iterum, *Jer.* 22: 27. *Et ad terram, ad quam* הם מנשאים את נפשם *illi attollentes animam ipſorum, haudquaquam illuc redibunt.* Cernis *deſiderium anhelans* quod & deprendes *Jer.* 44: 14. *Ezech.* 24: 26. *Hoſ.* 4: 8. *Pſ.* 25: 1. & 86: 4. Hinc graviſſime, & *ne ad interficiendum eum anheles*: hoc eſt, *Cave committas ut necem ejus anhelare cogaris*: ſive, *ut miſerabilis tibi tandem incumbat neceſſitas ad eum Judici tradendum tanquam* זולל *prodigum*: ex ſanctione ſcilicet *Deut.* 21: 19. 20. ad quam hic alluſum autumo. Particula אל *ne, ut ne*, non ſolum *prohibentis* eſt, ſed etiam *interminantis*, & *cautionem incutientis.*

Vſ. 19. Scrupulum haud levem incutit גרל חמה. Thema גרל non extat in Sacro Codice. Ejus derivatum גורל frequens in *ſorte.* Hinc quum nihil extundi poſſet, ſubſtitutum a *Maſorethis* גדל חמה *magnus iracundiæ.* Quum aliud nihil præ manibus eſſet, & ſatis videretur commodum, ab omnibus huc magno conſenſu inclinatum. Vacillanti lectioni ſuccurrere tamen conatus eſt Cl. *Guſſet.* ex גורל *ſorte*, & quidem gemina ratione. Prima, ut ſit *adjectivum*, hoc ſenſu, *Qui jacit aleam iræ reportat mulctam*, pro lucro talis aleæ. Altera, ut *ſubſtantive* ſumatur, *Jactus aleæ iræ*; vel *Jacere aleam iræ, reportat pœnam.* Hæc litem non ſopiunt. Ex hoc *jactu aleæ* conjecturalis id interim lucrari eſt, altius quid hic incluſum, quod recluſa *Origine* iſtius vocis enitere forte queat. גורל *ſors*, ut jam ab aliis obſervatum, *Guſſetio* ipſo approbatore, pendet ab *Arabico* جَرَل *lapis; lapilli*; ut ψῆφος, & κλῆρος, inde quoque *metonymicam* notionem *ſuffragii*, & *ſortis* induerunt. E *Camuſo* hauſiſſe juvabit. الجَرَل الحجارة اى المكان الصُلّب الغليظ جمعه اجرال وجرل المكان فهو جَرِل والجرول ارض ذات حجارة والحجارة اى ملء الكف الي ما اطاق ان يحمل
Vox גרל *ſignat lapidem; aut locum prædurum & aſperum; in plur. collectivo* גרל אגרול. *Thema ipſum eſt lapidoſus fuit locus; cum participio præſ.* גרל. *Forma* גרול *notat terram lapidoſam; ipſosque lapillos, aut plenam eorum volam, quantum capere queat.* Vix ambigendum videtur, quin *Lapilli* nomen inve-

 ne-

21 Spiſſæ ratiocinationes in corde viri: at conſilium Jehovæ id ſtabit.

21 רבות מחשבות בלב איש ועצת יהוה היא תקום :

22 Deſiderabile hominis eſt munifica ubertas ejus: at melior pauper pannoſus viro mendaci.

22 תאות אדם חסדו וטוב רש מאיש כזב :

23 Ti-

23 יראת

nerint ab *aſpera duritie*; atque *Thema* גדל valuerit *aſper* ac *durus fuit*. Unde ſignatius illud ſuccrevit, *lapillis*, vel *ſcrupis*, *aſperatus fuit* locus. Hinc vel generatim emerget, *aſper iracundiæ*; vel figuratius adhuc, *ſcrupis* veluti *aſperatus in iracundiam*, ſive, *cujus præfracta* & *ſcrupoſa indoles* perpetuo *ad iracundiam exaſperatur*. Sic pingeretur *pectus* veluti *ſcrupis aſperis obſitum*, quod, omni momento, *iracundo* ſuo *genio indulget*. Apparet, præ hac dilutam eſſe *Lectionem Maſoræ*: cui & alia obmoveri poſſent, quibus ſuperſedeo. Apud *Avien.*

Scrupus ſola creber iniqua
Aſperat - - - -

Inde *ſcrupoſus* pro *aſpero*; & *iracundo*. Pro eo & *ſquarroſus* in veteri Lingua: unde *Lucil.*

Varonum & rupicum ſquarroſa incondita roſtra.

Apud *Arabes*, *pectus glareoſum*, *glareis obſitum*, eſt *moroſum*, *iracundum*, *facillime exaſperandum*.

Ibid. Ad ſententiam ipſam multi multa jaculati; nonnulli ſub nexu *Vſ.* præcedentis; alii ſeorſim. Connexuit I. *Ab. Eſra* ad Filium illum contumacem retorquens; *ſine filium qui iracundior, & rebellis, pœnas dare; ſi enim ſemel eripueris, ſæpius eum pœnæ eximere cogeris; eodem ſemper recaſurum.* Contortius adhuc alii, *Qui ira lentus eſt ad puniendum filium, pœnas feret ipſe, damnumque: & ſi ſemel eum pœnæ exemeris, iterum iterumque facere cogeris.* Vide etiam, quo ruatur, quum ex ſuppoſiticia *Lectione* גדל חמה *magnus iræ*, extunditur *Lentus:* quem & *Jun.* ac *Piſc.* ſuo quisque ſenſu amplexi. Sine connexione II. & ſeorſim *Gnome* accepta *Merc. Qui iracundos & facinoroſos ſupplicio eximit, eorum alit facinora, & audaciores reddit, ut proclivius in ſcelera ruant.* Id tam aptum, ac rotundum, ut ſubſcribere non dubitem. Venuſte dictum, *Aſper*, *ſcrupoſus iracundiæ*, *portator* ſit *mulctæ*. Ne tantillum quidem ei remittatur noxæ. Nam *ſi* תציל *exemeris*, *crimine* & *mulcta* eum *abſolveris*, ut apud *Arabes* نصل *exemit*, *abſolvit* crimine, noxa; تنصل *abſolutus fuit*; ועוד תוסיף & *adhuc addes*, pro *usque & usque ſuperaddes*; nempe *aſperam* homini *ferociam*; niſi forte malis *usque & usque tibi eximendus erit*; quippe qui non coërcitus, eodem ſemper recidet.

Vſ. 22. Alienum, quod *R. Levi* חסד hic *in malum* detorſerit, ex *Lev.* 20: 17. vertens, *Deſiderium hominis probrum ejus.* Cl. *Cocc.* dedit, *Concupiſcentia hominis eſt ſtudium ejus*, addubitans ſitne, *Hominis concupiſcentia ipſi* videtur eſſe *pietas*; an, *Pietas vera ſit hominis cupiditas & voluptas.* Quum liqueat ſatis commendari *charitatem*, plerisque placuit cum *Merc. Studeat beneficus eſſe homo, id enim maxime eum decet.* Alii *deſiderat homo beneficus eſſe*: i. e. *divitias poſſidere ut beneficus eſſe queat*, *ſed quum eas habet* כזב *mendax reperitur.* Sic *Active* veniret תאוה. Quidni *Paſſive* potius? *id quod in homine ſpectatur*, *deſideratur*, *laudatur*, *eſt beneficentia ejus.* Ita *Job.* 33: 20. & *Gen.* 3: 6. *Quod arbor eſſet* תאוה לעינים *deſiderium oculis; & flagrantiſſime appetenda ad maturitatem præſtandam.* Geminum germanum habes *Hagg.* 2: 8. in חמדת הגוים *deſiderium flagrans gentium*, pro *ſumme deſiderabili.* Sic arctius cum ſequenti colo oritur vinculum: *& lacer*, ad laceramenta redactus, *melior eſt viro*

Digitized by Google

23 יראת יהוה לחיים וְשָׂבֵעַ ילין בל יפקד רע :

24 טמן עצל ידו בַּצלחת גם אל פיהו לא ישיבנה :

25 לץ

23 Timor Jehovæ ſane vita eſt: at *qui* ſatur pernoctat, non carebit malo.

24 Condiderit tardator manum ſuam in paropſidem; etiam ad os ſuum eam non reducet.

25 Ver-

viro mendaci. כזב hic ad materiam, ſeriemque, adfert *promiſſorem vanum*; qui *ſpem beneficentiæ fruſtretur:* vel *Mendax* latiore adhuc uſu amplectitur eum, cujus *fons*, *fundusve*, *mentitur*; i. e. *qui opulentia gaudens nihil inde confert indigis.* Reſpicio ad elegantius illud *Jeſaj.* 58: 11. *Ut ſcatebra cujus aquæ* לא יכזבו *non mentientur.* Apud *Arabes* كذب *mentiri* ſimiliter pro *ceſſare*, *tardare*, *deficere in officio:* & كذاب *mendax*, pro *tardatore*, & *inofficioſo* frequentatur. Ex adverſo ſtant מים נאמנים *aquæ veraces*, *Jeſaj.* 33: 16. *firmæ*, *perennes:* unde & חסדי דוד הנאמנים *beneficentiæ*, *ubertates Davidis veraces illæ*, *vena firma* ac *perenni ſcaturientes.* Formula plenior erat חסד ואמת *ubertas & veritas firma*, vel *vera firmitas*; quæ nunquam יכזב *mentitur* ſed ſemper & ubique *caritatis officia implet.*

Vſ. 23. *In bonum* omnia longe plurimi I. ita ducto filo. *Timor Domini ad vitam; & ſatur pernoctabit*, *neque viſitabitur malo.* Duo incommoda. Prius quod ſuppleatur, *eo præditus timore pernoctabit ſatur.* Alii *imperſonaliter* maluere, *pernoctabit quisque.* Atqui & ſic *quisque timens Domini* ſubaudiendum. Alterum, quod בל יפקד רע ſine fulcro etiam ſtare nequeat; ſupplendum enim ברע, ut exeat, *non viſitabitur malo.* Ut hoc vitarent *Rabbini*, dedere, *non viſitabitur malum*, pro *non veniet illi in mentem*, *nulla malorum erit memoria*, *aut mentio.* Ut apud *Jerem. de Arca fœderis* בל יזכר ובל יפקד *non commemorabitur*; *neque viſitabitur.* Id minus nihilo: nam *viſitari* ibi eſt *deſiderari*, id autem, *deſiderio tangi rei* abſentis, quam præſentem eſſe velles. Inde latius הפקד invaluit pro *abeſſe:* ut apud *Latinos* quoque *deſiderari.* Hinc *Cocc.* poſtrema II. *in malum* inclinans: *At qui ſatur pernoctat*, *non caret malo.* Pariliter *de Dieu* aliique, & noviſſime *Guſſet.* Sane שבע *ſatur* ſæpiſſime vitioſum; 1 *Sam.* 2: 5. & *Prov.* 27: 7. Item הפקד *deſiderari*, pro *abeſſe*; *Num.* 31: 49. 1 *Sam.* 25: 7. & פקד *deſiderare*, eodem effectu *metonymiæ* 1 *Sam.* 25: 15. *Jeſaj.* 34: 16. Phraſis שבע ילין *Satur pernoctat* aliquid videtur habere aculei, quod tendat ad *ſatietatem* & *ſecuritatem* ſimul *carnis*; quamvis & de *ſecuritate piorum* adhibeatur *Pſ.* 25: 13. נפשו בטוב תלין *Anima ejus in bono pernoctabit.* Nempe talia ferme in bivio poſita. In priori membro pro לחיים *ad vitam*; ex uſu *Emphatico* ל malui, *Timor Jehovæ*, *ſane vita.* In ea ſitum *gaudium verum*, *vera felicitas* his quoque in terris; *vita* ut ſic dicam *vitalis*, & *homine digna.* Jam poſtrema magis adhuc in malum propendent; per *Antitheſin* ſuis numeris abſolutam.

Vſ. 24. Jucunda *Allegoria*; cujus nucleum non percepere, quibus placuit, *Manum in ſinum abſcondit piger.* Precario aſſumtus ille *ſinus*, atque ex ſignificatione *ſcutellæ* vel *patinæ*, *paropſidis*, non ſine fidiculis extortus. Pro *ſinu manicam* quoque arreptam video ab aliis. *Paropſidem* vox ſonat 2 *Reg.* 21: 13. ut & 2 *Chron.* 35: 13. forma paululum variante ex *Pĕhel*, pro *Paihel:* itemque alia adhuc, צְלֹחִית 2 *Reg.* 2: 20. Ad *ſinum* invitabat verbum טמן *abdere;* creditumque *abdere manum in paropſidem* non æque commode exire. Atquin טמן *abdere*, pro *altius immergere*, ut figuratius, ita haud dubie ſententioſius. Optime proin *Cocc.* cum aliis, *Abſcondit manum in patinam ignavus*; *etiam ad os ſuum non reducit illam.* Rectiſſime etiam ſubjecit, *ignavia impedit hominem*

25 Verberabis illuſorem, & fatuus *ille* ſolertiam parabit: at redarguere intelligentem; internoſcet ſcientiam.

25 לֵץ תכה וּפֶתִי יַעְרִם והוכיח לנבון יבין דעת׃

26 Va-

26 משדד

quo minus promtiſſimis bonis utatur, non ſecus ac ſi quis paropſidem plenam ante ſe habens, & manum extendens ad aliquid capiendum, eam non referat ad os. Nihil hinc diffingendum cenſeo. *Paropſis plena alicui appoſita*, pingit *res lætas* & *lautas* ultro *ſe ingerentes.* In iſtam *paropſidem abdita manus*, atque *immerſa*, eſt *poteſtas fruendi iſtis lautitiis ampliſſima.* Ergo *manum ad os non reducere*, valet & *occaſionem* & *poteſtatem* iſtam præ *ignavia tarda*, *deſide*, *ſomnolenta negligere*, aut *abjicere.* Hoc *Ciceroni* eſt *indormire occaſioni.* Pone tibi ante oculos *Dormitatorem veternoſum*, qui *menſæ lautiſſimæ aſſidens*, poſtquam *manum in paropſidem abdidit; eam ſopore oppreſſus ad os non reducit*, *fortunis ſuis*, atque *ſibi ipſi*, *indormiens.* Latiſſimum campum occupat *Gnome*, atque ad ſublimiora quoque & cœleſtia uſum ſuum diffundit.

Vſ. 25. Non amo *nodum in ſcirpo* quærere. Expendi tamen velim an teres ſit, & ad unguem tornatum; *Deriſorem percutias, & fatuus efficietur aſtutus, at increpa intelligentem, & intelliget ſcientiam.* In prius *Colon* duas induci video perſonas; quaſi hoc vellet *Gnome* noſtra, *percutias*, & vel *mulcta*, vel *pœna* etiam, *ferias ſannionem*, & *profanum illuſorem*, לֵץ, ut inde פתי *fatuus* quidem, ſed *ſimplicior* tamen, & *non malo conſilio peccans*, reddatur *callidior*, *prudentiorque.* At in poſteriori membro una tantum perſona comparet, *intelligentis*, cui *verborum objurgatio admovenda ſit*, *non verberum.* Hoc *Cap.* 17: 10. erat, *ſulcabit increpatio in intelligentem*, *præ quam percutere elumbem centum plagis.* Oneratur itaque ſententia per *duplicem perſonam* priori membro additam. Exiſtimatur tamen *intelligenti* hic oppoſitum & *illuſorem*, & *fatuum*; hoc ſub diſcrimine; quod *illuſor* is ſit, qui *emendari ſe non patiatur*; & *ſtolidus*, is, *cujus emendandi ſpes ſit*; ſed *qui ferme corrigi nequeat niſi ex plagis Illuſori inflictis.* Id adeo non complanat dictum, ut ſalebroſius reddat. Rogo enim an פתי *ſtolido* etiam *verbera proprio tergo admota* non conveniant? Nihil reſtaret, ab hac quidem parte, quam ut *percutere* hic valeret *pœna exemplari adficere ad terrorem*: atque ſimul inculcaretur non niſi *terrore*, & *ſeveris exemplis*, in *Banniones* editis, corrigi poſſe *ſtolidos.* Si id alicui ſatis rotundum, ſuo in ſenſu abundet. Mihi circinatius videtur, & aculeatius ſimul, ſi *una* tantum *perſona* teneatur in hiſce, *Illuſorem percuties, & fatuus* hicce *efficietur prudens: at redargue intelligentem, & intelliget ſcientiam.* Opponuntur *percutere*, *verbera admovere*; & *redarguere verbis*; non illis *ſævioribus* & *increpatoriis*, quæ tanquam *verbera* ſint *linguæ*; ſed *convincentibus* & *demonſtrationem lucidam veritatis ferentibus*; ad *Originem* verbi הוכיח. Gravi aculeo ferit conduplicatio vocum לֵץ *ſannio*, & פתי *fatuus* in uno eodemque homine; talis enim ſe reliquis mortalibus *callidiorem*, & *ſapientiorem* cenſere ſolet, quum revera ſit פתי *inſipiens* ac *fatuus* homuncio. פתי *fatuus*, & לֵץ *illuſor*, pari paſſu ambulant *Prov.* 1: 22. Agnoſco enimvero פתי aliquando mollius, quam לֵץ: ſed nego id perpetuum; atque contendo *illuſorem* ſignatiſſime poſſe appellari פתי *fatuum*; ut *mulier* illa *ſtolida Prov.* 9: 13. vocatur פתיות *fatuitas ipſa.* Ceterum הוכיח *redargue* non quidem rejiculum; ſed robuſtius *Redarguere; demonſtrationem afferre;* nam monita, & præcepta, in *infinitivo* enunciari amant. Deprendas omni pagina in ſententiis *Theognidis* aliorumque. Cl. *Cocc.* alia adhuc *Syntaxi* locavit, & *redargutionem facere prudenti*, *facit internoſcere ſcientiam.* Nempe יבין vel venit ex *Hipph.* pro *intelligere faciet*; vel & *Kal*, pro *intelliget.* Habet ſuam gratiam: ſed forte *infinitivus imperioſe* enunciatus majorem adfert dignitatem.

Vſ. 26. Duplex anſa conſtructionis. Prima, qua uſi Noſtri cum plurimis, *Qui vaſtat patrem*, *fugat matrem*, eſt *filius pudendus &* pro-

26 משרד אב יבריח אם בן מביש ומחפיר׃

26 Vaſtat patrem, fugat matrem, filius conturbator & probris configens.

27 חֲדַל בני לשמע מוסר לִשְׁגוֹת מאמרי דעת׃

27 Flacceſcito, fili mi, auſcultare turgori juvenili; implicari *devium* a dictis ſcientiæ.

28 עד

28 Teſtis

probroſus. Altera aliorum hæcce, *Vaſtat patrem, fugat matrem, filius talis.* Primo adſpectu, parum, aut nihil, intereſt; & prout commentationes utrimque ſe habent, eodem recurritur. Poſtremum tamen unice retinendum eſſe, ſenties, ſi משרד mecum non *generatim* capias de *eo qui vaſtat* quovis modo; ſed de *Latrone*, qui *ſpecialius*, & per excellentiam appellatus *vaſtator; incurſator*, ad *Originem.* Vehemens comparatio, *incurſat patrem*, ut Latro, *fugat matrem*; *filius conturbator, & probris configens.* Sic enunciata *Gnome*, prius excludit. Cernis quare *vaſtare incurſando*, & *fugare*, uni ſententiæ intexantur: utrumque enim in *Latrones* quadrat. Obſervandum præterea, *incurſare vaſtando, rapiendo, ſpoliando*, & *fugare* atque *ædibus expellere incuſſo terrore*, per ſe quidem cohærere, atque cum *patri*, tum *matri*, ex æquo convenire; ſed diſpenſata ea, ac disjuncta, ad leporem; cum opportunitate & gratia ſingulari, qua *patri* aptius משרד *vaſtans* & *violentius raptans*; ut *matri* magis convenit יבריח *fugat, transverſam agit*, tanquam *præ metu Latronis ſalutem in pedibus quærenti.* Liceat quoque ſic rotundare; *Incurſans patrem fugat matrem:* ſed in *Proverbiis* interciſa magis feriunt, quam connexa. Ergo משרד per *incurſat* reſolvendum. De מביש *Conturbatore* ſupra abunde dictum: ut & de מחפיר *probris configens.* Duo *Characteres* qui perditiſſimi *Nepotis*, ac *nebulonis*, perſonam ad vivum repræſentent.

Vſ. 27. Crucem figit vocabulum מוסר per *diſciplinam* converſum. I. *Synchyſin* commiſſam putant *Ab. Eſra* & *Jarch.* verbis ita in ordinem cogendis; *Deſine*, fili mi! *aberrare a verbis ſcientiæ, ad audiendam diſciplinam.* Idem interſtinctione ita effecit *Cocc.* *Deſine, fili mi, ad audiendam diſciplinam, errare a dictis ſcientiæ.* Noſtri cum aliis לשמע II. ſumſerunt *audiendo diſciplinam;* ſatis molliter, ac commode. Cl. *de Dieu* uno perpetuo filo, III. *Deſinere, fili mi, audire diſciplinam, eſt aberrare a verbis ſcientiæ.* Non ſine aculeo Cl. *Cler.* IV. *Deſine, fili! audire inſtitutionem, ut aberres a verbis eruditis* hoc ſenſu; *ſi nullam ſtatuiſti habere rationem admonitionum; ne eas amplius audias: neque enim eas audis ut ſcias, quid ſit tui officii; ſed ut illud exſequaris.* Ita præiverat *Ab. Eſra.* Eſt ſatis arrectum. Arrectior adhuc foret *Ironia* V. *Deſine, fili mi! audire diſciplinam;* indulgeas tibi; frena laxes; ad *Originem* & חדל *flaccidus eſto; remitte ab* omni *diſciplina*, לשגות *aberrando a verbis ſcientiæ.* Tale calcar admotum *Eccleſ.* 11: 9. 10. *Lætare, Juvenis! in adoleſcentia tua* &c. Aſt ſemet ultro ingerit, quum ſubditur: *ſed ſcito* &c. Nil ergo ſimile. *Negativam* in ſubſidium vocavit *Vulgat.* VI. *Non ceſſes, fili mi! audire doctrinam, neque ignores* &c. Reliqui veteres eadem licentia non uſi; quod moneo ne quis forte vetuſtam cenſeat Lectionem. An *ironiam* & ipſe in *Negationem* convertit? Ab iis quæ prægreſſa divergit VII. hocce *Pagn. Ceſſa, mi fili, audire inſtitutionem*, quæ eſt *ut aberres ab eloquiis ſcientiæ.* Quaſi *vitanda* moneretur *omnis pernicioſa doctrina*, *quæ ab eloquiis Dei avertat:* ut *Mercer.* commentatur. Ita מוסר *diſciplina, inſtitutio*, in *malum* veniret: vel ſaltem per *ironiam* illuc tenderet. Citatur in hunc uſum a *Gejer. Prov.* 16: 22. ſed non reſpondere, ibidem reperies. Hos inter fluctus volutato occurrit VIII. מוסר a Radice מסר *turſit*, pro *turgore juvenilis ætatis.* Late illuſtratum verbum hoc in *Lib. de Defect.* Inde *Num.* 31: 16. למסר מעל *ad turgendum prævaricationem in Dominum, in negotio Peboris.* Ille *turgor*, in omnem *nequitiam* & *petulantiam* prorumpens, hic egregie quadrat; atque cum præcedenti Verſu ſe connectendum præbet arctius, ubi ſummi gradus *nequitiæ juvenilis* expreſſi ac deformati ſunt. שמע

 מוסר

28 Teſtis perdite nequam illudit judicium: at os improborum abſorbebit iniquitas.

29 Parata ſunt irriſoribus judicia; & verbera tergo ſtolidorum.

28 עד בליעל יליץ משפט ופי רשעים יבלע און :

29 נכונו ללצים שפטים ומהלמות לגו כסילים : .

מוסר *Audire turgorem juvenilem* ſententioſiſſime enunciatum. Succinit לשגות *ad aberrandum;* & quidem *implicitum libidine*, aliisque *juventutis vitiis; eloquiis ſcientiæ ſalutaris deſertis.* Reſpondet quoque חדל *flacceſce*; pro *remitte, deſine, ceſſa.* Forma מוסר a מסר ex ſpecie *Poubal*, nil habet non ſumme *Analogum.* Talia ſunt כומז a כמז, & עוגב a עגב: aliaque complura. Ultra *conjecturam* tamen, quæ loco intricato debebatur, hunc conatum commendare non auſim. Uberior *Linguæ* copia, & lux, ſi forte, benignior, rem decidant.

Vſ. 28. Profundæ ſententiæ. In יליץ *illudit, ſubſannat*, alluſum ad *Linguam* & *verba torta*, quibus *ſanniones eludere* ſolent, & *illudere veritatem.* Quod *Merc.* aliique hinc extuderint, *Teſtis nequam concinnat judicium* pro *ſpecioſe inſtruit*, & *palliat*, ſane quam inconcinnum: nec quicquam præſidii pro hoc ſenſu *Prov.* 14: 9. Abſtruſius poſtremum colon. Id plerique dant I. *& os improborum abſorbet iniquitatem:* pro, *eam avidiſſime patrant;* atque *in deliciis habent.* Hoc alibi eſt, *Bibere iniquitatem ut aquas.* Obmovit Cl. *Gejer.* ſcrupulum ex eo, quod *Teſti falſo* magis conveniat *eructare mendacia*, quam *abſorbere*; ac propterea ſubſcribit *Ab. Eſræ* & *R. Levi* II. dantibus, *& os improborum tegit*, vel *involvit iniquitatem:* ut *Num.* 4: 20. Nempe בלע *abſorbere, deglutire*, gravi *Metaphora* applicitum *velo*, iſtam adfert *obvolutionem*, qua quid *univerſum* velut *abſorbeatur.* Non tamen inde concluſerim, *os abſorbere iniquitatem* uſurpari poſſe, pro, *eam palliare*, ac *velamento involvere mendaciorum.* Non omnia ubique ſedent. Inverſa ſtructura III. *Jun. Cartwr.* alii *& os improborum abſorbet iniquitas.* Id dictum autumant pro, *totum occupat* & *implet:* vel potius per ſpeciem *enallages*, pro, *os abſorbet & ingurgitat iniquitatem, quam mox regurgitet* atque *pleno ore eructet.* Eſt acutum, ſed obſcurius; niſi & huc uſum illum *involvendi*, quem modo tetigimus, admotum voluerint. Non abſimile acumen *Jeſ.* 28: 7. נבלעו מן היין *abſorpti ſunt a vino.* Simplex oratio dediſſet, *abſorbent vinum:* ſublimis figuratio ſubſtituit, *a vino abſorpti ſunt*, nempe dum illud *ſorbent*, & *ingurgitant* intemperantiſſime. Eadem granditate *Latine* efferas, *Hauſti ſunt a vino:* nam & *mens bauriri* dicitur, quum *mero merſa* eſt, eoque *obruta* ac *ſepulta ſidit.* Ejuſdem ſublimitatis eſt hoc *Pſ.* 107: 26. 27. de iis qui maria currunt: *Adſcendunt cœlos, deſcendunt abyſſos; & anima eorum in quaſſatione fluctuatur undabunda. Gyrant & nutant ut temulentus* וכל חכמתם תתבלע *& omnis eorum ſapientia abſorbetur:* id eſt, *vaſtis gurgitibus bauſta ſidit.* Sed hoc ipſum jam celſius quid poſtulat in noſtro; quod introſpiciendum dabit IV. formula *Arabum*, qua يمين غموس *juramentum mergens* vocant *perjurium*, quod in *crimen* & *pœnam* ſimul *altiſſime demergat.* Ex *Camuſo* hauſiſſe juvabit. اليمين الغموس التي تغمس صاحبها في الاثم ثم في النار وهي الكاذبة التي يتعمدها صاحبها عالما ان الامر بخلافة *Juramentum mergens appellatur quod immergit auctorem ſuum in reatum; ac deinde in ignem: eſtque falſum illud, quod auctor ejus præſtat, quam ſciat rem contra ſe habere.* Juvabit quoque elegantiarum veterum promum condum attuliſſe *Conſeſſ.* 28. فلما اعتورتنا الكووس وطربت النفوس جرعني اليمين الغموس على ان احفظ عليه الناموس

Quum-

CAPUT VIGESIMUM.

Verſ. 1 לץ היין הֹמֶה שֵׁכר וכל שֹׁגה בו לא יחכם :

2 נהם

Verſ. 1 Irriſor eſt vinum, æſtuator temetum: & omnis eo implicatus non conſipiſcet.

2 Fre-

Quumque vices inter nos obiiſſent pocula, atque mentes hilaratæ eſſet, ſorbere me fecit juramentum mergens, me ipſi ſervaturum eſſe Legem. Intelligit tale jusjurandum, quod ſciret *juratus* ſe præſtare non poſſe; ac proinde illud *mergens* vocat, *reatu præſentiſſimo obſtringens*, atque *in perniciem implicans.* Huc pertinet illud جرعني *ſorbere me fecit jusjurandum* illud, *dirum* nempe, & *amarulentum* illud, quod *execrationem importaret.* Tralucet quorſum tendam. Propius adducet alia adhuc formula, غموص حَنْجَرَة, apud *Golium*, *Homo mendax.* Proprie, *mergens guttur ſuum.* Eſt *perjurus*, ſtrictiore uſu. *Camuſ.* هو غموص الحنجرة اي كذاب اليمين *Ille eſt merſor ſui gutturis*, valet, *falſus eſt teſtis juratus.* Habes phraſin ipſam, in qua enucleanda verſamur, & *os improborum abſorbet iniquitas. Vanitas*, *mendacium*, *profligatiſſima impietas ejus*, *promta eſt in perjuria*, quibus *os* ejus *abſorbeatur*, *reatu præſentiſſimo obſtrictum*, atque velut *in gurgitem profundiſſimum perfidiæ* & *perniciei immerſum*: *unde* nunquam *emergi* queat.

AD CAPUT VIGESIMUM NOTÆ.

Vſ. 1. Tabella vivis lineis animata. Ad ejus elegantiam non adſpirare videtur expoſitio vulgaris, ſubſiſtens fere in eo, quod *vinum efficiat irriſores profanos*, & *clamoſos tumultuatores.* Id quidem dubio vacuum: ſed id ſolum intendi, ſententiæ gravitas, Linguæque ubertas, ac venuſtas, abnuunt. Sententiæ gravitatem *primo* adſpiciendam dabit geminum germanum *Callimachi* apud *Athenæum Lib.* 2: *Cap.* 1.

Οἶνός τοι πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ' ἂν ἐς ἄνδρας
Ἔλθῃ. κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἅλα
Βορρῆς ἠὲ νότος· τὰ δ' ἔτοι κεκρυμμένα φαίνει
Βυσσόθεν· ἐκ δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐτίναξε νόον.

Eſt eadem vini ac ignis vis; corpora virum
Cum ſubiit, fluctus commovet in Libyco
Ut pelago Notus aut Boreas: occulta revelat
Ex imo: mentes excutit ac penitus.

Aliud *Eubuli* ibidem proſtat

Πολὺς γὰρ εἰς ἓν μικρὸν ἀγγεῖον χυθεὶς
Ὑποσκελίζει ῥᾷστα τοὺς πεπωκότας.

Multum quippe parvo vaſi infuſum vinum,
Potores quam promtiſſime ſupplantaverit.

Cernis *vinum* perſona indutum *ſupplantatoris*: quidni & *illuſoris*? quod ſcilicet *potores* ſuos *ludat* primum, deinde *eludat*, atque *ſannionis* more eos *ludificandos* propinet. Id ſi alicui exequi volupe, inſpiciat modo *pocula* illa decem quæ facete idem pinxit *Eubu-*

2 Fremitus vorans veluti Leonis, æſtus vaporans Regis: transgreſſorem agens ei, peccat in animam ſuam.
3 Glo-

2 נהם ככפיר אימת מלך מתעברו חוטא נפשו׃
3 כבוד

bulus, quorum poſtremum plane *dementet.* Eodem collineant hæcce *Horatiana:*

Ebrietas quid non deſignat? operta recludit.
Spes jubet eſſe ratas. In prælia trudit inertem.

Noſti cœtera. Ergo & *tumultuator vinum*, intus *æſtu* ſuo *ſalum concitans*, & *mentem* velut *tumultuante fluctu* demergens. Illuc *ſecundo* manu ducit quoque *Linguæ* ubertas, ac venuſtas: nam המה *fremuit, tumultuatus eſt, æſtuavit*, ſæpe venit in *fluctibus æſtuabundis.* Ita *Jer.* 5: 22. המו גליו *æſtuabundi tumultuantur fluctus ejus.* Et 6: 23. *Vox eorum* כים יהמה *ut mare infremet æſtuabunda.* Item *Jer.* 31: 35. & 51: 55. *Jeſaj.* 17: 12. Ambigi proinde par ac verum non eſt, quin *vinum æſtuator tumultuator*, illud principe loco conſignet. *Vinum illuſor* etiam aliquid in ſinu gerit, quod expromi meretur: לץ proprie eſt *obliquator*, *obliquis flexibus gyrans*, atque ita *eludens* ſimul, ſimul, *illudens.* Hoc in *vinum* apprime quadrare, nemo non agnoſcat. Huic jam *illuſori* petulanti qui ſe tradit auferandum, haud dubie fit *illuſor* & ipſe, Humana & Divina omnia contemnens: & qui *tumultuatori* huic *æſtuabundo* ſe credit, non poteſt quin ipſe quoque *tumultuetur*, atque vix unquam ſobrius conſipiſcat. Hoc innuit colon poſterius, ubi demum *effectus* illi presſius deſignantur, atque inculcantur.

Vſ. 2. Opportuniſſime locatum vocabulum אימה *terror, formidoloſa vis.* Ejus Origo in *æſtu vaporo.* Hinc *Pſ.* 88: 16. נשאתי אימיך אפונה *tuli æſtus tuos vaporos; deliquium patior.* Subditur mox *Vſ.* ſeq. *Super me excandeſcentiæ tuæ* חרוניך *tranſierunt; terrores tui me exſcindunt penitiſſime.* Propius adhuc ad primam indolem, *Job.* 39: 20. de *Equo* bellatore הוד נחרו אימה *grave decus roncbi ejus æſtu vaporus.* Sub אים ال م *media Je* reperies in *Golio fumum excitavit, apes ex alveari depulſurus;* q. d. *vaporavit.* Ita in *Diw. Hud.*

نفي الصفراء عنها ايامها ✲

Expulit inde flavam apem *ejus vaporatio.*

Item ايم *Serpens*, ab *æſtu vaporo.* Plenius adhuc אום ال م *med. Waw* in *Camuſo* الامها وعليها يوومها اوما واياما والاوام الدخان ودوار الراس والوَتّر وان يصيح العطشان وقد الم يووم اوما والايام الدخان *Radix* אום *cum fut.* יאום, *& infinitivis* אום *&* איום *notat vaporavit quid, cum acc. conſtructum, nec non ſequente* עלי. *Subſtant.* אום eſt *vapor, fumigatio: & vertigo capitis: & vindictæ fervor. Si autem areſcat ſiticuloſus, vaporari dicitur cum fut. & infin. prægreſſis vapor quoque* איום *enunciatur.* Obſerves velim pro وَتّر *vindictæ cupido*, quæ ab *æſtu vaporante* ducto, obverſatum *Golio* noſtro وَتّر *nervus tendo*; hic parum quadrans. Nempe idem illud اوام *vaporatio* eſt حر العطش *æſtuatio ſitis*, apud *Gjeubar.* & وحر *indignatio æſtuans* in *Camuſo:* ubi etiam in II. اومه cum *infin.* تاويم *vaporavit eum* eſt عطشه *ſiti eum peruſſit.* Sed quid? quod ساس *rexit, gubernavit?* exponatur quoque. Ei cum *vaporatione* nihil videtur commune. Videtur. In mentem tamen veniat *fovere* pro *curare*, & *cura fotrix*, quæ *gubernet* res, *regatque.* Tales *Gloſſæ* interim nunquam ſatis diſtincte intelligi poſſunt, niſi

ſi ex *ſerie Orationis* ipſa. Reſpexit forte *Phiruzabad.* ad hocce *Poëtæ* in *Diw. Hud.*

مَهْلًا أَبَا سُغْبَانَ لَسْتَ بِجَاهِلٍ
فَلَا تَبْعَثَنَّ حَرْبًا أَرَاكَ تَؤُومُهَا ۞

Lente, O! Abu Sophiani; non enim ſtultus es!
Neque ſuſcites bellum; quod vaporare te video.

Eſt *figuratio* inſignis, quæ innuit *æſtuantem* in bella *animum:* præ quo languet, quod *Scholiaſtes* ibi dat, تسوسها *quod tu regis; cujus tu dux es.* Vides per quem canalem *vaporare* noſtrum illuc defluxerit, ut dici poſſit, monente eodem *Scholiaſte* تؤوم وتؤول *vaporas & adminiſtras;* nempe *bella.* Huc manifeſte tendit *Epitheton Chaldæo* additum *Habac.* 1: 7. אים ונורא הוא *Vaporans* in bella, *& terribilis ille.* Ideo videlicet *formidoloſus*, ut habent *verſiones*, quia *perpetuis* bellorum *vaporibus æſtuabat.* Par adſpectus *Job.* 41: 5. Eodem quoque pertinere videtur אימים *Gigantes*, quaſi *formidoloſi æſtu & faſtu vaporante*, ut ſic dicam. *Sil. Ital.* 5: 603.

Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iraque anhelatum proturbat pectore murmur:
Ut multo accenſus fervore exuberat undis
Clauſus ubi exuſto liquor indignatur aëno.

Omnia oculis ſubjecta habes, quæcumque vel *proprie*, vel *figurate*, ſub אים obtinuere. Veteri *Latio* in deliciis habitum verbum *vaporare*, pro *vapore æſtuante afflare.* Ex interiori vena, & penu, Linguæ, *Varro* in *Fragm.*

Bipennis fulminis vapos.

Apud *Lucr.* quoque *Lib.* 6. 22. habes *inuſta vapore fulminis ſigna.* Hinc invaluit *vapor* pro *æſtu;* unde *Apul. vaporem febrium* dixit: & *vapores carnis*, itemque *corporei vaporis incendia*, *Ambroſ.* de *Off.* 3. Apud *Claud.* extat,

Libycos tolerare vapores.

Apud *Horat.* item *ſiderum vapor*, pro *æſtu terram ſiticuloſam exurente.* Hinc *vaporata tempora*, ſunt *dies æſtivi*, apud *Ammian.* qui & *vaporatos æſtus* extulit *Lib.* 18: 9. & 19: 4. Hæc *Gloſſis* e *Camuſo* adductis cum luce nativam gratiam refundunt. Extat quoque ibi ليال اوم *Noctes vaporatæ;* pro *infauſtis* & *iniquis temporibus:* quaſi dicas *æſtu adflantes*, quæ debuiſſent *refrigerare.* Deſino in *Cant.* 6: 4. 10. אימה כנדגלות *formidoloſa ut vexillis micantes copiæ:* quibus nempe *æſtus* ille *fervidus* & *vaporans* ineſt, quem *Silius* depingebat; vel & quibus

Bipennis fulminis vapos

quo *formidinem* longe lateque *incutiant.* Pulcherrime ergo, *fremitus vorans tanquam Leonis prædatoris*, *æſtus vaporans Regis:* i. e. *formidoloſa illa vis*, *qua læſæ majeſtatis reos fulminis ritu afflat.*

Ibid. Variatur ad מתעברו. Plerique, *Qui adverſus eum iraſcitur.* Commodius viſum *Mercero*, *Qui cum eo iraſcitur:* quod explicat, *qui iram ira provocat.* Eadem *Syntaxi Cocc.* in *Lex. Qui excandeſcit cum eo.* In *Comm.* dedit *Qui ſe opponit ei*, *in eumque ſtomachatur.* Supra *Cap.* 14: 16. ſimilis ambiguitas. Placebat ibi *transgreſſorem agens.* Id huic quoque ſedi aptum; *transgreſſorem agens ei.* Ita *Prov.* 8: 36. חטאי *peccans in me.* Maneat tamen in medio. Alterum חוטא נפשו *peccans in animam ſuam;* reddi quoque poteſt, *Reus in animam ſuam;* hoc eſt, *ſemet reatu mortis obſtringit:* quod *Prov.* 8: 36. erat חמס נפשו *crudus in ſuam animam.* חטא ſæpe *reatum mortis* adfert *Num.* 32: 23. *Si ita non feceritis* חטאתם ליהוה *reatu tenebimini Domino.* Iterum *Gen.* 43: 9. *peccavero tibi omnibus diebus*, i. e. *reus fuero.* Adde *Exod.* 9: 28. & 10: 16. *Jeſ.* 31: 7. Item חטא *reatus mortis;* *Hoſ.* 12: 9. *Jer.* 50: 7. 14. *Gen.* 43: 8. & 44: 32.

Digitized by Google

3 Gloria viro ceſſare a contentione: at omnis craſſe ſtolidus rictum deſtringit.

4 Propter autumnum, non arabit tardator: mendicabit in meſſe; at vacuitas.

3 כבוד לאיש שבת מריב וכל אויל יתגלע :

4 מחרף עצל לא יחרש ישאל בקציר ואין :

5 A- 5 מים

Vſ. 3. Verbum יתגלע hic ita locatum, ut *proprietatem*, & amplitudinem ſignatiſſimam, *Cap.* 17: 14. indicatam, pervincat. Abſolute ſcilicet infert, atque cumulatiſſime exprimit, id quod priori colo e Diametro oppoſitum; hoc eſt, *fœdam* & *inboneſtisſimam rixandi libidinem.* Hoc nullum æque verbum expingat, ac *Dentes renudare*, vel *rictum deſtringere.* Conferantur quoque, quæ ad *Cap.* 18: 1. deducta.

Vſ. 4. Non implet *pigritiæ* characterem, *præ byeme*, vel *propter byemem tardator non arabit.* Ne *diligens* quidem colonus per *byemem* conſtricta terra, *araverit.* Valet tum, quod *Job.* 37: 6. extat ביד כל אדם יחתם *manum omnis hominis obſignat:* velut *ſub ſigillo claudit*, & *cohibet ab opere ruſtico:* itemque quod *Pſ.* 147: 17. משליך קרחו כפתים *immittens ſuum gelu vincula conſtringentia*; a Radice כפת كفت *ligavit*, *conſtrinxit.* Nempe *ligamina* pro *aquis*, pro *terra*, pro *manibus* quoque hominum; ולפני קרתו מי יעמד & *ante frigus ejus quis ſtabit?* Hoc incommodi ſentiens Cl. *Cocc.* reſtrinxit ad *byemem ſeneſcentem*, & *principium veris.* Apud *Merc.* memorantur *Hebræorum* nonnulli, quibus חרף *autumnum* ſignat; quique מן pro ב poſitum cenſent; ut ſit, *in autumno*; quod *arationis* & *ſementis tempus.* Addit alios *præ autumno* vertere, & referre ad *partem byemi proximam*, ac *frigidiorem.* Vide quo proceſſum ſit: nam *Stock.* poſt alios in *Lex.* exiſtimat חרף *byemem* improprie poſſe capi pro *omnis generis incommodis atque moleſtiis*, *quæ otio deditos a labore deterrere poſſint.* Argutius adhuc *Guſſ.* cenſet *byemem* poſitam, pro *autumno*; quod *Piger ad frigidiuſculam auram borreſcens autumnum* vocet *byemem.* Apparet exitum quæri; nec inveniri poſſe. חרף non *byemem*, ſed *autumnum* deſignaſſe, ad *Job.* 29: 6. demonſtratum. *Autumnus* autem non *tempus* tantum *anni*, ſed & *fructus autumnales* amplectitur. Vi formæ ſuæ חרף notat *carpturam.* Inde & *tempus*, quo *fructus carpuntur*; & *ipſos fructus decerptos*, ac *collectos*, ambitu ſuo comprehendit. *Autumnus* etiam *Latinis* pro *ipſis fructibus* evaluit: itemque *auctumnitas* quæ eſt *auctumni tempeſtivitas*, pro *autumnali proventu*, *vini*, *grani*, aliorumve. Conſimiliter קיץ *æſtas*, pro *fructibus æſtivis.* Hinc e limpido manat, *præ autumno*, *propter autumnitatem*, ſive *fructus autumnos*, eorumque *abundantiam*, *non arabit tardator.* Quum *borrea* ſibi *conſtipata* cernit, ſe *pigritiæ* ſuæ tradit *tortipes*; id ſonat *proprie* עצל; atque *arandi curam* abjicit; ſecurus futuri. Pulchra *Gnome*, ad omnia ſe porrigens, ſive præſentem vitam ſpectemus, ſive futuram. ישאל *mendicabit*, integerrimum; in *fut. Pibb.* potentiusque quam quod *Maſora* adſcripſit, ושאל. Omiſſa copula pondus adfert. *Mendicare in meſſe*, figurate valet, *Omni bona re*, & *ſpe*, *exutum vagari*, ad ſolatium ventri quærendum, ubi alii *omnes in re lauta & læta exultant.*

Vſ. 5. Eadem hic ambiguitas, cui *Cap.* 18: 4. adhæſum vidimus. Maxima pars omnia *in bonum*, I. atque ad *profundiſſimam* applicant *ſapientiam*, quæ ad omnem caſuum varietatem valeat, atque *pro occaſione ex alto* cordis *bauriatur*, atque expromatur. Nonnulli II. *mediam* quandam *viam* ingreſſi, *aquas profundas in corde viri* figurare exiſtimant *alta* & *incerta conſiliorum*, quibus *mens agitata fluctuet*, neſcia quid tandem habeat decernendum, ad felicem conſilii exitum conſequendum. Hoc poſtremum eſſe *viri intelligentis*, qui quid eligat, quid decernat, perſpi-

5 מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה יִדְלֶנָּה׃

5 Aquæ profundæ conſilium in corde viri: at vir prudentia præditus illud ſitulis hauriet.

6 רב

6 Quan-

ſpicere queat. Huic ſenſui non adeo conveniens vocabulum ידלנה *bauriet illud* tanquam *ſitulis* in puteum *demiſſis*; ad *aquam* ex *profundiore receſſu* educendam. Prior explicatio imagini iſti etiam minus accommodata; nam ut quis in *ſuum* ipſius *cor ſitulas* dicatur *demittere*, ad pernoſcendum quid in ſinu gerat ipſe, qui ſibi utique conſiliorum ſuorum intime ſit conſcius; haud quadrat. Si ageretur de *exploratione ſui ipſius*, ad abdita cordis veteratoris, ſub luce Gratiæ, corda & renes ſcrutantis, pertentanda, non omnino incommoda forte foret *Allegoria*; nec tamen commodiſſima. Certe tolerabilius foret, ſi diverſæ ſtatuerentur perſonæ III. altera *ſapientis*, cui *profundiſſima* adſit *ſapientia*; altera quæ inde, *demiſſis* veluti *ſitulis baurire geſtiat*, ac propterea *intelligentis* titulo ornetur. Sed non exiſtimem quemquam huc facile deſcenſurum: ut *vir* איש κατ' ἐξοχὴν ſit *ſapiens*; & נבון *intelligens*, is qui *ex eo* cupiat *baurire* ac *proficere*. Vincat proinde IV. quæ ſola vincibilis, veterum ratio, *profundis in corde viri aquis* aſſimilatum *conſilium*, pertinere ad *abditos ſenſus*, & *molimina occulta*, quæ quis machinetur; in quos *ſenſus* tamen, atque in quæ *molimina*, penetrari, & velut *ſitulis deſcendi*, queat a viro *prudente*, ut ea *exhauſiſſe* videatur, atque *in apricum* produxiſſe. Huc quoque *Cocc.* & *Gejer.* conceſſere. Nil opportunius, venuſtiusque, hanc in rem, quam *ſitularum* emblema, quo mirifice delectantur Orientales; etiam in hanc ipſam figuram. Univerſa *Radix* digna quæ lucem lucretur. Ejus conſpectum pandat *Gjeubar*. أَلدَّلْوُ

وَاحِدَةُ ٱلدِّلَاءِ ٱلَّتِي يُسْتَقَى
بِهَا وَكَذَلِكَ ٱلدَّلَا ٱلْوَاحِدَةُ
دَلَاةً وَجَمْعُ ٱلدَّلْوِ أَدْلٍ فِي أَقَلِّ
ٱلْعَدَدِ وَٱلْكَثْرَةُ دِلَاءٌ وَدُلِيٌّ
وَٱلدَّالِيَةُ ٱلْمَنْجَنُونُ يُدِيرُهَا
ٱلْبَقَرُ وَٱلنَّاعُورَةُ يُدِيرُهَا
ٱلْمَاءُ وَدَلَوْتُ ٱلدَّلْوَ نَزَعْتُهَا
وَأَدْلَيْتُهَا أَرْسَلْتُهَا فِي ٱلْبِئْرِ
لِتَمْتَلِئَ وَقَدْ جَاءَ فِي ٱلشِّعْرِ
ٱلدَّالِي يَعْنِي ٱلْمُدْلِي وَهُوَ
فِي قَوْلِ ٱلشَّاعِرِ

أَلْعَجَّاجُ يَكْشِفُ عَنْ
جُمَّاتِهِ دَلْوُ ٱلدَّالِ ۞

وَدَلَوْتُ ٱلنَّاقَةَ دَلْوًا سِرْتُهَا
سَيْرًا رُوَيْدًا قَالَ ٱلرَّاجِزُ

لَا تَعْجَلَا بِٱلسَّيْرِ
وَٱدْلُوَاهَا ۞

وَقَالَ آخَرُ

لَا تَقْلُوَاهَا وَٱدْلُوَاهَا دَلْوَا ۞
إِنَّ مَعَ ٱلْيَوْمِ أَخَاهُ غَدْوَا ۞

وَٱدْلَوْلَى أَسْرَعَ وَدَلَوْتُ ٱلرَّجُلَ وَدَالَيْتُهُ إِذَا رَفَقْتَ بِهِ وَدَارَيْتَهُ وَدَلَّاهُ بِغُرُورٍ إِذَا أَوْقَعَهُ بِمَا أَرَادَ مِنْ تَغْرِيرِهِ وَهُوَ مِنْ إِدْلَاءِ ٱلدَّلْوِ وَدَلَوْتُ بِفُلَانٍ إِلَيْكَ ٱسْتَشْفَعْتُ بِهِ إِلَيْكَ وَقَالَ عُمَرُ لَمَّا ٱسْتَسْقَى بِٱلْعَبَّاسِ ٱللَّهُمَّ إِنَّا نَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّكَ وَقَفِيَّةِ أَبَآئِهِ وَدَلَوْنَا بِهِ إِلَيْكَ مُسْتَشْفِعِينَ وَتَدَلَّى مِنَ ٱلشَّجَرَةِ وَقَوْلُهُ ٱللَّهِ تَعَالَى ثُمَّ دَنَا وَتَدَلَّى أَيْ تَدَلَّلَ وَأَدْلَى بِحُجَّتِهِ أَيْ ٱحْتَجَّ بِهَا وَهُوَ يُدْلِي بِرَحِمِهِ أَيْ يَمُتُّ بِهِ وَأَدْلَى بِمَالِهِ إِلَى ٱلْحَاكِمِ رَفَعَهُ إِلَيْهِ وَمِنْهُ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى ٱلْحُكَّامِ يَعْنِي ٱلرِّشْوَةَ

Vox דלו *unam notat ſitularum, quibus hauritur aqua; quæ &* דלה *maſc. cum fœmin. unitatis* דלות. *Plurale collect. inde* אדלי *ubi paucæ ſitulæ; ut de multis* דלא *&* דלי. *Forma particip. fœm.* דולית *notat rotam aquariam, quam verſant boves; & molam trochleis inſtructam, quam ipſa verſat aqua. Verbum* דלה *in I. cum infin.* דלו *uſurpas, cum aquam extrahis ſitula: in IV.* אדלה, *cum ſitulam demittis in puteum, ut oppleatur. Venit tamen in Carmine etiam* דולי *part. I. pro* מדלי. *Sic in illo Poëtæ*

> *Verticoſus gurges, cujus profundas aquas detegat* דלו אלדולי *ſitula haurientis.*

Etiam I. ſpecies adhibetur in Camelo, quum lentiore greſſu continetur. Poëta Rhythmicus.

> *Ne feſtinetis in greſſu, ſed facite eam ſitulas agere.*

Itemque alius:

> *Ne propellatis eam, ſed ſitulas agere cogite.*
> *Nempe hodiernus habet fratrem ſibi craſtinum.*

In XII. ſpecie אדלולי *etiam eſt properavit. In I. iterum, aliquem ſitulis hauſi, & in III. Pohel* דוליתה *frequentatur, quum blando eum alloquio mulceo & circumvenio. Item in II. Pahhel, hauſit eum fallacia; pro, eum, ut lubuit, circumvenit, in fraudemque impulit. Hoc a ſitula immiſſa ductum. In I. iterum. Situla utor per illum ad Te, pro, illo deprecatore vel interceſſore ad Te utor; ſic Omarus, quum pluviam oraret per Abbaſum, dixit. O Deus! accedimus ad Te per Patruum Prophetæ Tui, perque lectiſſimam ſeriem Patrum ejus; & ſitulam per eum ad Te agimus, hoc nixi precatore. In V. ſpecie* תדלי *de arbore eſt pro-*

propendere ramis; quod autem in Alcorano eſt; tum appropinquat ותדלי, *exponitur*, & *ſuperne imminet.* (Extat *Surat.* 53: 6.) *In IV. quoque* אדלי *in argumentum; eſt diſceptavit cauſam profundius*, quaſi immiſſis ſitulis ſcilicet. *Nec non* ידלי ברחמה *in ejus propinquitatem uterinam ſitulam immittit; eſt conſanguinitatem ejus ambit. Denique pecuniam ſuam* אדלי *ſitulam demiſit ad judicem, valet, eum nummis corrumpere ſtuduit. Inde; & eam ſitulam demittitis ad judices. Nempe ad corruptelam.* Extat noviſſimum hocce *Alcoran. Sur.* 2: 184. *Ne conſumatis pecunias veſtras in ludicro, aut turpi; ut eas ſitulam demittatis ad Judices* &c. Non piguit telam pulchre variegatam excerpere, cum quod *Linguæ* nativa dignitas inde reſplendeſcat, tum quod jucundiſſimi inde alluceant radii, ad nubeculas, quibus adhuc circumſeſſum fuit *Thema* דלה, evincendas; atque *figurationes* illuſtriores, quæ in Codice Sacro hinc ſuperſtites, penitius conſequendas. Ad noſtram *Gnomen* aperte facit uſus ille I. & III. ſpeciei quo *ſitulis haurire aliquem*, eſt *blando eum alloquio circumvenire*; nempe *intimos* ejus *ſenſus explorando*, & *eruendo.* Eodem collineatum ſuſpicor in verſu illo Poëtæ

Verticoſus gurges, cujus aquas profundas
ſitula detegat haurientis.

Illuc certe tendit *Gloſſema* ſub IV. ſpecie, ادلي بحجته *ſitulas egit in diſputatione ſua.* Ita *Ogiairus Aſſeloulius* in *Hamaſ.*

من النفر المدلين في كل حجة
بمستحصد من جولة الراي محكم ❂

Ex raris illis ſitulas agentibus, omni in argumento,
Firmius torto fune conſilii, ſolideque compacto.

Ubi *Tauriz.* يقال ادلى بحجته اذا احتج بها شبه بارسال الرجل دلوه في البير لينزع الماء *Dicitur ſitulas egit in diſputatione ſua, quum cauſam diſceptat & demonſtrat*, (revicto nempe adverſario;) *ducta eſt figura ab eo, qui ſitulam ſuam demittit in puteum, ut aquam inde extrahat.* Hinc & *Harir. Conſ.* 17. انت ممن يبلي في الهيجاء ويلقي دلوه في الدلاء *An Tu inter eos qui certamina experti; quique ſitulam ſuam inter ſitulas ejiciunt.* Hoc eſt, *qui de palma ingenii concertant.* Cum hiſce ſi jam conjungas, quæ *Cap.* 18: 4. ad *aquas profundas* deduxi, nullus ambiges, quin ſententia noſtra huc quoque feratur, atque per *ſitulam exploratricem* & *eductricem profundorum* demum exhauriatur: cum hac *Allegoria ſitulæ* proxime cohæret altera, multo quoque tritiſſima, qua *ſitulam* ſuam in *aquas immittere*, valet *liberalitatem expetere*, & *experiri.* Non indignus uſus, qui & hic compareat. *Harir. Conſ.* 15. حداني الغرم وسورته والسغب وفورته على ان انتجع كل ارض واقتنع من الورد ببرض ولم ازل سحابة ذلك النهار ادلي دلوي الى الانهار وهي لا تجع ببلة ولا تجلب نقع غلة *Propulit me appetitus edendi, ejusque fervens impetus; & fames, ejusque æſtus vehemens; ut pabularer omnem terram; atque pro lympha largiore vel latice contentus fuiſſem ſtillante: neque longo diei illius tractu abſtiti demittere meam ſitulam in rivos; ſed ne roris quidem guttulam illa reddidit, multo minus elicuit quod ardorem ſitis reſtingueret.* Non minus venuſte *Conſeſſ.* 49. انتجع كل روض والق دلوك الى كل حوض *Pabulare omne pratum, atque projice ſitulam tuam in omne aquatorium.* Hinc univerſum genus abunde noteſcet.

Ibid. Inter derivata noſtri Thematis דלה, pro דלי & דלו, eminet דליות quinquies occurrens, redditumque per *propagines, palmites, ramos.* Sic *Ezech.* 17: 5. 6. *Ecce vitis hæcce* כפנה *glomerando nevit radices ſuas ſuper ipſum, &* דליותיו *palmites ſuos ipſi e-*

miſit. Et *Vſ.* 23. *Omnes volucres in umbra* דליותיו *ramorum ejus* Cedri *habitabant.* Iterum *Eſech.* 31: 7. 9. & *Jer.* 11: 16. Sic dictos volunt nonnulli, quod *ſuccum* e radice *hauriant*: alii, quod *ſurſum ſe elevent.* Talia non niſi ad copiam vetuſtam *Linguæ* diluceſcunt. Quid דלה *ſitulas egit*, ac *reciprocavit*, valere potuerit in *Arbore patula*, ac *ramis propendulis prominulisque prædita*, nemini obſcurum; nec tamen id affirmari poſſet, niſi diſerta auctoritate fundaretur. Hanc ſupra ex *Gjeubario* jam oculis ſubjeci; atque ita apud *Golium* quoque تدلي תדלי in V. declaratur, *pependit deorſum* arbor: nempe *promiſſis* late *ramis*, qui quaſi *ſitulas agant*, *reciprocentque.* Sic Poëta in *Diw. Hud.*

تدلى عليه من بشام وايكة
نشاة فروع مرثعن الذوايب

Situlas reciprocat ſuper eo de odoratis denſisque arboribus
Incrementum ramorum, quorum comæ propendulæ.

Ibid. Abſtruſius adhuc figuratum, quod ſemel tantum extat דליים *Num.* 24: 7. ubi ſuo ſe cothurno attollens *Bileamus* ita vaticinatur; יזל מים מִדָּלְיָו וזרעו במים רבים *fluent aquæ e ſitulis ejus; & ſemen ejus ad aquas multas.* Sunt qui *proprie* hæc accipiant; ſunt qui *improprie.* Qui, *proprie*, ſic, *abundabit aqua fontium, puteorum, fluminum.* Qui *improprie*, verecunde *ſitulis* circumſcribi cenſent *propagationem ſeminis*, ad notas imagines *Prov.* 5: 15. 16. Huc tendebat *Gloſſa* illa *Gjeubariaria* يدلى برحمه *in propinquitatem ejus ſitulam demittit*, pro يمت به *conjunctionem generis cum eo quærit*, *initve.* Apud *Golium* habes *affinitatem contraxit*; aut *arctius conjunctus fuit connubio* ſcilicet. Iſtud مت *proprie* ſignificat نزع على غير بكرة *aquam hauſit ſine trochlea*, ut habet *Gjeubar.* & improprie مت اليك بغرابة *ſitulam miſit ad te in propinquitatem*, i. e. توسل بغرابة *cognationem affinitatemve nectere ſtuduit.* Ita *Iſpabanenſ.* in *Vita Salad.* وخطب لصاحبه ابنة الملك العادل ومت بكثرة الوسايل *Ambivitque pro amico ſuo Filiam Almelichi Aladili, & matrimonii nexum junxit intervenientibus amplis donis.* Sed accuratius expendenda forma דָּלְיָו, quam *Anomalia* mactant, eoque mendi ſuſpectam reddunt, *Grammatici*; quaſi foret *duale* a דְּלִי, pro דְּלָיִים. Talia procul habenda, ſi Integritati Codicis conſultum volumus. Haud dubie דֹּלְיִים eſt *plurale partic. præſentis*, *haurientes*, *ſitulam agentes*; ultima *radicali* retenta, ut in עֹטְיָה *Cant.* 1: 7. aliisque: de quibus *Inſtit.* p. 386. Sic diſtinctius adhuc eniteſcit, *Fluent aquæ ex ſitulam agentibus ejus*; i. e. *fæcunda colent connubia*, *atque affluentiſſima ſobole ditabuntur.* Si quis interim ad *literalem* ſenſum eſſet propenſior, דֹּלְיִים *hauſtores*, ei *machinas*, *rotasque aquarias*, poterunt miniſtrare: prout *fœmin.* דֹּלִיָּה دالية & דֹּלִית ſupra videbamus in *talibus machinis ſitulas volventibus* adhiberi. Sic nihil ſane iſti adſpectui decreverit. Pro *figuratiore* illo, *Rota aquaria* ſignare poſſet τ̀ τροχὸν τῆς γενέσεως *Rotam genituræ. Jacob.* 3: 6.

Ibid. Perquam venuſtam *Metaphoram* a *ſitulis reciprocatis* offert *Jeſaj.* 38: 17. ubi *Hizkias* plorabundus: דלו עיני למרום. Tanquam a דלל plerique extulere, *attenuati ſunt oculi mei ſurſum*: i. e. *conſumti ſunt ſurſum ſpectando.* Malebat Cl. *Cocc. Exhauſti ſunt oculi mei ſurſum*: ab eadem tamen *Radice.* Huc calculum adjecit Cl. *Vitr.* At *Belgis* noſtris placuit a *Themate* דלה *elevabant ſe oculi mei ſurſum.* Exiſtimabant, quod & in *Lexicis* traditur, *primariam* notionem דלה eſſe *ſuſtulit*, *elevavit*; indeque *ſecundariam* ductam eſſe *ſitulis hauſit.* Non

Non eſt ea vera *Origo*, quæ in *reciprocando* ſita. Inde ultro ſe ingerit *reciprocabant oculi mei ſitulas ſurſum.* Nempe *aquatum ire* dicuntur *oculi*, & *deſcendere in aquas*, tanquam *hauſtores*, quum *in lacrymas effunduntur.* Ita *Thren.* 1: 16. עֵינִי יֹרְדָה מַּיִם *oculus meus deſcendit aquas; it aquatum velut ſitulis reciprocatis.* Id illuſtrius, quam *oculus meus deſcendit lacrimis.* Poëta vetus in *Hamaſ.*

وَكُنْتُ أَذُودُ ٱلْعَيْنَ أَنْ تَرِدَ ٱلْبُكَا

فَقَدْ وَرَدَتْ مَا كُنْتُ عَنْهُ أَذُودُهَا ۞ .

Enimvero repuli oculum meum, ne fletum deſcenderet,
Ille vero deſcendit aquatum, quicquid eum repellerem.

Habes eandem *Syntaxin*, accuſandi caſu; quæ plenius effertur وردت بالبكاء *deſcendit in fletum*; pro, *ei ſe totum immerſit.* Hac gemmula augendum *Jeſ.* 15: 3. כֻּלֹּה יְיֵלִיל יֹרֵד בַּבֶּכִי *Totus ille ejulat, deſcendit in fletum.* Verſiones languent. Adde *Thren.* 3: 48. *Jer.* 9: 17. & 13: 17. *Pſalm.* 119: 136. Iterum in *Hamaſa*:

وَعَبْرَةٌ مُسْفُوحَةٌ جَاءَتْ لِمَايِحِهَا

وَأُخْرَى تَخْنُقُ ۞

Lacrymamque profuſam, quæ haurienti,
Nunc affatim flueret; nunc ſeſe ſuffocaret.

Verbum ماح *deſcendit in puteum implendæ urnæ gratia*, eſt *Synonymum* דלה دلا ejusque omnia jura, omnem occupat ditionem. Plura addere ſupervacuum. Non eſt cur hinc reſiliatur, quod דָּלְיָו ſit exaratum non דְּלָיו; nam *Pahhel* æque *Analogum* ac *Pihhel*: atque ita נַשַּׁנִי enunciatum *Gen.* 41: 51. Licet quoque *Pathos* adſciſcas *Situlas reciprocate oculi mei ſurſum; Jehova opprimor; ſponſorem præſta mihi.* Ille *Imperativus*, atque converſio inde oriunda, mirifice ibi quadraret.

Ibid. En alias adhuc *ſitulas*, digniſſimas profecto, quæ ſub conſpectum ferantur. *Pſalm.* 30: 2. excellentiſſime figuratur, *Extollam te Jehova*, כִּי דִלִּיתָנִי *& non hilaraſti hoſtes de me meos.* Vertunt plurimi *quoniam extuliſti me*; atque hinc ſignificatio *tollendi* in *primariam* ſedem immiſſa. *Cocc.* dedit *ſurſum extraxiſti me*; cum alluſione ad *aquas, puteumve.* In *Comment.* habet, *tanquam ex profundis*; remittens ad *Exod.* 2: 16. inde *Metaph.* deductam inſinuans. Res dubio exemta. Ut *translationis* ratio, dignitas, ubertas, pleno in die reluceat, *agenda* nobis iterum *ſitula*; quæ in *vicibus fortunæ* verſatur apud *Arabes*; ſub דלה دلا, & دال דול; *reciprocavit* ſitulam. Apud *Golium* inde habes דול دَوْل *fortunæ mutatio*; & idem quod دلى, aut pro eo, *ſitula.* Poſterius natura primum. *Abulphar. Hiſt. Dyn.* p. 192. الدنيا دول *Mundus ſitularum verſatio.* Apud *Gjeubar.* دالت عليهم الايام اي دارت *Situlas ſuper ipſos verſarunt dies*, hoc eſt, *vices ſuas volverunt*: والله يداولها بين الناس *itemque Deus ſitularum more verſat eas inter homines.* Sic *Surat.* 3: 134. وتلك الايام نداولها بين الناس *talesque dies ſitularum ritu verſamus ultro citroque inter homines.* In *lætiores fortunæ vices* uſus maxime inclinavit. *Gjeub.* الدولة في الحرب ان تداول احدي الفيئتين على الاخري يقال كانت لنا عليهم الدَولة والدُولة بالضم في المال يقال صار الفَيّء دولة بينهم يتداولونه يكون مرة لهذا ومرة

ومرة لهذا وقال ابو عبيد
الدولة بالضم اسم الشي الذي
يتداول بعينه والدولة بالفتح
الفعل وقال بعضهم هما
لغتان بمعني قال الجمحي
سالت يونس عن قوله تعالى
كي لا يكون دولة بين
الاغنياء منكم فقال قال
ابو عمرو بن العلاء الدولة
بالضم في المال والدولة في
الحرب بالفتح قال وقال
عيسي بن عمر كلتهما
تكون في الحرب والمال سواء
قال يونس اما انا والله ما
ادري ما بينهما وادالنا الله
من عدونا والادالة الغلبة يقال
اللهم ادلني على فلان وانصرني عليه

Forma דַוְלָה *in Bello venit, quum altera partium ſitulam reciprocat ſupra alteram. Ita dicitur, obtigit nobis ſupra eos verſatio ſitulæ,* i. e. victoriæ: *ut* דוּלָה *per Damma; venit in opibus. Hinc phraſis, præda inter eos facta eſt* דוּלָה; *hoc eſt, eam inter ſe ſitulam reciprocant, quæ nunc his, nunc illis, contingat. Dixit Abu* Obeidus, דוּלָה *per Damma eſt Res ipſa quæ ut ſitula reciprocatur; at* דַוְלָה *per Patach eſt actio reciprocandi. Nonnulli dicunt geminam eſſe formam ex dialecto, eadem notione. Gjomahius dixit, rogatus a me Jonas de illo Alcorani,* (extat *Sur.* 59: 7.) *ne ſit præda belli* דולה *inter Divites veſtros tantum: Reſpondit, auctor eſt Abu Amrou Alaïdes, formam* דולה *in opulentia uſurpari, &* דַוְלָה *in belli victoria. Addidit idem, Iſa Ibn Omar ait; utraque forma in victoria & in opulentia peræque. Subjecit deinde Jonas, Ego quidem nullus ſcio, quid differant. In IV. hinc porro, Reciprocare nobis fecit Deus ſitulam ab hoſte: ejusque infinitiv. victoriam, opesve præpollentes conſignat. Inde formula, O Deus! reciprocare me fac ſitulam contra illum; meque victorem præſta.* Exempla paucula appoſuiſſe, operæ pretium fuerit. *Iſpahanenſ. Hiſt. Salad.*

وانجلت المعركة عن اكثر
من عشرة الاف قتيل كافر
وثبت حكم ادالة الاسلام
وظهوره باوضح دليل ظاهر

Diſcuſſum tandem prælium aperuit plus quam decem millia occiſos infideles; atque conſtabilitum eſt arbitrium reciprocatæ ſitulæ Iſlamiſmi, ac victoriæ ejus, ſplendido documento palam adſtructum. Pulchre *Arabsjad.* p. 367.

الحرب كما علمت سجال
وكما اديل لك علينا
بالامس فان غدا لنا عليك يدال

Bellum, ut noſti, ſitulas refert, atque ut tibi reciprocare eas ſupra nos datum eſt heri, ita cras nobis ſupra te easdem reciprocare concedetur. In his *victoriam* pingi, quivis cernit. Ejusdem comitem *potentiam*, & *culmen rerum*, exerit formula اديل لهذه البيت *reciprocatio ſitulæ conceſſa illi domui:* id eſt, *ex humili in ſummum evecta, obtinuit Monarchiam,* quam *Hiſtorici* vocitant الدولة *ſitulationem*, ut ita dicam. Hinc *ſitulatio Bosjidarum*, *ſitulatio Selsjukidarum*; *ſitulatio Othmanidarum*, atque innumera talia, pro *potentatu*, *ſummoque imperio.* His luſtratis, expenſisque, nemo in dubium revocaverit; quin noſtrum illud דליתני in *Pſalmo*, eadem *figuratione* ſit inſignitum, valeatque, *quoniam reciprocaſti mihi ſitulam;* hoc eſt, *victoriam mihi* ab hoſtibus *cum culmine fortunæ* ac *gloriæ conceſſiſti.*

Ibid. Necdum exhauſta materia. Alia adhuc *ſitula* reciprocanda ad *Jeſaj.* 40: 15. *Ecce gentes* כמר מדלי *tanquam gutta de ſitula, & tanquam pulvis bilancium computantur.* Subeſt *Proverbiale* quid; cujus tamen acumen, ac pondus, non adeo promptum. Sunt qui *ſitulam effuſam* concipiant, in qua *guttula* remanſerit forte. Alii *plenam* eandem, de qua *ſi guttula deciderit, parum curetur.* Ita *Grot.* Adjecit Vener. *Vitr. Gutta de ſitula eſt res levis, comparata, qualis eſt aqua ſitula comprehenſa; quæ ſi decidat, nulla* ja-

Digitized by Google

jactura fieri cenſetur. In vetuſto *Proverbio* enucleando nulla acies ulterius ſe intendat, provehatque, niſi forte *Copia Veteris Linguæ* faculam alluxerit. Specioſe admodum *Kenanienſis* a. *Doctiſſ. Reiskio* laudatus, ad *Moallek. Taraph.* p. 71.

تعلم حين يدلى القوم يوما
دلاء المجد ما اذا كنت تدلى
وتغمر عند جهدك في المعالى
اذا لم تواضحهم بسجّل ۞

Attendas quum reciprocabunt homines quandoque
Situlas gloriæ, quamnam tu ſitulam reciproces.
Namque ſupprimeris, de celſitudinibus in contentionem veniens,
Si non pleniore eos urna reviceris.

Habetur ibi cum verbo דלה, *reciprocavit* דלי *ſitulam*, ejus *Synonymum* סגל *ſitula major aquæ plena.* Illius *Radicis* III. ſpecies *propriè* notat, *certavit haurienda aqua:* indeque porro *concertavit de viribus, de gloria:* nec non in VI. *inter ſe gloriati ſunt.* Anſam *Metaphoræ Allegoricæ* porrigit *Omeija* in *Diw. Hud.*

اذا ما انتحين ذنوب الحضار
جاش خسيف فريغ السجال ۞

Quum illæ contendunt ſitulam currendi,
Exæſtuat ei puteus perennis, cujus urnæ capaciſſimæ.

Agitur ibi de *contentione* vehementiſſima *currendi;* unde ad *contentionem virium, ingenii, ſapientiæ*, reliquæ *laudis* ac *gloriæ*, uſus ille pervaluit. *Iſpahanenſ. Hiſt. Salad.* p. 731. افاض سجال الفضل والافضال *Exuberare fecit ſitulas munificentiæ, & præcellentis virtutis:* hoc eſt, *omnes munificentia, ac præcellentia omnis virtutis, exſuperavit.* Qui يتساجلون *ſitulas reciprocant, concertant* de *laude*, ac *gloria*, *habeant* neceſſe *Fontem* eſt, *unde hauriant materiam gloriationis;* ſive in *viribus* ac *robore;* ſive in *ſapientia*, & *vena fœcundioris ingenii;* ſive in *præcellentia virtutis;* ſive in *affluentia divitiarum opumque;* ſive in reliquis *Fortunæ eminentioris donis*, ac *bonis.* Tale quid qui *promit* adverſus illum, quicum *contendit*, ac concertat, dicitur ſuam דלי *ſitulam reciprocando extrahere* ex illo ſuo *Fonte.* Ex his jam limpidiſſime dignoſcere eſt, quid Vates ſacer intenderit per מר מדלי *guttulam e ſitula;* cum ea *omnem humanæ naturæ ſapientiam, virtutem, potentiam, ornamenta* quibus gloriatur, ſeque effert, *comparanda* pronuncians in certamine adverſus Deum. Illa *reciprocatio*, *Originem* conſtituens *Thematis* דלה, & derivati דלי *ſitulam* deſignantis, contextum noſtrum admirabiliter ornat, ejusque gravitatem & venuſtatem in oculis mentibusque defigit. Hoc ex ſubnexa altera ſimilitudine *pulviſculi in bilancibus* quemvis ultro nunc advertit.

Ibid. Manum tandem de tabula. Supereſt quidem retruſius דליו שוקים *ſitulas reciprocant crura e claudo*, &c. *Prov.* 26: 7. Sed iſti ſententiæ ſua ibi potius cura reddetur; ut & exquiſitiſſimæ formulæ דל שפתים *ſitulatio reciprocans labiorum: Pſ.* 141: 3. quam ad noſtrum דלה pertinere Cl. *Cocc.* pro ſagacitate ſua ſubodoratus fuit. Nunc deſinere liceat in evidentiſſimo hocce *Conſectario:* ſi in quinque, aut ſex locis, Sacri *Codicis*, quibus veſtigia hujus *Radicis* impreſſa, tanta ſe ingerat varietas & dignitas *Metaphorarum;* in quantam ea copiam exuberare potuerit, ac debuerit, quum *Lingua Hebræa* viveret, atque ſuper ſtirpibus ſuis omnibus vigeret. Ampla materies, & digniſſima quæ a Literatis ingeniis clariorem in diem educatur, ad calumniam inopiæ ab opulentiſſimo olim ſermone depellendam. Alterum quoque *Conſectarium*, ex priori ultro emanans, non prætermittendum; per rei naturam plane fieri non poſſe, ut in ſpatiis illis anguſtioribus, ad quæ nunc redacta eſt vetuſta illa amplitudo, felicem, at-

Digitized by Google

6 Quantum eſt hominum, prædicat ſuam quisque virtutis ubertatem; at virum firmæ fidei (firmitatum) quis inveniet.

7 Procedit in integritate ſua recto-rigidus: O beatitudines filiorum ejus poſt illum!

8 Rex ſedens ſuper Solio judicii, (penſationis) eventilat oculis ſuis omne nequam.

9 Quis

6 רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא׃

7 מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו׃

8 מלך יושב על כסא דין מזרה בעיניו כל רע׃

9 מי

que ad penitiora quæque firmum, curſum teneamus, niſi ad lumen *Dialectorum* dirigatur; atque *Origines* præſertim, quæ nativum cunctis decus adſtituunt, conjunctis multorum viribus humerisque inde depromantur.

Vſ. 6. Inſignis *Gnome*; cujus tamen medullam plerique non perceperunt. *Ab. Eſra* I. jungens איש חסדו *virum beneficentiæ ſuæ*, traxit ad cum *quem ſibi beneficiis obligavit*, *quemque* tempore adverſo *advocans*, *reperiat* ingratum, *infidumque*. Contortius adhuc *Jarch.* II. *vocare virum beneficentiæ*, exponit a *pollicitatore beneficia promiſſa efflagitare; qui raro fidus firmusque*. Non ſine fidiculis quoque *R. Levi* III. qui איש חסדו per *pleonasmum affixi*, vertit *virum beneficum*, ut ſit, *multos* quidem *a multis beneficentiſſimos prædicari*; ſed vix *quemquam id nominis*, ubi res poſtulet, *implere*. Huc IV. inclinat *Cler.* alia *Syntaxi*, in qua יקרא *paſſive* veniat, *Multi homines* ſunt, *quorum ſingulorum celebratur benignitas; ſed virum fidelem quis inveniet?* Receptiſſimum V. *Multitudinis hominum prædicat quisque beneficentiam ſuam; at virum fidelem*, qui præſtet, quod promittit, ac jactat, *quis repererit?* Explicatur *de beneficiis*, vel *impertiendis*, vel & *impertitis*, in quibus *mendaces* ferme ſint iſti *jactatores*. Hoc palmam fert; & locum meretur. Amplior tamen VI. ſenſus; atque חסד hic *virtutem*, *pietatem*, *religionem*, ambitu ſuo complectitur. Vidit *Cocc.* dans, *plerique homines*, *prædicat quisque pietatem ſuam*: addensque, *paucos eſſe fideles*, *quamvis plerique pietatem ac ſinceritatem ſuam deprædicent*. Ut res planior fiat, obſervari velim חסד ex *Origine* illa *ubertatis*, & *ſucci uberantis*, quam ſupra indicavi, cum *beneficentia*, deſignare quoque *ſtudium* omnis *officii* erga Deum, erga homines; ac proinde *vivum illum* & *uberem ſuccum virtutis*, ac *pietatis*, qui *vivam* & *veram* efficit *Religionem*. Hac amplitudine comparet *Hoſ.* 6: 4. *Quid faciam tibi Juda? Quid faciam tibi Ephraïm?* וחסדכם *quum ubertas veſtra ſit ut nubes matutina; ut ros mane veniens, dilabens*. Pulcre alluſum ad *Originem*. Ibidem mox *Vſ.* 6. כי חסד חפצתי *nam ubertate delector*, & *non ſacrificio; ac cognitione Numinis, præ holocauſtis*. Attende ad applicationem Domini *Matt.* 9: 13. & agnoſces, *vivum ſtudium religionis e viva radice profectum* intendi. Applicemus & hic. רב אדם *ſpiſſitudo hominis*; pro *quam ſpiſſum, quam multum eſt, hominum*: ut *Job.* 4: 14. רב עצמתי *quam multum, quam ſpiſſum oſſium meorum*. Frigus ibi merum, *pleraque oſſa mea*. Ne hic quidem *plerique hominum* ſatis ardens. Sententioſior certe *univerſitas*. Ergo *quantum* eſt *hominum*, יקרא *clamat*, *profitetur*, *prædicat* איש *quisque*, ſine reſtrictione, *ſuam virtutem*. Nullus vivit mortalis, qui ſibi non, ſuo more, partem in virtute arroget. In איש אמונים *viro firmitatum*, firmo, fideli, veraci, habes characterem *veræ* ac *vivæ virtutis*; quum quis *probitatem* non *mentitur*, non *videri* cupit, ſed *eſſe*, *probus*. Ita *Pſ.* 12: 2. הושיעה יהוה *Laxitatem*, *ſalutem præſta Jehova*; formula qua deſperatiſſimis temporibus, ac rebus, utebantur: *nam præfectus eſt* חסיד *pius*, *uber* ille *virtutis* ac *veritatis cultor*; פסו אמונים *crepando expirarunt fidelitates ex filiis Adami*. Omnes *virtutem mentiuntur*, *rarus* qui eandem

Digitized by Google

9 מי יאמר זכיתי לבי טהרתי
מחטאתי׃

10 אבן ואבן איפה ואיפה תועבת יהוה
גם שניהם׃

11 גם במעלליו יתנכר נער אם זך ואם
ישר פעלו׃

21 אזן

9 Quis dicet, candidavi cor meum; nitidus ſum a peccato meo.

10 Duplex pondus, & duplex menſura: (Lapis & lapis, Epha & Epha;) abominatio Jehovæ, cumulatim ambo illa.

11 Etiam in patrationibus ſuis diſſimulatorem agit puer: vere candidum (pellucidum,) eſſe, & vere rectum opus ejus.

12 Au-

dem *præſtet* ubique firmiter, ſemper, in magnis, minimisque juxta.

Vſ. 8. Magnifice, & Regie. כסא דין *ſolium judicii*; proprie *penſationis*, ubi *Lances Juſtitiæ* librantur. Sub verbo מזרה *diſſipans*, *diſpergens*, tenendum quoque illud *eventilans*, *evannansque*, quod ad *Cap.* 15: 7. vidimus. Nempe *ventilationem* ſequitur *palearum disjectio*. Confer *Matt.* 3: 12. כל רע alii *omne malum*, alii *omnem malum*. Utrumque *omne nequam* amplectitur. רע proprie *quaſſum*, *caſſumve*. Hoc *paleis nequam* apprime conveniens.

Vſ. 9. In verbo זכה *pellucidus* ineſt *candor*. In טהר *nitor*. Rident ergo imagines, ac jucundiſſime renident. Quum datur, *Quis dicere poteſt, purgavi cor meum, atque mundus ſum a peccato meo*, ſenſus quidem exprimitur, ſed ejusdem *lumina* & *ornamenta* non reſplendent.

Vſ. 11. Hæret aqua interpretibus. Plurimi I. *Etiam in actis ſuis cognoſcitur*, vel *cognoſcendum ſe præbet puer; an purum, & an rectum ſit opus ejus.* Hoc aliis valet, *quid jam ſit*, aliis, *quid futurus ſit. Qualis quisque puer fuit talem ſe reliqua vita gerit;* inquit *Mercer.* At *Coccej. Ex puerorum luſibus etiam apparet, delectenturne rebus pravis, an bono gaudeant* &c. Verbum התנכר aliis in locis longe alio pollet ſignificatu, atque *alienum ſe ſimulavit* exponitur *Gen.* 42: 7. & 1 *Reg.* 14: 5. 6. Hinc II. extortum, *Etiam puerum in actis ſuis alienum eſſe, ſi ejus opus purum & rectum ſit:* h. e. *& ſi recte ſe geſſerit in pueritia, fallere tamen ſpem de ſe conceptam.* Vix intelligo. Crediderim innui, *ſimulationem* & *hypocriſin* etiam *cadere in pueros.* Illuc certe tendit *R. Levi*, III. *Puerum* tamen figurate capiens, *non ætate*, ſed *mente*; quum hunc ſenſum edit, *ſtulti externa facta ab animo aliena eſſe; extra probi; introrſum improbi.* Hoc exemplo alii IV. *Etiam puer* ætate, *ipſe quoque puerulus, in actionibus ſuis diſſimulatorem agit*, ut ignores *num purum, & num rectum ſit opus ejus.* Adoptavit *Guſſet.* & ſatis plauſibile effecit in *Comm. L. H.* ſub נכר. Repetitio particulæ אם *ſi, an, dubitationem* ipſi notare videtur, vel *quæſtionem ex pueri ſimulatione oriundam.* Satis placet. *Aſſeverationem* quoque eadem vocula ſæpe adfert. Inde poſſis, *Etiam in patrationibus ſuis diſſimulatorem agit puer, vere candidum, & vere æquum eſſe opus ejus.* מעללים *patrationes; facinora*, ſæpe in *malum* vergunt; *Pſ.* 28: 4. *Jeſ.* 1: 16. *Jer.* 4: 4. etiam *abſolute*, *Zach.* 1: 6. *Jeſaj.* 3: 8. יתנכר ut يتنكر *ſe ignorabilem facere, transformare ſe* & *traveſtire* ſolet. Ad illam *transformationem ſui mutata veſte* ducit 1 *Reg.* 14: 5. 6. Sic *Eutych.* in *Annal. Alexandr. T.* II. p. 182. وصار الى بيت المقدس متنكرا *diſceſſit Hieroſolymas diſſimulato habitu.* Percrebuit uſus ille, extatque apud *Eutych. T.* I. p. 190. 414. 530. & *Abulphar.* 502. 506. &c. In *Golio* quoque reperies متنكر *incognitus adſcito habitu monachi.* Exoritur hinc *profundiſſima* illa *ſimulatio*, & *diſſimulatio*,

 quæ

12 Aurem audientem, & oculum videntem Jehova fecit; cumulatim ambo illa.

12 אזן שמעת ועין ראה יהוה עשה גם שניהם :

13 Ca-

13 אל

quæ ſit *induta* alia *forma*, *veſte*, ſub qua *deliteſcat* quis plane *incognitus*. Ita ſe *traveſtire*, ac *transformare* ex profundo hypocriſeos, & *aſtutia* cordis veteratoris, callet etiam *puer*. Inſero hic *aſtutiam*, quia & illam *Dialectus Arabum* ſub hoc *Themate* frequentat, a *transformatione ſui*, ut ſuſpicor, ſubortam. Hujus inſtinctu מעללים *patrationes* quasque ſuas etiam malitioſiſſimas *velat*; atque *ſpecie* eas induit *pellucidi candoris*; atque *æquitatis complanatiſſimæ*. Non poſſum quin, finiens hanc diſcuſſiunculam, ſubmoneam *Thema* נכר quod *cognoſcere*, & *ignorare*, ſua ditione continet, copulam deſiderare *Originis*, per quam tam diverſi uſus coaleſcant. Hinc maturius quid, diſtinctiusque, cum tempore eniteſcet; quod concordiam ſimul completiſſime ſanciat.

Vſ. 13. Aſſentire nequeo Interpretibus eruditis, תִּוָּרֵשׁ, quod eſt *Niphhal* verbi ירש *hæreditario jure poſſedit*, reducentibus ad רוש literis vicinum, *pauper fuit*, ut ſit, *ne diligas ſomnum, ne forte depaupereris*. Id incautæ Criſi anſam præbet, ad refingendas vocales, & ex *Hophh.* potius legendum תּוּרַשׁ. Ad eandem *paupertatem* alii pervenire conati per *exhæredari*; ſub clypeo *Antiphraſeos* illius potentiſſimæ, quæ *infinita* quoque in *Græcis*, *Latinisque*, moſtella edidit. Præ manibus erat *Metonymia* ſignatiſſima, qua *hæredare*, etiam extra *hæreditatem*, invaluit pro *invadere*, *occupare* ut *peculium* ſibi *competens*; vel clarius, *poſſidere titulo juſtioris Domini* velut. Eſt uſus *ironiæ* ſpecie animatus. Sentias ex *Mich.* 1: 15. עוד הירש אבי לך יושבת מרשה *Adhuc Hæredem adducam tibi habitatrix Mareſchæ*. Suavis luſus, *Mareſcha* ſignat *poſſeſſionem hæreditariam*; qua videlicet gloriabatur illa *habitatrix*. Sed denunciatur ei הירש *Hæres immittendus*: nempe *hoſtis invaſor*, dicturus, *veteres migrate coloni*. Idem acumen ſe exerit *Jer.* 49: 2. וירש ישראל את ירשיו *Hæres poſſidebit Iſraël Hæredes ſuos*; i. e. *qui eum invaſerant*, & *quaſi juſtiores forent Domini occuparant*. Hinc grandiora quoque illa *Hoſ.* 9: 6. קימוש יירשם *urtica hæreditario jure poſſidebit eos*. *Immittetur iis Hæres*. Et *Jeſ.* 34: 17. יירשוה *Hæredes ei exiſtent ſpurciſſima animantium*. Adde *Deut.* 28: 42. Per eundem canalem defluxit poteſtas in *Hiphh.* הוריש *poſſidendum tradidit*, pro *expulit ex poſſeſſione hæreditaria*; *Deut.* 4: 34. *Joſ.* 23: 13. & alibi. In *Niphh.* item נורש انورث *Hæredem paſſus eſt*; *traditus* eſt *poſſeſſori alieno*. Hinc, non ſine aculeo; *cave diligas ſomnum*, *ne forte hæredem patiaris*, vivus videnſque, *alienum*: *ne avita hæreditate expellaris*. Eodem nervo *Gen.* 45: 11. פן תורש *Ne hæredem patiare tu*, *& domus tua*, *& quicquid tibi*: hoc eſt, *ne patrimonio tuo penitus exuaris*. Eadem figuratio *Prov.* 30: 5. פן אורש *ne ab hærede poſſidear*, *patrimonio evolutus* ſcilicet. Nec officit ראש *paupertas Vſ.* 4. eſt enim jucundiſſima luſio per *alliterationem*, qua ראש *lacera* & *pannoſa paupertas* adhærere inſinuatur ei, qui יורש *ab alieno hærede occupatur*, *fortunis omnibus evolutus*. Hic ipſe interim contextus *Rabbinis* ſuaſiſſe videtur, ut ad רש directe hocce אורש referrent; non ſine magna ſpecie, quæ & Noſtris idem perſuaſit.

Ibid. Dignitas eximia verbi פקח. *Lexica* dant *aperire*. Cl. *Cocc.* aliquid figuratius requiri cernens, ex ingenio adſcivit *acuere*, quaſi foret *oculos acutos & intentos habere*. Illam ſane *vim intenſiorem aciei* omnia loca præ ſe ferunt: nec tamen inde colligere liceat, *Originem* τοῦ פקח ſitam eſſe in *tendendo*, unde *Græcum* ἀτενίζειν. *Acuere oculos* haud dubie eleganter figurari potuit; prout חדד حد *acutus fuit*, in *viſu* frequentatur. *Præſecta extremitas illa* quoque, & *acies*, quam *Hebræum* בצר exerit, in *Dialecto Arabum* ſub بصر ferme unice in *acie perſpicaciſſima*

13 אַל־תֶּאֱהַב שֵׁנָה פֶּן תִּוָּרֵשׁ פְּקַח עֵינֶיךָ שְׂבַע־לָחֶם׃

13 Cave diligas ſomnum ut ne tradaris poſſeſſori; protuberantes vibra oculos apertos, & ſatur eſto pane.

14 רע

34 Caſ-

ſima oculorum conſumitur. Nec tamen ex hiſce concludere par eſt, etiam ſub פקח *acuendi* poteſtatem *primariam* obtinuiſſe: *vibrare oculos* non minore elegantia effertur. An inde conſequetur פקח *proprie* valuiſſe *vibravit*. Non ita proceditur in *Græcis*, *Latinisque*. Quo jure in *Hebraicis* ita procedi queat, non exputo; quo more, & modo, id invaluerit, facile invenio. Dicat aliquis פקח *proprie* eſſe *aperire*, jam ne *Latine* quidem ſatis peritus, firmusque, deprenditur: nam notio illa haud dubie *ſecundaria*, & per compoſitionem orta; cui oppoſitum *operire*. Dicat *acuere*, dicat *vibrare*, dicat *tendere*: ubi probatio, ubi auctoritas? Si ne hæc quidem legentibus *exacui* poſſint *oculi* ad *primarium* a *ſecundario* internoſcendum, perſpiciendumque, non niſi ad *Dialectorum* lucem tales nubeculas poſſe diſcuti, vereor ne ſtudium, & affectus, vel maxime יעור פקחים *occæcet protuberante viſu præditos*. Cum uſu *ſecundario Hebræorum* conſpirat *Arabum* فقح פקח in *oculis intenſius vibrantiusque apertis*; ſed & inde ſimul aura nobis adſpirat *Originis* venuſtiſſimæ, ſitæ in *flore protuberante*, ſive ut preſſius adhuc *proprietati* inſiſtam, in *roſa* quæ *crepantem* jam *calycem effindit*, indeque *eminere*, ac *protuberare* incipit. *Roſa* ita *biſcens*, & *protuberans*, vocatur فقاح פקוח; indeque وهي حلة فقاحية eſt, *toga rubra*; على لون الورد حين هم ان يتفتح *& quidem quæ ſit colore Roſæ quum ea ſeſe cogitat aperire*; ut *Gjeubar.* auctor eſt: ſive *quum cum maxime protuberat*, & *calyculum effindit*. Phraſis integra eſt فقح الورد in I. פקח; *protuberavit Roſa*. & تفقح תפקח in V. *ſeſe effidit crepante* ac *biſcente calyce*. Florida hinc *figura* ſubnatum in I. & intenſius adhuc in II. فقح الجرو פקח תפקיח تفقيحا *protuberavit protuberationem catulus*; اذا فتح عينيه اول ما يفتح *quum oculos ſuos aperit primam* illam *vicem*, *qua* velut *calyce effiſſo patent*. Nempe *vibrantiſſima* tunc *catulorum acies*. Inde in *Traditione* فقحنا وصاصاتم *Nos protuberante oculo cernimus*, *at vos oculos motitatis cernere cupientes*, *necdum aperto calyce*. Gravi ironia *Abulmothallem* in *Diw. Hudeil.*

وأكحلك بالصاب أو بالحلاء
ففقح لكحلك أو غمض

Collyrio te illinam colocynthidis, *ærisvè triti*;
Tu vero vel protuberantes effinde ad collyrium tuum oculos, *vel palpebras coarcta.*

Hæc ad *aciem mentis* pertinere, facile intelligere eſt. Habes ipſum illud lumen & decus *figurationis*, qua de *protoplaſtis* dictum *Gen.* 3: 7. ותפקנה עיני שניהם *& oculi amborum protuberante acie perſpicaces facti ſunt; & ſciverunt ſe nudos eſſe.* Inſignis & ibi *ironia*, recinens ad pellax illud & ambiguum Deceptoris, *Vſ.* 5. ונפקחו עיניכם *& protuberante acie perſpicaces fient oculi veſtri; eritisque ſicut Deus*, *ſcientes bonum ac malum.* Elucet illud *vibrantius apertum*, & *intenſum*, in *luminibus oculorum*, quum quaſi *diſcuſſo*, & *effiſſo*, qui obſtabat, *calyce omnia clariſſime cernunt* ac *diſcernunt*. Idem prominet in graviſſimo illo Adagio השחר יעור

פקחים

Digitized by Google

פקחים *Munus occæcat protuberante viſu prædito ſ: Exod.* 23: 8. ubi obiter obſerves velim עור عور *excæcavit*, a *viſu merſo*, ac *ſidente* quaſi, ductum. Splendidior hinc *Antitheſis;* quæ effloreſcit quoque inverſa phraſi *Pſ.* 146: 8. *Dominus* פקח עורים *protuberare facit viſum occæcatis:* itemque *Jeſaj.* 35: 5. אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה *tunc protuberanti acie perſpicaces fient oculi occæcatorum; aureſque obtuſorum aperientur.* Admirabilem *paronomaſiam* textus ipſe offert. Iterum *Jeſ.* 42: 7. לפקח עינים עורות *ad protuberare faciendum oculos occæcatos: protuberanti & vibranti acie intendendos oculos, qui cæcitate merſi erant.* Adde *Exod.* 4: 11. In omnibus eminet gradus, ultra quem ſcandere vix ſit. Appoſitiſſime ergo *Job.* 27: 19. de *Divite ad plures miſſo* עיניו פקח ואיננו *oculos ſuos vibranti aperit acie, & nullus eſt: uno momento ſe æternum periiſſe perſpicit.* Non minus congruenter *Job.* 14: 3. *etiam ſuper huncce* פקחת עיניך *apertos vibras oculos;* quaſi *e calyce promicantes*, ut in *Comment.* ſubnotavi, referens illam *promicantem vibrationem* ad *oculos cenſores* & *vindices acerrimos ibi, ubi* debuiſſent potius *contractis palpebris connivere.* Confer quod ſupra ex Poëta *Hudeilita* productum. Iſtum *oculum cenſorem* ac *vindicem* reperies quoque 2 *Reg.* 19: 16. *Jeſ.* 37: 16. *Jer.* 32: 19. *Dan.* 9: 18. *Zach.* 12: 4. Opportuniſſime 2 *Reg.* 6: 17. in *viſu divinitus patefacto ad inviſibilia cernenda*, quaſi *acie* illuc quoque *promicante*, ac *prominente.* Denique *corticem* ac *calycem diſcuſſum ab oculis pueri*, habes ibid. *Vſ.* 20. & 2 *Reg.* 4: 35. Agnoſcis jam ultro ſententioſum pondus, quo & hic enunciatum פְּקַח עֵינֶיךָ *Oculos tuos fac promicare*, ac *prominere*, *diſcuſſa* omni *ſomnolentia*, *ſupinitate*, *negligentia.* Hoc imperii. Subnexum, *& ſatur eſto pane*, eſt *promiſſi*, certo certius quid *addicentis*, ac propterea velut *edicentis*, quod *promittitur.* Id ſupra aliquoties jam indicatum.

Ibid. Sunt adhuc duo loca, in quibus verbum noſtrum *metaphoram* paulo quidem aliter inclinat, non minus lætum tamen Linguæ florem honoremque ſpirat. Primus eſt *Jeſ.* 42: 20. פָּקֹחַ אזנים *apertiſſimis gaudere auribus, & tamen non audire*, conſtituit *characterem* contumacis populi, *aures* ad vocem præſentiſſimam *Meſſiæ* ſui *obturantis.* Ante oculos ponatur *flos* e *calyce effiſſa promicans*, ſeque *expandens;* & *imaginis* illius dignitas admirationem movebit; quippe quæ jucunde expingat *aurem omnibus ſuis organis rite inſtructam*, & *officiis* ſuis *maturrimam*, quæ ſe quam promtiſſime explicare, atque *Meſſiæ audientiam*, & *obedientiam* præſtare debuiſſet. *Camuſ.* فَقَحَ النَّبَاتُ الزَّهْرَ وافقاح عشبة اى نور الإِذْخِر اى من كل ذَبْت زهر. *Verbum* פקח *frequentatur in quocumque germine, quod matureſcens rubet & eniteſcit. Derivatum* פקוח *ſpeciatim notat comam junci odorati, ejuſve florem, quin & omnis plantæ florem rubicunde nitentem.* Speciosiſſime *Pſ.* 94: 9. הנטע אזן הלא ישמע *An aurem plantans, an non audiret?* Qui *aurem plantarat* Genti Judæorum, per Legem & Prophetas, *eandem maturarat in florem* veluti *expanſum* per adventum *Meſſiæ*, nec tamen voci Ejus quotidie *auribus* inſonanti, atque Doctrinam cœleſtem inculcanti, eas præbere voluerunt, ſed quam magis convincebantur, tam magis eaſdem occludebant, atque obturabant. Non injucundum fuerit & hic copiam ac lucem, quam miniſtrat *Thema* זהר زهر *floruit, floride nituit*, oculis ſubjeciſſe. In *Camuſo*, poſt enarratas notiones quæ ad *florentem vigorem*, & *nitorem*, pertinent, adjicitur; والازدهار بالشي الاحتفاظ به والفرح به وان تجعله من مالك وان تامر صاحبك ان يجد في ما امرته به *Infin. VIII.* אזדהור *ad rem, vel in re, floride eniteſcere, eſt, eam obſervantiſſime recipere ac cuſtodire: eaque exultare, tanquam peculio quod tibi reponis. Adhibetur quoque, quum quod alicui mandas, id quam promtiſſime ab eo peragitur.* Habes quod ad *aurem nitidam* ducat, quæ *floris inſtar emicet* ad obedien-

Digitized by Google

dientiam; atque *commonitiones* obſervanter in *mentem* admittat, omni officio cum *aure* ſimul *maturatam*. Hac amplitudine donandum *Hebræum* נזהר *informari*, *commoneri*: itemque הזהיר *informavit*, *attentum reddidit*, & *obſervantem officii*; vel ſaltem *reddere ſtuduit*. q. d. *maturavit ad puritatem*, & *nitorem judicii*, *auris*, *oculi*, ut quæ traduntur obſervet, ac colat. Sic enucleandum cenſeo 2 *Chron.* 19: 10. *Ad omnem Cauſam*, *omnem Litem*, *omnem Legem* הזהרתם אתם *maturo eos flore facietis eniteſcere*: *Docebitis eos* & *audire*, & *cernere*, & *diſcernere* quam obſervantiſſime. Eadem vis prægnantior *Exod.* 18: 20. Nervoſiſſime item *Pſ.* 19: 12. *Etiam ſervus tuus* נזהר בהם *per* præcepta tua *excitatur ad maturitatem florentem* ac *nitidam*. Reliqua non perſequor, quum hinc ſat luminis ſit redundaturum.

Ibid. Altera *Figuratio*, cui peculiarem quoque curam debeo, penitius adhuc receſſit, atque altiore e ſinu Elegantiarum educenda eſt; *Jeſaj.* 61: 1. *Ad promulgandum captivis libertatem* ולאסורים פקח־קוח *& vinctis apertionem carceris*. Ita plerique poſt *R. Salom.* & *Kimchium*: at *Cocc.* ex crebriore illo ſignificatu, quem ſupra vidimus, malebat *reduplicata* forma, *& vinctis viſum acutiſſimum*: ut *vincti* hic pro *cæcis* veniant. Huc conceſſit quoque venerandus *Vitring.* Sane *carceris* notio, a לקח, omnino precaria: & *Apertio carceris* quoque languidior hac in ſerie, quæ aliquid exquiſitum poſtulat, quod ex hac figuratione, prout eam ampliavimus, multa cum dignitate relucet. Scrupulum tamen relinquit τὸ אסורים *vincti* abſolute pro *luminibus capti*: ac præſertim hac in ſerie, ubi ad שבויים *in captivitatem abductos* אסורים *vincti* reſonant, & reſpondent, ſumma illa amplitudine, quæ complectitur *catenas*, *carcerem*, *pædorem*, *horrorem* ac *tenebras* deploratiſſimæ illius conditionis. Ex hiſce omnibus promittitur פקח־קוח *Emicatio micantiſſima*, per *ſuperlationem* ex *reduplicatis radicalibus* extremis oriundam: ut pro *catenis* induantur *inſignia libertatis Filiorum Dei*; e *carcere* eſcendatur *ad faſtigium dignitatis*, pro *pædore* eniteſcat omnis *gratia*, *venuſtas*, *pulchritudo*; pro *horrore* & *tenebris* denique *læta lux*, & *fulgor cæleſtis*, eos circumdet. Ad omnia hæc ſe benigne præbet, atque explicat, *Arabum* فقح פקח, diſtinctiore quodam *charactere* exprimens quicquid ſub verbis ازهي وازهر *enituit atque effloruit maturitate rubente*, comprehenditur. Certe in زهيا & زهو continetur omnis *pulchritudo*, *elegantia*, *nitor* vultus, *ſplendor* fortunæ; *dignitas*, *gloria præradians*. Sub زهر eædem regnant *metaphoræ*, unde *Alcor. Sur.* 20: 131. *Ne oculos tendas ad* زهرة الحيوة الدنيا *florentem nitorem vitæ præſentis*; ubi ſentis intendi *quicquid* eſt *opulentiæ*, *potentiæ*, *gloriæ præſulgentis*. In *Camuſo* declaratur بهجة الدنيا ونضارتها وحسنها *hilaris decor*, *& lætus vigor*, *atque pulchritudo hujus vitæ*, ſive *omnis mundi ornatus paratusque floridiſſimus*. Signatior ille *Character*, quo dicebam פקח eſſe impreſſum, conſiſtit in *effiſſione* illa *primulum protuberante*, ac *promicante*, *qua* ſe *Flos* jam *maturus* e *cortice* ſuo explicat, oculos recentiſſima gratia commulcens. Nil poterat opportunius inveniri hac in ſede, ubi Vates expingit *auroram Euangelii*, & *lætiſſima* illa *primordia*, quibus *Gratia Novi Fœderis* irradiaret. In hæc admirabiliter quadrat noſtrum פקח־קוח *promicatio micantiſſima*, *effiſſo* velut *flore*, ac *honore recenti vibrans*. Deſino in *imagine* non minus *nitida*, *Dan.* 12: 3. והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע *Et qui maturarunt ſeſe*, *alioſve*, qui ſe alioſque ad maturitatem Gratiæ provexerunt, *effloreſcent ſplendidiſſime*, *tanquam ſplendore firmamenti* يزهرون كزهر الرقيع. Non peræque ibi ſediſſet יפקיחו, nam ut hoc *primam* & *recentem emicationem*, ita illud *conſummationem gloriæ* conſignat. Forma אזהר ازهر *florentiſſimus*, *nitidiſſimus*, per excellentiam *Solem*, الازهران *duo florentiſſima* item *Solem* ac *Lunam*; nec non *collectivum plurale* زُهُر זהר *floridus nitor*, omnia *ſidera* amplectitur.

Hæc

14 Caſſum! caſſum! dicit poſſeſſor; at dilapſum ſibi, tum demum pro ſplendido celebrat.

15 Soliditas, aurum, & ſpiſſa copia gemmarum; at vas pretii gravis labia ſcientiæ.

16 Cape veſtem ejus; nam ſpopondit pro alieno: & pro peregrinitate pignora ejus cæde.

17 In-

14 רע רע יאמר הקונה ואזל לו אז יתהלל׃

15 יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת׃

16 לְקַח בִּגדו כי ערב זר ובעד נכרים חֲבָלֵהוּ׃

17 ערב

Hæc ſplendidi iſtius contextus decora, atque ornamenta cœleſtia, coronant.

Vſ. 14. Anceps verbum הקונה, vel *Emtorem* notans, vel *poſſeſſorem*, geminam porrexit anſam interpretibus. Ad alteram proceſſit, *Malum! Malum! dicit Emtor; at digrediens, tunc jactat ſemet*; Ad alteram, *Malum! malum! dicit poſſeſſor; at dilapſum ſibi, tunc* demum *celebrat*. Prius per *Mimeſin* pingit notas *Emtorum artes*, quibus venditorem circumvenire ſtudent. Τὸ καπηλεύειν, notante *Grotio*; qui huc inclinat. *Allegorias* quas hinc extudere *Rabbini*, noſtrique, non recenſeo. Poſterius exhibet *Gnomen* illuſtrem, ſæpe tactam a ſapientibus, ſæpe inculcatam, nunquam obſervatam, *præſentia laudato*. Scilicet τὸ παρὸν βαρύ *quod præſens, grave*; & *quod poſſidetur*, eo ipſo *vileſcere* ſolet, ac *fruitione* ipſa ſenſim ſine ſenſu *faſtidiri*.

> *Omne bonum præſens minus eſt; ſperata videntur*
> *Magna: velut majus reddit diſtantia lumen.*

ut opportune *Gejer.* adſcripſit. Ambigit tamen an יתהלל recte capi queat de *laudatione alterius*, & quidem *amiſſi*. Quidni? התהלל eſt *ſplendidum facere*, *prædicare*, *jactare*: ſæpe quidem *ſemet*, pro poteſtate in *Hitbpahh.* ſuboriri ſolita; ſed dubitari fas non eſt, quin ex הלל *Hallel*, *facere ut ſplendeat*, *pro ſplendido celebrare*, rite naſcatur *frequentativum*, eadem amplitudine donatum, *identidem id factitare*. Vix crediderim *Cauponarium* iſtud *negotium*, & *circumventiunculam malitioſam*, in cenſum venire poſſe, ſi verborum pondera perlibrentur. קנה *poſſeſſorem peculii carioris* deſignat potius, quam *Emtorem*. Saltem קנה non iſtam *Emtionem* deſignat, in qua occini poſſit רע רע *caſſum! caſſum!* אזל לו *dilabens ſibi*, quamvis *diſcedentem* notare queat, *Emphaſis* tamen iſta magis fertur ad *rem dilapſam*. Sic certe *Deut.* 32: 36. *Quum videbit* כי אזלת יד *dilapſam eſſe manum*. Et 1 *Sam.* 9: 7. *panis* אזל *dilapſus eſt e vaſis noſtris*. Succinit *Origo lubricum motum* inferens; qui attenditur etiam *Jer.* 2: 36. Idem hic ſpectatus, ad *celeritatem dilapſæ poſſeſſionis* indicandam. Particula אז *tunc*, multo item opportunior huic ſenſui, *articulum damni* exprimens, cum *deſiderio flagrante* rei amiſſæ, nec unquam recuperandæ. Sic demum naſcitur ſedes, quam verbum התהלל *ut ſplendidum concelebrare identidem*, ac *jactitare*, rite occupet, impleatque.

Vſ. 15. Satis venuſte exit, *Eſt aurum, & multitudo gemmarum; at vas pretioſum labia ſcientiæ.* Quum tamen יש *proprie* ſignet *ſoliditatem*, unde ad *eſſe* & *exiſtere in ſolidum* progreſſio facta, plenius forte fuerit, *ſoliditas, aurum, & ſpiſſa copia gemmarum.* Hoc eſt, *ſolidiſſimæ* hæ cenſentur *divitiæ* inter mortales; quum tamen *ſoliditas gravitasque pretii veri* reſideat in *ſcientia*, qua ſi inſtructa ſint alicujus *labia*, vere dici debeat *opulentus*, poſſidens כלי יקר *vas ponderoſiſſimum*, quod omne יקר *pondus* ac *pretium auri*, *gemmarumque*, immenſum quantum exſuperet. Eadem amplitudo ſenſus, ex priori ver-

Digitized by Google

17 עָרֵב לָאִישׁ לֶחֶם שָׁקֶר וְאַחַר יִמָּלֵא פִיהוּ חָצָץ׃

17 Intime dulceſcit viro panis fuci; at poſt impletur os ejus glarea.

18 מחשבות בעצה תכון ובתחבלות עשה מלחמה׃

18 Subductæ nexo conſilio rationes firmabuntur: & plexas adhibere in bello moderationes.

19 גולה

19 Re-

verſione, rite expoſita, redundare poterit. In medio proinde malim relictum.

Vſ. 16. Aliquantulum turbat inſolentior forma נָכְרִים; pro qua *Maſorethæ* margini addiderunt נָכְרִיָּה *peregrina mulier.* Anſam porrigebat *Cap.* 27: 13. ubi ſententia hæc denuo inſerta. *Mercer.* aliique judicarunt, tutius retineri ſcriptionem נכרים in *plural. maſc.* & נָכְרִים, vel & contractius נָכְרִים *peregrini*, legendum. Ab iſta punctorum mutatione adeo reſiliunt nonnulli, ut malint veri quid mendi in *Literis* admittere, quam imaginarii in *vocalibus*, in quibus ſibi *Maſoram* indulſiſſe ſæpiuscule, nemo contradicere poſſit, qui ſibi ipſi contradicere non amet. Adſpice modo *Jeſaj.* 36: 12. & centum talia. Ubique tamen ſimul elucet, quid eos induxerit; & quid hac vel illa in novatione punctorum captarint. Vix interim adducor, נָכְרִים ab iis ita novatum eſſe; pro נָכְרִים. Collegerim potius, omnino vocalem *Kamets* in eorum *Codicibus* tam diſerte adjectam fuiſſe huic vocabulo, ut inde recedere piaculum fuerit. Utique nil promtius alias, nil planius, quam נָכְרִים edere. Retinuerunt itaque religioſe נָכְרִים; quam *formam veterem* quum parum cognitam haberent, ac perſpectam, cogitare cœperunt de נָכְרִיָּה ex *parallelo Cap.* 27: 13. idque ad uſum *Synagogæ*, ubi vocabulum hoc etiam plane incognitum, margini attexuere. Ad *Analogiam* a נָכְרִי *peregrinus*, productum, cum *Mem* ſervili, נָכְרִים *peregrinitas*, *turba peregrina*; ut כִּנָּם *Exod.* 8: 13. *turba pediculorum*, a כן, quod a כנן *fovit.* מְתִם *ſodalitas*, *multitudo ſodalium*, pro מְתֻם a מתו *tetendit.* Nec officit נָכְרִיָּה *peregrina*, *Cap.* 27: 13. nam & ibi *turbam peregrinam* æque ſuppleas, quam *mulierem*; quin, ut quod res eſt dicam, commodius; neque enim נכריה ibi *adulteram*, ut alibi ex ſerie, interpretari licet: ſed hæc ſuo loco.

Vſ. 17. *Panis fuci* duplicem habet anſam; vel enim *panem mendacem*, *fuco illitum*, deſignare poteſt; vel *panem mendacii*, i. e. *mendacio*, *fuco*, *fucatis artibus acquiſitum.* Si prius, *figuram* ſuſtinebit *voluptatum*, *opum*, *deliciarum*, quibus mortales ſe *ineſcari* patiuntur: ut *Cap.* 9: 17. ſupra. Si poſterius, ad *divitias malis artibus quæſitas* ſe referet, atque ad *ſaturitatem* quæ *fraudulentia* paritur. Id huic ſedi aptius. Utrique ſenſui accommodatum *os glarea implendum.* Eſt alluſio ad *panem lapidoſum*, ſive *glareæ* & *ſcruporum plenum*, quibus dentes conterantur. Hoc *Arabes* duplici formula frequentant. Prior eſt قض الطعام *glareoſus* fuit *cibus*, aut اذا قض فوه *glareoſum fuit os ejus*, اكل ووقع بين اضراسه حصى وتراب *quum comedentis dentibus incidunt lapilli, & terra*; ut eſt in *Camuſo*. Altera فض فوه *confractum fuit os ejus*, nempe *excuſſis*, *contritisque glarea*, *dentibus*. Utrumque complexus vates *Thren.* 3: 16. *contudit glarea dentes meos*; *tormina me pati fecit cinere* הכפישני באפר i. e. *fecit me laborare cruditate viſcera torquente.*

Vſ. 18. Pulchrum luſum offerunt *Origines*: nam עצה *conſilium*, a *plexu* nomen

 tra-

19 Revelans ſecretum ambulat nundinator, & laxo labiorum ne admiſceas te.

20 Qui

19 גּוֹלֶה סּוֹד הוֹלֵךְ רָכִיל וּלְפֹתֶה שְׂפָתָיו לֹא תִתְעָרָב׃

20 מְקַלֵּל

traxit; תחבלות *ſollertia*, *moderationes prudentes*, a חבל *torſit* oriundum. Nempe *conſilia plectuntur*, atque *firmo nexu intorquentur*. Omnis מחשבה *ſumma ſubducta*, ſi *firma* erit, bene *nexa* & *plexa* ſit oportet. Bellum præſertim requirit תחבלות *moderationes prudentia* & *arte bellica* tam *apte ſtructas*, *intortasque*, ut *ſolvi* ac *deſtrui* non poſſint. Amat *Oriens Metaphoram*, eamque plurimis *plectendi*, *torquendique* verbis ſubjunxit.

Vſ. 19. In diverſa itur, ad phraſin פתה שפתיו. Pleriſque I. *pelliciens labiis ſuis* placuit, pro eo, qui *blandiciis fucati ſermonis circumvenire* callet. Ex notione *intranſitiva*, quæ firmior, *Cocc*. II. *Errans labiis ſuis*: cujus *verba* ſunt *levia*, *temeraria*, *vana*, *inconſtantia*. Quadrat in *delatorem*: ſed diſtinctiorem adhuc *characterem* ejusdem conſtituit III. *qui latus eſt labiis*. Ita *Merc*. mallet, *intranſitive* quoque, pro *Vulgati tranſitivo* illo, *Qui dilatat labia ſua*. Adjecit tamen, *hanc ſignificationem magis eſſe Chaldaicam*, *quamvis etiam reperiatur Hebraice Gen.* 9: 27. *ſed in Hiphhil*. Hoc judicium tam grave viſum bene multis, ut non ex hac ſede tantum iſtam *notionem magis Chaldaicam* emoveant, verum etiam *Gen.* 9: 27. illud יפת אלהים ליפת *Dilatet Deus Japhetum*; potius convertendum eſſe tendant, *illiciat Japhetum*; alterum iſtud non eſſe *Hebraicum* audacter pronunciantes; quippe quod nuspiam *latitudinem* in *Sacro Codice* deſignet. Infelices profecto calculos ſubducunt, qui ſic ad abacum ſedent. Hi ſemper tacite ſupponunt, atque inſinuant, nihil *Hebraicum*, niſi quod cancellis *Bibliorum* incluſum. Id vero eſt opulentiſſimam olim Linguam, opibus, dignitate, vita, ut ſic dicam, exſpoliare. *Hebraica vel maxime* eſt iſta *lati*, ſive potius *laxi*, potentia; atque ipſam verbi illius *Originem* conſtituit; unde *ſecundariæ* & *metonymicæ* notiones, quas ſolas *Hebraicas* eſſe decernunt, *ſimplicitatis*, *imperitiæ*, *fatuitatis* quæ *decipi*, & *in errorem abduci* prona ſit, ſuccreverint. Nempe *laxus* *arcus*, eſt *remiſſus*; *laxas dare habenas* apud *Poëtam* extat: & *laxari*, *relaxari*, eſt *remitti*, *negligentem*, *ignavum*, *ſimplicem*, *fatuum* *eſſe*. Hinc פתי *fatuus*, & *fatuitas*, cum *plurali* פתאים, quod arguit *Radicem* quoque extitiſſe פתא, quæ apud *Arabes* aſſervata فتا notat *deſiit*, *ceſſavit*, *prætermiſit*; item, *oblitus fuit*, *averſus fuit*; in quibus omnibus *laxam*, vel *relaxatam*, palpare eſt *negligentiam*, oppoſitam *diligentiæ attentæ* ad officia, in eademque *intentæ*. Hac laxitate פתיות *Prov.* 9: 13. *ſummam ſocordiam* ac *fatuitatem* ſignat. Aliquando ad minorem gradum ſe reſtringit, & *ſimplicitatem* ac *imperitiam* tantum affert; ut *Prov.* 1: 4. *Pſ.* 19: 8. & 119: 130. Inprimis obſervandus uſus *Pſ.* 116: 6. שמר פתאים יהוה *ſubſtricte cuſtodiens ſimpliciores Jehova*; proprie *laxius remiſſos*, i. e. *faciles deceptu*, quique ſe *calliditate* aliorum patiuntur *circumveniri*. LXX ibi dederant τὰ νήπια; Cl. *Cocc*. in *Comment.* monens *Arabum* فتى פתי notare *puerum*; ſubdidit, *ſed non Hebraicum hoc*. Eodem ex principio, quod ſupra attigi; quaſi *Hebraicum* nihil eſſet, niſi quod in *Bibliis* reſiduum. *Puer*, & *juvenis* nomen accepere apud *Arabes* a *laxitate remiſſiore*; quæ *iſti ætati* propria. Jam nemo negarit *remiſſiorem ætatem* ultro amplecti *juventam*, *negligentiorem* fere, *laxioremque*; oppoſitam *ætati attentiori*. Sic ergo פתי فتي proprie *laxe remiſſus fuit*, invaluit *ſecundario* flexu, pro *juvenili fuit ætate*. Hoc *laxe remiſſum* jam tam aptum, tamque plenum, ad omnia loca, ut non aliena invadere, ſed in ſua immigrare poſtliminio, reperiatur. In *Kal* ſemper *intranſitive*; ut *Deut.* 11: 16. השמרו לכם פן יפתה לבבכם *Cuſtodite vosmet*, *ne relaxetur cor veſtrum*, *& deflectatis* &c. Sentis *laxius remiſſum* illud, opportunum *pellicienti*: atque eatenus *pellici*, *decipi*, *in errorem induci*, commode ſatis redditur, ratione *ſecundaria*, quæ tamen *primariæ virtutis* nervum non reddit. In verbo השמר *cuſtodia* reſidet *ſub-*

ſubſtricta; quod lumen loci adauget. Similiter *Job.* 31: 27. & in *Niphh. Job.* 31: 9. *Si* נפתה לבי על אשה *laxatum fuit cor ſuper mulierem*; illecebris ſcilicet iſtis indulgens, ſibique frena relaxans. Eodem uſu in *Pihh. laxare alicujus cor*, vel *aliquem*, eſt *eblandiri*, *elicere aſſenſum*, *illicere*. In bonum *Hoſ.* 2: 13. *Ecce ego* מְפַתֶּיהָ, *laxans eam*, id eſt, *lactans*, *blandiciis amatoriis illectans*, *& adducam eam in deſertum*, *atque loquar ad cor ejus*: hoc eſt, *omni ſuavitate verborum demulcebo.* מְפַתִּי antiqua *forma*, cum *Jod radicali*; non, ut volunt, *Epenthetico.* Confer *Exod.* 22: 16. *Jud.* 14: 15. *Prov.* 1: 10. Poſſis & per *pleonaſmum*, *mihi eam.* Aliquid peculiare habet *Pſ.* 78: 72. ויפתוהו בפיהם *& blandiendo laxarunt eum ore ſuo*, *atque lingua ſua ei mentiti ſunt.* Innuuntur *blandimenta*, & *fucata* pœnitentiæ *ſigna*, quibus ipſum Numen quaſi *lactare* ſtudebant, atque *inducere*, ut *remiſſius*, ac *negligentius* ageret, neque tam ſevere crimina vindicaret. Eadem dignitas verbi *Prov.* 25: 15. *per lentorem narium* יְפֻתֶּה קָצִין *laxabitur deciſor*; *judex ſeverus*: ut ibi diſtinctius prometur. Exquiſitum iterum & perelegans, *Jer.* 20: 7. פתיתני יהוה ואפת *laxiorem me feciſti Jehova*, *& relaxatus fui*: hoc eſt, *me lactaviſti blanda ſpe*; *qua inductus*, *munus ſuſcepi* quod me *ludibrio*, atque *odio publico exponit*. *Id cavere tutius mihi fuiſſet.* Nunc *intuta* & *infeſta* mihi omnia; ut *vitam famamque abjeciſſe* reperiar, *ſupina* veluti *negligentia mei*. Lege ſequentia, atque hoc intentum perſentiſces. Ibidem *Vſ.* 10. recurrit ex *Pyhh.* אולי יפתה *forte laxior*, negligentior, *factus illicietur in fraudem.* Non procul abludit *Ezech.* 14: 9. ubi *laxa* & *remiſſa* negligentia, ex *blanditiis*, & *blandiendi* ſimul *ſtudio*, orta denotatur. *Lactant.* in *Epit. Voluptate animus luxuriat*, *ac relaxatur.* Item *Claud. Conſ. Olybr.*

- - - *Mores ætas laſciva relaxat.*

Ibid. In oculos incurrit vim *laxi*, quæ *Chaldaica* tantum cenſebatur, adeo *Hebraicam* eſſe, ut nativum decus inde demum Lingua recuperet. Apparet quoque, quum ſpecies *Kal* vim exerat *intranſitivam*, quæ *Job.* 5: 2. & *Hoſ.* 7: 11. in פֹּתֶה & פֹּתָה quoque ſignatiſſime cernitur, pro *laxo*, *in omnem laxitatem remiſſo*, cum *metonymica* virtute *fatui*; numero I. nihil loci relictum, ſed numerum II. cum III. conjungendum, ſub *figuratione* ſemet nunc ultro ingerente, *Laxus labia.* Hac nil aptius, pleniusque, cum *generatim* ad omnem *futilitatem*, quæ *vana*, *vaga*, *temeraria* verba *funditat*, tum *ſpecialius*, ad *delatoriam* illam *nundinationem*, quæ in priore colo *graphice* expreſſa coloribus ad *Cap.* 11: 15. illuſtratis. Ad eandem *laxitatem*, & *laxationem* ſimul *labiorum*, *oriſque maledicentia graſſantis*, referri poſſet abſtruſius dictum *Prov.* 24: 20. והפתית בשפתיך *ut ecce labia tua dilaxes*; in *delatione perjurio cumulata.* Id ſuo ordine discutietur. Nunc deſino in Oraculo *Gen.* 9: 27. יפת אלהים ליפת *Dilaxet Deus Japhetum*; vel potius, *laxitatem faciat Deus Japheto.* Hoc ad *ſedes laxas*, *latas*, *ſpacioſiſſimas*, ſe tam benigne porrigit, ut ambiguæ antea lances huc magno momento inclinari videantur. Merito proinde huc quoque conceſſum a *Belgis*, aliisque magno numero. Non tamen explodere ſuſtineo alteram illam vertendi rationem, quæ *illiciat Japhetum* ſubſtituit: nam & hanc ex *dilaxatione*, & *blanda* alicujus *lactatione*, emergere poſſe, demonſtratum. Vide jam quam parva ſæpe res maximas pariat fruſtrationes. Si *Chaldaicum* פתי, פתא, in *Lexicis* pro *latum eſſe*, redditum fuiſſet *laxari*, *laxum eſſe*, ad primum oculi ictum ab Eruditis hominibus omnia illa, quæ nunc diſcuſſi, ac digeſſi, animadverſa fuiſſent; prælucente ipſa *Latina* facula. *Latitudo* pro *laxitate*, & *laxatione*, inducta, anguſtias peperit, ita ut ad *naturam*, & *Originem Radicis*, cum uſibus diverſis, quos luſtravimus, non potuerit penetrari. Eſt vitium per omnia *Lexica Linguarum Orientalium*, ſive *Harmonica*, ſive cuique *Dialecto* propria, late fuſum. Inde *conjunctiſſimæ* unius *Corporis Ante-diluviani partes* mirum ac miſerandum in modum diſcerptæ. Inde, ubi *Harmonia* promittitur, graviſſima ſæpe diſſonantia involvimur. Inde fluctus illi colliſi *ſignificationum* aliarum alias frangentium veluti, inter quas cymbula multorum fatigata mergitur. Inde tandem præjudicatæ illæ plurimorum opiniones, quibus circa utilitatem, ac neceſſitatem, *Dialecto-*

 rum

Digitized by Google

20 Qui vilipendit patrem ſuum & matrem ſuam; ejus lucerna extincta nigreſcet in pupilla horridæ caliginis.

20 מקלל אביו ואמו ידעך נרו באישון חשך:

21 Hæ-

21 נחלה

rum laboratur. E *Lexicis* primore aliquid labello deguſtant. *Chaldaicas*, *Syriacas*, *Arabicas* notiones, ad *Hebraicas*, quas etiam e *Lexico* quisque ſuo imbiberunt, immane ſæpe quantum diſcrepare cernunt. Citra dubitationem decernitur, nullam inter tam diverſa, tam pugnantia, ſocietatem: ne ſuſpicantur quidem, neutiquam in *Dialectis* ipſis vitium hærere, ſed in *Lexicographis*, provinciam ſuam non ſatis ſemper ornantibus, neque idoneum dilectum agentibus *Verborum Latinorum*, quibus vel *Hebraica*, vel *Arabica*, vel *Aramæa Themata* declarent, ſæpe quidem defectu lucis neceſſariæ; ſæpius neſcio qua negligentia, laxitate, & diſſolutione, qua id prætervidetur, quod oculos dare, ac viſum acuere debuiſſet. Innumera mihi exempla. Defungar eo, quod præ manibus. A *Lato*, & *ſpatioſo*, ſub *Aramæo* פתי, quæ *Lexica* offerunt, perveniri non potuit ad *ſimplicem* ac *fatuum*: ac proinde nec *Harmonia* pervideri. Hanc omnes ſtatim, qui judicio in hiſce pollent, perſpexiſſent, ſi *Laxus* ſua in ſede collocacatus ibi paruiſſet, atque *Originem* veſtigantibus præſto fuiſſet.

Vſ. 20. Voculam אישון *nigrorem* notare, a deperdito אשן citius aſſumitur, quam probatur. Saltem tibicen notioni iſti additus ex עשן *fumavit*, non tam firmus, ut ei inniti velim. *Arabum* عسن propriora haberet jura. Id valet, *tætrum hauſit vaporem*, *indeque vertiginem paſſus eſt*. Ejus *primarium* eſt *fuſcari*; *offuſcari*: unde apud *Latinos* cum *offuſcatis oculis*, obtinuit *offuſcatio mentis*: utrique affectioni adjicias licet *offuſam* ſimul *vertiginem*. Habes τὸ σκοτοδινιᾷν, quod, ſi Thema ſtatuatur אשן, impenſe placeret. *Heſych.* σκοτοδινιάζας, μετὰ σκότους ὀφθαλμῶν συστραφεὶς, ὅ ἐστιν ἰλιγγιάζας. Nempe & ἰλιγγιᾷν eſt *vertigine oculorum affici*; ac ſpeciatim *vertigino ſis tenebris offundi*. Ita *Heſych.* ἰλιγγιᾷν, τὸ ἐσκοτῶσθαι καὶ δοκεῖν περιφέρεσθαι, κύκλῳ συστρέφεσθαι. Item ἴλιγγος καὶ ἴλιξ, ὁ τῆς κεφαλῆς σκοτασμός· λέγεται δὲ οὕτω καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ταραχήν. Completiſſima imago *extremæ deſperationis*, quum *mediis in tenebris ineluctabili* velut *vertigine* aliquis *rotatur*. Sed *Radix* quoque conſtitui poteſt איש, unde אישון *pupilla*. Hinc *Cocc.* illuſtri *figura* auſus, *in pupilla tenebrarum*. Ad guſtum geniumque Orientis; ubi *pupilla cujusque rei*, eſt, *ipſum ejus centrum*, ac *meditullium*. Redi ad *Cap.* 7: 9. & *pupillam noctis* ibidem illuſtratam.

Vſ. 21. Duplex lectio; מכחלת, quod plerique Codices MSS. habent; & מבהלת, quod pleraſque verſiones inſedit, quæ dant, I. *Hæreditas feſtinata in principio*, *etiam noviſſimum ejus non benedicetur*. Refertur ad *opes feſtinanter acquiſitas*; *per fas & nefas*: atque vel ſtrictius applicatur, ad eos qui *malis artibus in hæreditates ſurrepunt*; vel laxiore uſu, *hæreditas* ad omnem *poſſeſſionem* extenditur. Ita *Merc.* 1. *Præſtat tarde diteſcere ac ſuomet labore*, *quam celeriter cum aliorum detrimento & oppreſſione*. Non lucida *Gnome*: cui multa officiunt. Minus adhuc lucet, quod *Cler.* 2. in medium tulit; *poſſeſſio feſtinanter parta* laudatur *initio*; *ſed tandem nemo bene de ea loquitur*. Precaria inſertio: dilutior commentatio, quaſi ageretur *de prædio non ſatis inſpecto priusquam emeretur*, *cujus deinde vitia ſoli vel aëris ipſo cultu deprenſa ſint*. In *Animadvſ. Philol.* ad h. l. olim obtuli 3. *Hæreditas* eſt, *cujus male dicitur initio*, *& extremo ejus non bene dicetur*: ex uſu *Arabum* ſub بهل *execratus fuit*; *maledixit Deus*. Iſta vi augebam *Jeſaj.* 65: 23. לא ילדו לבהלה *non generabunt ad maledictionem* εἰς κατάραν, ut LXX habent. Succinit proxime ſubnexum, *ſed ſemen* ברוכי יהוה המה *benedictorum Jehovæ illi*. Congeriem per *negationem* aſſimilem dabam ex *Prov.* 30: 11. *Generatio*, *quæ patri ſuo* יקלל *maledicit*; *& matri ſuæ non benedicet*. Simillima item conſtructio, per *Ellipſin*, τοῦ אשר; ut

21 נחלה מבחלת בראשונה ואחריתה
לא תברך׃

22 אל

21 Hæreditas eſt, quæ execratione ſordium percutitur in initio, & cujus extremo non benedicetur.

22 Ne

ut דור quoque reddendum ſit, *Generatio* eſt. Liquidiſſima ſic naſcitur *Gnome*, id quo *numero primo* collineabatur cumulans; ut ante oculos ponatur vel *Hæreditas*, vel *quæcunque poſſeſſio*, *quæ*, quia injuſte parta, *in initio ſtatim maledictionis fulmine percuſſa* ſit, *atque aduſta; donec ad extremum tota comburatur*, *atque deflagret.* Hæc ad Lectionem מבהלת. Videndum II. quid ex מבחלת, cui MSS. ſuccenturiantur, exſculpi queat. *Thema* בחל ex *ſolivagis*, *ſemel* tantum, ſi hinc diſceſſeris, extans, *Zach.* 11: 8. *Et anguſtata eſt anima mea in eos;* verti ſolet; *tædio fuit affecta; atque etiam anima eorum* בחלה בי, *tædio mei fuit correpta;* vel *faſtidivit me;* quæ ſeries ibi ſuggeſſit; absque ut veſtigari poſſit, *defectu* lucis ac copiarum veterum, unde id *tædium*, *faſtidiumve*, ſit enatum. Hinc 1. *Cocc.* obtulit, *Hæreditas faſtidita in initio*, *etiam extremum ejus non benedicetur.* Obſcuriuſcule declaratur, *quod cum abominatione acceptum*, *in progreſſu & fine cariturum benedictione.* Illud *cum abominatione* exponitur, *cum proditione fratrum; cum abnegatione nominis Chriſti; cum mercede injuſtitiæ;* quæ ſcilicet *mereantur abominationem Dei*, *hominumque.* Ad iſtum calculum מבחלת redderet idem, quod meum illud מבהלת, *quæ execratione feriatur.* Alio flexu *Guſſ.* 2. *ſenſus eſt, Hæreditatem quam primum deſpexeris ac faſtidieris*, *tandem benedictione privatum iri. Non ſunt nimirum ſpernenda bona*, *quæ Deus nobis dat*, *ne nos puniat in illis ipſis.* Merum frigus: quale etiam ſpirat alter ejuſdem 3. conatus, *quod qui prædia ſua faſtidit*, *& cui fundus ſuus non eſt amicus*, *eundem male colens parum quoque metat*, *donec neglectu etiam ſterilitas accedat.* Talibus ſi temperaretur, felicius Reſpublica Literata floreret. Quid? quod notio *faſtidii* precaria ſit; ac non niſi per *conjecturam* adſcita. *Rabbini* maluerunt *abominationem.* LXX, αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐπωρύοντο ἐπ' ἐμὲ, *rugiebant ſuper me.* Hoc ſecuti *Syrus* & *Arabs.* An hinc colligemus, primariam vim ſitam in *rugiendo;* atque inde deventum ad *fremitum indignantis*, atque *abominantis?* Hoc eſſet *ſabuloni* inſiſtere, quem primus fluctus ſuſtulerit. Ecce enim *Vulgatum*, qui *variavit anima eorum* reddidit, cum quo conſpirat *Aquila*, qui ἐπέρκαζεν ἡ ψυχὴ αὐτῶν. Eſt autem περκάζειν, *Heſych.* auctore, μελανίζειν, ποικίλλειν, ἢ πεπαίνεσθαι. Videtur *Aquila* reſpexiſſe ad περκώματα, vel περκνώματα, quæ ſunt, τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ποικίλματα; atque in *livorem* cum *nigris* ſuis *maculis* oculum defixiſſe. Apparet nec Veteres, nec Recentiores, de Verbo בחל quicquam explorati habuiſſe; atque hos inter fluctus fidam requiri ancoram, quæ jactatam ſtatuat naviculam. Produxi poſt *Lud. Capell.* eum in finem juvenis *Arabum* بخل *avarus fuit.* Inde *Zach.* 11: 8. tentabam, *anima eorum avara fuit in me;* i. e. *omni ſorde malignioris affectus ſuffuſa.* Conſimiliter & hic 4. *Hæreditas avare quæſita*, vel *poſſeſſa*, *in initio*, *etiam extremum ejus benedictione carebit.* Contraria *Gnome Cap.* 22: 9. טוב עין הוא יברך *Bonus oculo*, (qui non *avarus*, *invidus*, רע *malignus;*) *ille benedicetur; quoniam dedit de pane ſuo pauperi.* Ut verbi בחל بخل indoles uberius innoteſcat, ex *Camuſo* primum teneatur
البخل
والبخول ضد الكرم وبَخِلَ
بخلا بالضم والتحريك
وهو باخل من بُخّل وبخيل
من بخلاء ورجل بخل
وصف بالمصدر وبخال
وابخله وجده بخيلا
وبخله تبخيلا رماه به
Vocabula בחל & בחול *contrarium ſignant* τοῦ כרם *liberalis indolis; indeque verbum* בחל, *cum infinit. per Damma*, *aut duo Phata. In partic. ille eſt* בוחל מן בחל *ſordide avarus ex avaris;* & בחיל מן בחלא, *eodem uſu.*

Item

22 Ne dicas, rependam malum: expecta Jehovam; & ſalutem tibi vindex præſtabit.

22 אל תאמר אשלמה רע קוה ליהוה וישע לך׃

23 Abominatio Jehovæ duplex pondus: & bilances fraudis non-bonum.

23 תועבת יהוה אבן ואבן ומאזני מרמה לא טוב׃

24 A

24 מיהוה

Item vir בחל *avarities; infinitive, pro avariſſimus; qui &* בחול. *In IV.* אבחלה *dixit eum* בחיל *avarum: ut &* אבחל ידה *dixit manum ejus avaram. Idem in II. obtinet,* בחלה *cum infinit.* תבחיל, *avari titulum ei impegit.* Ex illa poſteriore *Gloſſa*, quæ ſpeciem *Pabbel* auctam indicat vi peculiari *convicii*, *jacti* in *perſonam*, atque *in manum*, *poſſeſſionemve Avari*, ſubtilius hocce 5. exſculpi poſſet, *Eſt Hæreditas, cui convicium impingitur publicum avariſſime poſſeſſæ, & cujus extremo neutiquam benedicetur.* Hoc eſt, *quæ ad extremum omni execratione obruta jacebit; in quam omnes diræ cumulatiſſime expetent, quæ in eam undique conjici, congerique, ſolebant.* Rotundius ſic exit ſententia, & ex מבחלת *ſordide poſſeſſæ hæreditatis impacta conviciatione* idem ferme emergit, quod מבהלת *maledictionibus percuſſa hæreditas* miniſtrabat. Ut *Themati* tantum non extincto diem reddam, altius adhuc viſcera *Linguæ* pertentanda. Nempe *Origo* ☿ בחל necdum lucet; atque *Gloſſatores Arabum* ne minimam quidem ejus mentionem injecere. Indicant tantum copiam *formarum*, quæ *ſecundario* uſui inſerviunt; ſimulque inſinuant *ſummum gradum ſordium*, quæ *indoli ingenuæ, nobili, liberali, & in omnem virtutem exuberanti*, quam vocabulo כרם كرم complectuntur, e diametro repugnant. Illud כרם *proprie* deſignat *ſuccoſitatem*, ſive *ſuccoſum fluorem*, unde & *viti* ac *vineæ* nomen כרם كرم inditum. Huic oppoſita eſt *appactio*, vel *concretio ſordida, viſcoſa, tenax.* Hanc *proprietatem* exerit لؤم item *avaritia*, cum ſuo لئيم *avarus, ſordidus, inhumanus;* omni *fæce & ſorde illiberali concretus*, ab *appactione* denominationem iſtam indeptus; ut in notis ad *Excerpta Hamaſæ* oſtendi. Simile quid inſeminatum noſtro בחל بخل, elici poſſe videtur cum ex re ipſa, tum ex voce cognata בחל بُحّل apud *Golium*, *valida impulſio; impactio* ſcilicet, vel verius *appactio.* In *Camuſo* البحل الادفاع الشديد *Vocabulum* בחל *notat impactionem validam.* Legendum potius الادقاع الشديد *appactio*, ſive *adhæſio validiſſima.* Res eodem redit; niſi quod poſterius adhuc fortius ſit, & ſignatius, in *Originem*, quam rimamur. Quicquid ſit, id omni dubio vacuum, ſub בחל بخل apud *Arabes* regnare *quicquid ſordium* appellari poteſt, oppoſitum *nobiliori indoli*, ac ſpeciatim, *ſpurciſſimam* illam *illiberalitatem, quæ nihil officii* cuiquam *impertit, avaram, malignam, importunam,* μισάνθρωπον. Hac amplitudine auctum لئيم; hac quoque بخيل pollet; eoque feruntur formulæ illæ ex *Camuſo* adductæ, باخل من بخل, & بخيل من بخلا *ſordidus e ſordidis proſeminatus;* quibus *ſpurciſſima ſorditudo inolevit.* Illa *ſordida malignitas* in loco *Zachar.* 11: 8. commodior, nervoſiorque, quam vel *tædium*, vel *faſtidium*, vel *abominatio*, vel aliud quicquam eorum, quæ recenſui. Suſpicor præterea vatem hoc verbo uſum, quod jam mentem oculosque defixos haberet in *ſordidiſſimæ avaritiæ* & *malitiæ* erga *Meſſiam* indicium, quod *Vſ.* 11. 12. erat appoſiturus. His accedit, quod multo animoſior reddatur oppoſitio ad phraſin ותקצר נפשי בהם, *& brevis facta eſt anima*

Digitized by Google

24 מיהוה מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו:

25 מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר:

26 מורה

24 A Jehova ſunt greſſus viri: & homo quid diſcerneret viam ſuam?

25 Laqueus hominis, ut exæſtuet, ſanctum! & poſt vota, inquirere.

26 Ven-

nima mea in eos. Ea non tam *tædium* conſignat, aut *faſtidium*, quam *indignationem ex intolerandis injuriis oriundam*, ſub quibus *anima* velut *angatur*, atque *ſuffocetur*. Vide modo *Jud.* 10: 16. & 16: 16. *Exod.* 6: 9. *Job.* 21: 4. Ubique *impatientia graviſſime vexati*, *oppreſſi*, *eliſi*, qui *vix reſpirare* queat amplius, elucet. Ea erat *Meſſiæ* inter perduelles illos conditio. Huic ſenſui tam vehementi ſubſertum וגם נפשם בחלה בי ſi convertatur, *atque etiam anima eorum me faſtidivit*; vel *abominata eſt*; vel *animam eorum mei tædium cepit*; pro telo amentato, & validiſſime intorto, habebis quod vix feriat, nedum figat Rebelles illos in *Meſſiam* ſuum *contumaciſſimos*; qui eum omni *cruditate*, *importunitate*, atque *violentia* perſequebantur; atque *in crucem agere* anhelabant. Hoc per *phraſin* iſtam expreſſum, quæ *omnia viſcera bonitatis clauſa*; omnia *officia humanitatis excluſa* innuens, *odium internecivum* ſimul importat, quo Dominum ad diram mortem rapere moliebantur. Sic jam membra iſta inter ſe convenientiſſime reſonant; atque hinc & hinc id offerunt, quod materia ipſa exigebat.

Ibid. Gradum jam ſuum hic ſatis tueri poterit *Lectio* נחלה מבחלת, eodem rediens, quo מבהלת *execrationi publicæ obnoxia* ducebat; addito novo adhuc pondere, ex *avaritia*, & *cruda* ac *ſordida inhumanitate* oriundo. Conſtitueram iſtam *execrationis* vim, quam *Themati* בהל ex بهل ſubjeci, ulterius affirmatam dare; ut ita illud quoque latus, ſi forte quis illuc inclinet, permunirem; ſed video aliam mihi occaſionem infra venturam, ubi id commodius exequi licebit. Nunc tantum obſervo, quicquid in *Lexicis* ſub בהל comparet, in quibus נבהל eſt *feſtinare*, *præcipitari*; itemque *conſternari*, *mente emoveri*, eſſe *ſecundarium*, a *quatiendo* ſubortum. Hæc *Origo* verbi بهل, unde omnes *Gloſſæ* apud *Golium* effluxere. *Execratio* a *quatiendo* quoque manavit. Hanc *Hebraicæ Civitatis* fuiſſe, qui ambiget, ad *Cap.* 28. reperiet, quo revincatur. Nunc inſpiciat בהלה *Lev.* 26: 16. & conferat בלהה, a בלה بله *Mappikata* ultima, in qua *Radice* potiſſimum *Diræ* atque *execrationes* conſederunt. Habes novum exemplum dominantis in *Lexicis* vitii, per quod *Dialecti* quæ nativo vinculo coaleſcere deberent, diſcerpuntur. Si enim in *Hebræo* fundo ſub בהל ſe obtuliſſet ſtatim *quatere*, *excutere*; jam vel imperitior ſenſiſſet, quid ſit נבהל *feſtinare præcipitem*, hoc eſt, *quati*; quid item *conſternari*; quod eſt *ſibimet excuti*: quid denique *maledicere* & *execrari* apud *Hebræos* æque ac *Arabes*, quaſi dicas *quatere diris*. Reliqua quoque quæ apud *Arabes* ſub بهل & بله nunc peritiores quoque implicant, ultro ſeſe explicare, atque evolvere potuiſſent.

Vſ. 22. Non monerem, niſi ferme præteriri vidiſſem, in phraſi יושע לך *laxitatem ſpacioſam præſtabit tibi*, reſidere ſignatiorem illam potentiam qua מושיע *Laxator*, abſolute valebat *vindicem ultoremque oppreſſorum*. Vetus erat formula *Quiritantium*, & *opem vindicis* implorantium הושיעה המלך *Laxitatem præſta*, O *Rex!* 2 *Sam.* 14: 4. 2 *Reg.* 6: 26. *Pſ.* 118: 25. Ea amplitudine auctum מושיע *Jeſ.* 19: 20. *Obad. Vſ.* 21. Eodem pertinet *Pſ.* 98: 1. הושיעה לו ימינו *Laxitatem Ei præſtitit dextra ejus*, i. e. *ultorem ac vindicem ſui*, *ac ſuorum*, *ſua egit virtute.* Iterum *Job.* 40: 9. *Ego quoque tibi confitebor*, *quum tua tibi dextra laxitatem præſtare valeat*, quod *Numini parem obtineas potentiam*, *qua vindicem tui agere poſſis*.

Vſ. 25. Abrupta conſtructio: retruſior ſen-

Digitized by Google

ſententia. Ne conſtat quidem de potentia verbi לוע, quod *Lexica* dant *deglutire*, *abſorberi*; absque fundo, absque auctoritate. Variant hinc calculi. Plurimi I. *Laqueus eſt hominis ut devoret ſanctum*; & *poſt vota inquirere*. Duo crimina taxari cenſentur, duo ſacrilegia, quorum inter *Judæos* multa anſa. *Primum*, ſi quis *res Deo conſecratas conſumeret*, aut alio quovis modo *averteret*, e. g. *primitias*, *decimas*, alia bene multa. *Alterum*, ut qui *vota nuncuparit*, ſeque *ſacro* iſto *vinculo obligarit*, poſtea *cavillari* incipiat, & *quærere* quo *obligationem* iſtam ſpecioſo prætextu eludat, vel reſcindat. Ita *Merc.* magno adſtipulante choro. Alii II. *Laqueus eſt homini deglutire ſanctum*, & *poſtea vota quæritare*, id eſt, *ſacrilegium committere*, aliaque *graviora ſcelera patrare*, quæ deinde *votis*, & *ſacrificiis expiare* ſtudeat. Character *hypocriſeos* profligatiſſimæ. Huc referri poſſunt quæ Cl. *de Dieu* tentavit. *Cocc.* III. per *comparationem* tacitam, *reprehendi* cenſet *fluctuationem animi*, & *deliberationem*, *poſt vota Deo facta*, & *juramentum Ipſi præſtitum*; *quod ſacrilegio ſit æquiparandum.* Symbolam quoque ſuam conferens *Guſſet.* IV. ex *intranſitiva* notione mallet, *Laqueus eſt hominis* quum *abſorpta eſt ſanctitas*, i. e. *veræ ſanctitatis plane expers* quis eſt, *ad vota confugere*, eamque in *cerimoniali* quodam *cultu quærere.* Senſum hunc expoſuerat quoque *Merc.* monens eſſe, qui *Thema* ילע ſtatuant, itidem *abſorbere*, quod hic valeat *perdere*, *corrumpere.* Eſt V. alia adhuc interpretatio veterum *Rabbinorum*, qui לוע *abſorbere* ſumſerunt *figurate* pro *eloqui*, *enunciare*, quod *guttur verba* & *vota fundens* ea quaſi *deglutiat.* Id obtorto velut collo huc adactum. Commodius VI. *devorare*, *obſorbere*, *vota*, accipere potuiſſent, pro, *in ſumma anxietate ea nuncupare*; atque eorundem *onus in animam* ſuam *ſuſcipere.* Ita *obſorbere*, *ſanctum eſto!* valeret, *in ſummo angore id voti concipere*; atque in ſe *ex deſperatione* quadam *ſuſcipere*, quo periculo diſcuſſo, quærantur *cavillationes*, & *ſubterfugia.* Si *Thema* לוע *ſorbendi* poteſtatem poſſideret, huc me potius acclinarem. Sed, ut dixi, *precaria* iſta vis; nec locis, ubi occurrit, ſatis opportuna. Id ad *Obad. Vſ.* 16. latiuscule deductum. Non ſatisfaciunt tamen, quæ ibi juvenis conabar; a لغى *temere locutus eſt: vanus fuit.* Dies me meliora, ac certiora, docuit, quæ ad *Jobi Cap.* 6: 3. promere occœpi. Ea hic pleniorem in diem educam. Tria tantum loca ubi noſtrum לוע vel ליע, per *Waw* aut *Jod* medias, occurrit. Iſta *Themata Arabibus* quoque domeſtica. Quid valeant, ex *Camuſo* pateſcat. اللَّوْعَة حُرْقَة في القلب والم من هم او مرض او حُبّ ولاعه الحب امرضه واتان لاعة الفؤاد الى جَحْشها لايعته كانها وَلْهَى فَزْعا ولوعة الجَزَع وهو لاعٌ وهم لاعون ولاعة والواع ورجل هاع لاع اي حريص سَيِّء الخلق وقد لاع لوعا ولووعا ولاعته الشمس غيرت لونه واللَّوْعة اللَّعْوة والاع ثديها تغير والالتياع الاحتراق من الهم *Vox* לועה *ſignat uſtionem in corde*, & *dolorem ex anxia cura*, *aut morbo*, *aut amore*; *de quo dicitur* לועה *uſſit*, *peruſſit eum*, *quum eum affligit. Inde Phraſis*, *Aſina peruſta cordis ad pullum ſuum*, לעה *part. fœm. per quietem mediæ*, *pro* לויעה *per motum*; *quæ quaſi externata ſit pavore. Etiam* לועה *aduſtio impatientiæ dici ſolet*; *atque* לוע *eſt impatientia laboravit*; *cum partic.* לע *per quietem*; *cujus plur. perfectum item* לעין; *ut collectivum*, לעה & אלוע. *Item vir* הע לע *impotens* & *impatiens. Sic etiam vocatur cupidus* & *malæ indolis*: & *verbum* לוע *laboravit impotenti cupiditate*, *cum infinitivis* לוע & לווע. *Iterum* לעתה אלשמש *aduſſit eum Sol*; *vitiavit colorem ejus*: & לועה *aduſtio*, *nigredo circum papillas*: *unde in IV. nigredine aduſta fuit mamma. VIII. denique frequentatur pro uri* & *æſtuare angore.* Ad ſororium ליע hæc habe. لَيْعَة الجوع بالفتح حُرْقَتُه وَلِعْتَ بالكسر لَيَعَانا ضَجِرْتَ

26 מזרה רשעים מלך חכם וישב עליהם אופן׃

27 נר

26 Ventilat improbos rex ſapiens, & ſuper eos reducit *identidem* rotam.

27 Lu-

فجرت والملباع بالكسر السريعة العطش وريح لباع بالكسر شديدة

Vox ליעת *ſignat ardorem famis. Et verbum* מליוע ליע *cum infin.* ליען *tædio æſtuare. Et Kesrata Mem, celerrime ſitiens; quaſi aduſtus: itemque ventus* ליוע, *vehementiſſimus:* quaſi *æſtu adurens.* Hæc cum indolem, tum copiam Linguæ, abunde declarant. Hinc *Job.* 6: 3. ſublimi figura enunciatum, *Marium ſabulo præponderat vaſtus meus mœror;* על כן דברי לעו *ideo verba mea æſtu aduſta ſunt:* nempe ex *aduſto* quaſi *gutture*, & *corde*, *ejecta.* Iterum *Obad. Vſ.* 16. ושתו ולעו והיו כלא היו vulgo; *& bibent, & abſorbebunt; & erunt ac ſi non fuiſſent.* Alii, *& abſorbebuntur.* Non teres periodus; quam ad unguem ita tornaveris; *Bibentque calicem venenatum, & æſtu adurentur; & ſident merſi; tanquam nihilum evadent.* Tabella juſtis coloribus diſtincta. היו gemino ſignificatu, *ſidendi*, & *exiſtendi*, per *antanaclaſin* Orientalibus adamatam. De his redeatur ad *Cap.* 10: 3. ſupra. Noſtram tandem *Gnomen* ſic enunciandam autumo, *Laqueus eſt homini, ut exæſtuet, Sanctum!* ut *aduſto*, per angorem, *corde*, *aduſto gutture, erumpat in ſolemne* illud *votorum*, קדש *Sanctitas! Sanctum eſto!* Licet יָלַע fumas ex *Kal*, pro יָלַע; licet quoque ex *Hiphh.* ubi itidem יָלִיעַ & יָלַע exiſtit: quando *tranſitiva* potentia *exæſtuet*, valebit, faciat *exæſtuare;* vel *aduſto corde & gutture id verbi* קדש *erumpat.* Nempe & apud *Latinos* duplex viguit phraſis, *erumpere in verba;* & *erumpere verba:* quod adhuc *figuratius* cenſetur. Item *exæſtuare in querelas*, &, *querelas exæſtuare.* Siſte tibi ob oculos *Jephtam.* Is in diſcrimine rerum ultimo, הלע קדש *aduſto velut corde erupit votum conſecrationis.* Non tamen inconſiderantiam perfidia cumulavit. *Non fuit* אחר נדרים לבקר *poſt vota ad inquirendum, cavillandum, eludendum;* quantumvis conſternatus, & ferme de gradu dejectus. Occurrit ea in Hiſtoria *Jud.* 11: 25. phraſis hic obiter tangenda, ubi dicit, פציתי פי אל יהוה ולא אוכל לשוב *effregi os meum ad Jehovam, & non poſſum retractare.* Nempe פצה فصي eſt *diffregit, diſrupit*, in *Origine.* Inde graviter datur *ori* veluti *effracto per vim angoris, votum calidius exprimentis* ex *corde æſtuante.* Eadem Emphaſis *Pſ.* 66: 13. 14. *Perſolvam tibi* נדרי *vota mea*, אשר פצו שפתי *quæ effregerunt labia mea, & nuncupavit os meum* בצר לי *in anguſtia mihi.* Pro אשר פצו efferri potuiſſet אשר הליעו *quæ uſto corde*, & *gutture, exæſtuarunt.* Huic religioni oppoſitum, אחר נדרים לבקר *poſt vota inquirere.* Conſtructio *Hebræa* affert, *ad inquirendum*, nempe *ſe dare, incumbere.* Præpoſitio ל ſignat *intenſiſſimum ſtudium*, quo homines profani *vota* ſua *ſpecioſis coloribus* enervare, atque eludere ſatagunt. Confer 2 *Reg.* 16: 15. *Altare æneum*, יהיה לי לבקר *erit mihi ad inquirendum.* Sic تبقر *in* V. תבקר apud *Arabes* eſt *diſcutere quæſtionem;* atque *altius in eam provehi.* Adde *Lev.* 27: 32. Hoc מוקש *laqueum inducit* animæ, eamque reatu inexpiabili obſtringit.

Vſ. 26. Magna & bona pars ita ſententiam effert I. *diſpergit impios Rex ſapiens, & reducit ſuper eos rotam.* Hoc explicant de *ſupplicii graviſſimi* genere illo, quod enotatum 2 *Sam.* 8: 2. & 12: 31. & *Amoſ.* 1: 3. Id alienum cenſet *Lud. Capell.* dans II. *& rependit eis vicem.* Exiſtimat אופן *rotam*, hic

Hh

27 Lucerna Jehovæ, anima hominis; perſcrutans omnia penetralia ventris.
28 Beneficentia & veritas ſervabunt Regem: & per ubertatem virtutis ſolium ſuum fulciet.
29 De-

27 נר יהוה נשמת אדם חפש כל חדרי בטן :
28 חסד ואמת יצרו מלך וסעד בחסד כסאו :
29 תפארת

hic notare *modum*, *rationem*; ut *Prov.* 25: 11. exponi ferme ſolet: obſervatque exempla allegata de *extraordinario* agere *ſupplicio*. Eſt elegans; ſed non ſatis vehemens, ac robuſtum, pro noſtra *Gnome*. Commodius pleniusque III. quod *Cocc.* aliique jam alluſum autument ad *Rotam trituræ* & *areæ*, quæ venuſte nobis pingitur *Jeſaj.* 28: 27. 28. Hoc neminem Interpretum fugere debuiſſet. Non fugiſſet quoque, ſi præcedens מזרה ſuo ſtetiſſet talo, & per *ventilans* converſum fuiſſet. Hanc vim peculiarem noſtri verbi aſſertam invenies ſupra *Vſ.* 8. & *Cap.* 15: 7. Ergo *Ventilans improbos Rex ſapiens*; decentiſſime: quod & LXX olim; Λικμήτωρ ἀσεβῶν βασιλεὺς σοφὸς· ut mirum ſit, cujusquam aciem hic connixiſſe. Subjecere iidem, καὶ ἐπιβαλεῖ αὐτοῖς τροχόν; *immittet iis rotam*; continuata *Allegoria*; quæ ultro ingerit *ſupplicia* & *pœnas*; quibus *improbi* velut *conterantur*, ac *commolantur*. Iſtas *pœnas* ad *trituram* ſub *ferreis tribulis* reſtringere, non eſt Interpretis *Allegoriam* ſuam ſatis attendentis. Eam in totum excludere, etiam non permittit prudentia. Nempe, ut quivis cernit, omnia in univerſum *ſupplicia* hoc *Emblemate* jam comprehenduntur.

Vſ. 30. Plurimis arriſit I. *Vibices vulneris ſunt medicina tergens in homine nequam; & plagæ penetralium ventris.* Senſus hic, *Mali homines non niſi plagis, & ictibus altius adactis emendari ſe patiuntur.* Idem ſupra quoque inculcatum *Cap.* 19: 25. Alii רע *malum* neutro genere capiunt, atque argutius aliquid hic elicuere II. dantes, *purulentæ collectiones vulneris* faciunt ad *abſterſionem mali; & plagæ quæ fiunt in penetrabilibus ventris.* Hoc eſt, *R. Bayno* enarrante, *Quod in vulneribus corporis videmus fieri, idem ſentiendum de plagis mentis. Nempe animæ morbi eodem modo curantur per livores & ſaniem in unum collectam; dum ad memoriam peccata revocantur, & perpendimus quam ingens ſint malum* &c. &c. *veluti purulentiam plagarum animæ ad unum revocare videmur locum, atque ita malum ulcus abſtergere.* Attigit *Merc.* ſed ſepoſuit. Longius adhuc arceſſitum III. illud *Rabbinorum* quorundam, *ſe fricare & abſtergere in malo*, in medio vitiorum, ut exterius niteat, introrſus turpis; *graviſſimas pœnas meretur; & provocat.* Concinnum valde, & elegans, IV. quod alii retulerint *ad averſationem correctionis, qua mali abſterſionem vitiorum abhorrent* tanquam *vulnera* ac *plagas*. Hoc a *Gejero* latius deductum; & ſatis probabile factum. Pendeo ferme animi inter *primum* & *quartum*; quæ ſola in cenſum venire poſſe autumo. תמריק *fricatio*, *effricatio*, *qua ſordes abſtergentur*, *politura lævitatem & nitorem addens*, figurare ſane poteſt *medicinam*, *quæ tanquam lixivium nitidet.* Huc fertur uſus *Eſt.* 2: 3. 12. Tali *lixivio acriori* comparari poſſunt *vibices vulnerum* & *plagæ vehementius incuſſæ*, atque *ad vitalia* ipſa velut *adactæ*. Ita *Chryſoſt.* σμήχειν τὴν ψυχὴν *tergere animam*, eſt *perſanare*. Nemo tamen negaverit idem *Lixivium* adhuc pronius eſſe, ac propenſius, in *caſtigationem verborum* homini *nequam* admotam, *quum acri ſale perfricatur*, &, quod dicitur, *aures ei probe lavantur.* Id *Græcis* erat πλύνειν ὀνείδεσι; & abſolute πλύνειν. Vide *Poll.* 7: 38. *Heſych.* πλύνει, καθαίρει (· πλύνει), βλασφημεῖται· λοιδορεῖται·

29 תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה :

29 Decus ſuperbum juvenum robur eorum: & gloria ſenum, canicies.

30 חברות פצע תמריק ברע ומכות חדרי בטן :

30 Vibices vulneris, effricatio in malo, (homine nequam:) & plagæ penetralium ventris.

Sic & διασμήχειν *pertergere*. Verbum מרק cum noſtro ſchupren ferme conſonat: atque ita a Noſtris converſum eſt *Lev.* 6: 28. Id & nobis *tropum* præbet *acrioris correptionis*. Apud *Latinos* quoque *effricare* & *defricare* ſic traducta. *Arabes* مرق מרק eadem *figura* auxerunt; nam inter alia *Gloſſemata* in *Camuſo* exponitur *fodere*, *fodicare celeriter*; الطعن بعجالة ſive *haſta*, ſive *lingua*; quaſi *defricare*; affſchupren: nec non نتف الصوف *vellicare lanam*, aut *pellem vellicando deglabrare*. Inde مُرْق מרק, *plur. coll.* ab امرق אמרק *glabri*, *glabelli*, quaſi *effricti* & *vulſi ad glabritiem*: الذياب المعّطة *depiles lupi*; qui & مُعّط; ab امعط *glaber*, *depilis*. Apparet *Harmonia* utriusque *Dialecti* quam fortius adhuc adſtringet מרק *jusculum*; *Jud.* 6: 19: 20. & *Jeſaj.* 65: 4. tantum extans. *Arabibus* ita *domeſticum*, protritumque vocabulum, ut *Gjeub.* ne quidem id declaret, hæc tantum ponens, المَرَق معروف والمرقة اخصّ منه ومرقت القدر مَرْقا وامرقتها ايضا اذا اكثرت مرقها *Marak* quid ſit, *notiſſimum*. *Fæm. Maraka* מרקה *priva jusculi portio*: *& verbum* מרק *in I. cum infin.* מרק; *nec non* אמרק *in IV. etiam*, *adbibes in olla*, *quam jurulentam reddis*, *jusculo* ſcilicet *abundante*. Nomen videtur traxiſſe ab *effricando*, & *extergendo*; demtis *ſpumis fæcibusque*. Amputo alias adhuc *metaphoras* & *metonymias* ab *effricando* ductas: ac concludo tandem, *primum* & *quartum* ſenſum ferme paribus examinatos ponderibus æquari, atque determinari vix ac ne vix quidem poſſe, quid propendat. Quid? quod *Gnome* hæcce pro hac vel illa ſerie, hunc vel illum adſpectum æquali jure ſubminiſtret? Præceſſerit, malos non niſi *verberibus*, *mulctis*, *pœnis gravioribus* poſſe coërceri, jam apprime quadrabit, *livores*, *vulnera*, *plagas* eſſe תמריק ברע *effricationem in homine nequam*; ſive *unicum lixivium*, quod tali admovendum ſit. Præceſſerit viciſſim, nil acerbius venire homini *generatim*, quam *correptionem*; ac *ſpeciatim* quam magis vitioſus quis ſit, tam magis eum exardeſcere, & exacerbari, ſi forte quis eum *corripere*, ac *corrigere* ſuſtineat; jam poſtremum illud jucundiſſimam dabit *figurationem*, & *impatientiæ*, atque *impotentiæ*, quæ ſe vel digitulo tangi vix patitur, character ſignatiſſimus eminebit. Pulchre *Pſ.* 141: 5. *Tundat me juſtus*, *ubertas erit; & redarguat me*, *erit oleum capitale*; אל יני ראשי *quod nequaquam crudum reddet caput meum*. Neutiquam *incrudeſcam* ad *oleum* illud *lixivum*; neutiquam *irritabor*; ſed illud pro *balſamo*, & שמן ראש *oleo capitaliſſimo*, id eſt, *fragranti*, *ad medicinamque potenti*, lætus ac lubens mihi admoveri & *affricari* patiar.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Verſ. 1 Rivi aquarum cor Regis, in manu Jehovæ; ad omnem, quo delectatur, inclinat illud.
2 Om-

Verſ. 1 פלגי מים לב מלך ביד יהוה
על כל אשר יחפץ יטנו ׃
2 כל

Vſ. 1. *Rivos aquarum* referri video a multis ad *inſtabilem* & *fluxum motum*, quo corda *Regum*, in moliminibus volvendis, potiſſimum circumaguntur; qui interim a nutu Dei dependeat. Alii reſpiciunt ad *facilitatem*, qua Deus *voluntates Regum* huc vel illuc flectat, ſive *bella* velint, ſive *paces*. Hoc adſpectu *Rivi aquarum* ſe dare poſſent partim in *malum*, quum *inundant*, & *vaſtant* terras; partim in *bonum*, quum *rigant*, ac *fæcundant* easdem. Iſto ſenſu יחפץ commodius ad *cor Regis* rediret, ut ſit, *quo illud cumque lubentia fertur*, (ſive *inclinat ſeſe*, ex *Origine*;) Deus *illud inflectit*. Magis tamen in *bonum* ferri exiſtimo *Emblema* noſtrum, quod mihi pro *ſtylo* Orientis nunc adferre videtur *prolixam largamque munificentiam*, quæ ſe *rivorum* more *effundat*; ad omnia *recreanda*, ac *fæcundanda*. Huc invitat quoque verbum יחפץ, ſive ad *Deum* referas, ſive ad *Regem*. Thema illud frequentatur in *ſumma* illa *inclinatione*, & *affectione voluntatis propenſiſſimæ*, *quam Lexica* per *delectationem* exprimunt. Hinc *primo* emergere poſſet, *ſuper omnem quo delectatur* Dominus, *illud cor inflectet*, & *rivorum ritu expandet*. Ad *Regem* ſi reduxeris, *ſecundo*, exiſtet, *ſuper quem tandem cumque inclinatione feratur* Rex, *illud cor inflectit* ſolus Deus. Prius uberius, limpidiusque. חפץ על *inclinari ſuper aliquem*, ut חפץ ב *inclinari in aliquem*. Ita *Num.* 14: 8. אם חפץ בנו יהוה *ſi delectationem habet in nobis Dominus*. Et *Pſ.* 18: 20. כי חפץ בי *quoniam delectationem inclinatiſſimam habet in me*. Adde 2 *Sam.* 15: 26. *Jer.* 9. 23. Sine *præpoſitione*; *Hoſ.* 6: 6. *Mich.* 7: 18. Splendidiſſima tabella, *ſuper omnem in quem inclinatur* Dominus, *illud* cor *inflectit*; & *expandit*. Verbum נטה etiam in *rivis inflexis*, & *longe lateque expanſis* adhibetur *Num.* 24: 6. Magnifice *Jeſ.* 66: 12. *Ecce Ego* נוטה אליה כנהר שלום *expandens ad eam tanquam fluvium pacem* &c. Tam amplum verbi uſum hic quoque intentum, vix ambigi poteſt. Regia *Gnome*, qua *Reges divinarum benedictionum in terris Diſpenſatores* pronunciantur. Iſta *diſpenſatio* & *diſtributio* munerum, beneficiorum, ornamentorumque vitæ ac fortunæ, cujusque virtuti, ac meritis divinitus aſſignata, perquam venuſte expingitur per *pluralem formam* פלגי מים *Rivulos aquarum*, longe lateque *diffluentium*, & quam plurimos *irrigantium*, ביד *in manu*, & *ſub manu* ſummi Diſpenſatoris, cuncta nutu & Numine ſuo temperantis.

Vſ. 4. Varii conatus. *Merc.* I. *Altitudo oculorum*, & *latitudo cordis*, ſunt *aratio improborum*, quod *peccatum* eſt. Subdit: *vel per appoſitionem*, quæ ſunt *aratio improborum*, ſunt *peccatum*. Per *arationem* intelligit *cogitationem*, atque *id in quod toto pectore incumbunt*: ut חרש aliud *arandi* verbum, pro *cogitare*, *machinari*, frequentatur. Idem placitum *Junio*, *Geneven.* *Belgis*, aliisque bene multis. Sane verbum ניר eſt *novare* agrum; indeque נירו לכם ניר *Jer.* 4: 3. eſt *novate vobis novale*, vel *novellationem*. Supra *Cap.* 13: 25. occurrit ניר ראשים *novellatio pauperum*. Iſta tamen *metaph.* huic ſedi minus congrua; nam *novellatio* ad mentem traducta, adfert *purgationem mentis a carduis*, & *ſpinis vitiorum*: ut patet ex loco

2 כל דרך איש ישר בעיניו ותכן לבות יהוה׃

3 עשה צדקה ומשפט נבחר ליהוה מזבח׃

4 רום עינים ורחב לב נר רשעים חטאת׃

5 מחשבות

2 Omnis via viri recta in oculis ejus; at ponderator cordium Jehova.

3 Exercere rigorem juſtitiæ & æquilatem juris, eximium Jehovæ præ ſacrificio.

4 Altitudo oculorum, & latitudo cordis, lucerna improborum, lapſatio.

5 Sub-

co *Jerem.* nec non *Hoſ.* 10: 12. Anſa iſtius *novationis*, vel *novellationis*, in *lumine*, & *ſulcis luminoſis agrorum*, *a ſpinis nitidatorum.* Repugnat proinde, ut a *novellatione* ſubſumta ſit *cogitatio* hominis *cupiditatibus* & *vitiis* toto pectore *incumbentis*. Non magnopere quoque quadrat, quod Cl. *de Dieu*, approbata primum ſententia *Merceri*, de ſuo promſit II. *Altitudo oculorum*, *& latitudo cordis*, *Jugum improborum* eſt, *peccatum* eſt. ניר apud *Chaldæos*, *Syros*, & *Arabes* etiam eſt *jugum aratorium*. Inde exſculpſit, *intolerabile* eſſe *jugum*, & *impiis proprium*, *faſtum oculorum*, & *tumorem cordis*. Non ſatis diſcerno, volueritne Vir Doctiſſ. *Ipſis impiis intolerabile* id *jugum*, an *aliis*. Utrumque ab hac ſede alienum. LXX *Chald. Vulgat.* ניר λαμπτῆρα, שרגא, *Lucernam* expoſuere, ex *ſignificatione* quæ regnat ſub נֵר, pro quo tamen & נִיר extat 1 *Reg.* 11: 36. *Ut exiſteret* נִיר *Lucerna Davidi omnibus diebus.* Utrumque per *quietem med.* ex נֵיר; unde & נֵיר *Lucerna*, iterum 2 *Sam.* 22: 29. Ad talia nunquam obhæſum fuiſſet, ſi *Analogia* cum *copia veteris Linguæ* alluxiſſent. Hanc ex *Arabum* fontibus inferius pandam. Nunc filum perſequens, exhibeo, quid inde extuſum. *Veterum* iſtam Verſionem laudans quoque *Merc.* III. hunc ſenſum inde eruit; *perſpicacitatem illam quæ eſt in impiis*, *qua facta ſua & vitam totam regant*, *& qua ſe putant feliciſſimos*; *quæ ſcilicet comes eſt eorum elationis & arrogantiæ*; *nihil eſſe aliud quam peccatum.* Id multimodis laborat: nec *perſpicacitati* hic locus. Non erat quoque, quod Sapiens doceret *faſtum* & *arrogantiam* eſſe *peccatum.* Magis ad rem, & genium Linguæ, quod *Gejer.* IV. *Lucernam impiorum* exponat de *lætis rebus* ac *proſperitate*; ut ſupra 13: 9. &c. Sed non æque commodum, quod tota ſententia ita declaretur, *tam inſolentiam ipſam*, *quam id*, *quod inſolentiam apud impios procreat*, *eſſe peccatum.* Ex illa interpretatione, *quod inſolentiam parit*, nil aliud eſſe poteſt quam *proſperitas.* Hanc *ſua natura bonam*, & *peccato carentem*, tamen *ob immenſum abuſum nil ferme aliud eſſe*, *improbis quidem*, *quam merum peccatum* inſinuari cenſet. Si *materiam peccati* dixiſſet, res plana foret; ſed hoc non quadrabat ad *elationem oculorum*, & *cordis inflationem*; non utique *materia peccati*, ſed *peccatum ipſum.* Eadem ratione *proſperitatem* dici *peccatum* non concoquo. Ad preſſiorem vim חטאת *peccati Clericus* V. ita ſtruens, *ſuperbia oculorum*, *& tumor cordis*, ſunt *lucerna improborum* & *peccatum.* Hoc ſenſu. *Ut in tenebris lucerna utimur* ad *greſſus dirigendos*, *ita illi ſua ſuperbia*, *ad quæcumque faciunt aguntur.* *At Lex debet eſſe Lucerna Pſ.* 119: 105. Redit aliqua ſaltem tenus ad id quod numero III. poſitum. Illuſtrius, acutiusque, VI. *Coccejus*, *Lucerna improborum peccatum eſt*; pro, *peccatum iis allucet tanquam lucerna*; *& ſplendidum eſt*, *ac pulchrum*, *promittens utilitatem ac felicitatem magnam.* *Sed juſtorum non eſt hanc lucem vanam ſequi & oculos in altum efferre*, *ac cor dilatare excluſo timore*, *excluſa conſcientia.* Totam *Gnomen* ita ordinat; *Sit licet altitudo oculorum*, *& latitudo cordis*; *lucerna improborum peccatum eſt.* Inſertum, *ſit licet*, ſufflaminis quid injicit: adblandiretur alias, *Lucerna improborum peccatum*; iſto *ironiæ* aculeo animatum.

 Quid

Digitized by Google

Quid ſi ſic VII. filum ducatur? Ubi *altitudo oculorum*, *& latitudo cordis*, ibi *lucerna improborum peccatum.* Id tenerem, ſi חטאת hic ſtricte dictum *peccatum* ſonaret. Sed quum id vocabuli ſine ulla dubitatione ampliorem obtineat ditionem, & *ſecundario* quoque *reatum mortis* ſignet, *primario* autem *lapſationem*; perpendendum, an inde gravius quid opportuniusque elicere detur. Offero hinc VIII. *Altitudo oculorum*, *Latitudo cordis*, *Lucerna* illa *improborum*, *Lapſatio.* Nil grandius. רום עינים *Altitudo oculorum*, illius eſt, qui *Cœlum* ſibi *conſcendiſſe* videtur, præ *potentia*, *opibus*, aliisque *arrogantiæ faſtoſiſſimæ* irritamentis, ac flabellis. רחב לב *Latitudo cordis*, in *vitium*, ut infra *Cap.* 28: 25. & *Pſ.* 101: 5. illius eſt, qui ampliſſimas poſſidens fortunas, inde intumeſcit, atque inſolentius ſeſe inflat. Hoc *culmen felicitatis imaginariæ* נר רשעים *Lucernam*, *Lampada improborum* vocat Sapiens, ut *Job.* 18: 5. & 29: 3. Adde *Prov.* 20: 20. ubi etiam *felicior*, quæ forte tali ad tempus contigerit, *fortuna* indicatur. Id pronunciatur חטאת *lapſatio*, mera *infelicitas*, atque ipſa adeo *ruina*; non tantum in *futurum*; quod *in altum ſublati*, *graviore lapſu mox ruere* debeant; ſed quod tum, quum cum maxime *ſplendent in culmine rerum*, eoque *ſuperbiant* atque *inſoleſcant*, jam eo ipſo *lapſent*, *ruant*, atque *vera felicitate excidant.* חטא vetuſtiſſimam habere notionem *aberrandi a ſcopo*, etiam ex *Lexicis* jam innotuit. Illa tamen perducere non potuerunt ad *Originem*, quæ eſt in *lubrico lapſu*, ſive *lapſatione.* Conſonat cum noſtro glippen; itemque cum ὀλισθεῖν, & ὀλισθαίνειν, quæ verba apud *Græcos* quoque ad *ſagittam* a ſcopo *aberrantem* admota. Sunt ducta ab ὄλισθος, quod *primariam* habet vim *lubricitatis*; unde mox *lapſatio*, ſive proprie ſumta, ſive *improprie*, ſuccrevit. Ipſum *lapſare*, ejusque ſtirps *labi*, ex certiſſima *Origine* conſpirat cum ὀλισθεῖν, & *lapſat ſagitta*, quæ *ſcopum* non *ferit.* Iterum, *lapſat* pes, *lapſat* mens: alia innumera. Iſtam *primariam* virtutem ſe pulchre exerere ſub חטאת vidimus ſupra *Cap.* 10: 16. תבואת רשע לחטאת *Proventus improbi ſane Lapſatio.* Ipſa ejus *felicitas*, ſumma eſt *infelicitas.* Iterum *Cap.* 13: 6. רשעה תסלף חטאת *Improbitas lubricat Lapſationem.* Relegantur iſta veſtigia; quæ cumulat *Cap.* 19: 2. אץ ברגלים חוטא *Præceps pedibus*, *Lapſabundus.* In his ita *proprietatem* retineo *Lapſationis*, ut tamen *ſecundariam* vim *peccati*, & *reatus graviſſimi* inde aliquem obſtringentis, atque in *maledictionem* & *perniciem* implicantis, neutiquam ſecludam. Litera *Lapſationis*, quæ *Gnomen* ſuſtinet, & magno lumine exornat, id ultro invitat, quin ita ſecum trahit, ut per *reatum* iſtum *criminum* aliorum ſuper alia congeſtorum, & quidem præſentiſſimum, demum compleatur.

Ibid. Ut *Origo* verbi חטא, unde benignior ſæpe radiolus nobis adfulſit, pleniore ſe lumine ingerat, veteris Linguæ Fontes introſpiciendos dabo. *Gjeubar.* الخطأ

والخطآء نقيض الصواب
وقد يمد وقرئ بهما
وما كان المؤمن أن يقتل
مؤمنا إلا خطاء تقول
منه أخطأت وتخطأت بمعنى
واحد ولا تقل أخطيت
وبعضهم يقول والخطء
الذنب في قوله تعالى إن
قتلهم كان خطأ كبيرا
أي إثما تقول منه خطي
يخطأ خطأ وخطأة على
فعلة والاسم الخطيئة على
فعيلة ولك أن تشدد الياء
وقولهم

تَخَاطَأَتِ ٱلنَّبْلُ أَحْشَايَ وَأُخِّرَ
يَوْمِي فَلَمْ يُعَجَّلِ ✲

وَقَوْلُهُمْ مَا أَخْطَأَهُ إِنَّمَا هُوَ
تَعَجُّبٌ مِنْ خَطِئَ لَا مِنْ
أَخْطَأَ أَبُو عُبَيْدَةَ خَطِئَ
وَأَخْطَأَ لُغَتَانِ بِمَعْنًى وَاحِدٍ
وَأَنْشَدَ لِٱمْرِئِ ٱلْقَيْسِ

يَا لَهْفَ هِنْدٍ إِنْ خَطِئْنَ
كَاهِلَا ✲

اي أَخْطَأْنَ قَالَ وَفِي ٱلْمَثَلِ
مَعَ ٱلْخَوَاطِئِ سَهْمٌ صَائِبٌ
يُضْرَبُ لِلَّذِي يُكْثِرُ ٱلْخَطَأَ
وَيَأْتِي ٱلْأَحْيَانَ بِٱلصَّوَابِ
وَقَالَ ٱلْأُمَوِيُّ ٱلْمُخْطِئُ مَنْ
أَرَادَ ٱلصَّوَابَ فَصَارَ إِلَى غَيْرِهِ
وَٱلْخَاطِئُ مَنْ تَعَمَّدَ لِمَا لَا
يَنْبَغِي وَتَقُولُ خَطَّأْتُهُ
تَخْطِئَةً وَتَخْطِيئًا إِذَا قُلْتَ
لَهُ أَخْطَأْتَ يُقَالُ إِنْ أَخْطَأْتُ
فَخَطِّئْنِي وَتَخَطَّأْتُ لَهُ فِي
ٱلْمَسْأَلَةِ أَيْ أَخْطَأْتُ وَتَخَاطَاهُ
أَيْ أَخْطَأَهُ قَالَ أَوْفَى

Formæ חטא *&* חטוא *deſignant contrarium recti ad ſcopum jactus; etiam longiore Phata ſub finem admiſſo. Utraque Lectio in illo Alcorani; fieri nequit ut Fidelis interficiat fidelem, niſi* חטוא *errore. Hinc dicis in IV.* אחטאת *aberravi a ſcopo; &* תחטאת *in V. uno ſenſu. Non dices* אחטית *per ultimam Jod; quamvis ſint qui ita loquantur. Kesrata prima radicali* חִטְא *ſignificat crimen, peccatum; ut in illo Alcorani: utique cædes eorum fuit* חטא כביר *crimen maximum; ſive* אשם, *reatus gravis. Inde dicis* חטא *media Kesrata, cum fut.* יחטא, *& infin.* חִטְא, חִטְאָה, *forma* פִּעְלָה, *peccavit. Nomen eſt* חטיאה, *formæ* פעילה; *cujus Je Tesdido inſtruere licet. Quod dicunt* מה אחטאה *quam valde peccans ille! eſt exclamatio mirantis, ex notione peccandi ſtrictiore, non ex altera illa aberrandi a ſcopo, quæ in IV. obtinet. Abu Obeida auctor eſt,* חטא *in I. æque ac* אחטא *in IV. eſſe aberravit a ſcopo, citans bocce Amralkeiſi:*

> *Prob dolor Hindæ! ſi non feriamus ſcapulam.*

חטין *pro* אחטאן *aberraverimus a ſcopo iſto tangendo. Conſimiliter, inquit, in Proverbio, cum aberrantibus ſagitta datur feriens; quod frequentatur in eo qui ſæpiſſime a ſcopo aberrans, nonnunquam tamen eum tangit. Omawyus ait, part.* מחטא *dici de eo, qui ſcopum ferire cupiens, aliorſum fertur; at part. I.* חוטא *de eo, qui dedita opera intendit, quod non oportet. In II. cum infinitivis* תחטיאה *&* תחטיא *valet, dicere alicui, aberraſti a ſcopo; ſive arguere quem erroris. Inde phraſis, ſi ſcopum non ferii, at tu redargue me. In V.* תחטא *iterum, hallucinari, aberrare, in quæſtione: & in VI.* תחוטא. *Sic Aupha uſus:*

> *Aberravit telum a præcordiis meis; fatumque prorogatum eſt, non celeratum.*

Ha-

Digitized by Google

Habes examuſſim idem, quod ſub *Græco* ἁμαρτάνειν & ἁμαρτία *peccatum*, nemini ignotum; cujus item *proprietas* in *aberrare a ſcopo:* quamvis hoc *Originem* ipſam non efficiat. Neſcio quo conſenſu, concentuque, conſpiratum a Doctis indoctisque juxta, ἁμαρτάνειν iſtud, & ἁμαρτεῖν, ducta eſſe ex *Alpha privativo*, & μάρπτειν, *capere*, *prehendere*, *corripere.* Specioſum, ſed parum ſolidum. Repugnat *Analogia:* nam & ἀμαρεῖν apud *Heſychium* eſt ἁμαρτάνειν, πείθεσθαι, ἀκολουθεῖν. Suſpicor, ſed tantum ſuſpicio eſt, *Originem* ſitam in *lubrico motu*, *lapſu*, *fluxu*; quem exerit ἀμάρη, quæ eſt ὑδρορρόα apud eundem; cum aliis, quibus non immorabor. Inde ἁμάρτειν. ἁμαρτεῖν. ἁμαρτάνειν, *lubrico motu labi*, *fluere:* quod eſt partim *a ſcopo aberrare*, partim *peccare*, atque *excidere officio; lapſare*, ἀτυχεῖν, ὀλισθεῖν. Non male ergo Viri Docti ad חטא obſervarunt jam dudum, notionem *peccandi* eſſe *tropicam*, tractam ab eo, quod eſt, *aberrare a ſcopo*, vel ut *Cocc.* maluit, *excidere deſtinato*, ἀτυχεῖν, *atque incidere in contrarium deſtinato:* ut *Jud.* 20: 16. *Jaculabantur funda ad pilum quisque*, ולא יחטיא *neque fruſtrabatur jactum.* Sed hoc necdum *primarium*, & quod vocamus *Originem*, quamvis nec *Gjeubarius*, nec *Phiruzab.* in *Camuſo* nos ulterius perducant ſub ſuo خطا חטא. Ea latitat ſub ſororio خطا חטה ultima *Waw* & *Jod* pro חטו & חטי, *labi*, *lapſare*, *lubricare greſſum*, *motumve:* plane ut apud *Latinos* verba *labi*, *dilabi*, *elabi*, *illabi*, *interlabi*, *perlabi*, *prælabi*, nihil aliud in *Origine* ſignant, quam *motu lubrico progredi*, *lubriciter moveri*, vel *fluere.* Sentias in illo *Horat.*

> *Ruſticus expectat, dum defluat amnis, at ille*
> *Labitur, & labetur, in omne volubilis ævum.*

Nec non in hocce Poëtæ.

> ... *Labuntur ſidera cœlo.*

Sic *Sen.* N. Q. 2. p. 640. *Mundus præcipiti velocitate labens.* Apud *Ennium*

> *Uncta carina labitur undis.*

Et apud *Non.* ex *Accio*

> *Unda ſub undis labunda ſonit.*

Mitto jam *lapſus ſerpentum*, *volucrium*; atque alia paſſim reperiunda; item *gulæ lapſum*, apud *Tertull.* in quibus *lubricus* & *levis motus* ſe exerit. Ex iſta *Origine* auſus *Tac. Ann.* 5: 10. *lapſum cuſtodia;* quod fruſtra ſollicitatur: & *Amm. Marcell.* 18: 6. *lapſos*, pro *dilapſis.* Talia torquent *Critici*, quum ad *Origines* non attenditur, nec adſcenditur. Mitto derivata, & compoſita, ſegetem, quin ſylvam, datura: atque ad ſcopum meum collineans deſino in hocce *Lucil. Fragm.* p. 214.

> *Qui campos collesque gradu perlabitur uno.*

De equo curſore, cujus vivaciſſima celeritas. Nempe hoc ipſum eſt خطا glippen / ut ſupra inſinuabam. Inde *metonymia* dedit *paſſum celerem ac lubricum;* خطى & خطوة atque ita *verbum* quoque ipſum amplecti cœpit *progredi celerius;* & *prolabi*, *translabi; lapſabundus*, vel *pede lapſante ferri:* plane ut *Græcorum* ὀλισθεῖν; quod *Heſychius* declarat δραμεῖν, πεσεῖν, ἐλθεῖν. Circumſtantiæ, & ſeries Orationis, hæc discriminant. Non erat ergo, cur *Arabum Critici* tam ſollicite monerent חטה *ult. Waw* & *Jod* minus rite in *aberratione a ſcopo*, & in *peccato* adhiberi. Τὸ ὀλισθεῖν, in quod utrique *Themati* paria ſunt jura, ſatis arguit, poſterius hocce etiam ultro illuc inclinaſſe. Exemplis ſi ſtandum ſit, dubio vacat τὸ خطيت חטית pro خطات חטאת, *lapſaſti*, ἥμαρτες. Quid? quod in *Sacro Codice* quoque dentur *formæ*, quæ *tertiam Waw* vel *Jod* itidem depoſcant: ut *Gen.* 39: 31. & alia. Hæc *Anomala* cenſentur a *Grammaticis.* Ea ſibi & *Analogiam*, & *integritatem* aſſertam gaudent. Adjungi hiſce velim, quæ in Notis *ad Excerpt.* ex *Hamaſa pag.* 466. 467. delibata.

Ibid. Sæpiſſime inculcavi, non niſi ad copiam veteris *Linguæ* notiones *Hebraicas*, quæ uno Volumine ſacro nunc continentur, accurate diſtingui, ac conſtitui poſſe. Id ut ex præcedenti exemplo conſpici potuit, ita clariſſime quoque perſpicere licebit ex ſig-

Digitized by Google

5 מחשבות חרוץ אך למותר וכל אץ
אך למחסור :

6 פעל

5 Subductæ rationes acriter ſtrenui tantum ad vibrantem copiam; at omnis præfeſtinus, tantum ad raſam penuriam.

6 Pa-

ſignificatione *verbi* ניר *novellavit*, unde *arationem* hic exſculpſerat Interpretum illuſtris chorus. Id huic ſedi pro *indole Radicis* minus opportunum, ut *vis ſententiæ* evicit; ita *indoles*, & verus uſus *Thematis*, ulterius pervictum dabit. Aſſervarunt *Arabes* duo verba ſororia נור & ניר نار *media Waw* & *Je*, *luxit*; *ſplenduit*. A priori deſcendit نار *Ignis*, & نور *lumen ſplendicans*. מנורה منارة & ,מנור منار *luminare*; cum agmine aliorum vocabulorum, quæ non perſequor. *Collectivum* נירן نيران *ignes*; & *lumina ſplendicantia* complectitur: itemque *tractus lucidos viæ*, *ſulcosve nitentes*. Eadem ſignificatio ſub ניר نير in *Gjeubar*. ما يتضح من الطريق *quod lucet*, *ſplendicatque in tractu viæ*; *ſulcus longo ductu patens*, *nitens*, *ſplendicans*: اخدود واضح في الطريق Item النير علم الثوب ولحمته ايضا تقول نيرت الثوب انيره نيرا وكذلك انرت الثوب وهنرته قال الزفيان

وَمَنْهَلٍ طَامٍ عَلَيْهِ ٱلْغَلْفَقُ ☼
يُنِيرُ وَيُسْدِي بِهِ ٱلْخَدَرْنَقُ ☼

ونير الفدان الخشبة المعترضة في عنق الثورين والجمع النيران والانيار *Forma* ניר *deſignat etiam notam lucentem veſtis, itemque ſubtemen ejus lucidum. Verbum* ניר *in I. adbibes, quum veſtem ita ſubtemine diſtinguis; itemque in IV.* אניר, & הניר: (veteri forma ſcilicet:) *ſic uſus Zaphajanus:*

Et aquatorium abundans, contectum muſco;
Illuminabat, & texebat telam, ubi araneus.

Item ניר *appellatur lignum transverſum jugi aratorii ſuper collis duorum boum; cum collectivis* נירן & אניור. Nempe a notione iſta, qua ניר valet *ſulcum lucidum agri novalis*. In Verſiculis illis ſupra adductis pulcherrimus luſus ex ambiguo internitet. Nempe *illuminat telam* textor, quum ei inludit *ſulcos*, ſive *ductus* diſtinctius *elucentes*; at araneus *telam* ſuam *illuminat*, quum eam *ſpatiis patentibus*, ac *luminoſiſſimis* interſtinguit. Ad *Originem* hanc illuſtrius adhuc alluſum ab *Iſpahan*. in *Hiſt. Salad.* ubi narrat *flammam* multa *Naphta nutritam*, in naves fuiſſe immiſſam, in easque laxatis ſæviiſſe habenis, *ſic ut* ينير ويسدي نارها نيرانها *illuminaret & pertexeret ejus ignis ſplendicans ſplendicantes ſulcos navium* cum maxime *flagrantium*. Excellenter proinde figuratum נירו לכם ניר *illuminate vobis ſulcos luminoſos*, & *nolite ſerere inter ſpinas Jer.* 4: 3. & *Hoſ.* 10: 12. *Seminate vobis ad juſtitiam*, *illuminate vobis ſulcos luminoſos*; ſplendicantes, *novello nitore renidentes*. Appoſite etiam *Prov.* 13: 23. ad *nitidum* illud *novalium*, *ſummamque diligentiam cultoris* inſinuandum. Præclare Cl. *Cocc.* in *Lex. Ager qui aut a ſpinis & ſylvis*, *aut ab herbis*, *quæ quieſcenti increverant*, *liberatur ad novam ſementem accipiendam*, *commode videtur* ניר *appellari*, *ut* relucens, & nitens, *purusque*, *quemadmodum* lucerna *nitet*. Pro *lucerna* ſubſtituantur tantum *ſulci* & *tractus luminoſi*; atque nihil completius, uberiusque, dari poſſe agnoſcetur in voce, quæ per *indolem Linguæ* ad *arationem improborum* ſe præbere nequeat.

Vſ. 5. Inſignem *Characterem* in *Proverbiis*

 con-

Digitized by Google

conſtituit vocabulum חרוץ; quod ſæpiuscule jam per *acrem* a me converſum, presſius elimari, & præcidi meretur: *induſtrium*, *ſedulum*, *diligentem* notari omnes agnoſcunt; ſed divergitur in *Etymo*. A חרץ, qua valet *decidere*, *determinare*, deduxit *Merc.* ut ſit is, *cujus limitatæ*, & velut *judicio deciſæ* ſint *omnes actiones*. Alii, quibus unus alterve locus ſuggeſſit notionem *movendi*, a *motu ſedulo* arceſſivere inconcinnius. Ab *acuendo* maluit *Boch. Hieroz.* P. I. *pag.* 668. *acutum* generatim: at *Cocc.* ſpeciatim, *qui ſibi ſubdit calcaria*, *qui ſe exacuit*. Infeliciter *Guſſet.* miſſis planioribus in ſpinas ſe induit, fingens ſibi notionem *Radicis primariam*, in *abbreviando*, atque *in arctum reducendo* ſitam; unde חרוץ *diligens*, proprie eſſet is, *qui multifaria & infinita rejiciendo rem ſuam in compendium contrahit*. Nil contortius: & tamen præfidit *Originum* indagator *Metaphyſicus* ſe *Apoſtoli* auctoritate munitum, quippe qui illud נחרצת *Jeſaj.* 28: 22. reddiderit λόγον συντετμημένον, cum LXX. Atqui συντέμνειν *primario* eſt *concidere*, *præcidere*, *præciſius finire*: quod ſi vir *Græce* peritiſſimus ex oculis non dimiſiſſet, ab *Origine Hebraica* non tam longe exerraſſet. Enimvero συντέμνειν etiam notat *in compendium redigere*, pro locis, & circumſtantiis; ſed nemini unquam in mentem venire potuit, Elementis modo primis ſe imbuerit, hanc eſſe *primariam* virtutem; quam ἀπὸ τοῦ τέμνειν *ſecando*, *præſecando*, per *metonymiam* ſuccreviſſe, callent, qui ſub ferula plorant. Mira profecto ἀβλεψία & *vertigo*, quæ hominibus Eruditiſſimis offunditur ubi ad *Hebraica* ventum eſt. Ubique *acuti*, perſpicaces, ſummo pollentes judicio, ad *Origines Hebraicas* hebeſcunt deſubito; atque ſurdo, quin abſurdo, fiunt palato; *metonymias*, *metaphoras*, aliosque *tropos Rhetoricos* non diſcernentes amplius, atque perpetuo cum *Origine*, & *primigenia* poteſtate, confundentes. Feliciſſime *Coccejus* in *Lex. primarium* ſtatuit *præcidere*, *decidere*, ἀποτέμνειν, συντέμνειν· unde *Job.* 41: 22. חרוץ *acuminatum*, *undique præſectum*; & *Jeſaj.* 41: 15. מורג חרוץ *tribula acuminata*: quæ & abſolute חרוץ *Jeſ.* 28: 27. *Amoſ.* 1: 3. Ad eandem virtutem exit איש חרוץ *vir acuminatus*; & mox brevius חרוץ *acuminatus in morem cuſpidis*: cui *acies* ubique *parata*, *promta*, *ſurrecta in vigorem*, atque *acriter ſeſe exerens*. Hæc genuina *proprietas* hujus vocabuli, hæc ſignatiſſima potentia, quæ offert imaginem *diligentiæ intenſæ*, *perſpicacis*, *penetrantis*, omnibus numeris abſolutam. Vide ſupra 10: 4. & 12: 24. & 13: 4. In *neutro Prov.* 12: 27. Huic חרוץ pulcre ſuccinit מותר *vibrantia nervi tenſi*, ſecundum *Originem Cap.* 2: 21. recluſam. Inde *copia*, *abundantia*, *præcellentia*, & *eminentia* rerum ac fortunarum, *metonymice* accrevit. Hæc etiam a plerisque in *primariam ſedem* immittuntur: atque ita omnia lumina *Rhetorices*, omnia nativa Linguæ *Hebrææ* ornamenta offuſcantur; ac tantum non extinguuntur.

Ibid. Quicquid in *Lexicis Hebraicis* bene firmum, ac ſolidum, id a primis *Linguæ* intermortuæ inſtauratoribus, id eſt, *Rabbinis* ſeculo X. & XI. hanc provinciam ornantibus, ex *Dialecto Aramæa*, & copioſiore *Arabica*, quæ ipſis tunc domeſtica erat, aſſumtum; atque per principes e Noſtris Viros iisdem ex Fontibus ulterius confirmatum atque illuſtratum eſt. A primis illis *Magiſtris* jam fluxerat לשון כריתה וחתוך *ſignificatio præcidendi & decidendi*, hauſta ex vernaculo, quo tunc utebantur, ſermone *Arabum*, quibus & حرص & خرص iſta potentia auctum. Inde *R. Salomon* quoque rite expoſuit *Exod.* 11: 7. לא יֶחֱרַץ כלב לשונו *Non exacuet canis linguam ſuam*, לא ישנן; id eſt, *acuminatam exeret*, *atque vibrando inter dentes producet ad hirriendum*. Tam lectam *figurationem* dimittere non debuiſſet *David Kimchius*, dilutiſſimam aſſumens ibi vim *movendi*; quaſi foret, *non movebit canis linguam*. Similiter *Joſ.* 10: 21. Hinc multa *Lexica* ſine jure, ſine auctoritate, obſedit: atque *R. Nathan*, aliique, inde חרוץ *induſtrium* derivatum ivere, *qui ſe multum moveat*. Frigidius adhuc iſtis e locis extudit *Guſſet. clamorem Linguæ contractione formatum*; *quia*, inquit, *in clamore*, *ut buccæ amplietur cavitas*, *Lingua contrahitur potius quam movetur*. Quo non itur, quando ſine luce itur! Decus Linguæ ſplendet in illo *exacuet*, ſed pulchrius adhuc eniteſcit per *exacue-*

cuere in cuſpidem, quæ Arabibus eſt خرص חָרָץ, apud Golium, cum aliis adhuc formis, ſuperior pars cuſpidis in baſta. Tota cuſpis חריץ خريص appellitatur; itemque مخارص מחורץ collective ſunt cuſpides baſtarum. Etiam خرص in Gjeub. exponitur يُغْرَز عويد محدد الراس في عقد السقاء lignum parvum cuſpidato capite, quod inſeritur nodo utris. Sic exoritur, non cuſpidabit canis linguam ſuam; & Joſ. 10: 21. Non cuſpidabit filiis Iſraëlis לאיש ne ullus quidem linguam ſuam. Eſt gemmula; ad quam oculos claudere, eſſet lumina ſua Sacro Codici invidere. Quid? quod خرص cuſpidavit, pro cuſpidavit linguam, frequentetur pro exerere eam ad mendacium, ad eluſionem, inſultationemve. Sic Alcor. Surat. 10: 67. de Idololatris; non ſequuntur niſi opinationem, وان هم الا يخرصون nec quicquam niſi cuſpidant יחרצון, id eſt, linguam temere exertant; ejusve mucronem acuunt. Recurrit Surat. 43: 19. & alibi. Illa poteſtas ſe Joſ. 10: 21. etiam ſentiendam præbet: quin & Exod. 11: 7. nam in Proverbio iſto canis linguam non cuſpidans pingit impuros latratores; qui nec mordere auſint, nec birrire adeo. Sunt aliæ adhuc ſignificationes ſecundariæ a cuſpidando ductæ, quibus non inſiſtam, earundem anſam indicaſſe contentus. Accedo potius ad חרץ حرص cum Hha non punctato, ubi Originis centrum, atque meditullium. Camuſ. الحَرْص الشَقّ وثوب حريص والحرص القَشْر والحارصة السحابة تقشر وجه الارض بمطرها كالحريصة والشجّة تشق الجلد قليلا كالحرصة بالفتح والحِرْص الجشع فهو حريص وقد حرص واحترص جهد Radix חרץ ſignat findere, diffindere, unde veſtis חריץ ſciſſa; itemque radere findendo: unde חורצת dicta nubes, quæ radendo ſuperficiem terræ ſuo imbre findit: ut & חריצה. Item inciſura quæ ſummam cutim ſubtilius findit. Ea & חרצה per Patach dicitur. Denique חרץ eſt ſtudium inſtantius, intenſiusque: unde & verbum חרץ in I. ſtudio vehementi inſtitit; nec non in eadem ſpecie, cum VIII. אתחרץ diligentiſſime allaboravit. Magnus ambitus, magna thematis hujus latifundia, dilucent. Primo exponitur per شق findere, ſcindere, σχίζειν, quod longe lateque fuſum, amplectitur quoque quicquid Latium ſub verbis incidere, præcidere, abſcidere, decidere ſecundum propriam & primitivam eorum virtutem comprehendit. Secundo declaratur per قشر radere, præradere ſuperficiem, ſive corticem, eumque ſubtilius præſecare, ac diſtringere. Denique tertio redditur per جهد, quod proprie valet جد ſecare, perſecare; unde ſub metaphora metonymica جهد الرجل في كذا اي جد فيه وبالغ ſecuit vir iſta in re, pro ſecante acie in ea uſus eſt, atque ſtudio intenſiſſimo; ut Gjeubar. habet. Idem جد ſecuit ſæpe quoque infert τὸ ſerium & ſeverum, acie veluti ſecante ſe exerens, ac cuncta exequens. Hinc quæ minus adhuc fuerant expedita, ultro ſeſe evolvent. 2 Sam. 5: 24. אז תחרץ tunc ſecante perges acie: ſive, temet exacues; ut Cocc. dabat. Alcor. Sur. 12: 103. وما اكثر الناس ولو حرصت بمومنين Neque plurima pars hominum, quantumvis חרצת acrius contendas, eſt in credentibus. Alio flexu 1 Reg. 20: 40. כן משפטך אתה חרצת tale eſt judicium tuum, tu decidiſti ſecante velut acie. Innuitur ſententia decretoria quæ litem perimat. Idem illud peremtorium, & irrevocabile, conſignatum Job. 14: 5. אם חרוצים ימיו utique deciſi dies ejus: nec non Jeſaj. 10: 23. ubi חרוץ כליון eſt conſummatio deciſa, & peremtorio judicio pronunciata. Eadem vis Jeſaj. 28: 22. כָּלָה וְנֶחֱרָצָה conſummatam, & deciſam audivi, nempe ſententiam abſciſius,

Digitized by Google

ſius, i. e. *ſeverius* & *irrevocabiliter*, *pronunciatam* מאת יהוה *de cum Domino*; i. e. *pro Tribunali.* Eadem formula *Jeſaj.* 10: 22. & *Dan.* 9: 26. נחרצת שממות *deciſa*, ſive *peremtoria ſiderantium vaſtitatum*: intelligitur *ſententia*, *qua tales vaſtitates abſciſius decernantur*; *judicio peremtorio & irrevocabili.*

Ibid. Suam ſibi, & privam, curam depoſcit חרוץ *auri genus lectiſſimum* deſignans. *Prov.* 3: 14. & 8: 10. 19. & 16: 16. &c. Vulgo, *foſſum*, *effoſſum*: id eſſet, *effiſſum ſecante acie.* Id non efficit *characterem* iſtum eminentiorem, qui in locis requiritur. *Guſſetius* acumini ſuo indulgens, extundit nobis quod *deductis fæcibus contractum eſt in compendium*, *ſive minorem molem.* Precarium, & coactum. En nobilius quid, & ſplendidius. Supra ex *Camuſo* prolatum *part. præſ.* חורצת *findens*; pro *Nube*, *quæ imbre effuſo findat terræ ſuperficiem.* Inde emergit חרוץ *effiſſum* non arte, ſed *ſua ſponte*; poſtquam per *naturam* ipſam jam *excoctum* eſt *ad ſummum nitorem.* Rem oculis attrectandam dabit elegans Verſiculus in *Hamaſa*:

هِجَانُ ٱلْحَيِّ كَٱلذَّهَبِ ٱلْمُصَفَّى

صَبِيحَةَ دِيمَةٍ يَجْنِيهِ جَانِ

Generoſi gentis, *inſtar auri nitidiſſimi*
Matutino continuæ pluviæ, *quod colligit carpens.*

Ad eum ita *Tauriz.* وذلك ان معدن الذهب بناحية اليمن اذا اشتد المطر عليه جلاه فصار له بريق يرى من بعيد وسهل على ملتمسه لقطه فحسن ذلك الذهب وتسمى تلك المعادن معادن اللقط *Res talis. Quum in Arabia Felice fundum auro divitem largius perfundit pluvia*, *illud enudat*; *ex eoque exiſtit fulguratio*, *qui e longinquo cernitur*; *facillima itaque quæritanti ejus collectio. Illud aurum multo nitidiſſimum*: & *appellantur tales fodinæ*, *fodinæ ſpicilegii.* Vides *aurum* ἄπυρον, idem illud de quo *Diod. Sicul.* L. II *Cap.* 93. Μεταλλεύεται δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ ὁ προσαγορευόμενος ἄπυρος χρυσός, οὐχ ὥσπερ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐκ ψηγμάτων καθεψόμενος, ἀλλ' εὐθὺς ὀρυττόμενος εὑρίσκεται, τὸ μέγεθος καρύοις κασταναϊκοῖς παραπλήσιος· τὴν δὲ χρόαν οὕτως φλογώδης, ὥστε τοὺς ἐντιμοτάτους λίθους ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ἐνδεθέντας ποιεῖν τὰ κάλλιστα τῶν κοσμημάτων. *Invenitur in fodinis per Arabiam quoque aurum quod Apyron vocitatur*; *non enim ut aliis in locis ex ramentis excoquitur*, *ſed ſtatim erutum deprehenditur*, *par magnitudine nucibus caſtaneis*; *colore autem tam flammante*, *ut pretioſiſſimi lapides ab artificibus huic materiæ incluſi*, *efficiantur ſplendidiſſima ornamentorum.* Iterum L. III. *Cap.* 125. de *Debis*; i. e. *Debebitis* a ذهب זהב *auro*, quaſi *Auriferis*; κατὰ τὴν μέσην χώραν αὐτῶν φέρεται ποταμός, τοσοῦτον χρυσοῦ καταφέρων ψῆγμα φαινόμενον, ὥστε περὶ τὰς ἐκβολὰς τὴν ἰλὺν ἀποφερομένην περιστίλβουσαν. *Mediam eorum regionem perlabitur fluvius*, *tantum auri devehens conſpicua ramenta*, *ut limus ad oſtia ejectus undique circumfulgeat.* De *Alilæis* & *Gaſandis* quoque, horum finitimis, ibidem ſubnexum: τὸν χρυσὸν εὑρίσκουσιν ἐν τοῖς φυσικοῖς ὑπονόμοις τῆς γῆς, καὶ συνάγουσι πολὺν, οὐ τὸν ἐκ ψήγματος συντηκόμενον, ἀλλὰ τὸν αὐτοφυῆ, καὶ καλούμενον ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἄπυρον. Κατὰ δὲ τὸ μέγεθος, ἐλάχιστος μὲν εὑρίσκεται παραπλήσιος πυρῆνι, μέγιστος δὲ οὐ πολὺ λειπόμενος βασιλικοῦ καρύου. *Aurum inveniunt in cuniculis a natura ipſa factis*; *idque multum colligunt*, *non e ramentis colliquatum*, *ſed ſua ſponte natum*, & *appellatum ab eventu Apyron. Minimum fruſtum reperitur par nucleo*, *maximum non multum infra juglandem.* Ad hæc jam dignoſci poterunt luculentiſſime characteres *auri* ex פז & חרוץ emicantes ubique locorum. Biga hæcce juncta comparet *Prov.* 8: 19. Oſtenſum ibi פז *aurum Apyron*, *quod exilit ultro*, & *majoribus ebullit globulis.* Hic vero ſatis juſto calculo colligi poſſe videtur alterum חרוץ *fiſſum*, *effiſſum aurum*, item eſſe *Apyron* illud *minoribus glebulis*; quod per *pluviam* חורצת *quæ findit terræ ſuperficiem detegitur*, & *detergetur.*

Ibid.

Digitized by Google

6 פֹּעַל אֹצָרוֹת בִּלְשׁוֹן שָׁקֶר הֶבֶל נִדָּף מְבַקְשֵׁי מָוֶת׃

6 Parare theſauros per linguam fuci, *eſt* flatus excuſſus quæritantium mortem.

7 שֹׁד

7 Va-

Ibid. Agmen claudat חרוץ *fiſſus*, veniens ſemel *Lev.* 22: 22. pro eo *cui quid fiſſum in membris;* minus adferens quam שבור *fractus;* cui *fractura in membris.* LXX חרוץ reſtrictius γλωσσότμητον dedere. *Boch. Hieroz.* P. I. *pag.* 522. *capite fiſſum* maluit, ad *Arabum* حَرِصَة *contuſio capitis*, *findens nonnihil cutim*, ut eſt apud *Golium* noſtrum. Illuſtret rem necdum diſtinctius perceptam *Nabbaſius* ad *Moallekam Tarapbæ*, الشِجاج ثَمَانٍ فاولها الدامية وهي شقيق صغير وبعضهم يسمونها الحارصة ثم الباضعة التي تَبضع اللحم اي تشقه ثم المتلاحمة التي مرت في اللحم ثم السِمْحاق ثم المُوْضِحة ثم الهاشمة ثم المُنَقِّلة ثم المَأْمُومة وهي غاية الشجاج *Vulnera*, *capitis præſertim*, *octo nominibus diſtinguuntur. Primum* דמית *ſanguinem ciens, citra fluxum. Eſt parvula fiſſio cutis. Hoc nonnulli appellitant*, חורצת *findens ſubtilius. Secundum*, *ſcindens*, *quod carnem quoque nonnihil diffindit. Tertium*, *carnem diſcindens penitius. Quartum*, *pericranium tangens. Quintum*, *oſſis albedinem nudans. Sextum*, *confringens illud. Septimum*, *oſſicula diſſipans. Octavum*, *ad meningem usque adactum*; *quod extremum eſt fracturarum.* Ex hac gradatione dilucet, quis ſit חרוץ *fiſſus*, connexus cum שבור *fracto:* atque ſimul quoque internoſcitur *illud ſubtilius effiſſum*, *præſectum*, quod omnes uſus dirigit, & peculiari quadam nota diſtinguit.

Vſ. 6. Exquiſita phraſis פעל אוצרות *opus theſaurorum*; pro *collectio theſaurorum*, *ſtudium quo theſauri comparantur*, & *conſtruuntur.* Id tota ſeries exigit. Diſſentit *Cler.* contendens eſſe *particip.* & totum Verſiculum ita reddens, *Qui colligit theſauros lingua mendace*, *rem vanam*, & vento *pulſam*, *ſibi quærit*, *ac mortem.* Pro מבקשי מות *quæritantium mortem*, quo nihil venuſtius, ſubſtituit מבקש ומות; quod invenuſtum. Disjungi quoque non debent הבל נדף, quamvis & alii ea ſejugarint: quaſi eſſet *vanitas* & res *propulſa.* Rectius *vanitas propulſa* a plerisque jam comprobata: nec tamen ſatis penetratum in *figuræ* granditatem: quod *Origo* utriusque vocabuli non ſatis perſpecta fuerit. Prioris *proprietas* ſita in *turgore*, ſive *flatu tumido.* Id *Arabibus* هبل. Hinc omnes notiones *ſecundarias* apud *Golium* proficiſci, demonſtratum in notis ad *Excerpta Hamaſæ* p. 381--383. Illuc remittere liceat. *Cocc.* ex uſu *Thalmud.* jam adduxerat *vaporem*, ſive *halitum vaporis.* Inde in *Comment.* hic dedit, *paratio theſaurorum per linguam falſitatis*, eſt *halitus vaporis impulſi*, *quærentium mortem.* Subnexuit, ἀπὸ κοινοῦ repetendum videri פעל *paratio*, & quidem cum ingeminatione, hunc in modum; *paratio theſaurorum per linguam falſitatis*, eſt paratio *vaporis impulſi*, paratio *quærentium mortem.* Id onerat magis, quam ornat. Ad *figuram* pulchram, ac ſublimem, quæ in *verbo* נדף reſidet, aſſequendam prælucebit *Arabum* copia, ſub ندف נדף; *quatere*; *pulſare*; atque inde mox *diſcutere*, *excutere*, *vehementius impellere*, ac *dispellere.* Id diverſos uſus ſuſcepit. Præcipuos enotavit *Gjeubar.* ندف القُطن ضربه بالمِنْدَفة وربما استعير في غيره قال الاعشى بمِزْهَر مندوف وندفت السماء بالثلج والدابة تَنْدف في سيرها

سبرها ندفا فهو سرعة رجع يديها والنديف القطن المندوف *Verbum* נדף *in goſſypio valet, illud quatere, diverberare, inſtrumento* מנדפה *dicto. Sæpe ad alia quoque transfertur, ut Absja uſus, in cithara pulſata: item* נדפת אלשמוא אלשלג *excuſſit cœlum nivem: nec non jumentum* תנדף *quatit, diverberat, in inceſſu ſuo, cum infin.* נדף, *quum pedes anteriores quatiendo glomerat. Participuum* נדיף *abſolute invaluit, pro goſſypio excuſſo.* Preſſius *Camuſ.* ندف القطن ضربه بالمندفة وهي الخشبة التي يطرق بها الوتر لترق القطن وهو مندوف ونديف والدابة ندفا وندفانا اسرعت رجع يديها والسماء بالمطر والثلج نطفت ورمت به والدابة ساقها عنيفا

Dicitur נדף *goſſypium, qui illud quatit, ſive diverberat inſtrumento* מנדפה, *quo nomine afficitur lignum, cui nervus ſubtenditur ad goſſypium eo excutiendum, diverberandumque; ut ſubtilius carminetur. Hoc goſſypium dicitur participiis paſſivis* נדיף & מנדוף *excuſſum.* — נדף *quatere, diverberare, etiam adbibetur in jumento, cum infin.* נדף & נדפן, *quum celerrime anteriores pedes conglomerat: & cœlum dicitur quatere, vel diverberare pluviam nivemve, quum eas glomeratim profundit disjicitque; denique jumentum* נדף *quatit, qui illud propellit violentius.* Habes ipſum illud, quod *Lexica Hebræa* dabant, *impellere, propellere*, jucunda luce auctum, & a *quatiendo* per *metonymiam* ſubſumtum. Applicemus. *Jeſ.* 19: 7. *Omnis ſementis rivi* יבש נדף ואיננו *exareſcit, excuſſum eſt, & nullum eſt.* Item *Job.* 13: 25. העלה נדף תערוץ *An folium excuſſum evibrabis violentius?* Indicavi ibi *metaphoram a vento vehementius quatiente, diverberante, & rotante ſtipulas.* Hoc *Pſ.* 1: 4. *Erunt ſicut gluma* אשר תדפנו רוח *quam excutit, diverberat excuſſam, ventus.* Item *Pſ.* 68: 2. כְּהִנְדֹּף עָשָׁן תִּנְדֹּף *Sicut fumus quatitur, quaties, diverberabis,* tanquam ſub *turbine* videlicet *rotante*, & *fumum* quaquaverſum *diſcutiente*. Inde reliqua ſe dabunt. Veniamus ad noſtram imaginem. הבל *vapor*, per ſe *vaneſcit*, atque *in auras diſſipatur*: quanto magis הבל נדף *vapor excuſſus?* quem ſcilicet *turbo pulſat*, atque *diverberat*, tanquam ſub מנדף *inſtrumento* quo quid ξαίνεται *carpitur, carminatur*, vel μαςίζεται *flagellatur*, ac *disjicitur*. Illud مندف מנדף, & *fæmin.* مندفة מנדפה a *Golio* deſcribitur, *Arcus magnus ſubtenſum habens nervum, cujus impulſu goſſypium diſcuti, dividi, attenuari, & velut carminari ſolet.* Idem *inſtrumentum* appellatur كربال *cribratorium*, vel *ſuccuſſorium*. De eo *Gjeubar.* والكربال المندف الذي يندف به القطن وانشد الشيباني

تَرَى ٱلنُّغَامَ عَلَي هَامَاتِهَا قَزَعًا
كَٱلْبِرْسِ طَيَّرَهُ ضَرْبُ ٱلْكَرَابِيلِ

Cribratorium vocatur quoque מנדף *inſtrumentum quo goſſypium diverberatur; in quem uſum adduxit Sjaibanius hocce Poëtæ:*

Videas ſpumam ſuper capitibus ipſarum floccos,
Veluti goſſypii, quos volare fecit diverberatio cribratoriorum.

Cumulatius hinc diſcernere datur, quam graviter & graphice figuratum ſit, הבל נדף *fla-*

Digitized by Google

7 שֹׁד רְשָׁעִים יְגוֹרֵם כִּי מֵאֲנוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט׃

7 Vaſtatio improborum gravem ipſis uterum trahit; quia gravati ſunt æquitatem exercere.

8 הֲפַכְפַּךְ

8 Con-

flatus diverberando excuſſus, & *per auras diſcuſſus*. Alluſum ſuſpicor ad *halitum oris*, quo *Lingua fuci ad theſauros comparandos anhelat* quaſi. Eam imaginem ſuſtinet quoque phraſis מבקשי מות *quæritantium mortem*. Qui aliquid *ſtudioſe quærunt*, dicuntur *id anhelare*. Inſinuatur, eos *qui tales theſauros anhelant*, ad nihil aliud *adſpirare* quam ad *flatum* mox *diverberatum* ac *diſcuſſum*, atque adeo *mortem* ipſam *anhelare*; id eſt, *materiam mortis*, & *miſeriæ æternæ*.

Vſ. 7. Abſtruſiſſimum verbum יגורם: nam & de *Themate* ejus non conſtat; & multo minus adhuc ſenſus liquet. Graves hinc fluctus. Plurimus calculus I. a גרר *ſecuit*, *diſſecuit ſerra*, tenet, *vaſtatio improborum eos diſſecabit*. Hoc eſt, ob *vaſtationem* & *violentiam* ſuam *ipſi vaſtabuntur*. Cl. *Cocc.* ab eadem *Radice* II. & quidem per contractionem ex יגררם *calamitas improborum trahet illos*; *abripiet in perniciem*. Ad *Thema* גור *commorari* recurſum ab aliis III. indeque & *Mercer*. *vaſtitas improborum commorabitur cum illis*, i. e. *eos comitabitur*; & *tandem apprehendet*. Dilutius IV. indidem *Kahvenaki*; illud *commoratur cum illis* expoſuit, *non deſiſtunt a maleficiis & vaſtationibus ſuis*. Ab alia ejuſdem verbi notione, in *timendo* ſita, V. *Gejer*. *vaſtitas --- terrebit eos*; vocabulo שד *paſſive* ſumto: vel & *active*; *vaſtatio*, qua alios evertunt, *terrebit eos*. Item יגורם pro יגוררם poſitum autumans. Acceſſit *Cler*. ſuſpicans tamen culpam eſſe *Librarii*. Sed & hic ſenſus languidior, quam ut gradum tueri queat. Tres priores merentur attendi. Tertius præſertim habet aliquid ſubtilius, & argutum. Sed omnis nobis rudens concutiendus; & videndum, an uberius aliquid ex ſinu veteris *Linguæ* queat elici. גרר *traxit*, magnis & multis uſibus olim polluiſſe ambigi non poteſt.

Hos conſpiciendos præbet *Arabia* ſub جرّ *generatim* جذب *traxit*, *trahendo duxit*, *verrit*: unde *ſpeciatim* duæ regnant *figurationes*; altera, qua valet *trahere caudam*; altera, qua, *trahere uterum ultra tempus*. Prius plene effertur גרר הזנב جر الذَنَب *trahit caudam*; unde *Avicen*. *Lib*. IV. العقارب الجرارة الاذناب سمومها حارة *Scorpiones qui trahunt caudam, quorum acerrima venena*. Hinc גררה الجَرّارة *tractrix*, ſignat *ſcorpiunculum cauda prægravi*, & *venenatiſſima*. Eſt quoque جَرّار *tractor* inter *Epitheta* numeroſi *exercitus*, qui *gravem* velut *caudam*, id eſt *molem belli trahit*. Eſt translatum a *nube* جرار *trahente molem aquarum*, & eo ipſo *lentius procedente*, ut ſolent, *quæ caudam gravem trahunt*. In *Diw. Hud.* de tali *nube* dicitur:

جر باذهم ساكب

Trahit caudam nigerrima, aquas profundens.

Profundiore adhuc uſu idem גרר جر *traxit caudam*, uſurpatur pro *admiſit crimen pœnam trahens*: indeque جريرة *grave crimen*, ac *delictum*. Hinc jam offero VI. *vaſtatio*, violentia, *improborum* יגורם in *fut. Kal*, *trahit illis gravem caudam*, ſive *molem pœnarum*. Hinc quoque pendere videtur ſublimius illud *Jerem.* 30: 23. *Ecce turbo ardens Domini* - - - סער מתגורר *turbo gravem caudam trahens*: *ſuper caput improborum* יחול *diverſabitur*. Plerique iſtud מתגורר ad גור retulere, ut ſit, *turba congregans ſeſe*: ſed *Cocc.* in *Lex*. jam monuit, commodius reduci ad גרר, ut exeat, *turbo trahens ſeſe & intorquens*. Prægnans eſt figura; adferens *procellam* quæ *molem trahat fulminibus*, *tonitrubus*, *imbribusque gravem*: ſimulque innuat *molem criminum* tandem *cum pœna*

8 Contortiſſimus eſt viam vir faſce criminum inſtrictus dorſum: at pellucidus, rectus opus ſuum.

8 הפכפך דרך איש וזר וזך ישר פעלו:

9 Me-

9 טוב

na deſcendentium in caput improborum. Ab hoc ſenſu non abludit, VII. quod poſterior uſus, *trahere uterum*, miniſtrare poſſet. Eum ita exponit *Camuſ.* الجَرّ ان تجُرّ الناقة ولدها بعد تمام السنة شهرا او شهرين او اربعين يوما وهي جرور وان تزيد الفرس على احد عشر شهرا ولم تَضَع وان يجوز ولاد المراة عن تسعة اشهر *Verbum* גרר *trahere, ſpecialius uſurpatur in Camelo, quum fœtum ſuum trahit ultra annum, ſpatio menſis unius aut duorum; vel & quadraginta dies; eaque appellitatur* גרור*: item quum equus uterum gerit ultra undecim menſes, neque dum deponat eum: nec non quum fœminæ partus novem menſes excedit.* Hinc cumulatiſſimum hocce emergit: *vaſtatio improborum lentum & gravem uterum trahit ipſis: quia gravati ſunt æquitatem exercere.* Ita שד *vaſtatio* vim *paſſivam* commodius exeret. Eodem revoces licet, quod ex *Jer.* 30: 23. paulo ante adductum, ut סער מתגורר ſignatius adhuc ſit *Turbo uterum lentum ac gravem trahens; atque illam ſuam congeſtam molem jam jam parturiens.* Huc certe invitat geminum germanum illud *Jer.* 23: 19. ubi סער מתחולל pro eo exhibetur, non ſimpliciter *turbo dolorem inferens*, ut edidere multi; ſed figuratiſſime, *partus dolorem ipſemet patiens turbo*, & *jam parere* paratus, quod dudum *parturiebat*. Radix חול *torqueri; tormina pati parturientis*. Cl. *Cocc.* ab alia notione iſtius verbi *manere; moras nectere*, dedit, *turbo perſeverans*: ſed hoc minus appoſitum; nam mox ibidem ſubditur, *& ſuper caput improborum* יחול *morabitur.* Sciatur interim, ad Linguæ decus ſentiendum, illud *morari* ſub חול a *torquendo* eſſe profectum; plane ut στρέφειν; itemque ἐλινύειν quod apud *Heſych.* inter alia eſt, λέγειν, ὀκνεῖν, ἀναπαύεσθαι, στραγγεύεσθαι, ἢ διατρίβειν; quæ verba omne genus *moræ* amplectuntur.

Vſ. 8. Torquet locus, & torquetur. Nodum nexuit vetuſtum *Linguæ* characterem præferens וזר, ſimplex vocabulum, cum *Radicali Waw*; quod alibi non repertum, reſolvi cœpit in duo membra, quaſi ſonaret, *& alienus*, a זור. Hinc I. *Rabbini; perverſa eſt via viri, & aliena: mundi autem viri rectum eſt opus ejus.* Abſolute *virum*, pro *viro improbo*, vel *fraudulento* poſitum autumant; ut *Antitheſis* זך viri *mundi* exigere videbatur. Precarium, & alienum: ut mirum ſit tanto conſenſu huc conceſſum a plerisque. Alii II. poſt *Vulgatam* tenent, *perverſa via viri aliena eſt.* Non ſuffragatur *Syntaxis*, & *Gnome* jacet. Eam non erigit III. hæc ſtructura, quam & *Gejer.* commendat; *perverſus via vir, etiam alienus eſt.* Neque item hocce inventum *Junii* IV. *Vir via volubilis, ſimul alienus eſt*; reliqua ſic edens: *ſed purus eſt, qui opere ſuo rectus eſt.* Apparet, quid captarit, ad ſpeciem *oppoſitionis* extundendam. Non longe hinc abeſt *Cocc.* V. dans, *contraria* ſit *via viri*, *tum* ipſe *averſus eſt: at ſincerus* ſit, *rectum* eſt *opus ejus.* Per *interrogationem* ſuſpendit *de Dieu* VI. *perverſa eſt via viri? etiam aliena eſt: ſed mundum* quod attinet, *rectum eſt opus ejus.* Eodem collineat, quo præcedens. Languidiora omnia. Merus quoque languor *Jarchii* VII. *perverſa via viri, & quidem alieni.* Non vidi unquam *& quidem* frigidius locatum. Huc ſe contulit VIII. *Cler.* expuncto tamen importuno iſto *& quidem*; in ſpongiamque mittens *copulativum*: ſcilicet, *quæ facile addi potuerit a Librario, cum exſcriberet* זר וזך, *dum e poſteriori voce eam ante priorem transfert.* Verior *Criſis* colligeret, *non potuiſſe*; quia ſi זר legiſſet *Librarius*, nihil habuiſſet in nuce duri: quum איש זר *vir alienus, extrarius*, cuivis promtum ſit; at איש וזר *vir & extrarius* ipſa ſit *ſtribiligo*, a quo ultro reſiluiſſet, ſi *Waw* putaſſet *Copulativum*. Sed quis tandem ſenſus, tam caro emtus? *Perverſiſſima eſt via viri*

Digitized by Google

9 טוב לשבת על פנת גג מאשת מדונים ובית חבר ׃

9 Melius ſedere ſuper angulo tecti: quam uxor contentionum & domus ſocietatis.

10 נפש

10 A-

viri alieni. Hicce; ſi Viro Docto id accredas; *exterorum populorum fuiſſe perverſiſſima inſtituta; adeoque non potuiſſe Hebræos amicitiam cum iis colere.* Ecquid expectaſſes? Pergit porro, & adverſus *Lud. Capell.* qui jam melius quid ſuggeſſerat, inſurgit. Is IX. ex *Dialecto Arabica* وزر וזר cum *Waw radicali* adduxit, *crimen*, *peccatum* deſignans; ut ſit, *perverſus via* eſt *vir peccati*; improbus, ſceleratus. Ad hæc ita *Cler. Quamvis apud Arabes multa inchoentur a Waw; ne unum tamen quidem eſſe apud Hebræos.* Opinio iſta nimis diu rem *Hebræam* obſedit, contra diſertiſſima exempla, contra omnem *Analogiam.* Atqui וָלָד *proles* planiſſume, ut hic; *Gen.* 11: 30. & וֶלֶד 2 *Sam.* 6: 23. Vel tralaticia illa התודה *confiteri*, התודיע *notum ſe facere*, התוכח *redarguere*, aurem vellere debuiſſent. אֲוַשֵּׁר *complanabo*, habes *Jeſaj.* 45: 2. a ושר haud dubie. אֲוַצֶּה *injungam*, a וצה وصي *Eſr.* 8: 17. ורד وارد *deſcendens*, a ורד ورد 1 *Sam.* 30: 24. מֹוזָנִים *ponderoſi*, *ponderibus præditi*, a וזן وزن *libravit.* Quid? quod *Analogia* liquidiſſime ſanciat, regnantes illas *formas* per *Waw*, in *Niphh. Hiphh.* & *Hophh.* ubi a ילד *genuit*, naſcitur נולד, הוליד, הולד, hoc niti fundamento, omnia inchoata a *Jod*, per *Waw* quoque enunciata olim fuiſſe. Qui talia in dubium vocant, lumina ſibimet ſua obſtruunt. Sed graviorem ſecurim conatui *Capelliano* injicit Vir Doctus, ſic inſtans: *frigidum denique eſt dicere*, *hominem ſceleratum habere vias perverſas; quis enim hoc neſcit?* Et quis ergo neſcit, איש זר *virum Ethnicum*, & *averſum* a vera religione, *habere viam perverſiſſimam?* Hoc quidem eſt ſuo ſe pugione conficere. Dicamus tamen, quod res eſt X. In dignitatem *Phraſeos* איש וזר non ſatis penetraverat *Capell.* nec

وزر ſimpliciter eſt *crimen*, ſed *faſcis* velut *criminum*, *quibus ſe aliquis onerat.* Dilucide *Golius* noſter وِزْرٌ, quod *Hebræis* וֶזֶר *Segolatum*, exponit *onus*, & quidem *grave*, *quod quem premit*: item *ſarcina doſſuaria*: denique *crimen*, *peccatum*: quod *metaphoram* illuſtrem ultro oculis jam ſubjicit. A *primo*, & *ſecundo* uſu deſcendit وزير וזיר *vezyr*, celebratus in Aulis *Orientalibus* titulus *primarii adminiſtri*, qui *onus graviſſimum imperii*, omnemque *molem rerum ſuſtinet.* Ipſa *Radix* وزر וזר *Bajulavit*; ſpeciatim *ſarcinam dorſo inſtrictam.* Simplex *Origo* videlicet eſt *inſtringere*: ut in affini אזר; unde *metonymica* iſta potentia ſponte ſuccrevit. Idem *bajulare ſarcinam dorſo inſtrictam*, exuberantiſſimam præbet *metaphoram multorum* & *gravium criminum.* Ejus *infinitivi* وِزْرٌ, & وِزَارٌ. Prius eſt וֶזֶר *penacutum*; *Milhel*: poſterius וְזָר *acutum*; *Milra*: quod valet *criminibus prægravari*; quæ nempe *faſcium*, vel *ſarcinarum inſtar dorſo ſint inſtricta.* Splendide hinc *Alcor. Sur.* 35: 19. لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ *Non bajulabit bajulans* anima *ſarcinam dorſuariam alterius; & ſi clamaverit prægravata ad onus ſuum; non allevabitur de eo vel tantillum.* Vides *Allegoriam* ad unguem examuſſitatam. Recurrit *Sur.* 39:9. לֹא תִזֹר וָזֶרֶת וֶזֶר אַחֵרִי. Hoc *Commentatores* declarant لا تاثم آثمة باثم اخري *non rea erit delinquens ulla* anima *ob delictum alterius*; לא תאשם אשמת באשם אחרי;

ut

10 Anima improbi concupierit malum! ne intimus *quidem* ſocius ejus ullam in oculis ejus gratiam habebit.

11 Quum mulctatur irriſor, conſipiſcit fatuus: at cum mature admonetur ſapiens, accipit ſcientiam.

12 Ma-

10 נפש רשע אותה רע לא יֻחַן בעיניו רעהו׃

11 בַּעֲנָשׁ־לֵץ יֶחְכַּם פתי ובהשכיל לחכם יקח דעת׃

12 משכיל

ut *Gjeubar.* ſubmonet. Adjecit, تَقُولُ مِنْهُ وَزَرَ يَوْزِرُ وَوَزَرَ يَزِرُ وُزِرَ يُوزَرُ فَهُوَ مَوْزُورٌ *Activa forma* וזר *cum futuris* יוזר & יזר, *nec non paſſiva, cum fut.* יוזר, & *particip.* מוזור, *crimina dorſo inſtrinxit, vel, inſtrictus fuit eorum ſarcina; qualis vocatur* מוזור. Sub VIII. ſpecie enotavit idem, إِتَّزَرَ ٱلرَّجُلُ أَيْ رَكِبَ ٱلْوِزْرَ *Vir* אתזר, *pro vebit ſarcinam criminum.* Eadem figura admiſſa ſub احتقب *ſubſtrinxit peram, manticam poſt tergum:* itemque *commiſit & ſuſcepit crimen.* Nota & *mantica quæ in tergo*, apud *Phædrum.* Sic tandem luce meridiana clarius, quam ſublimi figura auctum ſit noſtrum איש וזר *vir ſarcinas bajulans criminum*, vel *faſce delictorum inſtrictus dorſum.* Hujus הפכפך דרך *via perverſiſſima* eſt; vel potius, hic *perverſiſſimus* eſt *viam*; quæ ſelectior eſt & gravior ſtructura. Cave ſimplex putes. Figuratum eſt & hoc: non enim docetur, quod nemo neſcit, *ſceleratum perverſiſſimas inire vias*; ſed pingitur *jumentum ſuis ſarcinis prægravatum*, quod *rectos ferre* nequeat *greſſus*, atque omni momento *vacillet*, *titubet*, *ſeſe contorqueat*, ac tandem *præceps corruat*, *onere oppreſſum*, atque *eliſum.* Expreſſa & eminens imago *peccatoris criminum faſcibus*, *ſarcinisve*, *dorſum onerati* & *inſtricti.* Ne *greſſum* quidem *unum* rexerit, direxeritve. Omnes ejus motus, conatus, paſſus, diſtorti. Complectar brevi; ex *Jeſ.* 26: 10. בארץ נכחות יעול *in terra ad lineam amuſſitata pravitatem exercet improbus*, ubi *iter planum*, & *rectum ad metam*, omnia tamen *depravat*, & *diſtorquet:* ipſam quoque *veritatem*, *virtutem*, ac *religionem* non ſolum *pervertens*, verum etiam *ſubvertens*, & *funditus convellens.* Uterque adſpectus in phraſi הפכפך דרך comprehenſus. De poſteriori nemini dubium. Prior in *inceſſu* ſtrictius dicto, & in *jumento greſſus faciente*, eluceſcit ex *Gloſſa* quantivis pretii in *Camuſo*; المنهفك المضطرب المسترخي في المشي والكثير الخطاء والاختلاط كالمهفّك *Partic. paſſ. VII.* מנהפך *inverſus*, *ſubverſus*, *vocatur vacillabundus*, & *laxe remiſſus in inceſſu*; *itemque multus erroris*, *omnisque confuſionis. Idem valet part. paſſ. II.* מהפך. Nempe هفك & افك reſpondent *Hebræo* הפך *ſubvertit*; ut alibi indicatum. Ad הפכפך דרך *perverſiſſimus viam* exacte quadrat in *Antitheſi* ישר פעלו *planus opus ſuum*, qui in omni *motu*, *conatu*, *greſſu*, *molimine*, *ſimpliciſſimum tenorem recti*, *plani*, *æqui*, conſtanter ſervat. איש וזר ויזר *viro ſarcina criminum onuſto*, reſpondet זך *mundus*, proprie *pellucidus:* qui *integer vitæ*, *ſcelerisque purus*, non habet, cur *vacillet*, cur *titubet*, cur *ſeſe contorqueat.*

Juſtum, & tenacem propoſiti virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis Tyranni,
Mente quatit ſolida. - - - - - -
Si fractus inlabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Vſ. 10.

Digitized by Google

12 משכיל צדיק לבית רשע מסלף
רשעים לרע :

13 אטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא
ולא יענה :

14 מתן

12 Maturitate auget juſtum ipſa
domus improbi; lubricans improbi-
tates ad malum.

13 Obturans aurem ſuam a voci-
feratione pauperis, etiam ipſe cla-
mabit, & reſponſum non feret.

14 Do-

Vſ. 10. Non convenit, quo collineet *Gnome.* Generatim plurimi I. *Anima improbi concupiſcit malum; non eſt gratus in oculis proximus ejus.* Neminem amat: ſemet & ſua tantum quærit. *Cocc.* II. preſſius: *Non tangit animum ejus miſeria proximi.* Ad *ſocium* & *amicum* ſpecialius alii III. hoc ſenſu, *ita propenſus eſt in malum, & ad aliis malefaciendum, ut ne ejus quidem Socius ullis beneficiis ei gratus eſſe, aut gratiam ab eo inire, poſſit.* Sic *Merc.* In Verſionem inſeruit *Cler.* IV. *Animus improbi* aliis *male vult; nec amicus ejus ei gratus eſt.* Nihil in his non veriſſimum; & cum improbæ naturæ vel *malitia*, vel *invidia*, intime connexum. Suſpicor tamen V. aliud ſignatius intendi; ita reddendum, *Anima improbi concupiverit malum! ne gratiam quidem inveniet in oculis ejus amicus ejus intimus.* נפש *animam* capio pro *libidine*, *appetitu ſpirante*; ut ſæpe alibi. Ea אותה *concupivit* pro *concupiverit*, ut ſæpe, ſeu, *ſi quid concupivit.* Nempe *cupiditas* impotentiſſima eſt, & ubi ſemel exarſit, ſanctiſſima quoque jura violare non veretur. רע *amicus intimus* ſupra aliquoties. *Paronomaſia* inter רע *malum*, a רוע, & רע *amicus* quaſi *compaſcuus*, a רעה *pavit*, etiam nonnihil adfert; ſive hanc, ſive aliam, quam tandem cumque, explanationem amplectaris.

Vſ. 11. Eadem omnia hic recurrunt, quæ ad *Cap.* 19: 25. discuſſa: niſi quod pro תכה *cædes*, hic ſubſtituatur בענש *in mulctando*: itemque pro הוכיח *redarguere*, vel potius *demonſtrationem claram facere*, inferatur השכיל *maturitatem dare*, vel *præſtare*, fideliter *admonendo*, & *inſtruendo.* Hinc claret, argutius eſſe, quam ſolidius, quod nonnulli, ut *duplicem* obtineant *perſonam* etiam in poſteriori membro, illud השכיל ex alia notione dederint, *& quum proſperatur ſapiens*, vel *quum proſpere eſt ſapienti, accipit ſcientiam; fatuus*, ſcilicet; *ſucceſſu rerum ſapientis eruditur.* Languidiuſculum etiam illud Cl. *de Dieu*, *& quum attendit ad ſapientem*, פתי fatuus, *accipit ſcientiam.* Liquet, vix aliud hinc exſculpi poſſe, quam quod ſupra propoſui. השכיל eſt *maturare ſe*; quod *intranſitivum* vulgo vocant; & *maturare alium*, quod *tranſitivum*; vel *maturitatem dare alteri*, ſi cum ל conſtruatur, ut hic. Iſti *figurationi* recinit יקח דעת *fæcundum florem ſcientiæ recipiet*, per quem *lætius* adhuc *eſſloreſcat*, atque *uberiores fructus ferat.* Redeatur ad *Cap.* 1: 3. 5.

Vſ. 12. Magna & mira divergia. *R. Levi* I. *Juſtus proſperans domum improbi, pervertit improbos in malum:* pro, *efficit, ut pergant in improbitate.* Crudum. Non bene coctum quoque hocce *Jarchii* II. צדיק ad *Deum* trahentis: *Conſiderat Juſtus* ille judex *domum improbi, pervertens improbos in malum.* Nec maturum III. quod plerisque riſit; *Conſiderat juſtus domum improbi*; quum Deus *pervertit improbos in malum.* Ad hoc *Merc.* *Ad Deum referri nequit* מסלף *pervertens, cujus nulla facta eſt mentio.* Ipſe tamen IV. immaturius adhuc, *Conſiderat juſtus domum improbi, pervertens improbos in malum*: i. e. *attendit ad familiam improbi oppreſſoris, ipſe etiam ab illo oppreſſus: atque ita in cauſa eſt ut in ruinam adducantur illi improbi a Domino.* Præiverat *Kimchius*; ſed ſilice durius eſt, ut מסלף *pervertens* applicetur *juſto*, & quidem *oppreſſo*; atque ita *perniciem in oppreſſorem e cælo devocanti.* Eum tamen ſilicem & alii apud *Merc.* concoxere, V. reddentes, *Inſtruit intelligentia juſtus domum improbi; proturbans improbos in malum*; quia non emendantur videlicet, *efficiens ut mali male pereant.* Huc calculum adjecit *Cler.*

14 Donum in occulto, penſat naſum; & munus in ſinu æſtum vehementem.

14 מתן בסתר יכפה אף ושחד בחק חמה עזה׃

15 Læ-

15 שמחה

Argute, & paulo mollius, *Jun.* VI. *Imbuit intelligentia juſtum ad domum improbi, qui ſubvertit improbos ob malum*, vel *in malum.* Intelligit *Magiſtratum improbos punientem, quin & Deum exempla ſevera ſtatuentem, ut diſcant, iis admoniti, juſtitiam, nec temnere Divos.* Vicinum VII. quod *Gejer.* in medium contulit: *Conſiderat juſtus*, ſive *attendit ad domum improbi; & ſubvertit improbos propter malum.* צדיק *juſtus* ei eſt *princeps*, vel *magiſtratus qui* oculo vindice *notans* mali corvi mala ova, *nidum iſtum exſcindat.* Gratis tamen *Magiſtratus perſona* hic inducta. Addit proinde, ſi id repudietur, nil melius ſuccurrere, quam *Lutheri* VIII. *Juſtus prudenter agit adverſus domum improbi; ſed improbi nil niſi malum moliuntur:* quaſi מסלף *ſubvertens*, per *Enallagen numeri* poſitum foret, pro מסלפים *ſubvertentes;* vel *diſtributive; unusquiſque eorum evertens ad malum;* hoc eſt, *everſiones ac damna machinatur.* Miſſa notione *pervertendi*, vel *evertendi*, Cl. *Cocc.* adſcivit *proprietatem* ac vim *intricandi*, ſub *Radice* סלף, atque inde IX. promſit; *Monet juſtus domum improbi, qui intricat improbos, in malum.* Prius colon ita exponit; *juſtus improbos non laceſſit, irritat, exacerbat; ſed eos ſtudet convertere.* Poſterius ſic: *At qui improbos intricat*, i. e. *confundit potius, & laceſſit, quam docet, hoc facit ad malum:* nam *fit deterior.* Hæc hypotheſis intricavit. Ut tanto e fluctu conquieſcat locus vexatiſſimus X. geminam indicabo ſtationem, ex gemina *Syntaxi* oriundam: vel enim reddas licet, *maturat ſemet juſtus ad domum improbi; quæ lubricat improbos ad malum:* vel nervoſius adhuc, *maturat juſtum ipſa domus improbi; lubricans improbitates ad malum.* Expendamus. Si prius ſequamur, pro *quæ lubricat* מסלף, poſſis quoque, *quum lubricat.* Hanc eſſe indolem, & genuinam potentiam *Thematis*, ſupra emunitum. *Domus improbi* deſignat *florentes* ejus *fortunas*, & *familiam omni felicitate affluentem.* Ad illam *ſeſe maturat, maturiorem intelligentiam conſequitur* juſtus, *quum alta* illa *domus lubricat improbos ad malum:* h. e. *quum in altum* ad tempus *ſublati, mox lapſu graviore ruunt.* Hunc proſpectum, ſenſumque, offert *Pſ.* 73: 19. cum aliis luculentiſſimis in eandem rem contextibus. Poſſis quoque ex *Vſ.* 18. ibidem, *quæ lubricat*, vel *quippe quæ lubricet;* prout ibi *ad maturitatem* jam *proficiens Aſaphus*, atque *immatura* ſua *judicia*, *Vſ.* 10. 11. 12. expreſſa, ipſemet condemnans, ſubnectit. *Quomodo in lubricis fundamenta ipſis ponis; proturbas eos in ſummas vaſtitates!* Sic משכיל erit *ſeſe maturare*, & ל *Dativi* vim exeret. Sed monuimus ad *Vſ. præced.* & alibi השכיל etiam valere, *maturavit alium.* Idem ל etiam ſæpe *emphaſin* ſignat. Exempla multa præceſſere. Inde exſurgit, *Maturans juſtum ſane domus improbi;* ſive *ipſa domus improbi.* Sublimi imagine *Domus illa* introducitur *monitrix* juſtorum, & *maturatrix judicii eorum*, hac in parte *non parum ſæpe immaturi;* ut ex eodem *Pſalmo* 73. & 37. aliiſque nemini non compertiſſimum. *Paradoxum* admirabile! *Domus* ipſa *improbi maturatrix juſti.* Eſt παρὰ προσδοκίαν. Nemo tale quid expectaſſet. En ſolutionem nodi. *Lubricans* quippe *improbos ad malum.* Sic poſſem cum omnibus. Sed perpendendum trado, num forte mollius exiturum ſit רְשָׁעִים *improbitates*, non a רָשָׁע, ſed a רֶשַׁע *Segolato.* Res eodem redit; ſed poſterius magis variat; & *improbitates* in *abſtracto*, pro *improbiſſimis* illis, ſententiæ pondus adaugeret. De eo quiſque ſibi judex ſedeat. Prætermiſiſſem ferme, alluſum videri in concipienda hac *Gnome*, ad *alta* ſimul, ſimul *glabra*, & *lubrica* locorum. In *celſiſſimo culmine ſtare*, ac *florere* videtur *Domus improbi:* ſed *quanto altius eminet*, *tanto proclivior* illa לרע *ad malum* culpæ: *tanto pronior* etiam *ad malum pœnæ.* Tota *ſtat in præcipiti*, tota in *glabro pendet*, jam jam *omnes* illas *improbitates*, omnem illam *improborum ſobolem lubricatura*, atque in *perpetuas vaſtitates devolutura.*

Vſ. 14. Solitarium verbum יכפה turbo-

las

Digitized by Google

las dedit. Ob vicinitatem cum כבה *extinguere*, multis *Veterum* & *Recentiorum* placuit; *Donum in occulto extinguit iram.* Tanto impenſius placitum, quod כבה in *extinguenda ira* tritum ſit: ut *Jer.* 4: 4. & 21: 12. quodque כ & פ proniſſimæ ſint omnibus in Linguis, ad vicarias inter ſe operas. Alii, anſa iſta arrepta, emendandum pronunciarunt יכבה. Nil facilius talibus effatis. Cl. *Cler.* inſinuat, non male etiam hic convenire verbum יְכַפֵּר *expiabit*, quod cum *ira* conjunctum *Prov.* 16: 14. Convenire *Phraſin*, nemo neget. Eam hic adhibitam a *Salomone*, nemo affirmet: & jam incertiores reddimur, quam dudum. Recurſum ab aliis ad cognatum כפף *curvavit*, *depreſſit*; ut ſit, *depreſſam ſedat iram.* Id amplexi & Noſtri. Pondus habet, & interiorem gratiam, quatenus in מתן *donum* attenditur *grave* quid & *pretioſum*. Ergo hoc quidem ſuo ſibi jure palmam vindicat. Attamen in mera fundatum *alliteratione*, neutiquam aleæ exemtum cenſeri poteſt. Diſertior requiritur auctoritas; uberior Linguæ veteris copia, ut dignoſcatur quid *Thema* כפה in ſinu geſſerit. Hanc ſolæ *Dialecti* præſtare valent. Cl. *Cocc.* in *Lex.* produxit כלי כפוי *vas inverſum*; apud *Thalmudiſtas*. Τοῖς LXX innotuit ea vis, dantibus, *ἀνατρέπει ὀργάς*. In *Targ.* כפא & כפי eſt *ſubigere*. Inde ὁ πάνυ *Donum ſubigit iram.* Jam aliquid tenetur, in quo pes figi queat. Dabo planius & firmius. *Arabum* كفا כפא, כפו, כפי, unam tenent *Originem*, multis uſibus variegatam. Sub كفا *ult. Aleph* apud *Golium* habes in I. *retro vertit* rem, *avertit*, *divertit* aliorſum, *pronum invertit vas.* In III. كافا כופא *Pohel*, *par fuit. æquiparavit. compenſavit.* Ἀντιταλαντεύειν. Ἀντισταθμίζειν. كفو כפוא & كفي כפיא *par oneri*, aut *operi*: qui *pondus* ejus *ſuſtinere valet.* Iſta *metonymia* regnat præſertim ſub كفي כפי, כפה, *ſatis fuit*, *ſuffecit* operi ſuſtinendo; *par fuit* ei exequendo. In III. item, *penſavit.* Hinc Phraſes illæ venuſtiores, quarum guſtulum dedi in *Animadvſ. Philol.* in quibus كفي כפה valebat *ſufficere ad aliquid præſtandum*: ut in illo *Golii* كفي بالله هاديا *ſufficit ductor Deus*, vel, in *Ductorem*; *vicem* omnis *Ductoris* unus *explere poteſt.* Inde creſcente *metonymia* كفي الشر *ſufficit malo* amoliendo, & averruncando: cum *accuſat.* quod *Latinis* eſt *ſubſiſtere malum*; ut apud *Liv.* *ſubſiſtere feras*, & *Cæſ.* *ſubſiſtere hoſtem.* Etiam cum *dat.* ſtruitur. *Hamaſ.*

أَكْفِي لِلْمُضْلِعَةِ وَإِنْ هِيَ
جَلَّتِ

Par ſum coſtas infringenti malo, quantumvis volvatur grave.

Eſt figura ducta a *penſando*, quatenus valet *æquare ſuo pondere*; vel & *ſuperare*; ſive *æquilibrium facere* primitus, mox etiam *præponderare.* Hinc jam perpulchrum hocce eniteſcit, *Donum in occulto iram penſabit*; *ſuo pondere*, ſcilicet; quod jam, non ſine aculeo, per *metalepſin* valet, *longe præponderabit.* אף *Naſus*, ira fervidus, habet *pondus*, quum

Βαρεῖα χολὴ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.

Bilis gravis ad naſum aſſidet.

חמה עזה *æſtus vehemens*, *gravi* quoque *mole opprimere* minatur: ſed *Donum* & *munus occulte ſinui ingeſtum* facillime ἀντίσταθμον, ſive ἀντιτάλαντον ſeſe præſtat; *multo graviore pondere* videlicet præditum, quod phraſi *Æſchyl.* in *Perſ.*

Δὶς ἀντισηκώσει ῥοπῇ.

Vel alterum tantum prælibrabit.

Quantum hæc imago dignitatis, ac gravitatis, hac in ſede exerat, nemo non advertit. *Origo* omnium notionum, quas percenſui, ſita in *plicando*, *replicando*; quæ in *Themate* quoque כפף كف continetur. Et hoc ergo per candem auctoritatem *Dia*-

15 Lætitia eſt juſto, *recto-rigido*, exercere æquitatem juris: at conſternatio operatoribus vanitatis.

16 Homo divagans a via maturæ intelligentiæ, in cœtu orcinorum recubabit.

17 Vir raſæ penuriæ *fiet*, amans lætitiam; amans vinum & oleum non diteſcet.

18 Re-

15 שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפעלי און׃

16 אדם תועה מדרך הַשׂכל בקהל רפאים ינוח׃

17 איש מחסור אהב שמחה אהב יין ושמן לא יעשיר׃

18 כפר

lectorum conſtabilitur, ac ſupra aleam evehitur. Ab his ſi diſceſſeris, omnia intuta, & ſabulo fluxiora.

Vſ. 15. Duplicem ſenſum attulit *Merc.* quorum neuter ſcopum ferit. Primus eſt, *delectari juſtum dum facit, quod æquum eſt; at terrorem, periculum,* ac *ruinam* tandem *accidere iis, qui iniqua operantur.* Alter; *Lætari juſtum quod videat juſtitiam exerceri, & malos puniri; hoc ipſum vero facinoroſis terrori eſſe.* Recta collineavit *Jun. Lætitiæ* eſt *juſto facere jus; contritioni vero operam dantibus iniquitati.* Id unice tenendum. שמחה eſt *facilitas enodis, promta, læta* cordis, *cum voluptate agentis:* quæ vis ſub سمح aſſervata. מחתה *confriatio,* a חתת حتّ *friando trivit,* infert *moleſtiam, vexationem, contriſtationem,* atque adeo *contritionem mentis,* aliquid *abborrentis,* & ſub *onere* velut *fracti* ac *confriati.* Non monuiſſem, niſi magni nominis Interpretes in alia omnia ire animadvertiſſem. Fraudi fuit, quod עשות משפט *facere jus, exercere æquitatem,* nimis reſtrinxerint. Pertinet ad omnia *officia virtutis,* & *religionis.* Inſtar omnium ſit *Mich.* 6: 8. *Quid requirit a te Dominus* כי אם עשות משפט ואהבת חסד *niſi facere æquitatem, & amare virtutis ubertatem?* Hoc *juſtus præſtat lætus, lubens, pronus, promtus.* At פעלי און *operatores vanitatis* id *borrent,* & *abborrent. Vita* virtutis ipſis *non eſt vitalis.*

Vſ. 16. Grandis forma loquendi. *In cœtu orcinorum recubare;* ſive *ſtabulari.* Vocabulum רפאים in diverſa trahitur. Mentem meam expoſui ad *Cap.* 9: 16. ubi monui, eo deſignari partim *Manes orco clauſos;* partim *profligatiſſime improbos orco* veluti *addictos,* ejusque *nexu* jam hac in vita *conſtrictos.* Hos *orcinos* appellare quoque licet. Conferenda quæ ad *Cap.* 5: 5. de *Morte,* & *orco* שאול, ſubmonui: itemque *Cap.* 7: 27. Addendum quoque *Cap.* 2: 18: 19. In omnibus illis locis intenditur *ſummus gradus mortis ſpiritualis, quo quis in vitia ſua, & ſcelera, ita obduruit; ut* jam his *in terris conſtitutus* adhuc, *inquilinum orci agere* cenſendus ſit, atque *gregi orcinorum* annumerari mereatur. Verbum ינוח aliis eſt *requieſcet,* pro *manebit, commorabitur:* aliis *reſidebit,* eodem ſenſu. Id ſi obtineat, *ironiæ* aculeo exiſtimem animandum. Tale illud *Pſ.* 49: 15. *Sicut grex ovium ad orcum disgregantur,* (ſic reddendum שַׁתּוּ a שתת شتّ) מות ירעם *Mors paſcet eos;* id eſt, *Paſtorem eorum aget.* Nempe, O *præclarum Paſtorem ovium, Lupum!* Item in *Alcor. Lectos ſibi ſternent in Gebenna:* &, *congregabuntur in Gebennam,* وبئس المهاد *& vab Lectum illum!* *Sur.* 3: 10. & *Vſ.* 196. *ibidem,* اويهم جهنم وبئس المهاد *Recubitorium eorum Gebenna, & vab Lect[illegible] illum!* Verbum נוח etiam ſeſe extendi[illegible] *greges recubantes;* atque inde *Jeſ.* 28: זאת המנוחה *Hoc eſt requietorium,* ſi[illegible] eſt *locus* ubi *gregibus recubandum:* ergo [illegible] לְעָיֵף *recubitorium date gyranti* præ [illegible]*ne* ac *ſiti.* Et *Jeſaj.* 63: 14. *Sicut* j[illegible] *quod in valle deſcendit aquatum* תרד [illegible]*ritus Jebovæ recubare fecit eum.* H[illegible]lius conſpectus multo ſuaviſſimus[illegible]

Digitized by Google

18 כפר לצדיק רשע ותחת ישרים בוגד :

19 טוב שבת בארץ מדבר מאשת מדונים וכעם :

20 אוצר נחמד ושמן בנוה חכם וכסיל אדם יבלענו :

21 רדף

18 Redemtio pro juſto improbus: & loco rectorum prævaricator.

19 Melius ſedere in terra deſerti; quam *habitare* cum uxore contentionum, & ægrimoniæ.

20 Theſaurus deſiderabilis, & opimitas, in habitaculo ſapientis: at elumbus hominis abſorbet illum.

21 Per-

Pſ. 23: 2. על מי מנוחות יְנַהֲלֵנִי *Ad aquas ubi recubant greges potum me ducit.* Jam adhuc pulchrius quid in *Gnome* noſtra efflorescit. Nempe *vagans*, *divagans* תעה, *metaphoram* exhibet deſumtam a *pecude*, per *deſerta*, & *devia*, exerrante. דרך השכל *via* eſt, *quæ inſtituat ad maturitatem prudentiæ* ſimul, ſimul *felicitatis*. Ab hac *qui evagatur*, non aliud *recubitorium* invenerit cum hac in vita, tum poſt eam, quam קהל רפאים *cœtum*, ſive *panegyrin*, *orcinorum*. Habes *Sarcaſmum* acuminatum.

Ibid. Uſus verbi נוח, quem produxi, apud *Arabes* protritus: atque inde مُنَاخ מנוח apud *Golium* exponitur, *locus ubi cameli cubant*. In IV. انَاخ הניח item *procumbere fecit* camelos; nec non *caſtra poſuit*. Utrumque complexus Poëta in *Hamaſ.*

أَبْرَكَهُمْ فِي مُنَاخٍ جَعْجَعٍ

يَنْقُبُ فِيهِ ٱلْأَظَلُّ ۞

Procumbere eos fecit in cubitorio aſperrimo;
Ubi cavum foretur ungulæ.

Id eſt, *gravi mole belli eos oppreſſit* & *eliſit.* Plura invenies in notis ad *Excerpta Hamaſ. pag.* 437. Teneatur & hoc eadem ex *Antholog.*

وَمُنَاخِ نَازَلْتُ كَبْشَهُ

وَفَوَارِسٍ

نَهِلَتْ قَنَاتِي مِنْهُ

وَعَلَّتِ ۞

Sæpe incubantem belli molem ſubſtiti, & equites;
Unde haſtæ meæ biberint, & largiter hauſerint.

Hinc explicandum cenſeo *Jeſ.* 7: 2. *Nunciatum eſt Domui Davidis* נחה ארם על אפרים *incubat Syria ſuper Ephraïmitas*, i. e. *præter eos*; vel *una cum iis.* Duplicata *belli moles* pingitur, & *Syri* dicuntur *arma cum Ephraimo ſociaſſe.* Sic ibid. *Vſ.* 19. *Venient* ונחו *& incubabunt omnes* &c. Item *Exod.* 10: 14. *Adſcenditque locuſta*, וינח *& incubavit in omnem terminum Ægypti*: quaſi *caſtra* ibi *ponentes*; videlicet *Locuſtæ exercitui* gravi *mole incumbenti* comparantur. Idem نَاخ *procumbere*, valet nonnunquam *ſtabulari*: & مُنَاخ מנוח *ſtabulum.* Inde poſſes, *in cœtu orcinorum ſtabulabitur.* Id eodem recidit, non ſine ſale quoque. Prius tamen aculeatius.

Vſ. 20. Vocabulum כסיל *Elumbis*, vel *pingui lumbo fartus*, *emollitus*, *ſegnis*, hic peropportunam ſedem intrat. *Luxuria* nem-

21 Perſequens rigorem recti & ubertatem officii; inveniet vitam, juſtitiam, & gloriam.

22 Urbem fortium bellatorum ſcandit ſapiens; & facit deſcendere aſylum ſummæ ſecuritatis.

23 Cu-

21 רדף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד׃

22 עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם וַיֹּרֶד עֹז מִבְטֶחָה׃

23 שֹׁמֵר

nempe hic depingitur *profligatiſſima*, quæ *opulentiam* ampliſſimam *abligurriat*, atque avido ventri donet: attenti patris *rem præclaram ingluvie ſtringens*, ut ait *Horat.* id eſt, *brevi ſpatio deglutiens.* Hoc verbo יבלענו *abſorbebit apothecas & theſauros paternos* expreſſam. Signatiſſima conſtructio כסיל אדם *Elumbus hominis*; ut ſupra *Cap.* 15: 20. ubi item *mollitie* ac *luxuria perditus nepos* denotatur; qui a noſtro בלע بلع *Arabibus* بَوْلَعٌ *glutitor* בֹּולֵעַ, ex *Paubel*, & مِبْلَعٌ, מִבְלַע, nec non بَلْعَةٌ בַּלְעָה, figura *abſtracti* pro *concreto*, quæ *belluationem* ponit pro *belluatore*; qui ſit

Pernicies, & tempeſtas, barathrumque macelli.

Vſ. 22. Pulchra *Allegoria.* Ejus *literam* per contrarium pleno in die collocat *Eccleſ. Cap.* 9: 14. 15. adjecta clauſula, *dixi proinde* טובה חכמה מגבורה *præſtantior ſapientia quam robur.* Illa *Sapientia invictas expugnans arces*, atque vel *dejiciens eas*, vel *ad deditionem cogens*, ſe jam *figurate* porrigit ad omne genus caſuum, in quibus *ratio*, & *moderatio ſapiens*, *vim conſilii expertem* vel eludit, vel exarmat; atque ſibi concedere cogit. הוריד *deſcendere fecit* nonnunquam lenius, *ad deditionem adegit:* ut *Deut.* 20: 20. nonnunquam gravius, *dejecit*, & *ſolo æquavit:* ut *Deut.* 28: 52. *Zach.* 11: 2. &c. Utrumque huic ſedi accommodum. In *forma* מִבְטֶחָה fruſtra ſudatum. Non eſt *affixum He*, unde *Mappik* exciderit. Eſt *He fœmin.* a מִבְטָח & מִבְטֶח; unde in *affixione* מִבְטֶחָם *Jer.* 48: 13. & מִבְטַחוֹ *Jer.* 17: 7. cum *plur.* מִבְטַחִים *Jeſ.* 32: 18. Hoc contractum, ex מִבְטְחָחִים, *complanatiſſimæ ſecuritates.* Ergo מִבְטֶחָה pro מִבְטַחְחָה, *ſumma ſecuritas:* ex ſpecie *Piblel* oriundum, omiſſo *Dagesh.* Talia ſunt מִשְׁמָן, *præpingue*, מִשְׂגָּב *præcelſum.* מחמא *præmolle butyrum:* quæ *Dagesh* recipiunt in *motione:* quod ſpeciem *Pabbel* arguit.

Vſ. 24. Animoſa ſententia: ad vivum ſecans, atque exprimens, *characterem* ꝰ לץ *Sannionis.* Pondus dicti reſidet potiſſimum in *vocabulo* rariſſimo יהיר, quod ſemel modo recurrit *Hab.* 2: 5. Utrobique acceptum fuit pro *partic. Pabyl* a *Themate* יהר; cujus veſtigia extabant in *Dial. Chaldæo-Thalm.* ubi אתיהר *ſuperbire*; & יהירא *ſuperbus*, cum יוהרא & יהירות *ſuperbia.* Inde receptum a pleriſque *Hab.* 2: 5. גבר יהיר *vir ſuperbus*, vel *inſolens.* Conſimiliter heic loci, niſi quod variatum ſit in conſtructione. *Merc.* I. *Elati inſolentis nomen* eſt *illuſor: facit* opera ſua *in indignatione elationis.* Concinnius Noſtri, II. *Qui ſuperbus jactator* eſt, *nomen ei Sannio*; *patrans ſua cum tumore ſuperbo.* Inciſim *Jun.* III. *Superbi, contumacis, deriſoris nomen* eſt *illi; qui exercet furore* ſuo *ſuperbiam.* Compreſſius *Cocc.* IV. *Protervus audax irriſoris nomen habet, qui agit cum animoſitate proterviæ.* Inſerta copula V. multi, *ſuperbus & arrogans:* vel *ſuperbus & ferox* &c. &c. Nempe Origo etiam profundiſſime ignoratur: unde enata illa diſcrepantia, quæ circa hocce יהיר in *Verſionibus* deprenditur. Plurimi vagis illis notionibus *ſuperbi, arrogantis, inſolentis, contumacis, audacis, protervi*, aliiſve, contenti, de vera,

Digitized by Google

23 שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו׃

24 זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון׃

25 תאות

23 Cuſtodiens os & linguam ſuam; ab anguſtiis animam ſuam cuſtodit.

24 Tumidus mole cava ruens, Sannio nomen ei: agens cum effervescentia tumoris.

25 Cu-

ra, & *primaria*, poteſtate figenda vix cogitarunt. Qui eam finire ſategerunt, nihil egerunt, & prudentius temperaſſent conatibus fumum pro fulgore daturis. *Forſter*. ad מהר *feſtinavit*, ejusque מהיר *feſtinum*, reſpiciens, יהיר ibidem ordinare auſus fuit, ut *proprie* ſonet *feſtinantem*, & mox *præcipitem* ac *temerarium*. Ejus æmulus *Avenar*. ex הר *monte* mirificum imaginationis fœtum excluſit, *ſublimem* videlicet, *qui præ ſuperbia montis inſtar intumeſcat*. Abortum ſuſcepit, & fovit *Guſſet*. faſſus *eſſe vocabulum ignotum, cujus genuina notio ex locis duobus determinari nequeat. Ab* הר *mons ergo*, inquit, *ſumo* יהיר *ſub forma futuri ex radice* הרר; *ut ſit ille, qui præ ſuperbia inuſitata ſuſpici vult tanquam ſi mons eſſet. Vide exempla, Jer.* 51: 25. *Zach.* 4: 7. Cernere eſt, quas ruinas edant, qui auctoritatem *Dialectorum* deſerunt. Harum copia benigna cum *themate* יהר, refundit quoque *ſororia*, הור, & היר, unde יהיר *formam futuri* limpidam, & cum *Analogia* conjunctiſſimam, offert. Recludam fontes; atque inde arbitrandi cuivis dabo facultatem. Verbi הור potentiam *propriam* & *impropriam* ita aperit *Gjeubar*. هار الجُرُف يهور هَوْرًا وهؤورا فهو هاير وهوّرته فتهور وانهار اي انهدم والتهوّر الوقوع في الشي بقلّة المبالاة يقال فلان متهور واهْتَوَرَ الشي هلك والتَّيْهور من الرمل المُشْرِف قال الراجز

كيف اهتدت ودونها الجزاير ۞
وعَقِص من عالج تياهر ۞

Radix הור *med. waw, uſurpatur in ora terræ fluxu exeſa quum corruit, cum fut.* יהור, *& infinit.* הור & הוור; *itemque partic.* הויר. In II. הור *eſt diruit; & in* V. תהור; *itemque* VII. אנהור; *dirutus fuit; corruit. Forma infin.* V. תהור *frequentatur pro ruere in aliqua re protervìſſime, ſine ulla cura, ac conſideratione, qualis homo vocitatur* מתהור. *in* VIII. אתהור *valet, periit, vel perditus fuit. Denique* תיהור *eſt arenæ cumulus elatior. Ita Rhythmicus Poëta*

> *Qui recta iret, arenarum interjectis inſulis?*
> *Tortuoſæ, curvæ, exeſæ quibus prominentiæ!*

Apud *Golium* derivatum hocce تيهور, quod tamen potius ad cognatum יהר referendum, exponitur, *eminens arenarum tumulus, & quidem in ſe corruens.* Hinc ſubſumta *metaphora* ad *vanitatem*, *ſuperbiam*, & *temeritatem*, *importuno* & *veſano impetu ruentem.* Nempe *Proverbialiter* تِيه تيهور *vaſtitas deſerti ruentibus arenarum tumulis confuſi*, deſignat *hominem temeraria ſuperbia*, ac *vanitate veſaniſſima refertum.* Apud *Gjeubar.* quoque reperio يقال بالرجل اذا كان ذاهبا بنفسه به تيه تيهور *De viro dicitur quum veſaniſſime ruit, eſt in eo faſtus arenarum tumulis corruens.* Planius adhuc, cumulatiusque, in *Camuſo.* التيهور ما اطمان من الارض وما بين اعلي الوادي والجبل واسفلها والرجل التايه المتكبر وموج البحر المرتفع ومن الرمل

25 Cupiditas tardatoris enecat eum: quoniam gravantur manus ejus operari.

26 Om-

25 תאות עצל תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות׃

26 כל

الرجل ما له جرف *Forma* תיהור *notat quod ſubſedit de terra; & quod inter ſummum montem, & imam vallem; itemque hominem faſtu & ſuperbia ruentem: nec non undam tumide elatam, arenamve quæ ſubtus exeſa corruat.* Nexus ſignificationum evidens. Elucet etiam *primaria* virtus; quam in pleniore adhuc die collocabit hocce *Alcor. ſur.* 9: 110. افمن اسس بنيانه علي تقوي من الله ورضوان خير امن اسس بنيانه علي شفا جرف هار فانهار به في نار جهنم *An vero is, qui fundavit ædificium ſuum ſuper Timore Numinis, & Favore, melior? an qui illud fundavit ſuper extrema margine exeſæ arenæ jam jam ruentis, cum qua corruat ipſe in ignem Gebennæ?* Pro iſto הור *cavatum ruere* etiam effertur היר, monente *Gjeubario*; هَيَّرْتُ الجرف فتهير لغة في هورته *Dialectus fert* הירת *ruere feci arenam fluxu exeſam, eaque* תהיר *corruit; pro* הורת *media Waw.* Ejus *infin.* تهير pertritum apud *Auctores* in *tumido* & *cavo*, ut ſic dicam, *impetu*, quo quis *temere ruit*, & ſimul *corruit.* Talis *vir* in *Camuſo* هُيَّارٌ הַיָּר *tumida cavitate ruens.* Ibidem هير היר exponitur per *mendacium. Ineptus & vanus ſermo. Omnis deliratio & veſania.* Ex eodem fonte omnia. Pro iſto היר هير etiam יהר يهر enunciatum, ex *cognatione*, quæ ſæpiſſime inter *medias* & *primas Jod* intercedit. In *Camuſo* iterum البَهْر اللَّجاج وقد اِسْتَيْهَرَ تمادي في الامر وفزع وذهب عقله *Radix* יהר *notat importunitatem; atque inde X. ſpecies venit pro importunius inſtitit in rem. Item externatus & attonitus ruit; plane dementatus fuit.* Hinc pendet *forma* תַּיְהוּר تَيْهُورٌ per *Te* ſervile, ad *undam tumidiſſime elatam*, ad *arenam ſubtus exeſam*, atque *mole* ac *tumore* ſuo *corruentem*: ad *virum* denique *impotenti ſuperbia*, ac *faſtu tumidiſſimo ruentem*, illuſtri *figuratione* traductum. Pro eo & تَاهُورٌ תַּוְהוּר تَوْهُورٌ pro תוהור enunciatum; quod arguit *Thema* affine והר وهر, item in *Camuſo* enotatum والوَهَر محركة توهج وقع الشمس علي الارض حتي تري له اضطرابا كالبُخار وتوهر الرجل اي تهور *Forma* והר *cum duplici Patach deſignat vaporationem æſtuantem ſolis ſuper terra, ſic ut cernas inde repercuti exhalationem fumidam veluti, atque huc illuc motitari. In V. ſpecie, de viro dicitur* תוהר, *idem valens quod* תהור, *quum vapore tumido elatus, ruit;* ſecundum omnem illam amplitudinem *metonymicam*, quam ſupra conſpiciendam præbui. Admirabilis in omnibus hiſce *Gloſſis*, quibus quatuor ſororiæ *Radices*, הור cum ſuo והר, nec non היר cum ſuo יהר, inſignitæ ſunt, relucet concentus, per quem noſtrum והיר in antiquam ſedem poſſeſſionemque reponatur, ſive jam quis velit ex יהר, ut ſit *partic. paſſivum*; ſive ex היר, ut ſit *futurum.* Utrumque ſiſtit nobis *tumide inflatum, qui impotentiſſimo faſtu ruat in omne nefas Divina & humana juxta violans.* A יהר ſi ducatur erit ſignatiſſimum *Epitheton* & זר a זיר زار *tumuit, intumuit cum fervore.* Si ſumatur pro *futuro* verbi היר, denotabitur *tumide inflatus, qui ita ruere ſoleat.* Poſterius aliquanto commodius; eoque, quum Lingua ſuadeat, præferendum. Magis adhuc quadrat יהיר in *futuro* ſumtum *Hab.* 2: 5. ubi magna colliſio ſententiarum. Iis non immorabor. ὁ πάνυ *Vitr.* ad *Jeſ.* 31: 1. hunc conſpectum pandit. *Tanto magis quia* היין בוגד *vinum perfide agit;* גבר יהיר

Digitized by Google

26 כל היום התאוה תאוה וצדיק יתן ולא יחשך׃

26 Omni die concupiſcit Cupiditas: at juſtus tendit & non ſubſtringit.

27 זבח

27 Sa-

יהיר *vir ſuperbus, qui non habitat; (ſe non tenet ſtabili ſede)* &c. Subdit; *vinum hic appellatur fortuna proſpera, quæ homines inflat, magna ſpe implet, audaces & arrogantes facit, & dejicit de ſtatu mentis, ut ſui ipſius, & conditionis ſuæ, obliviſcantur; ac cupiditatibus præter fas & æquum indulgeant.* Magno Viro digna commentatio; quam noſtrum יהיר cumulatiſſime expleat. Limpidius fluet tamen, ſi jam non ex *futuro Kal* ſtruamus, ſed ex *Hiphh. Atque etiam vinum perfidum, virum dementat*, ſive *de mente dejectum importuniſſime & impotentiſſime facit ruere in omne nefas.*

Ibid. Poſterius colon nemo conſtituet, atque cum præcedenti ita colligabit, ut Linguæ gratia, & dignitas, poſtulant, niſi preſſius inſiſtatur in nativam vim vocabulorum, quibus tota ſententia pertexta. Magna hac in parte regnat negligentia; etiam ibi, ubi res ultro ſe dabat. Si modo *ſecundaria* poteſtas utcumque reddatur, ſatisfactum creditur officio; quaſi parum intereſſet quo tandem colore ſenſus transfundatur. Exemplum in manibus. *Mercero* עשה בעברת זדון eſt, *agens in indignatione elationis:* ad *Vulgati* illud, *qui in ira operatur ſuperbiam.* Longius deflexit *Jun.* dans, *exercens furore ſuo ſuperbiam:* itemque *Cler. ſuperba ira permotus* res ſuas *agit.* Aliis placuit *excandeſcentia ſuperbiæ*, cum qua conſonat *excandeſcentia ferociæ*, quam *Cocc.* in *Lex.* exhibuit. Commodius in *Comment.* dederat, *cum animoſitate proterviæ.* Vides omnia ferme eodem recidere; quamvis alterum altero ſit vel potentius, vel venuſtius, ſi *Latina* ſpectetur elegantia: ſi *Hebraica*, abeunt inde, & abludunt omnia. Nempe זדון *ſuperbia, protervia*, in *Origine* deſignat *tumorem* qualis eſt *ollæ bullientis.* עברה, a עבר *tranſiit* in *flumine extra ripas efferveſcente*, valet *fervorem*, ſive *impetum fervidum*, qui *repagula* omnia *tranſcendat.* Submonui ad *Jobi Cap.* 40: 6. En jam tabellam ſuis luminibus diſtinctam: זד *tumens*, ſuperbia *intumeſcens; qui* יהיר *cava mole inflatus ruere ſolet*; Divina & humana omnia proculcans, לץ שמו *Sannio nomen ei; agens cum efferveſcentia tumoris.* Continuatur *figuratio Allegorica*, atque inſigni acceſſione cumulatur. In iſto זד *tumido*, qui *cava mole inflati* ſui *turgoris* perpetuo *ruit in omne nefas*, ineſſe dicitur עברת זדון *efferveſcentia tumoris:* qui velut *æſtu torrente ſeſe ſupra ripas effundat*, ac *late diluviem ferat.* Iſto adſpectu *Jobi* 40: 6. הפץ עברות אפך dedi, *effunde quaquaverſum efferveſcentias Naſi tui.* Eadem *Metaphora Hoſ.* 5: 10. אשפוך כמים עברתי *effundam tanquam aquas efferveſcentiam meam.* Junctim veniunt עברה וחרון אף *efferveſcentia & æſtus Naſi*, *Jeſaj.* 13: 9. Itemque 14: 6. *percutiens populos* בעברה *cum Efferveſcentia verbere nunquam recedente; proculcans* באף *cum Naſo gentes.* Cohærent voces *Efferveſcentia* & *Naſus*, atque repræſentant *prætumidam* & *inſolentiſſimam arrogantiam*, qua *Babylonius* victis gentibus *inſultabat.* Nempe עברת אף *efferveſcentia naſi*, eſt *impetus tumidus naſi exæſtuantis, in omnemque inſolentiam velut exundantis.* Hinc *Pſ.* 7: 7. quam ſignantiſſime, *Surge Domine* הנשא באפך *celſo Majeſtatis naſo*, *atque* בעברות צררי *attollitor adverſus efferveſcentias æmulorum:* id eſt, *illorum Naſum iſtum tumidiſſime efferveſcentem, & in omnem inſolentiam ac petulantiam eruptum, majeſtatis tuæ terrore doma, ac contunde.* Habes id ipſum, quod *imaginem inſolentiſſimi Sannionis* compleat, atque vivo præſertim charactere exprimat *irrequietum* & *indomitum* illum *æſtum profanitatis arrogantis* ſimul, ſimul *petulantis*, qua id genus hominum *jugiter intumeſcit; lutum* & *cænum* ſuum *provolvere*, atque adeo *in publicum expellere*, ac quaquaverſum *diffundere* nunquam ceſſans. Hoc *agere cum efferveſcentia ſuperbi tumoris* tam graphice deſignat, ac velut oculis adſpiciendum tradit, ut nihil exſuperantius concipi aut efferri queat.

Vſ. 26. Triplex via initur *Syntaxeos.* Continenti *primum* filo, cum *præced. Vſ. Toto*

 die

Digitized by Google

27 Sacrificium improborum, abominatio *eſt*: quanto magis ſi cum ſcelere obtulerit quis illud.

28 Te-

27 זבח רשעים תועבה אף כי בזמה יביאנו׃

28 עד

die concupiſcit concupiſcentiam tardator &c. *Secundo* per *ellipſin*: Eſt qui *toto die concupiſcat concupiſcentiam*. Per *abſtractum* pro *concreto* denique, *Toto die concupiſcit cupiditas*, i. e. *cupidus*, idemque *ignavus*. Sic תאוה *cupiditas* ad איש *virum* ſenſu rediens, *virilem* conſtructionem potuit admittere; ut אמר קהלת *Eccleſ.* 1: 1. Propius adhuc *Prov.* 12: 27. לא יחרך רמיה צידו *non ciebit fraudulenta remiſſio venationem ſuam.* Hoc palmam ferre, quivis ſentit. Sed eſt aliud, gravioris momenti. Poſterius *bemiſtichion* nempe non ligatum cum prægreſſis; niſi multa intexas: *At juſtus dat, nec parcit.* Ille צדיק *juſtus* anſam præbuit τοῖς LXX ut priori colo præmitterent ἀσεβῆς. Eundem vi rei & ſententiæ plerique ſubaudiunt. Aliis viſum *pigro*, & nil aliud quam *concupiſcenti*, recte opponi *juſtum*, qui adeo non *appetat* & *inbiet aliena*, ut contra *elargiatur*, nec *parcat donis*. At *Jun.* illud לא יחשך ad *diligentiam* retulit, ut valeat, *non parcit labori.* Elegans eſt, & opportunum ſeriei. In eundem ſenſum mallem & יתן *dat*, pro *dat operam*, *tendit vires*; *contendit*; *pertendit*: ex *primitiva* notione *verbi* נתן in *tendendo* ſita. Cohærere incipiunt *Hemiſtichia*; quæ penitus coaleſcent, ſi in vocabulo צדיק *recto-rigidus*, cum *juſto* ſimul ſeſe exerat *ſtrenuus*, ex *Ancipiti* dexterrime locato; qui *juſtus* ſit, quia *ſtrenuus*; & viciſſim *ſtrenuus*, quia *juſtus*. Contraria omnia in eo qui *mera* eſt *cupiditas*, quippe qui *ignaviam injuſtitia cumulet*; & *injuſtas cupidines ignavia foveat.* Sub *Radice* צדק *recto-rigidum eſſe*, etiam *ſtrenuitatis* virtutem *ſecundariam* olim viguiſſe, adſtructum in *Opuſculo de Def. Hod.* Figuram ex *Ancipiti*, quam & *Amphiboliam* vocant multi, in *Proverbiis* potiſſimum, aliiſque dictis gravibus, ac ſententioſis, cum dignitate adhiberi, compluries jam viſum, atque alibi latius exemplorum agminibus inſtructum.

Vſ. 28. Impedit poſterius *Hemiſtichium*; variis diſtractum conatibus. Vox לנצח aliis eſt *ad perpetuum*, aliis *ad victoriam.* Diſſentitur quoque in verbo שמע *audiens*, abruptius poſito. Non perſequar omnia, apud *Merc.* aliosque viſunda. Quæ aliquid momenti ferunt, hæc ſunt. I. *At vir audiens* Legem, de non ferendo falſo teſtimonio, *in perpetuum loquetur*; ſemper habebit παῤῥησίαν, & firmus erit *veritatis aſſertor.* II. *At vir audiens*, pro, *qui audita teſtatur*; *qui comperta affert auritus teſtis*, idemque *oculatus*; *in perpetuum loquetur*: vel ut Noſtri aliique maluere, *ad victoriam*: ut *veritas vincat* ac *triumphet.* Aliquid ſcrupoſi ſubeſſe, nemo non ſentit. שמע *audiens*, ſive hoc, ſive illo modo fulciatur, nutat. לנצח *in æternum* vix eſt ut quadret: *ad victoriam* propius accedit; nec tamen *Gnomen* rotundat. Haud firma quoque notio illa *victoriæ*; pro qua alii ſubſtituunt *robur*; ab *æterna duratione* ductum. Sic ſumunt 1 *Sam.* 15: 29. נצח ישראל לא ישקר *Robur Iſraëlis non mentitur.* Non juſta iſta oppoſitio; ut nec illa, quæ ex aliorum, *Victoria Iſraëlis*, vel *æternitas Iſraëlis*, exſiſtit. Eſt interim quantivis pretii locus ille, qui cum noſtro proxime conſonans oſtendit שקר & נצח directe contraria adferre ac conſignare. Jam vero *mendacium* שקר *fucum* vel *fucatum colorem* ſonat ex *Origine*; cui opponitur נצח *veritas pura puta*; quæ *Arabibus* نصح. Nil illuſtrius; *Veritas pura puta Iſraëlis nil fuci miſceat.* Iſto uſu pollet vocabulum *Hab.* 1: 4. לא יצא לָנצח משפט *non emicat in purum putum æquitas juris.* Monui in *Animadvſ. Philol.* atque affirmavi collatione *Jeſ.* 42: 3. Item *Job.* 34: 36. *Probetur Jobus* לָנצח *ad purum putum*: *ſincerum.* Nec aliter *Thren.* 3: 18. אבד נצחי ותוחלתי מיהוה *periit ſinceritas mea, & expectatio mea, a Jehova.* Intelligitur ibi *fides ſincera in promiſ-*

28 עד כזבים יאבד ואיש שׁוֹמֵעַ לָנֶצַח ידבר :

29 העז

28 Teſtis mendaciorum peribit; at vir audiens ad purum putum loquetur.

29 Ob-

miſſiones Dei defixa; quæ decolaſſe videbatur. Huc revocandum quoque *Jeſaj.* 63: 3. *Torcular glomeravi* ויז נצחם על בגדי, *& exſperſus eſt --- ſuper veſtimenta mea:* nec non *Vſ.* 6. ואוריד לארץ נצחם *& deſcendere feci in terram --- eorum.* Apparet utrobique *ſanguinem* intendi; ſed unde id nominis *ſanguini* inditum non apparet. A *robore* viſum aliis; aliis a *perpetuitate vitali.* A *puro puto* limpidius derives, ut intelligatur cum *ſanguine ſpiritus* quoque *vitalis;* quem *Arabes* مُهْجَة vocitant, a *puriſſimo nitore.* Inde بذل مهجته *profudit puritatem ſuam*, i. e. *ſanguinem puriſſimum* & *vitalem:* ipſam *cum ea* & *in ea vitam.* In *Diw. Hud.* habes مُهَج النفوس *puritates animarum, effuſas in mortem.* Annotavit ibi *Scholiaſtes* iſto vocabulo ſignari خالص كل شي *delibatum cujusque rei florem:* ſive *extractum* quod vocant: etiam ناصح נוצח dictum. Multa hinc dignitas, gravitasque, iſtis locis accreſcit. Quid? quod tritiſſima illa notio *æterni, perpetui, perennis*, a *puro puto* haud dubie dimanaverit. Tetigi ad *Job.* 4: 20. ubi יאבדו לנצח *pereunt in purum putum*, ultro *æternitatem* trahit. Signatiſſime *Jeſaj.* 25: 8. *Abſorbebit mortem in purum putum.* LXX εἰς νῖκος; unde & Recentiorum bene multi *ad victoriam.* Cumulatius *ad purum putum*, quod *Mortem* penitiſſime *debellatam*, ac *triumphatam victoria æternum duratura*, ultro ſuggerit. Videamus jam tandem, quid hinc pro obſcuriore noſtra ſententia exſculpi queat; *Teſtis fuci peribit; at audiens ad purum putum loquetur.* Series ipſa exigere videtur, ut connectamus שמע לנצח *audiens ad purum putum.* Hoc bifariam exponi poteſt: vel *de eo qui vagos & vanos rumores reſpuens*, *vera* tantum & *explorata* admittit; vel *de eo, qui veritati puræ putæ obedientem ſe præbet;* *ejusque* ſe *profitetur*, & *præſtat*, *diſcipulum.* שמע ſequente *Lamedh* frequentatum, pro *auſcultare alicui*, neminem fugit. Speciatim adjunxi *diſcipulum agere*, ut apud *Græcos* & *Latinos* quoque *audire* iſta *metonymica* acceſſione auctum. Ita *Prov.* 1: 33. & 8: 34. שמע לי reſolvendum in *fidum & firmum agens Auditorem mihi.* Juſta hinc *Antitheſis* emergit inter עד שקר *teſtem fuci;* & שמע לנצח *Auditorem, diſcipulum, defenſorem puræ putæ veritatis:* necdum tamen ſcopulum ſuperavimus. Officit nempe τὸ ידבר *loquetur*, quod jam minus reſpondet τῷ יאבד *peribit.* Hinc לנצח ידבר juganda viſa, ut aliquid oppoſitionis exoriretur per, *in perpetuum loquetur;* vel per, *ad victoriam eloquetur.* Atqui nulla tunc *antitheſis* inter עד שקר *teſtis fuci*, & שמע *audiens;* nec litem lite reſolvi, vitium minus majore vitio evitari, par eſt. Emphaſis nodum expedire poterit; ut ידבר *loquetur* valeat, *habebit fiduciam loquendi;* nunquam *confundetur*, nunquam *obmuteſcet.* Pro παῤῥησιάζειν certe venit ſæpiuscule, quin & pro *cum auctoritate loqui*, & *nomine Dei*, ac *Veritatis.* Vide modo *Jer.* 1: 6. Firmiore jam talo ſtare cœptat, quod vacillare videbatur dictum; *Auditorem & Diſcipulum ſe præſtans* לנצח *puræ putæ veritati*, ידבר *loquetur*, παῤῥησιάσει), cum *fiducia*, & *auctoritate* ipſius *veritatis*, ſe ejus *defenſorem* perpetuo *præſtabit.* Poſſet quoque τὸ לנצח ἀπὸ τοῦ κοινοῦ reſumi, in hunc ſenſum, ושמע לנצח *at audiens dicto puræ putæ veritati*, לנצח ידבר *ad purum putum loquetur;* nunquam *confundendus;* ſed *cauſa*, quam *defendit*, יצא לנצח *exibit in purum purum;* atque *victrix* & *triumphatrix emicabit.* Sic membra membris ſuaviſſime ac graviſſime recinunt. Cumulabitur amplitudo *Gnomes*, ſi *Teſtem fuci* in ampliſſi-

 mum

29 Obfirmat vir improbus vultum ſuum: at rectus, ille *demum* adfirmat viam ſuam.

29 העז איש רשע בפניו וישר הוא יבין דרכיו :

30 Nul-

30 אין

mum illum campum immittamus, quem ſupra indicavi *Cap.* 12: 17. & 14: 25.

Ibid. Impendenda & aliis locis opera, quam depoſcunt: ut quantum lucis, opportunitatis, & gratiæ ubique τὸ *purum putum* præſtet, agnoſci queat. *Pſ.* 79: 5. עד מה יהוה תאנף לנצח? *quousque Jehova iratum adducis naſum*, Incommodius, *in æternum*; vel *in perpetuum*: nam *Quousque* qui rogat, ut concipit, ita ſperat tandem *terminum*, quem mox per לנצח iterum perimi par non eſt. Ergo *Quousque in purum putum?* absque *ut vel minimum iram tuam relaxes, temperesve?* Conſimiliter *Pſ.* 89: 46. עד מה תסתר לנצח *Quousque temet abſcondis in purum putum; flagrat tanquam ignis excandeſcentia tua?* Signatius adhuc *Pſ.* 13: 2. עד אנה תשכחני נצח *ad quem usque finem oblivìſceris mei purum putum?* Palpabile & hoc *Jerem.* 15: 18. למה כאבי נצח ומכתי אנושה *Quare extitit lurida mea plaga purum putum? & ictus meus lethalis?* Nempe *purum putum* ad *malum* quoque eleganter divergit, nec non *merum*, quin & *ſincerum*, quatenus notat id *quod nihil temperet, miſceatve.* Mire *Livius* 30: 11. *Dum ſincerum equeſtre prælium erat:* pro *merum.* Latius tenditur *merum*, ut quum *mera venena, mera mala, meras* dicimus *mortes.* Ex puriore vena etiam *Meraciſſimam Dominandi libidinem* figuravit *Auguſtin. de C. D.*

Apud *Arabes* item شَرٌ مُحّض *malum merum*, vel *meracum*: & عدم محض *abolitio mera, pura puta.* Sic ſumendum cenſeo illud *Pſ.* 74: 3. *Attolle greſſus tuos* למשאות נצח *ad deſtructiones purum putum:* ad *meras* illas *ruinas*, quibus ſanctuarium *obrutum* jacet, *ac ſepultum.* Item *Pſ.* 52: 7. יתצך לנצח *deſtruet te in purum putum.* Reliqua ſeries *æternitatem* interim ſecum trahit. Par ratio *Jeſaj.* 34: 10. תחרב לנצח נצחים *evaſtabitur in puritatem puritatum:* i. e. *ruinis abſolutiſſimis & nunquam terminandis.* In bonum illuſtre cum primis *Pſ.* 16: 11. *Notam mihi facies viam vitæ, ſatietatem lætitiæ ad Faciem Tuam;* נעימות בימינך נצח *amœnitates ad dextram tuam purum putum:* quas nempe nihil unquam *contaminet*, nihil *interturbet*; multo minus *terminet abrumpatve.* Sentis *æternitatem abſolutam* adſciſci pro filo, ac materia. Hinc reliqua quisque ſibi dijudicet. Ex alia forma *Jer.* 8: 5. *Quare avertit ſeſe Hieroſolyma* משבה נצחת *averſione pura puta:* ſive *rebellione meraciſſima.* Nil gravius, illuſtriusve. Sic in *Monum. Vetuſt. Arab.*

كشفت لهم عن ساق الحرب
وبدا من الشر الصُراح ۞

De-

30 אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד יהוה׃

31 סוס מוכן ליום מלחמה וליהוה התשועה׃

30 Nulla eſt ſapientia, prudentia nulla, nullum eſt conſilium adverſus Jehovam.

31 Equus paratur ad diem prælii; at Jehovæ eſt ſalus.

Denudavi ipſis crus belli ſubſtrictum,
Apparuitque de malo, meraciſſimum.

Vide plura ad *Excerpt. Hamaſ.* p. 319. Verbum ipſum נצח in *Pibbel* quoque aliquoties remanſit cum *ſecundaria* poteſtate quam *Lexica* fluctuanter exprimunt per *inſtare operi*, *urgere*, *curare ut quid diligenter fiat*. *Præfectum eſſe negotio* &c. &c. Anſam pulcherrimæ metonymiæ porrigam ex *Gjeubario*
نصحتك نصحا ونصاحة
والاسم النصيحة والنصيح
الناصح وقوم نصحاء
ورجل ناصح الجيب اي
نقي القلب قال الاصمعي
الناصح الخالص من العسل
وغيرها مثل الناصع : وكل
شي خلص فقد نصح :
وانتصح فلان قبل النصيحة
يقال انتصحني انني لك
ناصح ونصح تشبه بالنصحاء
واستنصحه عدّه نصيحا
Dicitur in I. נצחתה *ſinceravi eum cum infin.* נצח & נצחה, *pro monui, monitione ſincera direxi: ipſum monitum* נציחה *vocatur.* נציח *autem fidus monitor; hominesque ſinceri, pro fidis monitoribus veniunt. Item ſincerus ſinum, appellatur purus cordis. Aſmaeus auctor eſt, part.* נוצח *notare puriſſimum mellis, aliarumque rerum, ſive id quod purum putum appellitatur in omni re: ut quicquid purum, ſincerum, impermiſtum, etiam intranſitive dicitur* נצח. *Iterum in VIII.* התנצח *eſt fidele & ſincerum admiſit monitum. Hinc ſtruitur;* התנצחני אני לך נוצח *commonitus eſto mihi, namque tibi ſincerus adſum monitor. In II. ſinceravit; ſincerum monitorem egit. In X. denique valet, ſincerum quem reputavit monitorem.* Hinc pernoſcas vim tituli *Pſalmorum* מנצח. *Præfectum Muſices* vertunt; vel *præcentorem.* Habes ex Origine, *ſincerum monitorem, qui ſinceram, puram, liquidam præeat Harmoniam.* Similiter 1 *Chron.* 15: 21. *cum citharis ſuper octavam* לנצח *ad liquidandum, ad ſincerum quid, & purum putum præſtandum liquidiſſimo concentu.* Ad alia quoque ſe extendit: ut *Eſr.* 3: 8. *conſtituerunt Levitas* לנצח על מלאכת בית יהוה *ut ſinceram inſpectionem præſtarent ſuper opus Domus Jehovæ.* Similiter *Vſ.* 19. *ibid. ut omnia ad ſincerum, ad purum putum, exigerent.* Addatur 1 *Chron.* 23: 4. & 2 *Chron.* 34: 12.

CA-

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Verſ. 1 Eximium nomen præ opulentia ſpiſſa: uberans præ argento & auro gratia.

2 Dives & pannoſus ſibi invicem occurrunt: factor omnium illorum Jehova.

3 So-

נבחר שם מעשר רב מכסף *Verſ.* 1
ומזהב חן טוב :

2 עשיר ורש נפגשו עשה כלם
יהוה :

3 ערום

Vſ. 6. Palmaria *Gnome*; gravi ac venuſto luſu contexta verborum admirabiliter ſibi ſuccinentium. Iſtam venuſtatem in nulla cernas verſione. Omnes, exigua mutatione, dant; *Imbue puerum ad modum*, vel *ad rationem*, vel *juxta inſtitutum*, *viæ ejus*; *etiam quum conſenuerit*, *inde non recedet*. Res quidem ipſa expreſſa; at *lumina* & *ornamenta* haud ſplendent. Hæc ad *Originem* verborum חנך & זקן nobis offerunt *Allegoriam* incomparabilem. *Imbue palatum puero ſecundum os viæ ejus: etiam quum pendulo mento fuerit*, *inde non deflectet*. Senſus ultro ſe cuivis ingerit. Facem accendere Soli haud par eſt. Teneatur tantum illud, eundem in ſcopum aſſimili dictione collineans.

- - - - Nunc adbibe puro
Pectore verba puer: nunc te melioribus offer.
Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu - - - -

Præceſſerat ibidem L. 1. *Serm.* 2. ſub finem.

Fingit equum tenera docilem cervice magiſter
Ire, *viam qua monſtret eques - - - -*

Adſtruamus. Verbum חנך *initiare*, *dedicare*, ut habent *Lexica*, idem ferme ex *Origine* ſonat, & ſignat, quod *imbuere* apud *Latinos*. Eſt verbum inprimis elegans; & lautis uſibus auctum; tritum quidem illud ad omnes, ſed non ab omnibus ſatis perſpectum. Provulgatum eſt hocce *Poëtæ*:

Namque erit ille mihi ſemper Deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Quid in ſinu gerat phraſis, addubitatum jam tum a Veteribus. Percipias ex *Servio*, hæc annotante. *Imbuere eſt proprie incboare & initiare. Nemo autem eandem rem ſæpe incboat. Sed conſtat*, *ſæpe paſcua mutare paſtores - - - unde neceſſe eſt paſtores totiens aras imbuere*, *quotiens mutaverint paſcua. Invenimus etiam apud Antiquiores*, *imbuere*, *eſſe non incboare*, *ſed perfundere & madefacere*; *ſecundum quod abſolutus eſt ſenſus*; *ut ſit*, *ſæpe perfundet*. Quod *Servius* dicat, *imbuere* eſſe *proprie incboare*, & *initiare*, multum fallitur: nam ea virtus vel maxime *impropria*, quæ per *metapboram* cum *metonymia* conjunctam effloruit ex altera illa, cujus in fine meminit *madefaciendi* ac *perfundendi*. Hanc eſſe antiquiſſimam potentiam antiqua docent fragmenta. *Varro* ἑκατόμβῃ,

At Regis enſis ſanguine imbutus nigro.

Item *Accius*, *multo imbutos ſanguine*: & *Amici morte imbuturum me manus*; apud *Non. Marc.* Sic evaſit *Synonymum* & *tingere*, *inficere*, *colorare*. Pulchre *Lucr.* L. 6: 904.

Mul-

Digitized by Google

3 ערום ראה רעה ויסתר ופתיים עברו ונענשו׃

3 Solers videt malum, & occultat ſe: at fatui tranſeunt, & mulctantur.

4 עקב ענוה יראת יהוה עשר וכבוד וחיים׃

4 Præmium manſuetudinis, *quæ eſt* reverentia Jehovæ: opulentia, & gloria, & vita.

5 צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם׃

5 Spinæ, laquei, in via diſtorti: cuſtodiens animam ſuam longe erit ab illis.

6 חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה׃

6 Imbue palatum puero ad os viæ ejus: etiam quum pendulo erit mento ab ea non deflectet.

7 עשיר

7 Di-

Multaque præterea prius ipſo tacta vapore
Eminus ardeſcunt, quam comminus imbuat ignis.

Item L. 2: 501. *Ridenti imbuta colore aurea pavonum ſæcla:* & 733. *alium quemvis imbuta colorem*; quod male ſollicitatum; ſubſtituto *induta.* Si attendatur poteſtas *primigenia*, inferius declaranda, *imbuere* ſtrictiore ſua *Origine* eſt *primulum*, aut *prima*, & *leviore adſperſione tinguere.* Preſſius vim hanc reſpexit *Tull.* in *Hort. Ut qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibusdam ſufficiunt; ſic literis, aliisque doctrinis ante excoli animos, & ad ſapientiam concipiendam imbui ac præparari decet.* Reſpexit quoque *Senec.* ad *Helv. Cap. 6. Utinam voluiſſet te præceptis ſapientum erudiri potius, quam imbui.* Collineavit item *Gell.* 16: 8. *Quum in diſciplinas dialecticas induci, atque imbui vellemus:* i. e. *aliquo* earundem *colore tingi*; vel *adſpergi.* His finibus *Philipp.* 14: 3. *imbuti ſanguine exercituum noſtrorum gladii, vel Conſulum potius madefacti.* Incluſa tamen *Metalepſis*, qua *imbuti*, pro *primo adſperſu tincti*, valet *initiati ad graviorem cædem perpetrandam.* Ita *Æneid.* 7: 541.

- - - - - - Ubi ſanguine bellum
Imbuit, & primæ commiſit funera pugnæ.

Ibi *Servius* iterum; *initiavit.* Recte; ſed omittere non debuiſſet *exſperſionem* qua bellum ſemel *contactum*, magis magisque *cruentaretur*, ac veluti *laxatis habenis ſæviret.* Geminata potentia pollet *ibid. Vſ.* 554.

- - - - - - Sanguis novus imbuit arma.

Id eſt, *tinxit*, atque *ad omnem cædium fœditatem ac furorem inſtinxit.* Conſimili virtute *Liv.* 4: 31. *Legatorum cæde imbutis armis.* Et *Sen.* H. F. 455.

Primus ſagittas imbuit Phœbi Draco.

Graviſſime *Tac. Hiſt.* 4: 42. *Libidine ſanguinis, & hiatu præmiorum, ingenium illud cæde nobili imbuiſti.* Et *Cic.* pro *Font.* 14. *Cujus ſanguine non ſolum Aſculanorum manus, ſed totum illud ſociale bellum, macula ſceleris imbutum eſt.* Iterum *pro domo Cap.* 23. *Qui parietibus, qui tectis, qui columnis ac poſtibus meis, horrificum quoddam & nefarium, omni odio imbutum, bellum intuliſtis.* Eſt *tinctum* & *inſtinctum veneno virulentiſſimi odii.* Sic *venas veneno imbutas* figuravit *Accius*; & *Sall. Ea quaſi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effœminat.* Hinc anſa porrecta phraſibus ſignantiſſimis: qualis *Livii* 4: 34. *Jam inde ab incunabulis imbutus odio* &c. Et *Taciti Ann.* 11: 16. *Nullis discordiis imbuti:* nec non 13: 14. *Nec juventam armis civilibus, aut domeſticis discordiis imbutam.* Pervenuſte idem *Hiſt.* 1: 4. *Miles urbanus longo Cæſarum ſacramento imbutus:* i. e. *tinctus* & *inſtinctus.* Itemque *Liv.* 21: 30. de *Scipione* & *Hannibale*; *uterque quadam ad*mi-

Digitized by Google

7 Dives in pannoſos dominabitur; & qui ære obligatur ſervus eſt viro obliganti.

8 Qui

miratione alterius imbutus. Venuſtiſſimum quoque hocce *Varronis Agatb. Majores noſtri virginis acerbæ*, (i. e. *immaturæ*) *aures prætextatis verbis imbui noluerunt*: q. d. *Tingi*, & *initiari*. Eodem colore *Plin. Paneg. Cap.* 26. *Hæc prima vox aures tuas imbuit.* Et *Tac. Hiſt.* 4: 7. *Honeſtis ſermonibus aures Imperatoris imbuere.* Nativo lepore *Catull.* de *Nupt. Pel.* & *Tetb.*

Illa rudem curſu prima imbuit Amphitritem.

Et *Val. Fl.* 1: 70.

- - - *Ignaram Cereris qui vomere terram*
Imbuit - - - - - - - - - -

Habes in omnibus *initiamenta*, quæ *imbutamenta* quoque dicta, quibus *tinctura* præbetur ad ulteriorem progreſſum: quo adſpectu iterum *Tac.* 1: 36. *Imbutas præda manus* extulit: & *Cap.* 83. *Sanguine tribuni manus imbuiſſe* dicitur *miles.* Ambigi proinde nequit, quin apud *Poëtam*, *Aram ſæpe imbuet agnus*; valeat, *multas ei aras ſanguine tinget ſimul*, *ſimul initiabit*, *dedicabit*, *conſecrabit.* Ampla & læta perambulavimus ſpatia; necdum tamen *Origo* & *proprietas* priſca reluxit. Ex *Græciæ* latifundiis ea repetenda; ubi βύειν, & ἰμβύειν, eſt *farcire*, *infercire*, *in os ingerere.* Inde Veteres formarunt *buere*, & *imbuere*, pro *implere liquore* os infantis, ut *aſſuefiat* videlicet *cibo* ac *potui*, jucundo *ſucco* ac *ſapore titillatum.* Apud *Heſych.* extat βύζαις, πλήζαις, φράξαις· & ἰμβύζαις, ἰμπλήζαις. Hoc a Magno noſtro *Voſſio* abunde illuſtratum in *Etymologico.* Sedes genuina ergo in *ore tenero infantis*, vel *palato*, quum *prima tinctura*, ut ſic dicam, *ſucci perfunditur*; atque *madeſcit.* Hinc nitor ille ſermonis, per *metapboras metonymiasque* variegati, quem luſtravimus, effloruit.

Ibid. Emunita via, qua profundiorem indolem verbi חנך eruere liceat. *Initiare*, ἐγκαινίζειν, quod habent *Lexica*, aperte *ſecundarium*;

rulo ſedem
aut aliud
cas. Talis
latum. Dicit
in I. ſpecie
pro ſapientem

8 זורע עַוְלָה יִקְצוֹר אָוֶן וְשֵׁבֶט עֶבְרָתוֹ יִכְלֶה׃

9 טוב

8 Qui ſeminat iniquitatem, metet vanitatem; & virga in eum deſævitura, decretoria erit.

9 Bo-

rientia rerum; qualiter edoctus, appellitatur in participiis paſſivis I. II. & IV. מחנך & מחנך, *imbutus vel confrictus palatum.* In *Camuſo* adjicitur, quoque *partic.* VIII. מתחנך, & I. iterum, forma *Pabyl*, حنيك, quod eſt *Hebræum* חניך *Gen. Gen.* 14: 24. Inde jam ne umbra quidem dubitationis cuiquam relinquitur, quin חנוך על פי arctiſſimo & naturali nexu cohæreant, atque hæc genuina ſit facies Proverbii noſtri: *imbue palatum puero ſecundum os viæ ejus.* חך pro חנך *palatum a fricando* nomen indeptum, *ſedes guſtus*, figuram præbet *judicii*, & *ſapientiæ. Job.* 12: 11. *An non auris ſermones probat? & palatum guſtat ſibi cibum?* Item *Prov.* 8: 7. *Veritatem exæſtuabit palatum meum.* Utrobique luſus per *Amphiboliam*, qua cum *palato oris* conſertum *palatum mentis.* Aſſimiliter & hic, *imbue palatum puero ad os viæ*, ſive *conſuetudinis ejus.* Pulcherrima ſane *Litera*, quæ jubet *inde a teneris inſtillare ori pueri guſtum ſalubris cibi ac potus.* Huic ſuperſtructa *figura*, offert *palatum mentis*, *a prima inde pueritia imbuendum ſalutaribus Doctrinis.* In פי דרך *ore viæ*, reſpici quoque videtur ad *initium*, & *ingreſſum vitæ cum virtute degendæ.* Sic לפי קרת *ad os civitatis*, eſt ad *aditum*, *ingreſſumve: Prov.* 8: 3. Suſtinet *Allegoriam* verbum زقن זקן *conſeneſcere*; quod ex *Origine* affert *ultimam ſenectam*, quum *mentum fit pendulum.* Sic ſuccinunt ſibi חנך *tenellum palatum pueri*; & הזקין *penduli menti decrepita affectio.*

Vſ. 7. Non lucet iterum ſatis dignitas dicti עבד לוה לאיש מלוה, quum redditur, *Servus mutuum capiens, viro mutuanti.* Converte, ad *Originem* verbi לוה, *obligatus* ære alieno *ſervus* eſt *viro obliganti*; & con- feſtim perſentiſces *nexum* illum *ſervitutis* vehementius adſtrictum. Redeatur ad *Cap.* 1: 9.

Vſ. 8. Excellentiſſima *Allegoria*; quæ nonnihil claudicare videtur in *Verſionibus*, ſub finem, quum editur, *& virga indignationis ejus finietur.* Id ita exponit *Merc. Quicquid poteſtatis, & auctoritatis, nactus erat hic homo in pauperes, qua abutebatur inhumaniter eos tractans & opprimens, a Domino conſumetur.* Addit in *virga* alludi ad *meſſem*; ut quum nihil *meſſurus* eſſet, *virga qua fruges excutiuntur* dicatur eſſe *finita & conſumta.* Roges jam, cur ergo adjectum עברתו *indignationis ejus?* Ad *Allegoriam explicandam*, ait Vir Doctiſſ. Mihi ea ſic *implicari* videtur: nam *virga indignationis*, *active* ſumta, non alia eſſe poteſt, quam *potentia* illa, qua pauperes oppreſſerat. Atqui hæc non amplius convenit *vanitatem metenti*, i. e. *pœnas* maleficiorum *luenti.* Hinc anſa nata *Joſ. Kimchio*, ut שבט עברתו exponeret, *virga proventus ejus*, notione ab affini עבור mutuo ſumta. Id nec tutum; nec ſane concinnum. *Cocc.* & alii *ſceptrum indignationis*, vel *excandeſcentiæ*, retulere ad *ſceptrum tyrannicum*, & *potentiam ſævam*, quæ feriat omnes. Sic *Allegoria* deſeritur. Hæc ut obtineatur, ac rotundetur, omnino vertendum autumem, *& virga efferveſcentiæ ejus erit decretoria*: ſenſu *paſſivo*, ut ſit, *virga pœnæ in eum efferviture.* Ita *Prov.* 11: 23. *Terminus juſtorum tantum felicitas; expectatio improborum* עברה *efferveſcentia.* Et *Vſ.* 4. *ibid.* יום עברה *dies efferveſcentiæ:* i. e. *pœnæ* a juſto vindice criminum *infligendæ.* Pronomina *poſſeſſoris* ſæpe *paſſive* reſolvenda, neminem fugit. כלה adfert ſæpe *ſententiam* ac *pœnam decretoriam.* In *partic. fœmin.* כלה *conſummata* vim iſtam exerit *Jeſaj.* 10: 23. & 28: 22. Item 1 *Sam.* 25: 17. כלתה הרעה אל אדנינו *conſummatum eſt malum ad Dominum noſtrum.* Planiſſume *decretum*, & *certo certius infligendum.* Et *Eſt.* 7: 7. כי כלתה אליו הרעה מאת המלך *nam con-*

 ſum-

Digitized by Google

9 Bonus oculo, ipſe benedicetur: quoniam de pane ſuo dedit attenuato.

10 Expelle Sannionem, & exibit contentio; ceſſabitque litigatio, & inuſtio notæ.

11 Amans nitorem cordis, gratia *ſunt* labia ejus; ſociabit eum ſibi Rex.

12 Oculi Jehovæ obſervant ſcientiam; at lubricat verba perfidi.

13 Di-

9 טוב עין הוא יְבֹרָךְ כי נתן מלחמו לדל׃

10 גָּרֵשׁ לֵץ וְיֵצֵא מדון וְיִשְׁבֹּת דין וקלון׃

11 אהב טְהור לב חן שפתיו רֵעֵהו מלך׃

12 עיני יהוה נָצְרו דעת ויסלף דברי בֹגֵד׃

13 אמר

ſummatum ad eum malum a Rege. Inculcatur eum qui *iniquitatem ſeminat*, quum *meſſem* ſuam *maturuiſſe* opinatur, ipſum *ſubiturum* eſſe *virgam flagellatricem*; qua *conſumatur*, ipſe *trituratus*, qui alios *triturabat Jeſ.* 28: 27. 28. atque *pœnæ* ejus *conſummentur.*

Vſ. 9. Non magna videtur laus, nec lauta liberalitas, *de pane ſuo dare pauperi.* Huic ſcrupulo ne quis obhæreſcat, teneatur uſus ſignatior ꝰ לחם *panis*, pro *demenſo*; ut *Jeſ.* 33: 16. & 58: 7. atque alibi. Habes *Liberalitatem viduæ* in Euangelio, *duos obolos* immittentis in Gazophylacium, atque ita *de demenſo ſuo*, ipſumque adeo *demenſum*, erogantis.

Vſ. 11. Non ſperno רעהו מלך, abruptius enunciatum, *amicus ejus Rex.* Adblanditur tamen, *Amicum interiorem eum ſibi faciet Rex.* רעה *pavit* in *Pibb.* dabat רֵעָה *compaſcuum habuit*, vel *adſcivit.* Inde רֵעֶה *amicus intimus*, quaſi *compaſcuus.* Sic רֵעֶה הַמֶּלֶךְ 1 *Reg.* 4: 3. *compaſcuus Regis; interiori familiaritate* & *admiſſione gaudens.* Nec obſtat, quod ad legem *adfixionis* רֵעָהוּ potius dicendum fuiſſet, per *Kametz*: nam & *Tzeri* ibi admiſſum. Eximium quoque חן שפתיו *gratia Labia ejus; meram* illa *gratiam ſpirant;* nec ſane erat, cur *propter gratiam labiorum* ſuppleretur. Id dilutius. *Pſalm.* 45: 3. plenius, *Gratia effuſa eſt in Labia tua.* Hæc ex *nitore cordis* effloreſcit. טהר omnino *ſubſtantive* ſumendum; nec audiendi qui *adjective* volebant, *Amans purum corde*, & *eum cujus labia* ſunt *grata*, *ei ſocius* erit *Rex.* Sic decus dicti non ſatis nitet: quod *Labia* vere *gratioſa*, id eſt, *tincta* atque *imbuta* omni *gratia*, atque *gratiam* quoque *Regum* ſibi devinctura, ex *nitore cordis* derivat. *Proprietas* iſta *nitoris* ſupra *Radici* טהר aſſerta.

Vſ. 12. Per *abſtractum* pro *concreto*, vocula דעת *ſcientia*, *prudentia*, & *cognitio* veritatis ac virtutis *practica*, fertur ad *homines* eam *colentes*, ac *præſtantes.* His oppoſiti בגדים *prævaricatores*, quorum *verba*, vel & *negotia*, יסלף *lubricat* Dominus: ut ſcilicet *ſuamet aſtutia in fraudem impellantur.* Hæc *Origo* verbi סלף ſuperius copioſe adſtructa.

Vſ. 14. Celſa & prægnans phraſis, זעום יהוה *execratus Jehovæ*; ſive is *quem execratur*; vel, ad *Originem*, preſſius adhuc, *is in quem deſpumat indignabundus.* Nempe זעם *indignari*, *deteſtari*, *execrari*, ex primaria indole ſonat *ſpumare*, *ſpumam ciere præ ira indignante.* Signatiſſime *Jeſ.* 30: 27. שפתיו מלאו זעם *Labia ejus plena ſunt ſpumationis.* Et *Hoſ.* 7: 6. *Cadent principes eorum gladio* מזעם לשון *ob ſpumationem Linguæ; ob ea quæ adverſus me deſpumarunt.* Unde mox ſubnexum, זו לעגם *hæc eſt ſubſannatio eorum*

Digitized by Google

13 אמר עצל ארי בחוץ בתוך רחבות
אֵרָצֵחַ :
14 שוחה עמקה פי זרות זְעוּם יהוה
יפול שם :
15 אולת קשורה בלב נער שבט מוסר
ירחיקנה ממנו :
16 עשק דל להרבות לו נתן לעשיר
אך למחסור :
17 הט

13 Dicit tardator, leo foris; in medio platearum trucidabor.
14 Fovea profunda os alienarum *mulierum*; quem execratur Jehova, illuc incidet.
15 Craſſities alligata eſt cordi pueri: virga diſciplinæ eam ab ipſo procellet.
16 Opprimens tenuem, fœnus ei perſolvet: dans diviti, tantummodo ad raſam penuriam.
17 In-

rum in terra Ægypti. Iterum *Thren.* 2: 6. *Aſpernatur* בזעם אפו *in ſpumatione naſi ſui regem & ſacerdotem.* Ad *Cap.* 24: 24. *Originem* hanc curatius enucleabo. De שוחה *fovea lutoſa, in qua usque ſiditur*, conſule quæ ad *Cap.* 2: 18. tacta.

Vſ. 16. Non una via initur. Plurimis I. placuit, *Qui opprimit tenuem, ad multiplicandum ſibi, & qui dat diviti, tantum ad inopiam* tendit. Copula *et* interſerta, adeo non ligat, ut potius diſſolvat; unde ſupplementis opus. Alii propterea II. *Qui opprimit pauperem, ut multiplicet ſibi, daturus* eſt *diviti tantum ad penuriam.* Hoc bifariam exponi poteſt; vel, *cogetur dona dare potentioribus; ut oppreſſiones & extorſiones* ſuas impune *exerceat;* atque *ita* viciſſim *ab illis ſpoliabitur;* vel, *ad Fiſcum tandem omnia quæ corraſit redibunt; ipſe radendus; atque ut plena ſpongia exprimendus.* A *Merc.* III. tentatum, לו ad דל redeunte, *qui tenuem opprimit, erit id ipſi*, tenui, *ad multiplicandum:* quaſi dicat: *tantum abeſt ut inde imminuatur pauper, ut potius res ejus augeatur, cum detecta injuria, ei ſua reſtituentur; & ob injuriam acceptam majora feret & ampliora aut hic, aut in altera vita.* Illis veſtigiis inſiſtens offero IV. *figuram* inſignem: *Qui tenuem opprimit, fœnus ei perſoluturus eſt.* Verbum רבה *ſpiſſari, multiplicari, creſcere acceſſione*, applicitum *uſuræ*, & *fœnori*, patet ex מרבית *Lev.* 25: 37. & תרבית *ibid. Vſ.* 36. & *Prov.* 28: 8. *Ezech.* 18: 8. 13. 17. & 22: 12. Apud *Arabes* idem uſus percrebuit. *Alcor. Surat.* 30: 38. وما اتيتم من ربا ليربو في اموال الناس فلا يربوا عند الله وما اتيتم من زكوة تريدون وجه الله فاولايك هم المضعفون *Nempe quod datis fœnori, ut fœneretur in opibus hominum; ſane non fœnerabitur apud Deum: at quod datis Eleemoſynarum, quærentes Faciem Dei: illi enim vero ſunt, qui ſua conduplicaturi ſunt.* Iterum *Surat.* 2: 277. يمحق الله الربا ويربي الصدقات *Delebit Deus fœnus; & fœnerari faciet Eleemoſynas.* Jam vero ut apud *Terent.* eſt *fœneratum iſtuc beneficium dices pulchre;* ita *maleficium* quoque *fœneratum* figurare licet. *Plaut. Aſin.* 5: 2. *Næ illa fœnerato funditat.* Id eſt *verba jacit cum fœnore & damno in ipſum reditura.* Propius adhuc *Menæch.* 4: 2. 40. *Næ pallam illam fœnerato abſtuliſti;* i. e. *magno tuo malo; magna mercede.* Nempe *mercedem* pro *reditu prædiorum*, & *fœnore pecuniarum* uſurpatam, eadem amplitudine *in malum* donarunt. *Liv.* 8: 19. *Expiandum id bellum magna mercede, luendumque eſſe.* Et 2: 36. *Satin' magnam ſpreti Numinis haberet mercedem?* Sic quoque *pro Domo Cap.* 11. *Data merces eſt erroris mei magna.* *Sil.* 2: 542. *Hac mercede conſtet.* Pro *hoc malo & damno mulctetur.* Pari gravitate ac venuſtate hic, *opprimens tenuem, neceſſe* eſt

17 Inclina aurem tuam; & audi verba ſapientum: atque cor tuum apponas ad ſcientiam meam.

18 Nam ſuave, quum cuſtodiveris illa, in ventre tuo: parata erunt pariter ſuper labiis tuis.

19 Ut exiſtat in Jehova fiducia tua; cognoſcere te feci, etiam te.

20 An

17 הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי׃

18 כי נעים כי תשמרם בבטנך יכנו יחדו על שפתיך׃

19 להיות ביהוה מבטחך הודעתיך היום אף אתה׃

20 הלא

eſt fœnus perſolvat ei. Hoc capias licet, ut *Job.* 20: 15. *Opulentiam deglutiit, ſed evomet eam; e ventre ejus exiget eam Deus.* Quæ *tenuibus* & *ope deſtitutis extorſit injuſte*, *juſtisſime refundet* tandem. *Cogentur cum magno ſuo malo* ἐξεμεῖν ἅττ' ἂν κεκλόφωσι. Præpoſitio *Lamedh* ſæpe per *oportet*, *neceſſe eſt*, reddenda. Ita 2 *Reg.* 13: 19. להכות חמש או שש פעמים *neceſſe erat quinque aut ſex vicibus ferire.* Huic characteri affinis alter, *Dans diviti*, quod eſt vel *captantis hæreditatem*; & *favorem venantis*; vel *muneribus corrumpere ſtudentis.* Hoc qui agit, אך למחסור *tantum ad penuriam* veniet, & quidem *raſam*, ex *Origine* aliquoties indicata.

Vſ. 18. Violentum, quod *Kahvenaki* & *Kimch.* נעים ceperint ut *plurale* ꝗ נע *nutans*, *mobilis*; quaſi ſenſus foret, *nam mobilia ſunt*, *& facile elabuntur*, *niſi ea cuſtodias in ventre*; *in interiore animi receſſu.* Abnuit Lingua, abnuit ipſa quoque dignitas דברי חכמים *verborum a ſapientibus*, ſive *ſolide compactis*, *profectorum.* Hæc verius *tanquam ſtimuli* ſunt, & *tanquam clavi impacti*, בעלי אספת *magiſtri compactionum*, i. e. *qui validiſſime mentem penetrent*, ac *compingant.* Minus commodum quoque, ut ſtruatur, *nam ſuave*, *quum cuſtodies illa in ventre tuo.* Luculentius, opportuniusque fuerit, ſi ſtruxerimus, *nam ſuave*, *quum cuſtodies illa*, *in ventre tuo.* Cohærent omnino, כי נעים בבטנך, *nam ſuave ventri tuo.* Radix נעם *ſuavis*, *amœnus fuit*; ex primigenia virtute adfert *molliter tenerum*, ac *delicatum.* Ergo *interiores tibi animi receſſus pacabunt*; atque *ineffabili voluptate ac ſuavitate medullas tibi tuas permulcebunt*: ſi *ea* tibi *verba* in *ſuccum* ac *ſanguinem*, quod dicitur, *converteris.* Eademque tibi יחדו *pariter* יכנו *parata*, *promta*, *firma* erunt *ſuper labiis.*

Vſ. 20. Aliquid negotii faceſſit vox שָׁלִשִׁים. Eam *Merc.* aliique *principalia*, id eſt, *eximia*, *inſignia*, *admiranda*, expoſuere, a שָׁלִישׁ, *dux*, *tribunus militaris.* Veteres *Rabbini* per *triplicia*, vel *triplicata* reddiderunt, quaſi reſpiceretur ad *tres partes Sacræ Scripturæ*, *Legem*, *Prophetas* & *Hagiographa.* Argutiolas quibus comſere hunc ſenſum, non exequor. *Cocc.* etiam *triplicata*, edidit; quæ declarat per *ſcripta magnis & legibilibus literis*; vel &, *non uno modo*, *ſed multimodis.* Sciendum interim, in MSS. exarari שלשום; unde nonnulli dedere *nuper*, ſive *nudius tertius*, quod eſt שִׁלְשׁוֹם; perquam frigide. *Guſſet.* refingere auſus שֶׁלְשׁוֹם, vel שֶׁלָשִׁים, a *Themate* שום & שים, ut ſit, *quod eſt ad ponendum in admonitionibus* &c. Gravius adhuc turbavit *Cler.* Punctatio *Maſorethica* exhibet שָׁלִשׁוֹם, quod *Analogiæ* parum congruens. Hinc *Marginale* illud שָׁלִשִׁים excuſum. Id indicio eſt, ultimæ ſyllabæ vocalem *Chirek* ad ipſorum mentem, & Lectionem illam, accommodatam; quum edere potuiſſent, ac debuiſſent, שָׁלִשׁוֹם. Hanc formam quum nuſpiam alibi reperirent, ejusque *Analogiam* haud perſpicerent, intulere de ſuo שָׁלִשִׁים. Atqui a שָׁלִישׁ tri-

Digitized by Google

20 הלא כתבתי לך שָׁלִשׁוֹם בְּמֹעֵצוֹת ודעת׃

21 להודיעך קֹשְׁטְ אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשלחיך׃

22 אל

20 An non ſcripſi tibi triplici filo nexa; in conſiliis & ſcientia?

21 Ad perdocendum te elibratam rectitudinem verborum veritatis; ut reſpondere queas dicta, *quæ ſint* firmitas miſſoribus tui.

22 Ne

triplicatum, per *Mem afformativum* rite propagatur שָׁלִשׁוֹם *triplicatim*, Τρισσῶς, ut LXX dedere, *triplicata ratione ac textura:* ad normam פִּתְאֹם *deſubito*, *laxa*, *ſoluta*, *ſubitaria ratione.* Videtur innui, quod formula Proverbialis adferebat, החוט המשלש לא ינתק *filum triplicatum haud facile rumpatur:* qua uſus Rex noſter *Eccleſ.* 4: 12. Raritas & inſolentia *formæ* fraudi fuit *Maſoretbis*, ſimili hallucinatione implicitis *Cap.* 20: 16. ad נָכְרִיָם item inſolentius, pro quo נָכְרִיָּה *margini* attexuerunt.

Vſ. 21. Venuſtiſſimum luſum in vocabulis קשט & אמת recludet utriusque *Origo.* Nempe *veritas* nomen induit אמת pro אמנת ab אמן *firmus fuit*; & quidem ſpeciatim *greſſu* vel *pede* nunquam *fallente*, aut *nutante.* Id ex *Arabum* امن ſupra affirmatum. Huic *veritati firmo ſtanti talo* pulchre additur קשט قسط quod deſignat *elibrationem*, ſive *rectitudinem elibratam*, quam *nulla curvatura* flectat. Frequentatur item in *pede*, atque inde אקשט اقسط *erectos directosque pedes babens*; a قَسَطَ quatenus valet انتصاب في رجلي الدابة قسطت عظامه قسوطا *erectionem*, *ſive erectum ſtatum poſteriorum jumenti pedum*; *cujus oſſa velut elibrata*, *ad libellam recta.* Ita *Camuſ.* ubi *forma* קשיט قسيط etiam eſt مستقيم

بلا اطن *erectus in altum ſine inflexione ac curvatura ulla.* Completiſſima imago, quæ veritati tribuit *pedem firmum* ſimul, ſimul *rectum*, *in rectitudine elibratum*, *excluſa* omni *curvatura.* Connixit Cl. *Majus*, quum noſtrum קשט contulit cum قشط *detexit*, indeque *veritatem* deſignari cenſuit, quippe quæ ſit rei *detectio* & *manifeſtatio.* Aurem Viro Docto vellere debuiſſet قِسْطٌ a *Lexicograpbis* enarratum per عَدْلٌ *juſtitia*, *æquitas*, *rectitudo*; & *part.* IV. مُقْسِطٌ *juſtus*, *æquus*, *juſte diſtribuens*; quaſi *exacte librans*, *elibrans.* Sed eum hinc abſterruiſſe videtur, quod apud *Golium* prima in ſede locatum ſub قَسَطَ *a juſto deflexit*, *iniquus fuit.* Hoc adverſa fronte cum prægreſſis videtur pugnare. Sane videtur. In *Gloſſariis* tum *Arabum*, tum *Græcorum*, *Latinorumque* paſſim talia occurſant: ubi ſignificationes a filo & ſerie divulſæ excerpuntur. Hinc invecta commenticia *Antipbraſis*; quæ tot ſuaviludia peperit. Exempli gratia *Rigidus* pro conſtructione nunc *Juſtum* ſignare poteſt, nunc *injuſtum.* Par ratio in *inflexibili*, ad dextram, ad ſiniſtram, ſe porrigente. His utor, quod ad *elibratam* noſtram *rectitudinem* quam proxime accedant. Arctius adhuc conjunctum verbum *dirigere*, cujus *partic. directus* nonnunquam aliquid *tenſi* nimis, & *aſperi* reſonat; ut in *Orat.* pro *Cæl. Cap.* 16. *Triſtis ac directus ſenex*; i. e. *rigidior*; *inflexibilis.* Eadem *metonymia* pro *Roſc. Com. Cap.* 4. *Quid eſt in judicio? directum*, *aſperum*, *ſimplex.* *Quid in arbitrio? mite*, *moderatum.* Vides *directum* cum *aſpero* connexum adferre *flecti neſcium*, & *rigidi tenoris ſervantiſſimum.* Ex interiore hoc uſu &

Digitized by Google

22 Ne ſpolies tenuem, quia tenuis eſt: & ne conteras inopem in porta.

23 Nam

22 אל תגזל־דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער :

23 כי

& Gell. L. 1. Cap. 3. dixit, *Quæ directum atque perpetuum præceptum non capiunt*; id eſt, *præceptum tam rigidum, ut nuſpiam ſe flectat, nuſpiam ſe accommodet; ſed perpetuum ſervet tenorem.* Imitatus eſt hocce pro *Cæl. Cap.* 17. *Illud unum directum iter ad laudem cum labore qui probaverunt, jam prope ſoli in ſcholis ſunt relicti.* Ipſa vis, & ſeries orationis, trahit *rigorem inflexibilem, durum; aſperiorem quam vita patitur*; unde & *Cap.* 18. ſubjungit, *Non ſemper vincat illa vera & directa ratio: vincat aliquando cupiditas voluptasque rationem.* Sentis per *directam* illam *rationem* oratorie innui illam *rigidiorem* & *plane inflexibilem*; quæ a *tenore ſuo* ne tantillum quidem remittat: quo adſpectu *Eccleſ.* 7: 16. commendatum אל תהי צדיק הרבה *ne ſis juſtus, recto-rigidus, ſpiſſando.* Proclivior adhuc anſa ſub قَسَط, ubi *directa illa conſtitutio pedum, omnis flexuræ expers*, in *jumento* quidem *vitii* quid ultro affert. *Gjeubar.* القسط انتصاب في رجلي الدابة وذلك عيب لانه يستحب فيهما الانحناء والتوتير *Vox* קשט *deſignat directam conſtitutionem in pedibus poſtremis jumenti; quod vitio datur; quoniam amatur in illis curvatura, & tenſa arcuatio.* Hinc per *Metaphoram* illuſtrem in *Alcoran. Sur.* 72: 14. 15. منا المسلمون ومنا القاسطون فمن اسلم تَحَرَّوْا رَشَدا واما القاسطون وكانوا لجهنم حَطَبا *E nobis Fideles alii*, (proprie *dedentes ſe*) *alii e nobis* קשטין *directi*, (i. e. *flectere & dedere ſe neſcii.*) *Qui autem ſe dedunt, illi vero rectam intendunt viam: at vero directi* (obſtinati, præfracte rigidi, infideles) *ſane Gebennæ erunt materia.* Elucet non invenuſta arguties, atque tenetur anſa lævæ hujus & ſcævæ ſignificationis, qua *directus, directo pede obſtipus*, in malum vergere potuit. Hoc jam *Commentatores Alcorani* per *injuſtum* declarant, ad captum populi. Inde in *Gloſſaria* ſuſceptum: in quibus *Metaphoræ* enucleari nec ſolent, nec ſtudio brevitatis poſſunt. Apud *Haririum Conſ.* 29. exquiſite etiam, الجاني حكم دهر قاسط الي ان انتجِع ارض واسط *Compulit me arbitrium Fortunæ inflexibiliter directæ*, præfractæ, obſtinatæ, *ut pabulatum irem ad terram Waſit.* Hæc ſcrupulum, quo quis vexari poſſet ex diſcrepantia poteſtatis *ſecundariæ*, ita levant, ut *primaria* inde plenius adhuc adſtruatur. Verbi ſpeciem II. prætermiſſam a *Gjeubar.* & *Phiruzab.* uſurpat *Damir. in Hiſt. Anim.* de *Gallo gallinaceo* agens واعظم ما فيه من العجايب معرفة الاوقات الليلية فيقسط اصواته عليها تقسيطا لا يكاد يغادر شيا سوا طال او قصر ويوالي صَيّحه قبل الفجر وبعده فسبحان من هداه لذلك *in eo ex admirandis maxime eſt notitia horarum nocturnarum; namque elibrat cantus ſuos ad eas elibratione exactiſſima* יקשט תקשיט, *ne tantillum quidem poſtvertens, ſive longiores illæ ſint, ſive breviores, peræque. Conſimiliter clamor ejus initium & finem auroræ exæquat. Laus illi, qui eum ad hoc ipſum ita direxit.* Aſſimillime *Alkazuin.* Uterque productus in *Hieroz. Part.* 2. p. 123. 124. Habes *elibratiſſimam* illam *rectitudinem ſtateræ*, quæ ne minimum quidem deflectit. *Boch.* eleganter dedit, *æqua lance diſpenſare.*

Ibid. Leviora ſunt, quæ ſubmonebo. Plurimi אמרים אמת reddunt *verba veritatis*;

23 כִּי יְהוָה יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ׃

24 אַל

23 Nam Jehova Litigatorem aget litis eorum; atque emunctores eorum emunget ipſam animam.

24 Ne

tis; quaſi אמרי אמת; adduntque *abſolutam formam* pro *conſtructa* ſæpe venire. Cave credulus ſis. Alii *ſupplemento* utuntur, *ad reſpondendum verba*, verba inquam *veritatis*, quam *Syntaxin* regnare volunt in אלהים צבאות *Deus* Deus inquam *exercituum*. Non utor; ut nec *Clerici* inſertione באמת *in veritate*; ſed per *appoſitionem* ſtructuram expediendam cenſeo; *ad reſpondendum ſermones*, *veritatem*. Sequens לשלחיך *miſſoribus tui*, duplicem habet anſam, *activam*, *paſſivam*. Plerique, *iis qui te miſerunt*; alii, *iis qui ad te miſerunt*. Poſterius præferendum. שלח *mittere*, hic eſt, *conſulere Oraculum*. Ad *ſapientem* tanquam ad *Oraculum* publicitus *mittitur*, & allegatur.

Vſ. 22. Non arridet valde, *ne opprimas pauperem; quia pauper eſt*, hoc ſenſu acceptum, *quia ſuum ei ſufficit malum*, *neve afflicto afflictionem addideris*. Rectius, & erectius, *Merc. Ne opprimas tenuem*, *quia eſt tenuis*, i. e. *injuriam propellere non poteſt*. Scilicet luditur in *ancipiti*, nam דל *tenuis*, & *pauperem* deſignat, & *viribus deſtitutum*. Eadem ambiguitas in vocabulo *inops* apud *Latinos* obtinuit; unde commodiſſime poſſes, *ne opprimas inopem*, *quia inops eſt*: ubi quivis ſentit prius pertinere ad *paupertatem*, poſterius ad *conditionem injuriis* & *violentiis obnoxiam*, quam *inopiam* dicebant veteres, & *deſolationem*. Pro *paupere* habes *Ruth*. 3: 10. Pro eo *cujus potentia attenuata*, 2 *Sam*. 3: 1. Senſui huic indubitare haud patitur *Vſ. ſeq.* Eundem ſupra alcam quoque evehit *Cap*. 3: 30. quod & hinc novum robur ac firmamentum viciſſim recipit.

Vſ. 23. Mire in *Lexicis* ac *Verſionibus* fluctuatur ad verbum קָבַע, rariſſimum, & tantummodo extra ſedem hancce occurſurum *Mal*. 3: 8. 9. *Rapere*, *diripere*; adſcitum ex ſenſu a multis. Alii maluere *ſupplantare*, πτερνίζειν, per tranſpoſitionem a עקב. *Vulgatus* dedit *configere*: ut *Aquila* καθηλοῦν *clavo figere*. Alii Veterum ἱεροσυλεῖν, ἀποστερεῖν, unde *fraudare*, *fraudulenter circumvenire*, vel *exſpoliare* ab aliis arreptum. Qui in talibus non cernit *defectum* lucis, ad poteſtatem genuinam, ejuſdemque Originem, rite figendam, nihil profecto diſcernat neceſſe eſt. Creſcunt tenebræ, ſi attendamus ad derivata, קֹבַע *galea*; & קֻבַּעַת *fæx*; quæ quaſi *in fundo ſupplantata*, ajunt nonnulli; vel *in fundo fixa*; ut aliis placitum. Sunt *Etyma* parum plana, aut plauſibilia. Quid? quod incertiſſima ſignificatio *fæcis*, per conjecturam tantum introducta *Jeſaj*. 51: 17. 22. ubi כוס התרעלה *poculo venenato tremoris* datur קבעת: collato *Pſ*. 75: 9. Sed alium ibi eſſe ordinem verborum, recte monuit *Guſſet*. atque viciſſim conjicit per קבעת ſignificari *ipſum vinum quatenus poculi ſummam marginem obtegit*, *imo oram ejus ſuperare convexo tumore*, *aut ſpuma innatante*, *videtur: quod Poëtæ ſit*, *vina coronare*. Ad verbum ipſum quoque non uni indulget *conjectaneo*. Ex *galea* hoc propagatum cenſens, *primo* tentat *galeare* pro *rapere*, *raptum ire*. Iterum *ſecundo*, pro *galeam alicui deripere*. Sed his ſpretis, *tertium* ſubdit, *galeam in hac phraſi condenda ſpectatam fuiſſe tanquam tegumentum capitis*, *quo ipſi oculi obnubantur*; *atque inde* קבע אותו *galeavit illum*, *invaluiſſe pro oculos ei obſtruxit*, & *quaſi occæcavit*, *ut non videat quid agat*, *atque ſic decipiatur*, ac *clam ſpolietur*. Appoſuit *Gallicam* phraſin, *être coiffé de quelqu'un*; pro *nimis ei credulum eſſe*, ac *ſic facile ab eo falli*; *anſa capta ab indumento capitis*, *quod oculos præpediat*. Enimvero habent conatus hice aliquid ingenioſi, & ſatis jucunde figurati; ſed a *galea* tales loquendi formas ſuccreviſſe, nemo ſibi facile perſuaſerit: nec is orbis eruditus, cui auſim *galeatum poculum* pro *coronato* propinare, ut nec *galea induere aliquem*, pro *eum occæcare*, *circumvenire*, & *clam ſpoliare*. Ipſa *galea* quoque unde appellationem invenerit ſub hoc *themate* ante indagare debuiſſet Vir

Nn Do-

24 Ne aſſocies temet cum eo qui præturget naſo; & cum viro flagrantiſſime iracundo ne familiaris ſis.

25 Ut ne condiſcas vias ejus; atque capias laqueum animæ tuæ.

26 Ne exiſtas in depangentibus volæ; in ſponſoribus pecuniæ creditæ.

27 Si

24 אל תִּתְרַע את בעל אף ואת איש חמות לא תבוא׃

25 פן תֶּאֱלַף ארחתו ולקחת מוקש לנפשך׃

26 אל תהי בתקעי כף בערבים מַשָּׁאוֹת׃

27 אם

Doctus, quam illis ſeſe hallucinationibus traderet. Apud *Latinos* nomen duxiſſe videtur, ex *Græcorum* γαλέη· quæ eſt *pellis felina*, vel *muſtelina*; ut ſit *tegmen capitis ex corio inde confecto*. Eodem canali κυνέη, & λυκέη, pro *galeis* ex *canina* vel *lupina pelle* defluxerunt. At *Hebræis* קבע dictum *capitis tegmen*, & ſpeciatim *galea*, a *Radice* قبع קבע cujus notiones ita pandit *Camuſ*. قبع القنفذ قبوعا ادخل راسه في جلده والرجل في قميصه *Verbum* קבע *frequentatur de Erinaceo quum caput ſuum intra cutim recondit; itemque de viro caput intra induſium abdente*. Ejus derivatum قُبَّعٌ & قُبَّعَةٌ exponitur *ibidem*, خِرْقَة كالبُرْنُس *pannus caput obvolvens; operimentum totam faciem contegens; cucullus. Pallium cucullatum: calantica*. Pleniorem adhuc conſpectum dabit *Gjeubar*. قبع القنفذ يقبع قبوعا اذا ادخل راسه في جلده وكذلك الرجل اذا ادخل راسه في قميصه وامراة قُبَعة طُلَعة تقبع مرة وتطلع اخري والقُبَعة طُوَيّر ابقع مثل العصفور يكون عند جحرة الجرذان

فاذا فزع او رمي بحجر انقبع وقبيعة السيف ما علي طرف مقبضه من فضة او حديد وقبيعة الخنزير وقنبعته نخرة انفه وقنبعت الشجرة اذا صارت زهرتها في قُنْبُعة اي في غطاء والقبّاع بالضم مكيال ضخم واقتبعت السقاء اذا ادخلت خربته في فيك فشربت منه *Verbum* קבע *venit in ericio, quum caput intra cutim retrabit abditque, itemque in viro, qui ſub induſium illud decondit. Inde inſertatrix, exertatrix, de muliere, quæ nunc caput abdit, nunc exerit.* קבעה *inſertatrix etiam dicta avicula variegata, inſtar paſſeris, aſſidens latibulo muris campeſtris; quæ pavore affecta, aut lapide in eam jacto* אנקבע *caput ſuum ſubducit intra ſeſe. Forma* קביעה *addita enſi, deſignat ſummum tegmen capuli, ſive id quo extremitas capuli clauditur, ex argento vel ferro. In porco quoque* קביעה *&* קנביעה *vocatur extremitas complicata roſtri. Item in arbore verbum* קבע *&* קנבע *adbibetur, quum ejus flos calyce* קנבעה *ceu capitis tegmine plane involvitur. Iterum* קבוע *per* Dam-

Digitized by Google

27 אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך׃

27 Si nihil tibi ad exſolvendum, quare caperet *quis* lectum tuum deſubter te?

28 אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך׃

28 Ne revellas terminum antiquum, quem fecerunt patres tui.

29 חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשכים׃

29 Vidiſtine virum celerem in opere ſuo? in conſpectu Regum ſtabit; non ſtabit in conſpectu obſcurorum.

Damma, *eſt menſura capacior.* *Denique in VIII. ſpecie* התקבעת אלשקה *adhibetur*, *quum orificium utris ori tuo penitus inſeris*, *atque ita bibis.* Ex omnibus hiſce *Gloſſis* reſplendet primaria virtus quam quærebamus *plicare*, *replicare*, *plicando obvolvere:* & quidem ſpeciatim *caput*, quaſi *redimiculo* quodam *abditum*, & *involutum.* Hinc jam ſatis tralucet, unde nam קבע *galeam* denotare cœperit, quippe *quæ complicata totum caput involvat.* Hinc etiam multo commodius ſe dare incipit illud *capitium induere aliquem*; pro *fraudare*; *fraude* & *arte emungere*, *exſpoliare.* Expendamus. Eſt inſignis contextus *Malach.* 3: 10. 11. Verbum noſtrum quater ibi reſumtum, grandem quandam *figurationem* ſecum ferat neceſſe eſt. Oratio indignationem graviſſimam ſpirans ſic habet. היקבע אדם אלהים *An capitium induet homo Deum?* כי אתם קבעים אתי *nam ſane me capitium induitis.* *Et dicitis* במה קבענוך *in quo capitium te induimus?* *in decimis & in oblationibus.* *Execratione percuſſi proinde eſtis*; *namque* אתי אתם קבעים הגוי כלו *memet capitium induitis vos*; *gens univerſa.* Animoſius depingitur *manticulatio ſacrilega*, qua *Deum* ipſum *emungebat* & *compilabat* gens univerſa, *decimis* & *oblationibus*, vel in totum, vel ex parte, interverſis; non ſine prætextu tamen ſpecioſo, ac velamento criminum. Hoc invidioſe non minus, quam concinne, dici potuit, *Deo capitium injicere.* Egregie quoque *figura* iſta quadrat in *Gnomen* noſtram; *Nam Jehova litem eorum litigabit*, & *capitium injicientes pauperibus capitio induet* quoad *animam.* Nempe *fraus* & *dolus* in *doloſum caput* revolventur: ad illum aculeum *ſarcaſmi*, quo *Pſ.* 18: 27. dicitur עם עקש תתפתל *cum interto*, *temet intorques*; ut *luctator* videlicet *nexu pollens*; quod in *Parall.* 2 *Sam.* 22. eſt תתפל *ſtratorem te præbes.* Pulcherrime קבע אתו נפש *capitio eum induit* quoad *animam:* eam *ludibrio* ſimul, ſimul *prædæ* permittit.

Ibid. Cura peculiaris debetur formæ קבעת, in *celſam* haud dubie *figurationem* traductæ *Jeſaj.* 51: 17. *Excitator*, *excitator*, *ſurgito Hieroſolyma*, *quæ bibiſti e manu Jehovæ* את כוס חמתו *poculum excandeſcentiæ Ejus*; את קבעת כוס התרעלה שתית מצית. Seriem attendenti, & graviſſimam ingeminationem vocabuli כוס, non magnopere placere poſſunt *fæces.* Eas plane ſeponere jubet auctoritas *Dialectorum*, nil ſimile agnoſcentium. LXX τὸ κόνδυ dantes, grande vocabulum captarunt; eſt enim nomen *poculi Perſici*, ductum a ſimilitudine *tiaræ*, ut magnus Commentator *Athenæi* docet; p. 797. Iidem illud κόνδυ adhibuerant pro גביע *Gen.* 44: 12. quod *Scyphum capaciorem* deſignat, atque unam tenet ſtirpem cum מגבעה *tiara*, *cidaris.* Ejus Thema גבע etiam *complicuit*, & quidem *in rotundiorem formam:* unde גבעה *collis.* *Chaldæus* quoque פיילי *phialam*; item *dignius*, & fere ex auro, *poculum.* Fundo ergo, & auctoritate deſtituitur omni, notio iſta *fæcis.* Quod *Guſſet.* in medium tulit, ſic ſatis ſpecioſum, ac plauſibile, ſi non a *galea* ducatur, ſed a *redimiculo capitis*, ſive *capitio*; nam & *redimita pocula* dici poſſint, non tantum quæ *ſertis coronantur*,

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

Verſ. 1 Quum aſſidebis ad veſcendum cum dominatore: unice conſiderabis id quod ante faciem tuam.

2 Quip-

Verſ. 1 כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך׃

2 ושמת

ſed etiam quæ ad *ſummam marginem explentur.* Sic קבעת כוס התרעלה admirabili imagine exhiberet *coronationem poculi tremoris*; pro, *ad ſummam oram* ac *coronam ſuperfuſum poculum.* Hoc egregie iſtam in ſeriem quadrat. *Spumationem* quoque attexas licet, prout *Arabum* Poëtæ *ſpumantis oris faſciam*, *tæniam*, vel & *ſpumantis pateræ cidarim*, figurarunt ſub vocibus عصابة & عمامة *faſcia*, *alba* præſertim, *in cidaris formam convoluta*; quæ cum noſtro קבעת قبعة, item *mitram* deſignante, proximam colunt cognationem. Exempla nonnulla haud diſplicebunt. *Muleicbus Hudeilita.*

وَعَمَّمَ أَلْحِيهَا ٱللَّجِينُ ❂

Et redimivit maxillas earum ſpuma.

De *camelis ſpumante* jam *ore* alacriter propulſis. Idem

بِمُعْتَمَّةٍ فَضْلَ ٱللَّجِينِ ❂

Redimita exuberantiam ſpumæ.

Plenius adhuc

حَتَّى تَعَمَّمْنَ ٱللَّجِينَ كَأَنَّهُ

عَلَى مُسْتَدَارِ ٱلْهَامِ عُطْبٌ مُنَدَّفُ ❂

Usque dum redimitæ eſſent ſpuma, tanquam ſi
Super vertice capitum goſſypium foret excuſſum.

Hinc jam *redimiculo obvoluta*, id eſt, *coronata* & *ſpumans patera*, ſeſe ſatis ſuſtinere, & palmam præ *fæcibus* ferre poſſe videtur.

Ad CAPUT VIGESIMUM TERTIUM

Notæ.

Vſ. 2. Diſſenſus ad vocabulum ſolitarium שַׂכִּין. Hoc nonnullis *plurale* eſt, *ſpinas* notans, quæ סִכִּים *Num.* 33: 55. & alibi; a *themate* סכך. Inde datur, I. *& pones ſpinas in gutture tuo.* Secutus *Guſſet.* id declarans de *obice gulæ ponendo*, *etiamſi magno dolore conſtet.* Aliis eſt *ſingulare*, *Chaldæis* סַכִּין, *cultrum* deſignans; qui *Arabibus* item سِكِّين;

2 ושמת שכין בלעך אם בעל נפש אתה׃

2 Quippe cultrum admoveris gutturi tuo, ſi præturgens flatu ſis.

3 אל תתאו למטעמותיו והוא לחם כזבים׃

3 Ne concupiſcas cupedias ejus: nam eſt cibus mendaciorum.

4 אל

4 Ne

سكين; unde exſculpitur a plerisque, II. & *appones cultrum gutturi tuo*: pro, *frenum gulæ admovebis*. Supponitur, adagium obtinuiſſe inter *Hebræos*, *gutturi cultellum admovere*, pro *gulam reprimere*. Exempla deſidero; ſine quibus phraſis merito ſuſpecta: *cultellus* enim *gulæ impreſſus* ad *jugulationem* potius fertur. Senſiſſe videtur *Merc.* ita III. commentans, *ſi regia menſa veſci optas*, *amasque ſplendorem & lautitias ciborum*, *præſtat ut tuæ gulæ gladium admoveas: q. d. ſummum tibi damnum & ignominiam arceſſes*, *niſi gulam cobibeas*. Ne id quidem planum, atque illud *præſtat admoveas cultrum* non alium videtur pati poſſe ſenſum quam, *præſtaret ut gulam tibimet præcideres*. Id duriusculum. Mollius IV. hoc aliorum; *alioquin appones cultrum gutturi*: pro, *intemperantia* tibi *morbos* & *mortem contraberes*. Natura phraſeos exigere videtur V. *præſentiſſimum vitæ periculum incurres*, *ingluvie tua iram in te Dominatoris provocans*. Preſſius, *gulam tibi tuam ipſe incideres guloſus*; vel *temet* quaſi *jugulares*; אם בעל נפש אתה *ſi turgidus ſis appetitum*, ſi *cupiditate inexplebili turgeas*. Hæc potentia *Originis* in בעל; quam ad *Cap.* 30: 22. exequemur. Eodem colore enunciatum *Cap.* 22: 24. *Ne compaſcuum agas cum turgido naſum*; &c. Vocula לע *gula*, ab *ardore aduſto* nomen traxit, ſecundum illud Poëtæ

- - - - - - - Furit ardor edendi
Perque avidas fauces, immenſaque viſcera regnat.

Noſtræ *Syntaxi* nonnihil officit, quod *Præpoſ. Vaw* per *namque*, *nam ſane*, reddenda ſit. Exempla tamen conſtipavit *Noldius* in *Concord. partic, num.* 37. Si interim quis *copulativam* malit vim, atque ad receptius *num.* II. poſitum inclinet, *cultellum gulæ admovendum* ſic poterit accipere, VI. ut jubeatur *guloſus* ille *ſibimet præſentem intentare necem* ex *terrore* Regiæ Majeſtatis; *jugulandus* facile, ni *ingluviem* compeſcat.

Vſ. 3. Commode in hunc ſenſum ſubtexitur, *ne concupiſcas pulpamenta ejus*, *nam cibus mendaciſſimus eſt*. Ad מטעמים recte jam obſervatum, *ſapidiora* id vocabuli deſignare, ſive *cupedias*, & *ſcitamenta*. Ita طعم טעם apud *Arabes* omnem quidem *ſaporem* amplectitur; ſignanter tamen frequentari amat pro *ſapore delicato*, qui *appetitum excitet*; ما يشتهي منه. Hinc طاعم טועם ſpeciatim, *elegantius victitans*, vel *delicatis cibis utens*: *pulpamenta ſectans*, & *venationem*. Nempe مطعم מטעם κατ' ἐξοχὴν uſurpatur pro صيد ציד *venatione*, ſive *pulpa ferina*: atque in *part.* IV. مطعمة מטעמת *pulpam præbens venationis*, apud Poëtas, eſt Epitheton *arcus*. Antiquiſſimum eſſe hunc uſum, & genuine *Hebraicum*, cernas ex *Gen.* 27: 3. 4. *Cape pharetram & arcum tuum*, - - - *& venare mihi venationem*; *atque parato mihi* מטעמים *pulpamenta*; *cupedias*. Sæpiuscule idem eadem in Hiſtoria recurrit uſus; ut *Vſ.* 7. 9. 14. 17. 31. Inde diſcas *pulpamento ferino* dicatam vocem. Sic *Schol. Diw. Hud.* المطعم, quod eſt *part. paſſ.* IV. exponit abſolute الصايد المرزوق *venatorem prædæ potitum*. Apud *Gjeubar*. ex Veteri Poëta producitur,

مطعمة كبداء

Cupedias miniſtrans arcus, *craſſo præditus manubrio.*

 Ibid.

4 Ne hiaſcas ad diteſcendum: qui ratione polles, abſiſte. | 4 אל תיגע להעשיר מבינתך חדל׃

5 An | 5 התעוף

Ibid. Tribus Verſiculis decurrens periodus, *Allegoriam*, vel *Parabolam* potius, redolere videtur. Hinc certe & patentior proſpectus aperitur, & gravior redditur præceptio, & cumulatiores enitent ſententiæ. Seriem univerſam reſumamus. *Menſæ regiæ aſſidere*, non tam *convivæ* eſt, ſemel tantum in vita, ſi forte, vel raro ſaltem illuc admiſſi, quam *purpurati*, & *miniſtri*, in aula *reſidentis*, atque *epulis Dominatoris* pro munere aut gradu dignitatis *accumbere* ſoliti. Mens ſublimior proinde *Verſ.* 1. hæc fuerit; *Si miniſterio aulico fungaris*, vel *conſiliarii Regii obtineas ſtationem*, בין תבין את אשר לפניך *diſtinctiſſime attendes ad id quod ante faciem tuam.* Altiore aſpectu, *Tuas* modeſtus *ages partes*, *tuam Spartam ornabis*; *in curam tibi aſſignatam incumbes* ſedulus; *neque alterius adminiſtrationi* curioſus *te immiſcebis*; *in ejusve jura involabis* arrogans. In *Verſ.* 2. לע *gula*, & *ardentiſſima vorandi cupiditas*, commodiſſime pingere poteſt *inſatiabilem ambitionem*, cum *ſiti opum* ac *divitiarum* conjunctam. Eodem tendit בעל נפש *turgens animam*, id eſt, *appetitum edendi*, ut ſæpe alibi. Etiam *flatum* & *arrogantiam* ſignat. Poſſis proinde, *Si turgidus ſis flatum*; ſi *arrogantia infleris*, ac *præturgeas.* Talis ſane, ad *num.* V. *apponit cultellum gulæ ſuæ*; atque *ambitione*, *avaritia*, aut *arrogantia*, *præſentiſſimum* mortis *periculum ſibimet* veluti *admovet.* Ad *num.* VI. hic exſtet ſenſus; *ambitioſum*, *opum* nimis *appetentem*, aut *ſuperbum*, *hanc* ſuam *ardentiſſimam cupiditatem admoto* velut *faucibus cultello* debere *compeſcere*; tanquam *per jugulum ituro*; ubi *ira Regis*, qui nuncius mortis, *exarſerit.* In *Vſ.* 3. denique מטעמים *cupediæ regiæ* inſignitam *figuram* exhibere poſſint *favorum*, *honorumque exquiſitiorum*; cum reliquis *lautitiis*, quibus *Aulæ* circumfluunt. Has *appetere*, has *venari*, huic *opimiori* velut *prædæ inhiare*, eſt *cibum inhiare mendaciſſimum*, *bolos mortem* perſæpe *daturos*: certe nil niſi *atram curam*, & *ſpiritus roſionem* parituros. Pulcherrimæ *pericopæ* aliquid *Allegorici* etiam ſubjunxere Cl. *Cocc.* & *Cler.* quorum cogitata contuliſſe neminem pœnitebit.

Vſ. 4. Indivulſo nexu proſequare licet, *ne hiaſcas ad diteſcendum* &c. להעשיר ad *Divitem* & *potentem te faciendum*, ex indole ſpeciei *Hiphh.* Sic *Parabolæ* prægreſſæ clavim ipſe ſapiens porrigeret, eamque concinna clauſula aperiret. Licet quoque per ſe capias, ob affinitatem materiæ hic ſubſertum. Sive hoc ſequare, ſive illud, nodum haud levem nectit מבינתך חדל *ab intelligentia tua deſiſte.* Arctiore illa copula I. *Cocc. Cave fidas prudentiæ tuæ*, *quaſi & voluptatibus Aulæ frui*, *& Divitias accumulare*, *& officium non negligere*, *& invidiam declinare*, *& te ipſum conſervare poſſis.* Acutum. Alio acumine R. *Levi* II. *Imperativum* reſolvit in *Futurum*; quaſi diceret *Salomon*, *ſi diteſcere concupiſcis*, *atque in opibus conſtruendis vis fatigari*, *futurum eſt ut deſiſtas a tua intelligentia*; *vel*, *a vera ſapientia deſciſces.* Id efferri poſſet, *valere jubeto intelligentiam tuam*, *ſi diteſcendi te veſana inceſſerit cupido.* Hoc requiſiviſſet pro אל *Ne*, אם *ſi*, filo ſic ſuſcepto, *ſi fatigaveris te ad diteſcendum*, *ab intelligentia deſiſte.* Jam alius poſtulatur ſenſus; quem *Cler.* III. ex repetito אל extundere conatus; ut ſit; *neque prudenter gerere te deſinas.* Precaria inſertio; nec אל *imperativo* præmitti ſolet. Non valde quoque aptum ſolidumve, vulgatiſſimum illud IV. *a prudentia tua deſiſte.* Id varie exponitur. Plurimi, *Noli fidere vel induſtriæ*, *vel prudentiæ tuæ*, *quaſi per illas tibi opulentiam poſſes parare. Solus eam elargitur Deus.* Ut *Pſ.* 127: 2. Alii *cave prudentiam appelles*, *curam diteſcendi*; ut faciunt opum cupidi: eſt magis *diffidentia*, & *affectio cæca.* Neutrum ſatis quadrat ad id, quod *Vſ. ſeq.* ſubſumitur: *Contemnendas eſſe in univerſum divitias ab eo*, *qui vel tantillum ſapiat.* Hinc V. mihi ſubnatum, *ne hiaſcas ad diteſcendum*; *ob intelligentiam tuam flacceſcito*, i. e. *totum illud ſtudium divitiarum*, quo tantopere flagrant miſeri mortales, *miſſum fa-*

facito; ſi quid ſapis; eo quod ſapis, quod rationem poſſideas & intelligentiam. Sic בינה *ratio diſtincte judicans, intelligentia rationalis*, venit *Prov.* 30: 2. *Brutus ego præ viro*, ולא בינת אדם לי *& non eſt mihi intelligentia hominis.* Ergo מבינתך *ob intelligentiam tuam; præ ratione qua polles.* Particula מן *ob, propter*, ſæpiſſime reddenda. *Exod.* 2: 23. *Suſpirarunt* מן העבדה *ob ſervitutem.* 2 *Chron.* 21: 15. *exierunt viſcera ejus* מן החלי *ex morbo, ob vim morbi atterentis & excoriantis.* Ipſa ratio ſcilicet quemvis docet, *contentum eſſe parvo, maximas eſſe certiſſimasque Divitias: & quibus nihil unquam ſatis, non modo non copioſos & opulentos, ſed etiam pauperes & inopes eſſe exiſtimandos.* Sententiarum huc tendentium, atque hoc ſancientium, referta omnia. חדל *abſiſtito;* proprie *flacceſcito; in totum remittito.* Sic *Jerem.* 40: 4. *Si diſpliceat mecum venire* חדל *abſiſtito.* Item *Amoſ.* 7: 5. *Et dixi, Ab Domine!* חדל נא *abſiſte, quæſo; qui ſtaret Jacobus?*

Ibid. Quo jure תיגע *biaſcas* converterim, dabo. In *Lexicis* redditur *laborare* ſimpliciter; nec non, *defatigari ex labore; laſſari, fatiſci, defetiſci.* Omnia haud dubie *ſecundaria.* Apud *Arabes* eadem omnia ſub وجع obtinent. Ejus *futurum* enotatur يجع ييجع, ad *Dialectum Hebræam*, frequentatum ab *Aſeditis*, ut teſtatur *Gjeubar.* promens hocce exemplum veteris Poëtæ

لَا تَنْكَأِي قَرْحَ ٱلْفُؤَادِ

فَيِيْجَعَا ۞

Ne cruſta nudes ulcus cordis, quo fatiſcat dolens.

Adfert etiam أَيْجَعُ رَأْسِي *fatiſco caput meum*, & يَوْجَعُنِي رَأْسِي *fatiſcit mihi caput meum.* Admirabili lepore Poeta ab eodem laudatus

فَلَفَتُّ نَحْوَ ٱلْحَيِّ حَتَّى

وَجَدْتَنِي

وَجِعْتُ مِنَ ٱلْإِصْغَاءِ لِيتًا

وَأَخْدَعَا ۞

Reflexi caput ad Tribum, donec deprendas me
Fatiſcere præ inflexione collum & venas.

Id verbi compoſitum cenſetur ex *fatim* & *biſco*, ſecundum illud Poëtæ, *rimisque fatiſcunt.* Hoc incertius; ſed certiſſimum وجع ex *Origine* ſonare idem quod جاع גוע *biare, biaſcere, biante ore fatiſci.* Magna hinc gratia & dignitas accreſcit locis omnibus. *Joſ.* 24: 13. *Dedi vobis terram* אשר לא יגעת בה *in qua non laboraſti.* Ita vulgo. Subſtitue: *in qua non biaſti; biante ore fatigatus fuiſti*, ut ſolent *Agricolæ* ſole ſub ardente *delaſſati & exbauſti.* Similiter *Jeſ.* 62: 8. *Si bibent peregrini muſtum tuum, & frumentum tuum conſument,* אשר יגעת בו *in quo tu bianti ore temet elaſſaſti.* Item *Deut.* 28: 32. *fructum terræ tuæ* וכל יגיעך *& omne biaſcenti ore partum a te, comedet populus quem non noſti.* Ad exaggerationem pertinet calamitatis. Pariliter *laborem ruſticum multo ſudore & biaſcenti ore exantlandum* conſignat *Job.* 39: 11. Occurrit ſæpiuſcule. Gravius adhuc *Pſ.* 6: 7. יגעתי באנחתי *biaſco in ſuſpiratione mea; torrente lacrymarum omni nocte lectum meum inundo.* Languet ibi *laboro*, nec ſe ſuſtinet ſatis *defatigor.* Iterum *Pſ.* 69: 3. יגעתי בקראי נחר גרוני *biaſco in clamatione mea, incanduit guttur meum.* Rem oculis ſubjectam cernis: atque *Originem* ipſam contrectas. Venuſtiſſime *Jeſaj.* 40: 30. יעפו נערים ויגעו *gyrabunt* laſſitudine *juvenes, & biaſcent:* nec non *Vſ.* 28. *ibid. Creator finium terræ* לא ייעף ולא ייגע *nec gyrabit* laſ-

Digitized by Google

5 An gyrarent oculi tui in id, quod ſtatim nullum? nam omnino faciet ſibi alas; tanquam aquila cœlum verſus gyrat.

6 Ne veſcaris eſcam mali oculo; neque concupiſcas cupedias ejus.

7 Quia

5 התעוף עיניך בו ואיננו כי עשה
יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים :

6 אל תלחם את לחם רע עין ואל
תתאו למטעמתיו :

7 כי

laſſus, *nec biaſcet: biulco* velut *ore anhelabit exhauſtus.* Inverſo etiam ordine *Jer.* 51: 59. & *Hab.* 2: 13. וייגעו *& biaſcent populi - - - & nationes* ייעפו *gyrabunt; ad vertiginem usque delaſſabuntur.* Ad priorem ſtructuram iterum *Deut.* 25: 18. *Carpſit in te Amalekita omnes debilitatos* ſive *laſſitudine attritos, perſequens te, & quidem* את עיף ויגע *gyrantem atque biascentem.* Splendida lumina & ornamenta orationis *Hebrææ*, quæ *Origines* ſolæ adſpicienda præbent: & tamen vel utilitati *Originum* vel neceſſitati indubitabitur, atque illiterata lis movebitur? Grandi figura *Thren.* 5: 5. *Super cervicibus noſtris* נרדפנו *inſeſſores patimur*, inequitamur a multis, יגענו לא הונח לנו *biaſcimus; nulla nobis conceditur requies.* Depingitur jumentum ſævo flagello & acerrimis calcaribus incitatum ita, ut *biulco ore* tantum non *expiret*, & ne tantillum quidem *reſpirare* queat. Ad hanc facem reliqua ſatis lucebunt. Unum adhuc attingendum 2 *Sam.* 23: 10. *Ille ſtetit, & ſtragem edidit in Philiſtæis* עד כי יגעה ידו *usque dum biaſceret manus ejus*: id eſt, *fatiſceret.* Eſt illuſtris illa *metaphora*, quam ſupra ex *Gjeuhar.* produxi, in *capite* aliisque *membris*, quæ *biaſcere* dicuntur, quum *labore fatiscunt.* Hi vocantur יגיעי כוח *feſſi roboris*; quibus *nervoſiſſimum* quoque *robur biaſcit*, *Job.* 3: 17. vel, *quibus vires exhauſtæ fatiſcunt*; ut in *Comment.* ſubmonui, incertior adhuc de *Origine*, quæ poſtea mihi, ut dies diem docet, alluxit. Agmen claudat *Eccleſ.* 12: 12. יגעת בשר *fatigatio carnis biaſcens*; quæ *carnem biulcat* quaſi, verbo *Catulli*, apud quem *ſitis biulcat agros* figuratum, pro *hiatu diffindit.* Apud *Græcos* χαίνειν *hiare*, *biaſcere* eodem uſu quoque auctum fuiſſe, ex *Gloſſis Heſychianis* condiſcas, ubi κίχλων inter alia eſt ῥέμβει) *gyrat, vertiginem patitur.*

Vſ. 5. Interrogatio animoſa, ſenſum *Vſ.* *præcedenti* a me additum egregie fulciens. Ea inculcat, abhorrere a *ratione* ipſa, ut quis *biaſcat* in *divitiis* ſibi *congerendis*, *fallacibus* ſimul, ſimul *fugacibus*. Cl. *Cocc.* propiore illo nexu cum *Parabola Vſ.* 1. inchoata, moneri cenſet, *ſplendorem Aulæ tam vanum eſſe, ut oculum ad eum advertere, & in eo figere, non liceat: quemadmodum aquilam, ſi forte conſederit alicubi, ſpeculari non licet.* Ad lectionem *Maſorethicam* autem prius Colon ita conſtituit; *An ſineres volare oculos tuos ad illud, quod non eſt?* Nempe pro תעוף, *futuro* in *Kal*, ſubdidere ad marginem תעיף: quod quia expeditiorem videbatur præſtare *Syntaxin*, plurimorum calculo comprobatum. *Cler.* ex *Kal* dedit, *num involabis oculis:* per ellipſin *præpoſ.* ב. Mihi תעוף non *ſecunda* eſt *maſcul.* ſed *tertia fæmin. fut. Kal* a עוף *gyravit*; unde ſtructura ſolenni exſurgit, *num gyrabunt oculi tui in id quod mox nullum?* Geminata elegantia pollet illud *gyrabunt.* Primo, alluditur ad *naturam oculi*, & *palpebrarum*, quibus nil *mobilius*, ac *gyrantius*. Hinc עפעפים appellari meruere *palpebræ* cum *oculis ſuis* perpetuo *nutantes* & *nictantes.* Secundo attenditur quoque *cupiditas oculorum*, *gyrabunda* ſane; *inexplebilis*, & *ſatiari*, *ſedari*, ac *contineri neſcia*, quales *oculos*, *emiſſicios* ac *gyratores* ex vero dixerim. Si quis malit תעיף *gyrare facies*; utrumque ex æquo obtineat neceſſe eſt. Comparationem venuſtiſſimam *Aquilæ cœlum verſus avolantis*, proprie iterum, *gyrantis*, illuſtravit jam *Boch. Hieroz. Part.* I. *pag.* 171. ex *Luciani Timone* ubi inducitur *Plutus*, divitiarum Deus, accedens ad aliquem, *claudicare*, & *lentos trahere greſſus*; ὁπόταν δὲ ἀπαλλάττεσθαι δέῃ πτηνὸν ὄψεσθαι πολὺ τῶν ὀρνέων ὠκύτερον *quum autem diſcedendum ſit, conſpici eum* mul-

Digitized by Google

7 כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו בל עמך׃

8 פתך

7 Quia quemadmodum ſuam ipſius animam abhorret, ſic ipſe erit; Ede & bibe, dicet tibi; at cor ejus nequaquam tecum.

8 Buc-

multo volucribus celeriorem. Reperies quoque *ibid.* p. 170. *vægrandes* illas & *perniciſſimas alas aquilæ*, quales ſibi *facere* dicitur *opulentia*; cum ex Sacris, tum ex Profanis Scriptoribus, juſto lumine perfuſas.

Ibid. Manum de tabula tollenti, remoram injicit duplex conatus veterum *Hebræorum* ad noſtrum תעוף, vel תעיף. Prior fert, *an ſplendere faceres oculos tuos?* ſignificatione arrepta ex *Job.* 11: 17. ubi תעופה כבקר תהיה multi reddere, *ſplendeſces, inſtar auroræ eris.* Hoc foret αὐγάζειν, ἀμαρύσσειν; relatum ad αὐγὰς & ἀμαρύγματα *vibrationes ſplendentes oculorum.* Alter, contrario plane adſpectu, *an obtenebreſcere faceres oculos tuos in illam opulentiam defixos?* ut *Amoſ.* 4: 13. *qui facit auroram* עיפה *tenebras ipſas.* Ad hæc *Mercer. Sane Radices Hebraicas videas duo contraria ſignificare interdum.* Per *Antiphraſin* ſcilicet, illam veterum *Grammaticorum Helenam;* quæ profecto germana *Meduſa* eſt. Miram enimvero Linguam, quæ *Lucem* & *Tenebras* uno eodemque verbo complecteretur per *figuram contrarii.* Sæpe infelicem fœtum in ſolas terras abire juſſimus. Ad hoc quidem verbum teneatur, עוף nunquam *ſplendorem* denotare; & *Job.* 11: 17. vertendum, *ſi vertiginoſus ſis, ſi caligine vertiginoſa gyres; ut aurora exiſtes.* Dilucere incipit copula diſſonantium notionum, quibus adhucdum in *Lexicis* laborat noſtra Radix. Comparet ibi primo & tritiſſimo uſu *volare;* unde עוף השמים *volucris cœlorum.* Secundo, *Laſſari;* unde *partic.* עיף *laſſus, feſſus.* Tertio, *obſcurum eſſe; obtenebreſcere, caligare:* unde עיפה *denſiſſima caligo.* Hæc δὶς διὰ πασῶν diſcrepare videntur. Harmoniam ſuavem præſtabit *Origo* in *gyratione* ſita; quam *Arabes* ſub عاف *mediis Waw,* & *Je* peræque, aſſervarunt. Nempe *gyrare* eſt *volare.* Item *gyrare* eſt *laſſari ad gyrationem oculorum* & *vertiginem* usque. Denique *gyrare,* & *vertiginem pati* dicitur, qui *denſis offuſus tenebris* σκοτοδινιᾷ. Hæc ad *Job.* 10: 22. jam indicata, hic oculis ſubjicio, ut tanto diſtinctius decerni queat, quid amplitudo *Linguæ* Interpreti poſſit ſuggerere. Ego quidem intra priorem uſum me continui, *An gyrarent oculi tui in id quod mox nullum?* Huic principi & indubitato ſenſui, ſi quis adjungendum cenſeret & alterum huncce, *an ad vertiginem ſe delaſſarent oculi tui?* quin & tertium, *an vertigine caliginoſa obtenebreſcerent,* vel *obtenebreſcere eos ſineres?* acumen forte laudarem; ſed an verum eſſet lumen addubitarem. Certe ſequens יעוף in *Aquila gyrante* has notiones reſpuit; easque ſeponendas eſſe arguit. Eandem *gyrandi* potentiam cognato *themati* יעף, quod in *Lexicis* item *laſſari, defatigari*, fuiſſe ſubjectam; ex uſibus *Arabum* ſub وعف & وغف demonſtravi ad *Job.* 22: 25. Inde perpulchra illa לא ייעף ולא ייגע *non gyrabit* laſſus, vertiginoſus, *nec hiaſcet:* quæ ſuperius declarata. Etiam *volandi* vim hic viguiſſe, patet ex *Dan.* 9: 21. ubi מֻעָף בִּיעָף non eſt *vertigine affectus in laſſitudine;* ſed *gyratus in gyratione;* ut *rotatiſſimus volatus* deſignetur.

Vſ. 6. Filum *Parabolæ* continuari, ac pertexi, cenſet *Cocc.* ad *Vſ.* huncce ſubmonens, *eos qui in Aulis cum poteſtate ſunt, plerumque eſſe invidos;* ac *proinde talium delicias non eſſe concupiſcendas.* Rectius cum plerisque disjungas, atque tanquam diverſi generis præceptum capias, quo vetamur cum *illiberali,* & *ſordide avaro, familiaritatem colere, ejusve menſa uti.* Hoc *Allegoriam* novam potius reſiperet. רע עין *malus oculo* non tantum *invidiam* ſignat; ſed & *avaritiam* ac *ſordes illiberales:* ut טוב עין *bonus oculo Cap.* 22: 9. notabat *benignum* ac *liberalem.*

Vſ. 7. Eminens & expreſſus character *ſordidiſſime avari*, ſpeciem tamen liberaliorem mentientis. Prius Colon vehementer exercitos habet Interpretes. Id obſcuriſſimum,

Digitized by Google

8 Bucceam tuam, quam comediſti, eam evomes: & reſcindes verba tua ſuavia.

9 In auribus ſtolidi ne loquaris; nam raptabit maturitatem ſermonum tuorum.

10 Ne revellas terminum ſeculi; & in agros pupillorum ne invadas.

11 Nam aſſertor illorum validus eſt; ille litem eorum tecum litigabit.

12 Of-

8 פתך אכלת תקיאנה ושחת דבריך הנעימים :

9 באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לְשֵׂכֶל מליך :

10 אל תַּסֵּג גבול עולם וּבִשְׂדֵי יתומים אל תבא :

11 כי גאלם חזק הוא יריב את ריבם אתך :

12 הביאה

& ferme deſperatum, pronunciat *Gejer.* Triplicem interim viam aperit. I. a שער *janua*, & *part.* שער *janitor*; hac facie; *Quia ſicut janitorem agit in ſemet ipſo; ad ſemet rigide attendit, ne largiore victu utatur; ita ad te quoque attendet* &c. II. a שער *menſura*; in hunc ſenſum; ſicut *menſurat*, admetitur, *ſibi ipſi; ita tibi quoque bolos annumerabit.* Ex *Junio* hauſtum. Eodem collineat aliorum *æſtimatio*; &, *ſicut æſtimavit ſecum* &c. A *fœditate horrenda* III. quæ ſub שְׂעָרִים ſe exerit *Jer.* 29: 17. *Sicut fœdus*, vel *abominabilis eſt intus in anima ſua, ob defectum charitatis, ita ipſe quoque talis eſt foras:* vel potius, *cibus ejus conſimiliter eſt fœdus, fœtidus, deteſtabilis, amarulentus, quem mox exſpuere cogaris.* Sic ferme calculos duxerat *Cocc.* IV. alio licet flexu, adſpectuve, *Nam ut* quod quis *horreat in anima ſua, ſic ipſe eſt:* vel, ut in *Lexico* proponitur, *Nam ut* quod *anima cujusvis horreat, ſic ipſe eſt.* Ut *cupediæ* ejus, ita *ipſe homo eſt.* Innui autumat, *quem diligere non poſſumus, ſed abhorremus, ejus quoque delicias repudiandas: quippe virulentiam ejus illis adfundi tanquam venenum; atque ideo quod quis apud talem comederit, vomitu mox rejiciendum.* Omnibus hiſce aliquid ſubeſt quod trahat, aliquid etiam, & plus forte, quod retrahat. Sunt adhuc alia, multo alieniſſima, quæ circumcido. Mihi quidem V. neutiquam ex oculis dimittenda videtur hac in ſerie poteſtas vocabuli נפש *anima*, qua valet *appetitum*, *edendi cupiditatem ardentiorem*, *cum flatu* conjunctam quaſi. Hinc exſculpo: *quia quemadmodum horret ſuam ipſius animam*, *ſuum* ipſius *appetitum abhorret*; vix a ſe impetrat, ut ſtomacho ruenti fulturam impertiat; כן הוא *ſic ille*; nempe *erga alios multo magis*; *appetitum* נפש *horrens eorum*, *quos ad menſam ſuam invitavit.* Conſtruas quoque licet, *ſic ille*, *comede & bibe*, *dicet tibi*; *cor autem ejus non eſt tecum.* Invitabit enimvero, ſed *corde conſtricto*; & ubi temet invitare cœperis paulo liberalius, palpitante. Hoc *iratum* ſibi aliiſque *genium ſordidiſſime avari* ad vivum reſecat, ac repræſentat.

Vſ. 8. Huic ſenſui ſuccinit; *Buccellam tuam quam comediſti*, *evomes eam*; &c. Hoc eſt, ubi deprendes tandem, miſerabili huic *ſtomachum commotum*, ad omnes quas bono appetitu deglutiebas buccellas, tibi quoque *ſtomachus* veluti *concutietur*; & malles *ſordidæ menſæ non interfuiſſe*, atque adeo *revomere*, quicquid ab homine ſpurco fuerat oblatum. Anxium eſt, & tenue, quod literam prementes nonnulli, hæc trahant ad *dapes inſalubres & peſſimas*, *quæ ſtomacho dolorem ſint parituræ*, *& quibus levari non poſſit niſi vomitu.* Alterum *Colon* ſic accipiendum autumo, *& reſcindes verba tua amœniſſima*; pigebit te, quod ullo verborum honore, ulla gratiarum actione, ſpurciſſimum mortalem ſis proſecutus. Claudicat, quod *Junius* dedit, *ubi corruperis res tuas amœniſſimas*; referens ad *cibos conſumtos*, *qui putiſcere incipiant.* Languet etiam nonnihil vulgare, *& perdes verba tua amœna:* pro, *perdideris quicquid ſermonum ſuavium cum eo* in-

Digitized by Google

12 הָביאה למוסר לבך ואזניך לאמר'
דעת :

13 אל תמנע מנער מוסר כי תכנו
בשבט לא ימות :

14 אתה בשבט תכנו ונפשו משאול
תציל :

15 בני אם חכם לבך ישמח לבי גם
אני :

16 ותעֲלזנה כליותי בדבר שפתיך
מישרים :

17 אל

12 Offer diſciplinæ cor tuum; & aures tuas dictis ſcientiæ.

13 Ne arceas a puero diſciplinam: quum percuties eum virga, non morietur.

14 Tu virga eum percuties; atque animam ejus ex orco eripies.

15 Fili mi, ſi ſolide compactum fuerit cor tuum; lævigabitur cor meum & mihi.

16 Exultabuntque renes mei; quum labia tua æquitates complanatiſſimas loquentur.

17 Ne

inter veſcendum habueris. Fruſtra verborum honores in hominem congeſſeris; ut ſolent convivæ in convivatorem. Omnino ex ſerie requiritur, *reſcindes*, atque *ipſe deſtruere cogeris amœniora* illa tua *dicta*, & *floſculos exquiſitos*, quos in eum, necdum bene cognitum, *ſparſeras.*

Ibid. Inſignioribus luminibus, & ornamentis, diſtincta eſt periodus, a *Vſ.* 6. huc usque decurrens, quam ut intra *Literam* contineri poſſe videatur. *Mercer. inopportunas* quidem hic *Allegorias* judicavit; ſed cenſuram iſtam deſtringit in *R. Levi*, qui more ſuo argutatus, *malum oculo* detorſit ad *eum*, *qui malus in contemplatione*, *principia falſa jecit Philoſophiæ*, & *ſapientiæ*, *quibus qui ſe oblectaverit*, *ea tandem evomere cogatur* &c. Ejusdem argutiæ ſunt, quæ Noſtrorum quidam de *Hæreticis*, & *Doctrina malis venenis imbuta*, ac *ſuffecta*, imaginati. Hæc merito ſepoſuit Vir Doctus. Figuratum adſpectum univerſim damnare non debuiſſet, quum colores omnes eundem invitent. *Cocc.* tres hoſce Verſiculos præcedentibus innexos cenſens, eidem ſcenæ eos applicat, atque ita exponit, *non eſſe appetendas delicias*, id eſt, *favores & gratias eorum*, *qui malo præditi oculo pietatem oderunt*; & *in quibus vera charitas non eſt*, &c. &c. *Denique inhiandum non eſſe bonis*, *quæ ſint in regno Diaboli.* Hoc quorſum ex *Hypotheſi* Magni Interpretis feratur, facile intelligere eſt.

Ego ſuo quemque judicio abundare, lubenter patior. Mea interim ratio ſic habet, *Pericopam* hancce poſteriorem, in qua cum maxime occupamur, per ſe ſtare; atque pulchra *Parabola* inſinuare, *videndum eſſe etiam atque etiam*, *ne nos ineſcari patiamur donis*, *muneribus*, *gratificationibusque eorum*, *qui nil niſi maligne*, *aſtute*, *inſidioſe*, *quin ſordide*, *atque avare*, *elargiuntur*; *non ex vero corde*; *non ſincero ex affectu*; *ſed ut habeant obnoxios ſibi clientes*; *quorum opera ad injuſtos fines abuti poſſint.* Qui ſapit, tales *delicias*, talia *venationum pulpamenta*, *non appetet*, *non acceptabit*; & ſi forte iis ſe *ineſcari* paſſus ſit, ea quantocius *revomet* quaſi, atque *verba honorifica* tanquam in *Liberaliſſimum Tractatorem*, ac *Muneratorem*, *collata reſcindet.*

Vſ. 13. Dilutius eſt, quod multi dederunt, *quum percuties eum virga*, *non* ideo *morietur.* Non erunt iſtæ plagæ lethales. Magis adhuc diluit, quod adjicitur, *tacite moneri parentes ut moderata ſit eorum caſtigatio.* Hoc a ſcopo ita exerrat, ut quod maxime. Quodammodo erigi poſſet iſta ſententiola *ironia*, & *ſpecie joci*; q. d. *etiamſi forte ſeverius eum percuties non inde morietur.* Accedo tamen iis potius, qui hunc edidere conſpectum, nobilem, gravem, ſententioſum; *quum percuties eum virga*, *non morietur.* Non evadet *nequam*, *decoctor*, בן זולל, *morti* vel per te ipſum *tradendus*: plane ut *Cap.* 19: 18. quorſum remitto. Verſiculus ſequens

 hunc

17 Ne inflammetur cor tuum in peccatores: quin potius in timorem Jehovæ omni die.

18 Nam profecto ſolidum *eſt* extremi finis; & expectatio tua non ſuccidetur.

19 Au-

17 אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת יהוה כל היום׃

18 כי אם יש אחרית ותקותך לא תכרת׃

19 שמע

hunc ſenſum ita inculcat; ut eum inſigni acceſſione cumulet.

Vſ. 17. Gemina & hic via inita ab Interpretibus. Plurimis placuit, *ne æmuletur cor tuum in peccatores, ſed in timore Jehovæ* eſto *omni die.* Præivere Veteres; inſerto היה vel תהי; quod precarium, atque in hac quidem ſerie durius. Commodius & rotundius alii, *Ne æmuletur cor tuum in peccatores; ſed in timorem Jehovæ.* Ita jam olim *Ab. Eſra* יראת *timorem* accipiens pro *timente.* Libenter admitterem, inquit *Merc.* niſi verbum קנא, ſequente ב, in *malum* ſumeretur. Hoc quanti ſit, ipſe ſenſit, ſubdens, *quamquam nihil obſtat æmulationem in bonum aptari.* Hinc *Jun.* expreſſit, *reverentes Jehovæ æmuletur cor tuum.* Eodem collineans *Cocc. Commendat*, inquit, *conſtantem timorem Dei, & ejus affectationem cum Zelo, & æmulatione eorum qui in timore Dei verſantur.* Quo minus huc conceſſum ſit ab omnibus, conſtructione ipſa invitante, duo offeciſſe videntur. Primum יראה *timor*, pro איש יראה *timente* ſumtum; quod nec ego hic admiſerim. Secundum, קנא in priore colo ad *æmulationem invidiæ* tendens, minus concinne ad *æmulationem laudabilem* virtutis in poſteriore inflecti. Atqui per *Syllepſin* talia non admiſſa tantum, ſed pro gemmulis eloquentiæ habita. Quis vitioſam dicat brevitatem? *Ne æmuletur cor tuum peccatores; ſed timorem Jehovæ omni die.* Nil concinnius, nil, cum ſententioſa gravitate, venuſtius. *Timorem* retineo vi *ſubſtantiva*, & קנא ביראת יהוה expono *ferveſcere*, *inflammari* ad rubedinem usque intenſiſſimam, *in timore Jehovæ:* ejus *flagrantiſſimo* ſemper *ſtudio candeſcere.* Copia uſus ſum phraſium *Latinarum*, eidem *figuræ* per *Syllepſin* ſeſe benigne præbentium. *Ne candeſcas in peccatores; ſed in timore Domini omni die.* Quis tam parum firmus in *Latino*, qui huc inſertum iret? *eſto in timore.* Item, *ne inflammeris in peccatores; ſed in timore Domini.* Non potens eſſet ſtyli, qui hic aliquid inſertaret; aut carpendum judicaret. *Inflammationem*, qua quis totus *candeſcat*, incluſam eſſe *Origini* ꟊ קנא ſupra copioſe demonſtratum. Eadem dignitate *Apoſtolus; ne inebriemini vino, in quo luxuries; ſed Spiritu Sancto impleamini.* πληρȣ̃σθε. Habes *malum*, habes *bonum*, uni ſententiæ, uno ſub verbo, intextum. Seges talium, in Sacris, in Profanis. *Varro* apud *Non.* in voce *Cepe; Avi & atavi noſtri cum allium & cepe eorum verba olerent, tamen optime animati erant.* Veteribus *Romanis*, qui *cepe* & *allio victitabant*, *anima olebat*, ſcilicet, & ad *verba* ex *ore emiſſa nares* potuiſſent *corrugari;* optime interim *animati* erant; *animas* gerebant in omnem virtutem erectas. Lepide, & ſalſe, Magiſter ſalium 2. *Sat.* 6: 14.

> *Pingue pecus domino facias, & cetera, præter*
> *Ingenium.* - - - - - -

Prius *pingue* in *bonum*, poſterius in *malum* fertur. Univerſum hocce genus data opera pertractavi in Diſputationibus *Franequeranis* de *Figura ex Ancipiti.*

Vſ. 20. Grave & ſignatum verbum סבא, quod *Lexica* exponunt *potare*, *inebriari*, *ingurgitare*, *mero ſe obruere.* Concinit *Arabum* سبا, quod declaratur a *Lexicographis*, *emit vinum potandi ergo*; & *vinum ingurgitavit*; unde سَبَّاءٌ *ingurgitator vini;* סַבָּא, qui & סוֹבֵא سَابِيٌّ in *part. præſ.*

Ipſum

19 שמע אתה בני וחכם ואשר בדרך לבך :

20 אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו :

21 כי

19 Audi Tu, fili mi, & ſapiens eſto; ac dirige in viam cor tuum.

20 Ne ſis in ingurgitatoribus vini; in helluatoribus carnis ſibi.

21 Nam

Ipſum *vinum* quoque سَبِيئَة dictum, quod & سَبَأ סָבָא enunciari poteſt. Ingenio abuſus Cl. *Guſſet.* quum ſentiens *Originem* abeſſe, ſic conjectandi quatit rudentem: *poteſt propagatum eſſe a* סבב *circuiit; idque propter circuitum, vel vini refluentis per os & nares, vel vaporum errantium in ſanguine, & cor, cerebrum, nervorum actiones, vago quaſi motu gyrationis alterantium; vel denique corporis humi volutati; vel forte omnium iſtorum ſimul.* Vide! quo abripiantur, qui *Regiam* deſerunt *viam Dialectorum.* Deſiderari *Originem*, & eam *a priori* nullo acumine, nulla *divinandi* arte veſtigari poſſe, tam clare apparet, quam ipſa meridies. Eam *a poſteriori*, id eſt, ex auctoritate *Dialecti ſororiæ* recluſiſſe, ut tutum, ita unice firmum. Illa *ingurgitandi vini* notio, quam & *Arabes* frequentant, a *primaria* dependet, quæ eſt *deglubere*, سلخ ut habet *Camuſ.* quod eſt *detraxit pellem, excoriavit.* Inde سَبِيّ الْحَيَّة, ibidem per سِلْخها *exuvias Serpentis, pellem deglubtam*, exponitur. In *Gjeubar.* etiam انسبا الجلد אנסבא אלגלד declaratur انسلخ, *deglubta fuit cutis.* Extat in *Diw. Hud.* & alibi. Hinc *metonymice* invaluere phraſes سبا الرجل جلده, *deglubit virum*, *pro ſcutica percuſſit, & excoriavit:* & سباته بالنار اي احرقته *deglubi eum igne, pro peruſſi, excoriavi eum æſtu urente.* Suſpicio inde ſuboriri poſſet alicui, *intranſitiva* poteſtate סבאי היין eſſe *peruſtos vini*, ac velut *æſtu* ejus *excoriatos*; ſed non genuinum eſt *Etymon* hocce. Dixere Orientales, *deglubere utrem vini*, pro *totum utrem evacuare*, vel *potando*, vel etiam *coëmendo* ad *compotationem.* Pro *coëmere vinum potandum* uſurpavit *Labydus* in *Moallek.*

اغلى السباء بكل ادكن عاتق
وجونة قدحت وفض ختامها ۞

Carius emo vinum deglubendum in omni fuſco & vetuſto utre;
Itemque ſeria, quæ terebratur, cujusque refringitur ſigillum.

Veteris vini ſe *potatorem* jactat, & *coëmtorem* animoſiſſimum, qui *utres* & *ſerias* quaſi *deglubat*, nulli pretio parcens. Pro *ingurgitare* adhibuit *Haririus Conſeſ.* 48. اعلموا اني كنت عند صلود الزند وصدود الجد اخلصت مع الله نية العقد واعطيته صفقة العهد على ان لا اسبا مدامًا ولا اعاقر ندامًا ولا احتسي قهوة ولا اكتسب نشوة *Scitote me, quum ſcintillas non redderet igniarium, & fortuna ſe avertiſſet, ſincerum cum Deo pactum iniiſſe, ac veluti conploſa manu fœdus adſtrinxiſſe, ut non* אסבא *degluberem*, ingurgitarem, *vinum*, *affixusve manerem compotationibus; atque ut ne ſorbillarem quidem temetum, ejusve aurulam perciperem.* Apparet eſſe verbum invidioſum, *belluationibus* mirifice aptum. Sic *Jeſ.* 56: 12. *Adeſte, capiam vinum*, ונסבאה שׁכר & de-

Digitized by Google

21 Nam ingurgitator, & helluo, expelletur avitis poſſeſſionibus, & laceramentis conveſtiet dormitatio.

22 Auſculta patri tuo, qui mihi genuit te; & ne contumelioſe raptes, quum mentum ei pependerit, matrem tuam.

23 Veritatem emito peculium, & ne divendas: ſapientiam, diſciplinam, & prudentiam.

24 Cho-

21 כי סבא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה :

22 שמע לאביך זה ילדיך ואל תבוז כי זקנה אמך :

23 אמת קנה ואל תמכר חכמה ומוסר ובינה :

24 גול

deglubamus temetum: omnes utres evacuemus. Etiam סבא abſolute *Deut.* 21: 20. quaſi dicas *deglubitorem*, id eſt, *utrium vacuatorem.* Pulchre *Hoſ.* 4: 18. סר סבאם *conferbuit eorum compotatio meraciſſima*, qua *utres totos*, ſcil. *deglubunt*, & *evacuant.* Pro ipſo *vino*, & quidem *meraciſſimo* illo, venit *Jeſ.* 1: 22. סבאך מהול במים *Meracius tuum vinum ſpurcatum aquis*, *ſaccatis* nempe *illis*, quibus *puriſſimum* & *vetus temetum Doctrinæ temerabant.* מים *aquæ* pro *humore ſaccato*, ſive *lotio*, perfrequens. Magno & excellenti ſchemate *Nah.* 1: 10. וכסבאם סבואים Non penetrari potuit in acumen dicti, quod *Origo* haud alluceret. *Junius* dedit, *tanquam ſi mero obruti eſſent*, *inebriati ſunt.* Idem per idem. Alii, prout *ebrii eſſe ſolent*, *inebriati ſunt.* Et hoc *tautologia* non vacat. *Cocc.* nervoſius, *& inſtar potus ſui hauſtos*, ſive *abſorptos*, expreſſit. Sic ſane *Jeſaj.* 28: 7. נבלעו מן היין *abſorpti ſunt a vino*; per inverſionem jucundam. Germanus ſenſus hicce: *pro compotatione vini* utres *deglubente deglubti ſunt ipſi*: i. e. *excoriati* velut ac *contuſi æſtu vini meraciſſimi.* Hoc ipſo colore *Arabes* dicerent من سَبِيئَتِهم انسباوا: *a vino meracius deglubto eorum*, *deglubti* ſive *excoriati ſunt.* In *Diw. Hud.* deſcribitur hoc *vinum aſſervatum* per *triginta annos* in *utribus*, & *cadis* diligenter *oblitis pice*, & *obſignatis.* Illos qui *relinit*, & *reſignat ad potandum*, dicitur סבא سبا *deglubere vinum*, idque *meracius ingurgitare*; quum *eos belluando evacuat.*

Vſ. 21. Minuitur nonnihil vis ſententiæ, ſic reddita, ut *Junio* placitum; *panniculos induit dormitator:* quaſi נומה *dormitatio* pro *dormitatore* ipſo poſita eſſet. Protrita quidem converſio illa *abſtracti* in *concretum*; ſed ea hic languidior. Abnuit eandem vis verbi הלביש, quod *induere alium* ſignat. Erectius proinde illud plurimorum, *pannos laceros induit dormitatio*; ut ipſum *vitium pigritiæ dormitantis*, & *torpore* ac *marcore ſomnolento mergentis*, intendatur; & quidem ſub inſigni *Proſopopœïa.* Subſiſti hic poteſt. Vide tamen, an *figuratius* adhuc fuerit, quod ſuggerit הלביש preſſius frequentari ſolitum in *cultu ſplendidiore.* Ita *Jeſaj.* 61: 10. הלבישני בגדי ישע *induit me veſtimenta laxiſſimæ Salutis.* Item *Zach.* 3: 4. *Removi a te iniquitatem tuam* והלבש אתך מחלצות *& induere te*, pro *induent*, *veſtes ſplendidas*, *regales.* Sic emergeret, *Laceramentis circumveſtiet dormitatio.* His *mactabit ornamentis.* Species *oxymori*, ſalſa, & gravi aculeo feriens. De verbo יורש redeatur ad *Cap.* 20: 13.

Vſ. 24. Non erat, cur *Maſoretbæ* גול יגול demutarent in גיל יגיל: nam & *media Waw* hanc *Radicem* olim enunciatam, cum *Analogia* ſancit, tum frequens uſus *Dialecti Arabicæ*, huc incumbens ſub جال يجول evincit. Ea & *Originem* recludit, quæ eſt *circare*; *in orbem ire*; *choream agere*, κυκλόσαι. In-

24 גול יגול אבי צדיק יולד חכם וישמח בו׃

25 ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך׃

26 תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תרצנה׃

27 כי שוחה עמוקה זונה ובאר צרה נכריה׃

28 אף

24 Choream aget pater juſti; genitor ſapientis ſane exhilarabitur in eo.

25 Exhilaretur *etiam* pater tuus, & mater tua: atque choream agat genetrix tua.

26 Da, fili mi, cor mihi tuum: & oculi tui vias meas currere edomentur.

27 Nam fovea profunda meretrix; & puteus anguſtus aliena.

28 Quin

Inſignis gradatio relucet in verbis *lætitiæ* dicatis. Primum שמח *lævigatus fuit*, سمح. Alterum עלז cum *ſororio* עלץ σφαδάζειν *tripudiare*, *exſultare pede tripudiante*; علز. Tertium גול & גיל *in orbem ſaltare*, *circare choream*. Quartum שוש *obliquare oculum*, præ *gaudio ſuperbiore*, ac quaſi *ferociente*. شاس & شوس. Poſtrema hujus Verſiculi ad Criſin *Maſorethicam* ita reddi ſolent, *Et generans ſapientem*, *in eo lætabitur*: quaſi *præpoſitio Waw* ſuo mota loco, alienam ſedem invaſiſſet. Fruſtra. Verſio noſtra rem ſatis declarat. Ad *Verſum* 22. ubi ילדיך item *Criſi* obnoxium, *Verſione* quoque nodum expedivi. Duplex nempe eſt *affixum*: & *mihi* eleganter interſertum; ut μοι apud *Homerum* infinitis locis. In מני pro מן aliisque, alibi enotatis, *Pleonaſmus* hicce regnat.

Vſ. 26. Gravius diſcrimen *Lectionis*, quum pro תִּרְצֶנָה ſubjicitur a *Maſora* תִּצֹּרְנָה. Hinc expreſſum in *Verſionibus* tantum non omnibus; *oculi tui vias meas obſervent*. Submonuit tamen *Merc.* ſi תָּרֹצְנָה ſcribatur, commodo ſane ſenſu exiſtere, *currant per vias meas*; *illis oblectentur*; & *identidem in illis verſentur*. Tentatum quoque a nonnullis ex *Chald.* תרץ, quod *Arabibus* ترص *rectus*, *firmus fuit*, *Rectæ ſint in oculis tuis viæ meæ*. Potuiſſent erectius, *Librentur oculi tui vias meas*; nam ميزان تريص מאזן תריץ eſt *libra juſta & æqua*. Sed hoc fuiſſet תִּתְרַצֶּנָה; quod in תִּרְצֶנָה contrahi, per *defectum primæ*, *Analogiæ* minus congruum. Propius ad formam פְּקֹדְנָה refingeretur תֵּרָצְנָה *Librantor*. Aliorum תִּרְצֶנָה, θι-λησάτωσαν, ut reddidit *Symmach.* a רצה *acquievit*, precarium, & liberum nimis. Omnia integra & expedita erunt, ſi a *Themate* רוץ *currere*, *diſcurrere*, *excurrere*, adſciſcamus *Niphh.* נָרוֹץ *currere factus*, atque *ad curſum exercitatus fuit*. Inde in *fut.* illo תֵּרָצְנָה pro תִּנָּרֹצְנָה valeret, *oculi tui vias meas decurrere aſſueſcant*. Cave ſcrupulum obmoveas ex *Chirek* ante *Indageſſabilem* trajiciendo in *Tzeri*. Abnormis ea norma, quæ diſertiſſimis exemplis revincitur. Talia cavillari, eſt vetera Linguæ jura præflorare. Ad rem. In *Dial. Arabica* انراض אנרויץ, in VII. & ارتاض in VIII. tritum, pro *exercitus*, *diſciplina ſubactus*, & *edoctus fuit*; ut apud *Golium* reperietur. Eſt *metaph.* deſumta ab *equo juvene*, cujus *magiſter* vocatur in *part.* I. ſpeciei رايض, ut ta-

Digitized by Google

28 Quin illa ut Harpago inſidias nectit; & perfidos inter homines exauget.

28 אַף הִיא כְּחֶתֶף תֶּאֱרֹב וּבוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסִף׃

29 Cui-

29 לְמִי

talis *equulus* appellatur مروض *curſum edoctus*; ſecundum illud;

Fingit equum tenera docilem cervice magiſter
Ire viam, qua monſtret eques - - -

Hinc ſplendida *metaphora* exoriretur, *Oculi tui vias meas currere exerceantur*, vel *edoceantur*. Diſcant *admittere frenum*, & *interiore illo ſanctioris diſciplinæ gyro ſeſe continere*; ad illud *Jobæum Cap.* 31: 1. Hoc apprime cum *ſeq. Vſ.* convenit. Celſa figura *Ibn Doreid:*

وفر عن تجربة نابي
فقل في
بازل راض الخطوب
وامتطي

Et inſpectus eſt ab experientia dens meus,
proinde de me dicito;
Curſor nobilis eſt, qui edomuit ardua
negotiorum, ſibique ſubegit.

Inde ſignatius adhuc, *edomentur oculi tui vias meas*; eodem aſpectu. Hac anſa مرتاض *part. paſſ.* evaluit pro *Religioſo*: & رياض & رياضة pro *ſubactione ad ſeveriorem diſciplinam Religionis.* Hanc *metaphoram equi ad curſum edomiti* invitat quoque *Pſ.* 119: 34. דרך מצותיך ארוץ *viam mandatorum tuorum curram, ubi cor meum amplum reddideris.* Adblanditur eadem imago *Hab.* 2: 4. *Scribe viſionem & declara ſuper tabulis* למען ירוץ קורא בו *ut currat legens illam.* Non habet, quo placere queat, vulgarium; tam *plane*, ac *diſtincte*, *ut vel inter currendum legi poſſit.* Ne quidem plenum ſatis, *ut percurrat, legens eam.* Omnino requiritur, *ut habeat in quo currat, in quo exerceatur, Legens.* Nimirum conſtruendum cenſeo, *discurrat in ea*, חזון *viſione*; ut קורא *Legens* per ſe ſtet. Si quis tamen nectere malit קורא בו; ut ſane *Legere in libro*, ſtruitur æque ac *Legere librum*, nil pugno; nam ירוץ *discurrat*, *curſu ſe exerceat*, ſenſum etiam explet: eſtque cum *Syntaxi*, tum *materia*, tum *figuratione* geminum germanum, quod *Dan.* 12: 4. *Obſigna Librum ad tempus usque finis:* יְשֹׁטְטוּ רַבִּים וְתִרְבֶּה הַדָּעַת *discurrant multi, & augeſcat cognitio.* Abſolute *discurrant, ad curſum ſeſe flagellent*, *ſub* שוט *flagello veluti ſeſe exerceant.* Meritiſſima laude impertiendus mihi Reverendus, & Amiciſſimus *Theod. Scheltinga*, qui *Comment.* ad *Habacuk.* in palæſtra *Orientali* ſubactum præſtans virum, hunc locum jam ita conſtituit, *ut exerceat ſe legens in eo*; vel & *alios*; adducto illo *Harir. Conſ.* 6.

فُرُضْ نَجِيبًا وَأْدْعُ مُجِيبًا

Exerce ſtrenuum, & provoca reſponſaturum; nec non ex VI. *ſpecie* تراوضوا תרווצו *exercuerunt ſe invicem disputando.* Hoc *proprie* eſt *currerunt inter ſe, alter cum altero.* Sic naſcitur *certamen currendi*, cum *contentione de palma curſus.* Iſta poteſtate fœtum vocabulum מֵרוֹץ *Eccleſ.* 9: 11. לא לקלים המרוץ *non leviſſimis eſt palma currendi.* Eodem fertur *Jer.* 12. 5. את רַגְלִים רַצְתָּה *cum peditibus cucurriſti, & elaſſarunt te; qui ergo contenderes cum equis?* Habes *certamen currendi*, tanquam in *ſtadio*, vel *hippodromo.* Proverbium redolet, quale, *Ad Lydium currum pedes.* Et contra; ἱππους ϖρὸ πέζους ἐλαύνειν.

Vſ. 28. Haud ſatis liquet, quid vocula חֶתֶף valeat. Non occurrit extra hanc *Gnomen*, quæ aliquid dirum, vi comparationis, poſtulat. Ejus Thema חָתַף unam quoque ſedem tantum obtinet *Job.* 9: 12. ubi ex ſerie exſculpta notio *rapiendi*; eandem commendante, & confirmante, affini *Themate* חטף

חטף cui ſine controverſia iſta vis ſubjecta; ut apud *Arabes* item ſub خطف *rapiendi* regnat poteſtas, & quidem *violentius*; ἁρπάζειν, unde apud *Golium* habes *raptare*. Iſtam potentiam exerit ברק חוטף بَرْقٌ خاطف *fulmen raptans*. Idem *partic.* خاطف חוטף abſolute *Lupum* ſignat, qui *Raptoris* epitheto inſignitus quoque apud *Latinos*. De *Leone raptore* occurrit *Pſ.* 10: 9. Hac anſa noſtrum חתף ab aliis converſum per *prædam*, *rapinam*; ab aliis per *prædonem*, *raptorem*. Stringamus curſum. *Kimchius* I. ex prima notione, *inſidiatur juxta prædam*, כחתף *ſtatim atque præda ſe offert. Occaſionem haud dimittit.* Huc *Mercer.* inclinabat. Eſt remiſſum nimis. Nervum addidere II. alii, quibus חתף eſt איש חתף *vir rapinæ; Raptor* ipſe; per *abſtractum* pro *concreto*. Aliis iterum III. forma חֶתֶף *prædonem* per ſe ſonare apta nata, quemadmodum מֶלֶךְ *Segolatum Regem* deſignat: nec eſt ſane, cur חוֹתֵף refingendum tendatur a *Criticis* quibusdam, ad *Latronem* quem *Hieron.* dedit. A *prædone* iterum IV. reſiluit *Guſſet.* ſub ארב, reddens, *ut prædam inſidiabitur, inſidiis ſtructis appetet.* Adjecit: *Expono prædam, nec ſuppleo* איש, *quod efficiat prædonem; quia melius ut præda repræſentatur ille miſer, qui in crimen compellitur morti tradendus, quam ut vir prædo ea meretrix, quæ alios in crimen compellit; is enim prædonis effectus non eſt.* Argutius, quam ſolidius. Omnino כחתף ad *Meretricem* vi ſententiæ recurrit; nam *præda* iſta *in crimen & mortem compellenda* verbo תארב ita ſuggeritur, ut nemo plenius quicquam deſideraverit. Oneraret ſeſe *Gnome*, niſi כחתף *characterem* eminentiſſimum efficeret earum, quas *angue pejus* fugiendas inculcat. Mirum homines Eruditos, & judicio *Critico* pollentes, in talibus non ſentire, atque agnoſcere *Defectum bodiernum Linguæ Hebr.* id eſt, *inopiam* qua premimur *veterum copiarum*; & *anguſtias* quibus circumvallamur, quamdiu in ampliorem proſpectum priſcæ opulentiæ noſmet non immittimus per latifundia *Dialectorum*, & ſubſidia quæ inde ad nos poſſunt redundare. Præſentiſſimo documento ſit ipſum hocce חתף; quod ex *Arabum* خطف tanto lumine augetur, ut genuina virtus ſimul & gratia *Radicis*, una cum *Origine*, inde demum pateſcat. Sentient omnes vel ex hiſce lineolis *Gjeubarii*

الخَطّف الاستلاب وقد خطِفه بالكسر يخطَفه خَطّفا وهي اللغة الفصيحة وفيه لغة اخري حكاها الاخفش خطَف بالفتح يخطِف وهي قليلة ردية وقرا بها يونس في قوله تعالي يخطف ابصارهم واختطفه وتخطفه بمعني وقرا الحسن إلّا مَن خطّف الخَطّفة يريد اختطف فادغم والخُطّاف حديدة حجناء تكون في جانبي البكرة فيها المِحْوَر وكل حديدة حجناء خطاف ومخالب السباع خطاطيفها قال ابو زبيد

اذا علقت قِرّنا خطاطيف كفه
راي الموت بالعينين اسود احمرا ※

Verbum חטף *notat violenter rapere, cujus præteritum per Keſra* (חָטַף) *cum futur. per Patach, ad Dialectum eloquentiorem. Eſt & alia Dialectus, quam Achphaſius attulit, quæ in præterito habet Patach, cum futuro per Keſra; ſed illa rarior, & rejicula. Jonas tamen in Alcorano hinc legit, raptabit acies oculorum* יחטף. *Eadem notio raptandi in VIII. & in V. obtinet. Etiam ex II. legit Haſenus; niſi qui raptaverit raptationem* (*Surat.* 37: 10.) *pro VIII. per eliſionem. Forma* חטף *media*

Dageſſ. deſignat ferrum aduncum, quod eſt in gemino latere trochleæ, quo axis continetur. Omne etiam ferrum aduncum vocatur חטף; *Ejus plurale, unci, uncini, transfertur ad obuncos ferarum ungues. Dixit Abuzeydus:*

> *Quum impacti ſunt adverſario uncini manus ejus,*
> *Cernit Mortem ambobus oculis nigram ſimul & rubram.*

Poſtrema illa *Originem* verbi referant; ſitam in *curvatione adunca*, unde *inuncare*, *obuncare* aliquid, pro velut *unco impacto rapere*, *raptare*. Hinc illa ſignatiſſima phraſis, *Alcor. Surat.* 37: 10. الا من خطف الخطفة *niſi qui harpagaverit harpagationem; quaſi harpagine inuncaverit aliquid*, ac *furtim ſurripuerit*. Item *Surat.* 28: 57. نتخطف من ارضنا *e terra noſtra Harpagine impacta rapiemur. Obuncabimur.* Nempe *Harpaginem* ab *curvitate obunca* appellant الخطاف, & quidem ſpeciatim *venatoriam*. Ita in *Camuſo:* الخطاف شبه المنجل يشد بحباله الصيد يختطف به الظبي *Chatouph vocatur inſtrumentum curvæ falci aſſimile, cujus funibus illigatur præda*, eſca, *ut dorcas inuncetur*. Etiam *forma* مخطف, cum *plurali* مخاطيف, pro *recurvis anſis* occurrit in *Verſionibus Bibliorum*; cum *diminutivo* مخيطفات, *anſulæ*; a *ſing.* مخيطفة, quod a مخطفة מחטפה eſt propagatum. Non prætereundum, quod in *Camuſo* etiam edatur الخاطف الذيب *part.* חוטף *abſolute Lupum ſonat: q. d. Raptorem*, vel *Plautino* vocabulo *Harpagatorem*. Itemque الخطفة العضو الذي يختطفه السبع او يقتطعه الانسان من البهيمة والحية *Forma* חטפה *notat membrum, quod harpagat fera; aut & homo abſcindit a beſtia, aut ſerpente.* Vides quaſi *harpagine avulſum membrum*. Jam luculentius ſplendet *Pſ.* 10: 9. *Inſidias nectit ut Leo* - - - - לחטף עני *ad harpagandum pauperem* &c. Plane ut ſupra *Harpagines* pro *unguibus* ferarum *obuncis*. Grave verbum aptiſſime quoque locatum in *Raptu Virginum*, *Jud.* 21: 21. *& Harpagabitis vobis quisque ſuam ſibi fœminam.* Iſta imago gravior *unci* velut *impacti* obverſabatur *Jobo*, *Cap.* 9: 12. הן יחתף ומי ישיבנו *Ecce Harpagine raptabit, & quis repellet*, vel *avertet*, *Eum.* Sentis jam mecum atrox illud, & dirum, quod æſtuans Viri Sancti pectus intendebat, *ſe ſuaque omnia fœdum in modum laniari, & tanquam unco impacto raptari.* Non diſplicebit acceſſio lucis ad iſtum locum, quæ mihi ante necdum fulſerat. Tale quid figuratum cenſeo in noſtra quoque *Gnome: Et illa tanquam Harpago*, vel *uncus venatorius*, *inſidias nectit.* Poſſes quoque, *& Illa tanquam Harpagine inſidiatur:* ut *Lupa* videlicet, ut *Serpens*, ut *Hyæna*, ut *Harpyia*, & quicquid eſt ſæviſſimarum ferarum, quod dente, quod ungue, prædam ſuam *inuncare* ſolet. Prius, *tanquam Harpago*, grandius adhuc, & potentius. Sentiet, qui utrumque exactius libraverit: atque ante oculos tenuerit *uncum illum venatorium*, quem ex *Camuſo* ſub hoc *Themate* ſupra adduxi. Prægnantius utique, & præſentius, ut *ipſa*, tota quanta, *Uncus venatorius*, & *Harpago mortis*, dicatur; quam ut *tali unco inſidiari*, *venarique.* Reſtat ſcrupulus; non ſatis liquere, verbo חתף eandem potentiam fuiſſe ſubjunctam, quæ vicino חטף; ſpecioſe quidem id affirmari; ſed rem dubitationi haud exemtam, vel me judice, qui ſæpe adverſus tales Literarum affinitates inſurgam, atque aliquid firmius requiram. Sane vero: & lætor firmamentum illud, & tutiſſimum præſidium præſto eſſe, in *Dialecto Arabum*, ubi حتف חתף aſſervatum, ea poteſtate, quæ affinitatem cum חטף ſanciat. Sub ea exſignarunt *Gloſſatores* vetuſtam formulam, in qua حتف valet ipſam hancce *raptationem*, & quidem *mortis*, quæ fiat *impacto* veluti *unco ineluctabili.* Ipſa *Camuſi* verba promſiſſe, operæ fuerit; الحتف الموت

الموت ومَاتَ حَتْفَ اَنْفِهِ وحتفه
فيه قليل اي على فراشه
من غير قتل ولا ضرب ولا غرق
ولا حرق وخص الانف لانه اراد
ان روحه تخرج من انفه
بتتابع نفسه اى لانهم
كانوا يتخيلون ان المريض
تخرج روحه من انفه والجريح
من جراحته الجمع حتوف
وحية حتفة نعت لها

Forma infinitiva חתף *ſignat Mortem. Inde* מות חתף אנפה *Mortuus eſt raptu naſi ſui; vel* חתף פיה *raptu oris ſui; quod rarius: id eſt, ſuper lecto ſuo, non cæſus, non percuſſus, non merſus, non exuſtus. Diſtinctius expreſſus Naſus, quod attendatur ſpiritus e Naſo exiens acta ſucceſſive anima; aut quod ſibi imaginentur, ægrotantis ſpiritum exire e Naſo, vulnerati autem e vulnere. Ejus collectivum* חתוף *Mortes conſignat. Item Serpentis Epitheton eſt* חתפה. Nempe quæ *præſentem ſpiret Mortem*; vel potius, *Serpens Harpago*. Ipſa quoque *Mors*, cum *formidoloſa* ſua *falce*, dicta חתף *Harpago*; atque formula מות חתף אנפה ſic omnino reſolvenda, *Mortuus eſt harpagine Naſi ſui*; q. d. *unco mortis in Naſum impacto, ut ſpiritus naturali via, inter agendam animam, efflaretur; non autem per vulnera, aliosque violentos caſus.* Ita *Samuel Ibn Adia* in *Excerpt. Hamaſ.* 465.

وما مات منا سيد حتف انفه
ولا طُلَّ منا حَيْثُ كان قتيل ✡

Nullus e nobis princeps harpagine Naſi mortuus:
Nec etiam rorare ſanguis occiſi ſolitus.

Id eſt, *omnes noſtri principes animas in præliis profundunt; non in lectis agunt.* Eo adſpectu ibidem ſubnexum: *Fluunt ſuper extremis mucronibus noſtræ animæ.* Id eſt, *per vulnera effluunt, & efflantur.* Conferantur quæ ibi ex *Tauriz.* adducta. Alibi iterum in *Hamaſ.*

اكان الهزال حتف زيد واربد ✡

An tabes fuit Harpago Zeidi & Fatum?

Inſignite *Haririus Conſ.* 19.

مَنَّ الله بالبرء ولا بد
من حتف سبريني ✡

Gratificatus eſt me Deus raſili nitore ſanationis;
Nec tamen effugium eſt ab Harpagine me tandem raſura.

Alluditur ad *Originem* illam *unci rapientis & radentis*. Vetus quoque Proverbium habet

كالباحث عن حتفه بظلفه

Ut qui eruit Harpaginem ſuam ſua ſibi ungula. Id eſt, *Mortem qua Harpagetur*, ſive *impacto unco rapiatur.* Uſus *Omaija* in *Diw. Hud.*

لا تك كالثور يبحث حتفه دفينا
منى يخرج من الارض يقتل ✡

Ne ſis ut taurus, qui eruit Harpaginem ſuam obrutam:
Qua e terra prodeunte trucidetur.

Sentire eſt, vocabulum noſtrum ſemper aliquid grave ſonare, ex figura *unci impacti* reſultans: etiam quum *Harpaginem Naſi* aut *oris* pingunt. Sine iſta acceſſione حتف, & حتوف, חתף & חתוף ultro inclinant ad *diriora Mortium genera.* Inſtar omnium, quæ innumera, ſit hocce in *Hamaſa.*

 طعنته

Digitized by Google

29 Cuinam libido? cuinam prolubium? cuinam contentiones? cuinam vagatio? cuinam vulnera gratis? cuinam rubicunda ſuffuſio oculorum?
30 Tar-

29 למי אוי למי אבוי למי מִדְינים למי
שׂיח למי פצעים חִנָּם למי חכלִלות
עינים׃
30 למאחרים

طعنته نجلاء تَنضِح مثل
لون الجاديّ ۞
فكانما كانت يدي من حتفه
له علي مبعاد ۞
فهوي وجايشه يغور بمزبد
متتابع الازباد ۞

Perfodi eum altiſſima plaga quæ ſpargeret tanquam colorem croci.
Eratque ac ſi manui meæ cum Harpagine ejus hora eſſet condicta.
Quumque ſideret, æſtuabundum bullivit vulnus ejus, fluctus ſpumeos agens.

Habes appoſitiſſime locatam *Harpaginem mortis*, quæ oculis ſubjiciat omnem illam *diritatem*, & *lanienam*, quam *Origo* voci noſtræ חתף inſeminavit; ſive jam convertas, tanquam *Harpago*, ſive *tanquam Harpagine*; quod in medium depono. Reſpondet per omnia ἅρπη; ſic dicta ab antiquo ἁρπὸς item *aduncus*. Inde diræ illæ Ἅρπυιαι, *Harpyiæ*.

Vſ. 29. Speculum ſplendidiſſimum, quod *vinolentis* & *ebrietati* deditis ſuam repræſentat faciem; & quidem ut ea ſe habet inter pocula, atque fervente cum maxime compotatione. Hoc ſi attendatur, ſcrupulo haud exemtum, quod tamen ſine ſcrupulo dari ſolet: *cuinam væ?* ex uſu σχετλιαστικοῦ illius *particulæ*; quaſi innueretur, *multa incommoda corporis*, *animi*, *fortunarum*, *accidere vinolentis:* ut *Merc.* annotavit: vel ut *Gejer. Nemini certius ingentia imminere pericula*, *tam quoad facultates ac famam*, *quam ipſam quoque valetudinem*, *vitam*, *ac animæ ſalutem*; *neminem etiam ſubjacere adeo Spiritus Sancti imprecationibus*, *quam hominem temulentum.* Poſterius illud ad *uſum comminatorium* dirigitur: quem vocula quoque noſtra induit *Num.* 21: 30. *Jer.* 13: 26. Sed hoc jam ſenſum plane demutat. In אבוי item diffidetur; quod aliis iterum σχετλιαστικὸν, *vah!* *eheu!* per imitationem ſoni, ſive ὀνοματοποιΐας; ut præcedens: aliis *eheu egeſtatem!* ab אבה *deſideravit*, unde אביון *egenus*, ut vulgaris calculus habet: aliis denique ſimpliciter *egeſtas*; hac mente, *cuinam væ? cuinam egeſtas?* atque inſinuetur, *ad miſerrimam & deplorabilem egeſtatem ebrietate perveniri.* Vix crediderim id hac in tabella *Salomoni* obverſatum. Certe reliquum filum hujus Verſiculi aliud ſuadet; quin poſtulat. Id *flagrantis*, ut monebam, *potationis* præſentiſſima deducit dedecora, probra, ac mala. Horum ſeries ſic commodius texetur. *Cui libido? cui prolubium? cui litigia? cui vagatio? cui vulnera gratis? cui oculorum rubicunditas?* Ordo per ſe lucet. Primo, אוי eſt *forma infinitiva*, vel & *ſubſtantiva*, a *rad.* אוה pro איו & אוי *concupivit:* unde alio flexu תאוה *concupiſcentia*, *libido*, paſſim. Ab אָוַו deſcendit *Analogice* אֱו שֵׁכָר *Prov.* 31: 2. *Libido temeti*, non intellectum, & fruſtra ſollicitatum. De eo infra. Ab אָוִי propagatur אוי pro אֱוִי, ad normam *Segolatam*; per *quietem mediæ:* vel & pro *infinit.* ipſo, ut קום. Ubi tam limpida *Analogia*, neminem inopia exemplorum turbare debet. Talia ſunt לוי a לוה; & נוי a נוה, de quibus adeundæ *Inſtit. Hebr.* Plane fieri nequit, ut *Lubido* hic ſit omiſſa; quum *Vſ.* 33. tam ſignanter reſumatur. Secundo אֲבוֹי item *infinit.* ab אָבָה, אָבַי, ad *normam* perfectam; *Jod mobili*; ut in אביון, ἀπὸ τοῦ κύπτειν ita dicto, quaſi κυπτὸς *ſupplex*, κεκυφὼς; & אביונה *Eccleſ.* 12: 5. *Prolubium*; item ἀπὸ τοῦ κύπτειν, unde *cupere*, & *concupiſcere* quoque dimanarunt apud *Latinos*. Tertium מדינים *lites*, *rixas*; jam ab omnibus *inter pocula* exardeſcere agnoſcitur. Quartum שיח per *querimoniam* redditum, nonnulli de-

30 למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך׃

31 אל

30 Tardantibus ſuper vino: intrantibus ad ſubtiliter limandum temperaturam meri.

31 Ne

detorſerunt ad *crapulam* & καρηβαρίαν; quin *pœnitentiam.* Præpoſtere. Rectius alii cogitarunt de *ſtrepitu* & *loquaci tumultu* perpotantium; & ſe ſcyphis deponentium. Proprietas adfert *vagationem*, *devagationem*: ut ſupra ad *Cap.* 6: 22. late diſcuſſum. Hic attenditur *vagatio oris*, & *mentis* ſimul; ſive *ſpatiatio vagabunda.* Sic *Job.* 10: 1. & 9: 27. & 23: 2. ut & 2 *Reg.* 9: 11. ac *Pſ.* 55: 3. Succedunt quinto פצעים חנם *vulnera gratis*, quæ jam *in vino* collocant omnes: ſive *accepta*, ſive *illata* potius. Se tamen mox iterum deſerunt, quum ſexto חכלילות עינים *rubiconditatem oculorum* trahunt ad *lippitudinem rubidam*, *e nimio vino contrahendam* tandem, una cum carbunculis naſorum, quibus *Bacchus* cultores ſuos inſignit. Non hoc agit nunc ſapiens. Ne *ſugillatos* quidem *oculos* attendit: ſed omnino pingit *rubicundam flammam oculorum*, in eo qui jam *vino æſtuans* ſimul *in iram incanduit*, *igneos orbes volvens*, & *fulmina vibrans.* Iſtoc ferme aſpectu חכלילי עינים מיין *Rubicundus oculos præ vino*, ut plerique; vel *e vino*; ut bona quoque pars; *Gen.* 49: 12. de *Juda Principe* gentis, & *Bellatore*; qui *Vſ.* 9. inductus ut *Scymnus leoninus*, atque adeo *Leonem* & *Leænam* formidoloſiſſimam æquans; *Vſ.* 11. dicitur *Lavare in vino veſtimentum ſuum*, & *in ſanguine uvarum ſuum paludamentum.* Hi colores ad *ſtrages*, *cædesque hoſtium*, cum *victoriis* & *triumphis* inde reportandis, palam feruntur. Subnectitur חכלילי עינים *Rubicundus oculos*; *fulminatores* nempe *illos*, *qui* ſolo *viſu*, *nutuque*, *proſternant.* Reliqua perſequi haud vacat. Sic duo contextus, alter in *ira nobili* ac *generoſa*; alter in *furibunda*, pulchre ſibi ſuccinunt. Extra eos vocabulum noſtrum nuſpiam comparet. *Thema* חכל, cujus *Pihel* dat חכלל, indeque חכליל cum חכלילי & חכלילות, deperditum, ab aliis redditur *nigreſcere*; ex collatione cum כחל: ab aliis *liveſcere*; ad LXX πελιδνοί· at *Symm.* χαροπὰς maluit, qui *Heſych.* ſunt γλαυκοὶ, φοβεροὶ; *glauci*, *terribiles.* A pleriſque *rubere*, *rubicundum eſſe*, ex ſola conjectura, adhuc quidem. En, quod dubitationem queat decernere: & genuinam potentiam cum *figuris*, quas in medium attuli, conſtabilire. Verbum חכל حكل a *Lexicographis Arabum* declaratur per شكل. Hoc inter alia ſignat *oculi affectionem*, & quidem eam ipſam quam veſtigamus, quaque indigemus. *Gjeubar.* الشُكْلة كهيئة الحمرة تكون في بياض العين وعين شكلاء بينة الشكل ورجل اشكل العين ودم اشكل اذا كان فيه بياض وحمرة قال ابن دريد انما سمي الدم اشكل للحمرة والبياض المختلطين فيه *Forma* שכלה *ſignat qualitatem rubedinis ſuffuſam albedini oculi; indeque oculus rubicundus, iſta rubedine ſuffuſus; itemque vir rubicundus oculum; quin & ſanguis iſto Epitheto inſignitur, quum in eo albedo & rubedo conſpiciuntur. Abſolute etiam, auctore Ibn Doreid, ſic appellatus ſanguis, ob rubedinem & albedinem in eo confuſam.* Eadem omnia valent ad חכלה; nam ut dixi חכל حكل & שכל شكل communem tenent ditionem, atque notiones *ſecundariæ*, quæ apud *Golium* proſtant, ex *mixtura* hacce *rubri* cum *albo*, atque utriusque *coloris confuſione* defluxerunt. Sic jam tandem dilucet *affectio* illa & *ſuffuſio ſanguinolenta oculorum*, quæ *inflammatæ iræ* comes & index. *Sen.* de *Ira Cap.* 1. *Flagrant & micant oculi; multus ore toto rubor; exæſtuante ab imis præcordiis ſanguine.* Hoc ſignatiſſimo *charactere* tabella noſtra completur.

Vſ. 30. Exquiſita, & ſedi huic peropportuna verba. מאחרים *tardantes*, *ſuper vino* על היין, ei velut *imminentes* compotando, &

31 Ne radies *oculo* in vinum, quum rubicundum lucet, quum dat in poculo radiationem ſuam; incedit complanatiſſime.

31 אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכיס עינו יתהלך במֵשרים :

32 Ex-

32 אחריתו

& *adfixi; compotationes in multam noctem*, atque adeo *ad poſterum* velut *diem*, *trahentes.* Confer *Pſ.* 127: 2. 1 *Sam.* 20: 5. Hoc *Latinis* erat *noctem vino extrahere*, *educere*, *producere*, *ducere.* באים non ſimpliciter *venientes*, non *intrantes;* ſed *conſortia*, vel *ſodalitates familiarius obeuntes.* Id verbo בוא ſæpe incluſum vidimus. Gemmula nitet ſub לחקר ממסך. Minus commode, *ad veſtigandum potum mixtum;* h. e. *diligenter inquirendum ubi fiant compotationes*, & *ubi ſit vinum exquiſitum:* ut *Merc.* præivit. Propius *Cocc. Ad experimentum capiendum generoſitatis vini.* Thema חקר in *Lexicis* exponitur *inveſtigare*, *ſcrutari*, *rimari.* Hæc quivis ſentit *ſecundaria;* a *veſtigiis*, *ſcrutis*, *rimis* ducta. *Coccejo* eſt *rem integram in omnibus ſuis partibus inſpicere.* Hæc *definitio* eſt *accurati ſcrutinii*, non *Origo.* Virtus *primaria* verbi חקר حقر eſt *tenuare*, *attenuare ad ſummam exilitatem;* & quaſi *elimare.* Monui jam ſupra *Cap.* 18: 17. Hinc חקורה حقوري inter nomina *cælorum*, & quidem, ut in *Camuſo* enotatum السماء الرابع *cœlum quartum*, quaſi *ſubtiliorem æthera* dicas; qui & *Hebræis* שחק & שחקים a שחק *ſubtilius trivit*, & *attenuavit in pulverem.* Adde דק *tenuiſſime tritum* eadem in ſede *Jeſaj.* 40: 15. Radix حقر ibidem declaratur per صغر *tenuis*, *exilis fuit.* Hoc in *Origine* quoque ſignat τὸ ψιλὸν, *raſiliter tenue*, vel *tenuatum:* unde ad *rarum*, *exile*, *vile*, progreſſio facta. Inde المحقرات الصغاير מחקרות *tenuiſſima quæque* conſignat. Jam vero ut a דקק *tenuis fuit*, *tenuiſſime fuit tritus*, oritur דקדק *tenuiſſime exploravit;* atque apud *Arabes in* III. *ſpecie* داق דוקק *ſubtiliter & minutim computavit;* ita חקר quoque iſtam *limatiſſimam* ac *ſubtiliſſimam explorationem* ubique locorum manifeſtiſſime exerit. *Job.* 5: 27. ubi *Originem* abeſſe inſinuatum, חקרנוה nunc reddatur *tenuavimus illud*, *tenuiſſime elimavimus.* Iterum *Job.* 28: 3. ולכל תכלית הוא חוקר & *ad omnem exactiſſimam rationem ipſe elimans.* Adde 32: 11. Mitto reliqua. Teneatur tantum *Jer.* 17: 9. חקר לב בחן כליות *tenuiſſime limans cor*, *terens ad coticulam renes.* Hinc jam ultro eniteſcit in *Gnome* noſtra, *ad tenuiſſime elimandam temperaturam.* מסך ut مشج eſt *miſcuit*, *temperavit* vinum. *Tenuare vini temperaturam*, appoſitiſſime, non ſine aculeo, locatum. Nempe *Eruditum* illud *palatum* perſtringitur, quod *in vinis*, atque *inter vina*, *ſapientiſſimum.* Eadem *figuratione* aculeata taxantur גברים לשתות יין *Heroës ad bibendum vinum;* & אנשי חיל למסך שֵׁכר *viri ſtrenui*, virtute *præditi*, *ad temperandum temetum. Jeſaj.* 5: 22.

Vſ. 31. Jucunde contexta ſeries, & pulchris luſibus interſtincta. Reſpondent inter ſe אל תרא *cave intuearis*, radiante oculo, *vinum*, & כי יתן עינו *cum dabit oculum ſuum radiantem*, *in poculo.* ראה in *Origine* eſt αὐγάζειν; *radiare;* unde *viſum radiantem* adſcivere quoque *Græci.* עין *oculus*, item a *fluxu radiante* nomen indeptus, hic ſignificat *radiationem ſplendidam* ipſius vini. *Camuſ.* العين شعاع الشمس *Vox* עין *ſignat radiationem ſolis.* Apud *Golium* ex *Gjeub.* habes quoque *nummum aureum*, *numeratam pecuniam*, *ſpeciemve ejus auream vel argenteam;* q. d. *radiationem.* Iſte *ſplendor radians* ſe in noſtro עין exerit *Dan.* 10:

Digitized by Google

32 אחריתו כנחש ישׁךְ וּכְצִפְעֹנִי יַפְרִשׁ׃

33 עיניך

32 Extremum ejus ut ſerpens mordebit: & ut baſiliſcus jecur diffindet.

33 O-

10: 6. *Ezech.* 1: 4. 27. & alibi. Non æque promta phraſis יתהלך במשרים; ea *incedit quam rectiſſime*, vel *quam planiſſime*, reddi ſolet. Cl. *Cocc.* in *Comm.* dedit *incedit molliter*: in *Lex.* *intrat facillime.* Ita viſum fuerat Cl. *de Dieu* ex *Arabico* يسر *planus fuit*, itemque *facilis*, *lenis*; ut ſit, *ſubit in facilitatibus*: quam *leniſſime in venas deſcendit.* Alii *recte graditur*, *ambulat*; *recta procedit*; i. e. *rectis lineis ſurſum fertur*; & *ſcintillas ſpargit* ac *ſemina generoſa.* At *Merc.* *propter id*, inquit, *quod ſequitur*, אחריתו *extremum ejus mordebit*, *exponere malim*, *recte ambulat*, *recte ſe gerit*; *putares*, *quum illud adſpicis*, *nihil minus quam tibi inſidiaturum*, *nociturumve.* Rejectum ut frigidius; & ſane, citra *ſyllepſin*, haud arderet. *Syllepſi* ſuſtentatum viget, & vibrat. Nempe *ad æquitates incedit vinum*, quum *amuſſitata ſcintillatione aſſurgit in poculo*; quod *generoſitatis* eſt indicium: ſimulque *liberalia*, ac *generoſa omnia haurienti ingerit*, veluti, ac *promittit.* Geminum germanum extat *Cant.* 7: 9. *Palatum tuum ut vinum uberantiſſimum*, הולך לדודי למישרים; *Cocc.* iterum, *quod it dilecto meo leniter*; quod ei *ſuave eſt.* Splendidius, *incedens Dilecto meo ad æquitates*: hoc eſt, *ſcintillatione ſua generoſa*, *æquiſſima*, *liberaliſſima*, *generoſiſſima* quæque *&* *ſpirat*, *&* *inſpirat.* Hoc adſpectu ſubnexum דובב שפתי ישנים *ſurrepens labia dormientium*; etiam *ſomniculoſos* quosque *ignea* ſua *titillatione animans*, atque *incendens.* דבב دب *ſerpere*, *reptare*, inter alia apud *Arabes* frequentatur de *vino*, quum *igneum vigorem per venas ſpargit*, *easdemque titillat.*

Ibid. Hæc ut per *ſyllepſin* ſe ultro præbent; ita contorta ac violenta, quæ *Rabbini* ad voculam כים commenti ſunt. Ea alibi *crumenam*, ſive *marſupium*, notat. Hoc quum parum quadraret, ſuppoſitum a *Maſora* כוס *poculum.* Utramque Lectionem conflans *R. Salom.* ita argutatur, *dum potor oculos in poculum conjicit*, *cauponem eos in marſupium conjicere potantis.* Vitrea fracta profecto; & tamen non temperavit *Merc.* quin ex illo בכים *in marſupio* exſculperet, *innui incredibiles ſumtus facere eos qui vinoſi ſunt.* Præſtitiſſet *Maſorethis* manum dare, ſolum כוס *poculum* admittentibus, atque illuc puncta accommodantibus. Atqui כִּים in *poculum* æqualia habet jura cum כּוֹס; ex viciſſitudine *Radicum* mediis *Waw* & *Jod.* Utriusque Origo, in *vertendo*, & *volvendo* ſita: unde a *rotunditate* partim *poculum*, partim *loculum*, conſignat.

Vſ. 32. Vocabulum צפע & צפעני quam ſpeciem denotet *Serpentis*, quæſitum diu, nec inventum, ſaltem non liquido evictum. *Boch. Hieroz. Part.* 2. *L.* 3. *Cap.* 9. litem diremit, atque *Baſiliſcum* ſeu *Regulum* eſſe demonſtravit; ſic dictum per ὀνοματοποιΐαν a *ſibilo* illo *horrendo quo urat & necet*; unde & *Sibilum* pro *Regulo* uſurparint *Latini* teſte *Iſidoro.* Addit vir ſummus, *ad Hebræum* צפע *alludere verbum Arabicum* سفع *Saphaa*, *flatu aduſſit*; & سوافع καύσωνες *venti adurentes*; ex crebra commutatione inter *Samech* vel *Sin*, & *Tzade*, quam phalange exemplorum fulcit. Adjungere potuiſſet ὁ πάνυ in *Dialecto Arabum* quoque asſervari *Thema* صفع צפע, atque cum سفع unam tenere vim *adflandi*, *flatu* vel *ſibilo feriendi.* Sic *Amrou Ibn Celtoum* in *Moallek.* deſcribens *Loricas trilices*

كان غضونهنّ متون غُدُر
تصفعها الرياح اذا
جرينا ۞

Ac ſi rugæ earum dorſa forent lacuum
Quos flatu quatiunt venti, quum curſu
incitamur.

Apud *Golium* ſub صفع צפע reperies *manu*

nu lenius percuſſit in cervice; quod ex *Camuſo* expreſſum, ubi extat, صفعه ضرب قفاه بجمع كفه لا شديدا اى هو ان يبسط كفه فيضرب والصفع مولدة צפע *valet plaudere cervicem alicujus collecta in pugnum manu, non vehementiſſime; vel potius, ut paſſa quis manu aliquem feriat; eſtque natum verbum.* Innuit eſſe ὀνοματοπεποιημένον, atque ex ſono ipſo effictum; quemadmodum & ſörorium צפק صفق & ספק سفق per *Samech*, & *Sin* quoque, in *Sacro Codice* reperiundum; *plaudere, complodere, percutere cum plauſu,* i. e. *ſonitu repercuſſo.* Apud *Latinos* eodem modo ortum verbum *plaudere;* cujus nativam ſedem manu monſtrat Poëta, *Geor.* 3: 186. quum *Equum* dicit

- - - - - - Blandis gaudere magiſtri
Laudibus, & ſonitum plauſæ cervicis amare.

Vides cur *plaudere cervicem* propoſuerit *Phiruzabadius.* Cave credas ad *cervicem* reſtringi. Sic ſapiunt, qui e *Lexicis* tantum ſapere poſſunt. Quicquid *cum ſonitu verberatur*, id *plaudi* dicitur. Iterum de *Equis*, *Æneid.* 12.

Circumſtant properi aurigæ, manibusque laceſſunt
Pectora plauſa cavis - - - - - - - - -

Et *Æneid.* 6.

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.

Item *Val. Fl.* 3: 526.

Ipſa citatarum tellus pede plauſa Sororum
Perſonat - - - - - - - -

Conſimiliter apud *Mart.* L. 12: 50.

- - - - - - Hippodromon ungula plaudit.

Apud *Sil. Ital.* Lib. 6: 363. *tonſis*, id eſt, *remis*, *plaudere reſonantia cærula* dicuntur *remiges*, & *Icarus turbida freta plaudere:* L. 12: 99. quod *Statio* eſt, *plaudere aquas natatu.* Dicebant quoque *plaudere alis*, quod eſt, *ſonitum ciere alis verberatis;* & *plaudere alas*, quod eſt *eas complodere repercuſſo ſono.* Exempla dabunt *Virg. Æn.* 5: 516. *Ovid. Metam.* 14: 507. & 577.

Subvolat & cineres plauſis everberat alis.

Nitide, & decore, *Stat.* 1. *Sylv.* 2: 146.

Claraque gaudentes plauſerunt limina Cygni.

Per *ſyllepſin*, qua *plaudere limina*, valet *ferire plauſu victoriæ* inde *reſultante.* Eodem acumine *Silius* L. 14: 675.

- - - - - - - - - Nec ullo
Sanguine pollutis plauſit victoria pennis.

Mirifice *Claud.* VI. *Honor.* 629. ex lectione *Heinſ.*

- - - Umborum pulſu modulante reſultans
Ferreus alterno concentus plauditur enſe.

Id grandius omnino, & ſonantius, quam *clauditur.* Agmen cogat illud *Poëtæ* tandem in *Ciri*

- - - Molles plauduntur pectine telæ.

Ita *Græcis* τὸ κροτεῖν, quod eſt κρούειν, adfert præter *plauſum manuum*, *pedum*, *lætitiæ*, alia, τὸ σπαθᾷν, monente *Voſſio* noſtro, *inculcare largius ſubtemina*, *telam denſare.* Hinc pendet *Gloſſa* ꝫ صفق *groſſus fuit* pannus, apud *Golium;* proprie *plauſa fuit tela.* Eadem ſub سفق recurrit, ubi habes, *durus fuit* pannus; *pectine plauſus* videlicet. Iſtam primariam *plaudendi* notionem, quatenus ſignat *verberationem cum ſonitu reverberato*, ſi expreſſiſſet *Golius* noſter, *Harmonia* cum *Hebræo Themate* confeſtim reluxiſſet. Eandem oculis ingerunt, quæ neſcio quo fato plane omiſſæ, *Gloſſæ* inſignitiores *Camuſi*, اعطاه سفقة يمينه بايعه واشتراهما بسفقة واحدة ببيعة *Dedit ei compoſionem dextræ ejus; id eſt, ſtipu-*

pulationem ei præſtitit. Et emit, vendidit, res duas una comploſione; una forma ac modo: aut ſimul ſemelque. Conſimiliter ſe res habet cum צפע صفع, quod ſi item per *plaudere, ſibilante ſono ferire, applodere ictum* fuiſſet converſum, neminem ignorare ſiviſſet *Etymon* צפע & צפעני, adjuncta præſertim uberiore illa luce, quæ ex agnato שפע سفع redundat. Illam oculis ſubjeciſſe, e re fuerit. *Camuſ.* سفع الطاير لطم بجناحيه وفلان فلانا لطمه وضربه والشي اعلمه ووسمه والسموم وجهه لفحه لفحا يسيرا وبناصيته قبض عليها فاجتذبها ومنه لَنَسْفَعَنّ بالناصية اي لنجرنه بها الي النار اي لنسودن وجهه اي لنعلمنه علامة اهل النار والسوافع لوايح السموم *Verbum* שפע, *de alite, plauſit alas ſuas, valet, percuſſit cum ſono; nec non alter alterum, eſt, percuſſit ictu reſonante. Item, rem aliquam nota inuſſit. Ventus quoque peſtilens dicitur faciem alicujus plaudere, ferire, quum eum fervore ſuo adurit ſimplice flatu tactuve. Item, per antias, eſt arreptum trabere; ut in illo Alcorani,* (*Surat.* 96: 15.) *ſane applodemus per antias*, vultum eorum, *hoc eſt, prehenſis antiis trahemus eos ad ignem Gehennæ; vel denigrabimus faciem; vel nota inuremus igni damnandorum. Denique venti plauſores,* (*qui cum ſibilo feriunt*) *vocantur qui peſtilenti flatu perurunt, ac denigrant.* Alia compluſcula, quæ hunc *flatum adurentem* præ ſe ferunt apud *Golium*, amputo; quum ex hiſce jam ſatis diluceſcat genuina verborum صفع & سفع potentia, cum pulchro illo *Etymo* quo *Bochart.* naturam appellationis צפע & צפעני in *Baſiliſco* ad vivum repræſentabat. Lucrabitur etiam ſedulus *Originum* rimator, unde צפיעים *plauſa*, *cum flatu exploſa* apud *Ezech.* 4: 15. ſint *excrementa bovina*, honeſtiſſimo vocabulo velata: itemque צפיעות *Eſaj.* 22: 24. cum צאצאים *emicantibus germinibus*, ſignificationem verecundam præbere queant *poſteritatis longa ſerie propagandæ, ac quaſi e ſtirpe ſua protrudendæ.* Apud *Latinos* quoque *explodi* dicuntur, *quæ cum impetu* vel *copia effunduntur*; patiturque haud dubie genius *Linguæ*, ut *fœtus ex utero exploſos* figuremus pro *excluſis*, *extruſis*, *effuſis*, & quidem *majore copia*, *inſtar aquarum e vaſe exploſarum.* Sic *Arabes* certe ſuum صفق uſurpant: quin *Job.* 22: 11. שפעת מים *agmen effuſum aquarum*, proprie *exploſionem* reſonat, ſive *copiam exploſam aquarum:* quo de aliquid in *Comment.* ſubmonere cœpi. Sic jam צפעות, dignitatem nativam recuperat; atque illuſtri *metaphora* ſplendet, quod ſordidius habebatur, ob צפיעים *boum exploſa* illa *Ezech.* 4: 15. non ad *Originem* percepta. Vide modo, quas turbelas dederit Cl. *Guſſet. Excrementa bovilla*, inquit, *ſignificari ſatis certum eſt apud Ezechiel. Forte inde infantuli, ſtercore fluido ſeſe obducere ſoliti. Serpentum vero ſpecies* צפעני *ab infantibus potuit denominari, cum quædam Serpentum, in calidioribus regionibus natorum, figuræ nobis exhibeantur, capite ad formam humanam accedentes.* Talibus qui applaudunt, quid aliud quam explodi merentur?

Ibid. Diſtinentur judicia Eruditorum ad verbum יְפָרֵשׁ, nuſpiam alibi, iſta quidem forma, reperiundum. In *Kal* פָּרַשׁ ſemel tantum occurrit *Lev.* 24: 12. ubi vertitur *explicuit, diſtincte dixit.* In *Pyhal* פֵּרַשׁ *explicari, diſtingui: Num.* 15: 14. *Neh.* 8: 8. in *Niphh.* ſemel iterum, *ſeparari: Ezech.* 34: 12. unde פֶּרֶשׁ *fimus Exod.* 29: 14. & alibi, a plerisque derivatur. Ex noviſſimo illo *Doct. Gejer.* offert, *facit putreſcere, fœtore diſſolvit.* Id vehementius, quam vulgatiſſimum illud *pungit*, quod ex *Chald.* פְּרַשׁ *ſtimulus*, & פריש *calcar* exſculpſere *Rabbini;* comprobatum a *Merc. Cocc. Boch.* quoque *Hieroz. Part.* 2. L. 3. *Cap.* 10. Ab *explicando*, & *expandendo* mallet *Cler. Inſtar Reguli os dilatat:* ſupplens פיו *os ſuum; nam*, inquit, *Baſiliſcus ſibilo, aut flatu ore aperto emiſſo, occidere credebatur.* Nec *ſupplementum* ridet, nec *os expanſum*, ubi *morſus* jam

33 Oculi tui ſpectabunt alienas *mulieres:* & cor tuum ſtruet everſiones.

34 Et

33 עיניך יראו זרות ולבך ידבר תהפכות׃

34 והיית

præceſſerat; & ſi ex illo uſu 𝔊 פָּרַשׁ ſenſus conſtituendus foret, palmam utique ferret *Vulgat.* dans, *ſicut Regulus* venena *diffundet;* Eodem collineant LXX κ̀ ὥσπερ ὑπὸ κεράστου διαχεῖται αὐτῷ ὁ ἰός· peritius, quam prima fronte videtur. Ut ex his fluctibus tranquillum capiamus portum, copia veteris Linguæ requiritur. Eam pandunt *Arabes* ſub فرث פָּרַשׁ; nam ut פָּרַשׁ, ita فَرْثٌ exponitur *fimus, & fæces, quæ in ventriculo animalis continentur.* Notio ducta a *findendo*, & *fiſſum effundendo.* Rem oculis ſubjiciat *Gjeubar.* فَرَثْتُ لِلْقَوْمِ

جُلَّةً إِذَا شَقَقْتَهَا ثُمَّ

نَثَرْتَ مَا فِيهَا وَفَرَثْتُ

كَبِدَهُ وَفَرَّثْتُهَا تَفْرِيثًا

إِذَا ضَرَبْتَهُ وَهُوَ حَيٌّ وَٱنْفَرَثَ

كَبِدُهُ أَيِ ٱنْتَثَرَتْ وَأَفْرَثْتُ

ٱلْكَرِشَ إِذَا شَقَقْتَهَا

وَأَلْقَيْتَ مَا فِيهَا قَالَ ٱبْنُ

ٱلسِّكِّيتِ وَأَفْرَثْتُ أَصْحَابِي

إِذَا عَرَّضْتَهُمْ لِلَائِمَةِ ٱلنَّاسِ

פרשת *populo cophinum dactylorum, dicis quum eum findis, & ſpargis quicquid in eo. Item* פרשת כבדה *jecur ejus, in I. ut & in II. cum infin.* תפריש*, quum eum transadigis vivum: prout VII.* אנפרש כבדה *valet fiſſum effuſumque eſt jecur ejus. In IV.* אפרשת אלכרש *ventriculum, uſurpas, quum eum diffindis & effundis quicquid in eo. Siccitides auctor eſt, hinc dici, ſocios meos* אפרשת *quum eos opprobrio publico objicis.* Abſolute; quaſi dicas *effiſſo ventriculo, effuſo hepate, ipſos lacerandos abjeci.* Pro لــلايــمة *Golius* noſter legiſſe debuit لــولايــة, *Gloſſam* hancce ita edens, *objecit ſocios ſuos præfectis populi.* Quod nos damus, clare etiam in *Camuſo* exſignatum. أَفْرَثَ

ٱلْكَبِدَ شَقَّهَا وَأَلْقَى

ٱلْفَرَاثَةَ أَيْ مَا فِيهَا

وَأَصْحَابَهُ عَرَّضَهُمْ لِلَائِمَةِ

ٱلنَّاسِ *In IV.* אפרש אלכבד *dicitur de eo qui diffindit jecur, atque effundit fæces, ſive quicquid ibi continetur. Item ſocios ſuos* אפרש *eſt, expoſuit eos opprobrio hominum, ſive publicæ ignominiæ objecit.* Eſt vetuſta *formula*, aliquid *Proverbiale* redolens; quod numeris coloribusque ſuis expreſſum *Jobi* 16: 13. *Corona facta invadunt me jaculatores ejus; ſulcat renes meos, neutiquam remolleſcens; effundit in terram fel meum, ſive folliculum hepatis.* Adde *Job.* 20: 25. Hac ſignatiſſima potentia *Haririus Conſ.* 21.

ولا النحي عودي خطب
كارث ۞
ولا فري نابي جد
فارث ۞

Neque Lignum meum decorticavit moles moleſtior:
Neque dentem meum fidit acies hepar diffindens.

חד פורש *acies hepar findens*, & quidem vivo,

vo,

34 והיית כשכב בלב ים וכשכב בראש חִבֵּל׃

34 Et fueris ut cubans in corde maris; quin ut cubans in capite mali nautici.

35 הכוני

35 Sau-

vo, *videntique*, præbet imaginem *acerbiſſimæ calamitatis* ac *miſeriæ*, qua quis *vitalibus* veluti *confoſſis*, atque *effuſis viſceribus*, *ſpectaculo* eſt, & *horrorem incutit*. In *Hamaſa* Poëta Vetus

هوي عن صخرة صلد فغرث
تحتها كبده ۞

> *Sidit a rupe dura præceps, effiſſumque ſub illa ejus hepar.*

Hinc celſa ſane ac potenti *figuratione* nobis ultro nunc ſubnaſcitur, creſcente oratione, *atque ut Baſiliſcus fiſſo abjiciet hepate.* Illud *hepar*, cum *effuſione fellis* & *viſcerum* conſtans uſus Linguæ huic verbo dicavit; ac propterea pleniſſimo jure hic inſeritur. Nempe ubi

> *Oſſaque diſſolvens cum corpore tabificus ſeps*,

momordit, vel

> *Sibilaque offundens cunctas terrentia peſtes,*
> *Ante venena nocens* - - - -

Baſiliſcus quem adflavit,

> *Membra natant ſanie, diſtillant inguina tabe:*
> *Diſſultat uterum ſtringens membrana, fluuntque*
> *Viſcera* - - - - - - - - - -

Ut *Lucani* penicillo utar, quo omnes mortium imagines hoc in genere depinxit L. 9. Ne verbum quidem addere neceſſe. Quam late pateat *fiſſum* illud & *effuſum hepar*, nemo non cernit: nec difficile eſt oculis utenti diſcernere a *findendo* quoque ortam ſignificationem *explicandi* & *diſtinctius explanandi*; quam ſupra attigi; quin & *ſeparandi* ac *diſpergendi* alteram illam; quam & *Arabes* ſub تغرث frequentant. In hæc curſum admittere haud vacat.

Vſ. 33. Non placet inſertio quorundam, אם Si *oculi tui viderint extraneas cor tuum perverſa loquetur.* Hoc enervare eſt ſententias. Ad prius Colon, *oculi tui videbunt* זרות *alienas;* multi maluere *aliena*; id eſt, *abſurda*, *falſa*, qualia mens ſibi fingit mota, & inſaniens, quæ ut *icto acceſſit fervor capiti*, *numerusque lucernis*, videt

> *Et geminum ſolem & duplices conſurgere Thebas.*

Minus quadrat; & propenſior ſum in eorum mentem, qui *alienas* dedere; nam *venter mero æſtuans*, ut *Hieron.* ait, *facile libidinem ſpumat*; ſubnotante *Mercero*. Sic זרות *alienas* abſolute habuimus *Prov.* 22: 14. & נכריות *peregrinas* paſſim in his Proverbiis. In ſequente membro תהפכות non ſimpliciter *perverſa* vel *perverſitates* ſonat, ſed *perverſiones*, atque adeo *ſubverſiones* pietatis, religionis, virtutis: ſecundum ea quæ ad *Cap.* 6: 14. deduxi. ידבר *loquetur* rectius hic ex *Origine* dederis *ſtruet*, *inſtruet*. Eſt etiam ubi דבר valeat *machinari*; ut 2 *Chron.* 22: 10. *Et Athalia machinata eſt adverſus omne ſemen Regium:* i. e. *ſtruxit inſidias*, *perniciem.* Ergo *Cor tuum ſtruet*, *machinabitur ſubverſiones*, ea, quam loco laudato inſinuavi, amplitudine & gravitate.

Vſ. 34. Languet interpretatio *Merceri*, *videberis tibi in medio mari cubare & in ſummo malo navis; in ſummo diſcrimine:* quaſi hoc eſſet, *videre aliena Vſ. præced.* Reſpexit haud dubie ad *vertiginem*, qua *vino merſi rotari ſolent*, ut *tecta* ac *parietes ſalire*, & *omnia ruere*, ac *ſusque deque verti* videantur. Non adducor, hoc nunc intendi; non enim *imaginarium* nobis *periculum* pingit Sapiens; & ſi tale quid pingere voluiſſet, non erat cur his potiſſimum coloribus, longiuſcule adductis, uteretur. Hi oculis ſubjiciunt verum & præſentiſſimum ebrii diſcrimen, quum jam a gubernaculo Rationis depulſus, & non amplius ſui compos, inſtar habet *cubantis in corde maris; in mari procellis jactato*, & *e ſede ſua funditus emoto.* Id לב ים *Cor* ſive me-

Digitized by Google

35 Sauciarunt me, neutiquam excoriatus ſum; contuderunt me, nihil omnino ſenſi; quandonam expergiſcar? addam, hoc ipſum quæritabo iterum.

35 הכוני בל חליתי הלמוני בל ידעתי מתי אקיץ אוסיף אבקשנו עוד׃

meditullium maris ſonat *Pſ* 46. 3: *Exod.* 15: 8. *Jon.* 2: 4. Pulcherrima eſt & appoſitiſſima *figura*, qua *ebrietas* comparatur *ſalo*, & quidem *proceloſo*, omnibusque *ventis agitato*; quod omni momento præſentiſſimam mortem intentet, atque abſorbere minetur. *Tali in ſalo cubare*, id eſt, *dormire ſecurum*, eſt *inſanire*. Eadem, & major, inſania vexat eos, qui *ſe vinolentiæ tradidere*, atque *mero ſeſe mergere* aſſolent; hi *jacent* tanquam *in alto mari*; *æſtuans eos jactat ſalum*; *vento*, *procella*, *vortice omni circumaguntur*; omnia *præſentiſſimum exitium* vel *vitæ*, *vel animæ*, *comminantur*; & tamen *cubant* veſani hice, *atque in utramque aurem ſecuri dormitant*; *ſomno vinoque ſepulti* vere, non tam quoad *Corpus*, quod non excludo tamen, quam quoad *mentem*, quæ ineluctabili vitio faſcinata, eodem magis magisque obbruteſcit, omni ſenſu rationis ac religionis extincto. Altius ſcandi vix potuiſſe videtur; & tamen eſcenſum eſt; quum ſubditur; *Quin ſicut cubans in ſummitate mali*. Docte *Jun. in corona carcheſii*; eſt enim *carcheſium* illa *mali ſupremi pars*, ad quam *antenna religatur*. Ei *carcheſio* nomen inditum a חבל *fune nautico*.

In periculoſum hocce faſtigium ſæpius erepat neceſſe eſt, cui ardua ſtatio a gubernatore commiſſa. Ibi aſſidens ſi ſomno ſe permittat, non jam diſcrimen incurrit mortis, ſed pro conclamato ac depoſito eſt habendus, quum inde citra miraculum vivus diſcedere haud poſſit. Imaginem hancce implet *madulſa*, qui mero dies noctesque *madide madere* amat; *ſummi mali carcheſium* occupat veluti, ibique *ſalutis* ſuæ *præſentis* ac *futuræ ſecurus cubat*, *altiſſimo ſopore*, ac *lethargo oppreſſus*: haud dubie inde *præceps* iturus, *vaſtisque gurgitibus*, qui infra eum dehiscunt, *hauriendus*. Habes *Allegoriam*, qua nil cumulatius, exaggeratiusque, vel vividiſſima vis ingenii concipere valeat. Quod ſi in *malo* hocce *nautico*, ejusque *carcheſio*, figurari ſimul ſtatuamus *ſuperbam & temerariam imaginationem ebrioſorum*, qua ſibi omnia tuta, & ſecundo curſu ex votis itura promittunt, habebimus forte, quod *Tabellam* hancce inſigni lumine *Allegorico* condecorare queat. Nil interim contendo: atque rem in medio relinquo.

Vſ. 35. Pulchra, & viva *Mimeſis*. Eam referri video ad *Ebrium* inter pocula *plagis acceptum*, & *contuſum*, *quæ* tamen *nullus ſenſerit*, quin *quas adeo non curet*, ut in eadem ſcyphorum certamina quantocius redire geſtiat. Cl. *Cler.* deſcribi cenſet *Juvenem in lupanari verberatum*, *& poſtea ſomno reſolutum*, *qui excitatus nil ſenſerit mali*; *nec dubitet eundem locum repetere*. Hæc qui procedant, non exputo. Fieri plane nequit, ut *verberibus* probe *dolatus* ac *contuſus*, ſi jam mero obrutus nil ſentiat forte doloris, tamen eundem non intime perſentiſcat, poſtquam crapulam edormivit. Expendi quoque velim, non depingi hic, quod *quibusdam* contingit *Ebrioſorum*, ſed quod omnibus. Jam vero in omnes non quadrant *Centaureæ* ſuper vino *rixæ*: *contuſa capita*; *ſugillati oculi*, *lumbi fracti*. Multo minus ea, quæ multi hic congeſſere; quæque diſcutere haud lubet. Gravitas, dignitas, veritas etiam *Gnomes* exigunt, ut verba הכוני *verberarunt me*, & הלמוני *contuderunt me*, ad *vinum ipſum* ſeſe referant, atque ad *grandia pocula* quibus inter ſe concertarunt *Heroës illi ad bibendum*; & *viri ſtrenui ad temetum temperandum*. His flos honosque ſermonis *figurati* relucet in verbo הלם *tundere*, *Jeſaj.* 28: 1. ubi שכרים הלומי יין *Temulenti contuſi a vino* inducuntur. Eodem colore enunciatum *Jeſaj.* 16: 8. *Vitis Sibmæa*, *cujus generoſæ propagines*, vel *palmites luxurioſe fuſi*, הלמו בעלי גוים *contuderunt Dominos Gentium*; id eſt, *viros principis conſauciare ſolebant*, ac *deponere*. Ea venuſtate *ſaucia vena mero* apud *Mart.* extat, & *ſaucios ac crapula vinolentiaque madidos*, dixit *Apul.* nec non *ſaucia mente fluctuare*, ad illud *Poëtæ*

.... *Per-*

Digitized by Google

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

Verſ. 1 אל תקנא באנשי רעה ואל תתאו להיות אתם׃

Verſ. 1 Ne æmulatione flammeris in homines maleficos: & ne cum ipſis eſſe concupiſcas.

2 כי

2 Nam

- - - - *Percuſſus tempora Baccho.*

Apud *Horat.* quoque *ictum caput*, eſt *Baccho percuſſum.* Dubitari proinde nequit, quin & הכה *percuſſit* in hanc *metaphoram* ſit admiſſum apud *Hebræos.* Hinc admirabiliter conformatum, *Enimvero percuſſerunt me, & non ſum excoriatus: contuderunt me, & non ſenſi. Quandonam expergiſcar? Addam, quæritabo illud amplius.* Dexterrime locata ſingula. הכוני *percuſſerunt me* compotores mei, *uvidis* me *poculis* provocantes; בל חליתי *nequaquam* tamen *excoriatus ſum: jucundæ plagæ: grata vulnera; juvat* ita *ſaucias* habuiſſe *venas mero.* Eodem tenore ſubnexum, הלמוני *contuderunt me*, magnifice me *dedolarunt*, ac *depoſuerunt vino;* בל ידעתי *nequaquam* tamen *ſenſi;* nempe *mali quicquam;* ſed contra potius, *læta* illa *certamina*, *læti ictus*, *blanda verbera*, *quibus* denuo *contundi geſtio.* Hanc ſane mentem ſuggerunt, quin depoſcunt hæcce: מתי אקיץ *quandonam expergiſcar?* Vix pati poteſt molli in ſtrato. Adeo inflatæ heſterno Baccho fervent venæ, ut *crapulam edormire* homini longum ſit. *Abſorptus a vino;* ut pulchre vates, denuo *ſorbere geſtit*, atque hanc *unicam* ſibi *requiem* & ſentit, & quærit. Huc aurigatur clauſula appoſitiſſima, אוסיף *pergam*, *ſuperaddam;* easdem *pugnabimus pugnas;* אבקשני עוד *quæritabo illud iterum*, *amplius.* Adfixum הו vel ad *vinum* recurrere poteſt, vel ad *Sympoſium*, & *ſodalitium* compotantium, ſeque tam amicis ictibus conficientium. Scenam eandem inſtruxit *Jeſaj.* 56: 12. *Venite*, *capiam vinum*, & *deglubemus*, evacuatis utribus meraciſſimis, *temetum;* *eritque*, *ut hodiernus*, *dies craſtini*, *magnus*, *excellenter*, vibranter, *intenſiſſime.* Vide quæ ad *Vſ.* 20. præceſſere. Finire nequeo, quin moneam, *Tom.* I. *Origin. Cap.* 9. in transcurſu me locum huncce attigiſſe; ſed mentem, quam involutius, & tanquam per tranſennam, adſpiciebam, minus plene & plane evolviſſe. Adhærebam in חכלילית עינים *Vſ.* 29. ad *ſugillationes oculorum.* Hunc interim *Vſ.* 35. applicari poſſe inſinuabam *ad animæ & corporis vulnera tam magis atrocia, quam magis ſenſum fallunt; & ne diſcuſſa quidem crapula animadvertuntur.* Obverſabantur mihi *ipſæ* hæ *plagæ*, ac *contuſiones*, *vini* intemperantiſſime *hauſti*, quæ *vires corporis animæque hauriant: plagæ* tanto *letales*, quanto *blandiores*, & dulci tinctæ veneno, quæ dum ad medullas usque ſauciant, easdem titillant, ac demulcent; ut qui ita vino perit, inter pocula triumphet, & exclamet, ſic periiſſe juvat.

AD CAPUT VIGESIMUM QUARTUM

NOTÆ.

Vſ. 1. Intactam præterire nequeo inſigniorem vim, quam verbum קנא *candeſcere*, *inflammari*, nunc exerit; non tam *invidiam* ſignans hic, quam *æmulandi ardorem*, cum *ad-*

2 Nam vaſtationem exæſtuat cor eorum; & ærumnam labia eorum ſtruunt.

2 כי שד יהגה לבם ועמל שפתיהם תדברנה :

3 In ſapientia ædificatur domus: & in prudentia conſtabilitur.

3 בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן :

4 Et in ſcientia penetralia differciuntur; omni opulentia pretioſa; & jucunda.

4 ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים :

5 Vir

5 גבר

admiratione fortunæ & *felicitatis* conjunctum. ζῆλος *Zelus*, item a *fervore* ductus, ſæpiſſime iſtam *admirationem* cum *æmulatione*, ac *ſtudio imitandi*, infert; & ζηλοῦν eſt *æmulari*, *admirari*, *beatum prædicare*, μακαρίζειν. Inde ζηλωτοὶ *beati*, *divites*. Hinc dilucet אנשי רעה *viros malitiæ* non generatim omnes *malos* & *turpes*, ſed ſpeciatim deſignare *oppreſſores* ac *tyrannos*, κατ' ἐξοχὴν iſtum titulum implentes: qui מרעים *Malefici* ab eadem *Radice* *Pſ.* 37: 1. in argumento ſimili, appellantur. Apparet utrobique digitum intendi in eos qui *oppreſſionibus* & *concuſſionibus* magnas opes convexerunt, in culmine *fortunarum invidendarum* ſplendentes. Confer mox *Vſ.* 19. hujus *Cap.*

Vſ. 2. Ad geminam anſam phraſium, duplex via inita. Tritiſſima illa, qua *active*; altera, qua *paſſive* inceditur. Prior mentem minus attenti occupat. Poſterior ſeriem expendenti ſeſe magis approbat. Nempe inculcatur, quicquid *Malefici* illi & *oppreſſores meditantur*, *moliuntur*, *ſtruunt*, ut *fortunas* ſuas *conſtabiliant*, atque ad *altiſſimum faſtigium educant*, id ipſum *ruinam* ipſis *attrahere*, atque *accelerare*. Abruptior *Syntaxis*, cum ambiguitate vocabulorum שד & עמל hunc ſenſum oculis plurimorum ſubduxit. שד eſt *vaſtitas* vel *a te inflicta*, vel *in te*. Conſimiliter עמל eſt, vel *moleſtia*, *quam inferas*, vel *ærumna quam tute ſubeas*, atque experiare. Jam vero *meditari*, ſive *æſtuare vaſtitatem*, & *loqui moleſtiam*, pronius propiusque ad *activum*, quam ad *paſſivum* ſenſum ferri videtur. Sed omnino prægnans conſtructio concipienda eſt, ſic ſeſe reſolvens; *nam vaſtitas* eſt, omne id quod *æſtuat cor eorum*; & *ærumna*, quicquid *labia eorum ſtruunt*, *jactant*, *proloquuntur*. Planius. *Æſtuat cor eorum divitias*, *opes*, vel per malitiam, oppreſſionem, tyrannidem *extruendas*, atque *culmen fortunarum eminens*; hæc omnia tamen *nil aliud quam* שד ipſa *vaſtitas*, *graviſſimis ruinis* mox illos *oppreſſura*. Iterum, *Quæ Labia eorum ſtruunt*, & *quibus ſe inſolentius efferunt*, בטחים על חילם *recumbentes ſecuriſſime ſuper opulentia ſua*; & *in ſpiſſitudine aggeſta divitiarum ſuarum gloriantes* *Pſ.* 49: 8. ut in præſenti *mera* ſunt *ærumna* עמל ac *materia pœnæ*, ita brevi *improbam Domum obruent*, atque *exitio dabunt*. עמל pro *ærumna* & *calamitatibus gravioribus* paſſim occurrit. שפתים *Labia* nonnunquam *tumidam jactantiam* figurant, ut *Job.* 11: 2. *Thren.* 3: 62. Plenius דבר שפתים *verbum Labrorum* eſt *jactantia*, & *gloriatio inanis*: *Jeſaj.* 36: 5. & *Prov.* 14: 23. הגה *æſtuare*, *exæſtuare*, βράσσειν, ἐκβράσσειν ad *Cap.* 25: 4. infra enucleatum dabo. *Gnomen* hancce penitius adhuc excutienti duplex ſeſe offert adſpectus, *activus* ſimul & *paſſivus*; utrimque feriens: *Nam cor eorum æſtuat vaſtitatem aliorum*, *in auctores redundaturam*; & *Labia eorum ſtruunt ærumnam in capita ipſorum revolvendam.* Hoc *aculeo ancipiti* armatus inſignis locus *Jobi* 15: 35. הרה עמל וילד און ובטנם תכין מרמה *Hoc eſt prægnantem eſſe ærumna*, & *parere vanitatem*; *ita ut venter eorum fraudem præparet*: qua in ſerie per quam altera declamatio violenta *Eliphazi* clauditur, cum *crimina Jobi*, ex mente hominis, tum *ſupplicia* in caput ejus juſtiſſime *devoluta*, tribus vocabulis עמל און ומרמה comprehendit contexuitque animoſiſſimus innocentiæ *Jobææ* impugnator. Eadem

Digitized by Google

5 גבר חכם בעוז ואיש דעת מאמץ כח׃

5 Vir ſapiens ipſum eſt robur: & vir ſcientiæ nervabit vires.

6 כי בתחבלות תעשה לך מלחמה ותשועה ברב יועץ׃

6 Nam per ſolertias conficies tibi bellum; & ſalus in ſpiſſa compactione conſiliantis.

7 ראמות לאויל חכמות בשער לא יפתח פיהו׃

7 Celſitudines craſſe ſtolido omne genus ſapientiæ: in porta non aperiet os ſuum.

8 מחשב

8 Qui

dem comprehenſio, ſive *ſyllepſis*, nervum hujus dicti intenderet.

Vſ. 3. Explanationem modo datam adfirmat *oppoſitio*; qua inculcatur *Sapientia* demum *ædificari Domum ſtabili fundamento ſubnixam:* quin *penetralia* ejusdem *efferciri* omni *opulentia pretioſa* ac *jucunda: Vſ.* 4. Notabilis character in הון יקר *facultas*, i. e. *opulentia gravis*, ex *Origine* vocabuli יקר indicatus ad *Cap.* 12: 27. Obſervanda hic tacita *Antitheſis*, qua innuitur, *Opes injuſte* acquiſitas *nihil* habere *ponderoſi*, nihil *ſolide pretioſi;* quippe quarum *bracteatus* tantum *ſplendor*, & evanida felicitas. Eodem collineatur in הון נעים *opulentia jucunda:* id eſt, *vere ſuavis*, *amœna*, *delicata;* quam nihil *amarulenti* contaminet, ac conturbet. Habes idem quod *Cap.* 15: 6. inſinuatum, *In Domo juſti opulentia ſpiſſum emunita; at in proventu improbi*, *turbide fæculentum:* cum materia *paradoxorum*, quæ *Cicero* attigit, *Quod honeſtum ſit, id ſolum eſſe bonum:* item, *virtutem ſibimet præſtare felicitatem;* nec non, *ſolum ſapientem eſſe divitem.*

Vſ. 5. Interioris quid elegantiæ exerit *vir ſapiens* בְּעוֹז. Plerique *in robore eſt;* vel *cum robore eſt.* Fortius exit, *ipſum eſt Robur*, ex uſu *præpoſitionis* ב *in*, quo adfert *interiorem conditionem* ac *conſtitutionem rei*, vel *perſonæ.* Non *ſibi* videlicet *Robur invictum*, ſed & *aliis.* Ergo poſtremum quoque *Colon* non, *vir ſcientiæ contendet vires*, vel, *viribus præpollet;* ſed potius, *nervabit vires* aliis, ut *Job.* 4: 4. *Jeſ.* 35: 3. In vocabulo חכם *ſapiens*, alluſum ad *Originem* ꝟ πυκνὸς *ſolide compacti*, monere ſupervacuum.

Vſ. 6. Aptiſſime ſubnectitur, *In ſolertiis*, (ꝟ חכם *ſapientis* videlicet, qui בעוז *ipſum Robur* ſit, quo *alios nervare valeat*) *facies bellum;* & *Salus in ſpiſſitudine conſiliantis.* Aliquid languoris huic *verſui* ſuffuderat præcedens a genuino ſenſu ac vigore nonnihil deflexus. Languebat præſertim, *in multitudine conſiliantis Salus.* Hoc indigebat fulmentis, *modo ſint rei militaris periti;* &, *modo ne conſilia revelentur.* Noſtra *ſpiſſitudo* utrumque ultro amplectitur. Redeatur ad *Cap.* 11: 14. qui locus noſtro *parallelus:* addaturque *Cap.* 15: 22.

Vſ. 7. Vix revelli me patior a nobili ſententia, *ſublimes* ſunt *craſſe ſtolido ſapientiæ;* vel potius *ſublimia* ſunt *ei*, *ardua*, *inacceſſa;* *eo eniti* nec *ſuſtinet* ipſe, nec ſane *poteſt.* Id ex ראמות bono jure exſculptum: nam ad *Aramæam* & *Arabicam* normam a רום *celſus fuit*, in *partic. præſ.* naſcitur רָאֵם pro רָם ad *Euphoniam:* cujus *plurale* רָאֵמוֹת, *media* in *quietem* data, reddit רָאמוֹת. Nulla ſic *Mater lectionis;* quæ multorum oculos in talibus præſtrinxit. Quid, quod *Radix* extiterit רָאַם? unde רְאוּמָה nomen *proprium*, *Gen.* 22: 23. & רְאֵם *Bos Sylveſtris:* ut & רָאמוֹת ſpecies *gemmarum Job.* 28: 18. Has minus dextre hic arripuit *R. Salom.* quaſi innueretur, *ſtolido ſapientiam inventu difficiliorem*, *inſtar gemmarum.* In *Comment. Job.* 39: 12. de ראם *bove Sylveſtri* agens, commonui ראם رأم apud *Arabes* eſſe *conſolidari*, *firmius coaleſcere.* Inde utrique voci lucis

Digitized by Google

8 Qui ſummas ſubducit ad malefaciendum, magiſtro verſutiarum ipſi nomen ponent.

8 מְחַשֵּׁב להרע לו בעל מזמות יקראו׃

9 Verſutia craſſitiei, lapſatio: & abominatio homini, *ut ſit* Sannio.

9 זמת אולת חטאת ותועבת לאדם לץ׃

10 Re-

10 התרפית

cis quid fœnerari conatus ſum. Notio iſta *Zach.* 14: 10. egregie quadrat; *Hieroſolyma* רָֽאֲמָה וְיָשְׁבָה תַחְתֶּיהָ *coaleſcet firmius*, ſive *ſolidabitur; & ſedebit ſua in ſede.* Reduci ſolet ad רום, ut ſit, *celſa erit.* Id jam ſi aptum æque, non æque tutum ac firmum. *Inſtauratio* quoque, & *rerum collapſarum conſolidatio*, ſi locus rite expendatur, ſeriei accommodatior forte judicabitur. Apud *Arabes* رام الجرح eſt *conſolidavit vulnus;* itemque *conſolidatum fuit:* ſive de *Corpore*, ſive de *ſtatu Reipublicæ:* metaphora ducta a *vaſe fracto*, quod *proprie* dicitur ראם *conſolidari.* In *Camuſo* quoque extat رام الحبل فتله شديدا *ſolidavit funem, intorſit eum vehementius.* Signatur aliquid ita *intortum*, ut *conflatum conſolidatumque* videatur. Hoc & *Zachariæ* loco robur addit, ad *fundamenta* & *mœnia urbis inſtaurandæ* ſeſe porrigens: & huic noſtro forte genuinam mentem refundit: ut ראמות ſonet *ſolidata*, ita *firmiter nexa, plexa, intorta*, ut *craſſities* & *ſtupor* ꝰ אויל *ſtolidi* illuc ſeſe penetrare nequeat. Non invenuſtus hinc ſubnaſceretur luſus inter חכמות *ſolidas compactiones ſapientiæ*, & ראמות *conſolidata, conflata*, eoque *impenetrabilia.*

Vſ. 8. In verbo מחשב contineri *ſummam perputatam*, & *perpolitam*, ſæpiuſcule ſupra vidimus. Cernis cur בעל מזמות *Dominus Magiſter, Architectus machinationum, verſutiarum, & ſcelerum*, appellandus eſſe dicatur, qui iſtam artem percallet. *R. Levi*, fidiculis vexans & torquens omnia, hinc extudit, *qui cogitat aſſociare ſibi* principia Philoſophica, *is vir circumſpectus appellabitur.* הָרֵעַ invita *Analogia* a רֵעַ pro רֵעֶה, *Socius*, a רָעָה. Sententia ipſa, frigus merum.

Vſ. 9. Majores conſurgunt fluctus. *Merc.* I. *Cogitatio ſtultitiæ*, ſive *ſtulti, peccatum; & abominatio hominis, illuſor:* hoc eſt, *deterior adhuc cenſetur, gravitate ſcelerum cunctis abominandus.* Hoc quum jacere, & repere, ſentiret *Junius* II. mutata *Syntaxi* ſublevare voluit, reddens, *Scelus ſtulti damnabile* eſt; *abominandum vero cuique, deriſoris.* Id nodum magis intricat. *Cocc.* III. etiam non adeo expedite, *propoſitum ſtultitiæ peccatum, & abominatio hominum, irriſor.* Duos & ipſe ponit *Characteres*, alterum *ſtulti, irriſoris* alterum, quorum alter altero deteſtabilior ſit. Offecit חטאת pro *peccato* ſumtum: quum hic potius *Lapſationem* ex *Origine* deſignet. Hinc offero IV. *Aſtutia, aſtuta machinatio craſſitiei* ſtolidæ, *Lapſatio; & abominatio* eſt *homini, Sannionem agere.* Omnia refero ad *Sannionem*, id eſt, *Religionis & Virtutis irriſorem.* Is in ſua אולת *craſſitie ſtolida* pollet tamen ut plurimum φρονήματι παχὺς, & זמה *aſtutia* atque *audacia* quadam *temeraria*, qua *præfidit; elata manu peccans, Deumque* ipſum *impugnans.* Hanc vim exerit vocula זמה *Job.* 31: 11. *Jer.* 13: 27. *Ezech.* 22: 11. & 16: 23. *Lev.* 18: 17. & 19: 29. In omnibus hiſce ſentire eſt *gradum profligatiſſimum peccandi*, ad *profanitatem*, & *contemtionem* usque Numinis. Ergo חטאת non *peccatum* infert, quippe quod in זמה jam culminat, ſed *Reatum mortis*, & *Lapſationem interitum tracturam.* Eodem ſenſu adnexum, *Et abominatio homini*, ut ſit *Sannio.* Atrox hocce crimen *hominem* plane reddit *abominandum;* & ſub *execratione* Dei *peſſime exſcindendum.* Licet quoque ſic ſtruas; *& abominatio homini* erit *Sannio.* Hoc eſt, *Exciſus* tandem, & peſſimis *eradicatus* exemplis, omnibus ſeculis *horrori* erit atque *abominationi.*

Vſ. 10.

Digitized by Google

10 התרפית ביום צרה צר
כחכה :

11 הצל לקחים למות ומָטים להֶרֶג
אם תחשוך :

12 כי

10 Remiſiſti temet in die conſtrictionis! conſtrictio *ipſa ſit* robur tuum.

11 Eripere captos ad mortem, & nutantes ad lanienam. Si ſubſtrinxeris!

12 Quod

Vſ. 10. Abruptior *Gnome* diſtrahit. Plerique I. *Remiſiſti temet in die anguſtiæ? anguſtum robur tuum!* Id ita explicant, *ſi tempore afflictionis remiſſo, & demiſſo, fueris animo, ſuccumbes & impar eris calamitati ferendæ.* Animoſius id ipſum, alia interſtinctione *Merc.* II. & *Jun.* *Si remiſſe te geras* ante afflictionem, ſtudium ſapientiæ negligens; *tempore anguſtiæ anguſta erit virtus tua.* Cum *Verſ. ſeq.* copulans *Ab. Eſra* III. exſculpſit, *Si remiſſus fueris die anguſtiæ* amici tui, nullam ei opem ferens, *etiam die anguſtiæ tuæ, anguſtum erit robur tuum;* nec quisquam tibi opem feret. Accepit illud ביום צרה *in die anguſtiæ* ἀπὸ κοινοῦ; quaſi duplici polleret virtute. Precarius nexus; precaria quoque, & languidula, interpretatio; in quam tamen & *Cocc.* deſcendit. Excitatius reddetur ſic converſum IV. *Si remiſſus fueris die anguſtiæ, adſtringe robur tuum.* צַר *imperat.* verbi צרר *ſtrinxit, adſtrinxit, inſtrinxit.* Inde צרה *anguſtia* ducta, quod *ſtringat; conſtringat,* & quidem *vehementius* ac veluti *ſub ſtridore* inde reddito. Hunc *ſtridorem ſtringentem* صر *Tzir* appellitant *Arabes*, & صرة *Tzirra*; ut صرة *Tzarra*, quod *Hebrææ* צרה respondet, *vehementiam angoris, mœrorisque, cum ſtridore* veluti *adſtrictam.* Illa *proprietas* non ſentitur tantum, ſed quodammodo etiam auditur in verbo صَرَّ צַר pro צָרַר *adſtrinxit faſciculum, crumenam;* quæ صِرَار צְרוֹר inde appellata. Habes uſum ſignatiſſimum *Sacri Codicis:* ut 1 *Sam.* 25: 29. *Eritque anima Domini mei* צרורה בצרור החיים *inſtricta in faſciculo viventium.* Plura ad *Job.* 26: 8. Inde *Eſaj.* 8: 16. צור תעודה *inſtringe teſtimonium, veluti in ſacculo, condendum,* & *obſignandum,* ſcil. ut *Hoſ.* 13: 12. Conſimiliter in *imperativo* צַר *inſtringe robur tuum;* ut in illo *Catull. Carm.* LXXIV.

> *Quin te animo offirmas, teque inſtringisque, reducisque,*
> *Et, Diis invitis, deſinis eſſe miſer.*

Tali ſtimulo uſus Poëta:

> *Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.*

Pulcra *Antanaclaſis* inter צרה *conſtrictio angoris*, & צר כחך *inſtringe vires tuas:* quaſi, *conſtrictus rebus anguſtis, inſtringe te;* quod commode ac venuſte figurari poſſet ex uſu ancipiti & *ſtringere.* Quum tamen eadem hæc *forma* צַר *adjective* ſonet, *ſtrictum*, pro *anguſto*, & *anguſtia*, ut 2 *Sam.* 24: 14. צר לי מאד *ſtrictum mihi valde*, vehementiſſimo *angore conſtringor:* itemque 2 *Sam.* 1: 26. *Pſ.* 31: 10. *Jeſ.* 26: 16. aliisque in locis; eadem virtute retenta, animoſius adhuc V. dari poſſet: *Remiſſus ſi ſis die anguſtiæ, anguſtia ſit robur tuum.* Ad Originem nitidius: *Remiſſus ſi ſis in die conſtrictionis, conſtrictio ipſa ſit robur tuum.* Id eſt, *ipſa mala robur* tibi *addant.* Ita *Lyricus:*

> *Per damna, per cædes, ab ipſo*
> *Ducit opes animosque ferro.*

Nempe *virtus*, ut *palma*, quam magis opprimitur, tam magis aſſurgit, atque eniteſcit.

Vſ. 11. Conſtructio, & ſententia, præruptior. הצל aliis *imperat.* eſt, aliis *infinitiv. forma.* אם *interrogativum* aliis, *num?* aliis *conditionale, ſi*, non uno modo locatum. Noſtri I. cum plerisque, *Erue captos ad mor-*

Rr *tem;*

Digitized by Google

12 Quod dicas, ecce non noveramus hoc: an non librator cordium, ille intelliget; & qui obſervat animam tuam, ille cognoſcit: & retribuet homini ſecundum opus ſuum?

13 Comede, fili mi, mel; quia bonum eſt: & eliquatio ejus dulcis ſuper palato tuo.

14 Sic ſentito ſapientiam animæ tuæ, ſi inveneris; ſane ſolidum *eſt* extremum, & expectatio tua non ſuccidetur.

15 Ne inſidieris, improbe! manſioni juſti: ne incurſes recubationem ejus.

16 Nam ſepties cadet juſtus, & ſurget: at improbi impacti in malum obhærent.

17 Quum

12 כי תאמר הן לא ידענו זה הלא תכן לבות הוא יבין ונצר נפשך הוא ידע והשיב לאדם כפעלו :

13 אכל בני דבש כי טוב ונפת מתוק על חכך :

14 כן דעה חכמה לנפשך אם מצאת ויש אחרית ותקותך לא תכרת :

15 אל תארב רשע לנוה צדיק אל תשדד רבצו :

16 כי שבע יפול צדיק וקם ורשעים יכשלו ברעה :

17 בנפל

tem; nam nutant ad occiſionem, ſi te ſubduxeris. Refertur ad *officium magiſtratus*, omniſque adeo *boni viri*, quo teneantur *inique damnatos eripere ex faucibus improborum*, qui eorum *ſanguine* & *laniena ſatiari* geſtiunt. Per *interrogationem* maluit *Jun.* II. *Eripe raptos ad mortem; nam a declinantibus ad necem an cobiberes te*? Huc concedens *Cler.* cogitat *de iis, qui a prædonibus capti, ni redimantur, necem ſubire cogantur.* Cum *Vſ. ſeq.* ita connexuere alii III. *Eruere captos ad mortem, & inclinantes ad necem ſi parſeris; quod dicturus ſis, profecto ignorabamus id* &c. Enervius. Intendetur *Gnome*, *Apoſiopeſi* admota. *Eruere captos ad mortem, & nutantes ad lanienam.* Ponit officium. Ei ſuccinit: *Si parſeris!* Eſt *debortatio* gravis, *fulmine* armata *execrationis:* in qua per *ſubticentiam mors* & *laniena*, juſtiſſima talionis lege, *intentantur* ceſſanti. Eadem *Syntaxi Gen.* 26: 29.

אם תעשה עלינו רעה כאשר לא נגענוך

Si malum feceris adverſus nos! quemadmodum non attigimus te &c. Sentis *imprecationem*, qua *vindex denuncietur Deus*, *ſi mali quid pateretur.* Conſimiliter, *ſi ſubſtrinxeris*, *ſi parſeris!* id eſt, *cave manum cobibeas! cave ceſſes!* הצל *Eruere*, pro *erue*, ſolenni ſtructura. לקחים למות *capti ad mortem*, omnino ſunt, *qui ad injuſtum ſupplicium rapiuntur.* Iidem ſignatiſſime, *nutantes ad lanienam*; hoc eſt, *in bona cauſa ſuccumbentes*, & *ad lanienam traditi.* Tales *eruere* publica religio, publica exigit ſalus. Fulmina execrationis Divinæ feriant neceſſe eſt talem Regionem, ubi id toleratur; ubi ad id ſaltem connivetur & tacetur.

Vſ. 12. Multo nunc vividior refutatio, & depulſio excuſationis, qua neglectum hac in parte officium ferme prætexi ſolet, *Quod mibi dicas*, quiſquis es, *ecce non cognoſcebamus iſtud! an non Librator cordium ipſe diſtincte intelligit; & qui obſervat animam tuam, ipſe cognoſcit; reddetque bomini ſecundum opus ſuum*? Qui metu potentiæ, vel factionis, loqui non ſuſtinent pro innocentia, ferme in hoc ſubterfugio deliteſcunt; quin ſemet quoque quæſito hocce colore eludunt, ac præſtringunt: *Ecce non noveramus boc: Nobis* iſta *cauſa non liquebat. Temerarium* fuiſſet *ei ſe immiſcere*; quæque alia cor veteratorium

Digitized by Google

17 בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך׃

18 פן יראה יהוה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו׃

19 אל תתחר במרעים אל תקנא ברשעים׃

20 כי לא תהיה אחרית לרע נר רשעים ידעך׃

21 יְרָא את יהוה בני ומלך עם שונים אל תתערב׃

22 כי פתאם יקום אידם ופיד שניהם מי יודע׃

23 גם

17 Quum cadet inimicus tuus, ne læteris; & cum impingetur, ne exſultet cor tuum.

18 Ut ne videat Jehova, & malum ſit in oculis ejus: æſtumque naſi ſui de ſuper eo *ad te* convertat.

19 Ne efferveſcas in maleficos: ne inflammeris in improbos.

20 Nam non erit extremum malo: lucerna improborum nigreſcet extincta.

21 Reverere Jehovam, fili mi, & regem; cum novantibus ne commiſceas temet.

22 Nam deſubito ſurget moles eorum prægravans; & plagam feralem amborum quis cognoſcat?

23 Etiam

rium in talibus largiter ſuggerere ſolet. Folia ficulna; quæ crimen apud homines forte velare, quin conſcientiam proditi ſanguinis ad tempus ſopire, queant. *Librator* tamen *cordium* ſe non patitur ludificari; ſed mox vindex aderit; & נצר נפשך *ſervator animæ tuæ*, vel potius *obſervator*, ejusque penetralia pertentans, *ipſe cognoſcet; atque te prævaricationis turpiſſimæ reum peraget.*

Vſ. 22. Duplex anſa *affixorum* in אידם & פִיד שניהם, quæ vel *active*, vel *paſſive* ſe præbent. *Paſſiva* Syntaxi plerique; *quoniam repente conſurget exitium eorum, & ruinam amborum quis novit?* Illi *ambo* ſic redeant neceſſe eſt ad שונים τοὺς διαφέροντας *diverſos, diverſa ſentientes;* qui Numen Dei, & numen Regis οὐ τὰ αὐτῶν φρονοῦντες violant. Cl. de *Dieu* iſtos *ambo* non dexterrime locatos ſentiens, iſto ſenſu, maluit. *Et interitum annorum ipſorum quis novit?* A שנה *annus*, ejusque plurali שָׁנִים. Subdit, *Melius id quadrare videtur, quia de duobus actum non videtur in præcedentibus, ſed in genere de* שונים *mutantibus, nova molientibus.* Languet *interitus annorum eorum*; juſtus tamen ſcrupulus; qui *Activam* ſtructuram ſuadere potius debuiſſet; ſaltem in פיד שניהם *ferali plaga amborum*; quæ apertiſſime redit ad *Jehovam* & *Regem*. Sic proinde elibrari poſſent *cola*, ut אידם *paſſive* ad שונים τοὺς διαφόρους *propius* recurreret; & פיד שניהם ad *remotius*, *Deum* & *Regem*. Malim tamen cum *Merc.* utrumque ut membrum uno exeat tenore: & אידם ſit *exitium ab illis inflictum*. Vocula איד proprie *gravem molem* ſignat, ſub cujus *pondere* quis *curvetur*: ut ad *Job.* 18: 12. inſinuatum. Ad noſtram conſtructionem *active* etiam venit *Job.* 31: 23. כי פחד אלי איד אל *nam terror ad me gravis moles Dei.* Hoc vel *exitium* a Deo *inferendum*; vel *Majeſtatem Numinis gravem*, & *gravantem*, ibi denotare poſſe indicavi. Eadem *Majeſtas* hic admirabiliter quadraret: *Nam repente conſurget Majeſtas eorum, gravi mole eliſura*, יקום; vel, ſi malis, *ſtabit formidoloſa, fulminibus armata*; ut in *Jobi* illo loco פחד אלי *Terrorem mihi incutiebat.* Altera vox פִיד rarior adhuc, & ter qua-

 ter-

23 Etiam hæcce Sapientum: agnoſcere perſonam in judicio, nonbonum.

24 Dicens improbo, juſtus tu, configent eum populi; deſpumabunt in eum nationes.

25 At

23 גם אלה לחכמים הַכֵּר פנים במשפט בל טוב :

24 אמר לרשע צדיק אתה יקבהו עמים יִזְעָמוהו לאמים :

25 ולמוכיחים

terve tantum reperiunda: circumluditur in *Lexicis*, quæ dant *ruinam*, *calamitatem*, *contritionem*, *infortunium*, *interitum*, alia; quæ *Originem* magis implicant ſua copia, quam ut eam explicent, atque certa in ſede collocent. Apud *Arabes* inter nomina *Mortis* פוד فود, & פיד فيد: atque Radix *med. Waw* & *Je* per מות مات *mortuus eſt*, exponitur in *Camuſo*: itemque in IV. أَفَدْتُ فُلَانًا أَهْلَكْتُهُ وَأَمَتُّهُ אפדת פלון *notat male perdidi* τ̃ δεῖνα *atque morte adfeci*. Hanc *ſecundariam* eſſe, & *metonymicam* virtutem, quivis facile ſentiat. Ducta illa a *primaria* vi *liquandi*, *eliquandi*, unde ad *macerationem liquantem* & *diſſolventem mortis* proclivi itum gradu. Reliquæ etiam notiones apud *Golium* hinc pendent. Eadem *Origo* in داف *maceravit*, *diſſolvit* aqua; & ودف *Liquatus fuit*, *liqueſcendo ſtillavit* adeps. Cernis *plagam feralem*, *ſub qua* quis *maceratus colliqueſcat*. Confer quæ ad *Job.* 12: 5. & 30: 24. & 31: 29. ſubnotata.

Vſ. 24. Gravia verba נקב & זעם. Prius, ut نقب, eſt στίζειν, *figere*, *configere*, *defigere* execratione publica: ut ad *Job.* 3: 8. indicavi. Vehementius adhuc זעם, quod per *indignari*, aut *ſpernere*, converſum, non ſuſtinet ſeriem, nedum ut eam impleat. *Deteſtari* aliorum, acerbius quidem pro aure *Latina*; ſed ut hoc a *teſtatione* & *teſtibus* palam ortum, ita dubium relinquitur, unde iſta *metonymica* poteſtas apud *Hebræos* pervaluerit. Cl. *Cocc.* aliquid finiturus, obſervat *Arabibus* زعم זעם eſſe διϊσχυρίζεσθαι *aſſeverare*; atque *Hebræis* notare *ſeveritatem* ſive ἀποτομίαν *in affectu & propoſito*, *verbis &* *factis*. Hinc *Pſ.* 7: 12. אל זעם exponit *Deus ſeveritatem exercens*. Et *Jeſaj.* 66: 14. זעם את איביו ἀποτόμως χρήσεται τοῖς ἐχθροῖς. itemque 30: 27. *Labia ejus* מלאו זעם *plena ſunt ſeveritate*. Iterum *Hoſ.* 7: 16. מזעם לשונם *a ſeveritate linguæ eorum*: & *Thren.* 2: 6. *Spernit* בזעם אפו *in* ἀποτομίᾳ, ſive *ſeveritate iræ ſuæ*. Apparet Viro ſummo *ſeveritatem*, (quæ *ſecundaria* quoque notio a στιβαρὸς, idem quod σεμνὸς, unde *Sorores ſeveræ*, quæ *Græcis* σεμναί) adhæſiſſe, tanquam deductam ab ἀποτομία. Hanc a *prærupto*, *præciſo*, dictam, nemo non videt. Eandem eſſe proprietatem *Hebraicam* gratis aſſeverat ὁ πάνυ; & *Arabum* زعم, ad quod provocat, diverſiſſimam habet *Originem*. Apud *Golium* declaratur, *Dixit ex opinione*; quaſi *aſſeveravit*; item *fidejuſſit*, quaſi pro alio *aſſeveravit*. Item alio flexu, *concupivit*, *concupiſcentia laboravit*. Et in V. ſpecie, *falſum dixit*, *mentitus eſt*. Omnia hæc *ſecundaria*, a principe poteſtate *ſpumandi*, *deſpumandi*, quæ reſidet ſub زغم. Ex V. *ſpecie* inde *Camuſus* exhibet تزغم الجمل تردد رغاؤه في لهازمه هذا اصله فكثر حتى قالوه للمتكلم كالمتغضب תזעם גמל *de camelo valet ſpumam per maxillas huc illuc verſavit; eſtque hæc Radicalis verbi virtus; quod eo evaluit, ut adhibuerint illud in eo, qui cum ira loquitur ſæviens*. Cuncta jam e limpido fluunt: & *deſpumatio* univerſam iſtam ſeriem amplectitur. *Deſpumat* nempe, qui *cum fervore aſſeverat*: quod tandem cumque. Item *ſpumat*, *deſpumat*, qui *cupiditate fervida laborat*. Denique *ſpumat*, *deſpumat*, qui *fervidius in iram erumpit*, atque *ſævis aliquid & ſeveris verbis deteſta-*

25 ולמוכיחים יִנְעָם ועליהם תבוא ברכת טוב׃

26 שפתים יִשָּׁק משיב דברים נכחים׃

27 הכן

25 At redarguentibus, Macte
eſto! acclamabitur; & ſuper eos veniet benedictio boni.
26 Armatus eſt labia, qui reſpondet verba amuſſitata.
27 In-

teſtatur. Habes planiſſume, quod *Latinis* erat *ſævire*, *deſævire.* Hoc omnia loca egregie implet. *Pſ.* 7: 12. אל זעם *Deus* [illegible] *omni die deſpumans*, *deſæviens*, *ſævam vindictam exercens.* Item *Jeſ.* 66: 14. *deſpumabit*, *deſæviet*, *erga inimicos ſuos.* Sic *Mal.* 1: 4. *Appellabuntque Edomum terminum improbitatis, populum in quem deſævit, deſpumat, Jehova in ſeculum.* Ad hoc exemplum *Dan.* 11: 30. *Zach.* 1: 12. *Num.* 23: 7. 8. *Mich.* 6: 10. *Prov.* 22: 14. ubi זעום יהוה eſt, *in quem Dominus cum execratione deſævit.* Adduxi ibidem, quæ alluſionem ad Originem præ ſe ferunt, *Jeſ.* 30: 27. *Labia ejus plena ſunt* זעם *ſpumatione.* & *Thren.* 2: 8. בזעם אפו *in ſpumatione*, *deſpumatione Naſi ejus.* Signatiſſimum *Hoſ.* 7: 16. מזעם לשונם *a deſpumatione Linguæ eorum*; ubi non tam *ſævam iram* attendi putem, quam *ferociam inſolentem*, & *rabidam*, qua *adverſus Dominum ore effrenato deſpumarant.* Hoc exigit ſubjunctum זו לעגם *Hæc eſt eorum ſubſannatio*, *contumelioſa* & *petulans inſultatio Numinis.* Ad *tropum* priorem iterum *Jeſaj.* 26: 20. עד יעבר זעם *usquedum pertranſeat ſpumatio deſæviens.* Adde *Jeſaj.* 10: 4. 25. *Dan.* 11: 36. &c. De פנים נזעמים *Prov.* 25: 23. infra enucleatius. Ex hiſce jam tandem diſcernere datur, quem cumulum נקב ש״ם *configere execratione* imponat noſtrum זעם *ſpumando deſævire*, qua *figuratione* nemo quicquam animoſius acerbiusque excogitarit.

Vſ. 25. In verbo ינעם, præciſe & abſolute poſito, aliquid interioris elegantiæ reſideat neceſſe eſt. Sunt qui ſuppleant, *ſuavis*, id eſt, *propitius erit* Deus. Alii *imperſonaliter* efferunt, *ſuave erit.* Id bono judicio ad *fauſtas comprecationes* relatum a *Merc.* Antiquiſſimum huncce uſum ſcrinia nobis *Arabum* aſſervarunt. Inter ſolenniſſima nempe verba, & *formulas acclamationum* & *comprecationum publicarum* erat نَعْمَ, aut نعم نִעְם *jucunditas!* pro *macte virtute eſto! Euge! Bene habet! Feliciter!* Item נעם עין نعم عين لك *jucunditas oculi tibi ſit!* Pro *omnia tibi fauſta ac felicia eveniant velim:* nec non نعمت صباحا *jucunda fruaris aurora.* Aliquem *verbis* iſtis *precantibus ſalutare*, aut *celebrare*, vocatur תנעים تنعيم. Ergo, *Redarguentibus jucunditas erit*, ſpeciatim nunc valet, *jucundæ contingent iis acclamationes*, atque *fauſtis comprecationibus cumulabuntur.* Nobili huic ſenſui reſonat; *& ſuper eos veniet benedictio boni.* Quicquid *exuberantiæ* omnium *votis* in eos congeritur, Divinitus *ſancietur*; ac *conſummabitur.* Suaviter inter ſe concinunt נעם *tener*, *mollis*, *jucundus*, *amœnus fuit:* & טוב *uberavit*, *ſuccoſus fuit.*

Vſ. 26. Grande quid in receſſu habere videtur prius *Colon.* Id a multis redditur I. *Oſculabitur* quilibet *labia*; nempe, ejus *qui reſpondet verba recta.* Ita cum *Belgis* noſtris *Cocc.* Hoc eſt, *gratiſſimi erunt illius ſermones*, *& quisque oſcula labiis iſtis panget.* Reſpicitur *Oſculum amoris* & *honoris.* Senſui huic conſtructio non adeo favet; unde *Merc* II. malebat, rotundiore ductu, *Oſculabitur labia reſpondens verba recta.* Applicat ad *Judicem æqua & recta judicantem*, vel & *alium quemvis*, *qui in teſtimonio*, *aut alias*, *recta loquitur*; *qui eo ipſo quaſi oſculetur labia aliorum.* Idem alio adhuc flexu *Gejer.* III. *Labiis diſſuaviatur*, vel *labiis oſcula figit reſpondens* &c. Explicat: *Quot verba*, *tot fere oſcula dulciſſima pangit audientibus Orator prudens* &c. &c. Ad *propiorem familiaritatem* traxit *Vatabl.* IV. quaſi foret *in intimam amicitiam admittetur.* Argute V. *Ab. Eſra*; *Qui recta loquitur*, *erit ac ſi labia ejus ſe in-*

 vi-

27 Inſtrue foris opus tuum, & apparatum tibi conſtrue in agro: poſtea tum domum tuam ædificabis.

28 Ne exiſtas teſtis temere in proximum tuum: nam quid dilaxares labia tua?

29 Ne dicas; quemadmodum fecit mihi, ſic illi faciam: reddam unicuique ſecundum opus ſuum.

30 Juxta agrum viri tardatoris tranſivi; & juxta vineam hominis deſtituti corde.

31 Et

27 הָכֵן בחוץ מלאכתך וְעַתְּדָהּ בשדה לך אחר ובנית ביתך :

28 אל תהי עד חנם ברעך והפתית בשפתיך :

29 אל תאמר כאשר עשה לי כן אעשה לו אשיב לאיש כפעלו :

30 על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב :

31 והנה

vicem oſcularentur, *arctiusque contingerent*: id eſt, *cohærentia* & *conſona ſemper loquetur.* Nempe *mendacium* male *diſſonum* & *hians.* Reſpexit notionem verbi נשק *Ezech.* 3: 13. ubi *Alæ oſculantes aliæ aliam* redditur, atque exponitur *aliæ aliam contingentes.* Mirum homines Eruditos ſibi perſuadere potuiſſe τὸ *oſculari* eſſe *primarium* quid; atque ab *oſculando* ventum ad *tactionem pactionemve*; quum *pangere labella labellis* per *metonymiam* ultro inducat *oſcula*, quæ alias dicta *baſia*, itemque *ſuavia*; cum verbis *baſiandi*, ac *ſuaviandi.* Hæc alia *Origo*, alia conflavit officina. *Baſii* veriverbium ſentiunt *Græce* periti: *ſuavii* & *oſculi* vel qui a limine *Latina* ſalutant. Parum ergo in his vident, qui cenſent *oſculari* principem tenere poſſe locum; ut inde procedatur ad *appactionem*, quum res & ratio contrarium arguant proceſſum. Magis adhuc calculum *Lexicographorum* conturbat tertia ſignificatio ꝯ נָשַׁק *armari*, & נֶשֶׁק *armatura*, πανοπλία· quæ toto cœlo videtur divergere. Harmoniam præſtabit, & ſanciet, primigenia virtus, ſita in *pangendo*, *arctius conſerendo*, & *compingendo.* Ea apud *Arabes* reſervata ſub نسق & نشق. Inde *generatim* habes primo *compactionem æquabili ſerie junctam.* Ea attendenda *Ezech.* 3: 13. Secundo *appactum oſculum.* Tertio *panopliam*, ſive *armaturam* pulchre *conſertam* ac *compactam.* Ex poſtrema hac claſſe accepere nonnulli *Gen.* 41: 40. על פיך ישק כל עמי *ſecundum os tuum armabitur omnis populus meus.* Plerique de *oſculo reverentiæ* exponunt. Id jam non diſcutio. Sed offerre ſuſtineo heic loci VI. ex hac ipſa poteſtate: *Armatus erit labia*, *reſpondens verba amuſſitata.* Prænobilis figura, *invictis labiis armatum eſſe*, vel *panopliam habere in labiis.* Eam per ſe ſatis lucidam, magis adhuc illuſtrare & commendare poterit uſus verbi noſtri 1 *Chron.* 12: 2. נשקי קשת *armati arcu*; & 2 *Chron.* 17: 17. נשקי קשת ומגן *armati arcu & clypeo.* Jam vero jucunde *labiis* attribuitur *arcus*; attribuitur item *clypeus*; partim ut *telis impetat*, figatque; partim ut *eadem defendat*, atque depulſet. Exemplis in re plana ſuperſedeo. Inſtar omnium erit *Jeſaj.* 49: 2. *Poſuitque os meum ut gladium; atque diſpoſuit me* לחץ ברור *in ſagittam nitidam; in pharetra ſua recondidit me.* Apprime *imaginem* luculentiſſimam ornant דברים נכחים *verba amuſſitata: ad amuſſim elibrata*; quæque *invicta*

fir-

31 והנה עלה כלו קִמְּשׂוֹנִים כסו פניו חרלים וגדר אבניו נֶהֱרסה :

31 Et ecce increverat omne illud carduis: operuerant faciem ejus ſpinæ; & maceries ejus lapidea erat deſtructa.

32 ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר :

32 Et diſpexi, appoſui ego cor meum: vidi, cepi diſciplinam.

33 מעט שֵׁנוֹת מעט תנומות מעט חִבֻּק ידים לִשְׁכַּב :

33 Parumper ſomniorum, parumper dormitationum, parumper complicationis manuum ad cubandum.

34 ובא מתהלך רֵישֶׁךָ וּמַחְסֹרֶיךָ כאיש מגן :

34 Et venerit graſſator, lacera egeſtas mihi tua; & raſa mihi tua penuria ſicut vir clypeatus.

firmitate & acie polleant. Ita *Jeſaj.* 59: 14. נכחה לא תוכל לבוא *amuſſitatum non poteſt intrare:* & *Cap.* 30: 10. *Qui dicunt videntibus*, Prophetis, *ne videatis nobis* נכחות *amuſſitata: loquimini nobis blanda*, &c. &c.

Vſ. 28. Mira divortia circa formam & vim verbi הֲפִתִּיתָ. A פתת *contrivit* deduxere I. nonnulli *Rabbinorum*, ut *Jod* pro *Waw* poſitum ſit in *Epentheſi*; quæ alias הֲפִתּוֹתָ dediſſet. Sic foret, *& contriveris labiis tuis*, nempe *proximum.* Veſtigia talis inſertionis per *Jod* in *Dialecto Arabum* occurſant. Ita *Gjeubar.* ſub *Themate* لط *appingere*, obſervavit in V. *ſpecie* efferri تلطيت pro تلططت ad ſuaviorem pronunciationem; atque id in *defectivis media* pertritum. Huc tamen non recurro. Multo minus admiſerim quod aliis II. viſum, conflatum eſſe ex פתת & פתה, ut *Dagesh* a prima, & *Jod* a ſecunda *radice* tractum ſit, fœta hac poteſtate, *& pelliciendo atteras labiis tuis:* per mixturam *ſpecierum Pihhel* & *Hiphh. Jun.* III. *Aut fatuum agito labiis tuis:* a פתי *fatuus* licenter & ſine exemplo verbum formatum eſſe ſubmonens. Id parum præſtat firmamenti. Ad *He interrogandi* itum a plerisque IV. non una via. *Merc.* 1. *Et num pellicies labiis tuis?* ſcil. quemquam, ut *falſum teſtimonium* dicat. *Nec ipſe dicas; nec alium inducas.* Alii 2. *Et num pelliceres* ſive *in fraudem impelleres* proximum? doloſis eum dictis circumveniendo. *R. Levi* V. ex uſu *affirmativo* ה *Nam certe pelliceres labiis tuis.* Poſtrema hæcce ſic efferas licet; *& num illicem ageres?* vel, *nam certe illicem ageres labiis tuis.* Habet *figura illicis*, quod aſſenſum ferme eblandiatur. Si tamen penitius inſpiciatur, non adeo ſedi huic quadrare reperietur. Expromo itaque VI. *Ut ecce labia tua dilaxes.* Hanc ſignificationem verbi פתה reſpexere LXX μὴ δὲ πλατύνῃ τοῖς χείλεσι. Quid ſint *Labia laxa*, & quis פֹּתֶה שְׂפָתַיִם *laxus labiorum*, ſupra *Cap.* 20: 19. diſcuſſum. Inde percipias cum generatim *omne futile*, *mendax*, *temerarium*, tum ſpeciatim figurari *delatoriam nundinationem*, & quidem, quod hic vel maxime attenditur, *perjurio cumulatam.* Hoc vere στόμα ἀπύλωτον, *in omne nefas ſemet dilaxans*, & effrenato impetu ruens. Struas licet; *& num dilaxares labia tua?* vel *nam certe dilaxares labia tua*, & poſt *mendacium* in *perjuria* prorumperes.

CA-

Digitized by Google

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

Verſ. 1 Etiam hæc ſententioſa dicta *Salomonis;* quæ excerpſerunt homines *Ezechiæ*, Regis *Judæ*.

2 Glo-

Verſ. 1 גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה׃

2 כבד

Vſ. 4. Senſum ponunt, decus & pondus Linguæ non exponunt, Verſiones ſic conceptæ. *Aufer ſcorias ab argento & prodibit conflatori vas:* & *Vſ.* 5. *Aufer improbos a conſpectu Regis* &c. Alii *infinitive Auferre*, cum virtute *imperandi*. Ita *Cocc. Amovendo* amoveas *ſcorias;* - - - *Amovendo* amoveas *improbos* &c. Calculos Interpretum non leviter conturbat, quod verbum הגה alibi fere valeat *meditari*, *gemere*, *fremere*, *proferre ſermonem*. Hinc ſubſumtum a *Cocc.* הגה *proprie* & *in genere* videri *ſignificaſſe*, *protulit*, *extulit;* atque inde ortum *meditari; ſive quod meditatio ſit cogitationum ex cogitatione eductio; ſive quod in meditatione ſit amotio aliarum curarum.* Alio conatu *Guſſ.* primigenium conflavit *pellere*, *pulſare; Gallice pouſſer;* unde partim *amovere*, partim *meditari* & alia emerſerint. Sic fornacula conjecturalis, nil niſi ſcintillas ultro dilapſuras ciens, calefactatur, dum *Dialecti*, veram lucem flammamque daturæ, ſopiuntur. Ut nativa *Radicis* dignitas, atque hujus *Allegoriæ* ſplendor, luceat, teneatur ex *Arabum* هجي primigenia vis *fervoris æſtuantis*, ſive *exæſtuationis*, quam obtinet *Græcum* βράσσειν, ἐκβράσσειν. *Heſych.* Βράσσει, ζεῖ, ἀναβάλλει· itemque Βράζειν, τὸ ἡσυχῇ ὀδύρεσθαι· plane ut הגה. Iterum Ἐκβρασθείη, ἐκβληθείη, ἀπορριφείη· & ἐκβρασμὸς, ἔκζεσις, ταραχὴ, ταρασμὸς, θόρυβος. Omnia eadem in *Hebræo.* Ἀποβράζεσθαι, quoque in *Etym. M.* eſt διαπτίζεσθαι τοὺς πυρούς; ut ἀποβράσματα, τὰ σκύβαλα τῶν πυρῶν. Per *metaphoram* videlicet a *ſcoriis*, quæ dicuntur ἀποβράσσεσθαι *quum excoquuntur & deſpumantur multo æſtu.* Gravi figura *Neb.* 13: 28. Ἐξέβρασα αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ redditum a LXX, ubi qui putaret ſimplicem *amotionem* ſonare verbum *Græcum*, ad florem honoremque *Linguæ* non penetraret ſane: nam valet *cum æſtu ejeci;* quod *activo* uſu *Virgilii* convertas licet *exæſtuavi.* Hinc jam ultro eniteſcit, *Exæſtuare* ἐκβράσσειν *ſcorias de argento*, *& emicabit conflatori vas. Exæſtuare*, cum æſtu ejicere, *improbum ante faciem Regis*, *& ſolidabitur in juſtitia ſolium ejus.* הָגוֹ *Infinitivus imperii*, & *officii;* quo nil venuſtius in dictis ſententioſis; ab antiquo *Themate* הָגָו. Omiſſæ particulæ *comparationis*, *ut* & *ſic*, etiam gratiam adaugent. In יצא *emicabit* attenditur *nitor puritatis.* כלי *vas* ſub *Emphaſi* elatum, *vas nitidum*, *inſigne.* Limpida turbans Cl. *Cler.* כלי poſitum contendit pro מכלי *e vaſe exibit*, inſerens ſimul *purum.* Adjecit, qui *vas vertunt*, *non ſatis adtendere e ſeparatione argenti & ſcoriarum non prodire vas*, *ſed argentum purum.* Non ſenſit totam *Gnomen* enervari, quæ in *exæſtuare ſcorias ab argento*, utique jam *depuratum* illud *metallum* comprehendit. Ex tali jam *argento defæcatiſſimo conflatori* demum *argentario emicuerit vas; inſignius* illud, quod *nitore omnium oculos advertit.*

Ibid. Admirabiliter quoque locatum verbum noſtrum in *ſpecie Pobal* 2 *Sam.* 20: 13. כאשר הוגה מן המסלה *ſtatim atque* ἐξεβράσθη *cadaver Amaſæ de via ſtrata: pertranſiit populus* &c. Et hinc elicuere, *remotum*, *amotum*, *ablatum fuit.* Adumbratur ſenſus, non exprimitur. Ne *Heſychii* quidem illa ἐξεβλήθη, ἀπερρίφη, quibus ἐξεβράσθη expoſuit, ſatis nervoſa: quum *cadaver* illud concipiatur tanquam ἔκβρασμα, *impurum* quid & *ſordidum*, quod *e medio* fuerit *ejectandum*, ne qui propius accederent, attaminarentur. Hoc uno ver-

2 כבד אלהים הסתר דבר וכבד מלכים חקר דבר׃

2 Gloria Numinis occultare verbum; & gloria Regum limatius veſtigare verbum.

3 שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר׃

3 Cœlum quoad celſitudinem; & terra quoad profunditatem; & cor Regum; perveſtigare non eſt.

4 הגו סיגים מכסף ויצא לצרף כלי׃

4 Exæſtuare ſcorias ab argento; & emicabit conflatori vas.

5 הגו

5 Cum

verbo vix reddere eſt: nam *expurgatum* eſt nimis molle; *exæſtuatum* durius *Latinæ* auri; *defæcatum*, *deſpumatum*, aliam movent ideam. *Ejectatum* proximum haberet jus; nam & *ejectare* abſolute valet ἐκβράσσειν, *exæſtuare* ſpumam, cadavera, de *Mari*; ut *ejectamenta maris* ſunt ἐκβράσματα, apud *Tacit.* aliosque. Idem lumen & pondus *figurati* ſermonis *Jeſaj.* 59: 13. הָרוֹ וְהֹגוֹ מִלֵּב דִּבְרֵי שָׁקֶר *concipere & ejectare e corde verba fuci.* Obhæretur in *formis* minus ſolentibus; *Analogia* ſancit, eſſe *infinitivas ſpecie Pobel*; ut ſit, *inter ſe concipere & exæſtuare*; quod jam *Latina* elegantia hic non abnuit, pro *ejicere cum fervore æſtuante*, ἐκβράσσειν. Habes alveum, qui magnam mox *Linguæ* copiam vexit, ac quaquaverſum diffudit. Claſſes præcipuæ ſunt. Prima *Meditari*, in malum: *Pſ.* 2: 1. quare *tumultuantur gentes, & nationes conglutinatæ* יהגו ריק *exæſtuant inane?* & *Prov.* 24: 2. *nam vaſtitatem* יהגה לבם *exæſtuat cor eorum.* In bonum *Pſ.* 1: 2. *In Lege ejus æſtuat*, cum *æſtu* & *fervore eam commeditatur:* & *Pſ.* 63: 7. *in vigiliis* אהגה בך *æſtuo in Te; æſtuanti ſtudio Te Tuaque commeditor.* Sic *Jeſaj.* 33: 18. *Prov.* 15: 28. ubi aliquid jam prælibatum. Altera Claſſis adfert *emiſſum ſpiritum* vel *ſonum*; ut *Prov.* 8: 7. אמת יהגה חכי *veritatem exæſtuabit palatum meum:* & *Pſ.* 37: 30. *os juſti* יהגה חכמה *exæſtuabit ſapientiam.* Item *Job.* 27: 4. *Et lingua ſi* יהגה רמיה *exæſtuabit fraudem.* Nemo tam inſubidus, credo, ut in hiſce mallet *proferet*, *efferet*, intercepta gravi *figuratione.* Magnifice *Jeſaj.* 27: 8. הגה ברוחו הקשה. Magni fluctus. Alii; *meditatus eſt in ſpiritu ſuo duro:* alii, *removebit* eum *vento ſuo duro.* At *Cocc. anhelabit ſpiritu ſuo irrefragabili*, vel *flatu ſuo valido:* ut in *Lex.* expreſſum. Ad hoc exemplum maximus Commentator, *cum flaret vento ſuo duro.* Huc concedant neceſſe eſt, qui clara & rotunda quærunt. Sed unde הגה *flare, anhelare?* ab *æſtuando*, nam βράσσειν, ἐκβράσσειν illuc ſe ultro porrigit. Ergo, *quum æſtuaret vento ſuo duro illo, in die* קדים *Euri.* Ejus character *æſtus perurens.* Mitius *Pſ.* 115: 7. *& gutture ſuo* לא יהגו *non æſtuant; non reciprocant halitum* aut *flatum vitalem:* οὐ βράζουσι. *Spiritum, ſonumve profundunt.* Tertia Claſſis dat *gemitum, rugitum, ſuſpiria*, ut *Jeſaj.* 59: 11. *ut columbæ* הגו נהגה *æſtuando æſtuamus:* & *Cap.* 31: 4. *ut Leo ſuper præda* יהגה *æſtuat;* βράσσει. *æſtuabundus fremit.* Adde *Cap.* 16: 7. *Jer.* 48: 31. *Ezech.* 2: 21. ubi *Segolatum* הֶגֶה ſignat *æſtuationem ſuſpirii.* Ἔκβρασμα, ἐκζέζειν. Grandi *metaphora* applicitum *Job.* 37: 2. *vapori æſtuanti fulminis.* Egregie etiam *vapor æſtuans* ſedet, mentemque magna implet imagine, *Pſ.* 90: 9. *Conſumimus dies noſtros* כמו הגה; vulgo *ut cogitationem.* Abſone *Guſſ.* huc ingeſſit, *ut ſcorias.* Felicius *Cocc. ut halitum;* pro quo *vaporem æſtuantem* nemo ſpreverit.

Ibid. Non vereor cuiquam ſcrupuli quid inhæſurum circa *Originem* tam facili filo decurrentem, ut vel ſine auctoritate *Dialecti* ſtare poſſet, ſi id unquam ſatis foret tutum. Eadem interim *Dialectus* quæ hanc nobis telam texendam dedit, eam retexere videri poſſet, ſaltem non parum debilitare; nam præter *fervorem æſtuantem*, اشتداد الحرّ quæ ſub هجا *ult. Waw* הגו *num.* 3. demum comparet, apud *Golium* pri-

 ma

5 Cum æſtu ejectare improbum ante faciem Regis: & in juſtitia ſolium ejus conſtabilietur.

5 הגו רשע לפני מלך ויכון בצדק כסאו׃

6 Ne magnificum te facias ante faciem Regis; & in loco Magnatum ne conſiſtas.

6 אל־תתהדר לפני מלך ובמקום גדלים אל תעמד׃

7 Nam melius eſt ut dicatur tibi, adſcende huc; quam humiliari te ante faciem principis; ut videant oculi tui.

7 כי טוב אמר־לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך׃

8 Ne

8 אל

ma in ſede locatur *maledixit*, *verborum contumelia inſectatus eſt*, pecul. *Carmine* vel *Satyra.* Ejus *part. præſ.* הוגה الهاجي *Poëta Satyricus:* & هِجاء *Satyra.* Idem هجاء *ſtudium literarum*; atque حُروف الهجاء *Alphabetum*, ſive *Elementa Literaturæ* conſignat. Inde altera ſignificatio verbi; *connexuit literas ad voces ex iis formandas*, more tironum. Tertia adhuc ſub הגי هجي enotatur, *retectum fuit amoto velo*, & *totum patuit* tentorium. Hæc ita diſcordare videntur & inter ſe, & ab *Hebræo*, ut nullam ſpem relinquant concordiæ. Sic judicant, qui neſciunt quid ſint *Gloſſæ*; ſecundariam fere vim libere explanantes. Nitor Linguæ, & Harmonia refloreſcet, ſi omnia ad اشتداد الحر *vehementiam æſtuandi* dirigantur. Inde, ut veſtigia relegam, *æſtuavit tentorium.* Hoc *Gloſſatores* exponunt, *remoto velo totum patuit.* Αἴθειν. Inde, *æſtuavit diſcipulus*; pro *prima Literarum Elementa meditatus eſt.* Habes *uſus Hebraicos* in *ſtudioſam commeditationem* ſeſe dantes. Inde denique, ſpecialius, *exæſtuavit in carmen*, & quidem ſignatiſſime, *inſectatione vitiorum animatum.* Hoc cum *Radicis* indole intime conjunctum, nemo negaverit. Ἐκβράσσειν, ejusque *ſynonymum* ἐκκαχλάζειν, huc ultro quoque ſe præbent: *Latinorum* item *exæſtuare*, ubi de *carmine* agitur, eodem per ſe fertur, & inclinat: ſecundum illud *Horat. Epod.* 11: 15. *Quod ſi meis inæſtuet præcordiis libera bilis.* Hoc exemplum permittit, ut *liberam bilim exæſtuare* dicamus. Ita *Ambroſ. Ne immoderatus calor indignationis exæſtuet.* Sic quæ videbantur toto cœlo divergere, in unum centrum convergunt: nec dubitare fas eſt, quin *Hebræis* הגה eodem fuerit traductum. Manſit certe luculentum veſtigium *Thren.* 3: 62. שפתי קמי והגיונם עלי *Labia inſurgentium in me, & exæſtuatio eorum contra me.* Eſt amplificatio τοῦ חרפה *contumeliæ inſultantis*, *Vſ.* 61. apparetque hanc ipſam *inſectationem Satyricam* intendi. Bis alia adhuc forma extat הִגָּיוֹן *Higgajon*, *Pſ.* 9: 17. quod a Noſtris ibi retentum: at *Pſ.* 92: 4. *Carmen meditatum* edidere. Apud *Arabes* اهجية cum *plurali fracto* ſive *collectivo* اهاجي deſignat *carmina* quibus *hoſti inſultatur.* Utriusque *Pſalmi* argumentum expendenti *Carmen triumphale*, omni affectu *exæſtuans*, non diſplicebit. De eo tamen ampliare malim.

Vſ. 5. Pulcherrime cadit, vix fieri poſſe, quin iſta *inſectatio*, qua quis *exploditur*, hanc ipſam *Apodoſin* reſumto eodem verbo הגו ornet, & acuat. Supra jam tacta generalior vis τοῦ ἐκβράσσειν *ejectare* tanquam *purgamentum: exæſtuare; expuere.* Uſus *Lycoph. Vſ.* 898.

Ἐν ᾗ Κυφαίων δύσμορον στρατηλάτην
Ναύταις ὁμοῦ ἐκβράσσουσι βορραῖαι πνοαί.

In quam Cyphæorum infelicem Ductorem
Cum nautis una exæſtuabunt Borei flatus.

Et *Vſ.* 878. *Alios litora ſaxaque lugebunt* ἐκ-

βρ-

8 אל תצא לריב מהר פן מה תעשה באחריתה בהכלים אתך רעך׃

8 Ne emices ad contentionem celeriter, ne forte *hæreas* quid facturus ſis in extremo ejus; quum te confuſione fregerit ſodalis tuus.

9 ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל׃

9 Contende contentionem tuam cum tuo ſodali: & arcanum alterius ne reveles.

10 פן יחסדך שמע ודבתך לא תשוב׃

10 Ne turgidus erumpat in te audiens *id:* & virulenta tui infamatio haud avertatur.

11 תפוחי

11 Ma-

βεβρασμένους *æſtu ejectos deſertum in Atlantis domicilium.* Huic jam *ejectioni improborum æſtu vehementiore factam* לפני מלך *in conſpectu Regis*, *inſectatio* eorundem, & *contumelioſa vituperatio* ita ultro adhæreſcit, ut ea ne cogitatione quidem inde divelli queat. Sic demum potentia ꝑ הגו hac in ſede completur. Non opus eſt ut לפני poſitum ſtatuamus pro מלפני *a conſpectu:* nam הגו לפני *exæſtuare*, *ejectare in conſpectu* Regis, id ipſum illuſtrius adhuc exprimit. Nempe in *Allegoria* hacce *conflator* depingit *Regem:* itemque *ſcoriæ*, *improbos*; quos *in conſpectu* ſuo *ſtare* non patitur, ſed quos *æſtu* indignationis ſuæ ἐκβράσσει *ejectat*; *ignominia vitiis* & *vitioſis* ſimul *inuſta*. Hac ratione *ſolium conſtabilitur*, atque יצא כלי *vas nitidiſſimum emicat*; quod *juſtitia ſubnixum*, *jucundis* ejusdem *radiis* omnium *oculos advertit*.

Vſ. 10. Gravi figura inſignitum verbum יחסדך. Redditur fere, *probro afficiat te*, vel *convicietur tibi*, ex uſu *Aramæo* notione arceſſita. Ex *Hebræo* tamen fundo adducitur quoque חסד *probrum*; *ſcelus*; *Lev.* 20: 17. Id vocabuli alias conſtanter *pietatem*, *benignitatem*, & *virtutem* conſignat. Ad *Antiphraſeos* ſcopulum decurrunt, qui ambitum *Linguæ* intra *Sacrum Codicem* concludunt. Commodius *Merc. Idem verbum ſæpe contraria ſignificat Hebraice*, *ſed non ſine cauſa*, *ut* חסד *& exceſſum boni*, *& exceſſum mali notet.* Hoc vult; quum *contraria* exiſtit una ſub radice *poteſtas*, id ab *Origine* proficiſci: quam ſitam cenſet in *exceſſu.* Idem fere judicium *Pocock.* qui in *notis* ad *Port. Moſ.* proponit *ſummum gradum rei.* Hæc interim nec hinc pro *pietate* in חסד, nec illinc pro *vituperio*, vel *probro*, ſatis opportuna; quin nec *exceſſus*, nec *ſummus gradus* rei, *primarium* locum rite occuparit. Hunc unice implet vis *turgeſcendi*, & *fluxus impetusve turgidioris*; quem *Arabes* ſub حشد frequentant: ut quum *Camelus* سريعة جمع حشود اللبن *quam citiſſime colligens lac*, ſive *ubertate identidem turgeſcens.* Hoc ultro translatum ad *liberalem promtitudinem omnis officii*, & *bene merendi ſtudium uberans.* Inde حاشد & محتشد *promtus ad omne officium*, & *liberalitatem ingenuam.* Hæc ad uſus inſigniores vocum חסד *beneficentia*, *pietas liberalis*, & חסיד *beneficus*, *pius*, *in omne officium uberans*, ſæpiuscule jam inſinuata. Ad *Cap.* 14: 34. etiam monere cœpi, ex eodem *turgore*, & *promtitudine turgida*, enatum ad ſiniſtram *probrum*; *facinus probroſum*, *ſumme laſcivum*, verecunde adhibitum *Lev.* 20: 17. Cl. *Guſſet.* ibi quoque *beneficentiam* retinere ſatagens, operam ludit; pomœria veteris Linguæ in anguſtum cogens. Aurem Viro Docto vellere potuiſſet *Græcorum* σφριγᾷν in *mammis lacte turgentibus*; quod & pro *vigere*, *exuberare*, in decus; & pro *laſcivire* in dedecus percrebuit. Par ratio in ὀργᾷν, *ſucco turgere*; de *plantis*, *arboribus* &c. quod item pro *laſcivire* contritum: quemadmodum ὀργὴ proprie *turgorem* ſignans, apud veteres *indolem virtutis* hinc, illinc *indolem vitii turgidam* amplectebatur. In bonum *Pind. Pyth.* 1: 173.

Digitized by Google

Εὐανθεῖ δ' ἐν ὀργᾷ παραμένων.

In florente generoſius indole permanens.

Et *Iſtbm.* 2: 52.

- - - - - ὅσον ὀργὰν
Ξεινοκράτης ὑπὲρ ἀνθρώπων γλυκεῖαν
Ἔσχεν - - - - - -

- - - - - *Quantum indolem*
Xenocrates ſupra bomines dulcem
Habuit - - - - - -

Iterum *ibid.* 5: 44. μεγαλήτορες ὀργαὶ *magnanimi impetus virtutis.* Sæpiuſcule offenſum ad voculam in *Thucydid. Herod.* & aliis, ab interpretibus. Promtior uſus in malum, quo μανίαν & θυμὸν *furorem* & *iram turgentem* deſignat. Nemini jam mirum accidet, ſi & apud *Hebræos* חסד in dextram, in ſiniſtram, juxta inclinarit, apparetque apud *Aramæos* חסד *conviciari* alicui, ex *Origine* ſonare, *turgeſcere alicui*; in aliquem *turgido impetu invebi.* Hinc jam pro noſtra *Gnome* exiret, *ne turgido impetu in te erumpat audiens*; *& reptatio tua*, reptans infamia, *non avertatur.* שמע referri ſolet ad *quemvis audientem*; quaſi innueretur, *delatoris* & *ſuſurronis* nota inurendum ab omnibus, qui *proximi arcanum revelat.* Tanta ſi inter mortales regnaret caritas, regnum calumniæ brevi foret extinctum. Ne formidant quidem *ſuſurrones* iſtam notam. Aliud eſt, quod ora iſta frenare debeat. שמע *audiens*, eſt ipſe רעך *ſocius tuus*; & אחר *alius*, is ipſe *quicum tibi lis eſt Vſ.* 9. Cum eo *contendas licet boneſte*; *inboneſte* & immodeſte *non licet*: neque ut *cauſam obtineas*, *denigranda* tibi *fama* ejus; *arcanumve revelandum.* Cur? *ut ne audiens*, *te* viciſſim *turgido impetu* & *fluxu* ſuo *impetat*: tuum quoque *arcanum revelans*, quæque dudum *ſepulta* fuerant, adverſus te, tuosque, *reſuſcitans.* Huic ſenſui innexum alterum membrum; *atque infamatio tua non avertatur.* רבה *infamatio*, proprie deſignat *reptationem*; quam *Arabes* ſub دب nobis feliciter reponunt. Inde *Proverbialis* viget formula دبت العقارب *reptant ſcorpiones*, i. e. *calumniæ ſerpunt & virulenta dicta.* In *Hamaſ.* Vetus Poëta

فَلَلْمَوْتُ خَيْرٌ لِلْفَتَي مِنْ
قُعُودِهِ
عَدِيمًا وَمِنْ مَوْلًي تَدِبُّ
عَقَارِبُهْ ۞

Sane Mors melior viro præ quam ſedere
Deſertum; & præ ſocio cujus reptant Scorpiones.

Id eſt, *qui calumniis graſſatur*: confer *Ezech.* 2: 8. & quæ ſupra ad *Cap.* 10: 18. prælibata. Thema דבב ſemel tantum occurrit *Cant.* 7: 9. ubi ex conjectura dari ſolet vel *loquens*, vel *loqui faciens.* Omnino dandum, *ſurrepens labra ſomnolentorum*; pulcherrima *figuratione*, de vino quod *ipſos ſomnolentos excitet*, & *eloquentes* ac *canoros* reddat. *Camuſ.* دب يدب دبا ودبيبا مشي علي هينته والشراب والسقم في جسمه والبلا في ثوبه سرا ودبت عقاربه سرت نمايمه واذاه وهو دبوب *Radix* דבב, *defective* דב, *cum fut. Kesrato* ידב, *& infinitivis* דב *ac* דביב *notat*, *quum lentiſſime procedere*, *ſive repere. De vino*, *& morbo*, *eſt perrepere corpus*; *ac penetrare. Item corruptio repit in veſte*, *quum eam pervadit. Et repunt ejus ſcorpiones*, *pro ſerpunt calumniæ ejus. Unde* דבוב *calumniator.* Amputo reliqua, quæ *reptationem*, *obreptionemve* conſignant: & promo tantum *formam* noſtram דִבָּה in phraſi خَفِيُّ ٱلدِّبَّةِ *occultus reptatu*; de eo *qui clanculum calumnias ſpargit.* Habes commodam, & jucundam anſam ✝ דִבָּה, in Sacris ſatis tritæ pro *obtrectatione* quaquaverſum *ſparſa*, & *virulenta graſſatione Linguæ calumniatricis*; atque *ictum venenatum meditantis.* Ita *Pſ.* 31: 14. *Audivi* דבת רבים *reptationem multorum*, *formidinem* cir-

Digitized by Google

circumquaque, &c. Similiter *Jer.* 20: 10. Graviſſime *Ezech.* 36: 3. ותעלו על שפת לשון ודבת עם *Et feciſtis adſcendere ſuper labrum Linguæ, & reptationem populi.* לשון *Lingua*, eſt *graſſatrix* illa, *quæ non ceſſat pungere ac mordere.* Signanter quoque *Gen.* 37: 2. ויבא את דבתם רעה *Et afferebat eorum reptationem peſſimam ad Patrem eorum.* Accipitur a plerisque *paſſive*, *infamiam eorum*, vel ut *Cocc.* habet, *quicquid mali de ipſis dicebatur.* Id non decuiſſet *Joſephum*; præſertim ſi *calumnia* eſſet, & *obtrectatio.* Omnino *Active* capiendum, *quicquid mali dicerent*; ſive *maledicentiam* qua tum *Patrem*, tum *Joſephum* cum *Benjamine*, *ad invidiam* usque dilectos, *carpebant.* Hoc boni erat Filii, & Patrem honorantis. Iterum *Num.* 14: 36. וילינו *Et murmura fovere fecerunt contra Moſen totum cœtum* להוציא דבה על הארץ *ſpargendo palam reptationem adverſus Terram:* i. e. *obtrectationem quæ quaquaverſum diſſerperet:* omniumque *auribus* ac *mentibus obreperet.* Pariliter *Vſ.* 37. *Et mortui ſunt viri* מוציאי דבת הארץ רעה *diſſeminantes reptationem*, infamationem maledicam, *Terræ peſſimam.* Nec aliter *Num.* 13: 32. Liquet autem ex דבת הארץ, noſtrum דבתך *paſſivo* ſenſu recte indutum, quamvis plurima exempla in *activum* tendant. דבתך *reptatio*, *graſſatio virulenta tui*; i. e. *quam adverſus te ſparget* ille, cujus *arcanum revelaſti.* Id cum פן יחסדך *ut ne turgido fluxu in te erumpat*, pulchre concinit; atque exhibet *repagulum* validiſſimum *Linguæ* nimium quantum proclivis ad *alterius arcanum detegendum*; *gravius* & *virulentius flagellum* merito ſubituræ, ni ſemet compeſcat, ac refrænet. Si לא תשוב ſit *non avertatur infamatio tui*; eſſet, *non ſedetur*, *non ſopiatur* unquam. Si ſit, *non revertatur*, erit, *ſemel miſſa usque & usque proſerpet:* quod eodem redit. Imago hæcce venuſtiſſima *reptationis* in *maledicentia* & *obtrectatione* inſedit quoque verbum نمل, quod proprie de *formicis repentibus*, figurate uſurpatum de *Lingua graſſante.* A *reptatu* ſub noſtro דבב nomen invenit דב *urſus*, qui & *Arabibus* دُبّ, cum *fœmin.* دُبَّة דֹּבָה *urſa:* non enim *gradi* videtur *fera* hæcce, ſed *repere.* A *rependo*, *ſurrependo*, excellentiſſime *figuratum Cant.* 7: 9. יין דובב שפתי ישנים *vinum labia dormitantum ſurrepens*, *perrepens ignea virtute*, eademque *titillans*, *animans*, *inflammans.* Jam *loquelam* nemo deſideret. Confer quæ ad *Cap.* 23: 31. dedi.

Ibid. Silentio involvere nequeo alium adhuc ſententiæ hujus adſpectum, quem ſuggerere poſſet *active* ſumta דבתך *reptatio tua*; cum verbo יחסדך in dextram partem inflexo; quo valere poſſit, *ne pietatem erga te exerceat*; *te* חסד ואמת *omni officio caritatis forte mitiget*, *ſibique devinciat:* quum interim *virus*, quod *ſparſiſti*, *ſopire haud* valeas; nec *reptationem* ſemel *miſſam revocare*, aut *extinguere.* Vidit ſenſum huncce Cl. *Guſſet.* eumque unice amplexus eſt, ne admittere cogeretur interpretationem ex *Dialecto Aramæa* ab hominibus Eruditis invectam. Etiam eodem ſub ſtimulo illuc proceſſit, ut ad חסד *Lev.* 20: 17. *beneficium pietatis* ſubſtituere auſus fuerit, pro *laſciviæ probro turpiſſimo:* quaſi illud חסד הוא μιμητικῶς & contemptim eſſet enunciatum a Legiſlatore, acrius perſtringente prætextum, quo qui *Sorores* ſibi *thori ſocias* facerent, uterentur, hanc *meram* eſſe *pietatem*, & *factum laudabile.* Violentum, & ſanctioni repugnans. Subdit, *fieri poſſe ut Aramæi hinc ſuum* חסד *formarint ſignificatione exprobrandi*, *vel probro afficiendi.* Hæc inſequi non lubet, quum ultro vaneſcant; atque per ea quæ præſtruxi jam ſatis ſint deſtructa. Quid noſtræ *Gnomæ* accommodatius ſit, definire non ſuſtineo. Linguæ momenta paribus ferme lancibus examinata, æquilibrium efficiunt. Fatendum tamen דבה per *Originem reptationis*, magis propendere in *vim activam.* Non inficiendum quoque, vocem חסד ſexcenties *in bonum*, ſemel tantum *in malum* venire: *Lev.* 20: 17. nam *Prov.* 14: 34. *in dextram* & ipſe reduxi ſupra. Hæc tamen argumenta, ex *copia*, vel *inopia exemplorum*, in hunc, vel illum uſum, nihil omnino momenti facere poſſunt, ſi de utroque uſu bene conſtet. Qui judicio minus pollent, ad calcu-

11 Mala aurea in cælaturis argenteis, verbum ductum ſuper rotationibus ſuis.

12 Inauris aurea; & polimentum Cimelii, *eſt* redargutor ſapiens ſuper aure audiente.

13 Ut refrigerium nivis in die meſſis, Legatus fidelis meſſoribus ſuis; & animam Dominorum ſuorum recreabit.

14 Nubes, & ventus; at imber nullus; vir ſplendidum ſe faciens in donatione mendaci.

15 Per

11 תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבר על אפניו׃

12 נזם זהב וחלי כתם מוכיח חכם על אזן שמעת׃

13 כצנת שלג ביום קציר ציר נאמן לשלחיו ונפש אדניו ישיב׃

14 נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר׃

15 בארך

los iſtos ſcrupuloſius aſſident. Periti ipſum ſententiæ pondus explorant, indeque decidunt.

Vſ. 11. Comparatio perquam venuſta. *Poma aurea* multis *proprie* ſunt *ex auro*; aliis *improprie*, quæ *colorem auri* referant. משכיות *cælaturas argenti*, alii referunt ad *undulationes*, alii ad *thecas* ſive *palas argenteas*, *circumquaque foraminibus ornatas*, *per quas aurum conſpiciatur*: alii ad *lances cælatas*, in quibus *mala granata*, idque genus alii fructus, oculo & palato gratiſſimi, apponantur. Cum his confertur *verbum dictum*, vel *ductum ſuper ſuis rotis*. Non eſt, cur דבור ex *Dialecto Chald.* arceſſatur, ac ſi inde demum valere poſſet *ductum*: nam hæc ipſa eſt *Origo Thematis* apud *Hebræos* quoque, *ſtruxit*, *ſtructa ſerie duxit*. Inde *metonymice* invaluit *duxit ſermonem*, qui & ipſe a *ſerie* apud *Latinos*. Egregie דבר דבור *ſermonem ductum ſuper ſuis rotis* figuravit Sapiens; utramque virtutem verbi, *propriam*, & *metonymicam*, attendens. *Rotæ* pingunt *volubilem rotunditatem*; omni *troporum*, *ſchematum*, & *figurarum dignitate* ac *gratia ornatam* ſimul, ſimul *incitatam*.

Vſ. 12. Mira ſimilitudo, & auribus noſtris ferme abſona. Eam emolliet, & grata luce perfundet nitidiſſima gemmula ſermonis figurati, qua *ſapientiæ inauribus ornare* quem, frequentatur in Oriente, pro *pulchris* & *ſalutaribus præceptis aures ejus imbuere.* Ita *Arabsjad.* in *Deliciis Chalipharum* MS. *In conſeſſu ſapientum oportet ut quisque* ياخذ حظه ويشنّف سمعه *Capiat ſuam partem, & aurem ſuam inauri inſigniat.* Iterum; *Tum ſapiens ille* توجه الى ايراد الاخبار وتشنيف المسامع بها *perrexit Hiſtorias depromere, iisdemque ut inauribus aures* conſeſſus *inſtringere.* Ibidem احييت قلوبنا بزاهر حكمك وشنّفت اسماعنا بجواهر كلمك *Vivificaſti corda noſtra florida tua ſapientia, & aures noſtras inſtrinxiſti inauribus margaritarum ſermonis tui.* Confer jam נזם *conſertam lineam margaritarum*; ſupra *Cap.* 1: 25. & 6: 21. ita traductam. Adfert quoque eadem hæc phraſis *promtiſſimam obedientiam.* Ita *Iſpahan.* in *Hiſt. Salad.* تشنّفت له مسامع الاقطار باقراط السمع والطاعة *Inſtrictæ fuere ei aures provinciarum inauribus obedientiæ & obſequii.* Latius non excurro; & ſatis jam perſpicere eſt, quanta cum gratia *Caſtigator ſapiens ſuper aure audiente*, dicatur *inſtar habere inauris in aure*, & *monilis ſplendidiſſimi*, cujus *præcepta*, ac *monita*, & *vinciant* & *cohoneſtent.*

Vſ. 14. Figuræ inſignes, & colores ad Genium *Orientis* jucunde temperati. Sentias

15 בארך אפים יְפֻתֶּה קָצִין ולשון רכה
תִּשְׁבָּר גרם :

15 Per lentorem narium laxabitur deciſor: & lingua mollis frangit oſſamentum.

16 דבש מצאת אֱכֹל דיך פן תִּשְׂבָּעֶנּוּ
והֲקֵאתוֹ :

16 Mel inveniſti; comede quantum ſatis tibi; ne forte eo ſatieris, idque revomas.

17 הֹקַר רגלך מבית רעך פן יִשְׂבָּעֲךָ
וּשְׂנֵאֶךָ :

17 Gravem fac pedem tuum a domo amici tui; ne forte ſatietur tui, teque odio habeat.

18 מֵפִיץ וחרב וחץ שנון איש עֹנֶה
ברעהו עד שקר :

18 Malleus, & gladius, & ſagitta acuta; vir reſpondens in proximum ſuum teſtis falſitatis.

19 שן

19 Dens

tias ex formula *Proverbiali* بَرق خُلَّب *fulmen nubis infœcundæ*; pro *vana pollicitatione donorum*. Eam exemplis inſtructam dedi in *notis* ad *Haririum Conſ.* 3. Pro ea efferre quoque licet ريح خلب *Ventus nubis infœcundæ*, *ventoſam* pingens *jactationem pluviæ largiter deſcenſuræ*. In *Allegoria* hacce *Nubes* figuram *hominum copioſorum* ſuſtinent; *ventus* ad *pollicitationes inanes* fertur: *pluvia* ad *liberalitatem*, & *donationes*. In verbo מתהלל *jactans ſeſe*, primaria virtus dat *tremulum vibrans*, *ſplendens*, *coruſcans*. Apud *Arabes* تهلل תהלל ſpeciatim *coruſcavit nubes fulgure*: quod *figurate* iterum valet, *largiter pollicitatus eſt*. Hinc omnia ultro pateſcunt; apparetque cur *protaſis* & *apodoſis* omiſſis particulis quæ alteri ponendæ, alteri reddendæ, inſervire ſolent, in unum coaluerint.

Vſ. 15. Pulchri & jucundi luſus ex *Origine* reſultantes. ארך אפים *lentor narium*, eſt *lenitudo* patientiſſima. Ea יפתה קצין *laxabitur deciſor* rigidus & ſeverus. Nempe *lenta* & *lenia* ſolent *relaxare*. De iſta proprietate verbi פתה abunde ad *Cap.* 20: 19. ſupra. קצין *deciſor*, in *Lexicis Radice* caret, editurque *dux*, *princeps*, *magiſtratus*. Referendum autumem ad *Thema* קצה *ſecuit*, *abſcidit*, *præcidit*, *decidit*, ut قضي; unde القاضي *Deciſor*. Eſt autem קָצִין per *quietem tertiæ* pro קָצְיָן, ad *formam* רַחְמָן. In *Lingua molli*, quæ *frangat oſſamentum*, habes ſpeciem *Oxymori*.

Vſ. 16. Minuit pondus ſententiæ præmiſſum *ſi*; quo multi uſi. Ne quidem *interrogationem* admiſerim, *Mel inveniſti?* Omnino fortior aſſeveratio; *Mel inveniſti*. Proponitur caſus. *Mellis tibi capia contigit*. Ejus *Literæ figurati* quid incluſum, ambigi nequit. Ad *dulcem amiculum* retulere nonnulli, propiore cum *Vſ. ſeq.* nexu. *Rabbini* ad *rerum divinarum contemplationem* applicuere, collato *Vſ.* 27. hujus *Cap.* Alii ad *voluptatem* non malo judicio reſpexere. Sed non eſt, cur reſtringatur, quod ad omnia *dulciſſima* ſe præbet. Iis *ſatietatem proximam* communi etiam Proverbio monemur.

Vſ. 17. Supprimere non debeo, quamvis leviculum ſit, in הוקר רגלך egregie quadrare *Originem* verbi יקר *gravis fuit*; unde *proprietate* retenta ſubnaſcitur; *gravem fac pedem tuum a domo Amici tui*: id eſt, *lentum*, *tardumque*, ut apud *Græcos* βαρύνειν τὸν πόδα. Huic *primariæ* virtuti ultro accreſcit illud *ratum*, quod hic plurimis placuit: nec non *pretioſum*, quod aliis arriſit. Contraria omnia in *levi pede*, quem fere ex *frequentia* nimis *officioſa* conſequitur *vilitas* atque *contemtio*. Redeatur ad *Cap.* 1: 13. & 17: 27.

Vſ. 18. Vocula עד alibi *teſtem* ſignans, duo-

Digitized by Google

19 Dens quaſſus, & pes labaſcens; eſt confugium perfidum in die anguſtiæ.

20 Or-

19 שן רעה ורגל מועדת מבטח בוגד ביום צרה׃

20 מערה

duobus in locis *teſtimonium* reddi ſolet: ut hic, *qui reſpondet teſtimonium falſum*: itemque in Lege, *Exod.* 20: 16. Utrobique *Teſtis* facile gradum tuetur, atque nervoſiorem parit ſenſum: ut לא תענה ברעך עד שקר ſit, *Non reſpondebis in proximum tuum Teſtis falſitatis*. Animoſius & hic *Teſtis* adhibeatur.

VJ. 19. Satis commodum, quod dari ſolet, *Dens contritus, & pes labaſcens, fiducia prævaricatoris in die anguſtiæ.* Hoc bifariam exponi poteſt; vel *active*, ut *fiducia prævaricantis*, ſit ea, in quam ipſe reclinat, comparata *denti quaſſo*, & *pedi nutabundo*: vel *paſſive*, *fiducia in prævaricatorem recumbens*. Obſervant interim Commentatores pro מִבְטַח in *conſtructo*, Codices MSS. offerre מִבְטָח in *abſoluto*. Inde exiſteret, *fiducia*, vel *confugium prævaricans*, ſive *perfidum*; ſublimi iſto cothurno, quo *Job.* 6: 15. inductus נחל בוגד *torrens prævaricator*, *perfidus*; qui ſpem catervæ ſitientis vaſtis in deſertis eludat. Ex altera Lectione מִבְטָח idem quoque ſenſus redundare poteſt; quod in *abſoluto* enunciatum, pro מְבֻטָּח; ex ſpecie *Pihel*. Inde מִבְטַחוֹ *confugium ejus* ſupra *Cap.* 21: 25. quorſum remitto. Pulcre cum *Dente eroſo*, *quaſſoque*; nec non *pede lapſabundo præ mollitie*, tale *præſidium perfidum* contenditur, quatenus hinc *acrem* creat *dolorem*, illinc *lapſum præcipitem* innitenti: nec neceſſe eſt cum *Ab. Eſra* ad *dentem Petræ*, qui & ipſe שן nonnunquam pro *eminentia*, decurrere: ſic enim ἀσύγκλωστα conglomerarentur. רֹעָה *quaſſus*, a רעע, rite derivatur. מוּעֶדֶת a מעד *nutavit*, *vacillavit*: proprie, *flexus eſt mollicie*, quod ſub مغد conſervatum, etiam liquida habet jura ex *ſpecie Poubal*; ut in הוּתל ſimilibuſque. In omnia alia tamen diſceſſit Cl. *Cocc.* hunc loci noſtri pandens conſpectum: *Dens depaſcens, & pes de quo teſtimonium dictum, eſt receptus perfidi*, vel *perfidus*, *in die anguſtiæ*. Recurrit ad *Radices* רָעָה *pavit*, *depavit*; & עוּד, cujus הֵעִיד eſt *teſtimonium dixit*: & הוּעַד *conteſtatione admonitus eſt*. *Exod.* 21: 29. Ea ipſa Sanctio circa *bovem petulcum*, de quo *conteſtatio* inſtituenda, ſi quid noxæ cuiquam intulerit, ut & *Exod.* 22: 4. circa *Jumentum alienum agrum depaſcens*, hanc conjecturam ſuggeſſit, profundam illam quidem, & eruditam; longiuſcule tamen arceſſitam; nec e limpido manantem. Exiſtimat nempe ὁ πάνυ, oſtendi, *eos qui perfidi ſunt & fallaces, quique civitati civibuſque, ut & cognatis atque amicis, non ſuccurrant, æque noxios eſſe ac pecudem, quæ pauperiem facit, veluti equus aut bos qui ſegetem alienam depaſcitur, aut bos petulcus qui eam conculcat, homineſque & animalia incurſat.* Non adeo congruens, ut מבטח בוגד *receptus perfidi*, vel *perfidus*, ſi jam *ipſum perfidum* circumloqui cedas, conferatur cum *bove petulco* ac *protervo*, per *dentem* & *pedem* circumſcripto. Id *graſſatori* potius *violento* conveniret. *Receptus perfidus*, omnino eſt *Receptaculum* ſive *aſylum* quod *ſpem deludit*; atque cum *dolore*, ac *ruina*, *deſtituit*. De רגל מועדת, a מעד deducendo, ambigere non patitur ſolennis conſtructio verbi cum *pede* & *talo*: ut *Pſ.* 18: 37. *Job.* 12: 5. Inſignite tranſlatum *Pſ.* 69: 24. מתניהם המעד *Lumbos eorum fac vacillare jugiter*. Huc reducendum cenſuit *Cocc.* vexatum illud *Ezech.* 29: 7. *Quum apprehendent te manu tibi injecta, quaſſaberis ipſe, atque findes ipſis omnem ſcapulam: quumque recumbent ſuper te, confringeris* והעמדת להם כל מתנים *& ſtare facies ipſis omnes lumbos*. Id ſeriei adverſum, quæ requirit *lumbos conquaſſatos*, & *infractos*. Ut hoc exſculperet Vir ſummus, העמדת poſitum vult pro המעדת *vacillare feciſti*; per *tranſpoſitionem literarum*. Id ſi admittas, non habes quo refellas, qui *Librarii* feſtinanti ca-

la-

20 מַעֲדֶה בגד ביום קרה חֹמץ על נתֶר וְשָׁר בַּשִּׁרִים על לב רע׃

20 Ornata veſte inſtruens in die frigoris; acetum ſuper ictu altius adacto; & canens cantilenas ſuper corde quaſſo.

21 אם

21 Si

lamo hoc imputandum tendent. *Grot.* aliique הערצת *conquaſſaſti* ſubſtituere non dubitarunt; nam quod *ſtare feciſti ipſis lumbos* exponant multi, *illos ſibimet reliquiſti ſuismet viribus fulciendos*, non *fractos* utique *lumbos* pingit, ſed *utcumque* ſaltem *valentes*. Nodum *Gordium* reſolvunt *Gloſſæ* verbi عمد

عَمَّدَ فُلَانًا اضناه עמר *ſtetit* in II. واوجعه واسقطه *ſtare fecit* τὸν δεῖνα, עֲמַר פלון, *valet etiam præ macie aut dolore fatiſcere eum fecit, atque adeo dejecit.* Anſa uſus metonymici ultro ſe porrigit; nam & *Latinis* dicuntur *ſtare*, qui *vigore infracto movere ſe nequeunt*: & *ſiſtere feram*, eſt eam *telo transadigere*, atque *dejicere.* Quanto major *Linguæ* veteris copia, tanto minus in talibus obhæretur.

Vſ. 20. Quam importunum ſit *apud adflicta corda cantilenas canere*, duplici ſimilitudine declaratur, non ſane vel promta, vel appoſita, ſi Verſioni ſit obtemperandum receptiſſimæ, *Qui removet veſtimentum in die frigoris*, itemque, *acetum ſuper nitro.* Ad hæc Commentatio *Merceri*, e cujus fontibus hortos ſuos plerique rigarunt, ſic habet I. *Ut intempeſtive facit* 1. *præterquam quod in diſcrimen valetudinis venit, qui vigente frigore veſtem ſolitam deponit; aut veſtem non aſſumit, qua frigus repellat: ut etiam* 2. *parum commode nitrum aceto perfunditur, quia ejus naturam corrumpit, & illud diſſolvit acetum, quum alias nitrum ad detergendas veſtium maculas eſſet accommodum: ſic ſi quis apud eum qui mœſto eſt animo canat carmina, aut aliam materiam lætitiæ ei proponat, ejus dolorem augebit potius.* Nil diſſimilius; hiulca omnia: & nemo vel mediocris ſcriptor *ſuas* vellet *comparationes* tam disparatas. Non tanto hiatu disjunctum, quod *Cocc.* II. dedit, *Qui cum triſtibus verſantur læti, non minus incommodos eſſe, quam qui in frigore veſtem detrahant; magnam enim conſolationem afferre proximi condolentiam, quæ ſit tanquam veſtis in hyeme: aut ſi quis* acetum infundat nitro, *quod Chemici dicant non mediocrem facere ſtrepitum ac conturbationem. Docet ergo dolentibus condolendum; ne intempeſtiva lætitia eo magis exacerbentur.* Sed ne hæc quidem ſatis apta. Primo enim non cohærent valde, *Removere veſtem in die frigoris*, & *cantilenam canere apud afflictum.* Sentias, ſi ita reſolvas, *Qui canit apud mœrentem*, eum conſolaturus, *tantundem facit ac ſi ei veſtem detraheret in hyeme.* Hoc nemo limpidum dixerit; etiamſi *hyems* ac *frigus Allegorice* capiatur de *ſtatu afflicto*; & *veſtis* de *fomento conſolationis*, ac *condolentiæ.* Secundo *acetum infundere nitro*, ſi jam vere *nitrum affuſo aceto efferveſcat*, imaginem præbere poſſe *irritati exacerbatique doloris*, non perſuadeor. *Acetum infundere vulneri*, intelligimus omnes, agnoſcimusque appoſitiſſimam *figuram*: ſed *acetum infundere nitro* nec intelligimus, iſto ſenſu, nec ab ullo unquam, qui quidem intelligi voluerit, uſurpatum asſeverare auſim. In alia omnia III. itum a *Junio*, hanc ſententiam nobis concinnante: ut *qui imponit* ſibi *veſtem tempore frigoris*, aut *acetum nitro*; ita *qui canit canticum apud animum male affectum.* Eam ſic declarat: *Triſtitiam diſſolvit cantus, ut veſtes discutiunt frigus, & acetum diſſolvit nitrum.* Sub מערה pro precario *removens*, ſubſtituit *admovens*, vel *imponens.* Sane עדה eſt *imponere veſtem*, ſed *ornatiorem* & *pompæ aptam*: ſive ut *Cocc.* in *Lex.* dedit, *Amicire ſe decoris* & *ornatus gratia.* Hanc vim omnia loca aperte ingerunt. *Ezech.* 16: 11. וָאֶעְדֵּךְ עֶדִי & *ornavi te ornatu ſplendido.* Item *Jeſ.* 61: 10. *Ut ſponſa, quæ* תַּעְדֶּה כֵלֶיהָ *ornat ſeſe mundo ſuo inſtructiore*: & *Jer.* 4: 30. *Induiſti coccinum*, ותעדי עדי זהב & *ornaſti te paratu auri.* Reſpondent reliqua: ac proinde reddere debuiſſet, *ut ornatam veſtem imponens in die frigoris.* Hoc ad genuinam mentem *Salomonis* præluxiſſet: nunc partem *ornatam* verbi ſupprimens, ſententiam ipſam oppresſit,

Digitized by Google

ſit, & extinxit: quid enim ſimile inter *canere cantilenas apud afflictum*, ſi id jam *triſtitiæ diſſolvendæ eſſe* concedamus, & inter *ſibi imponere veſtem frigori diſcutiendo?* itemque *acetum* imponere *nitro, ad illud diſſolvendum?* Qui ita comparat, non pingit, ſed delet: non illuminat, ſed occæcat. *R. Levi* inficetius adhuc argutatur IV. *Ornatam veſtem* tenens ille quidem, ſed *ſuperimpoſitam alteri neceſſariæ ad frigus pellendum;* ut *geminata* ſit *defenſio:* itemque *acetum nitro additum*, ut *duplicata utique potentia maculæ detergantur.* Ad eam rationem *Cantica Canticis addenda, ut qui unis non leniatur dolor, ſubinde alteris & repetitis mitigetur.* Prætermittere nequeo V. diverſum conatum eorum qui לב רע *cor quaſſum*, non de *afflicto*, ſed de *vitioſo* ac *malo* acceperunt. Horum ſumma ſic habet. *Qui hominem nequam velit emendare, carmina ei canendo e Verbo Dei*, id eſt, *monita & præcepta virtutis occinendo, eum perinde facere, ac qui alſioſo veſtem detrahat die frigoris, aut nitro per ſe acri affundat acetum, quo acrius efferveſcat.* Habes iterum ſcopas diſſolutas, atque pulverem undique ita commotum, ut diſpicere vix ſit; nedum ut *Gnomen* noſtram perſpicére ac penetrare detur. Miſſas facio alias VI. nebulas offuſas ex alia notione vocis נתר, quæ *Jer.* 2: 22 ſemel modo recurrens per *ſaponem* ab aliis convertitur: aliis *cretam* oggerentibus, ſine ullo fundamento. Ut tandem VII. evictis denſiſſimis tenebris, quibus ſplendida *Gnome* circumfuſa, lux emergat; teneatur *primo* מעדה בגד non aliam admittere poſſe interpretationem, quam, *ornata veſte induens aliquem.* Teneatur quoque *ſecundo*, נֶתֶר *formam Segolatam* verbi נָתַר haud dubie obtinuiſſe, vigente ac florente Lingua, omnem illam amplitudinem ſignificandi, quam ipſum *Thema* poſſedit. Id *Arabibus* نتر, ſub quo *Golium* evolventi confeſtim occurret نَتْرٌ, נֶתֶר, נֵתֶר & נֶתֶר, quod eſt ipſum noſtrum נֶתֶר, *confoſſio violenta;* ſive *ictus altius adactus* الطعن المبالغ فيه ut eſt in *Camuſo.* Hinc pro mera nocte, ipſam habes meridiem, ſphærula ſententioſa hunc in modum conſerta ac diſtincta: *Ornata veſte amiciens aliquem in die frigoris; acetum ſuper plaga altius adacta; & canens cantilenas apud cor adflictum.* Tria membra per unam *copulam* colligata, ut uno eodemque gradu ea ſtare inculcetur. Placuit rotunditas iſta in dictis gravibus, quibus non leve inde pondus accreſcit. Ita dicunt, *Homo & umbra: homo & bulla.* Inde explanari poteſt intricatius illud *Jeſaj.* 1: 13. *Sanctitatem, & Sabbatum, & promulgare convocationem, ferre non valeo:* און ועצרת *vanitas & feſtum ſanctiſſimum:* id eſt, *eundem apud me gradum obtinent.* Geminum germanum præceſſit *Vſ.* 2. hujus *Cap.* ubi tria quoque cola. Duo habebimus *Vſ.* 24. *Aquæ frigidæ - - - & bonus nuncius.* Iterum tria Cap. 26: 3. *Flagellum equo, capiſtrum aſino, & virga tergo elumbium:* nempe *paria faciunt.* Hæc de *Syntaxi.* Dignitas gravitasque ſenſuum ultro ſeſe ingerit. *In die frigoris aliquem amicire veſte ſerica, quæ paratui & pompæ ſplendidiori* tantum *inſerviat*, abſurdum eſt, & importunum. Importunius, *acetum infundere vulneri;* & quidem *recenti* adhuc ac *vibranti ſub ictu altius incuſſo.* Importuniſſimum, *canere cantilenas apud cor afflictum.* Artificioſa gradatio; artificioſior comparatio, qua duo priora cola admirabiliter ad *externam* & *internam* conditionem mœrentis attemperata ſunt: quippe quæ *ludibrium inſolens*, cum *acerbiſſima irritatione mali* conjunctum, vivis coloribus expingant.

Ibid. Ne cuiquam vel minimum cavilli, ſcrupulive, relinquatur, univerſæ *Radici* נתר juſtum lumen infundendum, atque Verſionis meæ fundamenta altius jaciendum. In *Lexicis* reperies נתר *ſalire, ſubſilire Job.* 37: 1. ſemel in *Kal.* In *Pihhel* item vice ſimplici *Lev.* 11: 21. In *Hiphh.* quinquies, graviſſime figuratum התיר, quod pro vario ſitu varie exprimunt interpretes, *ſolvere, expeditum facere, diſſipare.* Derivatum נֶתֶר *Jer.* 2: 22. ſpeciem *ſmegmatis* haud dubie ſignat; ubi alii *ſaponem*, alii *cretam*, ſed plurimi *Nitrum*, invitante alliteratione, adſcivere. Vides exiguas Linguæ veteris copias; ſentisque ultro *defectum lucis* neceſſariæ, ad notiones rite dirigendas. *Stock.* ex *Guſſ.* aſſumſit *generalem & primariam* vim *ſeparandi & removendi:* unde *ſpeciatim* ſubſumtum ſit *ſalire*, quia *ſaliendo res a loco cui adhæſit ſeparatur;* item *ſolvere, expedire, diſſipare;* quod in omnibus hiſce ſit *ſeparatio rei*

a

Digitized by Google

a re. Mirum viros profundiorem Linguæ peritiam promittentes, talibus ſe, aliosque, poſſe ludificari. Concinnius *Cocc.* התיר *ſolvit* invaluiſſe cenſet, quaſi *diſſilire fecit.* De *Origine* interim *ſubſiliendi* ſilet. Penitius ergo ſcrutandum, & interiores *Linguæ* venas rimandum. Ad *Job. Cap.* 37: 1 jam monere cœpi, *Originem* ſitam eſſe in *tremulo* & *tinnulo vibratu*; indeque, per *Metonymicam* virtutem, in *ſaltu*, *diſſultu*, *vulſu*, *ictu*, varie applicitis. Characterem inſignem ὀνοματοποιίας pronunciatio ipſa ת *Nathar* offert, prima ſyllaba *tinnulum*, poſtrema *tremulum ſonorem* reddente. Hinc ultro quivis percipit quo jure in *Camuſo* אלנתר النَّتْر declaratur الجَذْب بجَفاء وشق الثوب بالاصابع والاضراس والنزع في القوس والطعن المبالغ فيه والنَّتْرة الطعنة النافذة *Vulſio violentior*, *& diſciſſio veſtis quæ fit inter digitos vel dentes: itemque attractio in arcu; nec non confoſſio altius adacta: cum fæminino* נתרה *ictus penetrans.* Nativam faciem hinc recuperabit quicquid verbi hujus in *Sacro Codice* reſiduum. *Job.* 37: 1. *Expaveſcit cor meum*, וְיִתַּר ממקמו *& ſubſultim vellitur e loco ſuo.* Id fortius, quam vulgare *ſalit*, *ſubſilit.* Non dimittas quoque, velim, illud *tinnulum* ac *tremulum*, quod indicavi; *cordis tremore convulſi* imaginem cumulatim explens. Signatiſſime etiam locatum *Lev.* 11: 21. in *cruribus curvatis Locuſtarum* לנתר בהן על הארץ *ut iis ſubſultim emicent*, vel *evibrentur ſuper terra.* Sentis eſſe, non quemvis *ſaltum*, ſed eum qui *vulſim* fiat, cum *tremulo* & *tinnulo vibramine.* Pulcherrima figura *Jeſ.* 58: 6. *Laxare nodos urentes improbitatis*, הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה *revellere vincula jugi: vulſim diſſindere*, ac *diſcindere*, cum alluſione iterum ad *tinnulum tremorem*, quem reddunt *vincula diſrupta.* Eadem ſublimitate *Pſ.* 146: 7. *Dominus* מתיר אסורים, vulgo *ſolvit vinctos*; imo vero *evellit* eos *diſciſſis* & *diſſilientibus* eorum *vinculis.* Sic effulget *imago potentiſſimi vindicis carceres*, *clauſtra*, *catenas diffringentis*; & alluſum ad ritum, quo πελέκει ἀλύσεις διακόπτω *ſecuri impacta catenæ dirumpebantur eorum*, qui victoris manu in libertatem extrahebantur. Alio flexu non minus grandi *Job.* 6: 9. *Placeret utinam! Deo ut me contereret*; יַתֵּר ידו ויבצעני verti ſolet, *ſolveret manum ſuam*, *& me exſcinderet!* Aquam hærere Interpretibus, in *Comment.* demonſtratum. Reddidi, *Altiusque penetrante plaga me conficiat.* In *notis* enucleatius; *Vibrantem & alte penetrantem admoveat plagam, quæ in cor ipſum deſcendat, meque uno ictu graviore exſcindat.* Hoc adſpectu قوس ناترة *Arcus* נתרת a *Gjeubar.* exponitur تقطع وترها لصلابتها *Cujus chorda rumpitur ob vehementiam ictus.* Minus preſſe & plane in *Golio*, *præ duritie ejus*, quamvis & hoc incluſum, nam *quanto rigidior arcus, tanto vehementior ictus, arcu intenſius curvato, inde evibratur; chorda tinnulo cum tremore diſſultante*, ac *dirupta.* Hinc ducta poteſtas illa vocum נתר نتر, & נתרה نترة in *confoſſione violenta*, & *ictu penetrante*, atque *altius adacto*, quam ſupra enotavi. *Gjeubar.* adjecit النَّتَر بالتحريك الهلاك والضياع قال العجاج

واعلم بان ذا الجلال قد قدر ☼
في الكتب الاولى التي كان سطر ☼
امرك هذا فاجتنب منه النَّتَر ☼

Forma נתר *cum duplici Phata notat etiam exitium, perditionemve: Ita Agagius*

Scias, ſic decreviſſe Numen præpotens,
Priſcis in Libris, quos exaravit antea,
Negotium hocce tuum; declines proin vibrantem ab Eo ictum.

Vides נתר ſonare *plagam altius adactam*; quæ *vitalia hauriat*, ſub *telo tinniente* ac *tremente.* Id *Gloſſatores* per *exitium*, *perditionem*, ad captum vulgi declarant. Idem pondus celſioris *figurationis* impenſe quadrat *Hab.* 3: 6. ubi Deus formidoloſiſſimis ſuis telis armatus, & coruſca vibrans fulmina inducitur, quibus יתר גוים: vulgo, *ſolvat gentes*; id eſt, *diſſipet.* Fortius reſonat *altius adactis plagis configat*: tanquam ſub נתר *ictu tinnulum tremente*, & *vitalia hauriente.* Vidit hoc, pro peritia & ſagacitate ſua, Do-

Digitized by Google

ctiſſ. *Theod. Scheltinga*, *in Commentario* ad *Habak.* adjecta quoque altera illa virtute *diſſipandi*, quod eſt *faciendi ut diſſiliant cum tremore tinnulo*. Patitur Genius Linguæ, patitur ſtylus ſublimior, ut ſic geminata verbi potentia conflerur, unumque in ſenſum coaleſcat. Idem *vibramen tinnulum* reſidere ſub *ſororio* تر, תרר, תר, quod ὀνοματοποιΐαν quoque ſuam in ſonis *Ter*, & *Tir*, ultro præfert, commonui ad *Job.* 37: 1. Id oculis ſubjectum, penitiusque inſpectum, acceſſione lucis augebit. *Gjeubar.*

تَرَّتِ ٱلنَّوَاةُ مِنْ مِرْضَاخِهَا تَتُرُّ
وَتَتِرُّ نَدَرَتْ وَتَرَّ يَدَهُ ضَرَبَهَا
بِٱلسَّيْفِ فَأَتَرَّهَا أَيْ قَطَعَهَا
وَأَنْدَرَهَا وَتَرَّ فُلَانٌ عَنْ بَلَدِهِ
تَبَاعَدَ وَأَتَرَّهُ ٱلْقَضَاءُ أَبْعَدَهُ
وَٱلتُّرُّ بِٱلضَّمِّ ٱلْخَيْطُ يُمَدُّ
عَلَي ٱلْبِنَاءِ يَقُولُ ٱلرَّجُلُ
لِصَاحِبِهِ عِنْدَ ٱلْغَضَبِ
لَأُقِيمَنَّكَ عَلَي ٱلتُّرِّ

Radix תר *venit in officulo dactyli, cum futuris per Damma & Kesra, quum de frangibulo ſuo excuſſum volitat, edens ſonum Tir. Item tranſitive* תר ידה *eſt, percuſſit manum ejus gladio: & in IV. manum ejus* אתר, *conſcidit & amputavit. Iterum* ὁ δεῖνα תר *e regione ſua, procul expulſus eſt: & Fatum* אתרה *procul expulit eum. Derivatum* תר *Turr cum Damma eſt amuſſis, quæ librata tenditur ſuper ſtructura. Hinc Proverbium, quo quis ſocium increpat iratus, ſane ad libramentum te dirigam.* Hoc *Latinis* eſt, *in ordinem te cogam.* Ab iſto *libramento* pendet exquiſitiſſima phraſis 2 *Sam.* 22: 33. ויתר תמים דרכי; vulgo, *ſolvit*, i. e. *expedivit viam meam.* Immo vero, *Elibravit viam ſibi meam; eam ad amuſſim complanavit atque emunivit.* Hoc non mihi, ſed Filio debetur, in *Diſſert. Acad. de Util. Dial. p.* 141. cui ſuum a Parente tribui par eſt, & verum. Signatiſſime יתר תמים *elibravit perfectum*, ad formulam تم وتر תם ותר *complete perfectus & elibratus fuit:* ſive *exactiſſime amuſſitatus ad libramentum tinnule tremulum.* Inde تر תר eſt معتدل الاعضاء *integra, commenſa, & adæquata habens membra*, equus; quaſi *amuſſitatus, ad amuſſim perlibratus.* Sentis concordiam, copiamque ſimul veteris Linguæ, cum gratia, & dignitate, refloreſcere: anſamque tenes opportunam quæ tam jucunde variegatos uſus miniſtrarit. Ad vim *infligendi ictum tremulum* & *tinnulum* pulchre Poëta in *Diw. Hud.*

فَهُوَ حُسَامٌ تَتِرُّ ضَرْبَتُهُ
سَاقَ ٱلْمُذَكِّي فَعَظْمُهَا قِصَدُ ❀

At acutiſſimus ille gladius, cujus ictus tremulum tinnire faciat
Crus ſexennis equi, oſſamento aſſulatim diſſiliente.

Accurate *Succarius* ibi تَتِرُّ تُطِنُّ وَتُسْقِطُ *Futurum* תתר *proprie eſt, tinnire facit & cadere præciſum.* Iterum *Ibid.*

وَنَحْمِلُ فِي ٱلْأَبَاطِ بِيضًا صَوَارِمًا
إِذَا هِيَ صَابَتْ بِٱلطَّوَائِفِ تَرَّتِ ❀

Ge-

Digitized by Google

Gerimusque ſub axillis micantes ſectores gladios,
Qui ſi membra feriant, tremulum retinniant.

Nempe *membra illa, vulneribus ad os adactis, quin oſſibus ipſis confractis ac reſciſſis.* Plenius adhuc *Abi Sjebabus Mazenita*

وَمُعْتَرَكٍ فِيهِ نَجِيعٌ وَرِمَّةٌ وَأَيْدٍ
أَتَرَّتْهَا ٱلسُّيُوفُ نَوَادِرُ ۞

Campumque prælii in quo cruor, & oſſa, & manus,
Quas tremulum tinnire fecerant Gladii, amputando disjectæ.

In *Hamaſa:*

بِيضٌ مُرْهَفَاتٌ تُتِرُّ
جَمَاجِمَا ۞

Micantes præacuti gladii, qui tremulum tinnire faciant crania.

Id eſt, *diſſilire ea faciant, alte adactis vulneribus; ſimulque præciſa diſcutiant, atque diſpergant.* Hæc jam *Habacuki* loco plenum diem refundunt. *Jobi* item illud יתר ידו *tremulum retinnire faciat manum ſuam*, id eſt, *plagam vehementius inflictam*, cum noſtro חמץ בנתר *acetum in vulnere tremulum tinniente*, eo evehunt evidentiæ, ut nihil in *Linguis* evidentius dari, aut deſiderari queat.

Ibid. Necdum finire licet. Operam depoſcit LXX Viralis verſio, cum emendatione *Iſ. Voſſii* inde Literato orbi infelicius obtruſa: ὥσπερ ὄξος ἕλκει ἀσύμφορον. Hoc converſum fuiſſe, *ſicut acetum trahit incommodum*, merito increpat; quum evidentiſſime voluerint, *ſicut acetum vulneri inutile:* ſed caſtigari ipſemet meretur, qui נתר pro *vulnere* ipſi plane ignotum, in נֶּתֶר *fluorem* atque in φλυκταίναν *puſtulam* deformarit, invita Lingua, invita quoque *Gnome* ipſa, quæ a ſumma gravitate ad leve, quin futile quid, ſe deduci indignatur. Et hoc a Filio in *Diſſertationibus* modo laudatis demonſtratum non perſequor. *Arabs* veſtigiis inſiſtens *Alexandrinorum* expreſſit الخل لا يوافق القرحة *Acetum non congruit vulneri.* At *Vulgat. Acetum in nitro*; itemque *Symm.* ὄξος ἐπὶ νίτρῳ· ut & *Chald.* At *Syrus*, ſi ſana Lectio, *Acetum ſuper* ܒܓܝܕܐ *nervo*; quem & ܒܢܝܕܐ *nitro* voluiſſe, ſuſpicari eſt. Adhæſere nempe ad eundem ſcopulum, in quem Recentiores delati ex *Jer.* 2: 22. *Si ablueris temet* בנתר; ubi, quamvis diſſentiant nonnulli, plerisque placitum, *nitro*; ἐν νίτρῳ quoque LXX hic edentibus. Invitabat ſonus ipſe vocabuli *Netr*; nec dubium relinquebat potentia *ſordes eluendi*, & *nitidandi*, quam veteres *Nitro* vindicant. Ejus *optima & tenuiſſima pars* vocatur *ſpuma nitri*, *Plin.* 31: 10. Ἀφρὸς νίτρου, de quo *Dioſcor.* L. 5: 131. inter alias ejus dotes memorans, Δύναμιν ἔχει καὶ καῦσιν οὗτός τε, καὶ τὸ νίτρον, ἁλσὶν ἐμφερῆ *Virtutem habet, & uſtionem ſpuma hæc, ut & nitrum ipſum, Salibus ſimilem.* Ergo a *tremulum penetrante vibramine* dictum נתר, vocabulo ex Oriente in *Græciam* commigrante. Notabilis apud *Plin.* character: *uritur in teſta opertum, ne exultet; alias igni non exilit nitrum.* Ejus *acrimoniam* ſupra reliqua Salia tum aliis argumentis colligit idem, tum quod *Nitrariæ calceamenta protinus conſumant.* Quam *acer* ſit *Sal* hicce, quamque *exeſor*, condiſcas ex *Herod.* L. 2: 86. ubi tradit *Ægyptios* λίτρῳ ταριχεύειν *nitro cadavera ſalire ſeptuaginta dies abdenda;* τὰς δὲ σάρκας καταΐχειν τὸ νίτρον *atque carnes tabefacere nitrum, ut mortui oſſa tantum & cutis relinquantur.* Inter *ſmegmata* principatum tenuiſſe, *Jeremias* inſinuat. De البورق *Borace*, quod a *micante ſplendicatione* ductum nomen hodiernum *nitri*, cum زبد البورق *ſpuma boracis*, ſive *Aphronitro*, item teſtatur *Avicenna*, hoc *ſale lixivo ſordida quæque elui & expurgari.* Appellatur etiam نطرون *Nitroun*, ſcriptione & pronunciatione recentio-

21 Si famelicus *cavo ventre* oſor tuus, cibato illum panem; & ſi ſiti fuſcus, rigato eum aquis.

22 Nam

21 אם רעב שנאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים :

22 כי

tiore, a *Græcis* in *Orientem* viciſſim remigrante. Conferatur *Dioſcor.* L. 5: *Cap.* 131. Hinc efformatum verbum ἐκνιτροῦν, *enitrare*, *nitro repurgare quam nitidiſſime*: unde *Comicus* apud *Athen.* L. 6: C. 3. ἐκπώματα θεῖναι ἐκνενιτρωμένα *Pocula apponere nitro effricta.* Addantur quæ magnus *Caſaub.* L. 15: *Cap.* 1. *Animadverſ.* expoſuit: & quæ ad *Heſych.* notavit *Soping.* voce χαλαστραῖον νίτρον. Hæc *nitri* ſignificationem, & *Originem*, quatenus inter Salia eminet, a *vibramine micante* ſimul, ſimul *penetrante*, atque *perurente*, ſatis illuſtrant; atque apud *Jeremiam* aleæ eximunt. Diſpar res, & ratio, in noſtro *Proverbio.* Occaſione hallucinationum, quibus hic laborari deprendebam, conſultus a me ſummus noſter *Gaubius*, artis *Chemicæ* facile Princeps, ecquid *nitrum aceto irritaretur?* regeſſit, *acetis adfuſis id efferveſcere more ſalium alcalinorum.* Iterum, *ecquid*, ut *nitrum* vulgo dictum, *igne diſſiliret?* repoſuit; *nec inflammari*, *nec diſſipari*; *crepitare tamen*, *quum ſalis marini aliquid habeat.* Orbem Eruditum demeruero, ſi *nitri veteris*, & *vulgaris noſtri*, differentias, eadem manu amiciſſima breviter mihi delineatas non ſuppreſſerim. *Nitrum Veterum a nitro Recentiorum toto cœlo diſtat. Nitrum & Aphronitrum Veterum vix diſtant, niſi puritate & ſubtilitate. Halonitrum quoque a noſtro differt. Videtur itaque nitrum noſtrum Veteribus plane incognitum fuiſſe; nec ſatis conſtat quo id tempore inventum ſit. Noſtrum artificiale eſt; Veterum, nativum foſſile. Noſtrum, ſal medius, refrigerans; Veterum, ſal alcalinus, calefaciens. Noſtrum, ſal blandus; Veterum acer, exedens. Noſtrum cum aceto nequaquam fervet: Veterum, omnino. Noſtrum nunquam aëre liqueſcit; Veterum facile. Noſtrum inflammabile eſt, & igne detonat. Non item Veterum. Noſtrum, inutile deterſioni; Veterum, utiliſſimum.* In hoc ſplendido telæ meæ limbo tandem deſino: ſatis certus, quantumvis *nitrum Veterum aceto efferveſcere* jam deciſum ſit, nemini illud præ *vibramine vulneris alte adacti* in noſtra *Gnome* arriſurum.

Vſ. 22. Quanta ſit dignitas verbi חתה, *commarginare*, pro σωρεύειν *coacervare*; & qua *Origine* ac ſtirpe virtus hæcce *ſecundaria* enituerit, late deductum ſupra ad *Cap.* 6: 27. Jucundiſſima *imagine* pingitur *aggeſtis prunis commarginatum*, *i. e. ad marginem usque expletum*, ac veluti *coronatum*, *caput inimici*, quin *Oſoris*, acerbius flagrantis, *per* ardentem *caritatem illius*, qui maleficia beneficiis ulciſcens, *eſurienti panem*, *ſitienti potum miniſtrat.* Hanc tabellam ita ad colores *Salomoneos* ſimpliciter delineatam qui adſpexerit modo, ſuum ſibi agens Commentatorem, neque ſe alienis judiciis ferendum tradens, vix ac ne vix quidem a ſe impetrare poterit, ut quicquam *mali* ſub iſto *prunarum emblemate* contineri vel ſuſpicetur; ſed continuo tota mente ac cogitatione in *bonum* inclinabit; quamvis forte abditos animi ſui ſenſus aperte evolvere necdum queat. In alia omnia interim itum a bene multis, iisque haud infimæ notæ interpretibus, ſive quod *Hypotheſis* officeret, & nubeculam offunderet oculis, ſive quod *prunas* non niſi in malum vergere ſibi perſuaderent: ut *Pſ.* 120: 3. 4. ubi ipſum noſtrum גחלים adhibetur: nec non *Pſ.* 140: 10. 11. 12. & *Pſ.* 18: 13. 14. Hac in acie I. ex *Veteribus* ſtant Orig. *Chryſoſt. Theophyl. Theodoret.* in *Paulum* ad *Rom.* 12: 20. Horum in veſtigia ingreſſus *Ill. Grot. Apparet*, inquit, *ex Proverbiorum loco de pœna Divina agi, quæ per ignis ſimilitudinem paſſim exprimi ſolet. Senſus eſt, ſi alter illa tanta patientia ac beneficentia ad meliorem mentem revocari non poteſt, gravis ei impendet pœna. Dicimur facere, cujus rei occaſionem præbemus Luc.* 16: 9. Ad hanc mentem *Caſtalio*: *in cauſa eris ut Deus eum urat ac puniat.* Nempe, ut Origenes præiverat, *in quantum inimicis nos lædentibus non ſolum vicem non reddimus, ſed e contrario bona præſtamus, in tantum pœnas eorum in Judicio Dei cumulamus.* Effata patrum mollia, profecto; de quibus aſſeverare non vereor, involutam quandam animi notionem, & ſpeciem juſtæ vindictæ ad Tribunal ſummum remiſſæ, ingenua ac candida pectora præſtrinxiſſe. Quid enim? an ſibi tale calcar bene de Oſoribus merendi, eosque *officiis caritatis* cumulandi, admoveri

Digitized by Google

22 כי גחלים אתה חתה על ראשו ויהוה ישלם לך׃

22 Nam prunas candentes tu commarginans ſuper caput ejus: & Jehova rependet tibi.

23 רוח

23 Ven-

ri ſuſtinuiſſent vel a ſapientiæ humanæ Doctore? ac non continuo regeſſiſſent, haud placere ſtimulum occulto veneno tinctum; atque ſincerum *virtutis capitaliſſimæ* florem delibari, ſi hocce ſcopo, vel commendetur, vel exerceatur. Senſit II. Cl. *Cler.* qui quum *prunas* expoſuiſſet *fulmina a Deo in improbos immiſſa*: ita pergit. *An ergo Auctor eſt Salomon benefaciendi inimicis eo animo, ut contrahatur illis ſupplicium a Deo? Quænam, inquies, eſſet beneficentia, quæ non niſi animo nocendi exereretur? Non eſt ea mens ſapientiſſimi Regis; ſed in hoc ſermone τ̃ παροιμιογράφων ſæpe ſupplendum acuto Lectori permittitur, quod expreſſum non eſt. Jubet, etiam inimico cibum & potum, id eſt, auxilia neceſſaria præberi, quia ea lenitate ac liberalitate homo, male de Benefactore meritus, aut ad meliorem mentem adducetur, aut ſi pervicax ſit, pœnas ſibi a Numine ob animum obduratum contracturus erit. Prius horum duorum eſt omiſſum, quemadmodum etiam a Paulo præcone Euangelii; per quod ulciſci privatas injurias nefas eſt: nec tamen illicitum eſt, pervicacibus denunciare pœnas, quæ eos a Deo manent, niſi ad saniorem mentem redeant.* Sic quidem aſperitas ſuperioris ſententiæ non parum mitigatur; ſed omiſſum eſſe, quod haud dubie mitiſſimum, & cum ſcopo ſimul ac voto *Oſorem ſui* ita tractantis conjunctiſſimum eſſe debet, difficile dictu eſt: difficilius probatu. Quid? ſi *prunæ* tantum ſignant *fulmina iræ Divinæ*, an non conſequatur neceſſe eſt, *ea* ergo potiſſimum intendi, quæ diſertim expreſſa? Senſit iterum Vir Doctus, nodumque ſic reſolvit. *Si proprie loquamur, non Benefactor coacervat prunas capiti inimici ſui, quem ingratum & contumacem non reddit; ſed homo pervicax ſemet ipſe obdurat, qui ne beneficio quidem placari potuit; & fulmina cæleſtia in caput ſuam provocat.* Acute! expendamus an & ſolide. Primo, ſic *Parœmiaſtes* dediſſet potius כי יחתה *Nam commarginabit*: nunc ſignanter dedit, כי אתה חתה *nam Tu commarginans.* Secundo, largiamur, hunc ſenſum flexu graviore, & ſententioſo, inde poſſe redundare; ne ſic quidem res in vado; ſed idem ſcrupulus reſidit: qui enim *Oſorem* *ideo beneficiis cumulat, ut ſub iisdem obduratus cæleſtia fulmina in caput ſuum provocet, non benignus mihi, ſed ſumme malignus appellandus eſſe videtur.* Subſumere hinc liceat, *Prunis* diriore illo adſpectu, parum hic loci relictum. Easdem retinuere tamen & alii, adſcito ſimul III. benigniore earundem facie; ut vel *liquefacturæ* dicantur, & *emollituræ durum caput*; vel idem *ambuſturæ*, & *conſumturæ*. Huc collineabat *Cocc.* heic ſubnotans. *Nempe ſi inimicus beneficentia non emendetur & concilietur, parata eſt ipſi Dei vindicta.* Collineabat & *Calvin. Animus ejus frangetur in alterutram partem: nam certe beneficiis aut emollietur, aut ſi nihil manſueſcat, uretur tamen & æſtuabit teſtimonio conſcientiæ, quæ ſe obrutam ſentiet noſtra benignitate.* Lenius viſum, ut *prunæ* ad *conſcientiam* male *uſtam* referrentur: quale quid & *Auguſtino* obverſatum *urentes conſcientiæ gemitus* reſpicienti L. 3. *de Doctr. Chriſt. c.* 16. Eodem tendit *Jun. Beneficia tua illi velut prunæ candentes videbuntur, ſive ipſe revocet ſive obfirmet ſe.* Cl. *Geier.* utrumque ſenſum *bonum*, & *malum*, ſubtilius adhuc temperare IV. conatur; ut *prunas ſuper caput inimici congerere*, valeat, *intolerabile aliquid ei facere, ita ut ſubitam opus ſit ſubſequi excuſſionem, vel mutationem, quomodo ferme ſupra Cap. 6: 28. intolerabile dicebatur* ambulare ſuper prunis; *ita hic, beneficia hoſti collata ſimilia erunt prunis capiti illatis, quibus ipſe vehementer movebitur ad deponendum odium, vel, niſi hoc ob inemendabilem malitiam fecerit, magnos pœnarum conciliabit ſibi cruciatus, haud aliter ac ſi panis tuus in meras ipſi converſus ſit prunas.* Subdit: *Hoc fere modo conciliabuntur diſſentientes alioquin ſententiæ, ſi dicatur* prunas capiti ingeſtas *deſignare* vehementem adverſarii mutationem, *vel* aliquid prorſus intolerabile; *quæ ipſa mutatio, vel ſit ſalutaris, vel valde noxia & damnoſa.* Vide tamen, an conciliatio hæc ſatis apta ſit. *Prov.* 6: 28. *ambulare ſuper prunas* longe aliud eſt, valetque, *noxiis in libidinibus volutari.* Iterum, *intolerabile aliquid facere alicui*, non quadrat in *beneficia*: quæ utique *non excuſſa*, ſi propter ea *odium deponatur*, ſed *in cor* potius *deſcendiſſe*, cenſeri debent. Nil

Nil aliud ergo relinqueretur, tandem, ad notionem *rei intolerabilis*, quam *noxium* illud, & *damnoſum*, & *cum magno pœnarum cruciatu* conjunctum; quod tamen nec ſolum, nec præcipuum, intendebat Cl. *Theologus.*

Ibid. Tres, quatuorve, percenſui ſententias circa *Prunas* haſce *in caput oſoris aggeſtas:* quarum prior tota, & directe, *in malum* tendebat: reliquæ aliquid *boni*, plus, minusve, admiſcebant. Mihi examinatis hiſce, altius adfixum, quod antea inſederat, hanc *Gnomen* cum *prunis* ſuis *flammantibus* totam in *bonum* ferri. Hoc ſingula mihi videntur exigere; hoc decus ac pondus virtutis excellentiſſimæ, cujus hic *character ſigillo caritatis ſinceræ* non minus, quam *ardentis* impreſſus: hoc denique exaggeratiſſima dignitas *Doctrinæ Euangelicæ*, cui hoc ipſo teſtimonio, officioque, inculcato, culmen ſupremum impoſuit *Apoſtolus* ad *Rom.* 12: 20. 21. Primum omnium, ſeries verborum, & vis *comparationis* omnia *bona* ſuggerit, ac ſuadet: *Beneficentia oſorem eſurientem cibantis*, & *ſitientem potu reficientis*, confertur *prunis in caput ejus aggeſtis.* Quid pronius, quam in tanta *benignitate* de *benignis* cogitare *prunis? prunis* inquam *ardentiſſimæ caritatis*, *cujus* רשפים *coruſcationes* רשפי אש *coruſcationes ſunt ignis*; שלהבתיה *flamma flammantiſſima Dei? Cant.* 8: 6. Ancipitem anſam porrigere id genus Emblemata, & *ignem*, *prunas*, *flammam*, æque in *dextram*, quam *ſiniſtram* ſe explicare, nemo negaverit. Ad *dextram* inclinare, ac *bona omnia* cogitare jubet ſignatiſſima phraſis גחלים אתה חתה *prunas Tu commarginans:* venuſtiſſima *imagine*, quam ad *Cap.* 6: 27. adſtructam dedi, pingitur *ſtudium*, *affectus*, *cura intenſior*, & *hoc agens*, qua *prunæ* iſtæ *acervantur*, & *apponuntur in cumulum*, *marginem ipſam expleturum*, ac quaſi *coronaturum.* Hoc tale videtur, ut vel ſolum dubitationem, ſi quæ forte ſuperſit, dirimat, & *bonam* cauſam reddat victricem. Detorque hæc in *ſiniſtram*, jam omnia odioſiſſima evadunt, quæ ad *dextram* converſa admirationem *lenitatis*, *patientiæ*, *bonitatis*, & in omnem virtutem *exaggeratæ magnitudinis animi*, commovent. Non de nihilo quoque adjectum אתה *Tu coacervans*, ſive *commarginans.* Valet nempe nunc, *quantum quidem in Te eſt: a Tua parte*, *tuum munus*, *tuum implens officium.* Id in aliud latus deflexum, vel ſupervacuum, vel invidioſum foret & malignum. Cumulum hiſce imponit poſterius colon; *& Dominus rependet Tibi.* Contortius *R. Salomon*, *& Dominus pacabit* illum *Tibi:* quod tamen *bono ſenſui* benigne ſeſe commodaret. Omnino, *Dominus rependet tibi tuum huncce amorem cumulatiſſimum*, atque *officia* & *munera caritatis* impenſæ, *cumulatiſſime* quoque *remunerabitur.* In deteriorem partem ſumantur *prunæ in caput aggeſtæ inimici*, ut *laudis*, ita *præmiorum* quoque *materia* intercipietur ferme, atque extinguetur. Defluere me ſentio, expedita verborum ratione, ad alterum fontem probationis, *Virtutis* heic commendatæ pondus, ejusdemque decora atque Ornamenta. Hæc non parum minui ac deflorari putem, ſi quis a benigniore adſpectu *prunarum* vel tantillum declinarit: ut contra per *ardorem* & *flammam puriſſimæ caritatis* ſplendorem demum ſuum obtinere poſſunt. Sed, inquiet aliquis, ſub V. T. necdum tanta illa *puritas* & *perfectio caritatis* vigebat: & vindictæ cupiditati aliquid ibi elaxatum, indultumque. Agnoſcunt, qui ſic diſputant, non *perfectam* ergo *virtutem* adhuc, non ad *Euangelicam puritatem* excoctum fore & defæcatum officium, quod cum proſpectu quodam ſiniſteriore exerceretur. Atqui *completiſſimum* hic, & *cumulatiſſimum munus*, *caritatis* a *Salomone* præſcriptum, quo ne *Apoſtolus* quidem, ex Doctrina *Chriſti*, excoctius quid aut exaggeratius commendandum habuit: ac proinde meo jure colligo, conficioque, *prunas* haſce in meliorem tantummodo partem eſſe accipiendas, ad *flagrantiam amoris ſinceriſſimi* depingendam. Venio ad tertium Fontem, quem nobis *Apoſtolus* aperuit, nobili hacce *Gnome* tranſſumta, ad ſummum *bonitatis Chriſtianæ faſtigium*, & *caritatis ardentiſſimæ complementum*, commendandum: *Rom.* 12: 18. 20. 21. Inſiſtere poſſem in illud σωρεύσεις, & interiorem *proprietatem* iſtius *verbi*, cujus *adverbium* σωρηδὸν *Heſychio* eſt καὶ σύστημα σεσωρευμένον *ordine digeſto acervatum*; ſed hoc jam ad חתה indicavi. Prævertor potius ad ἄνθρακας πυρὸς *carbones ignis*, *candentes* totos & *flammantes*, quod in *Origine* vocabuli גחלים reſidere, alibi oſtenſum. Has eſſe *prunas flagrantiſſimæ caritatis*, ſancit *materia*, ſancit *officii candor*, ſancit *victoria virtutis* de *vitio*; & *malum* inimici, *bono* cordis amiciſſimi *exſuperandum.* Ipſa, primo, *materia*; huc utique ita invitans, ut integrum non

Digitized by Google

non ſit inde reſilire. Nempe non *externum* commendatur officium, ſed *ignea* Spiritus Sancti *virtute animatum*, atque ex *vero corde* profectum. Nihil eſt ἐχθρὸν πεινῶντα ψωμίζειν *inimicum eſurientem cibare*, niſi hocce *igne* iſti ψωμοὶ *condiantur*; nam ut idem *Apoſtolus* inculcat, 1 *Cor.* 13: 3. Ἐὰν ψωμίζω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, *ſi vel omnia mea erogavero per buccellas*, *& caritatem non habuerim*, οὐδὲν ὠφελοῦμαι *nihil fero utilitatis*. Secundo, *virtutis candor* easdem *prunas caritatis integerrimæ* depoſcit. Admiſce huc *pœnas*, admiſce aliud quid ſiniſtri, plus minusve, quod vel occulte intendatur, שלהבתיה *flammæ limpidæ* non minus, quam *flagranti*, *fumum* admiſcueris; ejusque *candorem* delibaris. Tertio denique, clauſula, quam de ſuo ſubnexuit *Apoſtolus Vſ.* 21. *Ne vincaris a malo*, *ſed* νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν, *vince bono malum*; & ipſius, & *Salomonis* mentem, diſcuſſa omni nebula, in liquidiſſimam lucem educit, atque de *prunis* tantum *caritatis* cogitandum eſſe pervincit. *Triumphus* hicce *virtutis* de *vitio*, unice quadrat, & expetit, in *caritatem*, quæ *ſincere*, *ardenter*, *conſtanter*, atque adeo *celſo exaggeratoque* in *fortitudinem invictam pectore* exercita, tandem vel *duriſſima capita*, ac *corda*, *remolliat* neceſſe eſt, atque *ſuavi* quadam *potentia commitiget*. Cavilletur forte quispiam, id non ſemper evenire. At promta reſponſio, ſæpiſſime ſaltem hunc *fructum* ex *pulcherrimo conflictu* redundare. Id ad nobiliſſimi certaminis commendationem, ſat grave. Exempla ſplendidæ victoriæ in Sacris profanisque juxta conſignata. Ad hanc palmam qui *magnanima* ſe *bonitate* erexerit, raro, vel nunquam forte, ea excidit; modo ſibimet ne excidat, atque a conſtantiſſima, & amantiſſima ſimul patientia, non deſciſcat. Triplex hocce filum *prunas caritatis* cum a *Salomone*, tum ab *Apoſtolo* intentas, ita adſtringit, ut inde ne latum quidem unguem deflectere ſuſtineam. Aliud eſt, quod decurſæ jam probationum telæ attexuiſſe non abs re fuerit. Sacros contextus contendenti obtulit ſe geminum diſcrimen. Primum, quod pro כי אתה חתה *quoniam Tu commarginans*, expreſſerit *Apoſtolus*, cum LXX. Τοῦτο γὰρ ποιῶν σωρεύσεις &c. *Hoc enim faciens*, *acervabis*. Non parum inde roboris cauſæ molliori accreſcit. *Hoc enim faciens*; nempe immeritis *beneficiis*, & *caritatis tenerrimæ indiciis*, *eum cumulans*. Hoc jam directe vocat, *prunas igneas congeres in caput ejus*. Hæ ſi in *malum* ferantur, crudior erit illatio: nec veritati conſona. Certe duo hæc nexu indivulſo haudquaquam cohærent: nec, *quicquid boni* in *caput malignum* & *immerens acervatur*, ei *noxam* & *perniciem* per ſe, naturamque adeo ſuam, attrahit. Planius; *munera pietatis in inimicum aggeſta* appellantur *prunæ ardentes*. Hæ ſi *malæ* ſint, audacius forte dicam, dicam tamen, non decuiſſet *Apoſtolum* hæcce præceptio; vel ſi, quod gratis ſupponi video a multis, de *pervicaci* ageretur *inimico*: nam & in talem nil niſi *blandæ* ac *benignæ prunæ* a noſtra parte ingerendæ; *benedicendum execrantibus nos*, & *pro violentiſſime nos raptantibus jugiter precandum*. Has ſolas *prunas* pro ſuis agnoſcit ſchola *Chriſti*; alteras illas *nocivas*, etiam adverſus internecivos hoſtes, damnans. Sed fruſtra ſumitur, quod concedi nec debet, nec poteſt. De *omni* agitur *inimico*. Adverſus eum *officia nobis caritatis veræ*, & *vivæ*, præſcribuntur. Hæc *prunarum candentium* figura inſigniuntur, prout ut ea e corde benigno, benigna manu expromuntur. Hoc jam omnem reſpectum *mali*, directum, indirectum, penitus excludit; & nil niſi *puriſſimam flammam* relinquit *amoris*, divinitus ordinati, ad *odia* vincenda, atque triumphanda. Satis de primo diſcrimine. Alterum, quod *Apoſtolus* colon poſterius, ויהוה ישלם לך a LXX redditum, καὶ ὁ Κύριος ἀνταποδώσει σοι ἀγαθά, *& Dominus rependet tibi bona*, ſuppreſſerit. Cur? Notiſſimus erat contextus: nec qui citat, omnia ſemper verba reddit. Suſpicor tamen, *promiſſionem* illam *Salomonis*, *Jehova rependet tibi*, nempe tua illa munera, & officia pietatis, ſapientiſſime converſam eſſe in *cohortationem*, νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν, *vince bono malum*. Hoc vere eſt, *Dominus rependet tibi*. Hoc pulcherrimum præmium virtutis; hæc glorioſiſſima remuneratio; hæc juſtitiæ corona ſplendidiſſima, *inimicum ſuum emolliviſſe*, & *ad* conſimilem *caritatis ardorem inflammaſſe*. Occurrendum reſtat ſcrupulo, quem nonnulli injiciunt ex *Vſ.* 19. Arripiunt inde de *vindicta* agi, *ad Deum remittenda*: atque *has eſſe prunas in caput coacervatas oſoris*. Infeliciſſima profecto ratiocinatio; nam ſic *vindictæ cupiditatem* foviſſet potius *Apoſtolus*, quam extinxiſſet: atque infauſtiſſimæ forent ſportulæ, ac virulenta congiaria, quæ iſto animo, ſcopoque, in ſinum inimici ef-

Vv fun-

funderentur. Omnino *Vſ.* 20. cum *Vſ.* 17. 18. proxime connexus; nam quum ibi inſinuatum eſſet, *ne malum malo rependatis* &c. &c. interſeritur *Vſ.* 19. *nullam*, *nullam* omnino, *vindictam appetendam*, atque omnem *iram Deo*, qui *ſolus juſte iraſci poſſit*, *remittendam.* Subſumitur deinde *Vſ.* 20. 21. *Veſtrum tantum eſt*, *igne caritatis ardere*, *eoque vel inimiciſſimos involvere* veluti, *atque obruere*, *ut ita malo non vincamini*; *ſed malum bono devincatis ac triumphetis.*

Ibid. Necdum finire licet. *Prunas ardentes* in *benigniorem* partem ſe præbere poſſe non negant homines Eruditi, ſed *prunas ardentes in caput congerere*, hoc vero tale eſſe contendunt, ut per ſe nihil *boni* ac *benigni* ſpiret. Hinc quoque illud precarium, *intolerabile* quid *facere alicui*; *quod* ſtatim *excutere cogatur*: cui & *Belgæ* noſtri in *notis* nonnihil adhæſere. Huic incommodo, ut autumabant ſcilicet! vitando, nonnulli ראש *caput* in *fel* commutarunt; quod *caput ſerpentis* pro *felle*, ſive *veneno* ejus, figurarint *Hebræi*; quaſi ſenſus foret; *prunas congeſſeris in felleam* ejus *virulentiam*, eamque vel *excoxeris*, vel *blando fotu eviceris.* Non conſciſco; eſtque longius arceſſitum. Nequaquam etiam argutiæ probandæ *Veterum* quorundam, *Caput* hic appellari *principale cordis*, *cujus influxu reliqua membra regantur.* Hos ſecutus *Auguſtin. Serm.* CLXVIII. *de Temp.* explicationem *maligniorem* ſuo jam tempore confutaturus, *Caput*, inquit, *in homine ſenſus rationalis intelligitur*, *qui a charitatis recedens fervore*, *factus fuerit frigidus.* - - - *Ad ſanandum talem phreneticum Sanctos charitatis igne ſuccenſos hortatur Sp. S.* - - - &c. &c. Non multum talibus juvamur. Nil tritius in *Sacris*, *Profaniſque*, quam ut *in Caput* alicujus dicantur *congeri* non *mala* ſolum, unde illud *Capiti hoc tuo ſit!* ſed etiam *bona.* Ita *Prov.* 10: 6. *Benedictiones* לראש *Capiti juſti*: & 11: 23. ברכה לראש משביר *Benedictio Capiti divendentis frumentum.* Cumulatiſſime *Deut.* 33: 14--17. *De turgore proventuum Solis*, *& Lunæ* - - - *& de turgore Terræ ac plenitudinis ejus*, *proventus largiſſimus ſit* לראש *Capiti Joſephi*, *& vertici* &c. Vides *Caput* veluti *coronatum cumulo exaggeratiſſimo benedictionum.* Conſimili *figuratione* noſtram quoque *Gnomen* inſignitam eſſe, ſuadet על אתה חתה *tu commarginans prunas ſuper caput ejus*; id eſt, *coronæ in modum ſtipans*; & *texens* cum *officia*, tum *comprecationes*, *ardenti caritatis affectu in eum aggeſtas.* Potuiſſet ſapiens ſententiam hancce ornaſſe verbo מעטר *coronans*; ut *Pſ.* 103: 4. המעטרכי חסד ורחמים *Qui coronat te uberante gratia & tenerrimis viſceribus*, σπλάγχνοις. Itemque *Pſ.* 65: 12. עטרת שנת טובתך *Coronaſti annum exuberantiæ Tuæ.* Maluit interim אתה חתה *Tu commarginans*, ἐπιστέφων, cum *alluſione* forte jucunda & gravi ad מחתה πυρεῖον *thuribulum* Sacrarii, *Lev.* 16: 12. ubi ſummus Antiſtes jubetur *capere* מלא המחתה גחלי אש *plenitudinem thuribuli prunarum ignis*, *de Altari decerptarum*, *cum plenitudine pugillorum ſuffitus odoriferi probe comminuti*, *ut eum ad Arcam fœderis*, ad thronum Gratiæ, *adoleret*, *potentiſſimam* pro populo *interceſſionem*, & ὀσμὴν εὐωδίας *oblaturus.* Fieri vix poteſt, ut Sacri ſtyli peritus huc oculos non intenderit, atque *prunas* haſce conferri voluerit cum *prunis* illis *caſtiſſimis Altaris*, ex quibus *in Caput inimici commarginatis*, *inter fauſtas comprecationes*, *gratiſſimus Deo odor excitaretur.* Tales *prunas in Capita oſorum coacervavit* ſummus noſter pontifex, ex ipſa Cruce pro iis intercedens. Tales quoque a ſuis *commarginari* vult *in Capita* vel *inimiciſſima.* Qui iſtis *prunis liqueſcit*, ac *miteſcit*, in *amorem* Dei, & *caritatem* beneficentiſſimi muneratoris *inflammatus*, & ipſe *gratum* Deo *odorem* exhalat, atque *beneficia* ſibi impertita ut *coronamentum* circumgerit, illuſtre Exemplum *Gratiæ* & *Virtutis* de *vitio* triumphantis ad poſteritatem transmittens. Diffiteri nolim interim, hæc quantumvis fortaſſe ſpecioſa, ſubtiliora poſſe videri. Dabo, itaque, quod & mihi, molliore quadam ſimplicitate, & gratia, magis adblanditur. גַּחֶל *pruna* idem *Allegorice* ſignat quod *Græcis* ζώπυρον, *ſuſcitabulum ignis*, id quo vel *genus*, vel *memoria propagatur.* Eſt deſumtum a *pruna viviſque ſeminibus flammæ*, e quibus *ignis reſuſcitatur* ac *proſeminatur.* Venuſtiſſime hinc 2 *Sam.* 14: 6. *Ecce ſurrexit univerſa familia adverſus famulam tuam*, *dixitque mihi*, *da percuſſorem fratris ſui*, *ut eum interficiamus pro anima fratris* - - - *atque ita hæredem quoque eradamus*; וכבו את גחלתי אשר נשארה *quando extinguerent prunam meam*, *quæ relicta eſt*; *ne poſſet viro meo nomen propagari*

in Iſraële; neque reliquiæ ullæ ſuper facie terræ. Illuſtri figura uſus quoque *Jeſaj. Cap.* 47: 14. *Ecce extiterunt ut ſtipula; ignis concremavit eos; non eripient animam ſuam e violentia ignis:* אין גחלת לחמם אור לשבת נגדו. Variant judicia ad profundæ mentis effatum. Plerique, *non eſt pruna ad incaleſcendum, focus ad ſedendum coram eo:* i. e. *ignis hicce conſumet eos, non vero recreabit.* Argute quidem, ſed ad ſeriem iſtam haud aptiſſime. Cl. *Cocc.* longe diverſus, *non erit pruna panis eorum*, (לחמם, non a חמם *caluit*, ſed a לחם *panis:*) *focus ad ſedendum coram eo.* Id ita exponit, *oſtenditur omnes tanquam ſtramen combuſtum iri, & quidem ita, ut non ſuperſit ex incendio, quod vel ſit ut pruna pani coquendo, aut ut focus accenſus ad aſſidendum ei.* Incommodiorem ſentiens *Vener. Vitr.* illam *prunam panis ipſorum*, repoſuit, *non erit pruna ad caleſcendum;* &c. hac ſub amplificatione: *cum ex Lignis aliaque materia uſtili, ſi ab igne conſumantur, ſuperſint prunæ ad quas quis queat incaleſcere, & focus, ante quem quis ſedeat ad frigus depellendum, hos conſumptum iri denunciatur inſtar ſtipulæ, ut prorſus intereant & aboleantur; nihil ad qualemcumque uſum relicto.* Hæc palmam haud dubie ſibi vindicant: non tamen hic ſubſiſtendum, ſed omnino attexenda, ex *Allegorica* potentia גחלת *prunæ*, imago *proſapiæ & poſteritatis honoratæ*, quæ eſſet tanquam ζώπυρον, unde *res extinctæ* poſſent *reviviſcere*, & *afflictæ refoveri*, ac *recreari.* Hæc dignitas, hæc ubertas hinc גחלת ואור *prunæ ac foci*, illinc לחמם לשבת נגדו *caleſcendi ad focumque aſſidendi.* Ζώπυρα γένους *prunas*, & *ſuſcitabula generis* ſic figuravit *Plato* 3. *de Leg.* quum ait; *Diluvio terras obruente* ἐν κορυφαῖς που σμικρὰ ἄττα ζώπυρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους διασεσῶσθαι, *in verticibus montium prunulas alicubi exiguas humani generis conſervatas fuiſſe.* Similiter *Euſtath.* ad 1. *Iliad.* Τὸν ἀδελφὸν ἀφῆκε ζώπυρον γένους ἐκεῖ. *Fratrem reliquit ibi prunam generis exiturum.* Hæc loca adduxit Summus *Gronovius*, *Obſ.* 4: 3. ubi verſatur in *Allegoriis Plautinis* enucleandis, *incendere genus ſuum*, pro *nobilitare, & cum dignitate propagare*, quod oppoſitum τῷ *reſtinguere*, *& ne ſcintillam quidem relinquere, qui congliſcat genus.* Apud *Dionyſ. Halic.* L. 1. p. 36. reperio, *Peloponneſii & Arcades ibi primum ſedes fixerant:* καὶ ἦν ἔτι ἐπ' αὐτῶν ζώπυρα ἄττα περιλειπόμενα τοῦ παλαιοῦ γένους, *erantque adhuc in illis prunæ quædam relictæ priſci generis.* Intelligit *proſapiam* quæ adhuc *ritus* & *mores priſcos*, cum *genere*, retinebat. Conſimiliter p. 16. *Falerium & Faſcenium habitata a Romanis in meum adhuc tempus* σμικρὰ ἄττα ζώπυρα διασώζουσι τοῦ Πελασγικοῦ γένους, *parvas quaſdam prunulas reſervant Pelaſgici generis.* Recenſet dein πολλὰ τῶν ἀρχαίων διαιτημάτων *multa antiqui exempli, moris, ritus, ſtudiorumque, quæ in iis permanſerint;* quæ vocabulo ζωπύρων elegantiſſime expreſſit, ob *memoriam* & *imitationem vigentem.* Ita *Euſt.* iterum ad 1. *Iliad.* p. 92. *Edit. Florent.* tradit, *Ægyptios condiviſſe mortuos, ut integram formam quandoque viventis haberent* εἰς μνήμης ζώπυρον *in memoriæ prunam*, ſive *ſuſcitabulum.* Eodem modo σπινθῆρας *ſcintillas* traduxere; ut ferri poſſit quod LXX 2 *Sam.* 14: 7. dederint, καὶ σβεσθήσεται ὁ σπινθὴρ ὁ ὑπολελειμμένος μοι. Sed luculentius fuiſſet τὸ ζώπυρόν μου, *ſuſcitabulum mei generis.* Pro *fomite virtutis*, vel *vitii*, quoque ſe præbuit: unde apud *Philonem* habes, *pag.* 631. Μηδ' ἴχνος ἢ ζώπυρον ἀρχαίας κακίας ὑπολελεῖφθαι, *nec veſtigium, nec fomitem veteris malitiæ relictum fuiſſe.* Nempe ζώπυρον & ζωπυρεῖν, *fovere, vivo igne ſuſcitare*, quadrat in *virtutem*, quadrat in *vitium.* Inde *Eurip. Electr.* 1121.

- - - - Ζωπυρεῖς νείκη νέα.

Lites reſuſcitas novas.

Item *Philo* p. 527. Τὸ δὲ μῖσος ἔτι μᾶλλον ἐζωπυρεῖτο· & p. 528. Ὀργὴν ἀμείλικτον ζωπυρεῖν; etiam abſolute *Ariſtoph. Lyſiſt.* 638. ſic uſurpante. Sed non parum ſæpe in *bonum* tendit; ut apud *Philon.* iterum, p. 8. Ψυχραῖς ἅμα καὶ μαλακωτέραις αὔραις ζωπυρεῖσθαι καὶ τιθηνεῖσθαι, *frigidis ſimul & mollioribus auris focillari atque enutriri:* & p. 1037. Τεθνεῶτα δέει ζωπυρήσας, *metu mortuum focillans.* Percrebuit in hanc partem ἀναζωπυρεῖν *refocillare, recreare ſpes opeſque extinctas;* item *animare, excitare, inhortari, ad virtutem innovare*, paſſim. Solo *Heſych.* perfungar. Ἀναζωπυρεῖν. ἀνεγεῖραι. Item: Ἀναζωπυρῆσαι. ἀνανεῶσαι. ἀνεγεῖραι. ζωῶσαι. Habemus jam *prunas* & *ſuſcitabula generis;* habemus quoque *prunas* & *ſuſcitabula virtutis.* Utrumque contextibus *Jeſajæ* 47. & 2 *Sam.* 14. haud pœnitendam acceſſionem lucis præſtat. Apud *Arabes* جمرة, & جذوة, no-

23 Ventus aquilonis parturit imbrem; & vultus ſpumeſcentes lingua clancularia.

24 Bonum eſt ſedere ſuper angulo tecti; præ muliere rixoſa, & domo ſocietatis.

25 A-

23 רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר׃

24 טוב שבת על פנת גג מאשת מרונים ובית חבר׃

25 מים

nomina *prunarum*, nec non قبس *pars ignis, de quo alius ignis accenditur; torris; pruna*; huc etiam magno multoque uſu incubuere. Vetuſta ſunt *Proverbia* ما كل بيضاء شحمة ولا كل حمراء جذوة *Non omne albicantius, adeps eſt; & non omne rubicundius, pruna eſt*; in hanc ſignificationem, *non omne quod ſpeciem habet nobilitatis, aut virtutis, vera nobilitas eſt, aut virtus.* Contra ما كل سوداء فحمة *non omne nigricantius, carbo eſt.* Apud *Haririum* ad finem *Conſ.* 2. pulcre, فلما رأيت تلهب جذوته وتألق جلوته *Quumque vidiſſem quam flammaret ejus pruna, & quam fulguraret ejus nitor.* Intelligit *virtutis* & *indolis præcellentiam*, cum *gratia orationis delenificæ.* Latius *Conſ.* 37. *Quum Saädam ingreſſus eſſem,* سألت نحارير الرُّوّاة عمن تحويه من السَراة ومعادن الخبرات لاتخذه جذوة في الظلمات ونجدة في الظلمات *Rogavi peritiſſimos narratores, quosnam urbs illa contineret præcellentes viros, omnium virtutum mineras; ut inde caperem prunam in tenebris, & promtam opem in injuriis adbibendam.* Similiter *Conſ.* 38. *Inde a teneris infixum mibi ſedit, ut Eruditionem mibi ſumerem normam vitæ, & pabulum mentis undique conquirendum. Veſtigabam itaque Doctores ejusdem, & promos condos arcanorum ejus,* فاذا الفيت منهم بُغْية الملتمس وجذوة المقتبس شددت يدي بغَرْزه *quumque reperirem copiam pabulantis, & prunam cupientis ignem accendere, adſtringebam manum meam ſtapedi ejus.* Per جذوة المقتبس *prunam aptam ignem accendere cupienti*, circumſcribitur *ſplendida alicujus Virtus* & *Doctrina*, quæ *prælucere* queat, atque *æmulatione inflammare.* Regnat illuſtris hæc *figura* ſub verbo قبس, *petivit prunam, igni accendendo*; quod a *proprio* iſto *uſu* transmiſſum ad *ſtudia Doctrinæ* & *Virtutis*; ut قبست منه علما valeat, *ad prunam ejus Eruditionem mibi comparavi*, vel *accendi.* Vide *notas* ad *Harir. Conſ.* 1. *pag.* 12. Agmen claudat شُعْلة *flagrantia prunæ* vel *flammæ*; unde *Harir. Conſ.* 20. ما اضرم شعلتك واكرم فعلتك *O quam ardens flagrantia prunæ tuæ; & quam nobile bocce tuum facinus!* Accumulavi *prunas* grata & læta omnia vibrantes; & jam e textu noſtro *Allegorice* eniteſcunt *lumina* & *ornamenta* omnis *Virtutis*, per *Gratiam* Sp. S. *accenſæ* in cordibus piis, *quum bene faciunt iis, qui male ipſis faciunt, atque precantur pro imprecantibus, Capita maledicentium benedictionibus acervando.* In his *prunis* cum *caritate* ſplendeſcit *patientia, moderatio, lenitudo*; ſplendeſcit *conſtantia, firmitas, fortitudo*; ſplendeſcit *indoles bonitatis invictæ, malum bono vincere valentis.* His *prunis* qui *Caput inimici commarginat*, ζώπυρα *viva ſemina* & *ſuſcitabula virtutis* in illud congeſtat, quæ & *Oſorem* ipſum eodem igne queant accendere, & alios *ad æmulationem* tantorum *exemplorum* inflammare. In hoc pulcherrimo triumpho, hac *Virtutis* florentisſima corona, acquieſco.

Vſ. 23. Magna, fortis, ſplendida comparatio: quam pleræque Verſiones enervant at-

25 מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק׃

26 מעין נרפש ומקור מָשְׁחָת צדיק מָט לפני רשע׃

27 אכל

25 Aquæ frigidæ ſuper anima vertiginoſa; & auditio bona e terra longinqua.

26 Fons conturbatus, & ſcatebra corrupta, juſtus nutans in conſpectu improbi.

27 Co-

atque offuſcant, quum dant I. *Ventus aquilonis diſſipat imbrem, & vultus iracundus linguam occultam.* Huc invito verbo תחולל deſcenſum, quod *Aquilo ſerenet cœlum*, αἰθρηγενέτης inde *Homero* dictus. Præiverant *Vulgat.* ac *Symm.* qui διαλύει βροχὴν exhibuit. Eam vim *Rabbini* extundere conati, alii ex חלילה *procul abſit*; alii ex חול *doluit*, unde חולל *dolore affecit.* Poſterius hocce amplectitur *Mercer.* cenſens, *Aquilo dolere facit pluviam*, poſitum *metaphorice* pro *fugat*, ad eamque rationem *vultum iratum* ſive *ſeverum fugare linguam occultam*, id eſt, *detractorem ac delatorem moleſtia afficere, ferre non poſſe, & a ſe propellere.* Gemino vitio laborat interpretamentum. Duriſſima eſt primo *metaphora* hæc, *dolore afficere*, pro *fugare*, *diſſipare imbrem*, cum eoque collatam *Linguam.* Nemo ita loquitur. Nemo etiam, ſecundo, talem facile *comparationem* inſtituat, atque *Linguam occulta malignitate graſſantem* ſimilem dixerit *imbri*, qui *aperta* utique *violentia verberat*, *proſternit*, *proterit.* Idem incommodum premit ſententiam ita II. expreſſam: *Ventus aquilonis parturit imbrem; & vultus iracundus linguam occultam.* Prius Colon ſat firmo ſtat talo, pro uſu ſaltem verbi תחולל; quod in *dolore partus* frequentatum: ſed poſterius iterum vehementer claudicat, ob ſimilitudinem longiſſime diſparatam. Non apparet quoque, quo colore *vultus iracundus* dicatur *parturire linguam occultam*; id eſt, *detractionem clancularíam*; quum potius *conſimilem iram*, ac *vehementiam*, *ſuccendat*: quod enim Cl. *Cler.* annotat, *non ſemper homines iracundis palam audere maledicere, ad vindictam paratis quippe*; dilutum eſt; & *comparationem* adhuc magis enervat. Concinnius III. quod ex *R. Levi* aſſumſit *Jun. ut cæcias gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua* *ſimulantis.* Docte; eſt enim *Cæcias* a parte *Aquilonis* veniens *ventus*, *ita flans ut nubes non procul propellat, ſed ut ad ſeſe vocet, ex quo Proverbiale hocce*, κακὰ ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφη, *mala attrahens, ut Cæcias nubes.* Ita *Gell.* L. 2. *Cap.* 22. Adde *Plin.* H. N. 2: 47. ubi *Cæciam* inter *Aquilonis ventos* enotat; ſubditque *eum nubes in ſe trahere.* Non erat ergo, cur tanto opere a *vento Aquilonario imbrem parturiente* reſiliretur: & cum *Linguæ*, tum *ſimilitudini* vis inferretur. *Aquilo* pro *regionibus*, & temporibus anni, etiam *Imbricitor*, non *Serenator* tantum. Sic dederant LXX ἄνεμος Βορέας ἐξεγείρει νέφη· itemque *Aquil.* ὠδινεῖ ὄμβρον; calculum quoque apponentibus *Cocc. Gejer.* aliiſque. Argutius quid captavit *Guſſ.* IV. *Ventus Borealis facit cœlum parere pluviam, & lingua clancularia facit ut pariant* quoque *vultus ad irritationem diſpoſiti.* Ita reddit פנים נזעמים; quaſi *diſpoſitionem ad iram* adferret hic potius, quam *iram* jam *proruptam:* quod longe ſecus habet. Error parit errorem. Ita ſupplendum eſſe tetenderat, *quod ventus* non *pariat pluviam*, ſed *cœlum pluat*, *pluviam pariat.* Anxiæ curæ. *Ventus imbrem parere*, vel *parturire*, venuſte dicitur, quum *nubes convolvit* & *contorquet gravem* mox *imbrem fuſuras.* Alluſum ad *Originem* verbi חול *torqueri.* Radix גשם eſt βρίθειν *gravi mole incumbere*; جشم; inde *imbri*, tanquam *moli aquarum*, appellamentum inditum. Vide *Gen.* 7: 12. & 8: 2. &c. Huic admirabili cum dignitate reſpondet פנים נזעמים non ſimpliciter *vultus ſeverus*, ut *Cocc.* dedit, non *vultus iracundus*, vel *indignabundus*; ut reddi ſolet; nam ſic necdum *gravis* illa *imbrium moles* viſitur: quam demum repræſentat *vultus ſpumeſcens*, vel ad vim ſpeciei *Niphh.* a זעם *ſpumas volvit*, preſſius, *vultus ad ſpumas adactus*, *totus ſpumis coöpertus*; atque inter *ſpumeas* velut *aſpergines deſæviens.* Habes

27 Comedere mellis quam plurimum, non-bonum; & ſcrutatio gloriæ eorum gravis, gravitas.

28 Urbs

27 אכל דבש הרבות לא טוב וחקר
כבדם כבוד :

28 עיר

bes *vehementiam ſævam imbris*; habes illam *apertam violentiam* omnia *proſternentem*, quam hic requiri paulo ante inſinuavi. Non minus accurate recinunt inter ſe רוח צפון *ventus aquilonis*, & לשון סתר *lingua occultum ſpargens virus*. Sentis confeſtim, reſpici ad *ventoſum* illud, quo talis *Lingua* concitatur. Character *aquilonis* non unus *Allegoriam* quoque ſuadet, & ſuggerit. Mihi contento eſſe liceat *penetrante ſubtilius* & *urente* ejus *acrimonia*. Ita nil completius, rotundius, ad unguemque expolitius, quam *Gnome* bimembris ita concepta. *Ventus aquilonis parturit imbrem; & vultus ſpumeum deſævientes lingua occulta*. Replicetur *Cap.* 24: 24.

Vſ. 27. Fatigat Interpretes poſterius Colon, ab iisdemque fatigatur. Nam cum *priori* parum aut nihil cohæret quod datur, *Et veſtigare gloriæ eorum, gloria*. Pronomen in כבודם quorſum redeat, haud promtum. Plurimi I. habent, *Comedere mellis plurimum non eſt bonum; ſed inveſtigatio gloriæ* talium rerum, eſt *gloria*. Oppoſitio concipitur inter *mella*, & *res melli comparandas*, quales *Veritates Divinæ*; quaſi hæc foret mens: *mella quidem nimis ſumta ſatiant*, ac *faſtidium creant*; *ſed cœleſtia inveſtigare*, *delectat inſatiabiliter*, & *gloria mactat*. Luculenta *Gnome*; cui tamen *Syntaxis* non annuit, quod כבודם in *gloriam talium rerum* reſolvi, duriusculum ſit. Hoc *Coccejo* ſubjecit II. *Scrutatio gloriæ ipſorum eſt gloria*. Refert in *Commentar.* ad *Juſtos Vſ. præced.* nominatos. Idem in mentem fuit Cl. *de Dieu*. Eos & *Ab. Eſra* reſpexerat; ut ſit, qui *juſtorum gloriæ inveſtigandæ ſe dedet*, *gloriam reportabit*. Ne hoc quidem exploratum ſatis, tutumve: ut nec alterum illud *Cocc.* in *Lex. penitiſſimum gloriæ illorum* juſtorum, *eſt gloria*: h. e. *Gloria eorum tota gloria eſt*, *ſine ulla vilitate*; in quo & nexum deſideres. Repetita ἀπὸ κοινȣ̃ *negatione* expreſſum a *Jun.* III. *Ita perveſtigare honorem ſuum*, *inhoneſtum*; quaſi foret לא כבוד, *non honor*; & *adfixum* ad *hominem gloriæ ſuæ cupidum* ſe reflecteret.

In hunc ſenſum & Ill. *Grot.* edidit, *Comedere mel multum non eſt bonum*, nec *venari honorem eſt honor illis*, venantibus. Conſciſcit *Cler.* Inſerta item *negatione*, alio adſpectu, *Merc.* IV. ad *mella* reducens *pronomen*, atque per ea directe figurari exiſtimans *res divinas*, de quibus dicatur, *Ac inquirere rerum ſublimium*, *quæ melli ſimiles ſunt*, *gloriam*, non *eſt glorioſum*; *quum noſtræ mentis captum excedant*. Videtur collineaſſe ad illud *Vulgati*, V. quod ſexcenties inculcatum ab *Auguſtino*, aliisque, *Scrutator majeſtatis opprimetur a gloria*. Ponderoſa eſt ſententia, & filo ſimilitudinis per ſane quam aptiſſima; ſed quo pacto ea ex *Hebræo* extundi queat, non liquet adhuc: ſaltem *Merceri* ille conatus parum firmus ad tam nutans fulmentum. Ejus ope abjecta VI. *Gejer.* tentavit, *quum veſtigatio gloriæ* rerum Divinarum *evadat gloria*, id eſt, *hominem obruat*, atque *occæcet*; *unde rebus illis nova emergat gloria ex temerarii ſcrutatoris pernicie vel clade*. Argutum; ſed non facile digeſtu. Liberiuscule VII. ſed, ut ſolet, ingenioſe & animoſe *Luth. Qui gravia veſtigat*, *prægravatur*. Preſſit *Originem* vocabuli כבוד *gloria*, a *gravitate ponderis*; ut in βάρος; atque illuc alluſum, ſagaciſſime odoratus eſt. Ad eam *Gnome* ſic ſonat, & *veſtigatio* limatior *gravitatis eorum*, *gravitas*; vel *ponderis eorum*, *pondus*: τȣ̃ βάρεος αὐτῶν, βάρος. Quisque ultro intelligit, prius ad *dignitatem*, poſterius ad *molem prægravem* vocare. Si in textu extaret חקר כבוד כבוד *inveſtigatio gravitatis*, *gravitas*; limpidiſſima forent omnia: nunc turbat aliquantum illud כבודם *gravitatis eorum*: nam quæſtio manet, *quorum?* & iidem recurrunt ſcrupuli. Expendi VIII. meretur ſententia Vener. *Vitring.* L. 6. *Obſ. Sacr. Cap.* 20. *Par.* 6. ubi hunc pandit loci conſpectum, *Edere multum mellis non eſt bonum*, *etiamſi veſtigatio præſtantiæ*, vel *gloriæ earum rerum*, *ſit glorioſa*. Per *Mel* figuratas cenſet magnus *Theologus Veritates Divinas*, & quidem *Theoreticas ſublimioris & jucundæ contemplationis*: in his, *quantumvis glorioſa* ſit illa *occupatio*, & *homine digniſſima*,

Digitized by Google

28 עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצר לרוחו׃

28 Urbs perrupta, cui nullus murus; *eſt* vir cujus ſpiritui nulla cohibitio.

ma, adhibendam *moderationem*, *ne nauſea creetur*: ut *Vſ.* 16. Coll. *Cap.* 24: 13. Speciosiſſimum profecto; & cui accederem, ſi חקר כבודם כבוד aliter verti non poſſet, quam, *veſtigatio gloriæ eorum*, *gloria*. Habet hoc, fateor, ſuam gratiam; ſed fallor, aut gratioſius IX. ac ponderoſius ſimul, *& veſtigatio gravitatis eorum*, *gravitas*. Teneo cum Viro ſummo *Allegoriam* illam *mellis*; & כבודם *gravitatem eorum* illuc referens, *mellium* iſtorum *Cæleſtium præſtantiam glorioſam* juxta expono. Sed poſterius כבוד omnino pertinere arbitror ad *gravitatem moleſtam* ac *pondere oppreſſuram*, ſi quis imtemperantius ſibi in hiſce indulgeat. Hinc cumulatius eniteſcit, quod ὁ πάνυ intendebat, ſine illo *etiamſi*; atque rotundiſſime decurrit, *Edere plurimum mellis*, *baud-bonum*: *& veſtigatio glorioſa eorum* mellium, *prægravatio*. Sic חקר כבודם duplicem anſam porrigeret, & *veſtigatio gloriæ eorum* reſolvenda foret in *veſtigationem rerum glorioſarum*, *quæ & veſtigatorem gloria mactent*. Hoc admiſſo, ultimum כבוד nil aliud quam *pondus prægavaturum* ſignare poſſit: atque effloreſcet *Schema* illud Orationis, quod *Cap.* 14: 24. illuſtratum: אולת כסילים אולת, *Craſſities elumbium*, *craſſities*. Prius *craſſam opulentiam*, poſterius *craſſum* ſubjicit *ſtuporem*, & *vecordiam*. Aſſimiliter & hic, *ſcrutinium* τῦ βάρυς αὐτῶν, βάρος· quod *Græce* peritus confeſtim ſentit ex *ancipiti* accipiendum; quatenus βάρος eſt *gloria*, *majeſtas*, itemque *pondus*, *onus moleſtum*; ex eadem *Origine gravitatis*, qua *Hebræum*. Fieri vix poteſt, ut *Latino* interpreti non idem hocce ſederit in ſuo, *Scrutator majeſtatis opprimetur a gloria*: ut illud *opprimetur* repræſentet poſtremum כבוד; *majeſtatis gloria* ad prius reflexa. Hic pedem figo.

Ibid. Ut tuta ſit, & firma, ſtatio hæcce, examinanda, quam huc rejeci, conjectura Cl. *Guſſetii*, ſub חקר locum hunc ita exponentis; *Et terminus gloriæ ſui ipſorum*, *gloria*. Id ita declarat: *Gloria eſt non appetere gloriam*, *ac ſibi augere ambitione inexpleta*; *ſed terminum ac modum ei figere*, *intra quem ſubſiſtas*, *animo contento*: *prout bonum eſt mel*, *non multiplicando ſed cum modo naturæ conſentaneo.* Nil infelicius. Illa notio *termini* ſub חקר arrepta ex *alliteratione* cum *Græco* ἄκρον; quod hinc derivat, ut & ἀκρίβειν, quod ſit εἰς τὸ ἄκρον βῆναι. Subſumit inde, *Certe* חקר *ubique ſignificat* τὸ ἄκρον, *quaſi terminum finemque ſcrutationis.* Vides ſabulo ſuperſtructum *Etymon*; quod tactum ſponte diffluat: quin Auctorem ſuum obruat contrario plane effectu *ficticii* illius *termini*; qui *extremitatem ſummam* infert, & *faſtigium culminans*; τὸ ἄκρον τῆς δόξης; unde quomodo *modus* & *modeſtus finis*, ac *terminus* ille *intra quem ſubſiſtit* quis, exſculpi quitus ſit, nullus exputo. Quid? *terminumne*, & *finem* illum *modeſtum* admittemus *Job.* 11: 7. החקר אלוה תמצא *An veſtigationem Numinis reperies?* Quivis ſentit *infinitudinem* ſpectari; nec aliud cogitandum, tum ibi, tum ubique locorum, quam *ſubtiliſſimam perſcrutationem*, a *limando*, *tenuiſſime elimando*, ſub *Themate* noſtro ductam. Demonſtratum ſupra *Cap.* 23: 30. Confutando huic conatui plura addere haud lubet. Anſa tantum inde porrecta obſervare liceat, quam longe a vero ſe auferri, & ad quæ abſurda tandem ſe efferri ſinant, qui ſemel *Viam Regiam* deſeruere; & quidvis potius, quam *Dialectorum* lucem reſpectant. Eſt aliud adhuc, quod hac occaſione ſubmonendum habeo. Magni quoque Viri, *Dialectorum* minime contemtores, ſæpe tamen implicari ſe patiuntur *Hypotheſi* illa abſurda, & infinitos errores trahente, quam fovent *Dialectorum* Oppugnatores, *Bibliorum ambitu Linguam Hebræam terminari.* Quantam confuſionem, quantam noctem *Rei Hebraicæ* invexerit iſta opinio, hominibus Literatis plane indigna, alibi data opera pervictum. Nunc modo teneri velim, hoc ipſum in cauſa fuiſſe, quod tot præclari interpretes auſi non fuerint ſub כבוד aliud quicquam cogitare, quam *gloriam*, quum tamen non ignorarent ei a *gravitate* & *pondere* nomen fuiſſe inditum, ad exem-

Digitized by Google

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

Verſ. 1 Sicut nix in æſtate; & ſicut pluvia in meſſe; ſic non congrua craſſo gloria.

2 Ut

Verſ. 1 כשלג בקיץ וכמטר בקציר כן לא נאוה לכסיל כבוד :

2 כצפור

exemplum *Græci* βάρος. Diſertim utique *Cocc.* in *Lex.* כבוד *præſtantia*, *& quidem ſumma*, *quæ eſt velut* βάρος τι, *quo quis comparatus alteri*, *ei præponderat.* Cur ergo nec *Cocc.* nec *Vitr.* nec *Grot.* nec aliud magnum Nomen hoc in loco ad *pondus*, aut *gravitatem*, aciem direxit? Sola ratio haud dubie ea, quæ apud principes *Philologos* rationem facere non debuiſſet, nuſpiam alibi in *Sacro Codice* כָּבוֹד iſtam *ponderis moleſti* notionem excertare. Sit verum! quod tamen aſſeverare haud tutum adeo; an inde jam juſto ſatis calculo ſubducetur, כבוד nunquam *propria* vi *gravitatis* ac *ponderis*, vivente Lingua, adhibitum fuiſſe? Hoc nemo *Linguarum* peritus vel veri ſpeciem habere dixerit. Iterum iterumque moneo, ex ſubleſta *Hypotheſi* id genus calculi ducuntur. Si *Analogia* attendatur, ſi vocabulorum nativa potentia, ſi amplitudo priſca ſermonis *Hebræi*, ne ſub dubitationis quidem aleam res mitti ſe patitur; & כָּבוֹד certo certius ſignificavit, *gravem* aut *ponderoſum eſſe*. Vel pervicaciſſimum hoc cedere cogam. *Verbum* כָּבֵד iſtam poteſtatem ſæpiuſcule in *Sacro Codice* offert: de *manu gravius opprimente* *Job.* 23: 2. 1 *Sam.* 5: 11. de *ſervitute* *Neh.* 5: 18. de *mole belli.* 1 *Sam.* 31: 3. de *peccatis*; & *mole criminum*: *Gen.* 18: 20. *Pſ.* 38: 5. & *Jeſaj.* 24: 20. De *onere clitellario* *Job.* 33: 7. de *arena marium* denique *Job.* 6: 3. Hujus verbi *infinitivus Analogus* eſt כָּבוֹד τὸ *prægravare*, *prægravatio*, *quæ mole moleſta incumbit*, *opprimitque*. Hoc apud *Hebræos* olim uſitatum fuiſſe qui negaret, rueret profecto, & ludibrium orbi Erudito deberet. Perſentiſcitur hinc, non anxie ad calculos ſedendum, nec pulverem ciendum qui oculos imperitos impleat, ſed *Linguæ* indolem conſulendam, & veterem ejus amplitudinem ante oculos habendam, ut inde pondera ac momenta ſenſuum elibrentur; atque pro dignitate *Sacri Codicis* rite conſtituantur. Hoc *Verſionis* noſtræ fundamenta, ac firmamenta, in tuto locat, cum hic, tum alibi locorum. Finieram; ſed attinet me non abſimile commiſſum Principis *Critici*, *R. Bentleji* ad *Lib.* 3. *Tuſc. Cap.* 1. Omnes Codices, & Editiones dant ibi, *Quidnam eſſe cauſæ putem cur corporis curandi ars quæſita ſit --- animi autem medicina nec tam deſiderata ſit*, *nec tam culta &c.? An quod* CORPORIS GRAVITATEM *& dolorem animo judicamus*, *animi morbum corpore non ſentimus?* Vitioſam, & parum *Latinam*, cenſet Vir acerrimi judicii iſtam *gravitatem*, pro eaque *pravitatem* ſubſtituendam tendit. Occuparat mentem ejus, totamque obſederat, protritior uſus *Gravitatis*, in *dignitate & auctoritate gravi*; unde *Graviſſimos* appellamus *Judices* ac *Magiſtratus.* Mirum profecto, quum *graves morbo*, *ſenio*, eum fugere non poſſent. Ergo & *Gravitas Corporis* pro *morboſa affectione* rectiſſime haberet, etiamſi nullum in Libris exemplum proſtaret. En tamen idoneum ex *Lucr.* L. 3: 476.

> *Conſequitur gravitas membrorum*, *præpediuntur*
> *Crura vacillanti*; *tardeſcit lingua.* - - -

En ex ipſo etiam *Cic.* de *Fin.* 4: 12. *At vero gravitate membrorum*, *& cruciatu dolorum*, *ſi quis quem levet*, *magnam ineat gratiam.* An & ibi *pravitate* refingetur? Nil pravius. Iterum *Acad.* 4: 17. *Si in ſenſibus forte eſt aliqua gravitas*, *aut tarditas.* Quid? quod men-

2 כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת
חנם לא תבא׃

2 Ut paſſer ad vagandum; & ut hirundo ad gyrandum, ſic exſecratio temere facta non veniet.

3 שוט

3 Fla-

mentis gravitatem pro *ægrimonia prægravante* non refugerit *Seneca Ep.* 24.? quum millenis in locis longe diverſo illo ſenſu frequentetur. Apparet nativam copiam Linguæ, quam *Analogia* ſuggerit, ex oculis dimitti non debere. Apparet ſummos *Literatores*, hoc non obſervantes, graviter offendiſſe etiam in regione *Latina*; ubi tot Libris abundatur. Inde colligere eſt quanto gravius adhuc offendi, & ubique cæſpitari debuerit in *Hebraica* ditione ab iis, qui nihil pro *Hebræo* fere agnoſcere ſuſtinebant, niſi quod anguſti limites unius *Sacri Codicis* complectuntur. Hinc illæ lacrymæ. Hinc tot hallucinationes, tot ſteriles, & jejunæ ſæpe, commentationes, tot violentæ locorum torſiones; per quas *Spiritui Sancto* ſenſus affinguntur, quos vel mediocre ingenium ſuos nollet, quosque omnes, quibus vel mica ſalis, inſipidos ſtatim perſentiſcunt. Proinde, quibus Dignitas, quibus Majeſtas, quibus Sanctimonia Verbi Divini cordi eſt, *Linguæ* opulentæ olim, & maximas copias venienti, vetuſta pomœria, vetuſta non denegent jura; ſed eam in priſca regna mecum vindicent, atque reponant. Sic area Domini per univerſum ejus ambitum perpurgabitur, paleisque diſcuſſis, ſolida ubique & nitida grana emicabunt.

AD CAPUT VIGESIMUM SEXTUM

NOTÆ.

Vſ. 1. Comparationes *Allegoricæ*; quæ plus habent in receſſu, quam frons offert. *Litera* nemini non promta; *nivem verberare* & *adurere fruges æſtate maturas*; itemque *pluviam ſternere*, ac *corrumpere ſegetes*. Sed non æque apertum, quo nexu ſubjungatur, *ſic non congruens elumbi gloria*. Ad *intempeſtivitatem* ferme reſpici video, & quidem *noxiam*, quatenus *ſecundis rebus uti* neſciens *Elumbis*, *ſibi aliisque malum creat*. Non minuo: altius tamen penetrandum. *Æſtas* & *meſſis* ſapiunt *Allegoriam*, quæ iſtis *imaginibus* depingit *florentem conditionem Rei Publicæ*, vel & *privatæ*. Tali rei curandæ, fovendæ, adminiſtrandæ, ſi admoveatur כסיל *Elumbis*, cui *lumbi adipe obſeſſi* ſimul, ſimul *ad mollitiem infracti*, tanquam *calamitoſa* quædam exiſtit *tempeſtas*; atque veſanus ille *inſtar* habebit *nivis* omnia, media etiam in æſtate, *verberantis*, & *amburentis*; inſtar quoque habebit *pluviæ vehementis*, quæ *ſegete* cum maxime *ſtante*, ac *vigente*, graves ariſtas proſternat, atque torrente fluxu ſpem coloni averrat. כבוד *gloria*, proprie *gravitas ſuſpicienda*, & *honoranda*, hic deſignat *auctoritatem publicam*, cum *opibus* & *potentia* conjunctam. Ita verbum כבר *ingraveſcere* poſitum *Job.* 14: 21. Ipſum quoque כבוד iſtam ſæpe amplitudinem receptat. *Nivem* & *tempeſtatem nivalem* deſignare *calamitoſam cladem* nemini mirum accidet. De *pluvia* מטר, quæ in benigniorem ferme partem fertur, qui addubitaverit forte, inſpiciat *Jeſaj.* 4: 6. ubi מזרם וממטר *ab imbre*, *& pluvia*, picturam *calamitatum* complet.

Vſ. 2. Iterum aliquid profundius, quam primo obtutu deprendere eſt. *Temeraria verba*, & *imprecationes*, cum *paſſerculo vagaturo*, itemque *hirundine gyratura*, non alia de cauſa comparari creditur, quam quod utraque *avicula leviſſima* ſit, & *perniciſſimi volatus*. Eſt hoc: interior tamen ratio ſimilitudinis pendere videtur ab *augurio*, ſive ab eo, quod *avem* uſurpabant Veteres pro *omine* ſive *bono*, ſive *malo*. Eleganter hinc *Arabes*, سكن طيره *ſedit*, *reſedit avis ejus*; in *fauſta comprecatione*, quæ *effectum ſortitur*; itemque سكن طايره *quievit*, ſive *aſſedit volucris ejus*, pro *modeſtia uſus eſt gravi*. Inſignite *Harir. Conſ.* 43. deſcri-

 bens

3 Flagellum equo; capiſtrum aſino; & virga tergo elumbium.

4 Ne reſpondeas elumbi ſecundum craſſitiem ejus: ne forte & tu ipſi adæqueris.

5 Re-

3 שוט לסוס מתג לחמור ושבט לגו כסילים׃

4 אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה׃

5 ענה

bens *Judicem venerabilem, qui eſſet* ركين النصبة يونس منه سكون الطاير وان لبس بالجايس *ſubnixus ſumma gravitate; unde perciperetur quies reſidentis avis; & quod neutiquam injuſtus eſſet.* Illa *quies avis reſidentis* a *ſcholiaſte* exponitur per الوقار والحلم *modeſtiam gravem, & manſuetudinem maturam,* quæ *nil inconſiderati ex ore emittere,* nec *injuſti quid committere poſſit.* Addit وبخلافته يقال للطايش طارت عصافيره *e contrario de homine levi & temerario dicitur, volant ejus paſſeres.* Vides *adagium* quo *temeraria levitas* denotetur. Hoc convertas licet hanc in formam, *volarunt paſſeres ejus*; pro *dicta temeraria profudit.* Item طارت خطاطيفه *volarunt hirundines ejus*; de *blaterone futili* ac *temerario.* Reſpici videtur utroque in adagio ad *vocem* quoque *inconditam, ſtridulam, abſurdam.* Certe στρουθίζειν valet τρίζειν *ſtridere ut paſſerculus*; & χελιδονίζειν *hirundines imitari garrulitate abſona.* Apud *Arabes* quoque وطواط *hirundo* ad *hominem futilem garrulumque* transfertur. Elucet opportunitas *comparationum*; ſimulque deprendere eſt, nil vidiſſe, qui pro לא *non*, poſteriori colo intrudebant לו *ipſi*, quaſi foret, *ſic maledictio temeraria in eum redibit, qui eam miſerit.* Nil pote alienius.

Vſ. 3. Rotunditas concinna & teres, tribus membris una ſub copula decurrens; eadem illa venuſtate, quam *Cap.* 25: 18. indicavi. Quicquid interſerueris, nervum ſimul leporemque minuet. Aculeus quoque latet ſub *equo*, & *aſino*, hunc ad modum *caſtigandis*, ac *coërcendis*, ut ſenties collato *Pſ.* 32: 9. Iſtum locum ita conſtituendum cenſeo; *Ne ſitis inſtar equi, inſtar muli, quem docere nihil eſt; in capiſtro & freno inſtrumentum ejus ad obturandum: nequaquam! appropinqua ad temet.* Id eſt, *tecum habita; temet in ordinem coge; os, oculos, pedes, omnia coërce.* עדי *inſtrumentum, apparatum, ornatum* ſonat, etiam *Pſ.* 103: 5. *Qui ad ſatietatem explet in ubertate apparatum tuum.* Monui ad *Job.* 10: 17. כלם eſt *obturari*, de *labiis animalis præ libidine tumentibus.* φιμῶσαι *ob ferociam camo compeſci.*

Vſ. 6. Abſtruſioris dicti genuina mens erui non potuit, quod *Origo* vocabuli חמם, unde cuncta pendent, fuerit præcluſa. Redditur, *truncans pedes, potans violentiam; mittens verba per manum elumbis.* Hoc *Mercer.* I. ita declarat, *qui ſtolido aliquid committit delegatque peragendum, perinde eſt ac ſi ei pedes præcideret; deſtituitur enim facultatibus obeundæ provinciæ neceſſariis, prudentia, induſtria, acumine, conſilio, quæ ſunt veluti pedes in Legatione.* Hæc ad prius colon. Ad poſterius ita pergit; *Bibit inſuper violentiam, dum ſcil. eo non fideliter referente commiſſa, in eum iraſcitur is ad quem ſtultum miſerat, atque ita reportat injuriam, & a ſtulto miſſo & ab eo ad quem illum miſit, dum ab illo accuſatur ob ea quæ ſtultus male retulerat.* Intricata omnia; quæ non extricat interpolata hunc in modum Verſio II. *Pagn.* ſicut *is qui præcidit pedes* ejus quem aliquo mittit *iniquitatem bibit*; ſic *qui mittit quippiam per manum ſtolidi.* Huc conceſſit *Cler.* III. præfatus; *multa eſſe in adagionibus, quorum ratio reddi nequeat; niſi forte locus mendoſus ſit*; ac deinde ſubdens: *Suſpicabar hanc ſententiam hic poſſe quæri. Ut qui abſcinderet alicui pedes nec eo ſecius nuncium eum mitteret, atque deinde homini indignaretur, quod nunciatum non iviſſet, gravem injuriam ei faceret: ſic ſi quis ſtul-*

to

Digitized by Google

5 ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם
בעיניו :

6 מקצה רַגְלים חמס שֹׁתה שֹׁלח
דברים ביד כסיל :

7 דליו

5 Reſponde elumbi ſecundum craſſitiem ejus; ne forte ſapiens ſit ſuismet in oculis.

6 Truncans pedes; cruditatem potans; mittens mandata per manum elumbis.

7 Si-

to mandata dat ferenda, *iniquus eſt ſi ſtulto excandeſcat*. Diverſo adſpectu *Jun.* IV. *Ut qui* ſibi *detruncat pedes*, *ita violentiæ pœnam ebibet qui mittit verba per ſtolidum*. חמס *violentiam* pro *pœna violentiæ* nonnunquam venire, conſtat: ſed non erat cur illuc decurreret; quum *violentiæ pœnam ebibere* ſimpliciter in *notis* exponat, *ſibimet injuriam facere*; quod per *violentiam bibere* multo planius efferretur. Nihil admodum hoc in ſenſu, quod ſe commendet; niſi magnum quis putet ſententioſe ennnciaſſe *Eum qui ſibi pedes detruncat*, *violentiam ſibi ipſi facere*; vel ſi malis, *pœnam ebibere iſtius violentiæ*. Grandiora verba rem non faciunt grandiorem. Iterum alio flexu V. *Cocc.* מקצה accipit de eo, *ad quem mittitur ſtolidus*; filum ſic texens: *Truncat pedes*, *injuriam bibit*, *qui mittit verba in manu ſtolidi*, i. e. *proximum*, *ad quem mittit ſtolidum*, *non adjuvat*, *neque expeditum facit*, *ſed in omnem ἀπορίαν & ἀμηχανίαν includit*, *ut neſciat*, *quid facere debeat*, *aut quo vadat* &c. Sequens colon, ad *mittentem* ita reducit: *qui autem tali negotium committit*, *videtur delectari injuria & contumelia*. Eſt partitio minus commoda. Non *truncat* etiam *aliorum pedes*, qui *ſtolidum ad alios* mittit *legatum*; ſed potius *ludibrium* ipſis *præbet*, *pro ſtolido* & ipſe, cum ſuo ſibi Legato, *explodendus*. Opportunius *Belgica* noſtra VI. & proxime verum: *Truncat ſibi pedes*, & *bibit violentiam*, qui *negotia mittit per manum ſtolidi*. Hoc ſenſu: *pedes* quaſi *detruncat ipſe ſibi*, & *ſummam ſibimet injuriam facit*, *ac violentas velut manus affert*, *qui tali utitur Legato*. Eodem tendit *Vulgat: claudus pedibus*, *& iniquitatem bibens*, *qui mittit verba per nuncium ſtultum*. Hoc per ſe ita planum, ut mirari ſit, aliud a quoquam fuiſſe circumſpectum: & tamen necdum dignitas omnis noſtræ *Gnomes* ſatis refulget. Sentias VII. ſi hanc ſeriem adſpexeris, *tribus* iterum *colis*, ſine ulla copula, affabre detornatam, & incluſam. *Truncans pedes*; *cruditatem bibens*; *mittens negotia per manum Elumbis*. Subaudi; *pares ſunt*; *eodem ſtant gradu*, ut *Cap.* 25: 20. Expendamus. Primo, *Truncans pedes*, מקצה haud dubie *de eo*, *qui* ſibimet *ambos pedes*, *dualiter* enunciatos, *abſcindit*. Nil veſanius. Secundo, שֹׁתה חמס *potans cruditatem*, i. e. *ſumme crudum*, *acerbum*, quod *torquere* debeat *bibentem*, atque *excruciare*, ultro *bauriens* atque *in viſcera demittens*. Iſta proprietas vocabulo חמס vindicata *Cap.* 4: 17. oſtenſumque inde *injuriam*, *violentiam*, *vexationem duram*, & *crudelem*, emanaſſe, ut in ὠμότης, & ὠμὸς *crudus*, *crudelis*. Apud *Latinos* item *cruditas* & *crudelitas* unam tenent *Originem*. Utrumque a κρύος, quod eſt ῥῖγος, *rigidæ durities*. Præcedenti veſanior, *bibens cruditatem*. Veſaniſſimus tertio, *mittens negotia per manum Elumbis*. Ita membra *gradatim* creſcere, ab imoque ad ſummum provehi, *Cap.* 25: 20. patuit. Colores hi non ſparſi in Tabellam, ſed cum delectu ab artifice dextra poſiti. Nempe primo, *qui mittitur negotia curaturus*, *vicem* quaſi ſuſcipit *pedum legantis*: ac proinde, qui *Elumbem mittit*, tantundem facit ac ſi *ſuis ſibi manibus ambos pedes præſcinderet*; atque *ſe* ſuasque fortunas *contruncaret*, non ſine acerbo cruciatu. Idem dolor cruciabilis ſignantius adhuc expreſſus, ſecundo, phraſi, *bibens cruditatem*; *nil læti* videlicet expectandum habens ab *Elumbi negotiorum geſtore*, *nil maturi*; ſed *cruda*, & *acerba* omnia *obſorbere a ſemet* ipſo *coactus* quaſi, qui *mulum* legerit *clitellas impacturum*, & *mandata* cum damno ludibrioque domini *fracturum*. Hoc intentum percipias ex *Cap.* 10: 26. *Ut acetum dentibns*, *& ut fumus oculis*, *ita tortipes*, ignavus tardator, *mittentibus ipſum*. Vides ipſum noſtrum *bibere cruditatem*, ut, quod aliud *Proverbium Hebræum* ferebat, *ex uvis immaturis* & *dentes ſtupeant*, & *ora*, *fauces*, *viſcera*, *torqueat*

Digitized by Google

7 Situlas agunt crura ex claudo: & ſententia in ore elumbium.

8 Ut

7 דליו שֹׁקַיִם מפסח ומשל בפי כסילים׃

8 כצרור

queat, uratque, *amaror*. Is ſane *ſibimet ſummam facit injuriam*, *ſummam violentiam infert*. Sic utraque virtus vocabuli חמס in unius ſententiæ pondus ac decus coaleſcit.

Vſ. 7. Magni fluctus; æſtusque opinionum, tanquam in vortice quodam colliſarum. Vis ſententiæ recumbit in verbum דליו; de cujus nec *Radice*, nec *forma*, nec *potentia*, convenit A דלל *tenuis fuit* I. nonnulli, cum Cl. *de Dieu*, *attenuata* vel *debilitata ſunt crura claudi*: interſerto *Jod* דַּלְיוּ pro דַּלּוּ. Sic olim quoque *Symm.* Ἐξέλιπον κνῆμαι ἀπὸ χωλῶ. Abnuit *Analogia*; nec ſenſus, aliquo modo tolerabilis, quod *claudicationem* circumſcribat ſaltem, ſatis vel plenus, vel robuſtus. A דלה *ſuſtulit*, ſecundum *Lexica*, *Kimch.* II. *Tollite crura a claudo: auferte ea, quum illis gradi non poſſit.* Calculum adjecit *Cocc.* ſic applicans, *ut claudus cruribus non recte utitur ad decenter incedendum, ita homo ſtolidus bona ſententia non niſi abutitur.* Explicatio verſione concinnior; nam דלה nec *auferre* valet, nec *ablatio* iſta *crurum a claudo* aptam præbet figurationem. Hanc requiri ſentiens *Jun.* dedit III. *Tollite cothurnos a claudo*; *& ſententiam* quæ eſt *in ore ſtultorum.* Pervenuſta imago; qua innui putat, *ut claudo cothurnos*, *ſi eos* forte *induere* velit, *detrahendos*; ita *ſtolido ſuperbum ſermonem eripiendum.* Poſſem & aliter adhuc; ſed non inſiſto: nam nec שוקים *crura* pro *cothurnis* bene fulta; nec דלה, ut dixi, *ablationem* deſignat. Ab *elevatione* IV. *Merc.* aliique cum *R. Juda*, *Elevata ſunt crura a claudo*: i. e. *altiora ſunt unum præ altero*, & *inæqualia*: *ſic & parabola in ore ſtolidorum inæqualis eſt*; *non conſtat ſibi*, *claudicat.* Hoc ipſum enimvero *claudicat*, & *elevari* pro *inæqualem eſſe* male firmo niti talo, quivis ſentit. Hinc *Belgæ* aliique malebant V. *Elevate crura a claudo*, vel *claudi*; i. e. *ſuſtinete ea*, & *ſuffulcite*: *hoc vero*, ſubditur in Notis, *commode fieri nequit. Similis ratio parabolæ in ore ſtulti.* Sic *ironice* accipiendum foret dictum; ut *fulcris* indigere dicatur *ſententia in ore verſans ſtolidi.* Eſt ſatis elegans: ſed nativa virtus verbi דלה hoc non adeo patitur, effulcitve. Idem judicandum de ſatis nitida alias *Gnome*, quam *Vulgat.* affert. VI. *Quomodo pulchras fruſtra habet claudus tibias*, *ſic indecens eſt in ore ſtultorum Parabola.* Id ex דליו שוקים qui exſculpi potuerit, non video. Suſpicor ad *cothurnos*, *crurum ornamenta*, reſpectum fuiſſe; quo & *num.* III. collineatum. A magno ingenio, judicioque, profectum quod *Luth.* VII. exhibet *Ut claudum ſaltatio*, *ita ſententia decet os ſtolidum.* Inter *Arabum* Proverbia eſt اعرج راقص *claudus ſaltans*, de *ſumme diſſonis*, ac *deformibus rebus*; *quæ cachinnos excitent.* Apprime ergo quadrat: ſed *ſaltationi* in verbum דליו parum aut nihil videtur eſſe juris. Hinc mendum ſubeſſe ſuſpicans *Cler.* דלוג *ſaltare* oggeſſit. Hanc vim Themati דלה vindicare conatur Doct. *Gejer.* ab *elevatione*, quam *Lexica* inculcant, ut *elevata crura*, ſint, *alternatim reciprocata ſaltando.* Propius ad veritatem, quod ſubjungit, reſpici *ad elevationem crurum inſtar binarum* in puteis *ſitularum*, *quæ alternatim adſcendant deſcendantque.* Hoc jucundum ſatis conſpectum præbet; nec omnino abhorret, quod דַּלְיוּ *ſubſtantivum* cenſeat, ad normam אֶחוּ *carectum*, שָׂחוּ *natatio.* Hæc tamen non una ſignavit moneta; quæ requiſiviſſet דַּלְוּ, quod pro דָּלֵוּ, per *quietem tertiæ*, conformari potuit. *Cocc.* in *Lex.* ſuggeſſerat דַּלְיוּ pro דַּלְיוֹת more *Chaldæo.* Sive hoc, ſive illud placeat, recurratur neceſſe eſt ad *reduplicatum* דַּלְיָוּ, quod a דְּלִי rite de-

deſcendit. Inde דַּלְיוּ, & per *quietem* 3. *duplicatæ* דַּלְיָה, verbum perelegans, & grave, *Analogice* ſubnatum, pro *reciprocavit ſitulas*, & quidem ad vim iſtius *ſpeciei*, cum *habitu* veluti, & *motu vehementiore*. Hinc jam haud dubie commodius, ex 3. *præteriti* directe exprimere liceat VIII. *Situlas reciprocant crura ex claudo: & ſententia in ore elumbis*. Copulativum *&*, vim *comparationis* adfert ſignatiſſimam in ſtylo ſublimiore; ſive ad ſubſequens reflectatur, ſive ad antecedens colon, efficitque illud *unum eundemque gradum tenere*, quod crebro jam vidimus. Inde nodus reſolvendus *Marc.* 9: 49. collata *Anthol. Hamaſ.* p. 477. Sed ad penſum. Id orſus ſum ſupra ad *Cap.* 20: 5. ubi *vim nativam* verbi דלה oſtendi ſitam fuiſſe in *reciprocatione*, & ſpeciatim *ſitularum*; דלי دلى *ſitula* denominationem inde trahente. Reperies quoque ibi exempla ex *Gjeubar.* unde eluceat דלה دلا *ſitulas agero*, lepide translatum fuiſſe ad *inceſſum lentum*, ac *vacillantem*; quum videlicet *hinc & hinc inclinatis, ac reciprocatis, lateribus*, multum quidem movetur, ſed parum promovetur. Eadem *metaphora* adſcita ſub *ſynonymum* مَاحَ *hauſit aquam ſitula*; quod poſtquam propoſuiſſet *Gjeubar.* ſubnectit;

وَمَاحَ فِي مَشْيِهِ تَبَخْتَرَ

وَهْوَ مَشْيٌ كَمَشْيِ ٱلْبَطَّةِ

قَالَ ٱلْعَجَّاجُ

مَيَّاحَةٌ تَمِيحُ مَشْيًا

هَوْجَا ☼

Item aquam hauſit ſitulis in inceſſu ſuo, eſt vacillanter inceſſit, in utramque partem jactato corpore: eſtque inceſſus hicce anatum. Inde Aggiagius

> *Situlatrix, ſitulas inceſſu agens ſtolido.*

Item وتمايح السكران والغصن تمايلا *in VI. ſpecie quoque frequentatur ſitulas agere, de ebrio; & de ramo; quum huc illuc vacillant.* Poſterius hocce דליות *ramos pendulos*, quos ſupra hinc illuſtravi, grata acceſſione lucis auget. Ex his tandem cuivis palpare licet, non tam *ſaltationem* ſpectari in verbo דליו, quam *reciprocationem motus*, cum *vacillatione*, quæ hic pro *materia*, & *affectione vitioſa claudicantis*, ultro intelligitur eſſe *vitioſiſſima*; ad illud *Homericum*:

> Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
>
> *Claudicat inceſſu, pedibusque reſidit utrisque.*

Jucunda hinc ſplendeſcit facies totius *Gnomes*; nam & *clauda fides*, eſt *nutans, vacillans, infida*; apud *Sil. Ital.* 13: 33. ut res & ſeries ibi docent. Et, *tota amicitia claudicabit*, apud *Cic.* L. 1. *de fin.* Graviter *Lucr.* 3: 454.

> *Claudicat ingenium, delirat linguaque mensque.*

Admirabiliter, ut in noſtra ſententia, ex ancipiti *Juſtin.* 6: 2. *Melius eſt inceſſu Regem, quam Imperio Regnum claudicare.* Veteribus eodem uſu contritum *claudere*. Ita *Sall. Nihil ſocordia claudebat*, i. e. *claudicabat*; laudatus a *Donat.* ad *Ter. Eun.* 1. 2. 84. ubi tamen *benignitatem in te claudier*, hinc minus commode derivat. Apud *Gell.* 1: 7. ſub finem; *ne imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderet.* Sic *Lipſ.* corrigit, *Elect.* 1: 7. Indubitant *Critici*; ſed dubitationem ſibi remittent, ſi contulerint ex *Lib.* 4: 7. *numerus clauſurus eſt*; pro *claudicaturus*: nec non ex L. 13: 20. *Sentias ſuavitatem ſonitus claudere.* Auceps talium *Gellius*. Apud *Auſon.* extat, *memoria claudit*, pro *vacillat*. Ita & *Græcis* σκάζειν magno curſu admiſſum; ut quum *mentem & orationem ſimul* σκάζειν dixit *Gregor. Nazianz.* T. I. p. 362. Crebrum eſt apud *Chryſoſt.* itemque χωλεύειν; ut T. I. *edit. Savil.* χωλεύειν περὶ τὰ δόγματα *claudicare circa dogmata*; & T. II. 125. χωλεύουσαν γλῶσσαν *claudicantem linguam* reperies.

Digitized by Google

ries. Adde p. 372. & 484. &c. &c. Apud *Plat.* p. 775. habes χωλὼ ἡγεμονίαν; ut & *Diod. Sic.* L. 11: 38. Apparet hanc eſſe genuinam anſam, ſedemque, noſtri dicti, cum quo conſpirat pulchrum illud 1 *Reg.* 18: 21. עד מתי אתם פסחים על שתי הסעפות *quouſque vos claudicantes ſuper duabus affectionibus?* In דליו *reciprocatio* forte gemina pingitur, altera, qua *crura* nunc *in hoc*, nunc *in illud latus, declinant:* altera, qua *ſitulæ* nunc *ſurſum*, nunc *deorſum*, *feruntur.* Sed & hoc in *crura* quadrat, itemque illud in *ſitulas*. Hæc aliis enucleanda permitto. Mihi *utrimque vacillans*, & *indecora* ſane, *claudicatio* ſufficit; quæ utriusque membri dignitatem, & gratiam, ſatis complet. Verbulum ſubdendum reitat de gravi *Syntaxi* in מפסח *ſitulas agunt crura ex claudo*; vel *a claudo*. In *Animadvſ. Juvenil.* ad h. l. commonebam, particulam مــن *Genitivis* formandis admoveri; prout plurimi quoque hic *crura claudi* expreſſere. Exempla ibi congeſta. Nunc fortius quid ſubeſſe arbitrarer; & aliud ſonare שוקי הפסח *crura claudi*, aliud שוקים מפסח *crura ex claudo*; ut alludatur ad *Originem laxatorum femorum*, atque adeo *e ſedibus ſuis luxatorum*, indeque *jugiter* velut *exſilientium.* Hoc *vitioſiſſimam affectionem claudicantis* adauget; ſimulque *comparationi* inde ſusceptæ novum accudit aculeum. Inculcabitur enim, quamcumque in partem *mens* & *lingua claudicans hominis Elumbis* feratur cum משל *ſententioſo*, quod ſuper labia aſſumſit, *dicto*, ut *aliquid ſapere* videatur, ſive in ſiniſtram, ſive & in dextram, id totum *luxatum* eſſe, atque velut *ex articulis* ſuis *revulſum.* Hanc *emphaſin* quoque exerit מן مــن in illo *Alcoran. Sur.* 19: 3. انــي وهــن الــعــظــم مــنــي *Quod ad me*, *debilitata ſunt oſſa ex me.* Dabam juvenis, *oſſa mea.* Nunc *ex me* retinendum ſentio, ut ſit, *e ſedibus ſuis convulſa.*

Ibid. Liberanda fides, quam ad *Cap.* 20: 5. obſtrinxi; & discutiendum figuratiſſimum illud *Pſ.* 141: 3. *Appone cuſtodiam ori meo*; נִצְּרָה על דל שפתי *retinaculum ſuper* ..... *labiorum meorum.* Vulgo *januam*, *fores*; voce דלת anſam præbente. Hoc durius cenſet *Cocc.* in *Lex. nam*, inquit, *labia ſunt fores oris; labia non habent fores.* Defendi tamen poſſet, ſi *fores labiorum* reſolvantur in *labia quæ ſunt fores*: ut *Urbs Romæ*, idque genus infinita. Pergit *ibidem* Princeps *Lexicographus*; *vel a* דלל, *ſecundo*, *ad imum labiorum; nam imum movetur.* Hoc omiſſum melius. *Tertio*, *vel*, *ſuper elevatione labiorum meorum. Ita Chald. & Joſ. Kimchi. Sed labia non elevantur. Vel denique ad hauſtionem labiorum meorum, i. e. prolationem cogitationum e corde.* Poſtremum hocce perjucundam exhibet imaginem, ac ſuo ſibi jure palmam vindicat; eniteſcit enim iterum *ſitulatio labiorum*, ſive illa *hauſtio*, quæ fit *recipocratis ſitulis*; tanquam *ex profundo cordis*; ſupra *Cap.* 20: 5. Tetigi in *Indice* ad *Tom.* I. *Orig.* atque ex *Vſ. ſeq.* adfirmavi, ubi dicitur, *ne inclines cor meum* לְדָבָר רָע *in rem malam* להתעולל עלילות בְּרֶשַׁע *ad exhauriendum hauſtiones in turbulentia*, *cum viris vanitatem operantibus.* *Ne* eorum exemplo *ea ex alto cordis hauriam*, *atque effundam*, *quæ improbitas*, *cœnum & lutum intus volvens*, *ſuggerere ſolet.* Hoc adſpectu דל שפתים *ſitulatio labiorum* cum *reciprocatione*, quæ principem locum obtinet, etiam complecti poſſet *vacillationem*, & *hypocriſin*, ad quam natura peccato contacta nimium quantum inclinat. Sic emergerent χείλη χωλεύοντα *labia claudicantia*, quibus נִצְּרָה *retinaculum* apponendum divinitus, ut coërceantur, neque ab officio unquam deflectant. Hoc ut examini, ita arbitrio cujusque permiſſum eſto.

Ibid. Necdum perfunctus ſum. Eruenda mihi nativa vis verbi פסח; ut inde explicationem noſtram permuniam. פָּסַח *claudum* ſonare, dubio vacat. Unde nomen tractum ſit, non liquet. Nimirum ex rarioribus eſt *Thema* illud, quod in *Lexicis* mire vexatur, ac diſtrahitur. Plurimi tria ponunt ſignificata; *tranſire*, *tranſſiltre*; *claudicare:* atque *poſtremum* a *medio* derivant, quod qui *claudicet*, quaſi *ad latus*, vel *latera*, *tranſiliat.* Nil contortius. Et tamen invenit *Guſſet.* quo diſtortius redderetur: atque in *Comm. Ling. Hebr.* ſub *Radice* פסח huncce Erudito orbi κυκεῶνα appoſuit: " *Dele* „ tranſiit; *retine* tranſiliit. *Inſignis eſt ejus* „ *cum*

„ cum claudicatione *concurſus: etenim Jeſ.*
„ 31: 5. *ſignificat aviculæ* volitationem *cir-*
„ *ca pullos, ad eos contra hoſtem inſtantem tu-*
„ *tandos. Proinde* Claudi *vocantur quaſi quo-*
„ *dammodo* volitantes ". Non verecundari me arbitrarer *Remp. Literatam*, ſi *claudum* ei *volitatorem* offerre ſuſtinerem: & tamen ita omnia miſcere ac interere pergit. " *Si-*
„ *gnificatio* volitandi *ubique convenit. Nam*
„ 1. *qui corpore* claudicat, *extollit pedem cum*
„ *coxa longius a terræ ſuperficie, ſicut ea quæ*
„ volant *magis ab ea diſtant, quam quæ ince-*
„ *dunt.* 2. *Deus quoque tranſiens per Ægyp-*
„ *tum Exod.* 12: 13. *ad feriendum, magis*
„ *ſeſe a terra in occurſu domus cujuſpiam*
„ *Iſraëliticæ removebat: unde fit ut in Eum*
„ *transferri queat notio* volitandi; *modo non*
„ *cogitetur* volatus rectus, *ſed is qui revera*
„ volitatio *vocatur, motus nempe inæqualis* ". Bellas, enimvero, nitidas, ſpeculo claras *Origines!* Hi ſunt *radii* illi, quibus, *Solis* ad inſtar, *Linguam Hebræam* pro *ſecundariis* & *primariis* ſuis *ſignificationibus* juxta *reſplendere*, nec *Dialectorum luce* ac *ope emendicata egere*, prædicabat *Metaphyſici Syſtematis Bohliani*, quod ſeculo præcedente ultro collapſum erat, inſtaurator ac propagator. *Radii* profecto, qui *meram* nobis *noctem* offundunt, & *Radicem* omni dignitate, lumine, honore florentem, extinguunt. Nil abſurdius ſane, quam in officina imaginationis conflare ut *primigenium* quid *volitationem*; atque inde mox procudere, tum *claudicationem*; tum *motum inæqualem*; applicandum *Exod.* 12: 13. ut ex eo *Paſchatis Etymon*, & *cumulatiſſimum* Divinæ Gratiæ *beneficium*, *Iſraëlitarum* ædibus in *Ægypto* præſtitum, exſculperetur. Cl. *Cocc.* pro acumine diverſas quoque poteſtates ad unum fontem reducturus, ex פָּשַׂע literis affini adſcivit *gradi*, *gradum facere.* Inde exponit *Exod.* 12: 13. 23. 27. פסח על *gradum facere præter ædes*; nec non *Jeſ.* 31: 5. 1 *Reg.* 18: 26. Notionem alteram *claudicandi* item hinc ductam cenſet, *quod claudus altero pede longiores greſſus facit curtiori, & in id latus quaſi ſe projicit.* Vix capio: & *claudo* a *greſſu longiore* nomen poſitum, difficile dictu. Adjecit *Stock. Claudum ſublato projectoque pede magnum ſpatium tranſſilire, & gradum facere.* Id difficilius adhuc, & impeditius. Adeone grave, fateri te neſcire, quod revera neſcias, nec in tanta penuria *veteris Linguæ* ſcire poſſis, niſi major aliunde copia miniſtretur? Hanc pro noſtro *Themate* deſiderari, nemini, hiſce lectis, & expenſis, ambigere integrum eſt. Veritas confeſtim ſuos ingeret radios, atque intime quemvis convincet ad *primariam* virtutem *laxandi*, quæ *ſecundariam* mox traxerit alteram *luxandi.* Apud *Arabes* hanc vim exerunt *Themata* ſororia فسح & فسخ, פסח per *Hha*, id eſt, *Hhet* non punctatum; פסח فسخ per *Chha*, id eſt, *Hhet puncto* notatum; quæ tamen unum idemque *Origine* Thema tantum conſtituunt; uſu *laxandi* ab altero illo *luxandi* per punctulum, ad promtiorem diſtinctionem, ſejugato. Talium ſilva in *Clavi Dialectorum* producta. *Camuſ.* الفسخ النقض والتفريق وافساد الراي وضعف البدن والعقل كالفسخة وانفسخ العزم والبيع والنكاح انتقض وفسخ يده ازال المفصل عن موضعه *Forma* פסח *deſignat luxationem cum ſeparatione; etiam de judicio mentis luxato; atque tum corporis tum ingenii debilitatem amplectitur, cum fœmin.* פסחה. *In VII.* אנפסח *eſt luxari, cum fragore dirumpi, de propoſito, pacto, matrimonio. Item* פסח ידה *luxavit manum ſuam, eſt, e ſede ſua, rupta compage, eam ejecit.* Hinc jam *claudus*, χωλὸς, non fidiculis extortam, ſed natura ipſa ei expreſſam recipit denominationem; & ne umbra quidem relinquitur dubitationis, quin פסח שתי רגליו 2 *Sam.* 9: 13. ſit *laxus*, i. e. *luxatus ambos pedes*: in quem quadret hocce *Ariſtoph. in Veſp.* 1486.

Νῦν γὰρ ἐν ἄρθροις τοῖς ἡμετέροις
Στρέφεται χαλαρὰ κοτυληδών.

Nunc quippe noſtris in articulis
Verſat ſeſe laxa coxendix.

Id eſt, *cujus luxata compages.* Nempe & χαλᾶν *laxari* pro *luxari* evaluit, indeque *Vulcanus* χαλαίπους *Laxipes* apud *Nic. in Ther.* itemque *laxum* pro *luxo*, *luxato*, admiſſum a *Latinis.* Gemina germana *Origo* vocabuli χα-

Digitized by Google

χωλός. Ejus *Thema* χάω unde χαίνω, *præ laxitate bio*, *biſco*, *debiſco*, *rupta compage*. Quid, quod *claudus* hinc dimanaſſe potuit, canalem præbente χαλᾶν *laxare?* quod ἀπὸ τοῦ χάω, quamvis *Voſſ.* noſter derivet ἀπὸ τοῦ κλᾶν *frangere*; quod mihi perinde eſt. *Luxus pes* item, ut *Veteres* loquebantur, indeque ductum *luxare*, cum *membris luxatis*, defluxere a verbo *luere*, λύειν, quod eſt *ſolvere*, *diſſolvere*, *elaxare*. Proceſſus hicce, *luo*, *luxi*, *luxum*; ut *fluo*, *fluxi*, *fluxum*. Recte *Feſt.* *Luxa membra e ſuis locis mota*, *ac ſoluta*. Hinc jam & lumen *Syntaxeos*, & acumen ſententiæ, illuſtrius adhuc ſeſe effert, ac ſuavius inſinuat: *ſitulas agunt ambo crura ex claudo*; i. e. *ex eo qui ad utramque coxam luxatus*, ut *binc & binc e ſedibus ſuis crura ſumma cum deformitate convelli videantur.*

Huic reſpondet כסיל *Elumbis*, *cui lumbi præ mollitie*, *ignavia*, *ſtupore infracti*, & *luxati*; *mente* & *lingua* ſimul *claudis*. Hujus *in ore* non minus *deformiter claudicat* משל *dictum ſententioſum*, & ipſum *binc atque binc luxatum*, ac *convulſum*. Gratia quoque hinc accreſcit inſigni figuræ 1 *Reg.* 11: 21. *Quouſque* אתם פסחים *vos claudicantes ſuper duabus affectionibus:* proprie *laxi*, *luxi*, *luxati*, *male firmi*, quin imo *convulſi*, & *diſtorti*, ut nec *Deo Iſraëlis* adhæreatis, nec *Baäli* vos totos tradatis, *utrobique deformiſſime nutantes*, & *natantes?* Hanc *principem* poteſtatem *laxandi*, indeque porro *luxandi*, jam indicaveram ad 1 *Reg.* 18: 26. in *Animadvſ. Pbilol.* Adhæſum ibi, offenſumque, ob *Originis Defectum*, ad verba ויפסחו על המזבח אשר עשה. Quid *Veteres*, quid Recentiores dederint, magna cum varietate & fluctuatione, percenſui. *Claudicare*, quod multis placitum, parum quadrat. *Aſſultare*, *inſultare*, & quidem *ad illud diruendum*, quod plurimis arriſit; plane precarium eſt. Mittatur *tranſſultus*, *inſultus*; qui gratis adſcitus; ac teneatur *luxatio ſtructuræ altaris*, & quidem על *ſuperne facta:* nam فسخ פסח apud *Arabes* in *luxata compage ædificii* etiam frequentatur; æque ac نقض, quod apud *Golium* per *diſſolvere compagem*, *ſtructuram*, declaratur. Hoc ergo vult Sacer Scriptor, *Bäälitas in furorem actos*, *quod nullum a Numine ſuo reſponſum poſſent elicere*, *cauſam ſilentii conjeciſſe in Altare quod Elias ſtruxerat*, *quaſi ægris id oculis adſpectaret Baäl*, *atque propterea* illud *luxaſſe in ſumma parte*, atque ita *violatum profanaſſe;* uti pro ſuperſtitione ſua autumabant. Hunc eſſe genuinum loci ſenſum, ex *Vſ.* 30. confici cogique poteſt; quum ibi *Elias* dicatur, *Altare Jebovæ dirutum reſarciviſſe.* Apud *Latinos* quoque *laxare compagem ſtructuræ*, eundem uſum præſtat. *Lucr.* 6: 1069. & *Vſ.* 232. de *fulmine:*

Conlaxat, *rareque facit lateramina vaſis.*

Ita ut *vina* inde *diffugiant.* Apud *Lucan.* 6: 667. reperies *pectora*

Vulneribus laxata novis - - - -

Non mirum proinde, ſi & noſtrum فسخ פסח in II. in Verſione *Arabica Act.* 23: 10. compareat pro διασπασθῇ *divelli:* ut & *Rom.* 11: 17. pro ἐξεκλάσθησαν *diffringi;* quaſi *laxatione compagis luxari.* Eodem pertinet تفسخ in V. apud *Golium*, *diſſoluta in partes fuit cocta nimis caro: præ laxitate* ſcil. Cum *Linguæ* copia, gratam habes *notionum* concordiam, quæ hanc ditionem *noſtri Tbematis*, in qua conſtituenda huc evectus ſum, juſtis præſidiis permuniant.

Ibid. Piaculum foret, alteram quoque provinciam ejuſdem verbi פסח, iniquius adhuc habitam, non in antiquum ſplendorem vindicaſſe. *Paſcatis* innuo illuſtrem illam appellationem, qua Beneficium potentiſſimæ Liberationis ex *Ægypto* obſignatum fuit *Iſraëli*, atque ad altiorem ſpem fidemque ſub meliore Oeconomia oppigneratum. Hoc inſinuatum *Exod.* 12: 13. 23. 27. quæ ſola loca in materiam hanc nobis reliqua; niſi quod *Jeſaj. Cap.* 31: 5. illuc jucundiſſime alluſum. Nimis ſecure ibi a plurimis, tanquam dubio exemtum, ingeritur, *tranſire*, *pertranſire;* ab aliis aliquid grandius daturis *tranſcendere*, *tranſſilire:* ab aliis denique *aſſilire;* atque inde פסח *Peſacb*, *Paſcba* dictum ſolemnius hocce Sacrum. Vetus eſt opinatio, cujus in ſolum ac fundamentum inquiri meretur. *Pbilo Libr.* III. de *Vit. Moſ.* Χαλδαιστὶ πάσχα ſonare ait τὰ διαβατήρια δημοτελῆ ἑορτὴν, *migrationis feſtivitatem publicam*, habet Verſio. Ita *Græci* ap-

appellabant *ſacrificia pro trajectu fluvii*, vel *felici expeditione copiarum.* Id apud *Thucyd.* L. 5. *Cap.* 54. 55. eſt θύεσθαι τὰ διαβατήρια. Videtur ad *tranſitum ex Ægypto per mare Rubrum* collineaſſe. Confer *Boch. Hieroz. Tom.* I. p. 555. Alibi non ſemel διάβασιν interpretatur, & *animæ tranſitum ad Deum, affectibus relictis*, inde ſolens extundit *myſtice.* Vide *pag.* 392. 439. &c. *Hieron.* utrumque complexus in *Epiſt.* ad *Fabiol. Paſcha nos tranſitum vocare poſſumus, quod de pejoribus ad meliora pergentes, tenebroſam Ægyptum relinquimus.* Extra oleas. Intra eas ſaltem, quod *Joſ. Ant.* 2: 14. dicat πάσχα σημαίνει ὑπερβασίαν, *Paſcha ſignificare tranſſcenſum eo quod Deus* ὑπερβὰς αὐτῶν *tranſcendens eos, Ægyptiis peſtem inflixerit.* A ſe diſſidens *Hieron.* iterum ad *Matt.* 26. *Paſcha a tranſitu nominatur, eo quod Exterminator Iſraëlitas pertranſierit, nec percuſſerit eos:* ſubdit; *vel ipſe Dominus, præbens auxilium populo ſuo, deſuper ambulaverit.* Prius calculos fere abſtulit Recentiorum; poſterius tribus locis *Exodi*, & quarto *Jeſajæ*, propius reſponderet, ſi פסח ὑπερβασίαν valeret. Videntur, qui *tranſitum* ſimplicem tenent, eumque ad *Angelum exterminatorem* referunt, nunquam textum *Hebraicum* attento oculo inſpexiſſe, nedum perpendiſſe. *Exod.* 12: 12. ita incipit; ועברתי *Et tranſibo per terram Ægypti iſta nocte, & percutiam omne primogenitum in terra Ægypti* &c. Tum *Vſ.* 13. *Eritque ſanguis iſte vobis in ſignum ſuper ædibus in quibus vos eſtis; & videbo ſanguinem iſtum* ופסחתי עליכם .... *& non erit Exterminatori in vos plaga, quum percutiam terram Ægypti.* Tanta in ſerie rerum, ac verborum, media iſta convertere, *& tranſibo vos*, nervum incidere eſt *phraſi* haud dubie celſum quid ſonanti, atque *figuram* illuſtriorem in ſinu gerenti. Idem recognoſcere eſt diſtinctius adhuc ex *Vſ.* 23. ועבר *Et tranſibit Jehova ad percutiendos Ægyptios, videbitque ſanguinem ad ſuperliminare & poſtes*; ופסח יהוה על הפתח, ... *& non permittet Exterminatorem intrare in ædes veſtras ad feriendum.* Nihil pro filo iſto ac tenore remiſſius, dilutius nihil, quam, *& tranſibit Dominus ſuper* ſive *præter januam.* Nemo ſtyli peritus ſibi perſuaſerit עבר *tranſire, pertranſire*, & פסח eſſe ſynonyma, quum plane contrarium conſignent, atque prius ad *ſtragem*, poſterius ad *protectionem* & *conſervationem a ſtrage* feratur. Iterum *Vſ.* 27. Et *dicetis ſacrificium* פסח *eſt hoc Domino, qui* פסח על .... *ædes filiorum Iſraëlis in Ægypto, quum percuteret Ægyptios* ואת בתינו הצל *ædesque noſtras eripuit.* Nec hic quiſquam, cui judicare integrum, inſeruerit, *tranſivit ſuper ædes filiorum Iſraëlis*; quippe quod in materia & pericopa ardente merum frigus ſpiret. Ne *tranſſilire* quidem vel hic, vel prægreſſis textibus, ſuum pondus, ſuumve adſtituat decus: nam ſub ſonantiore verbo eadem rei tenuitas. Addo, parum dignitatis iſti verbo *tranſſilire, tranſſultare*, pro *raptim* & quaſi *ſaltuatim tranſire*, illis in locis, ſubeſſe; ut forte citius quis *tranſire*, quam *tranſſilire*, concoxerit; ad *remiſſionem culpæ* ſimul, ſimul *plagæ*, referendum, uſu *tropico*, quo עבר על פשע *tranſivit ſuper prævaricatione* ſæpius occurrit in *Sacris*, pro *eam prætermiſit*, ſive *impunitam dimiſit.* Ita ſane veteres *Rabbini*, ad exemplum *Mich.* 7: 18. *Tollens iniquitatem*, ועבר על פשע *& tranſiens ſuper prævaricatione reliquiis hæreditatis ſuæ.* Similis formula *Prov.* 19: 11. Brevius quoque, omiſſo פשע, *Amoſ.* 7: 8. לא אוסיף עוד עבור לו *Non addam amplius tranſire ipſi:* quod & *Cap.* 8: 2. recurrit. Hoc voluiſſe videntur *Paraphraſtæ*, uſi verbo חום *connivere:* nec non *Arabs Erpenian.* qui ſubſtituit شفق *commiſeratione affici.* Ad hæc interim obſervetur; primo, diverſiſſima eſſe verba עבר *tranſivit*, & פסח, de cujus poteſtate ambigitur: ſecundo, longe aliud eſſe עבר על פשע *tranſire ſuper defectione*; & פסח על בתים .... *ſuper ædibus Exod.* 12: 27. quin על הפתח *ſuper janua, Vſ.* 23. ubi jam nemo, cui vel tantillum judicii, *remiſſionem criminum* nobis obtruſum iverit. Apparet ex iis, quæ huc uſque diſcuſſa, nec *tranſitum* ſimplicem, nec *tranſſultum*, nec *remiſſionem culpæ* & *pœnæ* ex figurata virtute *tranſitus*, ad tria *Exodi* loca ſatis quadrare. Decernat idem ipſius Spiritus S. ſumma auctoritas ex quarto contextu *Jeſaj.* 31: 5. in quo, ut ſupra ſubmonui, ad beneficium *Iſraëli* in *Ægypto* præſtitum, & *potentiſſimam* ac *præſentiſſimam iſtam protectionem* alluſum, omnes mihi interpretes conſciſcunt. Verba

ba ſic habent: כצפרים עפות כן יגן יהוה צבאות על ירושלם גנון והציל פסוח והמליט *Ut aves ſupervolantes nidum, ſic proteget Dominus exercituum Hieroſolymas: protegendo, & eripiendo;* פסוח ...., *& elabi faciendo.* Exple lacunam iſtam, *tranſeundo;* ab imagine *avium nido ſupervolantium* te abiiſſe, haud diffitebere. Exple, *prætereundo;* in idem incommodum te incidiſſe agnoſces. Exple denique *tranſſiliendo;* majore adhuc difficultate te implicatum perſentiſces. *Remiſſioni* quoque *culpæ* & *pœnæ* nullus hic, pro *Literali* quidem *ſenſu*, locus, quum univerſum hocce emblema, vivis coloribus illuminatum, in צפרים עפות *aves ſupervolantes* convenire atque expetere debeat. Hinc anſam arripuit Cl. *Guſſetius*, *primariam* vim *volitandi* ſub פסח infelici nobis conatu excuſurus; ut præcedenti nota inſinuatum. Iis relectis, vide quantum ſibi in *Jeſajæ* & *Exodi* textibus ad hunc ſignificatum reducendis permiſerit homo Eruditus: " *Deus in Ægypto motu inæquali* (ſcil. „ volitando) *progrediebatur, aliter ad Iſraë-* „ *litæ, aliter ad Ægyptii domum ſe movens:* „ *modo ab itineris linea deflectens, modo ad* „ *ipſam rediens: modo ſe ſuſpendens ut ne tan-* „ *geret, modo ſe demittens ad tangendum &* „ *feriendum. Tranſitus ille in ſe ſpectatus* „ יצא *exire exprimitur Exod.* 11: 4. *&* עבר „ *tranſire Exod.* 12: 12. 23. *ſed in illo ipſo* „ *actu, quo diſcrimen ponit inter domos occur-* „ *rentes, & inæqualiter ad eas ſe movet, ad-* „ *hibetur ſpecialis illa locutio* פסח". Ad hanc abnormem normam פסוח apud *Jeſajam* conjunctum cum עפות *ſupervolantes*, deſignabit *motum volitandi inæqualem, quo nunc avis, pullos ſuos tutans, ab iis recedat reſiliatque, nunc ad eosdem accedat, ut hoſtis tis imminens feriatur.* Doleo profecto, honorata in orbe Literato nomina talibus commentis ſeſe aliosque implicare. *Claudicationem* ſub פסח invita natura derivare voluit, a *volitatione*, & *ſaltu inæquali.* Hinc tota hæcce veſtigatio *Originis*, cum explicationibus ei innixis, ab utroque latere claudicat. Quanto fuiſſet promtius, quanto ſatius, in tanto *Defectu* opportunæ copiæ, ad *claudicationem* cum locis *Jeſajæ* & *Exodi* conciliandam, id dixiſſe, quod res ipſa clamat, cancellos *Sacri Codicis* non miniſtrare id ſeminis aut germinis *primitivi*, unde iſta pendeat conciliatio; & unde tam controverſa, tam varieque diſtracta, loca ad liquidam lucem, ac rationem, perduci queant. Sed hoc quidem Cl. *Guſſetio* integrum ſane non erat: quippe qui ſic *Dialectorum neceſſitatem*, quam impugnandam ſibi ſumſerat, conſtabiliviſſet. At integrum id fuiſſet Principi Theologo, eidemque ſummo *Jeſajæ* Commentatori; qui grave *Dialectis* pretium ſtatuebat; easdemque juventuti *Academicæ*, quamdiu Collega mihi Æſtimatiſſimo frui licuit, majorem in modum commendabat. Integrum fuiſſet Magno *Bochario*, quo nemo ex *Dialectis*, ac præſertim divitiſſima illa *Arabum*, benigniorem facem rei *Hebraïcæ* accendit. Sibimet tamen his in locis conſtituendis defuere duo clariſſima Lumina; atque *Bochart.* quidem *Hieroz. Part.* I. p. 556. cum apud *Jeſajam*, tum in *Exodo*, vulgari *tranſire*, vel *tranſſilire*, adhæreſcit, idque explicat *transmittere, & intactos præterire, cum in alios animadvertatur.* Huic explicationi ſe oppoſuit Vener. *Vitr.* eamque plane alienam arguit; concludens tandem, *ſe nullatenus dubitare, quin verbum* פסח *iſtis in locis Exodi, æque ac in Jeſaja, notet, aliquem* TOTUM PROTEGERE. Sic ſane LXX. *Exod.* 12: 13. ופסחתי עליכם vi ſententiæ ducti, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς, *obtegam* & *Vſ.* 27. Ἐσκέπασε τοὺς οἴκους. Itemque *Jeſaj.* 31: 5. περιποιήσει) *vindicabit ſibi ut peculium.* Hanc *imaginem* ſuſtinet, ac dubitationi eximit, vocabulum עפות *expanſis alis volitantes ſuper pullitie, & nidum protegentes*, ut Cl. *Vitr.* rite obſervavit; concinente *Arabum* عاف עוף *imminuit* avis *ſupervolitans.* Hanc *curam protectricem* exprimunt duo verba גנון ופסוח, atque inde loca *Exodi* ſic conſtituit ὁ πάνυ, *Cap.* 12: 13. *&* OBTEGAM *vos: Vſ.* 23. *& Jehova* OBTEGET OSTIUM: *Vſ.* 27. *Qui* OBTEXIT *ædes Iſraëlitarum.* Rem oculis contrectandam tradens ita pergit. *Schema eſt clariſſimum ad formam captus humani concinnatum. Cum Angelus perditor tranſiret ad faciendam cædem primogenitorum; ædes autem Iſraëlitarum permixtæ eſſent ædibus Ægyptiorum; Angelus Servator Jehova ſe interpoſuit obtegendo oſtia ædium Iſraëlitarum, vel illa protegendo, ne perditor intraret.* Digna *Theologo* graviſſimo Tabella, quam ipſa materia ut ſubjecit, ita per ſe ſuffulcit. Officit tamen inveteratum illud *tranſilire*; quod adeo inolevit, ut

Digitized by Google

ut ne ipſe quidem, qui illuſtrem huncce conſpectum nobis aperuit, male firmam notionem miſſam facere auſus ſit; ſed ita ſenſui ſuo accommodaverit " *Atquin, ais, verbum* „ פסח *aliis in locis admittit ſignificationem* „ דילוג SALTUS, *notatque* SALTARE; „ *&* פִּסֵּחַ *eſt* CLAUDUS, *quia* SALTUATIM *incedit. Ita res ſe habet; nec ego* „ *recedere velim ab Analogia ſignificationis* „ *hujus.* פסח *ubi notat* PROTECTIONEM, „ OBTECTIONEM, DEFENSIONEM, „ *vere notat* ὑπερβαίνειν, *quomodo eam hic do-* „ *cte verterunt Aquil. Symm. & Theodot. hoc* „ *eſt velut* CUM SALTU SE CONJICERE „ *ad rem occupandam, protegendam, ſibi vin-* „ *dicandam &c. Ut qui equum conſcendit,* „ *eum* ὑπερβαίνει, TRANSSCENDIT *cum* „ SALTU, *eum occupando, & ſuo corpore* „ *ſimul* OBTEGENDO; *poteſtque hæc ſigni-* „ *ficatio colligi, tum ex Exoticis Scriptoribus,* „ *tum ex Metaphorico uſu* 1 *Theſſ.* 4:6. " Hæc non e limpido fluere, quivis ſentit; & jam vereor, ne plerique ad *Bocharti* illud *tranſſilire*, pro *impunitum transmittere* potius accederent, quam ut admitterent *tranſſilire*, pro *obtegere, protegere, ſibique injecto corpore totum vindicare.* Apud *Paulum* eſt *opprimere.* Confer *Heſych.* in ὑπερβάζεις. Hic vero ſpecimen ſpecitur, hic certamen cernitur; hic *Defectus hodiernæ cognitionis Ling. Hebr.* prout anguſtis *Lexicorum* finibus concludi ſolet, utraque manu palpatur; hic ſumma *opportunitas, neceſſitasque, Originum,* meridie clarius dilucet. *Claudum* a *ſaliendo* appellatum fuiſſe פִּסֵּחַ, *Rabbinis* accredere non debuiſſent maxima ingenia; ſed majorem *Linguæ Veteris* copiam, quod poterant, advocaſſe ex fontibus *Dialectorum*; ut & *Claudo* inde genuinum reponeretur Etymon; & loca, in quibus cum maxime verſantur, fluctuantia, conquieſcerent; & *Paſchatis* genuina denominatio tandem aliquando conſtabiliretur. *Claudo* quidem ſupra jam ſuccurſum ex *Arabum* فسخ *laxare*, χαλᾶν, & χαλαρὰ κοτυληδὼν *laxa coxa:* cujus vitioſa illa *laxatio*, *claudicationem trahens*, etiam χάλασμα dicitur. Pulchre *Jeſaj.* 35: 6. *Tunc* ירלג *ſaltabit, ſubſiliet ut cervus,* פִּסֵּחַ χαλαρὸς, χωλὸς *laxus femora; & cantillabit Lingua muti;* proprie *præligati.* E diametro, ut vides, oppoſita *ſaltatio*, & *clauditas*; ut *cantillatio*, & *præligatio linguæ*: proinde qui פסח *claudum* a דילוג *ſaltatione* derivarunt Magiſtri *Judæorum*, eodem jure אלם *mutum* a רנן *cantillavit* deducere potuiſſent. Jam vero ut χαλᾶν *laxare*, non in ſolo *luxare* conſedit, ſed ſe in digniores etiam uſus explicuit, quibus *laxiſſima libertas*, & *lætiſſima* ac *lautiſſima conditio rerum*, ac *fortunarum*, deſignetur, ita illiberalis eſſet hominis, & plane illiterati, idem Linguæ lumen ac decus *Hebræis* denegaſſe: quum ubi *laxatio* in *Radice* inſit, illæ *ſecundariæ* virtutes inde ultro efflorescant. Et hic interim omnia tuta, explorata, ſcrupulo exemta, nobis præſtant *Arabes* ſub ſuo فسح פסח, cum illa lucis & gratiæ acceſſione, unde *Paſchatis denominatio*, *feſtivaque ſolemnitas*, nativos radios ſpargere incipiet, & oculos menteſque ferire. *Gjeub.*

الفسح والفسحة السعة ومكان
فسيح ومجلس فسح اي
واسع وفسح له في المجلس
اي وسع له وانفسح صدره
انشرح وتفسحوا في المجلس
وتفاسحوا اي توسعوا

Vocabulum פסח, *fœmin.* פסחה, *idem valet quod* שׁעה, *ſive* ישׁע *laxatio, laxitas læta & lauta omnis libertatis, copiæ, opulentiæ. Inde* מכון פפיח *ſedes laxa: itemque convivium* פסח *laxum, idem quod* ושׁע *omni laxitate lauta ac læta abundans. Verbum quoque in I.* פסח לו *in convivio, aut conſeſſu, idem valet quod* ושׁע *in II. elaxavit ei ampliſſimum ſpatium, cum affluentia rerum bonarum. In VII.* אנפסח *de pectore alicujus, ſonat lætitia diffuſum fuit. Iterum in V.* תפסחו *in convivio; itemque in VI.* תפוסחו, *reſpondet* τῷ תושׁעו *laxe & commode conſederunt, vel diſcubuerunt, in omnium rerum affluentia.* Exempla paucula ex innumeris, quibus redundant Auctores veteres juxta ac recentiores, expromam. In *Hamaſa*, *Kabytza Ibn Yâs*, Rex *Hiræ*, ante *Muhammedem*:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱلْأَرْضَ رَحْبٌ فَسِيحَةٌ
فَهَلْ تُعْجِزُنِّي بُقْعَةٌ مِنْ بِقَاعِهَا ۞

An non cernis terram latam, laxe ſpatioſam?
An ergo me in arctum redigeret vallis ex ejus vallibus?

Junctim ארץ רחב פסיחה ad *latiſſimam & lætiſſimam laxitatem* pingendam. In *Diw. Hud.* Anonymus

لَقَدْ فَسَحَتْ رَبْعًا قُرَيْمٌ وَقَوْمُهُمْ
لَنَا بَعْدَمَا سَدُّوا ٱلطَّرِيقَ وَشَجَّعُوا ۞

Sane laxarunt ſedem vernam Koreimus & gens ejus
Nobis, poſtquam obſtruxerant viam, atque infeſtarant.

Ex interiore genio Linguæ פסח רבע לנו *laxavit cubationem nobis vernam*, ad formulam priſcam מא אושע רבעהם *O quam laxa eorum recubatio! Quam amplis, lautis, lætis ſedibus ac fortunis gaudent!* In *Hiſt. Salad.* per *Iſpahan.* فراي السلطان ان يفسح لهم في الخروج رفقا بهم ورافة *Viſumque fuit Sultano, ut* יפסח להם *laxationem ipſis præſtaret in exitum*, ex urbe obſeſſa, *favore in eos & commiſeratione impulſus.* Habes, quod proxime accedat ad *liberationem Ægyptiacam;* & *Hieroſolymitanam* illam *Jeſ.* 31: 5. Item alibi, فافسح لي في رمي هذه العدوّ فلعلّ الله ياتي منها بشفاء الصدور *Itaque laxationem præſta mihi in horum jaculatione Fatorum: fortaſſean pectoribus inde medicinam tulerit Deus.* Conſimilis iterum proſpectus. Deſino in *Alcoran. Sur.* 58: 12. *O vos qui creditis, quum dicitur vobis* تفسّحوا في المجالس فافسحوا يفسح الله لكم *laxamini in conviviis; at vos laxum locum cedite; ut Deus laxationem vobis præſtet* יפסח לכם nempe in *omnibus* veſtris *rebus* ac *fortunis.* Ter *Thema* פסח, huic ſedi opportuniſſimum, cum dignitate p[illegible]itur. Poſterior phraſis etiam efferri poteſt יפסח עליכם; plane ut *Exod.* 12: 13. ופסחתי עליכם *& laxationem præſtabo ſuper vobis:* i. e. *depulſo* המשחית *Exterminatore*, *ejusque ferali gladio, laxas vobis ſedes, laxa, læta, lauta convivia veſtris in ædibus concelebranda dabo.* Par ratio *Vſ.* 23. ופסח יהוה על הפתח *& laxationem præſtabit Dominus ſuper oſtium; nec permittet Exterminatorem in ædes veſtras intrare.* Item *Vſ.* 27. זבח פסח הוא *Sacrificium Paſchæ illud Domino*, *qui* פסח על בתי בני ישראל *laxationem præſtitit ſuper ædibus filiorum Iſraëlis in Ægypto, quum dedolaret Ægyptios plagis*, ואת בתינו הציל *domosque noſtras vindicavit; manu vindice potenter eripuit.* Non erat in univerſo ambitu *Linguæ* aliud verbum uberius, ſplendidius, exſuperantius, ad exſuperantiſſimam Gratiam hujus *Sacrificii* ſimul, ſimul *Sacramenti*, conſignandam. Abſurdo plane palato foret, qui ſub פסח *χάλασμα laxamentum*, vel *χαλασμὸν* aut *χάλασιν laxationem*, & quidem *convivalem* illam, cum ſumma *lætitia* & *lautitia* conjunctam, *convivatore* Deo, reſpueret. Eadem amplitudo *Jeſ.* 31: 5. ubi verbo גנן *protegere*, *circumtegere*, appoſitiſſime ſubnexum פסוח *laxationem præſtare*, nempe *pullitiei obſeſſæ*, & *anxiæ;* ſimulque *largam ei dapem ſuppeditare*, ut faciunt צפרים עפות *Aves nido ſuo ſupervolitantes.* Sic cumulatur *protectio potentiſſima*, & *præſentiſſima*, *Hieroſolymis præſtanda.* Eodem collineat

8 כצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד :

8 Ut illigare gemmam in tumulam lapidatı iſta qui dat gloriam elumbi.

9 חוח

9 Spi-

neat ſi non tempore, re ſaltem & materia, *convivium* illud *triumphale ſuper monte Zionis concelebrandum*, *quum Mors*, abſorptrix illa omnium, *abſorpta eſſet* לנצח *in purum putum*, *victoriâ*, *cujus perennem gloriam* ac *felicitatem nihil unquam poſſet contaminare. Jeſ.* 25:6. Præludium, & pignus Sacro-Sanctum talium eventuum, in *Ægypto* exhibitum, quum הפסח τὸ χάλασμα LAXATIO fuit inſtitutum, atque *Sanguine fœderis* dedicatum. In ulteriorem enucleationem ampliſſimi Tituli me non immitto; ſed ſub finem tantum obſervo adhuc, admirabiliter concurrere atque conſpirare hoc in argumento vocabula פסח χάλασις, *laxatio*, & ישע *laxitas*, ad certiſſimam *Originem* alibi adſtructam. *Laxatio* eſt *actio laxandi*: at *laxitas* eſt *ſpatium lætum* & *lautum* per *laxationem* impetratum, cum *omnium bonarum rerum abundantiſſima copia*, & *cumulatiſſima felicitate*, quam vocamus *ſalutem*, per nomen *Jeſu*, a ישע ducto, nobis obſignatam. Sunt ergo *Synonyma Themata* פסח & ישע; ſed hoc charactere inſignito diſtincta, ſecundum quem פָּסַח *laxavit* eſt *activum*, & יָשַׁע *intranſitive*, pro *laxum eſſe*, vel *fieri*, uſurpatur. Hoc ex *Gjeubar.* ſupra perceptum, plenius perſpicietur ex *Camuſo*, cum novo lucis radiolo.

فَسَحَ لَهُ وَسَّعَ وَٱلْفَسْحُ
بِٱلْفَتْحِ شِبْهُ ٱلْجَوَازِ
يُقَالُ فَسَحَ لَهُ ٱلْأَمِيرُ
فِي ٱلسَّفَرِ كَتَبَ لَهُ
ٱلْفَسْحَ وَتَفَاسَحُوا تَوَسَّعُوا
وَمُرَاحٌ مُنْفَسِحٌ كَثُرَتْ نِعْمَتُهُ

Phraſis פסח לה *laxavit illi*, *eſt* יֶשַׁע *laxum fecit*; *laxitate omni auxit. Et forma Paſch* פַּסְח *per Patach enunciatum* LAXATIO, *eſt exemplar commeatus. Dicitur* פָּסַח PASACH *ipſi Imperator in itinere*; LAXAVIT IPSI, *pro ſcripſit illi* LAXATIONEM פַּסְח, *i. e. literas commeatus ad iter. In VI.* תפוסחו, *idem cum* תרשעו *laxiſſimis ſedibus gaviſi ſunt inter ſe. Denique in part. VII.* מנפסח *recubitorium elaxatum*, *eſt*, *omni* נעמה *amœnitate*, *vel delicata copia*, & *jucunditate rerum*, *affluens.* Ne hanc quidem LAXATIONEM tanquam ab *Imperatore* ſcriptam, ejusque manu dicam, an ſanguine? obſignatam, ex oculis dimittendam cenſerem.

Vſ. 8. Abſtruſius vocabulum, & ſemel tantum lectum, מרגמה, a רגם *lapidavit*, magnos iterum fluctus ciet. *Merc.* I. cum *Pagn.* exhibet, *ſicut incluſio*, illigatio, *lapilli in acervo lapidum*; *ſic qui dat ſtulto gloriam.* צרור *illigatio*, ei eſt vel *ſacculus*, vel *pala*, cui incluſus אבן *lapis pretioſus*: hoc ſenſu: *perinde facere eum*, *qui ſtulto gloriam impertit*, *ac ſi lapillum pretioſum*, *una cum ejus pala*, *in congerie lapidum vulgarium poneret*, *ubi proculcetur.* Eſt remiſſius, quam vis ſententiæ exigit; etſi non omnino abludat. Magis adhuc remittit II. hocce Cl. *de Dieu*, *ſicut ſcrupus lapidis in acervo lapidum*; *ita qui dat ſtulto honorem.* Vocem צרור pro *ſcrupo*, *ſcrupulo*, *parvo lapide* veniſſe, patet ex 2 *Sam.* 17: 13. *Amoſ.* 9: 9. ſed friget applicatio, *ut ſcrupus in magnum acervum conjectus*, *nec conſpicitur*, *nec addit quicquam acervo*; *ita ſi gloriam tribuas ſtulto*, *nihil ad eum accedit*, *nec conſpicua eſt in ipſo.* Non fulget כבוד *gloria ſcrupo* comparata. Illuc tamen inclinaſſe video *Clericum*, niſi quod III. *ſacculum lapillis* plenum adſciverit ſub צרור אבן, *quem ſtultum ſit in magnum conjicere acervum*, *ut inde augeatur*; *æque ſtultum eſſe*, *dementi honorem conferre.*

Digitized by Google

Quid *ſacculo ſcruporum* cum *gloria* ſit commune, aut quodnam *ſimilitudinis* vinculum ſit, non exputo. Idem dicere debeo de altero ejusdem Viri Docti conatu; quem ſic exponit IV. *Quid ſi* מרגמה *eſſet* actio lapidibus obruendi? *ſenſus non incommodus hinc poſſet colligi, tam ſtultum eſſe qui honores in dementem confert, quibus obruitur, quod iis ferendis impar ſit, quam qui ad aliquem lapidibus obruendum lapides ſacculis includeret; quod eſſet abſurdum, cum unum ſaxum majus plus noceat quam plures faſciculi.* Poteſt ſane מרגמה ex genio Linguæ *actionem* ſignare *lapidandi*; ſed *gloriam* & *honores* cum *ſacculo lapidum* conferri, *quo amens obruatur*, tam eſt diſparatum, ut utrimque deprehendatur claudicare. *Actionem lapidandi* etiam V. attendit *Cocc.* in *Commentar.* ponens, *Honorem dare ſtolido, eſt perinde atque ei præbere lapidem ad lapidandum.* Sic aliquid ſaltem exiſtit, quod prehendi queat, ut כבוד *gloria*, *honor gravis*, eatenus *Lapidi* aſſimiletur, quatenus *ſtolido* inde *occaſio* & *vis* ſubminiſtretur *alium feriendi.* Obſtat tamen צרור אבן *fruſtum lapidis*, ut *Cocc.* vertit; quod *parvos ſcrupos*, & *lapillos* ſignans *Amoſ.* 9: 9. & 2 *Sam.* 17: 13. huic *figurationi* minus eſt accommodatum. Hinc VI. maluit, altero pedatu, *Ut* dans *fruſtum lapidis in cumulum; ſic, qui dat ſtolido honorem.* Hoc eſt; *honor qui habetur tali, affinis eſt Idololatriæ; ut quum quis acervo Mercurii fruſtum lapidis adjiciat in ejusdem honorem.* Nempe veteres *Rabbini* מרגמה *acervum lapidum* ad *cippum* traxere *Mercurialem*; vel ad *cumulos lapideos* in honorem *Mercurii*, viarum præſidis, *aggeſtos*, de quibus late *Seld.* de *Diis Syris Lib.* 2: 15. E *Rabbino* ſuo idem imbiberat *Hieron.* reddens, *ſicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii.* Huc *Grot.* conceſſit cum choro doctiore. Species antiquitatis, & reconditæ Eruditionis, oculos præſtringit; ſed bene expenſum vix ac ne vix quidem placuerit; etiamſi pro *fruſto lapidis* ſubſtituas *lapillum pretioſum*, qui iſti vel *cippo*, vel *acervo*, *addatur* ad eum exornandum. Id ad *num.* I. rediret, ubi etiam אבן erat *gemma*; & צרור ejusdem *incluſio*, *illigatio*, *adjectio.* Non abſimile quid, quamvis alia ambage, arriſit VII. aliis, cum *Ab. Eſra* מרגמה detorquentibus ad ארגמן *purpuram*; quaſi foret; *ſicut qui illigat lapidi purpuram;* &c. h. e. *qui lapidi, vel vulgari, vel Idololatrico, purpuram circumdat, ad eum boneſtandum.* Non injucundus adſpectus, quem tamen admittere haud tutum; quod מרגמה & ארגמן unam vel *Radicem*, vel *poteſtatem*, obtinuiſſe, non liqueat; quamvis vox רגמה *Pſ.* 68: 28. a *Cocc.* per *purpuram* etiam reddita ſit. Ab omnibus, quæ præceſſere, VIII. divergunt LXX ὃς ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ *qui illigat lapidem in funda* &c. Id ſecuti, cum aliis, Noſtri, uncinulis incluſere *pretioſum*; ut hæcce mens exeat; *tantundem facere qui ſtolido tribuat honores, ac dignitates, atque eum qui gemmis velit* σφενδονίζειν, *easque rotata funda projicere.* Jucundiſſimus profecto & hic luſus: nec omnino alienum dici poteſt a *Themate* רגם *jaculatus eſt lapides*, ut מרגמה *fundam* denotet; quod nonnullos ſciſcere video: quum inter *lapidatorem* & *funditorem* magna ſit affinitas. Diffiteri tamen nec poſſum, nec debeo, رجم רגם ex uſu *Dialecti Arabicæ* magis inclinare in graviorem illam potentiam, ſecundum quam رجام רגום eſt *Nex lapidando illata*; & verbum ipſum, *lapidibus obruit atque occidit*; apud *Golium.* Hinc *Jun.* IX. obtulit, *Ut qui applicat lapidem baliſtæ* &c. Hoc ita declarat; *Qui ſtolidi perſonæ, aut verbis, indebitum habet honorem, gladium porrigit manui furioſi* &c. &c. Id prima fronte vehementius adblanditur, cum *num.* V. ex parte conveniens, & incommodo, quod ibi obmovi ex צרור, levatum; quando hic non *fruſtulum* redditur, ſed *illigare ſtrictius*, *inſtringere*, forma *infinitiva*; ſatis opportune per *applicare* expreſſum. In alia omnia diſcedit X. *Guſſet.* rite obſervans מרגמה *acervum lapidum* melius explicari, modo ſpeciatim addatur, *qui fiat lapidando aliquem.* Hoc elicit ex uſu conſtanti ✠ רגם, & plenius רגם באבן, *lapidavit*, *lapidibus obruit. Inde Gnomen* noſtram ita explanat. *Acervus ille, qui fit aliquem lapidando, quo magis cumulatur, eo magis opprobrium hominis ſupplicio affecti exponit oculis cunctorum: ſic qui ſtultos laudat, nihil aliud eorum deprædicatione obtinet, niſi ut auditores in mentem ſuam dedecora eorum revocare efficiat. Itaque laudator hominis ſtulti, ſimilis eſt augenti acervum lapidationis facinoroſi; addito ei* צרור *ſaxo, ſeu, ut interpretor, ſaxorum collectorum numero.* Eſt quæſitum valde, ac precarium. Tale

XI.

Digitized by Google

XI. & alterum conamen, mox ſubnexum a *Guſſ. Vel ſumes* צרור *ut infinitivum*, q. d. *idem eſt in anguſtum recolligere lapides in cumulo lapidationis, ac laudes dare ſtulto; nam eos contrahendo cumulum exaltat, atque ita infamiam damnati magis manifeſtat.* Hæc anguſta plane, nec *Salomone* digna. Liberalius, & lucidius, quod ex eadem proprietate verbi רגם produxerat jam *Gejer.* XII. מרגמה cum *Luthero* capiens de *loco ſupplicii*, *ubi infamis lapidum acervus viſitur*; atque hanc faciem pandens rerum: *ut indecens*, *abſurdum*, *damnoſum*, *lapidem pretioſum conjicere in ejusmodi lapidum funeſtam congeriem; &c. ita indecens*, *abſurdum*, *damnoſum*, *turpe*, כבוד *honorem*, *rem adeo pretioſam*, *conferre ſtulto.* Multa communia habet cum *num.* I. אבן *lapidem* pro *Gemma*; quod haud dubie ad veritatem propenſius, ob *Antitheſin* cum כבוד *gloria:* itemque צרור pro *addere*, *adjicere*, quod ut ſupra, ita & hic, non eſt ad limam illam ſubtiliorem, quam ſententioſa dicta exigunt. Multum tamen ſuperat *numerum primum*, quod vocabulo מרגמה id *acuminis* & *ponderis* ſubjecerit, ſine quo *Gnome* ſtare haud queat. Id non videtur percepiſſe Vir Doctus; nam quaſi ſemet retexens, ſubdit; *Si expoſitionem vocis* Margema *de ſtrue lapidum abominabili, ut nimis ſtrictam, vocare velis in dubium*, *non repugnabo*, *ſi cum Mercero & Druſio referas ad congeriem lapidum vulgarium*, *inter quos lapis pretioſus temere abjectus ignoratur*, *proculcatur.* Atqui id nec genius Linguæ ſinit, nec vis ſententiæ. מרגמה omnino aliquid *ferale* & *funeſtum* ſpirat. Ex *Arabum* fontibus & hic pleniore ſe hauſtu proluiſſe juvabit. *Gjeubar.*

اَلرَّجْمُ اَلْقَتْلُ وَأَصْلُهُ اَلرَّمْيُ
بِالْحِجَارَةِ وَقَدْ رَجَمْتُهُ أَرْجُمُهُ
رَجْمًا فَهُوَ رَجِيمٌ وَمَرْجُومٌ
وَالرَّجْمَةُ وَاحِدَةُ الرَّجْمِ وَالرِّجَامِ
وَهِيَ حِجَارَةٌ ضِخَامٌ رُبَّمَا
جُعِلَتْ عَلَى الْقَبْرِ لِيُسَنَّمَ

Vox רגם *notat cædem. Origo ſita in jaculatione lapidum; unde* רגמתה *lapidavi eum*, *cum fut. & infin. ordinariis. In part. paſſ.* מרגום & רגים *lapidibus obrutus. Forma* רגמה, *ſingulari poteſtate*, *notat unum ex lapidibus qui collective* רגם, & רגום *dicuntur; id eſt majoribus illis*, *qui ſæpe imponuntur ſepulcro*, *ut contumuletur*, *ſive convexo tumulo aſſurgat.* Hæc tandem XIII. ambigere non patiuntur, quin ſub מרגמה dirior ille adſpectus *tumuli aggeſti ſupra cadaver lapidatum* offeratur, vel ſaltem *lapides ad ſepulcrum accumulati* denotentur; ſi nonnihil remolliendum quis opinetur. Utrumque quadrat in כסיל *Elumbem*, atque omni *mollitie & ignavia fractum.* Is *vivum ſe cadaver*, *vivum ſe* ſui *ſepulchrum* circumfert. Huic כבוד *gloriam*, *dignitates*, *honores deferre*, eſt צרור אבן במרגמה *illigare Gemmam in tumulo ſepulchrali.* צרר proprie *inſtringere fortius cum ſtridore*, *Tzir reſonante*, ut *ſupra* monui ad *Cap.* 24: 10. Apud *Arabes* ſub صَرَّ frequentatur in *conſtringendo* & *innodando ſacculo*, vel *loculo*, ad *pecunias*, *gemmasve*, *condendas.* Inde صُرَّةٌ eſt *crumena*, *in quam pecunia nodando*, & *inſtringendo*, *reconditur*; apud *Golium.* Ipſa *inſtrictio* eſt צרור صرار, quæ & *crumena* in Sacris. Senſus hinc luculentus exſurgit: *Stultum eſſe acervo lapidum ſepulchralium inſtringere lapidem*, vel collective, *lapides pretioſos*, *gemmasque*, ut tanquam *in loculamento appoſito recondantur*; ubi & *deterantur*, & *diſperdantur*, neceſſe eſt: ſtultius *gloriam*, & *fulgentes honores*, *tribuere Elumbi*, *qui inter ejus manus* non poſſint non *deteri*, *vileſcere*, *deperire.* Emblema *ſepulchri* ad *homines tabe vitiorum ſordidos* transferri nemini ignotum ex *Matt.* 23: 27. itemque ex *Rom.* 3: 13. cum *Pſ.* 5: 10. poſſetque hos intra fines conſiſti, pro indubitata Linguæ indole. Sed in conſilium mitto, an non gradu, quem exploratiſſimus uſus pariter adſtruit, altiore adſcendendum ſit ad *tumulum lapidatione* quaſi, id eſt, *execratione publica obrutum*; nam, ut ſupra viſum ex *Gjeubar.* רגים, & מרגום, ſignat *lapidibus obrutum*; & figurate *execrabilem*, *diriſque publicis oneratum.* Exemplo defungar *Haririano* ex *Conſ.* 18.

وتظنيته

Digitized by Google

9 Spina adſcendit in manu ebrii, & ſententia in ore elumbium.

10 Ja-

9 חוח עלה ביד שכור ומשל בפי כסילים :

10 רב

وتظنيته معينا رحيما
فتبينته لعينا رجيما ☼

Et opinatus ſum, adjutorem eſſe benignum;
Sed intellexi eum eſſe maledictum, lapidibus obrutum.

Id eſt, *publica execratione digniſſimum.* Hoc *characterem* 𝔊 כסיל *Elumbis*, qualem eum ubique pingit *Salomon*, complet. Eandem hanc *figuram* invitare videtur vocabulum obſcurum, ac multa conjectura diſtractum רגמתם *Pſ.* 68: 28. Quid Veteres ac Recentiores fluctuarint, reperies apud Cl. *Vitr. Obſ. Sacr.* L. III. *Cap.* 3. Tentavit *Guſſet. Principes Judæ Lapidatio eorum*; hoc eſt, *lapidant eos, qui Euangelium Chriſti annunciant;* ſenſu *activo.* Poſſis & *paſſivo*; ut ſit, *qui ab illis lapidationem patiuntur*; illam nempe quæ *ore* fit, & *manu.* Divitem *Linguæ* venam ex *Camuſo* aperuiſſe, e re fuerit. الرجم القتل والقذف والعيب والظن واللعن والشتم والهجران والطرد ورمي بالحجارة *Vox* רַגְם (*cujus fœmin.* רִגְמָה) *notat cædem, & conviciationem, & opprobrium, & malam opinionem, & execrationem, & contumelioſam tractationem, & diſcidium, & expulſionem in exilium; & lapidationem.* Apparet poſterius hac in ſerie *Gloſſarum* ſtare, quod principem gradum ſibi vindicat; ab eoque reliqua omnia *metaphorice* ſuccreviſſe. Sed de hoc quidem Oraculo ampliare malim: quippe in quo ſcrupulus mihi necdum exemtus circa præcedens, *Benjamin parvus* רֹדֵם, ſitne ſimplex *part. Kal* ut Cl. *Guſſ.* tendit, a רדם; an *compoſitum* ex רֹדֶה a רדה, cum *adſ.* quod vulgaris fert opinio. Hoc diſcutere heic loci nec lubet, nec licet.

Vſ. 9. Spinoſiſſima comparatio; quæ interpretes compunxit. Vocula חוח *ſpinam;* & *hamum piſcatorium Job.* 40: 21. notat. Hinc I. Cl. *Guſſ. Interpretationem communem commodam præbere comparationem* negans, elicuit; *ſicut hamus adſcendit in manu ebrii, ſic ſententia in ore ſtultorum.* Id ita exponit. *In manu ebrii hamus ſemper vacuus adſcendit, ſine captura; ergo innuitur, ſententias in ore ſtulti vix unquam perſuadere quemquam ac pertrabere; ſed eſſe hamum temere jactum, temere reductum; qui nihil capiat.* Non veriſimile, *Salomonem* nobis כסילים *Elumbes* illos, quos ubique perſtringit, induxiſſe *Piſcatores hominum*, qui iis *ſententia*, ſive *ſententioſo dicto*, משל, *ſapientiam perſuadere* conentur. *Vacuus* etiam gratis additus. Ab altera ſignificatione *Merc.* II. *Sicut ſpina adſcendit*, i. e. creſcit, & velut naſcitur *in manu ebrii; quia per ebrietatem fit, ut aliis noceat, quaſi ſpinam in manu haberet qua & ſe & alios lædat; ſic parabola in ore ſtultorum noxia eſt, & intempeſtiva; & ſi quando incidat in eorum os parabola, ea potius & ſibi & aliis nocent, dum indigne & pernicioſe eam tractant.* In priori parte, ubi quæſitius & frigidius erat עלה per *creſcere* ac *velut naſci* expoſitum, ſubſtituit III. *Sicut ſpina incidit in manum ebrii;* ad quod exemplum plerique IV. preſſius adhuc, *ſubit, intrat in manum ebrii;* eam videlicet *pungens ſauciansque.* Hoc non una via ad poſterius colon applicatur. Sunt 1. inter quos *Cler.* qui *ad damnationem ſui ipſius* trahant, quod *ſtultus ſapientum dicta ore tractans, ſe figi perſentiſcat.* Sic quidem non plane adhuc *Elumbis* foret. Alii 2. cum *Gejer.* ad *petulantem irriſionem* referunt, per quam cum ſemet, tum alios, haud leviter lædat, ac ſauciet. Id *charactéri* 𝔊 כסיל *Elumbis* accommodatius. Sed ſupponitur, non probatur, עלה *adſcendit*, adjunctum *ſpinæ*, ſignificare poſſe *penetrationem in manum*, quæ *pungat*, & *urat.* Aliquid etiam claudicat in comparatione חוח *ſpinæ*, & משל *dicti ſententioſi*, ſic quidem evo-

Digitized by Google

evoluta. Accedit, quod jam V. de meo promere liceat, verbum עלה *adſcendit* ἀπὸ κοινοῦ hic ſumendum, atque etiam τῷ משל *dicto ſapienti* competere *in os adſcendenti.* Certe venuſtior eſt phraſis משל עלה בפיו *Dictum ſapiens adſcendit in os ſtolidi*, quam ut de ea hic non cogitetur. עלה על לב *Adſcendere ſuper cor*, dicitur, quod *cor tota cogitatione occupat.* Signata item formula, נשא *tollere ſuper labia*, *ſuper os Pſ.* 16: 4. Ad eam rationem obtinuiſſe debuit, florente Lingua, עלה על שפתים *adſcendit ſuper labia*; עלה בפה *adſcendit in os*; pro, *ore*, *labiis* fuit *frequentatum.* Quid dico debuit? Obtinuiſſe, addubitari non patitur *Ezech.* 36: 3. ותעלו על שפת לשון *& adſcendiſtis ſuper labium Linguæ virulentæ:* id eſt, *fabula facti eſtis omnium ore frequentata.* Hinc pulcherrima nobis emicat gemmula; *Spina adſcendit in manu Ebrii; & dictum ſententioſum in ore Elumbium.* Artificium, primo, obſervandum *Syntaxeos* dignioris per *&*, ad *comparationem*, vel potius *adæquationem*; de qua ad *Cap.* 25: 20. & 26: 7. Secundo, עלה חוח *adſcendit ſpina*, hic valet, *eminet altius ſublata*, atque adeo *capitibus ſuperimminet*; ad inſtar *teli.* Detur *Ebrio gladius*, *culter*, aliudve inſtrumenti noxii; *feriet*, & quaquaverſum *noxam feret.* Ita *Arabes* ſuum علا עלה *adſcendere* figurarunt. In *Diw. Hud.*

وَشَرُّ ٱلثَّوَابِ يُعْلَى بِهِ ٱلذَّكَرُ
ٱلْغَاضِبُ ۞

Peſſima certe remuneratio, in qua attollitur ſector gladius.

Id eſt, *in manum ſumitur, atque ſuper capita vibratur ad feriendum:* ut a *Schol.* ſubnotatum. In *Gloſſario Gjeubarii* proſtat علوته بالسيف اي ضربته *Adſcendi eum gladio; id eſt, percuſſi eum;* quod ita convertas licet, السيف علاه *Gladius adſcendit eum*; pro, *cum vulneribus incubuit capiti ejus*; nec non, ut in exemplo adducto, علا السيف *adſcendit Gladius*, abſolute, pro, *alte ſublatus eſt* ſuper capita *ad feriendum.* Sentis quid pingat, *Spina adſcendit in manu Ebrii;* ut ea ſcilicet *veſano impetu ſæviat*, atque *ora* omnium *verberet*, *lanietque.* Sentis etiam quid repræſentet, *& ſententioſum dictum in ore Elumbium.* Nempe *in tale os adſcendens*, & cum arrogantia *vibratum*, longe lateque *noxam ſpargit;* quodque *ſanare* debuiſſet pro benigna ſua indole, *lædit*, *laniat*, *ulcerat*, atque ſocietati *damnoſum* ac *moleſtum* evadit. Vides me ſub עלה *adſcendit* duplicem attendere virtutem, quam ipſa materia exigit; alteram *ore ſuſcepti*, alteram *oſtentati ſapientiæ altioris præcepti*, quod καθ' ἐξοχὴν appellatur משל. Sic eadem ferme exiſtit *Gnome*, jucunde variegata, quam habebamus *Vſ.* 7. hujus *Capitis: Situlas agunt crura ex claudo; & ſententia in ore Elumbis.* Ut autem ibi כסיל *Elumbis* cum פסח *claudo*, *femoribus luxato*, graviter contendebatur; ita hic cum *Ebrio* non minus condigne contenditur. Hæc ſpatioſum campum aperiunt per Exempla ire cupienti. Cogitetur modo, quid non *malæ noxæ* dederint in *Theologia*, in *Philoſophia*, in omni Doctrina, ipſa *Dogmata*, & *decreta Sapientiæ*, a perverſis & vitioſis ingeniis in ſenſus deteriores detorta, atque adverſus Veritatem ipſam *inſtar teli intorta.* In hæc non excurro; & finem facio in Commentatione *Cocceji* noſtri, ad conſimilem fere ſcopum collineantis: *Sententia bona & utilis in ore ſtultorum, eſt ut* ſtimulus in manu Ebrii, *ſive* gladius in manu furioſi. *Magnum hoc uſum habet. Eruditio non perfecta; cruda ſtudia; multarum rerum ſcientia ſine vera ſapientia; non niſi ad turbandum genus humanum, & ad occultandam Veritatem per Sophismata, conducunt.* Ejus Verſio, ad *Syntaxin* illam elegantiorem, quam paulo ante indicavi, ſic concinnata: *Spina quæ venit in manu Ebrii, & ſententia quæ eſt in ore ſtultorum*, perinde ſe habet. Id differt, quod עלה *adſcendit* ſimplicius dederit *venit;* atque ἀπὸ κοινοῦ repetendum id verbi vel prætervideri; vel non exiſtimarit.

10 Jaculator profanans *ad cædem* omnia; & conducens elumbem; & conducens prætereuntes: *paria faciunt.*

10 רַב מחולל כל וְשֹׂכֵר כסיל. ושכר עֹבְרים:

11 Ut

11 ככלב

Vſ. 10. Duos quaſi ſcopulos objiciunt vocabula רב & מחולל, inter quos navigandum ſit. Ad eos hinc & hinc adhæſum; aliis aliud molientibus; nec quicquam ſatis tutum fidumque emolientibus. Ultra *vicenarium* numerum hic ire poſſem: ſed plus dimidia parte amputabo. *Jarchius* I. רב *Deum* & מחולל *Formatorem* exponens, hunc ſibi nexum cum *præc. Vſ.* confinxit: *Sicut ſpina quæ adhæret manui ebrii* eam pungens, *ita ſententia in ore ſtulti:* hæcce videlicet ipſa; *Magiſter ſummus eſt formator omnium; & mercedem dans ſtulto, & mercedem dans transgreſſoribus.* Unde ſubſumit ſtultus; *Ergo nil opus eſt ſapientiam colere ac virtutem; quum etiam ſtolidi, ac vitioſi, beneficiis ac muneribus Dei mactentur.* Tenuit, quantumvis, coactum, II. *Pagn.* quin & *Merc.* inde non alienus; ſed ſine nexu illo, ut per ſe ſtet ſententia, innuens, *Dominum ſolem ſuum oriri facere ſuper bonos & malos juxta.* Alia facie III. *Gejer. Magiſter* ſive *Artifex format omnia*, ea recte efficit; *conducens autem ſtultum conducit & transgreſſorem;* i. e. *operis corruptorem.* Similiter *Oſiand. Forſt. Glaſſ.* &c. Acceſſere *Luthero* jactatæ multo fluctu cymbæ ancoram ingenioſiſſime, pro more, excogitanti. Aliorſum tendit *Cler.* IV. *Præfectus facit omnia*, ſive *mercedem det amenti*, ſive *conducat delinquentes.* רַב, ut in רב טבחים *præfectus*, *Magiſter ſatellitum.* מחולל *formans*, *generans* pro *efficiens.* Senſus hicce: *Summatem virum, qui per vilem plebeculam, aut malos homines, aliquid facit, non minus id feciſſe cenſeri, quam ſi ipſe manum operi admoviſſet.* Speciatim *reſpici* autumat *infidos præfectos*, *qui latrocinia per conducticios graſſatores exercere ſolent.* Non erat, cur ſibi rem acu tetigiſſe videretur; nec מחולל iſto ſenſu facile quis admiſerit. Si tale quid intenderetur, præferrem receptiſſimum V. hocce quod eodem filo latiorem adhuc aperit campum Politicum: *Potens dolore afficit omnes*, vel *omnia; & conducit ſtultos, & conducit transgreſſores;* id eſt, *improbo ſatellitio* talium *operarum*, & *mercenariorum*, *tyrannidem ſuam exercet.* Id placitum *Mercero*, Noſtris, aliis bene multis; multo utique concinnius, quam quæ prægreſſa. Eſt tamen hoc in ſenſu quod magnopere deſiderem; partim quod מחולל *dolore afficiens*, pro *tyrannide opprimens*, non reſipiat genuinum illum characterem, quo alibi iſta *violentia* notatur; partim quod nulla idonea compareat ratio, cur *turba mercenaria* duobus *membris* tam *diſtinctis* eſſet deſcripta. Rotundius fuiſſet, *conducit ſtultos, & transgreſſores.* Nunc alia *Syntaxis* aliud poſtulat. Hoc ipſum anſam præbuiſſe potuit *Junio*, רב *adverbialiter* convertendi VI. *Plurimum dolore afficit omnes & mercedem dans ſtolido, & mercedem dans transeuntibus.* Id eſt; *in Remp. injurius eſt qui præmia confert hominibus de publico male aut nihil meritis. Male merentur ſtolidi: transeuntes, viatores, nihil merentur.* Acute: ſed illud *plurimum* hac in ſerie nihil admodum ponderis adferret, & oneraret magis, quam ornaret *Gnomen* conciſiorem. Ad aliam radicem vocis רב, VII. reſpexit *Guſſ.* in *Comm. L. H.* ſub חול edens, *Litigator facit parturire omnes*, i. e. *lucrum ex omnibus ſibi elicit, cum magno ipſorum dolore; & ad hoc conducit ſtultos ac obvios quosque, ut ſcil. falſum dicant teſtimonium.* A רוב *litigavit* derivari poſſe cenſet רָב; ut צַר *anguſtus* a צור. Infirmus tibicen: nam id quidem a צרר derivandum. Sed nec ſenſui id firmitatis, cui inſiſtere poſſis. Arceſſitum מחולל *parturire faciens*, pro *lucrum extundens;* hac quidem in ſede, ubi nihil præcedit, nihil ſequitur, quod iſtam *Metaphoram* audaciorem fulciat. Precarium quoque, שכר *conducere*, ad *teſtes falſos* referri. Inter *Magnum*, & *Jaculatorem*, etiam vocabulo רב a רבב comprehenſum, ambigens VIII. *Cocc.* tentavit, Sa-

11 ככלב שב על קאו כסיל שונה באולתו :

12 ראית

Sagittarius (aut *major viribus*) *terret omnes: perinde qui conducit ſtolidum, & qui conducit prætereuntes.* Exiſtimat amplificari quod *Vſ.* 6. erat dictum; *non utendum eſſe ſtolido internuncio. Id enim partim facere ad* omnium *hominum* terrorem, *ut ſi* major viribus, *vel &* jaculator, *in publico conſiſtat cum arcu & ſagitta, & ſagittam aptet nervo, propinqui omnes fugient, metuentes ne feriantur, ſive de induſtria, ſive per imprudentiam: partim perinde eſſe ac ſi quis* conducat operam prætereuntium, *qui obiter tantum ac perfunctorie,* καὶ ὡς ἐν παρόδῳ *facient; quod ipſis mundatum eſt.* רַב pro *Jaculatore* palmam aufert. Ita venit *Job.* 16: 13. *Jer.* 50: 29. *Syntaxis* quoque feliciter conſtituta; per ſolenne illud & ; מחולל ἀπὸ κοινοῦ reſumto; ut in *Lexico* propoſitum: *Sagittarius terret omnes, & qui conducit ſtultum; & qui conducit prætereuntes,* item *terret omnes* ſcilicet. Sed nexus ille ex *Vſ.* 6. gratis adductus, innodat ſenſum, non extricat. Omnino per ſe ſumenda *Gnome* IX. tribus membris per *adæquationem comparativam* ſic jucunde elibratis. *Jaculator promiſcue feriens omnes; & conducens Elumbem; & conducens prætereuntes:* nempe *paria faciunt, eodem gradu cenſendi ſunt.* רב *jaculator*, & quidem *ſpiſſius, denſius tela mittens.* Ita *Pſ.* 18: 15. ברקים רב *fulgura ſpiſſavit*, ſpiſſe, denſe *jaculatus eſt.* Similiter *Gen.* 49: 23. *Partic.* מחולל *promiſcue feriens, vulnerans;* non a חול *doluit*, ut ipſe etiam *Cocc.* ſed a חלל *ſolvit;* unde חלל *profanus;* & mox *profanatus* quaſi *ad cædem:* inde חללי חרב *profanati Gladiorum*, eleganti formula, *promiſcui juris facti* velut *Gladiis*, ad *cædem* & *lanienam.* חללי רעב *profanati Famis;* qui *Fami ad carnificinam ſunt permiſſi.* Inde חולל *profanavit ad cædem;* ut *Job.* 26: 13. *Jeſ.* 51: 9. collato *Pſ.* 89:

11 Ut canis revertens ad vomitum ſuum; elumbis duplicans craſſitiem ſuam.

12 Vi-

11. In *paſſivo Jeſ.* 53: 5. מחולל *profanatus cædi, & lanienæ.* Inde magna cum dignitate, *Jaculator profanans* ad ictus ſuos *omnes*, vel *omnia:* qualem nobis *Herculem furentem* induxit ſcena, *ſub cujus ſagittis familia miſerrime occubuit.* Huic *adæquatur* per copulam *Waw* שכר כסיל *mercede conducens Elumbem;* ut nempe *negotia* ejus *gerat;* ut *rem domeſticam*, ut *publicam*, ut *ſalutem* & *fortunas*, quas *ipſe ſuſtinere ſuis viribus opibusque* haud valet, ei *tutandas committat.* Quadrat apprime. Sane *res* ſuas *omnes* velut *profanat*, promiſcui juris facit, vexationi, prædæ, rapinæ omni exponit, qui *procuratorem* iis admovet *mercede conductum;* & quidem *procuratorem elumbem.* Sibi ſuisque *lumbum infringit*, qui in *Elumbum* recumbit. Tali *Jaculatori* ſub eadem copula adæquatur quoque שכר עברים *mercede conducens prætereuntes.* Id ſimpliciſſimum ſimul pro Lingua, ſimul potentiſſimum pro ſenſu. Intelligo *ignotos*, ut mox *Vſ.* 16. infra; quos temere tanquam *de via* arripias, vel & ſtrictius *peregrinos* ac *viatores;* qui ut te, ac tua, ignorabant; ita te ac tua nunquam vero affectu curabunt; ſed contra quam facillime ſunt udituri. Cernis non deſcendi, quum ab *Elumbi* pergitur ad עברים *prætereuntes* plane *ignotos*, vel & *peregrinos;* ſed potius adſcendi; atque adhuc imprudentius aliquid, quin vecordius, deſignari. Senſerunt res privatæ, ſenſerunt Reſpublicæ; graviſſimis cladibus per id genus hominum adfectæ, quin confectæ. Cernis etiam quam artificioſe, quam graviter, interciſis colis, enunciatum ſit, שכר כסיל *mercede conducens* ſibi *Elumbem;* & שכר עברים *mercede conducens* ſibi *prætereuntes quosvis*, aterrimos forte mortales; & *Elumbo* centies pejores. Gradatio quoque hinc tandem relucet admirabilis. Veſanus nempe *Jaculator temerarius*, ne ſuis quidem parcens. Veſanior *Conducens* ſibi *Elumbem.* Veſaniſſimus, *conducens* ſibi *prætereuntes.*

12 Vidiſti virum ſapientem ſuis-
met in oculis! expectatio eſt de e-
lumbi, præ illo.
13 Dicit tardipes, rugitor in via;
leo inter plateas.
14 Janua circumvertitur ſuper
cardine ſuo: & tardator ſuper lecto
ſuo.
15 Con-

12 ראית איש חכם בעיניו תקוה
לכסיל ממנו:
13 אמר עצל שחל בדרך ארי בין
הרחבות:
14 הדלת תסוב על צירה ועצל על
מטתו:
15 טמן

Vſ. 14. Prima fronte nec acuminis multum, nec luminis, in *Parabola* hacce *Januæ ſuper Cardinem ſuam ſeſe verſantis; & pigri lecto adfixi.* Saltem pertenue eſt, quod plerique cum *Merc.* hic dant; *Pigrum a lecto tam parum poſſe avelli, quam Januam a Cardine:* vel *piger adhæret lecto, ut Janua Cardini.* Hæc vera: ſed ubi nervus comparationis? Hunc in *volutatione* potius ſitum cenſuere alii, invitante verbo תסב *vertitur, verſatur, circumagitur.* Inde arriſit, *de latere in latus volutari*; atque adeo *voluptari*; quod a *Geſer.* aliiſque amplificatum. Sed jam vide an ſatis luceat? *Piger voluptatur in Lecto ſuo, ut Janua volutatur ſuper Cardine.* Vix putem. Quid? an non iſta *voluptatio* per ſe jam incluſa in imagine מטה *Lecti? molliculi* utique, & *voluptatibus*, æque ac *quieti ſomnoque*, per *tardatorem* ignavum conſecrati. Procedo ulterius, & contendo, ambigi non poſſe, quin מטה *Lectus* hic *Allegoriam* exerat; atque a *molli ſtrato* aſſurgendum ad *genus vitæ mollius, voluptarium*, cum *ſumma ſecuritate* conjunctum. Confer *Amoſ.* 3: 12. *Ezech.* 23: 41. &c. Quanta jam, ſub utroque adſpectu, dignitas ſit noſtræ *Gnomes*, dilucere incipiet, ad *Originem* voculæ ציר *Cardo*; quæ nomen traxit, non ab *anguſtia*, vel *preſſu anguſtiore*, ut volunt, ſed a *ſtridore*, ſive *compreſſione ſtridulum reſonante*; unde & ipſis *anguſtiis* appellatio indita; nec non *dolori*, & *torminibus*, צירים dictis. *Frendor* & *Stridor* a *Cardine* abeſſe nequit, præſertim ſi vel gravior ſit janua, vel *ferramenta* invaſerit rubigo. Apud *Arabes* Themata ציר & צרר de *portis ſtridentibus* increbuere *Gjeubar.* صَرَّ ٱلْقَلَمُ وَٱلضِّرْسُ وَٱلْبَابُ يَصِرُّ صَرِيرًا أَيْ صَوَّتَ وَٱلصَّرَّةُ ٱلصَّجَّةُ وَٱلصَّيْحَةُ وَٱلشِّدَّةُ مِنْ كَرْبٍ *Verbum* צר *in calamo, dente, porta, eſt ſtridorem reddere, cum fut.* יצר, *& infin.* צריר. *Forma* צרה *notat ſtrepitum cum clamore ſtridulo; itemque calamitatem ſtrictius angentem.* Etiam صار media *Je* ציר ita frequentatum fuiſſe, dubio vacat; quum & صِيرُ ٱلْبَابِ, quod apud *Golium* eſt *fiſſura januæ*, proprie ſit *cardo ſtridulus*; de quo mox ſeorſim. Ab iſto *cardine* grandior *figuratio* induxit اصرّ in IV. ſpecie אצר, pro *inſtitit rei pertinacius, in eaque perſeveravit*, tanquam ſuper *cardine* eodem *volutus.* In *Alcorano* floſculus orationis ſæpius ſeſe offert. *Surat.* 3: 129. لَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا فَاحِشَةً مِنْ *Non ſtridunt ſuper cardine eorum, quæ patrarunt turpiſſima.* i. e. *non pertinaciter criminibus adhæreſcunt; ſed ſeriam agunt pœnitentiam;* ut *ibid.* adjectum. Iterum *Sur.* 56: 45. وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى ٱلْحِنْثِ ٱلْعَظِيمِ *Et pertinacius inſtridunt ſummæ improbati, ſuper ea velut ſuper cardine fixi* videlicet, *& voluti* ſimul. Abſolute etiam invaluit اصرّ *inſtridere cardini ſuo*, pro *tenacius adhæreſcere peccato.* Ita *Harir. Conſ.* 28. وسع كل مصرّ حلمه *Laxiſſime amplectitur omnem*

Digitized by Google

15 טמן עצל ידו בצלחת נלאה להשיבה אל פיו :

16 חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם :

17 מחזיק באזני כלב עבר מתעבר על ריב לא לו :

18 כמתלהלה

15 Condidit tardator manum ſuam in paropſidem: defetiſcitur eam ad os ſuum reducere.

16 Sapiens *eſt* tardator ſuiſmet in oculis; præ ſeptem reſpondentibus ſapidum.

17 Apprehendit aures canis; qui præteriens efferveſcit ſuper contentione non ſua.

18 Si-

nem מצר *cardini* criminum ſuorum *inſtridentem clementia ejus:* ubi *Scholion* ſubjicit دايم علي الذنب *crimini jugiter appactum.* Hinc tandem jucundiſſimum lumen, & acumen illud, quod deſiderabatur, ſe effert; & omnibus ultro ingerit. *Piger in lecto ſtertens usque*, atque *nunc hanc, nunc illam in aurem, revolutus*, pulchre comparatur *ligno ſuper cardine ſtridenti*, ibique *tanquam in centro* ſuo *recumbenti*, ac *tenacius reſidenti.* Iterum עצל *tardator, tortipes, Lecto mollitiei* & *vitiorum* affixus, vere *ſuper cardine hocce ſuo volutatur; eidemque pertinacius* & *appactius inhæret; nunquam* inde *divellendus.*

Ibid. Vocula ציר *cardo ſtridens*, apud *Arabes* quoque aſſervata in *Traditione*, quam laudat *Gjeubar.* Digna illa quæ hic illuſtretur, ad *Harmoniam Dialectorum* ſanciendam. الصير ايضا شق الباب وفي الحديث من نظر من صير باب ففقئت عينه فهي هدر وتفسيره في الحديث الصير الشق وقال ابو عبيد لم يسمع هذا الحرف الا في هذا الحديث *Forma* ציר *etiam notat fiſſuram oſtii. In Traditione extat: qui per* ציר *oſtii introſpicit, ſi oculus ei erutus crepuerit, ſanguis eſt impune dimittendus. Interpretatio vocis iſtius in Traditione, eſt, fiſſura. Abu Obeydus ait; nuspiam alibi niſi iſta in Traditione vocula hæcce audita.* Non mirum ergo, ſi addubitetur quid proprie deſignet. *Fiſſura* arrepta ex *introſpectione;* & ſane requiritur *foramen* aliquod, per quod *curioſus oculus* in *clauſum cubiculum* poſſit intrare. Id nuspiam quæſiveris quam ad *cardinem;* quem & depoſcit *oculus ſubitario ictu excuſſus;* nempe *moti cardinis;* cujus *hianti commiſſuræ imminebat.* Compleamus munus noſtrum, & concordiam adſtringamus. صير eſt etiam *finis*, & *exitus rei;* quaſi *cardinem* dicas. Alio flexu صير eſt *aqua retenta & inbibita;* nempe per *ſtranguriam;* ut ציר *dolor arctiſſime ſtringens.* Hæc *Golius* noſter ex *Gjeubar.* & *Camuſ.* Reperio quoque in *Camuſ.* صاره الناس حصروه *Verbum* ציר *adhibetur pro arctius ſtringere, premere, obſidere aliquem.* Ita in Sacris, *Pſ.* 139: 7. *Deut.* 20: 12. Idem in ضار *med. Je*, quin & *med. Waw* تضور *dolore contortus fuit*, obtinet; ejusdem *Originis*, & virtutis cum צרר ضر: quemadmodum صر & صار una ſtirpe ſuccreverunt *ſtringendi ad ſtridorem usque.* Notiones *cedendi, vergendi, eundi, evadendi*, quæ ſub eodem *themate* صار pullulant, hinc enatæ; quaſi *ſtringere ad latus, declinare*, cum *flexu ſtringente concedere.* Iſta poteſtas primaria *flexus ſtringentis* & *torquentis* ſub צור صار diſtinctius adhuc tralucet: indeque *metonymiæ* ſubſumtæ *fingendi*, & *formandi*, velut ſub digito *ſtringente*, & *lineamenta exprimente.* Habes Sylvam; quin laby-

18 Sicut ludicram micationem exercens, qui jacularetur laqueolos *ardentes*, ſagittas, & mortem.
19 Sic

18 כמתלהלה הירה זקים חצים ומות׃
19 כן

byrinthum quendam *Gloſſarum*, unde ad filum *Originis* indicatæ quisque ſibi facilem exitum aperiet. Finio in צור صار apud *Golium* ex *Camuſo*, iterum صوت *ſonum edidit*: nempe *ſtridulum* illum, quem ſub Sororio צרר صر eodem verbo صوت *ſtridulum reſonuit* expreſſerat *Gjeubar*. ſupra allegatus. Sic omnia amiciſſime concinunt, atque unum in centrum conſpirant.

Vſ. 18. Verbum ſolitarium מתלהלה; cujus tam *Radicem*, quam *ſignificationem* profunda delevit oblivio. Veteribus jam olim id occluſum fuiſſe, I. ipſi ſatis indicant: LXX ὥσπερ οἱ ἰώμενοι; *ſicut medentes*; vel ſecundum alios, *ſicut qui curantur*. At *Vulgat. ſicut noxius eſt, qui* &c. A *Sym.* eſt πειρώμενοι, ab *Aquil.* κακοηθιζόμενοι *malitioſi*. Idem intendiſſe ſuſpicor *Alexandrinos*, ab ἰὸς *rubigo*, unde ἰῶδης ad *rubiginem mentis* translatum. Ubi hauſerint, non liquet, nam *Themata* לוה لوى, & להה لهّ, quæ ſola hanc formam *quadratam* dare potuerunt, nil ſimile continent. Ex ingenio forte procuſum, quod convenire videbatur; nam *mittere ſcintillas, ſagittas, & mortem*, aliquid *malignum noxiumve* ſpirabat. Species fefellit: nam *Apodoſis*, huic verbo reſonans, *An non ludens ego?* requirit mitius aliquid, quod *luſui* poſſit reſpondere. Hoc ſi attendiſſent *Rabbini*, II. non arripuiſſent, *ſicut inſanum ſe ſimulans*; vel ut alii miſſa ſimulatione, *ſicut inſaniens*. Hoc *Jun.* ſecutus, ſubjecit, *Non majoris faciendus vir fallax, & circumveniens amicum ſuum ſpecie ludicra, quam furioſus plane.* Violentum; nec ad *Salomonis* ſtylum illum artificem, qui *naturam* ipſam aculeate ſimul & venuſte effingit. *Simulatus furor* longius adhuc recedit. Non erat ergo, quod *Lexico* insereretur להה *inſanivit*, hoc loco fultum; alteroque *Gen.* 47: 13. ותלה הארץ, *& furebat terra præ fame.* Poſterius hocce civitati *Hebrææ* citra moram reddendum, deſcendit a ולה ولہ, apud *Golium* valens, *mente turbatus, alienatus, impatiens, & impotens fuit* metu, aliove quo affectu. Ejus Origo ſita in *quatiendo*; quod *mens metu concutiatur*, atque adeo *ſibi excutiatur*. Inde ut מתלהלה ducatur, non patitur *Analogia*. Ne quidem ut a להה; ultima *He quieſc.* pro להי vel להו; prout in *Inſtit. Gram. Reg.* 124. demonſtravi. *Mercer.* III. ſuæ ætatis primus in *Hebraicis*, quum haud in ſolido locatum ſentiret illud להה cum ſuo *furore*; aliud exſculpſit ex finitimo לאה, *laſſus fuit*; indeque tentavit, *ut qui ſe laſſum ſimulat*; i. e. *quaſi inhabilis eſſet & ineptus ad omne opus; quaſi nihil mali poſſet efficere.* Languidum, ut quod maxime: refragante inſuper *Analogia*, quæ מתלהלה a לאה derivari, planiſſume abnuit. In eadem tamen veſtigia ingreſſus alter facile Princeps *Lexicographorum*, *Coccejus* noſter IV. illud ותלה *Gen.* 47: 13. convertit, & *defatigata eſt terra, ex* לאה: itemque מתלהלה in *Gnome* noſtra, *ut furioſus*; addens; *credibile eſt* furentem *ſic appellari, quaſi qui ſe multum fatigat.* In his *Analogiæ* haud litari ipſe ſentiens, ſubjecit, V. *An hoc ad* הלל *potius referemus?* Idem aperuerat in *Lex.* ſuo הלל; ubi ad ſpeciem התהולל ſubjecit: *huc retulerim* מתלהלה *Prov.* 26. quaſi ſit מתהולל *furioſus*, aut *furorem ſimulans.* Nil alienius, ut quivis cernit; nil magis precarium: ne jam repetam, quod ſupra inſinuatum, *furioſo*, vel & *furorem ſimulanti*, nihil hic loci conceſſum. Ut autem in oculis orbis Eruditi defigatur, quantum ſibi permit-

Digitized by Google

mittant in re *Hebraica* homines Eruditi, apponam noviſſimum quoque conatum *Guſſetii* VI. Is univerſam Radicem להה & *furendi* notionem expungit, atque exemplum geminum, illuc reductum, ſub לאה *fatigari* in ordinem cogit; *Gen.* 47: 13. וַתֵּלַהּ reddens, *& feſſa fuit terra fame*; vel *languebat:* noſtrum autem מתלהלה *ſimulans fatigati viri debilitatem, & quietem, ut & ante, & poſt noxam, ſuſpicionem a ſe amoveat; ſcilicet invalidum ad nocendum ſe eſſe fingit, ne quis caveat prius; neve ipſe poſtea accuſetur.* Vix oculis meis credo. Explodit Vir Doctus in *Comment.* ſuo receptius illud *furere*; rogans, *unde petitum?* & merito explodit; ſubſtituens interim, quod ſemet ipſum explodat; quum nihil vel frigidius, vel ſenſui *Salomonis* repugnantius inveniri queat. An qui *brachia ſtrenue exercens, laqueolos ardentes*, & *ſagittas*, & *mortes meras jaculatur*, larvam *debilis* & *invalidi* induiſſe dicetur? Idemne, *debilitatem fingens tantam*, ut *ne manum* quidem aut *pedem movere* potuerit, rogitabit tamen; *nonne luſitans ego?* Claudicat etiam ab hac parte VII. interpretamentum *Pagnini*, *Sicut abſcondit ſe qui emittit* &c. Hoc a *Luthero* adoptatum; auctorem habet *R. Immanuël:* cui מתלהלה erat מתעלם *occultans ſeſe.* Id homini viſum convenire, ſcilicet. Non convenit: nam agitur de eo, qui *palam* procedit, in publicoque viſitur, poſt jacta tantum tela rogans, *an non luſitans ego?* Propius ad ſcopum jaculatus VIII. Cl. *Capell.* ex *Arabico* لهي *ludere, laſcivire, inimicum aut ludicrum quid agere.* Inde hunc offert conſpectum: *Qualis ille eſt, qui per luſum & jocum projicit tela mortifera; talis eſt qui decipit proximum ſuum: deinde dicit, annon ludebam?* Calculum adjecit *Cler.* Hoc palmam ſuo ſibi jure ita vindicat, ut ſi מתלהלה a *Themate* לָהָה, *ult. quieſc.* pro *Waw* vel *Jod* propagari poſſet, ne minimum quidem dubitationis relinqueretur, *Apodoſi* iſtam *Protaſin* ultro miniſtrante veluti. Unum tantum deſiderari tunc poſſet, ab eo cui ſubtilior naris; *luſum & jocum* illum, quem *Protaſis* ſic exhiberet, nimis eſſe *generalem*; atque aliquid *ſpecialius, diſtinctius; inſignitius*, requiri in genere ludicro. Sed levior hic ſcrupulus, quam ut aſſenſum morari deberet; & facile is levari poſſet ex *ſpecialiore* illo *uſu Arabum*, quo *arti Mimicæ* præſertim addicta hæc Radix. Quantumvis interim adblandiri hic poſſet *Mimica actio & geſticulatio*, non permittit tamen *Analogia*, ut in ea pedem figamus; nam, ut præſtructum ſupra, quadratum להלה proficiſci nequit niſi vel a לוּהַ *quieſc. med.* vel a לָהַהּ *med. deficiente.* Hos fines, alte in *Dialectis Orientalibus* pactos, nunquam migrare licet. En ergo tandem IX. quod & *Analogia* exigit, & *Gnome* noſtra in ſplendidiorem ſenſum educta, ſancit. *Thema* لاه לוּהַ apud *Arabes* eſt *micuit, tremulum ſplenduit*, ut *procul in deſertis ſub meridiem fulgens aquæ ſpecies*, سَراب *dicta.* Ita in *Camuſo* اللَّوْهُ السَّراب وتَلَوُّهُة بريقة وقد لاه لوها ولوهانا وتلوه اضطرب وبرق ولاه الله الخلق خلقهم *Forma* לָוּהּ *notat ſplendicantem in deſertis aquæ ſpeciem: cujus fulguratio per infin. V. deſignatur. In I.* לוּהַ *vel* לַהּ *cum infin.* לוּהַ & לוֹהָן, *eſt micuit, ſplendicavit talis aquæ ſpecies. In V. quati, & fulgurare. In I. iterum, tranſitive, micare fecit Deus creaturas; id eſt, creavit.* Quadratum quoque noſtrum להלה لهله *ibidem* comparet cum *infinitivo fæmin.* لهلهة לַהְלָהַת; aut per *Damma* לָהְלֻהַת pro الارض الواسعة يطرد فيها السراب *terra ſpatioſiſſima in qua impulſa micet ludens aquæ ſpecies*; quaſi dicas, *ſplendicatio tremula.* Ejus *plurale* لهاله *tremulæ micationes.* Habes noſtrum לַהְלֵהַּ *tremulum micuit, micando luſit oculos procul feriens*; unde מִתְלַהְלֵהַּ frequentative, cum reciprocatione, *talem ſibi luſum inſtituens.* Ut hunc propius cognoſcas, tenendæ phraſes

Digitized by Google

19 Sic vir *qui* impellit in fraudem ſocium ſuum, & dicit: non luſitans ego.

19 כן איש רמה את רעהו ואמר הלא משחק אני׃

20 Quum

20 באפס

ſes لاع بالسيف *micuit gladio*, & لاع بالثوب *micuit veſte.* Poſterius hocce *ludicrum* quid ſubminiſtrat, quod vocatur חטירה خطير *vibramentum*, quum *pueri contortis mantilibus ſe invicem percutiunt*, ut apud *Golium* reperies ex *Camuſo*. Hoc *mantile* appellatur مخراق, quod in *Golio* eſt, *faſcia*, *ſtrophiumve convolutum*, *quo fit percuſſio ludicra*, *ut in choreis.* Pulchre *Amrou Ibn Keltbum* in *Moallek.*

نجذ رؤوسهم في غير بِرٍّ
فما يدرون ما ذا يتقون ۞
كانّ سيوفنا فينا وفيهم
مخاريق بايدي لاعبين ۞

Amputamus capita eorum, ſine ulla clementia,
Neque norunt quid vitare debeant:
Tanquam ſi gladii noſtri, nos inter & illos,
Mantilia forent in manibus luſitantium.

Ubi *Schol.* شبه السيوف بالمخاريق في ايدي الصبيان لسرعة الضرب بها *Aſſimilavit gladios ſtrophiis in manibus puerorum, ob celeritatem percutiendi iis.* Recte; ſed plenius fuiſſet, ob *micationem*, *celeritatem*, & *improviſum ictum.* Poſterius hoc vel maxime ad rem, diſertim ab ipſo Poëta indicatum. Ante oculos jam conſtitutam habes imaginem מתלהלה متلهله *ludicram micationem exercentis*, adhibito مخراق *linteamine*, ſive *ſtrophio*, quo *colluſores nec opinato feriat.* Hoc ad *ludum Martis* quoque translatum cernis. Latiorem adhuc proſpectum dabit *Gjeubar.* qui poſtquam hunc *Verſiculum* ex *Moallek.* laudaſſet, ſubdit, وفي حديث عَلِي عليه السلام البرق مخاريق الملايكة وفلان في مخراق حرب اي صاحب حروب يخف فيها *In traditione Ali habetur, fulgura ſunt Angelorum ſtrophia. Dicitur etiam, Ille eſt ſtrophium belli, id eſt, inſignis bellator, qui in præliis agiliſſime verſatur.* Adſpice nunc Gnomen noſtram, ejusque dignitatem admirabilem ſuſpice. *Ut ludicram micationem exercens, qui* interim *jacularetur laqueolos, ſagittas, & mortem.* זִקִּים aliis *ſcintillæ*, aliis *flammæ*; ex collatione cum זִיקוֹת *Jeſ.* 50: 11. Atqui neutrum ibi ſatis aptum; ut monui *Tom.* I. *Orig.* p. 86. Radix זיק in *Bibliis* nuspiam. זקק extat, cum זִקִּים *vinculis* ſive *catenis*. Inde extundebam, *laqueolos* piceos, qui *ſcintillas* & *flammam nutriant.* Hos *Cic. Catil. prima Cap.* 13. vocat *malleolos*; *faceſque ad urbem inflammandam.* Addebam interim; *Sed ne quid aſtute: omnes locupleti ſatis luce deficimur.* Idem nunc repeto. Firmat tamen conjecturam iſtam زيق *vinculum collare*; itemque formula زيق الشيطان *collare Satanæ*; per quod figurant *filamenta ignea quaſi*, *quæ aëre fervidiore circumvolitant*; *& oculos ſplendore* atque *æſtu præſtringunt.* Hoc vocant etiam مخاط الشيطان *filamenta Satanæ*; & خيط باطل *filum deluſoris*; & ريق الشمس, vel لعاب الشمس *ſalivam ſolis.* Hinc זקים & זיקות *vincula collaria*, ad *laqueolos* picis ardentis, & *malleolos*, traduci potuiſſe, ſuſpicari licet. Ulte-

Digitized by Google

20 באפס עצים תכבה אש ובאין נרגן ישתק מדון׃

21 פחם

20 Quum expirarunt ligna, ſopitur ignis; & quum nullus eſt rancidus, conſileſcit jurgium.

21 Car-

terius non procedo. Origo in *arctiore nexu & plexu*, quem Radices ſororiæ زقّ זקק & ازقّ אזק, quin & زيـق זיק aſſervant. Cum זקים unum jugum efficiunt חצים *ſagittæ*; iisdemque per *appoſitionem* adjecta cenſetur *Mors*, ut ſit, *laqueoli & ſagittæ*, quæ *mors* ſunt, quæ mortem ferunt. Grandius tamen tria concipias licet, *Jaculans laqueolos, ſagittas, mortem.* Id illuſtrius, quam *jaculans telum mortiferum;* quamvis in illud ultro ſeſe reſolvat. Conf. *Exc. Hamaſ.* p. 333. ubi figurantur *Haſtæ quarum anteriora Mortes.*

Vſ. 19. Concinna *Apodoſis*, ſuperiori imagini adamuſſim reſpondens. רִמָּה *decepit, impulit in fraudem*, &c. ejusque מרמה *deceptio, impulſio in fraudem*, per *metonymiam* deſcendit a רָמָה *jecit, jaculatus eſt, projecit;* atque præcedenti הירה *jaculatori* ſuccinit; ſive a *jactu teli*, ſive a *dejectione*, & *alliſione*, quod nunc non diſcutio. Qui רע *ſodalem, compaſcuum* ex *Origine, dolo malo petit, circumvenit, in fraudem impellit,* מרמה *fraudulentiam*, tanquam *jaculatoriam artem, in eum exercet*, oſtentans interim *amicitiam*, & *familiaritatem*, is ſimilitudinem implet מתלהלה *cum ſodali micantis*, & *ludum innocentem ludentis* veluti; quum interim iſta ſub *ſpecie*, & *occaſione*, *noxia* ſua *tela ejaculetur*, atque ex maligno ſinu depromat ad perniciem amici, nil tale expectantis, aut ſuſpicantis. *Laqueoli, Sagittæ, Mors* ipſa, totidem *figuras* præbent *doli*, & *fraudis*, in quam quis ſæpe implicatur ab eo, cum quo frontem explicare ſolet, & quicum ei quotidianus velut familiaritatis intimæ luſus. Exemplorum referta vita eſt: & מתלהלהים *ludicram micationem* cum ſodalibus *exercentium*, ſed ſub *ſtrophio* & *linteamine* ſuo *malleolos, ſagittas*, ac *mortes jaculantium*, innumerus ubique eſt numerus. Rogites læſus, in fraudemve dejectus, hæccine ſit illa toties jactata dextra, fidesque? reſpondebit perfrictæ frontis veterator, *an non luſitabam?* Nil ſane noxæ intendebam, nil fraudis in animo fovebam; res infeliciter cecidit, fateor, ſed contra ſcopum plane meum, atque vota ſincera.

Vſ. 20. Verbum נרגן, *rancore ſuffuſus*, mox *Vſ.* 22. recurſurum, illuſtravi ad *Cap.* 18: 8. *Ligna, materia flammæ*, figurant *ſuggeſtiones malignas.* אפס particula *negativa*, quæ rei *extinctionem*, & *redactionem in nihilum* conſignat, ab *exſpirando, efflando, exhalando*, & quidem cum quadam *exploſione ſibili*, ducta eſt. Thema אפס, cujus ſororium פסס, quod eſt فـش. Monui ſupra *Cap.* 14: 28. ubi non parum momenti adfert, ad ſententiam rite conſtituendam. Eadem vis ubique tranſlucet *Jeſ.* 40: 17. ubi אין *vacuitas*, & אפס *expiratio in nihilum*, & תהו *ipſa vaſtitas*, in congeriem acervantur. *Amoſ.* 6: 10. העוד עמך ואמר אפס *Eſtne iteratio tecum?* daturne alius præterea? *dicetque, expiratio; in univerſum omnes expirarunt.* Pulchre *Jeſ.* 46: 9. *Exſpiratio inſtar mei:* i. e. *mei ſimilis in totum expirat; nec* aliud Numen *exiſtere queat.* Iterum *Jeſ.* 34: 12. *Et omnes ejus principes* יהיו אפס *erunt expiratio:* i. e. *merum nihil.* Τὸ μηδὲν. Hinc reliqua ſibi quisque enucleabit; atque אפסי ארץ *finibus terræ* lubenter ſubſtitui patietur *expirationes terræ*, ubi *penitus deficit ac quaſi expirat Pſ.* 2: 8. *Jeſ.* 45: 22. &c. At quid מֵי אָפְסָיִם *Ezech.* 47: 3. ſolitarium?

Ad talos perveniens *aquula* arriſit plerisque. *Cocc. forte plantæ intelliguntur pedum; ut ſint aquæ quibus plantæ ſolummodo queant humectari.* Id multi-modis præferendum. Primo enim preſſius deſignat *tenuitatem aquulæ*, e terra tantum exſudantis adhuc, & *plantas leviter tingentis.* Secundo אפסים *exſpirationes pedum*, i. e. *extremitates*, & *oræ ultimæ*, non ſunt *tali*, ſed *plantæ*, vel potius *digiti plantarum.* Id ſuadet res, ſuadet locus diſertus *Dan.* 5: 5. ſororium פס ita ingerens; *Rex vidit* פס ידא *expirationem manus*, vulgo, *fruſtum manus*, collato פת *fruſto panis.*

Digitized by Google

Cocc. ad *palmam* inclinat. Ipſe contextus dicit, *prodiiſſe* אֶצְבְּעָן דִּי יַד *digitos manus*; qui per *expirationem manus* venuſte circumſcripti. Conſimiliter *Vſ.* 24. *ibid.* פַּסָּא דִּי יְדָא *exſpiratio manus miſſa ad ſcribendum.* Aliquid grande ſpirat פִּסַּת בַּר *Pſ.* 72: 16. quod qui *particulam frumenti* dant, ſenſum reddunt illi quidem, ſed *figuram* delent. *Pugillus frumenti*, quem alii adſcivere, aliquid ſpecioſius offert; atque cum *extremitate manus* ſic ſatis conſiſtit. Vide tamen, an non malis, *exſpiratio frumenti*, pro *reliquiis tenuiſſimis*, *in quibus* omne *frumentum quaſi exſpirat.* Sic certe verbum ipſum פסס figuratum *Pſ.* 12: 2. פַּסּוּ אֱמוּנִים *expirarunt fidelitates*, vel *fideles*, *ex filiis Adami.* Vulgo, *deſierunt*, *defecerunt:* recte pro ſenſu, non pro *colore* orationis; a quo etiam longiuſcule recedit quod *Cocc.* in *Lex.* habet, *abbreviati*, vel *imminuti ſunt*; prout ut alii, *ad paucitatem redacti ſunt* dederunt, anſa arrepta ex פַּס *fruſtum*, *particula*, ut opinabantur. Non mirum, ad *proprietatem* adſpirari non potuiſſe, quum nuſpiam alibi, in pomœriis noſtris Sacris, id verbi occurrat. Illud *deficere* ſeſe commendabat ex affini אפס, cui eadem notio in *Lexicis* ſubjecta. Atqui & illud *proprie* valet *exſpirare*, *cum flatu deficere*. Signanter *Jeſ.* 16: 4. אָפֵס הַמֵּץ *exſpiravit oppreſſor*. Nil ſublimius. מֵיץ eſt *preſſor ſuccum extorquens*; *a* מִיץ חָלָב *preſſura lactis* porrecta occaſione. Is *preſſor*, & *oppreſſor*, *ipſe* dicitur *exſpiraſſe*, *ſucco* omni & *vento* ſimul *exploſo*. Pari granditate *Jeſ.* 29: 20. אָפֵס עָרִיץ *expiravit violentus*; quaſi *crepans* & *diſploſus* cum *omni* ſuo *turgore*, ac *tumore*. Non minori dignitate *Pſ.* 77: 9. הֶאָפֵס לָנֶצַח חַסְדּוֹ *an exſpiravit in purum putum ubertas ejus?* Pinguntur *ubera beneficentiæ*, quæ cum *flatu* veluti *defecerint* atque *exſpirarint*. Iterum *Gen.* 47: 15. 16. אָפֵס הַכָּסֶף *expiravit argentum; crumenis* veluti *exhauſtis*, *exinanitis*, *cum flatu deficientibus*, ac *diſploſis*. Hanc nativam vim, & gratiam Linguæ, quam nulla ſagacitas, aut acies conjectandi, conſequi poſſet, exhibet Radix فش, de qua ita *Gjeub.*

فَشَّ ٱلْوَطْبَ يَفُشُّهُ أَيْ أَخْرَجَ
مَا فِيهِ مِنَ ٱلرِّيحِ وَيُقَالُ
لِلْغَضْبَانِ لَأَفُشَّنَّكَ فَشَّ
ٱلْوَطْبِ وَرُبَّمَا قَالُوا فَشَّ
ٱلرَّجُلُ إِذَا تَجَشَّأَ وَٱلْفَشُّ
سُرْعَةُ ٱلْحَلَبِ وَقَدْ فَشَشْتُ
ٱلنَّاقَةَ وَنَاقَةٌ فَشُوشٌ مُنْتَشِرَةُ
ٱلشَّخْبِ وَٱنْفَشَّتِ ٱلرِّيَاحُ
خَرَجَتْ عَنِ ٱلزِّقِّ وَنَحْوِهِ وَٱنْفَشَّ
ٱلرَّجُلُ عَنِ ٱلْأَمْرِ أَيْ فَتَرَ وَكَسِلَ

Thema פש (& פס) *defect. med. in utre*, *eſt explodere quicquid in eo venti. Dicitur proverbialiter de iracundo; exſpirare faciam te*, *prout uter ventum exſpirat. Sæpe exſpiravit uter*, *de viro ructum emittente*, *uſurpatur. Expiratio*, *vel exploſio*, *etiam ſignat celeritatem mulgendi vel emulſionem celerrimam; unde exploſi camelum*, *eſt ſparſim radiante fluxu lactis emulſi; quæ camelus vocatur* פשוש. *In VII.* אנפש *dicitur de ventis flatibusve*, *quum ex utre diſploſo expirant. Item in virum quadrat illud Niphhal*, *diſploſus expiravit; quum elangueſcit ac torpet.* Eandem *Originem*, easdemque virtutes *ſecundarias* poſſedit alterum Thema فسّ per *Sin* ſive *Samech* enunciatum, cujus derivatum فسيس פסים eſt vel *corpore* vel *mente debilis*; q. d. *cujus expirarunt vires*, ac *facultates.* Idem uſus præcedenti *Themati* quoque ſubjectus, nam ejus reduplicatum فشفش valet, *debilis mente ac conſilio fuit:* qualis ſimplici etiam forma فش, cui *mens* & *ratio expirarunt.* In omnibus hiſce, ὀνοματοποιΐα eminet, per quam *diſploſio expirans* ipſo ſono פס *Phas*, *phus*, & אפס *Ephs* quodammodo exauditur. Deſinam in uſu ſignatiore & ſublimi *Iſpahanenſis*, genuinum *characterem* verbi, ſuo

ſuo more, feliciſſime exprimentis, ubi deſcribit *impetum arietis bellici*, *ſub cujus ictibus* اقفال الاسوار المغلقة تنفش *repagula mœnium occluſorum diſploſa expirarent.* Nempe *ſera*, *clauſtrum*, *repagulum* eleganter dicitur *exſpirare*, quum *crepat*, & *diſſilit.* Huc pertinet *Gloſſa* illa apud *Golium*, *Aperuit ſine clave ſeram*; active, quaſi, *fecit eam crepare*, *diſſilire*, &, reddito ſono *Phus*, ultro *expirare.* Ad *Originem* quoque admirabiliter *Avicen.* L. IV. p. 125. & alibi. يوضع علي النفخ خِرَق مسخنة وكمادات مفششة *apponuntur ſuper tumore panni calefacientes*, & *fomenta quæ expirare faciant tumida.* Eſt *part.* II. ſpeciei, quæ a *Gloſſariis* abeſt, ut alia infinita. Sub VII. annotavit *Gjeubar.* وانفش جُرحه سكن ورمه عن ابن السكيت *Etiam de ulcere dicitur* אנפש *expirare factum eſt*, *quum tumor ejus reſidit*; *auctore Ibn Aſſiccyt.* Pro minus promtis hic reſumere liceat, phraſes eſſe finitimas ورم جرحه *tumuit ulcus ejus inflammatum*, & ورم انفه *tumuit naſus ejus accenſus in iram.* Ad utrumque ex æquo ſe porrigit فش *expiravit tumor ille*, & *diſploſus evanuit.* Hæc jam verbis פסס & אפס, cum explicationibus ſupra datis, id gratiæ, & roboris addunt, quod nemo ſpernat, niſi qui frugibus inventis, glande veſci decreverit: aut pro ancora bene jacta, fidaque ſtatione, perpetui ſali eligat jactationem.

Ibid. Iſtud ſalum, jactationemque in eo incredibilem, hic oculis ſubjeciſſe, e re fuerit; ut orbis Eruditus hoc quoque ſpecimine in rem præſentem deducatur; atque ex eo dijudicet, quanta ſit cum *utilitas* tum *neceſſitas Dialectorum*, ad *Origines Hebraicas* conſtituendas. En fluctus, quos movit *Forſter.* in *Lex.* פסס *congruit ſignificatione cum* אפס, *rarum fuit*, *attenuatum eſt Pſ.* 12: 1. פַּסִּים *fila*; *a tenuitate Gen.* 37: 3. 4. 23. & 2 *Sam.* 13: 18. 19. *Tunica filorum*; *ſcil. diverſi coloris.* At *Pſ.* 72: 16. *Significatione contraria*, *denſitas*, *copia frumenti.* Majores excitavit *Avenar.* ita ſibi ſua ex Hypotheſi indulgens. פסס *eſt paſſim ſparſus eſt*, *diſperſus eſt in varietates multiplices.* Luſit in *paſſim*, unde *Pſ.* 12: 2. reddit, *ſparſi paſſim ſunt fideles*, *i. e. disjecti &c.* Et *Pſ.* 72: 16. פסת בר *diverſitas frumenti*, *multiplicitas diverſarum frugum paſſim in agris.* Denique כתנת פסים *Gen.* 37: 3. 4. 23. & 2 *Sam.* 13: 18. 19. *Tunica variegata & picta multis coloribus*, *multa filorum diverſitate.* Nil diſſipatius poterat arripi, quam illud *paſſim*, cui & πάσαιν pro altero adjectum fulcro, ut vara vibiam ſequeretur. Quid *Coccejo*, quid aliis, allubuerit, jam attigi. Reſtat ultimus conatus *Guſſetii*, cui פסס eſt *ſecuit*, *reſecuit*; indeque פסת בר quaſi *reſectio*, *i. e. portio minima frumenti. Pſ.* 72. & כתנת פסים *fruſtula panni verſiculoris.* Precaria omnia; ut quivis cernit; & in quibus parum, aut nihil, dignitatis. Sed audi illationem plane ſuavem; " *Hæc perſuadent radicem non per* „ *ſe*, *& vi Etymi*, *dicere* nihil, *ſed* aliquid „ minimum: *ut Gallice* pas, point; *unde* „ אפס *etiam quandoque omnino negat*, ut „ *Jeſ.* 46: 9. *quandoque non omnino*: ut *Jeſ.* „ 40: 17. ubi אפס *jungitur cum* תהו *Chao*, „ *quod non eſt* nihil. *Item* 2 *Sam.* 9: 3. *vi-* „ *detur* tantillum reſiduum *ſignificare.* Pari- „ ter 2 *Sam.* 12: 14. *non ſane* nihil *ſed* bre- „ ve aliquid *ſignare debet* ". Vide, quam neglectus *Dialectorum* emaciet ingenia. Metuit Vir Doctus, ne quis radices פסס & אפס ſtatuat *per ſe*, & *vi Etymi* notare *Nihil.* Scire aveo, qua in Lingua τὸ *Nihil* Philoſophicum, *vi Etymi*, & *per ſe*, i. e. ſine *metonymia* poſſit exprimi: nam *Latinorum* illud ex *ne* & *bilum* eſſe conflatum, utique ignorare non potuit: ut & οὐδὲν, cum οὐδενίζειν, & μηδὲν ſimili ratione coaluiſſe. Tricatur ergo, ſeque neſcio quibus compungit ſpinulis; אפס, inquit, *omnino negat*, *Jeſaj.* 46: 9. ſed *non omnino*; *Jeſ.* 40: 19. *quia conjungitur cum* תהו *Chao*, *quod non eſt* nihil. Quid hoc ratiocinii? *Chaos* utique eſt *nihil inhabile*, ut in Scholis loquuntur. Ei connexum ibi אפס, non utique *tantillum reſiduum*, ex mente *Guſſetii*; ſed *expiratio* omnium *virium*, & *facultatum.* Non felicius ſuccedit 2 *Sam.* 9: 3. הַאֶפֶס עוד איש לבית שאול *an tantillum reſiduum adhuc viri domui Saulis?* Imo vero, *an expiratio viri amplius exiſtentis domui Saulis?* An *omnes in univerſum expirarunt*, & tanquam *extremo flatu de-*

Digitized by Google

21 Carbonem ſane prunæ, & ligna ſane ignis; & vir contentioſus ſane candefacere rixam.

22 Ver-

21 פחם לגחלים ועצים לאש ואיש מדונים לחרחר ריב׃

22 דברי

fecerunt? Sic אפס בלעדי *expiratio*, id eſt, *nibil omnino*, *præter me:* & *Jeſ.* 41: 14. כאין וכאפס *Sicut vacuitas ipſa*, & *exſpiratio*, *viri tui bellatores.* Pulchre ſibi duo affinia ſuccinunt. Urget inprimis pro ſuo *tantillum*, vel *breve quid*, 2 *Sam.* 12: 14. אפס כי נאץ נאצת, ita fidiculis admotum, *breve aliquid*, *quia accendiſti hoſtes Domini ad deſpectum Ejus bac in re.* Pannus interpolis. *Noldius* reddit, *verum tamen quia* &c. Sic & reliqui fere. Propius fuiſſet, *niſi quod*, vel *niſi quia.* Nempe *diſtrictius negatur*, *peccatum Davidi eatenus remitti*, *ut* etiam *filiolum ſalvum auferat*: in eo & *gratia Dei*, & *ſpes tua*, *exſpirant.* Pariliter *Num.* 13: 28. אפס כי *niſi quod validus populus*: ab ea parte *bona ſpes decolat* & *expirat.* Sic & *Jud.* 4: 9. אפס כי לא תהיה תפארתך *Niſi quod non erit ulla tua gloria* &c. Eſt abſolutiſſima *negatio*, qua quicquid ſperari potuiſſet gloriæ *exſpiraſſe* dicitur. Signanter *Amoſ.* 9: 8. אפס כי לא אשמיד *Niſi quod non eraſurus ſum Domum Iſraëlis:* nec non *Deut.* 15: 4. אפס כי לא יהיה בך אביון *Niſi quod non erit in te egenus.* Eſt vel *exceptio*, vel *excluſio*, rem ita tollens, ac ſi *penitus expiraſſet.* Per *tantummodo* redditum אפס binis in locis. *Num.* 23: 13. אפס קצהו תראה וכלו לא תראה *tantummodo extremitatem ejus videbis*, & *univerſum eum non videbis.* Poſſes ibi *ſubſtantive* cum ſuperlatione, *expirationem extremitatis* &c. ut אפסי ארץ *expirationes terræ:* etiam *ſingulariter* frequentatum; 1 *Sam.* 17: 1. *Caſtra metati ſunt* באפס דמים *in extremo fine Dammim*, ubi *ager* iſte *expirabat* ſcilicet. Pro eo בפס legitur 1 *Chron.* 11: 13. quod item ſonat, *in ipſa expiratione Dammim.* Si magis placeat *adverbialis* vel *conjunctivus* uſus, illud *tantummodo* ita minuet, ut quaſi *expiraſſe* videatur id quod *ſolummodo* relinquitur. Sic planiſſume *Num.* 22: 35. אפס את הדבר *Solummodo id ipſum verbum* &c. &c. Alio iterum flexu denotare dicitur *præter*; *Jeſ.* 45: 14. ubi a *Noldio*, unde hauriri ſolet, ſignificantiſſima verborum ſeries אך בך אל ואין עוד אפס אלהים ita transfuſa; *tantummodo apud Te Deus*; & *non amplius* Deus, *præter Deum.* Adſtrictius a Noſtris poſtrema; & *nullus alias Deus amplius.* Animoſiſſime Vener. *Vitr. Duntaxat Deus in Te eſt*; & *nullus præterea*, *nullus* uſquam *Deus eſt.* Id ipſo veri ſigillo impreſſum. אין עוד *vacuitas*, *non datur amplius*, quod ſuffeciſſet, cumulatur per אפס *expiratio*; atque *in totum exſpiraſſe* inſinuatur, ut aliud Numen vel concipiatur; nedum ut exſiſtere queat. Ad *præter* etiam detortum *Zeph.* 2: 15. אני ואפסי עוד *Quæ dicit in corde ſuo*; *Ego!* & *præter me* nulla *amplius.* Vides inſertum *nulla*; ergo dicendum fuerat אפס ſonare *præterea nihil*, quod in *expirationem* ultro refunditur. Par ratio *Jeſ.* 47: 8. 10. ubi eadem formula. Retruſior *Syntaxis* fraudi fuit, ut apud *Commentatorem Jeſajæ* deprendes; & ipſum nonnihil hæſitantem. *Ab. Eſra* cui adſtipulatus *Cocc.* ad *Jeſajam* אפסי accepit cum *Jod. Parag.* quod vulgo vocant; ut ſit, & *præterea nihil amplius.* In *Lexico* tamen, ſemet deſerens, per *interrogationem* extulit ואפסי עוד, & num *præter me adhuc?* Prior calculus verior; ſed illa *Paragoge* ſemper per *Dativum Pleonaſmi* reddenda; ut exeat; & *præterea nihil mihi amplius.* Ad verbum, & *expiratio mihi: id omne mihi expiravit*, *in auras abiit*, *nihil eſt*, עוד *iteratio*, *amplius*; *iterum tale quid.* Illud *mihi!* ſuperbiam ſpirat, & faſtum, *nihil ſibi par* aut *ſimile* crepantis. Illa *expiratio*, *nihil relinquens*, ſeſe pleniſſime exerit *Jeſ.* 5: 8. *Væ adjungentibus domum domui*, *agrum agro continuantibus*, עד אפס מקום *uſque ad expirationem loci*, ita ut omne ſpatium *exſpiret*, & *ſeſſores conſtituamini Vos Soli in medio Terræ.* Iterum *Jeſ.* 41: 27. *Ecce omnes illi* און *inanitas*, אפס מעשיהם *expiratio* (nihil) *opera eorum*; רוח ותהו *ventus* & *chaos fuſilia eorum.* Vener.

22 דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו
חדרי בטן ׃

22 Verba rancidi, tanquam avide deglutita cruſtula: ut quæ deſcendant in penetralia ventris.

23 כסף

23 Ar-

ner. *Vitr.* junctim, און אפס מעשיהם *vanitas, nihilum opera eorum.* Res eodem redit, cum inſigni gradatione. Profundius iterum *Jeſ.* 54: 14. אפס מאותי vulgo, *non ex me*; atque ita etiam Cl. *Vitr.* Eſt illuſtrius, & ſignantius; *expiratione de cum me*; ita ut מאותי *de me ſuggeſtum, depromtumve*, iſta in machinatione *totum expiret*, indeque *quam longiſſime ſit repulſum.* Non omittendum quoque ſolemne illud, in Proverbii vim miſſum, אפס עצור ועזוב, ad res funditus everſas, & afflictas, deſignandum: quum *expiravit Grex incluſus, Grex dimiſſus*; id eſt, *tam qui in matrimonio, quam qui extra illud, agunt.* Eadem *negatio abſoluta* hic quoque palpatur. *In expiratione lignorum extinguitur ignis*; non ſine luſu jucundiore; quem quivis facile percipiat. פסת בר *Pſ.* 72: 16. etiam proprie ſonare *expirationem frumenti*, non amplius ambigetur. Sed perpendi velim, an non & *pugillus*, ſive δράξ cum iſta *expiratione ultima* pulchre conſpirare queat: quoniam פס יד & פסת יד haud dubie *extremos* etiam *digitos* ſignavit; uti ex *Daniële* ſupra viſum. Eodem etiam reductum a Literatioribus Interpretum כתנת פסים *Gen.* 37: 3. & 2 *Sam.* 13: 18. ubi adjectum *filias Regias* tali *palla amiciri* ſolitas. Merito pro contortis & vagis, quæ ſupra attigi, iis arriſit, *Tunica* χειρίδωτος, *manicata*, ſive, *manuleata*; mollior fere & *delicatior*, quas puellæ nobiles geſtabant, & viri *delicatius* habiti; ſecundum illlud Poëtæ *Æneid.* 9: 616.

> *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.*
> *O vere Phrygiæ; neque enim Phryges - - - - -*

Ubi *Serv.* ſubmonuit *colobiis* uſos Veteres, atque *Ciceronem* etiam ut *delicatiorem* vituperasſe, qui *manicatis ac talaribus tunicis* uteretur. Sic de *Caligulæ* deliciis notavit *Suet. Cap.* 52. *Eum ſæpe manuleatum & armillatum proceſſiſſe.* Has *tunicas Chiridotas* appellat *Gell.* 7: 12. Notabile, & in rem noſtram, hocce cum primis; *Tunicis uti virum prolixis ultra brachia, & usque in* primores manus, *ac prope in* digitos, *Romæ, atque omni in Latio, indecorum fuit, feminisque ſolis veſtem longe lateque diffuſam decoram exiſtimaverunt, ad* ulnas cruraque *adverſus oculos protegenda* &c. Vides *tunicas manuleatas & talares*, quæ cum *manuum* tum *pedum extremitates*, atque *oras expirantes*, protegant. In hanc amplitudinem aſſero כתנת פסים, quæ ad *digitos manuum pedumque* ſimul pertineat, atque deſcendat. χειρίδωτος & ποδήρες. פס ידא *extremos digitos manus* ſignat *Dan.* 5: 5. אפסים *extremos digitos pedum*; *Ezech.* 37: 3. ab *expiratione*, ſive *ora expirante.* Recte ergo *Buxt.* in *Lex. Chald. Thalm.* פס, פסא, *ad manum relatum eſt* palma, vel *anterior ejus pars*; *ad pedes*, planta *eſt.* Et tamen כתונא דפסי *Paraphraſtæ* convertit *tunicam particularum*, ex *variis particulis verſicoloribus conſutam*; quum dare debuiſſet *manuleatam & talarem.* Obiter quoque teneatur verba אפס & פסס in *Targumim* ſubſtituta pro *Hebræo* חלל *profanare, polluere, violare*, eandem poſſidere *Originem*; ut ſit, *præflorare*, atque *facere ut decus & dignitas expirent.* Specimen præbeat אַפֵּס קְיָמֵיהּ *Pſ.* 55: 21. *Expirare fecit fœdus ſuum*: ἐξουθενίζειν. *Pſ.* 119: 126. אַפִּיסוּ תלמידיא אוריתך *Diſcipuli legem tuam deflorarunt, expirare fecerunt.* Apud *Arabes* فسش in eandem *metaphoram* permiſſum, ex *Gjeubarianis* jam adductis manifeſtum. Sic *Harmonia* relucet *Dialectorum*, atque membra disjecta unum in corpus amice coëunt atque coaleſcunt.

Vſ. 21. Minus planum quid offert Verſio ſic concepta; ut *carbo ad prunas, & ligna ad ignem*, ſic *vir contentioſus ad accendendam litem.* Hoc ita declarat *Merc.* l. ut *carbo prunis exſuſcitandis eſt aptus; & ligna ignem fovent; ſic vir contentioſus non niſi ad litem ſuſcitandam, & accendendam, aptus eſt.* Huc magno conſenſu itum; quum tamen repugnantiæ quid ſubſit, ut *vir contentioſus* comparetur *carboni*, & *ligno*; quippe qui ſimili-

Digitized by Google

tudinem magis impleat *prunæ* & *ignis.* Senſere hoc interpretes, ac propterea in *carbone*, & *ligno*, hic captarunt *uſtile quid*, & *igni concipiendo promptum.* Sed vel ſic negare ſuſtineo *carbonem*, & *lignum* aptam præbere imaginem *hominis contentioſi.* Incommodo mederi conatur *Cocc.* II. ita vertens, *carbo in prunas, & ligna in ignem, & contentioſus ad accendendam litem:* hoc ſenſu, *contentioſos nulli rei eſſe niſi ad accendendam litem; ut carbo nulli rei eſt, niſi ut pruna fiat, & lignum, niſi ut ardeat.* Commodius forte exiiſſet, *carbo ad prunas, & ligna ad ignem: & contentioſum accendet rixa:* quod ita *paſſivo* adſpectu reſolvere eſt: *ut carbo ad prunas, & lignum ad ignem* accenditur; *ita contentioſum accendat neceſſe eſt rixa.* Manet idem ſcrupulus. Is demum levabitur III. ſi *carbones* & *ligna* ריב *liti, rixæ;* atque *viro contentioſo* reſpondeant *prunæ* & *ignis.* Sic in nativas, & ſuas, ſedes immitti iſta *Emblemata*, nemo negabit: ſed ambigere poterit, an *conſtructioni* litetur. Ea ipſa nempe fraudi fuit. Teneatur itaque primo, *præpoſ. Lamedh* ſæpiſſime non notam efficere *Dativi*, cui hic adhæſum; ſed *Emphaſin* adferre, per *ſane, profecto*, reddendam. Exempla ſupra alicubi congeſta. Iſti nunc uſui inſiſtere, ipſa cogit materies. Accedit ſecundo, eandem *Syntaxin* poſtulare verbum חרחר, *accendere*, vel preſſius adhuc, *candefacere;* non tertio tantum colo competens, ſed etiam duobus præcedentibus ex æquo contribuendum. Id viderunt quidem, ſed neſcio quomodo oculis iterum ſuis ſubduxere, plurimi, inſertione uſi, *ut carbo* aptus *ad prunas:* non auſi videlicet directe, *ut carbo* לחרחר גחלים *ad accendendum*, vel *candefaciendum, prunas.* Id palam fuiſſet repugnans; non enim *ater carbo prunas*, ſed *prunæ candefaciunt carbonem*, ipſæ utique jam antea *candentes* & *rubicundum flammantes*, pro Origine alibi adſerta. Conſimiliter non *Ligna ignem candefaciunt*, ſed *ignis ligna antea obſcura facit igniri*, ac *percandeſcere.* Hinc illuſtris emergit *Gnome. Carbonem ſane prunæ, & ligna ſane ignis* candefacit, *& vir contentioſus ſane candefacit*, vel, *eſt ut candefaciat, rixam.* פחם *carbo*, collective hic *congeriem* ſignat *carbonum*, qui admotis גחלים *prunis* ſubito *candeſcant*, atque *eodem igne correpti flammentur.* Hi depingunt ריב *litem*, proprie *concuſſionem*, i. e. *materiam contentionis* & *rixæ.* Ea hic concipitur ut *ſopita*, ſed facile *reſuſcitanda.* Ita apud *Arabes* فحوم *carbones*, a *radice* فحم *ater fuit*, conſignant *rixas* & *contentiones* jam *reſtinctas;* vel *quæ ſub cinerem conſederunt.* Inde *Proverbialiter* نفخ في فحم *ſufflavit in carbonem;* eſt *litem ſopitam exſufflavit;* apud *Gjeubar.* qui & IV. *ſpeciem* افحم אפחם *carbonem fecit aliquem*, exponit اسكت في خصومة او جدال او غيره *ad ſilentium eum redegit in lite, aut contentione, aut ſimilibus.* Eodem pertinet *part. paſſ.* المفحم apud *Golium*, *qui nequit Carmina dicere;* q. d. *qui ab adverſario ad ſilentium redactus, & carbo factus eſt;* quum antea *prunæ inſtar flagraret.* Ita *Gjeubar.* iterum يقال هاجيناكم فما افحمناكم *Dicitur, Satyram quidem in vos exæſtuavimus; ſed non ad carbones vos redegimus.* In *Diw. Hud. Abulmuthallemus* pulchre:

اصخر بن عبد الله ان
كنت شاعرا
فانك لا تهدي القريض
لمفحم ☼

O Tzachre Abdallæ fili! ſi Tu Poëta es,
At neutiquam Carmen adducis Ei qui Carbo futurus ſit.

In *Conſ.* 35. *Harir.* فصمت صموت المفحم *In ſilentium redacti ad carbonem eſt defixus.* Iterum *Conſ.* 42. ان وقوفنا دون حدك ليفحمنا عن استنبراء زندك *Profecto quod ſubſidimus infra aciem tuam, id nos ad carbonem redigit, ne poſſimus elicere ſcintillas tui igniarii:* i. e. *tuum ænigma penetrare.* Pendent omnia a *Proverbio* ſupra adducto, atque a *lite*, vel *ſopita*, vel *compreſſa* ſaltem, ad inſtar *carbonum.* His ſi admoveris *prunas*, fieri nequit quin ad *vehementiorem*, quam ante, *flagrantiam incandeſcant.* Aptiſſimum Emblema in איש מדון *virum* con-

Digitized by Google

23 כסף סיגים מצפה על חרש שפתים דלקים ולב רע׃

23 Argentum ſcoriarum inductum ſuper teſta; labia flagrantia, & cor nequam.

24 בשפתו

24 La-

contentionis, *valde contentioſum*; qui apud *Arabes* quoque *prunæ* titulo inſignitus; quemadmodum & *exarſit pruna ejus*, in eum quadrat, qui *bella*, *rixasque fovet*, ac *ſuſcitat*. In *Hiſt. Salad.* per *Iſpahan.* p. 152. كانت فيها جمرة الاسبتارية *Erat iſta in urbe pruna Hoſpitalariorum.* Et *pag.* 222. الداوية جمرة الكفر *Templarii pruna infidelitatis.* Et *pag.* 438. 439. انطفا جمرتهم *extincta fuit pruna eorum*: i. e. *repreſſa vis hoſtilis*, ſive *flagrantia bellica.* Iterum *pag.* 676. ما كان عليه الكفر من الجمع الملتهم والجمر الملتهب *Quicquid haberet Infidelitas multitudinis deglutientis, & prunæ flagrantis.* Intelligit *copias in prælia ardentes.* Item جمر الغضا eſt genus, *prunarum ardentiſſimarum ex arbore* ita dicta, dura, ſpinoſa, & flagrantiæ tenaciſſima. Inde in *Diw. Hud. Albarykus*:

ولكنني جمر الغضا يخفرني
سيفي اذا لم اخفر ☼

Sane pruna ſum flagrantiſſima; Gladius
me meus protegit a nemine protectum.

Hinc reliqua ſponte clareſcunt; neque neceſſe erit, ut *ligna materiam litis* utique, quæ ad ריב ultro recurrant, enucleatius pertractem; quum phraſis *ligna congerere*, aut *cremia*, omnem alium ſenſum repudiet, atque præc. *Vſ.* eundem jam ſubjecerit; quo magis mirum, inde potuiſſe reſiliri. Præſtrinxit, ut dixi, ſtructura exquiſitior. Vel cum ל *Dativi* idem adſpectus hinc potuiſſet elici; ſic ſerie ducta, *Carbo ad prunas*, & *ligna ad ignem* incandeſcunt; ſic *vir contentioſus* omnino candefacere *litem.* Illud *incandeſcunt*, in prioribus membris, vi orationis & rei ipſius ſuggeritur; ſuſtinente id ſupplementi tertio colo, לחרחר *ad candeſaciendum*; quod per *omnino candefacere*; *certiſſime faciet ut incandeſcat*, ex indole Linguæ ſeſe patitur reſolvi. Graviſſime figuratum חרחר ריב *candefacere litem*; ut apud *Tacit. Hiſt.* III. 10. *ſeditio* dicitur *candeſcere.* Characterem viri *contentioſi* ſignatiſſimum efficit חרחר ריב, *carbonibus* & *lignis* usque & usque *ſuggeſtis irritare litem*, *eamque* ita *candefacere*, ut nunquam *ſopiri* atque *extingui* queat.

Vſ. 23. Major diſſenſio, quam quis heic loci expectet forte. *Merc.* I. per *labia ardentia* intelligit *procacia*; & *ſtudio alios conviciis inceſſendi flagrantia.* Hæc *teſtæ* vili, *argento ſcoriarum obductæ*, aſſimilari cenſet, quod *etſi non animadvertentibus argentum videri poſſint*, *propius* tamen *inſpicientibus fæx tantum ſint argenti.* Subnotat דלק *ardere* pro *inſequi*, *inſectari*, venire. Verum; ſed claudicat comparatio: nec *labia conviciorum ſordibus oblita argento*, quantumvis *impuriore illo*, *obducta*, rite quis dixerit. Non immerito ergo inde receſſum a *Junio* II. ad *Labia amica*, & *proſequentia*, hic attendente, ut *quæ inimico animo ſpeciem* mentiantur *amicitiæ*, *ſimillima* dicantur *teſtæ ſcoriis deargentatæ.* Arriſit pleriſque; ex eademque mente *Cocc. vociferantur* quidem *ſe argentum eſſe* labia illa, *ſed per fucum illitum tranſparet cor malum.* Huic interpretamento ſe opponit *Gejer.* III. negans דלק *amico ſenſu* uspiam occurrere: atque eo fundamento urgens *labia urentia*, *quæ lites ſuccendant*, *atque animos ad iram inflamment.* Sane paucula illa, quæ in *Sacris* adſunt, hujus *thematis* exempla, ferme in *noxam* & *læſionem* vergunt. Argumentum tamen inde ductum neminem inducet, qui Veteris Linguæ pomœria ante oculos ſibi proponet. In univerſum octo vel novem ſunt loca, in quibus דלק conſpicitur. Si jam quis vel ex viginti, atque adeo centum & ultra *Latinis* exem-

Digitized by Google

exemplis, quæ ſua in Lectione ei occurriſſent, *ardendi*, in *malum* tendentibus, contenderet, nunquam verbum illud in *bonum* venire potuiſſe, male firmos, nec valde eruditos, calculos ſubduxiſſe haud dubie cenſeretur. Idem ad verbum *flagrare*, ejusque fontem φλέγειν, in *præt. med.* πέφλεγα æque ac πέφλογα, dictum eſto. Huic non ſcrupulo, ſed ſcopulo fere *Lexicographorum*, adhæſit & *Guſſetius*, eo quoque progreſſus, ut *ardendi* notionem expungere ſuſtinuerit, retenta ſola illa *perſequendi*; tanquam *primaria*, quam omnes *ſecundariam* ab *ardendo* ſubſumtam crediderant. Inde *Ezech.* 24: 10. pro הדלק האש *fac flagrare ignem*, ingeritur, *fac ut ignis perſequatur carnes.* Similiter *Obad. Vſ.* 18. *Eritque Domus Jacobi ignis, & Domus Joſephi flamma; Domus vero Eſavi ſtipula*, ודלקו בהם *& flagrabunt in iis, eosque conſument*, extincto neceſſario non minus, quam nobili, ſenſu, obtruditur, *& perſequentur eos.* En aliud adhuc ſuaviludium; דלקת *Deut.* 28: 22. *febris ardens* amovetur, ut in textum illum immittatur *morbus, qui paſſim prompteque per omnes corporis partes diſcurrat inſtar perſecutoris.* Miræ illuſiones! quas *Methodus Metaphyſica* in *Hebræam Linguam* invexit: & quæ ubi lumina ſibi ſua obſtruxit, & *Dialectorum* excluſit radios, ſuam ſibi lucem, ad *primarias & ſecundarias virtutes* verborum juxta, ex officina imaginationis ſcintillulis ultro vanituris extundit. Sed, inquis, ſit vera ſignificatio, *ardere*; & per *metonymiam*, *ardenter perſequi*; id ſaltem concedatur neceſſe eſt, in *malum* id verbi ubique inclinare; ac proinde tutius Doct. *Gejero*, quam *Junio*, *Coccejo*, aliisque accedetur. Illiberalis, ut dixi, inſtantia! quam tamen graviore ictu configam. Non quadrant hanc in ſedem *Labia igne hoſtili ardentia.* Ea nunquam comparaſſet Sapiens *teſtæ fuco argenti illitæ.* Pugnant *aperte ardentia odio*, & *fucata.* Nunquam etiam hæc *Labia* לב רע *cordi malo* oppoſuiſſet *Parœmiaſtes*; ſed cum *eo* unum in ſcopum longe aliter direxiſſet. Fulcrum tamen ſubditur vacillanti ſenſui, atque כסף סיגים *argentum ſcoriarum* per *Hypallagen* ſonare dicitur *meras ſcorias.* Inde ergo *Labia ardentia teſtæ impuris ſcoriis oblitæ* rite conferentur; atque *os maledicum*, cum *corde maligno* pari paſſu procedent. At quorſum tunc illud מצפה *incruſtatum*, *nitore* quodam *illitum?* Obſervavit hoc ipſe *Gejer.* productis locis ubi צפה eſt *inducta cruſta auri*, vel *argenti*, *exornare*: atque cum *involutione*, *exornationem labiorum illorum* ſubinnui monens. Eſt etiam *Hypallage* iſta non precaria ſolum, ſed ſeriei repugnans, quæ exigit *nitorem argenti*, non tamen *ſinceri* illius, & *excocti*, ſed quod *multa fæce* ſit, & maneat, adulteratum. Iſtam imaginem *Salomo* nunquam *ori ſpurco & maledico* aptaviſſet. Eſt aliud, quod altiorem adhuc introſpectum *Gnomes* aperiet. חרש *teſta*, *vas* quidem, ſed *figulinum*, *vilius*, *fragile*, ſuggerit in genere *Emblematico* aliquid *elaboratum* illud quidem, ſed *nullius pretii*, *caducum*, & *ſubito diſſipandum*; quod tamen *argenti ſpecie illitum*, & *incruſtatum niteat.* Hoc minus perſpectum Cl. *Clerico* IV. *Vaſa* hic *murrhina* reſpicienti, quibus *ornamenta argentea addita ſint*; *quod nec moribus noſtris ſit ignotum*; *& Salomoni forte frequens, qui ex India talia vaſa ad ſe adferri curare potuerit.* Grande poſtulatum; in quod non excurro. Nego tantum iſtis deliciis *murrhinis* hic locum eſſe, ubi *magna vilitas* cum *fragilitate* intenditur. Sic נבלי חרש *lagenæ teſtaceæ*; *Thren.* 4: 2. & *Jeſ.* 30: 14. חרש לחתות אש *teſta ad ignem commarginandum* tanquam in *foculo.* Præcellenter *Jeſ.* 45: 9. *Væ contendenti cum ſuo Figulo*; חרש את חרשי אדמה *teſta cum teſtis terræ* contendat! Acris increpatio. *Vilis* cum *vili*, *fragilis cum fragili ſe collidat! non in Figulum omnipotentem inſurgat.* Sed pergamus. A ſemet ipſo etiam deſciſcit Vir Doctus, quum *Labia ardentia* in *malam partem* trahens, declarat *verba vehementiora contra inimicos eorum, quos alloquuntur homines fallaces, qui tamen iis, quibus adſentantur, male volunt.* Hæc qui cohæreant, non video. An *vaſa murrhina argento diſtincta* figurare poſſunt *verba vehementiora?* An forte *aſſentatio*, *vehementioribus verbis* interluſa, illis *vaſis* expicta? ut *verba ardentia*, ſint *vehementiora* hinc, & *vaſa murrhina*, illinc ſint *aſſentatoria.* Id ferme videtur: ſed incertior, ipſam verſionem Viri Docti oculis ſubjiciam. Quod eſt *argentum* cum *ſcoriis ſuperinductum teſtæ*; id ipſum ſunt *labia ardentia, & cor malum.* Si *labia ardentia* in *bonum* ſumta eſſent, vel ſaltem quæ *boni ſpeciem* præ ſe ferrent, aliquid luceret; jam mihi quidem nihil dilucet. In hoc conflictu ergo ſententia-

Digitized by Google

tiarum palmam haud dubiam aufert *num.* II. præſertim prout *Cocc.* in *Lex.* rem enucleavit, *labia flagrantia* exponens, *quæ Zelo pietatis & charitatis videntur ardere.* Eadem mens *Belgarum* in notis. Reſpondent characteres omnes. *Teſta elaborata* quidem illa, ſed *fictilis*, ſive *figulina*, in ſe *viliſſima*; & per quam ſane *fragilis*. Illa *teſta obducitur* כסף סיגים *argento ſcoriarum*, impuriore illo, & multis *ſcoriis mixto*, quod habeat *nitorem*, non *verum* illum, & *ſincerum*, ſed *fucatum* & *adulterinum*, quem mentitur *hypocriſis*. כסף *argentum* inducitur *Jeſaj.* 1: 22. quod examinatum, coctumve, in סגים *ſcorias* abeat. Hæc complet nativa potentia verbi צפה, quam indicavi ad *Cap.* 15: 3. in *Kal nituit*; in *Pibb. nitidavit*, *nitida cruſta obduxit*: de qua mox plura. Nil cumulatius, ad *Hypocriſin* expingendam. Nihil proinde hinc diffingo. Sed pro munere ſuſcepto expromam V. quod prægreſſam explicationem adfirmet ſimul, ſimul patentiorem proſpectum ex interiore natura Linguæ pandat. Dubitari videbamus a pleriſque, poſſetne verbum דלק *flagrare* in *bonum*, ad *ſpeciemque ardentis amicitiæ*, tramitti. Nunquam indubitaſſent homines Eruditi, ſi & *Originem*, & *amplitudinem* iſtius *flagrantiæ* adſpexiſſent. Utrumque ex *Dialecto Arabum* hauſiſſent, ſi, ut par erat, ſua *Hebrææ Linguæ* jura reddidiſſent. Hæc ex *Camuſo* ita adſtruam, ut nihil dubitationis cuiquam relinquant.

ذَلِقَ ٱلسِّكِّينُ حَدَّهُ
كَذَلَّقَهُ وَذَلِقَ ٱللِّسَانُ
وَٱلسِّنَانُ ذَرِبَ فَهُوَ ذَلِقٌ
وَأَذْلَقُ وَذَلْقٌ وَذَلَقٌ وَذُلُقٌ
أَيْ بَلِيغٌ بَيِّنُ ٱلذَّلَاقَةِ
وَذَلَقُ كُلِّ شَيْءٍ وَذَلَقَتُهُ
وَذَوْلَقُهُ حَدُّهُ وَذَوْلَقُ ٱللِّسَانِ
وَٱلسِّنَانِ طَرَفُهُمَا وَٱلْحُرُوفُ
ٱلذُّلْقُ حُرُوفُ طَرَفِ ٱللِّسَانِ
وَٱلشَّفَةِ وَخَاطِبٌ ذَلِقٌ وَذَلِيقٌ
فَصِيحٌ وَذَلِقَ ٱلسِّرَاجُ ضَاءَ
وَأَذْلَقَ ٱلسِّرَاجَ أَضَاءَهُ وَأَوْقَدَهُ

Verbum דלק *in Kal, & Pabb. de cultro, eſt acuminavit illum. Intranſitiva forma item de Lingua, & Cuſpide, notat acuminari. Ejus partic.* דלק, *& comparativum* אדלק, *mucronatam ſive Linguam, ſive cuſpidem: ſubſtantivum* דלק *trifariam enunciatum, deſignat eloquentem, in quo emineat Linguæ volubilitas acuminata. Formæ* דלק, *&* דלקה *&* דולק *omnis rei acuminatam extremitatem conſignant; &* דַוְלַק *Linguæ, ac cuſpidis, utriuſque mucronem. Literæ* דלק *mucronatæ vocantur hinc in Grammatica Linguales, & Labiales. Porro orator* דלק *&* דליק, *eſt eloquentia præpollens. Uſurpatur quoque* דלק *de lucerna, quum nitidius emicat; ut in IV.* ארלק *lucernam, eſt eam micantiorem & flagrantiorem reddidit.* Eant nunc, qui ad *Dialectorum* fontes uberes accedi nolunt, atque negent hanc veram eſſe lucem, ad quam verbum דלק dignitatem demum ſuam recuperet; atque omnes illæ cavillationes, quibus *Gnome* hæcce ferme oppreſſa jacebat, diſcuti, ac ſopiri tandem, queant. Sed operæ fuerit hanc faculam ceteris quoque contextibus, quibus non parum ignoratione *Originis* deceſſit, accendiſſe. *Obad.* *Vſ.* 18. ודלקו בהם jam non *ardebunt*, vel *flagrabunt in iis*, ſed *mucrone volubili & micante flagrabunt*: ut *igni* & *flammæ* addatur *acuminatiſſimus ille mucro Linguæ* quem *Arabes* vocitant דלק הלשון. Magnum quoque lumen orationis hinc adfulget *Pſ.* 7: 14.

Digitized by Google

חציו לדלקים יפעל; vulgo, *ſagittas ſuas in perſecutores parat.* Jacet. Excitavit *Cocc.* dans; *Sagittas ſuas parat, ut ſint ardentes.* Erectius adhuc, & animoſius fuerit, *ſagittas ſuas ſane ardentes operatur*, i. e. *jaculatur:* cum acceſſione hacce graviſſima *flagrantiæ in cuſpidem acuminatæ.* In *Hiphh.* appoſitiſſime *Ezech.* 24: 10. *conſtipato ligna*, הדלק האש *facito efflagrare ignem; volubili illo & emicante mucrone Linguæ ſuæ.* Alia figura, non minus illuſtri, *Jeſaj.* 5: 11. *Tardantes in crepuſculum*, יין ידליקם *ut vinum eos faciat efflagrare.* Interpretes fere *accendat*, vel *incendat eos*, commode; non complete; quia cum *venis* vino *ſuccenſis* inſinuatur *flagrantia mentis, flagrantia Linguæ, mucronem ſuum adverſus Deum erigentis.* Duplicata iſta potentia verbi הדליק *in Flamma* ſimul, ſimul *Lingua mucronem exerente*, hinc abeſſe nequit, ſive rem ſpectes, ſive ſeriem, quæ ad *illuſores* religionis ac veritatis palam tendit. *Abulyâl* in *Diw. Hud.*

أَرْجِعْ مَنِيحَتَكَ ٱلَّتِي
أَتْبَعْتَهَا
هُوعًا وَحَدَّ مُذَلَّقٍ
مَسْنُونِ

Munus tuum reducito, quod comitatum voluiſti
Vomitu inimico, & acie volubiliter flagrantis, cuſpidati.

Miſerat ei inimicus *Satyram.* Per حد مذلق *aciem volubiliter flagrantis* intelligitur *Lingua promta & volubilis*, monente *Succario.* Ad *metaphoram metonymicam*, quæ *ardentiſſimam* infert *perſecutionem*, quomodo ventum ſit, cernas ex 1 *Sam.* 17: 53. *& reverſi ſunt filii Iſraëlis* מדלק אחרי פלשתים *ab efflagrando poſt Philiſtæos:* i. e. *flagrantiſſimo impetu eos inſequendo inſtar flammæ volubilis, & mucronem ſemper ſuum intendentis.* Similis ratio *Gen.* 31: 36. Sine אחרי item *Pſ.* 10: 2. & *Thren.* 4: 19. His detextis, telam reſumo, & *Gnomæ* noſtræ ultimam impono manum. Nempe Lingua & res ipſa jam in id conſpirant שפתים דלקים *labia flagrantia*, hac quidem in ſede, non alia concipi poſſe, quam *volubiliter promta illa, & diſerta*, cum *Lingua* דלק & ארלק, *flagrantiſſima illa*, quam *facundiſſimis oratoribus* ſupra vidimus attributam. *Harir. Conſ.* 26. Principem laudans, غربه ذلق وشهبه تاتلق *acies ejus eſt flagrantiſſima, & flamma ejus fulgura mittit:* ubi *Schol.* monet, per *aciem* intelligi *promtitudinem Linguæ.* Ex interiore vena elegantiæ etiam illud *Hiſt. Tamerl.* 270.

فاستقبلهم بوجه
طلق ولسان بالحلاوة ذلق

& recepit eos vultu ſoluto, & lingua dulciſſimam efflagrante gratiam. Amant duo hæcce, per alliterationem affinia, junctim quoque venire, atque *lingua promtus diſertusque* appellatur طلق ذلق, & طليق ذليق *ſolutus idem flagransque mucronata ac volubili lingua.* Ex his efficio tandem, cum *flagranti* illo, ad ſpeciem, *Zelo pietatis*, conjungendam *flagrantiam ſermonis promti, volubilis, ornati*, qua quis pollet, poteſtque, ad aures animosque demulcendos. Sic *comparatio* cum *teſta argento ſcoriarum incruſtata ad nitorem* ſuis numeris completur. Non abſimile adagium *Arabum*, quo روث مفضض *ſtercus deargentatum* teritur in *Hypocrita, multo paratu ornatuque verborum pietatem præferente.* Pulchre *Harir. Conſ.* 11.

فقلت له بعدا لك يا شيخ
النار وزاملة العار فما
مثلك في طلاوة علانيتك
وخبثة نيتك الا مثل روث
مفضض وكنيف مبيض

Tum dixi Abizeydo: procul hinc, O ſenecio Gehennæ pabulum, opprobriorum vectabulum! non alia tui comparatio, cum nitore externæ tuæ ſpeciei, & ſpurcitia internæ intentionis, quam

quam illa protrita ſtercoris deargentati, & latrinæ dealbatæ. Declamaverat *Abuzeydus* in *crimina* mortalium, atque in *virtute*, *pietate*, *commeditatione mortis* commendanda volubilem & nitidam eloquentiam exercuerat ſtrenue; ut pecuniis homines emungeret, mox ſpurciſſime conſumendis. In eundem uſum emiſere دِمْنَة خَضْرَاء דמנה חצרא *fimetum vernans*, *viridans.* De eo *Nuweir.* in *Proverbiis Arabum:* قال النبي اياكم وخضراء الدمن قيل ما ذلك يا رسول الله قال المراة الحسناء في منبت سوء *Dicebat quandoque Propheta, cavete viridans fimetorum. Rogatum, quid hoc? O Legate Dei. Tum ille, mulier venuſta, quæ malam habet indolem.* Ad *Hypocriſin* quoque, & *Hypocritas*, ſeſe dictum extendit. *Harir. Conſ.* 18.

قَالَ كَانَ لِي جَارٌ لِسَانُهُ
يَتَغَرَّبُ وَقَلْبُهُ عَقْرَبٌ
وَلَفْظُهُ شَهْدٌ يَنْقَعُ وَخَبْءُهُ
سَمٌّ مُنْقَعٌ فَمِلْتُ لِمُجَاوَرَتِهِ
إِلَى مُحَاوَرَتِهِ وَٱغْتَرَرْتُ
بِمُكَاشَرَتِهِ فِي مُعَاشَرَتِهِ
وَٱسْتَهْوَتْنِي خُضْرَةُ دِمْنَتِهِ
لِمُنَادَمَتِهِ وَأَغْرَتْنِي خُدْعَةُ
سِمَتِهِ بِمُنَاسَمَتِهِ *Erat mihi,*

inquit, vicinus, cujus Lingua blande ſurrepebat, quum cor eſſet Scorpio; cujusque ſermo mel eſſet quod ſitim mulceret, quum intus venenum præſentiſſimum lateret. Inclinabam autem ob viciniam ejus ad ejus converſationem, & pellectus ſum per renidentem ejus confabulationem ad intimam ejus familiaritatem; quin impulit me viror vernans fimeti ejus ad poculorum cum eo ſodalitatem; & agglutinavit me fallacia venuſtatis ejus, ut per auram demum ejus reſpirarem. Habes tabellam magnifice variegatam, quæ לב רע *cor malum*, cum שפתים דלקים *labiis flagrantiſſimis*, vivis coloribus repræſentet, eorumque *fucatum nitorem virenti vernantique fimeto* comparet; pro quo & *teſtam* ſubſtituas licet *argenti cruſta obductam*, خرس vel فخّار مفضض, quod honeſtius quam روث *ſtercus deargentatum.* Summam *teſtæ vilitatem* ac *fragilitatem* cernas & in illo *Nawabig.*

كيف يثني عطف المرح
الفخار ✡
من اصله من صلصال
كالفخار ✡

Quid latera flectit petulantis, ſuperbi;
Cui origo ex luto inſtar teſtæ eſt?

Item ex hocce *Harir. Conſ.* 25.

انما فَخّار الذي يبتغي
الفَخَار ✡

Utique Teſta eſt is, qui appetit Gloriam.

Homo *gloriæ cupidus*, nil aliud quam *fragilis* & *viliſſima teſtula eſt.* Sic *Gnome* noſtra firmam tandem & fidam ſtationem occupat; quam permunitam dabit oppoſita ſententia *Cap.* 20: 15. *Soliditas, aurum & ſpiſſa copia gemmarum; at vas pretii gravis, Labia ſcientiæ.*

Ibid. Liberandum mihi, quod ſupra *Cap.* 15: 3. contraxi, debitum: & diſſonantes notiones verbi צפה unam ad *Originem* revocandæ. *Lexica* dant *ſpeculari*, in *Kal* & *Pihhel*; itemque *obducere tectorio*, *incruſtare.* Copulam quærens *Cocc.* ſubjecit, *Qui tectorium inducit, aſpectum & vultum rei facit.* Vide quomodo maxima ſe ingenia conſumant, quum ex anguſtioribus reliquiis omnem Linguæ formam, normam, amplitudinem commetiuntur. Deficit *Origo*; & *ſpeculari* ipſum haud dubie *ſecundarium.* Fruſtra ergo & *Stock.* quum ponit generalem vim *intuendi*; unde hinc *accurata* & *ſollici-*

Digitized by Google

24 Labiis ſuis perſonam diſſimulat oſor: at in medio ſui apponit offendiculum fraudis.

25 Quum

24 בשפתו ינכר שונא ובקרבו ישית מרמה׃

25 כי

ta circumſpectio emanarit; illinc *incruſtatio*, quod qui *rem cruſta obducit*, *facit*, *ut talem talemve adſpectum præ ſe ferat.* Atquin & *intueri* haud dubie *metonymicum*, a veteri *tuo*, *tueo*, τύειν; unde apud Homerum τιτύσκεσθαι *tenſim collineare ſibi.* Hoc *Latinis* veteribus erat *tui*, *intui*; & mox *tueri*, *intueri.* Nil quæſitius præterea, nil frigidius, quam *incruſtare*, quaſi *facere intueri.* Non conſulitur ſic dignitati *Linguæ Hebrææ.* Præiverat ad hæcce Cl. *Guſſet. Conveniunt*, inquit, *ſpeculari in Kal*, *& obtegere in Pihhel*, *quaſi facere ut videat talem colorem. Sic Hebraiſmus ſimilis Teutoniſmo*, *quo verbum aſpiciendi active dicitur de ſubjecto colorem aut ſpeciem habente externam ſub qua apparet*, *ut aſpicere cœruleum*, *aſpicere morbidum.* Indigeſta omnia; qualia ſtylo Sacro affingere nunquam ſuſtinere debuiſſent homines Eruditi, qui in profano ea neutiquam concoquerent. Sane צפה זהב *facere ut adſpiciat materia aurum*, *argentum*, *marmora*, pro *incruſtavit auro* &c. &c. omnem ſuperat cruditatem; & tamen crudius adhuc; *facere ſpeculari aurum;* hæc enim eſt ſtrictior illa verbi poteſtas, unde altera *incruſtandi* nullis fidiculis extorqueri poteſt. Quanto ſatius fuiſſet *Defectum* agnoviſſe lucis neceſſariæ, atque *Dialectorum* opem circumſpexiſſe? Simplex ibi veritas ſub צפה صغي ita renideſcit, ut omnium ſibi aſſenſum, amplexumque, deſpondeat; eſt enim αὐγάζειν *ſplendere* proprie; & metonymice, *oculo ſplendido luſtrare*, *nitidiſſima acie inſpectare*, quod per *ſpeculari* recte converſum. Inſtar omnium nobis ſit *Apollon. Rhod.* 1: 153.

> - - - Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξύτατος ἐκέκαστο
> Ὄμμασιν. εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον
> Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Ait *Lynceos oculos* vel *ſub terram ſeſe penetrare*, atque *infera ſpeculari.* In *Pihhel* צפה *fecit ſplendeſcere*, ultro ſuggeſſit, *ſplendida cruſta auri*, *argenti*, *marmoris obduxit;* ſive *nitidavit.* Decentiſſime ergo *Exod.* 36: 34. *Aſſeres* צפה זהב *nitidavit auro*, vel ſi mavis, *aurum;* ut *nitidare aurum*, ſit *nitidiſſima auri cruſta inducere.* Similiter *Exod.* 26: 32. *Num.* 17: 3. 1 *Reg.* 6: 22. *Jeſ.* 30: 22. 2 *Chron.* 3: 6. & 1 *Reg.* 6: 15. Etiam abſolute *nitidavit*, *nitide incruſtavit* 2 *Reg.* 18: 16. Hinc omnia ſatis lucebunt. Noſtra חרש מצפה *teſta incruſtata argento ſcoriarum*, applicita *labiis ſplendide fallacibus*, & *flagranti volubilitate præſtringentibus*, majus adhuc decus ac pondus acquiret ex 2 *Reg.* 17: 9. ויחפאו דברים אשר לא כן על יהוה *Et . . . . verba*, *quæ non-rectum*, *contra Jehovam.* Noſtri, *palliarant*, ab *obtegendo*, anſa ſic ſatis commoda. *Cocc.* alio flexu, *oneraverant.* Omnino *incruſtaverant*, ut 2 *Chron.* 3: 8. 9. חפה זהב *incruſtavit auro:* & *Pſ.* 68: 14. נחפה כסף *incruſtata argento.* Inde ſignantiſſima *metaphora*, *incruſtare verba*, *quæ non-rectum:* i. e. *mendacia*, & *prava principia*, *ſpecioſo illinere tectorio.* His cumulum imponat, quod *Cap.* 17: 4. dedi, *pigmentis pollens nitorem inducit ſuper labium vanitatis* &c. Quæ ibi in medium tuli, huc translata, noſtram ſententiam plenius illuminabunt.

Vſ. 24. Aliquid dubii in verbo ינכר; ob ambiguam ſignificationem *Thematis*, cujus *Hiphh.* הכיר valet *agnoſcere:* item *Niph.* הנכר *agnoſci.* At *Pihh.* נכר *ignorare*, tanquam *alienum; abnegare:* & התנכר *alienum ſe gerere.* Ex priore uſu *Vulgat.* I. *in labiis ſuis intelligitur oſor;* quem ſecutus *Luth.* quaſi innueretur, *e ſermone* ipſo *æruginem occultam tralucere*, ſi diligentius attendatur. Nutat; nec ad ſequens colon ſatis quadrat. Hinc *Jun.* II. maluit, *alium ſe ſimulat oſor;* fugiens *alienum ſe ſimulat*, vel *præbet;* ut incommodiuſculum in eo, qui nil minus quam *alienus* vult videri, quum *amicitiam* præ ſe ferat. Similiter *Cocc. alium ſe præbet*, nempe quam re vera eſt. Auſus tamen *Merc.* III. *Alienum ſeſe exhibet;* quod declarat, *ſimulat ſeſe amicum ac benevolum.* Idem Noſtris placitum. Senſus certus. Locutio minus plana, & juſta. Nodum expedire poterunt IV. quæ ad *Cap.* 20: 11. monui de uſu

Digitized by Google

uſu *Arabum* ſub تنكر ſpeciatim trito pro *traveſtire ſeſe*, & *transformare*; q. d. *ignotum*, quin *ignorabilem ſe facere.* Hinc figura non injucunda naſcitur, *traveſtit ſeſe labiis oſor.* Id ultro trahit, *perſonam & habitum induit Amici*, quantumvis *odium corde foveat*, atque *obſtinarit.* Apud *Heſych.* ξενίζειν eſt ξένη χρῆσϑαι φωνῇ, ἢ ξένοις ἤϑεσι. Id rite applices *Oſori amicitiam commonſtranti*; nihil enim *alienius ab ejus corde*, quam iſte *habitus perſonatus*, *ſonusque amicus labiorum.* Idem ξενίζεσϑαι alia *metonymia* valet *hoſpitaliter excipere*: unde apud *Heſych.* iterum ξενίζει), ξενοδοχεῖ). Proprie in *Peregrino*; latius permittitur ad omnes: ut ipſa ξενία *peregrinitas*, & καζάλυμα ἢ καζαγώγιον pro *peregrinis*, laxius dimiſſum; atque omnem ὑποδοχὴν, φιλοξενίαν, φιλίαν, quin & δῶρα amplectitur, ſub eodem Auctore. Poſterius magis *adjective* effertur ξένια, & ξείνια, quæ plenius ξείνια δῶρα *Homero.* Inde *Latini* adſcivere *Xenia* ſua, vario uſu, per quæ ſpatiari haud lubet. Tentata ex his via, per quam נכר in *Pibb.* & הכיר *agnoſcere*, in concordiam reduci queat cum *alienavit*, *ut alienum tractavit*, *improbavit*, *abnegavit*, *repudiavit*; quod & *Græcis* erat ξενίζεσϑαι. Cl. *Guſſet.* hanc *copulam* pugnantium notionum, quas ex *Antiphraſi* derivarant multi, ex conjectura depromſit haud infelici ſane; *hoſpitalitatis officia* reſpiciens. Nimis anxie tantum *agnoſcendi* vim ad ſolum *Hiphh.* reſtrinxit. Ex *Niphh.* habemus *Thren.* 4: 8. לא נכרו בחוצות ubi juncto calculo datur, *non agnoſcuntur in plateis*: h. e. *ita confecti ſunt fame, ut vix noſci queant.* Fortius, & elegantius, *non excipiuntur in plateis* abjecti, ac fame pereuntes: *non hoſpitaliter agnoſcuntur.* Coacte *Guſſet. non ignorantur in plateis*: in quo colorando oleum perdit. Iterum *Job.* 34: 19. לא נכר שוע לפני דל *Non agnoſcitur Dives præ paupere*: vel, ex *Pibb. non agnoſcit* Deus *Divitem præ paupere.* Jucunda imagine, *non excipit hoſpitali liberalitate* quaſi, ut ſolent mortales. *Guſſet.* denuo, *non ignoratur Dives præ paupere*; & hanc *partem eſſe virtutis omnem Proſopolepſiam fugientis* ſubdens. Sic loco frigus offundit Vir Doctus, quem ξενία mirifice animare potuiſſet. Ex *Hiphh. Deut.* 1: 17. לא תכירו פנים במשפט *non agnoſcetis faciem in judicio*: quaſi φιλοξενεῖν & δαψιλῶς *accipere*, ξενίζεσϑαι. Ita *Deut.* 16: 19. *Prov.* 24: 23. & 28: 21. itemque *Deut.* 33: 9. *Ruth.* 2: 10. 19. *Jeſaj.* 63: 16. Signantiſſime quoque *Pſ.* 142: 5. אין לי מכיר *non eſt mihi agnitor*; ξενιζόμενος, *qui me hoſpitaliter accipere dignetur*; quo aſpectu ſubnexum, *periit mihi refugium.* Celſiore cothurno *Job.* 24: 17. יכיר בַּלְהוֹת צלמות de ſceleratiſſimo genere hominum, quod *umbras mortis* ξενίζει), *hoſpitaliter* quaſi *recipit*, *atque cum criminibus ſummis amicam exercet familiaritatem.* Habent hæc quidem, quo ſe commendare videantur; neutiquam tamen eo evecta ſunt firmitatis, unde cadere nequeant. Certe multa ſunt exempla, quæ minus reſpondent, atque *agnitionem* continent, quæ ex illo fonte non ita limpide defluat: *Gen.* 27: 23. ולא הכירו & *non agnovit eum Iſaäcus. Job.* 4: 16. ולא אכיר מראהו & *non agnoſcebam ſpeciem ejus*; & *Cap.* 34: 25. יכיר מַעְבְדיהם *recognoſcit opera eorum*, ea *accuratius notans*, *inſpiciensque.* Hæc vis ſpecialior pellucet *Gen.* 31: 32. & 37: 32. & 38: 25. 26. & 42: 7. qui locus per quam notabilis; *Viditque Joſephus fratres ſuos*, ויכירם & *recognovit eos*; ויתנכר אליהם & *alienum ſe geſſit ipſis*, *alienam ipſis induit perſonam.* Venuſtus in gemino uſu ejusdem *Thematis* luſus; unde percipere ſimul datur הכיר ibi quidem intra *diſtinctam agnitionem* ſine *hoſpitali receptione* conſiſtere. Adde ibid. *Vſ.* 8. eſtque longior ſeries locorum, ubi iidem fines; quos *hoſpitalitas* intrare nequeat. Incudi proinde hæc reddenda; atque ad molliorem ſubigenda flexum. Hoc ad *Cap.* 28: 21. remitto; ut ſpatium lucrer pro uſibus, qui cum noſtro contextu propius nexi. Hi ex *Dialecto Arabum* lucem recipiunt haud pœnitendam. *Gjeuh.*

أَلنُّكْرُ ضِدُّ ٱلْمَعْرِفَةِ وَقَدْ

نَكِرْتُ ٱلرَّجُلَ نُكْرًا وَنُكُورًا

وَأَنْكَرْتُهُ وَٱسْتَنْكَرْتُهُ كُلُّهُ

بِمَعْنًى قَالَ ٱلْأَعْشَى

وَأَنْكَرَتْنِي

25 Quum ſtridulam reddet vocem ſuam, ne credas ei: nam ſeptem abominationes in corde ejus.

26 Ve-

25 כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו :

26 תכסה

وَأَنْكَرَتْنِي وَمَا كَانَ ٱلَّذِي
نَكِرَتْ
مِنَ ٱلْحَوَادِثِ إِلَّا ٱلشَّيْبُ
ٱلصَّلَعَا ۞

وَقَدْ نَكَّرَهُ فَتَنَكَّرَ إِلَى
مَجْهُولٍ وَٱلْمُنْكَرُ وَاحِدُ
ٱلْمَنَاكِيرِ وَٱلنَّكِيرُ
وَٱلْإِنْكَارُ تَغْيِيرُ ٱلْمُنْكَرِ
وَرَجُلٌ نَكِرٌ وَنَكُرٌ أَيْ
دَاهٍ مُنْكَرٌ وَكَذَلِكَ
ٱلَّذِي يُنْكِرُ ٱلْمُنْكَرَ

Forma נכרה *ignotum ſignans, opponitur noto; atque verbum* נכר *in I. & IV. & X. eſt ut ignotum abnegavit, improbavit, repudiavit, eadem omnium poteſtate. Uſus Aasja:*

Illa quidem abnegavit me, ſed nil aliud
eſt quod abneget,
De meis fortunis, calvam præter canitiem.

In II. ignoto induit habitu; & V. transformatus eſt in ignotum. Part. IV. paſſ. מנכר *eſt quod omnes reprobant, cujus collect.* מנכיר *inviſa & ingrata denotat, quæ ab omnibus abhorrentur. Formæ infinit.* אנכור *&* נכיר *valent, improbare ut ignotum, & unde abhorreas. Item vir* נכר *aſtutus, intelligens: nec non qui improbat quid inviſum, ignotumve.* Habes, quo minus de *conſanguinitate ſororia Dialectorum* addubites, *cognoſcere diſtinctius*, & contra, *non agnoſcere, improbare, repudiare ut ignotum.* De copula ad *Cap.* 28: 21. ut dixi. Hic tantum *improbationi* iſti inſiſtam, *qua quid ut alienum, inviſumque, abhorretur*, aut *repudiatur.* Eleganter *Job.* 21: 29. אתתם לא תנכרו *ſigna eorum non abnegabitis:* ſive, ut recte *Cocc. non alienabitis ut aliquid* נכר vel נכרי *peregrinum.* Dilutius, *ignorabitis.* Longius adhuc deflectit aliorum *non cognoſcitis?* ſub interrogatione. Graviter *Jer.* 19: 4. וינכרו את המקום הזה *& alienarunt locum huncce, atque adoleverunt in eo aliis Diis.* Apparet ſatis quid intendatur; ſed aculeus demum ſentitur ex uſu *repudiandi ut ignotum quid & inviſum.* Fruſtra eſt *Guſſet.* vertendum contendens, *& ignorarunt locum huncce.* Aculeatiſſime quoque 1 *Sam.* 23: 7. נכר אתו אלהים בידי *alienavit eum Deus in manum meam;* ut *Cocc.* iterum rectiſſime, pro precario *tradidit;* quod repudians *Guſſet.* quoque, ſubſtituit *ignoravit eum Deus in manu mea:* quaſi *Saulus* hoc impie dixiſſet, ac vere ſibi *ignorantiam* in Deo aliquam finxiſſet, hac in parte. Abſurdum. Linguæ Genius exigit, *Repudiavit eum Deus*, & tanquam *reprobavit in manum meam.* Interioris notæ eſt *Deut.* 32: 27. פן ינכרו צרימו *Ne . . . . hoſtes eorum.* Hæret aqua interpretibus. Plerique; *alienos ſe gerant.* Apud *Buxt.* in *Lex.* invenias, *ne aliene ſe oſtentent;* quod *Geneven*ſ*es* expreſſerunt, *ſemet ignorare*, i. e. *inſoleſcere.* Hæc taxans *Guſſet.* reponit ſuum, *ne ignorent hoſtes.* Erectius *Cocc. ne alienent hoſtes:* i. e. *ſibi tribuant, aut non-Deo.* Amplexus Vener. *Vitr.* id declarat, *rem ſiniſtre & perverſe interpretari, atque ita alienare a ſcopo Auctoris.* Id foret, *transforment* id opus, *ac quaſi traveſtiant, ſibi id*, vel *idolis ſuis attribuendo.* Hoc Cl. *Venem.* ibi ſubnotavit. Eodem redibitur, ſi detur, *ne abnegent, ne inficientur;* nam

Digitized by Google

26 תכסה ושנאה בְּמַשָּׁאוֹן תגלה רעתו בקהל ׃

26 Velet ſeſe odium fragore acclamationis; malitia ejus in comitio revelabitur.

27 כרה

27 Ca-

nam نكر & انكر etiam valet abſolute جحد *inficias ivit*, & *abnegavit prudens ſciensque*. Indicatum jam ad *Conſ.* 2. *Harir.* p. 91. Ita planiſſume in *Alcor. Sur.* 34: 44. فكذبوا رسلى فكيف كان نكير *Illi vero mendaces dixere Legatos meos; at qui exiſtere potuit abnegatio?* Eſt *infinit.* ſpeciei I. quæ perfrequens apud *Arabes*, pro *abnegavit ut ignotum*, aut *inviſum*; unde in Sacris *Segolatæ* reſtant *formæ* נֵכֶר *Job.* 31: 3. ſi modo hæc vera Lectio, & נֹכֶר *Obad. Vſ.* 12. Utrumque *Coccejo* eſt *alienatio*, ſive *abjectio*; tanquam *inviſi* ſcilicet; quod illuſtrem ubique *figuram* præbet. Inde propagatum נכרי *alienum* ſignat; quaſi *quem abneges ut ignotum*, *inviſumve*. Alia *forma* נֵכָר *peregrinus*; vel ut *Cocc.* maluit, *peregrinitas*: ex *ſpecie Peibel*; quaſi *conditio alienigenarum*, quos *abneges*, neque *ad gentem tuam pertinere cenſeas.* Eximendus reſtat ſcrupulus, quem movit Cl. *Cler.* emendandum videri in noſtra *Gnome* יִתְנַכֵּר; vel ſaltem יְנַכֵּר, ex ſpecie. *Hithpahh.* quod *Nipph.* nuſpiam alibi *diſſimulandi* notionem exerat. Genus *Criſeos* parum liberale, quod ubi *Analogiæ* facem ſequi, & *Linguæ* indolem, priſcamque amplitudinem, ſpectare deberet, fallaciſſimum init calculum. Significatio in *Pihh.* & *Hithpahh.* admiſſa, a *Niphhal* abeſſe non potuit, ubi הִנָּכֵר vel *paſſive* valuit *traveſtiri*, ac *perſona indui*; vel *reciproce*, *ſemet traveſtire*. Hinc optio cuique libera; ſive malit *perſonam induitur alienam*, ſive *ea ſemet induit*.

Vſ. 25. Habitus ille alienus, & larva, quam *oſor*, *ſeſe in Amicum traveſtiens*, induit, arctiore nexu indicatur; כי יחנן קולו. Minus nervoſe *Kimch.* *quum deprecabitur voce ſua*: pro בקלו. Eadem ſub *Ellipſi* alii, *quum gratificabitur voce ſua*; vel &, *quum blandietur voce ſua.* Id propius accedit. Preſſius, & venuſtius *Cocc.* ſine *Ellipſi*, *Quum ad gratiam formabit vocem ſuam*: vel ut in *Lex.* maluit, *ad miſerationem flectet vocem ſuam.* Id unice tenendum; cum grata acceſſione, quam *Origo* ſubjicit, in *ſono gutturis argutiore*, vel *ſtridulo*; quem ſub حن חנן ὀνοματοποιΐα peperit. Ad *Job.* 19: 17. 21. id jam productum. Inde percipere dabitur חַנֵּן קולו quadrare, quum *eam ad argutiorem e gutture ſonum* quis *flectit*; ad *commiſerationem*, *gratiam*, στοργῶ, *pietatem*, & *tenerrimam affectionem* commonſtrandam.

Vſ. 26. Diſſidium circa משאון, quæ tanquam axis eſt ſententiæ. Hoc alii a נשא derivant; alii a שאה. Per primum canalem LXX. *Vulg.* Recentiores plurimi, I. exhibuerunt *Odium fraudulenter opertum*, vel *in deceptionem*: nam הִשִּׁיא eſt *decipere.* Διὰ λήμματος II. dans *Symm.* ad מַשָּׁא reſpexit. Id nihil. Prius paulo tenuius: nam *tegere* per ſe *fraudem* affert; & ubi *odium* dico *velatum*, id *ad deceptionem velatum* ſatis indico. Per alterum illum alveum *Merc.* III. *Tegit ſeſe odium in vaſtitate*, i. e. *in loco vaſto*; *in ſolitudine*; *quaſi a nullo conſpiciatur.* Argute; ſed frigidule. Friget quoque IV. *Cum ſolus eſt*, quod *Cler.* exſculpſit, q. d. *multos quidem ſeorſim*, & *ſolos cum ſolis*, *præclare promittere*, *ſed cum in cœtum convenerunt*, *nocere*, *quaſi non poſſent cœtui conſentienti obſiſtere.* Notæ artes: ſed משאון a שאה *vaſtari*, *diſrumpi cum fragore*, ſignare quidem poteſt *ſolitudinem penitus evaſtatam*; non autem ſimplicem illam, qua במשאון converti queat *cum ſolus eſt.* Accedit, quod קהל *comitium* hic aliquid *judiciale* ſpiret, cum *pœna ignominioſa* conjunctum. Fortius V. nonnulli *in vaſtitatem*; i. e.

27 Cavans foveam, in eam cadet: & lapis in volventem redibit.

28 Lingua fuci odio habebit lævigationes ſuas; & os glabrum efficit impulſionem *ſui.*

27 כרה שחת בה יפל וגלל אבן אליו תשוב׃

28 לשון שקר ישנא דַכָּיו ופה חלק יעשה מִדְחֶה׃

i. e. *ut alios vaſtent*: ex notione vocis מַשֻּׁאוֹת *Pſ.* 74: 3. & 73: 18. ſed recurſat ſcrupulus *num.* I. obſtans, quum omne *odium* ad *vaſtationem* plus minusve feratur. Dicat quis, *graviſſimam ruinam* & *evaſtationem univerſam* ergo poſſe intelligi, ut ſenſus completior ſit. Sed ne id quidem ad rationis obruſſam: nec is *Salomon* qui diſtinguat inter *odium ad ruinam* tendens *univerſam*, & aliud, quod non eo ſe usque intendat. Apparet nihil allatum, in quo acquieſci posſit. Implebit expectationem שאון *fragor*, *tumultus fragoſus*, etiam *lætus*, & *exultans*; *Jeſ.* 24: 8. & תשאות *acclamationes publicæ*, ac *ſolemnes*; *Zach.* 4: 7. Inde offero, *Velet ſe odium* alicujus *fragore læto ſolemnis acclamationis*; *revelabitur malitia ejus in Comitio.* Idem ſenſus fere, qui mox *Cap.* 27: 14. Recinunt ſibi משאון *publica acclamatio gratulantis*, & קהל *comitium*, in quo *odium facinoroſum* tandem, ſcelere ſcelera trahente, plectatur, atque *publica infamia inuratur.* Illud *ejus*, relatum ad *fragorem*, hunc miniſtraret adſpectum; *Velabitur odium fragore læto, cujus malitia revelabitur in comitio.*

Vſ. 28. Præruptior Syntaxis; profunda *Gnome*; in qua conſtituenda mirifice variatur. *Merc.* I. cum *Pagn.* dat, *Lingua mendax odit attritum; & os blandum facit impulſionem:* hoc eſt, *hominem modeſtum quem attrivit.* דַכָּיו forma *Anomala* poſitum cenſebant pro דַכּוֹ vel דַכָּא, interſerto *Jod.* Paulo momento divergit *Jun.* II. Vir *lingua fallace odit*, *quos attriturus eſt; & ore blando perficit impulſionem.* Tutius judicavit דכיו in דַכִּים cum *adfixo* reſolviſſe, & *attritos ejus* convertiſſe in *atterendos.* Inverſa ſtructura *Ab. Eſra* III. *Linguam mendacem odit attritus; & os blandum* quod *facit impulſionem:* ὁ ἐπὶ κοινοῦ, *odit* nempe. *Attritus* iterum ut *num.* I. *modeſtus* exponitur. A *Cocc.* datum IV. *Linguam falſitatis odit quisque contritorum ejus; & os blandum facit lubricum.* Habes eandem *Analyſin*, quam *num.* II. A *Luth.* ingenioſe expreſſum V. *Lingua fallax odit*, *qui eam caſtigat*; q. *Caſtigatores ſuos*, qui *eam conterunt*, ac *contundunt.* Huc concedi poſſet cum *Gejer.* aliisque, ſi ſequens Colon annueret; miſſa tamen ſubtilitate illa *Cornelii a Lap.* quaſi alluderetur ad *nucem fractam*, *unde nucleus latens*, i. e. *fraus*, *exteratur.* De ſuo addidit *Gejer.* VI. דַכָּיו reddi poſſe *attritiones ſui*: ut conveniat cum דָּכְיָם *Pſ.* 93: 3. Eæ tamen formæ ſatis disconveniunt; & ſimplicius dixiſſet, ſuffragante *Analogia*, *ſingulare* ſtatui poſſe דַּךְ *contritio*, a דָּכַךְ. Longe diverſum iter capeſſivit *Clericus* VII. edens, *Lingua mendax odit veritatem.* Ita ſane LXX γλῶσσα ψευδὴς μισεῖ ἀλήθειαν; nec non *Vulgat.* & *Chald.* Firmari cenſet quoque hanc notionem ex *Chaldaismo*, ubi pro זכה *purus*, *verus fuit*, effertur דכא. Inde דַּכְיוּת pro דַכָּיו eſſet *puritas.* Tale quid a *Veteribus* captatum, haud inficias iverim: ſed hanc eſſe genuinam vel Lectionem loci noſtri, vel interpretationem, haud adducor. Faveo enimvero *Dialectis*; ſed cum ratione faveo, non refragante ratione. *Lingua mendax odit veritatem*, nihil habet quod ſententiam redoleat; & languidius adhuc eſt quam prægreſſa: ut eatenus ſaltem commendari nequeat. A nexu quoque ſe non inſinuat; hiantque duo Cola ſic concepta, *Lingua mendax odit veritatem; & os blandum lapſum creat:* circumcido alia, quæ hic congerere poſſem bene multa; nam duo hæc rem ita conficiunt, ut ſi vel דַּכּוּת in textu extaret, ne ſic quidem via illa explorata cenſeri poſſet. Omnino Radix eſt دك דכך *attrivit*, quam & *Cocc.* ſub hac *propagine* ag-

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

Verſ. 1 אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום׃

2 יהללך זר ולא פיך נכרי ואל שפתיך׃

3 כבד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם׃

4 אכזריות

Verſ. 1 Ne jactites temet in craſtinum; nam neſcis quid pariturus ſit dies.

2 Splendidum te faciat alienus, & non os tuum: peregrinus, & nequaquam tua labia.

3 Gravitas ſaxi; & onus arenæ; & ægritudo incraſſati gravior utrisque.

4 Vio-

agnoſcendam eſſe, jam commonuit. Apud *Arabes* ea late patentem tenet ditionem. In *Golio* habes *contrivit*, *comminuit*, *contudit*. Item, *complanavit*, *æquatis inter ſe partibus altis & depreſſis*. Mitto reliqua: habeo enim nunc, per quod aſperitas hujus *Gnomes* lævigetur. Nempe ſub דכך دكّ, æque, ac ſub *ſororio* דוך داك, reſidet *complanatio lævigans*, quam *Gloſſatores* per سحق *lævigavit terendo*, & سوي *æquavit* reddidere. Iſtam potentiam ſibi depoſcit noſtra ſententia, in qua פה חלק *os blandum*, proprie eſt *lævius glabrum*, ac *lubricum*. Ergo concinunt, *Os glabrum*, *lubricumve*, & דכים *lævigationes complanatiſſimæ*, quas circumfert *Lingua fuci*. En jam Dictum vere *Salomoneum*: *Lingua fuci odio babebit lævigationes ſuas*; *& os glabrum efficiet impulſionem*; nempe in *lapſum* & *gravem* auctoris *ruinam*: qui quantumvis ſibi placeat in *lubricitate* ſua *glabra*, & in *lævigationibus* illis *blandis*, quibus alios circumvenit; veniet tamen, veniet tempus illud, quando & *ſe* & *Linguam illam* ſuam *odio babebit*; cum tandem pœnas luens experietur eam *accenſam* fuiſſe *a Gebenna*, ἀκατάσχετον κακόν. & μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου *Jacob.* 3: 6. 8. iis vel maxime, qui *venena* ejus *fuco illinere* ſolebant. Eſt appoſitiſſima clauſula, qua ſeries ſuperior obſignatur.

Ad CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM

Notæ.

Vſ. 3. Artificioſiſſima *comparatio*. *Gravitas ſaxi*, *& onus arenæ*; *& ægritudo Craſſi*, *gravior utroque*. Ut a *gravi lapide*, tranſeatur per *oneroſius* ac *moleſtius pondus arenæ*; ad *oneroſiſſimam* ac *intolerabilem plane ægritudinem*, *quam parit ſtolidus*; ex noſtra Origine *Craſſus*, *craſſitie* velut *ſtolida appactus* & *torpens*; & tamen vel *ſuperbe*, vel *veſane* ſe efferens, & ad omnia ingerens. Reſpicitur *hominis* illius *arrogantia*, *temeritas*, *importunitas*, atque *inſipidiſſima futilitas*, qua vitam, ac converſationem, onerat, ut vere appellari poſſit ἄχθος βίου, βάρυ φόρημα, atque adeo *odium tædiumque publicum*. Ab hoc proſpectu tam amplo, tamque eminenti, exciderunt omnes, quos inſpexi, præter *Cocc.* qui *ægritudinem ſtulti* declaravit, *quam facit ſtultus*; & *intolerabilem* eſſe *ſtultitiam* ſubnotavit. Ad Reliquorum mentem כעס אויל *indignatio ſtulti*, *ira ſtulti*, nil aliud inferet,

 quam

Digitized by Google

4 Violentia frangens, Excandeſcentia; & inundatio ſulcans, Naſus *faſtoſus:* at quis ſtabit ante Invidiam?

4 אכזריות חמה ושטף אף ומי יעמד לפני קנאה׃

5 Bo-

5 טובה

quam *impotentiam* illam qua & *ſine ratione iraſcitur*, nec *ratione placari* ſe patitur. Id, ſi ponderetur, levius, ac minutum: & *iram elumbis* magis riſu, aut contemtu excipere ſolemus; quam ut *ſub ea ſuccumbendo fatiſcamus*, ac *frangamur.* כעס *ægritudo moleſta quæ alicui infertur*, a *corrugatione*, tam crebra, ut mirum ſit, quemquam hic errare potuiſſe. *Job.* 6: 2. *Utinam ponderando ponderaretur* כעשי *ægritudo mea:* non utique *ira.* Ad *Originem* alluſum *Eccl.* 7: 3. טוב כעס משחוק *melior eſt corrugatio* (ob rem quæ *ægre facit*) *quam lævigatio*, i. e. *riſus vultus exporrecti.* Item *Pſ.* 31: 10. *eroditur* מכעס *præ ægritudine*, objecta & illata, *oculus meus* &c. Ad *Syntaxin* noſtram *Deut.* 32: 27. *Niſi formidarem* כעס אויב *ægritudinem inimici*; i. e. *ab inimico accipiendam*, ut recte iterum *Cocc. arrogante* nempe *illo*, & *faſtoſius ſe jactaturo*; ut ſeries docet. Plerique & ibi *iram*, minus concinne.

Vſ. 4. Conſimile artificium *comparationis* & *gradationis*, ſic cola librans. *Violentia frangens*, eſt *excandeſcentia*; & *inundatio ſulcans*, eſt *naſus* æſtuabundus: & *quis ſtabit coram invidia?* Vel teretius adhuc: *Violentia frangens excandeſcentiæ* extat, & *inundatio ſulcans Naſi* æſtuabundi; & *ante invidiam quis ſtabit?* Tria membra; quæ ita *exæquant*, ut ſimul *discriminent*; quin tertium quaſi *ſupra comparationem* evehant. Ante vero, quam hæc diſtinctius enucleem, attingenda mihi varietas opinionum, qua cola, qua vitia iisdem notata, ſpectans. Duo *cola* concepere plurimi, & duo *vitia*; non uno tamen calculo: quum alii *iram* & *invidiam* ſive *livorem*; alii *iram* & *vindictæ cupiditatem*, hic inter ſe conferri decernant. Poſterius placitum *Mercero* I. ita commentanti: *Sæva quidem iracundia, quum nil parcant iracundi iis quibus ſuccenſent, & inundet, aquarum more omnia perrumpentium, ira: ſed ante Zelum*, i. e. *cupiditatem vindictæ, nemo poteſt conſiſtere.* Priora duo in unum conflat ſic, ut חמה *excandeſcentia*, & אף *ira*, *furor*, cohæreant; atque *iram flagrantiſſimam* conſignent; itemque אכזריות *ſævitia* coaleſcat cum שטף *inundatione*; ad *vehementiſſimum impetum aquarum* denotandum. Ita rationes ſubduxiſſe quoque videtur *Cocc.* dans, *Immanitas ardoris & inundatio iræ* extat; *ſed quis ſtabit coram Zelotypia?* Ad hæc obſervo. Primo; ſæpe quidem חמה & אף ſtylo ſublimiore ſejugata, in *unum* redire *affectum*; ut *Pſ.* 6: 2. Sed in *Proverbiis*, ubi conciſa, quin præciſa, omnia, iſti *ſchemati* vix locum eſſe cenſerem. Secundo; קנאה haud dubie *Zelum*, *Zelotypiam inflammatam*, valet quam creberrime; ſed ea hic quidem minus videtur quadrare; quum *iræ ardentis* vel *ſoror* ſit, vel *mater*; ac propterea cum חמה *excandeſcentia* unam ferme ſedem occupare ſoleat. Vide modo ad *Cap.* 3: 31. & confer *Cap.* 6: 34. Ipſe *Merc.* hoc agnovit, ſubdens; קנאה *malim pro cupiditate vindictæ ſumi, ad propulſandam a ſe & ſuis injuriam, quæ* iram *gignere ſolet; ut ſupra Cap.* 6: 34. Ita quidem *comparatio* hæcce uno in cardine verſaretur, atque *iram flagrantiſſimam Zeli*, *iræ minus fervidæ*, & ut ita dicam *ordinariæ*, præponderare inſinuaretur; quale quid a *Salomone* profectum, haud veriſimile. Plurimis proinde non immerito II. arriſit *invidia*, ut *Pagn. Vatabl. Luth. Jun. Piſc. Gejer. Cler.* in eo ſimul conſpirantibus, *Iram* gemino vocabulo efferri; adeoque *geminum* tantum *affectum* hic contendi *iracundiæ* & *invidentiæ.* Non uno interim modo verba trutinant, disponuntque. *Pagn. Crudelitas* eſt in *ira*, & *impetus* in *furore*; *at quis &c.?* Hiulcum. Sic & alii. His obſtat ſcrupulus ex ſejugatione vocum חמה & אף ſupra motus. Rotundius *Belgæ* noſtri: *Excandeſcentia & exundatio iræ*, eſt *crudelitas: at quis &c?* Ad hanc *Syntaxin* non disjunguntur vocabula חמה & אף, ſed uni jugo innectuntur ſatis molli;

Digitized by Google

5 טובה תוכחת מגלה מאהבה מסתרת׃

6 נאמנים

5 Bona redargutio revelata, præ dilectione velata.

6 Fi-

li; quin a חמה *ignitione candenti intus* procedit ur veluti ad שטף אף *exundationem iræ*, vel *Naſi* potius *æſtuantis*, quæ *extus* deſæviat. Ergo ſi *duos* tantum *morbos* animorum comparaverit Sapiens, hic pedem figerem. Series tamen tria potius invitat membra, tresque adeo *morbos* multo graviſſimos; *iracundiam*, *ſuperbiam*, & *invidentiam*, ita *gradibus* diſtinctos, ut importuna pronuncietur *excandeſcentia*; importunior *arrogantia*; importuniſſima & damnoſiſſima generi humano *invidentia*. Ad ampliorem hunc proſpectum III. nemini utique per ſe diſpliciturum, in ſolido locandum; teneatur, primo, חמה *ignitionem candentem*, *excandeſcentiam*, univerſam amplecti ditionem *iræ*; ac proinde & *Zelotypiam* per ſe includere. Ei ineſſe dicitur אכזריות *effractio violenta*, ſive *vis frangens*; quam *Cocc. immanitatem*, alii *crudelitatem*, vel *ſævitiam*, alii aliter reddidere. Secundo אף *Naſus* jam non *iracundiam* pingit, meo quidem judicio, ſed *ſuperbiam*, *arrogantiam*, *faſtum inſolentem*, quam גְּבַהּ אַף *convexam Naſi altitudinem* vocat *Pſaltes*, celſa non minus, quam venuſta, figuratione *Pſ.* 10: 4. Præclare *Cocc.* in *Lex.* dedit, *improbus juxta altitudinem Naſi ſui*, *non curat*: addiditque; *dum Naſum ſuum in altum effert*, *ut ſolent facere animoſi & contemtores.* Ad *Job. Cap.* 18. 4. reperies *Naſum elatum*, *inflatum*, *fumantem*, *qui ſuperbum ſævumque* ſimul *ſpiret*. Apud *Arabes* hicce *Naſus* omnem implet paginam. Ad Verſiculum *Hamaſ.* editum in *Monum. Vetuſt. Arab.*

كانوا كانّف الليث ۞

Naſo extitere Leonino,

ita *Tauriz.* الاسد احمي الحيوان انفا ويبلغ من عجبه بنفسه انه لا ينال الصيد حتي يكون هو المعفّر له

Leo ignitiſſimus eſt naſo præ reliquis animalibus, *eo progreſſus ſuperbo ſui amore*, *ut prædam nullam attingat niſi quam ipſe ſtraverit.* Animoſe *Phakajæus* in *Hamaſ.* iterum, *Quantumvis nos infortunia incurſarint*,

فَاِنَّ فِي أُنُوفِنَا وَأَعْنَاقِنَا

مِنَ آلْأَبَاءِ كَمَا هِيَا ۞

Attamen in Naſis noſtris Cervicibusque idem, qui olim, faſtus ſuperbior.

Ubi *Tauriz. nominavit diſtincte Naſos & Cervices* لان يقال في انف فلان خُنّزُوَانة وفي عُنّقه صور *quoniam dicitur*, *in Naſo illius faſtus eſt*, *& in Cervice ejus torſio.* Huic *Naſo faſtiditori*, & *contemtori*, attribuitur שטף *inundatio*, & quidem *ſulcans*, *ſulcos imprimens*, ac *poſt ſe relinquens in terra*, *per quam ſe invexit.* Monui ad *Job.* 38: 25. & 24: 19. Graviſſimæ tabellæ colores, & lineamenta, eminentius dilucere incipiunt; ſeque ultro ingerere. *Excandeſcentia* comparatur *turbini rotato*, omnia *frangenti*; ſed & ubi *deſævierit*, in ſe reſidenti. *Superbia faſtoſa*, *Naſum contemtorem* longe lateque circumferens, aſſimilatur *torrenti tumido*, *tumidiſſimas aquas vehenti quaquaverſum*, & *graves ſulcos poſt ſe linquenti.* His tamen *morbis* tam *ſævis*, hisque vitæ *peſtibus* tam *importunis*, *ſævior*, *atrocior*, *importunior* pronunciatur קנאה *invidentia*; non *turbine frangens*, non *torrente impetu inundans*; ſed *mordens*, *rodens*, *exedens*, & *livida* quadam *tabe* tanquam *malo veneno* omnia *afflans*, & *corrumpere* geſtiens; quin ipſum florem virtutis ſerpentino ore, tanquam germaniſſima *Erinnys*, adſibilans; idque non aperte, ſed ex inſidiis, ac per cuniculos; ut tanto letalius ſauciet, atque quicquid bonum, pulchrum, honeſtum, clandeſtino ictu perimat. Non tempero, quo

Digitized by Google

6 Fidelia vulnera amici; & virulenta ſunt oſcula oſoris.

7 A-

6 נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא׃

7 נפש

quo minus hic apponam, quæ *Ovidii* fœcundior vena in hanc peſtem, unam omnium peſtilentiſſimam, profudit *Metam.* 2. omiſſis quæ *Vſ.* 760. ad 775. præmiſit; ita ibi filum continuans:

Pallor in ore ſedet; macies in corpore toto.
Nusquam recta acies: livent rubigine dentes.
Pectora ſelle virent; lingua eſt ſuffuſa veneno.
Riſus abeſt; niſi quem viſi movere dolores.
Nec fruitur ſomno vigilacibus excita curis;
Sed videt ingratos, intabeſcitque videndo,
Succeſſus hominum, carpitque, & carpitur una,
Suppliciumque ſuum eſt - - - - - -

Nil completius; ad figuram monſtri, & indolem. En effectus ad quos *Salomo* collineabat, *Vſ.* 791.

Quacumque ingreditur, florentia proterit arva,
Exurit herbas, & ſumma cacumina carpit;
Adflatuque ſuo populos, urbesque, domosque
Polluit. - - - - - - - - -

Hoc Noſtro eſt, *ante invidiam quis ſtabit?* Phraſis eſt ſignantiſſima; quam habes quoque *Pſ.* 147: 18. *Ante frigus ejus quis ſtabit?* Conferatur quoque *Nah.* 1: 6. *Mal.* 3: 2.

Vſ. 6. Ad medullam ſententiæ non penetratum defectu *Originis* verbi עתר; unde נעתרות exercitos diſtractosque habet Interpretes; dum alii *blanda* reddunt *oſcula Oſoris*; alii *denſa*, *conferta*; alii *deprecanda*; alii alia adhuc procuderunt. Varietas orta ex vario uſu *Thematis*, quod in *Kal* pro *inſtanter oravit* occurrit *Gen.* 25: 21. *Job.* 33: 26. & alibi. In *Niph.* נעתר *exoratus eſt*. *Gen.* 25: 21. & 1 *Chron.* 5: 20. &c. &c. In *Hiphh.* iterum alia facie העתיר *litavit*, *deprecatus eſt*. *Exod.* 8: 5. 25. *Job.* 22: 28. &c. At idem העתיר uno in loco *Ezech.* 35: 13. הַעְתַּרְתֶּם עָלַי דִּבְרֵיכֶם; pro filo converſum, *multiplicaſtis contra me verba veſtra.* Conſimiliter עָתָר *multitudo denſa*, *abundantia*, ut putatur, *Ezech.* 8: 11. & עֲתֶרֶת *Jer.* 33: 6. Id *primarium* cenſetur; atque inde *multiplicationem precum* extudit *Merc.* ut *multis orare*, *inſtantius petere*, *Cocc.* Atqui iſta *multitudo* locis illis ſuam detrahit gratiam, ac dignitatem, & inde aſſumere *multiplicationem precum* cum fluxum eſt, tum ita dilutum, ut magnis ingeniis placere non debuiſſet. Ad *Job.* 22: 18. jam commonui *Ezech.* 8: 11. eſſe *nidorem*, ſive *odorem rei aduſtæ*, κνίσαν, ἀτμίδα, ut LXX reddidere. Verba ſic habent; *Cuique thuribulum in manu ſuum*; וַעֲתַר עֲנַן הַקְּטֹרֶת עֹלֶה & *nidor nubis ſuffimenti adſcendebat.* Nativam ibi ſedem occupat κνίσσα, vel κνίσα, *Heſychio* ἀτμὸς, καπνὸς τῶν θυσιῶν, καὶ τὸ λίπος τοῦ ἱερείου *vapor*, *fumus ſacrificiorum*, & *pinguitudo victimæ*, *ardentis* ſcilicet. Vide *Iliad.* 1: 66. *Pind.* *Nem.* 11: 7. 8.

Πολλὰ μὲν λοιβαῖσιν ἀγαζόμενοι πρῶταν Θεῶν
Πολλὰ δὲ κνίσσᾳ - - - - - -

Altiore cothurno; *Iſthm.* 4: 111. 112.

Φλὸξ ἀνατελλομένα συνεχὲς
Παννυχίζει, αἰθέρα κνι-
σᾶντι λακτίζοισα καπνῷ.

Flamma exorta perpetim
Pernoctat, æthera nidori-
fero calcitrans fumo.

Agitur de *victimis concrematis* totam noctem. Hoc adſpectu *Gen.* 25: 21. וַיֶּעְתַּר לַיהוה & ἐκνίσησε *nidorem ſummiſit Jacobus Jehovæ pro congreſſu fœcundo uxoris ſuæ; nam ſterilis erat.* Abſolute, ut in illo *Demoſth.* *cont.* *Mid.* Χορὺς ἱστάναι κατὰ τὰ Πάτρια, καὶ κνισᾶν ἀγυιάς

Cho-

Choros inſtituere more Patrio, & nidorare vicorum Deos: i. e. *ſuffimenta* ac *victimas iis adolere*; ut *Schol.* declarat. Apud *Ariſtoph.* quoque *Equit. Vſ.* 1317. *Quid boni adfers nuncii*, ἐφ' ὅτῳ κνισᾶν ἀγυιάς; *nidore perfundamus Deos?* ubi *Schol.* ἀντὶ τοῦ, θυσίας ἐπιτελεῖν τοῖς θεοῖς. *Pro eo quod eſt, victimas ſacrificemus Diis.* Sic ergo & *Job.* 33: 34. יעתר אל אלוה *nidorem ſummittet ad Deum.* Additur eodem tenore וירצהו *& propitiabitur ei* ריח ניחוח ὀσμῇ εὐωδίας *odore acquieſcentiæ permulſus*; quæ formula cum רצון ferme conjungi ſolet. Similiter in *Niphh.* נעתר κνισᾶσθαι *nidore ſuffuſo exorari, propitiari Gen.* 25: 21. ubi *ſacrificium interceſſiſſe* res ipſa ſatis dictat. Expreſſa ejus mentio 2 *Sam.* 24: 25. *Et ædificavit David altare Domino, atque obtulit holocauſta, & completoria pacis*, ויעתר יהוה, *& nidore iſto propitiatus eſt Dominus* &c. Adjecta quoque eadem *Jeſ.* 19: 21. 22. Omiſſa 1 *Chron.* 5: 20. *Eſr.* 8: 23. ultro videlicet intellecta. In *Hiphh. Job.* 22: 27. תעתיר אליו *nidorem acquieſcentiæ ad eum ſummittes*, connexam habet *operationem* rei Divinæ in *votis perſolutis*, & *pacem cœleſtem complentibus.* Hinc percipias dignitatem, & amplitudinem hujus verbi *Exod.* 8: 5. 24. 25. & 9: 28. & 10: 17. quæ ob *Originem* altius retruſam non dilucebat. Deſignatur *interceſſio*, & *deprecatio* tanquam *ſub nidore litans*; ac *veniam cœleſtem impetrans.* Sed quid jam longe hinc divertens illud *Ezech.* 35: 13. העתרתם עלי דבריכם. Jacet in iſta gravi, & invidioſa plane, ſerie, qua protervi illuſores Dei *Iſraëlis* perſtringuntur, *multiplicaſtis contra me verba veſtra.* LXX erectius, & pro vehementia debita, κατεφλυαρήσατε ἐμοῦ· *nugas adverſus me ebulliviſtis.* Quis genuinus ſit orationis color, noſtra demum *Origo* figere ac finire poteſt. Vide interim, quid homines Eruditi, conjecturæ ſe tradentes, hic miſcuerint. Apud *Stockium*, tanquam dubio vacuum ponitur עתר *generatim* ſignificaſſe *copiam*, quam ſubinde *ſuavitas* comitetur. Inde ſpeciatim adhiberi ab *Ezechiele* de *multiplicatione verborum, quæ dicentibus ſuavia videbantur per jactantiam de ſe, & ſpe occupandæ terræ Iſraëliticæ, quam ſuaviſſime conceperant.* Eſt ſuaviſſimus cinnus, quo *multiplicatio* vetus cum novicia *ſuavitate* in unam maſſam ſubigitur. Inventor Cl. *Guſſet.* qui ſub עתר *Metaphyſicum* hoc φύραμα conſperſit, ſuſpenſior tamen, *Ad quam*, inquit, *reduci omnia ſub hac Radice contenta queant notionem nullam video; niſi* ſuavitatis. *Qui orat, ſe* ſuavem *exhibet orato: quod Kal innuit. Idem eidem verba ſua* ſuavia *reddit, quod Hiphh. denotat. Qui vero exoratur*, ſuavitatem *illam admittit* &c. &c. *In diverſum abit Ezech.* 35. 13. *quia hoſtile & ſuperbum eſt* &c. *accipit ergo ſignificationem malam. Interim tamen* ſuavitatis *notionem ſervat*, reddidiſtis verba veſtra ſuavia contra me, *dicentes ea quæ vobis ſuavia ſunt per jactantiam, & ſpem occupandæ meæ terræ.* An non longe ſatius fuiſſet tam male reſponſurum abjicere tentamen, quam mordicus ei adhæreſcere; atque ſub iſtis fidiculis Sacrum textum vexare? Agnoſcit *Guſſet.* abeſſe a *Lexicis* copulam diſſidentium notionum, id eſt, *Originem:* aitque, ſe *nullam videre* per quam conciliari queant, niſi *ſuavitatis* illam. Methodus enim vero omnium plauſu digniſſima, quæ vexillum erigit *imaginationi* cujusque, *viſuræ* quid excogitare valeat, & ſpecie aliqua colorare. Quid ſi alius *aliud videat* multo ſpecioſius? Numquid unquam vel ſubtiliſſima conjectura demonſtrationem poterit præſtare? Numquid *veritati* ita ab ullo Scripturarum reverente litatum cenſebitur? Et tamen duce *Stock.* illa *ſuavitas* commenticia regnum ferme tenet, veteri *multitudini* quaſi condimentum addens. Etiam *Forſterum* jam longe antea auram quandam *ſuavitatis* adflaſſe reperio; qui idem illud εὔφημα, *ſuavibus verbis orare* propinaverat ſeculo XVI. in *acerbitatem* mox commutandum ad *Ezech.* 35. per *Antiphraſin*; ut ſit, *Et exacerbaviſtis contra me verba veſtra.* Ejus æmulus *Avenar.* eandem *exacerbationem verborum* alia in fornacula conflavit, עתר conferens cum ὀτρύνειν *hortari*; unde *inhortati eſtis verba veſtra contra me*, valeat, *ea acerbaſtis.* Quis non adſtupeat huic tantæ licentiæ, qua in Sacrum Codicem id juris ſumitur, quod in profanum nemo ſibi arrogaret? Omnis hæc colliſio inde orta, quod præcluſis, vel & opinione præjudicata excluſis, *Veris Fontibus*, viis quisque ſuis eo decurrere maluerint, unde ne guttulam quidem aquæ unquam poſſent exprimere. Ut lumen præſigne Orationis, quo *Ezechiel* ibi uſus, ſe ingerat, reſumam filum meum *Homerico* hocce *Iliad.* 1.

Κνίσση δ' οὐρανὸν ἷκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.

 Ni-

Nidor autem in cœlum venit volutus circa fumum.

Hoc ibi quidem de *Hecatombis* ; & *nidore pingui* ac *grato*; licet tamen & *ingrato* applices ; quum quis *tumida verba emittens*, αἰθέρα λακτίζει κνισᾶντι καπνῷ *Æthera nidorifero fumo calcitrat* ; ut illud *Pindaricum* quoque huc in omni Emphaſi τὸ λακτίζειν accommodem. Nempe eſt & *nidor fœtidus*, apud *Apul.* L. 4. Itemque *Liv.* L. 38: 7. *Non ſolum magna vis fumi, ſed acrior etiam, fœdo quodam nidore ex aduſta pluma.* Similiter *Æneid.* 12: 300. *Occupat os flammis, olli ingens barba reluxit ; nidoremque ambuſta dedit* : ubi *Serv. Nidorem, putorem* exponit. Abſolute etiam *nidorem impudicitiæ* dixit *Salvian.* anſa ſumta a *popinis*, quæ *libidinum* officinæ. *Cic.* vehementiſſime in *Piſon. Cap.* 6. *Meminiſtine, Cœnum! neſcio quo e gurguſtio te prodire involuto capite, ſoleatum? & cum illo ore fœtido tæterrimam nobis popinam inbalaſſes, excuſatione te uti valetudinis, quod diceres, vinolentis quibusdam medicaminibus te ſolere curari? ſtetimus*, dein, *in illo ganearum tuarum nidore atque fumo; unde tu nos cum improbe reſpondendo, tum turpiſſime eructando, ejeciſti.* Hoc *Hebræus* conciſe extuliſſet, העתרת עלי דברים *verba nidoroſa adverſus me balaſti :* unde pro *Ezechiele* jam hocce aculeatiſſimum ultro emergit, *inbalaſtis mibi*, vel *ſuper me*, *contra me*, *nidorem fumidum*, *verba veſtra*: per appoſitionem: in qua exquiſitiſſima phraſi haud dubie ſpectatur *ructus*, & *ructatio oris*, contra Deum *ſe efferentis*, quod proxime præceſſerat; ſpectatur forte & *popina*, *cum* omnibus *ſuis vitiis*, *ac nequitiis*, quam faſtus in Deum inſolentiſſimus redolebat. In *bonum* iterum fertur גִּלֵּיתִי להם עֲתֶרֶת שלום ואמת *Jer.* 33: 6. *manifeſtabo ipſis .... pacis & veritatis.* Filum aliquid promittit multo magnificentiſſimum: illud גליתי non eſt ſimpliciter *manifeſtabo*, ſed *faciam eniteſcere*, velut *auroram* ; ut جَلِي *nitidum clarumque fuit.* Non impleas, *multitudinem* inſerens, vel *copiam : abundantiam* quam *ſuavitas comitetur*, vidimus eſſe *ſuaviludium* imaginationis. Repone fidenter *nidorem*, *auram renidentem* & *fragrantiſſimam pacis & veritatis.* Hoc verbo גליתי *faciam eniteſcere* pulchre ſuccinit. Reſpondet huic ſignificationi in *Arabum* fontibus quod *Gjeubar.* annotavit عِتْرَةٌ الاسنان أشَرُهَا עתרת *dentium*, *vocatur eorum renideſcentia*, ſive *ſplendens & renidens decus*: itemque عترة المسك *renideſcentia muſci*; & العترة אלעתרת abſolute *renideſcentia* قلادة تعجن بالمسك والافاويه *Sphærula quæ imbuitur muſco & aromatibus fragrantiſſimis.* Ea hic aptiſſime ſederet. Utinam *res Hebræa* foret opulentior, & exemplorum copia *ſpecialior* iſte uſus ſeſe non commendaret ſolum, ſed & approbaret! Nunc pedetentim eundum; quum *generalis* notio ſenſum explere poſſit. Forte etiam luculentius adhuc judicabitur, & cumulatius, quod jam dabo. עתרת exambire videtur hac in ſede potentiam *nidoris fragrantiſſimi*, quem *exbalant ſacrificia*, *oblata* לריח ניחוח εἰς ὀσμὴν εὐωδίας *in odorem acquieſcentiæ*, & *ſummæ placationis*, quam ſupra *Themati* noſtro vidimus ſubjunctam. Hunc proſpectum propius admovebit *Muſa Attica*, in *Avib. Vſ.* 1717.

Ὀσμὴ δ᾽ ἀνωνόμαστος ἐς βάθος κύκλου
Χωρεῖ. καλὸν θέαμα. Θυμιαμάτων
Αὖραι διαψαίρουσι πλεκτάνην καπνοῦ.

Odor autem ineffabilis in profundum Cœli
Concedit. Pulchrum ſpectaculum! ſuffituum
Auræ ludendo perflant cincinnum fumi.

Venuſtius gratioſiusque nihil, ad *nidorem ſacrificationis perlitantis*, *qui inter volumina fumi*, *fragrantibus ſuffituum auris interluſa*, *ſupremum cœlum penetrat*, circumſcribendum. Illud καλὸν θέαμα *pulcherrimum* ſane *ſpectaculum* præbere poteſt formula עתרת שלום ואמת *activo* ſenſu ſumta, ut innuatur *ſacrificatio* & *litatio fragrantiſſima*, qua *pax* & *venia cœleſtis* cum *veritate* & *firmitate promiſſionum Divinarum* impetretur. Hoc *eniteſcere faceret* Deus, Populo in Patrias ſedes reducto propitiatus, eique *Gratiam* ſuam in *Meſſia*, *reſerato ad litationes recipiendas Cœlo*, denuo obſignans. Confer *Thren.* 3: 40. ubi ha-

Digitized by Google

habes *Cælum transverſa nube præſeptum* מעבור תפלה *quo minus pertranſire queat precatio.* Hanc loci faciem illuſtrare & commendare videtur *Zeph.* 3: 10. *Inde ultra flumina Cuſchææ* עֲתָרַי בַּת פּוּצַי יוֹבִלוּן מִנְחָתִי. Calculi variant. Noſtri, *Adoratores mei*, cum *Filia diſperſorum meorum*, *adferent munus meum.* At *Cocc. multitudines*, ſive *copiæ meæ*, *filiam diſperſorum meorum adferent munus meum*: ut בת פוצי מנחתי per *appoſitionem* enuncientur, & ſignentur *fideles e gentibus colligendi in gratum Deo munus.* Mitto alia, & conjecturam mihi quoque ſubnatam appono; *Nidores meos*, *filiam exuberantiarum mearum*, *adducent munus.* עֲתָרִים haud dubie κνίσσαι, & ὀσμὴ εὐωδίας cujus *ſing.* עָתָר, *Ezech.* 8: 11. Illas *auras nidoriferas* per *Periphraſin* protritam בת פוצי *filiam exuberantiarum ſuarum* vocat is, qui ſolus donat *Spiritum precum.* Sic *ſagittæ* بنات الحنايا *filiæ arcuum*, & بنات الكنائن *filiæ pharetrarum*, ut *Thren.* 3: 13. & بنات الافكار *Filiæ ingeniorum*, ſunt *carmina*; & *filiæ oculi* ſunt *lacrymæ*; & propius adhuc, بنت شفة *filia labii* בנת שפה eſt *vox* aut *oratio.* *Pindarus* Orientalem ſcandere ſolitus cothurnum ἁμέραν παῖδ' ἀλίου *diem filium ſolis* dixit: ut *Arabibus* ابن ذكاء *Filius ſolis*, item pro *naſcente die*, ſive *aurora* celebratur. פוץ *exuberantiam* conſignaſſe, adſtructum *Tom.* I. *Orig. Cap.* IV. Vide modo *Zach.* 1: 17. מנחה *donarium*, hic intellige idem illud quod *Mal.* 1: 11. מנחה טהורה *donarium nitidum*, *nidoriferos inter ſuffitus oblatum*: ut ibidem cernere eſt. Hac ratione cohærebunt voces עתרי בת פוצי: quæ *Vſ.* 9. annexæ, limpidiſſimam ſeriem miniſtrant, atque ad שפה ברורה *labium purum*, *gentibus addendum*, *ut Nomen Jehovæ invocent*, *eique uno ſerviant humero*, pulcherrime quadrabunt; quippe *officium* eorundem & *juge ſacrificium* clariſſima *imagine* expingentes. Ex conſtructione *Cocc.* idem ſenſus enitebit, ſic ducto filo: *Inde ultra fluvios Cuſchææ nidores meos*, *filiam exuberantiarum mearum adducent munus meum.* Sive hoc, ſive illud, quis mavelit, continens fuerit *appoſitio*, & עתרים *nidores* per בת פוצי מנחה *filiam exuberantiarum*, *munus ſacrum*, ſuſtinebuntur, atque illuminabuntur.

Ibid. His præmunitis, ſibique reſtituta *Radice* עתר, ad noſtram *Gnomen* accedo. Collabitur jam ultro I. quod *Kimch.* aliique ſub נעתרות obtrudebant, *multa*, *copioſa*, *conferta oſcula.* Non magnopere etiam adblandiri poſſint II. *Deprecanda oſcula oſoris*, quamvis non injucundus forte adſpergi poſſet color, ut ſint *ſuffienda*, *nidore & ſuffitu procuranda*, atque *amolienda.* Neutiquam quoque in ſolido locata III. *Oſcula blanda* quaſi *placata*, quæ *Mercero* arridebant, a נעתר *exoratus eſt*; proceſſu valde precario, *exorari*, *placari*, *blandum ſe præbere.* Ea tamen defendit *Gejer. Oſcula exorata* fingens, *quæ inſtar Numinis exorati meram ſpirant gratiam*: quum tamen *inſidioſa* ſint, & *perfidioſa.* Durum. Quæ *Forſt.* IV. per *Antiphraſin* ex fictitia *ſuavitate* ſua oggerebat *aſpera oſcula*, non uno nomine ablegari merentur. *Blanda oſcula* V. placuere *Guſſetio* item ex *ſuavitate*, quam vel *Forſtero*, vel ſuomet ingenio debebat; ut ſit; *firma ſunt vulnera amici*, *oſcula autem inimici ſuavitate quadam peculiari condita ſunt.* Habet adſpectus ille, quo imponat; ſed ſi attenderis, *fraus*, *dolus*, *peſtis occulta* tibi ſupplenda. Hac de cauſa *Stock.* VI. adjiciendum ſibi duxit inſuper, *qua propter deprecanda ſunt*, *ne nobis contingant.* Quid opus ergo erat *ſuavitate* iſta, quam ex *Guſſ.* adſcivit? certe *ſuavia* non *deprecamur.* Monebam in *Obſerv. Juvenil.* quum נאמנים *vera*, *fidelia vulnera* vocentur, quæ *infliguntur ad firmandum*, & *emendandum*, oppoſitionem *oſculorum* נעתרות requirere *impulſionem in fraudem*, quam *oſoris blandimenta* intendant. Hoc nemo non mecum agnoſcit: ſed nemo id expediebat, niſi per circuitum, & ſupplementum. Illud ut evitarem, ex عثر *Cæſpitavit*, *lapſus eſt*, per *Thſe*, directam *Antitheſin* eruere conabar, atque VII. *oſcula ad lapſum impulſura* offerebam: ut נעתרות ſonet *offenſa*, *ad quæ offendatur*, ſive *impingatur*, *ad ruinam.* Paulo diverſius, quod in mentem fuerat *Capello* in *Not. Crit.* VIII. danti ab hoc عثر *oſcula offenſiva*, i. e. *ingrata*, *moleſta*; oppoſita *vulneribus* נאמנים *fide-*

fidelibus, & *grata mente recipiendis*. Utrumque tamen nimis divergit a reliquis uſibus noſtri עתר, qua *bonis*, qua in *malum* declinante *Ezech.* 35: 17. Differunt quoque apud *Arabes* עתר عتر per *Te*, & عثر per *Thſe*; ut in alterutro horum conatuum pedem figere minus tutum ſit. Sæpius inculcavi, idque hac occaſione repeto, fidi haud poſſe iis, quæ hinc inde ex *Dialectis*, ut fit, adferuntur, niſi omnia exempla examuſſim reſpondeant, ac per *Originem* in ſolidam undique *concordiam* revinciantur. Ad hanc præſtandam ſtudia tunc temporis necdum maturuerant. Eam nunc ſancire conabor IX. *Amici vulnera* ipſa dicuntur נאמנים *fidelia*, quod ex אמונה *fide ſincera* proficiſcantur, & *vero* ac *pio affectu* infligantur; ad *emendationem*, & *ſanationem*. Sic *Pſ.* 119: 75. אמונה עניתני *per fidem afflixiſti me*: i. e. ex *fida* ac *vera cura me ſanandi*, ac *ſervandi*. Talia *vulnera pia* & *officioſa*, quæ חסד ואמת *caritatem* & *fidem meram ſpirent*, comparantur *oleo capitali*, quod *caſtigati caput* neutiquam *crudum reddat Pſ.* 141: 5. His oppoſita *oſcula*, i. e. *blandimenta externa*, quæ ſint נעתרות, non utique ſunt vel *crebra*, vel *blanda*, vel *ſuavitate condita*, vel quicquam eorum, per quæ ivimus; ſed vi *Antitheſeos* inferre debent *characterem* quendam *odioſiſſimum*, quem quivis confeſtim ſentiet, ſi *virulenta oſcula* convertero; quæ videlicet ſpirent *merum rancorem*, atque adeo *pus* illud, & *venenum*, *quo pectus inimici obſitum*, atque *imbutum*. Licet quoque *nidoroſa* reddere *oſcula*; ut *Tertull. Lib.* V. contra *Marcion.* p. 585. *Sacrificia cruenta*, & *nidoroſa holocauſtomata*, dixit; quæ *ſpurcis verberent nidoribus*, ejuſdem phraſi ad *Martyr.* p. 156. Cognata ſunt, & finitima, *virus* & *nidor*; utrumque enim *acrem* ſignat *odorem*, utramque in partem *bonam* & *malam* juxta. Ad *Georg.* 1: 129.

Ille malum virus ſerpentibus addidit atris,

Nota extat *Serv. Bene ad diſcretionem*, *nam virus & bonum & malum eſt: ſicut venenum & φάρμακον*. Eſt hoc: ſed probatio hinc ducta, male claudicat; nam & *malam peſtem*, *malum ulcus*, & ſimilia extulere, non ut *diſcernerent* utique, ſed ut augerent. Vere tamen vocabulum ἰός eſt *virus*, unde *Stat.* 1. *Silv.* 4: 103. *Benignum virus*, *odoriferis in arvis Arabum carptum*. Commode, quod *virus* ſit proprie *gravis odor*. In *malam* partem incubuit potiſſimum; atque inde *anſeris herbilis virus*, eſt *gravis odor*, *fætor*; ut recte *Serv. ibid.* ex *Lucil.* Apud *Plin. H. N.* L. 9: 50. reperies *Vitale virus piſcium* pro *ſemine*; quod *Tertull.* eſt *virus genitale*. Apud *Gell.* 13: 30. id abſolute poſitum defendit ὁ πάνυ *Gron.* Nota apud Poëtam *Viroſa Caſtorea*, idque genus complura. *Virus alarum*, pro earundem *hirco* ac *fætore* iterum *Plin.* L. 34: 15. aliaque in *Fabro* reperiunda. Apud *Horat.* II. *Epiſt.* 1: 158. habes *grave virus carminis agreſtis*; ubi *Bentl.* plura dedit. Addere liceat propius ad noſtram *Gnomen*, præter triſtiſſimum illud *Ciceronis* de *Amic.* C. 23. *acerbitatis virus evomere*, ex *Silio* 2: 288. *Virus ingenitum*; & 9: 476. *Virus mentis*: itemque mox *ibid.* 569. *Virus linguæ*. Omitti par non eſt hocce *Claud.* de *Bel. Gildon.*

- - - - - - - - *Removete bilingues*
Inſidias, & *verba doli ſpirantia virus*.

Hinc *virulentus* proprie apud *Gell.* 16: 11. *Marſi ſerpentium virulentorum domitores*; quod ſcilicet *venenum & virus eorum exſugerent*, ut *Suet.* in *Aug. C.* 17. notat. Inde magno curſu admiſſa *pectora virulenta*, *odia virulenta*. Omnem vero elegantiam exſuperant, quæ *Salomon* figuravit, *oſcula virulenta oſoris*; quæ non alium in finem figuntur, quam ut *malum virus* mittant, ſpargantque: quemadmodum *vulnera amici* non alium in finem *imponuntur*, quam ut *bonam medicinam* præſtent. *Oſcula*, ut dicebam, haud dubie hic ſunt *blandimenta*, ſunt *gratulationes*, ſunt *laudes*, quæque alia ſive publice, ſive privatim, proficiſcuntur a *maligno*, & *oſore*, qui *dum oſculatur*, *mordet*, & ſerpentis ore, ac more, *virus* ſuum diffundit. Hanc *malignam virulentiam* ſub *Themate* עתר admiſſam fuiſſe, evidentiſſimum eſt ex *Ezech.* 35: 17. ſuperius hinc declarato. *Nidor* & *virus* affinia ſunt, atque *acerrimum odorem*, proprie, ut vidimus, conſignant. Utrumque ſub עתר regnaſſe, vivente Lingua, ambigi nequit. Certe *Arabibus* قُتَار *nidor ollæ*, & *odor carnis toſtæ* a قَتَرَ *nidorem exhalavit aſſa caro*, vel *odorem ſui dum coqueretur*, quin & *extra coctionem*, ut eſt apud *Golium* noſtrum. Ejus derivatum aliud قُتْرَةٌ ſignat

ſer-

ſerpentis virulentioris genus, qui & ابن قتير, quaſi dicas nidorem, & filium nidoris: i. e. fœtoris virulenti: ea figura qua Plaut. Moſt. 1: 1. 5. Exi e culina nidor: intelligens nidoroſum; fœtidum. Sic tandem oſcula nidoroſa pro virulentis facile ſe tuebuntur, ipſa Gnome eadem ita depoſcente, ut inde demum lumen atque acumen ſuum recuperet. Forma נעתר ſonat nidore perfuſum, quod ut metonymice dare potuit nidore ſacro placatum; ita metaphorice ſe præbuit ad ea, quæ tætro odore tincta ſunt, atque imbuta. Illa divergia, quæ diffidentes fundunt uſus, non turbant Linguas, ſed ornant, & ditant. Hoc in Græcis Latiniſque nemo non agnoſcit. In Hebraicis ut idem agnoſcatur, elaborandum; ut quæ defectu Originum nitere non poterant, in nativum ſplendorem vindicentur.

Ibid. Quum ad Job. 22: 27. hanc nidoris Originem noſtro Themati reponerem ex قتر, ſubdebam; me nihil dum finire; ſed rem tempori maturandam tradere. Quod עתר in قتر tranſiret, nil relinquebat ſcrupuli; nam ſic פשע erupit ex cortice, defecit a fide; & فسق, aliaque id genus, ex Dialecto, ſatis limpida. Confer Clavim pag. 270. 271. Sed magnopere officiebat ipſum עתר عتر apud Golium ex Gjeubario, longiuſcule tribus Gloſſis hinc, ut videbatur, recedens; quarum 1. mactavit victimam; 2. tremuit concuſſa haſta; 3. σύειν. Hæc quomodo cum nidore conſiſterent, nec dum ſatis pervidebam. Expedivit nodum Camuſ. العتر اشتداد الريح وغيره واضطرابه واهتزازه كالعتران وانعاظ الذكر والعتر كل ما ذبح وشاة كانوا يذبحون لالهتهم كالعتيرة Vox עָתַר notat vehementiam odoris, ejuſve, & aliarum rerum, concuſſionem, & agitationem mobiliſſimam, quæ & עתרן. Itemque tentigine affici. עֲתַר autem appellatur quicquid mactatur, & ſpeciatim ovis quam Deæ ſuæ immolabant; quæ & עתירה. Nempe Arabes Gentiles, ante Muhammedem. Hoc Gjeubari plenius. العتر والعتيرة شاة كانوا يذبحونها في رجب لالهتهم وقد عتر الرجل يعتر عترا اذا ذبح العتيرة Formæ עתר & עתירה notant ovem quam ſolebant menſe Resjeb Deæ ſuæ ſacrificare. Verbum עָתַר cum fut. יעתר, & infin. עֲתַר, eſt mactavit עתירה victimam iſtam. Subjungitur, ſolennitatem iſtam vocari ايام ترجيب وتعتار Dies ſacri menſis celebrandi, & תעתור ſacrificationis religioſiſſimæ ✝ עתירה. Lucere incipit ſolennius illud κνισᾶν nidoriferas victimas immolare, quibus litetur; plane ut in Hebræo ſupra viſum. Uſus hoc verbo Harith Ibn Helza in Moallek. Non ſternimus innoxios,

بَاطِلًا وَظُلْمًا كَمَا تُعْتَرُ
عَنْ حُجْرَةِ ٱلرَّبِيضِ ٱلظِّبَآءُ ۞

Per nefas & injuriam, ut ſacrificantur,
Pro ovibus e ſtabulo captis, Dorcades.

Ubi Schol. روي اهل اللغة ان العرب كانت تنذر النذور فيقول احدهم ان رزقني الله مية شاة ذبحت عن كل عشرة شاة في رجب ويقال ذلك الذبح العتيرة فربما يبخل احدهم بما نذر فيصيد الظباء فذبحها عوضا عن الشياه Ajunt Linguæ periti Arabes (ante Muhammeme-

7 Anima ſatura proculcat florem mellis: at appetitu cavum hiante, omne amarum dulce.

7 נפש שבעה תבוס נפת ונפש רעבה כל מר מתוק :

8 Sicut avicula *pipiens* quæ e nido ſuo palatur; ita vir palabundus e loco ſuo.

8 כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו :

9 Un-

9 שמן

medem, qui interdixit עתירה) *ſolitos vovere vota*; *&*, *exempli cauſa*, *aliquem dixiſſe*, *ſi Deus mihi largiatur centum oves*, *ſacrificabo de ſingulis decadibus ovem*, *menſe Resjeb*. *Ea hoſtia vocabatur* עתירה. *Sæpe autem fiebat ut qui ſic voverat*, *votum ſuum eluderet*; *atque Dorcades venatus eas pro ovibus immolaret*. Apparet עתירה eſſe *victimæ ſanctioris* indigitamentum, *ſanctiſſimo menſi reſervatæ*, ad concepta ſolemniter vota exſolvenda. Idem character conſignatus *Job.* 22: 27. תעתיר אליו ונדריך תשלם *nidoroſam ei immolabis victimam*, *& vota tua perſolves*. Hoc omnem dubitationem dirimit; & *Harmoniam* uſus *Hebræi* atque *Arabici* pervincit. Eandem emunit illa *vehementia odoris fragrantiſſimi*, quæ reſidet ſub عترة עתרה in *Camuſo* القطعة من المسك الخالص *Particula muſci ſinceriſſimi*. Hoc ad *virus* etiam convergit, eſt enim *odoramentum viroſiſſimum*. Hinc anſa porrecta ſententiæ in *Nawabig*.

انتم كبنات الوردان يتمرغن في
ابي المسك
ويقلن ما اطيب ريح
المسك ☼

Vos eſtis ut lumbrici qui volutantur in ſordibus,
Et dicunt, *o quam fragrans eſt muſcus!*

Pro *in ſordibus* periphraſis *Arabica* dat, *in patre muſci*; i. e. *in oleto*, *in ſtercore*: ut *Schol.* notavit. Quid, quod عترة עתרה etiam ad *virus genitale* ſe extendiſſe videatur? nam & ſignificare dicitur *progeniem alicujus* & *ſemen proximum*. Hinc pendere ſuſpicor τὸ στύειν, quum ut *Tertull.* de *Pudic.* p. 721. loquitur *inhæret uſquequaque libidinis virus*. Huc revocandum denique عتر, quatenus *malam indolem* deſignat in *Proverbio* رجعت الى عترها لميس *rediit ad virus ſuum mollicula Lamiſa*. Id *Gjeub.* frigidius الى اصلها *ad ſtirpem*, *Originem*, *principium ſuum*, ut in *Golio* extat. Rectius, quod ſubjicitur مثل يضرب لمن رجع الى خلقه *Adagium frequentatum de eo qui ad indolem ſuam redit*: nempe *pravam* illam, quod tanquam *virus* alte inſedit; neque exui poteſt. Habes *Radicis* libertatem, habes ubertatem, dotes eminentes, quibus omnis *Lingua* pollentior dotata. Hæc neminem offendent, qui non *olere* tantum, ſed & *fragrare* in deteriorem partem inclinaſſe attenderit. *Mart.* 1: 87.

Ne gravis heſterno fragres, *Feſcennia*, *vino*
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.

Quænam ſit *fragrantia* iſta, plenius percipias ex iis, quæ ſubnexa,

Iſta linunt dentes jentacula; ſed nihil obſtant
Extremo ructus cum venit a barathro.
Quid, *quod olet gravius miſtum diapaſmate virus*,
Atque duplex animæ longius exit odor?

Habes *virus* de *fœtida anima*, quæ naſum oppugnet. Et hinc *Viroſis oſculis oſoris*, pro li-

Digitized by Google

9 שמן וקטרת ישמח לב ומֶתֶק רעהו
מֵעצת נפש׃

9 Unguentum & thymiama *quod* levigat cor; & dulcedo amici cuique ſui, ne conſtrictio ſit nodoſa animæ.

10 רעך

10 A-

litera; itemque *virulentis*, pro *figura*, haud pœnitenda lux accreſcit.

Vſ. 9. Poſtremum colon non adeo expeditum; ſive *Syntaxis* ſpectetur, ſive ſententia. In *Syntaxi* geminus nodus; alter quem nectit רעהו *amici ſui*, alter quem, מעצת נפש quod aliis *a conſilio animæ*, aliis *præ conſilio animæ.* In omnibus aliquid minus teres. Anceps præſertim, quorſum redeat *animæ.* Non mirum ergo ſi in ſententia nutante, varient & vacillent calculi. *Merc.* I. *Exhilarant quidem cor, & internos ſenſus ſuaviſſime afficiunt, unguentum & ſuffitus fragrantia ſua*; non ſecus dulcedo amici ſui; *id eſt, amici cujusque dulcis conſuetudo cor exhilarat, præ quam conſilium animæ*, hoc eſt, *proprium.* Ita *Jun. Cocc.* alii; ſenſu non valde plano. Id videtur intendi, *dulcis amici ſincerum conſilium magis quem delectare, quam ſuum ipſius, & proprium: quum tamen ſuo quisque conſilio oblectari ſoleat.* Aliis II. commodius viſum, *& dulcedo amici ſui* cuique *a* vel *ex conſilio animæ*; i. e. *ob conſilium quod ei dat, animæ ejus conſulens.* Diverſo adſpectu *Gejer.* III. *a conſilio*, vel *ob conſilium animæ*, exponit, *ob conſilium ſincerum, ex imo pectore profectum* &c. Conſimiliter *Cler. propter conſilium ex animo datum.* Nihil horum tale, quod hæſitationem queat perimere, quum omnibus ferme idem jus, vel potius nulli ſat juris, ſit comparatum. Certe עצת נפש IV. ſi *conſilium animæ* ſit vertendum, hac in *Gnome* omnino ſignare deberet *commercium mutuum animæ*, atque ſenſus ita ordinari; *oleum ſuffimentumque* quod *lævigat cor; & dulcedo amici ex mutuo animæ commercio*: nempe *unum tenent gradum*; *quam ſimillima ſunt.* Vide *Cap.* 26: 6. &c. &c. עצה *conſilium* pro *commercio interiore Pſ.* 1: 1. nec abludit *Zach.* 6: 13. עצת שלום *conſilium pacis inter ambos*, i. e. *communis voluntas.* Sic quidem ratio apparet, cur עצת נפש præciſe poſitum ſit, ut *anima* ad utrumque recurreret, & *conſilium animæ* exprimeret *conſpiratiſſimam* utrimque *voluntatem.* Qui tali gaudet amico, is & *oleo* & *ſuffimento* gaudet jugiter mulcente; quin *cor curis enodatum lævigante*; ſecundum *Originem* verbi שמח. Apparet quoque, cur רעהו item præciſim potuerit poni; ut *adfixum* utrimque valeret; *& dulcedo amici cuique ſui, ex intimo animæ commercio.* Blanditur. Habeo tamen aliud adhuc V. quod ſupprimere non licet. עֲצַת cum עֵצָה non tantum a יעץ *conſuluit* deſcendere poteſt, verum etiam a עצה *ſtipavit*; & *ſtipatus fuit* in duritiem. Id *Arabibus* عصا; indeque عصا עֶצֶה *lignum, baculus, ſtipes*; & mox עֵץ. In plerisque *Lexicis* iſtud *lignum* ſine *Radice* crevit. Cl. *Majus* in medium dedit عصن עצין *dura & firma fuit radix*, nec non عضن *dentibus prehendit; mordicus adhæſit*; quod *arbores alte fixas* habeant *radices*, & terræ *mordicus adhæreant.* Hoc a ſimplicitate recedit, quæ ſuadet *ſtipitem* a *ſtipando*; ut עצה עיניו *Prov.* 16: 30. dedimus *ſtipans oculos ſuos.* Illuc redeatur, ut *Arabum* عصا genuinam eſſe *radicem* & עֵץ mecum agnoſcas; quod ex עֵצָה *fœminino Jer.* 6: 6. & עֵצִים *plur.* itemque perpetua *adfixione* ſine *Dagesh*, dubio exemtum. Sunt tamen ſororia ejusdem *Themata* عصن & عضن, in quibus τὸ *ſtipare* ſimiliter *primarium*; nam *ſtipare dentibus* eſt *mordere*; itemque *mordicus adfigi* & *ſtipari* dicuntur *radices*, quum *validiores fiunt*, atque *edureſcunt.* Ut ergo duplex עֵרָה in fundo *Hebræo* crevit, alterum a יעד, qua notat *cœtum*; alterum a עיד, qua valet *teſtimonium*; ita ambigi par non eſt, quin duplex fuerit עֵצָה, alterum a יעץ, *conſilium*; alterum a עצה, *ſtipatio, conſtipatio*; *conſtrictio dura & nodoſa.* Inde עֲצַת נֶפֶשׁ converti poteſt,

 con-

10 Amicum tuum, & amicum ſane patris tui ne miſſum facias: & domum fratris tui ne intres in die calamitatis tuæ. Bonus vicinus propinquus præ fratre longinquo.

11 Sapiens eſto, fili mi, & hilarato cor meum: & habebo quod reponam carptori meo.

12 So-

10 רעך ורעה אביך אל תעזב ובית אחיך אל תבוא ביום אידך טוב שָׁכֵן קרוב מאח רחוק :

11 חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר :

12 ערום

conſtipatio, ſive *conſtrictio animæ*; atque *Gnome* noſtra hac facie indui; *Oleum ac ſuffimentum* ut *lævigat cor*; ita *dulcedo amici* quemque *ſui*, *a conſtrictione* nodoſa *animæ*: nempe ישמח *lævigat*, λεῖ κοινῶ. In priori membro attenditur *ſuavitas mollis*, *blanda*, *fragrans*, quæ *ſenſus permulcens*, *vigorem* addat *corpori*, atque *laſſitudinem* expellens, *animos collapſos* ſuſcitet. Ita ſupra *Cap* 15: 30. *Lumen oculorum lævigat*, *jucunde mulcet cor*. Item *Eccleſ.* 10: 19. יין ישמח החיים *vinum lævigat viventes*. Cum iſta potentiſſima efficacia *olei* & *ſuffimenti* in *ſenſus*, pulchre confertur מתק *dulcedo amici* in ipſam *mentem* permanans, eandemque *commulcens*, *lævigans*, *exhilarans*, מעצת נפש *a conſtrictione animæ*, *ab* omni *aſperitate curarum*, & *anxietatum*; *omnes* in univerſum *nodos expellens*. Hanc vim ſæpiſſime ſub particula מן ſeſe exerere, non eſt quod moneatur. שמח מעצת נפש *Lævigare a conſtrictione animæ* habet luſum tam jucundum, ut illuc ferme inclinarem; quamvis, quod *num.* IV. propoſui, me identidem ad ſe majore momento niſuque retrahat. Rem in medio depoſitam trutinabunt, qui judicio præpollent.

Vſ. 10. Commendatur vetus & probatus amicus, qui fide Fratrem longe antecellat. Id artificioſe, quin & latente ſub aculeo inculcatur. Primum mollius, *ne derelinquas amicum*, ורעה אביך *& amicum ecce Patris tui*. Ita vertendum eſſe, infra dabitur. Digitus intenditur in *amicitiæ veterem*; qui multa ſui experimenta dedit. *Ne deſeras*, per μείωσιν, pro *ſtudioſiſſime* eum *obſerves*, ac *conſerves tibi*. Secundum aſperius; *& domum fratris tui ne ingrediare in die afflictionis tuæ*. Cave *Fratri* ulli, aut *conſanguineo*, *fidas*, ubi *res* tuæ *afflictæ* ac *ſubverſæ* fuerint; omnes *te deſerent*, ut ſupra *Cap.* 19: 7. Aſt בכל הרע *Amicus ille*, *verus* & *vetus* בכל עת אהב *omni in tempore ſe amicum præſtabit*; quin *calamitas* tua *amicitiam* ejus novo vigore animabit: ut *Cap.* 17: 17. habuimus. Tertium aculeatiſſimum, *melior vicinus propinquus*, *quam frater longinquus*. Non ſenſere Viri Docti quid ſubeſſet acuminis, quum frigidule ſubnotant, *vicinum propinquum*, *cujus tibi fides ſpectata ſit*, *potiorem eſſe fratre remoto*, *qui etſi juvare forſan velit*, *tamen interea dum ad te accurrit*, *graviſſime pericliteris*. Ita *Merc.* Adjecit *Cocc.* *Vicinum bonum in majori habendum eſſe bonore*, *quam quemvis cognatum longe habitantem*. שכן *vicinus* hic nec *bonum* ſignat, nec *malum*, ſed tantummodo *ædibus contiguum*, ut *Exod.* 12: 4. & 3: 22. Is venuſtiſſime vocatur קרוב, non *habitatione* utique; nam hoc ipſo vocabulo שכן *vicini* jam comprenſum, ſed *mente*, *voluntate*, *affectione civili*, qui *vicinitatis jura* & *officia* ſaltem non detrectet. Venuſtiſſime quoque *frater longinquus*, non *habitatione* iterum, ſed *mente*, *voluntate*, *affectu*, qui *fraternitatis jura* & *officia* haud revereatur, nedum ut ea tueatur. Nil tritius hiſce uſibus *propinqui* & *longinqui*, ut mirum ſit tantas acies in re manifeſtiſſima connixiſſe.

Ibid. Criſis *Maſorethica* ſuſpicionem movit mendi, quum vocibus רֵעֶה אָבִיךָ ceram miniatulam addidit, atque *He* יתיר *redundans* pronunciavit. *Merc. Gejer.* alii, ne illuc devenire neceſſe ſit, mallent correctis punctis רֵעֲךָ. Atqui multa talia in *Sacro*

Co-

12 ערום ראה רעה נסתר פתאים עברו
נענשו :

13 קח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה
חבלהו :

14 מברך רעהו בקול גדול בבקר
השכים קללה תחשב לו :

15 דלף

12 Solers videt malum, occultans ſeſe; fatui pergunt, mulctantur.

13 Cape veſtem ejus, nam ſpopondit pro alieno: & pro peregrina *re* pignora ejus cædito.

14 Qui benedicit amico ſuo voce magna, mane ſurgendo: maledictio reputabitur *id* ei.

15 Stil-

Codice, quæ immerito ſuſpecta; quum gemmulæ ſint Veteris Linguæ, & Pronunciationis. Ea enitere demum poteſt, ſi non ignoretur *Dialectus Arabum*, ibique regnans illa, quæ vocatur, *Wesla*, ſive *Conjunctio*, qua duo vocabula, quorum poſterius *articulo* inſignitum, in unum coaleſcunt, articulo quaſi manducato, ejusque vocali ad primam vocem remiſſa. Ad hanc legem רֵעֲה אָבִיךָ *Rebba abicba*, enunciatum celerius & compreſſius pro *Reabb ba-abicba*, quod eſt, *amicus ille patris tui*, vel, quia illud הַ etiam pro *ecce* frequentatur, *amicus ecce patris tui.* Sic *Lev.* 27: 23. הערכך *ipſa æſtimatio tua*; vel *ecce æſtimatio tua*: & *Jud.* 7: 21. *in medio* האהלי *ecce tentorii mei.* Eadem compreſſio & celeritas conſignata 2 *Sam.* 5: 2. הָיִיתָה מוֹצִיא, ubi *Maſorethæ* margini appinxere הָיִיתָ הַמּוֹצִיא. Sonetur *Hajythammotzy*, pro *Hajytha bammotzy*; & genuinum os *Hebræum* attingetur. Apparet *articulum* in medio eſſe abſorptum. Inde extricabis nodos inſolubiles alias 1 *Reg.* 7: 20. & 15: 17. & 2 *Reg.* 11: 20. & 15: 25. *Jeſaj.* 29: 11. *Ezech.* 42: 8. Abſtruſius quid *Neh.* 9: 34. הַעִידֹתָ בָּהֶם *conteſtatus fuiſti ecce in illos.* Non intellectum defectu lucis, & a *Criticis* divexatum. Hinc pendet quoque בַּהשָּׂדֶה *in agro*, pro בְּהַשָּׂדֶה; eſtque *Orthographia* vetus, repræſentans nobis omnia, quæ poſt *præpoſitionem* per *He* manducatum conformantur. Quantivis pretii

Lectio eſt גֵיא הֶמֶּלַח *Geim-melabb* 2 *Reg.* 14: 7. pro גֵיא הַמֶּלַח *Gei-bammelabb*, *vallis ſalis*; toto *articulo* cum ſua ſibi vocali abſorpto, & ſub *Tzeiri* colliquefacto. Hæc nebulas omnes hac in parte a *Sacro Codice* dispellunt; ejusque *integritati* invictum adſtituunt munimentum. Eam qui ſine cognitione *Dialectorum* defenſare nituntur, ſibimet oculos eruunt, manusque ac pedes præcidunt.

Vſ. 11. Exiguum eſt, & forte non neceſſarium, quod hic ſubmonebo. Prius חכם *compactus*, *ſapiens eſto*, hortantis eſt ad officium. Poſterius שמח item *imperative* enunciatum per quam graviter, ac venuſte, reſolvi debet in *effectum futuri*, ut *lævigato*, *bilarato*, valeat, *tum exbilarabis cor meum.* Extrema illa, *& reſponſum conviciatoribus meis reddam*; vel, *babebo quod opprobratori reſpondeam*, ſic ferme video explanari, *non accuſabor me diſciplinam neglexiſſe; ſed taxatores meos hac in parte potero refutare.* Ita *Merc.* quoque, *ſæpe cauſa ſtultitiæ filiorum in parentem confertur.* Adjecit *Cler.* *Qui habet filium maculoſum vix quicquam reponere audet conviciatori, ne exprobrentur ei mores filii.* Latius patet phraſis, immittenda in omnem illam amplitudinem, quam aperit excellentiſſima *Allegoria* *Pſ.* 127: 4. 5. *Qualis ſagittæ in manu viri fortis, tales filii adoleſcentiæ. Beatus, qui pharetram iis ſuam referſerit! non perplexi fient*, כי ידברו *quum cauſſam agent cum inimicis in porta.* Hoc κατ᾽ ἐξοχὴν eſt *adverſario* lites intentanti, & *opprobria intorquenti*, *reſponſum reddere*; eumque *confutare.*

Vſ. 13. Minoris iterum momenti, nec prætereundum tamen, quod attigi *Cap.* 20:

Digitized by Google

15 Stillicidium propellens in die imbris vehementis; & uxor rixarum, hyemale.

16 Qui

15 דלף טורד ביום סגריר ואשת מדונים נשתוה׃

16 צפניה

16. Forma נכריה ſcilicet hic dari ſolet *aliena mulier*, quam alii ſimpliciter *peregrinam*, alii *adulteram* interpretantur. Poſterior illa hic plane precaria; adeo nil addens *Gnomæ*, ut ei multum potius deterat. Ne *peregrina ſemina* quidem *quæcumque* hic pondus adfert; ſed omnino vel *res* requiritur, vel *multitudo*; eadem illa quæ *Cap.* 20: 16. erat נכרים. Alterum ex altero corrigere velle, nimis ſcrupuloſum. In multis *parallelis* id genus leviculæ varietates deprenduntur.

Vſ. 15. Haud ſolens verbum נשתוה. Ad שוה *æquavit*, reducitur fere ab omnibus; ſive per *Anomaliam*, quæ *ſpecies Niphh.* & *Hithpahh.* conflaverit, ſive, ut *Cocc.* malebat ex *Dialecto Chald.* quæ *præformans* הת in נת nonnunquam convertat. *Buxt. Nun* pro *Mem partic.* משתוה venire cenſet. Inde I. verſiones inſedit tantum non omnes, *ſtillicidium aſſiduum in die imbris; & mulier contentioſa, æquatur*; i. e. *æquantur* per *Hypozeugma*, ut ajunt. Hoc ſcrupulis exemtum nemo aſſeveret. Propius certe jus creatum *Themati* שתה *bibere*, ad quod propterea *Guſſ.* II. decurrit; autumans eſſe 1. *plur. fut.* atque pro נשתה *bibemus*, inſerto *Waw* proceſſiſſe נשתוה, ad imitationem formæ השתחוה; ſenſu ſic concepto: *ſtillicidium abigit die nimbi, mulierem autem rixoſam bibemus*; tanquam *poculum fellis*. Subdit: *ratio antitheſeos hæc eſt, quod ſtillicidium liquor eſt quem fugere licet, mutando locum; ſed non licet fugere mulierem rixoſam, quæ nos omnes in angulos ſequetur ut acetum ſuum propinet --- idque non ſola corporis ſuperficie, verum etiam intimis viſceribus accipiemus.* Illud *bibemus* in 1. *plur.* ita enunciatum, valde coactum; minusque ſententioſum. Potuiſſet multo commodius, & pro *Grammatica*, & pro ſtylo adagioſo, adſciviſſe III. *præterit. Niphh.* cum *Waw* radicali, *mulier autem rixoſa bibitur, bibenda eſt*; a שתו, in 3. *fœm. præt.* illius *ſpeciei*. Sed ne ſic quidem complanata aſperitas, & gratis aſſumta *Antitheſis*, quam nullam, patet ex *Cap.* 19: 13. ubi *uxor rixoſa* directe vocatur דלף טורד *ſtillicidium propellens*. Ergo IV. ad hanc potius faciem; *ſtillicidium propellens in die nimbi, & uxor rixoſa, bibendum.* Ita malim, quam *bibitur*; quod & commodius ſit pro *Syntaxi*, & grandius pro ipſa *Gnome*: ſive enim, prout *MSS.* hic variant, *acute* enuncietur נִשְׁתּוֹה, ſive *penacute* נִשְׁתּוֶה, illud *bibendum quid* inde emicabit. Reſpicitur autem, in hac phraſi ſignantiſſima, ad formulam *Bibere calicem*; *Pſ.* 75: 9. *Job.* 21: 20. &c. collato *Prov.* 26: 6. שתה חמס *bibere cruditatem*; quæ *extus* & *intus torqueat*. Hoc forte verum; in eoque, niſi melior lux fulſerit, acquieſci poſſet: nec tamen ſubticere poſſum, quod V. ſe mihi inſinuarat ex *Arabico* شتا שתו χειμάζειν *hyemare*; cum derivato شتوة שתוה *hyems*; & شتي שתיי, ac شتوي שתוי *imber hyemalis*. Inde ſuſpicabar, *ſtillicidium propellens in die nimbi; & uxor rixoſa, hyemale.* Nota figura *hyemis* apud *Latinos*, & *Græcos*. Exempla aggeſſi ad *Job.* 16: 16. Adde χειμασθῶσαι ἀπειλαῖς *Soph. Antigon.* 401. & *Pind. Pyth.* 9. κεχείμανται) φρένες *hyeme vexantur præcordia*: & *mentis* χειμῶνα *hyemem*, paſſim. Cum *uxore rixoſa* ex *Arruntio* apud *Senec. Ep.* 114. vere dixeris *totum annum hyemare*. Imago proinde appoſitiſſima; quam unice tenerem, ſi נִסְתָּוָה vel נִשְׁתָּוָה foret exaratum: nam סְתָו *hyems* eſt *Cant.* 2: 11. quæ *Chaldæis* סִתְוָא. Creditur vulgo eſſe *Aramæum* magis, quam *Hebræum*; nam & *Syris* ܣܬܘܐ contritum. Anxii nimis calculi; inde in anguſtum coacti, quod *Hyemem* potius חרף appellari autumaretur. Atquin id vocabuli *Autumnum* conſignat, citra ullam dubitationem: ac proinde סתו, שתו, genuine *Hebræum*, æque ac *Aramæum*. Pro *Samech* in *Dialecto Arabum* adhibetur *Schin*, & شتا, ac شتوة exaratur. Vix ambigendum quoque, quin שָׁתוּ *bibere*, & שָׁתַו vel

16 צֹפְנֶיהָ צָפַן רוּחַ וְשֶׁמֶן יְמִינוֹ יִקְרָא׃

16 Qui recondit eas, recondit ventum; & unguentum dexteræ ejus præconem agit.

17 בַּרְזֶל

17 Fer-

vel סְתָו *hyemare*, unam teneant *Originem*, in *madeſcendo* ſitam; quatenus *corpus rigatur potu*; & *terra aquis pluviis*. Ita certe *Hyems* ὑετὸς ἀπὸ τοῦ ὕειν *rigando*, & χειμὼν, item ὑετὸς ἀπὸ τοῦ χέειν *fundendo*. Attamen ne ſic quidem נִשְׁתְּוֶה *bibendum* rejicere ſuſtinuerim, quantumvis ad *hyemale* illud mea quidem lanx magno momento propendeat, eſt enim & planius per ſe, & utrique malo pingendo accommodatius. Suſpendo interim, quod procraſtinatione matureſcet.

Vſ. 16. Neſcio an operæ pretium daturus, laturusque ſim, annotatiuncula circa verbum צָפַן, quod ſignatiore ſuo uſu venit de *iis*, quæ in *loculo* vel *ſacculo*, vel *involucro craſſiore*, *reconduntur* Vide ad *Job.* 17: 4. Hinc etiam valet *recondere* tanquam *theſaurum*, ac *poſſeſſionem*; ut *Prov.* 2: 1. 13: 22. *Job.* 23: 12. &c. unde nonnulli & hic arripuere I. luſum, argutum illum quidem, ſed minus dextre nunc locatum, *mulierem rixoſam* qui *poſſidet*, & *domi incluſam habet*, eum *turbinem* domi *habere incluſum*, *theſaurum* malorum. Poſterius *Colon* ſuffragatur plurimorum opinioni, reddentium II. *Occultantium eam* quisque *occultat ventum:* &c. cui ſuccinit; *& oleum*, vel *unguentum*, *dextræ ejus clamat*. Pervenuſtæ & graves imagines. Qui *ventum abſcondere* nititur, quin *loculo* veluti *incluſum recondere*; operam ludit, atque adeo ſtolidum & veſanum quid molitur. Iſte *ventus* ſimul *allegoriam* præbet aptiſſimam *Rixatricis*; ad quam vehementiam, & amplitudinem non adſpirat, quod *Cler.* III. exiſtimat *odorem*, potius vocabulo רוּחַ deſignari; qui alias רִיחַ. Invitabat hunc ſenſum שֶׁמֶן *unguentum* in ſequenti membro: ſpecioſius, quam ſolidius; quia in *unguento* utique *odor* ultro includitur. Sed, inquit Vir Doctus, *occultare ventum nihil ſignificat.* Quid audio? Significat ſane per quam graviſſime ipſum illud, quod hic requiritur, *nihil agere*; & *commoliri*, quod *naturæ rerum adverſetur.* Adde *ventum* in *mulierem rixarum plenam*, & *buccis totis ſævire* ſolitam, mirifice quadrare; non item *odorem* & *tenuem auram*. Eſt tamen IV. quod & mihi nonnihil ſcrupuli injecit ad צֹפְנֶיהָ *abſcondentes eam*; nam non adeo concinnum forte, *occultare mulierem rixoſam*, & quidem tanquam in *loculo*; pro *rixas* illas *domeſticas* comprimere. Rotundius fuerit *adf.* הָ ad ipſas מִדְוָנִים *lites* & *rixas* retuliſſe, *ſyntaxi* illa ſolenniore *Arabum* ac *Hebræorum* juxta, qua *plurali maſcul.* ſubnectitur *adf. fœm. ſingulare.* Ita *Job* 14: 19. תשטף ספיחיה *ſulcatim inundant effuſiones ejus*, recurrit ad מַיִם *aquas.* Seges talium extat. Inde ſubnaſcitur, *recondentium illas* quisque, *recondit ventum:* citius quis *ventum* quaquaverſum *ſummo impetu diffuſum condiderit in loculo*, quam *ut rixas quotidianas*, quibus talis mulier *domum* quatit, *& viciniam* implet, compreſſerit, atque occultarit.

Ibid. Alterum quoque inciſum preſſius ſubigendum. In eo conſtituendo variatur. *Merc.* I. *Et unguentum dextræ ejus clamabit.* Subjungit II. vel repete צפניה צפן רוח ומינו *qui eam abſcondit*, *abſcondit unguentum dextræ ſuæ*, אשר *quod clamat.* Utrique ſeriei hunc ſenſum contribuit: *Perinde eſt ac ſi unguentum quo dextram ſuam perfudit, occultare vellet; quod ſuo ſe ipſum odore prodit, ac velut clamat, ut latere non poſſit; ſicut mulier ſuo ſe clamore prodit, ac contentioſitate.* Ad *num.* II. Noſtri, & reliquus fere chorus. Subtiliore ſtructura *Cocc.* III. *Et unguentum* recondit, *quod dextram ſuam præconiat.* In eandem id exponitur mentem, auctam figura *præconii* peropportuna; de qua mox plura. Non æque teres hocce *Pagnin.* IV. *& ut unguentum* quod eſt in *dextra ſua*, *clamabit.* Pro mente ſua ſatis rotunde *Cler.* V. *Abdens eam abdit odorem, dum oleum dextræ ejus clamat*, i. e. *eum prodit.* Non extra oleas, quod ſubdit; *Oleum* dex-

Digitized by Google

dextræ videtur eſſe, *quo palma manus dextræ illita fuiſſet probandi ejus cauſa ante*, *quam emeretur*: *& cujus odor*, *licet contracta in pugnum eſſet manus*, *ſeſe proderet*. In omnibus hiſce non video id, quod præcipuum eſt, declarari; nempe quodnam ſit *vinculum comparationis*; id eſt, cur *oleum dextræ* hic adhibitum ſit, & quid *oleo* commune ſit cum *rixis*, vel *muliere rixarum*; non enim is *Salomon*, qui *ſimilitudines* ſpargat, atque in medium projiciat. Dicat quis, *unguento* nihil eſſe *fragrantius*, & poſt *ventum* nil tam late, atque intime, penetrare: quin ipſo *vento* penetrabilius eſſe *unguentum*, ac proinde nihil eſſe quod minus *occultari*, ac *comprimi* queat. Recte vero: ſed quæro denuo, quodnam ſit *vinculum* iſtius *comparationis*. Illud in *vento* vidimus per ſane quam appoſitum. In *unguento fragrantiore* nihil video, quod in *Jurgatricem* quadret. Si *graveolens* & *fœtidum unguentum* adſciſci poſſe quis cenſuerit; vereor ne *Lingua* refragetur, quæ שמן *oleum unguentumve* ſic abſolute poni abnuit. Hoc *Ab. Eſram* impuliſſe videtur, ad diverſius quid extundendum VI. *Et unguentum dextræ ejus*, *quo eam perfundere*, *& ad ſe allicere conatur*, רוח *ventus*, erit, *in ventum abibit*. Reperiebat nempe שמן *oleum*, *unguentum*, in *bonum* potius ferri, quam in *malum*: ſed quam frigidus ſit, quamque contortus, hicce ſenſus, nil dicere attinet. Nihil quoque ſatis integri ſolidique VII. exſculpi poteſt ex Veteribus. In LXX quicquid tangas, ulcus eſt: Βορέας σκληρὸς ἄνεμος, ὀνόματι δ' ἐπιδέξιος καλεῖται. Ex צפניה צפן edolarunt *Boream* & quidem *Borealem* quaſi, ac *rigidum*, pro moribus ſævæ Latratricis: atque ex שמן ימינו *oleo dextræ* eliquarunt שם ימיני *nomen dextrum*, quo illa tamen ſeſe prætexat. *Syrus* & *Arabs*; quin, quod miror, & *Chald. Paraphraſtes* ſecuti. *Aquil.* & *Symm.* κεκρυμμένος Βορέας ἄνεμος, καὶ ἔλαιον δεξιᾶς αὐτοῦ καλέσει. Nihilo ſanius. *Vulgat.* utcumque intra lineas: *Qui retinet eam quaſi qui ventum teneat*, *& oleum dextræ ſuæ vocabit*. Poſterius illud a quibusdam exponitur, *ac ſi oleum e dextra præ lubricitate diffluens revocare vellet*. Color eſt: cui tamen vis verbi קרא repugnat. Manet quoque difficultas ex vi *comparationis* ſuperius mota; quæ niſi tollatur, portus teneri haud poterit. Eum capeſſere conabor VIII. aura ſecundiore, quæ mihi adflare incipit ex *Proverbiali* noſtra *formula* generatim ſpectata, *Oleum dextræ ejus clamat*. Hanc exiſtimo provulgatam fuiſſe inter *Hebræos*, quum *ſignificationem* præbere vellent *rei maniſeſtiſſimæ*, quam *fruſtra* quis *omni niſu opprimere* atque *extinguere* laboraret, *odore* eo ipſo vehementius didito atque diffuſo. Dices, me ad idem recurrere, quod *Merc.* aliique jam dederant. Non recurro. En diſcrimen. In generali adſpectu *Proverbii*, quod huic noſtræ *Gnomæ* intextum, *Oleum dextræ ejus* יקרא *clamat*, vel, quod *Cocc.* ſagaciter odoratus eſt, *præconem agit*, *præconium facit*, שמן *oleum* eſt anceps, geminamque ultro porrigit anſam; uſu vocabuli ita non invito, ut utrumque invitet, & *grave-olens* æque ac *ſuave-olens* ſubjiciat. *Emerit* quis *oleum fragrantiſſimum*, quod ut ὀστίχως hic *Cler.* annotavit, prius *palmæ dextræ illeverat*, fruſtra negabit ſe iſtud mercimonii comparaſſe, aut attigiſſe. Contra, *emerit* quis *oleum rancidum*, item *manui* ante *affuſum*, quantumvis malam mercem a ſe tactam neget, ipſo rancore naſos feriente confutabitur. Utramque hanc ſedem ingredi, & ſuo jure occupare illud, *Oleum dextræ clamat*, nemo in dubium devocaverit. Hoc jam *generale Proverbium* in dextram, in ſiniſtram, ut mille talia pronum, venuſte ac graviter in ſententiam hancce illigatur, atque admirabili acumine ad *infelix* applicatur *conjugium*; cujus *quotidiana mala* maritus fruſtra celare, ac ſupprimere annitatur, *oleo dextræ ejus* quotidie *clamante*, & *longe lateque præconium faciente rancoris* illius, quo pax domeſtica conturbatur. Non lubet argutari in ימין *dextra*, quæ apta nata ad *pactum conjugale* ſignandum. Non etiam in שמן *oleo*, quod *auſpicia* figurare poſſet, ſub quibus *matrimonium* contractum. Et ea vel *fauſta* ſunt, vel *infauſta*, indeque a principio *malo rancore ſuffuſa*. Sed, ut dicebam, ſubtilitatibus illis me non committo; multo minus permitto, ad colores pro iis conquirendos. Dabo potius latiorem adhuc conſpectum *Adagionis*, generatim ſpectati, *oleum dextræ ejus præconem agit*. Hoc non quadrat ſolum in *Emtores*, verum etiam in ipſos *Seplaſiarios*, qui *unguentariam faciunt*, atque *pigmenta* & *pharmaca* divendunt. Neget

Phar-

Digitized by Google

Pharmacopola, ſe hoc vel illud miſcuiſſe *unguenti*, *boni*, *mali*; *fragrantis*, *fœtidi*; ejus *dextra*, *hoc* vel *illo odore imbuta*, alta velut voce *clamabit*, atque contrarium arguet. Habes diverſam iterum anſam, qua id dicti in dexteriorem, ſiniſterioremve, partem, ut hic, materia trahente, adſtringas. Qui *jurgia perpetua malæ mulieris*, & *odorem* inde *diffuſum recondere* vellet, ac *publicæ notitiæ ſubtrahere*; idem faceret quod *tabernarius*, qui *rancidas* quotidie *merces* miſcens, tractansve, id tamen pernegaret; quippe quem *unguentum ſuæmet dextræ* confeſtim proditurum eſſet. Huc transferas licet, quæ ad verbum רגן *ranceſcere* copioſe deduxi ſupra *Cap.* 18: 8. ſpeciatim in *conturbata pace domeſtica*, & *exacerbatione animorum*, veniens. Vicinum quoque quod in *Hamaſ.* Vetus Poëta dixit, *uxorem* increpans *male morigeram*,

فَإِنْ كُنْتِ مِنِّي أَوْ تُرِيدِينَ صُحْبَتِي
فَكُونِي لَهُ كَالسَّمْنِ رُبَّتْ لَهُ ٱلْأَدَمْ ☼

Quod ſi de mea es familia, meamque colis ſocietatem,
At tu ipſi ſis ut oleum, cui bene ſpiſſati utres ſunt.

Jubet eam *privigno*, cui ſe nimis *novercam* gerebat, benigniorem ſe dare, ſimilemque eſſe *oleo* quod *nullum contraxit rancorem.* Hoc innuitur per *Utres bene ſpiſſatos*; qui *ſucco dactylorum* ſolent *condiri*, ne indita *olea ranceſcant.* Habes שמן سمن *oleum*, *unguentumve* noſtrum, eadem ferme *figuratione* auctum: atque ad *mores indolemque* translatum; cum *Proverbiis* hinc in uſum publicum emiſſis, *Oleum referre nunquam ranceſcens*; & contra *rancore contactum*, vel & penitus *corruptum*. Ad poſteriorem claſſem *Gnome* noſtra pertinet. Ad medium genus ducit protritum *Adagium*, ex eodem fonte oriundum, طويت فلانا على بلته

وبلالته وبلولته وبللته اذا احتملته على ما فيه من الشر والعيب ودلريته وفيه بغية من الود *Complicui illum ſuper madore ſuo, quadruplici forma, quum ſuffers eum, quantumvis malignum ac vitioſum, propter tenues quasdam amoris in eo reliquias.* Ita *Gjeuhar.* citans ex Poëta *Rhythmico*,

وصاحب مرامق داجيته ☼
على بلال نفسه طويته ☼

Sæpe ſocium, cujus amor expirabat, blandus excepi;
Et ſuper madorem ipſius ipſum complicui.

Hoc eſt, *pertuli & occului injurias ejus*, *ob tenues reliquias melioris indolis.* Eſt *Allegoria* deſumta ab *utribus*, in quibus adhuc aliquid boni *ſucci* reſiduum, quod vocant *madorem.* Talis *uter* dicitur *complicari ſuper madore ſuo*, quum *non abjicitur*, ut *rancore*, vel *putore penitus correptus*, ſed in ſpem meliorem reponitur, atque aſſervatur, ob reliquias *boni* in eo *odoris* ac *vigoris.* Hoc Allegorice *indoli* & *moribus* applicatur, *rancore* quidem aliquo jam ſuffuſis, ſed necdum plane corruptis, ac deſperatis. Ex *Hamaſa* plurimorum vicem expleat hocce;

وَلَقَدْ طَوَيْتُكُمْ عَلَى بُلَالَتِكُمْ
وَعَلِمْتُ مَا فِيكُمْ مِنَ ٱلْأَدْرَابِ ☼
كَيْمَا أَعُدَّكُمْ لِأَبْعَدَ مِنْكُمْ
وَلَقَدْ يُجَاءُ إِلَى ذَوِي ٱلْأَنْسَابِ ☼

17 Ferrum ferro hilaratur, & vir exhilarat vultum ſodalis ſui.

18 Cus-

17 ברזל בברזל יָחַד ואיש יַחַד פני רעהו :

18 נצר

Et ſane complicui vos veſtris ſuper madoribus,
Quamvis notaverim, quid ſit in vobis corruptionum:
Ne vos inſtrumenta parem pro iis, qui vobis remotiores ſunt;
Namque veniri ſolet ad cognatione proximos.

Id eſt, *toleravi*, quin *occului*, veſtras *injurias*, propter *tenues reliquias* melioris *indolis*; quamvis *rancida* veſtra *pectora* probe *ſentirem*; ne *veſtrum patefaciens rancorem*, *anſam darem* noſtris *hoſtibus*, qui *remotiores* adhuc, id eſt, *inimiciores ſunt*, *quam vos* eſtis, ut *ad vos recurrerent*, *cognatorum*, ut fere fit, *opibus nos impugnaturi.* Hinc cum *Origo*, tum *natura Proverbii* abunde elucet. Qui *rancore* aliquo *attactum utrem* ſuper *madore melioris indolis* & *ſpei complicat*, prudens eſt: at *utrem rancore penitus corruptum* qui *complicare* nititur, fruſtra laborat, quum *oleum dextræ ejus clamaturum* ſit, ac *præconio* veluti *teſtaturum*, inſanabile eſſe malum. Hoc ad *rem uxoriam*, & *ſeditiones domeſticas*, applicare cuivis promtum.

Vſ. 17. Si quis communi ferme omnium calculo ſaucitam ſpectet Verſionem, nil planius hac ſententia, *Ferrum ferro acuitur, & vir acuit faciem ſodalis ſui.* Sed ubi quis fundamenta inſpicit illius Verſionis, atque diverſas luſtrat expoſitiones huic ſententiæ additas, nutare incipit, & effluere, quod in ſolido locatum videbatur. *Merc.* I. refert ad *mutuam ſtudiorum & conſiliorum communicationem*, *per quam ingenia alacriora & vivaciora reddantur.* Hoc in *bonum* tendit. In *malum* flexit *Ab. Eſra* II. *Iram excitare iram*, & *contentiones acuere.* Utrumque adſpectum amplexus *Gejer.* III. ſpatia quoque ampliat, atque hinc *mutuos congreſſus* offert, *quibus homines ad virtutem ſe invicem acuant*; illinc *conſortia quæ mutuo frictu trituve nequitiam augeant.* Adjecit פנים *facies* hoc in dicto ſignare *aciem*, ut *Eccleſ.* 10: 10. de *ferro* vel *ſecuri.* His omnibus fere ſedet, prius יָחַד in *pauſa* pro יַחַד *fut. Kal*; poſterius *Hiphh.*, *formam* traxiſſe a חדה, *lætari*; ſignificationem autem a חדד *acutum eſſe* aſſumſiſſe. *Cler. Prius* יָחַד ait *eſſe fut. in Kal pro* יָחוֹד, *quia ſic viſum Maſorethis: ſed ſequens* יַחַד *eſſe fut. in Hiphh. pro* יַחֲדֶה, *ut* יַעַל *pro* יַעֲלֶה. *Eſt nempe, a* חדה, *quod idem ſonat ac* חדד. Hæc a *Grammatica* laborant, & ſibimet adverſantur: ut enim יַעַל *adſcendit* & *adſcendere fecit*, ab una *radice* עלה procedit, ita יַחַד utroque in Colo ab uno חדה proficiſci poteſt; nec erat cur ſuſpicionis quid adverſus *Maſorethas* moveretur. Cl. *Cocc.* IV. ſolam tenens radicem חדד, prius יָחַד poſitum cenſet pro יֵחַד *fut. Niphh.* ad molliorem pronunciationem, *acuitur*: poſterius יַחַד pro יָחֵד *fut. Hiphh.* quod ſit *acuet*: hoc ſenſui, *præſentia*, *auctoritas*, *teſtimonium alterius facit*, *ut cujusque facies ſit acutior*; id eſt, *ſtudioſius & majori cum induſtria pergat in incepto.* Vocabulum פנים *facies* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ſic multa cum gratia ac dignitate reluceret: ſed non e ſolido fulget, quod ſub tantis demum mutationibus vocalium adfulget. Longiuſcule ſeceſſit Cl. *Erpen.* V. ad *Seal. Prov. Arab. Centuria* II. *num.* LXII. الحديد بالحديد يفلح *ferrum ferro finditur*: i. e. *vis vi demum frangitur*, *ac retunditur*: ut in illo *ibid.* لا يفل الحديد الا الحديد *non refringit*, crenis inciſis, *ferrum niſi ferrum.* Initium iſtius *Proverbii* ſic emendes; كل شي افته من جنسه حتي الحديد سطا عليه بالمبرد الحديد *cuique rei ſua ſuo e genere noxa eſt, ad ipſum usque ferrum, in quod vim demum infert per limam ferrum.* Eodem colli-

18 נצר תאנה יאכל פריה ושמר אדניו יכבד׃

18 Cuſtos fici comedet fructum ejus: & obſervans Dominum ſuum, honorabitur.

19 כמים

19 Ut

lineare cenſet Vir Summus noſtram *Gnomen*; pro *acuere* ſubſtituens *cudere*; in hanc mentem: *ferrum cudit ferrum, & vir cudit faciem ſocii ſui* i. e. *contundit*. Iſtam notionem extudit ex ipſo *ferro* حديد חדיד dicto, unde حَدَّادٌ חַדָּד *faber ferrarius*; utrumque a *cudendo*, ut putabat. Fallitur; nam حد *Arabibus*, æque ac *Hebræis*, eſt, *acutum eſſe*, unde *ferrum* חדיד appellatum, quod *ſolum* ex metallis *acuatur*. Stare proinde nequit ſententia ſic concepta; cui & *Analyſis* iterum officit, a חדה per obliquum canalem deducta. Conferri debuiſſet Proverbium apud *Jerem*. 15: 12. הירע ברזל ברזל מצפון ונחשת *An infringet ferrum ferrum e ſeptentrione, & æs?* i. e. *an ferrum vulgare Chalybem, & æs retundet?* Inde liquido cernere eſt, *Salomonem* longe aliud intendiſſe. Hoc a חדד minus procedere ſentiens Cl. *de Dieu* VI. recurrit ad Radicem יחד, & particulam inde protritam יחד *una, pariter*: ut ſit: *Ferrum cum ferro pariter, & vir pariter cum facie ſodalis ſui*. Hoc eſt: *Similes jungendi ſimilibus: par pari ſociandum*. Τὴν καὶ σαυλῶν ἴλα. *Olla ferrea & figulina non bene conveniunt*. Mentionem ſimilis interpretationis, *ferrum ferro unitur, ſic inter ſe homines jungendi*, fecerat *Merc*. & tanquam *frigidius* removerat. Merito; nam etſi prius Colon ſe utcumque ſuſtineat; poſterius tamen plane iſto ſenſu torpet. Aliquid ridens & nitidum dedit *Guſſet*. VII. ex *radice* חדה *lætatus fuit*, quam poſcere juſtam *Analyſin* plerique agnoverunt, eliciens, *Ferrum in ferro lætatur; & virum lætificant ora ſodalis ſui*. Reſpici cenſet ad *ferri ferro attriti ſplendorem*, qui deſignet *ſerenitatem & hilaritatem ex amici conſpectu oriundam*. Plauſum id meretur publicum; nec durior cenſenda *metaphora ferri læti*, atque adeo *lætantis*; quod tamen ipſemet verebatur, ſubjungens aliud, quod ad *Magnetem* feratur. Id ſuppreſſum mallem. *Lætum* ſive *lætatum ferrum* adblanditur; atque huc quadrat quodammodo *Ciceronis* illud de *Nat. D*. L. 2. *Sol binas in ſingulis annis reverſiones facit contrarias, quarum intervallo tum triſtitia quadam contrahit terram, tum viciſſim lætificat, ut cum cœlo hilarata videatur*. Nempe *triſte cœlum* eſt *nubibus obductum, conſtrictumve*: & contra *lætum, hilare*, quod *diſſerenatum* eſt. Hac *figura* nitet illud *Prov*. 13: 9. *Lumen juſtorum* ישמח *lætabitur*. Hinc proclivis translatio ad *ferrum*, ad *frontemque*, utique apud *Orientales*. Pulchre *Apul. Mileſ*. L. 3. ex genio *Latii* vetuſtioris; *frontem tuam ſerena venuſtate lætabit*. Eſt imitatio *Livii Andron*. in *Ægiſtho*: *Jamne oculos ſpecie lætaviſti optabili?* Alia adhuc dabit *Non. Marc*. Eſt luſus ex *Origine*, quæ adfert *lævigationem*, ſive *lævem nitorem*. In verbo *renideſcere* concurſus iſte *ferri* & *frontis nitidæ* eminentior; nam & *æra, oricbalca, renideſcunt*; & *ora, frontesque*. Sub γελᾷν *ridere*, cujus *Origo* eſt *nitere*, eadem amica conſenſio. *Iliad*. 19: 362.

--- Ἐγέλασσε δὲ πᾶσα περιχθὼν
Χαλκοῦ ὑπὸ στεροπῆς ---

--- *Riſit autem omnis terra circumſita*
Æris a ſplendore ---

Non mirabere ergo ſi ipſa *æra* dicantur γελᾷν *ridere*, ſive *renidere*: itemque γάννυσθαι. Apud *Heſych*. γάνυμαι eſt χαίρω. & γανύμενος, χαίρων. Itemque γάνυται, χαίρει, λαμπρύνεται, καὶ γελᾷ, ἥδεται. Apud *Homer*. *Iliad*. 13: 265. Θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες, *Thoraces ſplendidum ridentes, renidentes*, inducuntur. Amplitudinem jucundam pandit *Heſych*. in γάνος, quod eſt ἐπιφάνεια. χάρμα. φῶς. αὐγή. λευκότης. λαμπηδών. ἡδονή. Plura nemo deſideret; & jam ſatis ſe, credo, commendabit, quod VIII. hinc ultro effloreſcit: *Ferrum ferro hilaratur, & vir hilarat faciem ſui ſodalis*. Prius יחד ex *fut. Kal* & חדה *hilaratur*, valet *niteſcit, renideſcit*, atque *politum* vel *redditur*, vel *retinetur*. Poſterius ex *fut. Hiphh*. item *ni*-

 ti-

tidat; facit renideſcere faciem, *γάνος ſplendorem ei addit hilaritatis*; omniſque *jucunditatis*, & *liberalitatis*. Reſpicitur haud dubie ad *rubiginem ferro deterſam* ex mutuo *frictu attrituve*; ad quam ſimilitudinem *rubigo* mentium, *rubigo frontium*, dicitur *detergeri commercio trituve* quaſi *ſodalitatis*. Pulchre *Hariri Conſ.* 24. فكشف حينئذ من اسرار الغازه وبدايع اعجازه ما جلا صداء الاذهان وجلي مطلعه بنور البرهان *Tum deſtrinxit ex theſauris ænigmatum ſuorum, & miraculis inimitabilium dictorum, quod detergeret rubiginem mentium, & auroram ejus renideſcere faceret lumine demonſtrationis.* Iterum *Conſ.* 37. ان ابني هذا كالقلم الرديء والسيف الصديء *Sane filius hicce meus eſt ut calamus vitioſus, & ut gladius rubiginoſus.* Item, *ibid.* صديء ذهني من صديت *rubiginem traxit ingenium meum, ex quo ſiti arui.* Propius, *ex quo rubiginoſis faucibus extiti.* Cothurno ſolito *Iſpahan. Hiſt. Sal.* فجلا حريق هذه الدبابة صداء قلوبنا المغتمة *Et deterſit incendium hujus machinæ bellicæ rubiginem cordium mœrore obnubilatorum.* Eleganter *Hieron. tom.* I. *Velut quandam rubiginem linguæ abſtergere:* & *Sidon.* 2: 10. *Linguam de rubigine vindicare.* Idem 6: 6. *Ne veſter affectus quandam duceret, ut gladius impolitus, rubiginem.* Multum figura hacce delectatus *Senec.* ut *Epiſt.* 7. *Malignus comes quamvis candido & ſimplici rubiginem ſuam affricuit.* Contra *Epiſt.* 95. *At illis aut hebetibus & obtuſis, aut mala conſuetudine obſeſſis, diu rubigo animorum effricanda eſt.* Iterum *Hieron.* de *Mul. Septies icta: Otium quaſi quædam ingenii rubigo:* ubi *Eraſm.* annotavit; *Cato contulit ingenium cum ferro, quod ſi exerceas, uſu atteritur, ſi non exerceas rubigine conſumitur.* Deſinam in hocce *Apul. Florid.* L. 3. *Ut gladius uſu ſplendeſcit, ſitu rubiginat, ſic ingenium* &c. Hæc in rem præſentem, atque noſtræ *Gnomes* meditullium ipſum, deducunt. Eodem collineat quoque dictum Philoſophi, apud *Laërt.* p. 319. Ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἤθους κατεσθίεσθαι τοὺς φθονερούς. *Ut ferrum a rubigine, ita a propriis moribus exedi invidos.* His addas licet triſtes, aſperos, moroſos omnes, quibus mala *rubigo* inſedit, haud aliter *effricanda*, & *detergenda*, quam *uſu*, *trituve* multo, *politioris humaniorisque converſationis*, ut ſic *melior indoles eniteſcat.* Hoc adſpectu converti quoque poſſet IX. *Ferrum ferro hilareſcit; & vir hilareſcit facie ſodalis ſui*: ut utrumque יִחַד *intranſitive* ſit poſitum, in *fut. Kal.* Sive hanc, ſive illam optes *ſyntaxin*, quam in medio relictam velim, illuc evecta videtur ſententia, unde ſuis radiis jucundiſſime ſeſe inſinuare queat. Quid, ſi adhuc altius aliquid, venuſtiusque, ex interiore Linguæ vena eruere detur? *Hilareſcere* & *hilaris*, *hilarus*, ab ἱλαρὸς, quod ab ἱλάω, propagata ſunt. *Gaudere*, a γάω, γανύειν, *nitere*, deſcendit. *Lætari*, *lætiſcere*, verbum vetus apud *Siſennam*, inde fluxere, unde *lævis*, quod *lætitia cor*, & *frons lævigentur.* Quid jam noſtrum חדה intus clauſum habeat, unde *lætitia*, *gaudium*, *hilaritas*, notiones haud dubie *metonymicæ*, emanarint, anquiri meretur. Ejus *ſynonymum* שמח *lævigationem* quoque conſignat, ut ſæpiuſcule vidimus. Unam ſedem intrarunt *Pſ.* 21: 7. תְּחַדֵּהוּ בְשִׂמְחָה אֶת פָּנֶיךָ *exhilaras eum in lætitia lævigante cum facie tua.* Sed *hilaris* non poteſt *Originem Hebræam* præſtare. Ea ſita fuiſſe videtur in *effricando*, ſive in *frictu titillante*; huc enim tendit tum חדא, apud *Chald.* & *Syros*, in *vehementi motu lætitiæ*; tum apud *Arab.* خدي, quod in *Camuſo* exponitur اسرع وزج بقوائمه *properavit exultabundus*, ſive *concuſſis pedibus*; itemque حدا quod eſt ساق بغناء *incitavit cantu.* Nil differunt, niſi quod prius *intranſit.* Poſterius ſit *tranſitivum.* Iſta *effricatio ad agilitatem*, *hilaritatemque*, utrumque *Colon* gratiſſimo lumine perfundit. *Ferrum ferro effricatur ad vigorem nitoremve hilarem; & vir jucundiſſime effricatus niteſcit facie ſodalis ſui*; vel, *ad nitorem hilarem effricat faciem ſodalis ſui.* Hæc certe multo tutiora, quam quæ *Forſt.* ſibi permiſit, ad *Originem* noſtri חדה conſtituendam uſus collatione *radicum* יחד *uniri*, & חדד, quod ei hinc valet *Acutus fuit unitione*, *ſeu*

Digitized by Google

19 כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם׃

20 שאול

19 Ut aquæ, faciem hanc ad faciem illam; ſic cor, hominem hunc ad hominem illum.

20 Or-

ſeu colliſione duarum rerum. Inde ſub חדה nobis conflat *exhilarari, quod fit unitione ſeu conſenſione animi, per actionem qua animus ceu a ferrugine expolitur.* Hoc eſt *torturam* dare verbis, ut ſignificationes contortiſſimæ exſculpantur.

Vſ. 19. Undabunda facies aquarum, cordisque humani, quam hic mirifice expinxit Sapiens, etiam quodammodo in commentationibus ad ſententiam hancce cernitur. In ea enucleanda dum nimis eruditum quid & profundum captarunt homines ingenioſi, genuinum nucleum amiſiſſe videntur. Ingenioſum certe quod *Vulgat.* I. dedit; *Ut in aquis reſplendent vultus proſpicientium, ſic hominum corda manifeſta ſunt prudentibus.* הפנים לפנים per ſane quam acute; nec minori acumine לב האדם לאדם; ut poſterius לאדם *homini* per excellentiam *prudentes* deſignet, quemadmodum לפנים in priori membro *proſpicientes.* Eſt tamen liberius quam Lingua patitur. Hinc *Merc.* II. maluit eodem fere adſpectu, *ſicut in aquis facies faciei* reſpondet, *ſic cor hominis homini* innoteſcit. *Alterius animum apud ſe poteſt quis velut in ſpeculo proſpicere.* In vicinia degit *Cocc.* III. *Ut in aquis facies ad faciem eſt, ſic cor hominis ad hominem.* Exponitur; *non prodeſt homini fucus & ſimulatio; animus tegi non poteſt. Nemo putet, quod ipſe cogitat alteri non venire in mentem. Eadem in hominibus & conſcientia & mens.* Latius adhuc extendit *Cler.* IV. cujus ſumma longiuſcule deducta huc redit: *aliorum indoles eſt ſpeculum noſtræ, atque ex noſtra alienam viciſſim noſcere poſſumus. Agitur non tantum de aliorum, ſed etiam de noſtri ipſorum cognitione.* Contrario ſenſu *Chald.* V. *Ut aquæ & facies in eis non ſunt ſimiles; ſic corda hominum ad homines diſſimilia.* Præiverant LXX omiſſis *aquis*; ὥσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων. Pro כמים legiſſe videntur כמו. Negatio gratis inſerta. Sine ea in eandem fere mentem *Jun.* VI. *Ut in aquis facies faciei* obverſatur, *ita animus hominis unius alteri*, i. e. *quemadmodum in aqua fluctuante & inſtabili imago humanæ faciei variis & contortis tantum modis effingitur; ſic multiplex & inſtabilis vultus animi quodammodo tantum internoſci poteſt.* Id amplexi Noſtri. Alii VII. diverſa Syntaxi, *facies ad facies inſtar habent aquarum &c.* & *vultus humani* fere *ſimiles, ut aquæ aquis*: & *corda* item *aſſimilia*, & *eadem impuritate contacta.* Commodius retuliſſent ad *lineamenta vultuum diſſimillima*; quibusque nihil *fluentius*, i. e. *diſſidentius*: quod *magis* adhuc *in cordibus*, eorumque quaſi *lineis*, & *ductibus*, notare ſit. Tabella eſſet perpulchra, quæ prægreſſis palmam, meo quidem judicio, præriperet, nec tamen in ea acquieſco, quod ſtructura non faveat in כמים. *Gejer.* VIII. veſtigia premens *Luth.* hinc elicuit *faciem faciei reſpondentem in aquis*, tanquam in ſpeculo naturali, *ut ridenti imago ſua arrideat, ſubſannanti ſannam, mœrenti* ſuum reponat *mœrorem*: ad quam rationem etiam *corda cordibus* quaſi *reddant*, ac *refundant*, quem excepere *affectum*; ut ſi *comes* & *benignos* nos monſtremus, *comem experiamur* & *benignum* alium; ſin *moroſos*, atque *auſteros*, itidem *moroſum* atque *auſterum* ſeſe oſtendat. Signum huc ſuſtulerat *Jarchius*, *Prout quis videt ſe a ſocio tractari, ita eidem ſeſe exhibet.* Longe *diverſus* IX. *Ab. Eſra*, *Sicut aquæ* creſcunt aquis, ſic *vultus ad vultum*, i. e. *ira ad iram* accreſcit alterius; *& cor unius* repletur odio *ad cor alterius.* Eſt arbitrarium plane. Vereor ab omnibus ne præter caſam ſit itum, quæſitumque. Certe ſimplicitas Linguæ X. ſuggerit, & ſuadet, hunc adſpectum: *Ut aquæ, facies has ad facies illas; ſic cor hominem hunc, ad hominem illum*: nempe *mutat, demutat*, ſubitario motu *invertit.* Conciſa granditas. פנים *facies*, centies notat *ſuperficiem*; ut in פני האדמה & פני הארץ *facies terræ*, פני השדה *facies agri*; פני תהום *facies abyſſi*; פני המים *facies aquarum*, Gen. 1: 2. & 7: 18. *Exod.* 32: 20. *Hoſ.* 10: 7. &c. &c. Non erat proinde, cur dimiſſa *facie aquarum*, quibus in hanc vocem proximum jus eſt, ad *faciem hominis*, qui hoc in

Co-

20 Orcus & deſtructio ejus non exſaturantur: & non exſaturantur oculi hominis.

21 Con-

20 שאול וְאֲבַדֹּה לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה :

21 מצרף

Colo non expreſſus, reſpiceretur. Phraſis lectiſſima הפנים לפנים *facies bas ad facies illas*. Iſta enim præpoſitio tum *ſucceſſionem* affert proximam, tum *mutationem*, & *converſionem* in contrarium. Plene *Thren.* 5: 15. נהפך לאבל מחולנו *Converſus eſt ad luctum chorus noſter*: & *Joël.* 3: 4. *Sol convertetur* לחשך *ad horrorem tenebrarum*; *& luna* לדם *ad ſanguinem*. Brevius *Job.* 30: 31. *fuitque* לאבל *ad luctum citbara mea*; *& organum meum*, לקול *ad vocem plorantium*: id eſt, ſubito *in luctum*, *in* talem *vocem* abierunt. Eſt *character* nativus *aquarum*, *quibus ne ad momentum* quidem *una* eademque conſtat *facies*; & quibus nihil *mobilius*, in omnemque formam *mutabilius*, tum interiore æſtu per ſe, tum per auras ventosque, qui easdem impellunt, ac circumagunt. Habes ſpeculum *cordis*, quod item האדם לאדם *hominem hunc ad hominem illum* exhibet, tum interiore æſtu, tum impulſu exteriore, concitatum. *Cic. pro Dom. Cap.* 2. *Itane vero? quod eſt in imperita multitudine vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio, hoc tu ad hos transferas, quos ab inconſtantia gravitas, a libidinoſa ſententia certum & definitum jus religionum - - - deterret?* Huc tendunt *Proverbia* Τυχὴ Εὔριπος; & Εὔριπος ὁ ἄνθρωπος; *Euripus eſt homo*: nam in ſingulos quadrat, quod de turba *Cic. pro Muren. Cap.* 17. *Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias, habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum? quorum totam opinionem parva ſæpe commutat aura rumoris.* Nemo plura deſideret. Sinus cuique ſuus, quotidianus teſtis eſt, & commentator. Non officit huic ſenſui, voces לב־האדם per *Mackaph* eſſe religatas: nam primo, *emphaſin* habet & gratiam, *ſic cor-hominem hunc*, *ad hominem illum*. Secundo, ſi quis malit, *Sic cor-hominis hujus*, *ad hominem illum*, non alium id admittat ſenſum, quam *invertitur*, deſubito *immutatur*, ut ex *placido* in *conturbatum*, ex *commoto* item & *procelloſo* in *tranquillum* & *ſerenum* tranſeat. Non præſens fuit Eruditis hominibus, quum hunc locum tractarent, ſublimior illa figuratio, qua *Homo* ponitur pro *hominis indole*, vel *affectu*: ut quum dicitur *hominem in homine quærere: hominem exuere*, ac ſimilia, generatim; & ſpeciatim, *exuere*, vel *induere*, *Patrem*, *Matrem*, *Sororem* &c. Hujus argutæ dictionis, qua ſtylus ſententioſus ac gravis in primis delectatur, exempla congeſſit Summus *Gronov. Obſ.* L. I. C. 6. ubi ex *Ovid.* de *Agamemn.* habes; *Pietatem publica cauſa, Rexque Patrem vicit*, i. e. *Regiæ dignitatis cogitatio affectum paternum in Iphigeniam.* Item de *Althæa* diviſa ac diſtracta inter Filium & Fratrem, *Pugnat Materque Sororque.* Iterum *Sen. Tragicus* de *Medea: Materque tota conjuge expulſa redit.* Addere liceat geminum germanum ex *Quintil. Decl.* 19: 5. *Matre ſepoſita complorat tantum uxorem*: & *Cap.* 11. *revertor in Patrem*: nec non jucunde temperatum hocce *Claud.* I. *Stil.* 121.

- - - Patris ſtimulos, ignesque Mariti
Vincit cura Ducis - - - - - - - - -

Id mutare non debuiſſet magnum illud *Nic. Heinſii* ingenium in

- - - Patrios ſtimulos, ignesque maritos

nam alterum iſtud multo grandius venuſtiusque: præſertim quum tam multa hujus ſaporis fercula nobis appoſuiſſet ad *Metam.* 6: 629. *Matrem labare ſenſit*, ibi feliciſſime reponens pro *mentem*; atque *adfectum maternum* deſignari monens. Eadem fulget dignitate, האדם לאדם *hominem hunc ad hominem illum*, pro *affectum hunc*, *ad affectum illum* commutat *cor*; & quidem *mobiliſſimo* illo *æſtu* quo *aqua* verſari, & *faciem ad faciem*

Digitized by Google

21 מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וְאִישׁ לְפִי מַהֲלָלוֹ׃

21 Conflatorium argento; & catinus auro: & vir ori ſplendidæ ſuæ laudationis.

22 אם

22 Si

ciem transformare videmus. *Aquas* מים *figuram* præbere *affectuum*, vel ex *Jeſaj.* 57: 20. abunde notum.

Vſ. 20. Non aſſentio *Mercero*, aliiſque, ſententiam hanc tam *in bonum*, quam *in malum* inclinare ſciſcentibus, quaſi inſinuaretur *oculos* qua *corporis*, qua *mentis* eſſe inſatiabiles. Omnino *cupiditas oculorum*, quæ & aliis obverſata jam, hic attenditur, in quam ſolam expetit & quadrat *comparatio* cum שאול ואבדה *orco* & *deſtructione ejus.* Non video etiam cur *Merc.* quem plerique ſecuti, שאול *ſepulcrum* hic potius, quam *orcum* ܫܝܘܠ ſonare velit; nusquam enim iſtam notionem exerit. Videntur effugere voluiſſe incommodum, quod adhæret eorum interpretationi, qui de *Gebenna* & *Statu damnatorum* hic cogitarunt. Huc quidem vocabulum noſtrum ſemet, materia cogente, crebro reſtringit. Attamen & laxiorem obtinet ditionem; ut ex *Pſ.* 16: 10. & *Gen.* 37: 35. nemini non notiſſimum. Semper interim triſtior ſubeſt relatio, & dirior adſpectus, ex *diſſolutione per mortem* oriundus: ut *Job.* 17: 14. & 7: 9. 1 *Sam.* 2: 6. &c. &c. Heic loci conſignat *voraginem*, ut ſic dicam, *mortis*, *omnia* nata *abſorbentis*, ac *deſtruentis.* Iſta nobis *vorago*, ſed in celſam traducta *figuram*, expingitur *Jeſaj.* 5: 14. & *Hab.* 2: 5. Eodem collineat *Pſ.* 141: 7. Ei adjungitur אֲבַדֹּה, quod pro אֲבַדּוֹן poſitum volunt, ut *Prov.* 15: 11. abjecto *Nun*, & *He* pro *Waw* ſubſtituto. Eodem tendere creditur virgula *Maſoræ*, אֲבַדּוֹ margini addentis. Mihi potius hæcce lectio ſuggerit *adfixum*, duplici modo exarari ſolitum: alias אבדון appoſuiſſent. Ergo, *Orcus & deſtructio ejus non exſatiantur.* Vaſtiſſima illa *vorago* omnia *ſorbens*, ac *conſumens*, nunquam expletur. Sic *cupiditas oculorum nunquam* dicitur *expleri.* Nempe ingeſtione ipſa malum irritatur; atque acrius exardeſcit. Idem inculcatum *Eccleſ.* 4: 8. Grave *Schema*, quo *inſatiabilis cupiditas* comparatur *orco deſtructori.* In locis adductis, *Jeſaj.* 5: 14. & *Hab.* 2: 5. etiam *cupiditas opum*, ac *divitiarum*, cum *ambitione inexplebili*, qua *magna flagrant imperia*, attenditur.

Vſ. 21. Subtili acumine pollens dictum; ad quod non penetrarunt eruditæ acies. *Merc.* I. & *Piſcat.* *Ut conflatorio argentum exploratur, & fornace aurum purgatur a ſcoriis; ſic ex operibus ſuis, quæ laudabilia facit, probatur unusquisque, & dignoſcitur qualis ſit.* Luxatur ſtructura, quæ ad hanc mentem ita concepta fuiſſet, ופי מהללו לאיש *& modulus laudis ejus pro viro explorando.* Hoc tamen ne ſic quidem enunciaſſet *Salomon.* Subnexuit *Mercerus*, *R. Levi* II. vocem איש non pro *viro*, ſed pro *unaquaque re* ſumere, ut ſit, *rem quamque ſua laude ac dignitate probari, atque a ſcoriis diſcerni*, quod in *ſtulto* ſecus ſe habeat. Nectit nempe cum *Vſ. ſeq.* Id *nonnihil abſurdum* vocat; nec immerito; nam *Hebraismus* quidem permittit איש אל אחיו *virum ad fratrem ſuum*, pro, *unum ad alterum*; & אשה אל אחותה *fœminam ad ſororem ſuam*, pro, *unam ad alteram:* ſed nunquam vel איש *vir*, vel אשה *fœmina*, abſolute ſic venire poſſunt. Eodem uſu & nexu tamen, *Jun.* denique *res quæque ex præſcripto laudationis ejus:* nec non *Cocc.* III. *Et quodque ſecundum gloriationem ſuam* eſt. Senſus hicce. *Cum multa ad multos uſus inſtrumenta ſint, quæ feliciter uſum ſui præſtent, juxta profeſſionem ſuam, ac nomen quod gerunt; nullum inſtrumentum reperiri quo ſtulti liberari poſſint a ſtultitia.* Acute: ſed nec ſtructura, nec Lingua, annuente. Nexus quoque gratis ſuppoſitus. Sub eodem tamen & *de Dieu* IV. ex alio ſignificatu exſculpſit, *& vir ſecundum ſtultitiam ſuam* caſtigandus eſt. Eſt longius adductum; & הולל *inſanivit* potius ad הול referendum. Doctiſſ. *Belgæ* miſſo nexu V. *Ita vir ſecundum laudationem ſuam*, nempe *probatur*, *exploratur*; hoc eſt, *prout accipit famam de ſe ſpar-*

22 Si tutuderis craſſum pilo contuſore inter freſſum ervum in mortario: craſſities illius de ſuper eo haud deceſſerit.

23 Nos-

22 אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו :

23 ידע

ſparſam; *ita internoſcitur qualis ſit.* Vicinum eſt, & paulo plenius, quod LXX & *Vulgat.* VI. expreſſere, *Sic probatur homo ore laudantis* pro מַהֲלָלוֹ legentes מְהַלְלוֹ. Hinc emergit; *quum coram quis dilaudatur*, *facile diſcerni*, *ſitne gravis*, *an levis*; *argentum an ſcoria? aurum an plumbum? modeſtus*, an *vanus*, & *arrogans?* Idem ſenſus ex *Lectione* noſtra ſe porrigit, quæ converti poteſt, *& vir ad os laudationis ſuæ*, atque iterum reſolvi, *ad os ipſum dilaudans.* Sane nil æque lubricum, quam *in os laudari:* ut qui iſtud *conflatorium ſuſtinere* valuerit, *ſolide ſapiens* judicari mereatur. Huc proinde eum *Gejer.* inclinarem, niſi *Syntaxis* refragaretur, quæ hic iterum poſtulaſſet ופי מהללו לאיש *& os laudationis ejus viro*, nempe *inſtar habet conflatorii* ac *fornacis.* Longius abit, & alienum eſt, quod adjecit *Gejer.* VII. etiam *os laudationis ſuæ* referri poſſe ad *eum*, *qui ſuæ laudis præco ſit & buccinator.* Hoc ſi intendiſſet Sapiens, *folles* nobis *inflatos* pinxiſſet, ſecundum illud *Horat.*

At tu concluſas hircinis follibus auras,
Ut mavis, imitare.

Conſtructioni preſſius inſiſtens, ſerviensque *Cler.* VIII. dedit, Quod eſt *conflator argento*, *& catinus auro*, id ipſum eſt *vir ori laudatoris ſui.* Filum eſt ſat molle. Ei hanc ſubjungit mentem: *hominem laudatum facile explorare poſſe*, *an qui eum laudat*, *ſerio laudet*, *an animo adulandi.* Sane vero! ſi *craſſa* ſit *adulatio:* ſin *ſubtilior*, nil forte difficilius. Senſit Vir Doctus; ac propterea rite ſubmonuit, *hominem ut ſecernere poſſit vera præconia a falſis*, *ſapientem eſſe oportere*; *nec nimio ſui amore laborare.* Ita ſane res habet: ac proinde ſi לפי מהללו pertineat ad *laudatum*, erigenda erit *Gnome* IX. tribus colis ſic digeſta, *Conflatorium argento*, *& catinus auro*; *& vir ori laudationis ejus*, *quod eum dilaudat:* ut ſcil. ſe *ad laudes* illas *præſtet conflatorium* ſimul & *catinum:* ut *eas* non temere admittat, non facile pro genuinis recipiat; ſed, ſine affectatione, repudiet, tanquam ſcoria multa ſuffuſam adulteratamque *monetam*, vel ſaltem nunquam ſine ſerio & ſevero examine ſibi quicquam hoc in genere ingeri patiatur. Vides *grave officium*, quale eſt *Aurificis*; in *metallis* conflandis, excoquendisque. Hic pedem fixiſſem, niſi ponderoſius adhuc judicaſſem X. quod לפי מהללו *active* ſumtum miniſtrat: *& vir ori laudationis ſuæ*; ſit ſcil. quod *conflatorium argento*, quod *catinus auro:* cavendum ſcil. viro ſapienti, ut *laudes ſuas* non *ſpargat*, non leviter *profundat*; ſed *parcus* ſit, ut ait ille, *laudator*; ne *præconia* ejus *vileſcant*, ac impuri inſtar metalli omne pretium amittant. מהלל eſt *laudatio ſplendida*, vel ea *laus*, qua *quis* ut *ſplendidus* celebratur, ac commendatur, præſertim *in publico.* פי מהללו *os ſplendidæ laudationis ſuæ*; eſt, *publica celebratio*, & *commendatio*, qua *Laudator* aliquem *omni verborum honore ornat.* Hæc *ornamenta laudum* habere debent *pondus* æque ac *ſplendorem*; ac propterea *ab omnibus ſcoriis vanitatis* debent eſſe *excocta*, & *expurgata*; inſtar *auri* vel *argenti* ad *obruſſam* explorandi. Cumulatiſſima ergo, & omnibus numeris exactiſſima emicat *Gnome:* quod *conflatorium argento*, & *catinus auro*, id *vir* ſit *ori ſplendidæ ſuæ laudationis.*

Vſ. 22. Vehemens dictum, atque amentatum veluti telum, in אויל *ſtolidum.* In eo conſtituendo nonnihil variatur ob tria vocabula rariora מכתש, עלי, & ריפות. Ad ea divinari, arguit diſſenſio Veterum & Recentiorum. *Alexandrini* I. Ἐὰν μαστιγοῖς ἄφρονα ἐν μέσῳ συνεδρίου ἀτιμάζων, οὐ μὴ περιέλῃς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ. Verbum כתש *tundere* per μαστιγοῦν ſe reddi patitur: at συνέδριον illud unde arreptum ſit ſub הריפות, nullus expu-

puto; ut nec ſub בעלי iſtud ἀτιμάζων. Nempe, ut dicebam, divinarunt; atque id dederunt, quod videbatur convenire. Conſimiliter *Chald.* II. *Si percuſſeris ſtolidum plagis* בנו סיעתא *in medio cœtuum*; niſi quod pro בעלי exhibeat באודרא *in area.* Obſcure. Specioſius divinarunt *Aquila* & *Theodot.* III. Ἐὰν κόπῃς τὸ ἄφρονα ἐν ὁλμῷ ἐν μέσῳ ἐμπτισσομένων ἐν ὑπέρῳ. Plane ut *Vulgat. Si contuderis ſtultum in pila, quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo.* Eſt jucunda figuratio; in qua מכתש ὁλμὸς *pila, mortarium,* a *tundendo* non incommode exſculpitur. Illa *pila* traxit *pilum* ſive *piſtillum* ſub voce עלי: cum quibus *ptiſanas*, pro הריפות ſubſtitutas, pulchre conſtare judicatum. *Aquila* in ὑπέρῳ *Etymon* quoque captavit ſolens: idemque aucupium cernere eſt in *deſuper feriente pilo.* Eſt nempe ἅπαξ λεγόμενον, ad quod divinationi indultum; atque inde *Lexica* noſtra obſedit עלי *piſtillum*, quod ſubinde *adſcendat* & *attollatur.* Alterum הריפות adhuc ſemel occurrit 2 *Sam.* 17: 19. ubi LXX ignari quid eſſet, ἀραφὼθ retinuere: *Aquil.* & *Symm.* edidere πτισάνας; nec non *ptiſanas*, *Vulgat.* at *Theodot.* παλάθας *palathas ficuum.* In *Lexicis* fere *grana contuſa* redditur, a רוף *quaſſari, contundi,* ut volunt *Job.* 26: 11. Atqui illud ירופפו a רף رف potius propagatum; & diverſa ibi poteſtas *coruſcationis tremulæ* obtinet: ut proinde *Ptiſanis* iſtis nihil aliud juris ſit, quam quod *pila* & *pilum* ei vindicarunt. Huc interim magno conſenſu deſcenſum a *Recentioribus*, quod imago, ut ſane eſt, peropportuna videretur; nec melius quicquam ſeſe offerret. Non omne tamen opportunum, eo ipſo verum, & a Spiritu S. intentum. Non temere proinde dicam receptiſſimæ opinioni ſcripſit *Guſſet.* IV. ſub Radice עלה; atque vocabula מכתש, עלי, & הריפות ignota eſſe urgens, ſatis ingenioſe infert, ſi utique tenenda figura hæcce, מכתש potius capiendum eſſe pro *piſtillo*, & עלי pro *mortario*; ſic dicto *quod res contentas ſuſtineat altiores ſolo telluris* &c. Inde ulterius progreſſus, & ipſe *divinationem* ſtrenue exercet, atque geminam nobis excudit conjecturam. Prima V. ſupponit ריפות a רוף *quaſſari, tundi,* notare *quaſſam cannabim*, quæ quadret 2 *Sam.* 17: 19. collato *Joſ.* 2: 6. Hinc ſub מכתש aſſumit *machinam ſerratam, qua teratur cannabis*; cujus *ſuperior pars* עלי vocitetur. Id ita applicatur: *illo quidem inſtrumento cannabin mundari ſtipulis; ſtultorum autem ſtultitiam nequaquam purgari.* Altera conjectura VI. argutius quod ſcrutans, ex ריפות extundit *remedia*; תרופה dicta *Ezech.* 47: 12. *Eorum multa*, inquit, *parantur clibano, nunc* alembico *dicto. Illi congruit nomen* עלי, *ac præſertim* ſummitati *ejus; quia adſcendere facit* &c. *Eidem competere debebit* מכתש *ſive toti, ſive loco ejus inferiori* &c. Applicatio iterum ſic habet. *Si expanderes ſtultum in* Alembico, *non tamen ex eo ſtultitiam ſecerneres.* Hanc ingenii ſui filiolam exoſculans Vir Doctus, ſubdit: *applicatio evidens eſt, nam a ſimplicibus ſeparatur* alembico *id, quod ita ſubſtantiæ eorum innexum eſt, ut &* eſſentia *eorum nuncupetur; ſed ſimili conatu ſtultitiam non ſeparares a ſtulto, adeo eſt ipſi inolita.* Hoc quidem eſt *cerebrum* ſuum *in alembicum immittere*, ut habet phraſis, *alembiquer ſa cervelle:* & tamen nihil hic commiſſum a Cl. *Guſſetio*, niſi quod methodus *Metaphyſica* & commendat, & exercet; quodque ſibi, omnibusque adeo, permittunt, qui pugnant ſine luce *Dialectorum* ex ipſis *Sacri textus* viſceribus genuinam verborum ſignificationem erui poſſe. Hæc fundi *Hebræi* calamitas. Hinc illa non neglectio ſolum, ſed contemtio, ſed impugnatio, ſed criminatio etiam *Dialectorum*; qua juventus *Academica* clam, palam, ab earundem ſtudio proterretur a multis, qui ne limina quidem earum unquam ſalutarunt. Prætexitur enimvero reverentia *Linguæ Sanctæ*; ſed eam irreverentiam potius eſſe ſacratiſſimi Verbi judicabunt, qui rem ad trutinam veritatis mecum exigent. Nihil irreverentius ſane, nihil a vera ratione alienius, vel in profanis Auctoribus tractandis, quam pro arbitrio ſibi notiones confingere, indeque precarios ſenſus conſarcinare: nedum ut iſta fornacula imaginationis, vivæ forte, & ardentis, ſed tamen imaginationis, *Sacro Codici* enucleando admoveatur. Sed in viam. *Alembicum* iſtud ריפות per *remedia* converſum conflavit; quæ a רוף *quaſſari* nomen invenerint. Et hoc imaginarium. ירופפו

Digitized by Google

Job. 26: 11. a רִפֵּה, ut monui, ducendum potius. תרופה *Ezech.* 47: 12. infra illuſtrabo. *Remediis* certe illis nihil loci relictum 2 *Sam.* 17: 19. *Lini-frangibulo*, & *cannabi*, ex eadem officina profectis, non immorabor, quum ultro nunc dilabantur. Quid ergo? & quorſum tandem jactatus hicce lembus dirigetur, ut firmam intret ſtationem? Sæpe dixi, idque repetere non verecundabor, multo reverentius eſſe, & nobilius, fateri *defectum lucis*, & *cognitionis*, quam aliquid ex ingenio cudere, & pro vero venditare. Altero publica induſtria acuitur, & inflammatur; altero hebetatur ac reſtinguitur. Si nihil auctoritate *Dialectorum* ſuffultum expromere valerem, iſtam confeſſionem edere haud reformidarem. Sed bonum factum, quod Fontes noſtri hic non areant. Inde ut *Harmoniam* jucundiſſimam *Thematis* علي cum עלה *Hebræo* haurire datur, ita percipere eſt, VII. עלי fuiſſe aliquid ſimile *mortario*; nam علا *maſc.* & *fœm.* عَلاة frequentatur pro *lapide præduro ſuper quo intrita parantur*: unde & *Latinis* dictum *mortarium* quaſi *moretarium*, ſive *inſtrumentum moreto terendo*. Erat τρίμμα, *intritum* ex *allio*, *caſeo*, *oleo*, *aceto*, aliisque: qualia bene multa recenſent Philologi *Arabes*, quibus omnibus terendis inſerviat علاة vel علا עלי. Apponunt pro ſpecimine اقط *Lac acidum*, ſive potius *Lactis acetoſi offa ſiccata*; qua *intritas* temperare ſolent. *Camuſ.*
العلا السِّنْدان وحجر يجعل عليه الاقط *Vox* עלי *ſignat incudem*, & *Lapidem ſuper quo paratur intrita lactis acetoſi.* Ea vocatur بسيسة, apud *Golium*, & غبيثة *miſcella butyri & lactis acetoſi, adſperſa etiam polenta, vel ptiſana.* Uſus forma *fœmin.* علاة *Tarapha* in *Moallek.* Vſ. 29.

وجمجمة مثل العلاة كانما
وعي الملتقي الى حرف مبرد

Et cranium inſtar mortarii, tanquam ſi conſolidatæ eſſent
Commiſſuræ ejus ad aciem usque limæ.

Licet quoque *incudis inſtar* reddas: nam *Lapis ſuper quo teritur maſſa*, & *incus*, ferme unum idemque ſunt; ab *altitudine* & *eminentia* appellationem trahentes. Sic vocabulo עלי nativa facies redit; ſive jam *incudem* ſignet, *ferro terendo*, ſive *mortarium*, *intritæ parandæ*. Hoc a vocabulo הריפות dependet. *Grana contuſa*, *Ptiſanas*, *molas*, ex *radice* רוף derivare, eſt aquam ex pumice evocare. Ad *Job.* 26: 11. indicavi jam רפת رفت *confregit*, *contrivit*; unde ריפות forma *ſingulari* proceſſerit, ad legem קיטור, קימוש, ſimiliumque. *Camuſ.*
رَفَتَهُ يَرْفُتُهُ وَيَرْفِتُهُ كَسَرَهُ وَدَقَّهُ وَٱنْكَسَرَ وَٱنْدَقَّ لَازِمٌ مُتَعَدٍّ وَٱنْقَطَعَ وَٱرْفَتَّ إِرْفِتَاتًا فِي ٱلْكُلِّ وَٱلرُّفَاتُ ٱلْحُطَامُ وَٱلرُّفْتُ ٱلتِّبْنُ وَٱلَّذِي يَرْفِتُ كُلَّ شَيْءٍ *Verbum* רפת, *cum gemino fut. per Damma & Kesra, eſt fregit quid & contrivit; nec non fractus ac contritus fuit; intranſitivum & tranſitivum ſimul. Itemque conſciſſus fuit: quod in IX.* רפתת, *cum infin.* רפתות. *Iterum* רפות *ſunt fragmina collective; & רפת eſt ſtramen: ut &, qui omnia frangit ac conterit.* Suſpicor tamen ante poſterius كل excidiſſe من, ut ſit, & *quicquid de omni re frangitur*, *teriturve*. Habes ἐμπλαστόρθμα *ptiſanas*, ſi velis; itemque *fabas freſſas*, *cicera freſſa*; quas ſpeciatim hoc vocabulo deſignatas valde veriſimile. Certe *articulus* הריפות ſignantiſſimum aliquid digito veluti demonſtrat; illaque forma ſic enunciata ultro vim collectivam, ſive numerum pluralem, amplectitur. Egregie quadrat 2 *Sam.* 17: 19. & *expandit ſuper puteo ve-*

Digitized by Google

velum, *eique ſuperinjecit* הריפות *fabam freſſam*; vel *ervum ciceve freſſum*; pabulum ſcilicet bubus; *Colum.* 2: 11. & 6: 3. & alibi. Ab eadem radice רפת *Segolatum* ſemel manſit *Hab.* 3: 17. אֵין בָּקָר בָּרְפָתִים *non eſt bos in ervis freſis.* Hoc pro *ſtabulis* ſubſtitui, nemo nunc improbabit. *Fruges*, *legumina*, *cicera frendebant*, i. e. *frangebant* Veteres, *adbibito Lapide* plano, paululum cavato, tanquam *mortario.* Id intendi per הריפות בעלי *cicer freſum in mortario* undique dilucet; & promtior adhuc anſa porrigitur, ad *comparationis* vim enucleandam. Reſpondet omnibus hiſce מכתש, cum ſuo ſibi *Themate* כתש. Id nuſpiam alibi in *Sacris* extat. *Tundendi*, *contundendi* poteſtas ex *Dialecto Aramæa* innotuit generatim; ſpeciatim quoque inde hauriri potuiſſet *metaphora* aliquem *contundendi plagis*, *verberibus* &c. Hoc attendens *Chaldæus* dederat אין מחית ליה לשטיא במכתשי *ſi percuſſeris ſtolidum verberibus contundentibus.* Semet tamen prætercurrit, & מכתש haud dubie hic notat primo adſpectu, *inſtrumentum quo quid tunditur*; ſive *contuſorium*; cujus *ictu tundente* aliquid *frangitur.* Apud *Arabes* كدش exaratur, ex *Dialecto*, qua *Thaw* in *Dhal* tranſſilit. Exempla in *Clavi* congeſta, p. 206. & 314. 315. In *Appendice Golii* tantum comparet, ex *Camuſo*, cujus copiam hic dediſſe juvabit:

كدشه خدشه وضربه بسيف
او رمح ودفعه دفعا وقطعه
وساقه وطرده وبعياله كدح
وكسب والمكدش المكوي

Verbum כרש *eſt excoriare ſcalpendo; & ferire gladio aut haſta; & tundere, ſcindere, trudere, propellere, expellere; item corradere & lucrum extundere pro familia: denique part. paſſ. II. excoriatus tundendo, eſt cauterio inuſtus.* Vides, quid cum *Mem inſtrumenti* valere debeat מכתש, nil aliud utique quam *contuſorium*: id eſt, *pilum*, *piſtillum*, aliudve, quo quid *excoriatur tundendo.* Illa *excoriatio* hic neutiquam e manibus amittenda. Ei nempe ſuccinit אויל proprie *craſſus* παχύς, *craſſe ſtolidus*; &, *non recederet ab ipſo* אולתו *craſſities ejus*, quæ veluti *cortex* eſt & *corium*, totam ejus mentem obſidens. Hoc vinculum *comparationis*; hic nervus. *Craſſiſſima* quæque *legumina* poſſunt liberari putamine ſuo, ac cortice; non item *craſſe ſtolidus*, quantumvis *plagis excorietur*, quin & מכתש *contuſorio* gravi *inter* הריפות *cicer freſſum tundatur* בעלי *in mortario*, in *Lapide præduro.* Tenacius iſti homini *craſſities* ſua inhæreſcit, quam ut ulla caſtigatione vel acerrima ab ipſo ſeſe divelli patiatur. Verbulum addendum de מכתש אשר בלחי *Jud.* 15: 12. quod לחי aliis *appellativum*, nomen eſt, aliis *proprium.* Si *appellativum dentem molarem*, *quæ in maxilla*, deſignet neceſſe eſt, non *loculamentum* vel *alveolum*; ut volebant *Rabbini*, quos *Boch. Hieroz.* T. I. p. 203. nimis acriter defenſat: non etiam latiore uſu *lacunam*; quorſum *Cocc.* tendit, cui לחי eſt nomen *proprium.* Ego *dentem molarem*, *qui in Lechi*, tunc præferrem, explicandum de *Petra* ibidem *ſe obtuſius exerente.* Aliud etiam מכתש *Zeph.* 1: 11. attingendum; ubi neſcio quæ nimia mira ex *mortario*, gratis adſcito, inducta. Omnino *Petra*, & quidem *planior obtuſiorque*, a ſimilitudine *dentis molaris* nomen indepta, ſenſum explere videtur.

Ibid. Digredi hinc nequeo ante, quam ſolitariæ voci תרופה *Ezech.* 47: 12. aliquid etiam lucis adſperſero. De *arboribus Sanctuarii* dicitur ibi, *fructum fore in cibum*, & *folium*, vel verius *ramos*, לתרופה. Εἰς ὑγίειαν LXX. itemque *Apocal.* 22: 2. Εἰς θεραπείαν. Inde aſſumta *ſanatio*, *medicina*: & ad רפא *ſanavit* pertinere, vel ſaltem notionem ab ea tranſſumtam eſſe, judicatum. Id *Analogiæ* adverſatur. *Stock.* a precaria vi *quaſſandi* ſub רוף dat *medicamentum quod confringat vim morbi.* Violentum, ut quod maxime, *quaſſationem* in tale *remedium* converti. Sic quidem præferenda foret *fractura*, quam *Genevenſ.* adſciſcere auſi, ut *ad fracturam*, ſit, *adverſus eam*, εἰς θεραπείαν. Ad *remedium* etiam inclinabat *Guſſet.* ſub עלה; inde progreſſurus ſub רוף ad *incorruptibilitatem.* Genus, ut quisque cernit, non arbitrarium, ſed illuſorium. Verbum ירופפו ad *Job.* 26: 11. ex רפף رف ab hallucinationibus vindi-

23 Noſcendo noſces faciem pecoris tui; apponere cor ad greges.

24 Nam

23 ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים׃

24 כי

dicatum. Ibidem תרופה vel a תרף ترف, vel a רוף راف & ריף, adferre dixi *amœnitatem*, *& fruitionem jucundam*, *viroris* ac *vigoris vernantis*. Ita in *Camuſ.* الريف ارض فيها زرع وخصب والسعة في المال والماكل والمشرب وما قارب الماء من ارض العرب اى حيث الخضر والمياه والزرع وراف البدوي يريف اتاه كأريف وتريف والماشية رعته وارض ريفة خصبة وارافت الارض واريفت اخصبت *Forma* ריף *notat terram ſatis & proventu uberi lætam: nec non laxitatem uberem opum, & paſtus, & potus. Item quicquid aquis adjacet terrarum Arabiæ, aut ubi viriditas cum copia aquarum & ſementi. Verbum* רוף *cum fut.* יריף *adhibetur in deſerticola ad terram ita vernantem veniente; ut & IV. ac V. Etiam in pecude uſurpatur talibus paſcuis gaudente, &* ארץ ריפה *eſt terra læto proventu abundans: itemque* in IV. media *quieſcente*, & *mobili*, *terra proventu læto exuberavit.* In *Hamaſa* Poëta vetus

جَوَّابُ بَيْدَاءَ بِهَا عَرُوفُ
لَا يَأْكُلُ ٱلْبَقْلَ وَلَا يَرِيفُ

Trajector deſerti, eique familiariſſimus;
Nil edit oleris; nil paſcit viroris.

Pulchre *Harir. Conſ.* 26. فلبثت بضع سنين انعم في نعم ضيافته وارتع في ريف رافته

Diverſatusque ſum ibi aliquot annos, amœniſſime fruens deliciis hoſpitalitatis ejus, atque libere paſtum incedens per ריף *uberantem proventum benignitatis ejus.* Ex hoc fonte תרופה derives licet, ad *vernantem amœnitatem* ſignandam, qua quidem nihil iſta in ſede lætius, completiusque. Eadem gratia ac dignitas eluceſcet, ſi a *Themate* תרף ترف deducatur. *Camuſ.* أَلتُّرْفَةُ ٱلنِّعْمَةُ وَٱلطَّعَامُ ٱلطَّيِّبُ وَالشَّيْءُ ٱلطَّرِيفُ تَخُصُّ بِهِ صَاحِبَكَ وَتَرِفَ تَنَعَّمَ وَأَتْرَفَتْهُ ٱلنِّعْمَةُ أَطْغَتْهُ أَوْ نَعَّمَتْهُ كَتَرَّفَتْهُ تَتْرِيفًا وَٱلْمُتْرَفُ ٱلْمَتْرُوكُ يَصْنَعُ مَا يَشَاءُ لَا يُمْنَعُ وَٱلْمُتَنَعِّمُ لَا يُمْنَعُ مِنْ تَنَعُّمِهِ *Forma* תרפה *Turpha*, (*quæ &* תרופה) *eſt idem quod* נעמה *amœnitas omnis, & cibus delicatior, & res quævis elegantior, quam amico deſtinas donandam. Verbum* תרף *eſt* תנעם *amœnitate omni gaviſus eſt. In IV.* אתרפתה נעמה *delicatiorem eum reddidit amœnitas, in malum, corrupit; in bonum, jucunda fruitione permulſit. Idem in II. obtinet. Et part. IV.* מְתְרַף *abſolute, ſibi relictus qui patrat quod ei volupe, nemine compeſcente. Item amœnitate omni abundans, quem nemo a deliciis ſuis prohibeat.* Jam perdifficilis, credo, fuerit optio. Quodcumque eligas, habes quod te ſuavi imagine demulceat, quum *celſi rami* iſtarum *arborum* dicuntur fore

Digitized by Google

24 כי לא לעולם חסן ואם־נזר לדור
דור׃

25 ולה

24 Nam non in ſeculum opulentia vel munitiſſima: & num corona in generationem generationis?

25 Mi-

fore לתרופה in *delicatiſſimam amœnitatem.* Hanc amplitudinem etiam θεραπεία *Johannis* amplectitur.

Vſ. 23. Quinque extremi Verſus, unam Pericopam conficientes, exhibent præceptum *Oeconomicum*, ſive *Paſtorale*, de gregibus attentiſſime curandis, ut res opesque conſtabiliantnr, atque magis magisque floreſcant. *Allegoriam* reſipit ſpecioſiſſima pictura, ad quam tamen hic abiri, intempeſtivum cenſet *Mercer.* Fateor enimvero, *intempeſtivum* eſſe quod nec juſtis coloribus temperatum, nec maturum ſatis. Intempeſtivum quoque, quum abjecta *litera*, velut inutili putamine, in *nucleum* aliquem *imaginarium* acies intenditur, qui *Literæ* ſuæ parum, aut nihil, reſpondeat. Hoc genus amputare malo, ac circumcidere, quam recenſere. Adfirmare interim non verebor, omnino *Allegoricam* eſſe hanc *tabellam*, quæ *a cura rei privatæ* adſcendat *ad procurationem rei publicæ*, & munia virorum *principum*, qui Ποιμένες λαῶν ſalutati inde ab ævo. *Literalis* ſenſus hujus *Vſ.* commendat *diligentem* ſubinde *inſpectionem gregum*, quæ vel a *locupletiſſimis agro*, & *pecore*, ſit *obeunda.* Hoc venuſte appellatur, *noſcendo noſcere faciem ſui pecoris.* Solent fere opulenti poſſeſſores curam iſtam in *villicos*, & *mercenarias operas* transmovere; atque ſtatum, habitumque, gregum ſuorum plerumque ignorant. *Frons* tamen *occipitio prior eſt*, ut acute Cato de R. R. monet, & *fertiliſſimus in agro*, *in grege*, *eſt oculus Domini*; ut aliud Oraculum in eundem ſenſum inculcat. Apud *Ariſtot. in Oecon.* 1: 6. vetus *Apophthegma* laudatur, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη μάλιστα πιαίνειν τὸν ἵππον. Inde *Colum.* L. 4: 18. *Oculos & veſtigia Domini res agro ſaluberrimas*, traxit. Idem L. 1: 1. inſinuat, *Nihil tantum pollere* in re ruſtica, *quantum vel una præſentia Domini*, *quæ niſi frequens intervenerit*, *ut in exercitu cum abeſt Imperator*, *cuncta ceſſare officia.* Hæc ad ſublimiorem ſenſum prælucent, quem complebit pulcherrima comparatio *Theocr. Idyl.* 25: 56.

Χθιζὸς γ᾽ εἰλήλουθεν ἀπ᾽ ἄστεος, ἤμασι πολλοῖς
Κτῆσιν ἐποψόμενος, ἥ οἱ νήριθμος ἐπ᾽ ἀγρῶν·
Ὡς που καὶ βασιλεῦσιν ἐείδεται ἐν φρεσὶν ἦσι,
Αὐτοῖς κηδομένοισι σαώτερος ἔμμεναι οἶκος.

Habes *innumeri gregis poſſeſſorem*, qui *pecus ſuum inſpecturus* per multos dies acceſſerit, id eſt, *faciem ejus noſciturus:* ad quod exemplum *laudabiles Reges* non *per oculos* videant *miniſtrorum*, ſed ipſi per ſe *negotia Regni* introſpiciant; atque procurent, ut ea quam florentiſſima ſint. Hoc *Regi* ſapientiſſimo obverſatum hac in ſerie, jucundiſſime pertexta, pondera rerum ac ſententiarum arguunt.

Vſ. 24. Celſiorem huncce adſpectum cum litera conjungendum, illuſtres porro characteres ſuſtinent & commendant, ita temperati, ut a fortunis privatis, ad regias opes, & Diadema, mentem efferant. Subtilius concepto ſenſu *Salomonis* excidiſſe mihi videntur Interpretes, quum hic *oppoſitionem* inſtitui cenſuere inter חסן *divitias*, annexumque נזר *diadema*, *coronamentum*, & inter *pecorum greges*; quaſi innueretur, *theſauros non* eſſe *ſtabiles*, & *coronam*, i. e. *dignitatem* quantumvis *magnam*, non in omnem ætatem perdurare: at *pecorum certam* eſſe & *firmam poſſeſſionem*, *quæ reditus ſummos afferat.* Ita *Mercerus*, cum pleriſque. *Caſtalio* hic appoſuit: *Ceteræ divitiæ conſumuntur*; *ſed pecora & herbæ prole perpetuantur.* Hæc amplificans *Cler.* annotavit, *voce* חסן *divitiæ in pecuniis ſitæ ſignificantur*, *quum iis opponantur greges* &c. *Divitiæ negantur eſſe perpetuæ*, *quia ſi parata utimur pecunia*, *brevi exhauritur: nummus enim in arca non parit nummum. Contra greges fœtura perpetua conſervantur & augentur* &c. Subdit per נזר *inſigne regium*, *hic intelligi eximiam pecuniæ magnitudinem & copiam*, *qua quis præ ceteris civibus emineat*; *quia ſuperiora non magis ad Regem pertinent*, *quam ad quemlibet privatum.* Apparet, non penetratum ad lumen, & acumen, *Allegoriæ*, quæ ideo verba חסן *opulentiæ emunitæ*, &

Digitized by Google

25 Nituit gramen vireſcens, & conſpecta fuit herba luxurians; & pabula montium comportata ſunt.

26 Agni

25 גלה חציר ונראה דשא ונאספו עשבות הרים׃

26 כבשים

& נזר *diadematis*, hic intexuit, quia a *florentiſſimo ſtatu privati*, his figuris inſignito, adſcendi volebat ad *Reges*, *regalemque* cum *opulentiam*, tum *Majeſtatem*. Non dimittenda erga vis *diadematis*; quamvis eo hic *eximiam & eminentem copiam divitiarum* in *privatis* hominibus figurari lubentiſſime concedam. Nulla hic *oppoſitio*, ut dixi, qua *inſtabili pecuniæ paratæ*, *ſtabiliores proventus fructusque gregum* anteponantur. Multa ad iſtam *Antitheſin* ſuſtentandam ſupponi video, de quibus nihil in contextu: agi de *pecunia parata*, agi item de *ſterili*, quæ *non exerceatur*; ſed in *arca* jaceat. Adjecit *Gejer*. inſuper, *quæ furtis*, *incendiis*, *aliisque calamitatibus*, *poſſint decreſcere atque interire*. An ergo *greges* nullis *calamitatibus*, *rapiniſque* obnoxii? Quid? *greges ipſi*, ſumma veterum opulentia, nonne חסן *arx* quædam *munita divitiarum*, & נזר *coronamentum* familiæ locupletiſſimæ, appellitari merentur? Hoc clarum: oculi tantum ad *Jobum* referantur. Progredior ulterius, & liquido aſſeverare poſſum ipſos illos *greges*, *Vſ. præced.* inductos, hic titulis decorari חסן *opulentiæ munitæ*, & נזר *coronamenti*. Nempe hoc verſu adſtringitur neceſſitas *pecoris ſui noſcitandi*, & *cor ad greges apponendi*, tanquam in acie, & ſtatione quotidiana; *quia opulentia* vel *munitiſſima non ſit in æternum*, per ſe ſcilicet, *ſine cura ei* conſervandæ *impertita*: ſed contra *fluxa* ſit admodum, & ſenſim ſine ſenſu *dilapſura*, vel & præcipiti impetu *elapſura*, niſi *oculi vigiles*, & ad rem attenti, *pro ea excubent*, fidamque ei ac firmam *cuſtodiam* circumdent. Eundem in ſcopum collineat interrogatio vehementius negans; *& num coronamentum* לדור דור εἰς γενεὰν γενεᾶς *in ſeculum ſeculi?* Iterum, *per ſe*, *ſuomet* quaſi *vigore* ac *ſplendore*; quo *ſeſe* vel ſine *inſpectione poſſeſſoris*, *pervigilique attentione*, tueri valeat. Hoc nemo ſanus dixerit de *privata re*; multo minus de *Republica*, ac *Regno*, haud ſane ſtaturis ſi *Rex*, aut *Princeps*, ſe deliciis ac voluptatibus immergens, iſtius inſpiciendi curam abjiciat, idque negotii totum in miniſtros devolvat, ita ut *faciem pecoris ſui*, & *ſtatum habitumque gregum ſuorum* penitus ignoret. Sic jam *Allegoria* pleno in die relucet, ſimulque percipere datur, quam dextre eidem intertexta ſint vocabula חסן *opulentiæ emunitæ*, & נזר *coronamenti*, *diadematis*, quæ *rei privatæ* accommodata per jucundam figurationem, in *Regno*, & *fortunis regalibus*, genuinam ſuam potentiam demum conſequuntur. *Opulentiſſima* etiam *regna* ſub *Domino* vecorde, ac diſſipato, diſſipantur: & ſi nomen *Regium* forte *hæreditarium* ſit, *coronamentum* tamen, id eſt, *ſplendor vigorque illibatus Imperii* ad *hæredem* non tranſmittet, niſi fida pro *ejus incolumitate* cura perpetim excubuerit.

Vſ. 25. Vel maxime hic ab omnibus obhæretur; & filum ab initio minus dextre ſuſceptum, hic perplexim intricatur. *Merc.* monens *connexionem eſſe ſubobſcuram*, geminum affert ſenſum ex *Kabvenaki*; unum, *ut afferatur in ſimilitudinem ejus*, *quod dixerat*, *inſtabiles eſſe theſauros*, *qui ut fœnum prodeant*, *& ut germina emicent*, *ſed mox areſcant*, *atque deficiant*. Alterum, *ut ſit præceptum de colligendis herbis ad pecus alendum* &c. Poſterius ipſi, reliquisque fere, arriſit, hoc ſenſu, *ſimul ac emerſerunt herbæ a diligenti patre-familias colligentur*. His גלה eſt *patuit*, *conſpicua fuit*. Ex alia notione verbi *Cocc*. *Migrat gramen*, & *apparet herbaſcens viriditas*, *& colliguntur herbæ montium*. Refert ad *benedictionem Dei*, *quæ ſtudium agri & pecoris præcipue proſequatur*, *& quotidie occaſionem præbeat hujus curationis*; *quum enim defectum fuerit gramen*, *novum mox virorem emicare*, *& tandem herbas montium comportari in horrea ad hyemem*. Eundem ſcopum, nexumque intendit *Cler*. *Oſtenditur quam facile alantur greges*, *cum ſine ſemente*, *manibus hominum facta*, *quotannis naſcatur pabulum*.

Non

26 כבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים׃

26 Agni in veſtitum tuum; & arietes pretium agri.

27 ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותיך׃

27 Et affatim lactis caprarum in cibum tuum: in cibum domus tuæ; & victum puellis tuis.

Non hoc *Salomoni* obverſatum. Series *Parabolæ* exigit effectum *oculi inſpectoris*, & *vigilis*, *per ſe greges*, *agrosque*, *obeuntis*, ut *Vſ.* 23. inculcatum. גלה hic omnino valet *prodit*, vel potius *promicat;* proprie *nitet*, جلا. Habes ipſum illud *Oraculum* rei ruſticæ quod ſupra ex *Colum.* adductum, *Oculum & veſtigia Domini eſſe res agro ſaluberrimas.* Hoc ita ſententioſe ac pervenuſte enunciatum; *Nituit viror; & apparuit herba denſior; & collecta ſunt pabula montium.* Pingitur *verna*, primum, & *æſtiva facies agrorum*, *præſentiam domini ſentientium*: ſubjungiturque, pro *autumno* & *hyeme*, undique *collecti* atque in horrea comportati *pabuli copia.* His coloribus, ſublimiore adſpectu, *florentiſſimum Rei-publicæ* aut *Regni ſtatum* repræſentari autumo; quod ubi *gregum ſuorum faciem noſcit*, *inſpectatque* Princeps, non poteſt non *nitere lætus* ubique *viror*, ac *vigor* familiarum; & *denſior herba*, i. e. *abundantia* omnis & *proſperitas conſpici*: *montium* quoque, i. e. *urbium florentium*, vel & *aliarum regionum germinibus* & *pabulis* undique orarum *convectis* in horrea publica, per commercia, aliosque canales.

Vſ. 26. Subnectitur alter effectus *Oculi gregum ſuorum faciem noſcitantis.* Litera ſatis promta; indicatur enim *velleris* ac *lanæ copiam*, ab *agnis* redundantem, *veſtimenta ſuffecturam*: itemque *hircos* ſuppeditaturos *pretium agri;* quippe qui & ipſi læte provenientes, atque multiplicantes ſimul, ſimul multiplicati, Dominum vigilem ditaturi ſint, largumque pecuniarum modum ei refuſuri, unde modus agri accreſcere, & nova latifundia parari queant. Quid jam *Allegoria?* Haud dubie id, quod *agni* & *hirci* ſtylo Emblematico adferre ſolent. *Agni* ſunt *mites pacis cultores*, ad quorum claſſem pertinent omnes, qui vel *mercaturam*, vel *artes*, quascumque tandem, exercent. *Hirci* ſunt *viri militares*, ad *bellica officia* acres & parati. Utriusque *claſſis* character ultro hinc ſe ingerit. Prior *lanas molles* & *veſtimenta* miniſtrat: omnia commoda, adjumenta, fomenta, vitæ pacatæ. Poſterior *agrum Domini* & proprium *armis* defendit, & alienum *eidem* acquirere ac parare valet.

Vſ. 27. *Emolumentum* ex *gregibus* probe *noſcitatis inſpectatisque* exuberans, jucundiſſima clauſula obſignatur. *Litera* in omnium oculos incurrit. Diſpiciamus ergo, quid *Allegoria* ſuggerat. *Proletariam turbam*, & *vulgus infimum* ea figurari exiſtimem. Faciunt huc, quæ tangit *Colum.* L. 7. C. 6. *Caprinum genus dumeta potius, quam campeſtrem ſitum deſiderat; aſperisque etiam locis ac ſylveſtribus optime paſcitur. Nam nec rubos averſatur, nec vepribus offenditur, & arbuſculis frutetisque maxime gaudet* &c. &c. Cernis *plebem* aſpero victu, aſperis utentem fortunis. Accedit *genus caprinum* fere *deformius* eſſe, & *depile;* & *ſcabiei obnoxium.* Huc fertur Proverbiale illud 1 *Reg.* 20: 27. *& caſtra metati ſunt Iſraëlitæ coram Syris* כשני חשיפי עזים. Fluctuatur, in formula abſtruſiore, ut ex *Hieroz.* T. I. p. 621. 622. percipies. Proxime verum, *ut duo nudi greges.* Subſtitue, *ut duo deſcalpti*, depilati, *greges caprarum:* tanquam *vilis*, *inermis*, & *ſcabioſa* quædam *plebs.* Hæc tamen *multitudo proletaria*, & *contemtior* in *Republica*, aut *Regno* bene admiſtrato, *copiam* ſuppeditat *lactis*, & *panis*, dum *opificia* exercens *viliora* largos aperit canales, unde *publici reditus* ſufficiantur; qui ſine iſtis manibus, operisque, areſcerent. Hoc intenditur phraſibus ללחמך ללחם ביתך *ad panem Tuum*, *Tuæque Domus.* οἶκος *Domus*, eſt *Regia familia*, ut in *Theocriteo* illo ſupra laudato

- - - - - - σκᾶπτρος ἥμερβρον οἶκος.

Dan. Heinſ. ni memoria fallit, ad *Theocr.* alio loco id executus. Subſeritur וחיים לנערותיך *& vitam*, id eſt, *victum copioſum* *puel-*

Digitized by Google

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

Verſ. 1 Fugiunt, quamvis nullus ſit qui perſequatur, improbus *quisque:* & juſti, ut Leo planiſſume ſecurus *quisque.*

2 Pro-

Verſ. 1 נסו ואין רדף רשע וצדיקים ככפיר יבטח׃

2 בפשע

puellis tuis. Cave cogites de *Gynæceo.* In literali ſenſu *puellæ* ſunt *famulæ patrisfamilias.* Figuratior ducit ad *adminiſtros Regios*, omnesque adeo, quibus pars quædam curæ publicæ mandatur. Amat ſtylus *Hebræus* hanc enunciationem: atque inde נערות *puellæ* pro *miniſtris* & *Doctoribus* veritatis *Prov.* 9: 2. Confer *Pſ.* 68: 12. 26. Qui aliquid concinnius elimarit, palmam ſuo ſibi jure ferat.

AD CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM NOTÆ.

Vſ. 2. Impedit nonnihil phraſis כן יאריך in poſteriori colo. *Merc.* I. *at propter hominem intelligentem ſcientem, ſic producit*, ſcilicet, *vitam* vel *dies* ſuos Princeps. Ita & Noſtri, *ſimiliter proregatio erit* Vitæ Principis. *De Dieu* II. ex alia notione utriusque vocis, *recte ſanabitur.* ארכה *Jer.* 8: 22. & alibi; *ſanatio* redditur. In priori membro פשע quoque retulit ad *defectionem* & *rebellionem* adverſus Regem. Addit etiam III. *At homo intelligens, ſciens, recte ſanabit:* ut ב ſit *nominativi.* Hoc tamen ב nunquam *ſubjecto* præmittitur, ſed *prædicato* tantum, cujus *conditionem*, & *vim internam*, declaret. Non procul hinc *Cocc.* IV. *rectum producitur, durat.* Circumcido reliqua. Omnino V. כן ſi a כון deſcendat, *rectum* ſonare & ego autumem. Malim tamen a כנן *fovit calore;* unde כן *incolumitas*, *ſtatus bene tectus & cuſtoditus:* *Gen.* 40: 13. *Jeſaj.* 33: 23. &c. Lubenter quoque יאריך reducerem ad vim *ſanationis.* Ea pulchre nitet *Jeſaj.* 58: 8. וארכתך מהרה תצמח *& ſanatio tua citiſſime emicabit.* Similiter *Jer.* 8: 22. 30: 17. 33: 6. nec non *Neh.* 4: 1. in *mænibus reſarcitis:* itemque 2 *Chron.* 24: 13. Intime uſui ſignatiori ſuccinit *Arabum* اريكة *coalitus & obductio vulneris*, & quidem cum *rubedine molli*, quæ *ſanationis maturantis ſit index.* Ipſum verbum ارك ארך apud *Golium* exponitur *detumuit*, & *mitigato dolore ſanatum fuit vulnus*, *æquabili ac rubicunda carne coaleſcens.* Eſt *Gloſſa ſecundariæ* virtutis, ſubnata ex *primaria* illa *lentoris*, & *lenteſcendi*, unde & *longitudo* tracta eſt. Nitidiſſima phraſi hinc emergit, *In defectione regionis, multi ejus principes; at per hominem prudentem peritum incolumitas refloreſcet:* יאריך *capiet ſibi* ארכה *perſanationem vulnerum, quibus* Respublica *conſciſſa* & *diſtracta* erat. Inſignis titulus מבין ידע *prudens expertus*, vel *peritus:* qui *prudentia* ſimul, ſimul *experientia* præpollet, in negotiis publicis, animisque hominum, tractandis; ut *ex diſcidio pax coaleſcat.*

Vſ. 3. Non e limpido manat, quod hic dari ſolet, *vir pauper, & opprimens tenues, eſt* ut *pluvia averrens* &c. Mirum *Phænomenon*, רש *pauper*, proprie *lacer*, *ad pannos* & *laceramenta redactus;* qui tamen דלים *tenues*,

2 בפשע ארץ רבים שריה ובאדם מבין ידע כן יאריך׃

2 Per prævaricationem terræ, multi ſunt principes ejus: & per hominem prudentem, peritum, incolumitas refloreſcet.

3 גבר רָש ועשק דלים מטר סחף ואין לחם׃

3 Vir ampliſſimarum hæreditatum & opprimens tenues, pluvia eſt radens, ita ut nullus ſit panis.

4 עזבי

4 De-

nues, *tenuioris fortunæ homines, opprimat.* Hoc qui fieri queat, haud exputo. Et tamen in eo ipſo nervum *Gnomes* collocat *Merc.* I. *De* paupere *dicit, non de* divite *opprimente; quod ille longe intolerabilior ſit, quum quos oppreſſit, ſublevare non poſſit, quia pauper eſt; quod Dives opprimens poſſit, ſi velit.* Hoc quam male hæreat, quivis ſentit. Comparatio quoque talis *indigi* cum *pluvia verrente* omnia, plane abſona. Tolerabilius II. quod alii *pauperem* exponant de eo qui, quum ſit *in re tenui*, occaſionem tamen nanciſcatur, admotus a principe ad muneris aliquid obeundum, ut *tenuioris fortunæ homines opprimat, expiletque.* Sic monerentur principes, ne tales *hirudines* rei publicæ tractandæ imponant, cutim non miſſuras, niſi cruoris ſint plenæ. Eſt ſupplementum neceſſarium quidem, ad commodi quid ſenſus conſtituendum, ſed gratuitum plane, ac precarium. Rogare etiam liceat, cur רָש *pauper* tantummodo nominetur *oppreſſor?* quum utique in *divitem* æque quadret ſimilitudo *imbris* omnia *verrentis.* Scrupulo huic occurſum jam a quibusdam, notantibus *pauperem* inductum, quod *paupertatem* & ipſe expertus, tanto magis *commiſeratione pauperum tangi* debuiſſet. Hæc ſpecioſe dici poſſunt. Non tamen video cur מטר סחף *pluvia verrens* in *indigum* potius expetat, quam in *divitem concuſſorem tenuium.* Reponi poſſet, talem plerumque eſſe acerbiorem, & ferme inexplebilem: qualia difficultates levare utcumque forte poſſunt, in totum tollere non poſſunt. Manent nempe præcipuæ; altera quod רש a רוש vel ראש *pannoſum* ſignet; altera quod ſuppleri debeat *munus publicum* tali *indigo mandatum:* ut *Gejer.* prolixius executus; etiam aliquid ex גבר exſculpens, *a viribus quibus polleat, & quas ei ſuperior conceſſerit.* Poſtremum illud iterum gratis adſciſcitur; ut jam multimodis *vir* ille *paupertinus* laboret, & vix ac ne vix quidem gradum hic tueri queat. Hoc *J. Brunium*, aliosque III. impuliſſe videtur, ut ſub *paupere* ſibi proponerent *avarum, in mediis* nempe *opibus egenum*, qui non ceſſet *nummos corradere* vel *tenuiſſimis extortos.* Acutius, quam ſolidius. His diſcutiendis ſuperſedere non potui; quod boni interpretis officium ſit, nil palliare. Veteres inſpiciens IV. video LXX lectione nonnihil immutata ſibi viam aperuiſſe: Ἀνδρεῖος ἐν ἀσεβείαις συκοφαντεῖ πτωχούς, ὥσπερ ὑετὸς λάβρος &c. Id eſſet גבר ברשע. Eos ſecutus *Arabs* dedit المتشجع بالنفاقات *Fortis in improbitatibus* &c. Cave credas eſſe melioris notæ. Iſtæ *impietates* hic parum roboris addunt. Reliqui a noſtra lectione non divergunt; nam *Chald.* & *Syrus* מסכנא *pauperem* edidere, quem & *Vulgat.* expreſſit. Circumſpicienti mihi V. expeditius aliquid, occurrit רש a *rad.* ירש *Hæreditario jure poſſedit* ſecundum *Analogiam* defluens in *infinit. maſcul.* cujus *fœmin.* רשת *poſſidere hæreditario* in *Sacris* frequentatiſſimum, & quidem cum *dignitate* & *amplitudine lautioris fortunæ.* Ea ſibi reponi poſtulat antiquum רַש, רֵש; רְש, & רוש. Ita רַד *deſcendere* a ירד *Jud.* 19: 11. שׁוּב *ſedere Jer.* 42: 10. & ſecundum *Alting.* כֹל pro יְכֹל. In *imper.* ubi eadem *aphæreſis* regnat, item רֵש *poſſide Deut.* 1: 21. & 1 *Reg.* 21: 15. nec non רָש *Deut.* 2: 24. הָחֵל רָש *incipe, poſſide hæres:* vel potius *infinitive, incipere, poſſidere*, quod ibi elegantius. Conſimiliter *Vſ.* 31. Liquida proinde jura hinc novum emolienti adſpectum, גבר רש *vir poſſidendi; vir*

Ggg

pos-

4 Deſertores legis ſplendide celebrant improbus quiſque; & quod ad obſervatores legis, in illos ſeſe agglutinant mordicus.

5 Vi-

4 עזבי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו בם׃

5 אנשי

poſſeſſionibus patritis & avitis abundans, idemque *tenues opprimens*, eſt מטר סחף. Edecumata phraſis, גבר ריש *vir poſſidendi*, ut alibi *vir roboris*, *vir divitiarum* &c. unde ſi *Originem*, quæ in iſta voce ſæpiuſcule attenditur, & hic premere velimus, & quidni velimus? exſurget *potens Hæreditatum* ac *poſſeſſionum*. Edecumata item *comparatio* מטר סחף *pluviæ radentis* omnia, & *verrentis*; ita ut *ſata* & *ſegetes*, quas *rigare* debuiſſet, *funditus extirpentur*, atque *ſpes coloni* torrente impetu *aſportetur*. Hæc unice quadrat in eum, qui

Dives agris, dives poſitis in fœnore nummis,

inſtar habet *pluviæ*, & *nubis* largiter *recreare* valentis. Redeatur ad *Cap.* 11: 25. ſupra. In *pauperem* iſta quidem imago aptari nequit: quum tamen *Gnomes* & decus, & pondus, in eo vel maxime conſiſtat: *pluvia* quæ *irrigare* debuiſſet, *abradens* & *aſportans* cuncta. *Thema* סחף ex rariſſimis; nam inde ſemel modo recurrit *Niphh.* נסחף *Jer.* 46: 15. Qui proin negaret ſubſidiis opus eſſe, ad ejus genuinam potentiam enucleandam, inter Eruditos nomen ſuum fruſtra profiteretur; quum nihil ineruditius & abſurdius dici poſſit. *Notionem* necdum fixam eſſe, & finitam, teſtantur ipſi *Lexicographi*, & *Commentatores*, dum alii *trahere*, alii *verrere*, alii *proſternere*, alii *inundare*, alii aliud adhibent; *Cocc.* omnium tenuiſſime *auferre*: credo, quod *proprietatem* enucleatius exprimere non ſuſtineret. Subſeruit tantum, *ut vento vel torrente flumine.* Hoc vero, pro copia Linguarum, admittit ex æquo *vellere*, *ſternere*, *verrere*, *trahere*, *rapere*, & alia bene multa, quæ nemo dixerit *ſua Origine* eadem, quamvis in *ſecundariam virtutem* conſentire queant. Succurrent & hic *Arabes*, atque ambiguitatem periment. *Gjeubar.*

السحيفة المطرة تجرف ما
مرت به وسحف راسه اي
حلقه وسمعت حفيف الرحا
وسحيفها قال ابو يوسف
هو صوتها اذا طحنت والسحاف
السل يقال رجل مسحوف

Epitheton סחופה *ſignat abſolute* מטרה *pluviam quæ* תגרף *radendo averrit omne per quod tranſit. Dicitur nempe* סחף ראשה *raſit caput ſuum. Phraſis eſt, audivi ſtrepitum molæ & ejus* סחיף *raſionem, id eſt, auctore Abu Jouſuph, radentem ſtridorem quum molit. Forma* סחוף *tabem ſignat; unde vir* מסחוף *tabe conſumtus, quaſi deraſus.* Judica jam, an *Arabum Dialectus* degenerarit a priſca integritate, ut identidem imperitis ingeminant imperiti. Copioſius adhuc *Camuſ.* ubi ea *pluvia eradens* omnia سحيفة, סחיפה, ſive مطر ساحف, quæ eſt מטר סוחף, radicem tenet سحف, ita preſſius declaratam,

أَلسَّحْفُ كَشْطُكَ ٱلشَّعْرَ
عَنِ ٱلْجِلْدِ حَتَّي لَا يَبْقَي
مِنْهُ شَيْءٌ وَسَحَفَ ٱلشَّحْمَ
مِنَ ظَهْرِ ٱلنَّاقَةِ قَشَرَهَا
وَٱلرِّيحُ ٱلسَّحَابَ ذَهَبَتْ بِهِ
كَأَسْحَفَتْهُ وَرَاسَهُ حَلَقَهُ

Vocem סחף *adhibes, quum deſcalpis pilos a pelle, ſic ut nihil omnino remaneat. Item* סחף *adi-*

Digitized by Google

5 אנשי רע לא יבינו משפט ומבקשי
יהוה יבינו כל :

6 טוב

5 Viri malo dediti non intelligunt æquitatem juris: at ſtudioſe quærentes Jehovam, intelligunt omnia.

6 Me-

adipem de dorſo cameli, *eſt deſcalpſit radendo. Dicitur etiam ventus deſcalpere nubes*, *quas penitus aufert. In IV. eadem obtinet poteſtas: denique* כחף ראשה *eſt deraſit caput ſuum.* Hinc jam enucleatius diſcernetur quid נסחף valeat *Jer.* 46: 15. & quænam potiſſimum figuratio ibi ſit attendenda, cum *ſtrage*, quæ omnes *bellatores* fortiſſimos, אבירים, *occidione univerſa*, tanquam *torrente*, *deraſerit*. Hic quidem, pro materia, ſpectatur quod de *Verre Cic.* luſit, quem omnem *Siciliam* violentiſſimis ſuis *exactionibus*, & *extorſionibus*, *everriſſe* dicit, atque *exterſam* quaſi reliquisſe. Huc fertur illud extremum אין לחם *vacuitas panis*; ne *ſpe* quidem ulla *famis ſolandæ* relicta. Hoc & pro *litera* in *imbre raſore*, &, *altiore ſenſu*, in *oppreſſore & expilatore acerbiſſimo*, ultro jam lucet. Utrumque verbo *deſcalpendi cum raſura cutis* admirabiliter configuratum.

Vſ. 4. Ambigitur circa conſtructionem. Plerique I. cum *Merc. Deſertores legis celebrant improbum: at obſervantes Legis cum illis contendunt:* ut בם redeat ad רשע *improbum collective* ſumtum. Addit alios II. ſic malle; *& obſervatores legis* quod attinet, *contendunt cum illis. Ut de deſertoribus utrumque dicatur, & quod improbos laudent; & quod Legis obſervatoribus bellum indicant.* Subdit, *priorem ſenſum efficaciorem præbere Antitheſin.* Forte tamen III. nervoſius & luculentius fuerit, *Deſertores Legis celebrant improbi;* רשע *quisque improborum:* ut *Vſ.* 1. נסו רשע *Fugiunt improbus* quisque. *Collective & diſtributive.* Alterum colon huic ita ſubnecto: & *Obſervatores Legis* quod attinet, *acriter cum iis contendunt*; nempe *quisque improbus.* Sic tota *Gnome* inſignem *characterem* conſtitueret *improborum*; qui hinc *improbos Legis deſertores* יהללו *ſplendide celebrent*; *illinc in obſervatores Legis dentes deſtringant*, eosque *admordeant*, *vellicent*, *in circulisque lacerent.* Verbum גרה in *Pibb.* tantum & *Hithpahb.* aſſervatum, *Originis* eſt abſtruſioris; *ſecundaria* notio aliis eſt *contendere*, quod a *ten*dendo ſuccrevit: aliis *miſcere* manus, bellum; *Vulgat.* hic dedit *ſuccendi*; alibi aliud, pro copia & elegantia *Latina*. Ex *Cocc.* ingenio ſagaciore habemus *irritare* ſe & *exasperare:* nam loca ubique præ ſe ferunt *aſperiorem* quandam *contentionem*. Nullus tamen fundus pro iſta *aſperitate* in *Dialectis*; ut nec pro *conflictu*, a *fligendo*, quem præoptavit *Guſſet.* nec item *Colliſu*, quem *mixtioni* adjunxit *Stock.* Palpatur *defectus* veteris copiæ: & qui talia ſine ope *Dialecti* ſororiæ decidi poſſe cenſent, repugnantia loquuntur, atque tenebras lucem dare poſſe contendunt. *Proprietatem* ſitam fuiſſe in *glutinando*, *agglutinando*, ſubmonui ad *Harir. Conſ.* 2. p. 66. Attigi quoque in *Clavi*, p. 199. ubi ג a غ ſæpe excipi reperies. Diſtincte *Gjeubar.*

ٱلْغِرَاءُ ٱلَّذِي يُلْصَقُ بِهِ
ٱلشَّيْءُ يَكُونُ مِنَ ٱلسَّمَكِ
وَغَيْرِهِ تَقُولُ غَرَوْتُ ٱلسَّهْمَ
إِذَا أَلْصَقْتَهُ بِٱلْغِرَاءِ وَقَوْسٌ
مَغْرُوَّةٌ وَمَغْرِيَّةٌ وَأَغْرَيْتُ
ٱلْكَلْبَ بِٱلصَّيْدِ وَأَغْرَيْتُ
بَيْنَهُمْ وَٱلِٱسْمُ ٱلْغَرَاةُ وَغَرِيَ
بِهِ أَيْ أُولِعَ بِهِ وَٱلِٱسْمُ ٱلْغَرَاءُ
وَغَرِيَ فُلَانٌ إِذَا تَمَادَى فِي غَضَبِهِ

גרו *vocatur id quo glutinatur aliquid ſive ichthyocolla*, *ſive alio glutine. Inde dicis*, גרות *glutinavi ſagittam*, *quam glutine aptas*; *nec non arcus* מגרוה & מגריה *glutinatus. Item in IV.* אגרית אלכלב באלציד *ag-*

glu-

6 Melior pannoſus ambulans in integritate ſua: quam gemina via tortuoſus & idem dives.

6 טוב רָש הולך בתמו מעקש דרכים והוא עשיר׃

7 Qui ſervat legem, *eſt* filius intelligens: at qui paſcit lurcones, ignominia frangit patrem ſuam.

7 נוצר תורה בן מבין ורעה זוללים יכלים אביו׃

8 Qui conſpiſſat opulentiam ſuam per uſuram & fœnus, gratificaturo tenuibus eam colligit.

8 מרבה הונו בנשך ובתרבית לחונן דלים יקבצנו׃

9 Removens aurem ſuam, ne audiat legem, etiam precatio ejus abominamentum.

9 מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה׃

10 Im-

10 משגה

glutinavi canem in prædam: & אגרית בינהם *agglutinavi inter eos, i. e. diſcordiam excitavi acriorem. Ejus nomen* גרות. *Intranſitive* גרי *agglutinatus fuit, eſt, incitatus fuit in eum, cum nomine* גרו; *valet etiam* גרי *agglutinari, obſtinatiſſime iraſci; ſive in ira ſua perſeverare.* Hanc inſignem, appoſitiſſimamque figuram, ſedibus ſuis immitti nemo improbabit. Infra *Vſ.* 25. hujus *Capitis*, *vaſtus cupiditatis* יגרה מדון *agglutinat litem:* & *Cap.* 29: 22. *vir naſi*, i. e. ſuperbus, & *faſtoſus*, *agglutinat litem.* In *Hithpahh. Deut.* 2: 19. 24. התגר בו מלחמה *agglutinato in eum prælium;* vel *agglutinato temet in eum prælio.* Cum *præpoſ. Dan.* 11: 25. יתגרה למלחמה בחיל גדול *agglutinabitur in prælium exercitu magno.* Exquiſite 2 *Reg.* 14: 10. & 2 *Chron.* 25: 19. למה תתגרה ברעה *quare agglutinares temet in malum; malo mordicus affixus veluti hæreres temet perditurus.* Poſtrema hæc, quin & reliqua loca, qui coticulæ *Criticæ* propius admoverit, nihil aptius intimiusque ſentiet pro eorundem ſerie. Par ratio interioris elegantiæ *Jer.* 50: 24. כי ביהוה התגרית *nam in Jehovam agglutinaſti te, obſtinatius temet incitaſti omni ira & odio:* nec non *Dan.* 11: 10. ובניו יתגרו *& filii ejus agglutinabunt ſe, & colligent multitudinem copiarum:* & mox eodem *Vſ.* יתגרה *agglutinabit ſe uſque ad arcem ejus;* id eſt, *obſtinatius ſemet inſtigabit* ad bellum *internecivo odio* perſequendum. Ita in *Diw. Hud.*

فَأَغْرَيْتُهُمْ وَلَا أُغْرِي
أَلِبَّا
فِدًى لِصَحَابَةِ ٱلْمُغْرَيْنَ
نَفْسِي ۞

Et agglutinavi ipſos, nec ſane tardos agglutinavi;
Redemtio ſit pro cœtu mordicus pugnæ agglutinatorum mea ipſius anima.

Item *Iſpahan. Hiſt. Salad.* وغري بعمل قدور النفط وتركيب عقاقيره *& agglutinatus fuit*, mordicus adhæſit, *parandis lebetibus Naphtæ, ejusque elementis componendis, ad incendia* nempe excitanda. Exquiſitius quid captatum ab eodem in phraſi

غَرِيَتِ ٱلسُّمْرُ بِٱلْكُلَى

agglutinatæ fuerunt fuſcæ haſtæ renibus; i. e. *mordicus affixæ*, ſic *ut revelli non poſſent.* Patet jam omnis ambitus Linguæ, hac quidem

10 משגה ישרים בדרך רע בְּשְׁחותו הוא יפול ותמימים ינחלו טוב׃

10 Implicans rectos in viam malam, in foveam ſuam ipſemet cadet: at integri hæreditatem cernent ubertatem boni.

11 חכם בעיניו איש עשיר ודל מבין יחקרנו׃

11 Sapiens in oculis ſuis vir opulentus: at tenuis intelligens elimabit illum.

12 בעלץ צדיקים רבה תפארת ובקום רשעים יְחֻפַּשׂ אדם׃

12 Quum exultant juſti, increſcit decus, at quum ſtant improbi, diſſimulatur homo.

13 מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועזב ירחם׃

13 Obvelans prævaricationes ſuas, non proſperabitur: at confitens, & miſſas faciens, miſericordia afficietur.

14 אשרי

14 O

dem in parte; atque hinc dijudicare eſt, quam aptum ſit ſedi huic verbum יתגרו *agglutinant ſeſe mordicus* improbi *in obſervatores Legis*. Eſt certe *proprius* & *ſignatiſſimus* hicce *character improbi* cujusque, qui quanto *profligatior*, tanto fere *obſtinatior* eſt, ad *malignum dentem* in *Cultores Legis figendum*: contra cujusque *improbi* eminens eſt *nota*, ut *deſertores Legis*, qui ſe ad *ſimilem vitam* & *vitia componunt*, dilaudent, & ſplendidis etiam titulis ornent, *cordatorum*, verbi gratia, & *fortium pectorum*, qui a *ſuperſtitionibus* intacti, fæci ſe eripiant, & vulgo; atque viri inter viros concelebrari mereantur.

Vſ. 11. Subtiliſſime tornata *Gnome*. Nempe *Divitias* fere comitatur *opinio ſapientiæ*, earumque fulgor plerumque infatuat, etiam non plane fatuum, ſaltem ita præſtringit, ſuo ut ſe modulo non ſatis metiatur Dives. Hunc tamen, quantumvis magnos ſibi ſpiritus, magnam ſumat arrogantiam, *elimat* דל *tenuis*, vel tenuiſſimæ fortunæ homuncio, qui *intelligentia* polleat, *admota* velut *lima* cum *explorat*; atque non *aurum* eſſe quicquid *fulgeat*, coarguit. Hæc ſenſui *generatim* ſpectato id luminis addunt, quod *ſpeciatim* quisque facile deducet. *Elimationem* ת״ל חקר vindicavi ad *Cap.* 23: 30. Aliquid etiam ad h. l. tentavi juvenis, necdum gnarus *Originis*; quod hinc limari velim.

Vſ. 12. Peculiarem hic vim exerere videntur verba עלץ *exultare*, & קום *ſtare*; atque *imperium* ac *ſummam rerum* conſignare. Ratio utriusque uſus aperta. Non fefellit quoque plurimos Interpretes. Non æque promtum, quid valeat יחפש אדם. Aliquid in *Juvenil.* & hic conatus fui; ſuſpicans referendum eſſe ad *delaturas*, *quæ* ſub malis principibus *fervent*. Verbum חפש *ſcrutari*, *rimari*, *veſtigando perquirere*, huic ſenſui perquam accommodatum; ut *Pſ.* 64: 7. Hoc certe commodius, pleniusque, quam quod *veſtigari* hic poſitum velint pro *latitare*; ut conveniat examuſſim cum *Vſ.* 28. Non opus eſt, ut utrobique idem per omnia ſit ſenſus. *Cocc.* aliquid ſubtilius & pervenuſtum dedit, ad ſenſum *Vſ.* 28. ferme; ut יחפש valeat *perſona induitur*, *diſſimulatur*, *ſeſe diſſimulat homo*. Ita התחפש eſt *mutare habitum*, *diſſimulare ſeſe mutato ſchemate*; 1 *Sam.* 28: 8. 1 *Reg.* 20: 38. *Job.* 30: 18. Nempe ubi *improbi rerum potiuntur*, *infirmiores* perſonam ſumunt, *diſſimulant ſenſus ſuos*, & *in multis aſſimilantur improbis*. Eodem ferri videtur illud infra recurſurum, *Quum extolluntur improbi*, *occultat ſeſe homo*; *perſonam* videlicet *induens*, & *veros ſenſus alto ſinu recondens*. Hoc acutius, & ſententioſius, quam ſimplex *latitare*. Quid hic præferendum ſit, judicent alii. Mihi quidem quicquam conſtituere minus tutum; nam *Originem* verbi חפש nondum ita perveſtigare potui, ut omni ſcrupulo ac cura ſim levatus.

 Vſ. 15.

Digitized by Google

14 O beatitates hominis paventis jugiter! at qui obdurat cor ſuum, cadet in malum.

15 Leo vorabundus cum fremitu & urſus famelicus, dominator improbus ſuper populo tenui.

16 Prin-

14 אשרי אדם מְפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה׃

15 ארי נהם ודב שוקק מושל רשע על עם דל׃

16 נגיד

Vſ. 15. Graviſſima imago, quæ principi *oppreſſori* induit ſimilitudinem *Leonis* נהם *ſuper præda incubantis*, eique præ *vorandi aviditate immurmurantis*. Hanc amplitudinem indicavi ad *Cap.* 5: 15. *Urſus* שוקק *diſcurſans*, *circumcurſans* plerisque, *Bocharto Hier.* T. I. p. 815. eſt *eſuriens*. Radix שוק شاق *appetivit*; & quidem *vehementius*: ut *Jeſ.* 29: 8. *Pſ.* 107: 9. Origo nondum ſatis explorata. Eam diſcutere nunc non vacat. *Appetitus* cum maxime *flagrans*, & inter vorandum ſemet irritans, hic cumulatiorem præbet adſpectum, quam *circumcurſatio*: pingitur enim *Dominator* על *ſuper populo tenui*; i. e. *attenuato*, & *exſorbto* quaſi *incubans*; ejusque *ſanguinem* & *medullas haurire* non ceſſans.

Vſ. 16. Scrupulus levandus, quem movet varians *Maſoræ* lectio, pro שֹׂנֵאי in *textu*, ſubſtituens שֹׂנֵא. Hinc *Jod* illud in textum ſurrepſiſſe, ſuſpicantur, qui iſtam in *Criſin* inclinatiores. Alii *Jod redundans* vocitaſſe contenti ſunt. Hoc palliat, non ſanat. *Mercer.* exiſtimat eſſe *formam pluralem* pro שֹׂנְאֵי, *oſores*, & יאריך *diſtributive* reddendum; ut ſit, *unusquisque eorum prorogabit dies.* Talem *Syntaxin* habebamus ſupra *Vſ.* 1. & 3. pro שֹׂנְאִי per *quietem* & *Aleph*, in *Dialecto Syra* perpetuam, recte exit שֹׂנְאִי *Jod* ultimo in *Diphthongum* reſonante. Nil proinde vitii tinnit. Permittit quoque *Analogia* ut *ſingulare* teneatur, contractum ad eandem legem *Syriasmi* pro שֹׂנְאִי *oſor mibi*, cum *Jod Pleonaſtico* quidem illo, ſed tamen vim adfixi in *Dativo* ſubjiciente. Id forte *Maſorethica* virgula innuit. Certe *Emphaſin* habet non ſpernendam, & *oſor mibi exſectionis*, i. e. *turpis lucri*, unde unde *exſecetur*, *propagabit dies.*

Vſ. 17. Altius retruſa ſententia. Tenue eſt, quod *Merc.* I. dedit; *homo opprimens ſanguinem animæ*, qui alterius ſanguinem fudit, *usque ad foſſam fugiet*; *cum non apprehendent*: i. e. *accidit ut præ metu nusquam ſe tutum putans*, *in foſſam incidat*; *unde a nemine liberetur*, *vel prehendatur ne in eam incidat. Nempe omnes effuſorem ſanguinis oderunt.* אל *ne*, *pro* לא *non*: & עשוק *paſſive*, pro עושק *active.* Duo poſtulata; quorum prius utcumque, poſterius neutiquam concedi poteſt. Hoc jam executus *Gejer.* Utrumque evitans *Cler.* II. in medium tulit, *Oppreſſor*, *qui cæde hominum ſævit*, *ad ſepulcrum fugit*, *ne eum* cædis ultores *adprehendant.* Subnotavit 1. *Maſorethas* עָשֻׁק *paſſivum potuiſſe ſcribere* עֹשֵׁק, ut *Jer.* 22: 3. *oppreſſor.* 2. בור *ſepulcrum* ſive *foſſam ſubterraneam* declarat *latebram immundam & ominoſam*, *in quas non perfugiebant niſi omni alio perfugio deſtituti.* 3. אל *ne*, nativa virtute, cum ſupplemento iſto non incommodo, ſi עָשֵׁק firmiora haberet jura. Ea non ſancit, qui dicit, ita *potuiſſe ſcribere Maſorethas*; nam & עשֵׁק *ſcribere potuiſſent.* Dedere pro ſua fide, quod invenere. Stare nequit *Hypotheſis*, quæ *nulla* olim *puncta* adfuiſſe pugnat; & *Maſorethas* pro arbitrio ea poſuiſſe. Sic veritati non litatur; quemadmodum nec ab altera parte, quum ne tantillum quidem eos ſibi in *punctis* apponendis permiſiſſe contenditur; atque etiam manifeſti errores, ex certo tamen fonte vel *ſuperſtitionis*, vel igno-

Digitized by Google

16 נגיד חסר תבונות ורב מעשקות
שנאי בצע יאריך ימים׃

17 אדם עשק בדם נפש עד בור ינוס
אל יתמכו בו׃

18 הולך

16 Princeps defectus intelligentia, etiam multus eſt oppreſſionibus; averſans mihi turpe lucrum, prorogabit dies.

17 Vir oppreſſus propter ſanguinem animæ, ad foveam fugiet; ne prehendant illum.

18 Qui

ignorantiæ Veteris Linguæ, profecti conſecrantur. Hic nil tale. עָשֻׁק corrigi par non eſt; & potuiſſet Vir Doctus ad ſuum quoque ſenſum ſub hac ipſa Lectione perveniſſe, III. *Oppreſſus*, i. e. *conſcientiæ ſtimulo vexatus ob ſanguinem a ſe fuſum* &c. Id cum aculeo gravem dare poſſet *figuram*; ut עֹשֵׁק *oppreſſor* miſerorum, ipſe verſo ſtylo inducatur עָשׁוּק *a ſemet oppreſſus*. Talia ſunt נבלעו מיין *abſorpti ſunt a vino*: *Jeſaj*. 28: 7. & *Prov.* 19: 28. *Os improborum abſorbebit iniquitas.* Non abſimile quid obverſatum, ex priori parte, *Joſ. Kimchio* IV. *Homo qui opprimitur* a malo ſuo genio, *atque ab eo incitatur ut cædem patret*, *usque ad gehennam deſcendet; nec erit qui eum inde retrahat.* Non intra σκάμματα cucurrit. *Jun.* V. *Homo oppreſſus propter ſanguinem alterius*, *ad foveam usque fugiet; ne ſuſtentent eum:* cum hoc Scholio: *nemo homicidæ miſerator.* Iſtum ſenſum premens cum Noſtris, aliiſque, *Gejer. Oppreſſum* exponit *violentiam paſſum* vel *afflictum*, puta, *ab occiſi amicis*, *miniſtris publicis*, & *inprimis interno conſcientiæ latratu*, *atque a Dæmone jam triumphante agitato.* In altero colo אל pro לא capiens, ita verſatur: *non ſuſtinebunt ipſum; nemo ei ſuppetias feret - - - vel ad lacum*, *foveam*, *ſepulcrum*, *ſpecusque ſubterraneos fugienti; quippe qui inviſus*, *horrorem omnibus incutiat.* Potuiſſet vel ſic אל *ne*, tanquam fortius, retineri. Sed עשוק *oppreſſus*, & *violentiam paſſus* iſti *Exegeſi* haud ſane favet; quum *jure* omnia illa in *homicidam incumbant:* neque iſta, ſimpliciter ſaltem, vocari poſſit *oppreſſio violenta.* Iſtis incommodis minus gravaretur, quod *num.* III. propoſui, *a ſemet oppreſſus:* *quemque ſanguis fuſus agitat* ultro. Diverſiſſimum ab omnibus iter ingreſſus *Coccejus* VI. ita vertens: *Homo qui rapitur violenter propter ſanguinem animæ, ad foveam fugiat; ne prehendant illum.* Capit ut monitum, *cives non debere miniſtrare injuſtæ dominationi*, *aut injuriæ dominantium*, *ſed effugium ſaltem præbere*, *& non prehendere aut ſiſtere eos*, *qui fugiunt propter vim injuſtam*, *qua quis rapitur innocens*, *ut contumelia vel pœna afficiatur.* Per בור *foveam* intelligit *caveam ſubterraneam*, *vel locum aliquem tutum; ut in puteo latuiſſe leguntur filii Tſadoci* 2 *Sam.* 1: 19. Habet frons prima, quod feriat. עָשׁוּק *oppreſſus*, *violenta manu raptus*, ſua in ſede primum. Secundo, בדם נפש *in ſanguinem animæ* huc ſatis pronum; certe non abludit הכהו נפש *Deut.* 19: 6. 11. *percuſſit eum animam.* Commodius tamen fuiſſet לדם; ut *Mich.* 7: 2. לדמים יארבו *ad ſanguines nectunt inſidias: ad cædes patrandas.* Reliqua etiam minus expedita; nam, *ad foveam fugiat*, pro *ſinatur fugere vel ad puteum*, *foſſamve ſubterraneam*, non e limpido manat, nec apparet, quid ibi בור *foſſa* illa efficiat. *Ne prehendant illum ſi vel ad puteum fugerit*, pro, *ne ſiſtant eum*, item haud adeo quadrat; quin, ſi recte reputemus, pauciſſimi in Civitate reperientur, qui *tyrannica violentia oppreſſum* velint *e fuga reprehendere;* concurſaturis potius omnibus ad eum ex injuſtis manibus eripiendum. Quid, quod etiam *in ſanguinem animæ*, iſto ſenſu, remiſſius ſit? nam עָשׁוּק *oppreſſus violenter* iſtam vel *contumeliam*, vel *cædem*, ultro includit: *Job.* 35: 9. *Amoſ.* 3: 9. *Eccl.* 4: 1. Cum genio *Linguæ* proinde conjunctius cenſendum *in ſanguine animæ*, pro *in crimine cædis.* Graves formulæ ſunt *Deut.* 22: 26.

רצחו

Digitized by Google

רצחו נפש *trucidaverit eum animam:* & 27: 25. *Maledictus capiens munus* להכות נפש דם נקי *ad percutiendam animam ſanguinis innocentis;* vel per *appoſitionem* potius, *ſanguinem innocentem.* Ad iſtam rationem בדם נפש *in ſanguine animæ* eſt *ob cædem violentius patratam.* ב ·ד hic poſitum ea *Syntaxi*, qua 2 *Sam.* 3: 27. *Percuſſit Joabus Abnerum, & mortuus eſt* בדם *in ſanguine fratris ejus Aſaëlis;* i. e. *ob cædem ejus.* Hinc reſolvendus nodus 1 *Reg.* 2: 9. *Ne eum inſontem habeas, nam vir ſapiens es; & ſcies quid facturus ſis illi, & canitiem ejus* בדם *in ſanguine orco demiſeris.* Id valet ibi, *in reatu ſanguinis quo tenetur conſtrictus;* qui *Regi* ſuo *maledixerit*, qui *lapidibus* eum *impetiverit*, qui *ſanguinem* ejus *profundere* appetiverit. Ad ipſius *Simei ſanguinem* id referri video, quin in *Davidem* cenſorium quorundam ſupercilium erigi, quod *cædem* directe imperaverit Filio. Temperari potuiſſet iſti cenſuræ, nam דם hic *cædem* notat quidem, ſed *ab* ipſo *Simei patratam;* non *in eo patrandam.* Id ex prægreſſis adeo liquidum, ut ſi vel Linguæ uſus promtior defuiſſet, ipſum filum ſuffeciſſet. *Simei* pronunciatur *homicida*, quin *Regicida*, ipſo *regio ſanguine coöpertus;* ac propterea dignus exſcidio. Modus Sapientiæ *Salomonis* permittitur. Ejusdem *Cap. Vſ.* 5. figuræ congeſtæ, quæ quid valeat בדם *in ſanguine*, preſſius adhuc indicabunt: *Poſuit* Joabus *ſanguinem in cingulo, quod in lumbis, & in calceamento, quod in pedibus:* id eſt, *a ſummo ad imum cruore, quem effudit, ipſemet perfuſus eſt; & cædes a ſe patratas in publico circumfert.* Hinc jam ſuperiorem meum conatum, *num.* III. expoſitum, reſumens VI. hunc conſpectum depromo: *Homo oppreſſus in ſanguine animæ, ad foveam* ultro *fugiet; ne prehendant eum:* ſupervacua ea opera, ut *Lictores* eum *arripiant;* ſuum vel *carnificem aget, ſibimet manus afferens;* vel *Lictorem, ſemet magiſtratui ſiſtens plectendum.* Diſtinctius conſiderata & expenſa verba huncce ſenſum ita ſuadebunt, ut eundem perſuadeant. בדם נפש *in ſanguine animæ*, 1. hic non ſimpliciter ſonat *ob cædem commiſſam*, ſed ſententioſo acumine *hominem* repræſentat, iſtius *reatus nexu* ac *vinculis* ita *conſtrictum*, ut *fuſus* ei *ſanguis* jugiter *ante oculos obverſetur.* Eodem collineat 2. עָשֻׁק *oppreſſus in ſanguine animæ.* Reſpicitur *gravis moles criminis in hominem* illum *incumbens*, eumque velut *elidens:* & quidem cum reciprocata illa virtute, quam ſupra attigi, ut qui *cædem patrans*, eſſet עֹשֵׁק *oppreſſor*, *ipſe* jam reperiatur *iſto ſanguine* עָשׁוּק *oppreſſus*, *onere ineluctabili*, *quod* eum usque & usque *mergat.* Affinis uſus verbi *Job.* 40: 18. הן יעשק נהר *ecce oppreſſor* quaſi *ſævit fluvius;* i. e. *violentia multa incumbit.* Affinius adhuc *Jeſaj.* 38: 14. עשקה לי ערבני *vis mihi fit; ſponde pro me.* Id quadrare negat *Guſſet.* & vertendum contendit, *injuſtitia eſt mihi, reus ſum injuſtitiæ.* Multo gravius, & venuſtius, dare potuiſſet, *oppreſſio fit mihi: a mole criminum meorum opprimor, quæ mihi violentiam* quaſi *inferunt.* Hæc grandem ſtylum decent. Talis homo, quem inteſtinus vexat terror, atque *profuſus ſanguis* dies noctesque *angit*, velut ſub furiarum verbere eum *agitans*, 3. *ad foveam fugiet.* Verbum נוס *fugere* impenſe quadrat in *improbum*, quem domeſticus territat & judex, & tortor, flagellum incutiens, ac ſurdo verbere cædens. Sic *Vſ.* 1. hujus *Capitis* habemus, *Fugiunt improbus quisque, nullo perſequente.* Eſt idem *Schema.* Nuſpiam conſiſtens, nedum conquieſcens; ſed ſibimet identidem excuſſus, ad ipſam בור *foſſam* propellitur; iſta poteſtate capiendam, quæ in formula ירד בור *deſcendit foveam*, regnat; non *ſepulcrum* utique, ſed *exitium gravius; Jeſaj.* 14: 15. & 24: 22. *Pſ.* 28: 1. & 30: 4. *Prov.* 1: 12. Complura talia proſtant. Conſignat & *carcerem*, in quem *conduntur mortis rei: Exod.* 12: 29. *Jer.* 37: 16. & 38: 6. 7. 9. 10. eique annexum *ſupplicium ignominioſum*, *Pſ.* 88: 7. & 40: 3. *Ezech.* 26: 20. & 31: 14. & 32: 24. 25. 29. &c. &c. Vides quid ſit *fugere ad foſſam*, in eo, quem *ſtimulus conſcientiæ reſpirare* non patitur: eo usque *a ſemet ipſo oppreſſum*, ut vel *ſupplicio publico* ſe *mactandum* ipſe tradat, vel *violentas* ſibimet *manus admoveat.* Eandem ſcenam ſuſtinet, 4. אל יתמכו בו *ne prehendant eum:* uſu *judiciali*, ut *Prov.* 5: 22. *Suæ pravitates capient ipſum ſibi improbum; peccati ſui vinculis prehendetur,* יִתָּמֵךְ, ſive *conſtrictus attinebitur.* Duplex ibi *figuratio*, nam a *captura*, quæ fit *laqueo* & *reti*, adſcenditur ad *nexus* & *nodos* quo *reatus* aliquem *obſtringit*, & meritis *irretit* ſuppliciis. Mira gravitate *Job.*

Digitized by Google

18 הולך תמים יושע וְנֶעְקַשׁ דְּרָכַיִם
יפול בְּאֶחָת׃

18 Qui incedit integer, laxo gradu utetur; at intortus duarum viarum, corruet ſemel.

19 עבר

19 Qui

36: 17. *At tu* דין *Litem improbi impleviſti*; i. e. litigaſti cum Deo, ut improbus; *ergo* דין ומשפט יתמכו *jus atque judicium tenent.* In *notis* expoſui, *hactenus Te vinctum attinent, & velut catenis Juſtitiæ Divinæ conſtrictum.* Ad hanc imaginem & hic; *non opus eſt ut eum apprebendant, ac vinciant, Lictores; a ſe ipſo jam vinctus* quaſi, *ac conſtrictus tenetur;* vel *carnifici ſemet oblaturus*, vel *carnificis negotium* in ſeſe *repræſentaturus.* Sententia ſic exit undique corrotundata; ſumma cum ſeveritate & dignitate fuſi ſanguinis ſanciens religionem, atque *Parricidiorum ultrices Erinnyas* denuncians; *Gnomes* libratiſſimæ terrore, ac tormento, ut ſic dicam, incuſſo, quo nil ſane *derogatur officio* Judicis, quo minus facinoroſos in vincula compingat; ſed quo *domeſticus* & *Lictor*, & *Tortor* jam ante *irrogatur*, atque *intentatur* omni *homini*, qui *hominis cæde ſemet maculet*; & *reatum graviſſimum* בדם נפש *in ſanguine animæ contrahat.* Magnus locus, quem magnis documentis & exemplis ſibi quivis inſtruere poterit. Specimina dabunt *Cic.* pro *Roſc. Amerin. Cap.* 24. & in *Piſon. Cap.* 20. *Suet. Ner. Cap.* 34. & *Oth.* 7. Inſtar multorum erit hocce *Horat. Epod.* 5: 88.

Diris agam vos: dira deteſtatio
Nulla expiatur victima.
Quin ubi perire juſſus expiravero,
Nocturnus occurram furor:
Petamque vultus umbra curvis unguibus,
Quæ vis Deorum eſt Manium:
Et inquietis adſidens præcordiis,
Pavore ſomnos auferam.

Vſ. 18. Nihil admodum ſententioſi, quantumvis veri, ſonat; *qui ambulat integer, ſalvus erit.* Decus ſententiæ ad *Originem* demum ſplendet, quæ habet, *ambulans integer, laxitate greſſuum augebitur.* Ei reſonat, *& duplici via tortuoſus, in una cadet.* יושע *fut.* in *Niphh.* a Radice ישע وسع *laxus, ſpatioſus fuit*, proprie; improprie, *ſalvus fuit, omni laxitate & copia gaviſus eſt.* Hoc alibi late adſtructum, vindicatumque, non repeto. Moneo tantum hic *ſpeciatim* obtinere uſum illum ſignatiorem, quem *Arabum* Critici indicarunt, ſitum in *gradu paſſuve laxiſſimo.* Apud *Golium* hinc الواسع ווישע in *partic. præſ.* habes, *amplo diſtentoque laxius paſſu incedens*: nec non, alia forma, وساع; unde *Proverbium* a *Tauriz.* laudatum in *Comment.* ad *Hamaſ.* لالحقن قطوفها بالوساع *efficiam ut attingant qui brevem carpunt greſſum laxiſſimo greſſu gaudentes.* Appoſitiſſime *Iſpahan. Hiſt. Salad.*
صالحوهم وصانعوهم واخلوا
لهم الطريق ووسعوا لهم
في المضايق وسعوا في
امن طرقهم من الطوارق
Pacem cum ipſis & amicitiam compoſuere, ipſiſque viam liberam aperientes, laxum ipſis paſſum dedere in anguſtiis; ita ut incederent ſecuris itineribus ſecuri a malis infeſtantibus. Elucet jam ſuaviſſima *figuratio*, qua ſententia hæcce magnifice, ut ſic dicam, procedit: atque in *illo greſſu laxiſſimo*, *laxiſſima* ſimul *ſalus*, & *proſperrimus eventus* ultro includitur. Protriti in Sacris *greſſus anguſti*, & contra *laxi*, *ampli*; ad *ſtatum* & *fortunas* ſignandas. Exempla congeſſi ad *Job.* 18: 7. His adjicere liceat 2 *Sam.* 22: 37. תרחיב צעדי תחתני *amplos reddis greſſus meos ſub me*: ubi *Arabs* ſubſtituit verbum وَسَّعَ וַיָּשַׁע *laxum reddere.* In altero colo עקש דרכים *tortuoſus duplicem viam* pulchre opponitur תמים *integro*, *ſimplici.* Pingitur *vaſrities* & *duplicitas vulpina*; de qua *Proverbium* apud *Arabes* اروغ من الثعلب *obliquior* vel *tortuoſior vulpe.* Confer *Boch. Hier.* I. 856. Apud *Nonium Vulpinari*, valet *fraudibus & mendaciis vera pervertere; ab in-*

 tor-

19 Qui ſubigit terram ſuam, ſaturabitur pane; & qui affectatur otioſos, ſaturabitur lacera paupertate.

20 Vir

19 עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש׃

20 איש

torto Vulpium curſu. Iſtis *anfractibus tortuoſis* currens, meretur ſane *cadere* באחת *in una*, viarum, dari ſolet; dilutiuſcule. Alii in *alterutra.* Ne id quidem ſatis erectum. אחת *unicum* pro *malo graviſſimo*, extat *Ezech.* 7: 5. quo uſu احدي apud *Arabes* frequentari, dixi ad *Job.* 9: 22. Hinc auſim, *tadet in unica:* non jam *via*, ſed *calamitate.* Venuſtus luſus inter *duplicem viam*, & *unicam calamitatem*, quæ *vulpem* nec opinato *oppreſſura* ſit, & *eliſura.* Idem obverſatum *Vulgato*, danti *concidet ſemel.* Acute non minus, quam eleganter, ad uſum *Latii*; quo *ſemel fieri* dicitur, quod nec *iterari* neceſſe ſit, nec regreſſum habet. Ita *ſemel exhalare*, apud *Senec. Ep.* 101. & apud *Poëtam Æneid.* 11: 418.

> *Procubuit moriens, & humum ſemel ore momordit.*

Ita באחת valeret *una vice.* Hoc plenius expreſſum 1 *Sam.* 26: 9. *Percutiam, age, eum haſta, & quidem terræ affigendum,* פעם אחת *vice unica*, ולו אשנה לו *neque iterabo illi.* Ejuſdem coloris eſt illud *Tarapha* in *Moallek. Vſ.* 82.

حُسَامٌ إِذَا مَا قُمْتُ بِهِ
مُنْتَصِرًا
كَفَى ٱلْعَوْدَ مِنْهُ ٱلْبَدْءُ

> *Gladius ſector, qui quum conſurgo vindex,*
> *Penſet iterandum ictum primus.* - - -

Talem *gladium* dicunt proverbialiter *pollere ictu virgine* ضربة بكر. Sic באחת pro *unica vice* ſub *ellipſi* ſtructum *Job.* 33: 14. Res eodem recidit: & idem luſus, quem modo indicabam, vel ſic vigebit.

Vſ. 19. Præcellens *Oxymorum*; *qui adſectatur inanes, ſatiabitur egeſtate.* Id oppoſitum priori colo, *Qui colet agrum ſuum, ſatiabitur pane.* Non penetrant in acumen, qui ſubnotant, *ſatiari* apud *Hebræos* adhiberi pro *abundare:* quaſi nihil aliud diceretur, quam *Aſſectatorem* hominum *inanium*, & *ignavorum*, in quibus *nil frugis*, fore *egentiſſimum.* Atqui enunciatio eſt, *contraria*, quin *contradictoria*, copulans: prout directis frontibus pugnant *ſatiari* & *egere.* Ergo *ſatiari indigentia*, & quidem *ſumma* illa, qualis eſt *mendicabuli* ad *laceros pannos* redacti, ita eſt conceptum, ut *oppleri inaniis* & *araneis* apud *Comicum.* Delicias facit iſto in genere ſtylus argutior, ac conciſior. Talia ſunt in *Conſ.* 3. *Haririi*, *calceari nuditate* pedes *urente*; & *nutriri angore guttur præfocante*; quæque alia adducta ad *Job. Cap.* 3: 14. Ibi magnificum lucet *Oxymoron* in profundiſſima phraſi, *Reges* הבנים חרבות למו, *qui ſtruunt ſibi deſtructiones*, i. e. *qui ipſam deſtructionem mortis ſibi ſplendidis monumentis extruunt* quaſi & *erigunt*: ut in *iis decumbant*; & quodammodo *vivere in memoria poſteritatis* videantur. Multa conſtipavit *Iſpahan. Hiſt. Salad.* p. 479. يتحركون في سكون ويتظاهرون في كمون ويتطلعون في غروب ويتذوبون في جمود ويتلهبون في خمود *Movebantur* ipſa *quiete*, & *conſpicui erant occultatione*; & *emicabant ſemet condendo*, & *liquabantur congelatione*, & *flammabantur extinctione.* Habes omnia e diametro ſibi oppoſita; & mirifice depingitur *virtus bellica*, *quæ dum nihil agere videretur*, *cuncta ageret*, & *efficeret*, *quibus victoria compararetur.* Quo ardentius ingenium, eo fœcundius in hæc *luminoſa acumina* reperitur. Apud eundem extat *veſtiri nuditate*; *ditari paupertate*; *inopia opulentari*; ad quam normam & hic, *inedia ſaturari.* Ex illo fonte ma-

Digitized by Google

20 איש אמונות רב ברכות ואץ להעשיר לא ינקה׃

20 Vir multæ fidei copioſas feret benedictiones; at qui feſtinat ad ditandum ſeſe, non erit innocens.

21 הכר פנים לא טוב ועל פת לחם יפשע גבר׃

21 Accipere perſonam, non-bonum; & *tamen* propter fruſtum panis prævaricabitur vir.

22 נבהל

22 Ex-

manavit *Ænigma* celebratiſſimum *Simſonis*; quod tamen ſub diſerta explanatione non ſatis penetratur. *Cibus emicuit ex voratore, & dulcedo ab acerbo.* In *Oxymoro* ingenioſiſſimo fundata omnia, pugnant enim *vorare omnia*, & *cibum dare*: pugnant item *dulcem eſſe*, & *amarum eſſe*, vel *acerbum*. Non mirum ergo ſodales tam intricatum illud filum extricare non valuiſſe; haud gnaros, *Simſonem* ex *ambiguo* luſiſſe; atque per *voratorem* deſignaſſe *Leonem*, ex cujus cadavere *cibus*, *mellis copia*, *emicuerit*: itemque per *acerbum*, eundem *Leonem*, cujus id *Epitheton*; ex quo eadem *dulcedo emanarit*. Excellentiſſime conformatum quoque *Jeſaj.* 34: 11. ונטה עליה קו תהו ואבני בהו *& extendet ſuper Babyloniam amuſſim Tohu, & lapides*, i. e. *perpendicula*, *Bohu*: ut nempe *exactiſſimum*, ac tanquam *elibratiſſimum Chaos*, ipſum illud *Tohu* & *Bohu Moſis*, *Gen.* 1: 2. conſtituatur *ſuperbum* illud *Regnum*, quod *æternis ſe ſedibus fundatum*, *ſubſtructumque* gloriabatur. Compendioſius dicam; *Babylon* Divinitus *reddenda eſſet ſtructiſſima deſtructio.* Hoc ſufficit peritis, qui jam omne pondus & decus eminentis *figuræ* perſentiſcunt. Pro imperitioribus adjicere liceat, *eam* fore *confuſionem ordinatiſſimam*; & *ruinam exædificatam* ad *amuſſim*, & *libellam Juſtitiæ* Divinæ, adeo ut *conſummatiſſima vaſtitas* hanc *Regionem civitatemque obrueret*, *obtereret*, *conſepeliret*. Ὀξύμωρον hic ſubeſſe etiam *Cocc.* in *Lex.* ſub קוה annotavit; idque ſolide expoſuit *Vitr.* in *Comment.* quæ conferri velim. Hinc ſuſtinetur, & illuſtratur ſimul, grande illud & vere *Tragicum Job.* 10: 22. *Terra vertiginis caligantis, qualis eſt tenebrarum umbræ mortis: cui* JUBAR ſit ipſa CALIGO. Altius adhuc, ſi altius ſcandi queat, hocce *Haririi Conſ.* 31.

ازدري زخرف الحياة فوجدانه
عدم

Temne bracteatum vitæ fulgorem; cujus exiſtentia ipſum Nihil eſt.

Apud Philoſophos عدم *non eſſe*, & وجود vel وجدان *eſſe*, *exiſtere*, oppoſita ſunt. Mirifice hinc conformatum, *exiſtentiam* omnium eorum quæ *hac in vita* vel maxime *vigere*, *florere*, *eminere* cenſentur, eſſe *ipſum non-exiſtere*. Hoc tamen ſupergreditur illud *Jobi Cap.* 4: 21. הלא נסע יתרם בם. *Ecce Nihil convulſum eſt Nervus eorum.* יתר *nervus*, *vigor exiſtendi & eminendi*, *qui eſt vel in præſtantiſſimis hominum*, eſt לא τὸ μηδὲν, ipſum *Nihil*; & quidem נסע *convulſum*; per ſe, & in ſe, *funditus revulſum* quaſi. Hoc ſupremum culmen ὀξυμώρου. Eo delectatum *Salomonem*, ſubinde vidimus. Redeatur ad *Cap.* 1: 13. & 3: 35. *Elumbes nobilitat infamia.* Iterum 7: 25. & 15: 21. & 17: 8. & 21: 4. *Lucerna improborum lapſatio*; iſt eſt, *culmen fortunæ*, *ruina ipſa.* Finiam in ſubtili non minus, quam gravi *ſchemate Job.* 36: 10. ואשבר עליו חקי *& fregi ſuper eo mari fixum meum terminum.* Directe adverſantur invicem *figere terminum*, & *frangere terminum.* Hæc interim venuſtiſſima copula ὀξυμώρῳ ita revincit, ut nihil arctius, aptiuſque, excogitari queat: nempe *terminus mari fixus* ibi eſt, ubi *vis fluctuum ejus refringitur*, *& in ſe colliſa reſidit.* Hoc Creatore digniſſima *phraſi* enunciatum, *Fregi terminum meum*, i. e. *per fractionem* ipſam *fixi & præfinivi eum* עליו *ſuper ipſo*, ut ipſi fluctus ſemet *collidere* & *confringere* cogantur, atque ita ultro tanquam *ad* חק *terminum* ipſis aſſignatum *expirare.*

Vſ. 21. Variatur nonnihil in *copula* poſtremi membri, cum priore. *Agnoſcere faciem*,

pro-

proſopolepſia uti, *non-bonum; & ob buccellam panis prævaricatur vir.* Supplent nonnulli *ejusmodi*, vel *talis vir*, *qui ſemel in animam induxerit potentiori favere.* Ita *Merc.* Alii maluere, *nam*; quod paulo incommodius. *Cocc.* diſtinguit *perſonas*; prius referens ad *principem*, poſterius *ad alios*, qui iſto exemplo proliciantur ad nefas. Acutum quod *Grotius* adfert; *&*, pro *etiam* poſitum, hoc ſenſu: *qui prius magno pretio inductus jura violavit, conſuetudine peccandi eo devenit, ut minima data lucrandi occaſione idem faciat.* Sic notaretur *progreſſus criminis crimen trahentis;* atque *ad iſtam* quoque *vilitatem propellentis.* Adblanditur: atque cum genio Linguæ ſatis congruit *copulativam* in *& tandem* reſolvi. Videtur fortius adhuc exiturum, *& tamen* *ob buccellam panis prævaricatur* גבר *vir*, κατ' ἐξοχὴν *vir potens.* Nervoſe. לא טוב *non-bonum; peſſimum eſt*, & *pernicioſum; gravi reatu obſtringit. Et tamen vir* potens, *ob buccellam panis, ob lucrum viliſſimum, ſe tanti criminis alligat.* Illud פת לחם *fruſtum panis* eſt *adagiale:* quo uſus *Ezech. Cap.* 13: 19. *Et profanatis me ad populum meum* בשעלי שעורים *ob pugillos bordei*, ובפתותי לחם *& ob fruſta panis; ut occidatis animas* &c. Apud *Latinos* quoque *fruſto panis conduci poſſe* dicitur *judex.* Particula *Vau* iſtam amplitudinem induit, *Jer.* 2: 27. ובעת רעתם *& tamen in tempore calamitatis dicunt, ſurge, atque in laxitatem aſſere nos.* Sic *Mich.* 3: 11. *Principes eorum pro munere judicant*, &c. ועל יהוה ישענו *& tamen ſuper Jebova nituntur.* Iterum *Ezech.* 16: 20. וזכרתי *& tamen recordabor Ego fœderis mei* &c. Segetem talium comportavit *Nold.* in *Concord.* ſub ו. *num.* 65. ut liquidiſſima hic ſint jura.

Ibid. Ad *Cap.* 26: 24. nodum attigi, quem injicit anceps uſus verbi נכר *notum* adferens & *ignotum, peregrinum.* Ex priore claſſe *formula* הכיר פנים *agnovit vultum*, in *Proſopolepſia*, defluxit: ut *Deut.* 1: 17. & 16: 19. *Prov.* 24: 23. Laudavi quoque conjecturam *Guſſetii* a ξένος *peregrinus, alienus, extraneus*, & ξενίζειν, *concordiam* tentantis *ignoti* & *noti*, prout verbum apud *Græcos* hinc valere poteſt *non agnoſcere*, illinc *agnoſcere & hoſpitaliter accipere.* Si ubique illa *hoſpitalis receptio* & *agnitio* vigeret, ab iſta quidem parte res ſic ſatis foret plauſibilis; & tamen inveſtigatio *Originis* pro ipſo *peregrino*, aut *extraneo*, reſtaret. Sed illud הכיר ſæpiſſime adhibetur in tali *agnitione*, quæ cum τῷ ξενίζειν nihil habeat commune. *Gen.* 27: 23. *Et non* הכירו *agnovit eum Iſaäcus, nam manus ejus erant ut manus Eſavi.* Eſt ſimpliciter *dignovit, internovit.* Iterum והמה הכירו *& illi internoverunt vocem juvenis Levitæ.* Par ratio *Gen.* 31: 32. & 37: 32. & 38: 25. & 42: 8. aliisque locis compluſculis, unde elucet fere *diſtinctior notatio*; ubi quid clare cernas; *Job.* 2: 12. לא הכירוהו *non agnoſcebant eum* Amici, utpote *deformatum* plane: & *Job.* 4: 16. *ſtetit* לא אכיר מראהו, *cujus non agnovi faciem*: id eſt, *diſtincte notavi, internovi.* Adde 1 *Sam.* 26: 17. & 20: 41. 1 *Reg.* 18: 7. &c. Hæc a ξενίζειν derivat *Guſſet.* per canalem *curioſitatis*, qua *peregrini* ſolent *notari.* Id paucis placebit; eſtque longius circumductum. Sciri quoque debet, unde *peregrino* nomen נכרי ſit inditum, ante, quam aliquid rotundi ſolidique effici queat. Notiones *Arabicæ* quas produxi ad *Cap.* 26: *non agnoſcere, pro ſuo non cenſere, improbare, abnegare* &c. &c. omnes haud dubie *Metonymicæ* ſunt, & *ſecundariæ.* Has a *pungendo, punctim notando, diſpungendo*, ortas eſſe, magna me *ſuſpicio* tenet; *ſuſpicio* inquam; ultra quam necdum progredior, quamvis adſit *probabilitatis* is gradus, qui *veritatem* ferme contingat. In نكر *intelligentia, acies ſubtilior ingenii*, certe τὸ *pungere* diſtincte elucet. *Diſtinguere* illud *Latinorum* tali pollens *Origine*, ad *ſubtiliorem* inde *intelligentiam* & *perceptionem* tramiſſum. Simplex ejus ἀπὸ τοῦ στίζειν, unde *ſtigare*, & *ſtigere*, mox *ſtingere* & *ſtinguere*, profluxit, proprie eſt *pungere*; inde *interſtinguere*, eſt *interpungere*; & *inſtinguere* ferme idem quod *inſtigare*, uſu tamen paullum diſtincto. *Diſtinguere* item, ſecundum nativam virtutem, eſt *diſpungere.* Alluſit *Cic. de Prov. Conſul. Provincia caſtris Thraciis diſtincta ac notata:* nec non *Lact. de Ira.* L. 2. *Cap.* 5. *Qui cœlum diſtinxit aſtris fulgentibus:* i. e. *diſpunxit* quaſi *notis* & *ſignis* ei *affixis.* Planius adhuc *de Orat.* 14. *diſtincta & interpuncta intervalla orationis.* Idem *diſtinguere* eſt, vel *oculo*, vel *mente, notare*, & *diſcernere.* Sic natum veriſimiliter הכיר *agnovit, internovit, diſtinxit, diſcrevit*, quod omnibus locis ita aptum, nexumque, ut naturam & rem ipſam videatur exprimere. Idem ad-

Digitized by Google

22 נבהל להון איש רע עין ולא ידע
כי חסר יבאנו׃

23 מוכיח

22 Exſternatus fertur ad opulentiam vir malus oculo; & non ſentit, raſam ſibi egeſtatem provenire.

23 Qui

adfirmare licet de noſtra *formula* הכיר פנים *diſtinguere facies*, hoc eſt, prout vulgo dici ſolet, *diſtinctione uti perſonarum;* alterum alteri præferre, & *diſtinctius accipere* vel *tractare.* Reliqua, quæ ad *Cap.* 26. pro *prima hac Claſſe*, attigi ex *Deut.* 33: 9. & *Jeſaj.* 63: 16. aliisque locis, huc prono non minus, quam limpido, alveo feruntur. *Altera Claſſis*, quæ *contrarium* ferme adfert, *non agnoſcere*, *pro ſuo non cenſere* &c. item a *diſtinguendo* & *diſpungendo* proclivi curſu ſeſe præbet. Certe *diſtinctus* pro *diverſo*, *ſeparato*, paſſim occurrit. *Diſpunctæ* quidem *rationes*, alia *metalepſi*, venire aſſolent; quatenus *diſpungere* eſt *accepti*, *expenſique*, *conferre ſummulas*, atque *hinc & hinc puncto appoſito notare*, ut *ſumma ſummarum conficiatur.* Inde *Senec. de Brev. Vit. Cap.* 7. *Diſpunge ac recenſe vitæ tuæ dies.* Familiariſſimum eſt *Tertulliano* verbum, ut *pag.* 39. *Nos qui ſub Deo omnium ſpeculatore diſpungimur:* id eſt, *examinamur boni ſimus an mali.* Nempe Deus ei eſt *Judex & diſpunctor meritorum.* Iterum *pag.* 424. de *Reſurrect. Deo indignum eſt aliam ſubſtantiam operari*, *aliam mercede diſpungi.* Item *pag.* 18. *Ad diſpunctionem utriusque meriti:* i. e. *præmii & pœnæ aſſignationem.* Hæc, & alia, ut dicebam, variant quidem nonnihil *tropo*; dubitari tamen nequit, quin idem illud *diſpungi* in *militibus*, *civibusve*, obtinuerit, quum *ratio iniretur* quinam in *matriculis retinendi* eſſent, & quinam *removendi.* Id etiam *expungere.* Hinc ductum illud *Suet. Claud. Cap.* 15. *Cum decurias rerum actu expungeret:* ubi *Torr. Expungere decurias dicit pro diſpungere. Verbum in rationibus uſurpatum; unde eleganti translatione Sen.* 4. *Benef. Munus munere expungere: & Paulus l. penult. Expungere ſtipendiis militem.* Hinc in oculos ſe ingerit, quinam, ad *proprietatem Hebraicam*, ſtante hac *Origine*, ſint בני נכר *filii peregrinitatis*, nempe *filii expunctionis*, vel potius *diſpunctionis*, qui *e matricula civitatis* velut *diſpuncti*, ac *in aliud latus ſepoſiti:* itemque quis נכרי *peregrinus*, *alienigena; e genere* noſtro *diſpunctus*, ſub *nota extranei; non noſtri cenſus*: i. e. *non noſtræ punctionis:* nam & *cenſere* a *pungendo* κέντειν, κεντεῖν, emanavit. Ex eodem quoque fonte notiones ceteræ cum gratia & dignitate ſcaturire potuerunt: ut *diſpungere aliquem* valeat *pro ſuo non agnoſcere*, *improbare:* item *abnegare*, *pro alieno repudiare;* quæque alia ex *Pibbel* ad *Cap.* 26. diſcuſſa. Ea hic reſumi haud neceſſe eſt. Etiam התנכר *diſpungere ſeſe*, ut notet, *habitu immutato ſe gerere pro alieno*, *& non noſtri cenſus*, inſignem ſane *metonymiam* exereret, qua nil venuſtius cogitari poſſit hoc in genere. Cuncta tamen hæcce, quantumvis ſpecioſa, hactenus quidem ultra *magnam*, ut dixi, *ſuſpicionem*, quæ *magnos* habeat *gradus probabilitatis*, evalere nolim; tum demum vim *veritatis* & *demonſtrationis* obtentura, quum *Origo pungendi* ſub نكر adhuc diſertiore auctoritate conſtabilita erit.

Vſ. 22. Non admodum viget, quod hic dari ſolet; *Feſtinat ad opulentiam vir mali oculi*, *nec cognoſcit inopiam obventuram ſibi.* Non ſentitur nervus ille *Salomonis.* Vide modo vulgarem expoſitionem, *fruſtra feſtinare avarum ad divitias comparandas*, *quum eas amittere queat*, *& in egeſtatem prolabi.* Hoc, credo, in omnem quadrat *opulentum*, ac proinde non erat, cur in רע עין *malum oculo* hocce telum torqueretur. Ne quidem pondus *Gnomes* implebit, etiamſi cum *Cocc.* animoſius efferas, *præceps fertur ad opes vir malo oculo*, *& non novit quod egeſtas immineat ei.* Rogo iterum, cur ſpeciatim *malus oculo?* Senſit ὁ πάνυ, atque ita ſcrupulum levare conatur. *Tales ſibi peſſime conſulunt: nam ab illis omnium animi alienantur*, *neque benignitatem cujusquam experiuntur*, *& in adflictione poſiti*, digni *videntur*, *ac deſeruntur; atque ita pro opibus* egeſtatem *inveniunt.* Hanc expoſitionem roborare poſſet *Origo* חסר in *raſa egeſtate:* quæ cum *execratione publica* fere conjuncta eſt. Sed non in longum diſtulit Sapiens, quod hic intentat, quaſi *venturum* ſit, aut *immineat:* id quod *præſentiſſimum* eſt, & quod *cum maxime avarum premit*, ac proinde ab ipſo *ſentiri* de-

Digitized by Google

beret, ei denunciatur, atque illuſtri *figuratione* hic pro cæcitate, & ſtupore, *non ſentienti* inculcatur. *Præceps fertur ad opulentiam vir malus oculo; & non ſentit egeſtatem raſam provenire ipſi.* Nempe בוא nunc uſum illum ſignificantiſſimum exerit, qui conſpicitur in תבואה *proventus, meſſis domum & horrea intrans.* Ita *Jeſaj.* 32: 10. *Finita eſt vindemia* וְאֹסֶף לֹא יָבוֹא *& collectio non intrat*; i. e. *non comportatur domum.* Hinc explicabam *Cap.* 10: 24. מגורת רשע היא תבואנו *Formido improbi ipſa proveniet illi, proventu largo intrabit*, ubi plura. *Ibid. Vſ.* 16. תבואת רשע לחטאת *Proventus improbi ipſa ſane lapſatio, ipſa infelicitas.* Eſt ſpecies Oxymori. Eo & *ſententia* noſtra animatur; ut *raſa egeſtas provenire* dicatur alicui, eodem plane colore, eodemque aculeo, quo *Vſ.* 19. hujus *Cap.* habuimus *ſaturari egeſtate.* Eſt *Paradoxum Salomoneum*: quum *avarus diteſcit, pauperatur*; quin *præceps eunti, & per omne nefas graſſanti ad opulentiam*, יבוא חסר *intrat, largiore proventu* veluti, *raſa egeſtas.* Id bifariam explicari poteſt. *Primo*, confluunt, & conſpirant huc omnia, quæ *Cic. Parad.* VI. diſputat in *Craſſum*, *Solusne Tu dives? quid ſi ne dives quidem? quid ſi pauper etiam?* &c. Deinde porro, *jam fateris igitur non eſſe te divitem, cui tantum deſit. Itaque iſtam* paupertatem, *vel potius* egeſtatem, *ac* mendicitatem *tuam nunquam obſcure tuliſti.* Reliqua non exſequor; quæ notiſſima. Hæc enotavi, quia *raſam* illam *egeſtatem*, quam ſub חסר indicavi, diſertim conſignant. Nempe quo *affluentius haurit* avaritia, eo *ardentius ſitit*; & quanto *plus nummorum in arca ſtrangulat* avarus, tanto *magis* ipſe *ſtrangulatur*, atque *miſeria contabeſcit.* Animoſe *Sen. de Benef.* II. *Cap.* 27. *Eo majora capimus, quo majora venerunt; multoque concitatior eſt avaritia, in magnarum opum congeſtu collocata: ut flammæ infinito acrior vis eſt, quo ex majore incendio emicuit.* Hoc unum. Alterum eſt, quod qui נבהל *conſternatus fertur*, πτοῆται *ad opulentiam*, per fas, per nefas, corradens quicquid vel capere, vel rapere detur, atque *rapinis* ſuis, ut draco theſauris, incubat, *malus oculo*, avidiſſimus idem & avariſſimus *lucripeta*, cum *bona mente* omnes perdat *virtutes*, quæ ſunt *veræ*, quin *unicæ*, hominis *divitiæ*, atque *raſa* vere *egeſtate* eo ipſo momento ſeſe mergat, omnibus vitiis obſeſſum, & oppreſſum, per omnem vitam. Hoc a mente *Salomonis* abeſſe non poteſt, quum ne a *Ciceronis* quidem afuerit. Illuſtria ſunt quæ in *Parad.* VI. hunc in ſcopum directa. *Si cenſenda nobis atque æſtimanda res ſit, utrum tandem pluris æſtimamus pecuniam Pyrrhi, quam Fabricio dabat, an continentiam Fabricii, qui illam pecuniam repudiabat? utrum aurum Samnitum, an reſponſum M. Curii?* &c. &c. *Hæc profecto, quæ ſunt ſummarum virtutum, pluris æſtimanda ſunt, quam quæ ſunt pecuniæ.* Deinceps porro: *Quis igitur (ſiquidem, ut quisque quod plurimi ſit, poſſideat, ita ditiſſimus habendus ſit) dubitet, quin* IN VIRTUTE DIVITIÆ *ſint? quoniam nulla poſſeſſio, nulla vis auri & argenti, pluris quam virtus æſtimanda eſt.* Conferri velim, quæ ad *Cap.* 24: 3. hunc in ſenſum tacta; itemque *Vſ.* 2. alia licet ſub figura, ſimiliter in *præſentiſſimam pœnam*, & *calamitatem*, improbi tendente. Hic eſt *cumulatiſſimus*, ut ita dicam, *proventus detrimenti* תבואת חסר; nam חסר *deficere, diminui*; itemque *egere*; ex *Origine* valet *deteri, terendo radi.* Uſibus *ſecundariis* reſpondet *Arabum* خسر *jacturam fecit, damnum paſſus eſt*; apud *Golium.* In *Gjeubario* erat نقص *deteri, defringi*; frequentatum in *pondere* ac *menſura* de qua *decerpitur* multum, ac *deteritur.* Ita *Alcor. Sur.* 55: 8. اقيموا الوزن بالقسط ولا تخسروا الميزان *Pondera rigide examinate, neque lanci quicquam deteratis.* Conſimiliter in *menſura Sur.* 83: 1. 2. 3. واذا كالوهم او وزنوهم يخسرون *Et quum admetiuntur ipſis, aut appendunt aliquid, deterunt.* יחסירו in IV. *ſpecie:* ut *Jeſ.* 32: 6. *potum ſitientis* יחסיר *deterit; de ejusque menſura defraudat.* Iterum in *menſura*, *Exod.* 16: 18. Inde illuſtri *metaphora Eccleſ.* 4: 8. מחסר נפשי מטובה *defraudans animam meam bono.* Et *Pſ.* 34: 11. לא יחסרו כל טוב *non deterentur ullo bono; defraudabuntur, decreſcente & deficiente menſura.* Sic *Deut.* 2: 7. & 15: 8. *Pſ.* 23: 1. *Jer.* 44: 18. חסרנו כל *detriti, deraſi ſumus omnia.* Tali *detrimento affectus* abſolute خاسر חוֹסֵר vel חָסֵר vo-

Digitized by Google

vocitatur. *Alcor. Sur.* 58: 20. الا ان حزب الشيطان هم الخاسرون *An non eſt, ut Satanæ ſodales, ipſi ſint* חסרין *qui omnis boni detrimentum patiantur.* Qui dum ſibi videntur *vigere, florere, beati* eſſe, eo ipſo *omni bono carent,* & *ſalutis faciunt jacturam.* Hoc intendit *Gloſſa* illa, qua خاسر exponitur *amiſſa via errans;* ſive *re, ſpe, mente* ipſa *carens.* Plenius *Surat.* 63: 9. *O vos qui creditis, ne relaxent vos opes veſtræ a recordatione Dei; nam qui id fecerint* فاولئك هم الخاسرون *ſane vero illi ſunt qui detrimentum patiuntur.* Idem ferme aculeus. *Hi in media opulentia* ſunt *inopes;* & *omnium rerum, ſalutis* quoque *ſpe* omni ſunt *defecti;* ad *raſamque* veluti *egeſtatem redacti.* Ita חסר לחם 2 *Sam.* 3: 29. *Omni pane deſtitutus, ad raſuram* usque: 2 *Sam.* 3: 29. & חסר לב *vecors, omni corde defectus, Prov.* 6: 32. ubi aliquid jam ſubmonere cœpi. Adde *Cap.* 10: 21. ubi in illo אוילים בחסר לב ימותו *craſſe ſtolidi in raſa quaſi indigentia cordis emoriuntur,* ſingularis *Emphaſis,* ut quivis ſentit, ſeſe exerit. Signatiſſime *Job.* 30: 3. בְּחֶסֶר וּבְכָפָן גלמוד *in raſa egeſtate, & inedia, durus ſilex:* i. e. *ad conditionem nudi ſilicis redacti.* Ex hiſce diſtinctius adhuc dilucet, quanta dignitas inſit in phraſi noſtra חסר יבואנו *raſa egeſtas proveniet ei;* ejus *proventus,* & *copia,* erit ipſa *inopia:* præ qua facile caremus, quod ex altera *lectione* חסד exſculptum a nonnullis, quaſi foret, *& neſcit opprobrium ipſi venturum;* vel ut alii per *Antiphraſin* maluere, *immiſericordiam.* Hæc non nauci. De cetero illa *deraſio damnoſa,* & *detrimentum* illud, *Originem* ſuam aſſervavit ſub حسر חסר cum *Hha;* cujus indoles & potentia late fuſa ita in *Camuſo* ſtringitur حسره كشفه والبصر كل وانقطع من طول مدى والغصن قشره والبعير ساقه حتى اعيا والبيت كنسه والمحسرة المكنسة والتحسير سقوط ريش الطاير *Verbum* חסר *eſt deſtrinxit, vel denudavit aliquem;* quaſi *deraſit; de acie viſus, eſt præſtringi, hebetari, infringi præ nimio intervallo: & cum ramo, corticem ſtringendo detrivit. Item detrivit* בעיר *jumentum, eſt propulit usque dum elaſſaretur; de* בית *domo, notat verrere, everrere; unde* מחסרת *vocantur ſcopæ.* תחסיר *eſt defluvium plumarum in volucri.* Hæc faculam allucebunt, ad *Gloſſas Golianas* ex *Gjeubar.* concinnius ordinandas, atque ſub *Originem* hancce redigendas.

Ibid. Grave eſt verbum בהל, hic quoque *ſpeciatim* graviſſimam exerens figuram. Notiones quæ in *Lexicis* comparent, omnes *ſecundariæ.* In *Kal* nuspiam occurrit. In *Niphhal* duæ Claſſes; quarum ſub prima locatur, *turbari, terreri, percelli, conſternari,* de *mente.* Sub altera, *feſtinare, accelerare, præcipitare, præceps ferri,* de *corpore.* Hæc unam tenere *Originem* vel imperitior intelligat facile; ſed quid primum gradum occupet, non æque promte intelligat. Sunt qui a *terrore* & *conſternatione* ad *feſtinationem præcipitem;* & contra, qui a *feſtinatione præcipiti* ad *conſternationem* deventum velint. Eſt in hiſce, quod hinc & hinc trahat, retrahatque. Legitima eſt progreſſio in plerisque Linguis a *conſternato* ad *præceps* & *feſtinum;* &, vicibus inverſis, a *præcipiti* ad *conſternatum* & *exterritum.* Hinc minus firmi ad hæcce, ac propterea minus quoque favorabiles, opinantur, totum hocce genus eſſe arbitrarium; falluntur; nam ſtatim atque *Origo* reluxit, omnis dubitatio diremta. Innoteſcat homini *Literato* ex Dialecto *Arabum,* בהל *primariam* poſſidere vim *quatiendi, excutiendi,* continuo & *diſcernit,* & liquido *decernit,* נבהל *Excuſſus fuit ſibi,* afferre *ſecundario, præcipitem curſum* ac *feſtinationem* corporis; atque inde ad *terrorem conſternantem* vel *conſternatum* mentis proceſſum fuiſſe. *Conſternatio* ipſa apud *Latinos* etiam primitus *affectio* eſt *corporis,* qualis *equi ſternacis, ſeſe erigentis,* & *ſeſſorem excutientis.* Hinc apud *Liv.* L. 37: 41. *conſternatio quadrigarum:* nec non L. 21: 33. *icti forte, aut convulnerati, equi adeo conſternabantur, ut ſtragem ingentem ſimul hominum ac ſarcinarum facerent.* Eſt hæc antiquiſſima *verbi* illius virtus; in quam digitum intendit *Non. Marc.* de *Varia Signif.* ad

Digitized by Google

ad τὸ *conſternari* monens, ſignificare *dejici*; ſignificare rurſum *erigi*, appoſito exemplo *Pacuv.* in *Duloreſte*; *unde exoritur? quo præſidio fretus? auxiliis quibus? quo conſilio conſternatur? qua vi? cujus copiis.* Valet ibi *conſternari*, non ſane *dejici*, ſed *erigi* & *excitari in arma.* Alter locus ex *Peribœa Pacuvii* in mendo cubat: ſatis tamen liquet illud *conſterna te anime*, vel forte *conſternare anime*, valere, *erigitor* & *excitator ferocius.* Hunc veterem uſum attendit ipſe *Liv.* L. 7: 42. *eam multitudinem conjuratorum ad arma conſternatam eſſe.* Iterum L. 8: 27. *circumſtantes concilium, bellum in Romanos poſcunt; alii ad concitandam in arma multitudinem agreſtium diſcurrunt; tumultuque etiam ſanos conſternante animos, decernitur, ut ſocietas cum Samnitibus renovetur* &c. Ex interioris elegantiæ vena eſt illud *conſternante*, pro *ſtimulante in arma*, & *erigente*: plane ut *Lib.* 21: 24. *Metu ſervitutis ad arma conſternati.* Similia apud *Sall. Tac.* aliosque reperiunda. In omnibus hiſce viget poteſtas *impetus animi*, non utique *dejecti*, ſed *arrecti* & *ſtimulati* ad *vehementiorem motum*, *curſumve.* Ad hos calculos *conſternari* τῷ נבהל per omnia reſpondet quoad uſus *ſecundarios. Primaria* quoque non eadem quidem, ſed affinis tamen, ſita in *quatiendo*, *excutiendo*, ut quum *jumentum excuſſo vinculo*, *frenove*, *ruit*, & *ſolutius fertur.* Clarius percipias ex *Gjeubar.* cui *camelus* בוהל eſt التي باهل لا صرار عليها ولا عران ولا سمة *quæ non ſtringitur vinculo uberum*, *nec capiſtro ligatur*, *nec ullo ſigno notatur:* quaſi dicas, *excuſſam*, *& ſibi permiſſam*, *ut eat quo velit.* Transfertur ad *hominem*, & بهله *excuſſit eum* valet, *ſuo jure & arbitrio ſivit ferri*, vel *vagari.* In IV. item ابهلته אבהלתה *excuſſi eum* exponitur تركته باهل *dimiſi eum ut vagaretur quo vellet.* Et X. adducitur de *Sjeibanitarum gente* ex Poëta استبهلتها السواحل *excuſſam eam fecere tractus litorei*, لانهم كانوا نازلين بسيف البحر لا يصل اليهم السلطان يفعلون ما شاءوا *quoniam quum litus maris ſedibus ſuis obtinerent*, *ad eos pervenire non poterat Sultanus*, *ita ut pro arbitrio agerent quicquid vellent*, *vinculis velut exſoluti.* Illuſtris etiam formula enotatur ضلال بن بهلل *errator filius excuſſi*, pro *vagabundo* & *erroribus acto.* Ex hoc fonte per *metonymiam* emanavit بهله الله اي لعنه *excuſſit eum Deus*, pro *execratione* & *diris percuſſit*; *in malam rem abire juſſit:* quod *Terentiana* phraſi efferas, *quatere foras.* Iſtam potentiam exerit בֶּהָלָה *Jeſaj.* 65: 23. לא ילדו לבהלה *non parient in .... quia ſemen benedictorum Jehovæ illi*, *& propagines eorum cum iis.* LXX ſenſu duce, εἰς κατάραν, *in execrationem:* quod unice ſeriem iſtam implet; proprie *ad excuſſionem*; *ſub diris irisque cœleſtibus ſcilicet.* Languet *præpropere*, vel *præcipitanter*; quaſi *abortus* ſignificaretur. Fortius alii, *in conſternationem*; quod retineri poterit, ſi modo hanc in amplitudinem emittatur. Graviſſime etiam enunciatum *Pſ.* 78: 33. *Et conſumſit annos eorum* בבהלה *in excuſſione*, qualis eorum quos *diræ* & *iræ cœleſtes exterrent*, atque ſibimet velut *excuſſos agunt.* Et hic *conſternationem* adhibeas licet, vel *exſternationem*: nam & *exſternari* apud *Latinos* iſtam vim receptat. Eodem tendit *Lev.* 26: 16. & *Jer.* 15: 8. ubi *execrationem qua mens ſibimet excuſſa conſternetur*, palpare eſt. Confer quæ de hac ipſa poteſtate libavi ad *Cap.* 20: 21. ſecundum Lectionem *Maſorethicam* נחלה מבהלת *Hæreditas diris percuſſa*, *& excuſſa* veluti. מבחלת tamen; quod textum occupat, ibi non deſeruerim. Supervacaneam inſumerem operam, ſi in illud *excuti ſibimet*, ad *conſternationem* & *dejectionem mentis* tendens, immorarer; nam & *pavor membra* dicitur *excutere*, apud *Sen. in Agam.* *Vſ.* 5. quod vehementius quam *quatere*; & *mente conſilioque excuti* apud Auctores paſſim occurrit. Eadem dignitate *Pſ.* 6: 3. 4. נבהלו עצמי *excuſſa ſibi ſunt oſſa mea*; & נבהלה נפשי *excuſſa ſibimet mea anima.* Signan-

Digitized by Google

23 מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק
לשון :

24 גוזל

23 Qui redarguit hominem, poſtea mihi gratiam inventurus eſt; præ glabram faciente linguam.

24 Qui

gnantiſſime *Jeſ.* 21: 3. נבהלתי מראות *excusſus ſum mihimet, ut videre nequeam.* Item *Jeſ.* 13: 8. ונבהלו *& excutientur ſibimet, tormina eos apprehendent.* Ad hanc amuſſim facile exigentur 1 *Sam.* 28: 21. 2 *Sam.* 4: 1. *Job*: 21: 6. *Jer.* 51: 32. *Pſ.* 90: 7. quæque alia ad hanc claſſem reduci ſolent. Altera claſſis, quæ *feſtinationem præcipitem* adfert, item ab *excutiendo* ducta, inſigni pollet gravitate. *Ecclef.* 5: 1. אל תְּבהל על פיך *Ne præcipites ore tuo:* proprie, *ne excuſſus ruas ſuper ore tuo;* ut *jumentum* videlicet quod *capiſtrum excuſſit.* Iterum *Eccleſ.* 7: 9. אל תבהל ברוחך *ne excuſſus ruas in ſpiritu tuo ad iraſcendum* &c. Et *Cap.* 8: 3. אל תבהל מפניו תלך *ne excuſſus tibimet a facie abeas Regis:* cave *præcipiti & contumaci impetu reſilias ab ejus mandatis.* Subeſt *detrectatio obedientiæ*, & *excuſſio freni;* inſtar *equi ſternacis.* Hoc ſupra erat *conſternari ad arma.* Signanter 2 *Chron.* 26: 20. de *Uzzia lepra percuſſo*, dum adoleret in Templo, ויבהילוהו משם *& excuſſerunt eum inde* ſacerdotes; i. e. *præcipitem ejecerunt;* quo ſenſu ſubnexum, וגם הוא נדחף לצאת *quin & ipſemet impulſus ultro ad exeundum, quia percuſſerat eum Dominus.* Jugum hocce verborum מבהל *excuſſus*, & דחוף *impulſus*, habes quoque *Eſt.* 8: 14. ad *præcipitem & velut effrenem feſtinationem* exprimendam: unde & *Cap.* 6: 14. ויבהילו להביא את המן *& excuſſo*, i. e. *præcipiti impetu celerarunt adducere Hamanum.* Sentias hinc nervum ſimul & colorem, quo inſignitum illud 2 *Chron.* 35: 22. אלהים אמר לְבַהֲלֵנִי *Deus juſſit ut excuſſa uterer feſtinatione;* ut *tanquam effreni celeritate iter meum præcipitarem.* Completiſſima imago; & dehortatio potentiſſima, ne vel minimum moræ a *Joſia* objiceretur. Noſtra quoque *Gnome* perinſignis, in qua נבהל להון non ſimpliciter eſt, *feſtinans ad opes:* non *præceps ad eas;* niſi ex *Origine* adjunxeris, *excuſſus ſibimet;* ut ſine *freno*, ſine *repagulo*, ad illas ruat, earum ſplendore *attonitus*, ac velut *externatus.* Hoc *Græcis* erat πτοᾶσθαι, & πτοιᾶσθαι, non tantum *exterreri* inſtar *equi ſternacis*, ſed etiam *attonari admiratione*, & *tota mente exſternari*, ac *ſibimet excuti, ad aliquid vehementius appetendum.* Amat hoc verbum *Chryſoſt.* ut T. I. *edit. Savil.* p. 5. Τοὺς περὶ τὸν πλοῦτον ἐπτοημένους, *circa divitias externatos* habes, & p. 7. Τοὺς περὶ τὰ παρόντα ἐπτοημένους· & p. 29. Τὸ περὶ τὴν δόξαν ἐπτοῆσθαι τὴν ἀνθρωπίνην, *circa gloriam humanam exſternatum eſſe:* & p. 30. Περὶ τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐπτοημένοι, *circa mundi negotia exſternati.* Adde p. 46. 50. 67. 96. &c. &c. *Heſych.* adduxit πτοιώμενον, a πτοιᾶσθαι, τὸ παρορμᾶσθαι πρὸς τὰ Ἀφροδίσια, quale *animal* מְבֻהָל مُبْهَل vocitant *Arabes*, & מְבוּהָל مُبَاهَل; quum *effreni cupiditate conſternatum*, & *ſibi excuſſum*, *in Aphrodiſia ruit.*

Vſ. 23. Magna *Emphaſi* enunciatum אַחֲרַי: Qui *redarguit hominem, poſtea mihi gratiam inveniet* &c. Sic per *Pleonasmum* ſubnecti ſolet *pronomen* in *dativo* reddendum, ut in אָזַי *tunc mihi*, aliisque monui in *Inſtit. Grammat.* In ſimpulo fluctus commoti, quum alii hinc exſculpſere *retrocedentem;* alii *poſt me*, i. e. *mea præcepta:* alii *ſeorſim;* alii etiam, אַחֲרֵי כֵן emendandum ſuſpicati ſunt. Verbulo ſolemnem *Hebraismum* indico; ne quis obhæreſcat in plano. *Colon* poſterius, *præ eo qui blanditur lingua*, ad proprietatem verbi חלק preſſius & vividius convertendum, *præ eo qui glabrat linguam ſuam.* Hoc ſupra adſtructum.

 Vſ. 24.

24 Qui ſpoliat patrem ſuum, & matrem ſuam, & dicit, nulla eſt prævaricatio, ſodalis ille ſicario.

24 גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע חבר הוא לאיש משחית׃

25 Vaſtus cupiditatis agglutinabit contentionem; at ſecure recumbens in Dominum opimabitur.

25 רְחַב נפש יגרה מדון ובטח על יהוה יְדֻשָּׁן׃

26 Secure recumbens in cor ſuum, is ſtolidus eſt: at ambulans cum ſapientia, is evadet.

26 בוטח בלבו הוא כסיל והולך בחכמה הוא ימלט׃

27 Dans

27 נוֹתֵן

Vſ. 24. Formula איש משחית *vir perditionis*, vel *perditor*, ſupra *Cap.* 18: 9. deſignat *decoctorem.* Eundem & hic tenent nonnulli. Hic tamen gravius quid requiri, collatæ *Gnomæ* evincunt. Acceſſerim proinde iis qui hic *Graſſatorem*, *Latrocinatorem*, *Sicarium* expreſſere; quem & *Arabes* ساحت שוחת *Perditorem* κατ' ἐξοχὴν appellitant. Sic *Cap.* 6: 32. dedimus משחית נפשו *animæ ſuæ ſicarium.* Huic ſane profligatiſſimo generi aggregari meretur, qui *patrem* & *matrem ſpolians*, eo ipſo *animum* gerit *parricidam*; & *Sicariis* ſeſe inſerens, cum iisdem ſcelerum ſuorum cumulum implebit, debitasque tandem pœnas expendet.

Vſ. 25. Non uno in loco, cum alibi, tum in *Proverbiis* noſtris, prætervíſa fuit peculiaris notio, quam induere amat vox נפש *anima*, pro *appetitu* & *cupiditate anbelante.* Replicetur modo *Cap.* 23: 7. & 21: 10. & 13: 2. 4. Hanc vim ſpirat רחב נפש *amplus*, *latus animæ*, i. e. *cupiditatis*; qui *inſatiabilis* eſt *opum*, ac *divitiarum*: cujusque *appetitum* illum *late patentem*, ac *vaſtum*, nihil explere valeat. Nemini hic ambigere integrum, qui modo adſpexerit tabellam hancce *Jeſ.* 5: 14. הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק *Dilatavit orcus animam ſuam, & dispandit os ſuum immodice.* Habes eandem *phraſin*, & liquido cernere eſt, *Orcum* ipſum *Epitheto* hocce רחב נפש *lati*, *ampli*, *vaſti animam*, i. e. *appetitu vorandi*, poſſe inſigniri. Recurrit imago eadem *Hab.* 2: 5. cum inſigni acceſſione, הרחיב כשאול נפשו *dilatavit tanquam orcus ſuam animam*, ולא ישבע *& non exſaturatur.* Eſt ergo רחב נפש *latus animam* haud dubie, *qui nunquam exſaturari poteſt*; atque in quo

- - - - Furit ardor edendi,
Perque avidas fauces, immenſaque viſcera, regnat.

Huc unice collineatum, admonere potuiſſet *Antitheſis* verbi ידשן, *at qui ſecurus recumbit ſuper Dominum, opimus reddetur; ad opimitatem* usque *ſaturabitur.* Non abſimilis *Gnome Prov.* 13: 21. *Juſtus comedit* לשבע נפשו *ad ſaturitatem animæ ſuæ; at venter improborum indigebit.* Eſt *Allegoria*, in eundem tendens ſcopum. מלא נפש *implere animam*, pro *appetitum edendi ſatiare*, habemus *Cap.* 6: 30. Eodem colore רשן נפש *opimare animam*, *Jer.* 31: 14. *Pſ.* 63: 6. *Prov.* 13: 4. Hinc lucem fœneratur *Prov.*

11:

Digitized by Google

27 נותן לרש אין מחסור ומעלים עיניו רב מארות׃

27 Dans pannoſo, nullam patietur inopiam; at obſignans oculos ſuos, copioſus erit execrationibus.

28 בקום רשעים יסתר אדם ובאבדם ירבו צדיקים׃

28 Quum ſtant improbi, occultat ſeſe homo: at quum pereunt illi, juſti florent.

11: 25. נפש ברכה תדשן *anima benedictionis*, id eſt, *liberali dedita largitioni*, & pauperibus de *appetitu* ſuo erogans, *ad opimitatem ſaturabitur*. Hoc ſuo ordine inſertum velim. Unice hanc in ſedem quadrat ille *Inſatiabilis*, *vaſta* ſemper *anima inhians*, & *imminens* in aliena. Hujus character eſt, *agglutinare lites*, atque inde *pabulum* quærere ſuæ *cupiditati*; quæ tamen adeo non expleatur, ut inde vehementius exardeſcat, omni vera felicitate tandem privandus. Contra qui *ſuis contentus*, nil appetit, liteſque fugitat, Domino ſe ſuaque omnia tradens, & præſentem habet fructum tranquillitatis, & omni in perpetuum ſuavitate cumulabitur. In alia omnia abiere Interpretes; quorum aliis רחב נפש *latus anima*, eſt *magnanimus*: aliis *elatus animo*, *faſtoſus*, *arrogans*. Prius plane alienum, niſi per *magnanimum* intelligatur idem ille *arrogans*, & *inſolentiſſime ſuperbus*: quod tamen uſus ſermonis *Latini*, itemque *Belgici*, non patitur. Ad *arrogantiam* pertrahere potuit רחב לבב *latitudo cordis* ſic poſita *Prov.* 21: 4. & *Pſ.* 101: 5. & ferri poteſt, quatenus *arrogantis* item eſt, *agglutinare contentionem*. Infeliciore calculo Cl. *Guſſet.* nobis *ſapientem* hic obtulit, ex 1 *Reg.* 4: 29. ubi data dicitur *Salomoni ſapientia*, & *intelligentia*, ורחב לב & *latitudo cordis*, *ſicut arena quæ in litore maris*. Colorare nititur, quod hic nemo expectaſſet, ex eo quod detur etiam *ſapientia* ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης, *Jacob.* 3: 15. & quod *ſcientia* dicatur *inflare* 1 *Cor.* 8: 1. Nil indigeſtius. Aliud *Hebræis* erat רחב לב *latitudo cordis*, aliud רחב נפש *latitudo animæ*; quæ ut ex locis adductis patet, *cupiditatem vaſtiſſimam* conſignat. Sic apud *Sall. Cap.* 5. *Catilinæ* datur *animus vaſtus*, qui *immoderata*, *incredibilia*, *ſemper cupiebat*. Hinc ne latum quidem unguem hic deflexerim. רחב לב *latitudinem cordis*, ejusque varios uſus hic diſcutere, nimis longum foret. Verbulo ſubnotaſſe ſuffecerit, ea apud *Arabes* figurari tum *ſcientiam vaſtiſſimam*, tam *vaſte diffuſam*, quam *vaſtum mare* aliquod: tum *animos* ad *ardua* quæque *paratiſſimos*, *iiſque exantlandis capaces*; tum *pavorem*, quo *mens in ſtuporem vaſtum* defigatur; tum denique *ferociam* quandam *vaſtam*, qua *animus tumeſcat*, atque *inſoleſcat*. Poſterius *Pſ.* 101: 5. & *Prov.* 21: 4. intenditur. *Pavorem adſtupentem rei alicui*, reperies *Jeſ.* 60: 5. *Et pavebit*, *ac dilatabitur cor tuum* &c. Ad *animoſitatem* referendum videtur *Pſ.* 25: 14. & 119: 32. Omnia hæc ad unam eandemque vim reducere velle, eſt *Linguarum* vim, & genium, ſub anxium ſecum jugum mittere.

Vſ. 27. Præſignis *figuratio* in מעלים עיניו, *occultans oculos ſuos*. Ex *Origine* nempe ſonat, *obſignans oculos ſuos*, i. e. *ſigillo* veluti *impreſſo* eos *occludens*, & *offirmans*. Hoc in *Opuſc.* de *Defect. Hodiern.* late adſtructum, nos attinere non debet. De יסתר אדם *abſcondit ſe homo Vſ. ſeq.* jam *Vſ.* 12. id dictum, quod mentem noſtram declaret; iſta enim *perſona*, qua ſe quiſque *velare* ſtudet ſub *Tyrannis*, & Linguæ congruit, & ſententiæ lumen ac pondus addit.

Digitized by Google

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Verſ. 1 Vir redargutionum obdurans cervicem, deſubito confringetur, nec erit qui ſarciat.
2 Quum florent juſti, hilaria agit populus: at quum dominatur improbus, populus ingemiſcit.
3 Vir

Verſ. 1 איש תוכָחות מקשה ערף פתע ישבר ואין מרפא׃
2 בִרבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם׃
3 איש

Vſ. 6. Non aptiſſime nexa membra hujus *Gnomes*, ſic conſtitutæ, *in prævaricatione viri mali laqueus, at juſtus cantat & lætatur.* Id ita exponi ſolet, *juſtum*, *qui* religioſe *cavet peccatum*, *perpetua gaudere ſerenitate mentis tranquillæ*, atque *nullo laqueo conſcientiæ ſeſe implicare*; quæ ſit *materia jugis triumphi.* Hoc ſi intendiſſet *Parœmiaſtes*, prius membrum aliter concepiſſet; ad juſtiorem *Antithеſin* efficiendam: verbi gratia; *vir malus perpetuis* conſcientiæ *ſtimulis vexatur*, vel *compungitur*; ut *Job.* 15: 20. & *ſeq.* ubi illa conditio graviſſimis coloribus expingitur. Hic incipiens a פשע *prævaricatione viri mali*, in eaque *laqueum* ei *necti* pronuncians, quo *in perniciem irretiatur*, unde *eluctari* nequeat, alium omnino ſcopum ſibi præfixiſſe videtur; qui etiam פשע *prævaricationem juſti*, ut ſane *juſtus lapſibus* hac in vita non exemtus, *includat*; atque inſinuet *juſtum* ex *prævaricatione*, in quam prolapſus ſit, confeſtim *emergere*, quin *fortiorem* & *animoſiorem* adverſus omnem *tentationem*, cui forte ſuccubuerit, *aſſurgere.* Senſit hoc *Coccejus* noſter, ſic commentans: *Peccata cavenda ſunt. Nam ſi homo malus ſit, illaqueatur peccato ſuo: cogitur enim peccatum ſuum defendere, & peccatum peccato tegulam facere, ne perpluat; ut ita ex uno in aliud, itemque in aliud progrediatur. Sed* Juſtus, *qui veritatem amat, & peccatum fugit, ſemper* cantat & lætatur. *Non timet enim reprehendi, non confunditur coram ullo; quin etiam,* ſi lapſus fuerit, *vel ipſe ſe corrigit, vel monenti gratias agit; neque ea re lætitia ejus turbatur.* Cernis virum ſummum, ad *ſententiam* firmiore ancora revinciendam, adſciviſſe conditionem, *ſi lapſus fuerit juſtus*, quam hic requiri monebam. Reſumendum ad hunc calculum foret ἀντὶ τοῦ κοινοῦ בפשע, ut poſterius Colon ſic ſonet; *at juſtus in prævaricatione* ipſa *cantat & lætatur:* h. e. inde *materiam* quoque ſibi parat *triumphi*, adverſus *peccatum* ſemet *armans*; idque diligentius in ſeſe *debellare* ſtudens. Inſignis locus *Practicus*, quem Magni Theologi, ad gloriam Gratiæ cœleſtis, *venena* in *remedia* potentiſſima convertentis, pleno in die collocarunt. Enimvero nihil iſta repetitio, בפשע *in prævaricatione*, habet incommodi; atque ab iſta quidem parte omnia tuta; ſed non æque tutum, ut יָרוֹן habeatur pro *fut. verbi* רנן *cantillare*; atque a *Defect. med.* talem *formam* duci *Analogia* minus patitur. Hinc alii corrigendam cenſuere vocalem poſtremam; alii novum *Thema* induxere רון *med. Waw*, quod tamen eadem poteſtate *cantillandi* donarunt. Gratis: quippe quod ſola *alliteratione* nitatur. Quid, quod illa notio non adeo opportuna ſit huic ſedi? Certe ירון ושמח *cantillabit & lætus*, non rotundum. Mollius exiſſet ירון וישמח *cantillabit, & lætabitur.* Aliud quid deſiderari perſenſit iterum *Cocc.* noſtrum ירון *cantillat* in *Lexico* declarans, *loquitur cum fiducia*, παῤῥησιάζει). Id accommodatum *commentationi* Ejus.

3 איש אהב חכמה ישמח אביו ורעה זונות יְאַבֶּד הון ׃

4 מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יֶהֶרְסֶנָּה ׃

5 גבר מחליק על רעהו רשת פורש על פעמיו ׃

6 בפשע איש רע מוקש וצדיק ירון ושָׂמֵחַ ׃

7 ידע

3 Vir amans ſapientiam hilarabit patrem ſuum: & qui paſcit meretrices, opulentiam disperdet.

4 Rex per æquitatem juris terram conſtabiliet; at vir oblationum eam diruet.

5 Vir glabris utens blanditiis erga ſocium ſuum; rete ad greſſus ejus expandit.

6 In prævaricatione viri mali *eſt* laqueus; at juſtus vel ſuccumbens triumphabit.

7 Co-

jusdem ſupra expoſitæ: ut *Syntaxis* hæc ſit; *at juſtus*, in prævaricationem incidens, *loquetur cum fiducia*, & quidem *lætus*: i. e. ut videbamus *lætitia ejus non turbatur.* Hoc voluiſſe *Salomonem*, non perſuadeor; & jam omnes qui hæc curatius trutinabuntur, mihi facile conſciſcent, ad cola rite libranda ſub ירון requiri, quod פשע ל״ה *prævaricationi* recinat; hoc adſpectu: *In prævaricatione viri mali, laqueus*; perniciei ſcil. *at juſtus ſuccumbet*, & tamen *lætabundus*: i. e. *vel victus vincet ac triumphabit.* Celſam eſſe, & *Salomone* dignam *Gnomen*, nemo neget. Eam ſubjicit *Dialecti Arabicæ* auctoritas, in qua ران רון & רין valet *ſubigi*, & quidem ſpeciatim *a peccato*; eique *ſuccumbere.* Ita dicunt רון בהוה ران بالهوي *ſuccubuit affectui*; itemque *tranſitive* ران الهوي علي قلبه *ſubegit affectus cor ejus.* Sic *Harir. Conſ.* 10. Non eſſe *primarium*, ſed per *metaphoram* invectum, facile cernet qui *Golium* inſpexerit. Ibi principe loco comparet, *vicit, prævaluit animo* peccatum; *obvelavit, obſignavit*: item, *ſordibus inquinatus, contaminatus, & impurus fuit. Imbutus fuit colore. Defecit, ſive deliquium paſſa fuit* anima. *In paſſivo* قد رين بالانسان *impar fuit, ſuccubuit.* Omnia hæc *ſecundarium* tenent gradum; atque una ex *Origine* pullularunt. Ad eam præit Commentator *Haririi* ران اي غلب وغطا قال تعالي بل ران علي قلوبهم ما كانوا يَكسِبون قال في الكشاف ركبها كما تركب الصداء وغلب عليها ويقال ران عليه الذنب وغان رينا وغينا ويقال ران فيه النوم اي رسخ فيه *Verbum* רן *med. quieſc. eſt ſubegit, & involvit tenebris. In Alcorano extat, imo vero* רן *ſuper corda eorum, quod lucrati ſunt. In Kesjaf* (commentario *Alcoran.*) *exponitur, obſedit, prout obſidet ærugo, eademque ſubegit. Dicitur quoque,* רן *ſuper eo crimen, &* גן *cum infin.* רין & גין; *obduxit & obnubilavit mentem ejus. Item,* רן *in eo ſomnolentia* נום, *pro oppreſſit eum.* Locus *Alcorani* extat *Sur.* 83: 14. *ubi* רון noſtrum ab aliis *tranſitive* redditur *vicit, ſubegit, obſedit, oppreſſit*; quod pro ſenſu *plebejo* ſufficit; ab aliis *intranſitive*, tanquam *ſordes*, & *ærugo, concrevit ſuper corda eorum, quod lucrati ſunt.* Id elimatius, & ad palatum eruditum; illuſtri *figura* pingens *æruginem lucri*, *qua* ipſum cor veluti *infectum, obſeſſum, oppreſſum.* Eodem collineabat *Gjeubar.* ad *Alcorani* locum, (*Surat.* 83: 14.) بل ران علي قلوبهم ما كانوا يكسبون

7 Cognoſcit juſtus litem tenuium: improbus non intelligit ſcientiam.

8 Vi-

7 ידע צדיק דין דלים רשע לא יבין
רעת׃

8 אנשי

يكسبون *Imo vero* רן *ſuper corda eorum, quod lucrati ſunt*, apponens قَالَ ٱلْحَسَنُ هُوَ ٱلذَّنْبُ عَلَي ٱلذَّنْبِ حَتَّي يَسْوَادَّ ٱلْقَلْبُ *Auctor eſt Haſenus, ſignificari crimen ſuper crimine, ita ut cor quaſi nigredine infuſcetur.* Inſinuat *proprie* illud רן ſignare *fuſcatum*, *infuſcatum eſt: nigredine offudit.* Vides unde ſcatuerint *Gloſſemata* ex *Golio* ſuperius adducta; ubi pro *obvelare* & *obſignare* commodius dari potuiſſet *nigredine* aut *ſordibus fuſcare.* Sic omnia pulchre copulata, atque in primis ultimum illud, *deliquium animi pati*, quaſi *fuſcari*, *offuſcari*, σκοτȣ̃σϑ, nativam reſumit faciem. Eandem *Originem* ſancit triga *Gloſſarum* apud *Gjeubar.* quas *Golius* non enotavit وران النعاس في العين ورانت الخمر ترين علي عقل السكران غلبته والموت يرين علي الميت فيذهب به *Dicitur etiam, ſomnus offuſcat oculum; & vinum offuſcat mentem ebrii; & mors offuſcat moribundum; quum eum rapit.* Eadem omnia mediam *Waw* quoque obtinuiſſe, tum *Analogia* arguit, tum expreſſa auctoritas *Camuſi*, ſub رون citantis مرون به اي مغلوب ومقهور *Dicitur* מרון בה *de eo qui oppreſſus eſt, & ſubactus.* Hinc jam luculentior adhuc adſpectus exoritur, *juſtus autem offuſcabitur, & tamen lætabundus* eſt. ירון *offuſcabitur peccato*, primum, eodemque *attaminabitur* ſubinde; ita tamen, ut mox adjutante Gratia τὸ πονηρὸν *malum exſuperet*; atque ita ex *malo* ipſo ad incrementum *boni*, & ad *robur Vitæ Spiritualis* proficiat. Secundo ירון *offuſcabitur* ſubinde *ærumnis*, *miſeriis*, omni *malo triſti*; וישמח *& tamen lætabundus*: quippe cui & *in adverſis gloriari* conceſſum; ex iisdemque *Fidei* ac *Virtutis triumphum* ducit. Hic eſt uſus ille, quem phraſis رين به *ſuccubuit*, cum ſuo مرون מרון *ſubactus* & *oppreſſus gravi mole*, offerebat: nam apud *Gjeubar.* eſt, وقع فيما لا يستطيع الخروج منه ولا قبل له به *Incidit in aliquid unde emergere, aut cui reſiſtere nequeat.* Vides *ærumnas*, & *moles moleſtiarum ineluctabiles* quaſi, quæ *caliginem offundere* ſolent menti. Eodem pertinet, quod ſub IV. *ſpecie* annotatur a *Gloſſographis* ارون ארון *calamitatem & jacturam ſubiit omnium pecorum*: quaſi *malum ineluctabile.* Cumulum hiſce, tertio, imponere poſſet ſignatius illud noſtri *Thematis* in *morte* ipſa; ut ירון *offuſcabitur juſtus*, valeat, *Mortis ſubibit tenebras*, וישמח *& tamen tum vel maxime lætabundus*, atque *victus ab* extrema *neceſſitate*, ſplendidiſſime *vincens*, ac *triumphans.* Conferri debet in hanc amplitudinem *Gnomes Cap.* 13:9. אור צדיקים ישמח *Lux juſtorum lætabitur*, i. e. *læte eniteſcet: at lucerna improborum nigreſcens extinguetur.* Iſtam ſententiam iidem demum *gradus* conſummant. In מוקש *Laqueo*, quem *homini malo* ſua *nectat prævaricatio*, hunc proceſſum nemo repudiarit.

Ibid. Magnos ſenſus, quos *Thema* רון civitati *Hebrææ* redditum, aperit, ſupprimere non potui. Idem forte graviſſimum reſolvet nodum, qui interpretes conſtringit *Pſ.* 78:65. *Et excuſſus eſt, inſtar ſomnolenti Dominus*; כגבור מתרונן מן היין *ſicut Heros* .... *a vino*, vel *præ vino.* Verſiones inſedit ibi, *cantillans*, *jubilans.* Mira comparatio; ad quam nil mirum ſi judicia varient. Plurimi,

ſicut

Digitized by Google

8 אנשי לצון יפיחו קריה וחכמים ישיבו אף׃

9 איש

8 Viri irriſores exſufflant civitatem.: at ſapientes ſedant naſum accenſum.

9 Vir

ſicut Heros, qui largius hauſto mero ſeſe animoſiſſime infert in prælium. Ita voluiſſe videtur *Cocc.* conferre jubens *Zach.* 9: 15. Alii, quia ישן *dormiens* præceſſit, *ex vino* maluere, ut pingatur Heros, *qui quum vinum edormiit, jubilat;* ad illud *Ovid. Metam.* 3: 631.

- - *Eque mero redeunt in pectora vires.*

Diverſo multum adſpectu *Jun.* duo concipiens membra, quorum alterum aptat *dormienti*, alterum *vigili; tanquam ſi ſcommata forent Philiſtæorum*, Deo *Iſraëlis* illudentium, quaſi vel *dormiret & ſe ab exantlato ante labore recrearet;* vel ſi *vigil* eſſet, *vino obrutus & in præſentia ſui compos non foret.* Illuc *cantillans* ita detorquet, ut valeat, *nihil agens, ſed tantum vino actus.* Id nemo facile concoxerit, quamvis *Sarcasmos* hoſtiles hic expreſſos lubens admiſerim. Ex illa acerbitate longe molliore flexu מתרונן מן היין reſonabit, *offuſcatus a vino:* quem *vinum vicit*, atque adeo *merſit.* Hoc non *vigili* applicem, ſed *cum maxime dormienti*, tanquam ſub *ſoporifera potione*, quem *ſoporem* vocitat *Nepos.* Jactaſſe videntur *Philiſtæi*, ſc Numini *Iſraëlitarum*, quum eos *fæda clade ſtraviſſent*, atque ipſam *Arcam* avexiſſent, miſiſcuiſſe *ſoporem*, כוס תרעלה *poculum tremoris*, quale repræſentatur *Pſ.* 75: 9. Hoc etiam כוס חמה *poculum venenatum* appellitatur in *Sacris*, atque יין *vinum*, pro *tali potione* ſat crebrum. Non abludit hinc imago ſimili in argumento *Jerem.* 14: 9. *Quare eſſes* כאיש נדהם *ſicut vir atra mole obrutus*, כגבור *ſicut Heros, qui non valet ſalutem præſtare?* Poſteriori in colo *Oxymoron:* in utroque *mimeſis ſcommatis* hoſtilis: *Quid Tibi dicteria illa* ab inſolentibus inimicis *Zionis impingi* ſinis? In *Pſalmo* illuſio illuſione rependitur: atque inde illud mox ſubnexum; *percuſſitque æmulos ſuos* אחור *ad poſteriora; fædis* ſcilicet, &

ignominioſis illis *mariſcis; opprobrium æternum inflixit illis.* Multa hunc ſenſum commendant, quin depoſcere videntur. Primo mollius eſt *ſchema* ſub illo conceptum *ſarcasmo.* Secundo, imago *dormientis* ex *alto* tandem *ſopore excuſſi*, ſe magis ſuſtinet. Tertio, *Themati* ישן *ſomnolentiam* ſignanti, & *vetuſtatem*, notiones illæ *metonymicæ* additæ ſunt a *ſuſcitate;* cui proinde מתרונן *offuſcatus*, rite continuata gravi figuratione, pulchre ſuccinit. Quarto, ſi *ſcomma* ſubſit hoſtile, quod vix ac ne vix quidem hinc abeſſe poteſt, *cantillans*, vel *jubilans*, hic minime quadraret, niſi ad frigidum & contortum illud *Junii* quis ire vellet: at *obnubilatus, offuſcatus potione ſoporifera*, dicterium iſtud cumularet. Quinto, diſertiſſima illa *Gloſſa* ex *Camuſo* adducta رانت عليه الخمر רונת עליה אלחמר *offuſcavit eum vinum*, ne ambigi quidem permittit. Sexto denique, LXX. quos ſecutus *Arabs*, nec non *Vulgat.* eundem hunc ſenſum adſcivere, ſive ex ſerie, ſive ex notione necdum plane deperdita, tunc tempeſtatis, atque extincta: ὡς δυνατὸς κεκραιπαληκὼς ἐξ οἴνου, *crapulatus a vino*, سكران من الخمر. Apud *Heſych.* quidem κεκραιπαληκὼς exponitus εὐφραινόμενος *exhilaratus;* ſed dubitari nequit, quin *Gloſſema* illud hauſtum ſit ex fontibus eorum, qui ad LXX commentantes, verbum illud durius ita emollitum iverint, ad *Hebraïcum*, ut credebant, רנן, quum de רון nihil ſatis comperti haberent.

Vſ. 8. Minus commode *Merc.* aliique, *Viri irriſores illaqueant civitatem; at ſapientes avertunt iram.* Duo obſtant. Primum, quod יפיחו ad פח *laqueum*, cujus *Thema* פחח, invita *Analogia* reducatur. Alterum, quod *illaqueare* illud non reſpondeat *figuræ* per אף *Naſum, ſuccenſum* nempe, & *inflammatum*, ſuſceptæ. Inſignite *Ezech.* 21: 36. באש עברתי אפיח עליך *ignem efferveſcentiæ*

Digitized by Google

9 Vir ſapiens diſceptans cum viro craſſe ſtolido, ſive infremat, ſive renideat, nulla tamen erit requies.

10 Viri ſanguinum oderunt integrum; & æquorum cujusque quærunt animam.

11 Omnem ſpiritum ſuum profert ſtolidus: at ſapiens retrorſum remulcet eum.

12 Do-

9 איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת :

10 אנשי דמים ישנאו תם וישרים יבקשו נפשו :

11 כל רוחו יוציא כסיל וחכם באחור ישבחנה :

12 משל

tiæ ſufflabo contra te: vel potius, *igne effervescentiam meam ſuper te ſufflabo*, i. e. *eam faciam ebullire, & exundare.* Eodem adſpectu & hic; *viri ſanniones exſufflant civitatem;* eamque *ſeditionibus & tumultibus miscent:* at *ſapientes* ישיבו אף *ſedant Naſum æſtuantem, bullientem; ſeditioſos motus efflantem.* Hæc genuina *Gnomes* noſtræ facies. Formula eſt ſolennis שב אף *ſedatus eſt naſus*, quaſi *rediit in ſe, & reſedit ab æſtu: Gen.* 26: 45. cui oppoſitum עלה אף *adſcendit*, i. e. *ebulliit naſus, Prov.* 15: 1. & חרה אף *excanduit naſus*, centenis in locis.

Vſ. 11. Grave & pervenuſtum eſt verbum שבח, *mulſit, permulſit;* unde gemina enituit *metonymia*, altera *plauſum* inferens, quum *quis mulcetur;* altera quum *commitigatur*, atque *ſedatur.* Hæc in *Opuſculo* de *Defect. Hodiern.* abunde adſtructa. Grande *ſchema Pſ.* 65: 8. משביח שאון ימים *mulcens fragorem colliſum marium:* & *Pſ.* 89: 10. *Quum tollit fluctus ſuos*, אתה תשבחם *Tu eos remulces:* ut Poëta

Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Hoc *Græcis* eſt πραΰνειν τὰ κύματα, & καταπραΰνειν; quo verbo appoſitiſſime uſus *Theodot. Pſ.* 65: 8. nec non θέλγειν, καταθέλγειν· unde *Heſych.* καταθελγόμενος, καταπραϋνόμενος. Illuſtri quoque *metaphora* hinc ductum, θέλγειν, καταθέλγειν, πραΰνειν, καταπραΰνειν θυμὸν, ὀργὴν, *mulcere iram*, pro *ſedare.* Flos honosque digniſſimæ *figurationis* etiam hic renidet: *omnem ſpiritum ſuum emittit Elumbis; at ſapiens mulcet eum retrorſum.* רוח *ſpiritus* paſſim θυμὸν *iram* conſignat. Limpidiſſima *Gnome;* ad quam tamen turbatum; occaſione vocis באחור. LXX dedere, ὁ δὲ σοφὸς ταμιεύεται κατὰ μέρος, nempe τὸν θυμὸν, quod *Vulgat.* expreſſit, *reſervat eum in poſterum.* Character parum laudabilis, in quo obtineret illud, *manet alta mente repoſtum.* Hoc induxit *Mercer.* aliosque, ut רוח ſimpliciter *mentem* exponerent, quam *ſtolidus effundat*, ſed *ſapiens retro compeſcat*, ut eam *ſuo loco & tempore expromat.* Nec hoc, nec priora illa, ad vim & dignitatem verbi ישבחנה *mulcet eum, mulcente* velut *manu eum ſedat.* Cl. *Cocc.* ſcrupulo ad באחור concepto, malebat, *in receſſu, ſeorſum;* atque רוח *ſpiritum* ad כסיל *ſtolidum* retrahit, *quem* dicatur *ſapiens in receſſu*, in ſecreto, *comprimere* ac *ſedare;* ne aperte eum increpans, hominem irritet ac confundat. Adjecit שבח eſſe *laudando ſedare;* atque huic adſpectui ſerviens, in *Lexico* quoque poſuit, *ſedat eum laudibus & excuſationibus adhibitis.* Non hanc eſſe rationem *Metonymiæ*, ſatis liquido conſtat; nec is *Salomoni* כסיל *Elumbis*, quem ita voluerit ſanari. Omnino *adfixum* ad ipſum *ſapientis ſpiritum* redit; *quem remulceat* באחור *retrorſum*, ſtatim atque *eum commoveri* perſentiſcit: neutiquam ſe *æſtui* iſti permittens. Non infitebor interim באחור nuspiam alibi ſic conſtructum, ſed vel אחור, vel לאחור enunciari. Inde conjectura mihi ſubnata, אחור hic forte a *Themate* חרר *excanduit* va-

Digitized by Google

12 מֹשֵׁל מַקְשִׁיב עַל דְּבַר שָׁקֶר כָּל מְשָׁרְתָיו רְשָׁעִים׃

12 Dominator aurem purgatam præbens ad verbum fuci, omnes miniſtri ejus improbi.

13 רָשׁ וְאִישׁ תְּכָכִים נִפְגָּשׁוּ מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם יְהוָה׃

13 Pannoſus, & vir amplas faſcias gerens, occurſant ſibi: illuminans oculos amborum Jehova.

14 מֶלֶךְ שׁוֹפֵט בֶּאֱמֶת דַּלִּים כִּסְאוֹ לָעַד יִכּוֹן׃

14 Rex qui judicat in veritate tenues; ſolium ejus in perpetuum ſtabilietur.

15 שבט

15 Vir-

valere, *candefactum*; pro pleno אַחְרַר, forma *comparat.* & *ſuperlat.* illa, quæ in אכזב *mendaciſſimus*, & ſimilibus, ſe exerit. Sic emergeret, *at ſapiens, vel candefactus valde, eum* ſpiritum *remulcet.* Manet *potens* & *imperioſus ſui*, etiam vel majore gradu irritatus, nec ſe *impotenti fervori* tradit auferendum. באחור *in candefacto*, tum, quum *vehementius* etiam *incanduit.* أَحَرُّ pro أَحْرَرُ *calidior*, *calidiſſimus*, apud *Golium* reperietur. Ad *fervidiſſimos motus iræ* ſe præbuiſſe verbum noſtrum, etiam apud *Hebræos*, addubitare non patietur *Cap.* 26: 21. ſupra, ubi habuimus חרחר ריב *candefacere litem.* Eſt conatus; quem ſupprimere, piaculum duxi. *Retrorſum* tamen dimittere non ſuſtineo.

Vſ. 13. Non teres & rotunda *Antitheſis*, ſic concepta: *Pauper & vir fraudulentus occurſant ſibi invicem.* Ut unguem ferre poſſit, adſciſcuntur ab interpretibus *artes fraudulentæ*, *uſuræ*, *fœnerationes*, *oppreſſiones*, quibus quis *graſſetur* ad *divitias.* Certe *Divitem* hoc charactere conſignari, cum res ipſa docet, tum *Cap.* 22: 2. ſupra, ubi habuimus עָשִׁיר וָרָשׁ נִפְגָּשׁוּ *Dives & pannoſus ſibi invicem occurſant.* Tam invidioſo tamen nomine omnem *Divitem* circumſcriptum, non adducor: multo minus adſtipulari velim iis, qui תוך *fraudem*, conferunt cum τόκος *fœnus*; illud *Græcum* ex hoc ipſo fonte *Hebræo* derivantes. A τίκτω *pario*, ejusque *præt. Med.* τέτοκα, haud dubie τόκος proceſſit; quod jam a תּוֹךְ *fraude* nimium quantum abludit. *Jun.* hic exitum dari non poſſe videns, ſepta tranſſiluit, reddens, *Rudis & induſtrius*: quaſi *pauper ingenio*, & *callidus.* Eſt aliud adhuc תּוֹךְ, vel תָּוֶךְ *medium* notans. Inde *virum mediocris fortunæ* cum *Chald.* arripuere nonnulli; quod ut forma, ita ſenſu, claudicat. Noſtrum תְּכָכִים, nuspiam alibi reperiundum, uberiorem requirit lucem, & Veteris Linguæ copiam. Eam miniſtrat Radix تك תכך apud *Arabes* quæ in *Camuſo* declaratur per قطع *ſecuit.* Inde تكّة תִּכָּה contractum ex תככה valet *ſegmentum*, *faſciam*, *qua veſtes ſuperbiores*, *ſemoralia* &c. *ornantur.* Ejus *collectivum* eſt تكك תִּכַךְ. In *Hiſt. Sarac.* p. 81. narratur *Chalypham Hisjamum* habuiſſe *veſtes phrygionici operis ea copia, ut ſexcentos camelos iisdem oneraſſe perhibeatur: ac reliquiſſe decem mille tunicas, & mille* تكّة للسراويلات *faſcias braccis* voluminoſe ſubnectendis. Apparet ad *ſplendorem cultus* & *veſtitus* pertinere. Inde ſuſpicor אִישׁ תככים eſſe *virum veſtibus faſciatis* ſuperbientem, *Divitem* utique, qui opponatur רִשׁ ריש *pannoſo*, *lacero*, *ad laceramenta*, ῥάκη, *redacto.* Etiam forma תֹּךְ, *fraus*, *dolus*, a *ſecando* fluxiſſe videtur, ea via, qua *ſectori Zonario* nomen additum. *Secare* quin imo *Arabibus* abſolute eſt, *latrocinari*, *graſſari furtis* & *rapinis.* Omitti hic nequit طَرَّار apud *Golium* a طَرَّ *ſecuit*, *fidit*, pro eo qui *Zonas ſecat*, & *crumenas*; indeque latius pro omni *impoſtore*, & *technarum ſtructo-*

15 Virga & redargutio dat ſapientiam; at puer, cui frenum laxatum, conturbator matris ſuæ.

16 Quum creſcunt fortunis improbi, creſcit prævaricatio; at juſti ruinam illorum inſpectabunt.

17 Caſtiga filium tuum, & præbebit tibi quietem; dabitque delicias animæ tuæ.

18 Quum nulla eſt viſio, populus filo disjecto diſſipatur: idemque ſubſtricte cuſtodiens Legem, quam beatiſſimus.

19 Ver-

שבט ותוכחת יתן חכמה ונער 15
משלח מביש אמו :

ברבות רשעים ירבה פשע וצדיקים 16
במפלתם יראו :

יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים 17
לנפשך :

באין חזון יפרע עם ושמר תורה 18
אשרהו :

בדברים 19

ctore. Ita voculæ תֹּךְ, cum luculenta *Origine*, pondus haud pœnitendum acceſſerit *Pſ.* 55: 12. *Non exterget ſe ex plateis ejus* תך ומרמה *graſſatio & jaculatio fraudis:* itemque *Pſ.* 72: 14. מתוך ומחמס יגאל נפשם *a graſſatione & cruditate violenta vindicabit animam eorum.* Quid, quod תּוֹךְ & תָּוֶךְ *Waw quieſcente*, *τὸ μέσον medium* deſignans, a *ſecando* quoque ultro ſeſe ingerat? Inde תִיכוֹן *μέσος*, *medius:* quod depoſcit *Thema* תיך, تاك; apud *Arabes* quoque aſſervatum: idemque valens, quod تك unde in *Camuſo* احمق تايك; *ſtolidus ſciſſor*, *ſecans*, *ſcindens* omnia, תּוֹיֵךְ, qui alias تاك תּוֹכֵךְ itidem *ſciſſor.* Inde jam *medium*, quaſi *ſcindens*, *ſecans*, *dividens.* Longiſſime hinc diverſum ſolitarium תֻּכּוּ *Deut.* 33: 3. והם תכו ברגלך. Quum nihil ad manus foret, itum ad תּוֹךְ *medium*, datumque a multis, *& illi medii facti inter pedes tuos.* Hoc refellens *Cocc.* in *Lex.* malebat, *& illi medii perambulati ſunt pede tuo:* quaſi תֻּכּוּ contractum foret ex תּוֹכְכוּ. Hæc *Analogiæ* parum congrua, quivis cernit. *Kimch.* novam *Radicem* adſcivit תכה, *ex ſerie*, ut ait, explicandam. Hanc premens, adoptavit vim *adjungendi*, redditque, *adjuncti ſunt pedibus tuis*, *veſtigia tua ſecuti*, videlicet: ex ſpecie *Pyhhal.* Iſtam *ſpeciem*, iſtamque *Radicem* ita ſancit *Analogia*, ut ea de re nihil cuiquam dubii relinquatur. Notio interim *adjungendi* plane precaria; & tenuior, quam ut granditatem iſtius loci ſuſtinere queat. Eam unice implere poteſt, quod ſub تكا ultimis *Aleph*, *Waw*, *Je*, תכא & תכה pro תכו, תכי, *Dialectus Arab.* aſſervat, *fulcire*, *ſuffulcire*, ſpeciatim *recumbentem* ad menſam, vel *reclinatum* in conſeſſu. Hinc ſplendida imago ſe ingerit, *effulti ſunt ad pedem tuum:* i. e. *ad eos aſſident diſcipuli*, *accumbunt convivæ.*

Vſ. 18. Excellenter figuratum illud יפרע עם *diſſipatur*, *diſſolvitur populus*, velut *ſphærula*, vel *linea baccarum diſciſſa:* i. e. *veritate*, *virtute*, *diſciplina* omni *disjecta.* Redeatur ad *Cap.* 1: 25. ſupra. His adjici velim graviſſimum illud, *Exod.* 32: 25. poſt turpiſſimam Fœderis violationem vitulo Aureo commiſſam, *viditque Moſes populum*, כי פרוע הוא, *quod disturbatus eſſet*, *ad modum ſphærulæ* videlicet *disjectæ.* Eadem hac imagine ſumma *Reipublicæ* confuſio deſcribitur in *Hiſtoria Perſiæ MS.* تفرقوا كعقد خانه النظم لم يلوي احد علي صاحبه *diſſipati ſunt ut linea* bac-

19 בדברים לא יוסר עבד כי יבין ואין מענה׃

20 חזית איש אץ בדבריו תקוה לכסיל ממנו׃

21 מפנק מנער עבדו ואחריתו יהיה מנון׃

22 איש

19 Verbis neutiquam caſtigabitur ſervus: equidem intelligit, at reſponſum nullum.

20 Vidiſti virum feſtinantem in verbis ſuis! expectatio de Elumbi, præ quam de illo.

21 Delicate nutriens ut admiſſarium a pueritia ſervum ſuum; etiam poſteritas ejus erit fœtura.

22 Vir

baccarum, quam ſua deſtituit junctura ac ſeries; altero alterum haud reſpiciente. In ſequenti שמר *cuſtodiens ſubſtrictius Legem*, cum *diligentiſſima adſtrictione ſui* ad *obſervantiam* & *officium* omne, pulcherrima cernitur oppoſitio; ad quam digitum intendiſſe ſuffecerit.

Vſ. 19. Plus acuminis ſubeſt *Gnomæ* huic, quam prima fronte videtur; *verbis non caſtigatur ſervus: nam intelligit, at nullum eſt reſponſum.* Eſt character *contumaciæ obſtinatiſſimæ*, cum *perfricta impudentia* conjunctæ; qua quis eo usque *obduruit*, ut *compellatus* a ſuperiore, eumque *intelligens*, nihil tamen ei *reſpondere* dignetur, ſed in præfractum ſeſe *ſilentium* configat, malitiam deſperatam ac plane conclamatam commonſtrans. Operam ludit qui *tali verba adhibet*, *verbera* ei *admovenda.*

Vſ. 21. Ambiguum eſt, & non uno nodo intricatum dictum. Nempe מָנוֹן ſolitarium eſt vocabulum, variisque propterea opinionibus tractum, ac circumactum. Affinitas ei cum נִין *Filius Job.* 18: 19. *Jeſ.* 14: 22. *Gen.* 21: 23. unde & יָנוֹן *Pſ.* 72: 17. *propagabitur, Filii titulo floreſcet.* Hoc ſuggeſſit & hic *Filium*, atque inde plurimis placuit, I. *Qui delicate nutrit inde a pueritia ſervum ſuum; & ad poſtremum erit filius*, i. e. *faciet ut jura ſibi filii arroget.* Id non una ſalebra interciſum. Complanatius foret, ſi מפנק præfixo ל auctum fuiſſet, *Delicate nutrienti inde a puero ſervum ſuum, & ad extremum ſuum is erit Filius.* Hinc anſa porrecta *Junio* II. ad libertius hocce exſculpendum, *Qui delicate educat a pueritia ſervum ſuum, tandem erit orbus liberis.* Præiverat *R. Juda*, מנון *deſtitutum filio*, vel *proſapia*, declarans. Judicium laudo; nam ſeverum ſic aculeum reconderet *Gnome*, deſtrictum adverſus fatuum dominum, in cujus *hæredes legitimos* occultis artibus graſſaturum ſit ſceleratum mancipium. Sed nil aliud fundamenti ſubjectum ſcias huic ſenſui, quam *Antiphraſin* ruinoſam, qua *filiis auctus* detorquetur in *filiis orbatum.* Mollius quoque aliquid extundere conatus *Cocc.* III. dedit, *Qui delicate habet præ pueritia ſervum ſuum*, ei *tandem erit Filius:* i. e. *pupillus; obnoxius.* Acutum. מנער *præ pueritia, præ ſtultitia puerili*, παιδιῇ; atque jure merito propterea tanquam ſub *pædagogiam* redactus *ſuimet ſervuli*, atque vere מנון *filiolus* ſuismet in ædibus. Eſt jucundus luſus, qui ferme aſſenſum extorquet; niſi quod מנון tunc mallem IV. pro *ſtatu* & *conditione filioli* accipere, quam *Mem* illud *præformativum* ſæpe importat; ita filo texto; *Qui delicate nutrit præ pueritia ſervum ſuum, etiam extremum ejus, erit ſtatus filioli.* Pulchre ſibi ſuccinerent אחריתו מנון *Extremitas ejus, talis conditio erit.* Scrupulum interim haud levem relinquit מִנֹּעַר, quod *a pueritia* converſum, dimittere vix auſim; & melius quadrare videtur in *vernulam* delicatius habitum *a puero;* quam in *Dominum* qui *puerili ſtoliditate ſervum* corrumpat. Certe מפנק *delicate nutriens* per ſe *fatuitatem Domini* ſatis affert; ut contra מנער *a pueritia delicatius haberi*, in *ſervo* nervum habet, quo innuatur, jam *inde a teneris* indulgentia herili *corruptum* ſervile ingenium, in om-

omnem inſolentiam, ubi adoleverit, prorupturum. Altius proinde ſcrutandum, videndumque, num forte ex מפנק aliquid erui queat, unde majus lumen ſententiæ infundatur. Obſervo itaque V. Thema פנק nuspiam alibi in *Sacro Codice* occurrere. Significatio *delicate nutriendi* ex *Chaldaica Dialecto* hauſta a *Rabbinis*: inde colligentibus non tam *Hebræum* eſſe, quam *Chaldæum* verbum. Calculus, ſi quisquam, fruſtrator, & qui nimios dedit in re *Hebraica* ludos. Omnibus ea *Dialectis* haud dubie communis fuit. Apud *Arabes* quoque ampliſſimam obtinet ditionem; ex qua præter id, quod jam ex *Aramæo* fundo innotuit, aliquid preſſius & ſignatius expromam, *Camuſi* fontibus recluſis.

أَلْفَنِيقُ ٱلْفَحْلُ ٱلْمُكْرَمُ
لَا يُوذَى لِكَرَامَتِهِ عَلَى
أَهْلِهِ وَلَا يُرْكَبُ وَمُفْنَاقٌ
مُنَعَّمَةٌ وَنَاقَةٌ فُنُقٌ
فَتِيَّةٌ سَمِينَةٌ وَأَفْنَقَ تَنَعَّمَ
بَعْدَ بُؤْسٍ وَٱلتَّفْنِيقُ
ٱلتَّنْعِيمُ وَتَفَنَّقَ تَنَعَّمَ
وَعَيْشٌ مُفَانِقٌ نَاعِمٌ

Forma פניק *deſignat admiſſarium in bonore babitum, cui nibil oneris imponitur, quod ſummo in pretio ſit ſuis; ita ut ne quidem inſideatur.* מפנוק *vocatur delicatula mulier; &* *camelus* פנק, *eſt junior pinguiorque. Verbum* אפנק *in IV. valet delicatius vixit*, תנעם, *poſt miſeriam. In II.* תפניק *idem quod* תנעים, *delicatius molliusve enutrire. In V.* תפנק *item eſt* תנעם *delicatiſſime educari. In III. denique, vita* מפנוק, *eſt* נועם *delicata.* Iſte فنيق פניק *admiſſarius camelus*, omnem paginam implet apud *Poëtas*. In *Diw. Hud. Abu Debba* fortem deſcribens bellatorem;

لَيْثٌ يُغَامِرُ لِلطِّعَانِ
كَأَنَّمَا
يَقِمُ ٱلرِّجَالَ فَنِيقٌ
مُلْبِدُ ۞

Leo, gurgites intrans ad prælia; veluti
Conculcat viros Admiſſarius caudam quaſſans.

Ex *Hamaſa* appono hocce tantum;

يَعْتَلُونَهُ مِثْلَ ٱلْفَنِيقِ
ٱلْمُسَدَّمِ ۞

Trabebant eum inſtar Admiſſarii cui os præligatum.

Ibi *Tauriz.* يقودنه بعنف كانه فحل مشدود الفم خوفا من صياله الفنيق الفحل المفنق وهو المنعم لان الفحل يصنع للفحلة

Eum ait violenter fuiſſe raptum, tanquam ſi foret admiſſarius camelus, cui os præligatum metu libidinoſi furoris. פניק *autem abſolute eſt admiſſarius delicate nutritus:* מְפֻנָּק, *idem quod* מְנֻעָּם, *molliſſime babitus; quoniam ſoli admiſſuræ deſtinatur.* Elucet *ferocia libidinoſa* ex *delicato & molli paſtu*; in quam & hic ſi inſiſtatur, graviſſima oborietur figura *Domini ſervum mollius & laſcivius nutrientis*, cui haud ſecus ac ſi *ſoli admiſſuræ deſtinatus* foret, nihil unquam oneris injungat; cujusque *petulantem ferociam nullis verberibus compes-*

22 איש אף יגרה מדון ובעל חמה רב
פשע :

22 Vir naſi *ſuperbi* agglutinat contentionem; & turgidus æſtu ſpiſſat transgreſſionem.

23 גאות

23 Ela-

peſcat. Hic ita habitus מנער *inde a puero*, non poterit non tandem *ſubſeſſor* fieri *tori berilis*; ejusdemque *violator*, quem *multo fœtu* contaminet. מָנוֹן proprie *fœtificatio*, *fœtatio*; honeſtiſſimum in ſe vocabulum; a נין & נון non *Filius*, ſed *fœtus copioſior.* unde نـون *genus piſcinum* nomen duxiſſe videtur. *Fœtum* illum pro *filio* ſubſtitui, nemo improbabit, qui loca ſuperius adducta inſpexerit; *prolem*, *ſobolemve* ibi non ſolum quadrare, ſed omnino requiri, facile deprehenſurus. *Pſ.* 72: 17. ינין שמו *ſoboleſcet nomen ejus*, jam multi reddidere. מָנוֹן pro ſua forma *fœturam* potius ſonare, vel *fœtationem*, nemo negaverit. Hinc ſatis rotunde tandem prodire poſſet, *Qui delicatius nutrit a pueritia ſervum ſuum*, haud ſecus atque admisſarium in ſtabulo, *etiam poſteritas ejus*, *erit fœtura.* Hoc adſpectu אחרית non *poſtremum* ſonaret, ſed *poſteritatem*, ſive *poſteros*, ut *Pſ.* 109: 13. *Amoſ.* 4: 2. & 9: 2. &c. *Fœtura* per ſe honeſta, hic inhoneſti aliquid trahit. Rem verecunda & ſententioſa gravitate convelatam, ſibi quisque facile evolvet. Aliquid non multum abludens reperio apud *Syracbid. Cap.* 36 vel ſecundum alios *Cap.* 33: 6. Ἵππος εἰς ὀχείαν ὡς φίλος μῶκος, ὑποκάτω παντὸς ἐπικαθημένου χρεμετίζει. *Equus admiſſarius ut amicus ſubſannutor; ſub omni inſidente binniet.* Planius fuiſſet, ὡς ἵππος εἰς ὀχείαν *ut equus in admiſſuram*, *bene paſtus*, *petulans*, *laſcivus*; eſt *amicus irriſor.* Nullum eum *coërcere* poteſt *frenum*; quo minus, conſpectæ *adbinniat* equæ, atque *ſeſſorem excutiat*: hoc eſt, quo minus *intemperanti* ſe *libidini* permittat, vel in ipſum *Amicum*, ubi occaſio invitaverit, & petulantiam irritaverit, illuſurus. Potuiſſet ad Exemplum noſtrum *Gnome* quoque ſic concinnari; *ut equus admiſſarius eſt amicus petulans & laſcivus: vel ad uxorem intimi Amici ſui adbinniet.* Comparatione hac uſus *Jerem. Cap.* 5: 9. *Equi ſunt paſti* (vel potius *probe vaſati*) *quisque ad uxorem ſodalis ſui adbinniunt.* Graviſſime Orator in *Piſonem Cap.* 28. *Audiſtis Epicureos omnes res voluptate metiri; lubricum genus orationis, & præceps: itaque Admiſſarius iſte, ſimulatque audivit, a Philoſopho voluptatem laudari, ſic ſuos ſenſus voluptarios omnes incitavit, ſic ad illius orationem banc adbinniit, ut auctorem libidinis a ſe inventum illum arbitraretur.* Item *Prud.* in *Symm.* L. 1: 56. de *Saturno* agens, Diisque ab eo proſeminatis:

Advena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ; Tuſcis namque ille puellis
Primus adhinnivit ſimulato Numine mœchus.

Vides quid ferat, *Admiſſarium domi* enutrire.

Vſ. 22. Brevitati, quæ in *Proverbiis* regnare debet, non conſulitur, quum *duo membra unum* modo *vitium* conſignare ſtatuitur; quaſi אַף *Naſus* hic *iram* ſonaret, quam ſolo *gradu* vincat חמה *iracundia*, *excandeſcentia*, *furor*, ut vehementior, & pernicioſior. *Ira furor brevis eſt*, ait Philoſophus; ſed & illa haud dubie *multiplicat transgreſſionem*; æque ac *excandeſcentia*, ut hoc quidem nullo modo intendi queat. Asſeverare etiam liquido poſſum איש אף *virum Naſi*, æque *grave* eſſe in ſtilo *Hebræo*, ſi non gravius, quam בעל חמה *dominum excandeſcentiæ*; ut hac quidem via hinc exiri nequeat. Evadere quærens *Cocc.* edidit, *Vir iracundus concitabit litem: ſed homo ardens abundat defectione* vel *delicto.* Non video quicquam profectum; manentque eadem incommoda. Omnino *duo* hic *vitia* denotari autumem; ut איש אף *vir Naſi* ſignet *ſuperbum*, & *faſtoſum*; cujus hic perpetuus fere character apud *Orientales*, quod *altum Naſum*, id eſt, *altos* gerat *ſpiritus*: ut ad *Cap.* 27: 4. ſubmonui. Idem ibi admiſſus

23 Elatio hominis dejicit eum; at ſubmiſſus ſpiritu apprehendit gloriam.

24 Qui partitur cum fure, odit animam ſuam: execrationem audit & non indicat.

25 Trepidatio hominis ponit laqueum; at ſecure complanatus in Jehova, celſa in arce locabitur.

26 Mul-

23 גַאֲוַת אדם תשפילנו ושפל רוח יתמך כבוד :

24 חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד :

25 חֶרדת אדם יתן מוקש ובוטח ביהוה ישגב :

26 רבים

fuerat error. Quum autem *altum naſum gerens* dicitur יגרה מדון *litem agglutinare ſolere*, cave ſequens רב פשע *multus transgreſſionis* ad eum non pertinere cenſeas; nam & בעל חמה *turgens excandeſcentia*, *iracundus* utique, in priori quoque colo ſuam poſſidet partem, ut ſupra 15: 18. reperies; atque utrique *vitioſo*, tum *ſuperbo*, tum *iracundo* utrumque ex æquo competit, *agglutinare litem*, atque *multiplicare transgreſſionem*. Hæc divellere, eſt univerſam *Gnomen* convellere.

Vſ. 23. Firmo ſtat talo, quod datur, *ſuperbia hominis deprimet eum; & qui demiſſus eſt ſpiritu apprehendet gloriam.* Hoc gemina *Gnome* conſignatum, *Cap.* 16: 18. & 15: 24. Expendi tamen velim, an non erectius nunc & vividius quid voluerit *Parœmiaſtes*; ita enunciatum, *Elatio hominis deprimit eum*; i. e. *ipſa elatio*, & *inflatio ſuperbiæ*, eſt *animi dejecti ſignum*, & *character*; ut quicumque *ſemet attollat*, eo ipſo *ſemet depreſſum* & *abjectum eat* apud omnes, qui judicare poſſunt. Contra, *demiſſus ſpiritu apprehendit gloriam*, non tantum *præſentiſſimam laudem conſequitur* a veris arbitris, ſed etiam *veram gloriam* quaſi *injecta manu tenet*, ejusque *arcem* veluti *occupat*, ſitam *in demiſſione ſui*. Licet quoque inverſa *Syntaxi* reddas; *& demiſſum ſpiritu apprehendit*, *ſuſtentat*, ut *ſuum* ſibi *vindicat* & *occupat Gloria*. Prius prætulerim.

Vſ. 24. Poſterius colon animoſe non minus, quam ſententioſe, enunciatum. Ejus vigori non reſpondet, quod *Merc.* ſubnotavit; *audit execrationem adjurantium* num quis furem viderit, *nec indicat*. Hoc adjecto crimine *perjurii* augent alii, aſſumto *Magiſtratu*, qui indicem *jusjurandum adigat*; quod *perjurium* trahat *indicare* non audentis *furtum*, cujus conſcius ſit & particeps. Alii novum concipiunt membrum, *ita etiam qui execrationem audivit*, *nec indicat*; ex ſanctione *Lev.* 5: 1. Repetunt ἀπὸ κοινοῦ, *odit animam ſuam*. Hoc *Gejer.* latius executus. *Cocc.* immutato ordine *commendari* hic cenſet *fidem & religionem circa veritatis indicationem*; *quod interſit Reipublicæ*, *ut ea non lateat*, quaſi ſenſus foret, *eum qui adjuratus circa aliquid delicti*, *quod commiſſum ſciat*, *indicium detre-*

ctet,

26 רבים מבקשים פני מושל ומיהוה
משפט איש׃

27 תועבת צדיקים איש עול ותועבת
רשע ישר דרך׃

26 Multi quærunt faciem dominatoris: at a Jehova eſt æquum jus viri.

27 Abominamentum juſtorum, vir injuſtitiæ; & abominamentum improbi planam tenens viam.

ctet, *perinde facere atque ſi cum fure partiatur.* Abruptum ſententiæ implicuit. Res & ſeries haud dubie directa in *celatores* & *participes furti*, omnisque *turpis lucelli:* qui dicuntur *eodem ſe reatu illigare*; haud ſecus atque is, *qui execrationem audivit*, *eamque non indicat Lev.* 5: 1. Is ibi *ejusdem criminis*, *ejusdemque pœnæ reus* pronunciatur. Cum illo contenditur *celator furti*, omiſſa particula *comparationis* ad majus pondus. *Qui partitur cum fure odit animam ſuam; execrationem audivit*, *nec indicavit.* Si inſertum fuiſſet, *haud ſecus ac qui audivit* &c. clarius fuiſſet, ſed non æque vehemens atque animoſum. Illa vehementia telum altius figit.

Vſ. 25. Disquiritur, num חרדת אדם *pavor hominis* hic *ſubjective* veniat, de *homine pavente*, an *objective*, de *pavore ob hominem concepto*, vel *quum quis hominem pavet.* Prius urgent *Mercer. Gejer.* alii. Poſterius a *Vulgat.* expreſſum, *qui timet hominem.* Idem tenuere LXX. φοβηθέντες καὶ αἰσχυνθέντες ἀνθρώπους ὑπεσκελίσθησαν. Eſt gravius, & concinnius. Sed potentius fuerit, ni me fallit, חרדת אדם reddidiſſe *pavor ab homine incuſſus*; ubi jam preſſius adhuc אדם *homo*, oppoſitus hic *Domino*; cujus ſolius *Numen* nos debeat *pavefacere*, ac religioſo metu *perfigere*, ad vim & *Originem Thematis* חרד, in *transfigendo* ſitam. חרדת אדם *pavor hominis*, poteſtate *activa*, ut חרדת אלהים *pavor Numinis* 1 *Sam.* 14: 15. eſt *pavor Divinitus incuſſus.* Hoc ſuperiora illa ultro ſecum trahit, & iſti adſpectui *activo* alter ille *paſſivus* per ſe incluſus. Per אדם *hominem* deſignatur potens, & auctoritate pollens; cujus *Numen pavorem inferiori incutere aptum.* Is vere *Laqueus*, quo plurimi mortales ſeſe opprimi patiuntur: haud firmi in immoto illo *veritatis*, & *virtutis*, *fundamento*, quod mox ſubnexum, *& planiſſume ſecurus in Domino in Arcem evectus eſt.* Examuſſim huc quadrat illud *Jeſaj.* 2: 22. *Abſiſtite vobis* מן האדם אשר נשמה באפו *ab Homine cui flatus in naſo* &c. *Cujus vita*, *vis*, *potentia omnis tenuiſſimo illo filo pendet.* Verſus ſequens hunc ſenſum permunit. In eo vocabulum משפט *judicium* proprie *æquationem* notans, *æquam* illam *ſortem* eleganter conſignat, quam ſolus Deus diſtribuit; cujus ſolius *Nutus* proinde & Numen in omnibus ſuſpiciendum; ſive mali quid propulſatum, ſive boni quid impetratum, cupimus. Enimvero *ſpiſſiſſimus* mortalium *numerus* hos ad fines *quæritat faciem Dominatoris*; ſed משפט איש *æqua*, *competens*, *conveniens cujusque ſors* ac *portio*, *a Domino eſt.* Is ſolus mala & bona diſpenſat.

CA-

Digitized by Google

CAPUT TRIGESIMUM.

Verſ. 1 Verba *Aguri* filii *Jake.*
Sententioſa oratio; inſpiratum viri, pro *Ithiële* & *Ucbalo.*
2 Sane brutus ego, præ viro; & non intelligentia mihi eſt hominis.
3 Et non didici ſapientiam, ut cognitionem ſanctorum teneam.
4 Quis eſcendit in cœlum, & deſcendit? quis collegit ventum in pugillis ſuis? quis conſtrinxit aquas in veſtimento? quis ſtabilivit omnes fines terræ? quod Nomen ejus, & quod Nomen Filii ejus, ſi noſti?
5 Om-

Verſ. 1 דברי אגור בן יקה הַמַּשָּׂא נאם הגבר לאיתיאל ואֻכָל :
2 כי בַעַר אנכי מאיש ולא בינת אדם לי :
3 ולא למרתי חכמה ודעת קרשים ארע :
4 מי עלה שמים וירד מי אסף רוח בחפניו מי צרר מים בשמלה מי הקים כל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תרע :
5 כל

Vſ. 10. Nil magnum ſonat *Gnome*, *Ne calumnieris ſervum apud dominum ſuum, ne forte maledicat tibi, & delinquas.* Illa *maledictio* ad *ſervum* trahitur; cujus *imprecatio* in *delatorem* jure conjecta, a Deo exaudienda ſit, ut vel *alio delicto*, vel *hoc ipſo conſtrictus teneatur*, atque *pœnas* propterea *meritiſſimas* ipſemet *luat.* Ita *Merc.* aliique. Adjecit *Gejer.* alterum ſenſum, quo, *maledicat tibi*, valeat, *conviciis te proſcindat*, *famamque commaculet.* Hoc longiuſcule abit; & minus adhuc ſcopum ferit. *Rabbini*, ut preſſius aliquid exſculperent, reſpexere ad ſanctionem *Deut.* 23: 15. 16. *de fugitivo peregrino, in terra Iſraëlis aſylum quærente*, jure proſelyti, *qui Hero reddendus non ſit.* Eſt procul arceſſitum, nec reſpondet verbo תלשן *calumnieris.* Exiſtimem עבר *ſervum* latiore hic uſu donandum, ac ſignare *generatim* omnem *miniſtrum*, *officio*, *muneri*, *provinciæ* alicui a *ſuperiore* præpoſitum. Tales quo *majoribus negotiis* curandis ſunt admoti, eo plures reperiunt invidos, maligno eos dente petentes, &, ſi occaſio detur, ſiniſtris eos ſuſpicionibus apud principem, vel dominum, adſpergentes. Huc ducit verbum לשן *lingua maledica appetere, pungere more ſerpentis*; quod ſub لسن frequentant *Arabes*; atque ad *ſcorpionis ictum* quoque extendunt. Eadem vis ſub III. لسن לושן regnat: forma etiam in *Bibliis* aſſervata: *Pſ.* 101: 5. מלושני בסתר רעהו אותו אצמית *Qui Lingua pungit mihi ſocium ſuum, eum exſcindam.* Eſt character boni principis, quem nemo copioſius executus quam *Plin.* in *Panegyr. Trajani.* Eodem & huc collineari

Digitized by Google

5 כל אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחסים בו :

6 אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונכזבת :

7 שתים שאלתי מאתך אל תמנע ממני בטרם אמות :

8 שוא ודבר כזב הרחק ממני ראש ועשר אל תתן לי הטריפני לחם חקי :

9 פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי יהוה ופן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי :

10 אל תַּלְשֵׁן עבד אל אדניו פן יקללך ואשמת :

11 דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך :

12 דור

5 Omne dictum Dei conflatum: Clypeus ille clientelæ Ejus ſe dedentibus.

6 Ne addas ſuper verba Ejus; ut ne coarguat te, & mendax reddaris.

7 Duo petii abs Te; ne a me ſubtrahas, ante quam moriar. *Quoad vixero.*

8 Vanitatem, & ſermonem mendacis, procul faceſſere jube a me; inopiam, & opulentiam, ne des mihi; carpendum mihi præbe panem demenſi mei.

9 Ut ne ſatier, & abnegem, & dicam, quis Dominus? & ut ne hæreditate exuar, & furer; atque arripiam nomen Dei mei.

10 Ne obtrectes ſervo ad dominum ſuum; ut ne execretur te, & reus ipſe peragaris.

11 Generatio *eſt* quæ patri ſuo maledicit; & matri ſuæ non benedicit.

12 Ge-

neari videtur; ac proinde illud פן יקללך *ut ne execretur te*, ad *dominum* reduxerim, *ne ſervi illius dominus*, idemque tuus, *te* vel *corde*, vel & *ore deteſtetur*, ut *ſerpentem*, aut *ſcorpionem virulentum*; ואשמת *& reus peragaris*, qui *alium reatu implicare* moliebaris, principis gratia penitus excluſus, quin juſtiſſima pœna, pro natura calumniæ, plectendus, ad exemplum e *Pſalmo* adductum. Suſpicio quoque mihi ſuborta, ex ſententia ſic conſtituta non valde quæſitum forte nexum inveniri poſſe cum quatuor Verſiculis ſequentibus, qui depingunt quatuor hominum genera, qui *Lingua* vel maxime *graſſari*, & ſanctiſſima quæque jura violare ſolent. Huc digitum intendiſſe in præſenti ſuffecerit. Eſt aliud adhuc quod mentem pepulit, etiam obiter modo attingendum. Recipit hæc *Gnome* ſublimiorem adſpectum; atque *dominus* & *ſervus* ſe accommodari patiuntur ad *Deum*, & *Cultores* ejus; in *ſtatione* quosque ſua collocatos a ſupremo rerum Arbitro, ac Diſpenſatore. Qui *ſuperbia Phariſaica*, *invidia*, aliisque malis peſtibus contactus, *ſervo fido*, *ſincero*, *religioſo*, obtrectat, ejusque *fidem* ac *religionem* criminatur, veluti *calumniatorem* ejus & *delatorem* agit, ad *communem Dominum:* nil aliud reportaturus, quam juſtiſſimam *indignationem*, & *execrationem* Ejus, qui *corda* & *renes ſcrutatur*; ſeque *graviſſimo reatu* hoc ipſo nomine obſtricturus. *Tu quis es*, inquit Apoſtolus, *qui alienum ſervum judicas? proprio Domino ſtat aut cadit: Rom.* 14: 4. Id ſimillimum huic argumentum; quamvis noſtrum hocce latius pateat; *Phariſæi* quoque & *Publicani* exemplum amplectens, & ma-

Digitized by Google

12 Generatio *eſt* nitida ſuis in oculis; & a ſordibus ſuis non eſt eluta.

12 דור טהור בעיניו ומצאתו לא רחץ :

13 Generatio *eſt*, o quam alti ſunt oculi ejus! & palpebræ ejus ſublatæ ſunt!

13 דור מה רמו עיניו ועפעפיו ינשאו :

14 Ge-

14 דור

gna ſpatia altius meditanti aperiens. Cl. *Cocc.* eandem tenens *Syntaxin*, *Allegorico* huic ſenſui preſſius inſtitit, atque *Prophetiam* hic contineri cenſet, quæ directa ſit in *Judæos*, *qui Chriſti diſcipulos eſſent calumniaturi.* Quatuor ſubnexos item Verſiculos, cum characteribus ſibi ſuis, diſtinctis temporibus, hominibusque, *Prophetice* adaptat. Hæc ex *Commentario* ejus huc transferre non patitur ratio inſtituti noſtri. Contenti ſumus eo, quod generatim præſtruxit ὁ πάνυ; *Noſtrum non eſſe, judicare de illis qui Deo ſerviunt in bona conſcientia, etiamſi fortaſſis non faciant, quod nobis arrideat.* Quatuor illæ *generationes*, ſive *nationes*, quæ deinceps ſubnotantur, ad nexum, quem pro tenore *literæ* indicavi, etiam pro ſublimiore hocce adſpectu ſeſe ſatis commode præbent: nam *Vſ.* 11. ad eos applicari poteſt, qui *ſacratiſſima* quæque *vincula* abrumpunt, Divina & humana juxta violantes. *Vſ.* 12. ſignatiſſime depingit *hypocritas*. *Vſ.* 13. *juſtitia* propria *inflatos* ac *tumentes*: *Vſ.* 14. denique bonorum *Oppreſſores*, & *cruentos perſecutores*, qui, *ferarum* inſtar, virtutis & veritatis cultores *commolere*, *conculcare*, ac *devorare* geſtiunt.

Vſ. 14. Non ſatis eminet in *Verſionibus* vocabulum מתלעות per *molares dentes* converſum. Referri ſolet ad *Radicem* לתע *commoluit*; cujus derivatum מלתעות *molares* ſignat *Pſ.* 58: 7. Apud *Arabes* לתע لتغ *tundere*, *contundere*, iſtis *molaribus* nativam ſuam vim refundit. Longe aliud iisdem תלע تلع *eminuit dens*, *caput*, *collum*. Hinc מתלעות *dentes eminuli; vægrandes*, *qui ex ore prominent*, quales *aprorum*. Ipſa comparatio cum *cultris* huc fertur. Admonui jam ad *Job.* 29: 17. Hinc תולעה & תולעת forma *participiali*, *vermis* quoque fluxit, a *collo* aut *capite eminulo*, & ſemper *exerto*. Hanc ei *Radicem* ſtatuendam patet ex מְתֻלָּעִים *vermiculati*, *cocco tincti*: *Nah.* 2: 4. Aliter quidem calculos ſubduxit *Boch. Hieroz. Part.* II. p. 619. 620. a לוע *vorare*, *deglutire*: ſed nec commodum *Etymon* illud, nec bene fultum, quum לוע valeat *æſtu aduri*, ut لاع. Hæc diſcutere, non hujus eſt loci.

Vſ. 15. Ænigma per quam intricatum; quod nodavit ſolitarium עלוקה. Hoc per *Hirudinem* a plerisque converſum; ſignificationem iſtam fulciente *Dialecto Arabica*, ubi עלקה علقة & עלק علق vocitatur, a *Themate* עלק علق *appenſus*, & *affixus fuit*; & quidem ſpeciatim *ſumma folia carpens* camelus *inter paſcendum*, atque ita *quaſi ore pendens*. Huc reſpiciebat *Damirius* de *Animal.* eam ſic deſcribens دود اسود او احمر يكون في الماء يعلق بالبدن ويمص الدم *eſt vermis niger*, *aut ruber*, *in aqua degens*, *qui ſuſpenſus a corpore ſanguinem ſugit.* Hæc, & alia, quibus *Etymon* hocce adfirmetur, dedit jam *Boch. Hieroz. Part.* II. p. 797. adeo tamen non ſubſcribens receptæ opinioni, ut eam penitus exploſam velit; ſubſtituta poteſtate *Fati*, *quod* mortalibus *appenſum veluti adfixumque*; ſive *Mortis*, quæ *Arabibus* hinc dicta עלוק علوق. Ut pedetentim quid Lingua & ſeries noſtra poſtulet ſeſe evolvat, incipio I. a LXX qui mirifice turbarunt. Τῇ βδέλλῃ τρεῖς θυγατέρες ἦσαν ἀγαπήσει ἀγαπώμεναι κ. τ. λ. *Sanguifugæ tres erant filiæ multum dilectæ* &c. ut & *Arabs* habet. Iſta *dile-*

14 דור חרבות שניו ומאכלות מְתַלְּעֹתָיו
לאכל עניים מארץ ואביונים מארם :
15 לעלוקה שתי בנות הב הב שלוש
הנה לא תשבענה ארבע לא אמרו הון :
16 שאול

14 Generatio *eſt*, cujus dentes
gladii, & canini prominuli, ſunt cultri, ad comedendum pauperes e terra, & egenos ex hominibus.
15 Monſtroſiſſimo malorum duæ
ſunt Filiæ; cedo, cedo, *dicentes:* Tres illæ non ſaturantur; quatuor non dicunt, ſat eſt.
16 Or-

lectio ex הב הב, tanquam ab אהב *amavit*, arrepta. Quid intenderint, non diſquiro. Commodius cum reliquis Veteribus *Vulgat.* II. *ſanguiſugæ duæ ſunt filiæ* dicentes *affer affer* &c. Hoc cum præcedenti *VJ.* connectens *Merc.* pro *litera* monet, nonnullos *duas filias* trahere ad *biſulcam* & *bifurcatam* animalculi *linguam*; *ſe* vero *ſimpliciter referre ad inſatiabilem ſitim, per quam ſi vel ſatura deciderit, iterum admota ſanguinem bibere pergat.* Pro ſublimiore ſenſu adjungit, *ſic inſatiabiles eſſe pauperum oppreſſores; qui non contenti ſemel hauſiſſe, eodem ſubinde redeant, more hirudinum* &c. Eodem collineaſſe videtur *Grot.* πλεονεξίαν depingi cenſens *imagine hirudinis, quæ duobus linguæ ramis ſanguinem ſugat:* nec non *Cler.* iſti *rapacitati* & ἀπληστίᾳ *duas* addens *filias*, hinc *prodigalitatem*, illinc *avaratiam.* Ad hæc obſervare liceat, minus concinne *oppreſſori rapaci*, *Leonis* aut *Apri* more *omnia devoranti*, ſubjungi eundem in ſcopum *hirudinem*, quæ *ſugat* tantum *ſanguinem.* Liberiore flexu, & nexu, cum ſequentibus *Jun.* III. *Præter hirudinem* cui *duo ſunt rami*, *præbe*, *præbe*, *tria ſunt inſatiabilia*; *imo quatuor non dicentia*, *Obe!* Reſpicit quoque ad *biſulcam* illam *linguam*, de qua *Plinium* loqui autumat L. 32: 10. Ad tacitam autem *comparationem* cum iis quæ ſubſerta, ex *præpoſ.* ל exſculpſit *præter*, atque inſeruit *cui*, quod fuiſſet אשר לה. Durior *Syntaxis* paucos invenit admiratores. Connexio tamen illa, cum ſpecie *comparationis*, plurimis IV. arriſit: ut *quatuor inſatiabilia* recenſeantur, quæ tanquam *filiæ cenſeri queant hirudinis*, *inexplebiliter ſitientis:* ac primo quidem *Paræmiaſtæ* obverſata duo *ſepulchrum*, vel *orcum* potius, & *vulvam*; ſed mox materia invitante adjectum *tertium*, adjectum & *quartum*, *terram* nempe *ſiticuloſam*, & *ignem.*

In *quaternionem* autem huncce *quadrare*, quod in *hirudinem*, *clamantem* veluti הב הב *dato, dato*; vel *affer*, *affer*; nec *quicquam horum dicere* הון *obe! jam ſatis eſt.* Hæc filo & ſerie verborum duce, ſatis dextre contexta videri poſſint. Sed interturbat non tam *comparatio* hujus quadrati agminis cum *hirudine*, quam *appellatio* ſignatiſſima בנות עלוקה *filiarum hirudinis*, quæ ad omnia peræque pertinere cenſenda. His, aliisque ſcrupulis, permotus V. *Boch. Hieroz. Part.* II. p. 799. & ſeq. עלוקה *hirudinem* deſignare negat, eique ſubdit notionem *mortis*, aut *fati:* obſervans 1. apud *Arabes vermem* huncce appellitari علقة עֲלָקָה *Alaka*; non علوقة עלוקה *Aluka.* 2. formam iſtam, cum *maſcul.* علوق עלוק in *Camuſo* exponi الغول والداهية والمنية وما يعلق بالانسان *Parcam, & gravem caſum, & fatum, & quod homini impendet, vel appenſum eſt.* Sejungens ergo hanc *periodum* a ſequentibus, *Fato mortis* adſignari autumat *duas Filias*, *ſepulcrum* quod *corpora*, & [illegible] *orcum*, qui *animas appetat.* Non *novam* eſſe hanc interpretationem, neque *novitatis* nomine ſpernendam, ſubjunxit ὁ πάνυ; quum ex *Jarchio* conſtet *R. Menahem* tradidiſſe, vocabulum eſſe ערבי *Arabicum*, quod שאול ומורד *orcum* & *deſcendum* in *illum ſtatum* conſignet: atque inde in *Midraſh*, ſive Veteri *Commentario Pſalmorum*, has *Filias fatalis neceſſitatis* percenſeri גן ערן וגיהנם *Hortum Edenis & Gehennam*;

quod

quod ille dicat, date mihi juſtos; hæc vero, date mihi improbos. Poſterius hocce æqua habet jura cum priori illo *Bocharti*, id eſt, nulla; ſunt enim meri luſus ingenii, quibus loci hujus ſenſum ſuperſtruere haud tutum. Ad vocabulum עלוקה aliud judicium ferendum, omninoque ſtatuendum, vel idem, vel plus etiam juris competere *fatali malo*, quam *hirudini*; quum utrumque ſola auctoritate *Dialecti Arabicæ* dependeat, lance quidem, ſi *formam* ſpectemus, aliquo momento ad *Fatum mortis* ſeſe inclinante. Quid præponderet, ſola vi & gravitate ſententiæ decidendum. Minus prudens ergo Criſis *Gejeri*, *probationes Bocharti ad Scripturæ uſum vix quadrare.* Quem uſum? nam nuſpiam alibi vel *Thema* עלק, vel ejus עלוקה in *Scriptura* obvium. Imprudentior, quam *Guſſet.* deſtrinxit, *Linguam Hebræam primam eſſe; in qua nomen* עלוקה *hirudo per Waw ſcribatur; unde Dialecti ſumere potuerint* עלקה, *literæ illius omiſſione.* Ubi ergo loca illa, unde עלוקה *hirudinem* notaſſe apud *Hebræos*, conſtare queat? Niſi *Arabica Dialectus*, ſub علقة עלקח ſaltem *hirudinem* ſuggeſſiſſet, ea utique hic per ſe nemini in mentem fuiſſet, quum vix ac ne vix quidem ſtationem hancce obtinere queat; atque adhuc quidem incommodiſſime contextui huic adhæreſcat. Concuſſi equidem omnem rudentem, num quid commodius pro *hirudine*, quam lubens tenuiſſem, expedire valerem; atque occurrit mihi, quod VI. hic appono, ut concipiamus ſpeciem *ænigmatis*, ex elegantiore uſu Linguæ cum בת עלוקה *filia hirudinis* conformati, quæ *periphraſin* non invenuſtam præbere apta nata *inſatiabilis* cujuſdam *naturæ*. Si ipſa hæc *formula* بنت العلقة בת העלקה *filia hirudines*, pro *inexplebili ingluvie*, præ manibus foret, firmius ſtaremus; & tamen aſſeverare licet, genium *Linguæ* id non ſolum admittere, verum etiam invitare. Nempe *filios* & *filias* alicujus *rei* appellare ſolent in Oriente, quæ *pari indole prædita*, ac ſi *parentem* referrent. Ita verbi gratia بنت المنية *Filia fati*, vel *mortis*, vocitatur *Febris letalis*; eademque *periphraſi* etiam *ſecuris*, *telum*, atque omne *inſtrumentum mortiferum* appellatur. Hinc jucundo luſu dixeris, *fatum* vel *mortem*, *duas habere filias*, atque adeo *tres*, *quatuorve*; illas ipſas nempe, quas ut بنات المنايا *filias certiſſimarum mortium* uſus *periphraſticus* concelebrat. Ad hanc rationem dici poſſet, *Hebræos* generatim *res inſatiabiles*, protrita & ipſis *periphraſi*, vocaſſe בנות עלוקה *filias hirudinis*: ſpeciatim autem id nominis inditum *orco*, & *vulvæ ſterili*; unde anſa ſumta proceſſerit *Parœmiaſtes* ad *tertium* item בת עלוקה *filiæ hirudinis* titulo donandum; quin & ad *quartum*, ut pro *bigis* tanquam *quadrigæ* efficerentur; atque *terra bibula*, nec non *ignis*, *familiam* hancce *hirudineam* complerent. Videri poſſet, jam ſuperatum, qui ſe flecti non patiebatur, ſcopulum, atque in tranquillo navigari: quum quatuor *inſatiabilia* ſic expeditius fluant. Nil minus. Sive enim hoc noſtrum, tanquam paullo mollius, adblandiatur, ſive quod *num.* IV. propoſitum ſatis placeat, illi mox fluctus conſurgent, qui nos a portu, quem attigiſſe videbamur, in altum referant; atque *hirudinem* penitus miſſam facere cogant. Eſt ſane *hirudo* aptiſſimum emblema *inſatiabilitatis*; ſed non omnis; ſed non talis utique, qualis in *orco*, in *igne*, in *gravioribus* illis, quæ hic pecenſentur, majore gradu dominatur. Qui *orcum* aſſimilaret *Hirudini*, quicquid miſceret colorum, non pingeret, ſed extingueret. Par ratio reliquorum. Optimo judicio *Horat. Art. Poët.* 475. de *acerbo recitatore* indoctum doctumque juxta fugante,

> *Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo,*
> *Non miſſura cutem, niſi plena cruoris, hirudo.*

Nil facetius. Ejuſdem leporis eſt illud *Plaut. in Epid. Jam ego me convortam in hirudinem, atque horum exſugebo ſanguinem:* de *ſervulo heros emungere argento* moliente. Lepidiſſime item *Cic. ad Att.* 1: 16. figuravit *concionalem ærarii hirudinem*; in *plebe largitionibus inhiante.* Nil appoſitius; & ad naturam magis expreſſum dari queat. Idem elucet in venuſtiſſimo hocce *Theocr.* in *Pharmaceutria:*

> Αἲ αἲ Ἔρως ἀνιαρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα
> Ἐμφὺς ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Amorem comparat *Hirudini paluſtri*, quæ *ſangui-*

16 שאול ועֹצר רחם ארץ לא שבעה
מים ואש לא אמרה הון׃

17 עין

16 Orcus, & cohibitio uteri; terra non ſaturanda aquis, & ignis non dicit, ſat eſt!

17 Ocu-

guinem ei omnem ebiberit, penitius *affixa*. In omnibus hiſce ſumma decentia; ubi ſi *inſatiabilis ingluvies hyænæ* adhibita fuiſſet, omnis gratia, & lepos, periiſſet. Inverſis vicibus non patitur natura, non patitur ſtylus, ut ad *graviſſima mala*, quæ cuncta *hauriunt*, *abſorbent*, *conſumunt*, admoveatur *hirudo*, & vel apertam, vel occultam, formet comparationem. Vide mihi, quomodo *orcum* ſuis coloribus expingat *Jeſ. Cap.* 5: 12. qui *dilatet* נפשה *animam ſuam*, i. e. *voracitatem & ingluviem*, atque *os diſpandat ſine modo ac menſura*; ut quicquid *celſum* ac *glorioſum illuc deſcendat*; & judica, num *Hirudini* eum velis aſſimilatum. Par ratio reliquorum, de quibus deinceps. Ad hunc calculum *ſanguiſuga* iſta, quæ nimis diu torſit interpretes, decidat tandem, ac faceſſat neceſſe eſt; atque aliud quid e veteri copia *Linguæ* eruendum, quod ſedem hancce meliori jure occupare, atque implere queat. Id veſtigare arduum. Per *R. Menahemi* & *Bocharti* conatus ex עלוק علوق, qua *Mortem* ſonat apud *Arabes*, nodos non reſolvi, ſatis patuit. Ut commodius quid, ſi pote, expediatur, reſumenda VII. mihi *Gloſſa Camuſi* a *Boch.* adducta العلوق الغول والداهية والمنية وما تعلق بالانسان *Forma* עלוק *deſignat monſtrum tætrum, & malum fatale; ipſum fatum etiam; & quicquid homini ineluctabiliter affixum.* Sic verba illa convertenda; non ut ſupra reddidit Vir Summus; nimis ſtricte غول *Parcam*, pro ſcopo ſuo, inducens: quum ſit generale nomen, quod *monſtroſiſſima* quæque ac *tæterrima malorum* deſignet. Ita apud *Golium* ſub غول extat, *quicquid hominem necopinantem invadit perditque: exitialis calamitas. Item Dæmon ſylveſtris devorans homines & bruta. Serpens; Draco; Verſipellis Protheus, ſive præſtigiator.* Omnia commune tenent meditullium *prodigioſi monſtri;* quod *ineluctabiliter*, quicquid *corripuit*, *diſperdat.* Omnis illa amplitudo ſub עלוק علوق quoque comprehenditur: atque inde in IV. אעלק اعلق notat *malis monſtris obruere.* Ita *Gjeubar.*

وَقَوْلُهُمْ لِلرَّجُلِ أَعْلَقْتَ
وَأَفْلَقْتَ أَيْ جِئْتَ بِعُلَقٍ
وَفُلَقٍ وَهْيَ ٱلدَّوَاهِي *quod autem dicunt*, אעלקת ואפלקת, *valet, adveniſti cum meris monſtris & prodigiis; ſive monſtroſiſſimis malorum.* Apparet inde formam عُلَقٌ עֲלָק etiam pro *malo monſtroſo* frequentari; cui & tertiam adjicias velim ex *Camuſo* עֲוְלָק عَوْلَقٌ ex ſpecie *Paubal*; per غول *prodigium mali* itidem converſam. Hæc ſolidum ſubſternunt fundamentum huic Verſioni, *Monſtroſo malo*, *quod* עלוקה *appellitatur*, *omnia ineluctabiliter opprimenti & devoranti*, *duæ ſunt Filiæ*, dicentes *para*, *para: quin tres illæ non ſaturantur*, *quatuor*, *non dicunt*, *ſat eſt! Orcus*, *& Conſtrictio uteri; Terra non ſaturanda aquis*, *& Ignis non dicturus*, *copia!* ſive *obe! ſatis eſt*, *abunde eſt.* Habes *juga* artificioſe nexa, & ex *Bigis* quas primus impetus offerebat, in *Quadrigas* collecta, ac conſociata. Omnibus hiſce communis aptatur titulus בנות עלוקה *Filiarum monſtroſiſſimi mali:* quæ iſto charactere videlicet ex æquo inſigniri, iſta nota nativa veluti inſculpi, mereantur. Sic forte aliquid tandem edolatum, quod & pulchræ *Ænigmatis* Oeconomiæ, & graviſſimis, quæ ſubjunguntur, materiis, cum pondere ac dignitate accommodari queat.

Vſ. 16. Preſſius nobis luſtranda hæcce *malorum exitialium cohors.* Primum eſt שאול

 Or-

17 Oculus qui ſubſannat Patrem, & contumelioſe ſpernit obſequium Matris, eum fodicabunt corvi vallis; & comedent eum pulli aquilæ.
18 Tria

17 עין תִלְעַג לאב ותבוז ליקהת אם
יקרוה ערבי נחל ויאכלוה בני נשר :
18 שלשה

Orcus, *deſtructor* ille & *abſorptor* omnium, vere בת עלוקה *mali monſtri Filia*; & *partus infauſtiſſimus*. Ei *inſotiabilem* adtribui *ingluviem* quaſi, & *os diſpanſum*, ſupra ex *Jeſaj.* 5: 14. vidimus. Idem *ſchema* recurrit *Hab.* 2: 5. Eidem *Janitrix*, ut ſic dicam, addita, de qua *Sil. Ital.* L. 2: 548.

Mors graditur vaſto pandens cava guttura rictu
Caſuroque inhiat populo. - - - - - -

Idem conſpectus *Prov.* 27: 20. שאול ואבדה *Orcus & perditio ejus non ſaturantur.* Alterum eſt, עצר רחם *conſtrictio uteri.* Phraſis illa *ſterilitatem* ſignat *Gen.* 22: 18. *Jeſ.* 60: 9. Hanc, aliorſum *Phraſin* declinantibus aliis, dimittere non ſuſtineo; vi ſententiæ eam depoſcente. Nempe proponitur *Uterus deſtructor vitæ*; qui quam fovere debuiſſet ſobolem *interimat*, atque intertinguat: vere quoque בת עלוקה *monſtroſi filia mali.* Tertia eſt, *Terra*, quæ *non ſaturatur aquis*; & ipſa *ſterilis* ergo, atque *ſemina* ſibi credita enecans. Quartus denique, *Ignis*, item quicquid ſemel corripuit, conſumens, & quam magis materia ingeſta paſcitur, tam magis cuncta depaſcere geſtiens. Dedi, quod convenire viſum. Meliora danti, lubens cedam, & plaudam. *Allegoricum* quid incluſum quatuor hiſce, non negaverim. Quæ ab ingenioſis hominibus hic variis tentata modis ſunt, non talia videntur, quibus acquieſci queat. Si filum *literæ* recte a nobis ſit evolutum, rectius forte ſublimior illa contemplatio, dextre eam tractantibus, ſeſe enucleandam præbebit.

Vſ. 17. Rarior cum vox, tum forma, לִיקֲּהַת, reſolvenda ex *Syriasmo* in לְיִקְּהַת. Semel adhuc reperitur *Gen.* 49: 10. לו יִקְּהַת גוים. Variant, ut fit, interpretamenta Veterum ac Recentiorum. LXX & *Vulgato* placuit *expectatio gentium*; aliis *congregatio*, vel *conventus*, opportunior viſus: *Rabbini* poſt *Onkeloſam* fere *obedientiam gentium* dedere. Apparet aliquid ex ſerie exſculptum, quod quadrare cenſebatur. Eodem ex fonte hic iterum LXX γήρας & *Chald.* קשישותא *ſenectutem matris*: nec non *Syrus.* Alienius *Vulgat. partum matris.* Commode plurimi *obſequium*, *obedientiam matris.* Omnia hæc deſerens delensque *Guſſ.* nobis mirum per canalem eliquavit *purificationem*; anſam præbente *Dagesh forti*, quod ei ingeſſit *radicem* נקה *purus fuit.* Inde יִקְּהָה pro יִנְקְהָה ſonare contendit *Gen.* 49: 10. de *Silo*, ſive *Meſſia*, *purificationem* ſive *juſtificationem gentibus* impertiendam: *Mal.* 1: 11. *Dan.* 9: 24. Eam huic etiam ſedi ita adaptat, quod quum in *Proverbiis* Deus ſit *Pater*, & Sapientia *Mater*, Ea nobis *Chriſti purificationem admittendam prædicet.* Hæc Vir Doctus ſub *Radicibus* יקה & נקה multa ambage vincere aniſus, *Dialectos* non impune ſperni demonſtrat, atque earum neceſſitatem ita ſancit, ut vix unquam quisquam magis. Contorta nempe omnia; ſive *derivationem* ſpectemus, claudam & mancam ſimul; ſive *ſignificationem* heic loci plane abſonam. Hoc exequi ſupervacuum; quum res in oculos incurrat. *Dagesh forte*, quod maxime urget *Guſſet.* non arguit *Thema* נקה ſive נקי, iſtam derivationem reſpuens; ſed ſpeciem *Pihhel* a יָקָה *He mappikato*: unde יִקְּהָה limpide emanat. Unice retinendum *obſequium*, quod in *Dialecto Arabum* fundari, jam alii commonuere. Fontes illi, propius adſpecti, dubitationem diriment. *Camuſ.*

ٱلْوَقْهُ ٱلطَّاعَةُ وَقَدْ وَقِهْنَ
وَٱتَّقَهْنَ وَٱسْتَيْقَهْنَ
وَٱتَّقَهُ لَهُ أَطَاعَهُ وَسَمِعَ مِنْهُ

Ra-

Digitized by Google

18 שלשה המה נפלאו ממני וארבע לא ידעתים׃

19 דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור דרך אניה בלב ים ודרך גבר בעלמה׃

20 כן

18 Tria illa prodigioſa præ me; & quatuor non aſſequor.

19 Viam Aquilæ in cœlis; viam Serpentis ſuper rupe; viam Navis in corde maris; & viam viri in virginitate.

20 Sic

Radix וָקָה *ſive* וָקָה *deſignat obſequium promtum; cujus I. & VIII. & X. ſpecies per Je primam* אִשְׁתַּיְקָה *teruntur pro obſequi. In VIII. ſpeciatim ſequente* ל *eſt, dicto audientem ſe præbuit ei more diſcipuli.* Conſpirant in eandem potentiam ſororia themata اقه אָקָה, & قاه קוּהַ, quod poſterius in *Camuſo* ſignat سرعة الاجابة *promtitudinem obſequii*, vel *reſponſi, ad vocem invitantis, vel imperantis.* Nihil cumulatius pro utraque ſede. Diverſa eſt poteſtas *Radicis ultima Je* وقي יָקָה, *cavit, cuſtodivit* ab inquinamento veſtem, quæ & *Hebræis* olim in uſu; ut patet ex יָקֶה *Jake*, nomine proprio *Vſ.* 1. hujus *Cap.* non *obediens*, ut putant, qui hæc *themata* confundunt, ſed *cavens inquinamentum; religioſus;* unde *Agur ben Jake* eſſet *collectus filius cauti*, i. e. *religioſi.* Phraſin ערבי נחל, mox ſubnexam, alii *corvos torrentis* reddunt, alii *corvos vallis* κόρακας ἐκ τῆς φάραγγος. Huc inclinat *Bochart. Hieroz. Part.* II. p. 200. obſervans *corvos reductas amare valles.* Subdit, *poſſe etiam intelligi vallem aliquam corvis frequentem, ab iiſque denominatam;* quam ſuſpicatur eandem eſſe cum *valle cadaverum Jer.* 31: 40. *eo quod damnatorum cadavera in illam abjecta fuerint; pabula corvorum.* Hi *oculos* potiſſimum *appetunt;* unde & imprecatio illa *Catull.*

Effoſſos oculos voret atro gutture corvus;
Inteſtina canes: cetera membra lupi.

Notiſſimum Proverbium ἐς κόρακας hinc quoque manavit. Ejusdem *Hieroz. Part.* II. p. 176. etiam locum huncce attigit ὁ πάνυ, monens, *rebellionem in parentes capital fuiſſe: Exod.* 21: 15. 17. *Lev.* 20: 9. *& damnatorum corpora manſiſſe inſepulta, feris avibusque carniveris expoſita.* Id quidem non omnino planum, certe non tam late verum. Hic tamen *inſepultam* illam *damnatorum ſepulturam* depingi, per quam δεῖπνον κόρακι καὶ γύπεσι reddebantur, dubio exemtum.

Vſ. 18. Ad brevia & *Syrtes* deferimur; unde me emerſurum haud confido. Spero tantum, dum fluctibus illis me committo, ex diſcuſſione iſta aliquid benignioris forte lucis oriturum, quod curſum dirigat. Incertus ſortis, quam cymbula noſtra habitura ſit in colliſu diſſidentium, ac velut æſtuantium, opinionum, incipio I. a *Merc.* adhunc *Vſ.* ſubnotante. *Quatuor hæcce affert, meo judicio, ut impudentiam oſtendat mulieris adulteræ, cujus factum agnoſci non poteſt; ſed quum adulterium commiſerit, quaſi poſt eſum ore abſterſo, ſe negat quicquam flagitii admiſiſſe. Ita perfricta fronte eſt, ut perinde ſe gerat quaſi maritum non fefelliſſet, quia in facto ejus nulla nota relinquitur, qua illud agnoſci queat; ſicut nec in quatuor, quæ hoc loco proponit.* Ad *Vſ.* 20. deinceps filum illum evoluturus, ita redorditur. Prima *via aquilæ in cælo*, i. e. *in aëre volantis; neque enim notam ullam, aut veſtigium, relinquit aquila, aut ulla avis, in aëre perquam volant. Hoc quum etiam in aviculis ita habeat, aquilam maxime delegit, quod inter aves primas teneat, & in ſublime præ ceteris volet, unde minime omnium in ea agnoſci poſſit, qua prætervolarit.* Secunda *via ſerpentis ſuper rupem. Nam ſuper terram veſtigium relinquit & impreſſionem, ſed non ſuper rupem aſperam & aridam.* Tertia *via navis in corde maris*, i. e. *in medio mari. Etſi enim ſtatim, ubi tranſiit, aliquod relinquat poſt ſe veſtigium, ſi tamen paululum expectaveris, nulla nota ſupererit; ſed hoc maxime, quum eminus e terra, aut alto aliquo loco, in medio ma-*

Digitized by Google

mari navis conſpicitur, difficilime agnoſci poſſit unde navis proxime mota ſit, aut ſi ſubmergatur, ubi id tandem fuerit, ut Hebræorum nonnulli dicunt. Poſtrema eſt *via viri in adoleſcentula, vel, cum puella, ſcilicet jam corrupta: nam in virgine veſtigium deflorationis extat; in corrupta non item. Hebræi* עלמה *pro* nupta *exponunt, ſed præſtat pro* puella *nondum* nupta *ſumi, cujus tamen flos virginitatis ſit delibatus.* עלמה *puellam notat tam* intactam *Gen.* 24: 43. & *Jeſ.* 7: 14. *in celebri illo elogio de Meſſia ex* Virgine *naſcituro; quam* corruptam, *ut hoc loco neceſſario.* Poſterius hocce pluribus proſeqnitur, negans rite poſitos calculos *Hieronymi*, adverſus *Judæos* tendentis עלמה, tantum *puellam virginem* ſignificare; *reclamat enim*, inquit, *hic locus, nec video quomodo defendi hic poſſit,* עלמה virginem *eſſe, ſi commodum aliquem & cohærentem velis facere ſenſum.* Subtexit dein: *nihil interim pro ſe habebunt Judæi Jeſ.* 7: 14. *ut* עלמה *pro* nupta *ſumatur; quum* & nuptam & intactam *ſignificet; & eo loco ſignum eſſe oporteat; quod non eſſet ſi* nupta *Meſſiam paritura diceretur. At hoc loco omnino eſt* corrupta, *ita poſtulante ſenſu.* Duriora profecto effata; quæ eximio viro excidiſſe nollem. Sed hoc nondum diſcepto. Venio potius ad *Vſ.* 20. ubi ita concludit *Mercer. Sic eſt via, i. e. mos, ratio mulieris adulteræ.* Τὸ ſic *refertur ad id, quod de* puella *dixerat,* non nupta *ſcilicet; quaſi dicat, ut corruptionis & ſtupri commiſſi nullum ſupereſt in* puella *jam ante* corrupta *veſtigium, ita* & mulieri adulteræ *uſu venit, quæ frontem perfricare ſolet, ubi aliis a marito ſui copiam fecit, quod factum ſuum agnoſci non poſſit* &c. &c. Hæc longiuſcule fuere excerpenda, ne vel tantillum iſti *commentationi* ſubtraherem; utque omnia ejus pondera ac momenta poſſent trutinari. Qui *quatuor membra Vſ.* 18. reſumſerit, ultro deprendet, expoſitiones iſtas ſe non ſatis æquabiliter ſuſtinere; multaque intermixta, quæ non luceant; ſed potius caliginem ferant; ut in *primo* de *Aquila* pro *omni avi* poſita; in *ſecundo*, de *ſerpente ſuper rupe*; in *tertio*, de *navi in corde maris*; quaſi hoc ad rem faceret, iſto modo ſumtum, quum idem utique vel *cymbulæ* in *fluvio*, aut *rivo*, quadret. In *quarto* denique intuta & infeſta omnia, quum עלמה *puellam* jam *corruptam* deſignare poſſe contenditur, idque ſola vi hujus loci, ſane quam obſcuriſſimi: in quo דרך de *congreſſu* interpretari, qui veſtigari poſſit in *virgine intacta*; non poſſit in *nupta*, & marem paſſa, mihi nec decens videtur, nec verum: quidni enim *furta* illa Veneris deprendi poſſint? quum præſentiſſima plerumque adſint indicia, ubi uterus creſcere cœptat; ubi tot alia ſigna delibati floris, horum gnaris, ſtatim manifeſta; quantumvis clancularíæ conſuetudini velum obtendatur. Quid, quod דרך *via*, mox *Vſ.* 20. *morem, rationem agendi*, de *adultera*, interpretari maluerit, atque ita filum ſuum ipſe rumpat? reſciſſum plane, ac retextum, quum illud כן *ſic* tantum refert ad id quod de *puella* dictum erat; quamvis in initio poſuiſſet, *quatuor hæcce mulieris adulteræ impudentiam oſtendere.* Conſimilem ſaltum dedit *Jun.* II. *Vſ.* 19. qui miſſis tribus prioribus, quaſi nihil in nuce duri eſſet, quarto tantum colo appoſuit, *Lupam perfrictæ frontis, quæ ſe poſt maleficium virginem impudenter aſſerit, & pro intacta venditat; quomodo accipiendum eſſe Vſ. ſequens oſtendit.* Illi *Vſ.* 20. ſubtexuit, *id eſt, perpetrato maleficio ita ſe obfirmat quaſi integra eſſet a viro.* Hæc utrimque claudicant. Aliquid plenius, & rotundius deſiderari ſentiens *Cler.* III. hunc præbuit conſpectum: *Eſt hic comparatio, qua inſinuatur, non facilius deprehendi poſſe puellam eſſe vitiatam (modo ne pepererit) aut mulierem nuptam commiſiſſe adulterium, quum dant operam ut res occulta ſit, quam ſcire, quo volarit aquila, ex veſtigiis ejus in aëre; quo iverit ſerpens, ex indiciis motus ſui, quæ in rupe dura reliquerit; aut quid factum ſit navi, ex orbita quam in aqua cernere liceat.* Subdit pro ſcopo; *ſententia ergo eſt, non eſſe usque adeo difficile puellæ, aut mulieri conjugatæ, viros fallere. Quæ eſt obliqua caſtigatio mulierum talia committentium, atque innocentiam ſuam jactantium, eo quod earum flagitia probari non poſſint.* Atqui *Agur* præſtruxerat, *tria illa*, נפלאו ממני *abſcondita ſunt a me; & quatuor non novi*: quomodo ergo *non usque adeo difficile illud fallere*, & κλέπτειν? Vide mihi etiam inſertionem, *modo ne pepererit*, quæ utique cuncta convellit. Mitto illud *in corde maris* ita laxatum, ut Viro Docto valeat, *ſive procul a litore, ſive juxta litus*; &c. *ut Tyrus in* cor-

Digitized by Google

corde maris ſita Ezech. 28: 2. De עלמה *Virgine* nihil adjectum. Breviſſimo *Scholio* hic defunctus *Grot. Significat incerta eſſe Virginis aut corruptæ indicia.* Eadem Viro Magno videntur obverſata. In iis ita digeſtis, præter incommoda ſuperius *Merceri* explanationi obmota, *nihil* eſt *ſententioſæ dignitatis*; nec quod τῷ משא *Parabolico* & *graviſſimo* iſti *generi*, quod *Verſu* 1. hujus *Cap.* promiſſum, reſpondeat. *Liber Sapientiæ Cap.* 5: 8--12. quid intendam, declarabit. Inducuntur ibi *improbi* ſero nimis *cæcitatem* & *errorem* ſuum agnoſcentes, quo deſerta Via Domini, per *ſemitas perditionis* præcipites abierint. *Quid nos*, inquiunt, *juvit ſuperbia? quid opulentia cum faſtu nobis contulit? Omnia illa præteriere ut umbra, atque nuncius prætercurrens. Ut navis trajiciens* κυμαινόμενον ὕδωρ, *qua pertranseunte veſtigium deprendere non ſit, neque ſemitam gubernaculi ejus in undis. Aut ut avis aërem pervolantis nullum curſus indicium reperitur; ſed* πληγῇ ταρσῶν μαστιζόμενον πνεῦμα κοῦφον, καὶ σχιζόμενον βίᾳ ῥοίζου, *levis ventus percuſſione diverberatus pennarum, & ſtrepitu violento ſciſſus, commotis alis trajectus eſt; atque poſtea non inventum eſt tranſitus* ejus *ſignum.* Apparet imitationem eſſe *Proverbiorum*, in quibus cum maxime occupamur, itemque *Jobi*, hiſce *Parabolis* uſi, ad *fugaciſſimam brevitatem* vitæ ſimul, ſimul *felicioris fortunæ*, quæ ei fulſerat, eminentibus coloribus depingendam, *Cap.* 9: 25. 26. Hi non exſperſi temere, ſed exquiſitiſſime admoti; atque nulli non horum *emblematum* ut ſua gratia, ita propria quoque ſubeſt virtus, ac potentia, ſcopum, ad quem collineabatur, recta feriens. Nempe nemo non ſtatim perſentiſcit ſummam convenientiam inter *vitam humanam*, etiam *feliciſſimam*, & inter *umbram*; inter *bonum nuncium qui prætercurrat*; inter *navim*, quæ *undoſum trajiciat fretum*, *nullo remanente veſtigio*; & inter *alitem quæ* ſub *plauſu*, atque *extenſarum* ῥοίζῳ *ſtrepitu pennarum*, πνεῦμα κοῦφον *levem ventum diverberet*; *ſemita* illa mox *inter auras vanescente.* Hæc, inquam, quivis confeſtim ita ſentit *vitæ* & *fortunæ* accommodata, tamquam quæ vel manibus palpantur, vel oculis contrectantur. Hic nil tale. Omnis comparatio conſumeretur in ſola ſuperficie, ut ſic dicam, horum *emblematum*, & *lumina* illa ſplendida *Aquilæ per cœlum volantis; Serpentis rupem perlabentis; Navis per cor maris trajicientis*, nihil aliud tandem efficerent, quam quod *manus* per *aërem*, per *rupem*, per *aquam ducta*, & nullum in his veſtigium relinquens, efficere potuiſſet. Idem de *quarto* dictum eſto. Rogo etiam, quo tandem nomine *mirabile*, *abſconditum*, & veluti *captum omnem ſuperans* ponatur, ſi *aquila cœlum nullo relicto trameet veſtigio*, ſi *ſerpens rupem perreptet*, absque ut *notam ei imprimat*; ſi *navis per altum feratur; aqua* mox *in ſe redeunte*, & *tramitem delente:* ſi denique *vir cum puella vel rem habeat*, *vel conſueſcat* &c. Apparet, hanc quidem viam interpretationis haud ſane munitam. Eam ut emunirent alii IV. *quatuor* hæcce tanquam *miracula* quædam *naturæ*, per ſe ſtantia, atque per ſe abſtruſum quid & imperveſtigabile habentia, conſiderari debere cenſuerunt. Huc inclinantes *Belgæ* noſtri, in *notis* ad *Aquilam per cœlum volantem* ſubjecere, *admirabile* eſſe, quod *tam perniciter* & *tam alte volet.* Ad *Serpentem in rupe*, *admirabile* item eſſe, quod *pedibus carens tam ardua* tamen, & *glabra transſcendat.* Ad *Navim in alto maris*, vehementer *mirabile* eſſe, quod *deſcendens ad ima*, mox iterum *emergat*, & *adſcendat*, absque ut *ſubvertatur*, *mergaturve.* In hiſce דרך non *viam* ſtrictius valere monent, ut habet opinio *Merceri*, aliorumque, cujus etiam mentionem fecere, ſed laxius *modum* & *rationem agendi*; quam *viæ viri in virgine* ita applicant, ut nihil trahat impudici, ſed deſignet *pudicum* illum & *honeſtum affectum*, quo *juvenis virginem* ambit, ejusque *affectum* quoque expugnare, ſibique devincire, ſtudet, ad legitimam tori ſocietatem. Conſultum ita *integritati* τῇ עלמה *ſignatæ virginis*, neque ea in *præfloratam* clanculum, nedum in *lupam*, nobis corrumpitur. Ad *Vſ.* 20. porro hæc pro nexu ſubſerunt, *ut quatuor hæcce valde mirabilia; ita plane ſtupenda malitia & aſtutia mulieris adulteræ, tum in patrando crimine, tum in eodem occultando.* Hæc concinne a Noſtris, pro ipſorum mente, delineata, amplificavit V. *Gejer.* collectis omnibus quæ *admirationi trium priorum* cumulandæ ſervire poſſe cenſebat. Ea in *Commentario* illius legi malim. Excerpo tantum, quæ ad *quartum* Colon ita concluſit. *Poſt mira in aëre, terra, aqua, ſequitur ultimum in homine, tanquam microcosmo, totiusque orbis Domino. Ex multis autem in homine mirabilibus motionibus ſola illa producitur* via, *quæ occupata eſt circa*

Digitized by Google

matrimonium, *vel ſpeciei propagationem, quam ſatis ſe mirari non poſſe Agur libere exponit* &c. *Illa ſcilicet* via viri, *hoc eſt, agendi ratio, plane negotioſa ac mirabilis eſt; non minus quam* aquilarum, ſerpentum, *atque* navium; *perficiturque ea non modo pedibus corporis hinc inde ſæpius euntibus, redeuntibus* &c. *ſed & pedibus animi; quippe inconſtans, operoſus, ſollicitusque eſt ejusdem animus, deliberans, examinans, impetuoſe properans, æſtuans, impatiens, cuncta alia faſtidiens, flexus varios, artesque ac inſidias inſtar* aquilæ, ſerpentis, navisque *excogitans: idque omne* בעלמה circa virginem, *quam impotenter deamat, & cui vel matrimonio, vel illicitis vult copulari modis, quod ipſum ſtudium, vel* viæ *genus, tanto ſit mirabilius, quanto purior, magisque concluſa, vel recondita eſt,* עלמה virga illibata; *inde enim tanto plus inflammatur deſiderium.* De voce עלמה *virgine intacta* deinde ſubjungens, quæ hic exſcribere nil attinet, *Vſ.* 20. ſubnectit, *cum illo viro, miris multisque artibus virginem intactam ambiente, apte confertur femina adultera, quæ & ipſa miras ſuas habet vias, inque occultandis ac negandis ſuis flagitiis, non minus, imo ſæpe magis, quam vir, mire eſt callida & expedita.* In his multa deſiderari nemo non ſentit. Præcipua tantum libabo. Non video, quo jure hæc *quatuor* e *miraculis*, quorum utique tota univerſitas rerum referta, excerperentur. Non videtur 1. congruens *Parœmiaſtæ*, ut talem texat ſeriem, *ſtupendus* eſt *volatus aquilæ in cœlis; ſtupenda reptatio ſerpentis ſuper rupe, ſtupenda trajectio navis per altum mare; ſtupenda* denique *procatio, qua vir virginem ambit, atque ad cor ejus viam affectat; quam tamen*, ut Vir Doctus ſupponit, *non inveniat. Ita ſtupendum eſt, & miraculo ſimile, mulier adultera quæ furtivos amplexus callide ſimul & impudenter occultare valet.* Hæc parum inter ſe revincta, niſi arctior copula interceſſerit, atque membra hactenus ſoluta liget. Perſenſit ipſe *Gejer.* atque ad nexum aliquem exſculpendum; *quarto membro* interſeruit, *agendi rationem iſtam*, qua *ad virginem* adſpiretur ab ejusdem *amante, non minus mirabilem eſſe quam viam aquilarum, ſerpentium, & navigiorum:* quippe qui *varios flexus, artes, inſidiasque excogitare* cogatur, ut voti compos fiat. Atqui iila non in *procum* dicta (ſi *procus* intenderetur *quarto membro;*) ſed *quartum* illud uno ſtat gradu & ordine cum *tribus* ſuperioribus, atque cum iisdem ſimul *mulieri adulteræ* coaptatur, ad ejus *indolem* expingendam. Ad ſolam ergo *adulteram illæ artes flexuoſæ & inſidiæ*, ſi his locus concedendus, referri & applicari deberent; *aquilæ, ſerpenti, navi* adjecto & *proco;* ut horum omnium *viam & agendi rationem* perſequi, atque implere innueretur illa callidiſſima & impudentiſſima prævaricatrix. Expendenda VI. quæ immortalis memoriæ Theologus noſter *J. Marckius Exercit. Exeget.* XIX. de *quarto* tantum *Colo* diſputans in medium tulit. Geminam proponit *viam*, alteram *congreſſus*, alteram *honeſti nuptiarum* ambitus. *Priorem* ſepono, quia eam tantum communire conatus eſt pro illis, *qui hanc omnino volunt;* ut oſtendat *Judæos*, etiamſi id κατὰ τὸ βίαιον concederetur, nihil tamen lucrari adverſus *Chriſtianos*, nec propterea Oraculo *Jeſ.* 7: 14. de עלמה *virgine paritura* quicquam decedere. De eo infra aliquid ſubmonebo. *Poſteriorem* ita ingreditur: *Sed quis juſſit nos* viam viri *interpretari de externo actu congreſſus? ſiquidem* via *latius merito capitur de agendi modo omni, quem quis ſervat, in primis ubi in eo eſt progreſſus aliquis ab una actione ad aliam. Atque ſic* via viri in virgine *erit ardens ille impetus, quo primum flagrat; induſtrius dein, moleſtus, & indefeſſus labor, quem lubens adhibet ut deſideratæ fiat compos; blandiloquentia porro, cum muneribus gratis* &c. &c. *quibus aditum & ingreſſum ſibi parat in cor virginis, viciſſim in amoris flammas prorupturum: quæ pro tempore occultantur tamen magnopere* &c. *Hinc omnem agendi modum in virgine intacta merito ſane Agur ut abſtruſum, mirandum, & cum prioribus tribus mirandis conferendum, ſpectavit: ſive conſiderare velimus* 1. *impetum ſæpe temerarium, nulla gravi ratione nixum, & ab eventu vel periculoſum vel infelicem vel laborioſum in virginem ſibi cum liberis oneri futuram* &c. &c. *Sive attendere placeat* 2. *miras & imperſcrutabiles artes & moleſtias, per quas in deſiderii fruitionem tendit. Sive perpendere lubeat* 3. *ſucceſſum in corde virginis, propenſæ paulatim in hominem alterius ſexus, peregrinum, cui tanquam domino ſe ſubmittat* &c. &c. &c. *Sive tandem* 4. *infelix animum ſubierit exitus, minime permoto, imo nec moto, omnibus blanditiis corde virgineo* &c. &c. *Quo poſtremo reſpectu* virginis *nomen non modo ad antecedentem & præſentem, ſed & ſequen-*

Digitized by Google

quentem vitæ ſtatum pertinebit; in quo manet Illa, viri deſideria & conatus eludens; imo virginitatem animi *non pertracti in conjugalia deſideria, æque quam* corporis, *ſignificabit, quod urgent nonnulli adverſus Judæos, licet forte minus ſolide demonſtrari queat.* Nihil intentatum reliquiſſe vides Eximium *Theologum*, ad *viam viri* expediendam; quam hæc ipſa confirmant eſſe impeditiſſimam, judice ipſo Cl. Auctore, ita finiente; *Quapropter unam quamvis ex quatuor adductis conſiderationibus, ſeu plures ſimul ſpectaſſe Salomonem, dixeris potius*, quam *Allegorice* locum explicandum. Hoc quodammodo eſt rem in medio relinquere; atque *viam* non adeo exploratam confiteri. Plura non addam. Notabo tantum hanc interpretationem laborare item circa nexum quatuor illuſtrium *emblematum* ſecum, & cum *muliere adultera*, cujus *characteribus* conſignandis deſtinata ea eſſe, in oculos ultro incurrit. Subſiſtit nempe Celeb. *Marck.* in *generali* adſpectu, & *quaternionem* hunc ab *Agure* ſimpliciter propoſitum autumat tanquam *res vere, & ex omnium conſenſu, mirandas, quæ oculis quidem obverſentur omnium, ſed ſæpe absque juſta attentione*, &c. &c. *paragr.* VII. Sed ſi hic figatur ſcopus, creſcunt, meo judicio, difficultates, tam in ipſo *quaternione* fortuitu quaſi conglobato, non delectu; (temere ſparſis quaſi guttulis ex immenſo Oceano;) quam in ejusdem translatione, & accommodatione ad *mulierem adulteram*. De ea nihil aliud reperio in *Diſſert.* laudata, quam, *adulteræ viam dici* ſic eſſe, *ſive mirandam & tectam juxta priores vias.* Quomodo? utrum ſolutim; an adſtricte, & copulatim? Si ſolutim, nulla amplius erit *comparatio*, quæ niſi liget, diſſipat: & jam ſexcenta *mirabilia* eodem hic jure enumerare quis poſſit. Si adſtricte, & copulatim, reſciſcere ardeo, quid efficiat vinculum harum *ſimilitudinum Emblematicarum* cum *muliere adultera*; & quidnam tandem ſit illud *ſignatum*, atque peculiari *charactere impreſſum*, quod anſam dederit *Parœmiaſtæ*, ad *quatuor* hæcce ex communi maſſa materiæ copioſiſſimæ decerpenda, atque pro *imaginibus & picturis adulteræ callidæ, impudentis, virtutem* & *caſtitatem mentientis*, atque adeo *jactantis*, expromenda, more משלים *ſententioſo* eorum, qui *lumina* & *acumina* elegantiſſima admovere ſolent rebus, quas *repræſentare* volunt, atque *ad vivum expingere*, ad ea potentius inſinuandum, ac velut ſenſibus ipſis affigendum. Niſi ad hanc *Cynoſuram* curſus interpretationis dirigatur, nunquam *Litera* ſatis lucebit; atque *viæ* hæ hactenus *imperviæ* nobis judicari debebunt.

Ibid. Non mirum, ſi ad tam *ardua viarum*, tanquam caligine offuſa, multorum acies ſe in *Allegoriæ* grata & umbroſa receperit diverticula, ibique ſe velut libero & amœno in prato recrearit. Hic nova nos excipient divergia ſententiarum, & luſus ingeniorum vere mirabiles. Principem locum depoſcit I. quod *Galatin. Arcan. Cathol. Verit.* L. 7: C. 15. tradit de celebri illo *R. Juda Hakkadoſh*, Auctore *Miſnæ*, qui in *Libro* גלי רזיא *Gale Razaija*, i. e. *Revelator Myſteriorum*, dicitur rogatus ab *Antonino Imperatore*, quid ſibi vellent *ænigmata* hæcce *Salomonea*, reſpondiſſe, *enimvero rem magnam quæſiſti, & ſublimem, quam tamen tibi ediſſeram.* Via aquilæ *in cœlo, eſt Rex Meſſias, qui poſt paſſionem ſuam adſcendet in cœlum; ut Amoſ.* 9: 6. *dicitur, qui ædificat in cœlo adſcenſiones ſuas.* Via navis *in medio maris, itidem eſt Rex Meſſias, cujus vita ſicut navis in medio mari agitabitur* &c. *Et* via colubri *ſuper Petram; hic eſt Rex Meſſias, qui ſe faciet ut colubrum, quem Moſes ſuper petram (perticam) poſuit, ut duceret filios Iſraël in Terram Sanctam. R. autem Jodam dixit.* Via colubri *ſuper petram; hic eſt Rex Meſſias, qui tranſibit per petram, poſtquam ſepultus erit, & ab ipſa egredietur, nec videbitur qua tranſierit: Exod.* 33: 21. 22. *Et* via גבר viri *fortis vel potentis* in עלמה virgine, *hic quoque eſt Deus amans filias Jeruſalem, ut generetur Rex Meſſias ex una earum. Concipiet autem, & pariet, remanebitque virgo: Jer.* 32: 22. Concludens appoſuit *Galatin. hæc omnia ad verbum Rabbenu Hakkadoſh, quem ipſi Magiſtrum noſtrum Sanctum vocitant. Via igitur* viri fortis *vel* potentis *in* עלמה *fuit Filii Dei ex virgine incarnatio. Et hanc quidem* viam *plene atque perfecte Salomon cognoſcere non potuit* &c. &c. &c. Hæc a *R. Juda*, conditore, ut dixi, *Miſnæ* profecta, & quidem in colloquio cum *Antonino Cæſare*, ridicularium eſt. Sunt hæc haud dubie ſuppoſiticia. *Non defenſoribus iſtis res eget.* Audiamus etiam de *adultera* ita pergentem *Galatinum. Proverbia Salomonis ideo* משלי *vocantur, quia ſemper fere unum prætendunt, & aliud intendunt:*

alioqui משל *parabola non erit parabola*, *ſi ita ut ſonat*, *omnino intelligatur*. Viam *ergo* mulieris adulteræ *non debemus ad* literam *capere*, *ſed alterius alicujus vitam & peſſimum agendi modum*, adulteræ *factum imitantis*. *Priſci quidam Judæorum* primi parentis prævaricationem *intellexerunt*; *ipſe etiam R. Juda Hakkadosh*; *ita Vſ.* 20. *explicans*. *Totum hoc egit Adam*, *qui de peccato ſuo ſe excuſavit* &c. &c. De ſuo etiam aliquid elargiens, *Nos autem*, inquit, *dicere poſſumus per* viam *hujus* adulteræ *Judæorum quoque perfidiam non inepte deſignari*, *nam* Synagoga Judaica *comedere non deſinit ſapidiſſimum ſibi cibum*, *panem mendacii*, &c. *Prov.* 20. *& tamen os ſuum tergens*, *erubeſcere neſcit*. Affinia ſunt II. quæ ante *Galatinum* jam dederat *Raimund.* in *Pugione Fidei Part.* III. *Cap.* VII. *fol.* 579. ubi cum *Judæis* diſputans de Oraculo *Jeſ.* 7: 14. & de potentia vocis עלמה *illibatam virginem* ſignantis, ita in aciem educit. *Nos dicimus*, *quod jam longe ante Eſajam Salomo expreſſam de Virgine Maria fecerit mentionem Prov.* 30: 18. &c. &c. *Animadverte*, *Lector*, *quam bene Salomo in hac Parabola vias Meſſiæ deſcribendo*, *incipiens a noviſſima*, *i. e. ab ejus adſcenſione in cœlum*, *pervenit ad primam*, *i. e. ad incarnationem*. *Quis enim* 1. *melius tenuit* viam aquilæ *in cœlo quam Chriſtus*, *qui peccatores velut quædam cadavera corruptos*, *& fœdos per peccatum*, *venit ad pœnitentiam vocare*, *& ſibi ſpiritualiter per fidem & caritatem incorporare & ſublevare*; *& maxime cum cœlos adſcendit in Adſcenſione? Mich.* 2: 13. *Amoſ.* 9: 6. *Via quoque ejusdem* 2. *de cruce ad ſepulcrum quod erat exciſum* in petra, *procul dubio* via ſerpentis *fuit* ſuper petram; *ipſe quippe præfiguratus eſt in ſerpente illo æneo Num.* 21: 8. &c. *Et nota quod ſicut ſerpens Moſis ſimilitudinem quidem habuit ſerpentis venenoſi*; *& tamen venenoſus non erat*; *ſed valde virtuoſus*; *ita Chriſtus in Cruce ſimilitudinem habuit hominis peccatoris*, *& tamen non erat peccator* &c. Via *quoque* navis *in corde maris*, 3. *fuit ſtatus*, *& vita*, *& tranſitus Chriſti per tempeſtates & amaritudines mundi* &c. &c. &c. Denique 4. via viri *vel* potentis in virgine, *fuit ſimiliter incarnatio Chriſti de Virgine Maria* &c. &c. &c. Gemina germana apud *Lyranum* reperiunda; in *Muliere* autem *adultera* & hic, & ille, *Synagogam Judaicam* delineatam cenſent. Per eadem veſtigia, paucis tantum adjectis, mutatisve, decurrit Cl. *Guſſet.* in *Refut. Chizzuk Emouna* p. 144. ita rem adſtringens. *Symbolica hæc acceptio eo comprobatur*, *quod naturalis & ſimplex adſpectus nihil mirabile continet*, &c. &c. hoc pluribus exſequens eo provehitur ut aſſeverare ſuſtineat, *verba illa extra Allegoriam non poſſe non eſſe falſa*. Id a modeſtia Viri non expectaſſem. Eſt imprudens certe asſertio, quum utique *Literæ* ſua conſtare posſit veritas, etiamſi acies noſtra ad eam hebeſcat. Pergit interim ibid. *Confirmatur Symbolica ſenſus neceſſitas*, *addita* muliere adultera &c. *Quid enim adeo in ea*, *ſimpliciter ſumta*, *ſupra tanti viri*, *imo cujuslibet plebeji*, *intelligentiam*, *mirabile* &c. Adultera *tantum myſtice accepta quidpiam eſt admodum mirabile* &c. *quæ & Johannem in Apocalypſi ſæpe admiratione percelluit*; *& nos præſentem ipſam cernentes ſtupefacit arte & audacia*, *qua adulterium ſuum diſſimulat & pernegat*. *Hoc modo conferuntur duo contraria*, *Chriſtus & Antichriſtus*: *uterque mirabilis* &c. &c. Longe diverſum volatum capeſſivit *Gloſſa ordinaria*, in qua III. via aquilæ *in cœlo*, *eſt ſubtilitas Diaboli*, *qui circa corda volitans*, *magno labore deprehenditur*. Via colubri *ſuper petram*, *eſt via hoſtis venenati aſtutiâ*, *qui inſidiari non deſinit iis*, *quos in Petra fundatos eſſe conſpicit*. Via navis *in mari*, *via iniquitatis*, *quæ per amaros ſeculi fluctus currit*, *& Diaboli flatibus agitata tanta ſubtilitate discurrit*, *ut vix aut nunquam iter ejus poſſit deprehendi*. *Aut* navis *levitatem eorum deſignat*, *qui omni vento doctrinæ circumferuntur*: *ſicut autem hæc tria callida ſunt*, *ut inveniri nequeant*, *ſic difficile eſt ſcire quot cogitationibus agitatur* juvenis *qui* viam *veritatis deſeruit*. Nempe *quartum* a *Vulgato* ita expreſſum eſt, *& via viri in adoleſcentia*, quaſi עלמה idem notaret quod עלמים *ſtatus adoleſcentiæ*. At *Lyran.* legendum cenſet *adoleſcentula*, ut ad beatam *virginem* promtius referret. *Vulgat.* tamen haud dubie LXX ſecutus; qui etiam ἐν νεότητι *in adoleſcentia* exhibuere; quod ἐν νεάνιδι eundem in ſcopum corrigere, eſt corrumpere. Sublimius adhuc evolat IV. *Iſidor. Peluſ. Epiſt.* 415. 416. 417. ad *Timotheum Lectorem*; ubi *viam aquilæ volantis* refert ad *Divinam Chriſti naturam*, *quæ omni humano ingenio inacceſſa ſit*. Item, *viam ſerpentis ſuper petram*, ad *obliquas* ac *ſinuoſas ſerpentis illius vias*, *qui* ni-

nobis *Legis transgreſſionem inſuſurravit; nec tamen* ὁδὸν ἐπὶ τῆς πέτρας *viam ſuper petram invenire valuit*, *Chriſtum* nempe ἀπείρατον, *& a peccato intactum.* Iterum, *viam* νηὸς ποντοπορούσης *navis medium mare trajicientis*, *viam Divinæ incarnationis* τῆς ὁλκάδος δίκην τὴν ἄβυσσον τοῦ θανάτου διοδευσάσης τὸ μὲν γένος τὸ ἡμέτερον ἀνεκάλεσε, αὐτῆς δὲ τέλος ἐν ᾅδου νεκρώσεως οὐχ εὑρίσκετο, *qua ritu lembi mortis peragrante abyſſum*, *noſtrum quidem inde revocatum genus eſt*, *mortificationis autem ipſius ſemita in orco nulla inventa fuit.* Denique ὁδοὺς ἀνδρὸς ἐν νεότητι *vias viri in adoleſcentia* ad *reſurrectionem* applicat *a mortuis*, quæ nos *a corruptione liberans*, *ad incorruptibilem innovet conditionem naturæ; ac rejuveneſcere faciat.* Pergens deinceps ad οὕτως ὁδὸς γυναικὸς μοιχαλίδος *ſic eſt via mulieris adulteræ*, τὰ τοῦ νέου λαοῦ ἁμαρτήματα *novi populi peccata quæ Baptiſmi lavacro erant purgata* arripit; ad illam quoque *purgationem* ſequentia detorquens, quaſi *extergere os* hic inferret *perfectam illam rugarum & maculoſarum notarum obliterationem*, *quam Chriſti Eccleſia*, *in fide accipiens*, οὐδὲν ἄτοπον πέπεισται πεπραχέναι *nihil mali ſe feciſſe perſuaſum habet*, *ut pote priorum veniam* ἀμνηστίαν, *oblivionem*, *amneſtiam*, *Lavacro conſecuta.* Hoc jam plane extra oleas fertur; atque *ſignatiſſimum* hujus *adulteræ characterem* delens, cuncta ſuperiora una quoque ſpongia exterget. Complures adhuc luſus in *Catena Patrum Græcorum*, in *Ambroſio*, aliisque, mire variegatos, circumcido. Amputo quoque *Jarchii* nugamentum de *quatuor Monarchiis.* Omnium, præter vagam licentiam, commune vitium, communis eſt ruina; quod *filum comparationis cum adultera* abruperint; atque pro ea *oppoſitionem* oggeſſerint dilutiſſimam. Filum tenuit V. Cl. *Coccejus*, omnibus prægreſſis palmam eo nomine præripiens, quod viderit qua lege, & quos intra fines, *Allegoricus ſenſus*, ſi *Allegoria* his *Verſiculis* incluſa, ſit evolvendus. Nempe ſuperiores, præſtricti ſplendore ſublimium myſteriorum, ad quæ aciem tendebant, præterviderunt, *quatuor* illa, quæ miris fidiculis vexarunt, atque in alia omnia diſtorſerunt, convergere debere, ac recta collineare, in *mulierem adulteram*; in quam niſi aptari poſſint hæ *quadrigæ Emblematicæ*, actum eſt de *Litera*, actum de *Allegoria*, in ipſo limine impingentibus, & ne carceres quidem liberantibus, nedum ut ad metam adſpirare queant. Hoc perſpiciens *Cocc.* non liberiora captavit ſpatia, ſed interiore currens gyro, *Literæ* ſeſe eatenus ſaltem adſtrinxit, ut eam nec plane dimitteret, & ſecundum eam characteres *adulteræ myſticæ* dirigeret. Inſpiciamus *Hypotheſin*, ut eam ſic ſatis pulcro talo ſtare deprehendatur. Lucrabimur inde aliquid pro *Litera*, quæ & *Allegoriam*, ſi illuc quis inclinet, ſuffultura ſit, & completura. Ad *Vſ.* 18. 19. 20. hæc ſubtexuit Vir ſummus. *Explicatur admirabilis impudentia non tam vulgarium mœcharum*, *quam* Meretricis *illius* magnæ, *toties jam in hoc Libro memoratæ*, *quæ cum ſcortationi ad ſummum usque indulgeat*, *tamen vult videri Sponſa Chriſti*, *& pravitatem*, *quæ peccatum ſit*, *non habere.* &c. &c. &c. *Oſtendit autem hic ſapiens*, *defectionem* magnæ Meretricis *tectam eſſe magna* πανουργίᾳ, *atque aſtutia plane diabolica Epheſ.* 4: 14. *ita ut difficile ſit homini inexercitato*, *eam defectionem redarguere ac revincere* &c. &c. *Comparat autem* myſterium *illud* iniquitatis 2 *Theſſ.* 2: 7. *cum* tribus *aliis rebus quæ homini ſunt imperſcrutabiles* 1. *cum via aquilæ in cœlo; nemo enim poteſt ſcire quo volaverit aquila. Non enim relinquit veſtigium. Deinde* 2. *cum via ſerpentis in rupe nuda*, *nam & illius orbita non cognoſcitur.* 3. *cum via navis in corde maris: nam hujus veſtigia ſtatim confundunt fluctus. His addit* 4. *viam viri in puella. Non eſt intelligendum ſcortum*, *ut Judæi volunt*, *ſed potius* virgo, *& illa quidem tenera*, *domi diligenter cuſtodita*, *ad omnem pudorem & modeſtiam formata: quæ cum ſponſum ſuum amare incipit*, *eos ignes vix ferre poteſt*, *& eos ejicere ex animo ſatagit*, *& diligentiſſime diſſimulat. Et in hoc quoque ſimilitudo eſt mœchæ cum caſta virgine*, *quod ut virgo non vult videri quemquam amare*, *ita Adultera omnia agit*, *ut videatur ſolum virum ſuum amare.* Via viri *iu virgine ergo non eſt abuſus corporis* (*nam is non diu celari poteſt*) *ſed ſui inſinuatio in affectum illius*, *ſine qua fere non conſiunt nuptiæ.* Excerpta hac lacinia, perſenſi adhuc penitius, non *ſepoſitam* a Celeb. Interprete *Literam*, ſed *ſuppoſitam*, ut ei ſenſum & adſpectum *Propheticum*, quo totus in *Proverbia* contendit *Commentarius*, inædificaret. Quum ergo *Verſum* 10. applicuiſſet *Judæis male judicantibus de fidelibus*, *aut de Diſcipulis Chriſti*, *quando eos viderunt omnia comedere*, *& Deo Gratias agere*; ſequentes iſtas *quatuor generationes Vſ.* 11--14. ad *Apoſtaſiam* extendit a *Doctrina Patris fidelium*, & *Matris Ec-*

cleſiæ Novi Teſtam. cum *hypocriſi impuriſſima, ſuperba libidine dominandi*, & *ſæviſſima perſecutione* graſſaturam, præſertim in regno *Antichriſtiano.* Eodem reducit & alia *quatuor Vſſ.* 15. 16. propoſita, quippe quod regnum *ſimilitudinem* impleat *orci inſatiabilis;* & *uteri clauſi* ac *ſterilis;* & *carnis inexplebili concupiſcentiæ ſiti flagrantis;* omnibus per *ignem iræ divinæ, quæ aliquando exuret omne carnale & ſtramineum, & quicquid non eſt aurum vel argentum, conſumendis, nihil ut ſuperſtes relinquatur.* Inde *Vſ.* 17. ad *Judæos Apoſtatas* obiter recurrens, nexu cum *Vſ.* 10. 11. atque *alitibus prædatoribus* in *eſcam*, quin & *corvis tenebrarum* ad *excæcationem*, *permiſſos eos* inſinuans; reſumit, tanquam *proxime cum illis conſertam*, *defectionem magnæ Meretricis*, *aſtutia & impudentia infinita turpitudinem ſuam velantis* &c. In univerſa hacce ſerie *literalem ſenſum* neutiquam deſeruit *Coccejus*, ſed ei *altiorem* huncce *Propheticum*, ut in reliquo Libro, ſuperſtruxit. *Literam* & hic ab Eo retentam, patet 1. quum ita incipit, *explicatur admirabilis impudentia non tam vulgarium mœcharum, quam Magnæ illius* &c. Hoc valet, eam *præcipue*, & *Prophetice* intendi. 2. quia *Aquilæ*, *Serpentis*, & *Navis lapſum* per *aëra*, *rupem*, & *altum mare*, *nihil veſtigii relinquentem*, eodem plane retinet adſpectu, quem ſupra dabant, qui *Literæ* inſiſtebant; miſſis etiam nonnullis, quæ illi dederant. 3. idem in *quarto colo* ſervat, *honeſtiorem* tantum *ſenſum* admittens in *virgine indelibata*, quæ vere ſit, & maneat עלמה, *virginei* floris & honoris retinentiſſima; aliquidque inde exſculpens, quod apud alium neminem repperi, & quod tamen non injucundam præbet anſam ad *impudentiam mœchæ*, quæ quaſi *virgineam* quandam puritatem, ac caſtitatem, vel in matrimonio mentiatur, cumulandam. Id hic pondus adferre poſſe, nemo negaverit. Videtur interim *conſtructio* minus favere; quæ poſtulaſſet דרך עלמה *viam virginis intactæ*, & invictæ, *erga juvenem*, vel caſtiſſimis ignibus calentem. Hac ipſa de cauſa ſuſpicor Clariſſ. *Interpretem* ſejugaſſe *tria* priora a *quarto* hocce, quod cerneret *Aquilam*, *Serpentem*, & *Navem*, unam tenere ſtationem, ac vim *ſubjecti*; unde illud בעלמה *erga virginem* divergat. Hinc *Colon* hocce tanquam acceſſionem, & *epimetron* aliquod præcedentium potius ordinatum fuiſſe a *Coccejo*, ad faciliorem accommodationem, valde veriſimile. In eodem & ab aliis, ut ſane omnium eſt abſtruſiſſimum, obhæſum fuiſſe, ſupra apparuit. Merebatur vel ſic tamen, ob eximiam dignitatem, quæ ex hoc radiolo relucet, in medium deferri; quum omnino tale quid hic requiratur. Sed de eo infra, quum meæ venerint vices. Nunc *Coccejі* adhuc *expoſitionem* expendens, ſupprimere etiam non poſſum, eam & in *literali*, quem ſuppoſuit, *ſenſu*, & in *Myſtico*, quem eidem ſuperſtruxit, iiſdem gravari incommodis, circa *vias Aquilæ*, *Serpentis*, & *Navis*, quæ ſupra indicavi, quum intra *veſtigia* confeſtim *deleta*, & *nullum* ſui *veſtigium* in *aëre*, *petra*, *mari*, ſignantia ſubſiſtatur. Hoc ipſum autem evidentiſſimo eſt argumento, ne quidem *Allegorice*, ſtrictius loquendo, contextum huncce a magno Interprete tractatum fuiſſe; ſed tantum *Prophetice*, & *myſtice:* alias enim in *Aquila*, *Serpente*, & *Navi*, uberrimam inveniſſet materiam ad *Emblemata* illa *Eccleſiæ* iſti *adulteræ*, in quam oculos defixerat, propius admovenda; ejuſque *Characteres* ex promtuario *Allegorico* fuſius declarandos: quum, verbi gratia, ſit *prædatrix;* ſit *inſidioſa*, & *ſinuoſis pollens artibus*, *flexibusque;* ſit *nundinatrix*, & *vaſta* per *maria mercaturam ſpiritualem* exerceat. Temperavit, ni me omnia fallunt, prudens, quum ſentiret, hæc quidem forte fulgoris quid datura fuiſſe *abſtractim* a *Litera*, ſed quæ mox in fumum deſitura fuiſſent, ſi ad *mœcham* ſtricte, & proprie, dictam oculus referretur, in quam colores illos non adeo heic loci competere, ac quadrare, certe in *conjunctione cum cœlis*, *rupe*, *corde maris*, neutiquam ſicco pede, aut levi niſu, transſiliendis, cuivis animadvertere in facili fuiſſet.

Ibid. Magna emenſi ſumus ſpatia, necdum tamen tutam, ac bene firmam, intrare licuit ſtationem. *Allegoria* quidem adeo nullum aperuit portum; ut colliſi inter ſe fluctus nos inde repulerint; atque in perpetuum omnem ſpem ancoræ ibi fundandæ illuc ituris præciderint. *Myſticum* illud Cl. *Coccejі*, ab *Agure* præcipue intentum non conceſſerim, tam parum quam *univerſam Hypotheſin & perpetuam connexionem Propheticam* omnium *Proverbiorum* ad N. T. *Oeconomiam* ſublimius pertinentium, amplecti poſſum. Si quis tamen illuc inclinarit, *Litera*,

Digitized by Google

tera, cui ipſe *Coccejus* inædificavit, ſolidius ei ſubſtruenda. Nempe quod *Merc.* quique ab illo ſtant, dedere; quibuscum & *Cocc.* facit, non poteſt cenſeri horum *Emblematum pondera*, ac *lumina ſplendidiſſima*, æquaſſe. Minus adhuc eadem exæquant, qui tantum *quatuor admirabilia* ſibi ante oculos deſtituunt, ſine commodo nexu, ſine certo ſcopo, ſine ictu ad ſcopum iſtum elibrato, hoc eſt, ſine *figurata* potentia *mulierem adulteram* feriente, & *characteres* ejus ſignatiores expingente: quibus ipſa *quinta* omnium *maxime admirabilis*, ut volunt, accedat; ita tamen ut vel exiguam, vel nullam, cum *quatuor* præmiſſis habeat convenientiam; atque omnis ſocietas per *admirabilitatem* ferme exhauriatur. Hæc talia eſſe aſſeverare auſim, ut iis acquieſci nec poſſit, nec debeat; & jam liberam aciei ad profundiora hæcce non penetrantis confeſſionem dediſſe, in Scripturas reverentius ſit habendum, & officioſius; quam profiteri veſtigaſſe nos, ac penetraſſe, quod adhuc imperveſtigabile atque præcluſum eſſe, juſtis rationum calculis collectum effectumque exiſtimem. Non pœnitet interim operæ in hoc ipſum impenſæ; etiamſi nihil aliud eſſem lucratus, quam quod omnibus luſtratis expenſisque deprehenderim, nihil in illis eſſe, in quod tuto reclinare queam. Plus tamen inde reportavi lucri, atque ex examine inſtituto penitius adhuc perſpexi, *quatuor* noſtra *Emblemata* in *mulierem adulteram* ita debere *collineare*, ſingula ut ſuas, & ſibi privas, *lineas* exerant, illiusque *prævaricatricis effigiem* compleant per *conjunctos* illos *colores*, quos quodque horum *Emblematum* hanc in *Tabellam* ſubminiſtrare, pro *lumine* & *acumine ſtyli ſententioſi*, valet. Hoc certiſſimum fundamentum interpretationis non obſervatum ab iis, quos *numeris* I. II. III. recenſui, quippe qui in uno velut puncto ſubſiſtant, id eſt, in *ſola via nullum veſtigium relinquente.* Hinc *primo* manifeſto conſequitur דרך *viam* hac in *Parabola* neutiquam ſignare *veſtigium*, *ſulcum*, *impreſſionem*, quam ſibi hic fingebant homines Eruditi, ab *Aquila*, *Serpente*, *Navi*, *Viro* factam; atque ultro evaneſcit inverecundior ille & turpiculus ſenſus, quem *fraus Judaica* huic contextui nitidiſſimo affinxerat, ad vim vocis עלמה pro *illibata virgine Jeſ.* 7: 14. præflorandam, atque Oraculum illud iſtis cuniculis eludendum. Non minus quoque evidenter, *ſecundo*, hinc colligitur, דרך *viam* cum in *quatuor* illis *ſedibus Vſ.* 19. tum in *quinta Vſ.* 20. nihil aliud ſonare poſſe quam *modum* & *rationem agendi*, quam ipſe *Mercer. Vſ.* 20. ſibi tenendam ſenſit. Plenius: דרך *via* ſexcentis in locis deſignat *inſtitutum*, *intentionem*, *actionem*, *molitionem bonam*, *malam*, quam tandem cumque, cum univerſo ambitu qui cuique *ſubjecto* competit, atque *in quo verſatur.* Hoc tenuere, quos *numeris* IV. V. VI. produxi, non tamen videntur *viam* iſtam direxiſſe ad *ſcopum* illum, in quem *Agur quatuor* ſua *Emblemata*, haud dubie cum judicio electa, deſtinarat, atque velut collibrarat. Scilicet non aliud ferme *vinculum comparationis* cum *muliere adultera* a Viris illis Doctiſſimis teneri vidimus, quam quod *admiratio*, vel potius *admirabilitas*, omnium illorum tendit, & adſtringit. Quid iſto in calculo deſideretur, ſupra jam executus ſum. Ea hic reſumta a ſolerti Lectore, augebo & pertexam ex ſingulari potentia, quæ *Vſ.* 18. haud dubie *Phraſibus* נפלאו ממני, & לא ידעתים ſubjuncta eſt. Ad *primam* variatur; aliis enim valet, *abſcondita ſunt a me*; aliis *admirabilia ſunt præ me.* In *altera* conſenſus; *non novi ea*; *non* poſſum ea *cognitione aſſequi.* His formulis nec *prima* Claſſis interpretationum ſatisfacit, nec *ſecunda.* Non *prima*; quid enim adeo vel *abſconditum*, vel *admirabile*, in *Aquila*, *Serpente*, *Navi* &c. nullum *ſulcum*, nullum *veſtigium* imprimente in *aëre*, *rupe*, *mari?* Sunt res cujusvis captui patentes, ut *trajectus aër*, *trajecta aqua in ſe recurrat*; & *dura rupes nullo ſignetur veſtigio.* Has *adſtupere*, neſcio cujus eſſet ſtuporis. Non *ſecunda*; habeant enim hæc aliquid *admirationis*, habeant multum, an tamen nulla *admirabiliora* in theatro mundi? Liberum fuit, inquis, Sapienti eligere, quas vellet, materias. Recte vero; ſed an non ſapienter quoque dilectus ille inſtituendus fuit? & an vel quisquam noſtrum ita *mirabilia* ſua ſpargere vellet? ut frigide inde ſubſumeret, *ſic admirabilis mihi mulier adultera.* Non rejicio interim nec *abſcondita ſunt a me*, nec *admirabilia ſunt præ me*; ſed ajo, aliam his formulis incluſam eſſe vim, quæ adferat *oſtentum*, *prodigium*, *prodigioſum miraculum*, quod *ab ordinario curſu rerum ſit ſeparatum*, at-

Digitized by Google

atque *abſciſſum.* Dico *abſciſſum*; hæc enim certiſſima eſt *Origo* ꝟ נִפְלָא, a פלא, nec non ꝟ פלה *ſcidit*, *abſcidit*; *ſeparavit*; in *Dialecto Arabum* فلا ultima *Aleph*, & فلى *ultimis Waw* & *Je.* Aptiſſimum, ut quivis ſentit, thema, quod *oſtentis miraculoſis* inſerviat, quæ a *Naturæ lege* veluti *abſciſſa ſunt.* Hunc uſum eminentiorem non ſemper quidem, per tamen frequenter, exertat hocce Thema. *Gen.* 18: 14. de *Iſaäco* ex *effœta*, & *mortua* quodammodo, ſuſcitando, *An a Jehova* יפלא דבר *abſciſſa foret ulla res*, quam *Naturæ leges ſupergreſſam* ſcilicet *efficere* non valeret? Item *Job.* 42: 3. נפלאות ממני ולא ארע *abſciſſa præ me*, *quæque non novi.* Eadem plane acceſſione *non noſcendi*, qua & hic uſus *Agur.* Iterum *Pſ.* 139: 6. פְּלִאָיה דַעַת מִמֶּנִּי *abſciſſa cognitio a me*, vel *præ me.* Subſtituunt *Maſorethæ* פְּלִיאָה, ut ſit *part. paſſ.* a פלא. Sed ſana lectio, & a פֶּלֶא *prodigium*, *miraculum*, quaſi *abſciſſionem* dicas, limpide exit פִּלְאִי *miraculoſus*, *prodigioſus*: cujus *fœmin.* פִּלְאִיָּה molliore flexu immutatum, more *Syriaco*, in פְּלִאָיה *Jod* in *otium* reſidente. פֶּלֶא pro *miraculo*, *prodigio*, habes *Exod.* 15: 11. *Pſ.* 77: 15. *Jeſ.* 9: 6. Non fugit Linguæ Cultores hæc potentiſſima verbi virtus, quam ad nativam proprietatem reducturus Cl. *Guſſet.* exſculpſit *rem magnitudine disproportionatam Naturæ*, *ſupernaturalem*, *hyperphyſicam.* Enimvero פלא *prodigium Originis!* Sed pergamus. Major rerum ordo, major exoritur moles. Hæccine ergo, objectet aliquis, prodigioſa? Hæccine *mera miracula* & *oſtenta*, ut *Aquila volet in aëre?* ut *ſerpens reptet ſuper rupe*, ut *navis mare tranſcurrat?* &c. &c. Repono fidenter; ſic voluit, ſic ſenſit, noſter Sapiens, ſed non illo tuo ſenſu, qui hanc moves objectionem. Nempe a *prodigio*, quod ſit tanquam *abſciſſum* quid, & *ſingulare*, & *monſtri ſimile*, totum pendet cum pondus, tum decus, noſtræ *Parabolæ*, cum ejusdem applicatione ad *prodigioſam adulteram.* Hoc ut in oculis defigam, Cola ſingula reſumam, atque *prodigioſum* illud, quod hic intenditur, ſi minus ſagaciter ipſe evolverim, ſagacioribus ſaltem enucleandum tradam. *Primum* membrum habet דרך הנשר בשמים *via Aquilæ in Cœlis.* Non excludo *volatum* perniciſſimum, quo ſe nubium tenus evehit & ſublimat, atque unde iterum fulminis ritu deruit. Sed *viam in Cœlis* directius interpretor *univerſam vitam Aquilinam*, quæ longiſſime *a terris ſe removens*, atque *in ſedibus æthereis degens*, quin *nidum*, ut cum ſacro vate loquar, *inter ſtellas figens*, *Obad. Vſ.* 4. *cadaveribus* tamen *paſcitur*, atque *pullis* ſuis *ſanguinem* eorum *præbet ſorbendum.* Hoc tanquam *prodigium* quoddam, longius a rerum *curſu* communi *abſciſſum*, conſiderat vir ſapiens, ictum inde in *adulteram* perlibraturus. *Characterem* hunc ſignatiſſimum ipſe Deus expreſſit *Job.* 39: 30. *An ad os*, *mandatum*, *tuum ſeſe ſublimem evebit Aquila*, & *nidum ſuum attollit? In petra tentorium figit*, (*habitat*) & *pernoctat*, *ſuper dente petræ*, & *arce inacceſſa. Illinc* חפר *fodit*, i. e. *rimatur effodiendo* quaſi, *eſcam*; *inde e longinquo oculi ejus vibrantiſſimam tendunt aciem. Et pulli ejus ſorbent ad ſatietatem ſanguinem*; & *ubi loci ſtrata cadavera*, *ibi Ipſa.* Ipſe Creator tanquam *prodigium* aliquod oculis *Jobi* ingerit, illam דרך הנשר בשמים *viam Aquilæ in Cœlis*; qui hinc plane *Æthereus* videatur *ales*; illinc *animal ſanguinarium*, *carnivorum*, *cadaveribus e medio cœlo inhians*, & *vibrantiſſima oculorum acie intentum*: cujus ipſi etiam *pulli*, ut πτηνοὶ κύνες *alati canes*, ad *Æſchyli* figuram appoſitiſſimam *Agam.* 139. *cruorem haurire geſtiant.* Ad rem noſtram facit aliud adhuc *Æſchyleum* altiſſimo cothurno incedens *Prom. Vinct. Vſ.* 1020--1024.

Διὸς δὲ τοι
Πτηνὸς κύων δαφοινὸς αἰετὸς λάβρως
Διαρταμήσει σώματος μέγα ῥάκος
Ἄκλητος ἕρπων δαιταλεὺς πανήμερος
Κελαινόβρωτον δ' ἧπαρ ἐκθοινήσεται.

Sed Jovis
Volucer canis ſanguinarius, *Aquila*, *voraciter*
Conſcindet magnum cadaveris laceramentum.

Non

Non vocatus adventans conviva quotidianus
Nigrumque exeſum jecur epulabitur.

Hinc enatum Proverbium, *Ubicumque cadaver eſt, ibi Aquilæ congregabuntur*, quo & Dominus in ſuum uſus ſcopum *Matt.* 24: 28. & *Luc.* 17: 37. Non excurro in id quod *Boch.* II. 175. & 196. notavit, has *aquilas* eſſe genus ignobilius, degener, *vulturina ſpecie*, atque *ex aquilæ* & *vulturis* congreſſu *ortum*; & نسر ſignare etiam γυπαίετον. Tradunt *Arabes* vel e *quadringentis paraſangis* eam *cadavera proſpectare*; & *quum in ea inſtar fulminis e cœlo lapſi, deruens, cruentis ſe implevit dapibus, primo quidem pedatu non poſſe volare, ſed ſubſultim ſeſe efferre, donec iſto remigio ſublevata, alarum denuo vela expandat, atque in cœlum auferatur.* Huc pertinet illud in *Excerpt. Hamaſ.* p. 441. *Cernaſque rapaces alitum ſtrata ſuper cadavera*

Fartis ventribus lapſabundos, ſe haud poſſe levare.

Habes *primum* פלא *prodigium*, merito iſtoc nomine inſignitum; quod quomodo in *adulteram* congruat, infra diſpicietur. *Alterum* eſt דרך נחש עלי צור *via ſerpentis ſuper rupem*. Intelligas licet *lubricos*, *ſinuoſos*, & *volubiles flexus*, quibus vel *rupes ſuperare*, iisdemve *ſe*, quantumvis *glabris*, *glabra committere* audeat: ſpeciatim autem reſpici ſuſpicor ad illam *viam*, *rationem agendi*, & *modum vitæ*, quo *Serpens inter Rupium fiſſuras aſperas*, horridasque, *ſeſe contorquens*, *vernat*, & *membranam veterem*, ſive γῆρας, *ſenectutem*, *exuens*, *nova* & *nitida emicat.* Admirabiliter Poëta *Æneid.* 2: 470. 475.

Veſtibulum ante ipſam primoque in limine Pyrrhus
Exſultat telis, & luce coruſcus aëna.
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis novus exuviis nitidusque juventa,
Lubrica convolvit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis.

Multum delectati hac imagine *Poëtæ* & Oratores; id ipſum *prodigiale* captantes; quod in hac *ſerpentum indole* quemvis ferit. *Sil. Ital.* L. 12: 5.

Prorumpit Capua Pœnus, vicinaque late
Præmiſſo terrore quatit; ceu condita bruma
Evolvit ſerpens arcano membra cubili;
Et ſplendente die novus emicat, atque coruſcum
Fert caput, & ſaniem ſublatis faucibus efflat.

Plura, qui volet, facile colliget. Eſt haud dubie *oſtento* ſimile quid in hac *vernatione*, unde *emblema* tanquam telum dexterrime in *adulteram* intortum, infra pateſcet. *Tertium* פלא *prodigium* ponitur דרך אניה בלב ים *via Navis in corde maris.* Cogitatum a Viris eruditione Claris de *admiranda fabrica navium*; de earundem *apparatu* & *inſtrumento*; de *curſu velivolo vaſtos* per *gurgites* & *moles aquarum*. Poſterius ad rem præſentem facit: *prodigiale* autem illud, quod hic ſpectavit ſapiens, declarabunt hæcce *Horat.* L. I. *Od.* 3: 21.

Nequicquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabiles
Terras; ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſſiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana, ruit per vetitum nefas.

Adjecit Cl. *Bentl.* & alia, quæ huc quadrant. Mihi ſuccurrit quod *Claud.* in *Præf. Rapt. Proſerp.* pulchre executus

Inventa ſecuit primus qui nave profundum
Quas Natura negat, præbuit arte vias.

Reliqua inde repeti poterunt. Subjicienda quoque oculis, quæ *Horat.* iterum *Ibid.* *V.* 9.

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat; qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem - - -

Et *Vſ.* 17.

 Quem

Quem mortis timuit gradum
Qui rectis oculis monſtra natantia,
Qui vidit mare turbidum? - - -

Hinc dilucere incipit *prodigium audaciæ*, & *temeritatis*, in quod mentem defixerat *Agur.* Propius adhuc idem hocce menti noſtræ admovebit, quod ſupra *Cap.* 23: 34. de *temulento* figuratum, *& fueris ſicut cubans in corde maris; quin ut dormiens in capite mali nautici.* Monui ibi *cor maris* ſtylo *Orientis* eſſe *maris meditullium* funditus *commotum*, atque adeo *ſedibus imis emotum*, quod *gurgitibus* ſuis *abſorbere* minetur. Alia quoque *ibidem* appoſui, pro ſenſu *Emblematico*, quæ nobis infra *Pharum* præſtabunt, ad quam *hoc* in *alto* lembum noſtrum dirigamus. Sed ecce! medio in curſu ſcopulus exſurgit, qui naufragium intentat; niſi *quartum* quoque פלא *prodigium*, a naturæ communi lege, & vinculo, *abſciſſum*, demonſtravero, atque ad eundem cum prægreſſis ſcopum reduxero. Hæc eſt דרך גבר בעלמה *via viri in virgine ſignata*, i. e. *integra*, *intacta*, *illibata.* Perfidiam *Judaicam*, quæ hoc ex loco illuſtre Oraculum *Jeſaj.* 7: 14. enervare conata eſt, ſupra ſæpiuſcule attigimus. Ut horum inſolentiam, qua cauſam Chriſtianam ſibi triumphare videntur, retunderent Noſtri, itum fuit ad ſublimes illas *Allegorias*, quas *nota ſecunda* enavigavimus. Hæc toto cœlo divergunt; atque ita incredulos confutare, eſt cauſam ſuam jugulare. Non tutius ſtant, qui *Judæos* nil lucrari contendunt, etiamſi עלמה vel *virginem* nomine tenus, vel & *nuptam* ſignificare poſſe concedatur. Quid audio? an nil lucri reportant, quum præcipuum, iſta in ſede, fundamentum, & firmamentum noſtræ Fidei, convellunt? Ne quidem *nuptui dandam*, & poſt honeſtam procationem *in vota conceſſuram viri*, hic intelligi poſſe, aſſeverare ſuſtineo. Tela huc usque pertexta id pervincit. *Prodigium* aliquod *a naturæ curſu* ordinario *abſciſſum* hic exigitur, quod ſimul *Emblematica* ſua *virtute* cumulatiſſimum *characterem adulteræ, os ſuum tergentis, & gloriantis nihil a ſe criminis commiſſum*, efficiat, atque conſignet. Ut hunc exſculpamus, renovanda mihi memoria eſt *Originis* alibi adſtructæ, & ab iniquis cavillatiunculis defenſatæ. Receptiſſima fert opinio עלמה *virginem* nomen inveniſſe a notione verbi עלם, quod in *Niphhal* נעלם ſignificare creditur *latere*, *abſcondi*, quaſi dicas κατάκλειστον *concluſam*, & θαλαμοδιφρίλω *thalamo reſidentem.* Celeberr. Noſter *Marckius Diſſert.* XIX. *Par.* X. in eam *Epicriſin* hancce ſtrinxit, *Illum reſpectum in voce* latentis, *a plurimis Eruditis inculcatum, nolim ego exagitare; attamen alter addendus videtur; ad pudorem, vel* nuditatem latentem, *necdum* revelatam *viro*, *quem addidit etiam Cl. Spanhem. Part.* I. *Dub. Euangel.* 34. *Egregia*, inquit, *Antitheſis inter virginem abſconditam, incognitam, & mulierem cognitam a viro, & cujus* ערוה ἀσχημοσύνη *tecta.* Id propius ad rem. Si tamen præclaris hiſce *Theologis* in promtu fuiſſet primaria *Thematis virtus*, in *ſignando* ſita, crederem eos ultro inclinaturos fuiſſe ad *virginem ſignatam*, quod & verecundius, & illibatæ integritatis *characterem* adhuc eminentiorem præbet. Radix עלם علم *ſignavit* proprie. Inde *Pſ.* 90: 8. עלומנו *ſignata*, *obſignata noſtra*, crimina quæque occultiſſima, *ad lumen ponis vultus tui.* Et 2 *Chron.* 9: 2. *a Salomone* לא נעלם דבר *nihil quicquam erat ſignatum*, *obſignatum*, id eſt, *abſconditum*, *præcluſum impoſito quaſi ſigillo*, *quo minus illuc acie mentis ſuæ penetraret.* Agitur de *ænigmatibus* Reginæ *Sabæorum.* Iterum נעלם מעינים *obſignatum ab oculis cœtus*, pro *penitiſſime abſconditum*, habemus *Num.* 5: 13. Itemque מעלים עיניו *obſignans oculos ſuos*, pro *firmiſſime occludens* ne adſpiciant pauperem, *Prov.* 29: 27. Item *Jeſ.* 1: 15. *Ezech.* 22: 26. *Lev.* 20: 4. Notanter *Pſ.* 10: 1. *Quare Domine ſtas e longinquo*, תעלים לעתות בצרה *obſignas temet in temporibus anguſtiſſimis*: i. e. *te occluſum præbes* & *precibus inacceſſum.* Tenue eſt, quod *Cocc.* dabat in *Lexico*, *Negligis* quaſi *oculos avertens.* Alio adſpectu non minus notabili, *Deut.* 28: 61. *Etiam omnem excoriationem, & omnem plagam, quæ non eſt ſcripta in libro Legis hujus* יעלם עליך *injiciet ſuper te Dominus*, i. e. inquit iterum *Cocc.* in *Lex. ſinet ſuper te venire per negligentiam.* Atqui *Legis fulmina* vibrantur, valido intorta brachio. Ergo, *ſignabit Dominus ſuper te*; pro *altius imprimet*, *inſculpetque*: ut apud *Hieron.* in *Ezech.*

Cham-

Cham æterna maledictione ſignatur. Quadrat huc illuſtris locus *Lact.* 5: 13. *Laterum cicatrices, æterna pœnarum inſignia, & impreſſas viſceribus ſuis notas geſtare.* Hæc qui oculis ſubjecta habebit, ambigere non poterit, quin עלמה ſit *virgo ſignata*, quam ex *Lucil.* adduxit *Non. Marc.* Scio allegationem ſuſpectam eſſe, phraſin tamen ipſam nemo improbaverit, quum & *Varro* in *Fragm.* habeat *Sacra ſignata*, pro *integris* & *inviolatis.* Apud *Ambroſ.* p. 85. extat, *vocis* virginitas *prima* ſignetur, *claudat ora pudor.* Et p. 108. *Hunc fontem nemo* reſignet, *quem genitalis in vobis* Origo ſignavit. Iterum *Ibid. intemerata permaneant caſtitatis ſignacula.* Itemque *pudoris ſignaculum* aliquoties. מעין חתום *Fons ſignatus*, eadem verecundia velatur *Cant.* 4: 12. Quum autem idem חתם *ſignare*, *obſignare*, etiam *metonymice* invaluerit pro *abſcondere*, *occultare*; quia, monente *Cocc.* in *Lex. Obſeratis ſigilla imprimi ſolebant*, nemini qui *lumina Linguæ* non extincta malit, quam in diem producta, *Origini* indubitare integrum fuerit, ſecundum quam עלמה ſit *virgo ſignata*; ut & עלם *adoleſcentulus*, nec non עלומים *adoleſcentia*, quaſi dicas *ſignatas* utriusque ſexus *ætates.* Ad hanc *formam*, & ſubjectam eidem vim, reſpexere haud dubie LXX hic dantes, ὁδὼς ἀνδρὸς ἐν νεότητι; & *Vulgat. viam viri in adoleſcentia.* Conſimiliter *Arabs* طرايق الانسان في حداثيته *viam hominis in ſtatu adoleſcentiæ ſuæ:* itemque *Syrus* ܘܐܘܪܚܐ ܕܓܒܪܐ ܒܛܠܝܘܬܗ *& viam viri in adoleſcentia ſua*; ut fruſtra eſſe appareat, qui *in adoleſcentia* apud *Vulgatum* correctum ibant, *in adoleſcentula.* Exiſtimantur vel erraſſe; vel pro עלמה legiſſe עלמים: Quid cauſæ? quia *Lexica* noſtra ſub עַלְמָה non ultra *virginem*, *adoleſcentulam*, procedunt in *concreto.* Atqui *Lingua* jubet eidem huic *formæ* ſubjicere *abſtractam* quoque poteſtatem, *adoleſcentia ſignata*; quin & *infinitivam* τὸ *ſignari*, vel *ſignatum eſſe*, *ſignatio*, *ſignatura*, *ſignaculum.* Nempe omnia *Themata* ex Fonte *infinitivo* miniſtrant præter *maſculinas terminationes*, *quinque fœmininas* per *He*, ad legem פְּקֻדָּה cum reliquis, ſub *prima*, vocalibus parvis. Nil certius; & lumina ſibi ſua obſtruit, quin *Linguam* ſecum in piſtrinum includit, qui hæc fundamenta & firmamenta *Analogiæ* in dubium vocat. Aliquid ſimile præ manibus fuit *Prov.* 25: 27. ubi, *nota* ſecunda, ex vetuſta forma *infinitiva* כבד nodum reſolvi, quem ibi nectebat elegantiſſime contextum illud חקר כבדם כבד *ſcrutatio gloriæ eorum gravis*, *gravatio eſt.* Propius accedit ערוה *nuditas*, verecunde de *natura* quam honeſtas velari jubet, & τὸ *nudum eſſe*, ſive *nuditas* in *abſtracto:* item תם *integer*, & *integritas*; τὸ *integrum eſſe.* Infinita talia in veteri *Linguæ* ambitu. Non erraſſe proin cenſendi LXX & reliquus ille chorus, quum עלמה per νεότητα *adoleſcentiam* expreſſere. Examinandum tantum, quid hic aptiſſime ſedeat, quid maximum decus ac pondus ferat. *Via viri in virgine*, ex mente vulgari, nil tolerabile adfert; nedum ut aliquid *prodigioſi*, & *a Naturæ ordinario curſu abſciſſi*, inferat. Inſuetum hocce, & ſublimius, quod hic ſpectatum, ſe confeſtim oculis jucundo ingeret lumine, ſi obtulero, *via viri in virginitate*, qui *virginitatem ſuam intactam*, *intemeratam*, *ſignatam* obtinere valet. Habes *prodigium*, habes *ſtupendum* פלא *miraculum* in גבר *viro juveni*, *vegeto*, *robuſto*; præſertim in *Judæa*, (& ubi non terrarum tamen?) ut potentiſſimo Naturæ affectui non ſuccumbat, ſed ſe tum *corpore*, tum *animo*, a cupiditate non intacto illo quidem, invicto tamen, *Virginem* præſtet, atque conſervet. עלמה *virginitatem* æque, ac *virginem*, non ſolum potuiſſe, verum etiam debuiſſe, notare, modo adſtruxi; ut ego quidem hic pedem figere auderem. Par tamen eſt, ut non comprimam aliud, eodem rediens, quod genius Linguæ pati poſſet; *via viri in virgine*, i. e. *virgineam caſtitatem*, & *intemeratum florem honoremque puritatis*, *intus* & *extus ſervantis.* Phraſis per quam inſignis, qua *in virgine* valeret, *in conditione* & *qualitate virginis:* ut *virginem* ſe præſtet, atque aſſervet. Sic dicunt Orientales *graſſari in leone*, planiſſume *Leo*, *leonino more.* Item, eſſe *in divite.* Redi ad *Cap.* 3: 26. Hinc etiam commodius forte explicare liceat *Pſ.* 39: 7. *Profecto* בצלם יתהלך איש *in imagine ambu-*

Nnn 2 *bu-*

20 Sic eſt via mulieris adulteræ: comedit, & terget os ſuum; & dicit, non operor vanitatem.

21 Sub

20 כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה
פיה ואמרה לא פעלתי און :

21 תחת

bulat vir. Eſt *umbra* & *imago mera*, mox in auras vanitura. Non ſperno tamen, *in imagine*, ſive in *umbratione*, id eſt, *vana* tantum *ſpecie rerum*, quæ omnia promittens, nil præſtet. Illud *in virgine* interim pro *integer* & *virgineus*, quamvis inſignem præberet figuram, minus tamen amplector, quod ad ſeriem, & *Syntaxin* continentem per *præpoſ.* ב in prægreſſis colis, preſſius reſpondeat, ac recinat, *via viri in virginitate*; quæ & ipſa conſideretur tanquam *vitæ inſtitutum*, *in quo* continuo *pergat*, quodque tanquam *ſtudium* ſuum ita amplectatur, ut inde nunquam deflectat, atque deſciſcat. Sic in *quarto* quoque *colo τὸ* פלא *prodigium* eminentius adhuc relucet, atque *quaternionem* ab *Agure* pertextum conſummat.

Vſ. 20. Deventum eſt ad metam; ad quam hæ *Emblematum quadrigæ* ferebantur. Hoc inculcat vocabulum כן *ſic*, *ad iſtum* plane *modum*, ſe habet *via mulieris adulteræ:* hoc eſt, *in ejus vitam*, & *agendi rationem univerſam hæcce Quatuor recta collineant*, atque *examuſſim quadrant.* Ne ambigi quidem poſſe exiſtimem, quin *quatuor* diverſi *characteres* enotentur, qui in hanc *adulteræ imaginem*, ſecundum diverſam *quatuor Emblematum* naturam, confluant; eamque, veluti *prodigium* aliquod *prodigioſiſſimum*, variegatis expingant coloribus: ut tanquam *Aquila* primo *altiſſimum cælum pervolans*, *inhiare* dicatur *prædæ*, atque *cadaveribus paſci:* tanquam *ſerpens* ſecundo, *ſe* ipſis *committere rupibus*; eaſdemque exſuperare: tanquam *Navis* tertio, plenis ſe velis *curſui* permittere *naufrago*, atque *abyſſum* ipſam velut *provocare:* denique omnia hæc incredibilis & *ſingularis plane audaciæ* ac *temeritatis prodigia* impudentiſſimo *pudicitiæ* & *caſtitatis* intactæ *velo prætexere*; atque in *mediis* ſuis *impuritatibus virgineam* oſtentare *puritatem.* Nempe delineatur hic *mæcha*, qualis *Cap.* 9:17. introducta, cujus *ſymbolum* ſit, *Aquæ furtivæ dulces ſunt*, & *panis clancularius delicatus eſt.* לחם סתרים *panis velorum* proprie, qui multa *ſpecie virtutis* & *honeſtatis prævelari* poteſt. Quæ *pietatem* quoque *jactans* dicere audeat, *ſacrificia completoria Salutis erant ſuper me*; mihi incumbebant; *hodie vota exſolvi mea Prov.* 7: 13. quæque *juvenem* illectura, ſuperaddat, *vir domi non eſt*, *longinquum capeſſivit iter* &c. &c. *Prov.* 7: 25. Huc tendunt illa, *comedit*, *& terget os ſuum; dicitque*, *non patro vanitatem.* Σεμνολογία eſſe creditur, qua innuatur idem illud, quod *Satyricus* intendebat,

- - - *Et noctem flumine purgat.*

Iſti *luſtrationi* ne locum quidem hic conceſſerim. *Comedere panem clancularium*, & *bibere aquas furtivas*, quid valeat ſub velo, nemo non intelligit: ſed non propterea *abſtergere os* illuc deflectendum, quippe quod, ad filum ſuſceptæ *Allegoriæ*, nil aliud figuret, quam *perfricta fronte terſiſſimam præ ſe ferre munditiem.* Hanc *nitidam terſamque puritatem* affectabat *adultera Eccleſia Jer.* 2: 22. hiſce increpita, *Si ablueris temet nitro*, *& ſpiſſaveris ſmegma tuum*, *ſolide concreta*, *ſive compacta*, *manet pravitas tua coram facie mea*, *dictum Domini.* Conſimiliter & noſtra *mæcha* præ ſe ferre dicitur *terſiſſimum vitæ colorem*, omnibus *maculis contaminata.* Huc fertur & illud, *Non patravi*, vel, *non patro vanitatem.* Complectitur phraſis hæc *univerſum*, ut modo inſinuabam, *vitæ colorem*; non reſtringenda ad *adulterium*, quaſi illud vel *crimen eſſe*, vel a ſe *eſſe admiſſum*, negaret. Quæ ita ſeſe *excuſaret*, ſemet *accuſaſſe* merito cenſeri deberet. Callidior multo hæcce noſtra. *Negat in totum*, *ſe operariam vanitatis*; i. e. *quæ peccato det operam*, *vitiiſque ſe dedat ullis.* Hanc potentiam exerit paſſim formula פעלי און *operarii vanitatis*, *Prov.* 10: 29. *Pſ.* 5: 7. & 6: 9. & 36: 13. & 92: 8. 10. & 94: 4. 13. & 501: 8. & 141: 4. atque alibi. Hoc quadruplicem *characterem* hujus *mæchæ* conſummat; quæ cum flagitiis, & criminibus, quibus tota cooperta eſt, ardentiſſimum

&

Digitized by Google

21 תחת שלוש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת׃

22 תחת

21 Sub tribus intremit terra; & ſub quatuor, non ferendo eſt.

22 Sub

& ſinceriſſimum profitetur *ſtudium religionis*, atque *virtutis*, per quod vel abhorreat *veſtem carne maculatam*, ut loquitur *Apoſtolus;* atque ab omni ſpecie impuritatis cum deteſtatione reſiliat; quaſi *viam teneret* גבר בעלמה *viri in virginitate* ſeſe continentis, ejusque decus attaminari & deteri non patientis.

Ibid. Brevem in tabellam conjeci lineamenta, quæ callidiſſimæ ſimul, ſimul profligatiſſimæ, adulteræ picturam, ex mente *Aguri*, utcumque exprimere videbantur. Sentio interim aliquid locupletius adhuc requiri; quod *emblematibus* hiſce, prout ea applicare conatus ſum, majorem lucem addat; ſimulque opportuniorem anſam forte porrigat iis, qui hæc felicius ſubtiliusque enodare poterunt. Ad *Aquilam* ergo ſubnotandum habeo, eam *ſtylo Emblematico* Orientis ſæpiſſime adferre *ferociam*, cum *indole ſanguinaria* conjunctam. Hinc Proverbium apud *Arabes* امنع من عقاب السماء *magis inacceſſus quam aquila cœli:* quæ nempe *inter nubes nidulans*, inde *prædæ inhiat*, *eamque fulminis inſtar*, *rapiens avolat.* Hoc innuebat *Ibn Doreid*, quum *Azzebbaäm* ait fuiſſe

بين عقاب لوح الجو اعلي
منتمي ۞

Inter Aquilas late expanſi cœli celſiſſimam culmine.

Erat ea *Meſopotamiæ* Domina, quæ in *Arce* ad *Euphraten* nidulans, *prædis agendis* perpetuo *imminebat.* Apud *Harir. Conſ.* 18 extat, quod huc apprime quadrat. Nempe jucundiſſimis coloribus illuminatam illam *perfidi Hypocritæ tabellam*, quam ſupra ad *Cap.* 26: 23. produxi, ita finit;

فعندي انه جار مكاسر
فبان انه عقاب كاسر
وانسته علي انه حب موانس
فوضح انه حباب موالس

Mecum autem reputabam, eum eſſe vicinum proxima tentorii lacinia conjunctiſſimum, ſed apparuit eum eſſe Aquilam Oſſifragam; cum eoque familiaritatem contraxeram, quod autumarem eum eſſe amicum humaniſſimum; ſed deprenſum eſt, eum eſſe Serpentem obliquiſſime flexuoſum. Etiam *Græcum* adagium frequentavit αἰετὸν ἐν νεφέλαις *Aquilam in nubibus*, non uno adſpectu. Apud *Pind. Nem. Ode* III. inſigni *Allegoria* pingitur

Αἰετὸς ὠκὺς ἐν ποτανοῖς
Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθε μεταμαιόμενος
Δάφοινον ἄγραν ποσίν.

Aquila pernix inter volucres,
Quæ corripiat confeſtim, procul veſtigans,
Cruentam pedibus prædam.

Subditur ibidem, continuata *figuratione:*

Κραγίται δὲ κολοιοὶ
Ταπεινὰ νέμονται).

Clamoſi vero graculi
Humilia paſcuntur.

Quorſum iſta ferantur, apud Interpretes *Pindari* reperiri poterit. Poſſent *Emblemata* iſta & huc transferri, *Aquila* iſta applicita ad *mulierem audacem*, *ſuperbam*, *celſos gerentem ſpiritus*, & *ſublimius nidulantem;* quæ *æmulas omnes præ ſe*, tanquam *ex alto*, *deſpiciat;* iisdemque *prædas* ſuas *præripiat.* Sic τὸ בשמים *in cœlis*, ut ſub *litera*, ita in *ſublimiore* quoque *ſenſu*, ſuum pondus habebit, haud ſecus atque *Edomitæ ſublimiſſime volantes inſtar Aquilæ*, & *inter ſtellas nidum ſibi ſuum ponentes*, *Obad. Vſ.* 4. intelliguntur ſe tanquam in *cœlo* quodam *imaginariæ dignitatis*, & *celſitudinis* collocaſſe; unde *Dei manu* eſſent de-

Digitized by Google

deturbandi. Hæc ad primum *Emblema* ſuffecerint. Alterum aliquam quoque acceſſionem depoſcit. *Adulteram* cum *Serpente* ſummo jure *comparari*, nemo non agnoſcit, ſive *indolem* ejus *venenatam* ſpectemus; ſive *tortuoſiſſimos*, quibus præpollet, *meatus*, *flexus*, *gyros*, quæque alia nemini non promta. Non æque obvium, quid celſiore hoc reſpectu valere poſſit צור *Rupes*, & *via* hujus ſerpentis *ſuper Rupe.* Nihil ſpeciatim intentum, & tam inſignitum *characterem* fruſtra poſitum, nullo pacto veriſimile. Apud *Horat.* L. II. *Serm.* 3: 55. *Rupes in campo obſtare querentes* reperias, de iis qui *in plano* & *facili graviſſimas* ſibi *difficultates occurrere* imaginantur. *Ibidem* mox *Vſ.* 59.

Hic foſſa eſt ingens, hic Rupes maxima: ſerva;

eandem præbet *metaphoram Allegoricam* in eos, quos ne evidentiſſima quidem, & eminentiſſima, pericula a temerario impetu deterrere poſſunt. Hoc generatim ſatis commode ſe dare poſſet ad *ardua* illa *periculorum*, quibus *mulier adultera* ſeſe objectare ſuſtineat, atque unde ſimul *flexuoſa volubilitate* emergere, atque elabi, calleat. Nihil promo, quod non *ſtylo figurato* apprime conveniat. Pergo, & ajo, *Rupem* ſpecialius adhuc referri poſſe ad *Rigorem Juſtitiæ*, & *Legum*, quas *eludere* valeat callidiſſima hæcce mœcha. Hoc aſpectu *Emblematico* ſeſe offert *Rupes* quam ſignatiſſime *Job.* 18: 4. *O lanians animam ſuam in æſtu Naſi ſui! Sane propter te derelinquetur Terra, & convelletur Rupes e ſede ſua.* Eſt *Ironia*, & aculeatiſſima in *Jobum* cenſura, quaſi par autumaret, ut *regimen Terræ* a ſummo Numine *propter ipſum deſereretur*, Ejusque *rigida*, & *flecti neſcia Juſtitia*, in puniendis noxiis capitibus, *radicibus ſuis revulſa* veluti *ceſſaret.* Eodem quoque collineat *Deut.* 32: 4. *Rupes illa integrum* (ſolidum) *eſt opus Ejus; nam omnes Ejus viæ æquatio juris ſunt. Deus firmitatis, absque ulla iniquitate*, (inclinatione juris,) *recto-rigidus & æquiſſime planus ille.* Lubens admitto & alia, quæ hic in cenſum venire poſſunt; ſed hunc conſpectum neutiquam dimittendum cenſeo. Habes in iſta *Rupe*, cum aliis dotibus, *ſanctiſſimarum Legum vim*, atque *Rigorem inflexibilem.* Tale quid & *Ciceroni* obverſatum ſuſpicor, de *Haruſp. Reſp. Cap.* 24. *Etiamne in deliciis, atque in ſinu, optimi quidam viri* VIPERAM *illam venenatam ac peſtiferam habere potuerunt? Quo tandem munere decepti?* &c. Deinde *Cap.* 25. *Tollatur hæc e Civitate diſcordia, jam omnes iſti, qui portenduntur, metus extinguentur: jam iſta* SERPENS *quæ tum hic deliteſcit, tum ſe emergit, & fertur illuc, compreſſa atque illiſa morietur.* In *Clodium* tela hæcce intorquentur. Optat Orator, ut, *diſcordia* procerum *ſublata*, *Legum* vigeat *ſeveritas*, ad quas *compreſſa* & *illiſa* hæcce *ſerpens peſtifera* tanquam *ad Rupem elidatur.* Ne prætermittendum quidem forte, quod ſupra ad *literam* hujus *coli* adduxi, de *Exuviis Serpentis* inter *fiſſuras* aſperiores *Rupis depoſitis*; ut *nova* & *nitidior promicet*: ad quam ſimilitudinem & hic concipere liceret *mulierem oſtutiſſimam*, quæ vel *in jus* ſiniſtris ſub ſuſpicionibus *vocata*, non *illæſa* ſolum inde redeat, verum etiam *decora pelle probatæ* judicibus *innocentiæ*, ſcilicet! *honeſtior* inde *nitidiorque exiliat.* Cuncta hæcce talia ſunt, ut ſe facile ſubordinari patiantur; in quibus ſi minus *δεῖξως* jaculatus fuerim, anſa ſaltem data certiori manui, ad ſcopum rectius feriendum. Profundius adhuc *tertium* inciſum, *via Navis in corde maris.* Quid huic cum *muliere adultera?* Quæramus; & hunc quoque, ſi pote, curſum ſcopuloſas per undas explicemus. *Vitæ genus negotioſum*, quod tenent mortales, cum *via maritima* comparari amat; in bonum, in malum, prout materia tulerit. Ναῦς ἐν πόλῳ, *Navis in alto*, apud *Græcos* & *Latinos* aliquid *Proverbiale* hunc in ſenſum afferebat. Pulchre *Horat.* I. *Epiſt.* 14: 85.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit. Tu, cum tua NAVIS IN ALTO EST
Hoc age: ne mutata retrorſum te ferat aura.

Ejusdem eſt coloris, quod apud *Ciceron.* & alios, *una vebi Navi*, valeat, *eadem adire diſcrimina; easdem fortunas ſubire.* Mirifice concinnatum illud *Prov.* 31: 14. de *Uxore* omni laude cumulatiſſima, היתה כאניות סוחר *Eſt inſtar Navium mercatoris; e longinquo adducit*, vel *intrare facit*, velut in portum ſuæ domus, *panem*, i. e. *victum ſuum.* Id ibi explanabitur. Longe diverſam *Navim* conſcendit, qui *ſe bonorum diſſipa-*

Digitized by Google

ſipationi, & *temulentis* quotidie *permittit compotationibus*; de quo ſupra *Cap.* 23: 34. dictum: *Fuerisque tanquam cubans in Corde Maris; quin tanquam dormiens in ſummo vertice mali Nautici.* Monui ſub *figuris* iſtis expingi *vitæ genus*, velut *procelloſiſſimum navigans mare*, quod *ſua ſe diſſolutione temulenta præſentiſſimo* & *inevitabili Mortis periculo* exponit, nec *Fortunarum*, nec *Vitæ*, nec *Animæ naufragia* quicquam curans. Reliqua, quæ hanc imaginem ſuis numeris complent, inde repeti velim. De *Adultera* habuimus quoque ſupra, *Cap.* 5: 4. *Pedes ejus deſcenſores Mortis* ſunt; & *greſſus ejus Orcum apprehendunt*, i. e. *eum audaci temeritate invadunt*, *in abyſſumque iſtam ſeſe* ſine ulla cura vitæ, animæ, ſalutis, *immergunt*. Plura ibi annotata, quæ huc, non ſine acceſſione lucis in obſcuriſſimum noſtrum *Emblema*, transferri poterunt. Nempe omnia eadem hic recurrunt ſub *via* νηὸς Ποντοπορούσης *Navis in alta Ponti ſe immittentis*, ut LXX dedere, quatenus *Adultera ſe libidinibus ſuis ferendam* & *vehendam tradens*, in *perniciem* & *exitium* altius altiusque *provehitur*, atque adeo *plenis*, quod dicitur, *velis in mediam Abyſſum ſemet immergit.* Sunt ſplendidiſſima *lumina* & *ornamenta* orationis, quibus celſior ſtylus ſuperbit. Geminum germanum eſt hocce *Æſchyli*, cothurnum *Orientalem* præ reliquis *Tragicis* ſcandere ſoliti; *Sept. ad Theb. Vſ.* 696.

Ἴτω κατ' οὖρον κῦμα Κωκυτοῦ λαχὸν
Φοίβῳ στυγηθὲν πᾶν τὸ Λαΐου γένος.

Eat vento ferente fluctum Cocyti ſortiens
Phœbo odioſum omne Laii genus.

Eadem granditate *Soph.* in *Ajace pag.* 61.

Ὅπου δ' ὑβρίζειν δρᾶν θ' ἃ βούλεται, πάρῃ,
Ταύτην νόμιζε τὴν πόλιν χρόνῳ ποτὲ
Ἐξ οὐρίων δραμοῦσαν εἰς βυθὸν πεσεῖν.

Ubi autem petulantem eſſe, & quæ facere lubet, licet,
Iſtam exiſtima urbem, procedente tempore,
Ferente impulſam vento in Abyſſum caſuram.

Id eſt, *recta & plenis quaſi velis in perniciem eſſe ituram.* Aliter *Camerar.* aliique; quaſi ſenſus foret, *ex ſecundo curſu Fortunæ*, in *adverſam incidere*; & *Navim frangere.* Prius per collationem *Æſchyli*, & cumulatiorem ſenſum comprobatur. Omittere nequeo elaboratiſſimam *Allegoriam Horat.* I. *Od.* 15.

O Navis! referent in Mare te novi
Fluctus? O quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus?
Ut malus celeri ſaucius Africo,
Antennæque gemunt? ac ſine funibus
Vix durare carinæ
Poſſunt imperioſius
Æquor? Non ſunt tibi integra lintea.
&c. &c. &c.

Depingitur *Respublica*, ut *Quintil.* L. 8. *Cap.* 6. cenſet, *ſe belli Civilis fluctibus* denuo *committens*, poſtquam inde emerſiſſet. *Lambin.* ad *Brutum* referre maluit, qui *Caſſio* devicto, *eandem* tamen *aleam* proſequi decreverat. Quodcumque ſequare, habes *Navim in corde maris*, de *incœptis audacibus* & *temerariis*, quæ *exitium præſentiſſimum* minentur. His, pro *mœcha* noſtra, addi velim illam *profligatiſſimam obdurationem* adverſus id genus terrores, qua penitus *occalluiſſe* cenſenda ea, cujus *greſſus* ipſum *Orcum invadunt*, & tanquam *inſultant*: *Prov.* 5: 4. quippe quæ *fœdus* ſibi *feriiſſe* videatur cum *Morte*, & cum *Orco pactum pepigiſſe*; ad illud *Jeſ.* 28: 16. per *profundiſſimam* videlicet *Hypocriſin*, qua non *homines* tantum, ſed etiam Deum ipſum, ludificari ſtudet *impudentiſſima* illa & *callidiſſima mulierum*, quæ ſe *omni* in *vita terſiſſimam*, *nitidiſſimam*, atque a *labe*, qua tandem cumque, *intactam* gloriatur, dum *fœdiſſimam turpitudinem*, & *deſperatiſſimam* ſuam *improbitatem*, ſpecioſiſſimo *caſtitatis* & *pudicitiæ peplo* obvolvit, *viamque* oſtentat *viri juvenis*, *virginitatem intemeratam ſervantis*; cui *voluptas* unica *voluptatem viciſſe*, debellaſſe, e viſceribus ac medullis extirpaſſe. Hic videtur princeps ſaltem ſenſus *quarti Coli*, quatenus *mœcha* hæcce, ut conſummatiſſimum ſpecimen & ſpeculum *puritatis* ſeſe gerere affectans, multa *in precibus*, præſertim *publicis*, verſatur; multa *in ſacrificationibus*, multa quoque *in jejuniis* & *macerationibus externis*; ſeque a liberioribus conviviis, conſortiisque, removens, *perſonam* induit *viri juvenis*, qui *cupiditatis victor*, *in caſto vivere* conſtituit, ſub *religioſa* ſui *conſecratione* & *de-*

vo-

Digitized by Google

22 Sub ſervo, quum regnaverit; & ſtulto, quum ſatiatus fuerit pane.

22 תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם׃

23 Sub

23 תחת

votione ad *eminentiorem* illam *viam* cultus Divini proſequendam. Sic illa παρθένον ſaltem ψυχὴν ἔχειν *virginem poſſidere animam* ſeſe gloriatur: ad phraſin *Euripideam* in *Hippol.* 1006. atque iſtam Larvam tam apte ſibi circumponit, ut omnium oculos præſtringat atque deludat. Tales *mimos* vidit orbis, & detracta tandem perſona, adſtupuit: vera *prodigia* & *monſtra*, quæ *projectiſſimam impuritatem honeſtatis* plus quam *virgineæ purpura prævelarunt*. Hiſce, quibus nihil tribui poſtulo, quam quod Veritas ſanxerit, *Coronidem* imponam ex more *Hieroglyphico Orientis*, qui apud *Ægyptios* præſertim viguit. Hi *diverſiſſimas formas uni corpori Emblematico* illigabant, atque *prodigioſas* concinnabant *Tabellas*, quibus vel *virtutes*, vel *vitia*, in unam *perſonam* confluentia, vividiſſime repræſentarent. Tale *Hieroglyphon* dabant כרובים *ſculpta*, γλυπτῶ, ad certiſſimam *Originem Thematis* כרב كرب *ſculpſit*. Erant *monſtroſæ* quædam *figuræ*, quæ ex *Homine*, *Leone*, *Bove*, & *Aquila*, conflatæ, omnes dotes, quæ in his *animalibus* eminent, atque admirationem movent, unum in *meditullium*, unumque in *ſubjectum mirificentiſſimum* conveniſſe, ac coaluiſſe, præpingebant. Hoc in bonum. In malum item *Dan.* 7. ubi in ſcenam prodit *Leo Aquilinis alis* ad volandum *ſuccinctus*: nec non *pardus quatuor ad tergum alis inſtructus*: quæ *monſtra*, una cum *urſo ſæviſſimo*, *in unam* tandem *adoleſcunt prodigioſiſſimam feram*, *Quartam* illam quæ & *Apocalypſeos Cap.* 13: 1. 2. repræſentatur, atque nomine τοῦ θηρίου *Beſtiæ* per excellentiam inſignitur. Clavim cujusque *Emblematis* dabit Vener. *Vitr.* in *Comment.* quem quoque adiri velim ad *Apocal.* 9: 7. &c. ubi comparent *Locuſtæ* ex *Abyſſo emerſæ*, quibus *humani vultus*, cum *capillamento muliebri*, & *caudis Scorpionum*. Eſt *Hieroglyphica* imago. Eodem ex fonte emanarunt *Harpyiæ*; & *Sirenes*; quibus Veteres varie luſerunt, ita, ut a noſtra *Tabella* non multum abludant. *Chimæra* quoque, quæ

Πρόσθε Λέων, ὄπιθεν δὲ Δράκων, μέσση δὲ Χίμαιρα,

ſic traducta ab *Horat.* L. I. *Od.* 27.

- - - - - - Ah miſer!
Quanta laboras in Charybdi?
Digne puer meliore flamma.
Quæ ſaga, quis te ſolvere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te TRIFORMI
Pegaſus expediet CHIMÆRA.

Lyricus *Triformem* dedit *adulteram*, ex *Leone*, *Dracone*, & *Capra* conflatam. *Quadriformem* depinxit noſter *Sapiens*, atque *Apelleo* penicillo ejusdem Picturam extantiſſimis coloribus conſummavit; ut monſtri deformitate oculos mentesque tanto vehementius feriret, ejusdemque execrationem publicam omnibus inſpiraret; ad Exempla quæ *Cap.* 2. 5. 6. 7. 9. hujus *Libri* prægreſſa erant.

Vſ. 22. Subſeritur alius *oſtentorum quaternio*, enumerans *caſus* ſatis *frequentes* quidem illos; aut qui non raro ſaltem in *theatro vitæ* conſpiciantur; *intolerabiles* tamen, & ad quos totæ *Regiones*, ac *Civitates*, tanquam ad publicum aliquod malum concutiantur, atque cohorreſcant. *Duo membra* hoc verſu expoſita aliis verbis ſuperius *Cap.* 19: 20. expreſſa: *Non decorum Elumbi* diviti *faſtoſa inſolentia*, *quanto minus ſervo dominari in principes!* Quæ ibi dicta, huc quoque transferri velim. Hic tantum obſervo, minus nervoſe תחת reddi *propter*; dandum potius *ſub*, pro genuina virtute hujus particulæ; ut hoc ipſo pingatur *Terra* tanquam *oppreſſa mole prægravante*, *ſub qua infremat*, & *inborreſcat*.

Vſ. 23. Par prægreſſum, *virorum* dabat *monſtra*. Subnexum aliud par, *fœminarum* exhibet *prodigia*, in ſolas terras exportanda. Neutri illud pondus additum in *Verſionibus*, quod & Sapiens intendebat, & *Linguæ* potentia hic adfert. Ad prius ambigi video, reddendumne ſit, *Exoſa*, *quum maritata fuerit*; an, *quum dignitatem heræ nacta fuerit*. Nempe בעל & *dominum* deſignat, & *maritum*. Inde illud divergium. Per שנואה exo-

Digitized by Google

23 תחת שנואה כי תבעל ושפחה כי תירש גברתה׃

24 ארבעה

23 Sub exoſa, quum turgente mariti affectu potietur; & ancilla, quum Dominam ſuam poſſidebit hæres.

24 Qua-

exoſam autem intelligi volunt *puellam moroſam*, *contentioſam*, *odioſis moribus præditam*; *indignam* quæ cum *odio* illo *ſuo* ulli unquam *marito* jungatur. Adjecere LXX μισητὴ γυνὴ ἐὰν τύχῃ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Non vilem fuiſſe illius mercis annonam in *Judæa* neceſſe eſt, ſi tali ſub *conjugio contremuerit Terra*. Character ille longe diverſum quid poſcit, quum ut nunc, ita tunc, haud dubie nimis frequentia fuerint juga male copulata. Nego etiam שנואה *exoſam*, hic, aut uſpiam, ſonare *puellam malis moribus præditam*. Deſignat omnino *mulierem viro jam junctam* illam quidem, ſed quæ favore mariti excluſa, *innuptam* veluti *nuptam agere* cogatur *in matrimonio*, quod ei cum alia muliere commune eſt, omnem viri affectum ad ſe trahente. Ita *Deut.* 21: 15. 16. 17. *Quum fuerint viro duæ uxores, altera* אהובה *adamata, altera* שנואה *exoſa*; & *filius primogenitus fuerit exoſæ: non poterit in aſſignanda hæreditate filiis ſuis, jure primogenituræ augere filium* האהובה *adamatæ illius, contra filium* השנואה *exoſæ illius primogenitum* &c. &c. Conſimiliter *Gen.* 29: 31. 33. ubi *Lea* appellatur שנואה *exoſa*; quod *Rachel* tenerrimos *Jacobi* amores ferme ſola poſſideret. Id in *Judæa* perfrequens, graviſſimas ſuſcitare debuit æmulationes inter ejuſdem tori conſortes, צרות *æmulatricum* & *inimicarum* nomine inde inſignitas. Exemplum habemus evidens 1 *Sam.* 1: 6. Quum ergo contingeret, ut *exoſa* illa *mariti* denuo *affectum* ſibi *devinciret*; *ejuſque*, excluſa viciſſim æmula, ſola *potiretur*; quod hic verbo תבעל graviſſime expreſſum, non poterat non *tota* inde *domus concuti*, atque adeo *terra* ipſa *contremiſcere*, ubi, ut fieri aſſolet, *contemta* ante, *oppreſſa*, quin *irritata*, illa שנואה *exoſa*, muliebria odia, muliebrem & impotentem exerceret vindictam in *æmulam* illam ſuam, ejuſque ſobolem; ruinam iis, perniciemque, machinando: & funeſta ſæpe ſeditionis domeſticæ exempla edendo. Senſum huncce requiri, perſpexit *Cocc.* reddens, *exoſam*, *quum fuerit in mariti gratia*; atque in *Commentario* ſubnectens, *ſi ea eum poſſit delinire*, *ejuſque gratiam conſe*qui. *Ea enim uxori antea dilectæ*, *& filiis ejus*, *eſt infeſtiſſima*; *& maritum ab iis alienat*, *quantum poteſt*. Hoc ſublimius quoque transfert, ut & reliqua cola; pro univerſa *Hypotheſi Prophetica*. Poſterius, *Ancilla quæ hæres ſit Dominæ ſuæ*; in eadem mala, quæ modo indicabam, collineat. *Dominam ſuam poſſidet illa velut hæres*; quum in *lectum* recepta, non *mortuæ*, quamvis & hoc grave, ſed adhuc *vivæ*, legitimam *Matrem-familias* domo exturbat, atque in ejus *prolem* graſſatur, omnes *dominæ fortunas* conſceleratis fraudibus occupans, & uſurpans, poſtquam obnoxium ſibi antea *Dominum*, dein *maritum*, præſtigiis & delinimentis ſuis faſcinavit. ירש etiam in *violentis poſſeſſionibus*, grandiore ſtilo, conterebatur. Ita *Vſ.* 9. hujus *Cap.* habuimus פן אורש *ut ne forte poſſidear ab hærede*, *vivus videnſque*, ſcilicet, atque omnibus meis *fortunis evolutus*. Adſtructa preſſior vis verbi, ad *Cap.* 23. *Vſ.* 1. Eam & hic requiri, res ipſa pervincit. Cl. *Coccejus* huic colo adſcripſit. *Per hoc ænigma ſi non intelliguntur ii*, *quibus Eccleſia dedit ſtipendium*, *ut parvulis ſuis adminiſtrarent verbum*; *qui agapas fidelium converterunt in patrimonium ſuum*, *& in iis luxuriantur*; *opibuſque illis ſuffulti regnum erigunt*; *vehementer fallor*. Conſtituta a nobis *Litera* hanc quidem *Allegoriam* parum fulciret.

Ibid. Digniſſimum verbum בעל, quod clariorem in diem educatur; ut & huic *Gnomæ* ſuum conſtet pondus, & reliqua loca nativum recuperent decus. Pleraque *Lexica* dant, *Dominari*, *dominum eſſe* vel *fieri*; *imperare*: itemque *maritum fieri*; *ducere uxorem*. Hæc *ſecundaria* eſſe vel imperitiſſimus agnoſcat. Cl. *Cocc.* ut unum & ſimplex quid teneret, aſſumſit τὸ ἔχειν *habere*, unde ſit 1. *habere in poteſtate ut maritus*. 2. *habere in poteſtate ut Dominus*. 3. *habere in poteſtate ut immorigeros*, *cum aſperitate*, & *tanquam ſub jugo*. Hinc explicat loca vexata *Jer.* 3: 14. & 31: 32. quæ infra ſub incudem venient. Hæc omnia quaſi in globum convoluta exhi-

Digitized by Google

بَعْلًا كَٱسْتَبْعَلَ وَعَلَيْهِ

أَلَّي وَتَبَعَّلَتْ أَطَاعَتْ بَعْلَهَا

وَتَزَيَّنَتْ لَهُ وَٱلْبِعَالُ ٱلْجِمَاعُ

وَمُلَاعَبَةُ ٱلْمَرْءِ أَهْلَهُ كَٱلتَّبَاعُلِ

وَٱلْمُبَاعَلَةُ وَبَاعَلَ ٱلْقَوْمُ

قَوْمًا تَزَوَّجَ بَعْضُهُمْ إِلَي بَعْضٍ

وَبَعِلَ بِأَمْرِهِ دَهِشَ وَفَرِقَ

وَبَرِمَ وَلَمْ يَدْرِ مَا يَصْنَعُ

Vocabulum בעל *notat terram tumidiorem & elatam, quæ una tantum vice quotannis complui neceſſe habet: item palmam, arborem, ſementem, quæ non rigatur; aut quam ſolum cœlum irrigat. In X.* אשתבעל *locus, ager; ita tumuit ſucco vegeto. Omnis maſcula palma ſpeciatim* בעל. *Item idolum quod coluere Ninivitæ, tempore Jonæ: nec non Rex e Regibus priſcis.* (Belus) *Idem* בעל *omnem rei cujusque dominum, ac poſſeſſorem deſignat.* בעל *quoque Maritus dicitur ſpeciatim, cum tribus plural. fractis ſive collectivis.* Ejus *fœminin.* בעלה & בעל *uxor. Inde in I.* בעל *eſt, factus fuit maritus; itemque in X. Utrumque ſi cum* עליה *ſuper illum conſtruatur, notat, potitus eſt rei, in eamque ſuperbius ſe geſſit. In V.* תבעלת *de uxore dicitur, quæ morigeratur viro, eique ſeſe comit & ornat. Infinitivus III.* בעול, *eſt ipſe actus conjugalis; & quivis luſus laſcivior cum ſuis; pro quo &* מבועלת *in III. &* תבועל *in VI. ſpecie effertur. In III. iterum* בועל *populus populum, valet, mutua contraxere connubia. Denique* בעל באמרה *in I. ſignat, perplexus fuit, & impatientia laboravit, & tædio faſtidioque affectus fuit in negotio ſuo, neſcius quid faciundum foret.* Hæc ut *Harmoniam Dialectorum* noſtrarum grata in luce collocant, ita ſimul faciem præferunt *Origini* liquidiſſimæ, ſito in *turgore*, quum quid *copioſo ſucco* ita *pollet*, *vegetque*, ut *ſibimet ſufficiat*, nec *rigationis egeat*. Audiamus & *Gjeubarium*

أَلْبَعْلُ ٱلنَّخْلُ ٱلَّذِي يَشْرَبُ

بِعُرُوقِهِ فَيَسْتَغْنِي عَنِ

ٱلسَّقْيِ يُقَالُ قَدِ ٱسْتَبْعَلَ

ٱلنَّخْلُ قَالَ أَبُو عَمْرٍ ٱلْبَعْلُ

وَٱلْعِذْيُ وَاحِدٌ وَهُوَ مَا سَقَتْهُ

ٱلسَّمَاءُ وَقَالَ ٱلْأَصْمَعِيُّ ٱلْعِذْيُ

مَا سَقَتْهُ ٱلسَّمَاءُ وَٱلْبَعْلُ

مَا شَرِبَ بِعُرُوقِهِ مِنْ غَيْرِ سَقْيٍ

سَمَاءٍ وَأَنْشَدَ

هُنَالِكَ لَا أُبَالِي نَخْلَ

بَعْلٍ

وَلَا سَقْيٍ وَإِنْ عَظُمَ

ٱلْأَتَاءُ ✿

وَإِمَّا قَوْلُ ٱلشَّاعِرِ

إِذَا مَا عَلَوْنَا ظَهْرَ بَعْلٍ

عَرِيضَةٍ ✿

فَبَعَالُ

ſent potius vi *Antitheſeos*, cui & *Lingua* ſuffragatur, *mariti amantiſſimi potitam*; quæ ſola omnem ejus *affectum conjugalem* ſibi devinxiſſe videtur. *Vſ.* 5. id ſatis declarat, ubi בועלים *maritos* ſonat *flagrantiſſimum affectum commonſtraturos*. Eadem *exſuperantia affectus conjugalis* attenditur *Jeſ.* 62: 4. *Non dicetur Tibi amplius derelicta, & Terræ tuæ non dicetur amplius, ſiderata* (ſideratio ipſa) *ſed nomen Tibi ponetur, Hhephtzibâh, Inclinatio mea in eam, & Terræ tuæ, Beboula* בעולה *mariti potita: nam inclinatus erit Jehova in Te; & terra Tua* תִּבָּעֵל *maritabitur*; in *fut. Niphh.* ut in noſtro *Proverbio*; non ſimpliciter ſane, *marito jungetur*; ſed *mariti tenerrimo affectu fovebitur; omnemque ejus amorem ſola ſibi devinciet.* Hanc *Emphaſin* ſeries ipſa depoſcit: atque ut noſtra *Gnome* lucem inde lucratur, ita largum illuc fœnus remittit; atque dignitatem iſtius verbi תִּבָּעֵל *turgente mariti affectu fovebitur*, in *antitheſi* ad conditionem *derelictæ*, & *ſideratæ*, jucundiſſime amplificat. Progredior ulterius, & aſſeverare ſuſtineo, utrobique ſub verbo תִּבָּעֵל *turgente affectu fovebitur*, comprehendi quoque *uterum fœcundum*, & *lætam ſobolem*, quæ & dulciſſima *pignora* ſint hujus *affectionis maritalis*; & potentiſſima ejuſdem vincula ſimul, ſimul incitamenta. Prægnantiorem huncce uſum quoque exerit *Mal.* 2: 11. *Profanavit Juda Sanctimoniam Domini*; אשר אָהֵב ובעל בת אל נֵכָר *quippe qui amat, & turgente affectu*, neglecta, vel repudiata, legitima tori fideique ſocia, *fovet Filiam Dei peregrini.* Non *quærit ſanctum ſemen*; atque *profana ſobole lætatur*. Ita crimen conduplicatur. Præter id autem, quod hæc loca inter ſe commune habent, vehemens mihi ſuſpicio inceſſit, pulcherrimum Oraculum *Jeſajæ* aliquid venuſtius adhuc ſpirare, quod ex intimiore virtute noſtri *Thematis* effloreſcat. Nempe, ut ſupra vidimus, בעל apud *Arabes* uſurpari amat in *terra* ὀργάδι, ad omnem *fertilitatem* & *ubertatem turgente*. Veriſimile ergo, in ſignantiſſima illa phraſi ארצך תבעל *Terra tua turgente affectu maritali fovebitur*, ſpectatum quoque, captatumque, *lætiſſimum* illum *effectum*, quo, quæ *derelicta* jacuerat, & *ſiderata*, atque *ipſa* adeo *ſideratio* facta videbatur, ſubito commutanda foret in οὖθαρ ἀρούρης, *divitis uber agri*, *fœcundamque* omnis *copiæ* & *affluentiæ Matrem*; in quam quadret, ſecundum utrumque adſpectum, illud *Nonni* L. I. *Dionyſ.*

Καὶ διδύμῃ σφριγόωσα γονῇ κυμαίνετο γαστήρ.

Cave credas ἀσύγκλωστα κλώθεσθαι· conjugatæ enim hæ materiæ; idemque habes connubium quod *Hoſ.* 2: 21. 22. graviſſime depictum: *Deſponſabo te mihi in æternum* &c. *eritque ut Ego reſpondeam cœlis, & cœli reſpondeant terræ; & terra reſpondeat frumento, muſto, & oleo; atque iſta Jizreheli reſpondeant.* Τὸ ענה *reſpondere*, in aurea illa catena, eſt *ſufficere* ac *ſubminiſtrare ubertatem*; quæ *deſideria* expleat, atque *vota* ipſa tranſſcendat. Sic quidem formulæ iſti ארצך תבעל geminatum decus & pondus acceſſerit; quod lucem quoque & gratiam ſuam *verſui* ſubnexo infundat. Nam pergit *Jeſajas Vſ.* 5. כִּי יִבְעַל בחור בתולה יִבְעָלוּךְ בניך In anguſtum ibi coactæ interpretum copiæ, ſic reddentium, *ſicut enim juvenis maritat ſibi virginem; ſic maritabunt te ſibi Filii tui.* Tria, quatuor, incommoda graviſſima trahit hæc vertendi ratio. Primum illud, quod quæ *Vſ. præc.* inducta erat, ut *Deo marito gaudens*, hic demum *Filiis ſuis* diceretur *elocanda*, & in manum conventura. Secundum, haud facile concoctu, quod *Filii* ſuam ipſorum *Matrem* ſibi *Uxorem* ducerent. Tertium, durius adhuc digeſtu, quod *Filii* iſtam ſuam *Matrem* in matrimonium ſumturi eſſent, qui tamen necdum exiſtere cenſendi, niſi jam *felix* illa *proles conjugii cœleſtis*, *Vſ. præced.* ſub phraſi *Terra tua* תבעל includatur, hoc ſenſu; *turgente mariti affectu fovebitur*, & *fœcunda Mater reddetur.* Adde *quarto*, *Deum* ipſo hoc *Vſ.* 5. denuo introduci ut *Sponſum* & *unicum Eccleſiæ Maritum*, qui *ſuper Ea*, tanquam *Sponſa* ſua, *gaudio triumphante ſit exultaturus.* Adjicere liceat, quinto, implicatiſſimum reddi filum, & telam ſplendide exorſam, turbari, ac retexi, ſi *Vſ.* 5. ad eadem omnia recurratur, quæ in *præcedenti* tam magnifice erant expreſſa; atque intra eoſdem cancellos per modum *exegeſeos* ſubſiſtatur. Hoc non illuſtrare fo-

 ret,

inſperſu, adflatuque cœleſtis vigoris, animandum, atque *potentiam nominis* יזרעאל *Jizrebel, proſeminabit Deus,* per univerſum terrarum orbem *conſummandum Hoſ.* 2: 23. Redeatur ad *Camuſum* ſupra, & *palmam maſculam* inde productam ſub بعل. Comparatio cum *juvene* יבעל בתולה *qui turgente jam & maturo affectu virgine potiri geſtit,* huic conſpectui adeo non obſtat, ut per eum demum ſenſus omnibus ſuis numeris abſolvatur; nam & *Arboribus,* ac ſignantiſſime *Palmis,* ſui ſunt amores, ardoresque, quibus in complexum venire, atque genus ſuum propagare, geſtiunt. Id eo decentius, quod hæc *nobiliſſimæ Matris nobilis ſoboles* expingat *homines generoſo impetu turgentes,* & *cœleſti pollentes vigore,* ad *florem Doctrinæ purioris virgineis mentibus inſeminandum,* atque ita *Familiam Dei lætis* identidem *incrementis* adaugendam, per omnem ſeculorum decurſum: ut *Vſ.* 6. 7. ibid. inculcatum. Huc pertinet pulchrum illud *Prov.* 11: 30. *Fructus juſti arbor vitæ; & fœcundans animas ſolide ſapiens.* Reperies ibi, quæ huc translata lumen ferent.

Ibid. Expedita *prima* claſſe, ſub qua a *palma,* cui jam

- - - *Læto turgent in palmite gemmæ,*

verbum בעל ad *rem conjugalem* ſpecioſiſſime applicitum vidimus; enucleandus quoque *alter* ille uſus, qui *dominationem* adfert. Eum a *vigore præpollente* ductum, ultro jam pateſcit: nam & σφριγᾷν ad *pollentiam virium,* & *roboris,* magno curſu admiſſum. Docti Commentatores, quum monent ſubjectam huic *Themati* proprietatem *imperioſe dominandi,* ſenſerunt aliquid, quod tamen quid, & quale, eſſet, latitante *Origine,* diſcernere non valuerunt. Exempla rem declarabunt. *Jeſ.* 26: 13. *Jehova Deus noſter* בעלונו אדנים זולתך *imperium inbibuerunt in nos Domini præter te.* Quivis hic facile agnoſcat *dominium grave,* & *imperioſius;* ſed dignitas & potentia Linguæ demum internoſcetur, ſi ante oculos habeatur, *Turſerunt in nos,* ἐσφρίγησαν ἡμᾶς, preſſiore *Syntaxi,* pro ἐσφρίγησαν εἰς ἡμᾶς; *turgente animo, turgente brachio, nos tractarunt.* Ita *Apollon. Rhod.* 3: 1256.

- - - - - - αἱ δ' ἑκάτερθε
Χεῖρες ἐπεῤῥώσαντο περὶ σθένεϊ σφριγόωσαι.

- - - - - - *utrimque vero*
Manus concuſſerunt ſeſe, circum robore turgeſcentes.

Depingit Poëta *invictum robur,* quod *Medeæ* medicamenta *Jaſoni Tauros Æëtæ domituro* circumdederant. Frequentatur potiſſimum in *Athletis,* qui dicuntur σφριγᾷν, & νεῦρα σφριγῶντα *nervos turgentes* oſtentare. Apud *Chryſoſt.* T. V. p. 634. habes νέους ἀθλητὰς καὶ σφριγῶντας εἰς τὰ σκάμματα καὶ τοὺς ἀγῶνας εἰσάγειν· *novos Athletas, & turgentes* robore *in ſcammata, & agones, inducere.* Iterumque *ibid.* οὐ σφριγῶσι κατὰ τὴν σάρκα οἱ Ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ σφριγῶσι κατὰ τὴν πίστιν· *non turgent ſecundum carnem Athletæ Chriſti; ſed ſecundum fidem præturgent.* Huc etiam tendit illud *Ariſtoph.* ſupra adductum; ὡς σφριγᾷς, κἂν ταῦρον ἄγχοις, *ut turges! vel taurum ſtrangulaveris:* quod *ex ambiguo* ibi jactum, *Scholiaſtes* declarabit. Eodem ex fonte manavit illud ex *Suida* prolatum, οὕτω μὲν ἐσφρίγησε ὁ πόλεμος, *ſic quidem bellum turgebat,* id eſt, *vehementiam* ſuam *exerebat, magna mole incumbens.* Potuiſſet quoque ἤκμαζεν ὁ πόλεμος *vigebat bellum* efferri, ſed alterum illud grandius nervoſiusque. Ad iſtum nervum quoque τὸ בעלונו *Turſerunt nobis,* importat quicquid *grave, durum, imperioſum* cogitari poteſt. Conſtructione nonnihil variante 1 *Chron.* 4: 22. *Jokim, virique Cozeba, & Joaſch, & Saraph,* אשר בעלו למואב *qui* ἐσφρίγησαν *Moabo.* Reddi ſolet, *dominati ſunt in Moabum.* Id parum liquet; ac vix veriſimile; latiore ſaltem ſenſu illo; quaſi *imperium in Moabitas univerſos,* ad aliquod tempus, obtinuiſſent. Linguæ ſatisfit, ſi *animoſiſſimos Bellatores* intelligamus, qui ut *invicti Athletæ magnis* ſæpe *cladibus Moabitas attriverint.* Sed, ut Sacer *Hiſtoricus* ſubdit, הדברים עתיקים *Hæ res ſunt antiquiſſimæ;* de quibus proinde quicquam aſſeveraſſe, haud in tuto eſt. Mihi ſufficit illud בעלו למואב per *Græcum* ἐσφρίγησαν ad nativam virtutem revocaſſe, quod tandem cumque hoc de caſu conſtituatur. Ab hocce *robore,* & *brachio pollente,* derivatum בעל *Bahal* ef-

Digitized by Google

omnes in formas convertere maluere anxii, quam manum dare veritati, a *Pocok.* evidentiſſimam in lucem eductæ. Adverſus eum diſputans Cl. *Guſſ.* ſub *rad.* בעל eo efferτur, ut pertendat verbum iſtud utroque in loco *Jeremiæ* nihil ſonare *mali*, atque utrobique inſinuari *Deum*, *quantum quidem in ſe ſit*, *relationem ſervare mariti*, *nec repudium mittere:* atque poſteriorem locum ita vertendum, *ego interim maritum in eos ago.* Nil pote præfractius. Hoc vocatur *Sanctæ Linguæ pomœria defendere*, *nequid peregrini* illuc *irrumpat.* Hoc, *Hieroſolymas* a *Meccana illuvie intactas præſtare.* Grandia dicta, quæ nil ſolidi retinniunt; ſed aures tantum imperitorum vano opplent ſonore. Diſcutiamus ergo illuſiones haſce, atque *averſationis*, & *repudii* vim, *Themati Hebræo* ita vindicemus, ut anſa in perpetuum præcidatur cavillationi; atque ne minimus quidem ſcrupulus veritatem quærenti relinquatur. Scilicet qua tandem cumque in *Lingua* verbum aliquod ex *Origine* valet *turgere*, ſub eo non poteſt non, cum aliis uſibus *ſecundariis*, efflorеſcere quoque poteſtas *mentis tædio*, *faſtidio*, *averſatione tactæ*, ac *ſuffuſæ.* Apud *Ciceron.* 3. *Tuſc.* habemus

Corque meum penitus turgeſcit triſtibus iris.

Apud *Plaut.* item *Caſ.* 2: 5.

Uxor in fermento tota eſt; ita turget mibi.

Protrita *metaphora*; a qua qui reſiliret, quod *turgere* in bonum quam ſæpiſſime veniat, pro *florere*, *vigere*, *mariti* quoque *officium præſtare*, vel & *domini imperioſam manum inbibere*, næ is parum foret Literator. Par res & ratio in σφεγγᾶν; quod eadem *metaphora* ditatum; quamvis *Suidas*, qui *Gloſſarum* dedit copiam iſtam, quam ſupra expoſui, hancce, præſplendidam utique, prætermiſerit. Obſcuriuſcule eam tetigit *Heſych.* σφελγῶντα reddens ἐπαιρόμενον *elatum.* Ante oculos habuiſſe videtur inſignem locum *Æſchyli* in *Prometh. Vſ.* 380. &c. ubi quum præceſſiſſet

Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι,

Ira tumente medici ſunt ſermones.

Subditur:

Ἐὰν τὶς ἐν καιρῷ γε μαλθάσσῃ κέαρ
Καὶ μὴ σφελγῶντα θυμὸν ἰσχναίνῃ βίᾳ.

Si quis tempori modo cor emolliat,
Neque turgentem animum comprimat violentius.

Apud *Euſeb. Hiſt. Eccl.* p. 131. reperies, τοῦ δήμου σφόδρα σφελγῶντος ἐπ' αὐτῷ *populo vehementer turgente:* h. e. *indignante*, *tumente*, & *ira ſuffuſo.* Hinc jam cuivis palpare licet, e meditullio, ut ſic dicam, noſtri *Thematis* בעל, ſubnaſci potuiſſe, atque adeo debuiſſe, vim *indignationis*, *averſationis*, *faſtidii*, *tædii*, λύπης etiam, qua *quem pudet*, *piget*, *pœnitet* alterius, quum *cor* tanquam *in fermento jacet*, *turgeſcit*, & *exacerbatur*; ſecundum *Gloſſas* ſupra ex *Camuſo* adductas; cum quibus ſi conjunxeris, quas *Pocok.* ex *R. Giannabio* produxit, ampliſſimam agnoſces ditionem iſtam, quæ, ut fit, per materiam ipſam, & circumſtantias, determinetur. Ambigi quidem fas non eſt, quin *Jer.* 31: 32. *illi infregerunt Fœdus meum & Ego quoque turſi in eos*, tendat ad *pleniſſimum* illud *repudium*, quo *Novi Fœderis conſecratio* ſanciretur. Qui negat, *Deum* a ſua parte *Judæos repudiaſſe*, atque *Domo expuliſſe*, quam ſibimet glaucomam ob oculos offuderit, non exputo. Ergone *Deus* adhuc *Maritus*, a ſua ſaltem parte, *Gentis rebellis*, ac *pervicacis*, quæ *Meſſiam* ſuum in Crucem egit? Unde iſta nobis nova Theologia? Id ſi verum foret, ne quidem a parte Dei *Vetus* illa *Oeconomia abrogata* atque *abolita* cenſeri poſſet, & vincerent præfractiſſimi oſores *melioris Oeconomiæ*, quum *Moſaicam* etiamnum vigere contendunt: quin formula caderet *Apoſtolus*, quum hinc infert *ipſum Deum fœdus* illud *priſcum aboleviſſe.* Immotum maneat proinde ואנכי בעלתי בם *& Ego turſi in illos*, nil aliud ſonare, ac ſignare poſſe, hoc in vaticinio, quam *omnem tandem Zelotypiæ meæ æſtum in eos*, a mea quoque parte, *effudi*, eoſque *res* ſibi *ſuas habere* juſſi. Sed, inquit *Guſſet.* omnia *favorabilia* ſunt *Jer.* 3: 14. & *merum ſpirant amorem:* ac proinde vertendum ibi, *Revertimini filii averſi*, *quia ego Dominus*, *vel maritus*, *fui in vos.* Itane *favorabilia omnia?* quum *Unus e civitate*, & *Duo e familia* dicantur aſſumendi. Hæccine *amorem ſpirant* erga populum illum indomitæ cervicis, an *rigorem*

26 שפנים עם לא עצום וישימו בסלע ביתם׃

27 מלך

26 Arctomyes, populus non validus; & ponunt in petra domum ſuam.

27 Rex

Habes eosdem, qui hic conſignantur, characteres. Supra quoque *Cap.* 6: 6. habuimus, *Vade ad Formicam Piger* &c. Tabellam iſtam luminibus ſuis exornatam contuliſſe juvabit.

Vſ. 26. Vocabulum שפנים non *cuniculos* deſignare, ſed *muris agreſtis* majorem ſpeciem, quos *arctomyas* vocitant, demonſtravit *Boch. Hieroz.* I. *pag.* 1002. & ſeq. q. d. *urſinos mures*, qui *bipedes* ſæpe incedunt, & *prioribus pedibus* tanquam *manibus* utuntur. Hos in *petricoſis* nidulari, & *mirifica aſtutia* pollere, ibidem oſtenſum. *Allegoriam* iterum inſpiciendam dabit *Horat.* II. *Serm.* 6: 80. in lepidiſſima illa fabella, qua nihil ingenioſius unquam fictum, pictumve: cujus initium

Ruſticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepiſſe cavo, veterem vetus hoſpes amicum.

Reliqua; usque ad *Cataſtrophen*, quum *in urbem* viciſſim deductus, atque *locuplete in domo* magnificis *dapibus exceptus agreſtis* ille, ſubito terrore incuſſo percellitur, & ejuratis iſtis *periculoſis deliciis*:

Haud mihi vita
Eſt opus hac, ait; & valeas: me ſilva cavusque
Tutus ab inſidiis, tenui ſolabitur ervo.

Ibid. Invitat me pervenuſta hæcce deſcriptio *cati* non minus quam *cauti ruricolæ*, tuta in otia recedentis, atque *ambitionem* cum *faſtu*, & *tumultu ſuo*, valere jubentis, ut *Etymon* ☞ שפן enucleatius pandam; atque nonnulla de *indole muris* hujus *ſolertiſſima* expromam. *Boch. Hieroz. P.* I. *pag.* 1016. שָׁפָן dictum cenſet, vel a ספן, per *Sin* quoque exarato, quod in *Lexicis* eſt *tegere*: quia *latibuli ſui foramina terra obtegit*; vel a צפן *abſcondere*, *occultare*, eadem de cauſa. Poſterius minus *Analogum*. Prius leniter corrigendum; nam vera notio ☞ ספן eſt *radere*, *radendo exaſciare*, & *expolire*. Non longe hinc *Cocc.* qui verbum hoc per *contabulare*, *incruſtare*, expoſuit. Hoc quadrat in mirificam illam dexteritatem, qua *latibulum ſuum, obducta ad exitus terra, veluti cruſta quadam complanat & communit.* Hoc vocant *Arabes* دم רמם *complanavit lævigando.* Ita in *Camuſo* دم اليربوع جحره غطاه وسواه *complanavit lævigando latibulum ſuum arctomys*; i. e. *obduxit illud & coæquavit.* Confer *Hieroz.* p. 1012. Hoc quamvis ſatis arrideat, magis tamen inclinem in aliud veriverbium, quod שָׁפָן شفن per *Schin* miniſtrat. *Gjeubar.*

أَلشَّفْنُ ٱلْكَيِّسُ ٱلْعَاقِلُ

وَشَفَنْتُهُ أَشْفِنُهُ شَفُونًا إِذَا

نَظَرْتَ إِلَيْهِ بِمُؤْخِرِ عَيْنِكَ

فَأَنَا شَافِنٌ وَشَفُونٌ قَالَ

حِذَارَ مُرْتَقِبٍ شَفُونِ ۞

وَهُوَ ٱلْغَيُورُ ٱبْنُ ٱلسِّكِّيتِ

شَفَنْتُ إِلَيْهِ وَشَنَفْتُ بِمَعْنًى

وَهُوَ نَظَرٌ فِي ٱعْتِرَاضٍ وَقَالَ

أَبُو عُبَيْدٍ هُوَ أَنْ يَرْفَعَ

 ٱلْإِنْسَانُ

ع

28 שממית בידים תְּתַפֵּשׂ והיא בהיכלי מלך׃

28 Salamandra manibus dexterrime prendit, atque in palatiis illa Regum.

29 שלשה

29 Tria

eum attingit, quod *Cocc.* attulit; חָצֵץ *interpretor* ἰλαδὸν *ad numeros ſive catalogos exit. Derivo* a חָצָץ *lapillus*, ψῆφος, q. d. ἐψηφισμένοι· *calculis enim fiebat computus.* Eſt paulo quæſitius. Quid valeat *Regem non habere* percipias ex *Cap.* 6: 7. *nec deciſor, nec moderator, nec imperator formicis*; naturæ tamen *inſtinctu* potentiſſimo, quicquid *convectant farris* ac *grani*, non *ſibi ſolis convectant*, ſed in *commune* velut *borreum.* Tale quid & heic captatum; *Regem non babet Locuſta, & tamen æquam prædæ portionem inter ſe* ita *dividit iſta univerſitas*, quantumcumque *ſpiſſa* ac *numeroſa*, ארבה propterea dicta, ut tanquam *ſub ſeveriſſima diſciplina militari* hæc *militaris* ac *prædatrix turba* contineri videatur. حصص apud *Arabes* ſpeciatim venire in *portionibus prædæ* jam monuit *Boch. Hieroz.* II. *pag.* 459. idque in *Animadvſ. juvenilibus* a me quoque ulterius demonſtratum. Habes iterum anſam *Allegoriæ* non injucundæ, qua remittimur ad *prædatrices* haſce *copias*, quæ *rapto* videntur *vivere*, & *publicam exercere graſſaturam*; quum interim exactiſſimam inter ſe obſervent *æquitatem*, atque *ſua* quæque *ſorte* contentæ, alteri quoque *ſuam* non relinquant ſolum, ſed etiam quodammodo aſſignent. Hunc mirificum ordinem gentis tam inordinatæ alias, in *Proverbium* iviſſe, patet etiam ex *Jeſ.* 33: 4. *Et colligetur præda veſtra ritu locuſtæ; ut bruchi carpunt ſive carminant, diſcurret* quisque *per eam.* Hoc eſt, *ampliſſima legetis ſpolia, per eaque perſultantes* pro arbitratu, *æquabiliter tamen ea inter vos diſtribuetis*, ſua quisque *ſorte* & *portione* affatim explendi, atque ditandi. Accedant huc *hæredipetæ*, & quicquid eſt *Lucrionum*, qui cuncta ſoli *abſorbere* geſtiunt, atque a *Locuſta* ſuam & aliis partem ac ſortem permittere condiſcant.

Vſ. 28. Vocabulum שממית, non alibi reperiundum, miram paſſum eſt *Metamorphoſin.* Alii enim *hirundinem*, *ſimiam* alii; plerique *araneum*, arripuere. *Lacertam* deſignari, & quidem *ſtellionem*, quem *Vulgat.* dederat jam, poſt LXX qui καλαβώτην, evictum *Hieroz. P.* I. *pag.* 1083. *& ſeq.* Is in *Judæa*, *Ægypto*, alibi, perfrequens, ſplendidiſſimas etiam ædes perreptat *pronus*, *ſupinus*, e *laquearibus ſuſpenſus.* Huc fertur *Phraſis* בידים תתפש *manibus apprehendit quam firmiſſime.* Verbum תפש ſæpe exerit *agilitatem* & *ſolertiam tractandi.* Intelliguntur *anteriores pedes*, qui ferme *manibus humanis* ſimiles, in *lacertis*: ut proinde ſignantiſſime hic quadret *manibus ſolerter uti.* Iisdem quoque *venationem exercet* quam ſolertiſſime; quo aſpectu item *manibus apprehendere* rectiſſime dici queat. Hæc plenius *Boch.* Videtur autem *ſtellio*, ejusque ſoror *Salamandra*, cujus dotes ſane quam mirificæ, *Emblema* gerere *hominis verſuti*, & *ſolertis*, qui *pronus*, *ſupinus*, *pendulus*, *deambulare* valet; ſimulque *venaturam* ſuam *exercere.* Ulterius hæc tendi nolim, aut ad convicium extendi, quod *Plin.* etiam enotavit, anſam ejusdem ſatis curioſam ſimul indicans *Lib.* 30: 10. ad quam ut *ſtelliones* notati *aſtuti* & *maligni circumventores*; atque unde crimini etiam *ſtellionatus* appellatio indita. Habent & *ſtelliones*, habent *Salamandræ*, ſuas virtutes. Etiam *Serpentina prudentia* a Domino commendata. An ergo innuitur *viliſſimos* & *pauperrimos* quosque *mortales*, quos *Lacertis* comparare ſolent *Orientales*, per *ſolertiam palatia Regum* ſibi aperire? An potius, *Regibus* ipſis *ſolertiam humillimorum* & *abjectiſſimorum hominum* ſæpe *formidandam?* Hoc malim. Vicinum eſt, quod Cl. *Cler.* hic ſubnotavit. *Hujus* משל *videtur eſſe ſenſus, non eſſe potentibus nimium in potentia ſua gloriandum; nec contemnendos tenues; quippe qui ſæpe ea præſtant, quæ a potentioribus impediri non poſſunt. Videntur ergo tenues deſcribi ſub imaginibus formicæ, arctomyis, locuſtæ, & ſtellionis, quæ quamvis contemta animalcula, ea faciunt, quæ a majoribus animalibus impediri nequeunt.* Hæc non enucleatiſſima, quivis ſentit. *Merc.* cui שממית erat *araneus*, appoſuit; *hunc in palatiis Regum verſari apertum eſt. Eo autem docemur, nec Reges nobis eſſe formidandos*, quo minus for-

Digitized by Google

29 שלשה המה מיטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת׃

29 Tria ſunt quæ magnifice gradiuntur; imo quatuor ſtrenue procedentia.

30 ליש

30 Leo,

pede cruſta panis incoquatur, idem veneficium eſt: vel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliva ejus quacumque parte corporis, vel in pede imo, reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Talis ac tanta vis veneni tamen &c. &c. &c. Vero ergo nomine שממית appellitata, quæ *totos* etiam *populos adflare* poteſt, iisdemque שממה *ſiderationem* inferre. Quam acutum cernant *Rabbini* in naturis animalium, obiter hac occaſione ſubindicabo. In *Tanchuma fol.* 18. narratur, *ex vitrariorum fornacibus, quum continuum arſere ſeptiduum, exire animal ſimile araneo, quod vocitetur* סלמנדרא *Salamandra.* Ex tam lepido commento pro *Salamandra* in noſtrum textum ſurrepſiſſe ſuſpicor illum *Araneum*, qui jam pleraſque verſiones obſedit. Videant, quibus oculi in fronte, qualibus in caſſibus per neglectum *Dialectorum* obhæreatur. Hujus *Salamandræ* geminam germanam *Arabes* etiam appellant ושרה وَحْر 8 ab *ardore*, ſive *æſtu veneni.* De ea hæc in *Camuſo* الوحر 8 وَزَغَة كسام ابرص لا تطاء شيا الا سَمَّتْه *Wachra vocitatur lacerta ſimilis afflatori leproſo* (*Sâmm abratz*, de quo ſupra) *quæ nil calcat, quin* שמתה *venenet illud.* Hæc de *litera.* Ad *figuram* teneatur idem illud وحر 8, *Salamandra* in *Camuſo* exponi امراة ذميمة قصيرة 8 *mulierem viliorem, breviore mque.* Ratio cuivis obvia. Iterum *Camuſ.* in وزغة *Salamandra*, vel *ſtellio*, poſtquam monuiſſet, idem valere quod سام ابرص *Sâmm abratz*, atque ita dictam eſſe لِخِفَّتِها وسرعة حركتها *ob agilitatem & celeritatem motus*, ſubnectit, denotari quoque hac voce الرجل العارص الفَشّل *virum lucripetam, ſequioris indolis:* quin الاوزاغ الضعفاء *ſtelliones vocitari om*-*nes humiliores, ſive viliores.* Majorem quoque *lacertum* illum, quem צב ضَب appellarunt *Hebræi* & *Arabes*, ſive *Crocodilum terreſtrem*, ad idem *ultimæ vilitatis* maledictum tranſtulere: unde in *Carm. Ibn Doreid:*

مَا خِلْتُ أَنَّ ٱلدَّهْرَ
يَثْنِينِي
عَلَي صَرَّاءَ لَا يَرْضَي بِهَا
ضَبُّ ٱلْكُدَي ۞

Haud opinabar enimvero Fortunam me deducturam
Tam duram ad ſedem, in qua ne reſidere quidem velit duris ſuetus lacertus.

Appoſuit *Schol.* الي حال لا يرضي بها السوقة والاذناب *ad conditionem, in qua haud acquieverint vilis plebecula, & abjectiſſimi mortales.* Agmen claudat *Suidas* in voce Σαῦρα, & σαῦρος, ἑρπυστικὸν ζῶον *reptile animal, ſtellio*; cui hos ſubjecit Verſiculos:

Σαύρῳ δὲ λοιπὸν ἐμφερὴς ἐγένετο.
Ἑρπυστικὸν δὲ τοῦτο τὸ ζῷον γένος.
Ὃν εἰ τέμοι τις καὶ διασπάσει μέσον
Ἕλκει μὲν αὐτοῦ σὺν κλόνῳ τὰ τμήματα·
Συνέρχεται δὲ καὶ πάλιν τὰ λείψανα.

Stellioni vero deinde ſimilis exſtitit.
Quod quidem genus reptilis animantis eſt:
Quem ſi quis ſecet, diſtrabatque medium;
Trabat quidem illius cum ſtrepitu diſſicias;
Sed coaleſcent mox iterum reliquiæ.

Habes patentiorem adhuc proſpectum *verſutiæ verſutiſſimæ*, & *compactionis compactiſſimæ*, πυκνότητος πεπυκνωμένης, quam cum *literalis* tum *figuratior* ſenſus recipere poſſunt.

Vſ. 29. Nobilioris generis ſubtexitur *qua*-*ter*-

31 זַרְזִיר מָתְנַיִם אוֹ תָיִשׁ וּמֶלֶךְ אַלְקוּם עִמּוֹ׃

31 Inſibulatus lumbos *Equus*; itemque Hircus; & Rex, ne-ſtare cum eo.

32 אִם

32 Si

nec auctoritate *Linguæ* ſuffulcitur. Precario quoque adducti, ab aliis III. *Pardus*; ab aliis IV. *Aquila*, ab aliis iterum V. *Apis*; vana & vaga jaculatione; qua ἄλιον βέλος ἔκφυγε χειρὸς· *Thalmudici* VI. dedere *ſturnum*, qui *Arabibus* زرزور זרזור; ſed nec צער habet; & moſtellum locutionis eſt, *ſturnus lumborum*; quamvis *celer* ſit, & *catervatim volans*, quodam *pilæ orbe circumagatur*, *omnibus in medium agmen tendentibus*: ut *Plin.* tradit L. 10: 24. *Cocc.* VII. hæſitabundus, *quid impedit derivare a Chald.* זרז, idem *notante* quod אזר *ſuccinxit*, *cinctum lumbos? ſi tamen animal eſt: potius indefinite velociſſimum quodvis, quod ſit quaſi* ἐζωσμένον τὰς ὀσφύας, vel ὄζωνον, *quam certam ſpeciem intellexero*. Ita in *Commentar.* Idem in *Lexico* tenuit: ὄζωνος a *Chald.* זרז; *vel de homine*, *vel de animali quovis velociſſimo*. In derivatione iſta, ad quam *Rabbini* præivere, *Analogiæ* haud litatur; quæ poſtulat *Radices* vel זרר *med. defect.* vel זור *med. quieſc.* alias a פקד acceſſione 𝔖 *Reſch* פקדיר *propagari* eodem jure tendi poſſet. Abnorme. Cur autem *certam ſpeciem* hac *periphraſi* ſignari negetur, haud exputo, quum ſeries & *numerus quaternarius* eam depoſcant. Ad *hominem armis accinctum* inclinat *Guſſet.* item nimis vage, & præter ſcopum. Mihi olim ſuſpicio inceſſebat VIII. reſpici *Aſini Sylveſtris* pulcherrimam & nobiliſſimam ſpeciem, qui in *Commentar. Hiſt. Æthiop.* a Cl. *Ludolf.* productus *pag.* 150. atque etiam effigie oculis fidelibus traditus. Ei univerſum *corpus lineis*, tanquam *faſciis*, mirifice *ſubſtrictum*; & quaſi ornamenta atque inſignia ſua ſentiret, *ſuperbo* plane *greſſu* ſe infert, atque *in Aſino Equi animos* oſtentat. Rarum animal, tamque pretioſum, ut inter *dona* honoraria, quæ reges mittunt regibus, principem locum obtineat. Conjici poſſet tali munere, ex *Æthiopia* per *Arabiam Felicem* ſubmiſſo, donatum & *Salomonem*, atque inde occaſionem hujus dicti natam. Sed id *primo* totum conjectaneum. *Secundo* non *lumbos* tantum *faſciis ſubſtrictos* ſed *univerſum corpus iiſdem innexum* atque *redimitum* gerit. *Tertio*, ignotius hoc animal in *Palæſtina*, quam ut in *quaternionem* noſtrum inſeri potuiſſe videatur. Vincat ergo IX. qui omnibus palmam præripit, *Equus*, aptiſſimus profecto huic filo; quique ex hoc cenſu vix ac ne vix quidem omitti potuit. Huic, a *Jun.* & *Trem.* inducto, defenſorem ſe dedit *Boch. Hieroz.* P. I. p. 102. ſive a *cingulo* ita appellatum quis velit, ſive a *firmitate* & *robore lumborum*. Utrumque jungas licet. *Claudian. Zonam* vocat illud *cingulum*, ut *Græci* ζώνην; unde & ὄζωνος in *Equo* uſurpatum. *Balteum* idem appellavit in *Epigramm. de Zona Equi Arcadii* 21.

Stamine reſplendens, & mira textilis arte
Balteus alipedis regia terga liget.
Hoc latus adſtringi velox optaret Arion,
Hoc proprium vellet cingere Caſtor equum.

Præcedenti *Epigr.* 20. dixerat:

Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renident,
Hac uterum Zona cinge frementis equi.
O quantum formæ ſibi conſcius, erigit armos;
Spargit & excuſſis colla ſuperba jubis.

Iterum *Epigr.* 23.

O felix ſonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & ſacris licuit ſervire lupatis.
Accipe regales cultus, & crine ſuperbus
Erecto, virides ſpumis perfunde ſmaragdos;
Et medium te Zona liget - - - -

Adde magnificentiſſimam *Equi bellatoris* deſcriptionem *Job.* 39. tam ſplendidis coloribus illuminatam, ut inde noſter *ſuccinctus lumbos* ab omnibus agnoſci potuiſſet, ſi & *ſeriem* & *Linguæ potentiam* conſuluiſſent. Quoad *ſeriem* quidem, nemo negare ſuſtinuerit, *Equo bellatori* prima in eam jura competere. Nil ſane *greſſu*, *inceſſu*, omni *ratione*, *ſuperbius*, *animoſiusque*. Pro *Lingua*

Digitized by Google

Salad. Dithyrambico ſpiritu conceptum, *pag.* 697. ubi acerrimæ hyemis vim deſcribens ſic *Pegaſo* ſuo calcaria ſubdit;

وَحَدُّ ٱلشِّتَاءِ حَدِيدٌ وَٱلْجِبَالُ
قَدِ ٱشْتَعَلَتْ رُؤُوسُهَا
شَيْبًا وَٱلثُّلُوجُ قَدْ زُرَّتْ
عَلَى أَعْنَاقِ أَطْوَادِهَا جَيْبًا

Acies autem hiemis erat penetrantiſſima; ita ut montium vertices canicie ſplendicarent; & nives ad colla omnium eminentiarum ſinum confibularent. Non injucunda *Phantaſia*, qua *nivalia* illa *vincula* comparantur *fibulis arctiſſime adſtrictis*, & *innodatis*. Temperatius *Hariri Conſ.* 44. وكانت ليلة جوها مقرور وجيبها مزرور ونجمها مغموم وغيمها مركوم *Erat nox, cujus aër frigore concretus, & cujus ſinus fibula adſtrictus; & cujus ſtella nubibus obducta; & cujus pluvia alia ſuper aliam congeſta ac compacta.* Omittere etiam nequeo, ut quid Linguæ Linguis conferant percipiatur, derivatum noſtri *Thematis* زرار זררה in *Camuſo* declarari, ما رميت به في حايط ولزق به *Id quod injicis in parietem, quodque ei inhæreſcit.* Hoc quid cum *fibulatione*, id ſonat *forma* iſta, commune habeat, docebit *Colum.* L. 1: 6. *Omneſque parietum aut ſoli juncturæ teſtaceis pulvinis fibulantur.* Contra *diffibulare vincula laminarum* habes apud *Sidon.* 3: 3. Propius ad noſtrum huncce locum, atque adeo recta illuc collineans, quod *Prudent. Pſychomach. Vſ.* 631. exhibet;

> - - - *Pax inde fugatis*
> *Hoſtibus alma abigit bellum*, DISCINGITUR *omnis*
> *Terror; & avulſis* EXFIBULAT ILIA *Zonis.*

Ibid. Tertius ſubtexitur *Hircus* תיש, cui LXX etiam de ſuo addidere, quod ſenſui eſſet illuſtrando, καὶ Τράγος ἡγούμενος αἰπολίου, *& Hircus præcedens gregem caprarum.* Idem expreſſere *Syrus* & *Arabs*, quin & *Chald.* feliciter emendatus a *Boch. Hieroz. P.* I. p. 649. *Dialecti* omnes in hanc notionem conſpirant. *Arabica* reliquis copiæ palmam aufert. Inde conſtat, hoc nominis datum *mari in genere caprarum*, *& dorcadum*, & quidem jam *provectiori*, ut *Golius*; vel ut *Boch.* vertit, *quum primum annum attigit* اذا اتى عليه سنة quod ad verbum ſonat, *quum tranſiit ſuper eum annus.* Tum ſcilicet incipit *cornu ferire*, unde nomen ei injunctum ſubmoneo: nam تاس תוש & תיש eſt *trudere*: indeque in III. المنايسة والتباس الممارسة والمكابسة والمدافعة *infinit. formæ* תיוש, & מתוישה ſignant *colliſionem*, *& conflictum*, *& truſitationem mutuam.* Abundantia pecoris & alia peperit nomina; ut עתוד quaſi *paratus* & *promtus in pugnam*; שעיר *piloſus*, *hirſutus*; quæ *Epitheta* primum, mox vices ſuſcepere ſui *ſubſtantivi.* Perſpectum id in שעיר *Aquilæ*, Τριχιῶντα reddenti. Ejuſdem indolis appellatio quarta צפיר; in quo aqua hæret *Bocharto*, exiſtimanti id *matutinum* denotare; & ſubjicienti, *quo nomine cur appellatus fuerit hircus nemo facile dixerit.* Sane vero; inde quidem; ſed ضفر צפר *Hebræis* fuit *torſit*, *intorſit*; unde צפיר *tortipilum* deſignat, *hirſutiſſimum*, ſive *pilis retortis horridum.* Quod ad *Gnomen* noſtram attinet, *Hircum* cum *pompa incedere*; & *cornibus* ac *barba* ſua velut *ſuperbire*, ab Auctoribus quoque annotatum. Inſignis locus *Ælian. Hiſt. Lib.* 7. *Cap.* 26. a *Bocharto* adductus: ubi inter alia habes *Hircum dedignari* οὐραγεῖν *extremum agmen cogere*, ἀλλ' ἡγεῖσθαι αὐτὸν δεῖν καὶ ἐκ τῆς βαδίσεως ὁμολογεῖν, τῷ γενείῳ θαῤῥοῦντα, *ſed ſibi Ducatum deberi ipſo gradiendi modo præferre, Barba confiſum.* Itemque ex *Poll.* ὁ τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν Τράγος, *caprarum Dux Hircus eſt.* Conſimiliter *Jer.* 50: 8. *Exite & eſtote* כעתודים לפני הצאן *tanquam promti hircorum ante gregem.* Ex illo, aliiſque locis, *Allegoricam* quoque *vim* ſubjectam fuiſſe *Hircis*, evidens. Quid hic innuatur, infra diſcutiemus.

Ibid. Quartus & ſupremus ſubſeritur *Rex* ma-

Digitized by Google

magnifico Titulo decoratus אל־קום עמו. Mire LXX δημηγορῶν ἐν ἔθνει· itemque *Chald.* ממלל בית עממה *concionem habens in populo ſuo.* Ex *Arabico* fonte hæc hauſta; nam קום *ſtatio*, ſignificat ſæpe *populum in corona adſtantem*, & notus *Arabum* articulus *Emphaticus* אל *al*; quaſi, ὁ δῆμος μεθ' αὐτοῦ. Supra habebamus, *in compactione populi gloria Regis; at quum expirat glutinata concordia, conſternatio eſt maciem ferens.* Sic exiret, *quicum populus.* Ferri poteſt: ſed longe præfero, *non* eſt *ſtare cum eo*, quod hic dari ſolet: vel figuratius adhuc, fortiusque, *ne-ſtare cum eo*; hoc eſt, *cave reſiſtas ei*: quale illud, *Noli tangere*, *cave tangas.* Ambigere non patientur ea, quæ *Cap.* 12: 26. annotavi ad ſororium אל־מות *Ne-mors*; ubi ſubmonui jam *Ne-ſtare cum Eo* hic ſpectari tanquam *Titulum fronti Regiæ inſcriptum* veluti, quo *Majeſtas* ejus *tremenda* ſanciatur, atque cuivis inculcetur. Particula עם *cum* ſæpe *bellica* eſt, & *adverſam aciem* ſignat 2 *Chron.* 13: 3. *Jeroboamus* ערך עמו מלחמה *inſtruxit cum eo prælium* &c. Cum noſtro קום *ſtare Pſ.* 94: 16. *quis* יקום לי עם מרעים *ſtabit mihi cum maleficis? quis* יתיצב לי עם פעלי און *in acie ſe ſiſtet mihi cum operantibus vanitatem?* Nimis dilute Cl. *Cler. ne ſurgas cum illo*, i. e. *ne te ei æquiparaveris:* ſubdit; *ſenſus quidem non male convenit; nihil tamen definimus; poſſet enim ſubeſſe mendum, quod ne divinando quidem aſſequi poſſumus.* Cur quæſo? an quia gemmula eſt præradians, cui ſimilis haud occurrat? Eodem jure *unionem* abjecerit urinator, quia *rarior* eſt & *vægrandis*; metuens ne pro *theſauro lapidem* quod dicitur, vel *carbonem*, forte collegerit.

Ibid. Non putem quemquam, qui *quadratum* huncce *globum* luſtrarit, & expenderit ſerio, a ſe impetraturum, ut exiſtimet, non alium ſcopum Sapienti fuiſſe propoſitum, quam quem ſimplex *Litera* offert, atque dignitatem harum ſententiarum intra *greſſum & inceſſum magnificum*, qui in *quatuor* hiſce elucet, concludi. Ne *Mercer.* quidem I. alienior alias ab *Allegoria*, eam plane dimittere ſuſtinuit; ſubjiciens paucis, *ad exemplum horum quatuor tacite indicatur, magnifico nobis greſſu, & curſu irrevocabili, ac decenti, procedendum eſſe in noſtris actionibus.* Ulterius non progreditur, ſed rem cuique enucleandam relinquit. Judicium Cl. *Cler.* II. ſic habet. *Neſcio an non hoc loco, & ſimilibus, ſit latens comparatio; quaſi diceret Agur; ſibi, cum videt Regem, purpuratis & ſatellitibus cinctum incedentem, videri oculis obverſari Hircum antecedentem Caprarum gregem, aut Gallum inter Gallinas incedentem, aut Leonem denique graviter gradientem. Qua comparatione occultior Regum, pompa nimium gradientium, caſtigatio contineri videtur: ſimulque admonitio privatorum, ne ſeſe Regibus æquiparare ſuſtineant, quibus non magis reſiſtere queant, quam capræ Hirco, gallinæ Gallo, ceteræ pecudes Leoni. Sin minus, magnæ parti hujus Capitis nullus ineſſet ſenſus moralis; quod vix crediderim.* Merito non credidit; ſed hos luſus hilariores, & liberiuſculos, hic quadrare, haud exiſtimem Viro Erudito accredituros, qui modo attenderint *Majeſtati iſti* cui *Titulus* additus אל־קום *ne-ſtare cum eo*, haud parum deceſſurum, ſi compararetur *Gallo inter gallinulas*, aut *Hirco inter capras verſanti.* Id *Comicum* plane eſſet, & *ridicularium* magis quam *ſerium*, atque ſeverum. Ne *moralem* quidem hunc *ſenſum* dici poſſe autumem, niſi admodum dilute. Filum denique deſerit Vir Doctus *tria priora animalia* in *Regem* אל־קום transferens; quum *Agur* proponat *quatuor imagines Emblematicas*, uno *gradu* & *ordine* collocatas, ad conſimilem *greſſum inceſſumque*, ſublimiore in campo, commendandum omnibus, qui ad veram animi magnitudinem & exaggerationem adſpirant. Senſum *Propheticum* hinc pro ſuo acumine exſculpſit Ill. *Lyran.* quatuor *Monarchias* arripiens; ita, ut *Leo* pingat *Nebucadnezarem*; itemque *Gallus Cyrum*; ut *Hircus Alexandrum M.* & *Rex cui reſiſti nequeat*, *Romanum Imperium.* Simile quid jam ante eum muginatus erat *R. Salom.* Mitto *Gloſſam ordinariam* IV. qui e prioribus exſculpens *Prædicatores Euang.* & *Sacerdotalem ordinem*, quibus *perſecutio* fortiter ſit toleranda, e *Rege* illo *formidoloſo* extudit *Antichriſtum*; quem nemo, vel per ſomnium, credo, hic expectaſſet. Cl. *Cocc.* V. pro perpetua ſua *Hypotheſi* etiam *Prophetiam* tenere coactus, decentius *hoc* in *Rege* ἀνυποστάτῳ ſuſpexit ipſum *Chriſtum*, prægreſſis *colis* quoque repræſentatum, quippe *cujus* im-

32 אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה׃

32 Si marcidus temet extuliſti, & ſi ſubſtricta egiſti nare; manum ad os.

33 כי

33 Nam

impetum ut nemo ſuſtinere poſſit, *ita celeritatem Ejus in Regno & Judicio ſuo comparari cum inceſſu Leonis*, *aut ſuccincti lumbos*, ſub quo ſubordinat תיש *Hircum*, tanquam *exempli cauſa* appoſitum. Apparet cur per זרזיר מתנים *ſuccinctum lumbos* noluerit Celeberr. interpres *certam ſpeciem* deſignari, ut ita תיש *hircum* huic *generali* appellamento ſubjungere poſſet. Id ſupra abunde revictum. Hic tantum animum adverti velim, quod & *num.* II. vidimus, filum noſtri glomeris rumpi, quum *tria priora* tanquam *Emblemata* capiuntur *quarti* & *poſtremi*; omnia enim *cola* unam contexunt ſeriem; atque amiciſſime concurrentia, unum in centrum conſpirant. Hoc, ſepoſita *Prophetia*, quam hic *directe* admittere, & urgere, haud ſane tutum, aliud ſtatui nec poteſt, nec debet, quam *omni Virtutis* & *Religionis cultori*, ſub quacumque tandem *Oeconomia*, imitandam eſſe *magnanimitatem* & *exaggeratam* illam *indolem mentis celſioris*, quæ in *Leone*, *Heroë* inter animalia, *Equo bellatore*, *Hirco gregis ductore*, & *Rege invicto*, quin *omnium* perpetuo *victore*, ac *triumphatore*, concelebratur. Omnibus, omni tempore ad communionem Dei evocatis, incubuit, incumbit, atque incumbet, ſeſe tum *gradu*, tum *inceſſu univerſo* vitæ, *Leones* præſtare *intrepidos*; nec non *Equos infibulatos lumbis* הורם במלחמה *quorum Majeſtas in prælio*; itemque *fidos* & *firmos ductores*, ad *inſtar Hircorum* qui *greges antecedunt*, ut vel *privatam*, vel *publicam rem*, ſua quique in ſtatione, *ſtrenue procurent*: poſtremo *Reges* ſeſe *gerere* ſupra *omnia humana evectos*, atque *Faſtigium eminentiæ*, *dignitatis*, ac *gloriæ ſuæ ſentientes*; ne unquam de *gradu demoveantur*, multo minus *rebus ſuccumbant*, ſed *celſum*, *invictum*, & vere *Regiis dotibus præfulgentem* in omnibus *animum exerant*. Hæc quisque ſibi, pro cujusque *Emblematis* amplitudine & ubertate ferme inexhauſta, amplificare poterit: nec jam vel deſiderari, vel a me expectari exiſtimem, ulteriorem materiæ copioſiſſimæ deductionem. Eam per *quatuor Virtutes principes*, a *Veteribus* celebratas, *Fortitudinem*, *Continentiam*, *Prudentiam*, & *Juſtitiam*, illuſtrare atque exornare forte quis poſſet, cum Doct. *Bayno*; ut *fortitudo* per *Leonem*, per *Equum ſuccinctum lumbos* repræſentetur *continentia*, per *Hircum Ductorem*, *prudentia*; per *Regem* denique *juſtitia*. Sed ut verum fatear, haud adeo delector iſto genere ſubtilitatum: neque adducor, hanc *Philoſophorum arbitrariam* utique *partitionem Sapienti* noſtro hac in Tabella obverſatam: per quam *imagines* noſtræ ex *latiſſimo*, quem nunc obtinent, *campo*, & *ſpatiis liberrimis*, *arctiorem* quæque *in gyrum* redigerentur.

Vſ. 32. Illuſtris *Gnome*; quæ proxime prægreſſis intime innexa, iisdem *coronidem* imponit per ſane opportunam. Nervum ei incidunt, I. qui cum *Pagnin.* reddunt, *Si cecidiſti quum te efferres*, & *ſi cogitaſti* malum, *manum ad os* pone. Par non eſt ut נבל *marcuit*, cum נפל *cecidit* confundatur; quamvis vulgaris ſit error. Rectius *Merc.* II. *Si ſtultus fuiſti efferendo tete*; & *ſi cogitaſti* aliquid nefarium, זמה ſcelus, *manum ad os.* Minus rectum interim, quod *aliam* hic *ſententiam ſuſcipi* cenſeat, quæ cum præcedentibus non cohæreat. Sub nexu *Cocc.* III. *Si perperam egiſti*, *efferendo te*, & *ſi cogitaſti*, (ſive *propoſitum habuiſti*) *manum ad os.* Ita autem copulat: *Explicationi velocitatis Chriſti recte ſubſeritur admonitio iſta*, *ut qui ſtulte atque profligate egit*, *deſiſtat in tempore*, *atque etiamſi propoſitum apud animum ſuum habuit*, *manum ori injiciat*, & *teſtetur ſe non habere* ἄνοιξιν σόματος; *neque pergat Eum irritare. Nam ut preſſio lactis butyrum*, & *preſſio naſi ſanguinem*, *ita preſſio iræ producit contentionem Vſ.* 33. *Atqui nemini bonum poteſt eſſe Regem illum*, *cui nemo reſiſtere valet*, *accedere ad contentionem.* Semel defungi ſatius fuit, ut quo collinearet. Clar. Interpres, diſpateret. Sed *Chriſtum* proximis verſiculis figuratum non alii ſibi perſuaſerint, quam qui magnos in humeros recumbere doctum & pulchrum judicant. Propiore item vinculo *Cler.* IV. *Si vero*

 ſtul-

Digitized by Google

33 כי מיץ חָלָב יוציא חֶמְאָה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב׃

33 Nam preſſio lactis elicit butyrum; & preſſio naſi elicit ſanguinem; & preſſio narium elicit concusſionem rixæ.

Vſ. 33. Eadem incus tunditur; atque iſta *ſuperbia*, quæ ſeſe *magnanimitate* & *virtutis* ſpecie prætexit, elegantiſſimis retunditur figuris. Prima eſt, *nam preſſio, compreſſio, lactis elicit butyrum.* Altera, *& compreſſio naſi elicit ſanguinem.* Concluditur tertio, *atque compreſſio narium elicit rixam.* Hæc genuina eſt facies textus *Hebræi*, quam infuſcarunt Verſiones. *Pagnin.* I. dedit, *quemadmodum expreſſor lactis educit butyrum, & vehemens emunctor naris educit ſanguinem; ſic expreſſor furorum educit litem.* מיץ *participii* forma venire autumavit: *furores* expreſſit pro אפים *naribus*, nunquam ſede ſua movendis; etiamſi קְצַר־אפים *curtus narium* deſignet *iracundum*: Phraſi iſta tam parum *curtus irarum* efferenda, quam *Latina* illa affini *corrugare nares*; ubi ſi *iras* ſubſtituas, dignitatem *Linguæ* extinguas. *Merc.* מיץ *ſubſtantive* II. maluit: docte obſervans אף & אפים proprie *naſum*, ac *nares* notare, *in quibus quia iræ ſignum appareat, factum, ut hoc nomine etiam ira ſignificaretur.* Addit, אף *primum, hic eſſe Naſum;* אפים *vero ſecundo loco poſitum, Iram.* Ejus commentatio ſic habet: *Ut compreſſo lacte exprimitur butyrum, & naſo compreſſo ac durius emuncto elicitur ſanguis, quod emungenti ſæpe perniciosum, ſic ira concitata (quod compreſſionem iræ vocat) excitatur contentio; adeoque cavendum ne ira conciteris in quemquam; vel cuiquam bilem moveas; quia inde lis oritur, multorum & magnorum malorum cauſa.* Vides Eximium Virum in מיץ אפים fluctuaſſe, eſſetne *ſibi* an *alteri bilem in Naſum concire.* Plurimi poſterius elegerunt; ut de *Cocc.* & *Cler.* ex prægreſſa jam nota manifeſtum. Hac, credo, ducti ratione ſunt, quod *comprimere iram* pro *ipſum in iram concitari*, durius foret; atque mollius in *alterius irritationem* ſeſe daret. *Gejer.* III. cum *Pagnino* retinens, *expreſſor furorum*, utrumque accommodare nititur, quaſi depingeretur *reciprocatio litis vehementius inter læſum & lædentem agitatæ;* *quum Læſus iram gliſcentem in corde, (ex ſtultitiæ forſan admiſſæ correptione Vſ.* 32.) *importunius ventilat, diutius tum perſonæ offendentis indignitatem, tum ſui offenſi auctoritatem, tum offenſæ acerbitatem exaggerat* &c. *quum conſultius fuiſſet iræ motus quantocyus coërcere ac reprimere, manuque ori admota ſibi ipſi ſilentium imponere; neque alios ad iram temere porro provocare.* Hæc non e limpido fluunt. Omnibus ſive hoc, ſive illud ſequentibus, fixum ſedet, immotumque, *preſſionem lactis, quæ butyrum eliciat*, æque in *malam partem* ferri, quam *preſſionem naſi, quæ evocet ſanguinem.* Atqui hæ *figuræ* multum a ſe divertunt; & *preſſio lactis*, cum *butyro*, vel *cremore* inde proveniente, nihil quicquam commune habet *cum ſanguine qui e naſo vehementius preſſo exilit.* Hæc pari paſſu ambulare, nemo dixerit. Rogo etiam, quod ſæpiuſcule rogavi in aſſimilibus, an quisquam non dicam ſtyli potens, ſed proletarius etiam ſcriptor, ſic comparare unquam vellet, *ut preſſio lactis elicit butyrum; ita preſſio iræ elicit rixam.* Hæc tam diſparata, ut adverſis frontibus pugnent. *Lac* & *Butyrum* omnia *blanda* & *mollia* figurant: atque מחמאות *Butyracea*, ſive *Cremorem lactis referentia*, pro *blandimentis molliſſimorum ſermonum* veniunt *Pſ.* 55: 22. Fieri proinde nequit, quin priore *colo* aliud intendatur, quod *clementiam* atque *bonitatem* ſpiret. Hoc autem quum a poſteriore membro pendeat; inde mihi redordiendum. Nempe IV. מיץ אפים non reddendum *preſſio iræ*, vel *furorum*; hoc enim omnes rationes conturbavit; & admirabilis *Gnomes* lumen extinxit: ſed *compreſſio narium*; quæ hic venuſtiſſime poſita pro *narium corrugatione* illa *ſuperba*, qua aliis illuditur & inſultatur. Redeatur ad *Cap.* 14: 17. ubi קצר אפים *curtus narium*, & איש מזמות *vir corrugationum*, qui *eaſdem rugare*, atque *frontem caperare* ſolet, conjunguntur. Hinc dilucet, noſtrum מיץ אפים recinere ad prægreſſum אם זמות *ſi ſubſtrictum rugaveris naſum;* ſi *faſtoſum* & *arrogan-*

Naſi. Inde in X. ſignate استنرعف *Naſo quem prehendit, & traxit; ita ut ſanguis effluerit:* pro *indigniſſime vexavit, raptavitque.* Recurrit hic exquiſitior *Phraſis* فعلت ذلك علي رغم من مراعفه *Patravi hoc cum maxime trementibus ejus partibus narinis ſub hæmorrhagia;* quam *Gjeuhar.* enotavit. Perpulchre in *Nawabig.*

من عرف المعارف عفر
المراعف ۞

Qui ſcientias comparavit, naſos ſanguinantes in pulverem proſtravit.

Hoc eſt, *cedunt arma Togæ, concedit Laurea Linguæ.* Hanc ſibi gloriam vindicat *Abuzeydus* ille *Lingua* præpollens apud *Harir.*

تَحَكَّمَتْ فِيمَا ٱقْتَنَوهُ يَدَيَّ
وَهُمْ رَغْمَ ٱلْأُنُوفِ ۞

Pro arbitrio in poſſeſſionibus illorum verſatæ meæ manus, ringentibus eorum naſis.

Ita *alterum* quoque *Colon* pleniore in die relucet. In *tertio* turbarunt LXX ἐὰν δὲ ἐξέλκῃς λόγους, ἐξελεύσονται κρίσεις καὶ μάχαι. Similiter *Arabs* ان اجتذبت اقوالا *ſi extraxeris ſermones* &c. quaſi legiſſent אֲמָרִים. At *Vulgat. qui provocat iras, producit discordias;* eodem ſenſu, quem ſupra tantum non omnes ſecutos vidimus. Propius vero *Chald.* & *Syrus* מן חֲרִינָא דאפי נפק דינא *ex inflammatione vultus,* (vel *narium*) *exit contentio.* Ut genuinum decus dicti fulgeat, tenendum, quod ſub initio dedi, *& preſſio narium elicit rixam.* Illa *preſſio* vel *effrictio*, pro indole *Linguæ*, & ductu noſtri *ternionis*, alia concipi nec debet, nec poteſt, quam *corrugatio narium ſuperba*, *faſtoſa*, *faſtidioſa*, qua *inferioribus illudunt* atque *inſultant*, qui *magnanimi* videri geſtientes, revera *marcidi* ſunt, *ſeque efferunt* זוממים *caput* & *nares* quaſi *ſubſtringentes*, atque ex ſublimi alios deſpicientes; ut *Vſ. præced.* inſinuatum. Huic explicationi fundamenta jam præſtructa ad *Cap.* 14: 17. ut ſe vel inde ſatis ſuſtentare poſſet. Præſidium addent, quæ ad *Cap.* 27: 4. deducta. Firmamentum denique præſtabit *Cap.* 29: 22. ubi eadem *Gnome;* איש אף יגרה מדון *vir naſi* ſubſtricti ſuperbius, & ſuſpenſi εἰς μυκτηρισμὸν, *agglutinabit litem.* LXX hoc in colo μυκτῆρας felicius adhibuiſſent, quam importunos illos λόγους; vere *logos*; nam τὸ μυκτηρίζειν haud dubie hac *figuratione* circumſcribitur, quod *proprie* ſonans *extremitates narium commovere*, ſive μυκτῆρας *nares primores attrahere*, ac *corrugare*, latiſſimam ditionem occupavit *improprie*, atque pro *ludificari*, *irridere*, *inſultare* frequentatum fuit. *Heſych.* μυκτηρίζει, χλευάζει. καταγελᾷ, ἀπὸ τοῦ μύζειν τοῖς μυκτῆρσι, *Naribus utitur, eſt illudit, deridet. Notio ducta a naribus preſſis.* Apud eundem iterum; Μύζει, θηλάζει, λείχει. πιέζει; citra *figuram*; cui mox ſubnexum *figuratum*, μύζοντες, μυκτηριζόμενοι. Graviter *Plutarch. tom.* II. p. 57. ὅλῳ τῷ μυκτῆρι χρῆσθαι καὶ καταχεῖσθαι, *totis naribus uti, & inſultare alicui per ſummum ludibrium.* Itemque *Gregor. Nazianz. Tom.* I. 122. μυκτῆρ ὕβριν πνέων, *naris contumeliam ſpirans.* Non defugit *Apoſtolus* ad *Galat.* 6. Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Sic cumulatiſſima tandem emergit commendatio *Magnanimitatis manſuetudine clementiſſima temperatæ;* quæ *omnibus benigna* ac *lenis; neminem* unquam *ferocius irritet;* multo minus *protervius inſultare* geſtiat.

2 מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי :

3 אל תתן לנשים חילך ודרכיך למחות מלכין :

4 אל

2 Quid, Fili mi? & quid Fili uteri mei? & quid Fili votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus robur tuum; & vias tuas expugnatricibus Regum.

4 Ne

tius. Sed *delere Reges*, pro *belligerari*, affectatior eſſet phraſis: & quidquid conquiratur coloris, tam diverſa hæcce uni verſui illigata, haud veriſimile. Aliud adhuc obſtaculum, ex *Lingua* oriundum, infra prometur; quum ad omnes omnium conatus ex æquo pertineat. Scrupulis, quos attigi, permoti haud dubie alii, cum *Pagnin.* II. maluere, *& vias tuas* quod ſatis eſt *ad delendum*, ſive *perdendum*, *Reges*: ut ſeſe *viæ illæ* referant *ad amorem mulierum*, qui *Regibus ruinam* ac *perniciem adferre ſoleat.* Id commodiſſimum ſane præbet nexum; atque experientiæ per omnia ſecula ſuffragio teſtimonioque ſuffulcitur. Ratio tamen hanc quoque *viam* interpretationis abnuit; quod precarium ſit illud ſupplementum, duriusque, quam ut concoqui queat. Nil impeditius certe, quam quod *Mercer.* iſtac quoque pergens, dedit, *Ne ſtudia tua & inſtituta conferas ad perdendum Reges.* Diceres eum priori ſenſui inhærere. Falleris; ſubdit enim: *Hoc dicit: ne in ea inclines, quæ etiam Reges perdunt, nimirum mulierum amorem* &c. &c. Tam contortæ *Syntaxi* ſe haud committens *Cocc.* aliud III. exſculpſit peracutum, & *Radicis* ingenio conſonum: *& viæ tuæ* ſunt *ad cobibendum Reges.* Docte obſervat verbum מחה etiam *Hebræis* valuiſſe, *comploſit*, *feriit*; unde apud *Dan.* 4: 32. די ימחא בידה *qui feriat in manum ejus*, ſit, *qui eum cobibeat*, & *retundat.* Inde hunc loci pandit conſpectum, gravem ſimul, ſimul venuſtum, *Rex & caput populi*, *cujus eſt ita agere*, *& ita regnum ſuum adminiſtrare*, *ut apud omnes vicinos ſit in bonore*, *atque tanto opere eum revereantur*, *ut ſi vel manum moveant*, *ipſos feriat*, *atque ita quietos retineat*, *is non debet ſe mulieribus ſubjicere.* Palmam aufert haud dubie prægreſſis, ratione *ſyntaxeos*; ſed eodem cum ipſis incommodo gravatur, quod לַמְחוֹת tanquam ex *infin. Hiphh.* ſumatur, pro לְהַמְחוֹת poſitum. Atquin hoc foret, *ad ferire faciendum*; non autem ad *feriendum*: ut in ſuperioribus eſſet *ad delere faciendum.* Non eſt, quod ſubterfugium quæratur, argutando, illud, *ad ferire faciendum*, reduci poſſe ad *copias militares*, quibus *Rex Reges arma molientes ferire* dicatur. Eſſet hoc non tantum frigidum, ſed plane indecorum: *gloria Regis* in *militem* translata; quaſi Aulæ ſuæ affixus ipſe prodire non ſuſtineret. Cl. *Cler.* IV. primæ ſententiæ ſubſcribens, mallet לְמְחוֹת *ad delendum* reponere ex *Kal*; quum לַמְחוֹת ſonet, *ad facere delere.* Subnotat interim; *difficile dictu eſt*, *qui bæc buc faciant*; *aut qui ſint Reges*, *quos deleri non vult Bathſeba. An reges Idumæorum? de quorum prole Hadado*, *Salomoni infenſo* 1 *Reg.* 11: 14. *Non videtur: nec alii Reges occurrunt; quorum perniciem moliri potuerit Salomo. Sunt qui velint amorem mulierum caſtigari*, *qui tendat ad perdendos Regis. Sic potius dixiſſet* Regem, *ejus enim cauſa bæc dixiſſe ſtatuitur. Satius eſt fateri non poſſe bæc a nobis intelligi*; *ſive ſit adluſio. ad rem ignotam*, *ſive mendum quod longæ diei*, *vel librariis*, *debeatur.* Oſtendens deinde apud *Veteres* nihil integri extare, ita finit: *Nibil moror Recentiores*, *qui incertis conjecturis ſeſe expediunt*, *ut poſſunt.* Atqui & a *Recentioribus* erat, quod ipſe ſecutus. An ſua jam cædens vineta Vir Doctus, id ipſum reſcindit; atque in mendo cubare locum pertendit? Non *intelligi locum* generoſa aſſertio eſt; *non poſſe intelligi*, audacior quam par eſt. *Mendi ſuſpiciones S. Codici* injicere, non eſt illius Eruditionis, ad quam unquam adſpiravi. Illuſtris *Grot.* V. in quem deſtrictum illud *nil moror Recentiores*, haud veriſimile, adduci ſaltem meruiſſet. Is paucis, *videtur*, inquit, *eſſe ellipſis*, *ut ſenſus ſit*, *& divitias*

verba πολιορκεῖν *oppugnare*; ἐκπολιορκεῖν *expugnare*; uſu *Latino* hoc ipſum æmulante: quæ ſi huc aggerere luberet, longius excurrendum foret. Apud *Arabes* quoque, ambitioſius hic luxuriantes, & *figuras* alias aliis cumulantes, copia talium extat; ſed aut hæc ſuffecerint, aut nihil unquam fuerit ſatis, ad *Helepoles*, ſive *Catapultas Regum*, commendandas.

Ibid. Amplitudo & dignitas verbi מחה, quod *delere* valet, & *ferire*, *percutere*, clariorem in diem educenda. Sunt *Lexicographi*, qui duo ſtatuunt *Themata* diverſa, alterum *Hebraicum* מחה *delere*, &c. alterum *Chaldaicum* מחא *ferire*; unde *Ezech.* 25: 6. יען מחאך יד *quia feris*, i. e. *complodis manum*; & *Pſ.* 98: 8. ימחאו כף *complodent manum*; quod *Jeſ.* 55: 12. recurrit. Semel redditur *attingere*, *Num.* 34: 11. in *Phraſi* exquiſitiſſima, mox explananda. Hæc ex *Chaldaico* fonte dimanaſſe cenſent plerique; quod ibi illa *feriendi* & *verberandi* poteſtas latiſſimam occupet ditionem. Apud *Buxtorf.* in *Lex. Chald. Thalm.* reperiuntur variæ claſſes notionum, ſic digeſtæ; ut *primo* ſtet, *percutere*, *pulſare*, *plaudere*, &c. &c. *Secundo* loco veniat *delere*, *tergere*, *abſtergere*, *expungere*: Succedat *tertio* per *metaph.* a *percuſſione filorum*, monente Cl. *Buxtorf.* vis *texendi*: nec non *quarto*, multum diverſa alia, *impediendi*, *prohibendi*: vel & *abolendi*, *irritum faciendi*: ſubdatur *quinto*, iterum oppido diſcrepans, *madefacere*, *humectare*: agmen *ſexto* cogat, *probare*, *explorare*. Congeries & moles, primo adſpectu valde indigeſta: qua ordinanda, præterquam quod ad *tertiam Gloſſam* annotatum, ſuperſeſſum video; ut ſane *unius* non erat *Viri*, quantumvis ingenio prævalentis, tantum *Lexicon* undique congerere ſimul, ſimul ad lumen *Criticum* digerere. Idem de reliquis *Theſauris* & *Collectionibus* majoribus *Gloſſarum*, quibus vel Copia priva alicujus *Dialecti*, vel omnium ſimul opulentia per methodum *Harmonicam* panditur, intellectum velim. Sunt tanquam *ſegetes in aream* publicam *convectæ*, quæ junctis brachiis multorum triturari, diſcuti, atque expoliri poſtulant. Hic qua ratione verſandum ſit, cum alias oſtendi, tum inſigni, quod præ manibus eſt, ſpecimine demonſtrabo. Cl. *Cocc.* pro peritia ſua cernens, disjungi non poſſe *Themata* מחא & מחה, utrumque Civitati *Hebraicæ* aſſeruit; atque *Buxtorfianum* illud *filum*, quod modo detexui, retinens, *principe* loco poſuit מחה *ferire*; atque locis ſuperius adductis annectit מחי קבל *Ezech.* 26: 9. addens, *forte eſſe arietem*, κριὸν, Ἑλέπολιν, a *feriendis mœnibus* ita dictum. Huic ut *ſecundarium* ſubtexit, *delere*, *abſtergere*; eodem modo, quo *Buxt.* in *Lex. Chald. Thalm.* Non ſuffragatur Natura, & lux *Rhetorica*, quæ omnino expoſcit, ut *tergere* primum gradum occupet; atque inde ad *delere*, *abolere*, quaſi *extergere* pergatur; itemque alio flexu ad *ferire*, quaſi *pertergere* atque *perſtringere*. In *Belgico* noſtro ſtrycken / idem ordo lucet. Et hoc pro *ferire* uſurpamus; anſa ducta a *terſione*; unde altera quoque *metonymia* ſuccrevit in *delendo*. Hoc jam *manuum comploſioni*, in locis modo allegatis, quisque facile adaptaverit. Nativam quoque gratiam hinc recuperat ſolitarium illud in *Sacro Codice Num.* 34: 11. *Deſcendit inde terminus* ומחה על כתף ים כנרת קדמה *& tergebit ſuper latus maris Genneſareth Orientem verſus.* Pulchre! *tergebit*, *pertergebit*, *tractu tendetur.* Dari ſolet *attinget*, *perveniet*: at *Cocc.* *feriet*; poſt LXX qui συσκρύζει adhibuere. Agnoſcunt, quibus guſtus ſtyli, quid ſit differentiæ: nec dubitare eſt, quin elegantior hicce uſus, vivente *Lingua*, crebro ſe exeruerit. *Tergere* pro *radere*, *præſtringere*, interior *Latinitas* miniſtrat: ut II. in *Stil. Claud.*

. . . Summæ tergunt laquearia criſtæ.

Et *Præf.* in *Rufin.* de *Pythone*:

Quum ſpiris tegeret montes, hauriret hiatu
Flumina; ſanguineis tergeret aſtra jubis.

Hoc pro vulgari *tangeret* ex MSS. reſtituit *N. Heinſ.* ibidemque plura adhuc reperientur. Apud *Lucret.* & *Horat.* item *tergere* & *pertergere*, pro *radere*, ac *perſtringere* plus ſemel occurrit. Hæc exequetur, qui volet. Reliquos quoque uſus in *Bibliis*, a *tergendo*, *extergendo*, non uno canali defluentes, perſequi haud neceſſum; quum ultro ſe præbeant, ſive in *bonum*, ſive in *malum*. Duplicata potentia tralucet 2 *Reg.* 21: 13. ומחיתי *& exterſero Hieroſolymas*, *quemadmodum quis extergit patinam: extergit eam*, *in*

Digitized by Google

5 פן ישתה וישכח מְחֻקק וִישַׁנה דין כל בני עֹני׃

5 Ut ne potet, & obliviſcatur ſculpti juris, & demutet judicium omnium filiorum oppreſſionis.

6 תנו

6 Da-

Matutina venit terſio cum turbine;
Et male perdidit macri reliquias gregis.

Quænam illa *terſio?* Non alia, quam *ventus aquilonaris, nubes cœlo detergens.* Ad hanc imaginem *Jeſaj.* 44: 21. מחיתי *Exterſi tanquam nubem ſpiſſam transgreſſiones tuas, & ut transverſum nubilum tua peccata,* q. d. *Cœlum, quod nubibus hiſce,* & *nubilis præſeptum erat, iisdem deterſis diſſerenavi.* Exponitur quoque idem illud مصحوة מחות *terſio*, de *raſura imbrium aliorum ſuper alios effuſorum, & omnia verrentium:* unde *Formula* hæcce, تركت الارض مصحوة واحدة اذا طبقها المطر *reliqui terram unam continuam terſionem, quum eam imbres alii ſuper alios cooperiunt.* Et hic uſus *Gen.* 7: 4. in *Diluvio* ſignantiſſime expreſſus. Hæc *ſororiam conſanguinitatem Hebrææ* & *Arabicæ Dialecti* ita cum generatim, tum ſpeciatim, ſanciunt, ut una eas ſtirpe creviſſe, unaque e domo profectas ac propagatas fuisſe, nemo, cui aliqua non dicam veritatis, ſed publici, ſed ſui ipſius, verecundia, in poſterum ſit dubitaturus.

Vſ. 4. Vicinum ſubnectitur malum, *vinolentia.* Graviſſimæ dehortationi non parum detrahunt, qui אל *ne* hic pro לא *non* poſitum cenſent, redduntque; *Non* eſt *Regum, O Lemouel, non* eſt *Regum, potare vinum.* Ita quidem ſtruitur לא לכם *non veſtrum eſt*, 2 *Chron.* 20: 17. & alibi. Sed majori affectu & πάθει noſtrum hocce enunciatum, & אל nativa ſuam potentia minime privandum. Inde exit, *Ne Regibus, o Lemouel, ne regibus!* ut *Cocc.* expreſſit: hoc eſt, *abſit, procul abſit Regibus* &c. quod *Jun.* & *Trem.* jam dederunt. Abruptior, & animoſior, ſtructura fraudi fuit. Eſt ejusdem indolis, qua illa, quam *Prov.* 30: 31. & 12. 28. vidimus. שתה *potare* hic ſumi graviori illo ſenſu, quem apud *Latinos* ſæpe etiam induit, non eſt quod moneam. 1 *Reg.* 16: 9. plene elatum שתה שכור *potans ebrius, belluans.*

Ibid. Moleſtior nodus in vocula אֵו; pro qua *Maſora* margini appoſuit אֵי. Hinc plurimi dant, *& principibus*, dicere *ubinam temetum?* Nempe, *abſit ut boc dicant.* Languidius, & *Lingua* plane invita, cum *Merc.* alii, *& principum non eſt temetum:* quaſi אֵי pro אֵין veniret. Cl. *Cocc.* juxta *textum*, ejusque *literas*, או *aut* requiri ait, atque inde in *Comment.* & *Lex.* dat, *& principibus, aut ſiceram;* ſenſu nimis hiante. Rotundius *Jun.* & *Trem.* eidem *textui* cum ſua ſibi *punctatione* inhærentes, *& principibus deſiderium potus inebriantis.* Cur inde receſſum? aut cur non ultro illuc ab omnibus itum? quum res & Lingua illuc invitarent non ſolum, ſed impellerent. Dicam. Nimis *Lexicis* adhæſum; quæ ſub אוה *deſideravit, appetivit*, non exhibebant, quam debuiſſent, propaginem אֵו *appetitus*, pro אֶוֶה contractam, per *quietem tertiæ* ſuppreſſæ. Tale eſt גֵו *corpus*, quod omnia *Lexica* ſiſtunt; pro גֶוֶה; tale quoque מֵו *aqua* quod exhibere item debuiſſent, ex מֶוֶה, pro natura & copia veteris *Linguæ; Job.* 9: 30. de quibus in *Inſt. Gramm.* ſub *Reg.* CXXXIV. Ibi quoque a *Maſorethis* ſubſtitutum מֵי, ſive *uſitatiorem formam* de ſuo largientibus, ſive *Codicibus* nonnullis *ſcriptionem* hanc præferentibus. Idem hic eveniſſe ſuſpicor: nam & אֵי *appetitum, deſiderium* valuiſſe olim, non ambigent, quibus אֶיֶה ab אָיָה, cum אֶוֶה ab אָוָה eadem tenere jura, ex *Ana-*

lo-

Digitized by Google

7 ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוד׃

8 פתח פיך לאלם אל דין כל בני חלוף׃

9 פתח

7 Bibet, & oblivíſcetur laceræ egeſtatis ſuæ; & calamitatis ſuæ non recordabitur amplius.

8 Laxa os tuum pro muto, *præligato;* ad litem omnium eorum qui vicaria ope indigent.

9 Laxa

tibus in *Sacrario fungentibus vino interdictum.* Viſum quoque *Platoni* L. II. de *Repub.* ut *Magiſtratus* & *Judices*, *iſto*, *quo Reipubl. judiciisque præeſſent*, *anno*, *vinum omnino non guſtarent.* Non tam rigide tamen noſtrum hocce præceptum acceperim: exceſſum tantummodo damnari autumarim.

Vſ. 7. A tenerrimo quoque affectu profecta ſubſumtio; *Bibet* ille, *& obliviſcetur laceræ ſuæ paupertatis:* vel, ſi mavis, *bibat* ille, *& obliviſcatur* &c. Id dicit ſapiens Matrona: *Concedo equidem* illis, *quibus ob acerbitatem fortunæ adverſæ vita vix vitalis eſt*, *ut hiſce Regum ac virorum principum*, quibus talium ſolandorum cura incumbit, *congiariis largioribus*, *ſe largiuſcule invitent; ut mordaces pellantur ſollicitudines*, *& anxia pectora reſpirent: aſt Regibus ipſis*, ac *Libratoribus conſiliorum Regni*, *haud permitto*, *ut unquam vino liberius indulgeant; multo minus*, *ut ſe mutuis poculis deponant: quippe qui pro Salute publica quotidie excubare debeant*, *atque arduæ ſtationi perpetuo invigilare.*

Vſ. 8. Teneritudinis plenæ iterum formulæ, & delibatiſſimus flos leposque ſermonis. Prima *Phraſis*, *Laxa os tuum præligato*, i. e. *illi*, *cui os præcluſum*, *promtum ſtrenuumque præſta patrocinium.* אלם ſecundum *Originem* valuiſſe *ligavit*, *religavit*, atque inde אלם *mutum* dictum, cui *lingua* quaſi *ligata*, jam ab aliis obſervatum. פתח ad *aperiendi* notionem perveniſſe a *laxatione*, etiam ſatis compertum. Sic in *Gnome* ponderoſiſſima pulcher enitet luſus. Non æque lucet, quid altera *Phraſis* in ſinu ferat: nam nuſpiam alibi reperitur illud בני חלוף. Fluctatio hinc coorta haud levis. Lexica *Radici* חלף ſubjiciunt ferme geminam vim, alteram *pertranseundi*, alteram *permutandi:* eſt etiam ubi *exſcindi* dederint multi. Hinc quisque ſuo pro ingenio aliquid exſculpere conati. *Merc.* I. a noviſſimo illo dedit *Filios exciſionis*, i. e. בני מות *filios mortis; qui periclitantur damnari.* Incommode, quum etiam *noxios* comprenderet iſta formula. Alii II. eodem ſenſu induxere, *Filios tranſitus.* Hoc *Gejer.* exponit, *interitum*, *extremamque exitii lineam propediem ſubituros.* Nec hi ſane omnes *inſontes:* ſed videtur latius extendere, ad *mortalitatis evanidæ miſeriam*, qua *inſtar floris* יחלפו *pertranseant Pſ.* 90: 5. 6. ut ibi vertunt plurimi. Similiter *Cocc. Filii deceſſionis;* vel, *quibus imminet abire.* Præiverat *Vulgat.* dans, *filios qui pertranseunt.* Laxius, quam par eſt. Affine III. quod *R. Dav. Kimchius* חלוף *mundum* vel *ſeculum* deſignare ſtatuens, a *tranſitu* dictum, inde *mortales cito tranſituros* arripuerit. Non procul hinc abeunt IV. *Filii commutationis;* item pro *mortalibus.* Aſt *R. Levi* V. illos *filios commutationis* declaravit, *qui jus commutant*, & *pervertunt:* qui aliud ore promtum, aliud pectore clauſum gerunt; atque *fallaciis innocentes*, titulo אלם *muti* deſignatos, *circumveniunt* opprimuntque. Præluſerat *Paraphraſtes Chald.* Reſpexiſſe videntur ad Phraſin חלפו חק *commutarunt ſtatutum*, *jus ſculptum; Jeſ.* 24: 5. Non eſt adeo rejiculum; nam & apud *Arabes* خـلاف חלוף pro *diſſenſione a vero*, *juſto*, *æquo*, ejusdemque *inverſione* frequentatur. Ita דין *lis*, eſſet *actio* ab illis *interpolatoribus veritatis intentata innocentibus*, qui ſe defendere nec valeant, nec audeant. Si *active* veniret *Lis*, omnino huc concedendum foret; ſed vero ſimilius *paſſivam* eſſe virtutem, ut paſſim alibi; vide modo *Vſ.* 5. & mox *Vſ.* 8. ſubnexo, ubi in idem præceptum inſtatur. Eorum interim, quæ præceſſere, nihil gradum ſatis tueri poteſt. Mihi ſuccurrit o-

Sss lim,

ויעבר *Tunc glomerabit ventus, & pertranſibit*: hoc eſt, *inſtar turbinis ſeſe provolvet cum copioſiſſimo exercitu.* Languet vulgare, *tum mutabit ſpiritum.* Jacentem ſenſum erexerat jam *Cocc.* in *Lex.* dans, *impetum fecerit ventus*; cui noſtrum *glomeramen* ſuccenturiatur. Dubitare non patitur *Jeſaj.* 21: 1. כסופות בנגב לחלוף *ut turbines in auſtro ad glomerandum*, vel *inter glomerandum*; ad *glomeramina identidem & per vices incumbentia.* Eodem adſpectu *Job.* 4: 15. ubi *identidem pertranſibat ventus*, ad proprietatem Linguæ ſonat *glomerabat.* Iterum *Job.* 9: 11. dedi, *incurſabit vicibus alias aliis ſuccedentibus*, יחלף *glomerabit* propritim. Non alia facies *Job.* 11: 10. ubi multi, *ſi ſuccidat*, *exſcindat*; alii *ſi mutet*; alii *ſi pertranſeat.* Hoc veritati proximum, quæ exigit, *ſi glomeratis vicibus invadat & incumbat hoſtiliter.* Vicinum eſt, ſed ſua tamen *Claſſe* dignum, quod, *tertio*, offert celſiſſima figuratio *Jeſ.* 2: 18. והאלילים כליל יחלף: plerique, ut Noſtri, *& idolorum quodque in totum peribit*; vel *exſcindetur.* Vides unde *exſcidium* inductum ſit in Lexica, *tranſitive*, & *intranſitive.* Tenuiore adhuc ſenſu *Cocc. & idolorum quantum eſt, abibit*; *decedet.* Grandius, quodque ſeriem iſtam ſuſtinere ac cumulare queat; *& idola univerſale incendium glomerabit*; id eſt, *immenſa inter volumina fumi atque flammarum abſumet*, *disturbabit*, *abolebit.* כליל eſt *Holocautoma Deut.* 33: 10. & *Pſ.* 51: 21. Inde phraſi ſublimiore enunciatum *Jud.* 20: 40. והנה עלה כליל העיר השמימה *& ecce adſcendit holocautoma urbis cœlum verſus.* Ejus anſam porrigit *Deut.* 13: 17. *Combureſque igne urbem, & omne ejus ſpolium*, כליל ליהוה אלהיך *holocautoma Domino Deo tuo; eritque Tumulus æternus; non ædificabitur amplius.* Sentis characterem *devotationis* & *anathematis*; qui *Jeſajæ* magnum illud & magnificum dictum conſummat. *Tranſitive* expoſui τὸ יחלף quod rotundior ſic exeat ſententia; minus teres proditura, ſi *intranſitive* detur, *Et idola*, erunt *Holocauſtum* quod *glomerabitur.* Eadem manet amplitudo, & dignitas *Schematis.* Alterutrum haud dubie hic obtinet. Emedullatus quoque uſus *Cant.* 2: 11. *Num ecce hiems* עבר *tranſivit*, והגשם חלף הלך לו *& imber glomeravit*, *abiit ſibi.* Quivis percipit quid ibi valere poſſit, ac debeat, *glomeravit*, abſolute, nempe *nimbos ſuos*, *alios aliis ſuccedentes*, *devolvit & finivit.* Poſterius hocce ex filo ipſo ſeſe inſinuat. Admirabiliter *Pſ.* 102: 27. *Cuncta illa ut veſtimentum veteraſcent* כלבוש תחליפם ויחלפו. Plurimi, *ſicut indumentum commutabis eos*, *& commutabuntur.* Hoc parum habet vel ponderis, vel gratiæ. Eodem jure quis ſtruere poſſet, *perdet Deus malos*, *& perdentur.* Talem figuram nulla agnoſcit *Rhetorica.* Alii propterea *abolebis eos*, *& abolebuntur*; vel, *exſcindes eos & exſcindentur.* Sic quidem pondus creſcit, ſed repetitio manet minus grata; & precariæ hæ notiones; pro quibus, ſi ſtructura hæcce ridere queat, ſubſtitui velim, *& conglomerabis eos*, *atque glomerabuntur*: cum aliqua varietate ejuſdem verbi, in gemina *ſpecie* enunciati, *Hiphhyl* & *Kal*; ita ut prius ſeſe ad *convolutionem* referat *cœlorum*; quum quaſi veſtis detrita complicantur; poſterius ad *eorundem diſſipationem inter ventorum turbines ac procellas*, quibus *laceramenta* iſta *glomerata averruntur*, atque *in totum eraduntur*, ut *novum cœlum* renideſcat. Hic adſpectus obverſatus Apoſtolo, ad *Hebr.* 1: 12. ex LXX exprimenti ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται), *ut amiculum convolves eos*, *& immutabuntur.* Hæc demum vera ἀλλαγὴ, & ἀμοιβὴ *cœlorum*, quum *diſſoluta* ac *diſcuſſa veteri machina*, *nova* & *æternum duratura* in locum *ſuccedit.* Hoc ſcopum Apoſtoli recta ferit, in eo enim occupatur; ut *gloriam* & *majeſtatem Chriſti*, quæ *Cœlo æternum duraturo* præfulgeret, in illuſtri collocet. Sic jam non idem plane reſumetur ſub יַחֲלְפוּ, quod τῷ יַחֲלִיפוּ erat ſubjectum, ſed jucunda inſtituetur progreſſio, qua *cœlis convolutis* & *complicatis* ſubnectatur eorundem *diſſipatio* cuncta vetera *amoliens* & *everrens*; ut nova, lætior, & perennatura facies rerum effulgeſcat. Ne quid tamen diffitear, ne ſic quidem ſatis adhuc factum fortaſſe excellentiſſimæ *figuræ*, quam ex gemina potentia *Thematis* חלף hic concipere potuit *Pſaltes*: quum omnia iſta, quæ adhuc ex-

Digitized by Google

pro *ſucceſſore* & *vicario Muhammedis* nobilitatum: ut mirari ſit nobis *Arabes* citantibus male fauſtas lites moveri; quaſi *Zionis Linguam* caſtiſſimam *Meccanis* ſordibus minueremus. Quid non deſignat *Zelus*, ubi ſemel oculos ſtrenue clauſit? Sed ad rem. *Succeſſiones* ſignare poſſe id vocabuli, dubio vacat. Sed *illas* deſignari, quas intendit ὁ πάνυ, haud ſane liquet. In *Animadvſ. Philol.* & mihi Juveni, aliquid in loco declamato ferme tentanti, occurrebat, ex *Arabum* حليفة *jusjurandum*, hicce adſpectus, *nulla ipſis fœdera jurejurando ſancita*; quorſum *Vſ. ſeq.* invitabat. Quum tamen hoc cum reliquis verbi uſibus non adeo conſpiret; & celſior adhuc ſenſus exſculpi poſſit ex illa *ſucceſſione* in *melius*, *lætiusque*, in qua cum maxime verſamur, expendendam trado hancce loci mentem, *quibus nullæ ſunt ſucceſſiones melioris*, vel *vitæ*, vel *œconomiæ*. Character ſignatiſſimus infidelium *Judæorum*; qui vel *vitam* huic *vitæ ſucceſſuram*; vel *Occonomiam Novam* in locum *Veteris ſurrogandam*, abnegabant. Utrumque quadrat, ſive *Pſalmum* huncce quis ſimpliciter, ſive *Prophetice* exponat; atque ad *Judæos* transferat in *Euangelium* & *Meſſiam* perduelles. Hos hic ex oculis amitri non debere, certiſſimum e *Vſ.* 14. 15. 16. Sic hocce חליפות rediret ad *novum cœlum* & *novam terram*, quam ſub verbo יחלפו obtulimus ſupra ex *Pſ.* 102: 27. Ultra conjecturam interim hoc quidem in contextu non procedo, & locum concedo melioribus. Succedit *quinta Claſſis*, ſub qua duo tantum exempla proſtant *Job.* 20: 24. & *Jud.* 5: 26. Utrobique datur *pertranſire*, vel *trajicere*, de *arcu corpus transverberante*, de *teloque transadacto*. Sic *Latini* ſuum *transabire* traduxere ad *tela transadacta*; quæ *corpus poſt ſe glomerato curſu relinquant*. Eſt figura gravis; cui ſubſcripſi in *Comm. Jobæo*. Non poſſum interim, quin promam graviorem adhuc imaginem, ex retruſiore *Gloſſa* Thematis noſtri redundantem, ſecundum quam *glomerando volvere* venit in eo, qui *ſitulis ultro citroque commeantibus aquas haurit e puteo profundiore*. Hinc apud *Golium* habes *hauſtam ſuſtulit aquam*; quaſi *glomeravit*. In penu *Gjeubariano* quoque reperio من اين خلفتكم اي من اين تستقون *undenam glomeratio veſtra* חלפתכם? *venit pro*, *undenam aquam hauritis?* Nihil aptius completiusque *Jud.* 5: 26. de *Jaële* quum *Siſeræ caput paxillo transverberabat* מחצה חלפה רקתו, *antlavit*, *perhauſit tempora ejus*. Prius מחץ *concuſſit urnam in aqua*; eſt ἀντλεῖν, quod grandior ſtylus frequentat in *vulneribus* altiſſime adactis: poſterius חלף *glomeravit urnas*, in eandem *Metaphoram* ſuccinit: ad *copiam exhauſti* & *effuſi ſanguinis* exprimendam. Eſt διαφύσσειν apud *Heſych.* διαντλεῖν: *Iliad.* 13: 507. διὰ δ' ἔντερα χαλκὸς ἤφυσε, i. e. διήντλησε καὶ διέκοψε. Duo iſta hic conjuncta, ad *ſummam cruentationem* pingendam. Horum graviſſimum חלף *glomeravit*, rem conficit *Job.* 20: 24. ſolum ibi ſignans, *plagis altius ad vitalia adactis identidem cruorem hauſit*, & *exantlavit*. Conſtructionem in *accuſandi* caſu conceptam, ipſamque figurationem, illuſtrant hæcce *Cicer. Tuſc.* II. 9.

> *O multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,*
> *Quæ corpore exantlato, atque animo, pertuli.*

Legitur & *exanclato*. Utrumque valet *exhauſto*; efferasque licet, *exantlavi eum*; in *vulneribus cruentis*. Celſiſſime & Tragice, *corpore & animo exanclato*; vel *exantlato*; pro, *ad vitalia usque confecto*, & *repetitis plagis exhauſto*. Qui *ſanguinem* alicujus *exhaurire* frequentarunt, non potuerunt utique a ſororia phraſi *exantlare ſanguinem* vel abſtinere, vel reſilire. Fruſtra ergo *Lambin.* aliique qui *exantlavi*, aut *exantlata*, ibi ſubſtitutum eunt; nervum ſententiæ incidentes. Confer ſis, quæ ad *Job.* 5: 18. congeſta; inter quæ ἐξαντλεῖν, διαντλεῖν, διαφύσσειν, in eandem *Metaphoram* multo magnoque uſu permiſſa. Supereſt *ſexta Claſſis* etiam duo tantum loca nunc obtinens. Prior *Jeſ.* 24: 5. חלפו חק ubi plerique, *mutarunt ſtatutum*. At *Cocc. excesſerunt ſtatutum*: vel *transgrediuntur*. Alter, *Gen.* 31: 7. החליף משכרתי *mutavit mercedem meam*, *decem vicibus*. Ubi *Cocc. Ut veſtem quam deponimus*, *aliam induentes Gen.* 35: 2. Id longiuscule arceſſitum. Ex *Arabum* ditiore penu & hicce uſus claneſcet.

12 גמלתהו טוב ולא רע כל ימי
חייה׃

13 דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ
כפיה׃

14 היתה כאניות סוחר ממרחק תביא
לחמה׃

15 ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה
וחק לנערתיה׃

16 זממה

12 Confovet ei bonum; & non malum; cunctis vitæ ſuæ diebus.

13 Tractat lanam & linum; incumbitque propenſa manuum oblectatione.

14 Eſt velut naves mercatoris; e longinqua terra intrare facit ſuum victum.

15 Surgitque dum adhuc nox eſt; atque carpturam dat ſuæ familiæ; & penſum ſuis puellis.

16 De-

quam *prædæ opimæ*, quibus domus, cui talis mulier præeſt, ditatur.

Vſ. 12. Minus commodum & erectum, quod reddi ſolet: *Rependit ei bonum & non malum.* Erectius & commodius *Cocc. Cumulate afficit eum bono, & non malo.* Iſtud *cumulare*, quod Docto Viro adblanditum ex conjectura, ex auctoritate *Dialecti* valet *fovere*, *confovere.* Redi ad *Cap.* 4. ſupra. Hinc ſuaviſſima figura, *Fovet ei bonum, & minime malum.* Sic ſemper reſolvenda iſta repetitio contrarii; ac proinde nihil in ea tautologi; aut ſupervacui. Iſto nervo auctum illud, יבנה ולא יהרס *ædificabit, & minime deſtruet*; aliaque ejuſdem formæ. Eſt *figuratio*, qua multum delectatus *Homerus.*

Vſ. 13. Exquiſite locatum verbum דרש; non jam ſonans *quærit*, ſed *ſtudioſe tractat*, & *exercet:* a primario ſignificatu *terendi*, unde *veſtigationem* & *inquiſitionem* ſubſumſit *metonymia;* ſic tamen ut & alii uſus ſecundarii inde emanarint. Penus Arabum, cum alia Veteris Linguæ copia, nobis ſiſtit *ſtudioſe legere* librum, *tractare* & *exercere diſciplinam* quamcumque, aut *artem:* unde درسة דרשה eſt *exercitium*, ſive *exercitatio.* Hoc clarum. Obſcurior conſtructio poſtremi coli; quod per *Ellipſin* extulit *Pagnin. Operatur ſecundum voluntatem manibus ſuis:* quaſi בכפיה. Ita fere LXX Ἐποίησεν εὔχρηστα ταῖς χερσὶν αὐτῆς. His חפץ eſt, *quod oblectare queat*; aliquid *ſcitum:* ut *Prov.* 8: 11. Non patitur id natura *ſyntaxeos.* Non valde aptum quoque quod *Vulgat. Operatur conſilio manuum ſuarum:* ut nec quod alii dedere, *operatur in voluntate manuum ſuarum.* Commodiſſime Noſtri, *Operatur cum lubentia manuum ſuarum.* עשה abſolute; *elaborare opus*; *incumbere ei*; ab *operiendo* anſa ducta: unde עשו *Eſavo* nomen *Operti pilis* inditum. חפץ *inclinatio flexa* & *propenſa* in aliquid; atque *lubentia*, itemque *oblectatio.* Pulchre *manibus diligentiſſimis* attribuitur *lubentia* cum *oblectatione*, & per *oblectationem* ſeſe animans. Inde nemo ſtyli peritus reſiluerit.

Vſ. 14. Paulo audacior, ſed appoſitiſſima, & ditiſſima, ut ſic dicam, figura: *eſt tanquam naves mercatoris.* Innuitur *negotioſa* & *laborioſa cura*; qua lucro honeſto ſibi identidem comportando & conſtruendo incumbit; haud ſecus ac *mercator*, qui *naves* quaquaverſum *dimittit*, atque πλεῖν *quotannis*, vel *quotvicibus*, *mari committit*; ut auctior ditiorque καθέπλους domum revehatur. אני & אניות *naves* deſignat *maturis anni temporibus euntes* & *redeuntes cum mercimoniis:* ab אנה *ult. quieſc.* pro אני *maturus fuit:* de quo ſupra *Cap.* 12: 21. Hoc ſenſu utrumque ſe offert 1 *Reg.* 9: 26. 27. & 10: 11. ubi etiam reperias verbum הביא *redire fecit* ad καθέπλουν applicitum, ſimul inferens, *proventum* inde *redundantem*, qui tanquam in *portum domumve intret.* תבואה. Huc fertur illud *e longinquo redire facit victum ſuum.* Eſt *metaphora Allegorica*, qua nihil dignius uberiuſque cogitari poſſit.

Vſ. 15. Vigilantia laudatur, qua bene ma-

Digitized by Google

ramuli extremitatem decerptam attulit Columba; nomine טרף *carpturæ* eleganter expreſſam. Idem adſpectus *Ezech.* 17: 9. ubi verto, *carpturæ germinationis ejus areſcent:* i. e. *teneræ* illæ & *recentes extremitates*, in quibus *vis creſcendi* ſe exerit. Eadem *carptura tenera*, *mollis*, *recens*, admirabilem gratiam refundit *Pſ.* 111: 5. *Præbet* טרף *reverentibus ſui.* Multi *prædam*; plerique *eſcam*, *cibum* per *metaphoram*; pro quibus nunc *carpturam* iſtam ſubſtitui cum deſignatione *pabuli teneri*, & *recentis*, eoque *gratiſſimi*, nemo improbaverit. Conſimilis *carptura* dignitatem addit *Mal.* 3: 10. atque jucundam miniſtrat figurationem *Prov.* 30: 8. in הטריפני לחם חקי *carpendum mibi præbe panem demenſi mei:* ſit *panis mibi meus quotidianus grata* ſemper *carptura.* Hoc compendii faciendi cauſa huc remiſſum, illuc immitti velim. Apparet jam, *carpturam* pro *pabulo* & *nutrimento quotidiano* etiam noſtra in *Gnome* eſſe ſatis commodam: ſed tamen in medium ferre ſuſtineo, invitante Lingua, ſenſum huic ſedi non minus aptum, ut *carptura* intelligatur *lanæ*, ſive *vellera* illa, de quibus venuſtiſſime *Catull. Nupt. Pel.* & *Thet. Vſ.* 310.

Æternumque manus carpebant rite laborem:
Læva colum molli lana retinebat amictum;
Dextera tum leviter deducens fila ſupinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens
Libratum tereti verſabat turbine fuſum.
Ante pedes autem CANDENTIS MOLLIA LANÆ
VELLERA *virgati cuſtodibant calathiſci.*

Lanificia ancillarum reſpexiſſe *Bathſhebam*, plerique agnoſcunt in poſteriore colo; ubi *penſum* illud חק illuc certe proniſſimum. Agnoviſſent in priori quoque, ſi *carpturam* præ oculis manibusque habuiſſent; quam pulcre concinere cum *penſis lanificarum* manifeſtum. Huc in noſtra *carptura* jam collineatum, ſuadet, quod præceſſit, *ſurgitque quum adbuc nox eſt.* Id recta fertur ad *diligentiam antelucanam*, qua Matronæ vetuſti orbis ſolebant *lanificia urgere*, *ancillarum turba circumfuſæ*; *vellera cuique ſua*, ac *penſa aſſignantes*; quin & ſuo omnes exemplo provocantes: ut *Vſ.* 12. inſinuatum. Sic *Lucretiam* inter *lucubrantes ancillas* induxit *Liv.* 1: 57. Multi in hac ſcena adornanda Poëtæ. Plus dignitatis, ni vehementer fallor, hoc habet; quam ſi *cibaria familiæ ſuæ diſtribuere* concipiatur noſtra Matrona. Sed libera ſunto judicia, atque ſuo in ſenſu quemque abundare patiamur.

Ibid. Quomodo a *carpendo* per *metonymiam* ſuccreverit poteſtas *laniandi*, & *dilacerandi*, jam ultro ſe dat: nec neceſſe erat vel verbulum ultra addidiſſe, niſi & hoc in *uſu ſecundario* aliquid contineretur, quod ex *Dialecto Arabica* diſtinctius pateſcit. Nempe *carpere* illud, graviore etiam ſignificatu illo apud eos auctum, ſpecialius deſignat, *extremitates concerpere*, & *dilaniare.* Inde apud *Gjeubar.* in II. ſpecie habemus يقال طرّف فلان اذا قاتل حول العسكر لانه يحمل علي طرف منه *Dicitur* טרף פלן *carpſit ὁ δεῖνα*, *quum cædem facit in circuitu exercitus; quia videlicet in extremas ejus partes incumbit.* Sic apud *Cæſar. Liv.* aliosque *carpere extrema agmina* frequentatur. Ex *Camuſo* apud *Golium* reperias aliud, ſignatiſſimam hanc vim *carpendi* repræſentans, ad quod magna illa acies connixit: quum طوارف *plur. fract.* a طارفة טורפת exponit, *feræ quas venamur.* Atqui in *Camuſo* legitur أَلْطَوَارِفُ مِنَ ٱلسِّبَاعِ ٱلَّتِي تَسْلِبُ ٱلصَّيْدَ *Carptrices vocantur e feris, quæ venationem* (vel *prædam*) *bumi trabunt*, ſive *raptant:* non tam *frangentes prædam* videlicet, quam *carpentes per extrema.* Conſpirant pulchre *Biblica*, & טֶרֶף *carptura leonis* venit pro *præda quam carpit*, & *ſecum rapit in luſtrum. Jeſ.* 31: 4. *Amoſ.* 3: 4. *Pſ.* 104: 21. Hinc pendet quoque טְרֵפָה *carptum cadaver*, *Lev.* 7: 24. *cujus extremitates per feras concerptæ ſunt:* qua nota ſejungitur a נבלה *cadavere*, ſive *morticinio* quovis. Conſimiliter *Gen.* 31: 39. טרפה לא הבאתי אליך *carptam pecudem non adduxi*

18 טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בליל נרה׃

18 Guſtat bonam eſſe negotiationem ſuam; non extinguitur nocte lucerna ejus.

19 ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך׃

19 Manus ſuas admovet colui; & palmis ſuis tractat fuſum.

20 כפה

20 Pal-

quis, quod mos non ſit mulierem vineas plantare. Quaſi vero mulier non *plantet*, quæ *plantari* curet. Inſinuatur ſimul eam *ſuam ſibi villicam præſtare*, & *cum marito quotidie ſua reviſere atque adminiſtrare negotia*; ut modo ex *Colum.* allatum.

Vſ. 17. Ad *induſtriam indefeſſam*, qua *paria facere viro* annititur, inculcandam *Phraſeologia* conformata. Hinc *ſuccincti* illi *lumbi*, qui *viris fortibus* & *ſtrenuis* præcipue competunt. Hinc &, *roborare brachia*: proprie νευρῶν *nervare.* Monui jam *Job.* 4: 4. quorſum remitto.

Vſ. 18. Jucunda dictio, *guſtat bonam eſſe negotiationem ſuam.* טעם *guſtare*; a Veteri *guo*, quod a *Græco* γεύειν propagatum. Eadem elegantia γεύσασθαι ſæpe valet *cum ſuavitate percipere* & *perſentire.* A *mulſu*, *permulſu*, id verbi ductum. Eadem *Origo* & טעם طعم. Alterum טוב *bonus*, primario *uberem* deſignavit. סחר *negotiatio* appoſitam præbet *figurationem ſedulitatis* & *induſtriæ*, qua *rei ſtabiliendæ* & *amplificandæ* toto pectore incumbitur, per *lanificia* & *linificia* ad *agros*, & *vineas*, procedendo, atque *latifundia* ſua identidem extendendo. Ad illud *ſtudium*, ſeſe *labore* ipſo *recreans*, *animanſque*, referri quoque videtur, quod ſubſeritur; *non extinguitur nocte lampas ejus.* Hoc *Proverbialiter* putem uſurpatum fuiſſe, pro *aſſiduum*, atque adeo *affixum* eſſe *operi ſuo*; idque *dies ac noctes urgere.* Sic redimus ad id quod *Pſ.* 127: 2. vocatur משכימי קום מאחרי שבת *ſummo mane ſurgentes*, & *tardiſſime cubitum euntes*; quorum *lampadem* rite dixeris *nunquam extingui.* Qui rigidius talia tractant, frigidi ſunt, & parum firmi in ſtylo. Nonnulli ut incommodum, quod ſubeſſe autumabant, tollerent, ad *figuram* recurrerunt, ut ſit; *cuncta ei proſpere & ad vota ſuccedunt.* Deprendebant nempe, *Lampadem nocte extinctam* adhiberi in *rebus adverſis*, ut ſupra 20: 20. Sed ſimul attendere debuiſſent formulam hanc quadrare in *ſubita calamitatum*, quæ quem, dum *cum maxime* ſibi *florere* videtur, *opprimunt*, omneſque ejus *ſpes* ac *opes extinguunt.* Iſti adſpectui nullus hic locus relictus.

Vſ. 19. Duo vocabula *artis lanificæ* hic adhibita, circa quæ, quod nuſpiam alibi, iſto quidem uſu, occurrant, non potuit non fluctuari; כישור & פלך *verticillum* & *fuſus*, ſecundum plurimos; aliis *verticillum* & *colus*; aliis denique *colus* & *fuſus*; qui ordo commodior. Variatur quoque in *Etymo* conſtituendo. Eis immorari haud lubet. Dabo tantum, quod natura rei, & vocum ipſarum virtus exigere videtur. *Colus* & *fuſus* naturalem habent ordinem, atque hac in materia ſemper conjungi ſolent. כישור *colus* dicta a כשר *necti in orbem*, *circumnecti in globum*; quod eſt كشر & كتر ſua in *Origine.* Inde כישור *colus*, cui *lana apte circumnectitur*, ut *fila* commode *deduci* queant. Hoc ſupra *Catullo* erat,

Læva colum molli lana retinebat amictum.

Alterum פלך *fuſum* denotare, ambigere non patitur uſus etiamnum vigens *Dialecti Arabicæ*; ubi فلكة المغزل פלכה, eſt *orbiculus netorius*, cum *maſc. collectivo*, فلك פלך, ita dictus, ut monet *Gjeubar.* لاستدارتها *a circumvolutione ejus*, *ſive gyratione.* Nempe Thema فلك פלך ejuſque V. ſpecies تفلك exponitur ab eodem استدار *circumvolutus*, *in orbem actus fuit.* In-

22 מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה׃

23 נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ׃

24 סדין

22 Stragulas facit ſibi; byſſus & purpura indumentum ejus.

23 Notus in portis ejus maritus; quippe qui ſedet cum Senioribus terræ.

24 Sin-

Admonebantur, inquit, *hoc dicto mulieres, quarum opera veſtes olim confectæ*, ut *quum ſit maturus* ὁ σικυὸς (media æſtate ſcilicet) *de hyeme cogitent, & de parandis familiæ veſtibus hybernis, cujusmodi* χλαῖνα *Læna.* Certe apud *Heſych.* χλαῖνα eſt ἱμάτιον χειμερινὸν *veſtimentum hybernum:* atque inde *Lænam*, omiſſo priori elemento, in *Latium* commigraſſe, haud abſimile vero. Eſt autem *Læna* teſte *Servio*, ad 4. *Æn. duplex toga;* ſive ut *Varr.* L. 4. de *Ling. Lat.* loquitur *duarum togarum inſtar.* Apud *Non. Marc.* de *Gen. Veſtim.* habemus, *Læna veſtimentum militare, quod ſupra omnia veſtimenta ſumitur. Virg. Æn.* 4.

Tyrioque ardebat murice læna.

Tradidi clavim hujus Verſiculi; quæ ducit ad ſedulam diligentiam & induſtriam noſtræ Matris-familias, media adhuc æſtate, jam *inſudantis* contexendis *veſtibus hybernis.* Huc palam fertur illud, *non timet a nive:* parata habet, quibus vel *acerrimum frigus* a ſe, & familia ſua, defendat. Eodem quoque tendit, לבוש שנים. Id verti video ab aliis, *domus veſtita duplicibus indumentis:* ab aliis *coccino:* & ſunt, qui in deliberationem mittant, an non שנים verum ſit *ſingulare* auctum per *Mem;* ut in חנם aliisque; quia reperiebant שני pro *cocco*, ſive *coccineo panno*, plerumque efferri. Hæc nauci non ſunt. שָׁנִי, ejusque *plurale* שָׁנִים *contractum* pro שְׁנַיִם, notat *bis tincta, dibapha;* quæ *purpuram, muricem, coccum*, cuncta ex æquo amplectitur, quum fucum profundius ſaturiusque biberunt. Hic *color* quia *pretioſior*, & ad frigus depellendum non directe neceſſarius, hic minus quadrare videtur multis: *duplices veſtes* propterea præferentibus; id eſt, *fartas* probe, & *ſuffultas.* Id rectius, quam quod alii nobis in duplici veſte obtrudunt *æſtivam* alteram, alteram *hyemalem.* Hoc quidem merum frigus ſpiraret. Ego ad iſtam vertendi rationem de *Lænis* cogitandum arbitrer; quæ *duarum togarum inſtar* habent; ut ex *Varrone* vidimus. Malo tamen cum *Cocc. dibapha*, non illa *pretioſiora*, & Regalia; non etiam, de quibus modo Poëta

Tyrioque ardebat murice læna.

Sed vel *conchyliata*, vel *coccinata:* quamvis & *purpuræ* fuerint *pelagiæ*, quarum *plura genera* indicat *Plin. H. N.* 9: 27. *pabulo & ſolo diſcreta Lutenſe, putri limo, & Algenſe, enutritum alga; viliſſimum* &c. &c. Ita qui graviſſimus videbatur ſcrupulus, amotus. Reſtat levior alter, *colorem nil facere ad frigus:* recte: ſed *lænas* plerumque *coccineas* fuisſe, veriſimile. *Res* tamen *veſtiaria Hebræorum* nec nobis ita introſpecta, ut quicquam aſſeveratum velimus. In *Lænas* interim digitum intendi, dubio putem exemtum.

Vſ. 22. Creſcit opulentia domus tam diligenter adminiſtratæ. De vocabulo rariore מרבדים aliquid commonui ad *Cap.* 7: 16. produxique ex conjectura *ſtragulam veſtem, fimbriis ſplendentibus variegatam.* Splendidior certe paratus hic pingitur fortunarum usque & usque affluentium. Illuc quoque *byſſus torta*, & *purpura*, jam vera illa, & pretioſior, collineant.

Vſ. 23. Cum opibus accreſcit dignitas, accreſcunt honores domus. Hinc jam ſubjicitur *Vir notus in Portis;* inter judices allectus; *ſedens cum urbis Proceribus.* Tenue eſt, quod *Jarchius* traxerit ad *Virum veſtibus purpureis diſtinctum* ac *conſpicuum inter alios Senatores.* Non etiam ſatis connexum quod *Merc.* propoſuit; *ad laudem hujus mulieris pertinere, quod non ipſa ſolum præſtet virtute; ſed & maritum habeat itidem nobilem, ac dignitate conſpicuum.* Id quidem verum, ſed preſſius quid requirit ſeries, unde liquet ſpectari *incrementa fortunarum* ſi-

Digitized by Google

24 Sindonem facit, & divendit; & cingulum tradit negotiatori *Phœnicio*.

25 Decus & Sanctimonia indumentum ejus; & ridet diem poſterum.

26 Os

24 סדין עשתה ותמכר וחגור נתנה לכנעני׃

25 עז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון׃

26 פיה

ſimul & *dignitatum*; hanc in *domum* undique confluentium.

Vſ. 24. Aptiſſima clauſula *lanificia linificiis* complens, ac cumulans, ad filum *Vſ.* 13. 14. Vocabulum סדין unde *Græci* σινδόνα *ſindonem* invenerunt, deſcendit a veteri *Themate* סדן سدن *laxavit* veſtem, velum, &c. *Gjeub.* سدن الرجل ثوبه وسدن الستر وسدله اذا ارسله *Verbum* סדן eſt *laxavit* aliquis *veſtem*, *aut velum*, *ut &* סדל, *quum illud pendulum demittit.* Ejus II. *ſpecies* in *Hamaſa* quoque occurrit

وَرَبِّ ٱلْكَعْبَةِ ٱلْمُسَدَّنَةِ

Per Dominum Caäbæ cui laxatum præpanditur velum.

Intelligit *Ædem Meccanam*, cujus *Æditumus* κατ' ἐξοχὴν سَادِنٌ סודן *laxator veli* appellitatus. Per *geminatam* ſecundæ etiam سَدَّانٌ סַדָּן efferas licet. Ad legem *Dageſſatam*, pro סְדִין quoque סִדִּין & סִדּוֹן *Siddon* enunciaſſe ſuſpicor *Phœnices*; atque inde σινδόνα in *Græciam* trajeciſſe cum *Canaнæis* illis *mercatoribus*. Reliqua diſcuſſione vocabuli ſuperſedeo, quod otium hic fecerit mihi Cl. *Schroederus* meus, in enucleato opere de *Veſt. Mul. Hebr. Cap.* 19. quorſum remitto. Ibi ad *pag.* 358. locum hunc attingens, rite obſervat, *Interulam lineam ad talos demiſſam* hic cum *cingulo*, ſive *Zona*, item *linea*, & artificioſe contexta, componi, ac *ſyntheſin* efficere. Quod eam *ſyntheſin divendere* dicatur, & *tradere Cananæis*, id eſt, *mercatori Phœnicio*, in *Ægyptum*, alias in oras, avehendam, ubi *Sacerdotes* tot *linigeri*, ad pretium pertinet, & ad lucrum inde affatim redundans.

Vſ. 25. Divitiæ ferme fomenta ſunt & irritamenta ſuperbiæ, luxuriæ, aliarumque peſtium. Ab his ſe afflari non patitur noſtra Matrona. Quæ ampliſſimas opes, & magnificam veſtem, ac ſupellectilem parat, ac conſtruit; inde tamen non inſoleſcit, neque altos gerens ſpiritus talibus ornamentis præfulgere cupit: ſed modeſtiam ac virtutem vera ſua ornamenta cenſet, atque decora nunquam peritura. Hoc inculcat floſculus delibatus, *decus & ſanctimonia indumentum ejus.* עז *virtus*, *robur addens invictum*, & *decus immortale.* הדר δόξα *gloria*, *magnificentia*, *majeſtas*, *ex virtute refulgens: ipſa ſanctimonia*, ſive *majeſtas ſacroſancta & inviolabilis.* Plenius *Pſ.* 110: 3. הדרי קדש *magnificentiæ*, ſive *magnificentiſſima ornamenta ſanctitatis.* Vide etiam *Pſ.* 29: 2. & 96: 9. Adde *Ezech.* 16: 14. ubi item attenditur *ſanctimonia*, qua populus *Iſraeliticus* a Deo præ aliis gentibus condecoratus. Hæc *ornamenta* non rodit *tinea*, non terit *dies*, non pro ſpolio avehit *vecticularius*: ſed immortali ſemper honore vigent ac florent. Hoc adſpectu ſubſeritur, *Ridetque diem poſterum*; nempe *illum*, qui *mortalia cuncta torrente fluxu aufert* & *eripit.* Magnificus ſenſus, ad quem non adſpiratum, quia nexus & ſcopus non rite conſtituti. Apud *Merc.* invenias, qui *diem mortis* cogitarunt; aut & *diem judicii extremi*: alios iterum qui *ſenium.* Ipſe in univerſum *omne tempus futurum* intelligit; quaſi dicat; *Nihil curat poſterum tempus*, *qualecumque accidat*, *ut hyemem*, *aut tempus famis*, *aut calamitatis alterius*; quin & *ſenectutis*, *quia jam res neceſſarias domi ſuæ repoſuit*, *unde nulla timet* even-

Digitized by Google

26 פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה׃

27 צוֹפִיָּה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל׃

28 קמו

26 Os ſuum aperit cum ſapientia, & lex pietatis uberantis ſuper lingua ejus.

27 Nitida acie ſpeculatur familiæ ſuæ greſſus; panemque pigritiæ haud comedit.

28 Stant

eventa. Ea ipſa amplificavit *Gejer.* contraxit *Cler. Non timet ne ſibi quicquam poſtero tempore deſit; ideoque de futuro anxia non eſt.* Hæc ubi ſcandendum erat, ſubſidunt; & a *cæleſtibus* ad *terreſtria* relabuntur. Non aliud hic intendi potuit, quam quod expoſui, eam *ornamenta* ſibi *immortalia modeſtiæ, virtutis, religioniſque*, & *quicquid* reliqui *caſtus decoriſque* fœminei, circumdediſſe, quæ *nullus* unquam *dies ſit conſumturus.* Cl. *Cocc.* hæc ad *Sponſam Chriſti* transferens, atque *Robore Spiritus S.* & *Majeſtate Chriſti indutam* ſpectans eam, hanc clauſulam tamen ad *bonas ſpes in poſterum* retraxit; nonnihil præpeditus vulgari illa expoſitione: alias enim ſubjicere potuiſſet; hæc eſſe *veſtimenta quæ diem rideant poſterum*; quin *quæ procedente die magis magiſque eniteſcant*, atque *per glorioſam immortalitatem conſummentur*; qualia *Jeſ.*61: 10. Nempe *ridere* hic eſt *contemnere*, *illudere*, & tanquam *exarmatum inſultare hoſtem* illum, *qui mortalia* cuncta *proculcat.* Ego quidem *literam* non dimittendam cenſeo: unde ſi quis ſe altius efferre velit, per viam ſublimioris applicationis, ſufflamen non injiciam; ſin contendet *Literam* hic plane *deſerendam*; atque cuncta hæcce non quadrare in *Matremfamilias*, majores nido alas extendet; nam ne ipſe quidem *Cocc.* hoc aſſeverare ſuſtinuiſſet; quippe qui probe ſentiret, non omnes colores hujus Tabulæ æque huic *Allegorico* ſenſui reſpondere; atque tutum haud eſſe, unquam in hiſce *Literam ſuam* abjeciſſe.

Vſ. 26. Continuatur deſcriptio *eminentis Pietatis*, ac *Religionis.* Ejus duo ſigna ſimul & ſignacula. Prius, *Os ſuum aperit in ſapientia.* Procul ab ea repulſum quicquid eſt *inſipidi*, aut *nugatorii ſermonis.* Cuncta verba ſua *freno Prudentiæ* & *Sapientiæ temperate* callet; nihil ut *futile*, *temerarium*, *præceps ex ore emittat.* Altius adhuc adſcendit, *Lex pietatis uberantis ſuper lingua Ejus.* Non *ſibi* ſolum, ſed & *ſuis*, *omnibuſque* adeo, quibus propius eam accedere datur, *ſapit*; *monita*, & *præcepta*, *Religionis* ac *Pietatis* principiis imbuta, cunctis prudenter impertiens. Non eſt cur ad *beneficentiam* ac *liberalitatem*, reſtringatur, cum חסד *ubertas* proprie, omnia *officia pietatis*, erga *Deum*, erga *homines* ditione ſua complectatur. Res nota, & certa, vel ex *Hoſ.* 6: 6. חסד חפצתי ולא זבח *Pietate delector & non ſacrificio.*

Vſ. 27. Concinna omnibus prægreſſis imponitur coronis; atque completur imago *Matris-familias* conſummatæ, quæ vigili oculo cuncta obit, luſtrat, penetrat, atque hinc *virtutem domeſticorum* ſuorum *acuit*; illinc *vitia* omnia notat, caſtigat, confundit. Hoc valet formula, *ſpeculatur itiones domus ſuæ.* Friget, quod nonnulli attenderint *vias quæ ad domum ejus ferant*, unde *proſpiciat captetque negotiatores.* Torpet item, quod reſpectum fuerit ab aliis ad *porticus* & *pergulas* domus, atque ejuſdem *conclavia*; ne quid *incuria* collabaſcat. Tepet quoque, quod alii cogitarint, de *vigilantia*, qua *obſervet* cujuſque *domeſtici itum reditumque*; ne quiſquam ceſſet in ſtatione. Id tamen non ſepono; ſed minimam exiſtimem efficere partem *curæ* illius *altioris* & *religioſioris*, quam ſupra paucis perſtrinxi. צָפָה *ſpeculari nitida acie, intentiſſimo & acutiſſimo oculo luſtrare*; ut ſupra viſum. הליכות πορείαι *itiones*, *greſſus*, *inceſſus* ad dextram, ad ſiniſtram, ſe præbentes, *ſtudia* ſignant, vel *bona*, vel *mala.* בית *domus*, univerſam amplectitur *familiam*; ac præſertim *liberos*, eorumque *educationem* ſanctiorem. His muniis perpetuo vacans, his officiis incumbens, ad *caſtæ domus diſciplinam* ſanciendum; *non edit* ſane לחם עצלות *panem pigritiæ*, vel *ignaviæ*, quæ ſe *curis abſolvere* geſtit; ſed provinciam ſuam omni ex parte ornat, & coronat. עצל *piger* proprie *tortipes*; indeque porro *tardator*, de-

28 Stant Filii ejus, atque beatam eam prædicant; vir ejus; & ſplendide concelebrat eam.

28 קמו בניה ויאשרוה בעלה הללה׃

29 Quam plurimæ Filiarum virtutem ſtrenuam exercuere: Tu vero univerſas exſuperas.

29 רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה׃

30 Fu-

30 שקר

deſes; trahens ſimul vim *delicatæ mollitiei*, cui ſe ſexus debilior, præſertim in gremio opulentiæ, ferme dedere ſolet. Conferri velim geminum characterem עצל *deſidis*, ſupra *Cap.* 26: 14. 15. conſignatum, ut penitius vis formulæ, *comedere panem deſidiæ*, introſpiciatur.

Vſ. 28. Languidius, quod plerique hic exhibent, *tot ac tantas eſſe hujus Mulieris virtutes, ut ſeſe continere non queant liberi ejus, quin eam beatam prædicent: maritum quoque ad eam laudandam excitari.* Non eſt ea palma tam nobilis, tamque lemniscata, quam hic requiritur. Multis ea Mulieribus contingit, ſi modo vulgares ſeſe *Matres* præſtent. Pluribus adhuc, credo, evenit quod *Cler.* in medium tulit, *Forte*, inquit, *etiam vertere poſſimus*, *beatam eſſe optant*, vel *fauſta omnia ei precantur.* Non poſſumus: nam id omnes in univerſum liberi genetricibus ſuis debent. Triplicem adſpectum pandit *Gejer.* primus eſt, *feliciter adoleſcunt*, *affecti honoribus*, *celebritatemque conſecuti.* Alter, *maturum adepti judicium concelebrant Matrem*, *ut pientiſſimam* &c. Tertius, *huic expreſſæ celebrationi accedit & alia tacita*, *qua tot loquuntur Linguæ de hac Matre*, *quot in Filiis bonæ educationis extant monumenta. Pſ.* 127: 5. Poſterius, tanquam unice aptum, jam dederat *Cocc.* hæc ſubnotans, *ex illa cura domus ſuæ*, *hoc conſequi docet*, *ut ipſi Filii*, ſi *in publico appareant*, *occaſionem hominibus præbeant beatæ prædicandæ Matris*; & *Maritus* Filiis *tali Matre dignis ſtipatus*, *eam faciat celebrari.* Iſti ſenſui accommodavit quoque Verſionem, *ſurgunt filii ejus*, *& beatam illam oſtendunt*; *maritus ejus*, *& facit illam celebrari.* Hoc dignitatem loci vere explet, & cumulat. Retinuerim tamen in poſteriori colo, *& celebrat eam*; quin in priori quoque, *beatam illam prædicant*; quia iſtæ Phraſes *figuratius* ſumtæ hoc ipſum præſtant, atque conſignant. *Prædicant Matrem*, *eamque beatiſſimam promulgant*, *Filii* omni virtute ac *dignitate florentes.* Sic capio verbum קמו *ſurgunt*, vel potius ex uſu crebro, *ſtant*, *e-gent*, *eminent* in Civitate, in Eccleſia, atque *quam* habuerint *Magiſtram*, etiam *dum tacent*, *clamant*, & *præcones agunt laudum maternarum.* Par ratio in *Maritus ejus ſtat*, per eam *ſtans*, *eandemque concelebrat*; hoc eſt, *oſtendit eam omnium concelebratione eſſe digniſſimam.* Simili *figura* enunciatum ſupra *Cap.* 15: 20. *Stolidus hominis contemnit matrem ſuam*, pro *in contemtum publicum adducit*, *atque infamat.*

Vſ. 29. Acclamatio honorificentiſſima. Eam *ori Filiorum* & *Mariti* indit *Merc.* Hinc inſertum deprendas in Verſionibus, *dicentes.* Id non adeo decorum. Senſit *Gejer.* atque בנות *Filias* intelligere mallet hujus ipſius *Matris*, quas *Maritus* בנים *Filiis* aggreget; quaſi *earundem Pater* ſic *citra invidiam contemtumque aliarum mulierum ſuammet Matronam extollere potuiſſet*, quod *multas e fœcundo matrimonio habens filias*, *lanificio & linificio a Matre adſuetas*, *multas quidem opes accumulent & ipſæ*; *attamen cunctas illas longiſſime ſuperet Mater.* Non magnum, ut *Mater Filias exſuperet*; & *invidiam minuere* quærens Vir Doctus, laudem detrivit. Officit quoque *conſtructio* רבות בנות *multæ filiarum*; quæ aliud expoſcit. Nec ad hoc, nec ad illud, deſcenſum fuiſſet; niſi Verſus præcedens nimis preſſe fuiſſet ſumtus. Verus ejus adſpectus hic exigit *vocem publicam*, & *conſpiratas* omnium *acclamationes*, quibus citra cujusquam invidiam hoc *eminentiſſimum* ſui ſexus *ſpecimen* concelebratur. Tò בנות *Filiæ*, *puellæ*, hic blandiore compellatione ſignat *Mulieres*, & quidem *nuptas*: ut *Gen.* 30: 13. רבות בנות non ſunt *multæ filiæ*; ſed *multæ filiarum*; quod gratioſius, & gratulationi huic accommodatius; *enimvero ſpiſſæ filiarum*, ſive *numerus* haud *infrequens bonarum mulierum* &c. עשה חיל eſt

Digitized by Google

30 שקר החן והבל היפי אשה יראת יהוה היא תתהלל :

31 תנו

30 Fucus gratia, & vapos conſummata pulchritudo: mulier reverens Jehovæ, ipſa ſplendide concelebrabitur.

31 Da-

eſt vel *parare divitias, copiasve*; ut *Deut.* 8: 17. 18. &c. vel *ſtrenue ſe gerere, fortia facinora facere*; *Pſ.* 108: 14. vel *virtutem præſtare & exercere*, unde אשת חיל *Mulier ſtrenua atque omni virtute exornata*: ut ſupra *Vſ.* 10. Nihil non horum quadrat; præcipue tamen poſterius. *Virtus* a *Viribus* dicta *Latinis.* At *Græcis* ἀπὸ τοῦ ἄρειν, quod eſt *aptum eſſe*, placuit ἀρετή. *Hebræi* quid ſecuti ſint in ſuo חיל necdum conſtitui potuit, aliis aliud in medium ferentibus. *Cocc.* & in *Comment.* & in *Lexico* pedem poſuit in חול *manere*; ut ſit *ſtrenuitas*, ſive *virtus animi*, *qua quis manet in labore, patientia, propoſito* &c. Ingenioſe; ſed ipſum illud חיל eſt *ſecundarium*, a *verſando* στρέφειν ductum; quæ eſt *Origo Thematum* חול & חיל in omnibus, quibus effloruere Claſſibus ſignificationum. Inde חיל *vis* & *ſtrenuitas agendi*, & *in re qua tandem cumque verſandi*: ipſa illa ἀρετὴ & *virtus* latiore adhuc ambitu. Hoc *Arabibus* quoque حبل & حيلة. Alio flexu ortum חול, quum *manere* exponitur; ut *Jer.* 23: 19. Eſt eadem *metonymia* quam *Græci* in στρέφειν, ἑλιττύειν & στραγγεύεσθαι ſuſcepere: quod ad *Cap.* 21: 7. latius deduxi. Indidem quoque *præſtolari, expectare*, ductum; tanquam *eodem in loco verſabundum remanere*: unde & *ſabulo* nomen additum חול. Adferunt quoque verba חול & חיל *dolorem*, & quidem *parturientis*, quaſi στρέφεσθαι *verſari*, & *torqueri*: nam & apud Latinos *dolor* dicitur aliquem *verſare*. Ergo *torqueri multa verſatione*, eſt *parturire*; quod in חיל, חילה, חַלְחָלָה facile jam recognoſcere eſt. At חֵיל *antemurale*, *pomœrium*, tanquam *circuitus* vel *templi*, quod frequens, vel *urbis*, quod rarius; *Jeſaj.* 26: 1. & 1 *Reg.* 21: 23. ubi בחל יזרעאל *in pomœrio Jizreëlis*, effertur 2 *Reg.* 9: 10: 36. בחלק *in agro Jizreëlis.* Qui veterem ambitum Linguæ ſub oculis non habent, a *Criſi* temperare hic nequeunt. Atqui uno in loco *pomœrium*, in alio *ager* urbi *circumjectus*, unum utique idemque ſuo jure præſtant. *Gell.* 13: 14. *Pomœrium eſt locus intra agrum effatum per totius urbis circuitum pone muros certis regionibus determinatus; qui finem facit urbani auſpicii.* Denique חֵיל a *verſatione ſtrenua* complectitur *Græcorum* ἀρετὴν, & δύναμιν; a δύναμαι; quod ἀπὸ τοῦ δύνειν *penetrare*; quaſi *ire per omnia*, vel *ſe penetrare*, immiſſum in ditionem multo ampliſſimam, ad quam *Hebræum* חיל potentius adhuc ſeſe extendit.

Vſ. 30. Ambigi video, verbane *Filiorum* & *Mariti* continuentur; an vero ſit *Epiphonema* ipſius *Auctoris.* Prius abſonum plane. Ne quidem *publicam* hic *vocem* agnoſco; quæ *Vſ. præcedenti* hanc *Matrem-familias* laudibus vehebat. Soli convenit *Auctori* hujus *Encomii muliebris*, ſive jam is *Salomo* ſit, ex vulgariore opinione, ſive, ut mallem, *Bathſhebah*: quæ & hic *Matrem ſe pientiſſimam* dilecto ſibi pignori *Lemoueli* præſtat, præceptum hocce ſaluberrimum ei inſtillans, שקר חן *Fucus gratia*; ſubito *vaneſcens colos, leposve*; & *non ultra ſuperficiem penetrans.* הבל היפי vel *conſummatiſſima forma*, (יפה *conſummari*;) eſt *halitus, flatus, vapos*; proprie; ut jam *Cocc.* obſervavit. In *notis* ad *Exc. Hamaſ. pag.* 382. poſt *Grammat. Erpen.* eandem vim atque *Originem* verbo هبل adſtructam dedi. Nodum in ſcirpo quærunt, qui אשה יראת יהוה *ellipſi* mulctant; quaſi foret *mulier* ביראת *in timore*, vel מיראת *a timore Jehovæ.* Eſt ipſum *part. præſ.* יָרֵא *timens*, cujus *fœmin.* in *regimine*

31 Date illi de fructu manuum ſuarum: & ſplendere eam faciant in portis opera ejus.

31 תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה :

exit יִרְאַת ex יִרְאָה; prout יִרְאֵי *timentes* ex יְרֵאִים *Pſ.* 22: 24. &c. Obſervavit jam *Cocc.* in *Lex.* Nimis ſcrupuloſe ab abacum ſedetur in talibus; & exempla dinumerantur. יִרְאַת poteſtate *ſubſtantiva* quam ſæpiſſime, *adjectiva* ſive *participali* nuſpiam niſi noſtra in ſede. Ergo & hic vim *ſubſtantivam* vel invita *ſyntaxi* retinere maluerunt, quam *Analogiam* reſpicere; & *Linguæ* jura ac pomœria ſimul amplificare. Quid *Sacro Codice* ſit dignius, quid rationi & eruditioni congruentius, nemo non perſentiſcit.

Vſ. 31. Pulcherrimam *Oeconomiam* & ordinem hujus *Encomii* non perſpexere, qui *Filiis* & *Marito* hanc cohortationem cum cumprecatione fauſta attribuunt. Turbatior adhuc calculus *Ab. Eſræ*, qui duos *Vſ.* prægreſſos *Filiis* aſſignans, hunc *Marito* vindicat, *Filios* ſuos compellanti; ut *Matri* hæc officia præſtent. Nec audiendus *Kabvenaky*, qui *Auctori* hæc reddens, ad *Filios* tamen & *Maritum* ſermonem cenſet converti. *Merc.* & reliquus fere Chorus *in genere* quidem ad *quosvis* hæc directa antumant; in *laudem* tamen *Ejusdem*, quæ ſupra dilaudata. Anguſtum in gyrum ſic rediguntur, quæ ampliſſima ſpatia depoſcunt. Sua *Laurea* redimiverat amplifice ſatis *Matrem-familias* ante delineatam *Vſ.* 27. 28. nec video quid *culmini*, in quo ibi præfulget, ſuperaddi queat. Non Eandem proinde hic *Encomiaſtæ* obverſatam cenſerem; ſed Omnem in univerſum אשה יראת יהוה *Mulierem reverentem Jehovæ*, & illis principiis *virtutis*, *pietatis*, & *religionis animatam*, quæ felix matrimonium, atque familiam efficere queant florentiſſimam. Hoc *ſalutis publicæ* vel maximum ſtabilimentum ac columen. Ergo *date* & *illi*, *Vos omnes quibus ſtatus Reipublicæ* & *Eccleſiæ felicior cordi eſt*, *de fructu manuum ſuarum: impertite & Ei*, vel infra perfectiſſimum illud exemplum conſtitutæ, *id laudis*, *favoris*, *honorisque*, *quod merita* cujusque *poſtulabunt*; easdemque Vos præſertim, qui *in portis præſidetis*, qui *rerum* ſuſtinetis *adminiſtrationem publicam*, omnibus *præmiis virtuti* debitis *coboneſtate*. Hoc phraſi iſti, *celebrent eam in portis opera ejus*, incluſum. יהללוה proprie *ſplendidam reddant eam*, *q. d. juſtis ornamentis eximia* cujusque *virtus condecoretur*.

Ibid. Si hanc *Oeconomiam*, atque artificioſiſſime digeſtam ſeriem hujus deſcriptionis, oculis ſubjectam habuiſſent, qui *Allegoriam* tanquam *fundamentum unicum* interpretationis ſuæ adſciverunt, atque in hac *ſplendidiſſima pictura* nihil loci relictum cenſuerunt *literali ſenſui*, ſuſpenſo magis pede, credo, proceſſiſſent, neque *Literam* penitus *excluſam* voluiſſent. Hoc nec modeſtum, nec prudens: quemadmodum nec prudentis foret omnem altiorem reſpectum explodere. Explodi tamen ſine ullo dubio meretur nugamentum *Metaphyſicum R. Levi*, *animam* nobis hic obtrudentis *ſenſitivam*; *quæ rationi & intellectui obtemperet*, *& ſeſe ſubjiciat.* Reliqui fere Judæi vel *Legem* depictam autumant, vel *Synagogam.* Pro iis, jam inde a primis temporibus, Doctores *Chriſtiani* ſubſtituerunt vel *S. Scripturam V. & N. T.* vel ipſam *Eccleſiam.* Horum meditata, & ſuaviludia, ad quosque colores temperandos, curioſiores in *Bibliis Gloſſatis*, itemque apud *Liranum*, aliosque, poterunt perluſtrare. Cl. noſter *Coccejus Literam* pro *fundamento* retinens, ei *ſublimiorem & Propheticum ſenſum* ſuperſtruxit, in *Eccleſiam* N. T. omnesque adeo *Fideles*, collineantem. Hoc reliqua *Hypotheſis* de univerſo *Proverbiorum* volumine poſcebat. Prudentiſſime ſumma tantum rerum libavit faſtigia: neque figuras huc aggeſtas enucleare, ac ſigillatim evolvere, aggreſſus eſt. Quod ex ſolido lucet, admiratores ſemper ſuos habebit. Quod non e ſolido, vitreum eſt. Dum ſplendet, frangitur.

F I N I S.

IN-

Digitized by Google

INDEX
LOCORUM S. SCRIPTURÆ,

Qui novo lumine perfunduntur ex Origine.

GENESIS.

Cap.			Pag.
I.	16.	למשלת היום והלילה ad *vim imprimentem* diei & noctis.	2
III.	7.	ותפתחנה עיני & oculi *protuberanti acie* perſpicaces facti ſunt.	229
VI.	5.	יצר מחשבות לב *figmentum rationum ſubductarum* cordis.	157
VIII.	11.	עלה זית טרף ſummus ramus olivæ *carptus: carptura.*	
IX.	27.	יפת אלוהים ליפת *Laxitatem* faciat Deus *Japheto.*	235
XVIII.	14.	היפלא מיהוה דבר an *abſciſſa foret* aliqua res *a Jehova.*	464
XX.	3.	בעלת בעל *potita Viri turgentis*, uſu verecundo.	476
	18.	עצר רחם *conſtrictio uteri*: i. e. ſterilitas.	454
XXIV.	2.	המשל *Titulus* Eliezeris: *Moderator* &c.	2
XXV.	21.	ויעתר ליהוה Et *nidorem ſuffimenti* ſubmiſit Jehovæ.	388
XXXI.	7.	החליף משכרתי *fruſtratus eſt mihi debitam mercedem.*	509
	39.	טרפה *carpta* & *concerpta* a feris *pecus.*	513
XXXIV.	5.	החריש *obtuſum* ſe fecit Jacobus: i. e. *altum ſiluit*, ac ſi *ſurdus* & *mutus* foret.	103
	30.	עכרתם אותי *fæculente turbidum* me feciſtis.	148
	63.	לשוח ad *exſpatiandum*, exivit Iſacus in agrum.	53
XXXVII.	2.	ויבא את דבתם רעה & afferebat *reptationem* eorum peſſimam ad Patrem: i. e. *maledicentiam.*	325
	19.	בעל חלמות *pollens ſomniis*: propr. *turgens* in *ſomnia.*	480
XL.	13.	כן *incolumitas*, *ſtatus* bene *tectus* & cuſtoditus.	416
XLI.	40.	ישק *armabitur.* Proprie *pangetur.*	318
XLII.	7.	ויכירם & *diſpunxit* eos: ויתנכר & *diſpunxit ſeſe.*	381. 429
XLV.	22.	חליפות שמלות *vicariæ veſtium*, i. e. *togæ ſplendidiores*, quæ *ſuccedunt quotidianis* ad pompam.	506
XLVII.	13.	ותלה & *furebat; mente turbata* fuit terra præ fame.	366
	15.	אפס הכסף *exſpiravit* argentum.	370
XLVIII.	14.	שכל את ידיו *maturas* fecit manus ſuas: i. e. prudenter direxit.	
XLIX.	4.	יתר שאת *nervus vibrans* eminentiæ.	16
	5.	אל תותר *non nervabis te*: i. e. non præcelles.	ibid.
	10.	לו יקהת עמים ipſi invitanti *promtitudo obſequii* Gentium.	454
	23.	רבו *ſpiſſarunt jaculationes* &c. &c.	363
	It.	בעלי חצים quorum brachia & nervi *robore turgent* in vibrandis ſagittis.	480

INDEX

Exodus.

Cap. — Pag.

V. 23. מאז *ex* quo *articulo.* 76

X. 14. וינח & *gravi mole incubuit*, inſtar *exercitus gravis* ſuis impedimentis. 262

XII. 13. ופסחתי עליכם: Et *laxationem præſtabo* ſuper vobis: depulſo Exterminatore. 356

24. 27. ופסח יהוה על הפתח Et χάλασμα, *laxamentum præſtabit* Dominus ſuper oſtium. Domos. ibid.

XIII. 12, Non ימיש *tergebat*, i. e. non remittebat a ſtatione ſua columna nubis. 179

XXI. 13. אנה לידו *maturum fecit occiſum manui* ejus: i. e. tempus mortis ejus maturavit. 116

XXIII. 8. שחד מסלף munus *lubricat* accipientem. 123

It. שחד יעור פקחים munus *fidere facit* vel *protuberanti viſu*, *acie*, *praditos oculos.* 230

13. אפס קצהו *exſpiratio extremitatis.* 372

Leviticus.

VII. 24. טרפה *carptum cadaver*, cujus extrema per feras *concerpta* ſunt. 513

XI. 21. לנתר בהן על הארץ ut *ſubſultim emicent*, & *evibrentur* ſuper terra crura curvata locuſtarum. 331

XX. 4. העלים העלימו עיניהם *obſignando obſignabunt* oculos ſuos. 466

XXV. 20. וחשב & *exactiſſime computabit.* 160

Numeri.

V. 12. לא שטית non *ferociiſti*; inſtar *equi frenum mordentis.* 69

13. נעלם מעיניכם *obſignatum* ab oculis veſtris. 466

XIV. 36. הוציא דבה *ſpargere* malam linguæ *reptationem.* 325

XVI. 6. נפשנו יבשה anima noſtra *exaruit*: i. e. exhauſta eſt. 20

XXII. 35. אפס את הדבר *ſolummodo* id ipſum verbum &c. 372

XXIV. 7. מדליו ex *fitulantibus* ejus: honeſto uſu. 222

XXX. 7. 9. מבטא שפתים *effuſio labiorum*: pro votis temerariis. 115

XXXI. 16. למסר מעל ad *turgendum* prævaricationem. 213

Deuteronomium.

I. 27. רגן *rancidum* eſſe: i. e. maligno *rancore* murmurare. 193

II. 19. 24. התגר בו מלחמה *agglutinato* temet in eum, prœlio. 42

XI. 16. פתה *laxari*: pro *decipi.* 234

XII. 15. אות נפש *flexio* animæ, in vehementem appetitum. 504

XIII. 17. כליל ליהוה אלהיך *holocautoma* Domino Deo tuo &c. 507

XXI.

Digitized by Google

Cap. — Pag.

XXI. 13. ובעלתה והיתה לך לאשה & *turgebis* eam, eritque tibi in uxorem. 47
20. סבא *deglubtor:* abſolute, pro evacuatore *utrium* vini. 29
XXII. 26. רצחו נפש *trucidaverit* eum *animam.* 424
XXIII. 15. ערות דבר *nuditas negotii:* pro criminoſo negotio. 104
XXIV. 1. ובעלה & *turſerit*, *inierit* eam: uſu honeſto. 476
XXV. 18. עיף ויעף *gyrare* & *biaſcere.* 288
XXVII. 25. להכות נפש דם נקי ad *percutiendam* animam *ſanguinem innocentem.* Appoſ. 424
XXVIII. 32. יגיעך *paratum* a te. *Ore biaſcente acquiſitum.* 281
61. יעלים עליך *ſignabit* ſuper te Dominus: *graviſſimas plagas imprimet tibi.* 460
XXX. 9. הותיר *nervare:* i. e. *facere ut vibres.* 16
4. אל אמונה Deus *firmitatis*: ואין עול absque ulla *inclinatione* juris: צדיק *recto rigidus:* וישר הוא & *æquiſſime planus* Ille.
XXXII. 6. גמל *confovere:* i. e. alto pectore *coquere.* 26
27. פן ינכרו ne *dispungant*, *abnegent*, *inficientur.* 382. 429
It. כעם אויב *corrugatio*, *ægritudo* ab inimico accipienda. 386
XXXIII. 3. והם תכו לרגליך & ipſi *effulti* ſunt ad *pedes* tuos. 442
20. טרף את זרוע קדקד *carpit*, brachium ipſumque verticem Leo. 514
XXXIV. 11. ומחה אל כתף ים & *tergebit* ad latus maris: i. e. tractu tendetur. 501

Josua.

VII. 26. עכר *fæculentum* reddidit, *conturbavit.* 148
X. 21. חרץ *cuſpidare*, i. e. *linguæ mucronem exſerere* ad ſubſannandum. 251
XXIV. 15. נשא נפשו *tollere animam:* i. e. anhelare. 208

Judices.

V. 2. פרע פרעות *disturbationes conſertæ lineæ:* i. e. *omnis ordinis.* 9
26. מחצה חלפה רקתו *antlavit*, *perhauſit tempora ejus.* 509
XI. 25. פצה פה *effringere os:* de voti nuncupatione. 244
XIV. 4. תאנה *maturitas:* i. e. occaſio. 116
12. חליפות בגדים *vicariæ induviarum.* 506
XV. 12. מכתש *dens molaris.* 411
XX. 40. והנה עלה כליל העיר & ecce aſcendit *holocautoma* urbis cœlum verſus. 507
XXI. 21. וחטפתם & *uncabitis*, *vi & manu trahetis* &c. 298

Ruth.

II. 7. מאז הבקר ab *ipſo articulo* auroræ. 76

INDEX

I. SAMUELIS.

CAP. PAG.

I. 6. הרעים *intremuit:* i. e. ægre tulit indignabundus. [illegible]

X. 3. וחלפת משם & *glomeraveris* inde: q. d. *te usque & usque volves.* [illegible]

XIV. 15. חרדת אלהים *pavor divinitus incuſſus.* 44[illegible]

XV. 29. נצח veritas *pura puta.* [illegible]

XVII. 1. באפס דמים in *extremo fine Dammim*, ubi ager iſte *exſpirat*, ſcilicet. 37[illegible]

53. מדלק אחרי פלשתים ab *efflagrando* poſt Philiſtæos. 378

XVIII. 30. שכל *maturus:* pro perſpicaci & felici. 1

XX. 9. חרש *arare:* in malum. 25

XXIII. 7. נכר אותו אלהים בידי & *diſpunxit* eum Deus, & veluti reprobavit, in manum meam. 38[illegible]

XXV. 29. צרורה בצרור *inſtricta* in *faſciculo.* 313

XXVII. 12. הבאיש *fœtidiſſimum* ſe fecit. [illegible]

II. SAMUELIS.

I. 22. לא נשוג אחור non *diſſeptus* eſt *retrorſum* &c. 136

III. 27. בדם *ob cædem*, a *Simei* patratam. 424

29. חסר לחם ad *raſuram* usque, omni pane deſtitutus. 431

IX. 3. האפס an *exſpiratio* Viri amplius, Domui *Saulis?* 371

13. פסח שתי רגליו *luxatus* ambos pedes. 351

XVII. 19. הריפות *faba freſſa.* 411

XX. 13. הוגה de *ejectatione* cum *fervore æſtuante.* 321

XXII. 33. ויתר דרכי & *amuſſitavit* viam *ſibi meam*, ad *libramen tinnule tremulum.* 332

37. תרחיב צעדי *amplos reddis* greſſus meos. 425

XXIII. 10. יגיע ידו *biavit* manus ejus: i. e. delaſſata eſt. 288

XXIV. 25. ויעתר יהוה & *nidore* Sacrificii *propitiatus* eſt Dominus. 389

I. REGUM.

II. 9. בדם *in reatu* ſanguinis. 424

IV. 29. רחב לבב *latitudo cordis.* Illuſtres *figuras* admittens. 435

V. 14. חליפות *vices ſucceſſivæ: turma* poſt *turmam.* 506

VI. 18. פטירי צצים *effiſſiones florum*, i. e. gemmæ. 180

XI. 21. אתם פוסחים vos *luxi*, *luxati.* 352

XIV. 16. נתן *dare:* pro *donare hoſtibus.* 41

XVIII. 26. ויפסחו על מזבח & *luxarunt* in ſumma parte altaris. 352

27. כי שיח *nempe ſpatiatum ivit.* 54

XX. 27. כשני חשיפי עזים ut duo *deſcalpti*, i. e. *ſcabioſi greges caprarum.* 415

40. חרץ de judicio, *ſecante* velut *acie.* 251

43. סר וזעף *fervens*, & *æſtu* interiore *afflatus.* 297

II. RE-

Digitized by Google

LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

II. Regum.

Cap. — Pag.

V. 7. מתאנה הוא לי *maturitatem* ſibi *captans* ille mihi: i. e. ut me quantocyus perderet. 116

XIV. 10. למה התגרה ברעה quare *agglutinas temet* in malum? 420

XV. 16. בקע *findere:* de abortu. 21

XXI. 13. ומחיתי Et *exterſero* Hieroſolymas inſtar *patinæ exterſæ* & *inverſæ*. 501

I. Chronicorum.

IV. 22. אשר בעלו למואב qui *turſerunt* ὑφείνιζον in Moabum. 479

XV. 21. לנצח ad *liquidiſſimum concentum.* 271

XIX. 19. השלים *in deditionem venit.* 159

II. Chronicorum.

III. 8. 9. חפה זהב *incruſtavit* auro. 380

IX. 2. לא נעלם דבר nil quicquam erat *obſignatum: præcluſum impoſito* quaſi *ſigillo.* 466

XIX. 11. גמל *fovere:* abſolute, pro *odia coquere* &c. 26

XXII. 10. דבר *ſtruere:* abſolute, pro *inſidiari.* 307

XXV. 19. למה תתגרה ברעה cur *agglutinas* temet in malum. 420

22. לבהלני ut tanquam *excuſſa* & *præcipiti* uterer *feſtinatione.* 433

XXVI. 20. ויבהילוהו משם & *excuſſerunt* eum inde. ibid.

Esdras.

III. 8. לנצח ad *ſinceram inſpectionem* præſtandam. 271

Nehemias.

I. 7. חבל חבלנו לך *oppigneramur* tibi ad *pœnam.* 127

IV. 1. ארוכה *ſanatio:* de mœnibus refectis. 417

7. צחיחים *nitidiſſima* loca, præ *ſiccitate*, *ſterilitate.* 184

Psalmi.

Ps.

I. 2. ובתורתו יהגה & in lege ejus *æſtuat.* 321

4. תדפנו רוח *excutit*, *excuſſam diverberat* ventus. 254

IV. 7. החליק לשון *lubricavit* linguam. 14

10. קרבם הוות *medium* eorum, *cupiditatum barathra.* 86

V. 3. 4. נבהלו עצמי *excuſſa* ſunt *oſſa* mea. 432

7. יגעתי באנחתי *biaſco* in *ſuſpiratione* mea. 287

VII.

Digitized by Google

Ps.			Pag.
VII.	5.	נמלתי ſi *confovi deditori* meo malum.	11
	7.	הנשא בעברותיו *attollitor* adverſus *efferveſcentias.*	26
	12.	אל זעם *Deus* ὀργῶ *ſpumando deſæviens.*	317
	14.	חציו לדלקים יפעל *ſagittas* ſuas *flagrantes*, in *cuſpidem acuminatas*, parat.	37
	17.	ישוב בראשו עמלו *importunitas tundens* ejus redibit in *caput* ejus: i. e. *ictus tundentes.*	16
X.	1.	תעלים *obſignas* temet: i. e. præbes te inacceſſum.	40
	9.	לחטף. עני ad *harpagandum* pauperem.	298
XII.	2.	פסו אמונים *exſpirarunt* fidelitates.	370
	6.	אשית בישע יפיח לו ponam in *laxitate*, *reſpirabit* ſibi.	115
XIV.	2.	השקיף *prominuit*, imminuit de Cœlo.	69
XVII.	3.	זמותי פי *adſtrinxi os* meum.	38
XVIII.	15.	ברקים רב fulgura *ſpiſſavit.*	363
XIX.	12.	נזהר בהם excitatur ad *maturitatem florentem* & *nitidam.*	231
XXI.	7.	תחדהו בשמחה את פניך ad *nitorem* hilarem *effricas eum ad Faciem tuam.*	404
XXII.	9.	הפטיר שפה *emicare* fecit *linguam*: i. e. *ſanna* ludificatus eſt.	47
XXX.	2.	כי דליתני quià *reciprocaſti* mihi *ſitulam*: i. e. victoriam dediſti.	224
XXXI.	10.	מכעס præ *corrugatione*, *ægritudine* illata.	386
	14.	דבת רבים *reptatio* multorum: i. e. *violenta graſſatio* linguæ.	324
XXXIV.	1.	שנה טעם *mutare ſaporem*: i. e. fingere ſe ſtultum.	106
	11.	לא יחסרו כל טוב non *deterentur* ullo bono: i. e. non *defraudabuntur.*	430
XXXVII.	30.	יהגה חכמה *exæſtuabit* ſapientiam.	320
	32.	צפה רשע לצדיק *ſpeculatorem* agit *improbus juſto.*	146
XXXVIII.	3.	נחתו בי *ſulcos* altius *duxerunt* in me.	177
	6.	הבאישו נמקו חבורותי ſe *fœtidas fecerunt*, & *purulenta tabe crepuerunt*, *lividæ* meæ *plagæ.*	128
XXXIX.	3.	כאבי נעכר *plaga* mea *lurens* τυφλῶ).	148
	7.	בצלם יתהלך איש in *imagine ambulat Vir*: i. e. *mera umbra*, aut *imago mera* eſt, mox in *leves auras dilapſura.*	468
XL.	5.	רהבים *formidoloſitates.*	47
	It.	שטי כזב *commorſo freno* in mendacium *ruentes.*	69
	7.	כרית *effodiſti* ac *nitidiſſime emundaſti aures mihi.*	9
XLIV.	19.	נסוג אחור *diſſeptum* fuit *retrorſum.*	136
XLVI.	4	נעלמים *notatiſſimi*, *ſignatiſſimi.*	188
XLIX.	14.	כסל למו *Lumbus ſuffarctus* iis, i. e. fiducia.	25
L.	19.	פיך שלחת ברעה os tuum *laxatis habenis effudiſti* in malum.	51
LII.	7.	יחתך congeſtis *prunis obruet* te; vel *contorquebit te.*	58
LV.	2.	חלקו מחמארת פיו *Lubrica* ſunt *butyracea* oris ejus.	14

LV.

Digitized by Google

Ps.			Pag.
LV.	20.	אין חליפות למו *nullæ ſucceſſiones illis*, vel *vitæ Futuræ*, vel *melioris Oeconomiæ.*	509
	21.	אפס קימה *Exſpirare* fecit *fœdus* ſuum. in *Parapb. Cbald.*	373
	22.	מחמאות *butyracea verba*, i. e. *blanda* & *mollia.*	495
LVI.	6.	דברי יעצבו verba mea *torquent.*	93
LVIII.	7.	מתלעות *dentes eminuli:* ut *aprorum.*	450
LXII.	11.	חיל כי ינוב *opulentia* cum *germinabit.*	99
LXIII.	3.	החליק אליו בעיניו *Lubricat* erga ſeſe *oculis ſuis.*	14
LXV.	8.	משביח שאון ימים *mulcens fragorem colliſum* marium.	440
	12.	מעגלותיך ירעפון שמן *orbitæ* tuæ *exſtillant*, *eliquant* pinguedinem.	21
	It.	נחת גדודיה *altius imprime ſulcos* ejus.	177
LXVI.	13.	פצו שפתי *effregerunt labia* mea.	241
LXVIII.	7.	צחיחה *nitidum:* i. e. *ſiccitas ſteriliſſima.*	184
	14.	נחפה כסף *incruſtata argento.*	380
LXIX.	3.	יגעתי בקראי נחר גרוני *biaſco* in *clamatione* mea, *incanduit guttur* meum.	287
LXXIII.	6.	יעטף שית *circumplicat ornatum.*	65
LXXVII.	9.	האפס לנצח חסדו an *exſpiravit* in *purum putum ubertas* ejus.	370
LXXVIII.	15.	יבקע צרים *effindebat rupes* in *ſcaturigines.*	21
	33.	בבהלה in *excuſſione.*	432
	65.	מתרונן מן יין *offuſcatus* a *vino.*	439
	72.	ויפתוהו בפיהם & *blandiendo laxarunt* eum *ore* ſuo.	235
LXXIX.	5.	תאנף קנאתך *naſo ardente flagrabit zelus* tuus *inflammatus.*	27
LXXXV.	12.	צדק משמים נשקף *Juſtitia* e Cœlis *prominens proſpectavit.*	69
LXXXVIII.	8.	עלומינו *ſignata*, *obſignata* noſtra *crimina.*	466
	16.	נשאתי אימיך אפונה tuli *æſtus* tuos *vaporoſos*; *deliquium patior.*	216
LXXXIX.	10.	את תשבחם Tu eos *fluctus remulces.*	440
XC.	6.	בבקר יציץ ויחלף ad auroram *emicat* & *recentatur.*	503
	9.	כמו הגה ut *vaporem æſtuantem* conſumimus dies noſtros.	321
XCI.	3.	דבר הוות *Peſtis barathrorum.*	88
	10.	לא תאנה אליך רעה non *matureſcere ſinetur* ad te malum.	116
	12.	פן תגף באבן רגלך ne *dedoles* ad *lapidem pedem* tuum.	22
XCIV.	20.	כסא הוות *Thronus barathrorum.*	86
CI.	5.	מלושן *pungens* lingua maledica: ut *ſerpentes.*	448
CII.	27.	כלבוש תחליפם ויחלפו *ſicut indumentum convolves* eos, & *recentabuntur*, *immutabuntur* in *meliorem babitum.*	508
CIII.	19.	מלכתו בכל משלה regnum ejus in omnia *vi imprimente*, *efficaci*, *pollet.*	2
CIV.	34.	יערב עליו שיחי amœna erit ſuper eo *exſpatiatio mea.*	53

CAP. PAG.

XIV. 7. אם יכרת ועוד יחליף ſi *ſuccidatur; ſemet adbuc recentabit.* 508

14. עד בוא חליפתי *usque dum veniat revireſcens mea* (præſentis ævi) *conditio.* ibid.

19. תשטף ספיחיה *ſulcatim inundant effuſiones* ejus. 399

XV. 22. צפוי הוא אל חרב *captatus ille e ſpecula ad gladium.* 146

33. יחמס כגפן בסרו *trudum excutiet*, tanquam *vitis*, *ompbacem ſuum.* 35

XVII. 4. לבם צפנת משכל Cor eorum *craſſo* velut *loculo involviſti*, ne *matureſcere* poſſit. 3

XXII. 27. תעתיר אליו *nidorem acquieſcentiæ* ad eum *ſubmittes.* 389

XXIV. 9. על עני יחבלו *quod* ſuper paupere *pignerabuntur*, i. e. *veſtem.* 144

17. יכיר בלהות צלמות *umbras mortis* ξενίζει, vel *diſpungit.* 381. 428

XXVII. 4. יהגה *exæſtuabit.* 72

10. על שדי התענג ſuper *Deo affluentiſſime deliciari*, *faſtuoſius quaſi.* 206

XXIX. 24. יחליף *revireſcet*, *revigeſcet identidem* arcus meus in manu mea.

XXX. 3. בחסר in *raſa egeſtate* &c. 430

11. רסן מפני שלחו *babenam* a facie mea *laxarunt.* 51

XXXI. 9. נפתה לבי *laxatum fuit* cor: i. e. *illecebris indulſit.* 235

XXXIII. 34. ויעתר אל אלוה & *nidorem ſubmiſit Deo.* 389

XXXIV. 19. לא נכר non *diſpungit* hoſpitali liberalitate. 381. 428

XXXV. 3. מה אעיל *Quid aſyli obtinebo?* 84

XXXVI. 10. ואשבר עליו חקי & *fregi ſuper mari fixum meum terminum.* Grande Oxymoron. 427

XXXVII. 1. ויתר ממקומו & *ſubſultim vellitur* e *loco* ſuo. 330

6. יחתם velut ſub *ſigillo claudet.* 218

It. הוא ארץ *fidito* in *Terram.* 86

XXXIX. 20. הוד נחרו אימה *grave decus roncbi* ejus, *æſtus vaporus.* 216

30. חפר *fodit:* i. e. rimatur *effodiendo* quaſi eſcam. 464

XL. 18. הן יעשוק נהר *Ecce oppreſſor ſævit* quaſi *fluvius*; *violentia multa incumbit.* 424

XLII. 3. נפלאות ממני *abſciſſa præ me.* 464

ECCLESIASTES.

II. 8. תענוגות בני אדם *deliciæ faſtoſæ filiorum* hominis. 206

21. כשרון *conglobatio nexa.*

V. 1. אל תבהל על פיך *ne excuſſus ruas ſuper ore tuo.* 433

VII. 3. טוב כעס משחוק melior eſt *corrugatio*, quam *lævigatio.* 386

9. אל תבהל ברוחך ne *excuſſus ruas* in *ſpiritu* tuo. 433

VIII. 15. ילונו *circumplicabit* ſibi. 208

IX. 11. המרוץ *palma currendi.* 296

Cap.			Pag.
XIII.	8.	ונבהלו & *excutientur ſibimet.*	432
XIV.	15.	ירד בור *deſcendere foveam:* pingit *exitium grave*; ſub inſigni *figuratione* non una.	424
XV.	3.	ירד בבכי *aquatum deſcendit* in *fletum.*	223
XVI.	4.	אפס המץ *exſpiravit oppreſſor.*	370
	6.	הלמו *contuderunt:* i. e. *temulentos reddiderunt.*	308
XXI.	1.	כסופה בנגב לחלוף *ut turbines in auſtro ad glomerandum*, vel *inter glomerandum* &c.	507
	3.	נבהלתי מראות *excuſſus* ſum *mibimet*, ut *videre nequeam.*	433
XXIV.	5.	חלפו חק *interpolarunt jus ſculptum.*	509
	8.	שאון *tumultus fragoſus*; in *lætitia* & *exultatione.*	384
XXV.	11.	ארבות ידים *nexus manuum firmiter nodati.*	5
XXVI.	7.	ישר מעגל צדיק תפלס *planus orbitam recto rigidam elibras.*	101
	13.	בעלונו אדונים זולתך *turſerunt* in *nos violento brachio Dominatores præter te.*	479
	28.	יהוה זכרו Jehova *fragrantia* ejus.	90
XXVIII.	1.	הלומי יין *contuſi vini:* i. e. *a vino.*	308
	7.	נבלעו מן היין *abſorpti* ſunt *a vino.*	294
XXIX.	20.	אפס עריץ *exſpiravit* violentus.	370
	24.	ורוגנים ילמדו לקח & *rancentes* diſcent *florem doctrinæ*, i. e. *maligni cavillatores.*	193
XXX.	14.	לחתות אש מיקוד ad *ignem commarginandum e foco accenſo.*	57
	27.	שפתיו מלאו זעם *Labia* ejus *plena* ſunt *ſpumationis.*	267
	30.	זעף אף *æſtus naſi* iræ *inflatus*, ad *crepationem* usque.	207
XXXI.	5.	פסוח *Laxationem præſtare.*	356
XXXII.	3.	ואזני שמעים תקשבנה & *aures* audientium *purgatæ*, ſive *nitidæ erunt.*	8
	5.	לנבל נדיב *emarcidus* non vocabitur amplius *Ingenuitate uvidus.*	174
	10.	יחסיר *deterit*, & de menſura *defraudat.*	430
	It.	ואסף לא יבוא & *collectio non intrat*, i. e. non comportatur domum.	ibid.
XXXIII.	23.	כן *ſtatus bene tectus.*	416
XXXIV.	11.	ונטה עליה קו תוהו & *extendet* ſuper Babyloniam *amuſſim Tohu*; ואבני בוהו & *lapides*, *perpendicula Bohu.* Grande Oxymoron.	427
	12.	יהיו אפס erunt *exſpiratio.*	368
XXXV.	6.	נבקעו מים *effiſſæ* ſunt aquæ.	21
XXXVIII.	14.	עשקה לי *oppreſſio* fit *mibi*; a mole criminum.	424
	17.	דלו עיני למרום *reciprocabant oculi* mei *ſitulas ſurſum:* i. e. largas lachrymas effuderunt.	223
XL.	15.	כמר מדלי tanquam *guttula* de *ſitula*, *eſt omnis humana ſapientia*, *virtus*, & *potentia.*	225

Digitized by Google

CAP. PAG.

IV. 6. העיזו *confugite ad aſylum*; clamantes עוז עוז. 140
11. לזרות ad *evannandum*. 149
V. 22. המו גליו *æſtuabundi tumultuantur fluctus* ejus. 216
30. וינהם עליו *infremetque vorabundus* ſuper eo. 42
VI. 1. רעה נשקפה malum *magna mole imminet*. 64
23. כים יהמה ut mare *infremet æſtuabundum*. 216
VIII. 5. משבה נצחת *averſione pura puta*. 270
15. נלכדו *viſco capientur*. 25
X. 14. מדעת *demta omni cognitione*. 11
20. מיתרי נתקו *nervi* mei *convulſi ſunt*. 15
XI. 13. כבש אלוף ovis *manſuetiſſima*, *familiaris*. ibid.
XIII. 16. יתנגפו *dedolant* ſeſe. 22
19. הגלת שלומים *avecta* eſt *deditionibus*. 111
XIV. 5. ארץ חתה terra *confriatur*; ob *defectum imbris*. 94
9. וינכרו המקום הזה & *diſpunxerunt* locum huncce, ut *ignotum quid*, & *inviſum*. 382. 428
It. כאיש נדהם ſicut vir *atra mole obrutus*. 439
XVI. 19. נחלו שקר mendacium *creverunt hæreditatem*. 29
XVII. 30. לא ימיש מעשות פרי non *tergebit*: i. e. non *remittet* a *faciendo fructu*. 179
XVIII. 4. בסר גמל omphax *matureſcens*. 26
XX. 7. פתיתני ואפת *Laxiorem* me *feciſti*: & *relaxatus* ſum: i. e. lactaſti me blanda ſpe: & deceptus ſum. 235
XXII. 27. מנשאים את נפש *anhelantes*: *attollentes animam*. 209
XXIII. 19. סער מתחלל turbo *parturiens*. 256
XXXI. 36. לא ימישו *non tergebunt*: i. e. *ne tantillum* quidem *abſcedent*. 179
XXXIII. 6. חסן ישועות *robur inviolabile* omnis ſalutis. 149
It. גליתי עתר faciam *eniteſcere nidorem* &c. 390
XLIV. 18. חסרנו כל *detriti*, *deraſi* ſumus *omnia*. 430
XLVI. 15. נסחף אביריך *deraſi* ſunt, *exterſi* ſunt, tui *bellatores fortiſſimi occidione univerſa*, &c. 420
L. 8. כעתודים לפני צאן tanquam *prompti hircorum* ante gregem. 491
24. כי ביהוה התגרית nam in Jehovam *agglutinaſti temet*, &c. 420

THRENI.

I. 16. עיני ירד המים oculi mei *aquatum eunt* in lachrymas. 223
II. 6. בזעם אפו in *ſpumatione naſi* ejus. 277
III. 9. נתיבותי עוה *aggeratas meas*, ſupple *vias*, *detorſit*. 120
18. אבד נצחי ותוחלתי מיהוה *periit ſinceritas* & *exſpectatio mea* a Jehova. 268

IV.

Digitized by Google

CAP. PAG.
XII. 3. המשכילים יזהרו כזהר *maturantes ſe* & *alios*, *effloreſcent* inſtar *ſplendoris firmamenti.* 231
4. ישוטטו *diſcurrant;* veluti ſub *flagello ſeſe exerceant.* 296

HOSEAS.

III. 7. לא יגהה non *nitidabitur a vobis tetrum ulcus.* 183
V. 2. סטים *frenum ferocius mordentes.* 69
14. אטרף *Carpturam* meam *raptabo* ut *Leo*, & *tollam prædam.* 514
VI. 4. וחסדכם & *ubertas veſtra* inſtar *nubis matutinæ.* 226
XIV. 8. זכר כיין לבנון *fragrantia acris; ut vini Libani.* 90

AMOS.

I. 3. חרצות *acuminatæ:* abſolute, pro *tribulis.* 250
15. ויעמר הים מזעפו & *ſtetit* mare ab *æſtu* ſuo *inflato.* 207
III. 4. ולכד לא לכד & *nihil viſco captum tenet.* 25
VI. 10. העוד עמך ואמר אפס Eſtne *iteratio* tecum? dicetque, *Exſpiratio. Nihil.* 369

OBADIAS.

I. 16. ושתו ולעו והיו כלא היו *bibentque calicem venenatum*, & *æſtu adurentur*, & *ſident merſi, tanquam nihilum evadent.* 241
18. ודלקו בהם *mucrone volubili* & *micante flagrabunt in eos.* 377

MICHA.

I. 15. הירש מרשה *hæres immittendus Mareſchæ:* &c. 228
II. 3. לא תמישו משם צוארותכם non efficietis, ut cervices veſtræ inde ſe *tergere* poſſint, & vel hilum *relaxare.* 179
9. מבית תענוגים e domo *deliciarum faſtoſarum.* 206
10. תחבל וחבל נמרץ *oppigneravit ſe*, & quidem *pignore ſtringentiſſimo.* 127
11. איש הולך רוח ושקר *Vir incedens Ventus & Fucus.* 170
III. 11. ועל יהוה ישענו & *tamen* ſuper Jehovam *nituntur.* 428
VI. 8. והצנע & *freno temet temperare.* 101
10. איפת רזון זעומה *Epha maciei tabidæ diris percuſſa* &c. 142
VII. 2. לדמים יארבו ad ſanguines, i. e. *cædes, nectunt inſidias.* 423
5. הות נפשו *vaſta cupiditas animæ* ſuæ. 86

NAHUM.

I. 20. וכסבאם סבואים & *pro belluatione eorum utres deglubente, deglupti ipſi.* 294

Digitized by Google

INDEX
HEBRÆARUM VOCUM,

Quibus Dialectus Arabica novam lucem atque gratiam affundit.

א

PAG.

אבה Arab. ابي Proprie *clinare*, κύπτειν. Per metonymiam ſigni pro ſignato, *cupere*, quemadmodum hoc *Latinam* æque ابي ℨ κύπτειν; Thema ℨ
אבוי & אבונה *Prolubium.*
אביון *Pauper*, *Egenus* q. d. ικέτης *ſupplex.* 300
אבס ابس Proprie *calcare*, *occulcare:* Thema ℨ
אבום *Area*, a *preſſione* & *ſubactione*, *qua duratur*, &c. 132
אהב اهب & هب Proprie *ſpirare*, *adſpirare.* Per Metonymiam ſigni pro re ſignata, *diligere*, *ſpirando anhelare.* 7. 73
אהב דבק מאח *Amicus ſincerus appingitur corde intimius quam* ipſe *Frater.* 198
אוה pro און vel אוי اوي Propr. *flecti*, *inflecti.* Per metonymiam *appetere*, deſiderare, q. d. *flectere*, *inflectere voluntatem* ſuam: Thema ℨ
או *inclinatio vebementior animi: cupiditas*, ἐπιθυμία.
או שכר *cupiditas flagrans temeti.* 504
אול آل Proprie *Appingi*, *appactum* eſſe. Per metaphoram transfertur ad *ſtolidos*, *ſtupidos:* quemadmodum παχεῖς, & Latinorum *ſtupidi*, a *craſſitie ſtipata* nomen habent: Thema ℨ 4
אול *appactio*, *craſſities;* pro *opimitate.* παχύτης. 139
אולת *ſtoliditas*, q. d. *concretio* & *craſſities cordis..* 44
It. ut παχύτης *craſſities* pro *opulentia.* 139
אול שפתים *craſſus labiorum*, i. e. *ſtolidus;* eleganter opponitur *ſapienti*, qui appellatur חכם לב *ſolide compactus cordis:* nempe character ſignatus *ſtolidi* cenſetur eſſe, *craſſities labiorum*; quemadmodum *ſapientis*, *compactio ſolida cordis.* 90
אור آر Propr. *Æſtuabit*, *ferbuit:* Thema ℨ
אור *Lux*, quæ granditer dicitur *lætari in ortu*, *triſtitia affici in occaſu.* 325
אזה ازب Propr. *aptavit*, *apte commenſuravit:* Thema ℨ

Digitized by Google

INDEX

HEBRÆARUM VOCUM,

Quibus Dialectus Arabica novam lucem atque gratiam affundit.

א

PAG.

אבה Arab. ابي Proprie *clinare*, κύπτειν. Per metonymiam ſigni pro ſignato, *cupere*, quemadmodum hoc *Latinum* æque *cupio* & κύπτειν; Thema ℥

אבוי & אביונה *Prolubium.*

אביון *Pauper*, *Egenus* q. d. κυπτὸς *ſupplex.* 300

אבס ابس Proprie *calcare*, *occulcare*: Thema ℥

אבוס *Area*, a *preſſione* & *ſubactione*, *qua duratur*, &c. 132

אהב اهب & هب Proprie *ſpirare*, *adſpirare*. Per Metonymiam ſigni pro re ſignata, *diligere*, *ſpirando anhelare.* 7. 73

אהב דבק מאח *Amicus ſincerus appingitur corde intimius quam* ipſe *Frater.* 198

אוה pro און vel אוי اوي Propr. *flecti*, *inflecti*. Per metonymiam *appetere*, deſiderare, q. d. *flectere*, *inflectere voluntatem* ſuam: Thema ℥

או *inclinatio vehementior animi*: *cupiditas*, ἐπιθυμία.

או שכר *cupiditas flagrans temeti.* 504

אול آل Proprie *Appingi*, *appactum* eſſe. Per metaphoram transfertur ad *ſtolidos*, *ſtupidos*: quemadmodum παχεῖς, & Latinorum *ſtupidi*, a *craſſitie ſtipata* nomen habent: Thema ℥ 4

אול *appactio*, *craſſities*; pro *opimitate.* παχύτης. 139

אולת *ſtoliditas*, q. d. *concretio* & *craſſities cordis*.. 44

It. ut παχύτης *craſſities* pro *opulentia.* 139

אול שפתים *craſſus labiorum*, i. e. *ſtolidus*; eleganter opponitur *ſapienti*, qui appellatur חכם לב *ſolide compactus cordis*: nempe character ſignatus *ſtolidi* cenſetur eſſe, *craſſities labiorum*; quemadmodum *ſapientis*, *compactio ſolida cordis.* 90

אור آر Propr. *Æſtuabit*, *ferbuit*: Thema ℥

אור *Lux*, quæ granditer dicitur *lætari in ortu*, *triſtitia affici in occaſu.* 125

אזה ازي Propr. *aptavit*, *apte commenſuravit*: Thema ℥

Digitized by Google

PAG.

אלף quod tria notat diverſa: 1. *Mille*: a *copulatione majore numerorum*. 2. *Familiam & Cognationem*: a *conjunctione arctiore*. 3. *Bovem* a *manſuefactione & aſſuefactione*. 14

אלוף *Sodalis*: *Dux*, *Ductor*, &c. 165. 176

אמם أمّ Origo eſt in *tendendo*: *intendendo*. Thema ℨ

אם *Si*: *part. condition.* & *collativ.* Item *quando. ubi. eo quod.* It. *aſſeverationis*. 26. 28. 227

אמן أمن Propr. *firmus fuit*, ſpeciatim *greſſu*: Eleganti metaphora transfertur. 1. ad *ſecuritatem*. 2. *fidelitatem dictorum & factorum*. 3. ad *fidelitatem Curatoris* in *educando* &c. Thema ℨ

אמון *Alumnus*, *fido nutritori commendatus*: It. *dedititius*. 79

אמת *Veritas*: proprie *firmitus greſſus*, vel *pedis fallere neſcii*. 279

אמץ Origo in τῷ τόνῳ in *motu nervi vibrantis*. Hinc

אמיץ כח *prævalidus tendinis*. 78

אנה أني Propr. *maturum* eſſe: Metonymice *occurrere*; It. *lugere fervidius* & cum *æſtu*. &c. &c. Thema ℨ

אני *Claſſis navigationi deſtinata*, quæ *maturitatem* obſervet temporis. 116. 511

אנף انف. *Prominuit*. Thema ℨ

אף *Naſus*: per metonym. *Ira*. It. *ſuperbia*.

גבה אף *Convexa naſi altitudo*: pro *arrogantia*. 387

איש אף *Vir naſi*: qui *altos gerit ſpiritus*. 445

אפל افل Thema ℨ

אפל *Occaſus* magis magisque *fidens*. 36

אפס Propr. *Exſpiravit* & quidem cum quadam *exploſione ſibili*: Thema ℨ

אפס *Particula negativa*: propr. *Exſpiratio* in *nihilum*.

אפסי ארץ *Fines Terræ*, in quibus veluti *terminus exſpirat* & *deficit*. 369

אפף أفّ Propr. *Cumulavit*. Thema ℨ

אף *Etiam*: q. d. *cumulationem*. אף כי *cumulate quid? quanto magis?* 175. 200

ארב أرب Propr. *nectere*, *innectere*: per metaphoram *inſidiari*; ita apud Latinos etiam *nectere dolos* &c. Thema ℨ

ארבות *Feneſtræ* vel *cancelli* ab *opere reticulato*, quo *innexi* ſunt. 5

ארך أرك Propr. *Lenteſcere*. Metaphorice *Prolongari*, q. d. *Lentius extendi*: Ita *ſanari coalito & obducto vulnere*. ארכה *Sanatio matureſcens*. 416

ארך אפים *Lentus narium*: i. e. *manſuetus*, qui opponitur τῷ קצר אפים *curto narium*, prompto ad iram. 137. 206. 416

אשן أسن Propr. *Fuſcari*, *offuſcari*. Hinc poteſt etiam derivari

אישון חשך *Vertigo fuſcans*: conf. rad. איש. 236

 ב

PAG.
נבון καὶ ἔξοχλῳ Diſertus, Facundus. 161
בעל بلع Propr. Sorbere, abſorbere: granditer adhibitum de ore improborum abſorpto ab iniquitate. 215. 264
בעל بعل Propr. Turſit: turgente ſucco uberavit: per metonymiam ſigni pro ſignato deditus fuit alicui rei: q. d. turſit in eam rem. (2) alio flexu faſtidivit averſatus eſt, q. d. turſit præ ira, & exacerbatione: ita Latini turgeſcere triſtibus iris. (3) maritali officio functus eſt, q d. turſit in officium conjugis. (4) dominatus eſt, q. d. turſit vigore præpollente: ita εὐφυᾶ ad omnia eadem transfertur. 7. 475. 475. & ſeq.
בעל שכל Poſſeſſor intelligentiæ: proprie turgens in omnem maturitatem intelligentiæ. 102
בעל מזמה Architectus Machinationis, q. d. turgens in omne neſas. 312
בעל נפש Turgens animum: i. e. gulæ, arrogantiæ deditus. 286
בעלת אוב Ἐγγαστρίμυθος turgentem mentiens utrem, uterum fatidicum. 480
בעל אף Præturgidus naſi: i. e. iracundus. 285
בעל לשן Turgens lingua maledica, tanquam venenato æſtu.
בעלי חצים Turgidi ſagittarum, q. d. pollentes turgida vi ad vibrandas ſagittas. 480
תבעל Gemino conſpectu: uxor turgente mariti affectu ſubigitur, & eadem fœcunda reddetur turgente utero. 477
בצע بضع Propr. Secuit, reſecuit. Thema ꝟ
בציע Lucrum, q. d. reſectio; ſic κέρμα, ἀπὸ ꝟ κείρειν. 7
בוצע בצע Turpis Lucripeta: proprie Exſecans ſectionem. 155
בקע بقع Propr. Findi, effindi cum crepitu.
נבקעו תהומות Diſſiſſæ ſunt abyſſi, imaginem geminam exerit. 21
בקר بقر Propr. Fidit. Metonymice inveſtigavit, q. d. altius in rem fiſſus eſt. 241
בקש Origo in Terendo; per metonymiam quærere; q. d. terendo inveſtigare. 150

ג

גבה جبه Origo ſita eſt in convexitate elata.
גבהי שמים Convexitates cœlorum. 161
גבה לב Altifrons cordis, q. d. convexa ſuperbia elatus. 158
גבה רוח Altifrons elatio ſpiritus: proprie convexitas. 161
גבה אף Convexitas naſi: pro faſtu tumido, quo naſus in Cœlum quaſi erigitur. ibid.
מגביה פתחו Altifrons, ſive convexum, reddens oſtium ſuum: per allegoriam ori alta & tumida ſonanti applicatur. 182
גבע Propr. Complicuit. Thema ꝟ
גביע Scyphus, a capaciore plicatione.
גבעת Collis, a complicatiore rotunditate.

PAG.

יתגרו בם *Agglutinant* ſeſe in *illos mordicus.* 420

איש אף יגרה מדון *Vir naſi ſubſtricti* ſuperbius, & *ſuſpenſi* εἰς μυκτηρισμὸν, *agglutinabit* litem. 497

גרל جرل Origo in *aſpero* & *duro*: Thema Ꞩ

גורל *Lapillus*, ab *aſpera duritie.* 196

גרל חמה *Aſpere ſcrupoſus iracundiæ*, qui *pectus* habet *ſcrupis quaſi aſperis obſitum.* 210

גרר جرّ Propr. *trahere*, *verrere*; adhibetur ſpeciatim de iis, quæ *caudam trahunt gravem*, & *uterum ultra tempus geſtant.*

שר רשעים יגורם *Vaſtatio Improborum gravem ipſis uterum trahit*: i. e. *molem parturit pœnarum.* 255

גשם جشم Origo eſt in τῷ βρίθειν; *gravi mole incumbere.* Thema Ꞩ

גשם *Imber*, q. d. *moles aquarum gravius incumbens.* 341

ד

דבב دبّ Propr. *repere*: metaphorice *graſſari lingua* in aliquem; ſive *calumnia*, atque *obtrectatione*, q. d. *Lingua reptare clanculum*, & *virulente ictum venenatum ſpargere*: adhibetur etiam jucunde de *vino perreptante venas vigore ſuo igneo.* Thema Ꞩ 303. 324

דב دبّ *Urſus*, a *reptatu.* κατ' ἐξοχὴν. 96

דבר دبر Propr. *Struxit*, *ſtructa ſerie duxit*: transfertur ad *ſermonem*, *ſeriem orationis ſtructam.*

דבר דבר על אפניו *Sermo ductus ſuper rotis ſuis*: ad Originem cum jucunda metaphora. 326

It. pro *Jus dicere.* 160

It. pro παῤῥησιάζειν. 269

It. pro *Machinari*, *ſtruere technas.* 307

דין دان Propr. *Preſſit*, *preſſione ſubegit*: per metonym. *libravit*, *penſavit*; metaphorice *judicavit.*

כסא דין *Solium Judicii*: proprie *penſationis*, ubi *lances juſtitiæ librantur.* 227

דכך دكّ Origo in *lævigatione complanatiſſima*; unde *trivit*, *comminuit lævigando.* 385

דלה دلا دلى & دال. Proprietas ſita eſt in *volubili motu*, ſeu *reciprocatione*, ſpeciatim *ſitularum*: grandiſſimis figuris nobilitata radix: transfertur, v. g. ad *oculos* in *lachrymas effuſos*, *reciprocantes* quaſi *ſitulas ſuas ſurſum.* It. ad omne genus *fortunarum*, *victoriarum.* It. ad *conſilia* & *molimina occulta.* It. honeſte ad *rem maritalem*, &c. &c. Thema Ꞩ 219. 349

דלי *Situla*: ſenſu honeſto. 43

דליות *Palmites*, a *promiſſis late ramis*, qui *ſitulas* quaſi *agunt* & *reciprocant.* 224

דלק دلق Propr. *Acuminari.* Inde meton. de *flamma*, *efflagrare*; *exardeſcere.* Per

 me-

PAG.

הור هار Propr. *Cavatum ruere, mole ac tumore* ſuo *corruere*: ſublimi *figura* transfertur ad *ſuperbos*, *faſtu tumido ruentes* in omne *nefas*. Confer יהר & יהיר 266

היה Vide הוה. Proprie *ſidere*. Inde *exiſtere*. Item *evenire*.

הלך هلك Propr. *Volvi*, metaphorice *ire*, &c.

הולך צדקות *Incedens rectos rigores*: alluſio ad *Originem*. 47

הלל هلّ Origo ſita in *Splendore*, qui eleganti metaphora transfertur ad *Laudes*, quaſi *ſplendere fecit quem*; eumve *ſplendide celebravit*. It. ad *Largas pollicitationes*, quibus *aliquis ſe quaſi vibrat*. 232. 326

הלם هلم Propr. *Tundere*, κόπτειν & quidem ſpeciatim *malleo*: Hinc

מהלמות *Contuſiones*; de *colaphis*, *ictibus*, &c. &c. 190. 308

ו

ו *Et*, Præpoſitio, ſecundum circumſtantias variam induit indolem: pro *quidem*. p. 68. pro *ſic*. 98. pro *ut*. 105. pro uſu *emphatico*. 121. pro *vi comparationis*. 349. 428

וזן وزن Propr. *Libravit*: Hinc

מוזנים *Ponderoſi*, *ponderibus præditi*. Verecunde. 257

וזר وزر Propr. *Inſtringere*: per metonymiam *bajulare*, ſpeciatim, *ſarcinam dorſo inſtrictam*: per elegantem metaphoram transfertur ad *crimina* ceu *totidem ſarcinas doſſuarias*, quibus *premitur reus*. 258

ולז ولز Sororium ƺ לוז. Origo in *obliquando*. 36

וסג وسج Unde הסג pro הוסג. Vide סוג. 136

ופז وفز Origo in *agilius emicando*. Thema ƺ

אופז *Uphaz*; *aurum puriſſimum*, cui nomen a *glebis emicantibus*. 75

ופר وفر Propr. *Fervidius exſiliit*. Thema ƺ

אופיר *Ophir*; *aurum nobiliſſimum* e *vena Terræ ebulliens* & *exſiliens*. It. *Regionis nomen*, ab hoc auro. ibid.

וצה وصي Propr. *Jungere*, *injungere*: & per metonym. *præcipere*; uti Latinum *injungere mandata*. 257

ורד ورد Ejusdem Originis cum ירד quod vide. ibid.

ושר وسر *Planus fuit*. Sororium ƺ ישר يسر unde fut. אושר *complanabo*. ibid.

Digitized by Google

Pag.

ועף אף *Æſtus naſi inflatus* ad *crepationem uſque.* 204

זקן ذقن Propr. *Pendulus* fuit; ſpeciatim de *mento pendulo*: per metonymiam ſigni pro ſignato, *Conſenuit*: in *mento* enim *pendulo ſignum eſt ultima ſenectæ.* 275

זקק زقّ Unde זקים vid. זיק

זרה Propr. *Sparſit*; ſpeciatim *ventilando* & *evannando.*

דעת יזרו *Eventilant ſcientiam*; *concuſſa quaſi vanno nitidant ſcientiam labiis.* Thema ꝟ 149

מזרה *Ventilabrum*, *vannus.*

רשעים מזרה *Ventilans improbos*: reſpicitur ad *trituram areæ.* 242

זרר Origo *Stringere*; *adſtringere*: ſpeciatim de *adſtrictione* per *fibulam*: hinc poteſt etiam deduci quadratum זרזר: cujus derivatum in phraſi זרזיר מתנים *infibulatus lumbos*: character ſignatiſſimus *Equi Bellatoris* διζώνου *gracilis* ſimul & *firmati lumbos*, περιεσφιγμένου τὰς ὀσφύας, &c. 490

ח

חבל حبل Propr. *Torſit*, & *torquendo adſtrinxit*: metaphorice *pigneratus* eſt, q. d. *illigavit vinculo* bene *obtorto*: frequentatur etiam de *pœna* alicui *infligenda.* Thema ꝟ 227

חבל *Funis nauticus*; & *arbor navis.* 4. 308

תחבולות *Moderamenta*; ex *uſu nautico*, *gubernationes.* 4

חבלים *Funes* pro *tendiculis.* 44

חבק حبك Propr. *Plexuit*, *conſtrinxit*: metaphorice *amplexatus* eſt aliquem *nexu arctiore.* 32

חדד حدّ Propr. *Acutus* fuit; frequentatur etiam de *viſu acuto.* Thema ꝟ

חדיד *Ferrum*, *Arab.* quod ſolum fere e metallis *acuitur.* 228. 403

חדה Chald. חדא خدي Propr. *Fricari*, *effricari*: per metonymiam *lætus*, atque *hilaris fuit*; a *frictu titillante.* 404

חדל خذل Propr. *Flacceſcere*: metonymice *deſinere*, *remittere*, *ceſſare* ab *officio*, q. d. *flaccida manu* & *remiſſa* eſſe. 213. 287

חדק خذق & حدق Origo in *Punctione*, *compunctione penetrante* ſimul, ſimul *ſcindente.* Thema ꝟ

חדק *Sentis* & *vepris*, quod *aculeatum horreat*, *lanietque.* 152

חול & חיל حال Propr. *Torſit*: per metonymiam *doluit* ex *tormine partus*: transfertur etiam ad *moras*; &c. uti Græc. στρέφειν. 256. 341

It. *Præſtolari*, *exſpectare*, q. d. *torquere* ſe huc illuc, & in eodem loco *remanere*, &c. &c. &c. Thema ꝟ

PAG.

חלל حلّ Propr. *Solvit*: metonymice *profanavit*, q. d. *diſſolvit* ab *omni nexu divini juris*. 69

מחולל *Profanans ad cædem & lanienam*. 363

חלף خلف Prop. *Glomerare*, *glomeratim volvere*: per metonymiam; (1) per *vices ſuccedere*: *ſubſtitui vice* alterius: *Vicarium* eſſe, q. d. *volvi*, *glomerare* in *greſſus*, *locum* alterius. Item *trameare*. (2) *commutare*, *vicarium* quid *ſubdere*; a *glomeratu ſucceſſivo*; atque hinc orta iterum notio identidem *pertranſeundi*, *pervadendi*, q. d. *glomerare greſſus*. (3) *invadere*, *infeſtare*, q. d. *glomeratis vicibus incurſare*. (4) *innovari*; *recentari*; *ſuccreſcere*; *revireſcere* in locum; itidem a *glomeratione*, qua quid in *locum* alterius *viciſſim recens* & *novum ſuccedit*. (5) *haurire ſitulis* identidem in *puteum demiſſis aquam*, q. d. *hauſtam extrahere glomerando ſitulam*. Inde, *haurire ſanguinem*. (6) *fallere fidem datam*, a *glomeratu* iterum *alternante*; quum *vice rei promiſſæ*, & *addictæ*, aliud *ſubſtituitur*. 506. 510

בני חלוף *Vicariæ opis indigi*: *Filii vicis*. חליפה خليفة *Chalypha*: *Poteſtas vicaria*: titulus *Succeſſorum Muhammedis*, &c. 510

חלק خلق Origo in *Glabro*, *lubrico*: transfertur ad *blanditiES* & *linguam lubricam*. Thema ☿

חלקה *Laſcivia* & *blanditiES Linguæ*. 14. 39. &c. &c:

חמד حمد Propr. *Flagravit*: per metaphoram *flagrantius cupivit*. 7. 55

חמה حمي Propr. *Canduit*, *ignitus fuit*: per metaphoram *defendit*, q. d. *ignito* & *candente affectu*, *ſtudioſe defenſavit*. 31

קנאה חמת גבר *Inflammatio Zelotypiæ*, *ignitio Viri*. 61

חמס خمس Origo in *Crudo*, *duritie cruda*; hinc transfertur ad *violentum* & *crudum* animum: item, ex Origine, ad *virum* etiam *ſtrenuum*, q. d. *crudi* & *duri pectoris* &c. 35. 347

חמס נפשו *Crudus violator* animæ ſuæ. 80. 166

חנך حنك Propr. *Fricuit*, & quidem ſpeciatim *palatum*; metonymice *initiavit*, *imbuit*, q. d. *fricando imbuit animum*, &c. Thema ☿

חך *Palatum* a *fricando*.

חניכים *Imbuti*, *initiati*, *aſſuefacti* ad *officium præſtandum*. 274

חנן حنّ Origo ſita in *arguto* & *ſtridulo* ſono: eſt verbum ὀνοματοπεποιημένον· per metonymiam ſigni pro ſignato *miſertus* eſt, q. d. *ſtridulo ſono amorem* & *affectum ſuum teſtificatus* eſt.

חנן קולו *Argutiorem* e *gutture ſonum flexit* ad *commiſerationem*; στοργῇ; pietatem commonſtrandam. 383

חנף حنف Propr. *Torſit* ſpeciatim *pedem*: metaph. *Hypocritam egit*, q. d. *Loripes fuit*. Thema ☿

חנף

Digitized by Google

PAG.
inſultationem, quum *Lingua* inter *dentes exſeritur* in *acuminatam formam*, inſtar *canum.* It. ad *ſententiam decretoriam*, *præſecantem* & *dirimentem lites.* Thema ϛ 252
חרוץ *Induſtrius*: q. d. *acer*, *acuminatus*, *ſolertia acutiore pollens.* 117. 119
It. Cui quid *fiſſum in membris.* 253
It. *Auri genus lectiſſimum*, quod *effinditur* quaſi ſponte ex *Terræ gremio*, *excoctum ad ſummum nitorem.* 252
חרר حرّ *Candeſcere*: unde forſan אחור pro אחרר *candeſactus.* 440
חרש حرث & خرس Propr. *Cudere*, κόπτειν, κόπτεσθαι: per metaphoram *arare*, *ſulcare.* It. *obticeſcere* & *obſurdeſcere*, q. d. *obtundi aure*, *lingua.* Thema ϛ
חריש *Surdus* & *mutus.* κωφὸς. 25. 103
חשב حسب Origo eſt *Putare*, v. g. *arbores*, *vitim*: per metaphoram transfertur ad *ſummas putatas*, & *exactiſſime ſubductas.* Hinc
מחשבות *Subductæ rationes*, ac bene *ſupputatæ*, *perpurgatæ.* 51. 154. 157
חשף حشف Prop. *Scalpſit*, *deſcalpſit*, *ſcalpendo depilavit.* Thema ϛ
חשיף *Deſcalptus*, de *grege caprarum ſcabioſo*, *depili.* 415
חתה حتا ult. *Eliph*, *Waw*, *Je*, & حتا, حتي Propr. *Torſit*, *contorſit*, *plexuit*: v. g. *extrema ſegmenta veſtis*: verbo *commarginavit.* Videſis elegantiſſimos uſus. Thema ϛ 56. 336
מחתה *Thuribulum*; ab *oris* & *extremitatibus ſuperne contortis* & *replicatis.* It. *vas*, *inſtrumentum favillis removendis aptum.* 56
חתף Vid. חטף. 298
חתת حتّ Origo in *friando*, vel *friatione*, *contritione.* Duplex hinc metaphora 1. *deſtructionis*, qua quid in *pulverem* quaſi *confriatur.* 2. *conſternationis*, qua *mens quaſi conteritur.* Thema ϛ
מחתה *Terror*, *conſternatio* &c. q. d. *dejectio mentis* & *attritio* ejusdem. 94. 121. 262

ט

טהר طهر Propr. *Nitidum*, & *nitide mundum* eſſe. Thema ϛ
טהור *Nitide mundus.* Speciatim *dignus ſacrario*: oppoſitus טמא
טמא Fuſcato labe, *immundo.* 154
טהר לב *Nitor cordis.* 276
טוב طاب Propr. *Succoſum*, *uber fuit*; per metaph. *bonum*, *præſtans fuit.* 121
הטיב דעת *Uberare ſcientiam*, i. e. *fœcundiorem reddere.* 146
דבר טוב *Uber verbum*, *dulcedine* ſua *commulcens.* 121. 153
טוב ישבע מעליו *Vir uberi Bonitatis ſucco imbutus ſatiabitur* de *ſuper ſemet*, i. e. *fructibus* quibus *exuberat.* 135

Digitized by Google

PAG.

יהר يهر Vid. הור. 266
יחל Origo in *lentore tenaci.* Thema ☞
תוחלת *Spes lentior, tenaciſſima.* 98. 126
יטב وطب Vid. טוב. 146
יכח *Albuit, canduit.* Inde הוכיח *Evidenter demonſtravit:* unde
הוכח *Demonſtratio* talis. 150. 212
ילה وله Propr. *Quaſſari:* metaph. *mente turbatus fuit;* q. d. cui *mens* quaſi *concuſſa.* 366
ימש ومس Propr. *Tergere:* metonymice *palpare.* 178
יסר وسر & اسر Propr. *Adſtrinxit, alligavit:* Thema ☞
מוסר *Diſciplina:* qua quid *firmiter adſtringitur.* 2
It. *Exemplum pœnæ ſeveriſſimæ.* 150
מוסר אב *Caſtigatus Patris,* i. e. ſæpe ab eo caſtigatus. 121
מוסר אולת אולת *Caſtigatio craſſe ſtolidorum craſſities,* i. e. quo plus ſtolidi caſtigantur, eo magis ſe obdurant. 162
יעל وعل Origo in *Scandendo, culminando,* ut *capræ* in *rupe:* in Hiphh. *Aſylum præſtitit,* i. e. *culmen fecit ſcandere.* Thema ☞
יעל *Rupicapra:* a *ſcanſione petrarum.*
בליעל *Perditiſſime Nequam,* cui *nihil aſyli relictum.* 84
יעץ وعظ Origo in *Plexu,* qui jucunda metaphora transfertur ad *conſilia,* quæ *res plectere, connectere* inter ſe ſolent. Thema ☞
עצה *Conſilium,* q. d. *plexus rerum.* 232
יצא وضأ Propr. *Emicuit:* metaphorice *exiit.* Origo attenditur in
יצא כלי לצורף *Emicat conflatori vas.* 322
יקב وقب Propr. *Cavum* eſſe, *excavari.* Thema ☞
יקבים *Lacus,* quibus *preſſum vinum excipitur:* non *torcularia,* vel *præla.* 19
יקה وقه & اقه Conteritur de *promptitudine obſequii,* ad vocem *invitantis, inclamantis:* unde יקהת אם *obſequium matris.* 455
יקה وقي *Cavit, cuſtodivit;* ſpeciatim *veſtem* a *ſordibus,* & *inquinamento:* hinc nomen proprium יקה *Jake,* q. d. *Religioſus: cavens inquinamentum.* ibid.
יקר وقر Propr. *Gravis, præponderans fuit;* hinc per metonymiam in *bonore, pretio fuit.* 6. 187
אבנים יקרות *Lapides graves pondere & pretio* ſimul.
יקר רוח *Gravis ſpiritu:* pro *modeſto.* 186

Digitized by Google

PAG.
כבוד *Gloria*, a *gravitate ponderis.* 342
It. *Gravitas moleſta* & *pondere oppreſſura.* 344
נכברי מים *Graviduti fontes copia aquarum.* 77
חקר כבדם כבד Scrutatio *glorioſæ gravitatis eorum*, *gravatio* eſt. 467
כוה كوي Propr. *Ambuſſit*; ſpeciatim *cauterio.* Thema ℱ
מכוה *Ferrum candens*, quo *ſtigma inuritur.* 59
כוס & כים كاس Origo in *Volvendo* & *vertendo.* Thema ℱ
כוס & כים *Poculum*; & *loculus*; a *rotundo volumine.* 303
כזב كذب *Mentiri:* de *aquis deficientibus*, q. d. quæ *mentiuntur:* oppoſitæ *veracibus perenni fluxu fluentibus.* 210
כזר كزر & كسر *Fregit violento impetu.* Thema ℱ
אכזר *Crudelis*, q. d. *effractor violentus.* 105. 387
כלה كلي Propr. *Complicuit*, *convolvit:* metonymice *complevit*, *conſummavit.*
כלה רעה *Complicuit malum:* i. e. omne genus *mali commeditando conſummavit.* 168
כנן كنّ Propr. *Fovit calore.* Thema ℱ
כן *Incolumitas*, q. d. *fomentum*, *ſtatus bene fotus*, *tectus.* 416
כסה كسي Propr. *Involvit*; ſpeciatim *veſte:* per metonymiam *operire* ex omni parte.
מכסה פשע *Veſte involvens delictum.* 176
כסל كسل Origo in *Spiſſa gravitate.* Thema ℱ
כסל (1) *Lumbi*, *Regio lumborum*, quæ *ſpiſſiore adipe farta* eſt.
(2) *Vis fiduciæ ſecurioris* ac *confidentiæ*, metaphora ſumpta a *lumbo*, ejusque *firmitate.* 3. 23
כסיל (3) *Stolidus* ipſe, *ignavus*, *elumbis*, *gravis lumbo*, *pinguedine* ſua quaſi *prægravatus.* 8. 24. 139. 199
כעס كعس Origo in *Corrugatione:* per metonymiam notat *iram*, & *ægritudinem:* *frons* enim *corrugata* index eſt *iræ*, & *ægritudinis.*
טוב כעס משחק *Melior ægrimonia*, *quam riſus:* alluſio perelegans ad utriusque Originem: nempe *corrugatio frontis* longe melior, quam ejusdem *lævigatio.* 185. 380
כפה كفي & كفأ Propr. *Plicavit:* metonymice *penſavit.* It. *pronum invertit vas*, q. d. *replicuit.*
מתן בסתר יכפה אף *Donum* in *occulto penſat*, i. e. *præponderat iram*, (proprie *naſum*,) *ſinui accipientis clam inditum.* 261
כפף كفّ: Convenit in Origine cum præcedenti. Thema ℱ
כף *Vola*; *manus* introrſum *plicata.* It. *laqueus*, *nexus conſtrictus*, a *plica.* It. *Acerra*, *ſcutella*, a *recurvata* & *replicata* figura. 57. 261
כפר كفر Propr. *Levit*, *illevis.* Thema ℱ

Digitized by Google

PAG.

לוה pro **לוי** لـوي Propr. *Flexit, plicuit, contorſit:* per metaphoram *fœneravit*, q. d. *obſtrinxit, circumplicuit* alium *ære alieno.* Thema ℥

לויה חן *Corolla gratiæ*, q. d. *ſertum plexile.* 5

לויתן *Leviathan*: Origo hæc oſtendit eſſe *Serpentem Contortuplicatum.* ibid.

מלוה לאיש לוה עבד *Servus* eſt *obligatus Viro obliganti.* 208

לוז لوى Origo in *Tortuoſo, obliquato:* oppoſitum ישר

נלוז דרכים *Tortuoſus viarum.* 28

נלוזים *Flexibus multis obliquati.* 14

לוח لاح Propr. *Micuit, ſplenduit.* Thema ℥

לוח *Tabula* quaſi *planicies micans:* unde לוח הלב *cordis.* 62

לוע لاع *Uri, aduri* interno *æſtu:* frequentatur in *gutture; verbis, & votis, aduſto* quaſi *corde & gutture ex ore erumpentibus.* Thema ℥

לוע *Gula*, ab *ardore aduſto.* It. *vorandi cupiditas ardentiſſima.* 285

לוץ لاص Propr. *Torſit, obliquavit.* Thema ℥

ליץ *Irriſor, Sannio*, q. d. *obliquato flexu linguæ, oculorum*, alios *ludificans.*

הליץ חידות *Obliquavit tortos flexus*, i. e. *obliquis figuris orationem intorſit:* unde

מליצה *Obliquans* ſeſe *oratio.*

מליץ *Interpres. Conciliator.* 4. 8. 134. 216

לוש & **ליש** لاث med. و & لاث med. ي. Origo in *Depſendo:* in φύρειν *convolvendo maſſam.* Thema ℥

ליש لـيـث *Leo ſternens, & cruore fœdans; ſtrator; fœdator.* 488

לזה Radix reſtituenda, unde לזות *obliquatio.* 37

לכד لـكـد Propr. *Conglutinari, & viſco quaſi adſtrictum* eſſe: metaphorice *capere*, q. d. *viſco adſtringere, viſcare.* Thema ℥

מלכרת *Tendicula*, q. d. *inviſcatio.* 24. 102

למא & **למה** لـمـأ & لـمـا Propr. *Convolvit; convolutum* ſibi *ſumpſit*, tanquam *peculium* pretioſiſſimum: hinc nomen *proprium* למואל *Lemuel*, q. d. *Cariſſimum Deo peculium.* 498

לעג لـعـج Origo eſt in *Vibratione*, qualis eſt *flagelli, linguæ, oculi:* per metonymiam *ſubſannare.* 174

לקח لـقـح *Capere:* per metonymiam *imprægnari*, q. d. *capere ſemen.* Latini *concipere*; abſolute. It. de *aucupio* vel *venatu.*

לקחת מוסר *Capere diſciplinam*, q. d. *concipere* tanquam *ſemen cœleſte.* 2. 30. 259

לקח נפשות *Fœcundans animas*: figuratione jucunda a *palma palmam fœcundante.* 109

לשן لـسـن *Lingua* maledica *appetere, & pungere Scorpionum more.* Thema ℥ לשון *Lingua.*

לשן

Digitized by Google

PAG.

It. Adfert *abſolutam negationem.* 11
It. Sæpe *alludit* ad *Originem.* 350

מסס مشّ Propr. *Macerari. Liqueſcere.*. Thema ☧
מס *Tributum*, quo *macerantur*, *exhauriuntur*, & quaſi *liqueſcunt ſubditi.* 117

מסר مشر Propr. *Turgere.* Thema ☧
מוסר *Turgor juvenilis ætatis*, in omnem *petulantiam erumpens.* 213

מעד مغد Propr. *Flecti mollitie:* per metonym. *nutare*, *vacillare.* 328

מעט معط In Origine eſt τὸ ψιλόν. *Rarum*, *tenue:* quod *radendo* quaſi *teritur*, *deteritur.* Inde מְעַט *parum*, *tantillum*, quaſi *ramentulum.* Itemque
מעט *Scoriæ*, *fæces*, q. d. *raſæ*, *deraſæ partes. Ramenta.* 96

מרה مري Propr. *Strinxit*, *ſtrigillavit:* metonymice inter alia *ludificatus* eſt, q. d. *tonſoris more deſtrinxit.* Thema ☧
מרח *Novacula*, q. d. *ſtringens.* 48
מרי *Rebellio:* propr. *obſtrigillatio.* 177
ממר *Plaga ſtringens*, *urens*, & *angens.* 185

מרע مرع & مرغ Thema reſtituendum. *Fricuit*, *fricando terſit:* multo oleo *confricuit*, & prorſus *imbuit.*
מרע *Pigmentis pollens; fucos & colores linere doctus.* 172

מרק مرق Propr. *Fricare*, *extergere*, ſpeciatim *ſordes.* Thema ☧
מרק *Juſculum*, ab *exterſis ſpumis*, *fæcibus.*
תמריק *Effricatio*, ſive *Lixivium.* 242

משל مثل Origo eſt *preſſit*, *premente manu* tractavit: elegantiſſimis tropis transfertur
(1) Ad *intenſius ſtudium*, *robur*, quo aliquid efficacius *premitur*, *efficitur.*
(2) Ad *ſimilitudinem*, *exemplum*, *parabolam*, *formam expreſſam*, &c.
(3) Ad *Dominium:* ut *vim prementem Solis* in *diem*, & *Lunæ* in *noctem.* 2

משה مسي Propr. *Tergere:* ſpeciatim *leni manu.* Thema ☧
משי *Sericum* a *molli terſu:* vel quod e *ventre vermiculi molli terſu extrahatur.*
משה *Moſes*, vi *intranſit: Exterſus*, quem filia Pharaonis *abſterſit* & *refocillavit.* 178

משש مسّ Propr. *Tergere*, peculiariter *frictione:* metonymice *palpare*, q. d. *pertergere manu fricante.*
משתי את עון *Extergebo iniquitatem.* Reducatur ad מוש. ibid.

Digitized by Google

PAG.

נחל *Fluvius ſcaturiens*, qui *cribrando* quaſi *excernitur*, ex *venis eliquatus*. 189

נחל בגד *Torrens prævaricator*, qui *ſpem ſitientis in deſertis eludit*. 328

נטה نطا Propr. *Tendi* cum *inclinatione*: adhibetur de *fluviis*, *rivis inflexis*, longe lateque *expanſis*. 244

ניר نار med. ي *Splendere*, *lucere*: *illuminare*; per metaph. *novare*, *novellare agrum*, q. d. *ductibus* & *ſulcis luminoſis* a *ſpinis nitidare*: ad mentem traductum, ejus *purgationem* quaſi a *carduis* & *ſpinis vitiorum* indicat. Thema Ϛ 244

ניר *Ignis* & *lumen ſplendicans*. It. *tractus lucidus viæ*. It. *ſulcus nitens agri novalis*. 249

ניר ראשים *Novellatio pauperum*, id eſt, *labor diligens*, quo *agrum nitidant*, & *colunt*. 131

ניר רשעים חטאת *Lucerna Improborum*, *lapſatio*. 249

נכה نكا & ult. ي *Conſauciare gravioribus vulneribus*: transfertur ad *vinum*, *quo* quis *ſauciatur* & *deponitur*. 309

מכות *Plagæ graviores*.

הכות *Ferire*. It. *vexare*, *contumelioſius tractare*, *increpare*, *ferire lingua*. 180

נכח نكح Origo videtur eſſe ſita in *τῷ κεντεῖν pungere*.

לנכח *Recta*, e *regione*, ad *centrum ſcopi*, quod *collineando ferit jaculator*. 37

דברים נכחים *Verba amuſſitata*, ad *amuſſim librata*. 318

נכר نكر Origo ſita videtur in *τῷ στίζειν*; *punctim notare*, *dispungere*: hinc per metonymiam *noſcere*, *cognoſcere*, q. d. *diſtinguere notis* atque *ſignis*: alio flexu *non agnoſcere*, *non noſcere pro ſuo*, q. d. *dispungere* & ſic *punctis impreſſis notare* & *diſtinguere* aliquem, qui *non ſit noſter*, *non ſit noſtri cenſus*. It. *diſſimulatorem egit*; *ignorabilem* ſe *fecit*, q. d. *dispunxit* ſe *adhibita* alia *veſte*, *forma*. Thema Ϛ

נכרי *Peregrinus*, *alienigena*, q. d. *dispunctus nota extranei*. 109. 227. 398. 428

בני נכר *Filii expunctionis*, vel potius *dispunctionis*, qui e matricula civitatis velut *dispuncti* &c. 382

נסך نسخ Propr. *Vulſit*, *revulſit*.

בוגדים יסחו מארץ *Prævaricatores revellentur*, & *vulſim everrentur* e *Terra*. 17

נעם نعم Origo in *Mollitie tenerrima*: metonymice transfertur ad *ſuavia*, *delicata*, quæ *mollitie* ſua *ſenſus tenerrime mulcent*. 13

נעים *Suave*, *amœnum*, q. d. *molliter tenerum* ac *delicatum*. 278

נפל *Cadere*: per metonymiam *occidi*, *ſterni*, *jacere in Terra*. 69

נפש نفس *Spiravit*. Thema Ϛ

נפש *Anima*, *ſpiratio*: *halitus oris*: per metonymiam *appetitus*, *aviditas edendi*: item, *vehementia animæ ſpirans*, *flagrans* ad *necem*, *noxam*. It. pro *libidine*, *appetitu ſpirante*. 164. 201. 259. 434

PAG.

סדין *Sindon*, a *pendula laxitate.* 518

סוג ساج & وسج Origo in *torta implicatione*: metonymice (1) *diſſepire*, *dirimere*; atque hinc iterum alio flexu *avertere ſe*, *retrocedere*, q. d. *diſſepiri*, *dirimi.*

סג לב Non eſt ſimpliciter *averſus corde*; ſed *diſſeptus* veluti, *refractarius*, & ab *omni virtute abhorrens.* 136

סוד ساد Origo in *Fulciendo*, *offulciendo*: per metonymiam transfertur ad *arcana*, q. d. *offulta* & bene *clauſa*, *ubi nihil hiet.* 152

סחה سحا Propr. *Verrere*, *verrendo extergere*, *aſportare.* Thema &

סחי *Purgamentum*, quod *everritur.* 17

סחף سحف Propr. *Raſit*, *radendo averrit.* Hinc

סחף מטר *Pluvia radens*, *verrens*, *extirpans funditus ſegetes* &c. 418

סלל سل Origo eſt *Conſerere*: *conſerendo aggerare*, v. g. viam. Thema &

סללה *Exaggeratum*, i. e. *via celſior.*

סלסל سلسل *Circumplicari conſertim*, *inſertim*; inſtar *flagellorum circumfuſorum.* 32

סלף سلف Origo in *Lubricando*; ſpeciatim quum *unguendo glabrum redditur* aliquid: per metonym. ὀλισθαίνειν, *lubrico lapſu impelli*, *perverti.*

סלף בגדים *Lubricatio pravaricantium*, qui *lubricos circumferunt greſſus.* 101. 203. 206

ספה سفي Propr. *Raſit*, *deraſit*: metonymice *conſumſit.*

ישׁ נספה *Opulentia* ipſa *raditur*, *deraditur.* 131

ספן سفن Propr. *Radere*, *radendo* ſenſim *exaſciare*, & *polire.* 483

ספק سفق Propr. *Plaudere*; *percutere* cum *plauſu*, i. e. *ſonitu repercuſſo*: eſt ὀνοματοπεποιημένον. 304

ע

עבר عبر *Tranſire*, *transgredi*; quin & *egredi*: ſpeciatim de *aquis* & *fluminibus* adhibitum notat *efferveſcere*, *intumeſcere*, *torrentisque* inſtar *errare* extra *ripas.* Thema &

עברה *Impetus effuſior torrentis*: *efferveſcentia.* 33. 106

עברת אף *Efferveſcentia naſi*, i. e. *tumidus impetus naſi exæſtuantis.* 267

It. Abſolute, *efferveſcentia* cum *indignatione erumpens.* 145. 267

It. In Hithpah. *transgreſſorem egit* &c. &c. 136

עדה عدي *Amicire* ſe, ſpeciatim *decoris* & *ornatus veſte.* Thema &

עדי *Veſtis ſplendida.* 329

Digitized by Google

Pag.

עוד عـاد *Iterare*: hinc *aſſeverare* aliquid, i. e. iterum iterumque *affirmare*:
עד *Teſtis*. 140
עוה عـوي Propr. *Torſit*, *intorſit*: *tortus fuit*: metaph. *perverſus*, *nequam fuit*, q. d. *intortus*.
נעוה לב *Intortus cordis*: carens prudentia, *implicans* ſemet ubique. 112
עוז عـاذ *Confugit ad Deum averruncum*, tanquam ad עוז.
העיז Non eſt *coire*; ſed *ad* עוז tanquam *unicum aſylum* & *arcem confugere*.
מבטח עז *Præſidium*, *locus refugii*, quo *confugiatur clamando* עוז עוז. 140
עוף عـاف Propr. *Gyravit*: metonymice *Laſſatus* eſt: quia *laſſationem* conſequitur *gyratio*: item per eandem metonymiam conſequentis *caligare*, *offundi tenebris*. It. per metaph. *volare*, i. e. *gyrare in aëre*. Thema ᵹ
עוף *Avis*: quia *gyrat* in *aëre*.
עפעפים *Palpebræ*, a perpetua *gyratione* & *motitatione*. ~~288~~ 289
עוז عـز Prop. *Adſtringi* fortius nervo.
עינות עוז *Fortiores adſtrictiones*, quibus *fluxum elementum* veluti *reviactum*. 78
עין عـان Propr. *Fluxit*: hinc pulcre ad *oculum* translatio facta a *fluxu radiante*: Thema ᵹ
עין *Oculus* & *fons*; utrumque a *ſplendore radiante*, *radiatione*. 302
עכס عـكس Propr. *Invertit*: *præpoſtere poſuit*; *innodavit conſtrictione præpoſtera*. Thema ᵹ
עכסים *Compedes*, *innodationes præpoſteræ*. 67
עכר عـكر Propr. θολᾶν *turbidum* & *fæculentum* eſſe. 105
עכר ביתו *Conturbator Domus ſuæ*, *corraſor opum* per fas atque nefas. 108. 155
נעכרות *Fæculenter turbida*, i. e. *reatu occulto contacta*. 140
עלה عـلي *Adſcendere*: ſæpe de *æſtu turgido*, &c. It. *ferire*, q. d. *eminere* ſuper *cervicibus*.
יעלה חמת אף *Tumeſcere* facit *æſtum naſi*. ~~146~~. 440
למעלה *Surſum verſus*, i. e. ad *beatam immortalitatem*. 154
על In *Fundamento* & *firmitate*. 161
עלי عـلا *Mortarium*, ab *altitudine* & *eminentia* dictum. 410
עלה Part. Præſ. non eſt *folium*; ſed *ramus Scanſor*, vigore creſcendi, ſeque altius identidem exerendi, pollens. 512
עלז عـلز σφαδάζειν, *quatere* corpus, pedes: in *malum*; itemque in *bonum*, pro *exilire*, *exſultare*: *jactare corpus* & *pedes* præ gaudio. In *malum* *Jer*. 51: 39. vide *Tom*. II. *Orig*. 295

עלל

Digitized by Google

PAG.

עלל علّ *Secunda vice bibere:* honeſto uſu in *re Venerea.* 43

עלם علم Propr. *Signavit, obſignavit:* per metonym. *occuluit, abſcondit,* q. d. *obſignavit*: apud Arabes elegantiſſima metaphora, *ſcivit, cognovit,* q. d. *ſignavit*, vel *ſignatum habuit in mente.* Thema ℥

עלמה *Virgo ſignata, obſignata:* nec non ipſa *Virginitas.* 467

עלם & עלומים *Adoleſcentulus; adoleſcentia* ipſa: a *ſignato* ætatis *flore*, & *illibato, integro.* 466. & ſeq.

עלק علق Propr. *Affigi, appendi.* Thema ℥

עלוקה *Monſtroſiſſimum malum, fatum;* & quidquid *mortali ineluctabiliter affixum,* & quaſi *appenſum.*

בנות עלוקה *Filiæ monſtroſiſſimi mali,* veluti *Orcus; conſtrictio* uteri; *Terra* non ſaturanda aquis; & *Ignis* non dicturus *obe! ſatis eſt.* 453

עמק عمق *Profundum* eſſe: ſpeciatim de *puteo.* 189

ענג غنج *Deliciari;* ſpeciatim *geſtu amatorio;* ut *limis ocellis* & *faſtoſo inceſſu:* porrigit ſe tam in *bonum* quam in *malum.* 206

ענר عنر Propr. *Torſit, contorſit.* Thema ℥

ענר *Torques* & *coronamentum.* 52

ענה عنا Propr. *Fluere:* metaphorice *reſpondere,* q. d. *fluere, refluere* in *verba, orationem*: abſolute etiam ſolet adhiberi de *oraculis reddendis.* Thema ℥ 153. 477

מענה *Oraculum* & *reſponſum Divinum.* 157

למענהו *Ad reſponſum ecce ſuum;* nexum nempe rerum Deo decentiſſimum. 156

עצב عصب Propr. *Vincire, ſtringere* arctius: per metonymiam conſeq. *doluit, dolore* affecit, a *ſtricto nervo.* Thema ℥

עצבים *Nervi* & *tendines,* quibus totum corpus *adſtrictum* eſt. 42

עצבה *Dolor,* q. d. *vinculum ſtringens* & *dolorem inducens.* 92

בכל עצב יהיה מותר In *univerſitate nervi intenſi* erit *nervatio vibrantiſſima:* videſis elegantiſſimam formulam. 138

עצב דבר *Verbum acrius ſtringens.* 146

עצה عصا Propr. *Stipavit,* vel *ſtipatus fuit.* Thema ℥

עץ *Lignum,* a *ſtipatione,* & *compactione,* vel *conſtipata duritie.*

עצה In part. præſ. *obſtipator, aciem figens moroſo obtutu.* It. *conſtipatio, conſtrictio dura* & *nodoſa.* 169. 394

עצל عصل Origo eſt *Torqueri, intorqueri:* per metonymiam ſigni pro ſignato *pigrum* eſſe, *tardare,* & *intortum* quaſi *deſidere.* Thema ℥ 98

עצל *Piger*: ob rationem dictam: nempe *tortipes,* tardator, *deſes.* 121. 218

לחם עצלות *Panis pigritiæ,* quæ ſe curis abſolvere geſtit. 319

עקש

Pag.

עקש عقش & عقص Propr. *Contorſit*, *contortuplicavit*: per metaphor. *perverſiſſimus fuit*, q. d. *diſtortus*. 14

ערב عرب Origo eſt Δύνω; *leniter ſubire*: per metaph. *dulceſcere*; quaſi leniter *ſubeundo linguam*, & *grato ſenſu titillare*. 130

ערך عرك *Inſtruere*, ſpeciatim de acie. Thema ℣

מערכי לב *Inſtructiones aciei cordis*, quum quis tanquam *diverſas acies in corde ſtruit*. 156

ערם عرم *Exercitatione ſubactum* eſſe, *callidum & malignum* eſſe: quæ notio per metonymiam ſuccrevit e fonte *nudi* & *nudationis*: uti apud Græcos γυμνάζεσθαι *nudari*, ad *palæſtras* & *Exercitationes*, in iis haberi ſolitas, translatum. Thema ℣

ערמה *Calliditas*, *trita* & *ſubacta exercitatio*. 3

ערום אדם *Homo* γυμνασθεὶς, ſolers ad omnem artem, & *firmus tam* ad *ſupplantandum*, ut Gen. 3: 1. *quam* ad *ſupplantationem vitandam*. 116. 136

עשה Propr. *Operuit*: metonymice *operatus* eſt: *elaboravit*, *effecit* aliquid, q. d. *incubuit corpore* in rem, atque eam cooperuit. Thema ℣

עשו *Eſau* cùm *Vaw radicali*, q. d. *opertum pilis*. 511

עתד عتد *Promptus*, *paratusque fuit*. Thema ℣

עתודים *Hirci*, a *promptitudine* in pugnam. 491

עתק عتق *Durare*, *edurare*, *inveteraſcere*: Thema ℣

מכסה עתק *Veſtis nitoris integri*, cujus *nitor durabilis*. 74

עתר عتر Propr. Κνισᾶν *nidorem ſubmittere*: in Niph. Κνισᾶσθαι *nidore ſuffundi*: per metonym. *nidore ſuffuſo exorari*, *nidore placari*: per alium flexum figuratum *tetro odore imbui*, &c. Thema ℣

עתרים Κνίσσαι & ἀτμαὶ λιβάνου.

עתרת *Nidor*, ſive *odor rei aduſtæ*. 388. & ſeq.

פ

פוח فاح & فاخ Propr. *Flavit*, *proflavit*: eſt Origo ἐμφυσᾶν.

יפיח כזבים *Proflat mendacia tumido ore*, i. e. copioſe expromit. 51. 205

יפיח אמונה *Spirabit ſecuritatem*. 114

פוץ فاص & فاض Propr. *Manare*; eleganter transfertur ad *propagationem*, *dimanationem generis humani*. 44

פזז فز Propr. *Emicuit*: *exſiliit*; ſonum referens פז *pz*. Thema ℣

פז *Aurum* e *vena Terræ emicans*, a *motu ſaliente*. 76

פחם فحم *Ater fuit*. Thema ℣

Digitized by Google

PAG.

פחם *Carbo.* 374

פטר فطر Origo eſt in פט *Findere*, *effindere.* Elegantiſſimis uſibus conteritur, v. g. in *effiſſione florum.* Inde per metaph. in *ſannæ & ludificationis viruiento* genere, cum quis inſultat alium *lingua ore exſerta.* Item in *primogenitis*, qui *uterum findunt:* apud Arabes notat etiam *creavit*, q. d. *Cœlum* & *Terram effidit*, & *fecit emicare* tanquam *germina floris recentia.* It. de *ſcatebris*, ſe *effindentibus* e *gremio Terræ.* Alio flexu de *ſeparatione* & *diſceſſu*, &c. 181

פיד فاد Origo in *liquando*, *eliquando:* per metonymiam ad *mortem*, *exitium*, q. d. *diſſolutionem*, *macerationem liquantem*, adhibetur. Thema ℥

פיד *Exitium*, plaga feralis, ſub qua quis maceratus *colliqueſcit.* 316

פלא فلأ Propr. *Scidit*, *abſcidit*: per metonym. in *Niph. mirum*, *prodigioſum*, *admirabile fuit.* Thema ℥

פלא *Prodigium*, *miraculum*, q. d. *abſciſſum* a communi lege naturæ. 464

פלה فلا ult. و & فلي ult. ي. Convenit in Origine cum præcedenti: metonymice *ſeparari*, q. d. *diſcindi.* 464

פלח فلح Propr. *Findere*, *ſulcare:* in *Hepate*, altius *confodere:* ſic etiam Latinis *ſulcare.* 68

פלך فلك Origo in *Circumvolutione gyrante.* Thema ℥

פלך *Fuſus*, *orbiculus netorius.* Item *tractus* terræ *rotundior.* 516

פלל فلّ Propr. *Secare*: per metaph. *Judicare*, q. d. *ſecare*, *decidere lites.*

ברע יפל *Deciſorem*, *arbitrum* aget ad mala *miſcenda*, & *vulnera adfuſo veneno fovenda.* 128

פלס Origo in *motu tremulo* & *vibrante*: per metaphoram *librare*, q. d. *vibrare*: ita apud Græcos τὸ πάλλειν. 37

פנה Propr. *Vertit*, *obvertit:* per metaphoram *vidit*, *aſpexit*, q. d. *obvertit faciem.* Thema ℥

פני & פנו *Vultus* cum voce אל compoſitum notat *viſionem* ſive *conſpectum Dei.* 151

פניני Ex ſpecie *Pebalbal*, *gemma multa facie polita*, adſpectusque *luminoſos* undique *præbens* & *obvertens.* 20

מכרה ורחוק מפנינים Nam *longinquum* præ *gemmis politiſſimis pretium* ejus. 510

פנן فن Origo in *flexu divergente.* Thema ℥

פנה *Angulus*; a tali *flexu.* 64

פנק فنق *Delicatius molliusve enutrire*: unde מפנק *delicatius enutriens.* 444

פסח فسح Origo in *Laxo*; unde *luxandi* vis ſuccrevit. Thema ℥

Digitized by Google

PAG.

פסח *Paſcha*; q. d. *Laxatio*, & quidem *convivalis* cum ſumma *lætitia* & *lautitia*, *convivatore* ipſo *Deo*. Ex altero uſu *luxandi* deſcendit 351

פסח *Claudus*, quaſi *laxus femorum*; *luxatus*.

פסס فسّ & فشّ Ejuſd. Orig. cum אפס *expiravit*, quod vide.

פסת בר *Exſpiratio frumenti*, pro *reliquiis tenuiſſimis*. Elegantiſſimos uſus videſis. 373

פס ידא *Extremi digiti manus*, q. d. *ora manus exſpirans*. ibid.

פצה فصى Propr. *Diffregit*; *diſrupit*: eſt quoque ὀνοματοποιητικόν adhibetur de *ore aperto*, q. d. *effracto* per *vim*: ſæpe venit etiam in *votis ore* quaſi *effractis* per *vim angoris*. 241

פקח فقح Origo in *Flore protuberante*: eleganter transfertur ad *oculos apertos* qui quaſi *emicant* e ſuo *calyce*: opponitur עורים *excæcatis*, quorum *viſus merſus* eſt, & quaſi *ſidit*. Hinc jucundiſſima lux locis accreſcit.

פקח עיניך *Protuberantes vibra oculos*, i. e. *discute omnem ſomnolentiam*. 230

פרד فرد *Vellere*, *divellere*. 204

פרע فرع Propr. *Scindere*: per metonymiam anteced. pro conſeq. *diſſolvere res nexas*, veluti *crines*, *corollas*, &c. 9. 33

פורע *Luxans nexam conſertamve lineam diſciplinæ*. 128. 442

פרץ فرص *Rupit*, *erupit*, *prorupit*: ſpeciatim de *aquis ruptis obicibus* ſeſe diffundentibus.

יפרצו יקביך *Lacus tui prorumpent*. 19

פרש فرش Origo in *Findendo*, *effundendo*: per metonymiam *ſeparare*, *diſpergere*. Item alio flexu *explicare*, & *diſtinctius* explanare. Thema פרס

פרש فرث *Fimus* & *Fæces*, quæ *effinduntur* quaſi & *effunduntur*.

יפרש כצפעוני *Ut Baſiliſcus jecur diffindet*. 306

פשע فسق & فشغ Origo eſt in *Diſruptione* & *eruptione*, ſpeciatim de *fructu* extra *corticem erumpente*: per metaphoram *prævaricatus* eſt, *defecit* ab officio, q. d. *rupit*, *erupit* extra *corticem* omnis virtutis &c.

פשע שפתים *Prævaricatio labiorum*: alluſione facta ad *fructum*, extra *corticem erumpentem*. 196

פשק فسق Convenit in *Origine* cum præced. 197

פתה فتى Propr. *Laxari*. Inde *Laxe remiſſum eſſe*: per metonymiam ſigni pro ſignato *Juvenili laxitate ſibi indulgere*: alio eleganti etiam flexu *Decipi*, q. d. *laxe remiſſum eſſe*, minimeque attentum ad officia ſua. 234

פתי & פתאים *Simplices*, *remiſſi*, *negligentes*. 3

פתח שפתים *Laxus labiorum*: id eſt, maledicentia graſſans.

יפתח קצין *Laxabitur deciſor*, *Judex ſeverus*. 235. 318

פתח فتح Propr. *Dilaxavit*, *diſſolvit*: per metonymiam *aperuit*.

פתח פיך לאלם *Laxa* os tuum pro muto. *præligato*. 505

צ

Digitized by Google

צ

PAG.

צבב ضبّ. Thema ⸗ צב ضبّ *Crocodilus* terreſtris. 487

צדק صدق Origo in *Recto rigore:* per inſignem *Tropum* valet *juſtus fuit*, q. d. ne latum unguem diſcedens a *recto tenore*, & *rigore juris* & *juſtitiæ*. Item ad *ſtrenuum* etiam transfertur. Thema ⸗

צדק *Rectus rigor itineris*, *actionis*. 72. 76. 268

צדיק *Juſtus:* q. d. *recto rigidus:* qui juſtus ſimul atque verax. 114

צדקה *Rectus rigor juſti*, & *æqui*. Item *Eleemoſyna* cum *juſtitia*, *æquitate*, pauperibus impertita. 145

צוד صاد Propr. *Inuncare;* in *uncum induere:* hinc metonymice *venari*, q. d. *inuncare* feras, piſces: adhibetur granditer de *adultera* animam Viri inuncante ad exitium.

צור صار Propr. *Strinxit* ad *ſtridorem* usque: per metonymiam *formavit*, *effinxit*. Hinc

נצרת לב *Ficta cordis*, perquam graphice. 65. 365

צחה صحي Propr. *Nitidum canduit*. Thema ⸗

צחה Non a **צחח** ut vulgo.

צחה צמא *Nitidiſſimus ſuſcitate*: i. e. *ſiccitate ſitis:* eſt *Oxymorum* prægnans. 184

צחח صحّ Origo eſt in *Nitido candore:* per metonymiam ad loca *ſterilia*, quæ præ *ſiccitate nitent*, transfertur. 184

ציר صار med. ي Origo in *Stridore*, ſive *compreſſione ſtridulum* reſonante. Thema ⸗

ציר *Cardo*, a *ſtridore:* *Cardo* iterum per metaphoram grandiorem *Nuncium*, *Interpretem* ſignat. 126. 364

צנע صنع Propr. *Aſciavit*, *aſciando paravit*: Tropice, *ad modeſtiam formavit.*

צנוע *Aſciatus*, i. e. *ad modeſtiam compoſitus*. 100

צעד صعد Propr. *Niti*, *conniti*, *eniti:* per metonymiam *ſcandere* & *gradi grandiore gradu*. Thema ⸗

צעדים *Gradus grandiores*. 40. 64

מיטיבי צעד *Magnifice gradientes*. 488

צפה صفي Propr. αὐγάζειν *ſplendere*: per metonymiam *videre*, *intueri*, q. d. *nitida* acie oculorum inſpectare: in Pihhel *nitidavit cruſta auri ſuperinducta*.

צפן صفن Propr. *Pangere*, *appingere*, *compingere*: metonymice *condere*, *recondere* in loculo. Thema ⸗

Pag.

מצפנים *Theſauri*, qui *condi* ſolent in *loculo*. 12. 399

צפע صفع Propr. *Plaudere*, *applodere ictum*, *ſono ſibilante ferire*. Thema ☧

צפע & צפעני *Baſiliſcus*, a *ſibilo feriente*, vel ab *adflatu adurente*.

צפיעים *Excrementa bovina*, q. d. *exploſiones* cum *flatu*.

צפיעות *Nepotes*, q. d. *exploſos* ex *utero*, *effuſos* majore copia inſtar, *aquæ* e *vaſe exploſæ*. 305

צפר ضفر Propr. *Torſit*. Thema ☧

צפיר *Hircus*, q. d. *tortipilum*, i. e. *hirſutiſſimum*, *pilis retortis horridum*. 491

צרב ضرب Propr. Κόπτειν, *icere*, *percutere:* metonymice in *paſſ. aduſtus fuit*, q. d. *percuſſus* ab igne: ita Latinis *ictus* & *verbera* ſolis. 165

צרר صرّ & ضرّ Propr. *Stringere*, *conſtringere*, & quidem cum *ſtridore*. Thema ☧

צרה *Anguſtia*, q. d. *ſtringens*, *adſtringens*.

צרור *Crumena*, ab *adſtrictione* cum *ſtridore*. 359. 365

כחכה ביום צרה צר In die *conſtrictionis*, *Conſtrictio* ipſa ſit *robur tuum:* elegantiſſima enunciatio cum antanaclaſi. 313

ק

קבע قبع Propr. *Plicare*; *plicando obvolvere*, ſpeciatim *caput:* metonymice *fraudare*, *emungere*, *ſpoliare*, q. d. *capitium induere alicui*.

קבע *Galea*, quod totum caput *obvolvat*.

קבעת כוס *Redimitio poculi*, i. e. *Poculum redimitum*, *coronatum vino*.

וקבע את קבעיהם נפש & *emunctores* eorum *emunget* quoad animam: nempe fraus & dolus in doloſum caput *revolvetur*. 283

קוץ قاض Propr. *Diſſilire* cum *fragore*, *disrumpi:* per metonymiam tœdio affici, q. d. *diſſilire* vel *disrumpi:* ejusdem Originis eſt ſequens

קיץ Thema vocis

קיץ *Æſtas*, quod *æſtu findat*, & *perurat:* per *metalepſin*, pro *fructibus æſtivis*, ut *autumnus* pro *fructibus autumnis*. 278

קלה قلي *Torruit*, *frixit*. Thema ☧

קלון *Ignominia*, quæ *torret* & *inurit notas*.

קלי *Toſtum*. 29

קנא قنأ Origo in *rubedine flammea*, & *inflammatione:* per metonymiam ſigni pro ſignato transfertur ad *Zelum*, quo homo totus *rubet* & *inflammatur*. Thema ☧

קנאה *Zelus*, *Zelotypia inflammata*. 76. 380

קנין *Poſſeſſio*, *peculium* eximie carum, *inſlammante* ſtudio *defenſatum*. ibid.

Digitized by Google

קצה قضي Proprie *ſecuit*, *abſcidit*, *præcidit.* Thema ℱ

קצין *Judex*, *Deciſor rigidus*, & *ſeverus:* cum *Nun ſervili.* Titulus in Oriente hodie ſolemnis, *Alkadi.* 327

קרץ قرض Propr. *Vellicavit*, *carpſit:* de oculis adhibitum, notat *Sannionem:* de *labiis*, *contumacem.* 48. 168

קשב قشب Propr. *Nitidus*, *terſus fuit:* per metonymiam anteced. pro conſeq. *nitide attentus*, in *Hiphh. abſol.* etiam *nitide attentum ſe præbuit*, q. d. *nitidare*, *tergere*, *emundare aurem:* ita plena phraſi

הקשיב אזן *Purgare aurem*, & abſolute etiam הקשיב. 8. 12. 30. 36

מקשיב על שפת אזן *Nitidans*, *nitorem*, *terſam polituram inducens ſuper labia vanitatis*, i. e. *incruſtans* ſpecioſo colore. 170

קשט قسط Origo in *elibratione flecti neſcia.* Thema ℱ

קשט *Veritas*, *elibratiſſima* nempe *rectitudo*, *æqua* omnia *lance trutinans.* 279

ר

ראש رأس Thema ℱ

ראשית Proprie, *Capitale.* Inde *præcipuum;* itemque *principium.*

ראשית חכמה *Capitale*, *præcipuum Sapientia.* Alias notat & *principium Sapientiæ.* 31

ראם رأم Propr. *Conſolidavit:* firmius *coaleſcere* fecit.

ראמה וישבה תחתיה *Intranſit:* *Conſolidabitur*, & *ſedebit* in *ſede ſua*, *Hieroſolyma.* 312

ראה رأي Propr. *Radiare:* αὐγάζειν· per metonymiam *videre*, q. d. *radiare oculis;* vel *lucidos vibrare radios.* 302

רבב ربّ Origo in *Spiſſo*, *compacto:* per metonymiam transfertur ad *multitudinem*, *numerum ſpiſſiorem.* Thema ℱ

רב *Rob medicorum*, id eſt, *ſuccus inſpiſſatus.* It. *gluten*, *viſcus.* 66. 104

רב *Jaculator*, q. d. *ſpiſſans ſagittas.* 363

רוב תבונה *Spiſſe compactus intelligentiæ*, & os fræno prudentiæ temperans.

רוב העם *Compactio ſpiſſa populi*, i. e. *concordia.* 141. 142. 153. 311

רב אדם *Spiſſitudo hominum*, i. e. *multitudo.* 226

רבד ربد Propr. *Secuit*, *inſecuit.* Thema ℱ

מרבדים *Tapetia*, ab *appendicibus ſegmentatis*, *interluſis auro*, *variegatis.* 66

רבה ربا Origo in *ſpiſſo:* eſt ſororium ℱ רבב. Thema ℱ

מרבית *Fœnus*, *uſura*, quæ in dies acceſſione *ſpiſſatur*, *multiplicatur.* 278

ארבה *Locuſta*, a *ſpiſſo* & *numeroſo globo*, quo volat. 484

רגם رجم Origo in *Jaculatione.* Thema ℱ

Digitized by Google

		Pag.
מרגמה	*Tumulus* hominis *lapidatione obruti*, &c.	[illegible]
רגן	رجن Origo in *Rancore*, *acore rancido*: per metaphoram transfertur ad *animum ſubulceratum*, qui quaſi *ranceſcit*, alioeque *contagio rancido afflat*. Thema ꝸ	
נרגן	*Malignus delator*; cui *rancidum os & pectus*; merum ſpirans *rancorem malignitatis virulentæ*.	166. 193
רגע	رجع Origo in *Vibrando*. Thema ꝸ	
רגע	*Momentum*, q. d. *vibramen*.	
ארגיעה	עד Donec *vibrem* oculos; *nictem*.	115
רדף	ردف *Pone venire. Premere a tergo*: per metonymiam *ſequi*, *inſequi*, *perſequi*: qui enim alium *perſequitur*, *premit eum a* tergo.	
רעה	חטאים רדף *Peccatores perſequitur malum*: prop. *premit a tergo*.	
נרדפנו	*Poſſeſſores patimur ſuper cervicibus noſtris*.	131
רהב	رهب *Terrari*, & *terrorem* incutere. Thema ꝸ	
רהב	*Formidoloſum* quid; *θαῦμα*, *θέαμα* *admirabiles* induens cum *Themate* ſuo *figurationes*.	47
רוח	راح *Spiravit*. Thema ꝸ	
רוח	*Spiritus*, *ventus*. Item per metonymiam *ira*. *θυμός*.	440
רוח	קצר *Curtus ſpiritu*: *impotenti pectore & ore*, ſuæ ſtoliditatis præco.	143
רום	رام *Eminere. Altum*, *excelſum eſſe*.	
אולת	מרים *Tollens ſtoliditatem*, i. e. *alta voce eam promulgans* ſui ipſius præco.	142
עינים	רום *Altitudo oculorum*, de eo qui *ſibi ipſe Cœlum conſcendiſſe videtur*, præ *potentia* & *opibus*.	240
רון	ران Propr. *Fuſcari*, *offuſcari*, *σκοτίζω* metonymice *ſuccumbere*, &c. &c.	
ירון	צדיק *Juſtus offuſcabitur*: triplicem videſis conſpectum prægnantem.	438
רוע	*Malum eſſe*: unde	
מרעים	& אנשי רעה *Oppreſſores* ac *Tyranni*.	310
רוף	راف *Proventu læto exuberavit* terra. Thema ꝸ	
תרופה	*Vernans amœnitas*.	412
רוץ	راض *Currere*: per metonymiam *edoceri*, q. d. *exerceri curſu*, metaph. petita ab *equo Juvene*, cujus *magiſter* vocatur رايض רויץ	
תרצנה	ועיניך דרכי Et *oculi Tui vias meas edomentur*, i. e. *Aſſueſcant obſervare*.	295
רזה	رزي & رزا. Thema ꝸ	
רזון	*Tabes*, *macies*.	
רזון	מחתת *Conſternatio tabifica*: pingitur *potentia* & *opulentia* per *ſuadam tabem conſumenda*.	149
רזן	رزن Propr. *Libravit*, *librata manu ponderavit*. Thema ꝸ	
רוזנים	*Purpurati*, *Conſiliarii*, q. d. *Libratores*, *ponderatores conſiliorum*.	73. 504

רחב

PAG.

רחב رحب Propr. *Amplus*; omni *amplitudine copioſus fuit.* Thema §

מרחב *Sedes ampla, ſpatioſa*: hinc elegans formula gratulandi מרחב לך *amplum ſit tibi ſpatium.* 195

רחב לב *Amplitudo cordis*, de eo cujus *cor intumeſcit* præ *fortunis* &c. Etiam 246. 435

ריב راب Propr. *Quati, concuti* vehementius: metaphorice *lites ſerere.* Thema §

ריב *Concuſſio litis*, ſive *colliſio* cum *ſtrepitu.* 152

רכך ركّ Propr. *Mollis fuit.* Thema §

רך *Tener*: בן רך *tener* & unicus filius: duplici adſpectu. 30

רכל ركل Propr. *Quatere*; ſpeciatim de *pede*: unde per metonym. *Calcare, diſcurrere.* Thema §

רוכלים *Nundinatores, nundinatione* terram *oberrantes, calcantes.*

רכיל הולך *Oberrans nundinator*, i. e. *obtrectator.* 104

רמה رمي Origo in *Laxando*: hinc per metonymiam *projicere, jaculari*: alio flexu *fraudulentum* eſſe; alluſione facta ad *arcum remiſſe fraudulentum.*

רמיה יד *Manus remiſſe doloſa.* 38. 117

מרמה *Dolus*; *impulſio* in *ruinam.* 134

רנן رنّ *Tinnulum tremuit*, ſono *rin* vibrante: ſpeciatim in *arcu vibrato*: frequentatur in voce *ſonora, tremula* ſimul & *tinnula.* Thema §

רנן رنان *Altiſonus Orator.* 7

רעב رغب Propr. *Cavum* eſſe: ſpeciatim *ventre*: metonymice *famelicus fuit*; *Cavitas ventris* pro *fame vehementi* expreſſa in κοιλογάστορις λύκοι. 60

רעה رعي *Paſcere.* Thema §

רעים *Compaſcui, ſodales.*

רעיונים *Cogitationes, agitationes* mentis, quum mens quaſi *ſpatiatur, paſcitur.* 45. 130. 258

רעם رغم Propr. *Tremuit*; *intremuit*: in Hiphh. abſolute & adjecto אף notat *tremere* fecit *naſum* alicujus, i. e. *bilem* ei in *naſo concivit.* 496

רעף رعف Frequentatur in *utre diſtento*, ut exſtillet.

יערפו טל *Deſtillant rorationem* præ magna copia. 21. 496

רפא رفأ Propr. *Sarcire, conſuere*: per metonymiam *vulnus ſanare, conſolidare*, q. d. *conſuere.* Ἀκέομαι. 262

לשון חכמים מרפא Lingua τῶν πυκνῶν *exſarciens*, i. e. *Sanatrix.* 114

לב מרפא *Cor ſanator*, i. e. *comprecator* omnis ſanationis, proſperitatis. 142

רפה رفا Origo in *Flaccida* remiſſione. Thema §

רפאים

PAG.

שחר شحذ Origo in *limando*, *acuendo.* Thema ℱ
שחר *Munus;* a *penetranti acie*, qua pollet ad impetrandum favorem; vel & a *limato* & *polito ſplendore*, qui *oculos* ferit. 175
שחק Origo in *renidentia*, ſpeciatim *æris politi*: per metonymiam ſigni pro ſignato *riſit*, i. e. *nitida facie fuit:* ita Græci & Latini. 135
שחת سحت Propr. *Raſit*, *deraſit*: per metonym. *perdidit*, *deſtruxit.*
משחית נפשו *Sicarius animæ ſuæ.* 60. 194. 434
שטה سطا Ἀφηνιάζειν *frenum excutere.* Hinc granditer dictum
שטה מעליו *Frenum mordeas ab ea* revulſus; *morſo* quaſi & *excuſſo freno* confeſtim inde *reſilias.* 34. 69
שטף شطف *Inundare*, atque *undis* longe lateque graſſantibus *ſulcos terræ* imprimere. 387
שיח ساح Origo in *reciprocatione motus*; qualis eſt *umbræ*, *aquæ*, *hominis* ſe huc illuc *verſantis:* metaphorice *meditari*, q. d. *exſpatiari* in *materiam*, in eamque *altius evehi* &c. Thema ℱ
שיח *Frutex*, cujus *pulluli* in *ſumma tellure liberius effunduntur* & *exſpatiantur.* 54
It. *Vagatio mentis* & *oris*: q. d. *ſpatiatio*, *effuſio cogitationis* & *ſermonis.* 301
שכל شكل Origo eſt in *matureſcendo:* per metaphoram elegantiſſimam, in mente notat *intelligere:* & tranſitive *intelligere facere*, q. d. *ematurare ſe*, & *alium.* Thema ℱ 2. 176
שכל טוב *Maturitas* uber. 18
מוסר השכיל *Diſciplina prudentiæ*, q. d. *maturationis*, & *maturefactionis*, *prudentiæ* &c.
פי שכל *Os maturitatis*, i. e. *judicii maturitate vigens.* 112
שלה سلا Origo in *Eliquatione;* qua *fæx* aut *ſpuma removetur*, rejicitur, *liquando* purgatur quaſi: per metaphoram applicatur ad *tranquillitatem* animi, pacem, in qua nil *fæcis*, *turbelæ* reperiatur. Thema ℱ
שלוה *Eliquatio. Liquida*, & *ſecura*, *tranquillitas*, *felicitas*, *opimitas.* 168
שלח Proprietas in *Laxando*: per metonymiam anteced. pro conſeq. *mittere*, *emittere*: adhibetur etiam de conſulendis oraculis. 50. 281
שלח מדון *Serit lites:* vel, eas *immittit* inſtar *diluvii* &c. ibid.
שלל سلّ Propr. *Trahere*, *extrahere.* Thema ℱ
שלל *Spolium*, q. d. *Extractio;* aliquando venuſte deſignat *lucra* undique conquiſita ac convecta. 6. 510
שמח سمح Origo eſt *lævis*, *enodis fuit*, ſine ullis *aſperitatibus*: per metaphoram *lætatus* eſt; & hinc per metonymiam conſequentis *liberalis* fuit. 84. 150

Pag.
שמח לב *Lætum cor*: propriè *enode*, *lævigatum*; ſine ullis curis. 183. 362
שמם سم *Adflari*, *ſiderari*: & tranſit.: *ſideravit*, *afflavit æſtu venenato*: per metonymiam, *attonitum* reddidit. Item *vaſtavit* ad *exuſtionem*, *ſiderationem*.
שממית *Salamandra*, ab *venenato afflatu*.
שממה *Sideratio* ipſa. 486
שמן سمن. Thema ȣ
שמן *Oleum*, *unguentum*: transfertur ad *indolem*, & *mores*. 401
שמר شمر In Origine valet *Succingi*: & per metonymiam *vigilare*, *cuſtodire*, q. d. *ſuccinctum invigilare*. 13
משמר *Cuſtodia accincta*. 30
שנב شنب Conteritur in *frigiditate* & *refrigeratione*. Thema ȣ
אשנב *Feneſtra*, q. d. *refrigeratorium*, ad recentem auram captandam. 62
שנה ثني Propr. *Plicuit*, *complicuit*: metonym. *iteravit*. Thema ȣ
שנים *Dibapha*, *bis tincta*, quæ purpuram, coccumve *ſaturius biberunt*. 517
שער شعر *Piloſus*, *birſutus fuit*. Thema ȣ
שעיר *Hircus*; a *pilis birſutis*.
שפט سفط Propr. *Æquavit*: per metaph. *judicavit*, q. d. *æquavit cauſas*: alio flexu *benignus fuit*, q. d. *æquus*. Thema ȣ
משפט *Judicium æquans*; æquatio. 76. 196
שפע سفع Propr. *Plaudere*, *percutere* cum *plauſu*, *ſono*. Thema ȣ
שפעת מים *Agmen effuſum aquarum*, q. d. *effuſio* cum *exploſione*. 505
שקף سقف Origo ſita in *tenſa* & *procurvata pandatione*: in Niph. *proſpectavit*, q. d. *longo collo prominuit*. Thema ȣ
משקף *Superliminare*, a *longitudine procurvata*.
שקפים *Trabes contignatæ* cum *pandatione*. 63. 64
שרר سر. Thema ȣ
שר ȣ سر *Umbilicus*: pro *meditullio*, & *centro*, *abditoque receſſu* &c. ſic Latinis & Græcis *umbilicus* conteritur. 18
שתה & סתה شتا Origo in *Madere*: unde duæ ſunt metonymiæ enatæ, 1. *bibendi*, 2. *byemandi*. Inde
נשתוה Ex ſpecie Niph. *bibendum*; vel potius *byemale*. 398

Digitized by Google

ת

Pag.

תוך تاك Propr. *Secuit.* Thema Ŧ
תוך *Medium*, q. d. *ſecans*, *ſcindens*, *dividens.*
תיכון ὁ μέσος. 442
תכה تكا Propr. *Fulcire*, *ſuffulcire*: per metonymiam *accumbere*, *discumbere.* ibid.
תכך تكّ Propr. *Secuit.* Thema Ŧ.
תוך *Fraus*, *dolus*, quo quid *ſecatur*, *præſecatur.*
תכנים *Segmenta* veſtium, *faſciæ* ampliores. 441
תוש & תיש تاس Propr. *Trudere.* Thema Ŧ
תיש *Hircus* a *colliſione* & *truſitatione* mutua. 491
תלע تلع *Eminuit*, de *collo*, *capite*, *dente* &c. Thema Ŧ
תולעה *Vermis*; a *collo*, & *capitulo eminulo*, *exſerto.* Item
מתלעות *Dentes eminuli*: quales *Aprorum.* 450

INDICULUS GRÆCUS.

PAG.

Ἀμάρυνθος, de μνήμη. 90
Ἀμαρύσσειν & ἀμαρύζειν, ἀπὸ τοῦ ἀμαρᾶν. 248
Ἀναζωπυρεῖν pro ἀνεγείρειν. 339
Ἀνεστηκῶσαι ῥοπῇ. 261
Ἀπύλωτον στόμα. 182
Ἄπυρον aurum. 252
Ἀτενίζειν, ἀπὸ τοῦ τείνω. 228
Αὐγάζειν de viſu radiante. 302. 380
Αὐλακίζειν de ſulcis vulnerum. 68
Ἀφωνιάζειν τῇ ἀρετῇ, &c. 34. 69
Βαρύνειν τὸν πόδα. 327
Βρύζειν, βρυάσσειν &c. &c. 71. 155. 320
Βύειν, ἐμβύειν. 274
Γάνυμαι, γάνος, de Terra, aliisque. 403
Γυμνάζεσθαι, unde? 3. 136
Δάπτειν ἦτορ. 42
Διαβατήρια θύειν. 353
Ἔδειν κραδίην. 42
Εἰσκύπτειν, pro inſpicere. 64
Ἐλινύειν, de mora. 256
Ζῆλος, ἀπὸ τοῦ ζεῖν. 27
Ζώπυρα φθόνου &c. &c. 339
Θηριοῦσθαι πρὸς ἄτης. 55
Θιγγάνειν πρὸς ἧπαρ. 69
Ἴζειν & ἵζεσθαι &c. &c. 130
Ἰλιγγιᾶν, ἴλιγξ &c. &c. 236
Ἰὸς δύσφρων. 192
Ἱππεὺς περὶ πέζους ἐλαύνων. 296
Ἵππος εἰς ὀχείαν. 445
Κακὰ ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφη. 341
Κατέχειν οὐ πύλαις στόματος. 182
Κερτόμιον ἐπιχειλὲς τῆς σοφίας. 57
Κέρδος, κερδαίνω, κέρμα, ἀπὸ τοῦ κείρειν. 7
Κινεῖν τὴν θύραν. 119
Κνίσσα, κνισσᾶν. 388
Κόπτειν, pro arare &c. 25. 103
Κονίη. 282
Κυφὸς, κεκυφώς. 300
Κύτος, pro σῶμα. 81
Κουφὸς, ἀπὸ τοῦ κόπτειν. 25
Λακτίζειν. 34
Λυκίη. 282
Μένος τοῦ οἴνου καὶ πυρός. 215
Μοῖχος, ἀπὸ τοῦ μοίχειν. 60

Νεῦρον ἀπὸ τοῦ νεύειν. 16
Νίτρον, nitrum: Origo ex Oriente. 333
Ξένια, ξενίζεσθαι. 381
Ὀθόνια, Originis Hebrææ. 66
Ὀλισθεῖν, ὀλίσθημα. 95. 246
Ὀμφαλὸς τῆς γῆς &c. &c. 18
Ὀργᾶν, in bonum & malum. 323
Πάλλειν πέλεκυν. 37
Παχεῖς, pro ſtolidis; nec non opulentis. 5. 139
Πέλιος, πελιδνὸς, pro livido. 27
Περκάζειν eſt μελανίζειν &c. 237
Πλύνειν ὀνείδεσι. 242
Πνεῖν φόνους, κακίας &c. 51
Πραΰνειν τὰ κύματα, θυμὸν &c.
Πτοεῖσθαι, πτοιεῖσθαι περὶ τὸ πλῆθος &c. &c. 433
Πτηνοῦσθαι. 47
Πυκινὸς, pro ſapiente. 91
Σαώτηρος ἔμμεναι οἶκος. 415
Σείειν τὰ ὦτα ὥσπερ ὄνος. 48
Σινδών, Originis Hebrææ. 66
Σκάζειν, de mente &c. 349
Σκοτοδινιᾶν. 236
Σκυθρὸς, σκυθρωπὸς· idem quod ὠμὸς & βλοσυρὸς. 168
Σμήχειν τὴν ψυχήν. 242
Σταθερὰ μεσημβρία &c. 34
Στίφειν κρατῆρας, pro πληροῦν. 58
Στραγγεύειν, pro διαμέλλειν. 98
Στρίφειν, de mora. 256
Σφριγᾶν, in bonum & malum. 323
Σχίζειν. 251
Σωρεύειν, cum ſua origine & figuris. 56. 337
Τέμνειν, ἀποτέμνειν &c. 250
Τόκος fœnus, a τίκτω. 440
Τροχὸς τῆς γενέσεως. 223
Ὑψηρεφὴς, de corde elato. 158
Χαίνειν, de ſiti. 288. 352
Χαλᾶσθαι, χαλαίπτυς, ἀπὸ τοῦ χάω &c. 352
Χελιδονίζειν, τρυλίζειν. 346
Χολὴ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. 261
Χυλοῦν περὶ τὰ δέρματα. 349
Χυλὴ ἡγεμονία. 350
Ψηλαφᾶν. 178
Ὠχρὸς pallidus pro invido. 27

Digitized by Google

INDICULUS
LATINUS.

	Pag.
Acerba virgo, pro immatura.	274
Acuta nare, & *fronte caperata* eſſe &c.	137
Adulter ab adulari.	60
Amuſſitata indoles.	72
Anbelare ſcelus, audaciam &c.	51
Attendere pro perſeverare	170
Attentæ cœlo manus.	ibid.
Attentum fluvio nemus.	ibid.
Avaritia *concitatior*.	430
Auſcultare ab *auſe*, aure.	8
Bipennis fulminis *vapos*.	217
Callere in arte, & artem.	3
Callidus, a *callo*: in *bonum* & *malum*.	ibid.
Cardines negotiorum.	128
Cenſere, ἀπὸ τοῦ κιλεῖν.	429
Cernere hæreditatem &c. &c.	29
Clauda fides, amicitia.	349
Claudens numerus, i. e. *claudicans*.	ibid.
Claudens memoria. Item	ibid.
Claudere pro claudicare.	ibid.
Claudus, ἀπὸ τοῦ χαλᾷν.	ibid.
Cœlum *diſtinctum*, i. e. diſpunctum aſtris.	428
Conflagrare amoris flamma.	58
Congeri in caput alicujus *bona* & *mala*.	338
Coronare vina &c.	58
Conſternari ad arma.	432
Conſternari pro *erigi* & *excitari*.	ibid.
Conſternatio de equis, quadrigis, &c.	ibid.
Craſſus pro ſtolido.	5
Crudus, *cruditas*, ἀπὸ τοῦ κρύος.	35. 347
Cupere, ἀπὸ τοῦ κύπτειν.	300
Decies, pro multoties, eſt proverbiale.	60
Demere ſupercilio nubem, figur.	168
Directus pro rigido.	280
Diſſepti fœdera mundi.	135
Diſpungere vitæ dies.	429
Diſpungere rationes accepti &c.	ibid.
Diſpungi ſub ſpeculatore.	ibid.
Diſpungi mercede.	ibid.
Diſpunctor meritorum.	ibid.
Diſtinguere, a *ſtingere*, *ſtigere*: hoc vero ἀπὸ τοῦ στίζειν.	428
Diſtincta caſtris provincia, ac notata.	ibid.
Diſtincta & interpuncta intervalla orationis.	ibid.
Diſtinctum cœlum *aſtris* fulgentibus.	ibid.
Erumpere verba; & in verba.	241
Exæſtuare querelas; & in querelas.	ibid. & 322
Exhalare ſemel.	426
Expungere decurias.	429
Expungere munus munere.	ibid.
Expungere ſtipendiis militem.	ibid.
Exſors pro mancipato ſub nexum alienum.	40
Exſternari mente, conſilio &c.	432
Facultas, a facilitate.	6. 119
Fertiliſſimus oculus Domini in agro &c.	413
Fœneratum beneficium, & *maleficium* &c. &c.	277
Galea. Unde?	282
Gravida nubes.	77
Gravidata terra ſeminibus.	ibid.
Gravitas corporis, mentis, &c.	344
Hauriri de mente, quum vino merſa.	214
Hiulcare præ ſiti *agros*.	288
Hyems, ἀπὸ τοῦ ὕειν.	399
Imbuere, ἀπὸ τοῦ βύειν.	274
Imbuit agnus aram: ſanguis enſem.	272
Imbui potius quam erudiri præceptis.	ibid.
Imbui in diſciplinas.	ibid.
Imbuta manus morte amici; res igne.	ibid.
Imbuta colore pavonum aurea ſecla.	ibid.
Imbutæ venæ veneno.	ibid.
Imbutæ terræ vomere &c. &c. &c.	ibid.
Immortalitatis inſtar cenſere.	126
Implicari amore, & in amorem, in *bonum* & *malum*.	44
Inæſtuat libera bilis præcordiis.	322
Incedere per ignes ſuppoſitos cineri doloſo.	58
Indormiſcere occaſioni.	212
Infinitivus pro imperativo.	ibid.
Inſolens belli.	206
Inſolentia pro inſuetudine.	ibid.
Inſolentius nil potente divite.	ibid.
Invidia vivis coloribus depicta.	388
Invidia & *invidentia* a nimis intuendo, &c. &c.	27
Inuncare feras, piſces.	55
Labi de fluvio, ſideribus, &c. cum ſuis diverſis uſibus.	248
Lapſare de ſagitta, manu, pede.	246

PAG.

Laxare, laxas dare habenas. 234
Laxare lateraminia vaſis. 352
Laxata pectora novis vulneribus. ibid.
Linguam de *rubigine* vindicare. 404
Livor pro invidia. 27
Lætari in Origine eſt *lævigari nitore*. 403
Lætare oculos, frontem, ſpecie optabili. ibid.
Luxus, *luxare*, ἀπὸ τοῦ λύειν. 352
Manuleatæ & *manicatæ* tunicæ. 373
Maturum pro prudenter cogitato. 2
Mera venena, *meræ* mortes, *meraciſſima* libido. 270
Mera ærugo, i. e. malignitas ipſa. 192
Merces in *bonum* & *malum*. 277
Mores ætas laſciva *relaxat*. 234
Mulcere fluctus &c. 440
Natant ſanie membra. 307
Nervus, νεῦρον, ἀπὸ τοῦ νεύειν. 16
Nidor in *bonum*, in *malum*. 390
Nidoroſa oſcula, holocauſtomata. 392
Pacare de molli ſubjugatione. 159
Pius, ἀπὸ τοῦ, πῖος. 12
Plaudere choreas. 304
Plaudere pectora. ibid.
Plaudere tellurem. ibid.
Plaudere alas. ibid.
Plaudere limina. ibid.
Plaudere aquas natatu, &c. &c. videſis. ibid.
Polire, perpolire, ſummas. 160
Putare vitim, *lanam*, *rationes*, &c. &c. videſis. 51. 152
Rancidus de *apro*, *lardo*; & *maligno animo*. 192
Renidere vultu, ab *ære* renideſcente. 134. 405
Rubigo linguæ, *animorum*, *ingenii* &c. &c. 404
Sanguis exæſtuans: de ira. 301
Scrupoſus de iracundo. 210
Secretum, a ſecernendo. 153
Severus, ἀπὸ τοῦ σεβαρός· id quod σεμνός. 316
Sidere, ἀπὸ τοῦ ἵζειν cum ὑποστάζει. 87
Sincerum de prœlio. 270
Spatiari de pullulis arborum, aliiſque. 54
Squarroſa roſtra. 210
Stat librata dies. 36
Stat capite obſtipo: de ſuperbo. 55
Stare de iis quæ moveri nequeunt. 329
Stringere ingluvie *rem* præclaram. 264
Stupidus, a ſtupore, craſſitie ſtipata. 5
Subſiſtere feras, hoſtem. 261. 329
Succus nigræ *loliginis*, i. e. malignitas. 192
Sufficere lanam medicamentis. 273
Sulcare pro vulnerare altius. 68
Terge te hinc, pro faceſſe. 179
Tergere pro *radere*, *ſtringere*. 501
Tonſtrinæ ineſſe: eſt Proverbiale. 48
Triſtis ac *directus* ſenex. 273
Tueri, ἀπὸ τοῦ τύειν, unde etiam τιτύσκειν 380
Vapor, vaporare, *vaporata* tempora. 217
Vebere clitellas, de ſenibus deceptis &c. &c. 164
Venari, a vena. 55
Viroſa caſtorea. 392
Virulentus, pro venenatiſſimo. &c. ibid.
Virus mentis, linguæ, alarum, piſcium &c. &c. ibid.
Virus de fœtida anima. ibid.
Umbilicus pro meditullio. 18
Uncis naribus indulgere. 137
Vulpinari pro fraudibus graſſari. 426
Zelus, ζῆλος ἀπὸ τοῦ ζεῖν. 27. 310

F I N I S.

COR-

CORRIGENDA.

IN PRÆFATIONE.

Pag. XII. Verſu 9. a fine, poſt *qua Linguam*, inſeratur, *Sanctam eſſe*.
- - - XXII. - - - - 13. poſt, *ac proinde*, inſere, *Quinto*.
- - - XL. - - - - 8. a fine, pro *quem* lege *quam*.

IN COMMENTARIO.

Pag. 98. Lin. 2. a fine *Ἀφρίκαν*.
- - - 113. - - - 6. a fine, pro *ſi* lege *niſi*.
- - - 161. Vſ. 18. pro *elatio* lege *ſuperbia*.
- - - 264. in Not. Lin. 7. lege *expreſſum*.
- - - 326. Vſ. 13. lege *miſſoribus*.
- - - 368. - - - 19. lege *nonne luſitans ego?*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Ex Collated complete
MAS
A-4D[4]

BS 1461 .L3 S3
Proverbia Salomonis :
Stanford University Libraries
3 6105 041 247 037

BS
1461
L3S3

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

Digitized by Google

Digitized by Google